

श्री भगवानुं ठेकाणुं :
 श्री अ. बा. श्वे. स्थानकेवासी
 जैन शास्त्रोद्धार समिति,
 ठे. गरेडिया कूवा रोड,
 राजकोट, (सौराष्ट्र).

Published by :
 Shri Akhil Bharat S. S.
 Jain Shastroddhara Samiti,
 Garedia Kuva Road, RAJKOT,
 (Saurashtra), W Ry, India.

ये नाम केचिदिह नः प्रथयन्त्यवज्ञां,
 जानन्ति ते किमपि तान् प्रति नैष यत्नः ।
 उत्पत्स्यतेऽस्ति मम कोऽपि समानधर्मा,
 कालोद्धारं निरवधिर्विपुला च पृथ्वी ॥ १ ॥

हरिगीतच्छन्दः

करते अवज्ञा जो हमारी यत्न ना उनके लिये ।
 जो जानते हैं तत्त्व कुछ फिर यत्न ना उनके लिये ॥
 जनमेगा मुझसा व्यक्ति कोई तत्त्व इससे पायगा ।
 है काल निरवधि विपुलपृथ्वी ध्यान में यह लायगा ॥ १ ॥

मूल्यः ३. २५=००

प्रथम आवृत्ति प्रत १२००
 वीर संवत् २४६२
 विक्रम संवत् २०२२
 मसुवीसन १६६५

: मुद्रक :
 भण्डिलाद छगनदाद शाह
 नवप्रभात प्रिन्टींग प्रेस,
 धीकांटा रोड, अमदावाद.

भगवतीसूत्र भा. आठवेंकी विषयानुक्रमणिका

अनुक्रमाङ्क	विषय	पृष्ठाङ्क
	नववे शतकका वत्तीसवे उद्देशका प्रारंभ	
१	वत्तीसवे अध्ययनका विषयविवरण	१-४
२	गांगेय अनगारका वक्तव्य	५-१३
३	उद्धर्तनाका निरूपण	१३-२०
४	भवान्तरमें प्रवेशनका निरूपण	२१-२५३
५	नैरयिक प्रवेशनके अल्प बहुत्वका निरूपण	२५३-२५६
६	तियच्च योनिक प्रवेशका निरूपण	२५७-२७२
७	मनुष्यों के प्रवेशनका निरूपण	२७३-२८५
८	देवोंके भवान्तरमें प्रवेशनका निरूपण	२८५-३०८
९	नैरयिक वगैरहके भवान्तरमें प्रवेशनका अल्प बहुत्व आदिका निरूपण	३०८-३१०
१०	नैरयिक आदिके उत्पात आदि का सान्तर निरन्तर होनेका कथन	३१०-३४८
११	गांगेय अनगारके निर्वाण का निरूपण	३४८-३५१
	तेतीसवे उद्देशका प्रारंभ—	
१२	तेतीसवे उद्देशका विषय विवरण	३५२-३५५
१३	ऋषभदत्ता के निर्वाणका वर्णन	३५५-३८१
१४	देवानंदाके पुत्रवात्सल्यताका निरूपण	३८२-३९८
१५	जमालि प्रकरण का कथन	३९८-४९८
१६	जमाली के दीक्षा ग्रहणका निरूपण	४९९-५७१
१७	महावीर स्वामीके कथनके प्रति जमाली का अश्रद्धा युक्त होने का कथन	५७१-६०३
१८	जमाली के मिथ्याभिमानपनेका और कालधर्मप्राप्तिका कथन	६०४-६१९
१९	जमालीका किलिबपिक देवपनेसे उत्पन्न होनेका कथन	६२०-६२४
२०	देवकिलिबपिकोंके भेदोंका कथन	६२४-६४०
	चोतीसवां उद्देश	
२१	पुरुष, अश्व आदिकोंका हनन-मारना और उनके वैर-बंधनका निरूपण	६४१-६५६
२२	पृथ्वीकायिक आदिकोंके आनपाण आदिका निरूपण	६५७-६७०
२३	वृक्षके चालनमें वायुकाय संबंधी क्रियाका निरूपण	६७१-६७४
	समाप्त	

ખા. પ્ર. શ્રી વિનોદકુમારનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર

આ પરમ વૈરાગી અને દયાના પુંજ જેવા આ પુરુષનો જન્મ વિક્રમ સંવત ૧૯૯૨- પોર્ટસુદાન (આફ્રિકા) માં કે જે જ્યાં વીરાણી કુટુંબનો વ્યાપાર આજ દિવસ સુધી ચાલુ છે, ત્યાં થયો હતો.

શ્રી વિનોદકુમારના પુણ્યવાન પિતાશ્રીનું નામ શેઠશ્રી દુર્લભજી શામજી વીરાણી અને મહાભગ્ય માતૃશ્રીનું નામ બેન મણિબેન વીરાણી બહેનનું. એસલ વર્તન રાજકોટ (સૌરાષ્ટ્ર) છે બેન મણિબેન ધર્મિક ક્રિયામાં પહેલેથી જ રુચિવાળા હતા, પરંતુ શ્રી વિનોદકુમાર ગર્ભમાં જ વ્યાપક વધારે દઢધર્મી અને પ્રિયધર્મી બન્યા હતા.

પૂર્વજીવન સંસ્કારથી શ્રી વિનોદકુમારનું લક્ષ ધાર્મિક અભ્યાસ અને ત્યાગ ભાવ તરફ વધારે હોવા છતાં તેઓશ્રીએ નોનમેટ્રીક સુધી અભ્યાસ કરી વ્યવહારિક કેળવણી લીધેલી અને વ્યાપારની પેઢીમાં કુશળતા બતાવેલી.

તેઓશ્રીએ યુનાઇટેડ કિંગડમ, ફ્રાન્સ, બેલ્જિયમ, હોલેન્ડ, જર્મની, સ્વી-ઝર્લેન્ડ, તેમ જ ઇટાલી, ઈજિપ્ત વગેરે દેશોમાં પ્રવાસ કરેલ સાં. ૨૦૦૯ના વૈશાખ માસ, સને ૧૯૫૩માં લંડનમાં રાણી એલીઝાબેથના રાજ્યારોહણ પ્રસંગે તેઓશ્રી લંડન ગયા હતા. કાશ્મીરનો પ્રવાસ પણ તેમણે કરેલ, દેશ પરદેશ ફરવા છતાં પણ તેમણે કોઈ વખતે પણ કંદમૂળનો આહાર વાપરેલ નહીં.

ઉગતી આવતી યુવાનીમાં તેઓશ્રીએ દુનિયાના રમણીય સ્થળો જેવાં કે કાશ્મીર, ઈજિપ્ત અને યુરોપનાં સુંદર સ્થળોની સુલાકાન લીધી હોવા છતાં તેઓને રમણીય સ્થળો કે રમણીય યુવતીઓનું આકર્ષણ થયું નહીં. એ એના પૂર્વજીવન ધાર્મિક સંસ્કારનો જ રંગ હતો અને એ રંગે જ તેમને તે બધું ન ગમ્યું અને તુરત પાછા ફર્યા અને સાધુ-સાધ્વીજનાં દર્શન કરવાને ઠેકઠેકાણે ગયા અને તેમના ઉપદેશનો લાભ લીધો અને વૈરાગ્યમાં જ મન લાગ્યું. હુંડાકાલ અપસર્પિણિના આ દુષમ નામના પાંચમા આરાતું વિચિત્ર વાતાવરણ બેઠું તેમને કંઈક દો.લ થતો કે તુરત જ તેને ખુલાસો મેળવી લેતા અને ત્યાગ ભાવમાં સ્થિર રહેતા. દેશ પરદેશમાં પણ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, ચોંવહાર આદિ પચ્ચક્ષુઓ તેઓ ચૂક્યા નહીં. બિચી કેટિની શૈયાનો ત્યાગ કરી તેઓ સૂવા માટે માત્ર એક શેતરજી, એક ઓસીકું અને ઓઢવા એક ચાદર ફક્ત વાપરતા અને પલંગ ઉપર નહીં પણ ભૂમિ પર જ

“असंख्यं जीविय मा पमायए”

श्री विनोद कुमार वीराणी
(दीक्षा दीक्षा पहेलां शास्त्राभ्यास करता)

जन्म : पोर्टसुदान सां. १९८२

दीक्षा

श्री य न - (राजस्थान)
सां. २०१३ वैशाख वद १२
ता २६-५-५७ रवि वार

निर्वाण

ई लो दी - (राजस्थान)
सां. २०१३ श्रावण शुद्ध १२
ता. ७-८-५७ बुधवार

શેયન કરતા અને પહેરવા માટે એક જ દીનો લેવો અને ઝમ્મો વાપરતા, કોઈ વખતે કબજે પહેરના બહુ ઠંડી હોય તો વખતે સાદો ગરમ કોટ પહેરી લેતા અને મુહપત્તિ, પાથરણું, રત્નેહરણુ અને ચાર ધાર્મિક પુસ્તકની ઝોળી સાથે રાખતા સંડાસમાં નહીં પણ જગલમાં એકાંત જગ્યામાં ઘણે ભાગે શરીરની અશુચિ દૂર કરવા જતા, હાલતાં ચાલતાં, સડાસ અને પેશાબ સંબંધીમાં જીવહયાની બરાબર જતના કરતા,

દેશમાં કે પરદેશમાં જ્યારે તેમને કોઈની સાથે મળવાનું થતું ત્યારે તેમની સાથે અહિં સામય જૈનધર્મનું સ્વરૂપ પ્રકટ કર્યા વગર રહેતા નહીં.

દીક્ષાત્રીઓને દીક્ષા લેવ ની પ્રેરણા કરતા અને એમ જ કહેતા કે જીવગીનો કોઈ ભરોસો નથી “અસંલયં જીવિયં મા પમાયણ” આયુષ્ય તૂટતાં વાર લાગતી નથી, જીવન તૂટ્યું સંધાતું નથી માટે ધર્મકરણીમાં સમયમાત્રનો પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ.

ગોંડલ સંપ્રદાયના ઘણાખરા પૂ મુનિવરો અને પૂ. મહાસતીજીઓનો તથા બોટાદ સંપ્રદાયના પૂ અચાર્યશ્રી માણેકચંદજી મહારાજ અને દરિયાપુરી સંપ્રદાયના શાંત-શાસ્ત્રજ પૂ મુનિશ્રી લાયચંદજી મહારાજ શ્રમણ સઘના મુખ્ય આચાર્યશ્રીજી આત્મારામજી મહારાજ તપોમય જ્ઞાનનિધિ શાસ્ત્રોદ્ધારક બા. બ્ર પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રી ધાસીવાલજી મહારાજ વગેરે અનેક સાધુ-સાધ્વીઓના ઉપદેશનો તેમણે લાભ લીધેલ. મુખ્યમાં સં. ૨૦૧૧ સાલમાં શ્રી ધર્મસિંહજી મહારાજના સંપ્રદાયના પડિતરત્ન શ્રી લાલચંદજી મહારાજનો પરિચય થયો. લાલચંદજી મહારાજ પોતે, સંસારપક્ષના ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ એમ કુલ ૬ બદકે આખા કુટુંબે સયમ અગીકાર કરેલ. તે જાણી તેમને અદ્ભૂત ત્યાગ ભવના પ્રગટ થઈ કે જે કદી ક્ષય પામી નહીં.

આ પહેલાં તેઓ જ્યારે માતા-પિતા સાથે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી માણેકચંદજી મહારાજના દર્શને બોટાદ ગયેલા ત્યારે તેમના ઉપદેશની જે અસર થઈ તે પણ મુખ્ય અસર પહેત્રી હતી અને બીજી અસર તે પૂજ્ય લાલચંદજી મહારાજના સહકુટુંબની દીક્ષા એ હતી આ જોઈ પ્રસંગોએ પૂર્વભવની બ કી રહેતી આર ધનાને પૂરી કરવાના નિમિત્તરૂપ હોઈને વખતો વખત તેઓ માતા-પિતા પાસે દીક્ષાની આજ્ઞા માગતા હતા અને તેનો જવાબ તેમના પિતાશ્રી તરફથી એક જ હતો. ‘જે હજી વાર છે સમય પાકવા દીઓ જ્ઞાનાભ્યાસ વધારો,

સં. ૨૦૧૨ના અષાઠ શુદ્ધ ૧૫ થી શ્રી વિનોદકુમારે ગોંડલ સંપ્રદાયનો શાસ્ત્રજ્ઞ પૂ. આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ પાસે વેરાવળ ચાતુર્માસ દરમ્યાન ખાસ નિયમિત રીતે દીક્ષાની તૈયારી કરવા માટે તેમની પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યો તેની સાથે પૂ. આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજના સંસાર પક્ષના કુટુંબી, દીક્ષાના ભાવિક શ્રી જસરાજભાઈ પણ જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા હતા. તેઓએ ત્યાં એવો નિર્ણય કરેલો કે આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે આપણે બન્નેએ દીક્ષા લેવી, પહેલાં વિનોદકુમારે અને પછી શ્રી જસરાજભાઈએ દીક્ષા લેવી, શ્રી જસરાજભાઈની દીક્ષાતિથિ પૂ. શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબે સં. ૨૦૧૩ના જેઠ શુદ્ધ ૫ ને સોમવારે માંગરોલ મુકામે નક્કી કરી શ્રી જસરાજભાઈ વિનોદકુમારને રાજકોટ મળ્યા. શ્રી વિનોદકુમારે શ્રી જસરાજભાઈની યથાયોગ્ય સેવા બજાવી, માંગરોળ રવાના કર્યા અને પોતે નિશ્ચયપૂર્વક દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી પણ તેઓના પિતાશ્રીની એકને એક વાણી સાંભળીને તેમને મનમાં આઘાત થયો અને દીક્ષા માટેનો તેમણે બીજો રસ્તો શોધી કાઢ્યો.

પૂજ્યશ્રી લાલચંદજી મહારાજ અને તેમના શિષ્યોનો પરિચય મુંબઈમાં થયેલ હતો અને ત્યારબાદ કોઈ વખત પત્રવહેવાર પણ થતો હતો. છેલ્લા પત્રથી તેમણે જાણેલ હતું, જે પૂ. શ્રી લાલચંદજી મહારાજ. ખીચન ગામે પૂ. આચાર્યશ્રી સમર્થમલજી મહારાજ સાહેબ પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ અર્થે ગયા છે. પોતાને પિતાશ્રીની આજ્ઞા (દીક્ષા માટે) મળે તેમ નથી અને દીક્ષા તો લેવી જ છે આજ્ઞા વિના કોઈ સધુ મુનિરાજ દીક્ષા આપણે નહીં અને સ્વયંમેવ દીક્ષા સૌરાષ્ટ્રમાં લઈને આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે જવામાં ઘણું વિઘ્નો થાશે, એમ ધારીને તેઓએ દૂર રાજસ્થાનમાં ચાલ્યા જવાનું નક્કી કર્યું.

તા. ૨૪-૫-૫૭ સં. ૨૦૧૩ના વૈશાખ વદ ૧૦ ને શુક્રવારના રોજ સાંજના માતૃશ્રી સાથે છેલ્લું જમણું 'કર્યું'. લોજન કરી, માતૃશ્રી સામાયિકમાં બેસી ગયા. તે વખતે કેઈને જાણ કર્યા વગર દીક્ષાના વિઘ્નોમાંથી બચવા માટે ઘર, કુટુંબ, સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિ અને ગોંડલ સંપ્રદાયનો પણ ત્યાગ કરી તેઓ ખીચન તરફ રવાના થયા.

શ્રી વિનોદમુનિના નિવેદન પરથી માલૂમ પડ્યું કે તા. ૨૪-૫-૫૭ના રોજ રાત્રે આઠ વાગે ઘેરથી નીકળી, રાજકોટ જંકશને જોધપુરની ટ્રિકિટ લીધી. તા. ૨૫-૫-૫૭ના સવારે ૮ વાગ્યે મહેસાણા પહોંચ્યા ત્યાં અઢી કલાક ગાડી પડી રહે છે, તે દરમ્યાન ગામમાં જઈને લોચ કરવા માટેના વાળ રાખીને બે કીના કઢાવી નખ્યાં અને ગાડીમાં બેસી ગયા. મારવાડ જંકશન તથા જોધપુર જંકશન થઈને તા. ૨૬-૫-૫૭ની સવારે ૪૧૧ વાગ્યે ફ્લોદી

પહેંચ્યા ત્યાંથી પગે ચાલીને ખીચત ઉપાશ્રયમાં ગિરાજતા મુનિવરોના દર્શન કર્યા વંદણા નમસ્કાર કરી સુખશાતા પૂછી, બહાર નીકળ્યા અને પોતાના સામાયિકતા કપડાં પહેર્યાં અને પછી પૂજ્ય શ્રી મુનિવરોની સન્મુખ સામાયિક કરવા બેઠા, તેમાં “જાવ નિયમં પજ્જુવાસામિ દુવિહં તિવિદ્દેણં” ના બદલે “જાવ જીવ પજ્જુવાસામિ તિવિહં તિવિદ્દેણં” બોલ્યા તે શ્રી લાલચદંત્ર મહારાજે સાંભળ્યું અને તેઓશ્રીએ પૂછ્યું કે વિને દકુમાર ! તમે આ શું કરો છો, તેનો જવાબ આપવાને બદલે “અપ્પાણ વોસિરામિ” બોલી પાક પૂરો કર્યો અને પછી વિનયપૂર્વક બે હાથ બેડીને બોલ્યા કે “સાહેબ ! એ તો બની ચૂંચું અને મેં રાય મેવ દીક્ષા લઈ લીધી, તે બરાબર જ છે અને તેમાં કંઈ ફેરફાર થઈ શકે તેમ નથી. આ મિવાય આપશ્રીની બીજી કોઈ પણ પ્રકારની આજ્ઞા હોય તો ફરમાવો.”

તે જ દિવસે બપોરના સામ્રાજ પૂ મુનિશ્રી સગર્થમલલ મહારાજ સાહેબે શ્રી વિનોદકુમાર મુનિને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને સમજાવ્યા કે “તમે એક સારા ખાનદાન કુટુંબની વ્યક્તિ છો. તમારી આ દીક્ષા અંગીકાર કરવાની રીત બરાબર નથી કારણ કે તમારા માતા પિતાને આ હકીકતથી દુઃખ થાય અને તેથી મારી સંમતિ છે કે રજોહરણની ઠાંડી ઉપરથી કપડું કાઢી નાખો જેથી તમે શ્રાવક ગણાવ અને જરૂર પડે તો શ્રાવકોનો સાથ લઈ શકો, એમ ત્રણવાર પૂ મહારાજશ્રીએ સમજાવેલા પરંતુ તેમણે ત્રણેય વખત એક જ ઉત્તર આપેલો કે “જે થયું, તે થયું હવે મારે આગળ શું કરવું તે ફરમાવો.”

શ્રી વિનોદમુનિના શ્રી સગર્થમલલ જેવા મહામુનિના પ્રશ્નના જવાબ પછી ખીચતનો ચતુર્વિધ સઘ વિચારમાં પડી ગયો અને મુનિશ્રીઓ પર સંસારીઓનો કોઈ પણ પ્રકારનો આ નિષ્કારણ દુઃખલો ન આવે તે માટે શ્રી વિનોદમુનિને જણાવવામાં આવ્યું કે “અમારી સલામતી માટે તમારે બહાર નિવેદન બહાર પાડવાની જરૂર છે” ત્યારે શ્રી વિનોદમુનિએ પોતાના હસ્તાક્ષરે નિવેદન શ્રીસંઘ સમક્ષ પ્રગટ કર્યું, તેનો સર નીચે મુજબ છે:-

મારા માતા-પિતા મોહને વશ થઈને દીક્ષાની આજ્ઞા આપે તેમ ન હતું અને “અસંસર્યં જીવિચં મા વમાયણ” ને આધારે એક ક્ષણ પણ દીક્ષાથી વંચિત રહી શકું તેમ નથી, એમ મને લાગ્યું શ્રી લાલચદંત્ર મહારાજ સાહેબ-ત્રણેરેએ મને મારી દીક્ષા માટે વિચારી પછી કરવાનું કહેલ પરંતુ મને

સમય માત્રનો પ્રમાદ કરવો ઠીક ન લાગ્યો, તેથી શ્રી અરિહંત લગવંતો તથા શ્રી સિદ્ધ લગવંતોની સાક્ષીએ મારા ગુરુ મહારાજ સમક્ષ પ્રવ્રજ્યાનો પાઠ લાણીને મારા આત્માના કલ્યાણ માટે દીક્ષા અંગીકાર કરી છે સમાજને ખોટો ખ્યાલ ન આવે કે મારી દીક્ષા ક્ષણિક ગુસ્સાથી અગર ગેરસમજથી થઈ છે તેથી તથા સમાજમાં જૈનશાસનની પ્રભાવના થાય તે હેતુથી મારે મારો વૃત્તાંત પ્રગટ કરવો ઉચિત છે.

ઉત્તરાધ્યયનજી સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયન પરથી મને લાગ્યું કે મનુષ્ય જીવનનું ખરૂં કર્તવ્ય મોક્ષદાન આપનારી દીક્ષા જ છે.

છેવટ સુધી મેં મારા બાપુજી પાસે દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી અને તે વખતે પણ પહેલાંની જેમ વાત ઉડાવી દીધી અને અનંત ઉપકારી એવા મારા બાપુજી સમક્ષ હું તેમને કડક ભાષામાં પણ કહી શકતો ન હતો અને ખીજી બાજુથી મને થયું કે આયુષ્ય અશાશ્વત છે અને આવા ઉત્તમ કાર્ય માટે જરાપણુ પ્રમાદ કરવો ઉચિત નથી. તેથી મેં વિચારીને આ પગલું લઈું છે અને મને પૂર્ણ વિશ્વસ છે કે, શ્રી વીરપ્રભુ મહાવીર સ્વામીને સકળ સંઘ મારા આ કાર્યને અનુમોદશે જ “ તથાસ્તુ ”

રાજકોટમાં શ્રી વિનોદકુમારના ગયા પછી પછળથી ખબર પડી કે વિનોદ કુમાર દેખાતા નથી એટલે તપાસ થવા માંડી ગામમાં ક્યાંય પત્તો ન લાગ્યો એટલે બહારગામ તારો કર્યાં. ક્યાંયથી પણ સંતોષકારક સમાચાર સાંપડ્યા નહીં. અર્થાત્ પત્તો મળ્યો જ નહીં. આમ વિમાસણના પરિણામે તેમના પિતાશ્રીને એ મહિના પહેલાંની એક વાતની યાદ આવી તે એ હતી કે તે વખતે શ્રી વિનોદકુમારે આજ્ઞા માગેલી કે “ બાપુજી ! આપની આજ્ઞા હોય તો આ ચાતુર્માસ ખીચન (રાજસ્થાન) જઈ કારણ કે ખીચનમાં પૂ. ગુરુમહારાજ શ્રી સમર્થમલજી મહારાજ કે જેઓ સિદ્ધાંત વિશારદ છે અને અનેકાંતવાદના પૂરા જાણકાર છે, તેઓ ત્યાં બિરાજમાન છે જેઓશ્રી પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા માટે પૂ. શ્રી લાલચંદજી મહારાજ આદિ ઠાણા ૪ જવાના છે. તો મારી ઇચ્છા પણ ત્યાં તેમની પાસે જવાની છે.

આ વાતચીતનું સ્મરણ પિતાશ્રીને આવવા સાથે તેઓએ પં. પૂર્ણચંદ્રજી દકને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને વિનોદકુમાર માટેની પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી. પંડિતનું આ વાતને સમર્થન મળ્યું. તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે થોડા સમય પૂર્વે વિનોદકુમારે મારી પાસે જાણવા માગ્યું હતું કે, ખીચનમાં કેવા પ્રકારની

સગવડ છે ? આમ મારી સાથે વાર્તાલાપ થયો હતો. બંનેના આ પ્રમાણે એકમત થતાં તેમના પિતાશ્રીએ ખીચન તાર કરવા સૂચના કરી તા. ૨૭-૫-૫૭ ના રોજ પૃથ્વીરાજજી માલુ ખીચન (રાજસ્થાન) ઉપર તાર કર્યો.

તા. ૨૮-૫-૫૭ના રોજ જવાબ આપ્યો કે શ્રી વિનોદભાઈએ ખીચનમાં સ્વયમેવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે. એટલે તેમના પિતાશ્રીએ રાવખડાદુરશ્રી એમ પી. સાહેબ શ્રી કેશવલાલભાઈ પારેખ અને પંડિતજી પૂર્ણચંદ્રજી દક્ષ એમ ત્રણેયને શ્રી વિનોદકુમારને પાછા તેડી લાવવા માટે ખીચન મોકલ્યા તા. ૨૮-૫-૫૭ના રોજ રવાના થઈ તા. ૩૦-૫-૫૭ના રોજ સવારે ફ્લોદી સ્ટેશને પહોંચ્યા. બળદગાંડીમાં તેઓ ખીચન ગયા કે જ્યાં સ્થવિર મુનિશ્રી શીરોમલજી મહારાજ પૂજ્ય પંડિતરત્ન શાસ્ત્ર વિશારદ શ્રી સમર્થમલજી મહારાજ આદિ ઠાણાં ટૂંતથો પૂજ્ય તપસ્વી મહારાજ શ્રી લાલચંદજી મહારાજ આદિ ૪ બિરાજમાન હતા. કુલે સાધુ-સાધ્વીની સંખ્યા અઠાવીસથી ત્રીસની હતી.

પૂછપરછના જવાબમાં શ્રી વિનોદમુનિએ કેશવલાલભાઈ પારેખને કહ્યું કે “મેં” તો દીક્ષા અંગીકાર કરી લીધી છે તેમાં કંઈ ફેરફાર થાય તેમ નથી. તમે અમારા વીરાણી કુટુંબના હિતૈષી છો અને જો સાચા હિતૈષી હો તો મોરા પૂ બા અને બાપુજીને સમજાવીને મારી હવે પછીની મોટી દીક્ષાની આજ્ઞા અઠવાડિયાની અંદર અપાવી દો એટલું જ નહીં પણ “સવિ જીવ કરૂં” શાસન રસી”ની ભાવનામાં અને આજ દિવસ સુધીના મારી ઉપરના ઉપકારના બદલામાં આગમને અનુલક્ષીને મારી ભાવના એ જ હોય કે, મારી દીક્ષા તેઓની દીક્ષાનું નિમિત્ત બને અને મારા માતા-પિતા સદ્ગતિને સાથે અર્થાત્ મારી સાથે દીક્ષા લીએ.

આવા દેઢ જવાબના પરિણામે તે જ સમયે શ્રી વિનોદકુમારને પાછા લઈ જવાની ભાવનાને નિષ્ફળતા સાંપડી અને તા. ૩૧-૫-૫૭ ની રાત્રીના રવાના થઈ, તા. ૨-૬-૫૭ના સવારે મહા પરીષદરૂપ ક્ષેત્રનો અનુભવ કરી, શ્રી વિનોદકુમારના પિતાશ્રીને તમામ વાતથી વાકેફ કર્યા.

ચોડા વખતમાં ફ્લોદીના શ્રી સંઘે પૂ. શ્રી લાલચંદજીને મહારાજને ફ્લોદીમાં ચોમાસુ કરવાની વિનંતી કરી તેનો અસ્વીકાર થવાથી સંઘ ગમગીન બન્યો એટલે નિર્ણય ફેરવ્યો અને અષાઢ શુક ૧૩ ના રોજ ખીચનથી વિહાર કરી ફ્લોદી આવ્યા.

દીક્ષા પછી અદી મહિનાને આંતરે ફલોદી ચોમોસા દરમ્યાન શ્રી વિનોદ-
મુનિને હાજરે જવાની સંજ્ઞા થઈ અને તે માટે જવા તૈયાર થયાં એટલે
તેમના ગુરુએ કહ્યું કે બહુ ગરમી છે, જરૂરીય થોડી જાવ એટલે શ્રી વિનોદ-
મુનિએ રજોહરણ વગેરેની પ્રતિજ્ઞા કરી તે દરમ્યાન ન રોકી શકાય એવી
હાજરે લાગી તેથી ફરી આજ્ઞા માંગતાં જણાવ્યું કે મને હાજરે બહુ લાગી
છે તેથી જાઉં છું, જેલેલી પાછો ફરીશ કાળની ગહન ગતિને દુઃખદ રચના રચવી
હતી. આજે જ હાજરે એકલા જવાનો ખનાવ હતો, હંમેશાં તે બધા સાધુઓ
સાથે મંળીમે દિશાએ જતા.

હાજરથી મોકળા થઈ પાછા ફરતા હતા ત્યાં રેલ્વે લાઈન ઉપર બે ગાયો
આવી રહી હતી. પીછા બાબુથી ટૂંકન પણ આવી રહી હતી તેની બિલસલ
વાગવા છતાં પણ ગાયો ખસતી ન હતી. શ્રી વિનોદમુનિનું હૃદય થરથરી
ઉઠ્યું અને મહા-અનુકંપાએ મુનિના હૃદયમાં સ્થાન લીધું. હાથમાં રજોહરણ
લઈ જાનના જોખમની પરવા કર્યા વગર ગાયોને બચાવવા ગયા. ગાયોને
તો બચાવી જ લીધી. પરંતુ આ ક્રિયામાં છકાય જવની દયાના સાધનભૂત
રજોહરણ કે જે વિનોદમુનિને આત્માથી વધારે પ્યારો હતો, તે રેલ્વે લાઈન
ઉપર પડી ગયો. એને શ્રી વિનોદમુનિએ તે પાછો સંપાદન કરવામાં જડવાદને
સિદ્ધ કરતાં રાક્ષસી એન્જિનને ઝપાટે આવ્યા અને પોતાનું બલિદાન આપ્યું.
અરિહંત...અરિહંત...એવા શબ્દો મુખમાંથી નીકળ્યા અને શરીર તૂટી પડ્યું.
રક્ત પ્રવાહ છૂટી પડ્યો અને થોડા જ વખતમાં પ્રાણાંત થઈ ગયો, બધા લોકો
કહેવા લાગ્યા કે ગૌરક્ષામાં મુનિશ્રીએ પ્રાણ આપ્યા અંતિમ સમયે મુનિશ્રીના
ચરિત્ર પર સર્વ શાન્તિ જ દેખાતી હતી.

હંમેશાં તેઓ જે તરફ હાજરે જતા હતા તે તરફ ફલોદીથી પોકરણ
તરફ જવાની રેલ્વે લાઈન હતી. આ લાઈન ઉપર રેલ્વે સત્તાવાળાઓએ ફાટક
મૂકેલ નથી ત્યાં રસ્તો પણ છે એટલે પશુઓની અવરજવર હોય છે.
અને વખતે વખત ત્યાં ઢોરો રેલ્વેની હડફેટે ચડી જવાના પ્રસંગ બને છે.

ફલોદી સંઘે આ દુર્ઘટનાના ખબર રાજકોટ, ટેલીફોનથી આપ્યા. જે
વખતે ટેલીફોન આવ્યો. તે વખતે વિનોદમુનિના પિતાશ્રી બહાર ગયા હતા.
અને માંતુશ્રી મંણિબેન સામાયિક-પ્રતિક્રમણમાં બેઠાં હતાં, માત્ર એક
મોકેર જ ઘરમાં હતો કે જેણે ટેલીફોન ઉઠાવ્યો. પછી તે કાંઈ ટેલીફોનમાં
હકિકત સંમતી શક્યો નહીં અને સાચા સમાચાર મોકાં મેળ્યા. સ્પેશ્યલ
પ્લેનથી ફલોદી પહોંચે તે પહેલાં અગ્નિસ્ફંકર થઈ ગયો. સૂચનામાં ટેલીફોન

અર્થો કલોક મોડો પહોંચ્યો. જો સદેશો સમયસર પહોંચ્યા હોત તો માતા-પિતાને શ્રી વિનોદમુનિના શબ્દો પછી ચંદેરો જોવાનો અને અંતિમ દર્શનનો પ્રસંગ મળત. પરંતુ અંતરાય કમો તેમ બન્યું નહીં.

આથી પ્લેઝનનો પ્રોથામ પડનો મૂકવામાં આવ્યો અને માતા-પિતા તા. ૧૪-૮-૫૭ના રોજ ટ્રેઝન મારફત ફલોદી પહોંચ્યા, શ્રી દુર્લભજીભાઈ અને મણિબેને પૂજ્ય તપસ્વીશ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ સાહેબના દર્શન કર્યા.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ સાહેબે અવસરને પિછાણીને અને ધૈર્ય તું એકાએક એકથ કરીને. શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સાંત્વન અર્થે ઉપદેશ શરૂ કર્યો જેનો દુઃકમાં સર આ પ્રમાણે છે—

“હવે તો એ રત્ન ચાલ્યું ગયું ! સમાજનો આશાદીપક એલવાઈ ગયો ! ઝટ ઊગીને આથમી ગયો ! હવે એ દીપ ફરીથી આવી શકે તેમ નથી.”

શ્રી વિનોદમુનિના સંસારપક્ષના માતૃશ્રી મણિબેનને મુનિશ્રીએ કહ્યું કે:-
બેન ! લાવિ-પ્રબળ છે. આ બાબતમાં મહાપુરુષોએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા છે એમ સૌને મંરણને શરણ થવું પડે છે, તો પછી આપણા જેવા પામર પ્રાણીનું શું ગળું છે ? હવે તો શોક દૂર કરીને આપણે એમના મૃત્યુનો આદર્શ જોઈને માત્ર ધીરજ ધરવાની રહી.

પૂ. શ્રી સમર્થમહાજી મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય :-

પ્રાથમિક તેમ જ અંદુષકાળના પરિચયથી મને શ્રી વિનોદમુનિના વિશે અનુભવ થયો, કે તેમની ધર્મપ્રિયતા અને ધર્માભિલાષા ‘અદ્વિમિજા પેમાણુસગરસ્તે’ નો પરિચય કરાવતી હતી પ્રાપ્ત સાંસારિક પ્રચૂર વૈભવ તરફ તેમની રુચિ દૃષ્ટિગોચર થતી ન હતી. પરંતુ તેઓ વીતરાંગવાણીનાં સાંસેર્ગથી વિષયવિમુખ ધર્મકાર્યમાં સદા તત્પર અને તંદલીન દેખાતા હતા. આસ પરિચયના અભાવે વૈરાગ્ય પણ તેમની ધારાથી તેમની ધર્માનુસંગિતા તથા જીવનચર્યાથી કઠિન કાર્ય કરવામાં પણ ગભરાટના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ લક્ષમાં આવતી હતી.

હવે

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના બે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેનો ખુલાસો કરવામાં આવે છે.

પ્ર. ૧. તેમણે આજ્ઞા વગર સ્વયમેવ દીક્ષા કેમ લીધી ?

ઉત્તર:- પાંચમા આરાનાં ભદ્રા શેકાણીના પુત્ર એવંતાં (અતિશુદ્ધ) કુમારને તેમની માતૃશ્રીએ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવાની તદ્દન ના પાડી એટલે તેણે

સ્વયમેવ દીક્ષા લીધી. ત્યાર બાદ ભદ્રા શેઠાણીએ પોતાના કુમારને ગુરુને સોંપી દીધા. તે જ રાત્રે તેણે ખારસી લિખ્યુની પડિમા અંગીકાર કરી અને શિયાળણીના પરીષદથી કાળ કરી નલ્લીનગુદમ વિમાનમાં ગયા તેવી જ રીતે શ્રી વિનોદકુમાર સ્વયં દીક્ષિત થયા.

પ્ર. ૨ આવા વૈરાગી જીવને આવે. ભયંકર પરીષદ કેમ આવે ?

ઉત્તર :-કેટલા ચરમ શરીરી જીવને મરણાંતિક ઉપસર્ગ આવેલ છે. જુઓ ગજસુકુમાર મુનિ, મેતાર્ય મુનિ, કોશલ મુનિ, કારણ કે તેમની સત્તામાં હજારો ભવનાં કર્મ હોવા જોઈએ ત્યારે તેમને એકદમ મોક્ષ જવું હતું, તો મારણાંતિક ઉપસર્ગ આવ્યા વગર એટલાં બધાં કર્મ કેવી રીતે અપે ? બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિને આવે. પરીષદ આવ્યો, જે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે તે એકાવતારી જીવ હોય.

શ્રી વિનોદમુનિનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જુદા પુસ્તકથી ગુજરાતી ભાષા તથા હિન્દી ભાષામાં છપાયેલ છે નેમાંથી અહીં સાર રૂપે સંક્ષેપ કરેલ છે.

તા. ૨૦-૯-૬૫ નાં રોજ કલાસવાર મેમ્બરોની સંખ્યા

૪૨ આદ્ય મુરખી શ્રી રૂ. ૫,૦૦૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૬૨ મુરખી શ્રી રૂ. ૧,૦૦૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૧૫૫ સહાયક મેમ્બરો રૂ. ૫,૦૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૫૫૬ લાઇફ મેમ્બરો રૂ. ૨૫૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૪૭ બીજા નંબરનાં જુનાં મેમ્બરો. રૂ. ૧૫૦ થી વધુ રકમ ભરનારા

૮૬૫ કુલ મેમ્બરો

દાનવીર મહાશયોને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે રૂ. ૫૦૦૧ થી આપનું મુખારક નામ આદ્ય મુરખીમાં દાખલ કરાવી સમિતિને સહાયક બને. તેમ અમોને આશા છે, આદ્ય મુરખીને દરેક સૂત્રની બજે કોપી ભેટ મળે છે તેમજ તેઓશ્રીનો ફોટો તથા જીવનચરિત્ર શાસ્ત્રમાં છાપવામાં આવે છે.

હાલમાં પ્રસિદ્ધ થનારાં શાસ્ત્રો નીચે મુજબ છે.

—X—

ભગવતિ ભાગ-૮

રાજપ્રશ્નીય ભાગ-૨

રાજકોટ

તા:-૨૩-૯-૬૫ }

ઠાણાંગ સૂત્ર ભાગ-૩, ૪ ૫,

નમ્રસેવક-

સાંકળચંદ ભાધચંદ શેઠ
મંત્રી

આધુરુજીશ્રીઓ

શેઠશ્રી શાંતિલાલ મગનદાસભાઈ
અમદાવાદ

(સ્વ.) શેઠશ્રી શામળભાઈ વેલલભાઈ
વીરાણી-રાજકોટ.

(સ્વ) શેઠશ્રી છગનલાલ શામળદાસ લાવસાર - અમદાવાદ.

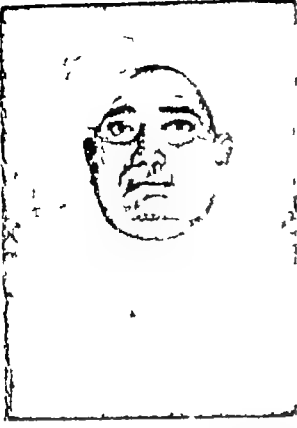

શેઠશ્રી રામલભાઈ શામળભાઈ
વીરાણી-રાજકોટ.

વચ્ચે બેઠેલા
લાલાજી કિશનચંદજી સા. જોહરી
ઉભેલા સુપુત્ર ચિ. મહેતાખચન્દજી સા જૈન
નાના - અનિલકુમાર જૈન (દોયતા)

આધ્યમુરખીશ્રીઓ

(સ્વ.) શેઠશ્રી હરખચંદ કાલીદાસ વારિચા
ભાણુવડ.

(સ્વ.) શેઠ રંગજીભાઈ મોહનલાલ શાહ
અમદાવાદ.

(સ્વ.) શેઠશ્રી દિનેશભાઈ કાંતિલાલ શાહ
અમદાવાદ.

શેઠશ્રી નેસિંગભાઈ ચાવ્હાલાલભાઈ
અમદાવાદ.

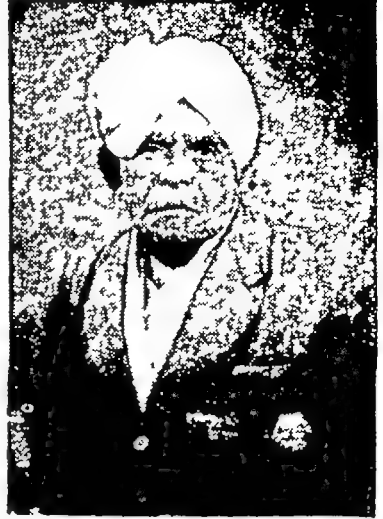

સ્વ. શેઠશ્રી આત્મારામ ભાણુકલાલ
અમદાવાદ

આધ્યક્ષશ્રીઓ

શ્રી વૃજલાલ દુલ્લલ પારેખ
રાજકોટ.

કોઠારી હરગોવિંદ નેચંદલાઈ
રાજકોટ.

શેઠશ્રી મિશ્રીલાલ લાલચંદલ સા. હુણિયા
તથા શેઠશ્રી નેવંતરાજ લાલચંદલ સા.

(સ્વ) શેઠશ્રી ધારશીલાલ જીવણલાલ
બારસી.

સ્વ. શ્રીમાન્ શેઠશ્રી મુકનચંદલ સા.
બાલિયા પાલી મારવાડ

આધ્યમુરખીશ્રીઓ

સ્વ. શેઠશ્રી હરિલાલ અનોપચંદ શાહ
ખંભાત.

સ્વ. શેઠ તારાચંદજી સાહેવ ગેલડા
મદ્રાસ.

૧ વચ્ચે બેઠેલા મોટાભાઈ શ્રીમાન્ મૂલચંદજી
જવાહીરલાલજી અરડિયા
૨ બાબુભા બેઠેલા ભાઈ મિશ્રીલાલજી અરડિયા
૩ ઉભેલા સૌથી નાનાભાઈ પૂનમચંદ અરડિયા

શ્રીમાન્ સેઠશ્રી
સીમરાજજી સા. ચોરડિયા

॥ श्रीवीतरागाय नमः ॥
 श्रीजैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री-घासीलालव्रतिविरचितया
 प्रमेयचन्द्रिकाख्यया व्याख्यया समलङ्कृतम्—
 व्याख्याप्रज्ञप्त्यपरनामकं

श्री-भगवतीसूत्रम् ॥

(अष्टमो भागः)

अथ द्वात्रिंशदध्ययनं प्रारभ्यते—

नवमशतकस्य द्वात्रिंशत्तमोद्देशकस्य संक्षिप्तविषयविवरणम् ॥

वाणिज्यग्रामे नगरे गाङ्गेयस्य प्रश्नः—नैरयिकाः सान्तरं निरन्तरं वा उत्पद्यन्ते ? असुरकुमारः अपि किं सान्तरं निरन्तरं वा उत्पद्यन्ते, पृथिवीकायिकाः द्वीन्द्रियाः यावत् वैमानिका अपि एवमेवोत्पद्यन्ते ? नैरयिकाणां सान्तरं निरन्तरं

नववे शतक का बत्तीसवां उद्देशक

नौवें शतक के बत्तीसवें ३२ उद्देशक में कहे विषय का विवरण संक्षेप से इस प्रकार है—वाणिज्यग्राम नामके नगर में गाङ्गेय अनगार का “नैरयिक सान्तर उत्पन्न होते हैं, या निरन्तर उत्पन्न होते हैं” ऐसा प्रश्न, सान्तर भी उत्पन्न होते हैं और निरन्तर भी उत्पन्न होते हैं ऐसा उत्तर—असुरकुमार भी क्या सान्तर उत्पन्न होते हैं या निरन्तर उत्पन्न होते हैं ऐसा प्रश्न, दोनों प्रकारसे उत्पन्न होते हैं, ऐसा उत्तर, इसी प्रकारसे पृथिवीकायिकादि एकेन्द्रिय जीवों को छोड़कर वे द्विन्द्रिय जीवोंसे लेकर वैमानिक देवोंतक की उत्पत्ति के विषय में भी जानना चाहिये। पृथ्वी

नवमां शतकना ३२ मां उद्देशक

नवमां शतकना ३२ मां उद्देशकमां प्रतिपादित विषयनुं संक्षिप्त विवरणु—

वाणिज्यग्राम नगरमां गाङ्गेय आणुगार द्वारा भट्टावीर प्रभुने पूछवामां आवेक्षा प्रश्नो—“ नारयिक सान्तर (अन्तरना व्यवधान—आंतरा साथे) उत्पन्न थाय छे के, निरन्तर अन्तरना (व्यवधान—आंतरा विना) उत्पन्न थाय छे ? ” उत्तर—“ सान्तर पणु उत्पन्न थाय छे, निरन्तर पणु उत्पन्न थाय छे. ” प्रश्न—“ असुरकुमार पणु सान्तर उत्पन्न थाय छे के निरन्तर उत्पन्न थाय छे ? ” उत्तर—“ अन्ते प्रकारे उत्पन्न थाय छे. ” ओज प्रमाणे ओकेन्द्रिय सिवायना द्विन्द्रिय ओवेधी लधने वैमानिक पर्यन्तना ओवेना विषयमां पणु समज्जु.

वा उद्धर्तनम् यावत् स्तनितकुमाराणामपि सान्तरं निरन्तरं वा च्यवनं भवति ? पृथिवीकायिकादीनां सान्तरं निरन्तरं वा उद्धर्तनं भवति ? द्वीन्द्रियादिज्योतिष्कान्तानां प्रवेशनरुम्, एकनैरयिक-द्विनैरयिक त्रिनैरयिकाणामसंयोगे सप्तभङ्गाः, द्विकसंयोगे द्वाचत्वारिंशद् भङ्गाः त्रिकसंयोगे पञ्चत्रिंशद् भङ्गाः भवन्ति । चत्वारो नैरयिकाः, अत्र संयोगे सप्त भङ्गाः, द्विकसंयोगे त्रिपष्टिर्भङ्गाः, त्रिकसंयोगे पञ्चाधिकशतभङ्गाः, चतुष्कसंयोगे पञ्चत्रिंशद् भङ्गाः, पञ्चनैरयिकाः, द्विकसंयोगे पञ्चाशीतिर्भङ्गाः, त्रिकसंयोगे दशोत्तरशतद्वयम्, चतुःसंयोगे चत्वारिंशदधिकशतद्वयं भङ्गाः पञ्चसंयोगे एकविंशतिर्भङ्गाः, षड् नैरयिकाः, द्विकसंयोगे पञ्चोत्तरशतैकम्

कायिकादि पांच स्थावर निरन्तर उत्पन्न होते हैं । नैरयिकों से लेकर स्तनितकुमारों के चवनेमें सान्तर निरन्तर का प्रश्न, इनका चवना दोनों प्रकार से होता है ऐसा उत्तर-पृथिविकायिक आदिकों का उद्धर्तन सान्तर होता है या निरन्तर होता है ऐसा प्रश्न, और इसका उत्तर । द्वीन्द्रियादिकोंसे लेकर ज्योतिष्क तक का प्रवेशनक कथन-एक नैरयिक तीन नैरयिक, इन के असंयोग में सात भङ्ग, दो संयोग में ४२ भंग और तीन संयोग में ३५ भंग होते हैं । चार नैरयिकों के असंयोग में सातभङ्ग, द्विकसंयोग में ६३ भंग, त्रिकसंयोग में १०५ भंग, चतुष्क संयोग में ३५ भंग, पांच नैरयिक इन के असंयोग में ७ भंग द्विकसंयोग में ८४ भंग त्रिकसंयोग में २१० चार संयोग में २४० भंग, पांच संयोग में २१ भंग होते हैं । छह नैरयिक-इनके असंयोग, में ७ द्विक-

पृथ्वीकायिक आदि पांच स्थावर ओकेन्द्रिय एवे निरन्तर उत्पन्न थाय छे ओम समञ्जुः । “नैरयिकथी लधने स्तनितकुमारो पर्यन्तना एवेतुं च्यवन सान्तर डोय छे निरन्तर डोय छे ?” तेमनुं च्यवन जन्ने प्रकारे थाय छे, एवे उत्तर.

प्रश्न—“पृथ्वीकायिक आदि केतुं उद्धर्तन (निष्कमणु-ते गतिमांथी निर्गमन)

सान्तर डोय छे के निरन्तर डोय छे ?” ओ प्रमाणेनो प्रश्न अने तेनो उत्तर. द्वीन्द्रियोथी लधने ज्योतिष्क पर्यन्तना एवेना प्रवेशनकेतुं कथन. ओक नैरयिक, ओ नैरयिक अने त्रयु नैरयिकना असंयोगमां सात लांगा (विकल्प) द्विक संयोगमां ४२ लांगा, त्रिक संयोगमां ३५ लांगा. चार नैरयिकेना असंयोगमां सात लांगा, द्विक संयोगमां ६३ लांगा, त्रिक संयोगमां १०५ लांगा, चतुष्क संयोगमां ३५ लांगा. पांच नैरयिकेना असंयोगमां ७ लांगा, द्विक संयोगमां ८४ लांगा, त्रिक संयोगमां २१० लांगा, चतुष्क संयोगमां १४० लांगा, अने पांच संयोगमां २१ लांगा. छ नैरयिकेना असंयोगमां

भङ्गाः एवं त्रिकसंयोगे, चतुष्कसंयोगे, पञ्चकसंयोगे भङ्गाः, षट्संयोगे भङ्गाः, सप्त नैरयिकाः, द्विक - त्रिक - चतुष्क - पञ्चक-षट्क-सप्तकसंयोगेषु भङ्गाः, अष्ट नैरयिकाः, द्विक-त्रिक-चतुष्क-पञ्चक-षट्क - सप्तका-ष्टक - संयोगेषु भङ्गाः । नव नैरयिकाः, द्विकसंयोगादि भङ्गाः । दश नैरयिकाः, द्विकसंयोगादिभङ्गाः, संख्यातनैरयिकाः द्विक - त्रिक - संयोगादिकभङ्गाः, असंख्यातनैरयिकाः, द्विकसंयोगादिभङ्गाः, उत्कृष्टप्रवेशनकम्, द्विक - त्रिक - चतुष्क - पञ्च - षट्-सप्तसंयोगभङ्गाः । नैरयिकप्रवेशनकाल्पबहुत्ववक्तव्यता, तिर्यक्प्रवेशनक-प्रकारः—एकद्वित्रिचतुःपञ्च यावत् असंख्याततिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् । उत्कृष्ट - तिर्यग्योनिकप्रवेशनरूपप्रकारः, तिर्यग्योनिकप्रवेशनकाल्पबहुत्ववक्तव्यता । एक-द्वित्रिक-यावत् असंख्याताः । मनुष्याः । उत्कृष्टमनुष्यप्रवेशनकम् । मनुष्यप्रवे-

संयोग में १०५ भंग, इसी तरह से त्रिकसंयोग में, चतुष्क संयोग में पंचकसंयोग में और छहसंयोग में भंग होते हैं, सात नैरयिक-इनके द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंचक और षट्कसंयोगमें एवं सप्तकसंयोगमें भङ्ग होते हैं, आठ नैरयिकोंके द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंचक, षट्क, सप्तक और अष्टकमें संयोग भंग होते हैं, नौ नैरयिकोंके द्विक संयोगादि भङ्ग-१० नैरयिक-इनके द्विकसंयोगादिभङ्ग, संख्यात नैरयिक इनके द्विक त्रिक संयोगादिभंग, असंख्यात नैरयिक-इसके द्विकसंयोगादिभङ्ग, उत्कृष्ट प्रवेशनक द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंच, षट्, सप्त संयोग में भङ्ग, नैरयिक प्रवेशनक की अल्पबहुत्ववक्तव्यता तिर्यक् प्रवेशनक प्रकार एक द्वि, त्रि, चार, पांच यावत् असंख्याततिर्यग्योनिकप्रवेशनक-उत्कृष्टतिर्यग्योनिक प्रवेशनक प्रकार, तिर्यग्योनिक प्रवेशनक की अल्पबहुत्ववक्तव्यता एक द्वि, त्रिक यावत् मनुष्य, उत्कृष्ट मनुष्यप्रवेशनक मनुष्यप्रवेशनक की

७ लांग्ना, द्विक संयोगमां १०५ लांग्ना अथ प्रमाणे त्रिक संयोगी, चतुष्क संयोगी, पंचम संयोगी अने षट्क संयोगी लांग्नातुं कथन. सात नैरयिकोना द्विक, त्रिक, चतुष्क, पंचम, षट्क अने सप्तम संयोगी लांग्नातुं कथन. आठ नैरयिकोना द्विक संयोगीथी लधने अष्टम संयोगी पर्यन्तना लांग्नातुं कथन. नव नैरयिकोना द्विक संयोगादि लांग्नातुं कथन, १० नैरयिकोना द्विक संयोगादि लांग्नातुं कथन, संख्यात नैरयिकोना द्विक त्रिकादि लांग्नातुं कथन, असंख्यात नैरयिकोना द्विक संयोगादि लांग्नातुं कथन. उत्कृष्ट प्रवेशनक. द्विक, त्रिक, चतुष्क पंच, षट्क अने सप्त संयोगी लांग्ना. नैरयिक प्रवेशनकनी अल्प बहुत्वनी वक्तव्यता, तिर्यक् प्रवेशनक प्रकार एक, द्वे, त्रि, चार, पांचथी लधने असंख्यात सुधीना तिर्यग्योनिक प्रवेशनक. उत्कृष्ट तिर्यग्योनिक प्रवेशनक प्रकार. तिर्यग्योनिक प्रवेशनकनी अल्प बहुत्व वक्तव्यता. एक, द्वे, त्रि यावत् उत्कृष्ट

શનકાલ્પવહુત્વવક્તવ્યતા । દેવપ્રવેશનપ્રકારઃ । એક-દ્વિ-ત્રિ-યાવત્ ઉત્કૃષ્ટદેવ-
પ્રવેશનકમ્ । દેવપ્રવેશનકાલ્પવહુત્વમ્ । સર્વપ્રવેશનકાલ્પવહુત્વવક્તવ્યતા । નૈરયિ-
કાણાં સાન્તરં નિરન્તરં ચોત્પાદઃ, ઉદ્વર્તનં ચ વિચ્ચમાનાનાં નૈરયિકાણામ્, અવિ-
ચ્ચમાનાનાં વા નૈરયિકાણામુત્પાદઃ । સન્તોનૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? અસન્તો વા ઉદ્વ-
ર્તન્તે ? સતાં નૈરયિકાદીનામુત્પાદોદ્વર્તનાસમ્બન્ધે પ્રશ્નઃ, સન્નૈરયિકાદીનામુ-
ત્પાદોદ્વર્તનાસમ્બન્ધઃ, ભવન્તઃ સ્વયં જાનન્તિ કિં વા અસ્વયં જાનન્તિ ? इति પ્રશ્નઃ ।
નૈરયિકાઃ કિં સ્વયમુત્પન્નન્તે ? કિં વા અસ્વયમુત્પન્નન્તે ? । અસુરકુમારાઃ । પૃથિવી-
કાયિકાઃ । ગાંજેયો મહાવીરં સર્વજ્ઞં મન્યતે, અથ ચ દીક્ષાં ગૃહીત્વા નિર્વાણમાપ્નોતિ ।

અલ્પબહુત્વવક્તવ્યતા દેવપ્રવેશનકપ્રકાર, એક, દ્વિ, ત્રિ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ
દેવ પ્રવેશનક, દેવ પ્રવેશનક કા અલ્પ બહુત્વ, સર્વ પ્રવેશનક કી
અલ્પ બહુત્વ વક્તવ્યતા, નૈરયિકોં કા સાન્તર નિરન્તર ઉત્પાદ ઓર
ઉદ્વર્તન વિચ્ચમાન નૈરયિકોં કા અથવા અવિચ્ચમાન નૈરયિકોં કા ઉત્પાદ
વિચ્ચમાન નૈરયિક ઉદ્વર્તિત હોતે હૈં યા અવિચ્ચમાન નૈરયિક વિચ્ચમાન
નૈરયિકોં કે ઉત્પાદ ઓર ઉદ્વર્તતાકે સમ્બન્ધમેં પ્રશ્ન વિચ્ચમાન નૈરયિકોં
કા ઉત્પાદ ઓર ઉદ્વર્તના મેં સમ્બન્ધ હોતે હુએ વે અપને આપકો જાનતે
હૈં યા સ્વયં કો નહીં જાનતે હૈં એસા પ્રશ્ન, નૈરયિક કયા સ્વયં ઉત્પન્ન
હોતે હૈં યા સ્વયં ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં ? અસુરકુમાર, પૃથિવીકાયિક,
યાવત્ વૈમાનિક । ગાંજેય અનગાર ને મંગલાન્ મહાવીર કો સર્વજ્ઞ જાના
ઓર ઉનકે પાસ ચતુર્થામ ધર્મ સે પંચયામ ધર્મ સ્વીકાર કર નિર્વાણ
પધારે । કો સર્વજ્ઞ માના હૈ, ઓર દીક્ષા લેકર વહ નિર્વાણ ગયા હૈ ।

મનુષ્ય પ્રવેશનક. મનુષ્ય પ્રવેશનકની અલ્પ બહુત્વ વક્તવ્યતા. દેવપ્રવેશનક
પ્રકાર. એક, બે, ત્રણ યાવત્ ઉત્કૃષ્ટ દેવપ્રવેશનક, દેવપ્રવેશનકના અલ્પ બહુત્વનું
કથન. સર્વપ્રવેશનકના અલ્પ બહુત્વનું કથન, નૈરયિકોના સાન્તર નિરન્તર ઉત્પાદ
અને ઉદ્વર્તનનું કથન. વિચ્ચમાન નૈરયિકોના અથવા અવિચ્ચમાન નૈરયિકોના
ઉત્પાદનનું કથન. વિચ્ચમાન નૈરયિક ઉદ્વર્તિત થાય છે કે અવિચ્ચમાન નૈરયિક ?
વિચ્ચમાન નૈરયિકોના ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્તના સંબંધી પ્રશ્ન. વિચ્ચમાન નૈરયિકોના
ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્તનામાં સંબંધ હોવાની અપેક્ષાએ તેઓ પોતાને બાણે છે કે
પોતાને (સ્વયં) બાણતા નથી, એવો પ્રશ્ન. નૈરયિક શું સ્વયં ઉત્પન્ન થાય
છે કે સ્વયં ઉત્પન્ન થતા નથી. અસુરકુમાર, પૃથ્વીકાયિક અને વૈમાનિક પર્થ-
ન્તના પ્રશ્ન. ગાંજેય અણુગારે ભગવાન મહાવીરને સર્વજ્ઞ માન્યા અને તેમની
પાસે ચતુર્થામ ધર્મનો પરિત્યાગ કરીને પંચયામ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો અને
દીક્ષા લઈને નિર્વાણ પામ્યા.

गाङ्गेयानगारवक्तव्यता

अनन्तरोद्देशके केवल्यादिवचनं श्रुत्वा केवलज्ञानमुत्पादयेदिति प्रतिपादितम्, अस्मिन् उद्देशके तु येन केवलिवचनं श्रुत्वा केवलज्ञानमुत्पादितं तं प्रतिपादयितुमाह—‘तेणं कालेणं’ इत्यादि ।

मूलम्—तेणं कालेणं, तेणं समएणं वाणियगामे नामं नयरे होत्था, वण्णओ, दूइ पलासे चेइए, समोसढे, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया । तेणं कालेणं तेणं समएणं पासावाच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणैव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी—संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति, निरंतरं नेरइया उववज्जंति ? गंगेया ! संतरंपि नेरइया उववज्जंति, निरंतरंपि नेरइया उववज्जंति । संतरं भंते ! असुरकुमारा उववज्जंति ? निरंतरं असुरकुमारा उववज्जंति गंगेया ! संतरंपि असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरंपि असुरकुमारा उववज्जंति, एवं जाव थणियकुमारा । संतरं भंते ! पुढविकाइया उववज्जंति, निरंतरं पुढविकाइया उववज्जंति ? गंगेया ! नो संतरं पुढविकाइया उववज्जंति, निरंतरं पुढविकाइया उववज्जंति, एवं जाव वणस्सइकाइया, वेइंदिया जाव वेमाणिया एए जहा नेरइया ॥ सू० १ ॥

छाया—तस्मिन् काले तस्मिन् समये वाणिज्यग्रामं नाम नगरम् आसीत्,

गाङ्गेय अनगार वक्तव्यता—

(तेणं कालेणं तेणं समएणं) इत्यादि ।

सूत्रार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियगामे नामं नयरे होत्था)

गाङ्गेय अणुगार वक्तव्यता—

“ तेणं कालेणं तेणं समएणं ” इत्यादि—

सूत्रार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियगामे नाम नयरे होत्था)

वर्णकः, दूतिपलाशं चैत्यम् । स्वामी समवसृतः, पर्पत् निर्गता, धर्मः कथितः, पर्पत् प्रतिगता । तस्मिन् काले तस्मिन् समये पार्श्वपत्नीयः गाङ्गेयो नाम अनगारो यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अदूरसामन्ते स्थित्वा श्रमणं भगवन्तं महावीरम् एवमवादीन्-सान्तरं भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते ? निरन्तरं नैरयिका उपपद्यन्ते ? गङ्गेय ! सान्तरमपि नैरयिका

उस काल में और उस समय में वाणिज्य ग्राम नाम का नगर था । (वण्णओ) वर्णक (दूइपलासे चेइए) दूतिपलास नाम का यक्षायतन था । (सामी समोसढे) वहां महावीर प्रभु पधारे (परिसा निग्गया) उनको वन्दना और नमस्कार करने के लिये वहां की परिषद् आई । (धम्मो कहिओ) प्रभु ने धर्मोपदेश दिया (परिसा पडिगया) धर्मोपदेश सुनकर परिषद् अपने स्थान पर पीछे चली गई । (तेणं कालेणं तेणं समएणं पासावच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ) उस काल और उस समय में श्री पार्श्वप्रभु के शिष्य गाङ्गेय नामके अनगर जहां श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे वहां आये (उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूर सामंते ठिच्चा भगवं महावीरं एव वयासी) वहां आकरके वे श्रमण भगवान् महावीर के पास उचित स्थान पर ठहर कर उन्होंने ने उनसे इस प्रकार पूछा—(संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति, निरन्तरं नेरइया

ते काणे अने ते समये वाणिज्यग्राम नामे ओक नगर હતું. (વણ્ણઓ) તેનું વર્ણન. (દૂઈપલાસે ચેઈએ) ત્યાં દૂતિપલાસ નામે યક્ષાયતન હતું (સામી સમોસઢે) ત્યાં મહાવીર સ્વામી પધાર્યા. (પરિસા નિગયા) તેમને વંદણા નમસ્કાર કરવાને માટે પરિષદ તેમની પાસે ગઈ. (ધમ્મો કહિઓ) પ્રભુએ તેમને ધર્મોપદેશ સંભળાવ્યો. (પરિસા પડિગયા) પરિષદ પોતપોતાને સ્થાને પાછી ફરી. (તેણં કાલેણં તેણં સમએણં પાસાવચ્ચિજ્જે ગંગેએ નામં અણગારે-જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ) તે કાળે અને તે સમયે શ્રી પાર્શ્વપ્રભુના શિષ્ય ગાંગેય નામના અણગાર ન્યાં શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર વિરાજમાન હતા, ત્યાં આવ્યા. (ઉવાગચ્છિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે ઠિચ્ચા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી) ત્યાં આવીને શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની પાસે ઉચિત સ્થાને થેલીને તેમણે તેમને આ પ્રમાણે પૂછ્યું—

(સંતરં ભંતે ! નેરइया उववज्जंति, निरन्तरं नेरइया उववज्जंति ?) હે ભદન્ત ! નારકો અન્તર (વ્યવધાન) સહિત ઉત્પન્ન થાય છે કે અન્તરરહિત

ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરમપિ નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે । સાન્તરં ભદન્ત ! અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે ? ગાંગેય ! સાન્તરમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તરમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે । એવં યાવત્ સ્તનિતકુમારાઃ । સાન્તરં ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે, નિરન્તર પૃથિવીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે ?

ઉવવજ્જન્તિ) હે ભદન્ત ! નૈરયિક અન્તર સહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા અંતરરહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? (ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જન્તિ) હે ગાંગેય ! નૈરયિક અન્તરસહિત ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર અન્તર વિના કે ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (સંતરં ભંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ) હે ભદન્ત ! અસુરકુમાર અન્તરસહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા વિના અન્તર કે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? (ગંગેયા ! સંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ) હે ગાંગેય ! અસુરકુમાર અન્તરસહિત ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર વિના અન્તર કે ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (એવં જાવ થળિયકુમારા) એસા હી કથન યાવત્ સ્તનિત કુમરોં તક જાનના ચાહિયે । (સંતરં ભંતે ! પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરં પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ) હે ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ અન્તર સહિત ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા વિના અન્તર કે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? (ગંગેયા ! નો સંતરં પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરં પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ) હે ગાંગેય ! પૃથિવીકાયિક જીવ અન્તર સહિત

(લગાતાર) ઉત્પન્ન થાય છે ? (ગંગેયા સતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરંપિ નેરહયા ઉવવજ્જન્તિ) હે ગાંગેય ! નારકો અન્તરસહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્તરરહિત (નિરન્તર) પણ ઉત્પન્ન થાય છે (સતરં ભંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ ?) હે ભદન્ત ! અસુરકુમારો અન્તરસહિત ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરન્તર (અન્તર રહિત) ઉત્પન્ન થાય છે ? (ગંગેયા ! સંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જન્તિ) હે ગાંગેય અસુરકુમારો અન્તરસહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અન્તરરહિત પણ ઉત્પન્ન થાય છે. (એવં જાવ થળિયકુમારા) સ્તનિતકુમારો પર્યન્તના વિષે પણ આ પ્રમાણે જ સમજવું

(સંતરં ભંતે ! પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરં પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ ?) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવો અન્તર સહિત ઉત્પન્ન થાય છે કે અન્તર રહિત ઉત્પન્ન થાય છે ?

(ગાંગેયા ! નો સતરં પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ, નિરંતરં પુઢવિકાહયા ઉવવજ્જન્તિ) હે ગાંગેય ! પૃથ્વીકાયિક જીવો અન્તર (વ્યવધાન) સહિત ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તેઓ અન્તર રહિત (લગાતાર) જ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાઢ્યેય ? નો સાન્તરં પૃથ્વીકાયિકા ઉપપદ્યન્તે નિરન્તરં પૃથ્વીકાયિકા ઉપ-
પદ્યન્તે । એવં યાવત્ વનસ્પતિકાયિકાઃ, ઘ્નીન્દ્રિયા યાવત્ વૈમાનિકાઃ, એતે વયા
નૈરયિકાઃ ॥ સુ૦ ૧ ॥

ટીકા—‘તેણં કાઢેણં, તેણં સમણં વાણિયગામે નામં નયરે હોત્યા, વણ્ણઓ’
તસ્મિન્ કાઢે તસ્મિન્ સમયે વાણિજ્યગ્રામં નામ નગરમાસીન્ વર્ણકઃ—વર્ણનમ્,
અસ્ય વર્ણનમ્ ઔપપાતિકવર્ણિતચમ્પાનગરીવર્ણનવદવસેયમ્, ‘દૂહપલાસે ચેહ્ણ’
દૂતિપલાશં નામ ચૈત્યમ્ ઉદ્યાનમાસીન્, તસ્ય વર્ણનમપિ ઔપપાતિકવર્ણોક્તપૂર્ણ-

ઉત્પન્ન નહીં હોતે હિં કિન્તુ વે વિના અન્નર કે હી ઉત્પન્ન હોતે હિં । (એવં
જાવ વણસસહકાહ્યા—વેહંદિયા જાવ વેમાણિયા—એ જહા નેરહ્યા) એસા
હી કથન યાવત્ વનસ્પતિકાયિકા જીવોં તક જાનના ચાહિયે । વે ઘન્દ્રિય
જીવોં સે લેકર યાવત્ વૈમાનિકોં તક કા કથન નૈરયિકોં કે કથન કી
તરહ જાનના ચાહિયે ।

ટીકાર્થ—અનન્તર ઉદ્દેશક મેં કેવલી આદિ કે વચન કો સુન કરકે
જીવ કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર સકના હૈ એના કથન કિયા ગયા હૈ—મો
જિસને કેવલી કે વચન કો સુનકર કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન કર લિયા હૈ
ઉસકા પ્રતિપાદન સૂત્રકાર હસ ઉદ્દેશક મેં કરતે હિં—(તેણં કાઢેણં તેણં
સમણં) ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમય મેં (વાણિયગામે નામં નયરે હોત્યા)
વાણિજ્યગ્રામ હસ નામ કા નગર થા । (વણ્ણઓ) હસકા વર્ણન ઔપ-
પાતિકસૂત્ર મેં વર્ણિત ચંપા નગરી કે વર્ણન જૈસા હી જાનના ચાહિયે ।
(દૂહપલાસે ચેહ્ણ) ઉસમેં દૂતિપલાશ નામ કા યક્ષાયતન થા—ઉદ્યાન

(એવં જાવ વણસસહ કાહ્યા) પૃથ્વીકાયિકોના જેવું જ કથન વનસ્પતિકાયિક
પર્યન્તના એકેન્દ્રિય હોવો વિષે સમજવું. (વેહંદિયા જાવ વેમાણિયા—એ જહા
નેરહ્યા) જે ઘન્દ્રિ હોવોથી લઇને વૈમાનિકો પર્યન્તના હોવાનું કથન નારકોના
કથન પ્રમાણે જ સમજવું.

ટીકાર્થ—આગળના ઉદ્દેશકમાં કેવલી આદિનાં વચનો શ્રવણ કરીને હવ
કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરી શકે છે, એવું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે. હવે
સૂત્રકાર આ ઉદ્દેશકમાં જેણે કેવલીના વચનો સાંભળીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન
કરી લીધું છે, એવી વ્યક્તિનું પ્રતિપાદન કરે છે—“ તેણં કાઢેણં તેણં સમણં ”
તે કાણે અને તે સમયે “ વાણિયગામે નામં નયરે હોત્યા ” વાણિજ્યગ્રામ નામે
નગર હતું. “ વણ્ણઓ ” ઔપપાતિક સૂત્રમાં ચંપા નગરીનું જેવું વર્ણન કર-
વામાં આવ્યું છે, એવું જ તેનું વર્ણન સમજવું. “ દૂહપલાસે ચેહ્ણ ” તે નગ-

भद्रचैत्यवर्णनवदवगन्तव्यम्, तत्र 'सामी समोसदे, परिसा निग्गया' स्वामी सम-
वसृतः, पर्वत् स्वामिनं वन्दितुं निर्गता, नगरान्निर्गत्य तत्रागता, 'धम्मो कहिओ,
परिसा पडिगया' महावीरेण स्वामिना धर्मः कथितः उपदिष्टः, धर्मोपदेशं श्रुत्वा
पर्वत् प्रतिगता। 'तेणं कालेणं तेणं समएणं पासावच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे
जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ' तस्मिन् काले तस्मिन् समये
पार्श्वपत्थीयः पार्श्वनाथशिष्यपरम्परागतः गाङ्गेयो नाम-अनगारः, यत्रैव-यस्मि-
न्नेव स्थाने श्रमणो भगवान् महावीर आसीत्-तत्रैव तस्मिन्नेव स्थाने उपागच्छति,
उपागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं
एवं वयासी'-उपागत्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अदूरसामन्ते नातिदूरे

था। इसका वर्णन भी औपपातिक सूत्र में वर्णित पूर्णभद्र चैत्य के
वर्णन जैसा जानना चाहिये। वहाँ पर (सामी समोसदे) महावीर स्वामी
पधारे (परिसा निग्गया) परिषद् उनको वन्दना और नमस्कार करने
लिये वहाँ पर आई (धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया) प्रभु ने वहाँ धर्म
का उपदेश दिया धर्मोपदेश सुनकर परिषद् अपने २ स्थान गई
(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में (पासाव-
च्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणेव समणे भगवं महावीरे, तेणेव
उवागच्छइ) पार्श्वनाथ का शिष्य परम्परा से चले आये गाङ्गेय नामके
अनगार जहाँ पर श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे-वहाँ पर
आये। (उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते
ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी) वहाँ आकर वे श्रमण भग-

रमां द्वितीयदाश नामनुं यक्षायतन (उद्यान) इत्तुं तेनुं वणुं न पणु औपपातिक
सूत्रमां वणुं वेला पूणुं लद्र चैत्यना वणुं न प्रमाणे समञ्जुं. "सामी समोसदे"
त्यां महावीर स्वामी पधार्था. "परिसा निग्गया" तेभने वंछणु नमस्कार
करवाने भाटे दोडोने। समूह (परिषद) त्यां गयो. "धम्मो कहिओ, परिसा
पडिगया" प्रभुओ तेभने धर्मोपदेश संलणाओ. धर्मोपदेश सांलणीने दोडो
पोतपोताने स्थाने पाछां इयां (तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते डाणे अने
ते समथे (पासावच्चिज्जे गंगेए नामं अणगारे जेणेव समणे भगवं महावीरे,
तेणेव उवागच्छइ) पार्श्वनाथ भगवानना परंपरागत शिष्य गांगेय नामना
अणुगार-अथां श्रमणु भगवान महावीर विराजमान होता, त्यां आओ.
(उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं
महावीरं एवं वयासी) त्यां आवीने श्रमणु भगवान महावीरथी अहु, द्वर पणु

નાતિનિકટે અદૂરપ્રત્યાસન્ને ઉચિતસ્થાને इत्यर्थः स्थित्वा उपविश्य श्रमणं भगवन्तं महावीरम् एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—‘संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति निरंतरं नेरइया उववज्जंति ?’ हे भदन्त ! किम् सान्तरम् अन्तरेण व्यवधानेन संहितं यथा स्यात् तथा सान्तरम् उत्पत्तिक्रियाविशेषणम् , समयादिकालापेक्षया सविच्छेदं सविरहं नैरयिकाः उपपद्यन्ते ? उत्पत्तिं लभन्ते ? किम्वा निरन्तरं नास्ति अन्तरं व्यवधानं यस्मिन् कर्मणि तत् यथास्यात्तथा, समयादिकालापेक्षया विच्छेदरहितं नैरयिका उपपद्यन्ते? इति प्रश्नः, तत्र चैकेन्द्रियाणामनुसमयं सततमविच्छेदेनोत्पादात् निरन्तरत्वम्, अन्येषां तूत्पादविरहस्यापि भावात् सान्तरत्वं निरन्तरत्वं—चावसेयमित्यभिप्रायेण भगवानाह—‘गंगेया ! संतरंपि नेरइया उववज्जंति, निरंतरंपि नेरइया उववज्जंति ’ हे गाङ्गेय ! नैरयिकाः सान्तरमपि समयादिकालापेक्षया सविच्छेदमपि उपपद्यन्ते जायन्ते, अथ च निरन्तरमपि सततं विच्छेदरहितमपि

વાનું મહાવીર કે પાસ યથોચિત સ્થાન પર ઠહર કર ફિર ડન્હોં ને શ્રમણ ભગવાનું મહાવીર સે હસ પ્રકાર કહા-પૂછા-(સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ભદંત ! નૈરયિક સાંતર ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? જિસ ઉત્પત્તિ મેં સમયાદિકરૂપ કાલ કા વ્યવધાન હોતા હૈ-વહ ઉત્પત્તિ સાન્તર, ઔર જિસમેં એસા વ્યવધાન નહીં હોતા હૈ વહ નિરન્તર ઉત્પત્તિ કહલાતી હૈ । સાન્તર ઔર નિરન્તર યે દોનોં ઉત્પત્તિરૂપ ક્રિયા કે વિશેષણ હૈં । હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-(ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંઙ્ગેય ! નૈરયિક સમયાદિરૂપ કાલ કે વ્યવધાન સે બી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઔર વિના કાલ કે વ્યવધાન સે બી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ।

નહીં અને બહુ સમીપ પણ નહીં એવા ઉચિત સ્થાને થોડીને તેમણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને પૂછ્યું-(સંતરં ભંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! નારકો સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે કે નિરંતર ઉત્પન્ન થાય છે ? (જે ઉત્પત્તિમાં સમયાદિક રૂપ કાળનું વ્યવધાન (આંતર) પડે છે, તે ઉત્પત્તિને સાન્તર ઉત્પત્તિ કહે છે. જે ઉત્પત્તિમાં એવું વ્યવધાન (આંતર) પડતું નથી, તે ઉત્પત્તિને નિરન્તર (લગાતાર) ઉત્પત્તિ કહે છે.) ‘ સાન્તર ’ અને ‘ નિરન્તર ’ આ બન્ને પદો ઉત્પત્તિરૂપ ક્રિયાના વિશેષણો છે.

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—(ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ) હે ગાંઙ્ગેય ! નારકો સમયાદિ રૂપ કાળના વ્યવધાનથી (આંતરાથી) પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને કાળના વ્યવધાન વિના પણ

નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે જાયન્તે, તથા ચ યસ્યામુત્પત્તૌ સમયાદિકાલસ્ય અન્તરં વ્યવધાનં ભવતિ સા સાન્તરા ઉત્પત્તિરભિધીયતે, તત્રૈકેન્દ્રિયાણાં પ્રતિસમયમુત્પદ્યમાનત્વાત્ તેષાં સાન્તરા ઉત્પત્તિર્નાસ્તિ, અપિતુ નિરન્તરૈવોત્પત્તિરસ્તિ, એકેન્દ્રિયાન્ વર્જયિત્વા તદન્યેષાં જીવાનામુત્પત્તૌ તુ વ્યવધાનલક્ષણમન્તરમપિ ભવતિ, અતસ્તે સાન્તરત્વેન નિરન્તરત્વેન ચોભયપ્રકારેણૈવ ઉત્પદ્યન્તે इति ફલિતમ્, અથ ભવનપતિવિષયે તદેવ પ્રશ્નોત્તરેણ વિશદયતિ—‘સંતરં મંતે! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ? નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ? ’ ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદન્ત ! કિં સાન્તરં સમયાદિકાલાપેક્ષયા સવ્યવધાનમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે ? કિં વા નિરન્તરં સમયાદિકાલાપેક્ષયા વ્યવધાનરહિતં સતતમ્ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે ? ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! સંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ’ હે ગાઙ્ગેય ! સાન્ત-

એકેન્દ્રિય જીવોં કી જો ઉત્પત્તિ હોતી હૈ—વહ સાન્તર નહીં હોતી હૈ—કયોં કિ ઉત્પત્તિ મેં વિરહ હોતા નહીં હૈ—પ્રતિસમય इनकी ઉત્પત્તિ હોતી હી રહતી હૈ—અતઃ इनकी ઉત્પત્તિ નિરન્તર હોતી હૈ તથા અન્ય જીવોં કી ઉત્પત્તિ મેં કાલ કા વ્યવધાન મી હોતા હૈ ઓર વ્યવધાન નહીં મી હોતા હૈ—इसी अभिप्राय को लेकर प्रभु ने ऐसा कहा है कि नैरयिक जिवों की उत्पत्ति सान्तर भी होती है और निरन्तर भी होती है ।

અચ ગાંગેય પ્રભુ સે વિસ્તાર કે સાથ એસા પૂછતે હૈં—(સંતરં મંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત! અસુરકુમારોં કી ઉત્પત્તિ સાન્તર—જિસમેં કાલ કા વ્યવધાન હો—એસી હોતી હૈ યા જિસમેં કાલ કા વ્યવધાન ન હો—એસી નિરન્તર હોતી હૈ ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં—(ગંગેયા) હે ગાઙ્ગેય ! (સંતરંપિ અસુર-

ઉત્પન્ન થાય છે. એકેન્દ્રિય જીવોની જે ઉત્પત્તિ થાય છે તે સાન્તર થતી નથી—કારણ કે ઉત્પત્તિમાં વિરહ હોતો જ નથી. પ્રતિસમય તેમની ઉત્પત્તિ થતી જ રહે છે, તેથી તેની ઉત્પત્તિ નિરંતર (લગાતાર) થયા જ કરે છે. અન્ય જીવોની ઉત્પત્તિમાં કાળનો આંતરો પડે છે પણ ખરો અને નથી પણ પડતો. તેથી જ પ્રભુએ એવું કહ્યું છે કે નારકોની ઉત્પત્તિ સાંતર પણ હોય હોય છે અને નિરંતર પણ હોય છે,

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિ સાન્તર (કાળના આંતરાવાળી) હોય છે કે નિરંતર (કાળના આંતરા વિનાની) હોય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ અસુરકુમારા

રમપિ સમયાદિકાલાપેક્ષયા સચિચ્છેદમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, અથ ચ નિરં-
તરમપિ સમયાદિકાલાપેક્ષયા વિચ્છેદરહિતમપિ અસુરકુમારા ઉપપદ્યન્તે, ' એવં
જાવ થળિયકુમારા ' એવમસુરકુમારવદેવ યાવત્ નાગકુમારાઃ, સુવર્ણકુમારાઃ,
વિદ્યુત્કુમારાઃ, અગ્નિકુમારાઃ, દ્વીપકુમારાઃ, ઉદધિકુમારાઃ, દિશાકુમારાઃ, વાયુ-
કુમારાઃ, સ્તનિતકુમારા અપિ, સાન્તરમપિ ઉત્પદ્યન્તે, નિરન્તરમપિ ઉત્પદ્યન્તે ।
ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—' સંતરં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં ઉવવજ્જંતિ '
હે ભદન્ત ! સાન્તરં સવ્યવધાનં કિં પૃથિવીકાયિકાઃ ઉપપદ્યન્તે ? કિં વા નિરન્તર-
મવ્યવધાનં પૃથિવીકાયિકાઃ ઉપપદ્યન્તે ? ભગવાનાહ—'ગંગેયા ! નો સંતરં પુઢવી-

કુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) અસુરકુમારોં
કી ઉત્પત્તિ દોનોં પ્રકાર સે હોતી હૈ—સાન્તર ભી હોતી હૈ ઓર નિરન્તર
ભી હોતી હૈ—અર્થાત્ અસુરકુમાર સમયાદિરૂપ કાલ કી અપેક્ષા સે વ્યવ-
ધાન યુક્ત હોકર ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈ ઓર સમયાદિ રૂપ કાલ કે વ્યવધાન
કે વિના ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈ । (એવં જાવ થળિયકુમારા) હસી તરહ સે
નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર,
ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર ઓર સ્તનિતકુમાર યે ૯ ભવન-
વાસી દેવ ભી ઉત્પન્ન હોતે હૈ ।

અવ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈ—(સંતરં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ગયા
ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં ઉવવજ્જંતિ) હે ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ સાંતર
ઉત્પન્ન હોતે હૈ યા નિરન્તર ઉત્પન્ન હોતે હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે
હૈ—(ગંગેયા) હે ગાઙ્ગેય ! (નો સંતરં પુઢવીકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં

ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ) અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિ જાન્ને
પ્રકારે હોવ છે—સાન્તર પણ થાય છે અને નિરન્તર પણ થાય છે. એટલે કે
અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિમાં સમયાદિ રૂપ કાળનું વ્યવધાન (આંતરો) પડે છે
પણ ખરું અને નથી પણ પડતું. “ એવં જાવ થળિયકુમારા ” એજ પ્રમાણે
નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, અગ્નિકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, ઉદધિકુમાર, દ્વીપકુમાર,
દિશ્કુમાર, વાયુકુમાર અને સ્તનિતકુમાર, આ નવ ભવનવાસી દેવોની ઉત્પ-
ત્તિના વિષયમાં પણ સમજવું.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરં-
તરં ઉવવજ્જંતિ ?) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવો સાન્તર ઉત્પન્ન થાય છે
કે નિરન્તર ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! (નો સંતરં પુઢવિ-
કાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિકાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ) પૃથ્વીકાયિક જીવો

કાઈયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઠવિક્કાઈયા ઉવવજ્જંતિ ' હે ગાક્કેય ! નો સાન્તરં સવિચ્છેદં પૃથિવીકાયિકા ઉત્પદ્યન્તે, અપિતુ નિરંતરમેવ પૃથિવીકાયિકા ઉત્પદ્યન્તે ' એવં જાવ. વણસ્સઙ્કાઈયા ' એવં પૃથિવીકાયિકવદેવ યાવત્-અપ્પકાયિક-તેજસ્કાયિક-વાયુકાયિક-વનસ્પતિકાયિકા અપિ સાન્તરં સવિચ્છેદં નોપપદ્યન્તે, અપિતુ નિરંતરમવિચ્છેદમેવ તે ઉપપદ્યન્તે । ' બેહંદિયા જાવ વેમાણિયા, એ જહા નેરઙ્કા ' એવમેવ દ્વીન્દ્રિયાઃ યાવત્-ત્રીન્દ્રિય-ચતુરિન્દ્રિય-પચ્ચેન્દ્રિય-તિર્યગ્ગોનિક-મનુષ્ય-વાનવ્યન્તર-જ્યોતિષ્કા વૈમાનિકાશ્ચ એતે યથા નૈરયિકાઃ સાન્તરમપિ, નિરંતરમપિ ઉપપદ્યન્તે તથૈવ સાન્તરં નિરંતરં ચોત્પદ્યન્તે ॥ સૂ. ૧ ॥

ઉદ્વર્તનાવક્તવ્યતા ।

અયોત્પન્નાનાં ચ સતામુદ્વર્તના ભવતીત્યતસ્તામુદ્વર્તનાં નિસ્સરણરૂપાં પ્રરૂપયિ-
તુમાહ—' સંતરં ભંતે ' ઇત્યાદિ ।

મૂઢમ્-સંતરં ભંતે ! નેરઙ્કા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરઙ્કા
ઉવ્વટ્ટંતિ ? ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરઙ્કા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ

પુઠવિક્કાઈયા ઉવવજ્જંતિ) પૃથિવીકાયિક જીવ સાન્તર-કાલાદિક કે વ્યવધાન સે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં, કિન્તુ વે તો નિરંતર-કાલાદિક કે અવ્યવધાન સે હી ઉત્પન્ન હોતે હૈં (એવં જાવ વણસ્સઙ્કાઈયા) પૃથિવી-કાયિક કી તરહ હી યાવત્-અપ્પકાયિક જીવ, તેજસ્કાયિક જીવ, વાયુકાયિક જીવ, ઓર વનસ્પતિકાયિક જીવ, મી નિરંતર ઉત્પન્ન હોતે હૈં । (બેહંદિયા જાવ વેમાણિયા-એ જહા નેરઙ્કા) વે હિન્દ્રિય જીવ, તેહિન્દ્રિય જીવ, ચૌહિન્દ્રિય જીવ, પંચેન્દ્રિયતિર્યંચ, મનુષ્ય, વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક ઓર વૈમાનિક યે સબ મી નિરંતર ઓર સાન્તર રૂપ સે દોનોં પ્રકાર કી ઉત્પત્તિ વાલે હોતે હૈં-અર્થાત્ યે સાન્તર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર નિરંતર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ॥ સૂ. ૧ ॥

સાન્તરકાળાદિકના વ્યવધાનથી ઉત્પન્ન થાય છે (એવં જાવ વણસ્સઙ્કાઈયા) પૃથ્વીકાયિક જીવોની જેમ અપ્પકાયિક, વાયુકાયિક, તેજસ્કાયિક અને વનસ્પતિ કાયિક જીવો પણ નિરંતર ઉત્પન્ન થયા કરે છે. (બેહંદિયા જાવ વેમાણિયા-એ જહા નેરઙ્કા) બેહિન્દ્રિય જીવો, તેહિન્દ્રિય જીવો, ચતુરિન્દ્રિય જીવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો, મનુષ્યો, વાનવ્યન્તરો, જ્યોતિષ્ક દેવો અને વૈમાનિક દેવોની ઉત્પત્તિનું કથન નારકોની ઉત્પત્તિના કથન પ્રમાણે સમજવું. એટલે કે તેઓ સાન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નિરંતર પણ ઉત્પન્ન થાય છે. ॥સૂ. ૧॥

नेरइया उव्वट्टंति, एवं जाव थणियकुमारा । संतरं भंते !
 पुढविकाइया उव्वट्टंति ? पुच्छा, गंगेया ! णो संतरं पुढवि-
 काइया उव्वट्टंति, निरंतरं पुढविकाइया उव्वट्टंति, एवं जाव
 वणस्सइकाइया णो संतरं, निरंतरं उव्वट्टंति । संतरं भंते !
 वेइंदिया उव्वट्टंति, निरंतरं वेइंदिया उव्वट्टंति ? गंगेया !
 संतरंपि वेइंदिया उव्वट्टंति, निरंतरंपि वेइंदिया उव्वट्टंति,
 एवं जाव वाणसंतरा । संतरं भंते ! जोइसिया चयंति ?
 पुच्छा, गंगेया ! संतरंपि, जोइसिया चयंति, निरंतरंपि
 जोइसिया चयंति । एवं जाव वेमाणिया वि ॥सू० २॥

छाया—सान्तरं भदन्त ! नैरयिका उद्वर्तन्ते ? निरन्तरं नैरयिका उद्वर्त-
 न्ते गाङ्गेय ! सान्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते ।

—उद्वर्तनावक्तव्यताः—

‘ संतरं भंते ! नेरइया उव्वट्टंति ’ इत्यादि ।

सूत्रार्थ—(संतरं भंते ! नेरइया उव्वट्टंति, निरंतरं नेरइया उव्वट्टंति)
 हे भदन्त ! नैरयिक जीव व्यवधान सहित होकर के निकलते हैं या
 बिना व्यवधान के निकलते हैं ? (गंगेया) हे गाङ्गेय ! (संतरंपि नेरइया
 उव्वट्टंति, निरंतरंपि नेरइया उव्वट्टंति) नैरयिक जीव व्यवधानसहित
 होकर के भी निकलते हैं और बिना व्यवधान के भी निकलते हैं ।
 (एवं जाव थणियकुमारा) इसी तरह का कथन यावत् स्तनित कुमारों

उद्वर्तना वक्तव्यता—

“ संतरं भंते ! नेरइया उव्वट्टंति ” इत्यादि—

सूत्रार्थ—(संतरं भंते ! नेरइया उव्वट्टंति, निरंतरं नेरइया उव्वट्टंति)
 हे भदन्त ! नारक श्रवो व्यवधान सहित (आंतरा सहित) नीकणे छे के
 विना व्यवधानथी (क्षणना आंतरा विना) नारक गतिमांथी ण्हार नीकणे
 छे ? (गंगेया !) हे गाङ्गेय ! (संतरंपि नेरइया उव्वट्टंति, निरंतरंपि नेर-
 इया उव्वट्टंति ?) नारके व्यवधान सहित पणु नारक गतिमांथी नीकणे छे
 अने विना व्यवधाने पणु नीकणे छे । (एवं जाव थणियकुमारा) आ प्रकारं

एवं यावत् स्तनितकुमाराः । सान्तर भंते ! पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते ? पृच्छा, गाङ्गेय ! नो सान्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरं पृथिवीकायिकाः उद्वर्तन्ते, एवं यावत् वनस्पतिकायिकाः नो सान्तरम्, निरन्तरम् उद्वर्तन्ते । सान्तरं भदन्त ! द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते ? निरन्तरं द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते, 'गाङ्गेय ! सान्तरमपि द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते निरन्तरमपि द्वीन्द्रिया उद्वर्तन्ते एवं यावत् वानव्यन्तराः । सान्तर भदन्त ! ज्योतिष्काश्च्यवन्ति ? पृच्छा, गाङ्गेय ! सान्तरमपि ज्योतिष्काश्च्यवन्ति,

તક જાનના ચાહિયે । (સંતરં ભંતે ! પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, પુચ્છા) હે ભદન્ત ! પૃથિકાયિક જીવ સાન્તર હોકર નિકલતે હૈં ઇત્યાદિ પ્રશ્ન- (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (જો સંતરં પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ નિરંતરં પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ) પૃથિવીકાયિક જીવ વ્યવધાન સહિત હોકર નહીં નિકલતે હૈં કિન્તુ વે નિરન્તર નિકલતે હૈં । (એવં જાવ વણસ્સહકાહયા જો સંતરં, નિરંતરં ઉવ્વટ્ટંતિ) ઇસી તરહ કા કથન યાવત્ વનસ્પતિકા-યિક જીવોં તક જાનના ચાહિયે-અર્થાત્ વે સાન્તર હોકર નહીં નિકલતે હૈં કિન્તુ નિરન્તર હી નિકલતે હૈં । (સતરં ભંતે ! વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં ભંતે ! ઉવ્વટ્ટંતિ) હે ભદન્ત ! વે હિન્દ્રિય જીવ સાન્તર હો કરકે નિકલતે હૈં યા નિરન્તર હોકર કે નિકલતે હૈં ? (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ) વેહિન્દ્રિય જીવ સાન્તર ભી નિકલતે હૈં ઓર નિરન્તર ભી નિકલતે હૈં । (એવં જાવ વાણમંતરા) ઇસી તરહ કા કથન યાવત્ વાનવ્યન્તરોં તક કે વિષય મેં

નિષ્કમણુ વિષયક કથન સ્તનિતકુમાર પર્યન્તના એવો વિષે- પણ સમજવું. (સંતરં ભંતે ! પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ પુચ્છા) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક એવો શું કાળના વ્યવધાનથી નીકળે છે કે વિના વ્યવધાનથી નીકળે છે ? (ગંગેયા ।) હે ગાંગેય ! (જો સંતરં પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતર પુઢવિક્કાહયા ઉવ્વટ્ટંતિ) પૃથ્વીકાયિક એવો કાળના વ્યવધાનથી (સાતર) નીકળતા નથી પણ નિરંતર (વિના વ્યવધાન) નીકળે છે. (એવં જાવ વણસ્સહકાહયા જો સંતરં, નિરંતરં ઉવ્વટ્ટંતિ) વનસ્પતિ પર્યન્તના એવો વિષે પણ એવું જ કથન સમજવું. એટલે કે તેઓ પણ સાન્તર નીકળતા નથી પણ નિરન્તર નીકળે છે. (સંતરં ભંતે ! વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં ભંતે ! ઉવ્વટ્ટંતિ ?) હે ભદન્ત ! દ્વીન્દ્રિય એવો કાળના વ્યવધાનથી નિષ્કમણુ કરે છે કે નિરંતર નિષ્કમણુ કરે છે ? (ગંગેયા ।) હે ગાંગેય ! (સતરંપિ વેહંદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ ઉવ્વટ્ટંતિ) દ્વીન્દ્રિય એવો સન્તર પણ નિષ્કમણુ કરે છે અને નિરંતર પણ નિષ્કમણુ કરે છે. (એવં જાવ વાણમંતરા) એવું જ કથન વાનવ્યન્તરો પર્યંતના વિષયમાં પણ

નિરન્તરમપિ જ્યોતિષ્કાશ્ચ્યવન્તિ, एवं यावत् वैमानिका अपि ॥ सू० २ ॥

ટીકા—‘સંતરં મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ?’ હે મદન્ત ! સાન્તરમ્ અન્તરેણ વ્યવધાનેન સહિતં યથા સ્યાત્તથેતિ સાન્તરં સમયાદિ કાલાપેક્ષયા સવિચ્છેદમ્ ઉદ્વર્તનાક્રિયાવિશેષણમેતત્, તથા ચ વ્યવધાનપૂર્વકં નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે નિસ્સરન્તિ, કિમ્ ? કિં વા નિરન્તરં વિચ્છેદરહિતં સતતં

મી જાનના ચાહિયે । (સંતરં મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ પુચ્છા) હે મદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવ સાન્તર નિકલતે હૈં યા નિરંતર નિકલતે હૈં ? (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ, एवं जाव वैमाणिया वि) જ્યોતિષિક દેવ સાન્તર મી નિકલતે હૈં ઓર નિરંતર મી નિકલતે હૈં । હસી તરહ કા કથન યાવત્ વૈમાનિકોં તક મેં જાનના ચાહિયે ।

ટીકાર્થ—ઉત્પન્ન જીવોં કી હી ઉદ્વર્તના હોતી હૈ—હસલિયે સૂત્રકાર ને હસ સૂત્ર દ્વારા હસી ઉદ્વર્તના કી પ્રરૂપણા કી હૈ—હસમેં ગાંગેયને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ—(સંતરં મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ) સમયાદિરૂપ કાલ કી અપેક્ષા લેકર જિસ નિષ્ક્રમણ મેં વ્યવધાન અન્તરાલ હોતા હૈ—વહ નિષ્ક્રમણ સાન્તર હૈ ઓર જિસમેં એસા વ્યવધાન નહીં હોતા હૈ વહ નિષ્ક્રમણ નિરન્તર હૈ । સાન્તર ઓર નિરન્તર યે દોનોં નિષ્ક્રમણરૂપ ક્રિયાકે વિશેષણ હૈં । તાત્પર્ય પૂછને કા એસા હૈ કિ નરક સે નારક જીવ જો નિકલતે હૈં વે ક્યા વહાં સે વિના કાલ કે વ્યવધાન કે નિકલતે હૈં યા ઉનકે નિકલને મેં કાલ કા વ્યવધાન મી

સમજવું (સંતરં મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ પુચ્છા) હે મદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવો સાન્તર ચ્યવે (નીકળે) છે કે નિરંતર ચ્યવે (નીકળે) છે ! (ગંગેયા !) હે ગાંગેય ! સંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ, નિરંતરંપિ ચયંતિ, एवं जाव वैमाणिया वि) જ્યોતિષિક દેવો સાન્તર પણ ચ્યવે છે અને નિરંતર પણ ચ્યવે છે. એજ પ્રકારનું કથન વૈમાનિક પર્યન્તના જીવોના ચ્યવન વિષે પણ સમજવું.

ટીકાર્થ—જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તેમની ઉદ્વર્તના (તે ગતિમાંથી નીકળવાની ક્રિયા) પણ થાય જ છે. તેથી ઉત્પત્તિનું નિરૂપણ કરીને હવે સૂત્રકાર તેમની ઉદ્વર્તનાનું નિરૂપણ કરે છે—આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રશ્નને પૂછે છે કે....(સંતરં મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરં નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ?) હે મદન્ત ! નરકમાંથી જે નારક જીવો નીકળે છે તે શું કાળના વ્યવધાન સહિત નીકળે છે કે કાળના વ્યવધાન વિના નીકળે છે ?

નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે નિસ્સરન્તિ?, ભગવાનાહ—‘ગંગેયા ! સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્તિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્તિ’ હે ગાંગ્ગેય ! સાન્તરમપિ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ‘એવં જાવ થળિયકુમારા’ એવં નૈરયિકવદેવ યાવત્ અસુરકુમારાઃ, નાગકુમારા, સુવર્ણકુમારાઃ, વિદ્યુત્કુમારાઃ, અગ્નિકુમારાઃ, દ્વીપકુમારાઃ, ઉદધિકુમારાઃ, દિશાકુમારાઃ, વાયુકુમારાઃ, સ્તનિતકુમારા સાન્તર-મપિ ઉદ્વર્તન્તે, નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે । ગાંગ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—‘સંતરં મંતે ! પુઢવિક્કા

હોતા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—(ગંગેયા) હે ગાંગેય (સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્તિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વટ્તિ) નારક જીવ સાન્તર મી નિકલતે હૈ ઓર નિરન્તર મી નિકલતે હૈ । (એવં જાવ થળિયકુમારા) હસી તરહ સે અસુરકુમાર, નાગકુમાર સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિ-કુમાર, દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર ઓર સ્તનિ-તકુમાર મી સાન્તર ઓર નિરન્તર અપને ઉત્પત્તિ સ્થાન સે નિકલતે હૈ ।

અબ ગંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈ—(સંતરં મંતે ! પુઢવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્તિ, પુચ્છા) હે ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ અન્તર-વ્યવધાન સહિત અપને ઉત્પત્તિ સ્થાનસે નિકલતે હૈ ? યા અન્તર રહિત નિકલતે હૈ ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—(ગંગેય) હે ગાંગેયા ! (ખો સંતરં પુઢવિ

(સમયાદિ રૂપ કાળની અપેક્ષાએ જે ઉદ્વર્તનામાં (નિષ્ક્રમણમાં, નીકળવાની ક્રિયામાં) વ્યવધાન-આતરો પડે છે, તે ઉદ્વર્તનાને સાન્તર ઉદ્વર્તના કહે છે અને જે નિષ્ક્રમણમાં કાળનો આતરો પડતો નથી તે નિષ્ક્રમણને નિરંતર નિષ્ક્રમણ કહે છે. સાન્તર અને નિરંતર પદો નિષ્ક્રમણ રૂપ ક્રિયાનાં વિશેષણો છે.)

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ગંગેયા !” હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ ઉવ્વટ્તિ, નિરંતરંપિ ઉવ્વટ્તિ) જે નારક જીવો નરકમાંથી નિષ્ક્રમણ કરે છે, નીકળે છે, તે કાળના વ્યવધાન સહિત પણ નિષ્ક્રમણ કરે છે અને વ્યવધાન (આંતરા) રહિત પણ નિષ્ક્રમણ કરે છે. (એવં જાવ થળિયકુમારા) એજ પ્રમાણે અસુર-કુમારો, નાગકુમારો, સુવર્ણકુમારો, અગ્નિકુમારો, વિદ્યુત્કુમારો, દ્વીપકુમારો, ઉદધિકુમારો, દિશાકુમારો, વાયુકુમારો અને સ્તનિતકુમારો પણ પોતાપોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી સાન્તર પણ નીકળે છે અને નિરંતર પણ નીકળે છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! પુઢવિક્કાહ્યા ઉવ્વટ્તિ, પુચ્છા) હે ભદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવો પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી સાન્તર (આંતરા સહિત) નીકળે છે કે નિરંતર (આંતરા રહિત) નીકળે છે ?

इया उव्वट्ठंति ? पुच्छा' हे भदन्त ! सान्तरं पृथिवीकायिकाः उद्वर्तन्ते ? निरन्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! णो संतरं पुढविकाइया उव्वट्ठंति, निरन्तरं पुढविकाइया उव्वट्ठंति ' हे गाङ्गेय ! नो सान्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते अपितु निरन्तरमेव पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, एवं जाव वणस्सइकाइया णो संतर, निरन्तरं उव्वट्ठंति ' एवं पृथिवीकायिकोक्तरीत्या यावत्-अपूकायिक-तेजस्कायिक-वायुकायिक-वनस्पतिकायिका अपि नो सान्तरम् उद्वर्तन्ते, अपितु निरन्तरमेव उद्वर्तन्ते । गाङ्गेयः पृच्छति—' संतरं भन्ते ! वेइंदिया उव्वट्ठंति,

काइया उव्वट्ठंति, निरन्तरं पुढविकाइया उव्वट्ठंति) पृथिवीकायिक जीव अपने उत्पत्ति स्थान से सान्तर नहीं निकलते हैं किन्तु अन्तर से रहित ही निकलते हैं । (एवं जाव वणस्सइकाइया णो संतरं निरन्तरं उव्वट्ठंति) इसी तरह का कथन यावत्-अपूकायिक तेजस्कायिक, वायुकायिक, वनस्पतिकायिक इन एकेन्द्रिय जीवों में भी जानना चाहिये अर्थात् ये भी अपने उत्पत्ति स्थान से विना समयादिरूप काल के व्यवधान के ही निकलते हैं—इनके निकलने में वहां से समयादिरूप काल का व्यवधान नहीं होता है ।

अब गांगेय प्रभु से ऐसा पूछते हैं—(संतरं भन्ते ! वेइंदिया उव्वट्ठंति, निरन्तरं वेइंदिया उव्वट्ठंति) हे भदन्त ! वेइन्द्रिय जीव क्या अपने उत्पत्ति स्थान से काल के व्यवधान से युक्त निकलते हैं या काल के व्यवधान से रहित निकलते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया)

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! (ણો સંતરં પુઢવિકાઇયા ઉવ્વટ્ઠંતિ, નિરંતરં પુઢવિકાઇયા ઉવ્વટ્ઠંતિ) પૃથ્વીકાયિક જીવો પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી સાન્તર (વ્યવધાન સહિત) નીકળતા નથી પણ નિરંતર નીકળે છે. એટલે કે કોઈ પણ જોવા સમય પસાર થતો નથી કે બ્યારે પૃથ્વીકાયિકોનું નિષ્ક્રમણ થતું ન હોય. (एवं जाव वणस्सइकाइया णो संतरं निरन्तरं उव्वट्ठंति) જેજ પ્રમાણે અપૂકાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવો પણ સમયાદિ રૂપ કાળના વ્યવધાન સહિત નીકળતા નથી પણ નિરંતર (વિના વ્યવધાન) નીકળે છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં ભન્તે ! વેઈંદિયા ઉવ્વટ્ઠંતિ, નિરંતરં વેઈંદિયા ઉવ્વટ્ઠંતિ ?) હે ભદન્ત ! જેઈન્દ્રિય જીવો પોતાના ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી શું કાળના વ્યવધાન સહિત નીકળે છે કે કાળના વ્યવધાનથી રહિત નિરંતર નીકળે છે ?

નિરંતરં વેદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ ? ' હે ભદન્ત ! સાન્તરં કિં દ્વીન્દ્રિયાઃ ઉદ્વર્તન્તે ?
કિં વા નિરન્તરમ્ ઉદ્વર્તન્તે ? ભગવાનાહ—' ગંગેયા ! સંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ,
નિરન્તરંપિ વેદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ ' હે ગાંગેય ! સાન્તરમપિ દ્વીન્દ્રિયા ઉદ્વર્તન્તે, નિર-
ન્તરમપિ દ્વીન્દ્રિયા ઉદ્વર્તન્તે ' એવં જાવ વાણમંતરા ' એવં દ્વીન્દ્રિયોક્તરીત્યા યાવત્
ત્રીન્દ્રિય-ચતુરિન્દ્રિય પંચેન્દ્રિય-તિર્યગ્યોનિક-મનુષ્યા વાનવ્યન્તરા અપિ સાન્તરમપિ
ઉદ્વર્તન્તે, નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—' સંતરં મંતે ! જોહસિયા
ચયંતિ ? પુચ્છા ' હે ભદન્ત ! સાન્તરં કિં જ્યોતિષ્કાશ્ચયન્તિ ? નિરન્તરં વા
જ્યોતિષ્કાશ્ચયવસ્તિ ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! संतरंपि जोहसिया
चयंति, निरंतरंपि जोहसिया चयंति, एवं जाव वेमाणियावि ' गान्गेय ! सान्तर-

હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ નિરંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ)
વેદિન્દ્રિય જીવ અપને ઉત્પત્તિ સ્થાનસે દોનોં તરહ સે નિકલતે હૈં—સાન્તર
નિકલતે હૈં ઔર નિરન્તર ભી નિકલતે હૈં (એવં જાવ વાણમંતરા) હસી
તરહ સે—દ્વાન્દ્રિયોં કે નિકલને કી ઉક્ત રીતિ કે અનુસાર યાવત્—
ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યશ્ચ, મનુષ્ય એવં વાનવ્યન્તર ભી
અપને ૨ ઉત્પત્તિ સ્થાન સે સમઘાદિ રૂપ કાલ કે વ્યવધાન મેં ભી
નિકલતે હૈં ઔર વિના વ્યવધાન કે—લગાતાર ભી નિકલતે રહતે હૈં ।

અથ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં—(સંતરં મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ
પુચ્છા) હે ભદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવ કયા સાન્તર નિકલતે હૈં યા નિર-
તર નિકલતે રહતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેયા) હે
ગાંગેય ! (સંતરં પિ જોહસિયા ચયંતિ, નિરંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ) હે
ગાંગેય ! જ્યોતિષિક દેવ સાન્તર ભી નિકલતે હૈં ઔર નિરંતર ભી

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ વેદિયા
ઉવ્વટ્ટંતિ, નિરંતરંપિ વેદિયા ઉવ્વટ્ટંતિ) યેદિન્દ્રિય જીવો અને પ્રકારે પોતાના
ઉત્પત્તિ સ્થાનમાંથી નીકળે છે. સાન્તર પણ નીકળે છે અને નિરંતર (લગાતાર)
પણ નીકળે છે. (એવં જાવ વાણમંતરા) એજ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિય જીવો, ચતુરિ-
ન્દ્રિય જીવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો, મનુષ્યો અને વાનવ્યન્તરો પણ પોતપોતાના
ઉત્પત્તિ સ્થાનોમાંથી સમઘાદિ રૂપ કાળના વ્યવધાન સહિત પણ નીકળે છે
અને વિના વ્યવધાનથી (લગાતાર) પણ નીકળે છે

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(સંતરં મંતે ! જોહસિયા ચયંતિ પુચ્છા)
હે ભદન્ત ! જ્યોતિષિક દેવોનું અયવનરૂપ નિષ્ક્રમણ શું સાન્તર (કાળના
આંતરા સહિત) થયા કરે છે કે નિરંતર (લગાતાર) થયા કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! હે ગાંગેય ! (સંતરંપિ જોહસિયા
ચયંતિ, નિરંતરંપિ જોહસિયા ચયંતિ) જ્યોતિષિક દેવો સાન્તર પણ નીકળે છે

મપિ ડ્યોતિષ્કાશ્ચવન્તિ, નિરન્તરમપિ ડ્યોતિષ્કાશ્ચવન્તિ, એવં રીત્યા યાવત્-
સાન્તરં વૈમાનિકા અપિચ્યવન્તિ નિરન્તરમપિ વૈમાનિકાશ્ચવન્તીતિ ભાવઃ ॥ સૂ૦૨॥

નિકલતે હૈં । इसी तरह से यावत्-सान्तर और निरंतर दोनों रूप में
वैमानिक देव निकलते हैं । तात्पर्य इस कथन का ऐसा है कि जो निष्क्र-
मण लगातार होता रहता है-जिसमें थोड़ा सा भी अन्तर समय का
व्यवधान नहीं पड़ता है-वह निष्क्रमण निरन्तर कहलाता है और
जिसमें अन्तर आ जावे कुछ समय के लिये चन्द होकर फिर चालू हो
जावे-वह निष्क्रमण सान्तर कहलाता है । यहां एकेन्द्रिय जीव का जो
निष्क्रमण अपने उत्पत्ति स्थान से-गृहीत पर्याय से बाहर निकलना
होता है-अर्थात् उस पर्याय को छोड़कर दूसरी पर्याय में जाना होता
है-वह बिना अन्तर के होता है ऐसा कोई सा भी समय खाली नहीं
जाता है कि जिसमें वे एकेन्द्रिय जीव लगाताररूप से अपनी पर्याय में
से न निकलते रहते हों । उस निकलने में एक समय की भी रुकावट
नहीं होती है । लगातार निकलना जारी ही बना रहता है इनके सिवाय
और जितने भी जीव हैं-उनका अपनी २ गृहीतपर्याय से बाहर निक-
लना व्यवधान सहित भी होता है और बिना व्यवधान के भी होता
है । यही बात भिन्न जीवों में कही गई है ॥ सू० २ ॥

અને નિરંતર પણ નીકળ્યા કરે છે. એજ પ્રમાણે વૈમાનિકો પણ સાન્તર
અને નિરંતર નીકળ્યા કરે છે. હવે ટીકાકાર આ કથનનો લાવાર્થ સમજાવતા
કહે છે-જે નિષ્ક્રમણ લગાતાર (સતત) થતું જ રહે છે, જેમાં સમયનો
બિલકુલ આંતરો પડતો નથી, તે નિષ્ક્રમણને નિરંતર નિષ્ક્રમણ કહે છે. પરંતુ
જે નિષ્ક્રમણ લગાતાર થયા કરતું નથી-થોડા સમય સુધી બંધ થઇને ફરી
પાછું ચાલુ થઈ જાય છે, એવા નિષ્ક્રમણને સાન્તર નિષ્ક્રમણ કહે છે. એકે-
ન્દ્રિય જીવનું પોતાના સ્થાનમાંથી નિરંતર નિષ્ક્રમણ થયા કરે છે. એટલે કે
તેઓ ગૃહીત પર્યાયમાંથી બીજી પર્યાયમાં લગાતાર ગયા જ કરે છે. એવો
કોઈ પણ સમય આવી જતો નથી કે બ્યારે કોઈ પણ એકેન્દ્રિય જીવ પોતાની
પર્યાયમાંથી નીકળતો ન હોય. તેમનું નિષ્ક્રમણ સતત ચાલ્યા જ કરે છે. એક
પણ સમય તે નિષ્ક્રમણ બંધ રહેતું નથી. બાકીના જીવોમાં ગૃહીત પર્યાયમાંથી
નીકળવાનું વ્યવધાન સહિત પણ ચાલ્યા કરે છે અને વ્યવધાન રહિત નિરં-
તર પણ ચાલ્યા કરે છે. ॥ સૂ૦ ૨ ॥

भवान्तरप्रवेशनकवक्तव्यता ।

अथोद्भूतानां च केषांचित् गत्यन्तरे प्रवेशो भवति अतो गत्यन्तरप्रवेशनकं प्ररूपयितुमाह—‘कइविहे णं भंते ! इत्यादि ।

मूलम्—कइविहे णं भंते! पवेसणए पणत्ते ? गंगेया ! चउ-
विहे पवेसणए पणत्ते, तं जहा--नेरइयपवेसणए, तिरिय-
जोणियपवेसणए, सणुस्सपवेसणए, देवपवेसणए । नेरइय-
पवेसणए णं भंते ! कइविहे पणत्ते ? गंगेया ! सत्तविहे पणत्ते,
तं जहा—रयणप्पभापुढविनेरइयपवेसणए जाव अहेसत्तमा-
पुढविनेरइयपवेसणए । एगे णं भंते ! नेरइए नेरइयपवेसण-
एणं पविसमाणे किं रयणप्पभाए होज्जा, सक्करप्पभाए होज्जा,
जाव अहेसत्तमाए होज्जा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा
जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा । दोभंते ! नेरइया नेरइयपवेसण-
एणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा जाव अहेसत्तमाए
होज्जा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए
वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए होज्जा,
अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए होज्जा जाव
एगे रयणप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे सक्क-
रप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए होज्जा, जाव--अहवा एगे सक्कर-
प्पभाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे बालुयप्पभाए
एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव--अहवा एगे बालुयप्पभाए
एगे अहेसत्तमाए होज्जा, एवं एक्केका पुढवी छडेयवा,
जाव अहवा एगे तमाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा । तिन्नि

भन्ते ! नेरइया नेरइयपवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा, जाव अहेसत्तमाए होज्जा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा ६ । अहवा दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो रयणप्पभाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा १२, अहवा एगे सक्करप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा, जाव, अहवा एगे सक्करप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा १७, अहवा दो सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा २२ । एवं जहा सक्करप्पभाए वत्तव्वया भणिया तह सव्वपुढवीणं भाणियव्वं, जाव अहवा दो तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा, ४-४-३-३-२-२-१-१=(४२) अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए होज्जा, एगे वालुयप्पभाए होज्जा !, अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा २, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ५, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा ६, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा ७, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ९, अहवा एगे रयणप्पभाए एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा १०, जाव अहवा

एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १२,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा १३,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा १४, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे-
 सत्तमाए होज्जा १५, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा १६, अहवा एगे सक्करप्प-
 भाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा १७, जाव
 अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमा
 होज्जा १९, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए एगे धूमप्प-
 भाए होज्जा २०, जाव अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्प-
 भाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा २२, अहवा एगे सक्करप्पभाए
 एगे तमाए होज्जा २३, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे धूम-
 प्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा २४, अहवा एगे सक्करप्प-
 भाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा २५, अहवा एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २६,
 अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए एगे तमाए होज्जा
 २७, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे अहे
 सत्तमाए होज्जा २८, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्प-
 भाए, एगे तमाए होज्जा २९, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे
 धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३०, अहवा एगे वालु-
 यप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३१ अहवा

एगे पंकप्पभाए, एगे धूसप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३२,
 अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे धूसप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए
 होज्जा ३३, अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे
 सत्तमाए होज्जा ३४, अहवा एगे धूसप्पभाए, एगे तमाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३५। चत्तारि भंते ! नेरइया नेरइय
 पवेसण एणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ? पुच्छा,
 गंगेया ? रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा,
 अहवा एगे रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा, अहवा
 एगे रयणप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पभाए तिन्नि अहे सत्तमाए होज्जा ६ अहवा दोरय-
 णप्पभाए, दोसक्करप्पभाए होज्जा एवं जाव अहवा दोरयणप्प-
 भाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा १२, अहवा तिन्नि रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए होज्जा ? एवं जाव अहवा तिन्नि रयणप्प-
 भाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १८, अहवा एगे सक्करप्पभाए
 तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जहेव रयणप्पभाए उवरिमाहिं
 समं चरियं तहा सक्करप्पभाए वि उवरिमाहिं समं चरियवंप, ५,
 एवं एक्केक्काए समं चारियव्वं जाव, अहवा, तिन्नि तमाए
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा ?, २२-६-३-६३, अहवा रयणप्पभाए
 एगे सक्करप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे रय-
 णप्पभाए, सक्करप्पभाए, दो पंकप्पभाए होज्जा एवं जाव एगे

रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा ५ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, दोसक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 होज्जा । एवं जाव, अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा १०, अहवा दो रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा
 १५ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो पंकप्पभाए
 होज्जा । एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 दो अहेसत्तमाए होज्जा ४ । एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं
 तियजोगो तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूमप्पभाए, एगे
 तमाए एगे अहेसत्तमाए होज्जा १०५ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा १ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा ४, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए ५ । अहवा
 एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे
 तमाए होज्जा ६ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ७ । अहवा एगे रयण-

प्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा
 ८, अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा ९ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्कर-
 प्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १० । अहवा
 एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए
 एगे धूमप्पभाए होज्जा ११ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए होज्जा १२ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे
 पंकप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १३ । अहवा एगे रयणप्प-
 भाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा १४,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए,
 एगे अहेसत्तमाए होज्जा १५ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १६ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए
 एगे तमाए होज्जा १७ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए,
 एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १८ । अहवा एगे
 रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा
 १९, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे
 सत्तमाए होज्जा २०, अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
 प्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा २१, एवं जहा
 रयणप्पभाए उवरिमाओ पुढवीओ चारियाओ तहा सक्करप्पभाए,

विउवरिमाओ चारियव्वाओ जाव, अहवा एगे सक्करप्पभाए एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३०। अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ३१, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३२। अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३३, अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३४, अहवा एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ३५॥सू० ३॥

छाया-कतिविधं खलु भदन्त ! प्रवेशनकम् प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! चतुर्विधं प्रवेशनकं प्रज्ञप्तम् तद्यथा-नैरयिकप्रवेशनकम्, तिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्, मनुष्यप्रवेशनकं, देवप्रवेशनकम् । नैरयिकप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! सप्तविधं प्रज्ञप्तम् ?, तद्यथा — रत्नप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् यावत् अधःसप्तमी पृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् । एकः खलु भदन्त ! नैरयिको नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन् किं रत्नप्रभायां भवति ? शर्कराप्रभायां भवति ? यावत् अधःसप्तम्यां भवति ? गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवति । द्वौ भदन्त नैरयिकौ नैरयिकप्रवेशनेन प्रविशन्तौ किं रत्नप्रभायां भवतः ? यावत् अधःसप्तम्यां भवतः ? गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवतः । अथवा एको रत्नप्रभायां भवति, एकः शर्कराप्रभायां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, यावत् एको रत्नप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, यावत् अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति, अथवा एको वालुकाप्रभायाम् एकः पङ्कप्रभायां भवति, एवं यावत् अथवा एको वालुकाप्रभायाम् एकः अधःसप्तम्यां भवति, एवम् एकैकापृथिवीत्यक्तव्या, यावत् अथवा एकस्तमायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति, त्रयः खलु भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनेन प्रविशन्तः किम् रत्नप्रभायां भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां भवन्ति ? गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा

एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २९ । अथवा एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३० । अथवा एको बालुकाप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३१ । अथवा एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ३२ । अथवा एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३३ । अथवा एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३४ । अथवा एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३५ । चत्वारो भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? पृच्छा, गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, त्रयः शर्कराप्रभायां भवन्ति । अथवा एको रत्नप्रभायां, त्रयो बालुकाप्रभायां भवन्ति, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां, त्रयोऽधःसप्तम्यां भवन्ति ६ । अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां भवतः, एवं यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः १-२ । अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां भवति, एवं यावत् अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १८ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां त्रयो बालुकाप्रभायां भवन्ति, एवं यथैव रत्नप्रभायाः उपरिमैः समं चारितं तथा शर्कराप्रभाया अपि उपरिमैः समं चारयितव्यम् ५, एवम् एकैकया समं चारयितव्यम्, यावत् अथवा त्रयस्तमायाम् एकोऽधःसप्तम्यां भवति, १२-६-३(६३) अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ बालुकाप्रभायां भवतः । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः, एवं यावत्—एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायां भवति, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम् एकोऽधःसप्तम्यां भवति १० । अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायां भवति, एवम् यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ४ । एवम् एतेन गमेन यथा त्रयाणां त्रिक्रियोगस्तथा भणितव्यः, यावत् अथवा द्वौ धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १० ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति १ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां, एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति २ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ३ ।

ટીકા—‘કહ્વિદેહં મંતે ! પવેસણ પ્ણત્તે ?’ ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત ! કતિવિધં સ્વલુ પ્રવેશનકં ગત્યન્તરગમનં પ્રજ્ઞપ્તમ્ ? મગવાનાહ—‘ગંગેયા ! ચત્ત્વિદે પવેસણ પ્ણત્તે’ હે ગાઙ્ગેય ! ચતુર્વિધં પ્રવેશનકં પ્રજ્ઞપ્તમ્ ‘તં જહા—નેરહ્યપવેસણ, તિરિય-જોણિયપવેસણ, મણુસ્સપવેસણ, દેવપવેસણ’ તથા નૈરયિકપ્રવેશનકમ્, તિર્યગ્યો-નિકપ્રવેશનકમ્ મનુષ્યપ્રવેશનકમ્, દેવપ્રવેશનકં ચા ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—‘નેરહ્યપવેસણ પ્ણં મંતે ! કહ્વિદે પ્ણત્તે ?’ હે ભદ્રન્ત ! નૈરયિકપ્રવેશનકં સ્વલુ કતિવિધં પ્રજ્ઞપ્તમ્ ? મગવા-

ટીકાર્થ—અપની ગૃહીતપર્યાય સે નિકલ કરકે કિતનેકં જીવોં કા ગત્યન્તર મેં જો ઉત્પાદ હોતા હૈં ઉસકા નામ પ્રવેશનક હૈં—હસી પ્રવેશ-નક કા પ્રરૂપણ સૂત્રકાર ને હસસૂત્ર દ્વારા કિયા હૈં—હસ મેં ગાંગેય ને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈં—(કહ્વિદેહં મંતે ! પવેસણ પ્ણત્તે) હે ભદ્રન્ત ! દૂસરી ગતિ મેં જીવ કા ઉત્પન્ન હોને રૂપ યહ પ્રવેશનક કિતને પ્રકાર કા કહા ગયા હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેયા ! ચત્ત્વિદે પવેસણ પ્ણત્તે) હે ગાંગેય ! પ્રવેશનક ચાર પ્રકાર કા કહા ગયા હૈં (તં જહા) જો હસ પ્રકાર સે હૈં—(નેરહ્યપવેસણ, તિરિય-જોણિયપ-વેસણ, મણુસ્સપવેસણ, દેવપવેસણ) નૈરયિકપ્રવેશનક, તિર્યચ્ચ યોનિક પ્રવેશનક, મનુષ્યપ્રવેશનક ઓર દેવપ્રવેશનક, અબ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં—(નેરહ્યપવેસણ પ્ણં મંતે ! કહ્વિદે પ્ણત્તે) હે ભદ્રન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક કિતને પ્રકાર કા કહા ગયા હૈં ? ઉત્તર મેં

ટીકાર્થ—પોતાની ગૃહીત પર્યાયમાંથી નીકળીને કેટલાક જીવોનો ગત્ય-ન્તરમાં (અન્ય ગતિમાં) જે ઉત્પાદ થાય છે, તેને પ્રવેશનક કહે છે. સૂત્ર-કારે આ સૂત્ર દ્વારા એ પ્રવેશનકની પ્રશ્નપૂછા કરી છે—આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રશ્નને પૂછે છે કે—“ કહ્વિદેહં મંતે ! પવેસણ પ્ણત્તે ? ” હે ભદ્રન્ત ! બીજી ગતિમાં ઉત્પન્ન થવા રૂપ પ્રવેશનક કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ ચત્ત્વિદે પવેસણ પ્ણત્ત ” પ્રવેશનક ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. “ તં જહા ” જે પ્રકારો નીચે પ્રમાણે છે—“ નેરહ્યપવેસણ, તિરિય-જોણિયપવેસણ, મણુસ્સપવેસણ, દેવપવે-સણ ” (૧) નૈરયિક પ્રવેશનક, તિર્યચ્ચયોનિક પ્રવેશનક, (૩) મનુષ્ય પ્રવેશનક અને (૪) દેવપ્રવેશનક.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ નેરહ્યપવેસણ પ્ણં મંતે ! કહ્વિદે પ્ણત્ત ? ” હે ભદ્રન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

નાહ—‘ગંગેયા! સત્તવિહે પળ્લન્તે’ હે ગાંગેય! નૈરયિકપ્રવેશનકં સપ્તવિધં પ્રજ્ઞપ્તમ્, ‘તં જહા—રયણપ્પમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણ્ણ જાવ અહે સત્તમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણ્ણ’ તથંથા—રત્નપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, યાવત્ શર્કરાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનમ્, વાલુકાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, પદ્મપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, ધૂમપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, તમઃ પ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્, અધઃસપ્તપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકમ્ । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘એગેણં મંતે ! નેરહ્ણ નેરહ્યપવેસણ્ણં પવિસમાણે કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા, સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ?’ હે મદન્ત ! એકઃ સ્વલુ નૈરયિકોગત્યન્તરગાદુર્ઘર્તનં કૃત્વા નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્ કિં રત્નપ્રમાયાં ભવતિ=ઉત્પદ્યતે ? કિં વા શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ ?

પ્રભુ કહતે હૈં (ગંગેયા ! સત્તવિહે પળ્લન્તે) હે ગાંગેય ! નૈરયિકપ્રવેશનકં સાત પ્રકાર કા કહા ગયા હૈં—(તં જહા) વહ્ હસ પ્રકાર સે હૈં—(રયણપ્પમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણ્ણ જાવ અહે સત્તમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણ્ણ) રત્નપ્રમાપૃથિવીનૈરયિક પ્રવેશનક યાવત્-શર્કરાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, વાલુકાપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક પદ્મપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, ધૂમપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, તમઃ પ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, ઓર અધઃ સપ્તપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક; અવ ગાંગેય પ્રભુસે એસા પૂછતે હૈં—(એગેણં મંતે ! નેરહ્ણ નેરહ્યપવેસણ્ણં પવિસમાણે કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા, સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હે મદન્ત ! એક નૈરયિક ગત્યન્તર સે નિકલ કરકે નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરક મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ કયા રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! સત્તવિહે પળ્લન્તે ” હે ગાંગેય ! નૈરયિક પ્રવેશનકના સાત પ્રકાર કહ્યાં છે. “ તં જહા ” તે પ્રકારે નીચે પ્રમાણે છે.

“ રયણપ્પમાણ પુઢવિનેરહ્યપવેસણ્ણ જાવ અહે સત્તમાપુઢવિનેરહ્યપવેસણ્ણ ” (૧) રત્નપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૨) શર્કરાપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૩) વાલુકાપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૪) પદ્મપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૫) ધૂમપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, (૬) તમઃપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક અને (૭) અધઃસપ્તપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક.

ગાંગેય અભુગારનેા પ્રશ્ન—“એગેણં મંતે ! નેરહ્ણ નેરહ્યપવેસણ્ણં પવિસમાણે કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા, સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ?” હે મદન્ત ! અન્ય ગતિમાંથી નીકળીને નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરકમાં પ્રવેશ કરતો એક નારક શું રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે કે શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય

યાવત્ કિં વા વાલુકાપ્રભાયામ્, પદ્મપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમઃપ્રભાયામ્, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવતિ ? ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! રચગપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! સ નૈરયિકો ગત્યન્તરાદુદ્વર્તનં કૃત્વા નૈરયિકપ્રવેશનકં કુર્વન્ રત્નપ્રભાયાં વા પૃથિવ્યાં ભવતિ, યાવત્ શર્કરાપ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા તમાયાં વા અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવતિ । તથા ચાત્ર એકનૈરયિકસ્ય પ્રવેશનકે સપ્ત ભક્ષાઃ ભવન્તિ ૭ । અથ દ્વિ નૈરયિકપ્રવેશને એકવિંશતિભક્ષાનાહ—‘ દો મંતે । નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિ-

મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? યા અધઃ સપ્તમીભૂમિ (તમસ્તમઃપ્રભા) મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—(ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (રચગપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા) વહ નૈરયિક ગત્યન્તર સે ઉદ્વર્તન કરકે નૈરયિક મેં પ્રવેશન કરતા હુઆ રત્નપ્રભાપૃથિવી મેં મી ઉત્પન્ન હોતા હૈ યાવત્-શર્કરાપ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ યા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ તથા પદ્મપ્રભામેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ તો ધૂમપ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ યા તમઃ પ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, યા અધઃ સપ્તમી (તમસ્તમઃપ્રભા) મેં મી ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ । હસ તરહ એક નૈરયિક કે પ્રવેશનક મેં યહાં સાત ભક્ષ હોતે હૈ । અવ દો નૈરયિક કે પ્રવેશનક મેં અઠ્ઠાઈસ ભક્ષો-કો કહતે હૈ—(દો મંતે !

છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃ-સપ્તમી ભૂમિમાં (તમસ્તમપ્રભામાં) ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રચગપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા ” અન્ય ગતિમાંથી ઉદ્વર્તન કરીને (નીકળીને) નૈરયિકોમાં પ્રવેશ કરેના તે એક નારક જીવ રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, પદ્મપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, તમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે અને અધઃ સપ્તમ નરકમાં (તમસ્તમપ્રભા)માં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. આ રીતે એક નૈરયિકના પ્રવેશનકમાં અહીં સાત ભાંગા (વિકલ્પ) બતાવવામાં આવ્યા છે. હવે બે નૈરયિકોના પ્રવેશનકના ૨૮ ભાંગા (વિકલ્પો) બતાવવામાં આવે છે.

સમાણા કિં રચણપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ? ' ગાંઘેયઃ પૃચ્છતિ-
હે ભદન્ત ! દ્વૌ નૈરયિકૌ નૈરયિકપ્રવેશનેન પ્રવિશન્તૌ નૈરયિકભવપ્રવેશનં કુર્વન્તૌ
કિં રત્નપ્રમાયાં ભવતઃ ? કિં વા યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ? મગવા-
નાહ- ' ગંગેયા ! રચણપ્પમાણ વા, હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા '
હે ગાંઘેય ! દ્વૌ નૈરયિકૌ નૈરયિકપ્રવેશનકં કુર્વન્તૌ રત્નપ્રમાયાં વા ભવતઃ યાવત્-
અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવતઃ, તદેવ દર્શયતિ- ' અહવા એગે ' इत्यादि । ' અહવા એગે
રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, હોજ્જા ' અથવા તયોર્દ્વયોર્મધ્યે ઇકો નૈરયિકો
રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, ઇકશ્ચાપરઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ, ૧ ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ,

નેરહયા નેરહયપવેસણણં પવિસમાણા કિં રચણપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ
અહે સત્તમાણ હોજ્જા ?) ગાંઘેય ને પ્રભુ સે એસા પૂછા હૈ-હે ભદન્ત ! દો
નૈરયિક નૈરયિકપ્રવેશન દ્વારા નૈરયિક ભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ કયા
રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? યા યાવત્ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન
હોતે હૈં ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં-(ગંગેયા) હે ગાંઘેય ! (રચણ-
પ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા ૭) દો નૈરયિક
નૈરયિક ભવમેં પ્રવેશ કરતે હુણ રત્નપ્રમા મેં ભી ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં
યા યાવત્ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ભી ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૭ । યે
અસંયોગી સાત ભંગ હુણ । અવ દો સંયોગી ૨૧ ઇક્કીસ ભંગકહતે હૈં-
(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ?) અથવા ઇક
નૈરયિક, નૈરયિકભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
હૈં ઓર દૂસરા ઇક નૈરયિક શર્કરાપ્રમામેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧ । (અહવા

ગાંઘેય આણુગારનો પ્રશ્ન- " દો મંતે ! નેરહયા નેરહયપવેસણણં પવિ-
સમાણા કિં રચણપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ? " હે ભદન્ત !
નૈરયિક પ્રવેશન દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા બે નારકો
શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, કે નીચે સાતમી નરક સુધીની નરકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર- " ગંગેયા ! " હે ગાંઘેય ! " રચણપ્પમાણ વા
હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા " નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતા બે નારકો
રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે અને તમસ્તમા પર્યન્તની સાતમી નર-
કમાં પણ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે સાત અસંયોગી ભાંગા થાય છે.
હવે દ્વિસંયોગી ૨૧ ભાંગા બતાવવામાં આવે છે- " અહવા એગે રચણપ્પમાણ,
એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા " (૧) અથવા નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતા એક નારક
રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન

એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા' અથવા તયો મધ્યે એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકો-
 ડપરો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૨, ' જાવ એગે રચણપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા'
 યાવત્- એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપર: પઢ્કપ્રભાયાં ભવતિ ૩ ।
 અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપરો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૪ । અથવા
 એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપરો નૈરયિકસ્તમાયાં ભવતિ, ૫ । અથવા
 એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયામ્, એકોડપરો નૈરયિક: અધ:સપ્તમ્યાં ભવતિ ૬ ।
 ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો નૈરયિક:
 શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ, એકોડપરો વાલુકાપ્રભાયાં ૭, ' જાવ અહવા એગે સક્કરપ્પ-
 માણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્-અથવા એકો નૈરયિક: શર્કરાપ્રભાયામ્,

-એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા ૨) અથવા-એક નૈર-
 યિક નૈરયિકભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ રત્નપ્રભાપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો
 જાતા હૈ-એક દૂસરા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (જાવ એગે
 રચણપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ ૬) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, એક દૂસરા પઢ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા
 એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, દૂસરા નારક ધૂમપ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈ ઓર એક દૂસરા નારક તમા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫ અથવા
 -એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક
 અધ: સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, ૬ અહવા-એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે
 વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક
 દૂસરા વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૭, (જાવ અહવા એગે સક્કર-

થાય છે. (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક નારક વાલુકાપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે. (જાવ એગે રચણપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૩) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો
 ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો તમ:પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક નારક
 રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નીચે સાતમી (તમસ્તમપ્રભા)
 નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચ્ચપ્પમાણ હોજ્જા) (૭) અથવા એક
 નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બીજો નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (જાવ

एकोऽपरो नैरयिकः पङ्कप्रभायां भवति ८ । अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति एकोऽपरो नैरयिको धूमप्रभायां भवति ९ । अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति, एकोऽपरः तमायां भवति १० । अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति, एकोऽपरो नैरयिकोऽधःसप्तम्यां भवति, ११ । 'अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे पंरुप्पभाए होज्जा' अथवा एको नैरयिको वालुकाप्रभायां भवति, एकोऽपरो नैરયિક: પંકુપ્રભાયાં ભવતિ ૧૨ । एवं जाव अहवा एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्-अथवा एको नैरयिको वालुकाप्रभायां भवति, एकोऽपरो नैरयिको धूमप्रभायां भवति १३ । अथवा एको नैर-

યપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૧ યાવત્-અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક પંકુપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૮, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૯, અથવા એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર એક દૂસરા નારક તમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૦, અથવા-એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, (અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ એગે પંકુપ્પભાણ હોજ્જા) અથવા એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર એક દૂસરા નૈરયિક પંકુપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨, (એવં જાવ અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૫) હસી પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર યાવત્-અથવા-એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૩, અથવા એક

અહવા એગે સકરપ્પભાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૧) (૮) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક પંકુપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૧) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક સાતમી તમસ્તમા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે પંકુપ્પભાણ હોજ્જા) (૧૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને બીજો પંકુપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (એવં જાવ અહવા એગે વાલુયપ્પભાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૫) (૧૩) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બીજો નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૪) અથવા

યિકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકોઽપરો નૈરયિકઃ તમાયાં ભવતિ ૧૪ । અથવા
 એકો નૈરયિકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકોઽપરો નૈરયિકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ।
 ૧૫ । एवं एकैका पुढवी छड्डेयवा जाव अहवा एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या उत्तरोत्तरालापे एकैका पूर्वा पूर्वा पृथिवी त्यक्तव्या
 परिहेया, यावत्-अथवा एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽपरो नैरयिको धूम-
 प्रभायां भवति १६ । अथवा एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽपरो नैरयिकस्त-
 मायां भवति, १७ । अथवा एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम् अपरो नैरयिकः अधः
 सप्तम्यां भवति, १८ । अथवा एको नैरयिको धूमप्रभायाम्, एको नैरयिकरतमायां

નૈરયિક વાલુકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક
 તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૪, અથવા એક નૈરયિક વાલુકાપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દૂસરા એક નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન
 હો જાતા હૈ ૧૫, (एवं एकैका पुढवी छड्डेयवा जाव अहवा एगे तमाए,
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा २१) इस तरह उत्तरोत्तर आलाप में पूर्व पूर्व
 की एक पृथिवी-नरक छोड़ते जाना चाहिये इस प्रकार यावत्-अथवा-
 एक नैरयिक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और दूसरा एक नारक
 धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १६, अथवा-एक नैरयिक पङ्कप्रभा में
 उत्पन्न हो जाता है और एक दूसरा नैरयिक तमः प्रभा में उत्पन्न हो
 जाता है, १७ अथवा-एक नैरयिक पङ्कप्रभा में उत्पन्न होता है और
 दूसरा एक नैरयिक अधः सप्तमी तमस्तमः प्रभा में उत्पन्न होता
 है १८, अथवा-एक नैरयिक धूमप्रभा में उत्पन्न होता है और एक

એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે. (૧૫) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો
 નારક નીચે તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(एवं एकैका पुढवी छड्डेयवा जाव एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए
 होज्जार) આ રીતે ઉત્તરોત્તર આલાપકમાં પૂર્વપૂર્વની એક પૃથ્વી (નરક)
 છોડતી જવી જોઈએ આ પ્રમાણે કરવાથી નીચે પ્રમાણે બાકીના દ્વિક
 સંયોગી વિકલ્પો બને છે-(૧૬) અથવા એક નારક જીવ પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે અને બીજો નારક જીવ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૭) અથવા
 એક નારક જીવ પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક જીવ તમ-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૮) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે
 અને બીજો નારક નીચે સાતમી તમસ્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૯) અથવા
 એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન

भवति, १९। अथवा एको नैरयिको धूमप्रभायाम् एकोऽपरो नैरयिकः अधःसप्तम्यां भवति, २०। अथवा एको नैरयिकस्तमायां स्रवति, एकोऽपरो नैरयिकः अधः सप्तम्यां भवति २१। तथा च द्विनैयिकप्रवेशने उपर्युक्ता एकविंशतिर्भेदा भवन्ति। तत्र रत्नप्रभाद्याः सप्तापि पृथिवीः क्रमेण पट्टादौ व्यवस्थाप्य अक्षसंचारणया पृथिवीनामेकत्वद्विकसंयोगाभ्यां तेऽवगन्तव्याः, तत्र एकैकपृथिव्यां नैरयिकद्वयोत्पत्तिलक्षणैकत्वे सप्त विकल्पाः, पृथिवीद्वये पृथक् पृथक् नैरयिकद्वयोत्पत्तिलक्षणद्विकयोगे तु एकविंशतिर्विकल्पाः, (७-२१) इत्येवं सर्वसंमेलने अष्टाविंशतिः, २८।

दूसरा नैरयिक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है १९, अथवा-एक नैरयिक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और एक दूसरा नैरयिक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है २० अथवा-एक नैरयिक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है और दूसरा एक नैरयिक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है २१, इस प्रकार से ये दो नैरयिकों के नैरयिक भव में प्रवेश करनेके विषयमें दो संयोगी २१इक्कीस भंग कहे गये हैं। इनमें रत्नप्रभा आदि सातों पृथिवियों को क्रम से किसी पट्टिया या-स्टेड के ऊपर लिखकर अक्ष संचारणा द्वारा पृथिवियों के एकत्व और द्विक संयोग से वे भंग अच्छी तरह से जाने जा सकते हैं। इनमें एक एक पृथिवी में दोनों नारकों के क्रमशः उत्पन्न होने पर सात विकल्प बनते हैं। तथा दो दो पृथिवियों में पृथक् पृथक् रूप से युगपत् दोनों नारकियों के उत्पन्न होने पर इन दोनों के योग में २१ विकल्प होते हैं। इस तरह इन दोनों ७-२१ इक्कीस भंगोंके मेल से २८ विकल्प हो जाते हैं।

થાય છે (૨૦) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૧) અથવા એક નારક તમઃ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક નારક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે બે નારકોના નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરવા વિષેના દ્વિકસંયોગી ભાગ (વિકલ્પો) બતાવવામાં આવ્યા છે. આ ભાગોએને સારી રીતે સમજવા માટેની સરળ પદ્ધતિ નીચે પ્રમાણે છે-રત્નપ્રભા આદિ સાતે પૃથ્વીઓનાં નામ અનુક્રમે સ્ટેડ કે પાટિયા ઉપર લખી નાખવા ત્યાર બાદ તેમના પર નજર ફેરવતા જવાથી પૃથ્વીઓના એકત્વ અને દ્વિકસંયોગથી આ ભાગો (વિકલ્પો) સારી રીતે સમજી શકાય છે અનુક્રમે સાત પૃથ્વીમાં તે બંને નારકોના ક્રમશઃ ઉત્પન્ન થવાથી સાત વિકલ્પ બને છે. તથા બીજે પૃથ્વીઓમાં :અલગ અલગ રૂપે એક સાથે બંને નારકોની ઉત્પત્તિ થવાથી ૨૧ દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો બને છે. આ રીતે બે નારકોના પ્રવેશનક્રમે અનુ-લક્ષીને ૭+૨૧=૨૮ કુલ વિકલ્પો બની જાય છે.

- અથ ત્રયાણાં નૈરયિકાણાં ગત્યન્તરાદુદ્વર્તનં કૃત્વા નૈરયિકપ્રવેશને ચતુરશીર્તિ-
વિકલ્પાન્ પ્રતિપાદયતિ-‘તિન્નિ ભંતે !’ इत्यादि । ‘तन्नि भंते ! नेरइया
नेरइयपवेसणणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा जाव अहेसत्तमाए
होज्जा ?’ गाङ्गेयः पृच्छति-हे भदन्त ! त्रयो नैरयिका गत्यन्तरादुद्वर्तनं कृत्वा
नैरयिकप्रवेशकेन प्रविशन्तः नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ? किं
वा यावत्-शर्कराप्रभायां वा भवन्ति, किं वा बालुकाप्रभायाम्, पङ्कप्रभायाम्,
धूमप्रभायाम्, तमायां, तमस्तमायां वा अथ सप्तम्यां भवन्ति ? भगवानाह-
‘गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा’ हे गाङ्गेय !
त्रयो नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत्-अथः
सप्तम्यां वा भवन्ति, ७ । ‘अहवा एणे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए होज्जा,

અવ સૂત્રકાર ત્રીન નારકિયોં કે ગત્યન્તર સે ઉદ્વર્તન કરકે નૈર-
યિક ભવ ગ્રહણ કરવે મેં જો ૮૪ વિકલ્પ હોતે હૈં-અન્હે કહતે હૈં-
(તિન્નિ ભંતે ! નેરइया નેરइयपवेसणणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए
होज्जा जाव अहे सत्तमाए होज्जा) गाङ्गेय ! प्रभु से पूछते हैं-वे भदन्त !
तीन नारक गत्यन्तर से उद्वर्तन करके नैरयिक प्रवेशन द्वारा नरक में
प्रवेश करते हुए क्या रत्नप्रभा पृथिवी में उत्पन्न होते हैं या यावत्-
शर्कराप्रभा में उत्पन्न होते हैं ? या बालुकाप्रभामें उत्पन्न होते हैं ? या
पङ्कप्रभामें उत्पन्न होते हैं ? या धूमप्रभामें उत्पन्न होते हैं ? या तमःप्रभा
में उत्पन्न होते हैं ? या अथः सप्तमीमें-तमस्तमप्रभा में उत्पन्न होते हैं ?

ઉત્તરમે પ્રભુ કહતે હૈં-(ગંગેયા ! રયણપ્પભાए वा होज्जा, जाव अहे
सत्तमाए वा होज्जा७) हे गांगेय ! तीन नैरयिक नैरयिक भवग्रहण करते हुए

અન્ય ગતિમાથી નિષ્ક્રમણ કરીને નૈરયિક ભવગ્રહણ કરતા ત્રણ નારકોની
અપેક્ષાએ જે ૮૪ વિકલ્પો થાય છે, તેમને સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—(તિન્નિ ભંતે ! નેરइया નેરइयपवेसणणं पविस-
माणा किं रयणप्पभाए होज्जा, जाव अहे सत्तमाए होज्जा ?) હે ભદન્ત ! અન્ય
ગતિમાંથી ઉદ્વર્તના કરીને-નીકળીને નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરકમાં પ્રવેશ
કરતાં ત્રણ નારકો શું રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે ? કે નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—(ગંગેયા ! રયણપ્પભાए वा होज्जा, जाव अहे
सत्तमाए वा होज्जा७) હે ગાંગેય ! नैरयिक ભવગ્રહણ કરતા ત્રણ નારકો રત્ન-

જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા ત્રયાણાં મધ્યે
 ઈકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, દ્વૌ નૈરયિકૌ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતઃ ૧ । યાવત્-
 અથવા ઈકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ વાલુકાપ્રમાયામ્ ૨ । અથવા
 ઈકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ પદ્મપ્રમાયામ્ ૩ । અથવા ઈકો નૈરયિકો
 રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ ધૂમપ્રમાયામ્, ૪, અથવા ઈકો નૈરયિકો રત્નપ્રમા-
 યામ્, દ્વૌ નૈરયિકૌ તમાયામ્ ૫, અથવા ઈકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્ દ્વૌ નૈરયિકૌ
 અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬, 'અહવા દો રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા,
 જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અહવા દ્વૌ નૈરયિકૌ રત્નપ્રમાયાં

રત્નપ્રમા મેં બી ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા યાવત્ અધઃ સપ્તમી મેં બી ઉત્પન્ન
 હોતે હૈં ૭ । "અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ૦ ૧"
 અથવા-એક નારક નૈરયિક ભવગ્રહણ કરતા હુઆ રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
 હો સકતા હૈં ઓર દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ૧,
 અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ઓર દો નૈરયિક
 વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ૨, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા
 મેં ઓર દો નૈરયિક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ૩, અથવા-એક
 નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નૈરયિક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં
 ૪, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નૈરયિક તમઃ પ્રમા મેં
 ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં (૫) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો સકતા
 હૈં ઓર દો નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો સકતા હૈં ૬, (અહવા
 દો રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ

પ્રભામાં પશુ ઉત્પન્ન થાય છે અને સાતમી નરક પર્યન્તની નરકોમાં પશુ
 ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે ૭ અસંયોગી વિકલ્પો બને છે. હવે દ્વિકસંયોગી
 વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ
 હોજ્જા ૧) (૧) અથવા નૈરયિક ભવગ્રહણ કરતા ત્રણ નારકોમાંનો એક નારક
 રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે
 (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારકો વાલુકા-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય
 છે અને બે નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્ન-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫)
 અથવા એક રત્નપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા
 એક રત્નપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી તમસ્તમ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(અહવા દો રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહવા દો રચણ-

भवतः, एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां भवति १, यावत् अथवा द्वौ नैरयिकौ रत्न-
प्रभायाम्, एको नैरयिको वालुकाप्रभायाम् २, अथवा द्वौ नैरयिकौ रत्नप्रभायाम्,
एको नैरयिकः पङ्कप्रभायाम् ३, अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम् ४,
अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एको नैरयिकस्तमायाम् ५, अथवा द्वौ नैरयिकौ रत्नप्रभा-
याम्, एको नैरयिकोऽथः सप्तम्यां भवतीति ६, एवं द्वादश (१२) 'अहवा एगे
सक्करप्पभाए दो वालुयप्पभाए' अथवा एको नैरयिकः शर्कराप्रभायां द्वौ नैरयिकौ
वालुकाप्रभायां भवतः १, 'जाव अहवा एगे सक्करप्पभाए, दो अहेसत्तमाए

एगे अहे सत्तमाए १२) अथवा-दो नारक रत्नप्रभा में नारकभवग्रहण
कर सकते हैं और एक नैरयिक शर्कराप्रभा में नारकभव ग्रहण कर
सकता है १। अथवा-दो नैरयिक रत्नप्रभामें नारकभव ग्रहण कर सकते
हैं और एक नारक वालुकाप्रभा में जन्म ग्रहण कर सकता है २, अथवा
दो नैरयिक रत्नप्रभा में और एक नैरयिक पङ्कप्रभा में नारकभव ग्रहण
कर सकता है ३. अथवा दो रत्नप्रभा में और एक धूमप्रभा में ४,
अथवा दो रत्नप्रभा में और एक तमः प्रभा में नारकभव ग्रहण कर
उत्पन्न हो सकता है ५, अथवा-दो नैरयिक रत्नप्रभा में और एक
नैरयिक अधः सप्तमी में नारकभव ग्रहण कर उत्पन्न हो सकता है ६,
इस प्रकार से ये १२ विकल्प हैं—(अहवा-एगे सक्करप्पभाए दो वालुय-
प्पभाए) अथवा एक नैरयिक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और
दो नैरयिक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (जाव अहवा एगे

તપમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૨) (૭) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં નારક
ભવગ્રહણ કરી શકે છે અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં નારક ભવગ્રહણ કરી
શકે છે, (૮) અથવા બે નારકો રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક
વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા બે નારક જીવો રત્નપ્રભામાં અને
એક નારક જીવ પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા બે રત્નપ્રભામાં
અને એક ધૂમપ્રભામાં નારક ભવગ્રહણ કરીને ઉત્પન્ન થઈ શકે છે (૧૧)
અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થઈ શકે છે (૧૨)
અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને એક તમસ્તમપ્રભામાં નારકભવગ્રહણ કરીને
ઉત્પન્ન થઈ શકે છે આ પ્રમાણે રત્નપ્રભા સાથે બીજી પૃથ્વીઓના ૧૩થી
૧૨ વિકલ્પો બને છે (અહવા એગે સક્કરત્પમાણ, દો વાલુયત્પમાણ) (૧૩)
અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (જાવ અહવા એગે સક્કરત્પમાણ દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧૪) એક
મ ૬

હોજ્જા ૬-૧૭, યાવત્ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ પદ્મપ્રભાયाम્ ૨, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રભાયाम્ ૩, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ તમાયામ્ ૪, અથવા એકો નૈરયિકઃ શર્કરાપ્રભાયાં દ્વૌ નૈરયિકૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૫-૧૭ ।

‘અહવા દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા જાવ અહવા દો સક્કરપ્પમાણ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૨૨ ’ અથવા દ્વૌ નૈરયિકૌ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતઃ, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, યાવત્-અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયाम્, એકઃ પદ્મપ્રભાયाम્ ૨, અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયाम્, એકો ધૂમપ્રભાયाम્ ૩, અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયाम્, એકસ્તમાયામ્ ૪, અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતઃ, એકો નૈરયિકોઽધઃ સપ્તમ્યાં

સક્કરપ્પમાણ દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૫-૧૭, યાવત્ અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, દો વાલુકાપ્રભા મેં ૨, અથવા એક શર્કરાપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ૩, અથવા એક શર્કરાપ્રભા મેં, દો તમઃ પ્રભા મેં ૪, અથવા એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર દો નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં ૫ ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં-હસ પ્રકાર ૬ યે ઓર પહિલે કે ૧૨ સવ મિલકર ૧૭ વિકલ્પ હો જાતે હૈં । (અહવા-દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહવા દો સક્કરપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૨૨) અથવા-દો નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-દો નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા દો નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા-દો નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં

શર્કરાપ્રભામાં અને યે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને યે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૬) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને યે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૭) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને યે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા, જાવ અહવા દો સક્કરપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૨૨) અથવા (૧૮) યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૯) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૦) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૧) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૨) અથવા યે શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે તમસ્તમપલા નામની સાતમી

भवति ५, इति ६-६-५-५-(२२) इति द्वाविंशतिः । ' एवं जहा सकरप्पभाए वत्तव्वया भणिया, तहा सव्वपुढवीणं भाणियव्वा जाव अहवा दो तमाए एगे अहे-सत्तमाए होज्जा ' ४-४-३-३-२-२-१-१ (२०) सर्वे (४२) द्विचत्वारिंशत् एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा शर्कराप्रभायाः वक्तव्यता भणिता तथा शेषसर्वपृथिवीनां वक्तव्यता भणितव्या, यावत्-अथवा एको वालुकाप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायाम् १, अथवा एको वालुकाप्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम् २, अथवा एको वालुकाप्रभायां द्वौ तमः प्रभायाम् ३, अथवा एको वालुकाप्रभायां द्वौ-अधः सप्तम्याम् ४, अथवा द्वौ

और एक नैरयिक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ५-इस तरह से पहिले के ६-६-५ और ५ ये मिल कर सब २२ विकल्प हो जाते हैं (एवं जहा सकरप्पभाए वत्तव्वया भणिया, तहा सव्व पुढवीणं भाणियव्वा जाव अहवा दो तमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा) इस प्रकार से जैसी यह शर्कराप्रभा की वक्तव्यता-कही गई है-उसी तरह से समस्त पृथिवियों की वक्तव्यता कहनी चाहिये-यावत् अथवा दो तमः प्रभामे और एक अधः सप्तमीमें होता है-इस तरहसे यहांतक २० विकल्प होते हैं-जो इस प्रकार से हैं-"शर्कराप्रभा तक तो कथन किया ही जा चुका है-अब आगेका कथन वालुकाप्रभासे प्रारंभ होता है" यही बात यहां यावत् शब्दसे प्रकट की गई है "अथवा एक वालुकाप्रभामे उत्पन्न हो जाता है, दो पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा एक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और दो धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २ । अथवा एक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और दो तमः प्रभा में

નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે શર્કરાપ્રભા સાથે ત્યારપછીની નરકોના યોગથી ૧૦ વિકલ્પ થાય છે આગલા ૧૨ વિકલ્પ સાથે આ ૧૦ વિકલ્પ ભળીને કુલ ૨૨ દ્વિકસયોગી વિકલ્પોનું કથન અહીં સુધીમાં પૂરું થયું હવે બાકીના દ્વિકસયોગી વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(એવ જહા સક્કર-પ્પભાએ વત્તવ્વયા ભણિયા, તહા સવ્વપુઢવીણં ભાણિયવ્વા જાવ અહવા દો તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) આ રીતે શર્કરાપ્રભા સાથે ત્યારપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જેવાં વિકલ્પો કહેવામાં આવ્યા છે, એવાં જ વિકલ્પો શર્કરાપ્રભા પછીની વાલુકાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓ સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી કહેવા બેઠાં છે. આ રીતે બીજાં ૨૦ વિકલ્પ બને છે. (૨૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૫) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં બે તમઃપ્રભામાં

વાલુકાપ્રભાયામ્ એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ ૧, અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ૨, અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયામ્ ૩, અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્ ૧, અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયાં દ્વૌ તમઃપ્રભાયામ્ ૨, અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યામ્ ૩ । અથવા દ્વૌ પદ્મપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ૧. અથવા દ્વૌ પદ્મપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયામ્ ૨, અથવા દ્વૌ પદ્મપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્ ૩, અથવા એકો ધૂમપ્રભાયાં દ્વૌ તમઃપ્રભાયામ્ ૧, અથવા એકો ધૂમપ્રભાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યામ્ ૨, અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયામ્ ૧' અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રભા-

ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર દો અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૨, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૩, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૪, અથવા-એક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર દો નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા એક નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં ઓર દો નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં ઓર દો નૈરયિક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા દો પદ્મપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, અથવા દો પદ્મપ્રભા મેં ઓર એક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૨, અથવા દો પદ્મપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૩, અથવા એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર દો

ઉત્પન્ન થાય છે (૨૬) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૭) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૮) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૯) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૦) અથવા બે નારક છવે વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૧) એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૨) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩૩) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૪) અથવા બે નારક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૫) અથવા બે નારક પંક-

પ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ' જાવ અહવા
 એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૫, ' યાવત્-
 અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૩,
 અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા
 એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૫, । 'અહવા
 એગે રચણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્ન-
 પ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૬, । 'અહવા એગે રચ-
 ણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્,
 એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૭, । ' એવં જાવ અહવા એગે રચણ-

પ્પમાએ હોજ્જા ૨) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર તીસરા એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈં ૨, (જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ એગે અહે
 સત્તમાએ હોજ્જા ૫) અથવા એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર
 એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૩, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક
 શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા તમ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૪,
 અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા અધઃ
 સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૫, (અહવા-એગે રચણપ્પમાએ, એગે
 વાલુયપ્પમાએ એગે પંકપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા
 મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૬,
 (અહવા એગે રચણપ્પમાએ એગે વાલુયપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા)
 અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા ધૂમ-

કરતા ત્રણ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક
 પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) (જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ,
 એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં
 અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-
 પ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
 એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ હોજ્જા) (૫)
 અથવા એક નારક ૭૧૧ રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ
 હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમ-
 પ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) (એવં જાવ એગે રચણપ્પમાએ એગે વાલુયપ્પ-
 માએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં

પ્પમાણ, એમે વાલુયપ્પમાણ, એમે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-
અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એક સ્તમાયાં ભવતિ ૮,
અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪
(૯) । ' અહવા એમે રચણપ્પમાણ, એમે પંકપ્પમાણ, એમે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા '
અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, કણઃ પઢ્ઢપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં
ભવતિ ૧૦, । ' જાવ અહવા એમે રચણપ્પમાણ, એમે પંકપ્પમા , એમે અહેસત્તમાણ '
યાવત્ અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ પઢ્ઢપ્રમાયામ્ કસ્તમાયાં
ભવતિ ૧૧, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ પઢ્ઢપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ-
સપ્તમ્યાં ભવતિ, ૩-(૧૨) ઇતિ । અહવા એમે રચણપ્પમાણ, એમે ધૂમપ્પમાણ, એમે

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૭, (એવં જાવ એમે રચણપ્પમાણ, એમે
વાલુયપ્પમાણ, એમે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસી તરહ સે એક રત્નપ્રમા
મેં, એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈ ૮, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક
તીસરા અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૯, (અહવા એમે રચણપ્પ-
માણ, એમે પંકપ્પમાણ, એમે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા-એક રત્નપ્રમા
મેં, એક પઢ્ઢપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ
૧૦, (જાવ અહવા એમે રચણપ્પમાણ, એમે પંકપ્પમાણ, એમે અહે સત્ત-
માણ) અથવા-એક રત્નપ્રમા મે, એક પંકપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા
મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં એક પંક-
પ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨, (અહવા
-એમે રચણપ્પમાણ, એમે ધૂમપ્પમાણ, એમે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક

અને એક ત્રીજો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ત્રીજો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯)
(અહવા એમે રચણપ્પમાણ, એમે પંકપ્પમાણ, એમે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) (૧૦) અથવા
અન્યગતિમાંથી નારક ગતિમાં પ્રવેશ કરતા ત્રણ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં,
એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (જાવ અહવા એમે રચણ-
પ્પમાણ, એમે પંકપ્પમાણ, એમે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧૧) અથવા એક રત્ન-
પ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમ.પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૨) અથવા
એક રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નર-
કમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા-એમે રચણપ્પમાણ, એમે ધૂમપ્પમાણ, એમે તમાણ

તમાએ હોજ્જા ૧૩ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં
ભવતિ, ૧૩, ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ
હોજ્જા ૨-(૧૪) ' અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્,
એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨-(૧૪) । ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે
અહેસત્તમાએ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં
ભવતિ ૧-(૧૫) । ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ
હોજ્જા ' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ, એકો વા કાપ્રમાયામ્, એકઃ પઢ્ક-
પ્રમાયાં ભવતિ, ૧૬, । ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમ-
પ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો
ધૂમપ્રમાયામ્ ભવતિ ૧૭, । ' જાવ અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ,

રત્નપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
હૈ ૧૩, (અહવા-એગે રચણપ્પમાએ, એગે મપ્પમાએ, એગે અહે ધૂસત્તમાએ
૧૪) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક અધઃ
સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૪ (અહવા-એગે રચણપ્પમાએ, એગે
તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ) અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં એક તમઃ પ્રમા
મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૫ (અહવા એગે સક્ક-
રપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ એગે પંકપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા એક નૈરયિક
રત્નપ્રમા મેં, દૂસરા એક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર તીસરા એક પંકપ્રમા મેં
ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૬, (અહવા-એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ,
એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ૧૭) અથવા એક શર્કરાપ્રમા મેં, એક દૂસરા
વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક તીસરા ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧૭,

હોજ્જા) (૧૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, અને એક
તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે
અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૧૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે રચણપ્પમાએ,
એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૧૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં
એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ હોજ્જા) (૧૬)
(૧૬) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક પંક-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે
ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા) (૧૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બીજો એક
વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રીજો એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (જાવ અહવા એગે

ધૂમપ્પમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨-(૨૪) 'અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે તમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧-(૨૫) 'અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે ધૂમપ્પમાણ, હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પઢ્ડપ્રમાયામ્ એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ(૨૬) 'અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પઢ્ડપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ (૨૭) 'અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકઃ પઢ્ડપ્રમાયામ્, એકઽધઃ

ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨૩, (અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે ધૂમપ્પમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક શર્કરાપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨૪, (અહવા-એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે તમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૫, (અહવા-એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ એણે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક પઢ્ડપ્રમા મેં ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૬, (અહવા-એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક વાલુકાપ્રમા મેં, એક પઢ્ડપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતાં હૈ ૨૭, (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં એક પઢ્ડપ્રમા મેં ઓર એક

(અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે ધૂમપ્પમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા) (૨૪) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એણે સક્કરપ્પમાણ, એણે તમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા) (૨૫) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ એણે પંકપ્પમાણ એણે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) (૨૬) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ એણે પંકપ્પમાણ, એણે તમાણ હોજ્જા) (૨૭) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એણે વાલુયપ્પમાણ, એણે પંકપ્પમાણ, એણે અહેસત્તમાણ હોજ્જા) (૨૮) અથવા એક નારક વાલુકા-

સસમ્યાં ભવતિ ૩-(૨૮) 'અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકશ્ચ તમાયાં ભવતિ (૨૯), અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધ સસમ્યાં ભવતિ ૨-(૩૦) 'અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' અથવા એકો નૈરયિકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, એકસ્તુ તમાયામ્, એકોઽધઃ-સસમ્યાં ભવતિ ૧-(૩૧) 'અહવા એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા' અથવા એક પહ્લપ્રમાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકશ્ચ તમાયાં ભવતિ (૩૨) 'અહવા એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા'

અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૮, (અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૯, (અહવા-એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૩૦) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૦, અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક તમઃપ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩૧, (અહવા એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક પહ્લપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૨, (અહવા-એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક પહ્લપ્રમા મેં એક ધૂમ-

પ્રભામાં, એક પહ્લપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ એગે તમાણ હોજ્જા) (૨૯) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૩૦) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમ-સ્તમપ્રભા નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૩૧) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક તમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ) (૩૨) અથવા એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (અહવા એગે પંકપ્પમાણ

અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકશ્વાધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ
 ૨-(૩૩) 'અહવા એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા'
 અથવા એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ, એકસ્તમાયામ્, એકશ્વાધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ
 ૧-(૩૪) 'અહવા એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા'
 અથવા એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ, એકસ્તમાયામ્, એકશ્વાધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ
 ૧-(૩૫) इति पञ्चत्रिंशद् भङ्गाः । तथा असंयोगि-द्विसंयोगि-त्रिसंयोगि-नैरयि-
 काणां त्रयाणां चतुरशीतिर्भङ्गा भवन्ति, तथाहि-रत्नप्रभादिपृथिवीनामेकत्वे असंयो-
 गिनां सप्त ७, द्विकसंयोगे तु तांसामेको द्वौ इत्यनेन नरयिकोत्पादविकल्पेन
 रत्नप्रभयांसह शेषाभिः क्रमेण चारिताभिः लब्धाः षड्, 'द्वौ एकः' इत्यनेन अपि
 नैरयिकोत्पादविकल्पेन षडेव, तदेते १२ द्वादश, एवं शर्कराप्रभया पञ्च पञ्चेति

પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩૩, (અહવા-
 એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક
 નારક પદ્મપ્રભા મેં એક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન
 હો જાતા હૈ ૩૪, અહવા-એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ એગે અહે સત્ત-
 માણ) અથવા-એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક
 અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૫, इस प्रकार से ये ३५ विकल्प-
 भंग हैं । कुल सब मिलकर तीन नारकों के असंयोगी, द्विसंयोगी और
 त्रिसंयोगी ८४ विकल्प हो जाते हैं, रत्नप्रभा आदि पृथिवियों के एकत्व
 में असंयोगी नारकों के सात ७, पृथिवियों में नैरयिक के एक, दो इस
 रूप से उत्पाद के विकल्प से रत्नप्रभा के साथ शेष ६ पृथिवियों का
 योग करने पर ६-६ विकल्प, शर्कराप्रभा के साथ में ५-२ विकल्प,

એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૩૩) અથવા એક પંકપ્રભામાં,
 એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (અહવા
 એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૩૪) અથવા એક
 નારક પંકપ્રભામાં, એક તમ.પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન
 થાય છે. (અહવા એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા)
 (૩૫) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક તમ.પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી
 તમસ્તમા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે બધાં મળીને ત્રણ નારકોના અસંયોગી,
 દ્વિસંયોગી અને ત્રિસંયોગી ૮૪ વિકલ્પ (ભાંગા) થાય છે. રત્નપ્રભા આદિ
 પૃથ્વીનાં એકત્વમાં અસંયોગી નારકોના સાત (૭), ૭ પૃથ્વીઓમાં નૈરયિકોના
 એક, બે આ રૂપે ઉત્પાદના વિકલ્પોનો હિસાબ-રત્નપ્રભા સાથે બાકીની ૬
 પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી ૬-૬ વિકલ્પ, શર્કરાપ્રભાની સાથે બાકીની પૃથ્વી-

દશ, એવં વાલુકાપ્રભયાઽષ્ટૌ, પદ્મપ્રભયા ષટ્, ધૂમપ્રભયા ચત્વારઃ, તમઃપ્રભયા દ્વાવિતિ દ્વિકસંયોગે દ્વિચત્વારિંશત્ (૪૨), ત્રિકસંયોગે તુ તાસાં પચ્ચત્રિંશદ્ મ ૧ ગમ્યાઃ । તંદેવમેતે ત્રયાણાં નૈરયિકાણાં સર્વે ૭+૪૨+૩૫=૮૪ ચતુરશીતિર્ભક્ત્વા ઇતિ ।

ત્રયાણાં નૈરયિકાણાં કોષ્ટકમ્
ત્રયાણામ્-૧કસંયોગે-૭
”-દ્વિકસંયોગે-૪૨
”-ત્રિકસંયોગે-૩૫
સર્વસંમેલને-૮૪ મજ્ઞાઃ ।

અથ ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં નરકદ્વિક-નરકત્રિક-નરકચતુષ્ટયસંયોગેન દશાધિકશત-દ્વયમજ્ઞા(૨૧૦)ભવન્તિ, તાન પ્રરૂપયિતુમાહ-‘ચત્તારિ મંતે !’ ઇત્યાદિ। ‘ચત્તારિ મંતે! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા ? પુચ્છા’ ગાળ્લેયઃ

વાલુકાપ્રભા કે સાથ મેં ૪-૪ વિકલ્પ, પદ્મપ્રભા કે સાથ મેં ૩-૩ વિકલ્પ, ધૂમપ્રભાકે સાથ મેં ૨-૨ વિકલ્પ, ઓર તમઃપ્રભા કે સાથ મે ૧-૧ વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે દ્વિક સંયોગ મેં ૪૨ વિકલ્પ હોતે હૈં, ત્રિકસંયોગ મેં ૩૫ સથ મિલકર ૮૪ અંગ હો જાતે હૈં ।

અથ ચાર નૈરયિકોં કે નરકૈકત્વ નરકદ્વિક નરકત્રિક ઓર નરક-ચતુષ્ટય કે સંયોગ સે ૨૧૦ અંગ જો હોતે હૈં સો ડનકો પ્રરૂપણા સૂત્ર-કાર કરતે હૈં-હસમેં ગાંગેય ને પ્રમુ સે ઁસા પૂછા હૈ-‘ચત્તારિ મંતે નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા? પુચ્છા)

ઐનો યોગ કરવાથી ૫-૫, વાલુકાપ્રભા સાથે બાકીના ચાર પૃથ્વીઐના યોગથી ૪-૪, પદ્મપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઐના યોગથી ૩-૩, ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઐના યોગથી ૨-૨ અને તમઃપ્રભા સાથે તમસ્તમપ્રભાના યોગથી ૧-૧ વિકલ્પ બને છે. આ રીતે દ્વિક સંયોગી વિકલ્પો ૪૨ બને છે અને ત્રિક સંયોગી વિકલ્પો ૩૫ બને છે એકદરે ૮૪ વિકલ્પો બને છે.

હવે અન્યગતિમાંથી નારકગતિમાં પ્રવેશ કરતા ચાર નારકોના એકત્વ, નરકદ્વિક, નરકત્રિક અને નરક ચતુષ્કના સંયોગથી બે ૨૧૦ વિકલ્પ (ભાંભા) થાય છે, તેમની સૂત્રકાર પ્રરૂપણા કરે છે—

આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય આણુગાર મહાવીરપ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ ચત્તારિ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાણ હોજ્જા પુચ્છા) નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી નારકભવને અડધુ

પૃચ્છતિ-હે ભદ્રન્ત ! ચત્વારો નૈરયિકાઃ નૈરયિક પ્રવેશનેન પ્રવિશન્તઃ કિં રત્ન-પ્રમાયાં ભવન્તિ ? કિં વા શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકાપ્રમાયાં, પદ્મપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયાં, તમાયામ્, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ? इति पृच्छा । भगवानाह-‘ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७ । हे गाङ्गेय ! नैरयिक-भवप्रवेशनं कुर्वन्तश्चत्वारो नैरयिकाः रत्नप्रमायां वा भवन्ति, यावत्-शर्कराप्र-मायां वा, वालुकाप्रमायां वा, पद्मप्रमायां वा, धूमप्रमायां वा, तमायां वा, अधः-सप्तम्यां वा भवन्ति, इति सप्त भङ्गाः७ । अथ चतुर्णां नैरयिकाणां नरकद्वयसंयोगे

हे भद्रन्त ! चार नारक नैरयिक प्रवेशनक द्वारा नारकभवग्रहण करते हुए क्या रत्नप्रभा में होते हैं ? या शर्कराप्रभा में होते हैं ? या वालुकाप्रभा में होते हैं ? या पद्मप्रभा में होते हैं ? या धूमप्रभा में होते हैं ? या तमः प्रभा में होते हैं ? या अधः सप्तमी में होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं-(गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७) नैरयिक भवमें प्रवेश करते हुए चार नैरयिक रत्नप्रभा में भी हो सकते हैं-अर्थात् रत्नप्रभा में भी वे जन्म धारण कर सकते हैं, शर्कराप्रभा में भी हो सकते हैं, वालुकाप्रभा में भी हो सकते हैं, पद्मप्रभा में भी हो सकते हैं, धूमप्रभा में भी हो सकते हैं, तमःप्रभा में भी हो सकते हैं और अधः सप्तमी में भी हो सकते हैं। तात्पर्य कहने का यह है कि जिस प्रकार से दो नारक रत्नप्रभादि सातों पृथिवियों में जन्म धारण कर सकते हैं-अतः इन सात पृथिवियों को आश्रित करके इनके सात

કરતાં ચાર નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં (તમસ્તમપ્રભામાં) ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—(રયણપ્પભાએ વા હોજ્જા. જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા) હે ગાંગેય ! અન્ય ગતિમાંથી નૈરયિકલવમાં પ્રવેશ કરતા ચાર નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે અને અધઃસપ્તમીમાં (તમસ્તમપ્રભામાં) પણ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે. આ કથનનું તાત્પર્ય નીચે પ્રમાણે છે—

જેવી રીતે બે નારકો રત્નપ્રભા આદિ સાતે પૃથ્વીઓમાં જન્મ ધારણ કરી શકે છે, તેથી સાતે પૃથ્વીમાં તેમના જન્મની અપેક્ષાએ સાત વિકલ્પ

વિકલ્પ કહે ગયે હૈં, તથા એક એક પૃથિવી મેં દોનોં નારકોં કી ઉત્પત્તિ કો આશ્રિત કરકે સાત ભંગ, ઓર દો પૃથિવિયોં મેં એક એક નારક કી ઉત્પત્તિ કો આશ્રિત કરકે દ્વિકસંયોગી ૨૧ ભંગ કહે ગયે હૈં, તથા ત્રીન નારક સાતોં પૃથિવિયોં મેં ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં અતઃ સાતોં પૃથિવિયોં કો આશ્રિત કરકે इनके એક સંયોગી સાત ભંગ ઓર इनके દ્વિકસંયોગી ૧-૨, ૨-૧ યે દો વિકલ્પ કહે ગયે હૈં, સો इनमें ૧-૨ કે, રત્નપ્રભા કે સાથ દૂસરી આગે કી ૬ પૃથિવીયોં કા ક્રમશઃ યોગ કરને પર ૬ વિકલ્પ હોતે હૈં હસી તરહ સે ૨-૧ કે ભી ૬ વિકલ્પ હોતે હૈં-મિલકર કુલ ૧૨ વિકલ્પ હો જાતે હૈં શર્કરાપ્રભા કે સાથ પાંચ પાંચ મિલકર દશ, વાલુકાપ્રભા કે સાથ આઠ, પકપ્રભા કે સાથ ૬, ધૂમ્રપ્રભા કે સાથ ચાર, તમઃ પ્રભા કે સાથ દોર, હસ તરહ સે દ્વિકસંયોગી ૪૨ ભંગ હોતે કહે ગયે હૈં તથા ત્રિક સંયોગી ૩૫ ભંગ કહે ગયે હૈં હસી પ્રકાર સે ચાર નૈરયિક કે સાત રત્નપ્રભાદિ પૃથિવિયોં કો આશ્રિત કરકે સાત ૭ વિકલ્પ હોતે હૈં તથા ૨૧૦દોસોદસ ભંગ ઓર કિસ પ્રકારસે હોતે હૈં સો હી અબ સૂત્રકાર કહતે હૈં-इनमें वे कहते हैं कि चार नैरयिकोंके नरकद्वयके संयोग में १-३, २-२, ३-१ इन तीन विकल्पों से ६३ भंग इस प्रकार से होते

કહેવામાં આવ્યા છે, એજ પ્રમાણે ત્રણ નારકો પણ એક સાથે રત્નપ્રભા આદિ સાને પૃથ્વીઓમાં જન્મ ધારણ કરી શકતા હોવાથી તેમના પણ ઉપર મુજબ સાત એક સંયોગી વિકલ્પો કહેવામાં આવ્યા છે. તેમના દ્વિકસંયોગી ૧-૨, ૨-૧, એ બે પ્રકારના વિકલ્પ કહ્યા છે. રત્નપ્રભાની સાથે પછીની ૬ પૃથ્વીઓનો ક્રમશઃ યોગ કરવાથી પહેલા પ્રકારના ૬ વિકલ્પ અને બીજા પ્રકારના પણ ૬ વિકલ્પ થાય છે આ બન્ને મળીને ૧૨ વિકલ્પ થાય છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી ૫-૫, વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ચાર પૃથ્વીઓના યોગથી ૪-૪, પંકપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓના યોગથી ૩-૩, ધૂમ્રપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી ૨-૨, અને તમઃપ્રભા સાથે તમસ્તમપ્રભાના યોગથી ૧-૧ વિકલ્પો બને છે આ રીતે દ્વિકસંયોગી કુલ વિકલ્પો (ભાગા) ૪૨ થઈ જાય છે. તથા તેમના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભંગ કહ્યા છે. એજ પ્રમાણે ચાર નારકોના રત્નપ્રભા આદિ સાત પૃથ્વીઓની અપેક્ષાએ ૭ વિકલ્પ થાય છે. તથા બીજાં ૨૧૦ વિકલ્પ કેવી રીતે થાય છે એ સૂત્રકાર હવે પ્રકટ કરે છે. ચાર નારકોના નરકદ્વયના સંયોગમાં ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ આ પ્રકારના વિકલ્પોથી આ પ્રમાણે ૬૩ ભંગ

एकस्त्रयः १-३ ' द्वौ-द्वौ २-२ ' त्रय एकः ३-१ ' इति विकल्पत्रयेण त्रिषष्टि-
भङ्गान् प्रदर्शयति-‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा
चतुर्षु नैरयिकेषु एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, त्रयः शर्कराप्रभायां भवन्ति१,
‘ अहवा एगे रयणप्पभाए तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायां
भवति, त्रयस्तु वालुकाप्रभायां भवन्ति २, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,

हैं-रत्नप्रभा के साथ चाकी की पृथिवियों का योग करने पर १-३ के ६
भंग हो जाते हैं इसी तरह से २-२ के ६ भंग हो जाते हैं, और ३-१
के भी ६ भंग हो जाते हैं कुल ये सब मिलकर १८ भंग हो जाते हैं।
शर्कराप्रभा के साथ तीन विकल्पों के-५-५-५ पन्द्रह विकल्प होते हैं,
वालुकाप्रभा के साथ ४-४-४=१२ विकल्प होते हैं, पङ्कप्रभा के साथ
३-३-३=मिलकर ९ विकल्प होते हैं-धूमप्रभा के साथ २-२-२=मिल-
कर ६ विकल्प होते हैं, तमः प्रभा के साथ १-१-१ मिलकर ३ विकल्प
होते हैं इस तरह से द्विकसंयोगी विकल्प ६३ होते हैं-इन्हीं विकल्पों
को सूत्रकार अब प्रदर्शित करते हुए कहते हैं-(अहवा एगे रयणप्पभाए,
तिन्नि सक्करप्पभाए, होज्जा) अथवा चार नैरयिक में से एक नैरयिक
रत्नप्रभा में होता है और तीन नैरयिक शर्कराप्रभा में होते हैं १,
(अहवा-एगे रयणप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा एक
नैरयिक रत्नप्रभा में होता है और तीन नैरयिक वालुकाप्रभा में होते

થાય છે-રત્નપ્રભાની સાથે બાકીની ૬ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી ૧-૩ ના
૬ વિકલ્પ થાય છે, એજ પ્રમાણે ૨-૨ ના ૬ વિકલ્પ થાય છે, અને ૩-૧
ના ૬ વિકલ્પ થાય છે. આ ત્રણે મળીને કુલ ૧૮ વિકલ્પો થાય છે.

શર્કરાપ્રભા સાથે આ ત્રણ વિકલ્પના ૫+૫+૫=૧૫ વિકલ્પ થાય છે,
વાલુકાપ્રભા સાથે આ ત્રણ વિકલ્પના ૪+૪+૪=૧૨ વિકલ્પો થાય છે. ૫'ક
પ્રભાની સાથે ૩+૩+૩=૯ વિકલ્પો થાય છે, ધૂમપ્રભાની સાથે ૨+૨+૨=૬
વિકલ્પો થાય છે. અને તમઃપ્રભા સાથે ૧+૧+૧=૩ વિકલ્પો થાય છે. આ
ચીતે દ્વિકસંયોગી કુલ ૬૩ વિકલ્પો થાય છે

હવે સૂત્રકાર તે ૬૩ દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો પ્રકટ કરે છે—

“અહવા એગે રયણપ્પભાए, તિન્નિ સક્કરપ્પભાए હોજ્જા” (૧) અથવા આર
નારકોમાંથી એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. “અહવા એગે રયણપ્પભાए, તિન્નિ વાલુયપ્પભાए હોજ્જા” (૨) અથવા
એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં હોય છે. “એવં જાવ

તિન્નિ અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયો નૈરયિકાઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયસ્તુ ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયશ્ચ તમાયાં ભવન્તિ ૫, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં ત્રયશ્ચ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, એકસ્રયશ્ચેતિ વિકલ્પેન જાતઃ ૬, 'અહવા દો રયણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા' અથવા દ્વૌ નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ ચ શર્કરાપ્રભાયાં ભવતઃ ૧, ' એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પભાએ, દો અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ ચ

હૈં ૨, (એવં જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, તિન્નિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં હોતે હૈં ૩, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ૪, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં ૫, અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈં ઓર ત્રીન નૈરયિક અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં ૬, હસ તરહ સે એક નારક રત્નપ્રભા મેં હોને સે ઓર ત્રીન નારક અન્ય પૃથિ-વીર્યો મેં હો જાને સે ૧-૩ વિકલ્પ દ્વારા યે ૬ વિકલ્પ હો ગયે હૈં । (અહવા દો રયણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા) અથવા દો નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ઓર દો શર્કરાપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ૧, (એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પભાએ દો અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા-દો રત્નપ્રભા

અહવા એગે રયણપ્પભાએ, તિન્નિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે રત્નપ્રભામાં ૧ અને અન્ય પૃથ્વીઓમાં (નરકોમાં) ૩ નારક ઉત્પન્ન થતા હોય એવા ૧-૩ વિકલ્પ દ્વારા ૬ વિકલ્પો તૈયાર થાય છે.

હવે રત્નપ્રભામાં ૨ અને અન્ય પૃથ્વીઓમાં ૨ નારક ઉત્પન્ન થતા હોય એવા ૨-૨ વિકલ્પ દ્વારા બે બીજાં ૬ વિકલ્પો અને છે તે નીચે બતાવ્યા પ્રમાણે સમજવા

“ અહવા-દો રયણપ્પભાએ, દો સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા ” (૧) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવ જાવ અહવા દો

વાલુકાપ્રમાયાં ભવતઃ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં ભવતઃ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ ચ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ ચ તમાયાં ભવતઃ ૫, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ ચ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬, દ્વૌ દ્વૌ इति विकल्पेन जाताः पङ्क भङ्गाः ६ । ‘अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए होज्जा’ अथवा त्रयो नैरयिका रत्नप्रमायां भवन्ति एकश्च शर्कराप्रमायां भवति १, एवं जाव अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा त्रयो रत्नप्रमायां भवन्ति, एको वालुकाप्रमायां भवति २, अथवा त्रयो रत्नप्रमायाम्, एकः पद्मप्रमायां भवति ३, अथवा त्रयो रत्नप्रमायाम्, एको धूमप्रमायां भवति ४, अथवा त्रयो रत्नप्रमायाम् एकस्तमायां भवति ५, अथवा

में और दो वालुकाप्रभा में हो जाते हैं २, अथवा दो रत्नप्रभा में और दो पद्मप्रभा में हो जाते हैं ३, अथवा दो रत्नप्रभा में और दो धूमप्रभा में हो जाते हैं, ४, अथवा दो रत्नप्रभा में और दो तमःप्रभा में हो जाते हैं ५, अथवा दो रत्नप्रभा में और दो अधः सप्तमी में हो जाते हैं ६, इस तरह २-२ इस विकल्प से ६ भंग ये हो गये हैं (अहवा-तिन्नि रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा तीन नैरयिक रत्नप्रभा में हो जाते हैं और एक नैरयिक शर्कराप्रभा में हो जाता है १, (एवं जाव अहवा तिन्नि रयणप्पभाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा तीन रत्नप्रभा में हो जाते हैं, और एक नैरयिक वालुकाप्रभा में हो

રયણપ્પભાઈ દો અહે સત્તમાઈ હોજ્જા ” (૨) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે પંક પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા બે રત્નપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૩-૧ ના વિકલ્પ દ્વારા બે ૬ ભાંગા (વિકલ્પ) અને છે તે બતાવવામાં આવે છે—

“અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાઈ એગે સક્કરપ્પભાઈ હોજ્જા” (૧) અથવા ત્રણ નારકા રત્નપ્રભામાં અને એક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને ૧ વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાઈ એગે અહે સત્તમાઈ હોજ્જા” (૬) અથવા ત્રણ રત્નપ્રભામાં અને એક નીચે

ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ૬, 'ત્રયઃ, એકઃ' ઇતિ વિકલ્પેન જાતાઃ
ષટ્ ૬ । એવં ષટ્, ષટ્, ષટ્, ઇતિ મેલને જાતાઃ અષ્ટાદશ મજ્ઞાઃ(૧૮) 'અહવા એગે
સક્કરપ્પમાએ, તિન્નિ વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા' અથવા એક શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ,
ત્રયસ્તુ વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ ૧, એવં જહેવ રયણપ્પમાએ ઉવરિમાહિં સમં ચારિયં,
તહા સક્કરપ્પમાએ વિ ઉવરિમાહિં સમં ચારેયવ્વં' એવમુક્તરીત્યા યથૈવ રત્નપ્રભાયા
ઉપરિમૈઃ ઉત્તરોત્તરૈઃ સમં ચારિતં યોજિતં તથૈવ શર્કરાપ્રભાયા અપિ ઉપરિમૈઃ ઉત્ત-
રોત્તરૈઃ પશ્ચભિર્નરકૈઃ સમં ચારયિતવ્યમ્=યોજયિતવ્યમ્ । તથા, ચ અથવા એકઃ
શર્કરાપ્રભાયાં ભવતિ, ત્રયઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં

જાતા હૈ ૨, અથવા-ત્રીન નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હો જાતે હૈં ઓર એક
નૈરયિક પદ્મપ્રભા મે હો જાતા હૈ ૩, અથવા ત્રીન રત્નપ્રભા મેં ઓર એક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા ત્રીન રત્નપ્રભા મે ઓર એક
તમઃ પ્રભા મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, અથવા ત્રીન રત્નપ્રભા મેં ઓર
એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૬, હસ તરહ યે ત્રીન એક હસ
વિકલ્પ દ્વારા ૬ ભંગ હો જાતે હૈં । હસ પ્રકાર સે યે ૬-૬-૬ મિલકર
૧૮ ભંગ હો જાતે હૈં । (અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, તિન્નિ વાલુયપ્પમાએ
હોજ્જા ૧) અથવા એક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન
વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (એવં જહેવ રયણપ્પમાએ ઉવરિ-
માહિં સમં ચારિયં તહા સક્કરપ્પમાએ વિ ઉવરિમાહિં સમં ચારેયવ્વં)
જિસ પ્રકાર સે રત્નપ્રભા કે સાથ આગે આગે કી પૃથિવિયોં કા યોગ
કિયા ગયા હૈ, ડસી તરહ સે શર્કરાપૃથિવી કા ભી આગે કી પાંચ
પૃથિવિયોં કે સાથ યોગ કરના ચાહિયે તથા ચ-અથવા એક નૈરયિક
શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઓર ત્રીન પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્નહોતે

સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે રત્નપ્રભા સાથે અન્ય પૃથ્વીઓના
નારકોના દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો ૬+૬+૬=૧૮ થાય છે

હવે શર્કરાપ્રભા સાથે ત્યારપછીની પૃથ્વીઓના ૧-૩, ૨-૨, અને ૩-૧ના
૭ ૧૫ વિકલ્પો બને છે. તે બતાવવામા આવે છે- 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ,
તિન્નિ વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ૧'(૧)અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે.(એવ જહેવ રયણપ્પમાએ ઉવરિમાહિં સમં ચારિય તહા સક્કરપ્પમાએ વિ
ઉવરિમાહિં સમં ચારેયવ્વં " જેવી રીતે રત્નપ્રભા સાથે પછીની ૬ પૃથ્વીઓના
યોગથી વિકલ્પો કહેવામાં આવ્યા છે, એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પાંચ
પૃથ્વીઓના યોગથી બીજા વિકલ્પો પણ કહેવા બેઠ્યો બેઠકે—(૨) અથવા
એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા

भवति त्रयः धूमप्रभायां भवन्ति ३, अथवा एकः शर्कराप्रभायां भवति त्रयस्तमायां भवन्ति ४, अथवा एकः शर्कराप्रभायां भवति, त्रयोऽधःसप्तम्यां भवन्ति ५, इति भावः

‘ एवं एक्केक्काए समं चारियव्वं जाव अहवा तिन्नि तमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या एकैकया शर्कराप्रभापभृतिकया पृथिव्या समं चारयितव्यम् यावत् अथवा द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ वालुकाप्रभायाम् १, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायाम् २, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम् ३, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ तमायाम् ४, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ५,

हैं २, अथवा—एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा—एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा एक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और तीन अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ५, (एवं एक्केक्काए समं चारियव्वं जाव अहवा तिन्नि तमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा) इसी पूर्वोक्त रीति के अनुसार एक एक शर्करा आदि पृथिवी के साथ यावत् अथवा तीन तमः प्रभा पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ” यहां तक कथन करलेना चाहिये—तथा—अथवा दो शर्कराप्रभा पृथिवीमें उत्पन्न हो जाते हैं और दो वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा दो नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा दो नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते

એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં અને ત્રણ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “એવં એક્કેક્કાએ સમં ચારિયવ્વં જાવ અહવા તિન્નિ તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” એજ પૂર્વોક્ત રીતે શર્કરાપ્રભા આદિ પ્રત્યેક પૃથ્વીની સાથે ત્ય રપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી ૧-૩, ૨-૨, ૩-૧ ના જે વિકલ્પો બને છે તે “ અથવા ત્રણ તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ” અહીં સુધીના વિકલ્પો કહેવા બેઠાએ. હવે તે વિકલ્પો બતાવવામાં આવે છે—(૧) અથવા બે નારકે શર્કરાપ્રભામાં અને બે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા બે નારકે શર્કરાપ્રભામાં અને બે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં

ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકો વાલુકા પ્રમાયાં ભવતિ ૧ ત્રયઃ શર્કરા-
પ્રમાયાં ભવન્તિ એકઃ પટ્ટપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકો ધૂમ-
પ્રમાયાં ભવતિ ૩, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, ત્રયઃ શર્કરા-
પ્રમાયાં ભવન્તિ એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતીતિ ૫ । इति पञ्चदश भङ्गाः (૧૫)

· એવમ્-એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયઃ પટ્ટપ્રમાયાં ભવન્તિ ૧, એકો
વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૨, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ

હૈં ૩, અથવા દો શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
હૈં ૪, અથવા દો શર્કરાપ્રમા મેં ઓર દો અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો
જાતે હૈં ૫, અથવા ત્રીન શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક
વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા ત્રીન શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતે હૈં ઓર એક પટ્ટપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા ત્રીન
શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈં ૩ અથવા ત્રીન શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક તમઃ-
પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૪, અથવા ત્રીન શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
હોતે હૈં ઓર એક અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૫, इस प्रकार
यहां तक १५ विकल्प होते हैं इसी तरह से एक वालुकाप्रमा
में उत्पन्न हो जाता है और तीन पट्टप्रमा में उत्पन्न हो जाते हैं १,
अथवा एक वालुकाप्रमा में उत्पन्न हो जाता है और तीन नारक धूम-

અને એ તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એ શર્કરાપ્રભામાં અને
એ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે શર્કરાપ્રભામાં ૩ નારકો અને ત્યારપછીની પાંચ નરકોમાં ૧ નારક
ઉત્પન્ન થતો હોય એવા પાંચ વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે (૧) અથવા
ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨)
અથવા ત્રણ શર્કરાપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા
ત્રણ શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ત્રણ
શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ
શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે
શર્કરાપ્રભા સાથે ત્યારપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી દ્વિકસંયોગી ૫+૫+૫=૧૫
વિકલ્પો બને છે

હવે વાલુકાપ્રભા સાથે ત્યારપછીની પૃથ્વીઓના યોગથી બનતા ૧૨
વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ
પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમ-

ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ ૩, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૪, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ પઙ્કપમાયાં ભવતઃ ૧, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૨, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૩, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ-૪। ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ એક. પઙ્કપમાયાં ભવતિ ૧, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, હિતિ દ્વાદશ ભક્ષાઃ (૧૨) એવમ્-એકઃ પઙ્કપમાયાં ભવતિ ત્રયો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૧,

પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા-એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીન તમઃપ્રભા મે ૩, અથવા એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીન અધઃ સપ્તમી મે ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૪, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર દો નારક પઙ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા-દો વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર દો ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર દો તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩, અથવા દો વાલુકાપ્રભા મેં ઓર દો અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૪, અથવા- ત્રીન વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક પઙ્કપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, અથવા ત્રીન વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા ત્રીન વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર એક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩, અથવા ત્રીન વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, હસ પ્રકાર સે ૧૨ ભંગ હૈં । હસી તરહ સે એક પઙ્કપ્રભા મેં

પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ તમઃ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮) અથવા બે વાલુકાપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં અને એક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૧) અથવા ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૨) અથવા ત્રણ વાલુકાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

અકઃ પઢ્કપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયસ્તમાયાં ભવતિ૨, અકઃ પઢ્કપ્રમાયાં ભવન્તિ ત્રયોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૩, દ્વૌ પઢ્કપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૧, દ્વૌ પઢ્કપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૨, દ્વૌ પઢ્કપ્રમાયાં અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૩ । ત્રયઃ પઢ્કપ્રમાયાં ભવન્તિ અકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૧, ત્રયઃ પઢ્કપ્રમાયાં ભવન્તિ અકસ્તમાયાં ભવતિ ૨, ત્રયઃ પઢ્કપ્રમાયાં ભવન્તિ અકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩ । ઇતિ નવ મજ્ઞાઃ ૯ ।
 અવગ્-અકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયસ્તમાયાં ભવન્તિ ૧, અકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ત્રયઃ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૨ । દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૧, દ્વૌ ધૂમ-

હોતા હૈ ઓર ત્રીન ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા અક પઢ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા અક પઢ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩, અથવા દો પઢ્કપ્રમા મેં ઓર દો ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા દો પઢ્કપ્રમા મેં ઓર દો તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૨, અથવા દો પઢ્કપ્રમા મેં ઓર દો અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૩ અથવા-ત્રીન પઢ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર અક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા ત્રીન પઢ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર અક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા ત્રીન પઢ્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ઓર અક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, ઇસ તરહ સે યે ૯ મંગ હૈ ।

અથવા અક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર ત્રીન અધઃ

હવે પંકપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જે ૯ વિકલ્પો બને છે, તે નીચે પ્રમાણે સમજવા-(૧) અથવા એક પંકપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક પંકપ્રભામાં અને ત્રણ તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે પંકપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા બે પંકપ્રભામાં અને બે તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે પંકપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા ત્રણ પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા ત્રણ પંકપ્રભામાં અને એક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮) અથવા ત્રણ પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ધૂમપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જે ૯ વિકલ્પો બને છે તે નીચે પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે-(૧) અથવા એક ધૂમપ્રભામાં અને ત્રણ તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક ધૂમપ્રભામાં અને ત્રણ અધઃ

ઇતિ અષ્ટાદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૮ । એવમેભિરેવ ત્રિભિર્વિકલ્પૈઃ શર્કરાપૃથિવ્યાઃ
શેષાભિઃ પશ્ચભિઃ પૃથિવીભિર્યોગે કૃતે ૫-૫-૫=૧૫, પશ્ચ પશ્ચ પશ્ચ ઇતિ પશ્ચ
દશમજ્ઞા ભવન્તિ ૧૫ । વાલુકાપૃથિવ્યાઃ શેષપૃથિવીભિર્યોગે કૃતે ૪-૪-૪=૧૨,
ચત્વારઃ, ચત્વારઃ, ચત્વાર ઇતિ દ્વાદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૨ । પદ્મપ્રમાયાઃ શેષપૃથિ-
વીભિર્યોગે કૃતે સતિ ૩-૩-૩=૯, ત્રયઃ-ત્રયઃ-ત્રય ઇતિ નવ મજ્ઞા ભવન્તિ ૯ ।
ધૂમપ્રમાયાઃ શેષ પૃથિવીદ્વયેન યોગે કૃતે સતિ ૨-૨-૨=૬, દ્વૌ-દ્વૌ-દ્વૌ ઇતિ
પદ્મ મજ્ઞા ભવન્તિ ૬ । તમઃપ્રમાયા શેષાધઃસપ્તમીપૃથિવ્યા યોગે કૃતે સતિ ચ
૧-૧-૧=૩, એકઃ, એકઃ, એકઃ, ઇતિ ત્રયો મજ્ઞા ભવન્તિ ૩ । એવમ-૧૮-૧૫-
૧૨-૯-૬-૩ ઇતિ ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં નરકદ્વયસંયોગે કૃતે સ જાતસર્વ-
મજ્ઞસંમેલનેન સર્વે ત્રિપષ્ટિર્મજ્ઞા ભવન્તિ ૬૩ ।

કા શેષ ૬ પૃથિવીયોં કે સાથ યોગ કરને પર ૬-૬-૬=ગુણિ ૧૮ ભંગ
હો જાતે હૈં । ઇસી તરહ સે ઇન્હીં ત્રીન વિકલ્પોં દ્વારા શર્કરાપૃથિવી કા
શેષ પાંચ પૃથિવીયોં કે સાથ યોગ કરને પર ૫-૫-૫ ગુણિત ૧૫ ભંગ
હો જાતે હૈં । વાલુકા પૃથિવી કા શેષ ૪ પૃથિવીયોં કે સાથ યોગ કરને
પર ૪-૪-૪ ગુણિત ૧૨ ભંગ હો જાતે હૈં । પદ્મપ્રમા કા શેષ પૃથિવીયોં
કે સાથ યોગ કરને પર ૩-૩-૩ ગુણિત ૯ ભંગ હો જાતે હૈં । ધૂમપ્રમા
કા શેષ પૃથિવીયોં કે સાથ યોગ કરને પર ૨-૨-૨ ગુણિત ૬ ભંગ હોતે હૈં
તમઃપ્રમા કા શેષ અધઃ સપ્તમી કે સાથ યોગ કરને પર ૧-૧-૧ ઇસ
તરહ સે ત્રીન ભંગ હોતે હૈં । ઇસ તરહ ૧૮, ૧૫, ૧૨, ૯, ૬, ૩ ઇન્કે
જોડ સે ચાર નૈરયિકોં કે નરકદ્વય કે સંયોગ સે સમસ્ત ભંગોં કી ૬૩
સંખ્યા આ જાતી હૈં ।

પૃથ્વીઓ સાથેના યોગથી ૬+૬+૬=૧૮ વિકલ્પ થાય છે. એજ પ્રકારના ત્રણ
વિકલ્પો દ્વારા શર્કરાપ્રભાપૃથ્વીની સાથે પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી
૫+૫+૫=૧૫ ભાંગા (વિકલ્પ) થાય છે. એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રભાપૃથ્વી સાથે
પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી ૪+૪+૪=૧૨ વિકલ્પ થાય છે એજ પ્રમાણે
પદ્મપ્રભાપૃથ્વી સાથે પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી ૩+૩+૩=૯ ભાંગા થાય
છે એજ પ્રમાણે ધૂમપ્રમા સાથે પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી ૨+૨+૨=૬
ભાંગા થાય છે અને તમ પ્રભાની સાથે પાંચ પૃથ્વીઓના યોગથી ૧+૧+૧=૩
ભાંગા થાય છે. આ રીતે ૧૮+૧૫+૧૨+૯+૬+૩=૬૩
કુલ દ્વિકસ યોગી વિકલ્પો થાય છે

અથ ચતુર્ણાં નરકસંયોગે, જાયમાનાન્ પશ્ચોત્તરશતમજ્ઞાન્ પ્રદર્શયતિ, તત્ર
 -‘ એકઃ, એકઃ દ્વૌ ૧ ’ ‘ એકઃ, દ્વૌ એકઃ ૨ ’ ‘ દ્વૌ, એકઃ, એકઃ ૩ ’ इति
 ત્રયો વિકલ્પા ભવન્તિ, તત્ર પ્રથમમ્ એકઃ, એકઃ, દ્વૌ, इति વિકલ્પમાહ-‘ અહવા એગે
 રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમા-
 યામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયાં ભવતઃ ૧, ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ
 એગે સક્કરપ્પમાણ દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્ક-
 રાપ્રમાયામ્, દ્વૌ પઢ્કપ્રમાયાં ભવતઃ ૨ ‘ एवं જાવ એગે રચણપ્પમાણ એગે સક્કર-
 પ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ एवं પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમા-
 યામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ

અવ સૂત્રકાર ચાર નારકોં કે સંયોગ મેં ઉત્પન્ન ૧૦૫ ભંગોં કો પ્રકટ
 કરતે હેં ઇનમેં ૧-૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧, ये तीन विकल्प होते हैं-इन
 વિકલ્પોં મેં સે જો ૧-૧-૨ પ્રથમ વિકલ્પ હૈં उसकी अपेक्षा से सूत्रकार
 कहते हैं-(अहवा एगे रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए
 होज्जा) अथवा एक नारक रत्न प्रभा में उत्पन्न हो जाता है
 और एक नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है तथा दो नारक
 वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (अहवा एगे रचणप्पमाए, एगे
 सक्करप्पमाए दो पंकप्पमाए होज्जा २) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में
 उत्पन्न हो जाता है, एक नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और
 दो नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, (एवं जाव एगे रचणप्प-
 माए एगे सक्करप्पमाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा
 में उत्पन्न हो जाता है, एक शर्करा प्रभा में उत्पन्न हो जाता है और

હવે સૂત્રકાર જુદી જુદી ત્રણ નરકોમાં ઉત્પન્ન થતા ચાર નરકોના જે
 ૧૦૫ ત્રિકસંયોગી ભાંગા (વિકલ્પો) થાય છે તે પ્રકટ કરે છે. તેમાં ૧-૧-૨,
 ૧-૨-૧ અને ૨-૧-૧, આ ત્રણ વિકલ્પો થાય છે. આ ત્રણ વિકલ્પોમાંથી
 જે ૧-૧-૨ નો પ્રથમ વિકલ્પ છે, તે વિકલ્પની અપેક્ષાએ નીચે પ્રમાણે
 ભાંગાઓ થાય છે-“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુય-
 પ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક
 શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા ” (૨)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ एवं જાવ એગે
 રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક

શર્કરાપ્રભાયામ્ દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરા-
પ્રભાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૫ । અથ ‘ એકઃ દ્વૌ એકઃ ’ ઇતિ વિકલ્પમાહ-
‘ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, દો સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ’ અથવા
એકો રત્નપ્રભાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, ‘ એવં
જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, દો સક્કરપ્પમાએ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ’ એવં
પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એક પઢ્ઢ-
પ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયાં
ભવતિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪,

દો નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્ન
પ્રભા મેં, એક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર દો તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
હૈં ૪ અથવા એક રત્નપ્રભા મેં એક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર દો અધઃ સપ્તમી
મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫ । એક દો એક વિકલ્પ કે અનુસાર (અહવા એગે
‘ રયણપ્પમાએ દો સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા એક
રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, દો શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે
ઓર એક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા
એગે રયણપ્પમાએ દો સક્કરપ્પમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા
-એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં
ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર એક નારક પઢ્ઢપ્રભા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતા
હૈ ૨, અથવા-એક રત્નપ્રભા મેં, દો શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા
મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક

રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૫) અથવા એક રત્નપ્રભામાં એક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નીચે
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૧-૨-૧ ની અપેક્ષાએ નીચે પ્રમાણે પાંચ વિકલ્પો થાય છે—
“ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, દો સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ” (૧)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે શર્કરાપ્રભામાં અને એક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે “ એવં જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, દો સક્કરપ્પમાએ, એગે અહે સત્ત
માએ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે શર્કરાપ્રભામાં અને
એક નારક પંકપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં
બે શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક

અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્ એકોઽધઃ સસમ્યાં ભવતિ ૫ (૧૦) ।
 અથ ' દ્વૌ એકઃ, એકઃ ' इति विकल्पमाह - ' અહવા દો રચણપ્રમાણ એમે સક્કર-
 પ્પમાણ, એમે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમા-
 યામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, ' एवं जाव अहवा दो रचणप्पमाए, एगे
 सक्करापमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा દ્વૌ
 રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા દ્વૌ
 રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો મપ્રભાયાં ભવતિ ૩, અથવા દ્વૌ
 રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમા-

શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોના હૈ ૪,
 અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મે દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક
 નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોના હૈ ૫, હમ પ્રકાર સે યે
 યહાં તક ૧૦ ભંગ હૈં । અવ દો એક એક હસ વિકલ્પ કી અપેક્ષા સે જો
 ૫ ભંગ હોતે હૈં ઉન્હેં સૂત્રકાર પ્રકટ કરતે હૈં -(અહવા-દો રચણપ્રમાણ,
 એમે સક્કરપ્પમાણ, એમે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા-દો નારક રત્ન-
 પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોના
 હૈ ઓર એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોના હૈ ૧, (एवं जाव
 अहवा दो रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा)
 અથવા દો રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં, ઓર એક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન
 હો જાના હૈ ૨, અથવા-દો રત્નપ્રમા મેં, ઓર એક શર્કરાપ્રમા મેં એક ધૂમપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા-દો નારક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં
 ઓર એક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, અથવા દો રત્નપ્રમા મેં, એક

રત્નપ્રભામા, જે શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૫)
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, જે શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી
 નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે ૧૦ ભાંગા પ્રકટ કરીને હવે ૨-૧-૧ ના વિકલ્પની અપેક્ષાએ
 જે પાંચ ભાંગા થાય છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે-“ અહવા દો રચણપ્રમાણ,
 એમે સક્કરપ્પમાણ, એમે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક
 વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं जाव अहवा दो रचणप्पमाए, एगे सक्क-
 रप्पमाए, एगे जाव अहे सत्तमाए होज्जा ” (૨) અથવા જે રત્નપ્રભામાં, એક
 શર્કરાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા જે રત્ન-
 પ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪)
 અથવા જે રત્નપ્રભામાં એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં

યામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભામ્ , એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ, ૫, इति प्रथमविकल्पत्रयेण पञ्चदश भङ्गाः-१५ । अथ बालुकापृथिव्या सह-तानाह-‘अहवा एगे रयणप्प-भाए, एगे बालुयप्पभाए, दो पंकप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायाम् , एको बालुकाप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः १, ‘एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए एगे बालुयप्पभाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम् , एको बालुकाप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः २, अथवा एको रत्नप्रभायाम् एको बालुकाप्रभायां द्वौ तमायां भवतः ३, अथवा एको रत्नप्रभायाम् एको बालुकाप्रभायां द्वौ अधः ससम्यां भवतः ४ । ‘ एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं तियजोगो तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूमप्पभाए, एगे तमाए एगे

શર્કરાપ્રભા મેં, ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, इस तरह प्रथमविकल्पत्रय की अपेक्षा से ये १५ भंग हैं । अब बालुकापृथिवी के साथ इन विकल्पों को कहते हैं-(अहवा एगे रयणप्पभाए एगे बालु यप्पभाए दो पंकप्पभाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा में, एक बालुका प्रभा में, और दो पङ्कप्रभा में, उत्पन्न हो जाते १, (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे बालुयप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक रत्नप्रभा में, एक बालुकाप्रभा में और दो धूमप्रभा में उत्पन्न होते हैं २, अथवा एक रत्नप्रभा में, एक बालुकाप्रभा में और दो तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा एक रत्નप्रभा में एक बालुकाप्रभा में और दो अधः ससमી पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ४, (एवं एएणं गमएणं जहा तिण्हं तियजोगो, तहा भाणियव्वो जाव अहवा दो धूम-

ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે પ્રથમ વિકલ્પત્રયની અપેક્ષાએ ત્રિસંયોગી ૧૫ ભાંગાઓ (વિકલ્પો) થાય છે.

એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રભાપૃથ્વી સાથે તે ત્રિકલ્પોનું કથન કરવામાં આવે છે—“અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે બાલુયપ્પમાએ દો પંકપ્પમાએ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભા અને બે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ‘ એવં જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાએ, એગે બાલુયપ્પમાએ દો અહે સત્ત માએ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં એ એ ન ગમ એણં જહા તિણ્હ તિયજોગો તહા ભાણિયવ્વો જાવ અહવા દો ધૂમપ્પમાએ, એગે

અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન ગમકેન યથા ત્રયાણાં ત્રિકયોગો ભણિતસ્તથા ચતુર્ણામપિ ત્રિકસંયોગો ભણિતવ્યઃ, યાવત્-અથવા દ્વો ધૂમપ્રભામ્, એક સ્તમાયામ્ એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૫,

અનેન વિધિના પશ્ચોત્તરશતં મજ્ઞા ભવન્તિ, તથાદિ-રત્નપ્રભા-શર્કરાપ્રભાભ્યાં મહ વાલુકાપ્રભામારમ્ભાધઃસપ્તમીપર્યન્તમુત્તરોત્તરપૃથિવીનાં યોગે કૃતે એકેક-વિકલ્પસ્ય પશ્ચપશ્ચમજ્ઞકરણેન ત્રયાણાં ત્રિકલ્પાનાં પશ્ચદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૫ । એતે પશ્ચદશમજ્ઞાઃ પૂર્વે પ્રદર્શિતાઃ । એવં રત્નપ્રભા-વાલુકાપ્રભાભ્યાં મહ પદ્મપ્રભા-મારમ્ભાધઃસપ્તમીપર્યન્તમુત્તરોત્તરપૃથિવ્યા યોગે કૃતે એકેકવિકલ્પસ્ય ચતુશ્વર્તુમજ્ઞ-

પ્રભાએ એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) જિસ તરહ સે ત્રીન નારકોં કા ત્રિક યોગ પહિલે કહા ગયા હૈ ડસી તરહ સે હસ ગમ દ્વારા ચાર નારકોં કા ભી ત્રિક સંયોગ કહના ચાહિયે-યાવત્-અથવા-દો નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં હો જાતા હૈ-હસ વિધિ સે ચે ૧૦૫ ભંગ હોતે હૈં-જો હસ પ્રકાર સે હૈં-રત્નપ્રભા ઓર શર્કરાપ્રભા કે સાથ વાલુકાપ્રભા સે લેકર અધઃ સપ્તમી પૃથ્વી તક ઉત્તરોત્તર પૃથ્વીયોં કા યોગ કરને પર એક એક વિકલ્પ કે ૫-૫ ભંગ કરને સે ત્રીનોં વિકલ્પોં કે ૧૫ ભંગ હો જાતે હૈં જો પૂર્વ મેં કહે જા ચુકે હૈં । હસી તરહ સે રત્નપ્રભા ઓર વાલુકાપ્રભા હનકે સાથ પદ્મપ્રભા સે લેકર અધઃ સપ્તમી પૃથ્વી તક ઉત્તરોત્તર પૃથ્વીયોંકા યોગ કરનેપર એક એક વિકલ્પ કે ૪-૪ ભંગ હોતે હૈં ।

તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” જેવી રીતે ત્રણ નારકોનો ત્રિકયોગ આગળ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે આ ગમ દ્વારા ચાર નારકોનો પણ ત્રિક સંયોગ કહેવો જોઈએ. “ અથવા જે નારક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ” આ વિકલ્પ પર્યન્તના વિકલ્પો કહેવા જોઈએ. આ પ્રમાણે કુલ ૧૦૫ ત્રિકસંયોગી ભાંગાઓ (વિકલ્પો) થશે. જે આ પ્રમાણે સમજવા-રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભાની સાથે વાલુકાપ્રભાથી લઈને નીચે સાતમી પૃથ્વીઓ પર્યન્તની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી પ્રત્યેક વિકલ્પના પાંચ પાંચ ભાંગા થતા હોવાથી ત્રણ વિકલ્પના (૧, ૧, ૨ અને ૧, ૨, ૧ અને ૨, ૧, ૧ આ ત્રણ વિકલ્પોના) કુલ ૧૫ ભાંગાઓ થાય છે, જે પહેલાં પ્રકટ કરવામાં આવી ગયા છે. એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભાની સાથે પદ્મપ્રભાથી લઈને સાતમી પૃથ્વી પર્યન્તની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે સંયોગ કરવાથી પ્રત્યેક વિકલ્પના ૪-૪ ભાંગા થાય છે.

અહેસત્તમાઈ હોજા , એવં પૂર્વેક્તરીત્યા એતેન ગમકેન યથા ત્રયાણાં ત્રિકયોગો મણિતસ્તથા ચતુર્ણામપિ ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ, યાવત્-અથવા દ્વૌ ધૂમપ્રમા-યામ્ , એકસ્તમાયામ્ , એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૦૫।

અનેન વિધિના પશ્ચોત્તરશતં મજ્ઞા ભવન્તિ, તથાહિ-રત્નપ્રમા-શર્કરાપ્રમાભ્યાં સહ વાલુકાપ્રમામારભ્યાધઃ સપ્તમીપર્યન્તોમુત્તરોત્તરપૃથિવીનાં યોગે કૃતે એકૈકવિકલ્પસ્ય પશ્ચપશ્ચમજ્ઞકરણેન ત્રયાણાં વિકલ્પાનાં પશ્ચદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૫। એતે પશ્ચદશ મજ્ઞાઃ પૂર્વં પ્રદર્શિતાઃ। એવં રત્નપ્રમા-વાલુકાપ્રમાભ્યાં સહ પદ્મપ્રમામારભ્યાધઃ-સપ્તમીપર્યન્તમુત્તરોત્તરપૃથિવ્યા યોગે કૃતે એકૈકવિકલ્પસ્ય ચતુશ્ચતુર્મજ્ઞકરણેન ત્રયાણાં વિકલ્પાનાં દ્વાદશ મજ્ઞા ભવન્તિ ૧૨। તે દ્વાદશાપિ મજ્ઞાઃ પૂર્વં પ્રદર્શિતાઃ ઇતિ સપ્તવિંશતિમજ્ઞાઃ જાતાઃ, ૧૫-૧૨=૨૭।

અથ પશ્ચાધિકશતમજ્ઞેષુ શેષાન્ અષ્ટસપ્તતિમજ્ઞાન્ ૭૮ પ્રપદર્શયતિ-તત્ર રત્નપ્રમા પદ્મપ્રમેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય પ્રથમવિકલ્પમાહ-એકો રત્નપ્રમાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૧। એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૨। એકો રત્નપ્રમાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રમાયાં દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ

હૈં-ઇસ તરહ કરને સે તીનોં વિકલ્પોં કે ૧૨ ભંગ હો જાતે હૈં। યે ૧૨ ભંગ મી પહિલે કહે જા ચુકે હૈં। ૧૫ ઓર ૧૨ યે ઇન દોનોં કો મિલાને સે ૨૭ ભંગ હોતે હૈં। અબ ઇનકે અતિરિક્ત જો ૭૮ ભંગ બચે હૈં સો ઉન્હેં સ્પષ્ટ કરને કે લિયે ઉનમેં સે રત્નપ્રમા-ઓર પદ્મપ્રમા ઇન દો પૃથિવીયોં કો આશ્રિત કરકે જાયમાન પ્રથમ વિકલ્પ કો સૂત્રકાર કહતે હૈં-અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક પદ્મપ્રમા મેં ઓર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧ અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક પદ્મપ્રમા મેં, ઓર દો તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક રત્નપ્રમા મેં, એક પદ્મપ્રમા મેં, ઓર દો નારક અધઃ સપ્તમી

આ રીતે ત્રણે વિકલ્પના કુલ ૧૨ ભાંગા થાય છે. તેમને પણ આગળ પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે. આ રીતે ૧૫+૧૨=૨૭ ભાંગાઓનું કથન અહીં કરવામાં આવી ગયું છે. હવે બાકીના ૭૮ ભાંગાઓનું સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવે છે. પહેલાં તો રત્નપ્રમા અને પદ્મપ્રમા પૃથ્વીઓની સાથેના પદ્મપ્રમા આદિ પૃથ્વીઓના સંયોગથી જે ૩ ભાંગાઓ (વિકલ્પો) બને છે, તેમને પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક પદ્મપ્રમામાં અને જે નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક પદ્મપ્રમામાં અને જે તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક પદ્મપ્રમામાં અને જે અધઃસપ્તમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૩ । इति प्रथमविकल्पस्य त्रयो भङ्गाः ३ । अथ द्वितीयविकल्पमाह—एको रत्न-
प्रभायां, द्वौ पङ्कप्रभायाम् एको धूमप्रभायां भवति १ । एको रत्नप्रभायाम् द्वौ
पङ्कप्रभायाम् एकस्तमायां भवति २ । एको रत्नप्रभायां द्वौ, पङ्कप्रभायाम्, एकः
अधःसप्तम्यां भवति ३ । इति द्वितीयविकल्पस्य त्रयो भङ्गाः ३ । तृतीयविक-
ल्पमाह—द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति १ । द्वौ
रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २, द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः
पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति ३ । इति तृतीयविकल्पस्य त्रयोभङ्गाः
३ । जाताः विकल्पत्रयस्य नव भङ्गाः ९, पूर्वोक्त सप्तविंशतिभङ्गसंमेलने जाताः
षट्त्रिंशद्भङ्गाः, २७-९=३६ ।

પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૩ હસ તરહ ચે તીન ભંગ પ્રથમ વિકલ્પ
જો ૧-૧-૨ રૂપ હૈ ઉસકે હેં ।

અવ દ્વિતીય વિકલ્પ જો એક દો એક રૂપ હૈ ઉસકે તીન ભંગ
હસ પ્રકાર સે હૈ-અથવા-એક રત્નપ્રભા મેં, દો પંક્કપ્રભા મેં ઓર એક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા એક રત્નપ્રભા મેં, દો પંક્કપ્રભા
મેં ઓર એક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા એક રત્નપ્રભા
મેં, દો પંક્કપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
હૈ ૧, ચે દ્વિતીય વિકલ્પ કે તીન ભંગ હેં । અવ તૃતીય વિકલ્પ જો
દો એક એક રૂપ હૈ ઉસકે તીન ભંગ હસ પ્રકાર સે હેં-અથવા દો
નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક પંક્કપ્રભા મેં ઓર એક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો રત્નપ્રભા મેં, એક પંકપ્રભા મેં ઓર એક
તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-દો રત્નપ્રભા મેં, એક
પંકપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ

હવે ૧-૨-૧ ૩૫ બીજા વિકલ્પના ૩ લાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે
છે-(૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં, અને એક ધૂમપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક
તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં
અને એક અધઃસસમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૨-૧-૧ ૩૫ ત્રીજા વિકલ્પના ૩ લાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે
છે-(૧) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે (૨) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક
અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ ત્રણે વિકલ્પોના કુલ ૩+૩+૩=૯ લાંગાઓ

અથ રત્નપ્રભા—ધૂમપ્રભેતિપૃથિવીદ્વયગાશ્રિત્ય મજ્ઞાનાહ—एको रत्नप्रभायाम्
एको धूमप्रभायां, द्वौ तमसायां भवतः १। एको रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ
अधःसप्तम्याम् २। तथा एको रत्नप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायाम्, एकस्तमसायां भवति
१। एको रत्नप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २। तथा द्वौ
रत्नप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमसायां भवति १। द्वौ रत्नप्रभायाम्, एको
धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २। इति षड् भग्नाः ६। पूर्वोक्तषट्
त्रिंशद्भङ्गसंमेलने जाताः द्वाचत्वारिंशद्भग्नाः ३६-६=४२।

है, इस प्रकार का चतुर्थीय विकल्प के तीन अंग हैं। सब तीनों विकल्पों
के ये ९ अंग हो जाते हैं। २७ पूर्वोक्त अंगों में ९ ये अंग मिलाने से
३६ अंग आ जाते हैं। रत्नप्रभा और धूमप्रभा इन दो पृथिवियों को
आश्रित करके जो इन तीन विकल्पों के अंग आते हैं—वे इस प्रकार से
हैं—अथवा एक रत्नप्रभा में, एक धूमप्रभा में और दो तमः प्रभा में
उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा—एक रत्नप्रभा में, एक धूमप्रभा में और
दो अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं २, तथा एक रत्नप्रभा में
दो धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, अथवा एक
रत्नप्रभा में, दो धूमप्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता
है २, तथा—दो रत्नप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा में
उत्पन्न हो जाता है १, अथवा—दो रत्नप्रभा में एक धूमप्रभा में और
एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है २, इस प्रकार से ये ६ अंग हैं।
कुल सब अंग यहां तक ३६ और ६ मिलाकर ४२ हुए हैं।

थाय છે. ૨૭ પૂર્વોક્ત લાંગાઓ સાથે આ નવ લાંગાઓનો સરવાળો કરવાથી
૩૬ લાંગાઓનું કથન અહીં પૂરું થાય છે.

હવે રત્નપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પૃથ્વીની પૃથ્વીઓના યોગથી નીચે
પ્રમાણે ૬ લાંગાઓ થાય છે—(૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક
ધૂમપ્રભામાં અને બે અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક
રત્નપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૫) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક
તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
અને એક અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, આ રીતે ૬ લાંગા થાય છે.
પૂર્વોક્ત ૩૬લાંગામાં આ ૬લાંગા ઉમેરવાથી ૪૨લાંગાનું કથન અહીં પૂરું થાય છે.

અથ રત્નપ્રભા-તમઃપ્રભેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય મજ્ઞાનાહ-एको रत्नप्रभायाम्, एकस्तमायां, द्वौ अधःसप्तम्याम् १ । तथा-एको रत्नप्रभायां, द्वौ तमायाम् एकः अधःसप्तम्याम् १ । द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकः अधःसप्तम्याम् १ । इति त्रयो भङ्गाः ३ । ४२-३=४५ ॥ पूर्वोक्तद्वाचत्वारिंशद्भङ्गसंमेलने जाताः पञ्चचत्वारिंशद्भङ्गाः ४५ । इति रत्नप्रभां प्रधानीकृत्य जायमाना भङ्गा जाताः पञ्चचत्वारिंशत् ॥ ४५ ॥ १५-१२-९-६-३=४५ ॥

અથ શર્કરાપ્રભાં પ્રધાનીકૃત્ય ત્રિશદ્ ભઙ્ગાઃ પ્રદર્શ્યન્તે તન્ન શર્કરાપ્રભા-વાલુકાપ્રભેતિપૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય દ્વાદશ ભઙ્ગાનાહ-एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालु-

અવ રત્નપ્રભા ઓર તમઃપ્રભા इन पृथिवीद्वयको आश्रित करके जो तीन भंग बनते हैं-वे इस प्रकारसे हैं-एक रत्नप्रभामें, एक तमःप्रभामें और दो अधः सप्तमी पृथिवीमें उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा-एक रत्नप्रभामें, दो तमः प्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १, अथवा दो रत्नप्रभा में एक तमः प्रभा में और एक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १, इन तीन भङ्गों को ४२ पूर्वोक्त भंगों के साथ मिला देने से ४५ भंग संख्या यहां तक निकल आती है । इस तरह ये ४५ भंग रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानता करके बनाये गये हैं ।

અવ શર્કરા પૃથિવી કી પ્રધાનતા કરકે જો ભંગ બનતે હૈં ઉનકી સંખ્યા ૩૦ હૈં-જો इस प्रकारसे हैं-उनमें शर्कराप्रभा और वालुकाप्रभा इन दोनों के सहारे से ३१ भंग इस तरह से हैं-एक नारक शर्कराप्रभा

હવે રત્નપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે અધઃસપ્તમી નરકના યોગથી જે ૩ લાંગા બને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, જે તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા જે નારક રત્નપ્રભામાં, એક તમ પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ૪૨ પૂર્વોક્ત લાંગાઓમાં આ ત્રણ લાંગાઓ ઉમેરવાથી ૪૫ લાંગા રત્નપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ બનાવવામાં આવ્યા છે.

શર્કરાપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ જે ૩૦ લાંગાઓ બને છે, તેમનું હવે નીચે પ્રમાણે કથન કરવામાં આવે છે-શર્કરાપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે બાકીની (પછીની) પૃથ્વીઓના યોગથી નીચે પ્રમાણે ૧૨ લાંગાઓ (વિકલ્પો) બને છે-(૧) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક

કાપ્રભાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રભાયાં ભવતઃ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં
દ્વૌ ધૂમપ્રભાયાં ભવતઃ ૨, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં, દ્વૌ
તમાયાં ભવતઃ ૩। એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં
ભવતઃ ૪। તથા-એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં
ભવતિ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૨।
એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩। એકઃ શર્કરા-
પ્રભાયાં, દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪। તથા દ્વૌ શર્કરા-

મે, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં અને એક નારક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન
હોતે હૈં ૧, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા
અને એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, અથવા - એક નારક
શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભામેં, અને એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન
હોતે હૈં ૩, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક વાલુકા-
પ્રભા મેં અને એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૪,
તથા-એક શર્કરાપ્રભા મેં એક વાલુકાપ્રભામેં, અને એક પદ્મપ્રભામેં ઉત્પન્ન
હોતા હૈં ૧, અથવા એક શર્કરાપ્રભા મેં એક વાલુકાપ્રભા મેં અને એક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૨, અથવા - એક શર્કરાપ્રભા મેં એક
વાલુકા પ્રભા મેં અને એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૩, અથવા
-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં, અને એક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી
મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૪, તથા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક વાલુકા-

વાલુકાપ્રભામાં અને એ નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય
છે. (૩) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એ તમઃપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને
એ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં
એ વાલુકાપ્રભામાં અને એક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક
શર્કરાપ્રભામાં, એ વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭)
અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એ વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૮) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એ વાલુકાપ્રભામાં અને એક નીચે
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા એ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક પદ્મ-

પ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૧। દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨। દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩। દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪। ઇતિ દ્વાદશમજ્ઞાઃ ૧૨।

અથ શર્કરાપ્રમા-પદ્મપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય નવ મજ્ઞાનાહ—એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૨। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યામ્ ૩। તથા એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમ-

પ્રમા મેં' ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧ અથવા દો શર્કરાપ્રમા મેં' એક વાલુકાપ્રમા મેં', ઓર એક ધૂમપ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨, અથવા-દો શર્કરાપ્રમા મેં', એક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક તમઃ પ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા દો શર્કરાપ્રમા મેં', એક વાલુકાપ્રમા મેં' ઓર એક અધઃ સપ્તમીપૃથિવી મેં' ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ।' ઇસ તરહ લે ૧૨ મંગ હૈં। અબ શર્કરાપ્રમા ઓર પદ્મપ્રમા ઇન દો પૃથિવિયોં' કો આશ્રિત કરકે નૌ મંગ ઇસ પ્રકાર સે બઢતે હૈં-એક શર્કરાપ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ, એક નારક પદ્મપ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ઓર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧। અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં' એક નારક પદ્મપ્રમા મેં' ઓર દો નારક તમઃ પ્રમા મેં' ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક શર્કરાપ્રમા મેં', એક પંકપ્રમા મેં, ઓર દો અધઃ સપ્તમીપૃથિવી મેં' ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, તથા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, દો

પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૧) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૨) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે શર્કરાપ્રભા અને પંકપ્રભા પૃથ્વીની સાથે ત્યારપછીની ધૂમપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓના અનુક્રમે યોગ કરવાથી નીચે પ્રમાણે નવ ભાગો બને છે. (૧) એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારકો

પ્રમાયાં ભવતિ ૧, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ પક્ષપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨।
એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં, દ્વૌ પક્ષપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩। તથા—
દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પક્ષપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૧, દ્વૌ શર્ક-
રાપ્રમાયામ્, એકઃ પક્ષપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨। દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્,
એકઃ પક્ષપ્રમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩। इति नव भङ्गाः ९।

અથ-શર્કરાપ્રમા-ધૂમપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય પદ્મ મજ્જાનાદ્—એકઃ શર્કરા-
પ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૧। એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો
ધૂમપ્રમાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૨। તથા—એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ ધૂમ-

પંકપ્રમા મેં, ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧,
અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં દો નારક પંકપ્રમા મેં ઓર એક
નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા એક નારક શર્કરા-
પ્રમા મેં, દો નારક પંકપ્રમા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈ ૩, તથા-દો નારક શર્કરાપ્રમામેં, એક નારક પક્ષપ્રમામેં ઓર
એક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-દો શર્કરાપ્રમા મેં ઓર
એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા દો નારક શર્ક-
રાપ્રમા મેં, એક પક્ષપ્રમા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો
જાતા હૈ ૩. इस प्रकार से ये ९ भङ्ग हैं। अब शर्कराप्रभा और धूमप्रभा
इन दो पृथिवीयों को लेकर के ६ भङ्ग कहे जाते हैं—अथवा—एक शर्क-
राप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में और दो नारक तमः प्रभा में उत्पन्न
हो जाते हैं १, अथवा एक नारक शर्कराप्रभा में, एक धूमप्रभा में और

પંકપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) એક નારક
શર્કરાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬)
અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં
ઉત્પન્ન થાય છે.(૭) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને
એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૮) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં અને એક
પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા બે શર્કરા-
પ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે શર્કરાપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની તમઃપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓના
યોગથી બે ૬ ભાગાઓ (વિકલ્પો) બને છે તે નીચે પ્રકટ કર્યા છે—
(૧) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે નારકો તમઃ
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમ.

प्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १। एकः शर्कराप्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम्, एक अधः
सप्तम्यां भवति २। तथा-द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां
भवति १, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २।
इति षड् भङ्गाः ६।

अयं शर्कराप्रभा-तमः प्रमेति पृथिवीद्वयमाश्रित्य भङ्गव्रयमाह-एकः शर्करा-
प्रभायाम् एकस्त्वमायां द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः १। तथा-एकः शर्कराप्रभायां
द्वौ तमायाम्, एकः अगः सप्तम्यां भवति १। तथा द्वौ शर्कराप्रभायाः, एकस्त्वमा-

दो अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं २, तथा-एक नारक शर्कराप्रभा में दो नारक धूमप्रभा में, और एक नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, अथवा-एक नारक शर्कराप्रभा में, दो नारक धूमप्रभा में और एक नारक अधःसप्तमीपृथिवी में उत्पन्न हो जाता है २ तथा-दो नारक शर्कराप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, अथवा दो शर्कराप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है २ इस तरह से ये ६ भंग हैं ।

अब शर्कराप्रभा और तमः प्रभा इन दो पृथिवीयों को आश्रित करके तीन भंग इस प्रकार से होते हैं—एक नारक शर्कराप्रभा में, एक तमः प्रभा में और दो नारक अधः सप्तमीपृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं १, तथा— एक नारक शर्कराप्रभा में, दो नारक तमः प्रभा में, और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है १, तथा दो नारक

પ્રભામાં અને જે નારકો સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, જે નારકો ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, જે નારકો ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા જે નારકો શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા જે નારકો શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે શર્કરાપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે તમસ્તમપ્રભાના યોગથી જે ત્રણ વિકલ્પો બને છે તે નીચે પ્રમાણે સમજવા—(૧) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં એક તમઃપ્રભામાં અને બે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, બે તમઃપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે શર્કરાપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં

યામ્ , એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । ઇતિ ત્રયો મજ્ઞા ૩ । ઇતિ શર્કરાપ્રમાં પ્રધાનીકૃત્ય જાયમાના મજ્ઞા જાતાસ્ત્રિશત્ ૩૦ । ૧૨-૨-૬-૩=૩૦ । પૂર્વોક્ત પશ્ચચત્વારિંશદ્વદ્વ૦ સંમેલને જાતાઃ સર્વે મજ્ઞાઃ પશ્ચસપ્તતિઃ ॥૭૫॥

અથ વાલુકાપ્રમાં પ્રધાનીકૃત્યાષ્ટાદશમજ્ઞાનાહ-તત્ર વાલુકાપ્રમા-પદ્મપ્રભેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય નવ મજ્ઞાનાહ-एको वालुकाप्रभायाम् , एकः पद्मप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायां भवतः १ । एको वालुकाप्रभायाम् , एकः पद्मप्रभायां, द्वौ तमःप्रभायां भवतः२। एको वालुकाप्रभायाम् , एकः पद्मप्रभायां द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ३। तथा-एको वालुकाप्रभायाम् , द्वौ पद्मप्रभायाम् , एको धूमप्रभायां भवति १ ।

તમઃ પ્રમા મેં, ઔર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ-યે ત્રીન ભંગ હૈં । હસ પ્રકાર શર્કરાપ્રમા કો પ્રધાન કરકે ૧૨, ૨, ૬, ૩= ૩૦ ભંગ હો જાતે હૈં । હન ૩૦ ભંગોં કો પૂર્વોક્ત ૪૫ ભંગોં કે સાથ જોડને પર ૭૫ ભંગ હો જાતે હૈં

અથ વાલુકાપ્રમા કો પ્રધાન કરકે જો ૧૮ ભંગ હોતે હૈં-વે હસ પ્રકાર સે હૈં-હનમેં વાલુકાપ્રમા ઔર પંકપ્રમા હન દો પૃથિવિયોં કો અશ્રિત કરકે ૧ ભંગ હોતે હૈં-અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં ઔર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, અથવા-એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં એક નારક પંકપ્રમા મેં, ઔર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક વાલુકાપ્રમા મેં એક પદ્મપ્રમા મેં ઔર દો નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં, ૩, તથા એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં દો પંકપ્રમા મેં ઔર એક નારક

અને એક તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૨+૬+૬+૩=૩૦ વિકલ્પો થાય છે પૂર્વોક્ત ૪૫ ભંગોમાં આ ૩૦ ભંગોને ઉમેરવાથી ૭૫ ભંગો (વિકલ્પો) નું કથન અહીં પૂરું થાય છે.

હવે વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ જે ૧૮ વિકલ્પો થાય છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે-પહેલાં તો વાલુકાપ્રભા અને પંકપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓના યોગથી જે નવ વિકલ્પો બને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે. (૧) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને બે નારકો સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય

एको बालुकाप्रभायां, द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २ । एको बालुकाप्रभायां, द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति ३ ॥ द्वौ बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां भवति १ । द्वौ बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २ । द्वौ बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति ३ । इति नव भङ्गा ९ ।

अथ बालुकाप्रभा-धूमप्रभेति पृथिवीद्वयमाश्रित्य पट् भङ्गानाह-एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ तमायां भवतः १ । एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः २ ॥ तथा एको बालुकाप्रभायां, द्वौ

ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-એક બાલુકાપ્રભામેં દો પઙ્ક-પ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં દો નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા-દો બાલુકાપ્રભા મેં, એક પઙ્કપ્રભા મેં, ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો નારક બાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-નો નારક બાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પઙ્કપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, ઇમ પ્રકાર ચે ૯ ભંગ હૈ ।

અથ બાલુકાપ્રભા ઓર ધૂમપ્રભા ઇન દો પૃથિવિયોં કો અશ્રિત કરકે ૬ ભંગ ઇસ પ્રકાર સે હોતે હૈ-એક બાલુકાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર દો નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૧, અથવા-એક બાલુકાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભામેં ઓર દો અધઃસપ્તમીમેં ઉત્પન્ન હો જાતે

છે (૫) અથવા એક નારક બાલુકાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક તમઃ-પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક બાલુકાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને એક સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા બે બાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૮) અથવા બે બાલુકાપ્રભામાં, અને એક પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા બે બાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે બાલુકાપ્રભા અને ધૂમપ્રભાની સાથે પછીના તમ પ્રભા આદિ બે પૃથ્વીએના યોગથી જે ૬ વિકલ્પો બને છે તે નીચે પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે. (૧) અથવા એક નારક બાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક બાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં

ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧ । એકો વાલુકાપ્રભાયાં, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨ ॥ તથા-દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧ । દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨ ॥ इति पङ्क्त्यः ६ ।

અથ વાલુકાપ્રભા-તમઃપ્રભેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય ભદ્રત્રયમાહ-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૧ । તથા-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્ દ્વૌ તમાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૨ । તથા-દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્ એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩ । इति त्रयो भङ्गाः ३ । ९-६-३=१८ ।

હૈં ૨, તથા-એક વાલુકાપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, અથવા-એક વાલુકાપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, તથા-દો નારક વાલુકાપ્રભા મેં એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, અથવા-દો વાલુકાપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૨ । इस प्रकार ये ६ भंग होते हैं । अब वालुकाप्रभा और तमः प्रभा इन दो पृथिवियों को आश्रित करके तीन भङ्ग इस प्रकार से होते हैं-एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक अधः ससमी में उत्पन्न होते हैं १, तथा-एक नारक वालुकाप्रभा में, दो नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः ससमी में उत्पन्न होता है २, तथा-दो नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में, और एक नारक अधः ससमी पृथिवी

અને એ નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એ ધૂમપ્રભામાં અને એક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એ ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એ વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એ વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે વાલુકાપ્રભા અને તમપ્રભા સાથે સાતમી તમસ્તમપ્રભાના યોગથી બનતા ત્રણ વિકલ્પોનું કથન કરવામાં આવે છે-(૧) અથવા એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક તમપ્રભામાં અને એ સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એ તમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, (૩) અથવા એ વાલુકાપ્રભામાં, એક તમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

इति बालुकाप्रभां प्रधानीकृत्य जाताः सर्वे अष्टादश भङ्गाः १८ । इति पूर्वोक्त पञ्चसप्ततिभङ्गसंमेलने जाताः सर्वे त्रिनवतिर्भङ्गाः, ४५-३०-१८=९३ ।

अथ पङ्कप्रभां प्रधानीकृत्य नव भङ्गानाह-तत्र पङ्कप्रभा-धूमप्रभेति पृथिवीद्वय-माश्रित्य पङ्कभङ्गानाह-एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ तमायां भवतिः १। एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः २।

तथा-एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायाम्, एकरतमायां भवति १, एकः पङ्क-प्रभायां द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २ । तथा-द्वौ पङ्कप्रभा-याम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति १। द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एको धूम-प्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति २। इति पङ्क भङ्गाः ६ ।

મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, હસ પ્રકાર સે યે ત્રીન ભંગ હૈં । હસ તરહ બાલુકાપ્રભા કો પ્રધાન કરકે યે ૯-૬-૩-૧૮ ભંગ હોતે હૈં । પૂર્વોક્ત ૭૫ ભંગોં મેં હન ૧૮ ભંગોં કો જોડે દેને સે ૯૩ ભંગ હોતે હૈં ।

અથ પંકપ્રભા કો પ્રધાન કરકે નૌ ભંગોં કો સૂત્રકાર કહતે હૈં-હનમેં પંકપ્રભા ઔર ધૂમપ્રભા હન દો પૃથિવિયોં કો આશ્રિત કરકે ૬ ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઔર દો નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા-એક નારક પંકપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઔર દો નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, તથા એક પંકપ્રભા મેં, દો ધૂમપ્રભા મેં ઔર એક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા-એક પંકપ્રભા મેં દો ધૂમપ્રભા મેં ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાના હૈ ૨, તથા દો નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઔર એક નારક તમઃ

આ રીતે વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬+૬+૩=૧૫ વિકલ્પો બને છે. તેમાં પૂર્વોક્ત ૭૫વિકલ્પો ઉમેરવાથી ૬૩ વિકલ્પોનું કથન અહીં સુધીમાં પૂર થાય છે.

હવે પંકપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા નવ વિકલ્પો સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

પહેલાં પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી બનતાં ૬ વિકલ્પોનું કથન નીચે પ્રમાણે સમજવું-(૧) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, અને બે તમઃપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને બે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક પંકપ્રભામાં, બે ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે પંકપ્રભામાં એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૬ અથવા બે પંક-

અથ પદ્મપ્રમા-તમઃપ્રમેતિ પૃથિવીદ્વયમાશ્રિત્ય મજ્જત્રયમાહ-એકઃ પદ્મપ્રમા-
યામ્ , એકસ્તમાયાં, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૧ । તથા-એકઃ પદ્મપ્રમાયાં, દ્વૌ
તમાયામ્ , એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । તથા દ્વૌ પદ્મપ્રમાયામ્ , એકસ્તમાયામ્ ,
એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧ । ઇતિ ત્રયો મજ્જાઃ ૩ । ૬-૩=૩ । ઇતિ પદ્મપ્રમાં
પ્રધાનીકૃત્ય જાતાઃ સર્વે નવ મજ્જાઃ ૯ । ઇતિ પૂર્વોક્તત્રિનવતિમજ્જા સંમેલને જાતાઃ
સર્વે દ્વચધિકશતમજ્જાઃ ૪૬-૩૦-૧૮-૯ = ૧૦૨ ॥

અથ ધૂમપ્રમાં પ્રધાનીકૃત્ય મજ્જત્રયમાહ, તત્ર ધૂમપ્રમા-તમઃપ્રમાપૃથિવીભ્યાં
સહ અધઃસપ્તમ્યાં યોગે કૃતે ત્રયો મજ્જા ભવન્તિ, તાનાહ-એકો ધૂમપ્રમાયામ્ ,

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા દો પદ્મપ્રમા મેં, એક ધૂમપ્રમા મેં
ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ । હસ પ્રકાર યે
પંકપ્રમા ઔર ધૂમપ્રમા કો આશ્રિત કરકે ૬ ભંગ હૈં ।

અવ પંકપ્રમા ઔર તમઃપ્રમા કો આશ્રિત કરકે ત્રીન ભંગ હસ
પ્રકાર સે હોતે હૈં-એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં,
ઔર દો નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, તથા-એક નારક
તમઃ પ્રમા મેં ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧,
તથા દો નારક પંકપ્રમા મેં, ઔર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઔર એક
નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ । હસ પ્રકાર સે યે ત્રીન ભંગ
હૈં । પંકપ્રમા કો પ્રધાન કરકે સવ ભંગ યે નૌ હો જાતે હૈં । પૂર્વોક્ત ૯૩
વેં ભંગોં મેં હન નૌ ભંગોં કો મિલાદેને સે ૧૦૨ ભંગ હો જાતે હૈં ।

પ્રભામાં એક ધુમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે પંકપ્રભા અને તમ-પ્રભા સાથે સાતમી પૃથ્વીના યોગ કરવાથી
નીચે પ્રમાણે ત્રણ વિકલ્પો બને છે-(૧) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં, એક
નારક તમ-પ્રભામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૨) અથવા એક નારક પંકપ્રભામાં, બે નારક તમ-પ્રભામાં અને એક નારક
સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારકો પંકપ્રભામાં, એક
નારક તમ-પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે પંકપ્રભાની પ્રધાનતાવાળાં કુલ ૬ વિકલ્પો બને છે. આ નવ
વિકલ્પોમાં પૂર્વોક્ત ૬૩ વિકલ્પો ઉમેરવાથી ૧૦૨ વિકલ્પોનું કથન અહીં
પૂર થાય છે.

અકસ્તમાયામ્, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ ૧ । તથા-एको धूमप्रभायां द्वौ तमा-
याम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति १ । तथा-द्वौ धूमप्रभायाम्, एकः अधः-
सप्तम्यां भवति १ । इति त्रयो भङ्गाः ३ । इति पूर्वोक्तद्वयधिकशतभङ्गसंमेलने
जाताः सर्वे पञ्चाधिकशतभङ्गाः । ४५-३०-१८-९-३=१०५ ॥ इति चतुर्णां
नैरयिकाणां पृथिवीत्रयसंयोगेन सर्वे पञ्चोत्तरशतभङ्गा भवन्ति १०५ । इति ।

અવ ધૂમપ્રભા કો પ્રધાન કરકે ત્રીન ભઙ્ગ હસ પ્રકાર સે વનતે હૈ
હન મેં ધૂમપ્રભા ઔર તમઃ પ્રભા પૃથિવી કે સાથ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી
કા યોગ કરને પર ત્રીન ભંગ હોતે હૈ-જો હસ પ્રકાર સે હૈ-“ એક નારક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા
હૈ ઔર દો નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૧, તથા
એક નારક ધૂમપ્રભા મેં દો નારક તમઃ પ્રભા મેં ઔર એક નારક અધઃ
સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, તથા દો નારક ધૂમપ્રભા મેં એક
નારક તમઃ પ્રભા મેં, ઔર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧
હસ પ્રકાર સે યે ત્રીન ભંગ હૈ । પૂર્વોક્ત ૧૦૨ ભંગો મેં હન ત્રીન ભઙ્ગો
કો મિલા દેને સે ૧૦૫ ભંગ સંખ્યા આ જાતી હૈ । હસ તરહ ચાર નૈર-
યિકોં કે પૃથિવીત્રય કે સંયોગ સે સબ ૧૦૫ ભઙ્ગ હોતે હૈ । તાત્પર્ય-હસ
કથન કા એસા જાનના ચાહિયે કિ ચાર નૈરયિક કે ત્રિક સંયોગી ભઙ્ગ
૧૦૫ હોતે હૈ-જો હસ પ્રકાર સે કહે ગયે હૈ-હન ચાર નૈરયિકોં કે ૧-
૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧ હસ પ્રકાર સે ત્રીન વિકલ્પ કહે ગયે હૈ-હન

હવે ધૂમપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ત્રણ વિકલ્પો બતાવવામાં આવે છે. આ
ત્રણ વિકલ્પો ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકનો
યોગ કરવાથી બને છે-(૧) અથવા એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃ
પ્રભામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા
એક નારક ધૂમપ્રભામાં, બે નારકો તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી
નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે નારકો ધૂમપ્રભામાં, એક નારક
તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. પૂર્વોક્ત
૧૦૨ વિકલ્પોમાં આ ત્રણ વિકલ્પો ઉમેરતા કુલ ૧૦૫ ત્રિકસંયોગી વિકલ્પોનું
કથન અહીં સમાપ્ત થાય છે આ રીતે ચાર નારક ભૂવોના પૃથ્વીત્રયના સંયો-
ગથી અધાં મળીને ૧૦૫ વિકલ્પો થાય છે. આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે
ચાર નારકોના ત્રિકસંયોગી ૧૦૫ વિકલ્પો થાય છે, જે આ પ્રમાણે કહેવામાં
આવ્યા છે-આ ચાર નારકોના ૧-૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧, આ પ્રમાણે
ત્રણ વિકલ્પ કહ્યા છે. આ વિકલ્પોનું તાત્પર્ય નીચે પ્રમાણે છે-

પર એક ભંગ હોતા હૈં ઓર ઇસકા ત્રીન વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા કરને પર ત્રીન ભંગ હો જાતે હૈં । ઇસ તરહ રત્નપ્રભા કે સંયોગવાલે ૧૫, ૧૨, ૯, ૬, ૩ યે સઘ બિલકર ૪૫ ભંગ હો જાતે હૈં । ઇસી તરહ સે શર્કરાપ્રભાવાલે ત્રીસ ૩૦ વિકલ્પ (ભંગ) હોતે હૈં અર્થાત્ જઘ શર્કરાપ્રભા ઓર વાલુકાપ્રભા ઇન દો પૃથિવિયોં કા આગે કી ચાર ૪ પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર ક્રિયા જાતા હૈં તઘ ચાર ૪ વિકલ્પ હોતે હૈં ઇન ચાર વિકલ્પોં કે સાથ ત્રીન વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૧૨ ભંગ હોતે હૈં ઇતી તરહ સે શર્કરાપ્રભા ઓર પંક્રપ્રભા કા આગે કી પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર ક્રિયા જાતા હૈં તઘ ત્રીન ૩ વિકલ્પ હોતે હૈં ઓર ઇન ત્રીન વિકલ્પોં કા પૂર્વોક્ત ત્રીન વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૯ ભંગ હો જાતે હૈં । ઇસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા ઓર ધૂમપ્રભા કા આગે કી દો પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર કરને પર દો વિકલ્પ હોતે હૈં ઓર ઇન દો વિકલ્પોં કા પૂર્વોક્ત ત્રીન વિકલ્પોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૬ વિકલ્પ હો જાતે હૈં । ઇસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા ઓર તમઃ પ્રભા કા આગે કી અધઃ સપ્તમી પૃથિવી કે સાથ સંચાર કરને પર એક વિકલ્પ હોતા હૈં ઓર ઇસ એક વિકલ્પ કે સાથ ત્રીન વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ત્રીન વિકલ્પ હો જાતે હૈં । ઇસ તરહ ૧૨, ૯, ૬, ૩, ઇન સઘ ભંગોં કા યોગ કરને પર શર્કરાપ્રભા કે યોગવાલે ત્રીસ ૩૦ ભંગ આ જાતે હૈં । વાલુકા ઓર પદ્મપ્રભા ઇન દો પૃથિવિયોં કા

વાળા ત્રણ વિકલ્પના કુલ ૩ ભાંગાઓ બને છે. આ રીતે રત્નપ્રભાના સંયોગવાળા $15+12+9+6+3=45$ ભાંગાઓ બને છે એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાના સંયોગવાળા ૩૦ ભાંગાઓ આ પ્રમાણે બને છે—

શર્કરાપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ૪ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૪ ભાંગા બને છે. એવાં ૪ ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પો હોવાથી કુલ $4 \times 3 = 12$ ભાંગા બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા અને પંક્રપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે સંયોગ કરવાથી ૩ ભાંગા બને છે. એવાં ત્રણ ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પો બનતા હોવાથી કુલ ભાંગા $3 \times 3 = 9$ બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૨ ભાંગા બને છે. એવાં ૨ ભાંગાવાળા ૩ વિકલ્પ થતાં હોવાથી કુલ ભાંગા $2 \times 3 = 6$ બને છે એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે સાતમી પૃથ્વીના યોગથી એક ભાંગો બને છે એવાં એક ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પ બનતા હોવાથી $1 \times 3 = 3$ ભાંગા બને છે. આ રીતે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા $12+9+6+3=30$ ભાંગા બને છે.

ચતુષ્પ્રવેશે નરકત્રિકયોગે કોષ્ટકમ્
રત્નપ્રમયા—૪૫
શર્કરાપ્રમયા—૩૦
વાલુકાપ્રમયા—૧૮
પટ્ટપ્રમયા— ૯
ધૂમપ્રમયા— ૩
સર્વે મજ્ઞાઃ । ૧૦૫

આગે કી પૃથિવિયોં કે સાથ જવ સંચાર કિયા જાતા હૈ તવ તીન ૩ વિકલ્પ આતે હૈંં ઓર इन તીન વિકલ્પોં કા ૧-૧-૨, ૧-૨-૧, ૨-૧-૧ इन विकल्पों से गुणा करने पर ૯ વિકલ્પ હો જાતે હૈંં । વાલુકાપ્રમા ઓર ધૂમપ્રમા' કા આગે કી પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર કરને પર દો વિકલ્પ હોતે હૈંં-इनका तीन ૩ વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૬ ભંગ આ જાતે હૈંં-इसी तरह से वालुकाप्रमा और तमःप्रमा का आगे की एक अधः सप्तमी पृथिवी के साथ संचार करने पर एक विकल्प आता है और इस एक विकल्प के साथ तीन वિકल्पों से गुणा करने पर तीन भंग आ जाते हैं-इस तरह वालुकाप्रमा के संयोग वाले ૧૮ भंग आ जाते हैं । इसी तरह से पट्टप्रमा के संयोग वाले ૯ और धूम- प्रमा के संयोग वाले तीन भंग आते हैं । ये सब भंग मिलकर ૧૦૫ होते हैं । यही बात संस्कृतभाषामें दिया हुआ कोष्ठक द्वारा स्पष्ट किया है-

વાલુકાપ્રમા અને પંકપ્રભાનો ખાકીની ત્રણ પૃથ્વીઓ સાથે અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૩ ભાંગા બને છે. એવાં ત્રણ ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પો બને છે તેથી તે ત્રણ વિકલ્પના કુલ ભાંગા $૩ \times ૩ = ૯$ બને છે એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રમા અને ધૂમપ્રભાનો પછીની બે પૃથ્વીઓ સાથે અનુક્રમે યોગ કરવાથી બે ભાંગા બને છે. એવાં બે ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પો (૧, ૧, ૨, -૧, ૨, ૧, અને ૨, ૧, ૧ વાળા ત્રણ વિકલ્પો) બનતા હોવાથી કુલ ભાંગા $૨ \times ૩ = ૬$ થાય છે. એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રમા અને તમઃપ્રભાના સાતમી પૃથ્વી સાથેના યોગથી ૧ ભાંગા બને છે. એવાં એક ભાંગાવાળા ત્રણ વિકલ્પ બનતા હોવાથી તેમના કુલ ભાંગા $૧ \times ૩ = ૩$ થાય છે. આ રીતે વાલુકાપ્રભાના સંયોગવાળા કુલ ૧૮ ભાંગા બને છે. એજ પ્રમાણે પંકપ્રભાના સંયોગવાળા કુલ ૯ ભાંગા બને છે અને ધૂમપ્રભાના સંયોગવાળા કુલ ૩ ભાંગા બને છે. આ બધાં ભાંગાઓ મળીને કુલ ૧૦૫ ત્રિસંયોગી ભાંગા (વિકલ્પો) થાય છે. એજ વાત ટીકામાં ખતાવેલ કોઠા દ્વારા સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે.

અથ ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં ચતુશ્ચતુર્નરકસંયોગેન જાયમાનાન્ પશ્ચત્ત્રિશદ્ધજ્ઞાન્ પ્રરૂપયિતુમાહ—‘ અહવા એને ’ ઇત્યાદિ ।

‘ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને પંકપ્પમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્તનપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૧। ‘ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્તનપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૨। ‘ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને તમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્તનપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૩ । ‘ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ,

અવ સૂત્રકાર ચાર નૈરયિકોં કે ચાર ચાર નરક કે સંયોગ સે જાયમાન ૩૫ ધંગોં કી પ્રરૂપણા કરને કે નિમિત્ત કહતે હૈં—(અહવા એને રચણપ્પમાએ એને સક્કરપ્પમાએ એને વાલુયપ્પમાએ એને પંકપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા—એક નારક રત્તનપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, (અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ૨) એક નારક રત્તનપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (અહવા—એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્તનપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, ઓર એક નારક તમાઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, (અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ,

હવે સૂત્રકાર ચાર નારકોના ચાર, ચાર નરકોમાં પ્રવેશની અપેક્ષાએ બનતા ૩૫ ભાંગાઓની પ્રરૂપણા કરવા નિમિત્તે કહે છે કે—

“ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને પંકપ્પમાએ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્તનપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં અને એક નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ” (૨) અથવા એક નારક રત્તનપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં અને એક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એને રચણપ્પમાએ, એને સક્કરપ્પમાએ, એને વાલુયપ્પમાએ, એને તમાએ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્તનપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં

એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ , એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ , એકો વાલુકાપ્રભાયામ્ , એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૪ । ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ , એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ , એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૫ । ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ , એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ , એકસ્તમાયાં ભવતિ ૬, ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ , એકઃ શર્કરા-

એગે વાલુચ્ચમાએ, એગે અહે સત્તમાએ ૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, (અહવા - એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૬ (અહવા એગે રચણપ્પમાએ એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ ૭) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક

અને એક નારક તમ.પ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુચ્ચમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે

“ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ” (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં એક નારક પંકપ્રભામા અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ એગે તમાએ હોજ્જા ” (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામા અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૭) (૭) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક અધ સપ્તમીમાં હોય છે.

પ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૭ । ‘ અહવા એગે રય-
 ણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો
 રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૮ ।
 ‘ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ ’ એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે અહેસત્તમાએ
 હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્,
 એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૯ । ‘ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે
 તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરા-
 પ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યામ્ ભવતિ ૧૦ । ‘ અહવા એગે રય-
 ણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે પંકપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ હોજ્જા ’ અથવા

નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો
 જાતા હૈ ૭, (અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પ-
 ભાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ૮) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક
 શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૮, (અહવા-એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ,
 એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્ન-
 પ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક
 નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૯, (અહવા-એગે
 રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા)
 અથવા એક રત્નપ્રભા મેં, એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
 ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૦, (અહવા-એગે
 રયણપ્પભાએ એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે પંકપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ

“ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ એગે તમાએ
 હોજ્જા ” (૮) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમ-
 પ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં હોય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે
 સક્કરપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૯) અથવા એક
 રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી
 નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે
 તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” : (૧૦) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક
 શર્કરાપ્રભામાં, એક તમ-પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે. “ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે પંકપ્પભાએ એગે ધૂમ પમાએ
 હોજ્જા ” (૧૧) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંક-

एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूम-
प्रभायां भवति ११ । ‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्प-
भाए, एगे तमाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्,
एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम् भवति १२ । ‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभा-
याम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १३ ।
‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए एगे तमाए होज्जा ’
अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां
भवति १४ । ‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे
अहेसत्तमाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको

होज्जा) अथवा—एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक वालुका प्रभा में,
एक नारक पंकप्रभा में और एक नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है
११, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए,
एगे तमाए, होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक वालु-
काप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में और एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न
हो जाता है १२, (अहवा—एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे
पंकप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा—एक नारक रत्नप्रभामें,
एक नारक वालुकाप्रभामें, एक नारक पंकप्रभामें और एक नारक अधः
सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है १३, (अहवा—एगे रयणप्पभाए,
एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा) अथवा—एक
रत्नप्रभा में, एक वालुकाप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक तमः प्रभा
में उत्पन्न हो जाता है १४, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्प-

પ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રયણપ્પભાએ,
એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે પંકપ્પભાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ” (૧૨) અથવા એક
રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે પંકપ્પભાએ,
એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૧૩) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકા-
પ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
‘ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે તમાએ હોજ્જા ’ (૧૪)
અથવા એક રત્નપ્રભામાં એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં ને એક તમઃપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ

ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૫ । ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૬ । અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૧૭ । ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૮ । અહવા, એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ । એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો

માણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૫, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં, એક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૬, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક પદ્મપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક તમઃપ્રભામેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૭, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૮,

એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૫) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકા પ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૬) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ” (૧૭) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૮) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

નૈરયિકો રત્નપ્રભાયામ્ , એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ , એકસ્તમાયામ્ , એકોઽધઃ સસમ્યાં ભવતિ ૧૯ । ‘અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકો-ઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૨૦ । ‘અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા ’ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ભવતિ ૨૧ । ‘એવ જહા રચણપ્પમાએ ઉવરિમાઓ પુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાએ વિઉવરિમાઓ ચારિયન્વાઓ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા રત્નપ્રભયાઃ ઉપરિમા અન્તિમાઃ પૃથિવ્યઃ ઉત્તરો-

(અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૯, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૦, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૧, (એવં જહા રચણપ્પમાએ, ઉવરિમાઓ પુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાએ વિ ઉવરિમાઓ ચારિયન્વાઓ) હસ તરહ જૈસા રત્નપ્રભા પૃથિવી કા યોગ આગે ૨ કી પૃથિવિયોં કૈ સાથ કિયા ગયા હૈ ડસી પ્રકાર સે શર્કરા

“અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા”

(૧૯) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક પદ્મપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં હોય છે. “અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૨૦) અથવા એક રત્નપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ હોજ્જા” (૨૧) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં એક પંકપ્રભામાં અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે “એવં જાવ રચણપ્પમાએ ઉવરિમાઓ પુઢવીઓ ચારિયાઓ, તહા સક્કરપ્પમાએ વિ ઉવરિમાઓ ચારિયન્વાઓ” જે પ્રભાણે રત્નપ્રભાનો પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને વિકલ્પો કહેવામાં

ત્તરં ચારિતાસ્તથા શર્કરાપ્રભયા અપિ ઉપરિમાઃ પૃથિવ્યશ્ચારયિતવ્યાઃ ‘ જાવ અહવા
 એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ’
 યાવત્ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પઙ્કપ્રભાયામ્,
 એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૨ । અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્,
 એકઃ પઙ્કપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૨૩ । અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્,
 એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૪ । અથવા
 એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ-
 સસમ્યાં ભવતિ ૨૫ । અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્,
 એકસ્તમાયામ્, એકઃ અધઃસસમ્યામ્, ૨૬ । અથવા-એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ

પૃથિવી કા બી યોગ ઉપર કી પૃથિવિયોં કે સાથ કરના ચાહિયે-(જાવ
 અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્ત-
 માએ હોજ્જા) યાવત્ અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક
 વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૨, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક
 વાલુકા પ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૩, અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક વાલુ-
 કાપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
 ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૪, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક
 વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી
 પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૫, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં,
 એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક

આવ્યા છે, તે પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાનો પણ પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને
 વિકલ્પો કહેવા ભેઈએ. “ જાવ અહવા એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે
 તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૨૨) એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક
 વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે. (૨૩) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક
 પંકપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૪) અથવા
 એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃ-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૫) અથવા એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં
 એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

(૨૬) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક
 નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૭)

પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૨૭। અથવા એકઃ શર્કરા-
પ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ
૨૮, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકઃ
અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨૯, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્ત-
માયાં એકઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૩૦, ‘અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ,
એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મ-
પ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ, ૩૧, ‘અહવા એગે વાલુયપ્પ-
માણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો

અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૬, અથવા—એક શર્કરાપ્રભા
મેં, એક પંકપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન
હો જાતા હૈ ૨૭, અથવા—એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક પંકપ્રભા મેં, એક
ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૮,
અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં એક તમઃ
પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમીમેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૯, અથવા
એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં, એક તમઃપ્રભા મેં ઓર અધઃ
સપ્તમીપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૦, (અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ,
એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક
નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક પંકપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક
નારક તમઃપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩૧, (અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ
એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા

અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમ-
પ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨૮) અથવા એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક
નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૯) અથવા એક નારક શર્ક-
રાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૩૦) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં,
એક નારક તમ.પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ
હોજ્જા” (૩૧) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં
અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંક-
પ્રમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૩૨) અથવા એક વાલુ-

વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પંક્કપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૩૨, 'અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંક્કપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પંક્કપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૩૩, 'અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ, ૩૪, 'અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા' અથવા એકઃ પંક્કપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ ૩૫ ।
 इति पञ्चविंशद्भङ्गाः ३५ । एवम्-७-८३-१०५-३५ । सप्त, त्रिषष्टिः,

एक वालुकाप्रभा में, एक पंकप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक नारक अधः ससमी में उत्पन्न हो जाता है ३२, (अहवा एगे वालुयप्पमाए, एगे पंकप्पमाए एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए) अथवा एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, एक नारक तमःप्रभा में और एक नारक अधः ससमी में उत्पन्न हो जाता है ३३, (अहवा एगे वालुयप्पमाए एगे धूमप्पमाए एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए) अथवा एक नारक वालुकाप्रभा में एक नारक धूमप्रभा में एक नारक तमःप्रभा में और एक नारक अधःससमी पृथिवी में उत्पन्न होता है ३४, (अहवा एगे पंकप्पमाए, एगे धूमप्पमाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक पंक्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमःप्रभा में और एक नारक अधःससमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है ३५, इस प्रकार

ઠાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં હોય છે “ અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩૩) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે વાલુયપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩૪) અથવા એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩૫) અથવા એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ પ્રમાણે ચતુષ્ક સંયોગી ૩૫ ભાંગાઓ (વિકલ્પો) થાય છે.

અસંયોગી ૭, દ્વિક સંયોગી ૬૩, ત્રિક સંયોગી ૧૦૫ અને ચતુષ્ક

પञ્ચાધિકશતમ્, પञ્ચત્રિશચ્ચ-૭-૬૩-૧૦૫-૩૫ । 'એતેપાં સર્વે'પાં સંમેલને સર્વે
દશાધિકશતદ્વયમજ્ઞાઃ ૨૧૦ મવન્તીતિ ॥ અથ સંક્ષેપતસ્તત્પ્રકારઃ પ્રદર્શ્યતે-તથાહિ
પૃથિવીનાએકત્વે સપ્ત વિકલ્પાઃ ૭ । દ્વિકસંયોગે તુ તાસાં પૃથિવીનામ્, 'એકસ્રયઃ'
ઇત્યનેન નૈરયિકોત્પાદવિકલ્પેન રત્નપ્રભાસદ્-શેષાભિઃ ક્રમેણ ચારિતાભિઃ શર્કરા-
પ્રમૃતિપૃથિવીભિર્લઘ્વાઃ ષટ્, 'દ્વૌ દ્વૌ' ઇત્યનેનાપિ ષટ્, 'ત્રયઃ એકઃ' ઇત્યને-
નાપિ ષટેવ, તદેવ મેતેઽષ્ટાદશ ૧૮ । શર્કરાપ્રભા તુ તથૈવ ત્રિપુ પૂર્વોક્તનૈરયિકો-
ત્પાદવિકલ્પેષુ પञ્ચ પञ્ચેતિ પञ્ચદશ, એવં વાલુકાપ્રભા ચત્ત્વારશ્ચત્ત્વાર ઇતિ દ્વાદશ,
પદ્મપ્રભા ત્રયસ્રયઃ ઇતિ ત્રય, ધૂમપ્રભા 'દ્વૌ દ્વૌ' ઇતિ ષટ્, તમઃપ્રભા એક

સે યે ૩૬ મંગ હૈં । ૭-૬૩, ૧૦૫, ૩૫ યે સબ મિલ કર કુલ ૨૧૦ મંગ
ચાર નૈરયિકોં કે હો જાતે હૈં । સંક્ષેપ સે હનકા પ્રકાર હસ તરહ સે હૈ
પૃથિવિયોં કે એકત્વ સેં હનકે ૭ પ્રકાર કહે ગયે હૈં । હનકે દ્વિક યોગ
મેં હન પૃથિવિયોં કે ૧-૩ હસ નૈરયિક ઉત્પાદ વિકલ્પ કે અનુસાર
રત્નપ્રભા પૃથિવી કે સાથ તથા શેષ પૃથિવિયોં કે સાથ યોગ કરને પર
૧-૩ કે ૬ મંગ હો જાતે હૈં હસી તરહ સે ૨-૨ કે બી ૬ મંગ હો જાતે
હૈં ઓર ૩-૧ કે બી ૬ મંગ હો જાતે હૈં । કુલ યે સબ મિલ કર ૧૮
મંગ હો જાતે હૈં । શર્કરાપ્રભા કે સાથ હન પૂર્વોક્ત નૈરયિકોત્પાદ ત્રીન
વિકલ્પોં મેં ૬-૬-૫=૧૬ વિકલ્પ હો જાતે હૈં । વાલુકાપ્રભા કે સાથ
૩-૩-૩=૯ વિકલ્પ હોતે હૈં । ધૂમપ્રભાકે સાથ ૨-૨-૨ મિલકર ૬

સંયોગી ૩૫ ભાગાઓ મળીને ચાર નારકોના નારક પ્રવેશ વિષયક કુલ ૨૧૦
ભાગાઓ બને છે તેમના પ્રકાર સંક્ષિપ્તમાં આ પ્રમાણે છે—

પૃથ્વીઓના એકત્વમાં તેમના સાત પ્રકાર કહ્યા છે દ્વિક સંયોગી ભાગાઓ
નીચે પ્રમાણે બને છે—રત્નપ્રભામાં ૧ નારક અને ત્યારપછીની ૬ પૃથ્વીઓમાં
અનુક્રમે ૩ નારકો ઉત્પન્ન થતા હોય એવા ૧-૩ ના વિકલ્પવાળા ૬૦
ભાગાઓ એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા સાથે પછીની ૬ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે સંયોગ
કરવાથી ૨-૨ (રત્નપ્રભામાં બે અને પછીની પ્રત્યેકમાં બે નારકો હોય એવા)
ના વિકલ્પવાળા ૬ ભાગાઓ બને છે ત્યારબાદ રત્નપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વી-
ઓના યોગથી ૩-૧ ના વિકલ્પવાળા ૬ ભાગા બને છે આ રીતે રત્નપ્રભાની
સાથે બનતા દ્વિક સંયોગી ભાગાની કુલ સંખ્યા ૧૮ થાય છે શર્કરાપ્રભા
સાથે પછીની પૃથ્વીઓનો ઉપર્યુક્ત રીત અનુસાર ૫+૫+૫=૧૫ ભાગા થાય
છે. એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રભા સાથે ૪+૪+૪=૧૨ ભાગાઓ થાય છે. એજ
પ્રમાણે પદ્મપ્રભા સાથે ૩+૩+૩=૯ ભાગા, ધૂમપ્રભા સાથે ૨+૨+૨=૬ ભાગા

एकः इति त्रयः, तदेवमेते द्विकसंयोगे त्रिषष्टिः ६३। तथा पृथिवीनां त्रिक-
संयोगे—‘ एकः एकी द्वौ च ’ इत्येवं नैरयिकोत्पादविकल्पे रत्नप्रभा शर्कराप्रभाभ्यां
सह अन्याभिः क्रमेण चरिताभिर्लब्धाः पञ्च, ‘ एको द्वौ एकश्च ’ इत्येवं नैरयिको
त्पादविकल्पान्तरेऽपि पञ्च, ‘ द्वौ, एकः, एकश्च ’ इत्येवमपि नैरयिकोत्पादविकल्पा-
न्तरे पञ्चैवेति पञ्चदश १५, एवं रत्नप्रभा-वालुकाप्रभाभ्यां सह उत्तराभिः क्रमेण
चरिताभिर्लब्धाः द्वादश, १२, एवं रत्नप्रभा पङ्कप्रभाभ्यां नव ९, रत्नप्रभा धूम-
प्रभाभ्यां षट् ६। रत्नप्रभा तमःप्रभाभ्यां त्रयः ३, शर्कराप्रभा-वालुकाप्रभाभ्यां

विकल्प होते हैं। तमःप्रभा के साथ १-१-१ मिलकर तीन विकल्प होते
हैं इस तरह से द्विकसंयोगी ६३ विकल्प हो जाते हैं। तथा पृथिवियों
के त्रिक संयोग में “ एक एक दो ” इस नैरयिकोत्पाद विकल्प में रत्न-
प्रभा और शर्कराप्रभा के साथ तथा अन्य पृथिवियों के साथ आगे २
की पृथिवियों का योग करने पर ५ विकल्प आते हैं, इसी तरह से १
-२-१ इस नैरयिकोत्पाद विकल्पान्तर में भी ५ विकल्प आते हैं। इसी
प्रकार से “ दो एक एक ” इस नैरयिकोत्पाद विकल्पान्तर में भी ५
विकल्प आते हैं इस तरह ये सब विकल्प १५ हो जाते हैं। इसी तरह
से रत्नप्रभा और वालुकाप्रभा के साथ शेष चार पृथिवियों का योग
करने पर १२ विकल्प होते हैं। रत्नप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ शेष
पृथिवियों का योग करने पर ३-३-३ गुणित ९ विकल्प होते हैं। रत्न-
प्रभा धूमप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग करने पर २-२-२

અને તમ પ્રભા સાથે ૧+૧+૧=૩ લાંગા થાય છે આ રીતે દ્વિક સંયોગી
લાંગા ૧૮+૧૫+૧૨+૯+૬+૩=૬૩ થાય છે. હવે ત્રિક સંયોગી વિકલ્પોનું
સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવે છે—

રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીઓ સાથે પછીની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે
યોગ કરવાથી ૧-૧-૨ ના વિકલ્પવાળા પાંચ લાંગાઓ બને છે. એજ પ્રમાણે
૧-૨-૧ ના વિકલ્પવાળા પાંચ લાંગા અને ૨-૧-૧ ના વિકલ્પવાળા પાંચ
લાંગા બને છે. આ રીતે ત્રણે વિકલ્પના મળીને કુલ ૧૫ લાંગાઓ બને છે
એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ચાર પૃથ્વીઓનો અનુ-
ક્રમે યોગ કરવાથી ત્રણે વિકલ્પના મળીને કુલ ૧૨ લાંગાઓ બને છે એજ
પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને પંકપ્રભા સાથે પછીની ૩ પૃથ્વીઓના યોગથી ત્રણે
વિકલ્પના મળીને કુલ ૩+૩+૩=૯ લાંગા થાય છે. એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા
અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ત્રણે
વિકલ્પના મળીને ૨+૨+૨=૬ કુલ લાંગા થાય છે. એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા

द्वादश, १२, शर्कराप्रभा पङ्कप्रभाभ्यां नव, शर्कराप्रभा धूमप्रभाभ्यां षट् ६, शर्कराप्रभा-तमःप्रभाभ्यां त्रयः ३, वालुकाप्रभा पङ्कप्रभाभ्यां नव ९, वालुकाप्रभा धूमप्रभाभ्यां षट् ६, वालुकाप्रभा तमः प्रभाभ्यां त्रयः ३, पङ्कप्रभा धूमप्रभाभ्यां षट् ६, पङ्कप्रभा तमःप्रभाभ्यां त्रयः, धूमप्रभादिभिस्तु त्रयः, तदेवं त्रिकसंयोगे पञ्चाधिकं शतमेकम् १०५। चतुष्कयोगे तु पञ्चत्रिंशत् ३५। एवं रीत्या सप्तानां त्रिषष्टेः पञ्चोत्तरशतस्य, पञ्चत्रिंशतश्च मेलने $७+६३+१०५+३५=२१०$ दशाधिकशतद्वयं भवति ॥ सू० ३ ॥

गुणित ६ विकल्प होते हैं। रत्नप्रभा और तमःप्रभा के साथ अधः सप्तमी पृथिवी का योग करने पर १-१-१ तीन विकल्प होते हैं। शर्कराप्रभा वालुकाप्रभा के साथ योग करने पर १२, शर्कराप्रभा के एवं पङ्कप्रभा के साथ योग करने पर ९, शर्कराप्रभा और धूमप्रभाके साथ योग करनेपर ६, शर्कराप्रभा एवं तमःप्रभा के साथ योग करने पर ९, वालुकाप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ योग होने पर ९, वालुकाप्रभा और धूमप्रभा के साथ योग होने पर ६, वालुकाप्रभा और तमःप्रभा के साथ योग होने पर ३, पङ्कप्रभा और धूमप्रभा के साथ योग होने पर ६, पङ्कप्रभा तमः प्रभा के साथ योग होने पर ३ और धूमप्रभादि के साथ योग होने पर ३, इस तरह त्रिक संयोग

अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी $१+१+१=३$ लांगा अने छे.

शर्कराप्रभा अने वालुकाप्रभा साथे पछीनी ४ पृथ्वीओना योगथी १२ लांगा, शर्कराप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी ३ पृथ्वीओना योगथी ६ लांगा, शर्कराप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी छे पृथ्वीओना योगथी ६ लांगा अने शर्कराप्रभा अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी उलांगा अने छे. वालुकाप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी ३ पृथ्वीओना अनुक्रमे योग करवाथी ६, वालुकाप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी २ पृथ्वीओना योगथी ६ अने वालुकाप्रभा अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी ३ लांगा अने छे.

पङ्कप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी छे पृथ्वीओना योगथी ६ लांगा, पङ्कप्रभा अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी उलांगा अने धूमप्रभा तथा तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी ३ लांगा अने छे.

ચતુર્નૈરયિકાણાં કોઠકમ્

ચતુર્ણામ્-૧૬૩-૭

„ દ્વિકસંયોગે-૬૩

„ ત્રિકસંયોગે-૧૦૫

„ ચતુષ્કસંયોગે- ૩૬

સર્વમેલને ૨૧૦ મજ્ઞાઃ મર્વાન્ત

મૂલમ્-પંચ મંતે ! નેરઙ્ગયા નેરઙ્ગયપ્પવેસણણી પવિસમાણા
કિં રયણપ્પમાણ હોજ્ઞા ? પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા
હોજ્ઞા જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્ઞા । અહવા એગે રયણપ્પમાણ,
ચત્તારિસક્કરપ્પમાણહોજ્ઞા, જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ ચત્તારિ
અહે સત્તમાણહોજ્ઞા । અહવા દોરયણપ્પમાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ
હોજ્ઞા, એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ
હોજ્ઞા । અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ દો સક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા,
એવં જાવ તિન્નિ રયણપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા
ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ હોજ્ઞા । એવં જાવ અહવા
ચત્તારિ રયણપ્પમાણ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । અહવા એગે
સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્ઞા । એવં જહા રયણ-
પ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવોઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ
વિ, સમં ચારિયઢ્વાઓ જાવ અહવા ચત્તારિ સક્કરપ્પમાણ, એગે
અહેસત્તમાણ હોજ્ઞા । એવં એકેક્કાણ સમં ચારેયઢ્વાઓ જાવ
મેં, ૧૦૫ મંગ આ જાતે હૈં । ચતુષ્કસંયોગ મેં ૩૬ અંગ । હસ પ્રકાર
સે ૭- ૬૩, ૧૦૫, ૩૬ હન સવ કા જોડ કરને પર ૨૧૦ વિકલ્પ આ
જાતે હૈં ॥ સૂ. ૩ ॥

આ રીતે ત્રિકસંયોગી ભાંગાઓનો સરવાળો ૧૦૫ આવી જાય છે. ચતુષ્ક
સંયોગી ૩૫ ભાંગાઓ બને છે. ચાર નારકોના નારકપ્રવેશ વિષયક કુલ
૭+૬૩+૧૦૫+૩૫=૨૧૦ ભાંગા થાય છે. ॥ સૂ. ૩ ॥

अहवा चत्तारि तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा
 एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, तिन्नि वालुयप्पमाए
 होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए,
 तिन्नि अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पमाए, दो
 सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पमाए, दो सक्करप्पमाए, दो अहेसत्तमाए होज्जा
 अहवा दो रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, दो वालुयप्पमाए,
 होज्जा, एवं जाव अहवा दो रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए,
 दो अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पमाए, तिन्नि
 सक्करप्पमाए, एगे वालुयप्पमाए, होज्जा, एवं जाव अहवा
 एगे रयणप्पमाए, तिन्नि सक्करप्पमाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा । अहवा दो रयणप्पमाए, दो सक्करप्पमाए, एगे वालु-
 यप्पमाए होज्जा, एवं जाव दो रयणप्पमाए दो सक्करप्पमाए
 एगे अहेसत्तमाए । अहवा तिन्नि रयणप्पमाए, एगे सक्कर-
 प्पमाए, एगे वालुयप्पमाए होज्जा, एवं जाव अहवा तिन्नि
 रयणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ।
 अहवा एगे रयणप्पमाए एगे वालुयप्पमाए, तिन्नि पंक्कप्पमाए
 होज्जा, एवं एएणां कमेणां जहा चउण्हं तियसंजोगो भाणिओ
 तहा पंचणहवि तियसंजोगो भाणियव्वो, नवरं तत्थ एगो
 संचारिज्जइ, इह दोन्नि, सेसं तं चेव जाव, अहवा तिन्नि
 धूमप्पमाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे

रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो पंक-
 प्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे
 सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा,
 ४ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, दो वालु-
 यप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहे सत्तमाए ८ ।
 अहवा एगे रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए
 एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
 दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा १२ । अहवा दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा दो
 रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए एगे अहे-
 सत्तमाए होज्जा १६ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए दो धूमप्पभाए, होज्जा, एवं जहा चउण्हं चउक्क-
 संजोगो भणिओ तहा पंचण्हवि चउक्कसंजोगो भाणियव्वो,
 नवरं अव्वमहियं एगो संचारेयव्वो, एवं जाव अहवा दो पंक-
 प्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए एगे अहेसत्तमाए
 होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे
 वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए होज्जा १,
 अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए,
 एगे पंकप्पभाए एगे तमाए होज्जा २, अहवा एगे रयणप्पभाए
 जाव एगे पंकप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ३ । अहवा

एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ४, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ५ । अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ६ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा ७ । अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ८ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा ९ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे धूमप्पभाए एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १० । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए एगे तमाए होज्जा ११, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १२, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १३ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १४ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा १५ । अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,

जाव एगे तमाए होज्जा १६ । अहवा एगे सक्करप्पभाए,
जाव एगे पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहेसत्तमाए
होज्जा १७ । अहवा एगे सक्करप्पभाए जाव एगे पंकप्पभाए,
एगे तमाए, एगे अहेसत्तमाए होज्जा १८ । अहवा एगे
सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए,
एगे अहेसत्तमाए होज्जा १९ । अहवा एगे सक्करप्पभाए,
एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा २० । अहवा एगे
वालुयप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए होज्जा २१ ॥ सू० ४ ॥

छाया-पञ्च भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनेन प्रविशन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति ?
पृच्छा, गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां भवन्ति । अथवा
एको रत्नप्रभायां, चत्वारः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां
चत्वारः अधःसप्तम्यां भवन्ति । अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, त्रयः शर्कराप्रभायां
भवन्ति, एवं यावत्-अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयोऽधःसप्तम्यां भवन्ति । अथवा
त्रयो रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां भवतः, एवं यावत् त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ अधः
सप्तम्यां भवतः । अथवा चत्वारो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां भवति, एवं
यावत् अथवा चत्वारो रत्नप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति । अथवा एकः
शर्कराप्रभायां चत्वारो वालुकाप्रभायां भवन्ति ! एवं यथा रत्नप्रभया समम् उप-
रिमपृथिव्यश्चारितास्तथा शर्कराप्रभयाऽपि समम् चारयितव्याः, यावत् अथवा चत्वारः
शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । एवम् एकैकया समं चारयितव्या
यावत् अथवा चत्वारस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्
एकः शर्कराप्रभायाम्, त्रयो वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्र-
भायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, त्रयोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा । एको
रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः, एवं यावत्-अथवा
एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः, अथवा द्वौ
रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः, एवं यावत्
अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम् एकः शर्कराप्रभायाम्, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः । अथवा
एको रत्नप्रभायां त्रयः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, एवं यावत्

अथवा एको रत्नप्रभायां त्रयः शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां, भवति । अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, एवं यावत् द्वौ रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एकः अधःसप्तम्यां भवति । अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां भवति, एव यावत् अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां, त्रयः पङ्कप्रभायां भवन्ति । एवमनेन क्रमेण यथा चतुर्णां त्रिकसंयोगो भणितस्तथा पञ्चानामपि त्रिकसंयोगो भणितव्यः, नवरं तत्र एकः संचार्यते, अत्र द्वौ, शेषं तदेव यावत्-अथवा त्रयो धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायां, द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः ४ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां, द्वौ वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति, एवं यावत् अधःसप्तम्याम् ८ । अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति, एवं यावत्-अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १२ । अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां भवति, एवं यावत्-अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १६ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायां, द्वौ धूमप्रभायां भवतः, एव यथा चतुर्णां चतुष्कसंयोगो भणितस्तथा पञ्चानामपि चतुष्कसंयोगो भणितव्यः, नवरम् अभ्यधिकम्-एकः संचारयितव्यः, एवं यावत्-अथवा द्वौ पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम् भवति १, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति २, अथवा एको रत्नप्रभायां यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ३ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम् एकस्तमायां भवति ४ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ५ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ६ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्क-

प्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ७, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ८ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति ९ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १० । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ११, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १२ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति १३ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १४ । अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत् एकोऽधःसप्तम्यां भवति १५ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां भवति एको वालुकाप्रभायां यावत् एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १६ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १७ । अथवा एकः शर्कराप्रभायां यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति १८ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति १९ । अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत् एकोऽधःसप्तम्यां भवति २० । अथवा एको वालुकाप्रभायां यावत् एकोऽधः सप्तम्यां भवति २१ ॥ सू० ४ ॥

टीका—अथ पञ्चानां नैरयिकाणां गत्यन्तरान्निस्सृत्य नैरयिकप्रवेशने द्वाष-
ष्ट्यधिक-चतुःशतभङ्गान् प्रतिपादयितुमाह—‘पंच भंते’ इत्यादि । ‘पंच भंते !
नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा? पुच्छा’ गाङ्गेयः

टीकार्थ—पांच नैरयिकों के गत्यन्तर से निकल करके नैरयिक में प्रवेशन में ४६२ भंग होते हैं—उन्हीं भङ्गों को प्रतिपादन करने के लिये सूत्रकार ने यह सूत्र कहा है—इसमें गाङ्गेय ने प्रभु से ऐसा पूछा है—

टीकार्थ—“पंच भंते ! नेरइया” इत्यादि—

अन्य गतिभांथी नीकणीने नारकगतिभां प्रवेश करतां पांथ नारकोना ४६२ लांगायो (विकटपो) थाय छे. सूत्रकारे आ सूत्रभां ते लांगायोनुं नीथे प्रभाए प्रतिपादन कथुं छे—

आ विषयने अनुलक्षीने गाङ्गेय अणुगार महावीर प्रभुने पूछे छे छे—
(पंच भंते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ?

પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત ! પશ્ચ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકભવપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, કિં વા શર્કરાપ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા, તમાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ? इति પૃચ્છા, મગવાનાહ—‘ગંગેયા ! રયણપ્પભાણ વા હોજ્જા, જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! નૈરયિકપ્રવેશનકં કુર્વન્તઃ પશ્ચ નૈરયિકા રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ યાવત્ શર્કરાપ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા, તમાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, इति સપ્ત મહ્નાઃ૭। અન્ન—‘એકશ્વત્વારઃ

(પંચ મંતે ! નેરહયા નેરહયપ્પવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પભાણ હોજ્જા ? પુચ્છા) હે ભદ્રન્ત ! પાંચ નૈરયિક નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિકભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ વ્યા રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? અથવા વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? વ્યા પંકપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં (ગાંગેયા) હે ગાંગેય ! (રયણપ્પભાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા) નૈરયિક પ્રવેશનક કરતે હુણ પાંચ નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં મી હોતે હૈં, યાવત્-શર્કરાપ્રભા મેં મી હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભા મેં મી હોતે હૈં, પંકપ્રભા મેં મી હોતે હૈં ધૂમપ્રભા મેં મી હોતે હૈં, તમઃ પ્રભા મેં મી હોતે હૈં—ઔર અધઃ સપ્તમી મેં મી હોતે હૈં—અર્થાત્ ગત્યન્તર સે નિકલ કરકે પાંચ જીવ કિં જિન્હેં નરક મેં નારકકી પર્યાય સે ઉત્પન્ન હોતા હૈં વે રત્નપ્રભામેં મી ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં, શર્કરાપ્રભા મેં મી ઉત્પન્ન હો સકતે હૈં યાવત્ અધઃ સપ્તમી

પુચ્છા) હે ભદ્રન્ત ! અન્ય ગતિમાંથી નીકળીને નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતા પાંચ નારકો શુ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! (રયણપ્પભાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતાં પાંચ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે અહીં સાત ભાંગાઓ થાય છે.

૧, દ્વૌ પ્રયઃ ૨, ત્રયો દ્વૌ ૩, ચત્વાર એકઃ ૪, इति चत्वारो विकल्पा भवन्ति, તત્ર 'એકશ્ચત્વારઃ' इति प्रथमविकल्पमाह—'अहवा एगे रयणप्पभाए, चत्तारि सक्करप्पभाए होज्जा ' अथवा पञ्चसु मध्ये एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति उत्पद्यते चत्वारश्च शर्कराप्रभायां भवन्ति उत्पद्यन्ते १, 'जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, चत्तारि अहेसत्तमाए होज्जा ' याचत्—अथवा एको रत्नप्रभायां चत्वारश्च वालुकाप्रभायां भवन्ति २, अथवा एको रत्नप्रभायां, चत्वारश्च पक्कप्रभायां भवन्ति ३, अथवा एको रत्नप्रभायां, चत्वारश्च धूमप्रभायां भवन्ति ४, अथवा एको रत्नप्रभायां चत्वारस्तु तमायां भवन्ति ५, अथवा एको रत्नप्रभायां चत्वारस्तु अधःसप्तम्यां

પૃથિવી મેં મી હો સકતે હૈં । હસ તરહ સે યે સાત મજ્જ હોતે હૈં । તથા પાંચ નૈરયિકોં કે દ્વિકસંયોગી ૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧ યે ચાર વિકલ્પ હોતે હૈં । હનમેં જો ૧-૪ યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈં ઉસકી અપેક્ષા સે સૂત્રકાર કથન કરતે હૈં । (અહવા-એગે રયણપ્પમાએ ચત્તારિ સક્કરપ્પમાએ હોજ્જા) પાંચ નરકોં મે સે એક નારક રત્નપ્રમા પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક શર્કરાપ્રમાપૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં (જાવ અહવા રયણપ્પમાએ ચત્તારિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક પક્કપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો

પાંચ નારકોના દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો ચાર પ્રકારના છે-રત્નપ્રભામાં ૧ અને બીજી કોઈપણ નરકમાં જ નારક હોય એવો ૧-૪ નો વિકલ્પ, એજ પ્રમાણે ૨-૩ નો, ૩-૨ નો, ૪-૧ નો એમ ચાર પ્રકારના વિકલ્પો બને છે. હવે ૧-૪ ના વિકલ્પની અપેક્ષાએ જે લાંગાઓ બને છે તેમને પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(અહવા એગે રયણપ્પમાએ, ચત્તારિ સક્કરપ્પમાએ હોજ્જા) (૧) પાંચ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાર નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાએ ચત્તારિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક પક્કપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં

भवन्ति, इति ६, इति प्रथमविकल्पे षड् भङ्गाः ६॥ अथ द्वौ त्रयः ' इति द्वितीय विकल्पमाह—' अहवा दो रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा ' अथवा द्वौ रत्नप्रभायां भवतः, त्रयश्च शर्कराप्रभायां भवन्ति१, 'एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए तिन्नि अहेसत्तमाए होज्जा' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्—अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयस्तु—वालुकाप्रभायां भवन्ति२, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयस्तु पङ्कप्रभायां भवन्ति३, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयश्च धूमप्रभायां भवन्ति४, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां त्रयस्तु तमायां भवन्ति ५, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां भवतः, त्रयस्तु अधःसप्तम्यां

जाता है और चार नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और चार नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ६ इस तरह से ये प्रथम विकल्प में ६ भंग हो जाते हैं । द्वितीय विकल्प में भी ६ ही भंग होते हैं—जो इस प्रकार से हैं—(अहवा दो रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए तिन्नि अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और तीन नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और तीन नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और तीन नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और तीन नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो

અને ચાર નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્ન-પ્રભામાં અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પવાળા ૬ ભાંગાઓ થાય છે હવે બીજા વિકલ્પના ૬ ભાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

(અહવા દો રયણપ્પભાએ, તિન્નિ સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા, એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પભાએ તિન્નિ અહે સત્તમાએ હોજ્જા) (૧) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

भवन्ति, इति ६ । इति द्वितीयविकल्पे पङ्क भङ्गाः ६ । अथ 'त्रयो द्वौ' इति तृतीयविकल्पमाह—'अहवा तिन्नि रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए होज्जा' अथवा त्रयो रत्नप्रभायां भवन्ति, द्वौ शर्कराप्रभायां भवतः १, 'एवं जाव तिन्नि रयणप्पभाए दो अहेसत्तमाए होज्जा' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्—अथवा त्रयो रत्नप्रभायां भवन्ति, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः २ । अथवा त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः ३, अथवा त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः ४, अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्, द्वौ तमःप्रभायां भवतः ५, अथवा त्रयो रत्नप्रभायां द्वौ अधःसप्तम्यां भवतः इति तृतीयविकल्पे पङ्क भङ्गाः ६ । अथ 'चत्वार एकः' इति चतुर्थविकल्पमाह—

जाते हैं और तीन नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६ । तृतीयविकल्प ३-२ में भी ६ विकल्प होते हैं—जो इस प्रकार से हैं—(अहवा तिन्नि रयणप्पभाए दो सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १ (एवं जाव तिन्नि रयणप्पभाए दो अहे सत्तमाए होज्जा) इसी तरह से ५ पांच विकल्प और इस प्रकार से जानना चाहिये—अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और दो नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६ । चतुर्थ विकल्प में भी

હવે ૩-૨ ના ત્રીજા વિકલ્પના ૬ ભાંગાઓ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

(અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાए, દો સક્કરપ્પભાए હોજ્જા, એવ જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાए દો અહે સત્તમાए હોજ્જા) (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાંના ત્રણ નારકો રત્નપ્રભામાં અને બે નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

‘અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે સંકરપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા ચત્તારો રત્ન-પ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ ૧ । ‘એવં જાવ અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્, એકસ્તુ વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૨, અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૩ । અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્ એકો ધૂમપ્રમાયાં ભવતિ ૪, અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્ એકસ્તુ તમાયાં ભવતિ ૫ । અથવા ચત્તારો રત્નપ્રમાયામ્ એકો ડધઃ-સપ્તમ્યાં ભવતિ ૬ । इति चतुर्थविकल्पे पट् ६ । एवं विकल्पचतुष्टयेन पट्, पट्, षट्, षट्, ६-६-६-६ इति रत्नप्रभाप्राधान्ये चतुर्विंशतिर्भङ्गा जाताः २४ ।

૬ ભંગ હોતે હૈં, જો હસ પ્રકાર સે હૈં—(અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એકો સંકરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા ચાર રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૧, (એવં જાવ અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા ચાર રત્નપ્રમા મેં ઓર એક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૨, અથવા—ચાર રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૩, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૪, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૫, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર એક નારક અથઃસસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૬, હસ તરહ સે ચારોં વિકલ્પોં કે યે ૨૪ ભંગ હો જાતે હૈં । યે ૨૪ ભંગ યહાં રત્નપ્રમા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે હુણ હૈં ।

હવે ૪-૧ ના ચોથા વિકલ્પના ૬ ભંગ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—
(અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એકો સંકરપ્પમાણ હોજ્જા, એવં જાવ અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાંના ચાર નારકો રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે ચારે વિકલ્પના મળીને ૨૪ ભાંગાઓ થાય છે આ ૨૪ ભાંગાઓ રત્નપ્રભા પૃથ્વીની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ બન્યા છે.

અથ શર્કરાપ્રભામાશ્રિત્ય વિકલ્પવતુષ્ટ્યેન વિંશતિભજ્ઞાનાદ્—‘અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્ઞા’ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં, ચત્તારો વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ ૧, ‘એવં જહા રયણપ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ સમં ચારેયવ્વાઓ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા રત્નપ્રભયા સમં તહ ઉવરિમપૃથિવ્યઃ ઉત્તરોત્તરપૃથિવ્યઃ શર્કરાપ્રભાદયઃ પૃથિવ્યશ્ચારિતાસ્તથા શર્કરાપ્રભયાપિ સમમ્ ઉપરિમાઃ વાલુકાપ્રભાદયઃ પૃથિવ્યશ્ચારયિતવ્યાઃ સંચારણીયાસ્તથા ચ અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ચત્તારઃ પઢ્કપ્રભાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ચત્તારો ધૂમપ્રભાયમ્ ૩, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયાં ચત્તારસ્તમાયમ્ ૪,

અથ સૂત્રકાર શર્કરાપ્રભા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે જો ૨૦ ભંગ હોતે હૈં ઉન્હે કહતે હૈં—યહાં પર મો પૂર્વોક્ત ચાર ૪ વિકલ્પોં કો લેકર હી ઘે ૨૦ ભંગ કિયે ગયે હૈં (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્ઞા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મે ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧. (એવં જહા રયણપ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ સમં ચારેયવ્વાઓ) જિસ્ તરહસે રત્નપ્રભાપૃથિવી કે સાથ ૬ પૃથિવિયોં કા યોગ કરકે ભંગોં કા નિર્માણ કિયા ગયા ગયા હૈં ઉસી પ્રકાર સે યહાં પર મો—શર્કરાપૃથિવી કે સાથ મો ૫ પૃથિવિયોં કા યોગ કરકે ભંગોં કા નિર્માણ કર લેના ચાહિયે—તથા ચ અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ઓર ચાર નારક પંકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં,

હવે સૂત્રકાર શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાની અપેક્ષાએ ઉપયુક્ત ચારે વિકલ્પના જે ૨૦ ભાંગાઓ થાય છે તે પ્રકટ કરે છે—

“અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્ઞા” (૧) અથવા તે પાંચ નારકોમાંનો એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાર નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (એવં જહા રયણપ્પમાણ સમં ઉવરિમપુઢવીઓ ચારિયાઓ તહા સક્કરપ્પમાણ વિ સમં ચારેયવ્વાઓ) જેવી રીતે રત્નપ્રભા પૃથ્વીની સાથે ૬ પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભાંગાઓનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે, એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સાથે પૃથ્વીની ૫ પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભાંગાઓનું નિર્માણ કરવું જોઈએ.

જેમકે—(૨) એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને ચાર નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બાકીના ચાર નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને

અથવાએકઃશર્કરાપ્રમાયાં ચત્વારોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, એવમ્ અથવાદ્વૌદ્વૌશર્કરાપ્રમાયાં ત્રયસ્ત્રયસ્તુ વાલુકાપ્રમાયામ્, પદ્મપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયામ્, તમાયામ્, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, એવમ્ ત્રયસ્ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્ દ્વૌ દ્વૌ ચ વાલુકાપ્રમાપ્રભૃતિષુ પૃથિવીષુ ભવન્તિ ૬, તથા-ચત્વારશ્ચત્વારઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ એકૈકસ્તુ વાલુકાપ્રમાદિષુ

૩, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ઓર ચાર ૪ નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ઓર શેષ ૪ નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૫, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૩, અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૪ અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર ત્રીન નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૫ તૃતીય વિકલ્પ કી અપેક્ષા સે હસ પ્રકાર કા કથન કરના ચાહિયે-અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૧, અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો

બાકીના ચાર નારક તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૨-૩ ના વિકલ્પવાળા પાંચ લગા-(૧) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના ત્રણ નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના ત્રણ નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમા અને બાકીના ત્રણ નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના ત્રણ નારક તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૩-૨ ના વિકલ્પના પાંચ લગા પ્રકટ કરવામાં આવે છે—
(૧) અથવા તે પંચ નારકોમાંના ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના બે નારકો વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રમામાં અને બાકીના બે નારકો પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩)

મવતિ ઇતિ મુચયન્નાહ—‘ જાવ અહવા ચત્તારિ સકરપ્પમાણ. એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ યાવત્—અથવા ચત્તારશ્ચત્તારઃ શર્કરાપ્રમાયાં મવન્તિ એકૈકસ્તુ વાલુકા-

નારક પંકપ્રમા મે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૨, અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૩, અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૪, અથવા ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર દો નારક અધઃસપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ૫, ચતુર્થવિકલ્પ જો ૪-૧ રૂપ હૈં—ઉસકી અપેક્ષા કથન હસ પ્રકાર સે હૈં—અથવા ચાર નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૧, અથવા ચાર નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર એક નારક પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ૨, અથવા ચાર નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૩, અથવા ચાર નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર એક નારક તમઃપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૪, અથવા ચાર નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર એક નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હોતા હૈં ૫, હસ પ્રકાર સે યે શર્કરાપ્રમાપૃથિવી કી પ્રધાનતા કરકે ૪ વિકલ્પોં કી અપેક્ષા ૨૦ ભંગ હોતે હૈં યહી વાત (જાવ અહવા ચત્તારિ સકરપ્પમાણ એગે અહે

અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બાકીના બે નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બાકીના બે નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારકો નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૪-૧ ના ચોથા વિકલ્પથી બનતા પાંચ ભંગ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૧) તે પાંચ નારકોમાંના ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) ચાર નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીનો એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીની પ્રધાનતા લઈને ચારે વિકલ્પના મળીને કુલ ૨૦ ભાંગાઓ બને છે. એજ વાત “ જાવ અહવા ચત્તારિ સકરપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” આ સૂત્રપાઠ દ્વારા અપ્ત થઈ છે.

પ્રમા - પદ્મપ્રમા - ધૂમપ્રમા-તમાઽધઃસપ્તમીપુ ભવતિ, इति शर्कराप्रमाप्राधान्ये
 વિશતિર્ભજ્ઞા ભવન્તિ ૨૦ । एवं एकेकाए समं चारेयव्वाओ ' एवं पूर्वोक्तरीत्या
 રત્નપ્રમા-શર્કરાપ્રમાવદેવ એકેકયા વાલુકાદિકયા પૃથિવ્યા સમ સહ-એકદ્વિત્રિ-
 ચતુર્ભેદેન વિકલ્પાશ્ચારયિવ્યાઃ, સશ્ચારણીયાઃ તદન્તિમવિકલ્પં સૂચયિતુમાહ-'જાવ
 અહવા ચત્તારિ તમાએ, એગે અહેસત્તમાએ' યાવત્ અથવા ચત્વારો નૈરયિકાસ્ત
 માર્યાં ભવન્તિ, એકસ્તુ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ । एवं वालुकाप्रमार्था षोडश १६,

સત્તમાએ હોજ્જા) હસ સૂત્રપાઠ દ્વારા સમજાઈ ગઈ છે । (एवं एकेकाए
 સમં ચારેયવ્વાઓ) રત્નપ્રમા ઓર શર્કરાપ્રમા કી તરહ પૂર્વોક્ત વિક-
 લ્પોં કો લેકર વાલુકાપૃથિવી કી પ્રધાનતા મે ૧૬ અંગ, પંકપ્રમા કી
 પ્રધાનતા મે ૧૨ અંગ, ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા મે ૮ અંગ, તમઃ પ્રમા કી
 પ્રધાનતા મે ૪ અંગ હોતે હૈં । (जाव अहवा चत्तारि तमाए, एगे अहे
 सत्तमाए) હસ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકાર ને અન્તિમઅંગ કો ૪-૧ વિકલ્પ કો
 લેકર સૂચિત્ત કિયા છે । तात्पर्य यह है जिस प्रकार से १-४, २-३,
 ३-२, ४-१, शर्कराप्रमा में पांच नैरयिकों के द्विक संयोगी ये ४ विकल्प
 કહે ગયે હૈં ઓર इनकी अपेक्षा लेकर शर्करापृथिवी के साथ अन्य पृथि-
 वियों का संचार करके २० अंग कहे गये हैं उसी प्रकार से वालुका की
 પ્રધાનતા કરકે અન્ય પૃથિવિયોં કો સાથ હસકે યોગ મેં इन पांच नैर-

“ एवं एकेकाए समं चारेयव्वाओ ” રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમાની પ્રધા-
 નતાવાળા પૂર્વોક્ત ચાર વિકલ્પોના જેવાં ભાંગાઓ કહેવામાં આવ્યાં છે, એવાંજ
 ભાંગાઓ વાલુકાપ્રમા આદિ પૃથ્વીઓ પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને
 કહેવા જોઈએ. આ રીતે વાલુકાપ્રમા સાથે ૧૬ ભાંગાઓ, પંકપ્રમા સાથે ૧૨
 ભાંગાઓ, ધૂમપ્રમા સાથે ૮ ભાંગાઓ અને તમ.પ્રમા સાથે ૪ ભાંગાઓ
 થાય છે. “ जाव अहवा चत्तारि तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ” આ સૂત્ર
 દ્વારા સૂત્રકારે ૪-૧ ના વિકલ્પની અપેક્ષાએ જે છેલ્લો ભાંગો બને છે તે
 પ્રકટ કર્યો છે-“ अथवा चार नारको तम.प्रमामां उत्पन्न थाय छे અને
 બાકીનો એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ” આ સૌથી
 છેલ્લો દ્વિકસંયોગી ભાંગો સમજવો.

આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે...૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧ આ ચાર
 પ્રકારના વિકલ્પોની અપેક્ષાએ જેવી રીતે શર્કરાપ્રમા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વી
 ઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી દરેક વિકલ્પના પાંચ ભાંગો બને છે અને એવાં

પદ્મપ્રભાયાં દ્વાદશ ૧૨, ધૂમપ્રભાયામ્ અષ્ટૌ ૮, તમઃપ્રભાયાં ચ ચત્વારઃ ૪, એવ સર્વસંમેલને $૨૪ + ૨૦ + ૧૬ + ૧૨ + ૮ + ૪ = ૮૪$ ચતુરશીતિર્ભજ્ઞાઃ ભવન્તીતિ ભાવઃ । તદેવ વિશદીક્રિયતે-પશ્ચાન્નાં નૈરયિકાણાં પૃથિવીદ્વયસંયોગેન એકવિકલ્પે એકવિંશતિર્ભજ્ઞા ભવન્તિ, તથાદિ—“એકશ્ચત્વારઃ ૧, દ્વૌ ત્રયઃ ૨, ત્રયો દ્વૌ ૩, ચત્વાર એકઃ ૪” ઇતિ ચત્વારો વિકલ્પા ભવન્તિ, તત્ર પ્રથમે’ એકશ્ચત્વારઃ ઇતિ વિકલ્પે એકવિંશતિર્ભજ્ઞા ભવન્તિ, યથા રત્નપ્રભયા સહ શર્કરાપ્રભાયા યોગે કૃતે પદ્ ૬,

ધિકોં કે દ્વિકસંયોગી ચાર વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૧૬ ભંગ હોતે હૈં । ઇસી તરહ સે પંકપ્રભા કા ધૂમપ્રભા આદિ પૃથિવિયોં કે સાથ યોગ કરને પર ત્રીન ૩ ભંગ હોતે હૈં-ઇન ત્રીન ભંગોં કે સાથ પૂર્વોક્ત ૪ વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૧૨ ભંગ હોતે હૈં । ધૂમપ્રભા કે સાથ અન્ય તમઃપ્રભા આદિ પૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર લઘ્વ દો વિકલ્પ કે સાથ ઇન પૂર્વોક્ત ચાર ૪ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૮ ભંગ હોતે હૈં । તમઃપ્રભા કે સાથ અધઃસપ્તમીપૃથિવી કા યોગ કરને પર લઘ્વ એક વિકલ્પ કે સાથ ચાર વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૪ ભંગ હોતે હૈં ઇસ તરહ $૨૪-૨૦-૧૬-૧૨-૮-૪$ કા યોગ કરને પર ૮૪ વિકલ્પ દ્વિકસંયોગી આ જાતે હૈં । અબ સૂત્રકાર ઇસી વાત કો સ્પષ્ટ કરતે હૈં-પાંચ નૈરયિકોં કે પૃથિવી દ્વય કે સંયોગ સે એક વિકલ્પ મેં ૨૧ ભંગ હોતે હૈં ૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧ યે ચાર વિકલ્પ પાંચ નૈરયિકોં કે

ચાર વિકલ્પના $૫ \times ૪ = ૨૦$ ભાંગા બને છે, એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ચાર પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૪ ભાંગા બને છે અને એવાં ચાર વિકલ્પો બનતા હોવાથી વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા કુલ $૪ \times ૪ = ૧૬$ ભાંગા બને છે એજ પ્રમાણે પંકપ્રભા સાથે પછીની ત્રણ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી દરેક વિકલ્પના ત્રણ ભાંગા બનતા હોવાથી કુલ $૩ \times ૪ = ૧૨$ ભાંગા બને છે એજ પ્રમાણે ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી દરેક વિકલ્પના ૨ ભાંગા બનતા હોવાથી જ ૪ વિકલ્પના $૨ \times ૪ = ૮$ ભાંગા બને છે. એજ પ્રમાણે તમઃપ્રભા સાથે સાતમી પૃથ્વીના યોગથી ૧ ભાંગો બનતો હોવાથી ૪ વિકલ્પના કુલ ૪ ભાંગા બને છે. આ બધાં ભાંગાઓનો સરવાળો $૨૪ + ૨૦ + ૧૬ + ૧૨ + ૮ + ૪ = ૮૪$ થતો હોવાથી દ્વિકસંયોગી કુલ વિકલ્પો ૮૪ થાય છે.

હવે સૂત્રકાર એજ વાતને સ્પષ્ટ કરતા કહે છે-“ બે પૃથ્વીમાં મળીને પાંચ નારકો ઉત્પન્ન થતાં હોય એવા એક વિકલ્પના કુલ ૨૧ ભાંગા થાય છે. એવાં ૧-૪, ૨-૩, ૩-૨ અને ૪-૧ ના દ્વિકસંયોગી ચાર વિકલ્પો

અવં રત્નપ્રભા-વાલુકાપ્રભાયોગે પચ્ચ ૫, રત્નપ્રભા-પદ્મપ્રભાયોગે ચત્ત્વારઃ ૪, રત્નપ્રભા-ધૂમપ્રભાયોગે ત્રયઃ ૩, રત્નપ્રભા-તમઃપ્રભાયોગે દ્વૌ ૨, રત્નપ્રભા-અધઃસપ્તમીયોગે એકઃ ૧ । એવમ્ ૬-૫-૪-૩-૨-૧ એકત્રીકરણે સર્વે એકવિંશતિર્ભક્ત્વા ભવન્તિ ૨૧ । અવં 'દ્વૌ ત્રયઃ' ઇતિ દ્વિતીયવિકલ્પેન એકવિંશતિર્ભક્ત્વાઃ ૨૧ । તથા 'ત્રયો દ્વૌ' ઇતિ તૃતીયવિકલ્પેન એકવિંશતિર્ભક્ત્વાઃ ૨૧ । 'ચત્ત્વાર એકઃ' ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પેનાપિ એકવિંશતિર્ભક્ત્વાઃ ૨૧ । એવમ્ ૨૧-૨૧-૨૧-૨૧ એકવિંશતિચતુષ્ટયસંમેલને જાતાઃ સર્વે ચતુરશીતિર્ભક્ત્વાઃ ૮૪ ।

દ્વિક સંયોગી હૈં । ઇન મેં જો ૧-૪ યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈં ઇસ વિકલ્પ મેં ૨૦ ભંગ હોતે હૈં-જૈસે કિ-રત્નપ્રભા ઓર વાલુકાપ્રભા કા યોગ કરને પર ૫, રત્નપ્રભા ઓર પંકપ્રભા કા યોગ કરને પર ૪, રત્નપ્રભા ઓર ધૂમપ્રભા કા યોગ કરને પર ૩, રત્નપ્રભા ઓર તમઃપ્રભા કા યોગ કરને પર ૨, રત્નપ્રભા ઓર અધઃસપ્તમી કા યોગ કરને પર ૧ ભંગ હોતા હૈં સો ઇન સવ ભંગોં કા જોડ ૨૧ આ જાતા હૈં । ઇસ તરહ સે દો ત્રીન રૂપ જો દ્વિતીય વિકલ્પ હૈં, ઇસ વિકલ્પ મેં ભી ૨૧ વિકલ્પ હોતે હૈં । ૩-૨ રૂપ જો ત્રીસરા વિકલ્પ હૈં ઇસ વિકલ્પ મેં ભી ૨૧ ઓર ૪-૧ રૂપ જો ચૌથા વિકલ્પ હૈં ઇસ વિકલ્પ મેં ભી ૨૧ ભંગ હોતે હૈં । ૨૧ કો ૪ સે ગુણા કરને પર ૮૪ હો જાતે હૈં-ઇસ તરહસે યે ૮૪ ભંગ પાંચ નૈરયિકોં કે દ્વિકસંયોગી ભંગ હૈં ।

થાય છે. તે ચાર વિકલ્પમાંના પહેલા વિકલ્પમાં કુલ ૨૧ ભાંગા થાય છે. જેમકે રત્નપ્રભા સાથે શર્ષાપ્રભાનો યોગ કરવાથી ૬ ભાંગા થાય છે, રત્નપ્રભા સાથે વાલુકાપ્રભાનો યોગ કરવાથી પાંચ ભાંગા, રત્નપ્રભા સાથે પંકપ્રભાનો યોગ કરવાથી ચાર ભાંગા, રત્નપ્રભા સાથે ધૂમપ્રભાનો યોગ કરવાથી ૩ ભાંગા, રત્નપ્રભા સાથે તમઃપ્રભાનો યોગ કરવાથી ૨ ભાંગા અને રત્નપ્રભા સાથે અધઃસપ્તમીનો યોગ કરવાથી ૧ ભાંગો અને છે. આ રીતે પહેલા વિકલ્પના ભાંગાઓનો સરવાળો ૨૧ થાય છે

એજ પ્રમાણે ૨-૩ ના બીજા વિકલ્પના પણ ૨૧ ભાંગા થાય છે, એજ પ્રમાણે ૩-૨ ના ત્રીજા વિકલ્પના પણ ૨૧ ભાંગા થાય છે અને ૪-૧ ના ચોથા વિકલ્પના પણ ૨૧ ભાંગા થાય છે આ રીતે ચારે વિકલ્પના કુલ ભાંગાઓની સંખ્યા $21 \times 4 = 84$ થાય છે આ રીતે પાંચ નારકોના દ્વિક સંયોગી ભાંગાની કુલ સંખ્યા ૮૪ થાય છે.

पांच नैरयिकों के नरकत्रय के संयोग में ६ विकल्प होते हैं—जैसे कि १-१-३, १-२-२, २-१-२, १-३-१, २-२-१, ३-१-१। इनमें से एक एक विकल्प में सातपदों के ३५ भंग होते हैं—जो इस प्रकार से हैं—रत्नप्रभा और शर्कराप्रभा इन दो पृथिवियों के साथ बालुका आदि पृथिवियों का संयोग होने पर ५ भंग होते हैं, रत्नप्रभा और बालुका-प्रभा के साथ पङ्कप्रभा आदि पृथिवियों का संयोग करने पर ४ भंग होते हैं, रत्नप्रभा एवं पङ्कप्रभा इन दो पृथिवियों के साथ धूमप्रभादिपृथिवियों का संयोग होने पर तीन भंग होते हैं, रत्नप्रभा एवं धूमप्रभा इन दो पृथिवियों के साथ तमः प्रभा और अधः सप्तमी का संयोग करने पर दो भंग होते हैं। और रत्नप्रभा एवं तमः प्रभा का अधः सप्तमीपृथिवी

પાંચ નારકોનો ત્રણ નરકોમાં સંયોગ થતો હોય એવા ૬ પ્રકારના વિકલ્પો બને છે—૧-૧-૩, ૧-૨-૨, ૨-૧-૨, ૧-૩-૧, ૨-૨-૧ ૩-૧-૧. પહેલા વિકલ્પનું તાત્પર્ય—“ એક નારક એક નરકમાં, એક નારક બીજી કોઈ નરકમાં અને ત્રણ નારક ત્રીજી કોઈ નરકમાં ઉત્પન્ન થતા હોય એવો આ પહેલો વિકલ્પ છે. એજ પ્રમાણે બાકીના વિકલ્પોનો ભાવાર્થ પણ સમજવો. પ્રત્યેક વિકલ્પના સાત પદો સાથે ૩૫ ભંગ થાય છે જે આ પ્રમાણે સમજવા— રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી ૫ ભંગ થાય છે, રત્નપ્રભા અને લાલુકાપ્રભા સાથે પછીની ૫ કપ્રભા આદિ ૪ પૃથ્વીઓના યોગથી ૪ ભંગ થાય છે, રત્નપ્રભા અને પંકપ્રભા સાથે પછીની ધૂમપ્રભા આદિ ૩ પૃથ્વીઓના યોગથી ૩ ભંગ થાય છે, રત્નપ્રભા અને ધૂમપ્રભા સાથે પછીની બે પૃથ્વીઓના યોગથી ૨ ભંગ થાય છે અને રત્નપ્રભા અને તમઃપ્રભા સાથે પછીની સાતમી પૃથ્વીના યોગથી ૧ ભંગ થાય

भङ्गः १ । एवम् ५-४-३-२-१ पञ्च, चत्वारः, त्रयः, द्वौ, एकः, इति मिलित्वा सर्वे पञ्चदश इति रत्नप्रभापृथिवीप्राधान्येन पञ्चदश भङ्गा भवन्ति १५ । अनया रीत्या शर्कराप्रभा-वालुकाप्रभाभ्यां शेषपृथिवीयोगे चत्वारः ४ । शर्कराप्रभा-पङ्कप्रभाभ्यां शेषपृथिवीयोगे त्रयः ३, शर्कराप्रभा-धूमप्रभाभ्यां तमाऽधःसप्तम्यो-योगे कृते द्वौ भङ्गौ २, शर्कराप्रभा-तमःप्रभाभ्यामधःसप्तमीयोगे एकः १, एवम् ४-३-२-१ चत्वारस्त्रयो द्वावेक इति शर्करापृथिवीप्राधान्येन दश भङ्गा भवन्ति १० । अथ वालुकाप्रभा-पङ्कप्रभाभ्यां शेषपृथिवीयोगे त्रयः ३, वालुकाप्रभा-धूमप्रभाभ्यां शेषतमःप्रभाऽधःसप्तम्या योगे द्वौ भङ्गौ २, वालुकाप्रभा-तमःप्रभाभ्यां शेषाऽधःसप्तम्या योगे एको भङ्गः १ । एवम् ३-२-१ त्रयो द्वावेक इति

के साथ संयोग करने पर एक भंग होता है । इस तरह ५-४-३-२-१ मिलकर १५ भंग रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानतासे होते हैं । इसी रीति के अनुसार शर्कराप्रभा और वालुकाप्रभा इनके साथ शेष पृथिवियों का योग होने पर ४ भंग शर्कराप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग होने पर तीन भंग शर्कराप्रभा और धूमप्रभा के साथ तमः प्रभा और अधः सप्तमी पृथिवी का योग होने पर २ भंग, और शर्कराप्रभा और तमः प्रभा के साथ अधः सप्तमी पृथिवी का योग होने पर १ भंग होता है इस तरह से ४-३-२-१ को जोड़ देने से शर्कराप्रभापृथिवी की प्रधानता में १० भंग आ जाते हैं । वालुकाप्रभा और पङ्कप्रभा के साथ शेष पृथिवियों का योग करने पर तीन भंग, वालुकाप्रभा और धूमप्रभा के साथ शेष तमः प्रभा और अधः सप्तमीपृथिवी का योग करने पर २ भंग, तथा वालुकाप्रभा और तमः प्रभा के साथ अधः सप्तमी पृथिवी का योग करने पर एक भंग आता है । इस तरह

छे. आ रीते रत्नप्रभा पृथ्वीनी प्रधानतावाणा ५+४+३+२+१=१५ लंग थाय
छे. येन प्रभाषे शर्कराप्रभा अने वालुकाप्रभा साथे पछीनी पृथ्वीओना
योगथी ४ लंग, शर्कराप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी पृथ्वीओना योगथी
३ लंग, शर्कराप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी पृथ्वीओना योगथी २ लंग,
अने शर्कराप्रभा अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योगथी १ लंग थाय
छे आ रीते शर्कराप्रभानी प्रधानतावाणा ४+३+२+१=१० लंग अने छे.
वालुकाप्रभा अने पङ्कप्रभा साथे पछीनी ३ पृथ्वीओना योग करवाथी त्रय
लंग, वालुकाप्रभा अने धूमप्रभा साथे पछीनी २ पृथ्वीओना योग करवाथी
छे लंग अने वालुकाप्रभा अने तमःप्रभा साथे सातमी पृथ्वीना योग कर-

વાલુકાપ્રમા-પૃથિવીપ્રાધાન્યેન પદ્મ મજ્ઞા ભવન્તિ ૬ । અથ પદ્મપ્રમા-ધૂમપ્રમાભ્યાં
 શેષતમપ્રમાઽયઃસપ્તમીયોગે દ્વૌ મજ્ઞૌ ૨ । પદ્મપ્રમા-તમઃપ્રમાભ્યાં શેષાઅઃ-
 સપ્તમીયોગે એકો મજ્ઞઃ ૧ । એવમ્ ૨-૧ દ્વાવેકઃ ઇતિ પદ્મપ્રમાપ્રાધાન્યેન ત્રયો
 મજ્ઞા ભવન્તિ ૩ । ધૂમપ્રમા-તમઃપ્રમા-ઽયઃસપ્તમીતિ પૃથિવીત્રયયોગે એકો મજ્ઞઃ
 ૧ । એવમ્ ધૂમપ્રમાપ્રાધાન્યેન એકો મજ્ઞઃ ૧ । એવમ્ ૧૫-૧૦-૬-૩-૧, પચ્ચ-
 દશ, દશ, પદ્મ, ત્રયઃ, એકઃ, ઇતિ સર્વસંમેલને જાતાઃ મર્વે પચ્ચત્રિશદ્ મજ્ઞાઃ ૩૫ ।
 તતઃ પચ્ચત્રિશતઃ પદ્મિર્ગુણે દશાધિકશતદ્વયમજ્ઞા જાયન્તે ૨૧૦ । તાન્ દર્શયન્
 પ્રથમમ્ 'એકઃ એક' ત્રયઃ ' ઇતિ પ્રથમવિકલ્પમાદ- 'અહવા એગે ' ઇત્યાદિ ।

૩-૨-૧=૬ ભંગ વાલુકા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે હોતે હૈં । પંકપ્રમા ઓર
 ધૂમપ્રમા કે સાથ શેષ તમઃ પ્રમા ઓર અઘઃ સપ્તમી પૃથિવી કા યોગ
 હોને પર દો ભંગ ઓર પંકપ્રમા એવં તમઃ પ્રમા કે સાથ શેષ અઘઃ સપ્તમી
 પૃથિવી કા યોગ હોને પર એક ભંગ આતા હૈં । હસ તરહ પંકપ્રમા કી
 પ્રધાનતા સે ત્રીન ભંગ ઓર ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોતા
 હૈં । હસ તરહ ૧૫-૧૦-૬-૩-૧ યે સઘ મિલકર ૩૫ ભંગ હો જાતે હૈં ।
 इन ૩૫ ભંગોં મેં ૬ કા ગુણ કરને પર ૨૧૦ ભંગ હો જાતે હૈં । इन भंगों
 કો દિશાતે હુએ સૂત્રકાર પ્રથમ એક એક ત્રીન હસ વિકલ્પ કા પહિલે
 કથન કરતે હૈં- (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ તિન્નિ
 વાલુપ્પમાએ, હોજ્જા) અથવા પાંચનારકોં મેં સે એક નારક રત્નપ્રમા
 મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં, ઓર ત્રીન વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧,

વાથી ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે વાલુકાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૩+૨+૧=૬
 ભંગ બને છે પંકપ્રમા અને ધૂમપ્રમા સાથે બાકીની બે પૃથ્વીઓનો યોગ
 કરવાથી ૨ ભંગ અને પંકપ્રમા અને તમઃપ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ
 કરવાથી ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે પંકપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૨+૧=૩ ભંગ
 બને છે. ધૂમપ્રમા અને તમઃપ્રમા સાથે સાતમી પૃથ્વીનો યોગ કરવાથી ધૂમ-
 પ્રમાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે ૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૩૫
 ભંગ પહેલા વિકલ્પની અપેક્ષાએ બને છે. એવાં ૬ વિકલ્પોના કુલ ત્રિકસ યોગી
 ભંગ ૩૫×૬=૨૧૦ થાય છે.

પહેલાં તે સૂત્રકાર એક-એક-ત્રણના વિકલ્પવાળા ભંગોનું નીચે પ્રમાણે
 કથન કરે છે- (અહવા-એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, તિન્નિ વાલુપ્પમાએ
 હોજ્જા) (૧) અથવા તે પાંચ ન રકોમાંથી એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક
 શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (એવં જાવ

‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ત્રયો વાલુકાપ્રમાયામ્ ભવન્તિ, ૧ ‘એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયામ્ ભવન્તિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ત્રયો ધૂમપ્રમાયામ્ ભવન્તિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ત્રયસ્તમાયામ્ ભવન્તિ ૪, અથવા એગો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્ ત્રયોઽધઃ સપ્તમ્યામ્ ભવન્તિ ૫, ઇતિ પ્રથમે વિકલ્પે પશ્ચ મજ્ઞાઃ । અથ—‘એકઃ દ્વૌ દ્વૌ’ ઇતિ દ્વિતીયવિકલ્પમાહ—‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્ ભવતઃ ૧

(એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, ઓર ત્રીન પંકપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા—એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, ઇસ તરહ સે યે પ્રથમ વિકલ્પ મેં પાંચ ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય વિકલ્પ મેં ભી પાંચભંગ હોતે હૈં—જો ઇસ પ્રકાર સે હૈં—(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર દો નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન

અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ અહેસત્તમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, અને બાકીના ત્રણ નારક પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક તમ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પ્રથમ વિકલ્પના પાંચ ભંગનું કથન કરીને હવે સૂત્રકાર બીજા વિકલ્પના (૧-૨-૨ ના વિકલ્પના) પાંચ ભંગનું નીચે પ્રમાણે કથન કરે છે—

(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) (૧) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, એક શર્કરાપ્રમામાં અને એક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન

‘ एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सकरप्पभाए, दो अहे सत्तमाए होज्जा ’
 एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ पङ्क-
 भायां भवतः २, अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः
 ३, अथवा एको रत्नप्रभायां, द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ तमायां भवतः ४, अथवा एको
 रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायां द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ५, इति द्वितीयविकल्पस्य
 पञ्चभङ्गाः ५, अर्थ ‘द्वौ, एकः द्वौ’ इतितृतीयविकल्पमाह—‘अहवा दो रयणप्पभाए
 एगे सकरप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा ’ अथवा द्वौ रत्नप्रभायां भवतः, एकः
 शर्कराप्रभायां, द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः १, ‘ एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए,

हो जाते हैं १, (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सकरप्पभाए
 दो अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक
 शर्कराप्रभा में और दो नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा
 एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक शर्कराप्रभा में, और दो नारक धूम-
 प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक
 शर्कराप्रभा में और दो नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा
 एक नारक रत्नप्रभा में, दो नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक अधः
 सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं, ५ इस तरह से ये (एक दो दो)
 रूप द्वितीय विकल्प में भंग हैं । (दो एक दो) रूप जो तृतीय विकल्प
 हैं उसमें पाँच ५ भंग इस प्रकार ये हैं—(अहवा दो रयणप्पभाए, एगे
 सकरप्पभाए, दो वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में, एक
 नारक शर्कराप्रभा में और दो नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं

थाय છે. (एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए दो सकरप्पभाए, दो अहे सत्तमाए
 होज्जा) (२) अथवा એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને
 બે નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં,
 બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા
 એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં
 અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

હવે ૨-૧-૨ રૂપ ત્રીજા વિકલ્પના પાંચ ભંગ પ્રકટ કરવામાં આવે છે.
 (અહવા દો રયણપ્પભાए, એગે સકરપ્પભાए, દો વાલુયપ્પભાए હોજ્જા) (૧)
 અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને બે નારક
 વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (एवं जाव अहवा-दो रयणप्पभाए, एगे सकर-

એ સ્વકરપ્પમાણ દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવ પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ પદ્મપ્રમાયાં ભવતઃ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રમાયાં ભવતઃ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, દ્વૌ તમાયાં ભવતઃ ૫, ઇતિ તૃતીયવિકલ્પે પશ્ચમજ્ઞાઃ ૫।

અથ- ' એકઃ ત્રયઃ એકઃ ' ઇતિ ચતુર્થવિકલ્પમાહ- ' અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૨, ' એવ જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ,

૧, (એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ એગે સ્વકરપ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં એક નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૨, અથવા દો નારક રત્નપ્રમામાં એક નારક શર્કરાપ્રમામાં એક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૩, અથવા દો નારક રત્નપ્રમામાં, એક શર્કરાપ્રમામાં એક નારક તમાપ્રમામાં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈ ૪ અથવા દો નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં એક નારક અધઃ સપ્તમીમાં ઉત્પન્ન હોતે હૈ ૫। " એક ત્રીન એક " રૂપ જો ચતુર્થ વિકલ્પ હૈ અવ ઉસમેં ભંગોં કો કહને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈ- (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમામાં એક નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકર-

પ્પમાણ, દો અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બે નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા બે નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બે નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બે નારક તમાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રમામાં એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૧-૩-૧ રૂપ બે ચોથો વિકલ્પ છે તેના પાંચ ભાગ પ્રકટ કરવામા આવે છે- (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) (૧) અથવા એક રત્નપ્રમામાં, ત્રણ શર્કરાપ્રમામાં અને એક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, તિન્નિ સ્વકરપ્પ-

તિન્નિ સવ્કરપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા
 ઇકો રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવતિ ૨, અથવા ઇકો
 રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્ ભવતિ ૩, અથવા ઇકો
 રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા ઇકો રત્નપ્ર-
 માયાં ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્યાં ભવતિ, ૫, इति चतुर्थविकल्पे
 पञ्च भङ्गाः अथ ' द्वौ द्वौ एकः ' इति पञ्चमविकल्पमाह- ' अहवा दो रयणप्पमाए,
 दो सक्करप्पमाए, एगे वालुयप्पमाए होज्जा ' अथवा દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરા-
 પ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ ૧, ' એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પાણ, દો સક્ક-
 રપ્પમાણ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમા-

રપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં,
 ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં, ઓર એક નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા
 હૈ ૨, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર
 એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા એક નારક રત્ન-
 પ્રમા મેં ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન
 હો જાતા હૈ ૪ અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન શર્કરાપ્રમા મેં ઓર
 એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫ । " દો દો એક " રૂપ
 જો પાંચવાં વિકલ્પ હૈ ઉન્નમેં પાંચ ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-(અહવા
 -દો રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા
 દો રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રમા
 મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, દો સક્ક-
 રપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસી તરહ સે (યાવત્ અથવા દો

માણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામા, ત્રણ શર્કરા-
 પ્રમામાં અને એક નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક
 રત્નપ્રમામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રમામાં, અને એક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને
 એક નારક તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં
 ત્રણ નારક શર્કરાપ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૨-૨-૧ રૂપ પાંચમાં વિકલ્પના પાંચ ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવે
 છે-" અહવા દો રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા " (૧)
 અથવા બે નારક રત્નપ્રમામાં, બે નારક શર્કરાપ્રમામાં અને એક નારક વાલુ-
 કાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે " એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ

યાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૩, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયાં ભવતિ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૫ ઇતિ પञ्चમવિકલ્પે પञ્ચમજ્ઞાઃ ૫ । અથ 'ત્રયઃ, એકઃ, એકઃ એકઃ ' ઇતિ પઠ્ઠવિકલ્પમાહ— 'અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં ભવતિ ૧, 'એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ત્રયો

રત્નપ્રભા મેં દો શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ) હિસ અન્તિમ વિકલ્પતક જાનના ચાહિયે હિસકે પહિલે કે ત્રીન વિકલ્પ હિસ પ્રકાર સે હૈ— "અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪ " । "ત્રીન એક એક " રૂપ જો છટ્ટા વિકલ્પ હૈ હિસમેં ૫ વિકલ્પ હિસ પ્રકાર સે હૈ— (અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ? યહ પ્રથમ ભંગ છટે વિકલ્પ કા હૈ " એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) યાવત્ અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં એક

એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા " (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૩-૧-૧ રૂપ છટ્ટા વિકલ્પના પાંચ ભંગ કહેવામાં આવે છે— "અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા " (૧) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ' એવં જાવ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, એગે

રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્ ભવતિ ૨, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્ ભવતિ ૩, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકમ્ તમાયામ્ ભવતિ ૪, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્ ભવતિ ૫, ઇતિ વાલ્મીકિવિકલ્પેઽપિ પञ्चમદ્વાઃ અથ રત્નપ્રભા-વાલુકાપ્રભા સંયોગે મજ્જાનાદ-‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, તિન્નિ પકપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયામ્ એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, ત્રયઃ પદ્મપ્રભાયામ્ ભવન્તિ, ‘એવં’ એવ્વં નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ” યહ અન્તિમ ભંગ છટે વિકલ્પ કા હૈ-ઇન્ને પદ્ધિલે કે ત્રીન વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈ-અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, અથવા-ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩ અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૪ ઇન્ને કા અન્તિમ વિકલ્પ (એવં જાવ અહવા તિન્નિ રચણપ્પમાણ એગે સકરપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ) હસ સૂત્ર પાઠ દ્વારા કહા હી જા ચુકા હૈ । અથ રત્નપ્રભા ઔર વાલુકાપ્રભા મેં જો ભંગ થનતે હૈ-ઇન્ને સૂત્રકાર કહતે હૈ -(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, તિન્નિ પકપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઔર ત્રીન નૈરયિક પદ્મપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા-એક નૈરયિક

સકરપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૨) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે રત્નપ્રભા અને વાલુકાપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી જે ભાંગાઓ થને છે, તે સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે-“અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, તિન્નિ પકપ્પમાણ હોજ્જા” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય

કમેણં જહા ચઉપહં તિયા સંજોગો મણિઓ તહા પંચણ્હ વિ તિયા સંજોગો મણિ-
યવ્વો ' એવં પૂર્વેક્તરીત્યા એતેન ઉપર્યુક્તેન અમિલાપક્રમેણ યથા ચતુર્ણાં નૈરયિ-
કાણાં ત્રિકસંયોગો મણિતસ્તથા પશ્ચાનામપિ નૈરયિકાણાં ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ
કિન્તુ ચતુર્ણામપેક્ષયા પશ્ચાનાં કિશ્ચિદ્ વિશેષમાહ-નવરં તત્થ એગો સચારિઙ્ગઙ્ઙ,

રત્નપ્રભા મેં, એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર ત્રીન નૈરયિક ધૂમપ્રભા
મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૨, અથવા-એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, એક નૈરયિક
વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીન નૈરયિક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૩,
અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર ત્રીન નૈરયિક
અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હેં ૪ હસ પ્રકાર સે યે ચાર ભંગ પ્રથમ
વિકલ્પ જો ૧-૧-૨ રૂપ હૈં ઉસમેં હો જાતે હેં । હસી તરહ સે ૧-૨-૨
રૂપ જો દ્વિતીય વિકલ્પ હૈં ઉસમેં ભી ૪ ભંગ હોતે હેં । હસી પ્રકાર સે
તૃતીય વિકલ્પ મેં ચતુર્થ વિકલ્પ મેં, પંચમવિકલ્પ મેં ઓર છઠે વિકલ્પ
મેં ભંગોં કો જાનનાં ચાહિયે । હસી વાત કો સૂચિત કરને કે લિયે (એવં
એણં કમેણં જહા ચઉપહં તિયાસંજોગો મણિઓ તહા પંચણ્હ વિ તિયા
સંજોગો મણિયવ્વો) યહ સૂત્ર પાઠ કહા ગયા હૈં હસમેં યહ પ્રકટ કિયા
હૈં કિ પહિલે જૈસા ચાર નારકોં કા ત્રિકસંયોગ કિ જિમ્મેં ૧૦૫ વિકલ્પ
કહે ગયે હેં' ઉસી પ્રકાર સે યહાં પર પાંચ નૈરયિકોં કા ભી ત્રિકસં-
યોગ હસ ઉપર્યુક્ત અમિલાપ ક્રમ સે કહનાં ચાહિયે, કિન્તુ ચાર
નૈરયિકોં કે ત્રિકસંયોગ કી અપેક્ષા હસ પાંચ નૈરયિકોં કે ત્રિક સંયોગ

છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, અને
ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં,
એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪)
અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને ત્રણ નારક
નીચે સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પના ૧-૧-૩
૩૫ ચાર ભાગાઓ થાય છે એજ પ્રમાણે ૧-૨-૨ ૩૫ બીજા વિકલ્પના ૫૫
ચાર ભાગાઓ સમજવા એજ પ્રમાણે ત્રીજા, ચોથા, પાંચમા અને છઠા
વિકલ્પના ૫૫ ચાર ચાર ભાગાઓ સમજવા એજ વાતને સૂચિત કરવાને
માટે “ એવં એણં કમેણં જહા ચઉપહં તિયાસંજોગો મણિઓ, તહા પંચણ્હ વિ
તિયા સંજોગો મણિયવ્વો ” આ સૂત્રપાઠનું કથન કરવામાં આવ્યું છે તેમાં
એ પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે કે પહેલાં જેવાં ચાર નારકોના ત્રિકસંયોગી ૧૦૫
વિકલ્પ કહેવામાં આવ્યા છે, એજ પ્રમાણે અહીં પાંચ નારકોના ત્રિકસંયોગી

इह दोन्नि, सेसं तं चेव जाव अहवा तिन्नि धूमप्पभाए एगे तमाए, एगे अहेसत्त-
माए होज्जा ' नवरं विशेषस्तु तत्र चतुर्णां नैरयिकाणामभिलापके एकः संचार्यते
संचारितः, इह अत्र तु पञ्चानां नैरयिकाणामभिलापके द्वौ संचार्येते द्वौ संचार-
णीयान्वित्यर्थः, शेषं तदेव पूर्वदेव बोध्यम्, तदन्तिमं विकल्पं सूचयन्नाह-यावत्
-अथवा त्रयो धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तमीयां भवति,
मध्यमाश्च सर्वे विकल्पाः पूर्वोक्तरीत्या स्वयमूहनीयास्ते ॥मुक्तप्रायत्वात्, ग्रन्थ
विस्तरभयात् नेह प्रपञ्चने कृतम्, तथा च पञ्चानां नैरयिकाणां नरकत्रिकसंयो-
जने दशाधिकशतद्वयं विकल्पा भवन्ति, तत्र रत्नप्रभायां भवतिः ९०, शर्करा-
प्रभायां षष्टिः ६०) चालुकाप्रभायां षट्त्रिंशत् ३६, पङ्कप्रभायाम् अष्टादश १८,

में यदि कोई अन्तर है तो वह दो के संचार करने की अपेक्षा से है
अर्थात् चार नैरयिकों के त्रिक संयोग संबंधी अभिलाप में एक का संचार
किया गया है और यहां पांच नैरयिकों के त्रिक संयोग संबंधी अभि-
लाप में दो का संचार किया जाता है। बाकी का और सब कथन पहिले
जैसा ही है। इसका अन्तिम विकल्प इस प्रकार से है यावत् अथवा तीन
नारक धूमप्रभा में एक नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी
में उत्पन्न हो जाता है। इसके मध्यम के सब विकल्प पूर्वोक्त रीति के
अनुसार अपने आप जान लेना चाहिये क्योंकि ये सब विकल्प उक्त-
प्राय हैं। शास्त्र बढ जाने के भय से हमने यहां पर उन्हें नहीं लिखा
है। तथा च पांच नैरयिकों के नरक त्रिक के संयोग में २१० विकल्प हो
जाते हैं। रत्नप्रभा में ९०, शर्कराप्रभा में ६०, चालुकाप्रभा में ३६,

વિકલ્પો ઉપયુક્ત અભિલાપ ક્રમથી કહેવા ભેદીએ. પરન્તુ ચાર નારકના ત્રિક-
સંયોગ કરતાં પાંચ નારકના ત્રિકસંયોગમાં એટલું જ અંતર છે કે ચાર
નારકના ત્રિકસંયોગી અભિલાપમાં બેનો સંચાર કરવો ભેદીએ બાકીનું સમસ્ત
કથન પહેલાંના કથન પ્રમાણે જ સમજવું આ રીતે પાંચ નારકના નૈરયિક
પ્રવેશ વિષેનો અતિમ વિકલ્પ આ પ્રમાણે સમજવો. અથવા ત્રણ નારક
ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. તે સિવાયના બાકીના મધ્યમ વિકલ્પો પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ પ્રમાણે
ખોતાની બને જ સમજી લેવા કારણ કે તે વિકલ્પો બનાવવાની પદ્ધતિ તો
બતાવી દેવામાં આવી ચુકી છે. બહુ જ વિસ્તાર થવાના ભયથી તે દરેક
વિકલ્પનું કથન કરવું અહીં શક્ય જણાતું નથી.

આ રીતે પાંચ નારકના નરકત્રયના સંયોગમાં ૨૧૦ વિકલ્પો (ભાંગાઓ)
થાય છે. રત્નપ્રભા સાથે ૯૦, શર્કરાપ્રભા સાથે ૬૦, ચાલુકાપ્રભા સાથે ૩૬,

ધૂમપ્રભાયાં પદ ૬, સર્વસંમેલને $૧૦ + ૬૦ + ૩૬ + ૧૮ + ૬ = ૨૧૦$ દશાધિક શતદ્વયં મજ્ઞા મન્વન્તિ । અથ પશ્ચાન્નાં નૈરયિકાણાં નરકચતુષ્કયોગે ચત્વારિંશદધિ-કૈકશતવિકલ્પાનાહ — ‘અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ એગે વાલુય પ્પમાણ, દો પંકપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં મન્વન્તિ, એકઃ શર્કરા

પંકપ્રભા મેં ૧૮, ધૂમપ્રભા મેં ૬ इस तरह ये सब मिलकर २१० भंग हो जाते हैं । यहां पर जो १०, ६० आदि भंग कहे गये हैं सो वे इस प्रकार से कहे गये हैं—कि पांच नैरयिकों के नरकत्रय के संयोग में ६ विकल्प होते हैं इन विकल्पों का रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानता से जायमान १५ भंगों के साथ गुणा करने पर ९० भंग हो जाते हैं । शर्करापृथिवी की प्रधानता से जायमान १० भंगों के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर ६० भंग आ जाते हैं । वालुका पृथिवी की प्रधानता से जायमान ६ भंगों के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर ३६ भंग आ जाते हैं । पंकप्रभा की प्रधानता से जायमान तीन भंगों के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर १८ भंग हो जाते हैं, तथा—धूमप्रभा, तमः प्रभा और अधः सप्तमी इनके योग से जायमान एक भंग के साथ ६ विकल्पों का गुणा करने पर ६ भंग आ जाते हैं ।

अथ पांच नैरयिकों के नरक चतुष्क के योग में जो १४० भंग होते हैं उन्हें प्रकट किया जाता है—(अहवा एगे रयणप्पमाए, एगे सक्करप्प-माए एगे वालुयप्पमाए, दो पंक्कप्पमाए होज्जा) अथवा पांच नैरयिकों

‘પંકપ્રભા સાથે ૧૮ અને ધૂમપ્રભા સાથે ૬, આ રીતે કુલ ૨૧૦ ત્રિકસંયોગી વિકલ્પો થાય છે અહીં રત્નપ્રભા સાથે ૬૦ શર્કરાપ્રભા સાથે ૬૦ આદિ જે ભાંગાઓ કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે કહેલા છે. પાંચ નારકોના નરકત્રયના સંયો-ગની અપેક્ષાએ ૬ વિકલ્પો કહ્યા છે. તે ૬ વિકલ્પોને રત્નપ્રભાપૃથ્વીની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૬૦ ભાંગાઓ બને છે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા દરેક વિકલ્પના ૧૦ ભાંગાઓ થાય છે, તેથી ૬ વિકલ્પોના કુલ ૬૦ ભાંગાઓ થાય છે. વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા દરેક વિકલ્પના કુલ ૧૮ ભાંગા બને છે. તથા ધૂમપ્રભા, તમપ્રભા અને અધઃસપ્તમીના યોગથી દરેક વિકલ્પનો ૧-૧ ભાંગો થતો હોવાથી ૬ વિકલ્પના કુલ ૬ ભાંગા થાય છે.

હવે પાંચ નારકોના નરકચતુષ્કમાં પ્રવેશની અપેક્ષાએ જે ૧૪૦ ચતુષ્ક સંયોગી ભાંગાઓ બને છે તેમને સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—પહેલા વિકલ્પના ચાર ભાંગાઓ—“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ

પ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં, દ્વૌ પદ્મપ્રભાયાં ભવતઃ, 'એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્—અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયાં ભવતઃ, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, દ્વૌ તમઃપ્રભાયાં ભવતઃ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, દ્વૌ અધઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૪, 'અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ, એગે પદ્મપ્પમાણ હોજ્જા' અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરા-

મેં સે એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, એક નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નૈરયિક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર દો નૈરયિક પંક્રપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા) હસી તરહ સે યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર દો નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં । યહ અન્તિમ ૪ ચૌથા વિકલ્પ હૈં હસકે ઘીચ કે દો વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈં—અથવા—એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર દો નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા—એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકા પ્રભા મેં ઓર દો નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, ચૌથા ભંગ ઉપર લિખા જા ચુકા હૈં (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ

દો પક્કપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા પાંચ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક પંક્રપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા ” એજ પ્રમાણે અન્તિમ ચોથો વિકલ્પ આ પ્રમાણે બને છે—અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક અધઃસસમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે વચ્ચેના બે વિકલ્પો પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને બે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ચોથો ભાગો ઉપર આપવામાં આવી ચુક્યો છે.

પ્રભાયામ્, દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવતિ ૧, ‘એવં જાવ અહે સત્તમાઈ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા-એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, દ્વૌ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયાં ભવતિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃપ્રભાયાં ભવતિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, દ્વૌ તમઃપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૮, ‘અહવા ઇગે રચણ્ણમાઈ, દો સક્કરપ્પમાઈ, ઇગે વાલુયપ્પમાઈ, ઇગે પદ્મપ્પમાઈ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રભાયામ્,

ઇગે પંકપ્પમાઈ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, દો નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ૧, (એવં જાવ અહે સત્તમાઈ) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, દો નારક પંકપ્રભામાં, અને એક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ૨, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, દો નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, દો નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ૪ (૮) (અહવા ઇગે રચણ્ણમાઈ, દો સક્કરપ્પમાઈ, ઇગે વાલુયપ્પમાઈ, ઇગે પંકપ્પમાઈ હોજ્જા) યહ કથન તૃતીય વિકલ્પની અપેક્ષા સે છે-અથવા-એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, દો નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ૧,

હવે બીજા વિકલ્પના ચાર ભાગોમાં આપ્રમાણે છે-“અહવા ઇગે રચણ્ણમાઈ, ઇગે સક્કરપ્પમાઈ, દો વાલુયપ્પમાઈ, ઇગે પંકપ્પમાઈ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં જાવ અહે સત્તમાઈ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, બે નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા ઇગે રચણ્ણમાઈ, દો સક્કરપ્પમાઈ, ઇગે વાલુયપ્પમાઈ, ઇગે પંકપ્પમાઈ હોજ્જા” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને

एको वालुकाप्रभायाम् ' एकः पङ्कप्रभायां भवति, ' एवं जाव अहवा एगे रयणप्प-
भाए दो सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा १२ ' एवं
पूर्वोक्तरीत्या यावत्-अथवा एको रत्नप्रभायाम्. द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको
वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम् भवति १०, अथवा एको रत्नप्रभायाम्,
द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायां भवति, ५ अथवा
एको रत्नप्रभायां द्वौ शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां
भवति १२, ' अहवा दो रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए,
एगे पङ्कप्पभाए होज्जा ' अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको

(૧) (एवं જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાણ, દો સક્કરપ્પભાણ, એગે વાલુ-
યપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, ઔર એક નારક
ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨ (૧૦) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, ઔર એક નારક
તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં,
દો નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઔર એક નારક
અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨ (અહવા દો રયણપ્પભાણ, એગે
સક્કરપ્પભાણ એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે પંકપ્પભાણ હોજ્જા) યહ કથન
૨-૧-૧-૧ હસ ચતુર્થ વિકલ્પ કી અપેક્ષા સે કિયા જા રહા હૈ-અથવા
-દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક વાલુકા-

એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાણ,
દો સક્કરપ્પભાણ, એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા
એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં
અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્ન-
પ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક
તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક
વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ ચાર
લાંગાઓ ત્રીજા વિકલ્પના છે.

હવે ચોથા વિકલ્પના ચાર લાંગાઓ આપવામાં આવે છે—

“ અહવા દો રયણપ્પભાણ, એગે સક્કરપ્પભાણ, એગે વાલુયપ્પભાણ, એગે
પંકપ્પભાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા બે નારકો રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરા-
પ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય

વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, ભવતિ ૧૩ ‘ એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ, એગેસકરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૪ ’ અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્ એકો ધૂમપ્રભાયામ્, ભવતિ ૧૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકસ્તમપ્રભાયામ્ ભવતિ ૧૫, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્મયા ભવતિ ૧૬, ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સકરપ્પમાણ, એગે પક્કપ્પમાણ, દો ધૂમપ્પમાણ, હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, દ્વૌ ધૂમપ્રભાયામ્, ભવતિ, ‘ એવં જહા

પ્રભા મેં ઓર એક નારક પંકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૩, (એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ, એગે સકરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૪, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૫, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૬ (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સકરપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, દો ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, ઓર દો નારક ધૂમ-

છે ” આ ૨-૧-૧-૧ ૩૫ ચોથા વિકલ્પને પહેલો ભાગો છે “ એવં જાવ અહવા દો રચણપ્પમાણ, એગે સકરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૨) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે પહેલી ત્રણ પૃથ્વીઓ સાથે પછીની પૃથ્વીઓના કુલ ૧૬ ભાગા થાય છે.

“ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સકરપ્પમાણ, એગે પક્કપ્પમાણ, દો ધૂમપ્રમાણ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પક્કપ્રભામાં અને બે નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જહા

ચઉઠ્ઠં ચઉક્કસંજોગો ભાણિઓ તહા પંચઠ્ઠં વિ ચઉક્કસંજોગો ભાણિયવ્વો, નવરં અવ્ભહિયં એગો સંચારેયવ્વો' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં ચતુષ્ક-સંયોગો ભણિતસ્તથા પચ્ચાનામપિ નૈરયિકાણામ્ ચતુષ્કસંયોગો ભણિતવ્યઃ, કિન્તુ નવરં ચતુર્ણાં ચતુષ્કસંયોગાપેક્ષયા પચ્ચાનાં ચતુષ્કસંયોગે એકોઽભ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ સંચારણીયઃ પચ્ચાનાં ચતુષ્કસંયોગસ્ય અન્તિમં વિકલ્પં સૂચયિતુમાદ- 'એવં જાવ અહવા દો પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા દ્વો પદ્ધપ્પમાયામ્, એકો ધૂમપ્પમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્પમ્યાં ભવતિ, અત્રાપિ મધ્યમાઃ વિકલ્પાઃ સ્વયમૂહનીયાઃ, ગ્રન્થ વિસ્તરમિયા નેહ પ્રપશ્ચિતાઃ, ઇતિ પચ્ચાનાં નરકચતુષ્કસંયોગે

પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં, (એવં જહા ચઉઠ્ઠં ચઉક્કસંયોગો ભાણિઓ, તહા પચ્ચઠ્ઠં વિ ચઉક્ક સંજોગો ભાણિયવ્વો નવરં અવ્ભહિયં એગો સંચારેયવ્વો) પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર જૈસા ચાર નારકોં કા ચતુષ્ક સંયોગ કહા ગયા હૈં ઉસી તરહ સે પાંચ નારકોં કા ચતુષ્ક સંયોગ કહનાં ચાહિયે, કિન્તુ ચાર નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ કી અપેક્ષા પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ મેં એક કા અધિક રૂપ સે સંચાર કરનાં ચાહિયે । પાંચ નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ કે અન્તિમ વિકલ્પ કો સૂચિત કરને કે નિમિત્ત (એવં જાવ અહવા દો પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) હસ સૂત્ર કો સૂત્રકાર ને કહા હૈં પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર યાવત્ અથવા-દો પંકપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સપ્પમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં ગહાં પર ભી મધ્યમ વિકલ્પ અપને આપ

ચઉઠ્ઠં ચઉક્કસંયોગો ભાણિઓ, તહા પંચઠ્ઠં વિ ચઉક્કસંજોગો ભાણિયવ્વો, નવરં અવ્ભહિયં એગો સંચારેયવ્વો ” પહેલાં જે રીતે ચાર નારકોના ચતુષ્કસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ રીતે પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગ પણ કહેવો જોઈએ પરંતુ ચાર નારકોના ચતુષ્કસંયોગ કરતાં પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગમાં એકનો અધિકરૂપે સંચાર કરવો જોઈએ.

પાંચ નારકોના ચતુષ્કસંયોગી છેલ્લો ભાંગો આ પ્રમાણે બને છે—

“ એવં જાવ અહવા દો પંકપ્રમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” અથવા જે નારકો પંકપ્રમામાં, એક નારક ધૂમપ્રમામાં, એક નારક તમ પ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં પણ મધ્યમ વિકલ્પો વાચકે યોતાની બાતે જ સમજી લેવા. અન્યવિસ્તાર

અથ પચ્ચાનાં પંચકયોગે એકત્રિંશતિવિકલ્પાનાહ—‘અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ૧’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, ભવતિ ૧, ‘અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ૨’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્ એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયાં ભવતિ ૨, ‘અહવા એગે રચળપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૩’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવન્-એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્ એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એગોઽથઃ સપ્તમ્યાં

અથ પાંચ નારકોં કે પંચક યોગ મેં ૨૧ વિકલ્પ જો હોતે હેં ઉન્હે સૂત્રકાર પ્રદર્શિત કરતે હેં—(અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ૧,) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં ઓર એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, (અહવા એગે રચળપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા ૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (અહવા એગે રચળપ્પમાણ જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં, ઓર એક નારક

હવે પાંચ નારકોના પંચકયોગથી બનતા ૨૧ લાગાઓને પ્રકટ કરવામાં આવે છે—“અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં, એક નારક પંકપ્રમામાં અને એક નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રચળપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ હોજ્જા” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં, એક નારક પંકપ્રમામાં અને એક નારક તમ પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચળપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, એક નારક વાલુકાપ્રમામાં, એક નારક પંકપ્રમામાં અને એક નારક નીચે સાતમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

भवति ३, 'अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमायां भवति ४, 'अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ५' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति ५, 'अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे-सत्तमाए होज्जा ६' अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, एकस्तमायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति ६, 'अहवा एगे रयण-

अधः सप्तमीपृथिवी में उत्पन्न हो जाता है ३, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में और एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है ४ (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए एगे धूमप्पभाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है ५, (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और एक नारक अधः सप्तमी

“अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए होज्जा” (४) अथवा એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-પ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને એક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે ધૂમપ્પભાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નર-

રચણપ્પમાણ, એ સક્કરપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ, એ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૧૦ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ, ૧૦ ' અહવા એ રચણપ્પમાણ એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ એ ધૂમપ્પમાણ એ તમાણ હોજ્જા' ૧૧ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયાં ભવતિ ૧૧, ' અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા' ૧૨ ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસસમ્યાં ભવતિ, ૧૨. ' અહવા એ રચણપ્પમાણ,

એ સક્કરપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃસસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૦ (અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ હોજ્જા ૧૧,) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૧, (અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃસસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૨, (અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ,

સક્કરપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા " (૧૦) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે " અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ તમાણ હોજ્જા " (૧૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ ધૂમપ્પમાણ, એ અહે સત્તમાણ હોજ્જા " (૧૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા એ રચણપ્પમાણ, એ વાલુયપ્પમાણ, એ પંકપ્પમાણ, એ

એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૩' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ, ૧૩, 'અહવા એગે રચણપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૧૪' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૪, 'અહવા એગે રચણપ્પમાણ એગે પંકપ્પમાણ, જાવ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૧૫' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, યાવત્-એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૧૫, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે તમાણ, હોજ્જા ૧૬' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકઃ

એગે પકપ્પમાણ, એગે તમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મે, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૩, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૪, (અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ જાવ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં, યાવત્ એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં-ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૫. (અહવા

તમપ્રમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં, અને એક નારક નીચે સાતમી તરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્રમાણ, એગે તમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી તરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે પંકપ્પમાણ, જાવ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી તરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા

પક્કપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃપ્રભાયાં ભવતિ ૧૬, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા' ૧૭' અથવા એકઃશર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્કપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્પ્યાં ભવતિ ૧૭, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ૧૮' અથવા એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્-એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પક્કપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, એકોઽધઃ સસમ્પ્યાં ભવતિ ૧૮, 'અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ, હોજ્જા ૧૯' અથવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, જાવ એગે તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં યાવત્-એક નારક પકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૬, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, યાવત્-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૭, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, યાવત્-એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, -એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૮, (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા-એક નારક

એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, જાવ એગે તમાણ હોજ્જા ” (૧૬) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે પંકપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૮) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુચપ્પમાણ, એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે તમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૧૯) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુ-

एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्याम् भवति १९, 'अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा २०' अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, यावत्-एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां भवति २०, 'अहवा एगे बालुयप्पभाए. जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा २१' अथवा एको बालुकाप्रभायाम्, यावत्-एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम् एकोऽधःसप्तम्यां भवतीति २१। इति पञ्चानां नैरयिकाणां नरकपञ्चकसंयोगे एकविंशतिर्भङ्गाः जाताः २१। तथा च पञ्चानां

શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧૯, (અહવા એગે સક્કરપ્પભાए, એગે પંકપ્પભાए જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા) અથવા-એક શર્કરાપ્રભા મેં, એક પંકપ્રભા મેં, યાવત્-એક ધૂમપ્રભા મેં, એક તમઃ પ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૦, (અહવા એગે બાલુયપ્પભાए, જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા) અથવા-એક નારક બાલુકાપ્રભા મેં, યાવત્ એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં, ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨૧, હસ પ્રકાર સે યે પાંચ નૈરયિકોં કે નરક પંચક કે સંયોગ મેં ૨૧ ભંગ હોતે હૈં। તાત્પર્ય કહને કા યહ હૈ કિ પાંચ નૈરયિકોં કા પાંચ સંયોગી એક હી વિકલ્પ હોતા હૈ

કાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે સક્કરપ્પભાए, એગે પંકપ્પભાए, જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા” (૨૦) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં એક નારક તમઃ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે બાલુયપ્પભાए, જાવ એગે અહે સત્તમાए હોજ્જા” (૨૧) અથવા એક નારક બાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ રીતે પાંચ નારકોના નરકપંચકના સંયોગની અપેક્ષાએ ૨૧ ભાંગાઓ થાય છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે પાંચ નારકોનો પાંચ સંયોગી એક જ વિકલ્પ અને છે. જે ‘૧-૧-૧-૧-૧’ રૂપ છે. આ વિકલ્પ દ્વારા સાત

इति सर्वं संमेलने च द्विषष्ट्यधिकचतुःशत-(४६२) भङ्गा भवन्ति-इति संक्षेपार्थः ॥ सू० ४ ॥

चतुर्नैरयिकाणां कोष्ठकम्	
पञ्चानाम्-एकसंयोगे---	७
„ द्विसंयोगे---	८४
„ त्रिसंयोगे---	२१०
„ चतुष्कसंयोगे---	१४०
„ पञ्चकसंयोगे---	२१
सर्वं मेलने---	४६२ भङ्गाः

વિકલ્પ હસસે આતે હૈં કિ-પાંચ નૈરયિકોંકે દ્વિકસંયોગમે સાતપદોંકે ૨૧ ભંગ હોતે હૈં-इन भंगों के साथ, नारकों के द्विधाकरण में लभ्यमान १-४, २-३, ३-२, ४-१ इन चार विकल्पों का गुणा करने पर ८४ भंग आ जाते हैं पांच नारकों के त्रिकयोग से १-१-३, १-२-२, २-१-२, १-३-१, २-२-१, ३-१-१ ये छह विकल्प होते हैं सात नरक के त्रिक संयोग में जो ३५ विकल्प हुए हैं सो इन ३५ विकल्पों के साथ इन ६ विकल्पों का गुणा करने पर २१० भंग पांच नैरयिकों के त्रिकसंयोगी आ जाते हैं। पांच नैरयिकों के नरक चतुष्क संयोग में सात पदों के ३५ विकल्प होते हैं सो इन ३५ विकल्पों के साथ नैरयिक के चतुः संयोग से लभ्य १-१-१-२, १-१-२-१, १-२-१-१, २-१-१-१ इन चार विकल्पों का गुणा करने पर १४० भंग आ जाते हैं। पांच नैरयिकों

છે.દ્વિકસંયોગી ૮૪ વિકલ્પો (ભાગાઓ) નો હિસાબ આ પ્રમાણે સમજવો—

પાંચ નૈરયિકોના દ્વિકસંયોગથી સાત પદોનાં ૨૧ ભાંગાઓ થાય છે. આવા ૨૧ ભાંગાઓવાળા દ્વિકસંયોગી ચાર વિકલ્પો (૧-૪, ૨-૩, ૩-૨, ૪-૧) થાય છે. તેથી ચારે વિકલ્પના દ્વિકસંયોગી ભંગો કુલ $21 \times 4 = 84$ થાય છે. પાંચ નારકોના ત્રિકસંયોગમાં ૧-૧-૩, ૧-૨-૨, ૨-૧-૨, ૧-૩-૧, ૨-૨-૧, અને ૩-૧-૧ ૩૫ ૬ વિકલ્પ થાય છે. દરેક વિકલ્પની અપેક્ષાએ સાત નરકોના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભાંગાઓ બને છે, તેથી ૬ વિકલ્પના કુલ ભાંગાઓ $35 \times 6 = 210$ થાય છે. પાંચ નારકોના નરકચતુષ્ક સંયોગમાં ૩૫ ભાંગાવાળો દરેક વિકલ્પ થાય છે. એવાં ચાર વિકલ્પોના (૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૨-૧, ૧-૨-૧-૧, ૨-૧-૧-૧ ૩૫ ચાર વિકલ્પોના) કુલ $35 \times 4 = 140$

मूलम्-“ छठ्भंते नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा किं रयणप्पभाए होज्जा ? पुच्छा, गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७ अहवा एगे रयणप्पभाए, पंच सक्करप्पभाए वा होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, पंच वालुयप्पभाए वा होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए पंच अहे सत्तमाए होज्जा । अहवा दो रयणप्पभाए, चत्तारि सक्करप्पभाए होज्जा जाव अहवा दो रयणप्पभाए चत्तारि अहे सत्तमाए होज्जा अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, तिन्नि सक्करप्पभाए, एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं दुया संयोगो तहा छण्हवि भाणियठ्वो, नवरं एक्को अब्भहिओ, संचारेयठ्वो जाव अहवा पंच तमाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्काप्पभाए, चत्तारि वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, चत्तारि पंकप्पभाए होज्जा । एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए चत्तारि अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, दोसक्करप्पभाए, तिन्नि वालुयप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं

का पांच संयोगी १-१-१-१-१ इस प्रकार का एक ही चिह्न होता है इस कारण इस चिह्न द्वारा सात नैरयिक पृथिवी के पांच संयोगी २१ विकल्प प्रकट किये गये हैं, अब इन सब भंगों को ७-८४-२१०-१४०-२१ को जोड़ने पर ४६२ भंग पांच नैरयिकों के नैरयिक प्रवेशनक में आ जाते हैं ॥सू०४॥

લાંગાઓ થાય છે પાંચ નારકોનો પચ સયોગી (૧-૧-૧-૧-૧) એક જ
વિકલ્પ થય છે સાત નારકોના પાચસ'યોગી કુલ લાંગાઓ ૨૧ થાય છે
તે બધા લાંગાઓનો સરવાળો $૭+૮+૪+૨૧+૧૪+૨૧=૪૬૨$ થાય છે. આ
રીતે પાંચ નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનક્રમાં કુલ ૪૬૨ લાંગાઓ થાય છે સુ ૪

तियासंजोगो भाणिओ तहा छण्हवि तियासंजोगो भाणियव्वो,
 नवरं एक्को अहिओ उच्चारैयव्वो, सैसं तं चेव ३४ । चउक्कसंजो-
 गोवि तहेव । पंचसंजोगोवि तहेव, नवरं एक्को अब्भहिओ
 संचारैयव्वो जाव पच्छिमो भंगो । अहवा दो वालुयप्पभाए, एगे
 पंकप्पभाए, एगे धूमप्पभाए, एगे तमाए, तगे अहे सत्त-
 माए होज्जा । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, जाव
 एगे तमाए होज्जा ? अहवा एगे रयणप्पभाए, जाव एगे धूम-
 प्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा २ अहवा एगे रयणप्पभाए
 जाव एगे पंकप्पभाए, एगे तमाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा
 ३ । अहवा एगे रयणप्पभाए जाव एगे वालुयप्पभाए, एगे धूमप्प-
 भाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा ४ । अहवा एगे रयणप्पभाए,
 एगे सक्करप्पभाए, एगे पंकप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए
 होज्जा ५ । अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव
 एगे अहे सत्तमाए होज्जा ' ७ ॥ सू० ५ ॥

छाया-पहू भदन्त । नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तः किं रत्नप्रभायां
 भवन्ति? पृच्छा, गाङ्गेय । रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७,
 अथवा एको रत्नप्रभायां, पञ्च शर्कराप्रभायां वा भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायां
 पञ्च वालुकाप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां, पञ्च अधःसप्तम्यां
 भवन्ति । अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, चत्वारः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा द्वौ
 रत्नप्रभायां चत्वारोऽधःसप्तम्यां भवन्ति अथवा त्रयो रत्नप्रभायां त्रयः शर्कराप्रभा-
 याम्, एवमेतेन क्रमेण यथा पञ्चानां द्विकसंयोगस्तथा पण्णामपि भणितव्यो, नवरम्
 एकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यो यावत् अथवा पंच तमःप्रभायाम्, एकोऽधःसप्तम्यां
 भवति । अथवा एको रत्नप्रभायाम् एकः शर्कराप्रभायां चत्वारो वालुकाप्रभायां
 भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायां चत्वारः पङ्कप्रभायां
 भवन्ति, एवं यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, चत्वारो

૬ધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવમેતેન ક્રમેણ યથા પચ્ચાર્નાં ત્રિકસંયોગો મણિતસ્તથા ષણ્ણામપિ ત્રિકસંયોગો મણિતવ્યઃ, નવરમ્ એકોઽધિકઃઉચ્ચારયિતવ્યઃ, શેષં તદેવ ૩૪ । ચતુષ્કસંયોગોઽપિ તથૈવ, પચ્ચકસંયોગોઽપિ તથૈવ, નવરમ્ એકોઽધ્યધિકઃ સચારયિતવ્યો યાવત્ પશ્ચિમો ભક્તઃ અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્ એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યામ્ ભવતિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્ યાવત્ એકસ્તમાયાં ભવતિ, ૧, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવત્ એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકસ્તમાયામ્ એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૫, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૬, અથવા એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ॥ સૂ૦ ૫ ॥

ટીકા—અથ ષણ્ણાં નૈરયિકાણાં નૈરયિકપ્રવેશનકે ચતુર્વિંશત્યધિક નવશત વિકલ્પાન્ પ્રતિપાદયિતુમાઢ—‘છબંતે’ ઇત્યાદિ । છબંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાપ હોજ્જા? પુચ્છા’ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદન્ત! ષડ્ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ કિં વા શર્કરાપ્રમા—વાલુકાપ્રમા—પદ્મપ્રમા—ધૂમપ્રમા—તમઃપ્રમાઽધઃસપ્તમીષુ વા

ટીકાર્થ—છહ નૈરયિકોં કા નૈરયિકપ્રવેશનક મેં ૧૨૪ વિકલ્પ હોતે હૈં—સો ઇન્હીં વિકલ્પોં કો પ્રતિપાદન કરને કે લિયે સૂત્રકાર ને યહ સૂત્ર કહા હૈ—હસમેં ગાંગેય ને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ—(છબંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાપ હોજ્જા પુચ્છા) હે ભદન્ત ! છહ નારક નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નારકભવગ્રહણ કરતે હુપ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? અથવા યાવત્ અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં

ટીકાર્થ—છ નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનકમા ૯૨૪ ભંગ (ભાંગાઓ) થાય છે. આ સૂત્રમાં સૂત્રકારે તે ભંગોનું પ્રતિપાદન કર્યું છે આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ છબંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા કિં રયણપ્પમાપ હોજ્જા પુચ્છા ” હે ભદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશન દ્વારા નારકભવ ગ્રહણ કરતા છ નારકો શુ રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમી પર્યન્તની પૃથ્વીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

भवन्ति? इति पृच्छा। भगवानाह—गंगेया। रयणप्पभाए वा, होज्जा जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७' हे गाङ्गेय। पइ नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनं कुर्यन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पङ्कप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा सप्त ७, इत्येकसंयोगि भङ्गाः भवन्ति।

अथ षण्णां द्विकसंयोगे पञ्चाधिकशतभङ्गानाह—अत्र पञ्चविकल्पा भवन्ति, तथाहि—एकः पञ्च १, द्वौ चत्वारः २, त्रयस्त्रयः ३, चत्वारो द्वौ ४, पञ्च एकः ५, इति। तदेव दर्शयति—‘अहवा एगे रयणप्पभाए पंच सक्करप्पभाए वा होज्जा’ अथवा एको रत्नप्रभायां भवति, पञ्च शर्कराप्रभायां वा भवन्ति १, ‘अहवा एगे

होते हैं? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय ! (रयण-प्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) छह नैरयिक नैरयिक प्रवेशन करते हुए रत्नप्रभा में भी होते हैं, यावत् पदलभ्य शर्कराप्रभा में भी होते हैं, वालुकाप्रभा में भी होते हैं, पंकप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमःप्रभा में भी होते हैं, और अधःसप्तमी पृथिवी में भी होते हैं इस प्रकार से ये सात भङ्ग छह नारकों के एक संयोगी हैं। द्विक संयोगी भंग ६ नारकों के १०५ होते हैं—जो इस प्रकार हैं—यहां १-५, २-४, ३-३, ४-२, और ५-१ ये पांच विकल्प होते हैं सो इन पांच विकल्पों से सात नरक के द्विक संयोगी २१ भंगों के साथ गुणा करने पर १०५ भंग आ जाते हैं यही बात सूत्रकार दिखलाते हैं—(अहवा एगे रयणप्पभाए पंच सक्करप्पभाए वा होज्जा)

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ? ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પમાય વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાય વા હોજ્જા ” નારકભવ ગ્રંથે ક્રમ ૬ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમ.પ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે છ નારકોના એકસંયોગી સાત ભંગ થાય છે છ નારકોના દ્વિકસંયોગી ભંગ ૧૦૫ થાય છે. તેમનો હિસાબ આ પ્રમાણે સમજવો—અહીં ૧-૫, ૨-૪, ૩-૩, ૪-૨ અને ૫-૧, આ પ્રમાણે પાંચ વિકલ્પ થાય છે. સાત નરકની અપેક્ષાએ દરેક વિકલ્પના તેમના ૨૧ ભંગ થાય છે. તેથી પાંચ વિકલ્પના ૨૧×૫=૧૦૫ દ્વિકસંયોગી ભંગ થાય છે એજ વાત સૂત્રકાર નીચેના સૂત્ર દ્વારા વ્યક્ત કરે છે—

“ અહવા ઇમે રયણપ્પમાય, પંચ સક્કરપ્પમાય હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના પાંચ નારક શર્કરાપ્રભામાં

रयणप्पभाए, पंच वालुयप्पभाए वा होज्जा ' अथवा एको रत्नप्रभायां पञ्च वालुकाप्रभायां वा, भवन्ति २, ' जाव अहवा एगे रयणप्पभाए पंच अहेसत्तमाए होज्जा ' यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां पञ्च पङ्कप्रभायां भवन्ति ३, अथवा एको रत्नप्रभायां पञ्च धूमप्रभायां भवन्ति ४, अथवा एको रत्नप्रभायां पञ्च तमःप्रभायां भवन्ति ५, अथवा एको रत्नप्रभायां पञ्चाधःसप्तमीयां भवन्ति ६ ।

इति प्रथमविकल्पे षट् । ' अहवा दो रयणप्पभाए चत्तारि सक्करप्पभाए होज्जा ' अथवा द्वौ रत्नप्रभायां चत्वारः शर्कराप्रभायां भवन्ति १, ' जाव अहवा दो रयणप्पभाए, चत्तारि अहेसत्तमाए होज्जा ' यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां

अथवा-एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और पांच नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (अहवा एगे रयणप्पभाए पंच वालुयप्पभाए होज्जा) अथवा छह में से एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और पांच नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, (जाव अहवा एगे रयणप्पभाए पंच अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और पांच नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में पांच नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और पांच नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ५, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और पांच नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ६, इस प्रकार के ये ६ भंग प्रथम विकल्प में हुए हैं (अहवा दो रयणप्पभाए, चत्तारि सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा दो नारक रत्नप्रभा में और चार नार शर्कराप्रभा में

उत्पन्न थाय छे " अहवा एगे रयणप्पभाए, पंच वालुयप्पभाए होज्जा " (२) अथवा ते ६ नारकामाने ओक नारक रत्नप्रभाभां अने भाकीना पाय नारक व लुकाप्रभाभा उत्पन्न थाय छे " जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, पंच अहे सत्तमाए होज्जा " अथवा ओक नारक रत्नप्रभाभां अने भाकीना पाय नारक पंकप्रभाभा उत्पन्न थाय छे. (४) अथवा ओक नारक रत्नप्रभाभां अने भाकीना पाय नारक धूमप्रभाभा उत्पन्न थाय छे (५) अथवा ओक नारक रत्नप्रभाभां अने भाकीना पाय नारक तमःप्रभाभा उत्पन्न थाय छे. (६) अथवा ओक नारक रत्नप्रभाभां अने भाकीना पाय नारक नीचे सातमी नारकभा उत्पन्न थाय छे.

आ प्रभाण्णे रत्नप्रभा साथे पड़ेला विकल्पना छ लंग अने छे " अहवा दो रयणप्पभाए, चत्तारि सक्करप्पभाए होज्जा " (१) अथवा ओ नारक रत्नप्रभाभां अने चार नारक शर्कराप्रभाभा उत्पन्न थाय छे " जाव अहवा दो

ચત્વારો વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં ચત્વારઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં ચત્વારો ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં ચત્વારસ્તમઃપ્રભાયાં ભવન્તિ^૫, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયાં ચત્વારોઽધ્વઃ સસમ્પ્યાં ભવન્તિ ૬। इति द्वितीयविकल्पे पट्ठ। ‘अहवा तिन्नि रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा’ अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम् त्रयः शर्कराप्रभायां भवन्ति १, ‘एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं दुयासंयोगो तहा छण्हवि भाणियव्वो’ एवं पूर्वोक्तरीत्या एतेन अभिलापक्रमेण यथा पञ्चानां नैरयिकाणां द्विरुसंयोगो भणितस्तथा पण्णामपि

ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (જાવ અહવા દો રયણપ્પભાણ, ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, ઔર ચાર નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર ચાર નારક પંકપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર ચાર નારક ધૂમપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર ચાર નારક તમઃ પ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર ચાર નારક અધ્વઃ સસમ્પી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬, इस प्रकार के ये ६ भंग द्वितीयविकल्प में हुए हैं। (अहवा तिन्नि रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए होज्जा) अथवा तीन नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं और तीन नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं एएणं कमेणं जहा पंचण्हं दुया संयोगो तहा छण्ह वि भाणियव्वो) पूर्वोक्तरीति के अनुसार इस अभिलापक्रम से जैसा पांच नारकों का द्विकसंयोग कहा गया है उसी

રયણપ્પભાણ, ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે બીજા વિકલ્પના ૬ ભંગ બને છે

“ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાણ, તિન્નિ સક્કરપ્પભાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં એણ કમેણં જહા પંચણ્હં દુયા સંયોગો તહા છણ્હ વિ ભાણિયવ્વો ” -પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર અને આ અભિલાપક્રમ પ્રમાણે જેવો પાંચ નારકોનો દ્વિકસંયોગ

દ્વિકસંયોગો મણિતવ્યઃ ‘ નવરં એકો અઽમહિઓ સંચારેયઽવો ’ નવર પશ્ચનૈરયિકા પેક્ષયાં પળ્લાં નૈરયિકાળાં વિશેષસ્તુ એકોઽધ્યધિકઃ સંચારયિતઽવ્યઃ ‘ જાવ અહવા પંચ તમાપ એગે અહે સત્તમાપ હોજ્જા ’ યાવત્ અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયો વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ ૨, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયો ધૂમેપ્રમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયસ્તમઃપ્રમાયાં ભવન્તિ ૫, અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ત્રયોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬। ઇતિ તૃતીયવિકલ્પે પટ્ ૬। અથવા ચત્વારો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં

તરહ છહ નારકોં કા બી દ્વિકસંયોગ કહના ચાહિયે (નવરં એકો અઽમહિઓ સંચારેયઽવો) પરન્તુ પાંચ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા સે છહ નૈરયિકોં કે દ્વિકસંયોગ મે યહ વિશેષતા હૈ કિ યહાં પર એક અધિક કા સંચાર કહા ગયો હૈ (જાવ અહવા પંચ તમાપ, એગે અહે સત્તમાપ હોજ્જા) અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ઓર ત્રીન નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૨, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક પદ્મપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર ત્રીન નારક અધઃ સપ્તમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૬, હસ પ્રકારકે યે ૬ ભંગ તૃતીય વિકલ્પ મેં હુએ હૈં, અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર દો નારક

કહ્યો છે, એવો જ પાંચ નારકોના દ્વિકસંયોગ પણ સમજવો. “ નવરં એકો અઽમહિઓ સંચારેયઽવો ” પરંતુ પાંચ નારકોના દ્વિકસંયોગ કરતાં છ નારકોના દ્વિકસંયોગમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે અહીં એક અધિક નારકનો સંચાર કરવો જોઈએ. “ જાવ અહવા પંચ તમાપ, એગે અહે સત્તમાપ હોજ્જા ” આ રીતે છેલ્લો દ્વિકસંયોગો ભંગ આ પ્રમાણે બનશે. અથવા પાંચ નારક તમ પ્રમામા અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ત્રીજા વિકલ્પના બાકીના ભાગો પ્રકટ કરવામાં આવે છે—
(૨) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામા અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને ત્રણ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે રત્નપ્રભા સાથે ત્રીજા વિકલ્પના ૬ ભંગ બને છે.

भवतः १, अथवा चत्वारो रत्नप्रभायां द्वौ वालुकाप्रभायां भवतः २, अथवा चत्वारो रत्नप्रभायां द्वौ पङ्कप्रभायां भवतः ३, अथवा चत्वारो रत्नप्रभायां द्वौ धूमप्रभायां भवतः ४, अथवा चत्वारो रत्नप्रभायां द्वौ तमःप्रभायां भवतः ५, अथवा चत्वारो रत्नप्रभायां द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ६, इति चतुर्थविकल्पे पट् ६ । अथवा पञ्च रत्नप्रभायाम् एकः शर्कराप्रभायां भवति १, अथवा पञ्च रत्नप्रभायाम् एको वालुकाप्रभायां भवति २, अथवा पञ्च रत्नप्रभायाम् एकः पङ्कप्रभायां भवति ३, पञ्च रत्नप्रभायाम् एको धूमप्रभायां भवति ४, अथवा पञ्च रत्नप्रभायाम् एकस्तमः

शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, अथवा चार नारक रत्नप्रभा में, और दो नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, अथवा चार नारक रत्नप्रभा में और दो नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ३, अथवा चार नारक रत्नप्रभा में और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं ४, अथवा चार नारक रत्नप्रभा में और दो नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं, ५, अथवा चार नारक रत्नप्रभा में, और दो नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६, इस प्रकार के ये ६ भंग चतुर्थ विकल्पा में हुए हैं । अथवा पाँच नारक रत्नप्रभा में और एक नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, अथवा पाँच नारक रत्नप्रभा में और एक नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाता है २, अथवा पाँच नारक रत्नप्रभा में और एक नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाता है ३, अथवा पाँच नारक रत्नप्रभा में और एक नारक धूमप्रभा

હવે રત્નપ્રભા સાથે ચોથા વિકલ્પના જે ૬ ભંગ અને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૧) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા ચાર રત્નપ્રભામાં અને જે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં અને જે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે રત્નપ્રભા સાથે પાંચમાં વિકલ્પના જે ૬ ભંગ થાય છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—(૧) અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રભામાં, અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા પાંચ નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા પાંચ નારક રત્ન-

प्रभायां भवति ५, अथवा पञ्च रत्नप्रभायाम् एकोऽधः सप्तम्यां भवति इति ६ । इति पञ्चमविकल्पे षट् इति पञ्चसु विकल्पेषु रत्नप्रभाभाश्रित्य त्रिंशद्भङ्गा भवन्ति ३० । इत्यादिरीत्या अन्येऽपि द्विकयोगं संभवन्तो विकल्पाः स्वयमूहनीयाः, तदन्तिमविकल्पं सूचयन्नाह-अथवा पञ्च तमप्रभायां भवन्ति, एकोऽधः सप्तम्यां भवति । एवं शर्कराप्रभाभाश्रित्य पञ्चविंशतिर्भङ्गाः २५ । वालुकाप्रभाभाश्रित्य-विंशतिर्भङ्गाः २० । पङ्कप्रभाभाश्रित्य पञ्चदशभङ्गाः १५ । धूमप्रभाभाश्रित्य दश-भङ्गाः । तमप्रभाभाश्रित्य पञ्चभङ्गाः ५ । एवम् ३०-२५-२०-१५-१०-५= १०५ । त्रिंशत् , पञ्चविंशतिः, विंशतिः, पञ्चदश, दश, पञ्चचेति सर्वसंमेलने षण्णां द्विकसंयोगे जाताः सर्वे पञ्चाधिक शतभङ्गाः १०५ ।

में उत्पन्न हो जाना है ४, अथवा पांच नारक रत्नप्रभा में और एक नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाना है ५, अथवा पांच नारक रत्नप्रभा में और एक नारक अधःसप्तमी में उत्पन्न हो जाना है ६, इस प्रकार के ये ६ भंग पंचम विकल्प की अपेक्षा से हुए हैं । इस प्रकार से ये तीस ३० भंग पांच विकल्पों में रत्नप्रभा को अश्रित करके हुए हैं । इसी तरह से अन्य भी विकल्प द्विकसंयोग में अपने आप सम्मिलित हो चाहिये । अन्तिम विकल्प को सूचित करने के लिये सूत्रकार कहते हैं कि “अथवा पांच नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं” और एक नारक अधःसप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाता है । इसी तरह से शर्कराप्रभा को अश्रित करके पचीसभंग होते हैं । वालुकाप्रभा को आश्रित करके बीस २० भंग होते हैं । पङ्कप्रभा को अश्रित करके १५ भंग होते हैं । धूमप्रभा को अश्रित करके १० भंग होते हैं । तमः प्रभा को आश्रित करके ५ भंग होते हैं । इस तरह से ३०-२५-२०-१५-१०-५ ये सब भंग मिलकर १०५ भंग छह नारकोंके द्विकसंयोगमें होते हैं ।

प्रभाभां अने ओक नारक धूमप्रभाभां उत्पन्न थाय छे. (५) अथवा पांच नारक रत्नप्रभा अने ओक नारक तमप्रभाभां उत्पन्न थाय छे (६) अथवा पांच नारक रत्नप्रभाभां अने ओक नारक नीचे सातमी नारकभां उत्पन्न थाय छे. आ रीते रत्नप्रभापृथ्वी साथे पांचे विकल्पना भणीने कुल ३० लग थाय छे. ओर रीते शर्कराप्रभा साथे पांचे विकल्पना भणीने कुल २५ लग थाय छे. ओर प्रभावे वालुकाप्रभा साथे कुल २० भंग, पङ्कप्रभा साथे कुल १५ भंग, धूमप्रभा साथे कुल १० लग अने तमःप्रभा साथे कुल ५ लग थाय छे. आ रीते ३०+२५+२०+१५+१०+५=१०५ कुल द्विकसंयोगी भंगो थाय छे.

અથ ષણ્ણાં ત્રિકસંયોગે સાર્દ્ધશતત્રય મજ્ઞાનાદ-‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ’ ઇત્યાદિ।
અત્ર દશવિકલ્પા ભવન્તિ, તથાહિ-‘एकः, चत्वारः१। एकः द्वौ, त्रयः२। द्वौ, एकः, त्रयः३। एकः, त्रयः, द्वौ४। द्वौ, द्वौ, द्वौ५। त्रयः, एकः, द्वौ६। एकः, चत्वारः एकः ७। द्वौ, त्रयः, एकः ८। त्रयः, द्वौ, एकः ९। चत्वारः, एकः, एकः १०।
इति दश विकल्पा भवन्ति, तेषु एकः, एकः, चत्वारः ’ इति प्रथम विकल्पमाह-
‘अहवा एगे रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, चत्तारि वालुयप्पमाए होज्जा’
अथवा एको रत्नप्रभायास्, एकः शर्कराप्रभायां चत्वारो बालुकाप्रभायां भवन्ति१,
‘अहवा एगे रचणप्पमाए एगे सक्करप्पमाए चत्तारि पंकप्पमाए होज्जा’ अथवा
एको रत्नप्रभायास्, एकः शर्कराप्रभायास्, चत्वारः पङ्कप्रभायां भवन्ति २, एवं
जाव अहवा एगे रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, चत्तारि अहेसत्तमाए’ एक्क-

अब छह नारकों के त्रिक संगोग में जो ३५० भंग होते हैं
उन्हें सूत्रकार प्रकट करते हैं-(अहवा एगे रचणप्पमाए) इत्यादि यहाँ
पर इस तरह से ये दस १० विकल्प होते हैं-१-१-४, १-२-३, २-१-३,
१-३-२, २-२-२, ३-१-२, १-४-१, २-३-१, ३-२-१, ४-१-१
सो इनमें से प्रथम विकल्प को आश्रित करके सूत्रकार कहते हैं कि-
(अहवा एगे रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए, चत्तारि वालुयप्पमाए)
अथवा एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक शर्करा-
प्रभा में उत्पन्न हो जाता है और चार नारक बालुकाप्रभा में उत्पन्न
हो जाते हैं १, (अहवा एगे रचणप्पमाए, एगे सक्करप्पमाए चत्तारि
पंकप्पमाए) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा
में और चार नारक पंकप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २, (एवं जाव

હવે છ નારકોના જે ૩૫૦ ત્રિકસંયોગી ભંગો થાય છે તેમને પ્રકટ
કરવામાં આવે છે-“અહવા એગે રચણપ્પમાણ” ઇત્યાદિ. અહીં આ પ્રમાણે
૧૦ વિકલ્પ બને છે-૧-૧-૪ નો પહેલો વિકલ્પ, ૧-૨-૩ નો બીજો વિકલ્પ,
૨-૧-૩ નો ત્રીજો વિકલ્પ, ૧-૩-૨ નો ચોથો વિકલ્પ, ૨-૨-૨ નો પાંચમો
વિકલ્પ, ૩-૧-૨ નો છઠ્ઠો વિકલ્પ, ૧-૪-૧ નો સાતમો વિકલ્પ, ૨-૩-૧
નો આઠમો વિકલ્પ, ૩-૨-૧ નો નવમો વિકલ્પ અને ૪-૧-૧ નો દસમો
વિકલ્પ તેમાંથી રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા સાથે પછીની પૃથ્વીઓના યોગથી
બનતાં પહેલા વિકલ્પના ૫ ભંગ નીચે પ્રમાણે સમજવા-(૧) અથવા એક
નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને ચાર નારક વાલુકાપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ પંક-
પ્પમાણ” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને
ચાર નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ,

પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ચત્વારો ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, ચત્વાર-સ્તમઃ પ્રમાયાં ભવન્તિ ૪, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્ ચત્વા-રોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૫ । ઇતિ પ્રથમો વિકલ્પઃ । અથ ‘ એક , દ્વૌ, ત્રયઃ ’ ઇતિ દ્વિતીય વિકલ્પમાહ—‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ વાલુચ-પ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્, ત્રયો વાલુકા-પ્રમાયાં ભવન્તિ ૧, ‘ એવં એણં કમેણં જહા પંચણં તિયાસંજોગો મણિઓ તહા છણ્હવિ તિયાસંજોગો મણિયવ્વો ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન અભિલાપક્રમેણ યથા પશ્ચાન્નાં નૈરયિકાણાં ત્રિકસંયોગો મણિતસ્તથૈવ પણ્ણામપિ નૈરયિકાણામ્ ત્રિકસં-

અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ અહે સત્તમાણ) અથવા એક રત્નપ્રમા મેં, એક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ચાર ધૂમપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં એક નારક શર્ક-રાપ્રમા મેં ઓર ચાર નારક તમઃ પ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર ચાર નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૫, હિસ પ્રકાર સે યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈ, અથ ૧-૨-૩ રૂપ જો દ્વિતીય વિકલ્પ હૈં ઉસકી અપેક્ષા સૂત્રકાર કથન કરતે હૈં—(અહવા એગે રચણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ વાલુચપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં દો નારક શર્કરા મેં ઓર ત્રીન નારક વાલુકાપ્રમા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧, (એવં એણં કમેણં જહા પંચણં તિયા સંજોગો મણિઓ તહા છણ્હ વિ તિયા સંજોગો મણિયવ્વો) પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર હિસ અભિલાપક્રમ

એગે સક્કરપ્પમાણ, ચત્તારિ અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં, અને ચાર નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ચાર નારક તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને ચાર નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ૧-૨-૩ રૂપ બીજા વિકલ્પનું સૂત્રકાર કથન કરે છે. આ વિકલ્પના પાંચ ભાગ રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમા સાથે પછીની પૃથ્વીઓનો અનુક્રમે યોગ કરવાથી બને છે. જે પાંચ ભાગ નીચે પ્રમાણે સમજવા—“ અહવા એગે રચ-ણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, તિન્નિ વાલુચપ્પમાણ હોજ્જા ” (૬) અથવા તે ૬ નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રમામાં, બે નારક શર્કરાપ્રમામાં, અને ત્રણ નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવં એણં કમેણં જહા પંચણં તિયા સંજોગો

યોગો મણિતવ્યઃ, ' નવરં' એકો અહિઓ ઉચ્ચારેયવ્વો, સેસં તં ચેવ ' નવરમ્ પશ્ચ નૈરયિકાપેક્ષ્યા પળ્લાં નૈરયિકાણાં વિશેષસ્તુ એકોઽધિકોઽત્ર ઉચ્ચારયિતવ્યઃ, શેપં તદેવ પૂર્વોક્તમેવાવસેયમ્, તથાહિ-રત્નપ્રમાપ્રાધાન્યે પશ્ચદશ ૧૫, શર્કરાપ્રમા પ્રાધાન્યે દશ ૧૦, વાલુકાપ્રમા પ્રાધાન્યે પદ્મ ૬, પદ્મપ્રમા પ્રાધાન્યે ત્રયઃ ૩. ધૂમપ્રમા પ્રાધાન્યે એકઃ ૧, પશ્ચદશ, દશ, પદ્મ, ત્રયઃ, એક. ૧ (૧૫-૧૦-૬-૩-૧) इति सर्वसंमेलने पञ्चत्रिंशद् भङ्गाः ૩૫ । एते पञ्चत्रिंशत् पूर्वोक्तैर्दशभिर्विकल्पैः-गुणने पण्णां त्रिकसंयोगे सर्वे सार्धशतत्रय भङ्गा भवन्तीति ૩૫૦ । ' चउक् संयोगो वि तहेव ' पण्णां नैरयिकाणां चतुष्कसंयोगोऽपि तथैव पञ्च नैरयिक नरकचतुष्कसंयोगवदेव बोध्यः, अत्र पण्णां नैरयिकाणां नरकचतुष्कसंयोगेऽपि

સે પાંચ નૈરયિકોં કા ત્રિક સંયોગ કહા ગયા હૈ ઉસી તરહ સે છહ નારકોં કા ખી ત્રિકસંયોગ કહના ચાહિયે (નવરં એકો અહિઓ ઉચ્ચારેયવ્વો, સેસં તં ચેવ) પાંચ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા છહ નૈરયિકોં કે ત્રિક સંયોગ મેં યહ વિશેષતા હૈ કિ યહાં પર એક અધિક કા ઉચ્ચારણ કરના ચોહિયે-બાકી કા ઓર સવ કથન પહિલે જૈસા હી હૈ । હસકી સ્પષ્ટતા હસ પ્રકાર સે હૈ-રત્નપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૧૫, શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૧૦, વાલુકાપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૬, પદ્મપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૩ ઓર ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૧ હસ તરહ સે ચે સવ મિલકર ૩૫ અંગ હૈ । હન ૩૫ અંગોં કો પૂર્વોક્ત ૧૦ વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર છહ નારકોં કે ત્રિક સંયોગ મેં ૩૫૦ અંગ આ જાતે હૈ । (ચઉક્સંયોગો વિ તહેવ) છહ નારકોં કે ચતુષ્કસંયોગ મેં ખી ૧૦ વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૩૫૦ અંગ આ જાતે હૈ । ચતુષ્કસંયોગ મેં

મણિઓ તહા છહ વિ તિયા સજોગો મણિયવ્વો ” આ અભિલાપ ક્રમથી પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર જેવો પાંચ નારકોના ત્રિકસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એવો જ ૬ નારકોના ત્રિકસંયોગ પણ કહેવો જોઈએ. “ નવરં” એકો અહિઓ ઉચ્ચારેયવ્વો સેસં તંચેવ ” પાંચ નારકોના ત્રિકસંયોગ કરતાં ૬ નારકોના ત્રિકસંયોગમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે અહીં એક અધિકતું ઉચ્ચારણ કરવું જોઈએ. આકીતું સમસ્ત કથન આગળના કથન પ્રમાણે જ સમજવું. આ કથનતું સ્પષ્ટીકરણ નીચે મુજબ સમજવું-પ્રત્યેક વિકલ્પની અપેક્ષાએ રત્નપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૧૫, શર્કરાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૧૦, વાલુકાપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૬, પદ્મપ્રમાની પ્રધાનતાવાળા ૩ અને ધૂમપ્રમાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે. તે બધાં ત્રિકસંયોગી ભંગોનો સરવાળો ૩૫ થાય છે. ૩૫ ભંગવાળા ૧૦ વિકલ્પના ત્રિકસંયોગી ભંગો એકંદરે $35 \times 10 = 350$ થાય છે.

કિન્તુ નવરં એકો અબ્મહિઓ સંચારેયવ્વો જાવ પચ્છિમો મંગો અહવા દો વાલુય-
પ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ
હોજ્જા ' નવરં પચ્ચ નૈરયિકાણાં પચ્ચકપંચોગાપેક્ષયા પળ્ણાં નૈરયિકાણાં પચ્ચક-
સંયોગે વિશેષસ્તુ એકોઽભ્યધિકોઽત્ર સંચારયિતવ્વો યાવત્ પશ્ચિમોઽન્તિમો મદ્ધસ્તુ-
અથવા દ્વૌ વાલુકાપ્રમાયામ્ ભવતઃ, એકઃ પદ્ધપ્રમાયામ્ એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્ત
માયામ્ એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ, एषां પળ્ણાં નૈરયિકાણાં નરકપચ્ચકસંયોગે
પચ્ચભિર્વિકલ્પૈઃ પચ્ચાધિકશતમદ્ધા ભવન્તિ, તથાહિ-એકઃ, એકઃ, એકઃ એકઃ દ્વૌ ૧।
એક, એકઃ, એકઃ દ્વૌ, એકઃ ૨। એકઃ, એકઃ, દ્વૌ, એકઃ, એકઃ ૩। એકઃ દ્વૌ,
એકઃ, એકઃ એકઃ ૪। દ્વૌ, એકઃ, એકઃ, એકઃ, એકઃ, ૫। ઇતિ પચ્ચ વિકલ્પા ।।

નૈરયિકોં કે નરકપંચક કે સંયોગ કી तरह હી જાનના ચાહિયે કિન્તુ
(નવરં એકો અબ્મહિઓ સંચારેયવ્વો જાવ પચ્છિમો મંગો અહવા દો
વાલુયપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ એગે તમપ્પમાએ એગે
અહે સત્તમાએ હોજ્જા) પાંચ નૈરયિકોં કે પંચકસંયોગ કી અપેક્ષા છહ
નૈરયિકોં કે પંચક સંયોગ મેં વિશેષતા એક કે અધિક સંચાર કરને કી
હૈ યાવત્ અન્તિમ મંગ-અથવા-દો વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા
મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃપ્રમા મેં, ઓર એક નારક
અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ इन છહ નૈરયિકોં કે નરક-
પંચક કે સંયોગ મેં પાંચ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૦૫ મંગ હોતે હૈ-પાંચ
વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈ-૧-૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૧-૨-૧, ૧-૧-૨-૧-૧,
૧-૨-૧-૧-૧, ૨-૧-૧-૧-૧ એક એક વિકલ્પ મેં યહાં પર ૨૧-૨૧

અબ્મહિઓ સંચારેયવ્વો જાવ પચ્છિમો મંગો-અહવા દો વાલુયપ્પમાએ, એગે પંક-
પ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ, એગે તમપ્પમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” પાંચ
નારકોના પંચકસંયોગમાં એકનો અધિક સંચાર કરવાની જ વિશેષતા છે.
આ રીતે છેલ્લો પંચસંયોગી ભંગ આ પ્રમાણે બને છે-“ અથવા બે નારક
વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક
તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ”

છ નારકોના નરકપંચકના સંયોગની અપેક્ષાએ પાંચ વિકલ્પ થાય છે.
તે પાંચે વિકલ્પના કુલ ૧૦૫ ભંગ થાય છે પાંચ વિકલ્પ આ પ્રમાણે બને
છે-૧-૧-૧-૧-૨ નો પહેલો વિકલ્પ, ૧-૧-૧-૨-૧ નો બીજો વિકલ્પ,
૧-૧-૨-૧-૧ નો ત્રીજો વિકલ્પ, ૧-૨-૧-૧-૧ નો ચોથો વિકલ્પ અને
૨-૧-૧-૧-૧ નો પાંચમો વિકલ્પ. પ્રત્યેક વિકલ્પના નીચે પ્રમાણે ૨૧ ભંગ

एकैकस्मिन् विकल्पे एकविंशतिरेकविंशतिर्भङ्गा भवन्ति । तथाहि—रत्नप्रभाप्राधान्ये पञ्चदश १५, शर्कराप्रभाप्राधान्ये पञ्च ५, वालुकाप्रभाप्राधान्ये एकः १ । एवम् १५-५-१=२१, पञ्चदश, पञ्च, एकइवेति सर्वसमेलने जाता एकविंशतिः २१ । एतेषां पञ्चभिर्विकल्पैर्गुणने षण्णां पञ्चकसंयोगे पञ्चाधिकशतभङ्गा भवन्तीति १०५।

अथ षण्णां नैरयिकाणां षट्कसंयोगे सप्तभङ्गान् प्रतिपादयति—‘अहवा एगे रयणप्पभाए इत्यादि । ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए जाव एगे तमाए होज्जा १, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, यावत् एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायां भवति १, ‘अहवा एगे रयणप्पभाए, जाव एगे धूमप्पभाए, एगे अहे सत्तमाए होज्जा २, अथवा एको रत्नप्रभायाम् यावत् एकः शर्कराप्रभायाम्, एकः पङ्कप्र-

भंग होते हैं। जो इस प्रकार से हैं—रत्नप्रभा की प्रधानता से १५, शर्कराप्रभा की प्रधानता से ५, और वालुकाप्रभा की प्रधानता से १ इनका जोड़ २१ होता है इन २१ को ५ विकल्पों से गुणा करने पर छह नारकों के पंचक संयोग में १०५ भंग आ जाते हैं। अब छह नैरयिकों के षट्क संयोग में सातभंगों को सूत्रकार दिखलाते हैं—(अहवा-एगे रयणप्पभाए, इत्यादि—(अहवा एगे रयणप्पभाए एगे सक्करप्पभाए, जाव एगे तमाए होज्जा १) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, एक धूमप्रभा में और एक नारक तमःप्रभा में उत्पन्न हो जाता है १, (अहवा एगे रयणप्पभाए, जाव एगे धूमप्पभाए एगे अहे सत्तमाए होज्जा २) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में,

બને છે—રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૫, શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૫ અને વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ આ રીતે પહેલા વિકલ્પના કુલ ૨૧ ભંગ થાય છે એવા ૨૧ ભંગવાળા પાંચ વિકલ્પના $21 \times 5 = 105$ કુલ પંચકસંયોગી ભંગો થાય છે.

હવે છ નારકોના છ નરકોમાં પ્રવેશની અપેક્ષાએ જે સાત ષટ્કસંયોગી ભંગ બને છે તે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—“અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, જાવ એગે તમાણ હોજ્જા” (૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રયણપ્પમાણ, જાવ એગે ધૂમપ્પમાણ, એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૨) અથવા એક

માયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૨, 'અહવા એગે રચણપ્પ-
માએ, એગે તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા ૩, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ યાવત્
એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્. એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પહ્લુપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ
પ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ૩, 'અહવા એગે રચણપ્પમાએ જાવ એગે વાલુ-
ચપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૪, અથવા એકો રત્ન
પ્રમાયાં યાવત્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં એકો વાલુકાપ્રમાયાં એકો ધૂમપ્રમાયાં
યાવત્ એકસ્તમપ્રમાયામ્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ ૪, 'અહવા એગે રચ-
ણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ૫,'
અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, એકઃ પહ્લુપ્રમાયામ્, યાવત્

એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ
સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૨, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ,
એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક
નારક રત્નપ્રમા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકા-
પ્રમા મેં એક નારક પંકપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક
નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૩ (અહવા એગે
રચણપ્પમાએ જાવ એગે વાલુચપ્પમાએ એગે ધૂમપ્પમાએ જાવ એગે અહે
સત્તમાએ હોજ્જા ૪) અથવા-એક નારક રત્નપ્રમા મેં યાવત્ એક નારક
શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં,
એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં
ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, (અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ,
એગે પંકપ્પમાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા- એક નારક

નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક
નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં
ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રચણપ્પમાએ, જાવ એગે પંકપ્પમાએ, એગે તમાએ,
એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-
પ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક
નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“અહવા એગે રચણપ્પમાએ, જાવ એગે વાલુચપ્પમાએ, એગે ધૂમપ્પમાએ જાવ
એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરા-
પ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક
નીચે સાતમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રચણપ્પમાએ, એગે સક્ક-
રપ્પમાએ, એગે પંકપ્પમાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૫) અથવા એક

एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति ५, 'अहवा एगे रयणप्पभाए एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा ६, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमःप्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति ६, 'अहवा एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा ७, अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, यावत् एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, एकस्तमः प्रभायाम्, एकोऽधः सप्तम्यां भवति ७ ॥ इति पण्णां षट्संयोगे सप्त भङ्गाः भवन्ति ७। तथा च पण्णां नैरयिकाणां नैरयिकप्रवेशने चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः भवन्ति. तथाहि-एकसंयोगे सप्त ७, द्विकसंयोगे पञ्चाधिकशतम्

રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં એક તમઃપ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૫, (અહવા એગે રયણપ્પભા.એ એગે વાલુ-યપ્પભા.એ જાવ એગે અહે સત્તમા.એ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૬, (અહવા એગે સક્કરપ્પભા.એ, એગે વાલુયપ્પભા.એ, જાવ એગે અહે સત્તમા.એ) અથવા એક નારક શર્ક-રાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૭. હવે પ્રકાર કે યે સાત અંગ છહ નૈર-યિકોં કે ષટ્કસંયોગ મેં હુ.એ હૈ. હવે તરહ છહ નૈરયિકોં કે નૈરયિક પ્રવેશનક મેં એક સંયોગ કે ૭ અંગ, દ્વિક સંયોગ કે ૧૦૫ અંગ, ત્રિક

નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમ પ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા એગે રયણપ્પભા.એ, એગે વાલુયપ્પભા.એ, જાવ એગે અહે સત્તમા.એ હોજ્જા” (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે સક્કરપ્પભા.એ, જાવ એગે અહે સત્તમા.એ હોજ્જા” (૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં, એક તમઃપ્રભામાં અને એક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ રીતે ૭ નારકોના ષટ્સંયોગી ભંગ ૭ થાય છે. આ રીતે ૬ નારકોના એકસંયોગી ભંગ ૭, દ્વિકસંયોગી ભંગ ૧૦૫, ત્રિક-

૧૦૫, ત્રિકસંયોગે પચ્ચાશદધિકશતત્રયમ્ ૩૫૦, ચતુષ્કસંયોગે સાર્ધશતત્રયમ્ ૩૫૦, પચ્ચકસંયોગે પચ્ચાધિકશતમ્ ૧૦૫, ષટ્કસંયોગે સપ્ત, ૭ ઇતિ, એવમ્-૭+૧૦૫ ૩૫૦+૩૫૦+૧૦૫+૭=૯૨૪ ઇતિ પળ્લાં નૈરયિકાળાં સર્વે ચતુર્વિંશત્યધિક- નવશતભજ્ઞાઃ ભવન્તીતિ ॥ સૂ. ૫ ॥

પઙ્ નૈરયિકાળાં કોઠકમિદમ્—	
પળ્લામ્ એકસંયોગે	૭
„ દ્વિકસંયોગે	૧૦૫
„ ત્રિકસંયોગે	૩૫૦
„ ચતુષ્કસંયોગે	૩૫૦
„ પચ્ચકસંયોગે	૧૦૫
„ ષટ્કસંયોગે	૭
સર્વસંમેલને	૯૨૪ ભજ્ઞાઃ

મૂલમ્—સત્ત ભંતે ! નેરઙ્ગયા નેરઙ્ગયપ્પવેસણણં પવિસમાળા પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પભાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા ૭ । અહવા એગે રયણપ્પભાણ, છ સવ્કરપ્પભાણ હોજ્જા, એવં એણં કમેણં જહા છળંહં દુયા સંજોગો તહા સત્તળંહં વિ, ભાણિયવં, નવરં એગો અબ્ભહિઓ સંચારિજ્જઙ્, સેસં તં ચેવ, તિયાસંજોગો, ચઙ્કકસંજોગો, પંચસંજોગો, છવ્કકસંજોગો ય, છળંહં જહા, તહા—સત્તળંહં વિ, ભાણિયવ્વો, નવરં એક્કેક્કો, અબ્ભહિઓ સંચારેવ્વો જાવ છવ્કકગ્ગસંજોગો અહવા દો સવ્કરપ્પભાણ, એગે વાલ્લુયપ્પભાણ, જાવ એગે અહે-

સંયોગ કે ૩૫૦ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગ કે ૩૫૦ ભંગ, પંચક સંયોગ કે ૧૦૫ ભંગ ઓર ષટ્ક સંયોગ કે ૭ ભંગ જોડકર કુલ ૯૨૪ ભંગ હોતે હૈં ॥ સૂ. ૫ ॥

સંયોગી ભંગ ૩૫૦, ચતુષ્કસંયોગી ભંગ ૩૫૦, પંચકસંયોગી ભંગ ૧૦૫ અને ષટ્કસંયોગી ભંગ ૭ થાય છે. તે બધાં મળીને કુલ ૯૨૪ ભંગ થાય છે. સૂ. ૫

સત્તમાણ હોજ્જા, અહવા ઇમે રચણપ્રમાણ, ઇમે સત્કરણપ્રમાણ,
જાવ ઇમે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ॥ સૂ. ૬ ॥

છાયા—સપ્તમદન્ત ! નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ પુચ્છા ?
ગાઙ્ગેય ! રત્નપ્રમાયાંવા ભવન્તિ, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ૭, અથવા ઇકો
રત્નપ્રમાયાં પટ્ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવમ્ એતેન ક્રમેણ યથા પળ્લાં દ્વિકસંયો-
ગસ્તથા સપ્તાનામપિ ભણિતવ્યઃ, નવરમ્—એકઃ અભ્યધિકઃ સંચાર્યેત, શેષંતદેવ,
ત્રિકસંયોગશ્ચતુષ્કસંયોગઃ પશ્ચકસંયોગઃ પટ્કસંયોગશ્ચ પળ્લાં યથા તથા સપ્તા-
નામપિ ભણિતવ્યઃ, નવરમ્ એકૈકોઽભ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યો, યાવત્ પટ્કસંયોગઃ,
અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ ઇકો વાલુકાપ્રમાયામ્, યાવત્ ઇકોઽધઃ સપ્તમ્યાં
ભવતિ, અથવા ઇકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ ઇકોઽધઃ
સપ્તમ્યાં ભવતિ । ॥ સૂ. ૬ ॥

ટીકા—અથ સપ્ત નૈરયિકાણાં ષોડશાધિકસપ્તદશશત (૧૭૧૬) મજ્ઞાન્
પ્રતિપાદયિતુમાહ—‘ સત્ત મંતે ! નેરહ્યા ’ ઇત્યાદિ । ‘ સત્ત મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્ય
પવેસણણં પવિસમાણા પુચ્છા ’ ગાઙ્ગેય પુચ્છતિ—હે મદન્ત ! સપ્ત નૈરયિકાઃ નૈર-
યિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ નૈરયિકભવપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રમાયાં, કિંવા
શર્કરાપ્રમાયાં કિંવા વાલુકાપ્રમાયાં, કિંવા પટ્કપ્રમાયાં, કિંવા

ટીકાર્થ—સૂત્રકાર ને હસ સૂત્ર દ્વારા સાત નૈરયિકોં કે ૧૭૧૬
મંતોં કા પ્રતિપાદન ક્રિયા હૈ—હસમેં ગાંગેય ને પ્રમુ સે એસા પૂછા હૈ—
(સત્ત મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિસમાણા પુચ્છા) હે મદન્ત !
સાત નારક નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા પ્રવેશ કરતે હુએ નૈરયિક ભવ મેં
પ્રવેશ કરતે હુએ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં ?
યા વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રમા મેં

ટીકાર્થ—સૂત્રકારે આ સૂત્ર દ્વારા સાત નારકોના સાત નરકોમાં પ્રવેશ-
નક વિષેના ૧૭૧૬ ભંગોતુ નીચે પ્રમાણે પ્રતિપાદન કર્યું છે—

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન —“ સત્ત મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં પવિ-
સમાણા પુચ્છા ” હે મદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી નારક-
ભવમાં પ્રવેશ કરતા સાત નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરા-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય
છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ધૂમપ્રભાયાં, કિંત્વા તમ પ્રભાયાં, કિંત્વા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ? इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! रघण्यप्भाए वा होज्जा जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७’ हे गाङ्गेय ! ते मत्त नैरयिका नैरयिकप्रवेगल कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पङ्कप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथ द्विकसंयोगे पट्त्रिंशत्यधिकशत भङ्गानाह—‘ अहवा एगे रघण्यप्भाए, छ सक्करप्भाए होज्जा ’ अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, पट्त्रિंशत्यधिकशत नैરયિકાઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘ एवं एएणं कमेणं जहा छण्हं दुया संजोगो तथा सत्तण्ह वि भाणियव्वं ’ एवं पूर्वોક્તરીત્યા एनेन आलापक-
होते हैं ? या तमः प्रभा में होते हैं ? या अधः सप्तमी में होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय ! (रघण्यप्भाए वा, होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ७) वे सात नारक नैरयिक, नैरयिक प्रवेश करते हुए रत्नप्रभा में भी होते हैं, यावत् शर्कराप्रभा में भी, वालुकाप्रभा में भी होते हैं, पङ्कप्रभा में भी होते हैं, धूमप्रभा में भी होते हैं, तमः प्रभा में भी होते हैं, और अधः सप्तमी पृथिवी में भी होते हैं । यहाँ पर “होते हैं” शब्द का अर्थ है उत्पन्न होते हैं । ७ । अब सूत्रकार इनके द्विक संयोग में जायमान १२६ अंगों को कहते हैं—(अहवा एगे रघण्यप्भाए, छ सक्करप्भाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और छह नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं १, (एवं एएणं कमेणं जहा छण्हं दुयासंजोगो तथा सत्तण्ह वि भाणियव्वं) पूर्वोक्त रीति से जैसा

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા । ” હે ગાંગેય ! “ રઘણ્યપ્ખાએ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા ” નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નરકલવમાં પ્રવેશ કરતા તે સાત નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે સાત એકસંયોગી લંગ થાય છે.

હવે સૂત્રકાર દ્વિકસંયોગી ૧૨૬ લંગોનું નિરૂપણ કરતા કહે છે કે—
“ અહવા એગે રઘણ્યપ્ખાએ, છ સક્કરપ્ખાએ, હોજ્જા ” અથવા તેા સાત નારકો-
માંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના છ નારક શર્કરા-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं एएणं कमेणं जहा छण्हं दुयासंजोगो तथा सत्तण्ह वि भाणियव्वं ” આ આલાપક કેમથી અને પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર

ક્રમેણ યથા પક્ષાં નૈરયિકાણાં દ્વિકસંયોગો મણિતસ્તથા સપ્તનામપિ નૈરયિકાણાં દ્વિકસંયોગો મણિતઃ ‘ નવરં ઇગો અઘ્મહિઓ સંચારિઙ્ગહ. ’ નવરં પટ્ નૈરયિકાપેક્ષયા સપ્ત નૈરયિકાણાં વિશેષઃ પુનરયમેવ યત્ ઇકોઘ્યધિકઃ સંચાર્યતે, ‘ સેસં તંચેવ ’ શેષતદેવ-પૂર્વોક્તવદેવ વોધ્યમ્ ।

અત્ર સપ્તાનાં દ્વિકસંયોગે પટ્ટમિર્થિકલ્પૈઃ પટ્વિંશત્યધિકશત (૧૨૬) મજ્ઞાઃ ભવન્તિ । પટ્વિકલ્પાત્ત્વમે-૧૬: પટ્ ૧, દ્વૌ પચ્ચ ૨, ત્રયશ્ચત્વારઃ ૩, ચત્વારસ્ત્રયઃ ૪, પચ્ચ દ્વૌ ૫, પટ્ ૧૬: ૬, (૧-૬, ૨-૫, ૩-૪, ૪-૩, ૫-૨, ૬-૧) ઇકો રત્નપ્રભાયાં પટ્ શર્કરાપ્રભાયામ્, ઇત્યાદિ ક્રમેણ રત્નપ્રભાપ્રાધાન્યે પટ્ ૬, શર્કરાપ્રભાપ્રાધાન્યે પચ્ચ ૫, વાલુકાપ્રભાપ્રાધાન્યે ચત્વારઃ ૪, પટ્ટપ્રભાપ્રાધાન્યે ત્રયઃ ૩ ધૂમ

હસ આલાપકક્રમ સે છહ નૈરયિકોં કા દ્વિક સંયોગ કહા જા જુકા હૈ ઉસી તરહ સે સાત નારકોં કા ભી દ્વિક સંયોગ કહના ચાહિયે (નવર ઇગો અઘ્મહિઓ સંચારિઙ્ગહ) પરન્તુ છહ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા યહાં પર યહ વિશેષતા હૈ કિ યહાં ઇક અધિક કા સંચાર કિયા જાતા હૈ । (સેસં તં ચેવ) ઓર વાકી કા સ્વ કથન પૂર્વોક્ત અનુસાર હી હૈ । અવ સૂત્રકાર યહ પ્રકટ કરતે હૈં કિ સાત નારકોં કે દ્વિક સંયોગ મેં છહ વિકલ્પોં દ્વારા ૧૨૬ ભંગ હોતે હૈં વે છહ વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈં- ૧-૬, ૨-૫, ૩-૪, ૪-૩, ૫-૨, ૬-૧, “ ઇક નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર છહ નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ” ઇત્યાદિ ક્રમ સે રત્નપ્રભા કી પ્રધાનતા લેકર ૬ ભંગ, શર્કરાપ્રભા કી પ્રધાનતા સે ૫ ભંગ, વાલુકાપ્રભા કી પ્રધાનતા સે ૪ ભંગ, પંકપ્રભા કી પ્રધાનતા સે ૩ ભંગ,

જેવો ૬ નારકોનો દ્વિકસંયોગ કહેવામાં આવ્યો છે, એવો જ ૭ નારકોના દ્વિકસંયોગ પણ કહેવો જોઈએ. “ નવરં ઇગો અઘ્મહિઓ સંચારિઙ્ગહ ” પરન્તુ છ નારકો કરતા એટલી જ વિશેષતા સમજવાની છે કે અહીં એકનો અધિક સંચાર કરવો જોઈએ. “ સેસં તંચેવ ” અને ખાકીનું સમસ્ત કથન પહેલાના કથન મુજબ સમજવું.

હવે સૂત્રકાર એ પ્રકટ કરે છે કે સાત નારકોના દ્વિકસંયોગમાં નીચે પ્રમાણે ૬ વિકલ્પ બને છે. ૧-૬ નો પહેલો વિકલ્પ, ૨-૫ નો બીજો વિકલ્પ, ૩-૪ નો ત્રીજો વિકલ્પ, ૪-૩ નો ચોથો વિકલ્પ, ૫-૨ નો પાંચમો વિકલ્પ, અને ૬-૧ નો છઠ્ઠો વિકલ્પ. “ અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને ખાકીના ૬ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ” આ ક્રમ પ્રમાણે રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬ ભંગ, શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૫ ભંગ, વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૪ પંક પ્રભાના પ્રધાનતાવાળા ૩ ભંગ ધૂમપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૨ ભંગ અને તમઃપ્રભાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે દરેક

પ્રમાપ્રાધાન્યે દ્વૌ ૨, તમઃપ્રમા પ્રાધાન્યે એકઃ ૧ । પદ્, પદ્મ, ચત્વારઃ, ત્રયઃ, દ્વૌ, એકઃ, (૬-૫-૪-૩-૨-૧) એવં સર્વસંમેલને એકવિંશતિર્મદ્ઘાઃ ૨૧, મવન્તિ, એવાં પદ્મભિવિકલ્પૈર્ગુણને સર્વે પદ્મવિંશત્યધિકશત (૧૨૬) મદ્ઘા મવન્તીતિ । તથા ‘ તિયાસંજોગો ચત્કસંજોગો પંચગસંજોગો છક્કસંજોગો ય છળં જહા તહા સત્તળં વિ ભાણિયવ્વો ’ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પદ્મકસંયોગઃ પદ્મકસંયોગશ્ચ ષળ્લાં નૈરયિકાળાં યથા પ્રતિપાદિતસ્તથા સપ્તાનામપિ નૈરયિકાળાં મણિતવ્ય, ‘ નવરં એકેક્કો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો જાવ છક્કસંયોગો ’ નવરં પદ્મનૈરયિકાપેક્ષયા સપ્તનૈરયિકાળાં વિશેષઃ પુનરયમેવ યત્ અત્ત સપ્તનૈરયિકાલાપકેષુ એકૈકઃ અધ્યધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ યાવત્ દ્વિકસંયોગઃ, ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પદ્મકસંયોગઃ, પદ્મકસંયોગઃ । અથ સપ્તાનાં પદ્મસંયોગે અન્તિમ

ધ્રુમપ્રમા કી પ્રધાનતા સે દો ભંગ ઔર તમઃ પ્રમા કી પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોતા હૈ । इन सब का योग करने पर २१ भंग आते हैं । इन २१ भंगों का ६ भंगों के साथ गुणा करने पर १२६ भंग हो जाते हैं । तथा (तियासंजोगो चत्कसंजोगो पंचगसंजोगो छक्कसंजोगो य छणं जहा तहा सत्तणं वि भाणियव्वो) छह नारकों का त्रिक संयोग चतुष्क संयोग, पंचकसंयोग और षट्कसंयोग पहिले जैसा प्रतिपादित किया गया है, उसी तरह से सात नारकों का भी यह सब प्रतिपादित कर लेना चाहिये “ नवरं ” किन्तु “ एक्केक्को अव्महिओ संचारेयव्वो ” छह नैरयिकों की अपेक्षा से सात नैरयिकों के इन संयोगों में यही अन्तर है कि यहां सात नैरयिकों के आलापों में एक एक का अधिक संचार किया गया है और यह संचार द्विक संयोग में, त्रिक संयोग में,

વિકલ્પના ૬+૫+૪+૩+૨+૧=૨૧ ભંગ બનતા હોવાથી ૬ વિકલ્પના કુલ ૨૧×૬=૧૨૬ દ્વિકસંયોગી ભંગ બને છે

તથા “ તિયાસંજોગો, ચત્કસંજોગો, પંચગસંજોગો, છક્કસંજોગો ય છળં જહા તહા સત્તળં વિ ભાણિયવ્વો ” છ નારકોના ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ અને ષટ્કસંયોગનું જેવું પ્રતિપાદન પહેલાં કરવામાં આવ્યું છે, એજ પ્રકારનું સાત નારકોનું પણ આ બધાં સંયોગો વિષે પ્રતિપાદન કરવું જોઈએ. “ નવરં ” પરન્તુ “ એકેક્કો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો ” પણ ૬ નારકોના કરતાં સાત નારકોના સંયોગમાં એટલીજ વિશેષતા છે કે અહીં સાત નારકોના આલાપોમાં એક એક અધિક સંચાર કરવામાં આવ્યો છે, અને તે સંચાર દ્વિકસંયોગમાં, ત્રિકસંયોગમાં, ચતુષ્કસંયોગમાં પંચકસંયોગમાં અને ષટ્કસંયોગમાં કરવામાં આવ્યો છે. સાત નારકોના ષટ્ક સંયોગમાં છેલ્લો

દ્વિચત્વારિંશત્તમ મહામાહ—‘ અહવા દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ અથવા દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતઃ, એકો વાલુકાપ્રમાયાં ભવતિ, યાવત્—એકઃ પટ્ટપ્રમાયામ્, એકો ધૂમપ્રમાયામ્, એકસ્તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽધઃ સપ્તમ્યાં ભવતિ ।

તત્ર ત્રિકસંયોગ-ચતુષ્કસંયોગ-પંચકસંયોગ-ષટ્કસંયોગેષુ જાયમાનાન્ મહાન્ પ્રદર્શયતિ, તત્ર સપ્તાનાં ત્રિકસંયોગે પંચદશભિર્વિકલ્પૈઃ પંચવિંશત્યધિક પંચશત (૫૨૫) મહાઃ ભવન્તિ । અત્ર પંચદશવિકલ્પાઃ યથા—એક. એકઃ પંચ ૧, એકઃ દ્વૌ ચત્વારઃ ૨, દ્વૌ એકઃ ચત્વારઃ ૩, એકઃ ત્રયઃ ત્રયઃ ૪, દ્વૌ દ્વૌ ત્રયઃ ૫, ત્રયઃ એકઃ ત્રયઃ ૬, એકઃ ચત્વારઃ દ્વૌ ૭, દ્વૌ ત્રયઃ દ્વૌ ૮, ત્રયઃ દ્વૌ દ્વૌ ૯, ચત્વારઃ એકઃ દ્વૌ ૧૦, એકઃ પંચ એકઃ ૧૧, દ્વૌ ચત્વારઃ એકઃ ૧૨, ત્રયઃ ત્રયઃ એકઃ ૧૩,

ચતુષ્ક સંયોગ મેં પંચકસંયોગ મેં ઓર ષટ્કસંયોગ મેં હુઆ હૈ સાત નારકોં કે ષટ્કસંયોગ મેં જો અન્તિમ ૪૨ વાં ભંગ હૈ વહ (અહવા દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા) અથવા દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રમા મેં, એક નારક પંકપ્રમા મેં એક નારક ધૂમપ્રમા મેં, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતાં હૈ ” યહ હૈ ।

અવ ત્રિક સંયોગ મેં, ચતુષ્ક સંયોગ મેં, પંચક સંયોગ મેં ઓર ષટ્કસંયોગ મેં જાયમાન મહાં કો દિશાયા જાતા હૈ । વહાં સાત નારકોં કે ત્રિકસંયોગ મેં ૧૫ વિકલ્પોં દ્વારા ૫૨૫ ભંગ હોતે હૈં । યે કિસ પ્રકાર સે હોતે હૈં ? સો વહી પ્રકાર અવ કહા જાતા હૈ—૧-૧-૫, ૧-૨-૪, ૨-૧-૪, ૧-૩-૩, ૨-૨-૩, ૩-૧-૩, ૧-૪-૨, ૨-૩-૨, ૩-૨-૨,

(૪૨ મો) ભગ આ પ્રમાણે બને છે—“ અહવા દો સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુ-યપ્પમાણ, જાવ એગે અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા બે નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ત્રિકસંયોગમાં, ચતુષ્કસંયોગમાં, પંચકસંયોગમાં અને ષટ્કસંયોગમાં બે ભગો બને છે તેમને પ્રકટ કરવામાં આવે છે—સાત નારકોના ત્રિકસંયોગમાં ૧૫ વિકલ્પો દ્વારા ૫૨૫ કુલ ભંગ થાય છે. તે વિકલ્પો આ પ્રમાણે બને છે—(૧) ૧-૧-૫ નો, (૨) ૧-૨-૪ નો, (૩) ૨-૧-૪ નો, (૪) ૧-૩-૩ નો, (૫) ૨-૨-૩ નો, (૬) ૩-૧-૩ નો, (૭) ૧-૪-૨ નો, (૮) ૨-૩-૨ નો, (૯) ૩-૨-૨ નો, (૧૦) ૪-૧-૨ નો,

ચત્વારઃ દ્વૌ એકઃ ૧૪, પચ્ચ એક એકઃ ૧૫। (૧-૧-૫, ૧-૨-૪, ૨-૧-૪, ૧-૩-૩, ૨-૨-૩, ૩-૧-૩, ૧-૪-૨, ૨-૩-૨, ૩-૨-૨, ૪-૧-૨, ૧-૫-૧, ૨-૪-૧, ૩-૩-૧, ૪-૨-૧, ૫-૧-૧) એકો રત્નપ્રમાણામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાણામ્, પચ્ચ વાલુકાપ્રમાણામ્, इत्यादि क्रमेण रत्नप्रमाणाधान्ये पञ्चदश ૧૫, શર્કરાપ્રમાણાધાન્યે દશ ૧૦, વાલુકાપ્રમાણાધાન્યે પટ્ ૬, પંક્તપ્રમાણાધાન્યે ત્રયઃ ૩, ધૂમપ્રમાણાધાન્યે એકઃ ૧, પચ્ચદશ, દશ, પટ્ ત્રયઃ, એકઃ (૧૫-૧૦-૬-૩-૧) એવં સર્વ સંમેલને પચ્ચત્રિશદ્ મજ્ઞાઃ (૩૫) ભવન્તિ । એવાં પચ્ચદશમિર્વિકલ્પૈર્ગુણે પચ્ચત્રિશત્યધિકપચ્ચશત (૫૨૫) મજ્ઞાઃ ભવન્તીતિ ।

અથ સપ્તાનાં ચતુષ્કસંયોગે વિંશત્યા વિકલ્પૈઃ સપ્તશત (૭૦૦) મજ્ઞા ભવન્તિ । વિંશતિર્વિકલ્પા યથા-એકઃ એક. એકઃ ચત્વારઃ ૧, એકઃ એકઃ દ્વૌ ત્રયઃ ૨, એકઃ

૪-૧-૨, ૧-૫-૧, ૨-૪-૧, ૩-૩-૧, ૪-૨-૧, ૫-૧-૧, એ યદાં ૧૫ વિકલ્પ હોતે હૈં હનકા તાત્પર્ય એસા હૈ “ કિ એક નારક રત્નપ્રમા મૈ, એક નારક શર્કરાપ્રમા મૈ ઓર ૫ નારક વાલુકાપ્રમા મૈ ઉત્પન્ન હોતે હૈં ” હસી ક્રમ સે રત્નપ્રમા પૃથિવી કી પ્રમાનતા મૈ ૧૫ અંગ હો જાતે હૈં । શર્કરાપ્રમા કી પ્રમાનતા સે ૧૦ અંગ હોતે હૈં, વાલુકાપ્રમા કી પ્રમાનતા સે ૬ અંગ હોતે હૈં, પંક્તપ્રમા કી પ્રમાનતા સે ત્રીન અંગ હોતે હૈં, ઓર ધૂમપ્રમા કી પ્રમાનતા સે એક અંગ હોના હૈ । હસનરહ સે એ ૧૫-૧૦-૬-૩=૧ યોગ મૈ ૩૫ હોતે હૈં સો હનકે સાથ ૧૫ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૫૨૫ અંગ નિષ્પન્ન હો જાતે હૈં ।

સાત નારકોં કે ચતુષ્ક સંયોગ મૈ ૨૦ વિકલ્પોં દ્વારા ૭૦૦ અંગ હોતે હૈં-એ કૈસે હોતે હૈં ? સો અવ હસી પ્રકાર કૌ દિહાતે હૈં-૧-૧-૧

(૧૧) ૧-૫-૧ નો, (૧૨) ૨-૪-૧ નો, (૧૩) ૩-૩-૧ નો (૧૪) ૪-૨-૧ નો અને (૧૫) ૫-૧-૧ નો પહેલા વિકલ્પનું તાત્પર્ય-એક નારક રત્નપ્રમામા, એક નારક શર્કરાપ્રમામા, અને પાંચ નારક વાલુકાપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય છે. એજ ક્રમે રત્નપ્રમાપૃથ્વીની પ્રમાનતાવાળા ૧૫ ભંગ, શર્કરાપ્રમાની પ્રમાનતાવાળા ૧૦ ભંગ, વાલુકાપ્રમાની પ્રમાનતાવાળા ૬ ભંગ, પંક્તપ્રમાની પ્રમાનતાવાળા ૩ ભંગ અને ધૂમપ્રમાની પ્રમાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પના ૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૩૫ ભંગ થાય છે. એવાં ૧૫ વિકલ્પો બનતા હોવાથી ત્રિકસંયોગી કુલ ભંગ ૩૫×૧૫=૫૨૫ થાય છે.

સાત નારકોના ચતુષ્કસંયોગમાં ૨૦ વિકલ્પો દ્વારા કુલ ૭૦૦ ભંગ થાય છે. તે ૨૦ વિકલ્પો કેવાં હોય છે તે નીચે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

દ્વૌ એકઃ ત્રયઃ ૩, દ્વૌ એકઃ એકઃ ત્રયઃ ૪, એકઃ એકઃ ત્રયઃ દ્વૌ ૫, એકઃ દ્વૌ દ્વૌ દ્વૌ ૬,
 દ્વૌ એકઃ દ્વૌ દ્વૌ ૭, એક. ત્રય. એકઃ દ્વૌ ૮, દ્વૌ દ્વૌ એકઃ દ્વૌ ૯, ત્રયઃ એકઃ એકઃ
 દ્વૌ ૧૦, એકઃ એકઃ ચત્ત્વારઃ એકઃ ૧૧, એકઃ દ્વૌ ત્રયઃ ૧૨, દ્વૌ એકઃ ત્રયઃ
 એકઃ ૧૩, એકઃ ત્રયઃ દ્વૌ એકઃ ૧૪, દ્વૌ દ્વૌ દ્વૌ એકઃ ૧૫, ત્રયઃ એકઃ દ્વૌ એકઃ
 ૧૬, એકઃ ચત્ત્વારઃ એકઃ એકઃ ૧૭, દ્વૌ ત્રયઃ એકઃ એકઃ ૧૮, ત્રયઃ દ્વૌ એકઃ
 એકઃ ૧૯, ચત્ત્વારઃ એકઃ એકઃ એકઃ ૨૦, (૧-૧-૧-૪, ૧-૧-૨-૩, ૧-૨-૧-૩, ૨-૧-૧-૩, ૧-૧-૩-૨, ૧-૨-૨-૨, ૨-૧-૨-૨, ૧-૩-૧-૨,
 ૨-૨-૧-૨, ૩-૧-૧-૨, ૧-૧-૪-૧, ૧-૨-૩-૧, ૨-૧-૩-૧, ૧-૩-૨-૧, ૨-૨-૨-૧, ૩-૧-૨-૧, ૧-૪-૧-૧, ૨-૩-૧-૧, ૩-૨-૧-૧,
 ૪-૧-૧-૧) એકો રત્નપ્રભાયામ્ , એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ , એકઃ વાલુકાપ્રભાયામ્ , ચત્ત્વારઃ પદ્મપ્રભાયામ્ , ઇત્યાદિ ક્રમેણ રત્નપ્રભાપ્રાધાન્યે વિંશતિઃ
 ૨૦, શર્કરાપ્રભાપ્રાધાન્યે દશ ૧૦, વાલુકાપ્રભાપ્રાધાન્યે ચત્ત્વાર ૪, પદ્મપ્રભાપ્રા-

-૪, ૧-૧-૨-૩, ૧-૨-૧-૩, ૨-૧-૧-૩, ૧-૧-૩-૨, ૧-૨-૨-૨, ૨-૧-૨-૨, ૧-૩-૧-૨, ૨-૨-૧-૨, ૩-૧-૧-૨, ૧-૧-૪-૧, ૧-૨-૩-૧, ૨-૧-૩-૧, ૧-૩-૨-૧, ૨-૨-૨-૧, ૩-૧-૨-૧, ૧-૪-૧-૧, ૨-૩-૧-૧, ૩-૨-૧-૧, ૪-૧-૧-૧, એ ૨૦ વિકલ્પ યહાં હોતે હૈં ।
 इनका तात्पर्य ऐसा है कि ७ नारकों में से एक नारक रत्नप्रभा में, १ नारक शर्कराप्रभा में, १ नारक वालुकाप्रभा में और चार नारक पंक-
 प्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं इसी क्रम से रत्नप्रभा की प्रधानता करके २० भंग होते हैं, शर्कराप्रभा की प्रधानता से १० भंग होते हैं, वालुकाप्रभा की प्रधानता से ४ भंग होते हैं, पंकप्रभा की प्रधानता से एक

(૧) ૧-૧-૧-૪ નો, (૨) ૧-૧-૨-૩ નો, (૩) ૧-૨-૧-૩ નો, (૪) ૨-૧-૧-૩ નો, (૫) ૧-૧-૩-૨ નો, (૬) ૧-૨-૨-૨ નો, (૭) ૨-૧-૨-૨ નો, (૮) ૧-૩-૧-૨ નો, (૯) ૨-૨-૧-૨ નો, (૧૦) ૩-૧-૨ નો, (૧૧) ૧-૧-૪-૧ નો, (૧૨) ૧-૨-૩-૧ નો, (૧૩) ૨-૧-૩-૧ નો, (૧૪) ૧-૩-૨-૧ નો, (૧૫) ૨-૨-૨-૧ નો, (૧૬) ૩-૧-૨-૧ નો, (૧૭) ૧-૪-૧-૧ નો (૧૮) ૨-૩-૧-૧ નો, (૧૯) ૩-૨-૧-૧ નો અને (૨૦) ૪-૧-૧-૧ નો પહેલા ચતુષ્સંયોગી વિકલ્પનું તાત્પર્ય-સાત નારકોમાંનો એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, અને ચાર નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે આ ક્રમથી રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૨૦ ભંગ થાય છે, શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૦ ભંગ, વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૪ ભંગ અને પદ્મપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧ ભંગ થાય છે. આ રીતે

ધાન્યે ૧, વિંશતિઃ, દશ, ચત્વારઃ, એકઃ (૨૦-૧૦-૪-૧) એવં સર્વં સંમેલને પચ્ચત્રિશદ્ (૩૫) ભક્ષા ભવન્તિ । એપાં વિંશતિ વિકલ્પૈર્ગુણને શત્તશત (૭૦૦) ભક્ષા ભવન્તીતિ ।

અથ સપ્તાનાં પચ્ચકસંયોગે પચ્ચદશભિર્વિકલ્પૈઃ પચ્ચદશાધિકશતત્રય (૩૧૫) ભક્ષાઃ ભવન્તિ । પચ્ચદશવિકલ્પા યથા-એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ ત્રયઃ ૧, એકઃ એકઃ એકઃ દ્વૌ દ્વૌ ૨, એકઃ એકઃ દ્વૌ એકઃ દ્વૌ ૩, એકઃ દ્વૌ એકઃ એકઃ દ્વૌ ૪, દ્વૌ એકઃ એકઃ દ્વૌ ૫ એકઃ એકઃ એકઃ ત્રયઃ એકઃ ૬, એકઃ એકઃ દ્વૌ દ્વૌ એકઃ ૭, એકઃ દ્વૌ એકઃ દ્વૌ એકઃ ૮, દ્વૌ એકઃ એકઃ દ્વૌ એકઃ ૯, એકઃ એકઃ ત્રયઃ એકઃ એકઃ ૧૦, એકઃ દ્વૌ દ્વૌ એકઃ એકઃ ૧૧, દ્વૌ એકઃ દ્વૌ એકઃ એકઃ ૧૨, એકઃ ત્રયઃ એકઃ એકઃ એકઃ ૧૩, દ્વૌ દ્વૌ એકઃ એકઃ એકઃ ૧૪, ત્રયઃ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ ૧૫ (૧-૧-૧-૧-૩, ૧-૧-૧-૨-૨, ૧-૧-૨-૧-૨, ૧-૨-૧-૧-૨, ૨-૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૧-૩-૧, ૧-૧-૨-૨-૧, ૧-૨-૧-૨-૧, ૨-૧-૧-૨-૧, ૧-૧-૩-૧-૧, ૧-૨-૨-૧-૧, ૨-૧-૨-૧-૧, ૧-૩-૧-૧-૧, ૨-૨-૧-૧-૧, ૩-૧-૧-૧-૧) એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્ક-

ભંગ હોતા હૈ ૨૦-૧૦-૪-૧ કા જોડ ૩૫ આ જાતા હૈ હન ૩૫ ભગોં કૈ સાથ ૨૦ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૭૦૦ ભંગ ચતુષ્ક સંયોગ મૈં નિષ્પન્ન હો જાતે હૈં ।

સાત નારકોં કૈ પંચક સંયોગ મૈં ૧૫ વિકલ્પોં દ્વારા ૩૧૫ ભંગ હોતે હૈં યે કિલ્લ પ્રકાર સે હોતે હૈં સો વહી પ્રકાર અવ દિશ્વાયા જાતા હૈ- ૧-૧-૧-૧-૩, ૧-૧-૧-૨-૨, ૧-૧-૨-૧-૨, ૧-૨-૧-૧-૨, ૨-૧-૧-૧-૨, ૧-૧-૧-૩-૧, ૧-૧-૨-૨-૧, ૧-૨-૧-૨-૧, ૨-૧-૧-૨-૧, ૧-૧-૩-૧-૧, ૧-૨-૨-૧-૧, ૨-૧-૨-૧-૧, ૧-૩-૧-૧-૧, ૨-૨-૧-૧-૧, ૩-૧-૧-૧-૧ હિસ પ્રકાર સે યહાં યે ૧૫ વિકલ્પ હોતે

પહેલા વિકલ્પના $20+10+4+1=35$ ચતુષ્કસંયોગી ભંગો થાય છે. એવાં ૩૫ ભંગવાળા ૨૦ વિકલ્પો બનતા હોવાથી ચતુષ્કસંયોગી કુલ ભંગ $35 \times 20 = 700$ થાય છે.

સાત નારકોના પંચકસંયોગમાં ૧૫ વિકલ્પો દ્વારા ૩૧૫ ભંગ થાય છે. તે ૧૫ વિકલ્પો આ પ્રમાણે સમજવા—(૧) ૧-૧-૧-૧-૩ નો, (૨) ૧-૧-૧-૨-૨ નો, (૩) ૧-૧-૨-૧-૨ નો, (૪) ૧-૨-૧-૧-૨ નો, (૫) ૨-૧-૧-૧-૨ નો, (૬) ૧-૧-૧-૩-૧ નો, (૭) ૧-૧-૨-૨-૧ નો, (૮) ૧-૨-૧-૨-૧ નો, (૯) ૨-૧-૧-૨-૧ નો, (૧૦) ૧-૧-૩-૧-૧ નો, (૧૧) ૧-૨-૨-૧-૧ નો, (૧૨) ૨-૧-૨-૧-૧ નો, (૧૩) ૧-૩-૧-૧-૧ નો, (૧૪) ૨-૨-૧-૧-૧ નો અને (૧૫) ૩-૧-૧-૧-૧ નો. પહેલા વિકલ્પનો

રાપમાયામ્, એકોવાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પટ્કપ્રમાયામ્, ત્રયો ધૂમપ્રમાયામ્, इत्या-
દિક્રમેણ રત્નપ્રમાપ્રાધાન્યે પશ્ચદશ ૧૫, શર્કરાપ્રમાપ્રાધાન્યે પશ્ચ ૫, વાલુકા-
પ્રમાપ્રાધાન્યે એકઃ ૧ (૧૫-૫-૧) એવં સર્વ સંમેલને એકવિંશતિ ભક્ત્તાઃ (૨૧)
ભવન્તિ । એપાં પશ્ચદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને પશ્ચદશાધિક શતત્રય (૩૧૫) ભક્ત્તા ભવન્તીતિ ।

અથ સપ્તાનાં પટ્ક સંયોગે પદ્મભિર્વિકલ્પૈર્દ્વિચત્વારિંશદ્ (૪૨) ભક્ત્તાઃ ભવન્તિ ।
પદ્મવિકલ્પા યથા-એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ દ્વૌ ૧, એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ દ્વૌ
એકઃ ૨, એકઃ એકઃ એકઃ દ્વૌ એકઃ એકઃ ૩, એકઃ એકઃ દ્વૌ એકઃ એકઃ એકઃ
૪ એકઃ દ્વૌ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ ૫, દ્વૌ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ એકઃ ૬ । (૧-

૬) । इनका तात्पर्य ऐसा है कि एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्करा-
प्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में, एक नारक पंकप्रभा में, और
तीन नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं । इसी तरह से आगे के
विकल्पों के विषय में भी समझ लेना चाहिये अर्थात् एक नारक रत्न-
प्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में दो नारक
पंकप्रभा में और दो नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाते हैं २ इत्यादि
रूप से रत्नप्रभा पृथिवी की प्रधानता में १५ भंग होते हैं, शर्कराप्रभा
की प्रधानता में ५ भंग होते हैं, वालुकाप्रभा की प्रधानता में एक भंग
होता है । १५-५-१ का जोड़ २१ आता है इन २१ भंगों के साथ १५
विकल्पों का गुणा करने पर पंचक संयोग संबंधी ३१५ भंग निष्पन्न हो
जाते हैं । सात नारकों के षट्क योग में छह विकल्पों द्वारा ४२ भंग
होते हैं । ये कैसे होते हैं ? सो इसी बान को अब टीकाकार प्रकट करते

પહેલો ભંગ આ પ્રમાણે બને છે-“ એક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં,
એક વાલુકાપ્રભામાં એક પંકપ્રભામાં અને ત્રણ ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ”
એજ પ્રમાણે પછીના ભંગો પણ સમજવા બીજા વિકલ્પનો પહેલો ભંગ આ
પ્રમાણે સમજવો-“ એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુ-
કાપ્રભામાં, બે પંકપ્રભામાં અને બે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ” એજ પ્રમાણે
પછીના વિકલ્પો પણ સમજી લેવા. આ રીતે પહેલા વિકલ્પમાં રત્નપ્રભાની
પ્રધાનતાવાળા ૧૫ ભંગ, શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૫ ભંગ અને વાલુકા-
પ્રભાની પ્રધાનતાવાળો ૧ ભંગ બને છે. પહેલા વિકલ્પના કુલ ભંગ ૧૫+
૫+૧=૨૧ થાય છે. એવાં ૧૫ વિકલ્પોના કુલ પંચકસંયોગી ભંગ
 $21 \times 15 = 315$ થાય છે.

સાત નારકોના ષટ્ક સંયોગમાં ૬ વિકલ્પો દ્વારા ૪૨ ભંગ થાય છે.
તે વિકલ્પો નીચે પ્રમાણે સમજવા-(૧) ૧-૧-૧-૧-૧-૨ નો, (૨) ૧-૧-

१-१-१-१-२ । १-१-१-१-२-१ । १-१-१-२-१-१ । १-१-२-१-१-१ । १-२-१-१-१-१-१ । २-१-१-१-१-१-१) एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, द्वौ तमःप्रभायां भवतः १। एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः २, एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एतत्तमः प्रभायाम्, द्वौ अधः सप्तम्यां भवतः ३, एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, एको बालुकाप्रभायाम्, एको धूमप्रभायाम्, हैं-१-१-१-१-१-२, १-१-१-१-२-१, १-१-१-२-१-१, १-१-२-१-१-१, १-२-१-१-१-१, २-१-१-१-१-१, ये ६ विकल्प यहां होते हैं। इनका तात्पर्य ऐसा है कि एक नारक रत्नप्रभा पृथिवी में, एक नारक शर्कराप्रभा पृथिवी में, एक नारक बालुकाप्रभा पृथिवी में, एक नारक पङ्कप्रभा पृथिवी में, एक नारक धूमप्रभा पृथिवी में, और दो नारक तमः प्रभा पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं, १, एक नारक रत्नप्रभा पृथिवी में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में और दो नारक अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं २, एक नारक रत्नप्रभा में एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक बालुकाप्रभा में, एक नारक पङ्कप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ३, एक नारक रत्नप्रभा में, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक बालुकाप्रभा में, एक नारक धूमप्रभा में, एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक

૧-૧-૨-૧ નો, (૩) ૧-૧-૧-૨-૧-૧ નો, (૪) ૧-૧-૨-૧-૧-૧ નો, (૫) ૧-૨-૧-૧-૧-૧ નો અને (૬) ૨-૧-૧-૧-૧-૧ નો. પહેલાં વિકાસ પાતું તાત્પર્ય—(૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક શર્કરાપ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં, એક પંકપ્રભામાં, એક ધૂમપ્રભામાં અને જે નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં અને જે નારક સાતમી તમસ્તમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને જે નારક સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને જે

ભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, દ્વૌ અથઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૪, એકો રત્નપ્રભા-
યામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ
પ્રભાયામ્, દ્વૌ અથઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૫, એકો રત્નપ્રભાયામ્, —એકો વાલુકા-
પ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, દ્વૌ અથઃ—
સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૬। એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભા-
યામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, દ્વૌ અથઃ સપ્તમ્યાં ભવતઃ ૭

સપ્તનૈરયિકાણાં પ્રથમવિકલ્પે પદ્મસંયોગિભજ્ઞાનાં
કોઠકમ્

મજ્ઞાઃ-૧	૧	૧	૧	૧	૨
૧-૨ત્ન૦	શર્કરા૦	વાલુકા૦	પદ્મ૦	ધૂમ૦	તમઃપ્રભા
૨-૧	૧	૧	૧	૧	૨
”	”	”	”	”	અન્ધઃસપ્તમી
૩-૧	૧	૧	૧	૧	૨
”	”	”	”	તમઃપ્રભા	”
૪-૧	૧	૧	૧	૧	૨
”	”	”	ધૂમ૦	”	”
૫-૧	૧	૧	૧	૧	૨
”	”	પદ્મ૦	”	”	”
૬-૧	૧	૧	૧	૧	૨
”	વાલુકા૦	”	”	”	”
૭-૧	૧	૧	૧	૧	૨
શર્કરા	”	”	”	”	”

અથઃ સસમી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૪, એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક
નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં,
और एक नारक तमः प्रभा मેं और दो नारक अधः ससमीपृथिवी मેं
उत्पन्न हो जाते है ५। एक नारक रत्नप्रभा मેं, एक नारक वालुकाप्रभा
में, एक नारक पंकप्रभा मેं, एक नारक धूमप्रभा मેं, एवं एक नारक तमः

નારક સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા, એક નારક રત્નપ્રભામાં,
એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં,
એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય
છે (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક
પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને બે નારક

इति क्रमेण रत्नप्रभाप्राधान्ये षट् ६, शर्करा प्रभा प्राधान्ये एकः १ इति प्रथमविकल्पे सप्त भङ्गाः ७, एषां षड्भिविकल्पैर्गुणने द्विचत्वारिंशद् ४२ भङ्गा भवन्तीति ।

अथ सप्तक संयोगस्य एकं विकल्पमाह—‘ अहवा एगे रयणप्पभाए, ‘ एगे सक्करप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायां भवति, एकः शर्कराप्रभायां, यावत्—एको वालुकाप्रभायाम्, एकः पङ्कप्रभायाम्, एको प्रभा में, और दो नारक अधः सप्तमीपृथिवी में उत्पन्न हो जाते हैं ६, एक नारक शर्कराप्रभा में, एक नारक वालुकाप्रभा में एक नारक धूम प्रभामें एक नारक तमः प्रभा में और दो नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाते हैं ७ इसक्रम से रत्नप्रभापृथिवी की प्रधानता में ६ भंग और शर्कराप्रभापृथिवी की प्रधानता में एक भंग ऐसे ये सात भंग प्रथम विकल्प में होते हैं। इन ७ भंगों के साथ पूर्वोक्त ६ विकल्पों का गुणा करने से ४२ भंग हो जाते हैं। सात नैरयिकोंके प्रथम विकल्पमें षट् संयोगी भंगों का कोष्टक टीका में दिखाया है सो वहां देख लेवे ।

अब सप्तकसंयोग के एक विकल्प को सूत्रकार प्रकट करते हैं— (अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए होज्जा) अथवा एक नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक शर्कराप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, यावत्—एक नारक वालुकाप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक पङ्कप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक धूमप्रभा में उत्पन्न हो जाता है, एक नारक तमः प्रभा में उत्पन्न हो जाता है और एक नारक अधः सप्तमी में उत्पन्न हो जाता है सात

सातमी નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એ નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ કેમથી રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬ ભંગ અને શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા એક ભંગ બને છે આ રીતે પહેલા વિકલ્પના કુલ ૭ ભંગ બને છે. સાત ભંગવાળા કુલ ૬ વિકલ્પના મળીને કુલ $7 \times 6 = 42$ પદ્ધતિસંયોગી ભંગ થાય છે.

હવે સૂત્રકાર સપ્તકસંયોગના એક વિકલ્પને પ્રકટ કરે છે—“ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ, જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક

ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તભ્યાં ભવતિ । સપ્તાનાં નૈરયિકાણાં પોઢશાધિકસપ્તદશશત વિકલ્પા(૧૭૧૬) ભવન્તીતિ ॥ સુ૦ ૬ ॥

સપ્તનૈરયિકાણાં કોષ્ઠકમ્	
સપ્તાનામ્-એકસંયોગે-૭	
„ દ્વિકસંયોગે-૧૨૬	
„ ત્રિકસંયોગે-૫૨૫	
„ ચતુષ્કસંયોગે-૭૦૦	
„ પચ્ચકસંયોગે-૩૧૫	
„ ષટ્કસંયોગે-૪૨	
„ સપ્તકસંયોગે-૧	
સર્વ સંમેલને— — — ૧૭૧૬	

મૂલમ્—“ અઢ મંતે ! નેરઙ્યા નેરઙ્યપવેસણણં પવિ-
સમાણા પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસ-
ત્તમાણ વા હોજ્જા । અહવા એગે રયણપ્પમાણ, સત્ત સક્કરપ્પમાણ
હોજ્જા, એવં દુયાસંજોગો એવં જાવ છક્કસંયોગો ય જહા
સત્તપ્પહં મણિઓ તહા અઢપ્પહ વિ માણિયવ્વો, નવરં એક્કેકો
અબ્મહિઓ સંચારેયવ્વો, સેસં તં ચેવ જાવ છક્કસંજોગો ।
અહવા તિન્નિ સક્કરપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, જાવ એગે
અહેસત્તમાણ હોજ્જા, અહવા એગે રયણપ્પમાણ જાવ એગે તમાણ
દો અહેસત્તમાણ હોજ્જા, અહવા એગે રયણપ્પમાણ જાવ દો
નૈરયિકોં કા ૧૭૧૬ વિકલ્પ હોતે હૈં ॥ સુ૦ ૬ ॥ । હનકા કોષ્ઠક ટીકામે
દિશાયા હૈ જિજ્ઞાસુ વહાંસે દેશ લેવે—

(અઢ મંતે ! નેરઙ્યા) ઇત્યાદિ ।

સમ્યાં, એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા, એવં સંચારેયઘં જાવ અહવા
દો રયણપ્પમાએ, એગે સઘ્કરપ્પમાએ, જાવ એગે અહેસત્ત-
માએ હોજ્જા ॥ સૂ. ૭ ॥

છાયા—અટ્ટ મંદન્ત ! નૈરયિકા નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ પૃચ્છા,
ગાજ્ઞેય ! રત્નપ્રમાયાં વા ભવન્તિ, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, અથવા એકો
રત્નપ્રમાયાં સપ્ત શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવં દ્વિકસંયોગઃ । એવં યાવત્ પટ્ક-
સંયોગથ, યથા સપ્તાનાં ભણિતસ્તથા અષ્ટાનામપિ ભણિતવ્યઃ, નવરમ્ એકૈકોઽધ્ય-
ધિકઃ સંચારયિતવ્યઃ, શેપં તદેવ યાવત્ પટ્કસંયોગસ્ય, અથવા ત્રયઃ શર્કરાપ્રમા-
યામ્ એકો વાલુકાપ્રમાયાં યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ, અથવા એકો રત્નપ્ર-
માયાં યાવત્ એકસ્તમાયામ્, દ્વૌ અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં
યાવત્ દ્વૌ તમઃપ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ, એવમ્ સંચારયિતવ્યમ્ યાવત્
અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકોઽધઃસપ્તમ્યાં
ભવતિ ॥ સૂ. ૭ ॥

ટીકા—અષ્ટાણાં નૈરયિકાણાં વ્યધિકસહસ્રત્રય વિકલ્પાન્ પ્રતિપાદયિતુ-
માહ—‘અટ્ટ મંતે’ इत्यादि । ‘અટ્ટ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા
પુચ્છા ’ ગાજ્ઞેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! અટ્ટ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ
કિં રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ ? કિં વા શર્કરાપ્રમાયાં, કિં વા વાલુકાપ્રમાયામ્, કિંવા

ટીકાર્થ—અટ્ટ નૈરયિકોં કે ૩૦૦૩ વિકલ્પોં કો પ્રતિપાદન કરને
કે લિયે સૂત્રકાર ને યહ સૂત્ર કહા હૈ હસમેં ગાંગેય ને પ્રભુ સે એસા પૂછા
હૈ (અટ્ટ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પવિસમાણા પુચ્છા) હે
મદન્ત ! આઠ નૈરયિક નૈરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવ મેં પ્રવેશ
કરતે હુએ કયા રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા
વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રમા મેં હોતે

“અટ્ટ મંતે ! નેરહ્યા ” इत्यादि—

ટીકાર્થ—આ સૂત્રમાં સૂત્રકારે નરકગતિમાં પ્રવેશ કરતા આઠ નારકોના
૩૦૦૩ વિકલ્પોનાં પ્રતિપાદન કર્યું છે. ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો
પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“અટ્ટ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્પવેસણણં પુચ્છા ” હે મદન્ત !
નૈરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા આઠ નારકો શું રત્નપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

પદ્મપ્રભાયામ્, કિં વા ધૂમપ્રભાયામ્, કિં વા તમઃ પ્રભાયામ્, કિં વા અધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ?
 इति पृच्छा ? भगवानाह—“ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए
 वा होज्जा ” हे गाङ्गेय ! अष्ट नैरयिका नैरयिक प्रवेशन कुर्वन्तो रत्नप्रभायां वा
 भवन्ति, यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पद्मप्रभायां वा, धूमप्रभायां
 वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७, अथ द्विकसंयोगिभङ्गप्रकारमाह—
 ‘ अहवा एगे रयणप्पभाए सत्त सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको रत्नप्रभायां,
 सप्त शर्कराप्रभायां भवन्ति ‘ एवं दुयासंजोगो ’ एवम्=अनेन ‘ एकः सप्त ’ इत्येवं

हैं ? या तमःप्रभा में होते हैं ? या अधः सप्तमी पृथिवी में उत्पन्न होते
 हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए
 वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) नैरयिक प्रवेशन करते हुए
 आठ नारक रत्नप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, शर्कराप्रभा में भी उत्पन्न
 हो जाते हैं, वालुकाप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, पद्मप्रभा में भी उत्पन्न
 हो जाते हैं, धूमप्रभा में भी उत्पन्न हो जाते हैं, तमः प्रभा में भी उत्पन्न
 हो जाते हैं और अधःसप्तमी पृथिवी में भी उत्पन्न हो जाते हैं । इस
 प्रकार से आठ नैरयिकों के ये एक संयोग में ७ भंग हैं ।

अब इनके द्विकसंयोग में भङ्ग प्रकार को सूत्रकार प्रकट करते हैं—
 (अहवा एगे रयणप्पभाए सत्त सक्करप्पभाए वा होज्जा) अथवा एक
 नारक रत्नप्रभा में उत्पन्न हो जाता है और सात नारक शर्कराप्रभा में
 उत्पन्न हो जाते हैं । (एवं दुया संजोगो) इस १-७ रूप पूर्वोक्त प्रकार
 से द्विक संयोग कर लेना चाहिये, आठ नारकों के द्विक संयोग में सात

કે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પભાએ વા
 હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા ” તે આઠ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ
 ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ
 ઉત્પન્ન થાય છે, પદ્મપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન
 થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તમસ્તમપ્રભા નામની સાતમી નારક-
 પૃથ્વીમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે આઠ નારકોના એકસંયોગી ભંગ બને છે.

હવે સૂત્રકાર તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોનું કથન કરે છે—“ અહવા એગે
 રયણપ્પભાએ, સત્ત સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન
 થાય છે અને બાકીના સાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. एवं दुया
 संजोगो ” એજ પ્રમાણે ૧-૭ રૂપ પહેલા દ્વિક સંયોગી વિકલ્પના બાકીના

પૂર્વોક્તપ્રકારેણ દ્વિકસંયોગઃ કર્તવ્યઃ, તથાહિ—અષ્ટાનાં દ્વિકસંયોગે સપ્તભિ-
વિકલ્પૈઃ સપ્તચત્વારિંશદધિકૈકશત (૧૪૭) ભદ્રા ભવન્તિ । તત્ર-સપ્ત વિકલ્પા-
શ્ચેમે—એકઃ સપ્ત ૧, દ્વૌ પટ્ ૨, ત્રયઃ પચ્ચ ૩, ચત્વારઃ ચત્વારઃ ૪, પચ્ચ ત્રયઃ ૫,
પટ્ દ્વૌ ૬, સપ્ત એકઃ ૭ । (૧-૭, ૨-૬, ૩-૫, ૪-૪, ૫-૩, ૬-૨, ૭-૧)
एको रत्नप्रभायां सप्त शर्कराप्रभायाम् १, एको रत्नप्रभायां सप्त वालुकाप्रभा-
याम् २, एवं रत्नप्रभया उत्तरोत्तरपृथिवीसंयोगेन पट् भद्राः ६ । एवं शर्कराप्रभा
प्राधान्ये पच ५, वालुकाप्रभाप्राधान्ये चत्वारः ४, पङ्कप्रभाप्राधान्ये त्रयः ३,
धूमप्रभाप्राधान्ये द्वौ २, तमःप्रभाप्राधान्ये एकः १ । पट, पच, चत्वारः, त्रयः,
द्वौ, एकः (६-५-४-३-२-१) सर्वसंमेलने एकविंशतिर्भद्रा भवान्त २१)

વિકલ્પોં સે ૧૪૭ ભંગ હોતે હૈં—સાત વિકલ્પ હસ પ્રકાર સે હૈં—૧-૭,
૨-૬, ૩-૫, ૪-૪, ૫-૩, ૬-૨, ૭-૧, હનકા તાત્પર્ય એસા હૈં—૧ નારક
રત્નપ્રભા મેં ઓર સાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં ૧,
અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર સાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઉત્પન્ન
હો જાતે હૈં ૨, હસ તરહ સે રત્નપ્રભા પૃથિવી કે સાથ ઉત્તરોત્તર કી
પૃથિવિયોં કે સંયોગ સે પ્રથમ વિકલ્પ મેં ૬ ભંગ હો જાતે હૈં ૬, હસી
તરહ સે શર્કરાપ્રભાપૃથિવી કી પ્રધાનતા સે ૫ ભંગ હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભા
કી પ્રધાનતા સે ચાર ભંગ હોતે હૈં, પંકપ્રભા કી પ્રધાનતા સે ત્રીન ભંગ
હોતે હૈં, ધૂમપ્રભા કી પ્રધાનતા સે દો ભંગ હોતે હૈં ઓર તમઃ પ્રભા કી
પ્રધાનતા સે એક ભંગ હોતા હૈં હસ તરહ ૬-૫-૪-૩-૨-૧ કા જાંઢ

ભગોનું તથા સાતે દ્વિકસંયોગી વિકલ્પોનું કર્તવ્ય થવું જોઈએ આઠ નારકોના
દ્વિકસંયોગી ૭ વિકલ્પો દ્વારા કુલ ૧૪૭ ભંગ બને છે તે વિકલ્પોનું સ્પષ્ટી-
કરણ આ પ્રમાણે સમજવું.

(૧) ૧-૭ નો, (૨) ૨-૬ નો, (૩) ૩-૫ નો, (૪) ૪-૪ નો, (૫) ૫-૩ નો,
(૬) ૬-૨ નો, અને (૭) ૭-૧ નો વિકલ્પ. પહેલા વિકલ્પનું
તાત્પર્ય—(૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન
થાય છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત નારક વાલુકાપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત નારક પંક-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સાત
નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને
સાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં
અને સાત નારક નીચે સાતમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે રત્નપ્રભા
સાથે પહેલા વિકલ્પના ૬ ભંગ થાય છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા સાથે ૫
ભંગ, વાલુકાપ્રભા સાથે ૪ ભંગ, પંકપ્રભા સાથે ૩ ભંગ, ધૂમપ્રભા સાથે ૨

एषां सप्तभिर्विकल्पैर्गुणने कृते सप्तचत्वारिंशदधिकैकशत (१४७) भङ्गा भवेन्तीति । ' एव जाव छकसंजोगो य जहा सत्तण्हं भणिओ तहा अट्ठण्ह वि भाणियव्वो ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् त्रिकसंयोगः, चतुष्कसंयोगः, पञ्चकसंयोगः, षट्कसंयोगश्च यथा सप्तानां नैरयिकाणां भणितस्तथा अष्टानामपि नैरयिकाणां भणितव्यः, नवरं एकैको अवमहिओ संचारेयव्वो सेसं तं चेव जाव छकसंजोगो य ' नवरं पूर्वापेक्षया विशेषस्तु अत्र एकैकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यः ' सेसं तं चेव जाव छकसंजोगस्स ' शेषं तदेव पूर्ववदेव यावत्-त्रिकसंयोगस्य, चतुष्कसंयोगस्य, पञ्चकसंयोगस्य, षट्कसंयोगस्य च, वक्तव्यम्, अथ षट्कसंयोगे कांश्चिद् भङ्गान् प्रदर्शयति- ' अहवा तिन्नि सकरप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा ' अथवा त्रयः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्

૨૧ પ્રથમ વિકલ્પ મેં ભંગોં કા આ જાતા હૈ ૨૧ કો સાત વિકલ્પોં સે ગુણા કરને પર ૧૪૭ ભંગ દ્વિકસંયોગ મેં આઠ નારકોં કે હોતે હૈં । (' એવં જાવ છકસંજોગો ય જહા સત્તણ્હં ભણિઓ તહા અટ્ઠણ્હ વિ ભાણિયવ્વો)' જિસ પ્રકાર સે સાત નારકોં કા ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ, એવં ષટ્કસંયોગ કહા ગયા હૈ ઊસી પ્રકાર સે આઠ નારકોં કાં ભી યહ સ્વ સંયોગ કહનાં ચાહિયે (નવરં એકેકો અવમહિઓ સંચારેયવ્વો સેસં તં ચેવ જાવ છકસંજોગો ય) યહાં પર યદિ પૂર્વ કો અપેક્ષાં કુછ વિશેષતા હૈ તો વહ એક ૨ અધિક નૈરયિક કે સંચાર કરને કી હૈ બાકી કા ઓર સ્વ કથન છહ સંયોગ તક પહિલે જૈસા હી હૈ । અવ સૂત્રકાર ષટ્ક(૬૪)સંયોગમેં કિતનેક ભંગોંકો દિખાતેહૈં-(અહવા તિન્નિ સકરપ્પભાએ, એગે વાલુયપ્પભાએ જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા

ભંગ અને તમ.પ્રભા સાથે ૧ ભંગ થાય છે. આ રીતે પહેલા વિકલ્પના કુલ ૬+૫+૪+૩+૨+૧=૨૧ ભંગ થાય છે. એવા સાત દ્વિકસંયોગી વિકલ્પનાં ૨૧×૭=૧૪૭ કુલ દ્વિકસંયોગી ભંગ થાય છે.

“ એવં જાવ છક સંજોગો ય જહા સત્તણ્હં ભણિઓ તહા અટ્ઠણ્હ વિ ભાણિયવ્વો ” સાત નારકોના જેવો જ આઠ નારકોના ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ અને ષટ્કસંયોગ પણ સમજાવે. “ નવરં એકેકો અવમહિઓ સંચારેયવ્વો સેસં તં ચેવ જાવ છકસંજોગો ય ” સાત નારકોના કથન કરતાં આઠ નારકોના કથનમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે અહીં એક, એક અધિક નારકોના સંચાર કરવો જોઈએ. બાકીના છ સંયોગ પર્યાપ્તનું સમસ્ત કથન પહેલાના કથન પ્રમાણે જ સમજવું.

યાવત્-એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમાયામ્, એકોઽધઃસપ્ત-
મ્યાં ભવતિ, 'અહવા એગે રયણપ્પભાએ, જાવ એગે તમાએ, દો અહેસત્તમાએ હોજ્જા'
અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્. યાવત્ એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયામ્
એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, દ્વૌ તમઃપ્રભાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં
ભવતિ । 'એવં સંચારેયવ્વં' એવં સંચારયિતવ્યમ્' અથાન્તિમમઙ્ગં પ્રદર્શયતિ-
'જાવ અહવા દો રયણપ્પભાએ, એગે સક્કરપ્પભાએ જાવ એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા'

ત્રીન નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં યાવત્ એક નારક
પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક
નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈ ૧, અથવા એક નારક
રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક
નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં
ઓર દો નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં (અહવા એગે
રયણપ્પભાએ, જાવ દો તમાએ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અથવા એક
નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા
મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, દો નારક તમઃ પ્રભા
મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં (એવં
સંચારેયવ્વં) હસ પૂર્વોક્ત રીતિ કે અનુસાર સંચાર કરના ચાહિયે ।

અથ અન્તિમ મંગલો સૂત્રકાર પ્રકટ કરતે હૈં-(જાવ અહવા દો રયણપ્પ-
ભાએ,એગે સક્કરપ્પભાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) યાવત્ અથવા-દો

હવે સૂત્રકાર પદ્મસંયોગી અન્તિમ લંગેને પ્રકટ કરે છે-“અહવા તિન્નિ
સક્કરપ્પભાએ, એગે વાલુકાપ્પભાએ, જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” અથવા ત્રણ
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક
નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમી
પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે સપ્તકસંયોગી લંગેને સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે-(૧) અથવા એક
નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક
નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમઃપ્રભામાં અને એ
નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા એગે રયણપ્પભાએ, જાવ દો
તમાએ, એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા” (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક
નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક
નારક ધૂમપ્રભામાં, એ નારક તમઃપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં

યાવત્-અથવા દ્વૌ રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, યોવત્ એકો વાલુકા પ્રભાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રભાયામ્, એકો ધૂમપ્રભાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રભાયામ્, એકો-અધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ । एवं चाष्टानां नैरयिकाणाम् व्यधिकसहस्रत्रयं भङ्गा भवन्ति, तथाहि-अष्टानामेकत्वे सप्त (७) भङ्गाः, द्विकसंयोगे तु अष्टानामपि द्वित्वे एकः सप्तेत्यादयः सप्त विकल्पाः । तैश्च सप्तभिः सप्तपदद्विकसयोगे एकविंशतेर्गुण-नात् सप्तचत्वारिंशदधिकशत (१४७) भङ्गा भवन्ति । त्रिकस योगे तु अष्टानां त्रित्वे 'एकः, एकः, षट्' इत्यादयः एकविंशतिर्विकल्पा भवन्ति, तैश्च सप्तपदत्रिकसंयोगे पञ्चत्रिंशतो गुणने पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशत (७३५) भङ्गा भवन्ति । चतुष्कसयोगे तु अष्टानां चतुर्दत्वे एकः, एकः, एकः, पञ्चेत्यादयः पञ्चत्रિंशद् विकल्पा भवन्ति, तैश्च पञ्चत्रिंशद्विकल्पैः सप्तपदचतुष्कस योगानाम् गुणने पञ्चविंशत्यधिकद्वादशशत- (१२२५) भङ्गा भवन्ति । पञ्चकसंयोगे तु अष्टानां पञ्चत्वे एकः, एकः एकः, एकः,

નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, એક નારક પંકપ્રભા મેં, એક નારક ધૂમપ્રભા મેં, એક નારક તમઃ પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ઉત્પન્ન હો જાતા હૈં હસ તરહ સે આઠ નૈરયિકોં કે ૩૦૦૩ ભંગ હોતે હૈં-આઠ નૈરયિકોં કે એકત્વ મેં ૭ ભંગ, દ્વિક સંયોગ મેં ૧૪૭, ત્રિકસંયોગ મેં એક-એક છહ્ હત્યાદિરૂપ ૨૧ વિકલ્પોં સે ૩૫ કે સાથ ગુણા કરને પર ૭૩૫ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગ મેં એક એક એક પાંચ હત્યાદિરૂપ ૩૫ વિકલ્પોં સે સાતપદચતુષ્ક સંયોગોં કો અર્થાત્ ૩૫ કો ગુણિત કરને પર ૧૨૨૫ ભંગ હોતે હૈં । પંચક સંયોગ

ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવ સંચારેયત્વં ” આ પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર બાકીના ભંગો પણ કહેવા બેઠયે.

હવે સૂત્રકાર છેલ્લા સપ્તસંયોગી ભંગને પ્રકટ કરે છે-“ જાવ અથવા દો રચણપ્રભા, એ સક્કરણપ્રભા, જાવ એ બહે સત્તમા હોજા ” અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ.પ્રભામાં અને એક નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે આઠ નારકોના કુલ ૩૦૦૩ ભંગ થાય છે. આઠ નારકોના એકત્વમા ૭ ભંગ થાય છે. દ્વિકસંયોગમાં ૧૪૭ ભંગ થાય છે ત્રિકસંયોગમાં ૧-૧-૬ ઇત્યાદિ રૂપ ૨૧ વિકલ્પ બને છે, તે દરેક વિકલ્પના ૩૫ ભંગ થાય છે. તેથી ત્રિકસંયોગી કુલ ભંગ ૩૫×૨૧=૭૩૫ થાય છે. ચતુષ્કસંયોગમાં ૧-૧-૧-૫ ઇત્યાદિ રૂપ ૩૫ વિકલ્પ થાય છે. તેના પ્રત્યેક વિકલ્પના ૩૫ ભંગ થાય છે. તેથી ૩૫ વિકલ્પના કુલ ૩૫×૩૫=૧૨૨૫ ચતુષ્કસંયોગી ભંગ થાય

ચત્વારશ્ચેત્યાદયઃ પચ્ચત્રિંશદ્ વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્ચ સપ્તપદપચ્ચકસ યોગૈરુવિંશતે-
 ગુણને પચ્ચત્રિંશદધિકસપ્તશત (૭૩૫) ભજ્ઞા ભવન્તિ । પટ્ટકસંયોગે તુ અષ્ટાનાં
 ઘોઢાત્વે એકઃ, એકઃ, એકઃ, એકઃ, એકઃ ત્રયશ્ચ (૧, ૧, ૧, ૧, ૧, ૩) इत्यादय
 એકવિંશતિર્વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચ સપ્તપદપટ્ટકસંયોગાનાં સપ્તકસ્ય ગુણને સપ્તચત્વારિ-
 શદધિક શત (૧૪૭) ભજ્ઞા ભવન્તિ । સપ્તકસંયોગે પુનરષ્ટાનાં સપ્તધાત્વે સપ્ત
 વિકલ્પાઃ, તૈશ્ચૈકૈકસ્ય સપ્તકસંયોગગુણને સપ્તૈવ ભજ્ઞા ભવન્તીતિ (૭-૧૪૭-
 ૭૩૫-૧૨૨૫-૭૩૫-૧૪૭-૭) इति सर्वसंमेलने त्र्यधिकसहस्रत्रय (૩૦૦૩)
 ભજ્ઞા ભવન્તીતિ ॥ સૂ. ૭ ॥

અષ્ટનૈરયિકાણાં કોષ્ઠકમ્	
અષ્ટાનામ્-એકસંયોગે---	૭
„ દ્વિકસંયોગે-	૧૪૭
„ ત્રિકસંયોગે-	૭૩૫
„ ચતુષ્કસંયોગે-	૧૨૨૫
„ પચ્ચકસંયોગે-	૭૩૫
„ પટ્ટકસંયોગે-	૧૪૭
„ સપ્તકસંયોગે-	૭
સર્વસંમેલને——૩૦૦૩ ભજ્ઞાઃ	

મેં આઠ નૈરયિકોં કે ૩૫ વિકલ્પ હોતે હૈં-इनका सात नरक के पंच
 संयोगी २१ भंगों के साथ गुणा करने पर ७३५ भंग होते हैं । पट्टकसं-
 योग में २१ विकल्प होते हैं इनसे सात नरक के छह संयोगी सात
 भंग के साथ गुणा करने पर १४७ भंग होते हैं । आठ संख्या के सात
 संयोगी सात विकल्प होते हैं-इनका सात नरक के सात संयोगी एक
 विकल्प के साथ गुणा करने पर ७ भंग होते हैं । इस तरह ७-१४७-७३५,
 -१२२५-७३५-१४७-७ इन सब का योग ३००३ भंगरूप होता है ॥सू.७॥

છે. આઠ નારકોના પંચકસંયોગમાં ૩૫ વિકલ્પ થાય છે. પ્રત્યેક વિકલ્પના
 સાત નરકોના પંચકસંયોગથી ૨૧ ભંગ થાય છે તેથી ૩૫ વિકલ્પના કુલ
 ૨૧×૩૫=૭૩૫ પંચકસંયોગી ભંગ બને છે. પટ્ટક સંયોગમાં ૨૧ વિકલ્પ
 થાય છે. પ્રત્યેક વિકલ્પના સાત નરકોના સંયોગથી ૭ ભંગ થાય છે આ
 રીતે ૭ વિકલ્પના કુલ ૭×૨૧=૧૪૭ પટ્ટક સંયોગી ભંગ બને છે. આઠ
 નારકોના સાતસંયોગી સાત ભંગવાળો એક જ વિકલ્પ બને છે. તેથી સાત
 સંયોગી કુલ ભંગ ૭ થાય છે. તે બધાં ભંગોનો સરવાળો ૭+૧૪૭+૭૩૫+
 ૧૨૨૫+૭૩૫+૧૪૭+૭=૩૦૦૩ ભંગ થાય છે ॥ સૂ.૭ ॥

मूलम्—नव भंते ! नेरइया नेरइयपवेसणएणं पविस-
माणा किं पुच्छा ? गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव
अहेसत्तमाए वा होज्जा७, अहवा एगे रयणप्पभाए अट्ठसक्क-
रप्पभाए होज्जा, एवं दुयासंयोगो जाव सत्तगसंजोगो ८ य
जहा अट्ठण्ह भणियं तहा नवण्हं पि भाणियव्वं, नवरं एक्केक्को
अव्वमहिओ संचारेयव्वो, सेसं तं चेव पच्छिमो आलावगो-
अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुय-
प्पभाए जाव एगे अहेसत्तमाए वा होज्जा ॥ सू० ८ ॥

छाया—नव भदन्त ! नैरयिकाः । नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तः किं पृच्छा,
गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अथःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा
एको रत्नप्रभायाम्, अष्टौ शर्कराप्रभायां भवन्ति, एव द्विकसंयोगो यावत् सप्तक-
संयोगाश्च यथा अष्टानां भणितस्तथा नवानामपि भणितव्यः, नवरम् एकैकोऽभ्य-
धिकः संचारयितव्यः, शेषं तदेव, पश्चिमः आलापकः—अथवा त्रयो रत्नप्रभायाम्,
एकः शर्कराप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम् यावत् एकोऽथःसप्तम्यां वा भवति ॥८

टीका—अथ नवानां नैरयिकाणां पञ्चाधिकपञ्चसहस्र (५००५) भद्धान्
प्रतिपादयितुमाह—‘ नव भंते ’ इत्यादि । नव भंते । नेरइया नेरइय पवेसणएणं
पविसमाणा किं पुच्छा ? ’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! नव नैरयिकाः नैरयिक-
प्रवेशनकेन प्रविशन्तो नैरयिकभवप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां वा भवन्ति,

(नव भंते ! नेरइया) इत्यादि ।

टीकार्थ—नौ नैरयिकों के ५००५ भंग होते हैं सो इन्हीं भद्गों को
प्रतिपादित करने के लिये सूत्रकार ने इस सूत्र का कथन किया है—
इसमें गांगेय ने प्रभु से ऐसा पूछा है कि हे भदन्त ! नौ नैरयिक नैर-
यिक प्रवेशनक द्वारा नैरयिक भव में प्रवेश करते हुए कहाँ होते हैं

“ नव भंते ! नेरइया ” इत्यादि—

टीकार्थ—अन्य गतिभांथी नारक गतिभां प्रवेश करता ६ नारकोना ७
५००५ भंग थाय छे तेनुं सूत्रकारे आ सूत्रभां प्रतिपादन कथुं छे.

गांगेय अणुगारनो प्रश्न—“ नव भंते ! नेरइया ” छे भदन्त ! नैरयिक
प्रवेशन द्वारा नैरयिक भवभां प्रवेश करता नव नारको शुं रत्नप्रभाभां उत्पन्न

કિં વા શર્કરાપ્રભાયામ્, કિં વા વાલુકાપ્રભાયામ્, કિં વા પદ્મપ્રભાયાં, કિં વા ધૂમપ્રભાયામ્, કિં વા તમઃપ્રભાયામ્, કિં વા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ? इति पृच्छा भगवानाह—‘ गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! नैरयिकप्रवेशनं कुर्वन्तो नव नैरयिका रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् शर्कराप्रभायां वा, वालुकाप्रभायां वा, पद्मप्रभायां वा, धूमप्रभायां वा, तमःप्रभायां वा, अधःसप्तम्यां वा भवन्ति, ७ । अहवा एगे रयणप्पभाए, अट्ट सक्करप्पभाए होज्जा ’ अथवा एको नैरयिको रत्नप्रभायां भवति, अष्टौ नैरयिकाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, ‘ एवं दुयासंजोगो जाव सत्तगसंजोगो य जहा अट्ठण्हं भणियं तहा

કયા વે રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા પંકપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? હસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (રયણપ્પભાએ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા) નૈરયિક ભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ નૌ નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, યાવત્-શર્કરાપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, પંકપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, ધૂમપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, તમઃ પ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, ઓર અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં । હસી પ્રકાર સે યે એક સંયોગ મેં નૌ નૈરયિકોં કે સાત ૭ ભંગ હૈં । (અહવા એગે રયણપ્પભાએ, અટ્ટ સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા) અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોના હૈં ઓર આઠ નૈરયિક શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં (એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તક સંજોગો ય જહા અટ્ઠણ્હં ભણિયં,

થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પભાએ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા ” નારક ભવમાં પ્રવેશ કરતા નવ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી તમસ્તમપ્રભા નરકમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે નવ નારકોના એકસંયોગી ભંગ ૭ થાય છે.

“ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, અટ્ટ સક્કરપ્પભાએ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના આઠ નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન

नवण्हं वि भाणियत्वं ' एवं पूर्वोक्तरीत्या द्विकसंयोगो यावत् त्रिकसंयोगः, चतुष्क संयोगः, पञ्चकसंयोगः षट्कसंयोगः, सप्तकसंयोगश्चेति यथा अष्टानां नैरयिकाणां भणितं तथा नवानामपि नैरयिकाणां भणितव्यम्, ' नवरं एक्केक्को अब्भहिओ संचारेयव्वो, सेसं तं चेव ' नवरम् अष्टनैरयिकापेक्षया नवनैरयिकाणां विशेषस्तु एकैकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यः, शेषं तदेव-पूर्वोक्तवदेव बोध्यम् । तेषां सर्वेषामपि मध्यमालापकानां सूचनार्थम् अन्तिममालापकं सूचयति--'पच्छिमो आलावगो-अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे अहेसत्तमाए वा होज्जा ' पश्चिमः अन्तिमः आलापकस्तु-अथवा त्रयो नैरयिकाः

तथा नवण्हं वि भाणियत्वं) जिस प्रकार से आठ नैरयिकों का पूर्वोक्त पद्धति के अनुसार द्विकसंयोग, यावत्पदलभ्य त्रिकसंयोग, चतुष्क संयोग, पंचकसंयोग, षट्कसंयोग और सप्तक संयोग कहा गया है उसी तरह से नौ नैरयिकों का भी यह द्विकसंयोग आदि सब संयोग कहना चाहिये । (नवरं एक्केक्को अब्भहिओ संचारेयव्वो सेसं तं चेव) आठ नैरयिकों के इन संयोग की अपेक्षा नौ नैरयिकों के इन संयोगों में यही विशेषता है कि इनमें एक एक नारक का अधिक संचार किया गया है । बाकी का और सब कथन पहिले जैसे किया गया है वैसा ही जानना चाहिये । इन सबके मध्यम आलापकों को सूचित करने के लिये अन्तिम आलापक को सूत्रकार कहते हैं--(पच्छिमो आलावगो-अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे

थाय छे. " एव दुया सजोगो जाव सत्तक संजोगो य जहा अट्टण्हं भणियं, तथा नवण्हं वि भाणियत्वं " जैसी रीते आठ नारकेना पूर्वोक्त पद्धति अनुसार द्विकसंयोग, त्रिकसंयोग, चतुष्कसंयोग, पंचकसंयोग, षट्कसंयोग अने सप्तकसंयोग कहेवाभां आये छे, ओज प्रमाणे नव नारकेना द्विकसंयोग आदि षष्ठां संयोगोनुं कथन करवुं लेछये. " नवरं एक्केक्को अब्भहिओ संचारेयव्वो सेसं तंचेव " आठ नारकेना उपर्युक्त संयोगो करतां नव नारकेना संयोगभां ओ विशेषता छे के तेभां (नव नारकेना संयोगभां) ओक ओक नारकेना अधिक संचार करवाभां आये छे आकीनुं समस्त कथन आठ नारकेना पूर्वोक्त कथन अनुसार समजवुं. आ षष्ठां आलापकेना मध्यम आलापकेने सूचित करवाने भाटे सूत्रकार आ अन्तिम आलापक प्रकट करे छे.

" पच्छिमो आलावगो-अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, जाव एगे अहे सत्तमाए वा होज्जा " अथवा त्रयो नारके रत्त-

रत्नप्रभायां वा भवन्ति, एकः शर्कराप्रभायाम् वा एको बालुकाप्रभायां वा यावत् एकः पङ्कप्रभायां वा, एको धूमप्रभायां वा, एकस्तमःप्रभायां वा, एकोऽधःसप्तम्यां वा भवति । तथा च नव नैरयिकाणां निम्नरीत्या पञ्चाधिकपञ्चसहस्रभङ्गा भवन्ति, तथाहि-नवानामेकत्वे सप्तैव ' द्विकसंयोगे तु नवानां द्वित्वे एकः अष्टौ (१-८) इत्यादयोऽष्टौ विकल्पाः, तैश्च अष्टभिर्विकल्पैरेकविंशतेः सप्तपद द्विक संयोगानां गुणनेऽष्टपष्ट्यधिकशत (१६८) भङ्गा भवन्ति । त्रिकसंयोगे तु नवानाम्- ' एकः एकः सप्त ' (१-१-७) इत्येवमादयोऽष्टाविंशतिर्विकल्पाः, तैश्च सप्तपद-त्रिकसंयोगे पञ्चविंशतो गुणने अशीत्यधिक नवशत (९८०) भङ्गा भवन्ति । चतुष्कसंयोगे तु नवानां चतुर्द्वित्वे एकः एकः, एकः, पट् च (१-१-१-६) इत्यादयः

अहे सत्तमाए वों होज्जा) यह पश्चिम भंग है कि " अथवा तीन नैरयिक रत्नप्रभा में होते हैं, एक नैरयिक शर्कराप्रभा में होता है, एक नैरयिक बालुकाप्रभा में होता है, यावत् एक नैरयिक पङ्कप्रभा में होता है, एक नैरयिक धूमप्रभा में होता है, एक नैरयिक तमः प्रभा में होता है और एक नैरयिक अधः सप्तमी पृथिवी में होता है । इन नौ नैरयिकों के इस निम्नलिखित रीति के अनुसार ५००५ भंग होते हैं, नौ नारकों के एकत्व में सात ७ भंग होते हैं । इनके द्विकसंयोग में (१-८) इत्यादि आठ विकल्प होते हैं । इन आठ विकल्पों से सात नरक के द्विक संयोगी २१ विकल्पों को गुणित करने से १६८ भंग होते हैं । इनके त्रिकयोग में (१-१-७) इत्यादि रूप से त्रिकसंयोगी २८ विकल्प होते हैं । इनका सात नारकों के त्रिकसंयोगी ३५ विकल्पों के साथ गुणा

प्रभायां, एक नारक शर्कराप्रभायां, एक नारक बालुकाप्रभायां, एक नारक पङ्कप्रभायां, एक नारक धूमप्रभायां, एक नारक तमःप्रभायां अने एक नारक अधःसप्तमी नरकमा उत्पन्न थाय छे. " अन्य गतिमांथी नारक गतिमां प्रवेश करेता नव नारकोना के ५००५ भंग थाय छे ते नीचेनी रीत अनुगार थाय छे-नव नारकोना एकत्वमां (एक नरकमां प्रवेशनी अपेक्षाअे) ७ भंग थाय छे. तेमना द्विकसंयोगमां " १-८ " इत्यादि ३५ आठ विकल्प थाय छे. हरेक विकल्प द्वारा सात नरकना द्विकसंयोगी २१ भंग अने छे. २१ भंग-वांणा आठ विकल्प अनता होवाथी कुल $21 \times 8 = 168$ द्विकसंयोगी भंग अने छे. तेमना त्रिकसंयोगमां " १-१-७ " इत्यादि ३५ त्रिकयोगी २८ विकल्प अने छे. हरेक विकल्प द्वारा सात नरकना त्रिकसंयोगी ३५ भंग अने छे. भाटे अेवा २८ विकल्पना कुल त्रिकसंयोगी भंग $28 \times 35 = 980$ थाय छे.

सप्तकसंयोगस्य गुणनेऽष्टाविंशतिः (२८) भवन्ति । एषां च सर्वेषां मेलने पञ्चाधिक पञ्चसहस्र (५००५) भङ्गा भवन्ति ॥ सू० ८ ॥

नवानां नैरयिकाणां कोष्ठकम्—	
नवानाम् एकसंयोगे	७
„ द्विकसंयोगे	१६८
„ त्रिकसंयोगे	९८०
„ चतुष्कसंयोगे	१९६०
„ पञ्चकसंयोगे	१४७०
„ षट्कसंयोगे	३९२
„ सप्तकसंयोगे	२८
सर्वसंमेलने	५००५

मूलम्—“ दस भन्ते ! नेरइया नेरइयप्रवेशणएणं पविस-
माणा पुच्छा, गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहेसत्त-
माए वा होज्जा ७, अहवा एगे रयणप्पभाए नव सक्करप्पभाए
होज्जा, एवं दुया संजोगो जाव सत्तसंजोगो य जहा नवण्हं,
नवरं एक्केक्को अब्भहिओ संचारयव्वो सेसं तं चेव अप-
च्छिम आलावगो—अहवा चत्तारि रयणप्पभाए, एगे सक्कर-
प्पभाए जाव एगे अहेसत्तमाए होज्जा ॥ सू० ९ ॥

छाया—दश भदन्त ! नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तः पृच्छा,
गाङ्गेय ! रत्नप्रभायां वा भवन्ति यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७, अथवा एको
रत्नप्रभायां, नव शर्कराप्रभायां भवन्ति, एवं द्विकसंयोगो यावत् सप्तकसंयोगश्च
यथा नवानाम्, नवरम् एकैकोऽभ्यधिकः संचारयितव्यः, शेषं तदेव अपश्चिम-
आलापकः—अथवा चत्वारो रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, यावत् एको-
ऽधः सप्तम्यां भवति ॥ सू० ९ ॥

होते हैं । इस तरह ७-१६८, ९८०, १९६०, १४७०, ३९२, २८, इन
सब का योग करने पर ५००५ भंग इन नौ नारकों के नैरयिक प्रवेशन
में होते हैं ॥ सू० ८ ॥

कुल २८ सप्तक संयोगी भंग थाय छे आ शीते नव नारकोना नैरयिक प्रवे-
शनमां ७ + १६८ + ९८० + १९६० + १४७० + ३९२ + २८ = ५००५ भंग
थाय छे ॥ सू० ८ ॥

ટીકા—અથ દશનાં નૈરયિકાણામ્ અષ્ટાધિકાષ્ટસહસ્ર (૮૦૦૮) મજ્ઞાન્ પ્રતિ-
પાદયિતુમાહ—‘ દસ મંતે ’ ઇત્યાદિ । ‘ દશ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં
પવિસમાણા પુચ્છા ? ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! દશ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવે-
શનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ । કિં વા
શર્કરાપ્રભાયામ્ , કિં વા વાલુકાપ્રભાયાં, કિં વા પદ્મપ્રભાયાં, કિં વા ધૂમપ્રભાયાં
કિં વા તમઃપ્રભાયાં, કિં વા અઘઃસસમ્યાં ભવન્તિ ? ઇતિ પૃચ્છા, મગવાનાહ—
ગંગેયા ! ર્યણપ્પમાણ વા હોઝ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોઝ્જા ? હે ગાઙ્ગેય !
દશ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તો રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ યાવત્-શર્કરા-
પ્રભાયાં વા, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા, તમઃપ્રભાયાં વા,

દસ મંતે ! નેરહ્યા) ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—દશ નૈરયિકોં કે નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવ
મેં પ્રવેશ કરતે હુણ ૮૦૦૮ ભંગ હોતે હૈં—સો ઇન્હીં ભંગોં કો પ્રતિપાદિત
કરને કે લિયે સૂત્રકાર ને યહ સૂત્ર કહા હૈ—ઈસમેં ગાંગેય ને પ્રભુ સે
એસા પૂછા હૈ—હે મદન્ત ! દશ નારક નૈરયિકપ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક
ભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ કહાં પર હોતે હૈં ? કયા વે રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં
હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા વાલુકાપ્રભા પૃથિવી મેં
હોતે હૈં ? યા પદ્મપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે
હૈં ? યા તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા અઘઃ સસમી પૃથિવી મેં હોતે
હૈં ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં (ગંગેયા) હે ગાંગેય ! દશ નૈરયિક
નૈરયિક ભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં,
યાવત્ શર્કરાપ્રભા પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભાપૃથિવી મેં ભી

“ વસ મંતે ! નેરહ્યા ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા દસ નાર-
કોના જે ૮૦૦૮ ભંગ થાય છે તેમનું સૂત્રકારે આ સૂત્રમાં નીચે પ્રમાણે
પ્રતિપાદન કર્યું છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ હે મદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈર-
યિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા દસ નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે
શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મ-
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ
કરતા દસ નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન

અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ૭, 'અદ્વત્ત્વા એ રચણપ્પમાણ નવ સકરપ્પમાણ, હોઝ્જા, અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, નવ સર્કારપ્રમાયાં ભવન્તિ, 'એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા નવણ્હં' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા દ્વિકસંયોગો યાવત્ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પંચકસંયોગઃ, ષટ્કસંયોગઃ, સપ્તકસંયોગઃ, યથા નવાનાં નૈરયિકાણાં ભણિતસ્તથૈવ દશાનામપિ નૈરયિકાણાં ભણિતવ્યઃ, 'નક્કરં એકેવકો અવ્મહિઓ સંચારેયવ્વો સેસં તં ચેવ' નવરં નવ નૈરયિકાપેક્ષયા દશ નૈરયિકાણાં વિશેષસ્તુ એકૈકોઽધિકઃ સંચારયિવ્યઃ, શેપં, તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ બોધ્યમ્ । તેપાં ચ સર્વેપાં મધ્યમાનામાલાપકાનામાકારાન્ સૂચયિતુમન્તિમમાલા-

હોતે હૈં, પંકપ્રમાપૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં, ધૂમપ્રમાપૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં, તમઃ પ્રમા પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં ઓર અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં ભી હોતે હૈં । હસ પ્રકાર સે યે ૭ વિકલ્પ દશ નૈરયિકોં કે એક સંયોગ મેં કહે ગયે હૈં । (એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા નવણ્હં) જૈસા નૌ નૈરયિકોં કા પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર દ્વિકસંયોગ યાવત્-ત્રિક સંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક સંયોગ, ષટ્કસંયોગ ઓર સપ્તક સંયોગ કહા ગયા હૈં ઊસી રીતિ કે અનુસાર દશ નૈરયિકોં કા ભી દ્વિકાદિસંયોગ કહના ચાહિયે પરન્તુ નૌ નૈરયિકોં કી અપેક્ષા સે દશ નૈરયિકોં કે દ્વિકાદિસંયોગ મેં યદિ કોઈ વિશેષતા હૈં તો વહ-એક-એક નારક કે અધિક સંચાર કરને કી હૈં વાકી કા ઓર સવ કથન પહિલે જૈસા કિયા ગયા હૈં-વૈસા હી જાનના ચાહિયે । ઊન સવ કે મધ્યમ આલાપકોં કો સૂચિત કરને કે લિયે અન્તિમ આલાપક કો સૂત્રકાર કહતે હૈં-(અપ-

થાય છે, વાલુકાપ્રમામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પકપ્રમામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રમામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રમામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નીચે સાતમી પૃથ્વીમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે ૧૦ નારકોના એક સંયોગી ભાગ ૭ બને છે. "એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્ત સંજોગો ય જહા નવણ્હં" એવો નવ નારકોનો દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક સંયોગ, ષટ્કસંયોગ અને સપ્તકસંયોગ પહેલાના પ્રકરણમાં કહેવામાં આવ્યો છે, એવો જ દશ નારકોનો પણ દ્વિકાદિસંયોગ કહેવો જોઈએ, પરન્તુ નવ નારકોના દ્વિકાદિસંયોગ કરતા દશ નારકોના દ્વિકાદિસંયોગમાં એટલી જ વિશેષતા છે કે દશ નારકોના દ્વિકાદિસંયોગમાં એક એક અધિક નારકોના સંચાર કરવા જોઈએ. બાકીનું સમસ્ત કથન નવ નારકોના પૂર્વોક્ત-કથન પ્રમાણે સમજવું આ બાંધાના મધ્યમ આલાપકોને સૂચિત કરવાને માટે સૂત્ર-ર સીધી છેલ્લા આલાપકને પ્રકટ કરે છે-"અપચ્છિન્નઆલાપનો-અદ્વત્ત્વા

પ્રકમાહ—“અપચ્છિમઆલાવગો-અહગ ચત્તારિ રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ જાવ-એગે અહેસત્તમાએ હોજ્જા” અપચ્છિમઃ ન પદ્ધિચમઃ અન્ય આલાપકો યસ્માત્ સઃ અપચ્છિમઃ અન્તિમ ઇત્યર્થઃ આલાપકસ્તુ-અથવા ચત્તવારો રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, યાવત્ એકો વાલુકાપ્રમાયામ્, એકઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો ધૂમ પ્રમાયામ્, એકસ્તમઃ પ્રમાયામ્, એકોઽધઃસપ્તમ્યાં ભવતિ । તથા ચ દશ નૈરયિકાણાં નિમ્નરીત્યા અષ્ટાધિકાષ્ટસહસ્ર (૮૦૦૮) ભજ્ઞા ભવન્તિ, તથાહિ-દશનામે-કત્વે સપ્તૈવ ૭ । દ્વિકસંયોગેતુ દશનાં ત્રિધાત્વે “એકો નવ ચે ’ત્યેવમાદયો નવ વિકલ્પાઃ, તૈચ્ચૈકવિંશતેઃ સપ્તપદદ્વિકસંયોગાનાં ગુણને એકોનનવત્યધિકશત (૧૮૯) ભજ્ઞા ભવન્તિ । ત્રિકસંયોગે તુ દશનાં ત્રિધાત્વે “એકઃ એકોઽપ્તૌ ચ ” ઇત્યેવમાદયઃ પદ્ત્રિંશદ્ વિકલ્પાઃ, તૈથ સપ્તપદત્રિકસંયોગે પદ્ત્રિંશતોગુણને ષષ્ટ્ય-

ચ્છિમ આલાવગો અહવા ચત્તારિ રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ જાવ એગે અહે સત્તમાએ હોજ્જા) અન્ય આલાપ જિસકે પીછે નહીં હૈ એસા આલાપ અપચ્છિમ આલાપ હૈ યહ અપચ્છિમ આલાપ હસ પ્રકાર સે હૈ-અથવા ચાર નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈ, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક વાલુકા પ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક પંકપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતા હૈ ઓર એક નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતા હૈ ” । દશ નૈરયિકોં કે ૮૦૦૮ ભંગ હસ નિમ્નલિખિત રીતિ કે અનુસાર હોતે હૈ-દશ નૈરયિકોં કે એક સંયોગ મેં ૭ ભંગ હૈ । હનકે દ્વિકસંયોગ મેં (૧-૨) ઇત્યાદિરૂપ સે ૧ વિકલ્પ હોતે હૈ હન નૌ વિકલ્પોંકો સાત નારક કે દ્વિક સંયોગી ૨૧ ભંગોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૧૮૯ ભંગ આ જાતે હૈ । હનકે ત્રિક સંયોગ મેં ૧-૧-૮ ઇત્યાદિરૂપ સે ૩૬ વિકલ્પ હોતે હૈ । હન ૩૬ વિકલ્પોં

રયણપ્પમાએ, એગે સક્કરપ્પમાએ જાવ એગે અહે ‘સત્તમાએ હોજ્જા ” જે આલાપક પછી બીજો એક પણ આલાપક આવતો નથી એવા આલાપકને “અપચ્છિમ આલાપ ” કહે છે. એવો અપચ્છિમ, (અન્તિમ) આ પ્રમાણે સમજવો—“અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં, એક નારક પંકપ્રભામાં, એક નારક ધૂમપ્રભામાં, એક નારક તમ પ્રભામાં અને એક નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.”

દશ નારકોના ૮૦૦૮ ભંગ નીચે દર્શાવેલી રીત અનુસાર થાય છે—
દશ નારકોના એકસંયોગી ભંગ સાત થાય છે. તેમના દ્વિકસંયોગમાં ‘૧-૨’ વગેરે પ્રકારના ૯ વિકલ્પ થાય છે. પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નારકોના દ્વિક-સંયોગી ૨૧ ભંગ થાય છે, તેથી ૯ વિકલ્પના કુલ દ્વિકસંયોગી ભંગ ૨૧x૯

धिकद्वादशशतभङ्गा १२६० भवन्ति । चतुष्कसंयोगे तु दशानां चतुर्धात्वे एकः, एकः, एकः, सप्त (१-१-१-७) चेत्येवमादयश्चतुरशीतिर्विकल्पाः, तैश्च सप्तपदचतुष्कसंयोगे पञ्चत्रिंशतो गुणने चत्वारिंशदधिकैकोनत्रिंशच्छत (२९४०) भङ्गा भवन्ति । पञ्चकसंयोगे दशानां पञ्चधात्वे एकः एकः एकः एकः षट् (१-१-१-१-६) इत्यादयः षड्विंशत्यधिकशत (१२६) विकल्पा भवन्ति, तैश्च सप्तपदपञ्चकसंयोगे एकविंशतेर्गुणने षट्चत्वारिंशदधिक षड्विंशतिशत (२६४६) भङ्गा भवन्ति । षट्कसंयोगे तु दशानां षोढात्वे एकः एकः एकः एकः एकः पञ्च (१-१-१-१-१-५) इत्यादयः षड्विंशत्यधिकशत (१२६) विकल्पाः तैश्च सप्तपदषट्कसंयोगे सप्तकस्य-गुणने द्व्यशीत्यधिकाष्टशत (८८२) भङ्गा भवन्ति । सप्तकसंयोगे तु दशानां सप्तधात्वे एकः एकः एकः एकः एकः एकः चत्वारः (१-१-१-१-१-१-४)

का सात नारक के त्रिक संयोगी ३५ भंगों के साथ गुणा करने पर १२६० भंग होते हैं । इनके चतुष्क संयोग में (१-१-१-७) इत्यादिरूप से ८४ विकल्प होते हैं । इन ८४ विकल्पों का सात नारक के चतुष्कसंयोगी ३५ भंगों के साथ गुणा करने पर २९४० भंग हो जाते हैं । इनका पंचक संयोग में (१-१-१-१-६) इत्यादिरूप से १२६ विकल्प होते हैं । इन १२६ विकल्पों का सात नारक के पंचसंयोगी २१ भंगों के साथ गुणा करने पर २६४६ भंग होते हैं । इनके षट्कसंयोग में (१-१-१-१-१-५) इत्यादिरूप से १२६ विकल्प होते हैं । इन १२६ विकल्पों का सात नारक के छहसंयोगी सात विकल्पों के साथ गुणा करने पर ८८२ भंग होते हैं । इनके सप्तक संयोग में (१-१-१-१-१-१

=१८६ थाय छे. तेमना त्रिकसंयोगमां ' १-१-८ ' आदि ३५ उ६ विकल्पे थाय छे. ते प्रत्येक विकल्प द्वारा सात नरकना त्रिकसंयोगी ३५ लंग थाय छे. तेथी ३६ विकल्पना त्रिकसंयोगी लंगो $३५ \times ३६ = १२६०$ थाय छे.

तेमना चतुष्क संयोगमां ' १-१-१-७ ' आदि ३५ ८४ विकल्प भने छे. ते प्रत्येक विकल्प द्वारा सात नरकना चतुष्क संयोगी ३५ लंग थाय छे. तेथी ८४ विकल्पना कुल चतुष्क संयोगी लंग $३५ \times ८४ = २९४०$ थाय छे. तेमना पंचक संयोगमां " १-१-१-१-६ " आदि ३५ १२६ विकल्प थाय छे. ते प्रत्येक विकल्प द्वारा सात नरकना पंचक संयोगी २१ लंग थाय छे. ओवां १२६ विकल्पना कुल लंग $२१ \times १२६ = २६४६$ थाय छे. तेमना षट्क संयोगमां " १-१-१-१-१-५ " इत्यादि ३५ १२६ विकल्पना कुल षट्क संयोगी लंग $७ \times १२६ = ८८२$ थाय छे. तेमना सप्तक संयोगमां " १-१-१-

इत्येवमादयश्चतुरशीतिर्विकल्पाः, तैश्चैकस्य सप्तकसंयोगस्य गुणने चतुरशीतिरेव भङ्गा भवन्ति । सर्वेषां मेलने अष्टाधिकाष्टसद्वत् (८००८) भङ्गा भवन्ति इति ॥ सू० ९ ॥

दशानां नैरयिकाणां कोष्ठकम्		
दशानाम्—	एकसंयोगे	७
”	द्विकसंयोगे	१८९
”	त्रिकसंयोगे	१२६०
”	चतुष्कसंयोगे	२९४०
”	पञ्चकसंयोगे	२६४६
”	षट्कसंयोगे	८८२
”	सप्तकसंयोगे	८४
सर्वं मेलने		८००८

मूलम्—“संखेज्जा भन्ते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणएणं पविसमाणा० पुच्छा, गंगेया ! रयणप्पभाएवा होज्जा जाव अहे-सत्तमाए वा होज्जा ७ । अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए वा होज्जा एवं जाव अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा अहे सत्तमाए होज्जा । अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो जाव अहवा दस रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा, एवं जाव अहवा दस रयणप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा ।

—१-४) इत्यादिरूप से ८४ विकल्प होते हैं । इन ८४ विकल्पों का सात नारक के सप्तसंयोगी एक भंग के साथ गुणा करने पर ८४ भंग आ जाते हैं ॥ सू० ९ ॥

१-१-१-४” इत्यादि इय ८४ विकल्पना कुल ८४ सप्तक संयोगी लंग-
थाय छे. ॥ सू० ६ ॥

अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए होज्जा
जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा।
अहवा एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, एवं
जहा रयणप्पभाए, उवरिमपुढवीएहिं समं चरिया एवं सक्क-
रप्पभाए वि उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा, एवं एक्केक्का
पुढवी उवरिमपुढवीएहिं समं चारेयव्वा जाव अहवा संखेज्जा
तमाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, अहवा एगे
रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा
जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहे
सत्तमाए होज्जा। अहवा एगे रयणप्पभाए, दो सक्करप्पभाए,
संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए,
दो सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा। अहवा एगे
रयणप्पभाए तिन्नि सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचरेयव्वो, अहवा एगे
रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए
होज्जा जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए,
संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा दो रयणप्पभाए, संखेज्जा
सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा दो
रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा,
अहवा तिन्नि रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा

वालुयप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं एक्केको रयणप्पभाए
संचारेयव्वो जाव अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्क-
रप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा, जाव अहवा संखेज्जा
रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए
होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालुयप्पभाए, संखेज्जा
पंकप्पभाए होज्जा, जाव अहवा एगे रयणप्पभाए, एगे वालु-
यप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा, अहवा एगे रयणप्पभाए,
दो वालुयप्पभाए, संखेज्जा पंकप्पभाए होज्जा, एवं एएणं कमेणं
तिया संजोगो चउक्कसंजोगो जाव सत्तसंजोगो य जहा
दसण्हं तहेव भाणियव्वो पच्छिमो आलावगो सत्तसंजोगस्स
अहवा संखेज्जा रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, जाव
संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा ॥ सू० १० ॥

छाया—संख्येयाः भदन्त ! नैरयिकप्रवेशकेन प्रविशन्तः पृच्छा, गाङ्गेय !
रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत् अधःसप्तम्यां वा भवन्ति ७ । अथवा एको रत्न-
प्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, एव यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां,
संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा द्वौ रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां
वा भवन्ति, एवं यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति,
अथवा त्रयो रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण
एकैकः संचारयितव्यो, यावत् अथवा दश रत्नप्रभायाम् संख्येयाः शर्कराप्रभायां
भवन्ति, एवं यावत् अथवा दश रत्नप्रभायां संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा
संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा संख्येया
रत्नप्रभायां, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एकः शर्कराप्रभायाम्,
संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, एवं यथा रत्नप्रभाया उपरिमपृथिवीभिः समं
संचारिताः, एवं शर्कराप्रभाया अपि उपरिमपृथिवीभिः समं चारयितव्याः,
एवम् एकैका पृथिवी उपरिमपृथिवीभिः समं चारयितव्या यावत् अथवा संख्येया

स्तमः प्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः पङ्कप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एकः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति अथवा एको रत्नप्रभायाम्, त्रयः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण एकैकः संचारयितव्यः, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां संख्येयाः अधः सप्तम्यां भवन्ति, अथवा द्वौ रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा द्वौ रत्नप्रभायां संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा त्रयो रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण एकैको रत्नप्रभायां संचारयितव्यो यावत् अथवा संख्येयाः रत्नप्रभायां संख्येयाः शर्कराप्रभायां, संख्येयाः वालुकाप्रभायां भवन्ति, यावत् अथवा संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, संख्येयाः अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, संख्येयाः पङ्कप्रभायाम् भवन्ति, यावत् अथवा एको रत्नप्रभायाम्, एको वालुकाप्रभायाम्, संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति, अथवा एको रत्नप्रभायाम्, द्वौ वालुकाप्रभायाम्, संख्येयाः पङ्कप्रभायां भवन्ति, एवम् एतेन क्रमेण त्रिकसंयोगश्चतुष्कसंयोगो यावत् सप्तकसंयोगश्च यथा दशानां तथैव भणितव्यः, पश्चिमः आलापकः सप्तकसंयोगस्य अथवा संख्येयाः रत्नप्रभायाम्, संख्येयाः शर्कराप्रभायाम्, यावत् संख्येया अधःसप्तम्यां भवन्ति ॥ सू० १० ॥

टीका—अथ संख्येयानां नैरयिकाणां सप्तत्रिंशदधिकत्रयस्त्रिंशच्छत (३३३७) भङ्गान् प्रतिपादयितुमाह—‘संखेज्जा भंते’ इत्यादि । ‘संखेज्जा भंते ! नैर-

(संखेज्जा भंते ! नैरइया) इत्यादि ।

टीकार्थ—संख्यात नैरयिकों के ३३३७ भंगों को प्रतिपादन करने के लिये सूत्रकार ने यह सूत्र कहा है—इसमें गांगेय ने प्रभु से ऐसा

“संखेज्जा भंते ! नैरइया” इत्यादि—

टीकार्थ—संख्यात नारिकेलाना ३३३७ लगे। सूत्रकारे आ सूत्र द्वारा प्रतिपादन क्युं छे—

इया नेरपयप्पवेसणएणं पविसमाणा पुच्छा ? ' गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! संख्येयाः नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तौ नैरयिकभवप्रवेशनं कुर्वन्तः किं रत्नप्रभायां भवन्ति, किंवा शर्कराप्रभायां, किंवा वालुकाप्रभायां, किंवा पङ्क-प्रभायां, किंवा धूमप्रभायां, किंवा तमःप्रभायाम्, किंवा अधःसप्तम्यां भवन्ति ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! रयणप्पभाए वा होज्जा, जाव अहेसत्तमाए वा होज्जा ७ ' हे गाङ्गेय ! संख्येया नैरयिकाः नैरयिकप्रवेशनकेन प्रविशन्तौ रत्नप्रभायां वा भवन्ति, यावत्-शर्कराप्रभायां वा भवन्ति, वालुकाप्रभायां वा भवन्ति, पङ्कप्रभायां वा भवन्ति, धूमप्रभायां वा भवन्ति, तमःप्रभायां वा, अधः सप्तम्यां वा भवन्ति ७ ।

अथ द्विकसंयोगिभङ्गानाह—'अह्वा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा

पूछा है—(संखेज्जा भंते ! नेरइया नेरइयप्पवेसणं पविसमाणा पुच्छा) हे भदन्त ! संख्यात नारक नैरयिक प्रवेशन द्वारा नैरयिक भव में प्रवेश करते कहां होते हैं वया वे रत्नप्रभापृथिवी में होते हैं ? या शर्कराप्रभापृथिवी में होते हैं ? या वालुकाप्रभा पृथिवी में होते हैं ? या पंकप्रभा पृथिवी में होते हैं ? या धूमप्रभा पृथिवी में होते हैं ? या तमः प्रभा पृथिवी में होते हैं ? या अधः सप्तमी पृथिवी में होते हैं ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय ! (रयणप्पभाए वा होज्जा जाव अहे सत्तमाए वा होज्जा) संख्यात नैरयिक नैरयिक प्रवेशनक द्वारा नारक भव में प्रवेश करते हुए रत्नप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, यावत् शर्कराप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, वालुकाप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, पंकप्रभा पृथिवी में भी होते हैं, धूमप्रभापृथिवी में भी होते हैं, तमः प्रभा पृथिवी में भी होते हैं और अधः सप्तमी पृथिवी में भी होते हैं ।

गांगेय અણુગારનો પ્રશ્ન—“ સંખેજ્જા ભંતે ! નેરહયા નેરહયપ્પવેસણણં પવિસમાણા પુચ્છા ” હે ભદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા સંખ્યાત નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ રયણપ્પભાએ, વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાએ વા હોજ્જા ” નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતાં સંખ્યાત નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પંકપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમઃપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અધઃસપ્તમીમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે સંખ્યાત નાર-

સકરપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ' એવં જાત્ર અહવા એગે રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અથવા એકો રત્ન-પ્રમાયાં, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયામ્ , અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પઙ્ક-પ્રમાયામ્ , અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્ , અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃ પ્રમાયામ્ , અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ , સંખ્યેયાઃ અગ્રઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, ' અહવા દો રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સકરપ્પ-

હસ પ્રકાર સે યે સંખ્યાત નૈરયિકોં કે નૈરયિક પ્રવેશ મેં એક સંયોગી ૭ ભંગ હૈં । અવ સૂત્રકાર હનકે દ્વિકસંયોગી ભદ્રોં કા કથન કરતે હૈં (અહવા એગે રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સકરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં ઓર સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં (એવં જાત્ર અહવા એગે રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા) હસી પૂર્વોક્ત રીતિ સે યાવત્-અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં સંખ્યાતનારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં, સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં, સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં (અહવા દો રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સકરપ્પમાણ વા

કોના નૈરયિક પ્રવેશમા એકસંયોગી ૭ ભંગ થાય છે. હવે સૂત્રકાર તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોનું નીચે પ્રમાણે કથન કરે છે —

“ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સકરપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ‘ એવં જાત્ર અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ’ (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

માણ વા હોજ્જા ' અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં ભવતઃ, સંખ્યેયા શર્કરાપ્રમાયાં વા ભવન્તિ, ' એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં ભવતઃ સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયામ્, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયામ્, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયારતમઃપ્રમાયામ્, અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયામ્, સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવતઃ, ' અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, સં-
 સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા ત્રયો રત્નપ્રમાયાં ભવન્તિ, સંખ્યેયાઃ શર્કરા-
 પ્રમાયાં ભવન્તિ, ' એવં એણં કમેણં એકેવકો સંચારેયવ્વો જાવ અહવા દસ રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન ઉપ-
 હોજ્જા) અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં, ઓર સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં, (એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા) પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર યાવત્ અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતે હૈં અથવા દો નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમીપૃથિવી મેં હોતે હૈં ।
 (અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં, ઓર સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં, (એવં એણં કમેણં એકેવકો સંચારેયવ્વો, જાવ અહવા દસ

“ અહવા દો રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ વા હોજ્જા ” (૧) અથવા યે નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ” પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર બાકીના ભાગ આ પ્રમાણે બને છે-(૨) અથવા યે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા યે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા યે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા યે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા યે નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા તિન્નિ રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, હોજ્જા ” અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં એણં કમેણં એકેવકો સંચારેયવ્વો, જાવ

યુક્તેન અભિલાપક્રમેણ એકૈકઃ સંચાયિતવ્યો, યાવત્-અથવા ત્રયો વા ચત્વારો વા પંચવા, પટ્વા, સપ્તવા, અષ્ટવા, નવવા, દશવા, રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, સંખ્યેયાઃ સંખ્યેયાસ્તુ શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તીતિ ભાવઃ । ‘એવં જાવ અહવા દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અથવા ત્રયઃ ત્રયો વા, ચત્વારઃ ચત્વારો વા, પચ્ચ પચ્ચ વા, પટ્ પટ્વા, સપ્તસપ્ત વા, અષ્ટઅષ્ટ વા, નવ નવ વા, દશ દશ વા રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ, સંખ્યેયાઃ સંખ્યેયાસ્તુ વાલુકાપ્રભાયાં વા, પક્કપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયામ્ વા, તમઃપ્રભાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તીતિ ભાવઃ । ‘અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘જાવ અહવા સંખેજ્જા

રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) પૂર્વોક્ત હસ રીતિ કે અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપક્રમ સે એક એક નારક કા સંચાર કરના ચાહિયે યાવત્ અથવા ત્રીન વા ચાર વા પાંચ, છહ વા સાત વા આઠ વ નૌ એવં દશ નારક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં । (એવં જાવ અહવા દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હસ પૂર્વોક્ત રીતિ સે યાવત્-અથવા ત્રીન, ત્રીન, વા ચાર, ચાર, યા પાંચ, પાંચ, યા છહ છહ, યો સાત સાત, યા આઠ ૨, યા નૌ ૨, યા દશ દશ નારક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં, અથવા પંકપ્રભા મેં હોતે હૈં યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં, યા તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં યા અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં । (અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર

અહવા દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” પૂર્વોક્ત આ રીત અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપ ક્રમથી એક એક નારકનો સંચાર કરવો જોઈએ. એટલે કે “ ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ કે દશ નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. ” ઈત્યાદિ ભંગે નું કથન થવું જોઈએ. આ રીતે “ એવંજાવ દસ રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” ત્રણ ત્રણ, કે ચાર ચાર, કે પાંચ પાંચ, કે છ છ, કે સાત સાત કે આઠ આઠ, કે નવ, નવ, કે દશ દશ નારકો રત્ન પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં, અથવા પંકપ્રભામાં, અથવા તમઃપ્રભામાં અથવા નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ” અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા

રચણપ્પમાણ સંખેજ્જા અહેત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્-અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયા: પદ્મપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયામ્ , અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયા: અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, ' અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ' અથવા એકો નૈરયિકઃ શર્કરાપ્રમાયાં ભવતિ, સંખ્યેયા નૈરયિકાસ્તુ વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ' એવં જહા રચણપ્પમાણ ઉવરિમિપુઢવર્હિં સમં સંચારિયા, એવં સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમિપુઢવીર્હિં સમં ચારેયવ્વા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા રત્નપ્રમાયા ઉપરિમપૃથિવીભિઃ સ્વોત્તર-શર્કરાદિપૃથિ-

સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં (જાવ અહવા સંખેજ્જા રચણપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે મત્તમાણ હોજ્જા) યાવત્ અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા-સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રમા મેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી મેં હોતે હૈં । (અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતા હૈ, ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈ । (એવં જહા રચણપ્પમાણ ઉવરિમિપુઢવીર્હિં સમં સંચારિયા, એવં સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમિપુઢવીર્હિં સમં ચારેયવ્વા) હસ પૂર્વોક્તરીતિ કે અનુસાર જિસ પ્રકાર સે રત્નપ્રમા પૃથિવી કી સ્વો-

સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી નારકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ, હોજ્જા ” અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જહા રચણપ્પમાણ, ઉવરિમિ પુઢવીર્હિં સમં સંચારિય, એવં સક્કરપ્પમાણ વિ ઉવરિમાણ વિ ઉવરિમિ પુઢવીર્હિં સમ ચારેયવ્વા ” આ

વીમિ. સમં મજ્ઞાઃ સંચારિતા એવં તથૈવ શર્કરાપ્રમાયા અપિ ઉપરિમપૃથિવીમિઃ સ્વોત્તર વાલુકાપ્રમાદિપૃથિવીમિઃ સમં ચારયિતવ્યાઃ=સચ્ચરણીયા' એવં એકેકૈકા પુઢવી ઉવરિમપુઢવીર્હિં સમં ચારેયવ્વા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યૈવ એકૈકા પૃથિવી ઉપરિમપૃથિવીમિઃ સ્વસ્વોત્તરપૃથિવીમિઃ સમં ચારયિતવ્યા । તેષાં મજ્ઞાના માકારજ્ઞાપનાર્થમન્તિમચિકલ્પમાહ—'જાવ અહ્વા સંખેજ્જા તમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયામ્ । સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયામ્, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયામ્, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્ત-

ત્તર શર્કરાદિ પૃથિવિયોં કે સાથ સંચાર કર અંગ કહે ગયે હૈં, उसी प्रकार से शर्करापृथिवी का स्वोत्तर बालुकाप्रभा आदि पृथिवियों के साथ संचार कर अंग बना लेना चाहिये (एवं एकेका पुढवी उवरिमपुढवीर्हिं समं संचारेयव्वा) इसी तरह से एक एक पृथिवी अपनी अपनी आगे की पृथिवियों के साथ संचारित कर अंग बना लेना चाहिये उन अंगों के आकार को समझाने के लिये सूत्रकार अन्तिम अंग कैसा होता है इस बात को प्रकट करते हैं—जाव अह्वा संखेज्जा तमाए संखेज्जा अहे सत्तमाए होज्जा) यावत् अथवा संख्यात नारक बालुकाप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक बालुकाप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं, अथवा संख्यात नारक बालुकाप्रभा में होते हैं और संख्यात नारक तमः

પૂર્વોક્ત રીત અનુસાર જેમ રત્નપ્રભાપૃથ્વીનો પછીની પૃથ્વીઓ સાથે યોગ કરીને ભંગ કહેવામાં આવેલ છે, એજ પ્રમાણે શર્કરાદિ પૃથ્વીઓની સાથે પછીની પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભંગ કહેવા જોઈએ એ પ્રમાણે શર્કરાપૃથ્વીની સાથે વાલુકાપ્રભા આદિ પછીની પૃથ્વીઓનો યોગ કરીને ભંગ કહેવા જોઈએ. “ एवं એકેકા પુઢવી ઉવરિમ પુઢવીર્હિં સમ ચારેયવ્વા ” એજ પ્રમાણે પ્રત્યેક પૃથ્વીનો પછીની બધી પૃથ્વીઓ સાથે કેમશ. યોગ કરીને ભંગ બનાવવા જોઈએ. આ ભંગોનો આકાર સમજાવવાને માટે સૂત્રકાર અન્તિમ ભંગ કેવો બને છે તે પ્રકટ કરે છે— “જાવ અહ્વા સંખેજ્જા તમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક

મ્યામ્, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રભાયામ્ । સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં સંખ્યેયારત્નમઃપ્રભાયામ્, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યામ્ । સંખ્યેયા ધૂમપ્રભાયાં સંખ્યેયારત્નમઃપ્રભાયાં, સંખ્યેયાધૂમપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યામ્ । સંખ્યેયારત્નમઃપ્રભાયાં સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ ભાવઃ

અથ ત્રિકસંયોગિભક્ષાનાદ-‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, સંખ્યેયા વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ,

પ્રમા મેં હોતે હૈં, સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં’ ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં । અથવા સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં । અથવા-સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં । અથવા સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ।

અવ સૂત્રકાર ત્રિકસંયોગી ભંગોં કો પ્રકટ કરનેકે લિયે ‘અહવા’ એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા’ એસા સૂત્ર કહતે હૈં અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈ, એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતા હૈ ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં,

અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે અથવા સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અથવા સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે અથવા સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં સુધી દ્વિકસંયોગી ભંગોનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે

હવે સૂત્રકાર ત્રિકસંયોગી ભંગોનું કથન કરે છે-“અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામા, એક નારક શર્કરાપ્રભામા અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે.

સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા' અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, સંખ્યે-
યાઃ પક્કપ્રમાયાં ભવન્તિ, 'જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા
અહે સત્તમાણ હોજ્જા' યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, સંખ્યેયા
ધૂમપ્રમાયામ્, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયામ્, સંખ્યેયાસ્તમઃ
પ્રમાયામ્, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં
ભવન્તીત્યર્થઃ 'અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પ-
માણ હોજ્જા' અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં, સંખ્યેયા વાલુકા-
પ્રમાયાં ભવન્તિ 'જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ સંખેજ્જા અહે

'અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ
હોજ્જા' અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં હોતા હૈ, એક નારક શર્કરા-
પ્રમામાં હોતા હૈ ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમામાં હોતે હૈ 'જાવ
અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ
હોજ્જા' યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં હોતા હૈ, એક નારક
શર્કરાપ્રમામાં હોતા હૈ ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમામાં હોતે હૈ,
અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં ઓર સંખ્યાત
નારક તમઃપ્રમામાં હોતે હૈ, અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક
શર્કરાપ્રમામાં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમીમાં હોતે હૈ । 'અહવા
એગે રયણપ્પમાણ દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા'
અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, દો નારક શર્કરાપ્રમામાં ઓર સંખ્યાત
નારક વાલુકાપ્રમામાં હોતે હૈ, 'જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો

“અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા”
અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક
પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, એગે સક્કરપ્પમાણ,
સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા” યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક
નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા
એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃ-
પ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા એક નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરા-
પ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા
એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા” અથવા એક
નારક રત્નપ્રમામાં, એક નારક શર્કરાપ્રમામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમામાં
ઉત્પન્ન થાય છે. “જાવ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા

સત્તમાએ હોજ્જા ' યાવત્-અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયામ્ સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં દ્વૌ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ, ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ તિન્નિ સક્કરપ્પમાએ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં, ત્રયઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં

સક્કરપ્પમાએ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાએ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, ' જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, દો સક્કરપ્પમાએ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાએ હોજ્જા ' યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, દો નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં, ' અહવા એગે રચણપ્પમાએ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાએ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાએ હોજ્જા ' અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં હોતા હૈ, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, ત્રીન નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક

અહે સત્તમાએ હોજ્જા " અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા એગે રચણપ્પમાએ, તિન્નિ સક્કરપ્પમાએ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાએ, હોજ્જા " અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

भवन्ति, 'एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो' एव पूर्वोक्तरीत्या एतेन क्रमेण एकैकः संचारयितव्यः 'अहवा एगे रयणप्पभाए, संखेज्जा सक्करप्पभाए, सखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा' अथवा एको रत्नप्रभायां, संख्येयाः शर्कराप्रभायां, संख्येया वालुकाप्रभायां भवन्ति, 'जाव अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा' यावत् अथवा एको रत्नप्रभायां संख्येया. शर्कराप्रभायां संख्येयाः पङ्कप्रभाया भवन्ति,

नारक रत्नप्रभा में, तीन नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं, अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, तीन नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक तमःप्रभा में होते हैं अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, तीन नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक अधः-सप्तमी पृथिवी में होते हैं 'एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो' इस प्रकार शर्कराप्रभा में इस क्रमसे एक एक नारक का संचार अन्तिम भंग तक करना चाहिये, वह अन्तिम भंग इस प्रकार का होगा 'अहवा-एगे रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा वालुयप्पभाए होज्जा' अथवा एक नारक रत्नप्रभा में, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में और संख्यात नारक वालुकाप्रभा में होते हैं 'जाव अहवा एगे रयणप्पभाए संखेज्जा सक्करप्पभाए, संखेज्जा अहेसत्तमाए होज्जा' यावत् अथवा-एक नारक रत्नप्रभा में, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में,

अथवा એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, ત્રણ નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો અધઃસપ્તમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " एवं एएणं कमेणं एक्केक्को संचारेयव्वो "

આ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભામાં આ ક્રમથી એક એક નારકનો સંચાર અંતિમ ભંગ પર્યન્ત થવો જોઈએ. એટલે કે ઉપર્યુક્ત વિકલ્પમાં શર્કરાપ્રભામાં ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯, ૧૦ અને સંખ્યાત નારક મૂકીને ઉપર મુજબ પાંચ પાંચ ભંગ કહેવા જોઈએ. આ રીતે છેલ્લા વિકલ્પના આ પ્રમાણે ભાંગાઓ બનશે-“ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાએ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાએ, હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા એગે રયણપ્પભાએ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાએ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાએ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા

અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયા ધૂમ-
પ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃ
પ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ
અધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । ‘ અહવા દો રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ
સંખેજ્જા વાલુયપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા દ્વૌ રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્ર-
માયામ્, સંખ્યેયાઃ વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, ‘ જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ,
સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ યાવત્ અથવા દ્વૌ રત્ન
પ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા દ્વૌ રત્ન-
પ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા દ્વૌ
રત્નપ્રમાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયાં ભવન્તિ, અથવા દ્વૌ

ઔર સંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમામેં
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં, ઔર સંખ્યાત નાર ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં,
અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઔર
સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં ઔર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી
મેં હોતે હૈં यह अन्तिम भंग है, अब रत्नप्रभामें एक एककी वृद्धि कर
के पुनः भंग गिनाये जाते हैं—‘अहवा दो रयणप्पमाण संखेज्जा सक्क-
रप्पमाण संखेज्जा अहे सत्तमाण होज्जा ’ अथवा दो नारक रत्नप्रभा
में, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में, ઔર सख्यात नारक पंकप्रभा में
होते हैं, अथवा दो नारक रत्नप्रभा में, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में
और सख्यात नारक धूमप्रभा में होते हैं, अथवा—दो नारक रत्नप्रभामें,
संख्यात नारक शर्कराप्रभा में और सख्यात नारक तमःप्रभा में होते

એક નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક
ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક તમઃ
પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક નીચે
સાતમી નરકમા ઉત્પન્ન થાય છે. આ વિકલ્પનો આ છેલ્લો ભાગ છે.

હવે રત્નપ્રભામાં એક એકની વૃદ્ધિ કરીને જો લાગે અને છે તે પ્રકટ કરવામાં
આવે છે—“ જાવ અહવા દો રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે
સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા જો નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં
અને સંખ્યાત નારક પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા જો નારક રત્નપ્રભામાં,
સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય
છે અથવા જો નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત

રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । ‘ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ હોજ્જા ’ અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ વાલુકાપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘ એવં એણં કમેણં એકેકકો રયણપ્પભાણ સંચારેયવ્વો જાવ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પભાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ હોજ્જા, જાવ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પભાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા એતેન ઉપર્યુક્તેન અભિલાપાનાં ક્રમેણ એકૈકો રત્નપ્રભાયાં સંચારયિતવ્યઃ । તેષાં અભિલાપાનામાકારપ્રકારં સૂચયિતુમાહ— યાવત્—અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયામ્, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રભાયામ્, અથવા

હૈ, અથવા દો નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈ, ‘ અહવા-તિન્નિ રયણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ હોજ્જા ’ અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈ, ‘ એવં એણં કમેણં એકેકકો રયણપ્પભાણ સંચારેયવ્વો જાવ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ હિસ પ્રકાર પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ કે અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપોં કે હિસ ક્રમ સે એક એક નારક કા રત્નપ્રભામેં સંચાર કરના ચાહિયે । હિન અભિલાપોં કે આકાર પ્રકાર કો સૂચિત કરને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈ યાવત્ અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પંક-પ્રભા મેં હોતે હૈ, અથવા-ત્રીન નારક રત્નપ્રભામેં, સંખ્યાત નારક શર્ક

નારક તમઃપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા બે નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક નીચે સાતમી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“ અહવા તિન્નિ રયણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા વાલુયપ્પભાણ, હોજ્જા ” અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં એણં કમેણં એકેકકો રયણપ્પભાણ સંચારેયવ્વો જાવ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પભાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પભાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ અનુસાર ઉપર્યુક્ત અભિલાપોના આ કેમ પ્રમાણે રત્નપ્રભામાં એક એક નારકનો સચાર કરવો જોઈએ. તે અભિલાપો કેવા બનશે તે પ્રકટ કરવા માટે સૂત્રકર કહે છે કે—અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને

ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રભાયામ્, અથવા ત્રયો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃશર્કરાપ્રભાયાં,સંખ્યેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ,અથવા ચત્વારો રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રભાયામ્ એવમધઃસપ્તમી પૃથિવીપર્યન્તં કલ્પનીયમ્, એવં પચ્ચ, પદ્મ, સપ્ત, અષ્ટ, નવ, દશ, સંખ્યેયાઃ રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયા શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા વાલુકાપ્રભાર્યા ભવન્તિ, ' જાવ ' ઇત્યાદિ—યાવત્—અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ

રાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામેં હોતે હેં, અથવા ત્રીન નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રભા મેં હોતે હેં, અથવા-ત્રીન નારક રત્નપ્રભામેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હેં અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હેં, ઇસી પ્રકાર સે અધઃસપ્તમી પૃથિવી તક કહના ચાહિયે, ઇસી તરહ સે પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ, દશ ઓર સંખ્યેય-સંખ્યાત તકકા કથન બી રત્નપ્રભા પૃથિવીમેં કરના ચાહિયે ઓર ઇસ તરહ સે પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ, દશ ઓર સંખ્યાત નારક સે રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હૈ, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હેં ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હેં ઇત્યાદિ । ઇસી તરહ સે યાવત્ અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા

સંખ્યાત નારકો પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ત્રણ નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ત્રણ નારકો રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ચાર નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારકો શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા અને શર્કરાપ્રભા સાથે પંકપ્રભાથી અધઃસપ્તમી સુધીની પૃથ્વીએનો યોગ કરીને બીજાં ચાર ભંગો કહેવા બેઠ્યો.

એજ પ્રમાણે પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દસ અને સંખ્યાત પર્યન્તબુ કથન પણ રત્નપ્રભા સાથે ઉપરના ક્રમપૂર્વક થવું બેઠ્યો. અને આ રીતે પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દસ અને સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, ઇત્યાદિ કથન થવું બેઠ્યો.

પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયામ્ સંખ્યેયારત્નમઃપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા સંખ્યેયા રત્નપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । ‘ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્ એકો વાલુકાપ્રભાયાં, સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘ જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ યાવત્ અથવા એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં સંખ્યેયા ધૂમપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રભા-
 મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં, ઓર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામેં હોતે હેં અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા મેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામેં ઓર સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભા મેં હોતે હેં । અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામેં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી મેં હોતે હેં । ‘ અહવા-એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક પંકપ્રભા મેં હોતે હેં ‘ જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ એગે વાલુયપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ’ યાવત્ અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક

એજ પ્રમાણે સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં, સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ, હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા એગે રચણપ્પમાણ, એગે વાલુયપ્પમાણ, સંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા એક રત્ન-

યામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રભાયાં ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રભા-
યામ્, એકો વાલુકાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । ‘ અહવા એગે રય-
ણપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા’ અથવા એકો રત્નપ્રભાયાં
દ્વૌ વાલુકાપ્રભાયાં સંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયાં ભવન્તિ, ‘ એવં એણં કમેણં તિયા સંજોગો,
ચઉક્કસંજોગો જાવ સત્તકસંજોગો ય જહા દસણં તહેવ માણિયવ્વો ’ એવં પૂર્વો-
ક્તરીત્યા એતેન ઉપર્યુક્તેન આલાપનાં ક્રમેણ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, યાવત્
પંચકસંયોગઃ, ષટ્કસંયોગઃ સપ્તકસંયોગશ્ચ યથા દશાનાં મણિતસ્તથૈવ સંખ્યાતાના-

અધઃસસમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ” યહ અંતિમ ભંગ હૈં-હસકે પહિલે ત્રીન
ભંગ હસ પ્રકાર સે હૈં । અથવા-એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક
વાલુકાપ્રભામેં ઓર સંખ્યાત નારક ધૃમ્પ્રભા મેં હોતે હૈં, અથવા એક
નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક
તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક વાલુ-
કાપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત નારક અધઃસસમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ‘ અહવા
એગે રયણપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ, સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા
એક નારક રત્નપ્રભા મેં, દો નારક વાલુકાપ્રભામેં ઓર સંખ્યાત નારક
પંકપ્રભામેં હોતે હૈં, ‘ એવં એણં કમેણં તિયા સંજોગો, ચઉક્ક સંજોગો,
જાવ સત્તક સંજોગો ય જહા દસણં તહેવ માણિયવ્વો ’ હસ ઉપર્યુક્ત
આલાપક્રમસે, જૈસા દશ નારકોં કા ત્રિક સંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચક
સંયોગ, ષટ્ક સંયોગ ઓર સપ્તક સંયોગ પહિલે કહા જા ચુકા હૈં, ઉસી
પ્રકાર સે ઉસી તરહ સે સંખ્યાત નારકોં કા બી ત્રિક સંયોગ સે લે

પ્રભામાં, એક વાલુકાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક વાલુકાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક
અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા એગે રયણપ્પમાણ, દો વાલુયપ્પમાણ
સંખેજ્જા પંકપ્પમાણ, હોજ્જા ” અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, બે નારક
વાલુકાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં એણ
કમેણં તિયા સંજોગો, ચઉક્કસંજોગો, જાવ સત્તકસંજોગો ય જહા દસણં તહા
માણિયવ્વો ” આ ઉપર્યુક્ત આલાપ ક્રમથી જેવો દશ નારકોનો ત્રિકસંયોગ,
ચતુષ્કસંયોગ, પંચસંયોગ, ષટ્કસંયોગ અને સપ્તકસંયોગ આગળ કહેવામાં
આવ્યો છે, એવો જ સંખ્યાત નારકોનો ત્રિકસંયોગથી લઈને સપ્તકસંયોગ
પર્યંતનો સંયોગ કહેવો જોઈએ. તે આલાપકો કેવા બનશે તે સમજાવવાં

મપિ મણિતવ્યઃ, તેષાં ચાલાપકાનામાકારપ્રકારં સૂચયિતુમન્તિમમાલાપકમાહ-
 ‘પચ્છિમો આલાવગો સત્તગસંજોગસ્સ-અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ સંખેજ્જા સક્કરપ્પ-
 માણ, જાવ સંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા’ સંખ્યેયાનાં સપ્તકસંયોગસ્ય પશ્ચિમઃ અન્તિમ
 આલાપકસ્તુ-અથવા સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ રત્નપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ શર્કરાપ્રમાયાં,
 યાવત્ સંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં, સંખ્યેયાઃ પંકુપ્રમાયાં, સંખ્યેયા ધૂમપ્રાય્યામ્,
 સંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયાં, સંખ્યેયા નૈરયિકાઃ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તીતિ । એતેષાં ચ
 સંખ્યેયાનાં નૈરયિકાણાં સપ્તત્રિંશદધિકત્રયસ્ત્રિંશચ્છતભજ્ઞા ભવન્તિ તથાહિ—
 સંખ્યેયાસ્તુ એકાદશાદયઃ શીર્ષપ્રહેલિકાન્તા અવગન્તવ્યાસ્તેષાં ચૈકત્વે સપ્તૈવ, દ્વિક

કર સસક સંયોગ તક કહના ચાહિયે । इन आलापकों का आकार
 प्रकार कैसा होगा—इस बात को बताने के लिये अन्तिम आलापकको
 सूत्रकार प्रकट करते हैं—‘पच्छिमो आलावगो सत्तगसंजोगस्स-अहवा
 संखेज्जा रयणप्पमाए, संखेज्जा सक्करप्पमाए जाव संखेज्जा अहे मत्तमाए
 होज्जा ’ वे कहते हैं कि संख्यात नारकों के सप्तम संयोग का अन्तिम
 आलापक इस प्रकार से है—‘अथवा संख्यात नैरयिक रत्नप्रभा में
 होते हैं, संख्यात नारक शर्कराप्रभा में होते हैं यावत्-संख्यात नारक
 वालुकाप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक पंकप्रभा में होते हैं, संख्यात
 नारक धूमप्रभा में होते हैं, संख्यात नारक तमःप्रभा में होते हैं और
 संख्यात नारक अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं । इन संख्यात नैरयिकों
 के ३३३७ विकल्प भंग होते हैं-जो इस प्रकार से यहां ११ से लेकर
 शीर्षप्रहेलिका तक की संख्याको संख्यात कहा गया है-संख्यात नैर-

માટે સૂત્રકાર છેલ્લો આલાપક પ્રકટ કરે છે—“ પચ્છિમો આલાવગો સત્તગ
 સંજોગસ્સ અહવા સંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, સંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, જાવ સંખેજ્જા
 અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” સંખ્યાત નારકોના સપ્તકસંયોગને અન્તિમ આલાપક
 અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો શર્કરા-
 પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે,
 સંખ્યાત નારકો પંકુપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે, સંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત
 નારકો અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આ સંખ્યાત નારકોના ૩૩૩૭ વિકલ્પ-ભંગ થાય છે, જે નીચે પ્રમાણે
 સમજવા-અહીં ૧૧ થી શરૂ કરીને શીર્ષપ્રહેલિકા સુધીની સંખ્યાઓને માટે
 “ સંખ્યાત ” પદનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

સંયોગે તુ સંખ્યાતાનાં દ્વિધાત્વે 'એકઃ સંખ્યાતાશ્ચ, દ્વૌ સંખ્યાતાશ્ચ,'
 इत्याचारभ्य दश तथा संख्याताः इति दशविकल्पाः संख्याताः-संख्याताश्चै-
 त्येकादशतमः इत्येकादशविकल्पाः, एते चोपरितनपृथिव्यामेकादीना-
 त्येकादशानां पदानामुच्चारणे अधस्तनपृथिव्या तु संख्यातपदस्यैवोच्चारणे
 सति अवगन्तव्याः, ये त्वन्ये उपरितनपृथिव्यां संख्यातपदस्या-
 धस्तनपृथिव्यां त्वेकादीनामेकादशानाम् पदानामुच्चारणे लभ्यन्ते ते इह पूर्वसूत्र-

यिकों के एकत्व में सात ही भंग होते हैं । इनके द्विक संयोग में
 संख्यात के दो विभाग करने पर एक और संख्यात, दो और संख्यात
 तीन और संख्यात, चार और संख्यात, पांच और संख्यात, छह और
 और संख्यात सात और संख्यात, आठ और संख्यात, नौ और संख्यात
 दश और संख्यात ऐसे दश विकल्प ये होते हैं । और संख्यात और
 संख्यात ऐसा ग्यारहवां विकल्प एक ओर होता है इस तरहसे ये
 यहां ग्यारह विकल्प होते हैं । ये विकल्प ऊपरकी रत्नप्रभा
 आदि पृथिवी में एक से लेकर संख्यात तक के ११ पदों का उच्चारण
 करनेसे और नीचेकी शर्कराप्रभा आदि पृथिवीके साथ केवल संख्यात
 पदका उच्चारण करने पर होते हैं । ऊपर की पृथिवी में संख्यात पदका
 और नीचेकी पृथिवी में एकादि पदों का उच्चारण करने पर जो दूसरे
 विकल्प होते हैं, वे यहां पर पूर्व सूत्रक्रम के अनुसार विवक्षित नहीं
 हुए हैं । तात्पर्य इसका ऐसा है कि एक नारक रत्नप्रभा में और सं-
 ख्यात नारक शर्कराप्रभा में अथवा एक नारक रत्नप्रभा में और

સંખ્યાત નારકોના એકત્વમાં ૭ ભંગ થાય છે. તેમના દ્વિકસંયોગમાં
 સંખ્યાતના બે વિભાગ કરવાથી એક અને સંખ્યાત, બે અને સંખ્યાત, ત્રણ
 અને સંખ્યાત, ચાર અને સંખ્યાત, પાંચ અને સંખ્યાત, છ અને સંખ્યાત,
 સાત અને સંખ્યાત, આઠ અને સંખ્યાત, નવ અને સંખ્યાત, દશ અને
 સંખ્યાત એવાં દશ વિકલ્પ બને છે. અને સંખ્યાત અને સંખ્યાતનો એક
 અગિયારમો વિકલ્પ બને છે. આ રીતે દ્વિકસંયોગી વિકલ્પો ૧૧ બને છે.
 આ વિકલ્પ ઉપરની રત્નપ્રભા આદિ પૃથ્વીમાં એકથી લઈને સંખ્યાત પર્યંતના
 ૧૧ પદોનું ઉચ્ચારણ કરવાથી અને નીચેની શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓની
 સાથે માત્ર સંખ્યાતપદનું ઉચ્ચારણ કરવાથી બને છે. ઉપરની પૃથ્વીઓમાં
 સંખ્યાતપદનું અને નીચેની પૃથ્વીઓમાં એક આદિ ૧૧ પદોનું ઉચ્ચારણ
 કરીને બે બીજાં વિકલ્પો થાય છે, તેમની અહીં પૂર્વ-સૂત્રક્રમ અનુસાર વાત
 કરવામાં આવી નથી. આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે-“ એક નારક રત્નપ્રભામાં
 અને સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને

ક્રમાનુસારાત્ ન વિવક્ષિતાઃ, પૂર્વસૂત્રોષુ હિ દશાદિરાશીનાં દ્વૈવિધ્યકલ્પનાયામ્
 ઉપરિ એકાદયો લઘવઃ સંખ્યાભેદાઃ પૂર્વં ન્યરતાઃ, અધરતુ નવાદયો મહાન્તઃ, એવ-
 મિહાપ્યેકાદયઃ ઉપરિસંખ્યાતરાશિશ્ચાધઃ, તત્ર ચ સંખ્યાતરાશેરધસ્તનસ્યૈકાદ્યાકર્પ-
 સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામે, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર
 સંખ્યાત નારક પંકપ્રભા મેં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર
 સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભા મેં અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર સંખ્યાત
 નારક તમઃપ્રભા મેં અથવા એક નારક રત્નપ્રભામેં ઓર સંખ્યાત નારક
 અધઃસસમી પૃથિવી મેં હોતે હેં એસે હી યહાં ભંગ નહીં હોતે હેં કિ
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, અથવા
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર એક નારક વાલુકાપ્રભા મેં, અથવા
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામેં ઓર એક નારક પંકપ્રભામેં, અથવા સંખ્યાત
 નારક રત્નપ્રભા મેં ઓર નારક ધૂમપ્રભા મેં, અથવા સંખ્યાત નારક
 રત્નપ્રભા મેં ઓર એક નારક તમઃપ્રભા મેં, અથવા સંખ્યાત નારક રત્ન-
 પ્રભા મેં ઓર એક નારક અધઃસસમી મેં હોતા હૈ । ક્યોં કિ પૂર્વ સૂત્રોં મેં
 એસા હી ક્રમ વિવક્ષિત હુઆ હૈ । વહાં પર દશ આદિ રાશિયોં કે દો

સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત
 નારક પંકપ્રભામાં, અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમ
 પ્રભામાં અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં
 અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન
 થાય છે, આ પ્રકારના ભંગો જ અહીં બની શકે છે. પરંતુ એવા ભંગ બની
 શકતા નથી કે “ સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક શર્કરાપ્રભામાં
 ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક વાલુકા-
 પ્રભામાં અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક પંકપ્રભામાં,
 અથવા સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક ધૂમપ્રભામાં, અથવા
 સંખ્યાત નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક તમઃપ્રભામાં, અથવા સંખ્યાત
 નારક રત્નપ્રભામાં અને એક નારક અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. કારણ કે
 પૂર્વ સૂત્રોમાં એવો જ ક્રમ વિવક્ષિત થયેલ છે. ત્યાં દશ આદિ રાશિઓના
 બે ભાગ કરીને એક આદિ લઘુ સંખ્યાલેહોને પહેલાં રાખવામાં આવેલ છે
 અને નવ આદિ મોટા સંખ્યાલેહોને પાછળ રાખવામાં આવેલ છે, એજ

जेऽपि संख्यातत्वमवस्थितमेव, भूयस्त्वात्, (न तु पूर्वसूत्रेषु नवादीनामिवैकादि-
तया तस्यावस्थानमित्यतो नेहाद्यः एकादिभावः, अपि तु संख्यातसंभव एवेति-
नाधिकमङ्गविचक्षा ।) तत्र रत्नप्रभा एकादिभिः संख्यातान्तैरेकादशभिः पदैः
क्रमेण विशेषिता संख्यातपदविशेषिताभिः शेषाभिः सहक्रमेण चारिता षट्षष्टि
भङ्गान् लभते । एवमेव शर्कराप्रभा पञ्चपञ्चाशत्, वालुकाप्रभा चतुश्चत्वारिंशत्,

भाग कर एक आदि लघु संख्या भेदों को पहिले रखा है और नौ
आदि बड़े संख्या भेदों को पीछे रखा है इसी तरह से यहाँ पर भी
एक आदि भेदों को ऊपर में रत्नप्रभा में और संख्यात राशि को नीचे
की पृथिवियों में रखा गया है नीचे की पृथिवियों की संख्यात राशि में
से एक आदि संख्या को निकाल लेने पर भी उस संख्यात संख्या में
संख्यात्व का कोई विघात नहीं होता है-अर्थात् उसमें कोई कभी नहीं
आती है वह तो ज्यों की त्यों कायम रहती है, क्योंकि वह बहुत
बड़ी संख्या है ।

रत्नप्रभापृथिवी के साथ एक से लेकर संख्यात तक के ११ पदों
का और शर्कराप्रभा आदि के साथ क्रमशः संख्यात पद का संचार
करने से ६६ भंग होते हैं अर्थात् रत्नप्रभा की प्रधानता से प्रथम
विकल्प में लभ्यमान ६ विकल्पों में ११ विकल्पों का गुणा करने पर
६६ भंग होते हैं । शर्कराप्रभा का बाकी की पृथिवियों के साथ योग
करने पर प्रथम विकल्प में ५ विकल्प होते हैं इन ५ विकल्पों में ११
का गुणा करने पर ५५ भंग आते हैं । वालुकाप्रभा की प्रधानता से प्रथम

प्रमाणे अर्द्धी पञ्च ऐकादि लेदोने रत्नप्रभा आदि उपरनी पृथ्वीओमां अने
संख्यात राशिने नीचेनी पृथ्वीओमां राभवामां आवेल छे. नीचेनी पृथ्वी-
ओनी संख्यात राशिमांथी ओक आदि संख्याने काढी नाभववा छतां पञ्च ते
संख्यात संख्याना संख्यातत्वमां केअन्यूनता आवती नथी, पञ्च ते संख्या-
तता ते कायम रहे छे, कारण के ते घणी ज मोटी संख्या छे रत्नप्रभा
पृथ्वीनी साथे १ थी लछने संख्यात सुधीना ११ पढोने तथा शर्कराप्रभा
आदि पृथ्वीओनी साथे क्रमशः संख्यात पर्यन्तना पढोने सचार करवाथी
६६ भंग थाय छे ओटले के रत्नप्रभानी प्रधानताथी पडेला विकल्प द्वारा
६ भंग थाय छे. ओवां ११ विकल्पे द्वारा रत्नप्रभानी प्रधानतावाणा ६×११
 $= ६६$ द्विकसंयोगी भंग थाय छे ओ ज प्रमाणे शर्कराप्रभाने पछीनी पांच
पृथ्वीओ साथे योग करवाथी प्रत्येक विकल्पना पांच भंग थाय छे ओवां ११
विकल्पना कुल $५ \times ११ = ५५$ द्विकसंयोगी भंग थाय छे. वालुकाप्रभाने पछीनी
चार पृथ्वीओ साथे योग करवाथी प्रत्येक विकल्पना ४ भंग थाय छे. तेथी

૨ । અનયા રીત્યા 'એકઃ સંખ્યાતાઃ' ઇતિ ક્રમેણ રત્નપ્રભાયા સહ શેષ પૃથિવીનાં યોગે કૃતે પદ્મમજ્જા ભવન્તિ ૬ । એવમ્ એષામેકાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણે રત્નપ્રભાપ્રાધાન્યે પદ્મપટ્ટિર્મજ્જા ભવન્તિ ૬૬ । અનયા રીત્યા શર્કરાપ્રભાયાઃ પશ્ચ મજ્જા ભવન્તિ, તેષામેકાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણે શર્કરાપ્રભાપ્રાધાન્યે પશ્ચપશ્ચાશદ્ વિકલ્પા ભવન્તિ ૫૫ ।

હોતે હૈં । તથા ચ એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં ૧, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં ૨, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક પંકપ્રભા મેં હોતે હૈં ૩, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ૪, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક તમઃ પ્રભા મેં હોતે હૈં ૫, અથવા એક નારક રત્નપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક અધઃ સસમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૬ । હસ પ્રકાર સે રત્નપ્રભા પૃથિવી કે સાથ શેષપૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર યે ૬ ભંગ હોતે હૈં । હન ૬ ભંગોં કે સાથ ૧૧ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૬૬ ભંગ રત્નપ્રભાપૃથિવી કી પ્રધાનતા સેં આતે હૈં । હસી તરહ સે શર્કરાપૃથિવી કે સાથ શેષ પાંચ ૫ પૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર શર્કરાપ્રભા કી પ્રધાનતા મેં ૫ ભંગ હોતે હૈં—જેસે એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં ઔર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં ૧, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં

જેમકે રત્નપ્રભા સાથેના પહેલા વિકલ્પના ૬ ભંગ નીચે પ્રમાણે બને છે (૧) એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક અધઃસસમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે રત્નપ્રભા સાથે પછીની ૬ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી પહેલા વિકલ્પના ૬ ભંગ બને છે. એજ રીતે ઉપરના ૧૧ વિકલ્પો દ્વારા ૬-૬ ભંગ બનતા હોવાથી રત્નપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા $૬ \times ૬ = ૬૬$ દ્વિકસંયોગી ભંગો બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાની સાથે પછીની પાંચ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી પહેલા વિકલ્પ દ્વારા નીચે પ્રમાણે પાંચ ભંગ બને છે.

(૧) એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

વાલુકાપ્રમાયાશ્વત્વારો મદ્ગા મવન્તિ, તેપામેકાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને વાલુકાપ્રમા-
પ્રાધાન્યે ચતુશ્વત્વારિંશદ્ મદ્ગા મવન્તિ ૪૪ । પદ્મપ્રમાયાસ્રયોમદ્ગા મવન્તિ, તેપામે-
કાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને ત્રયસ્ત્રિંશદ્ મદ્ગા મવન્તિ ૩૩ । ધ્રુમપ્રમાયા દ્વૌ મદ્ગૌ મવન્તઃ,
તયોરેકાદશભિર્વિકલ્પૈર્ગુણને દ્વાવિંશતિર્મદ્ગા મવન્તિ ૨૨ । તમઃપ્રમાયા એકો મદ્ગઃ ।
તસ્ય એકાદશભિર્ગુણને એકાદશ મદ્ગા મવન્તિ ૧૧ । એવમ્-પદ્પષ્ટિઃ, પચ્ચપચ્ચા-
શત્, ચતુશ્વત્વારિંશત્, ત્રયસ્ત્રિંશત્, દ્વાવિંશતિઃ, એકાદશચેતિ । (૬૬-૬૫-૪૪
-૩૩-૨૨-૧૧) સર્વસંમેલને સર્વે એકત્રિંશદધિકશતદ્વયમદ્ગાઃ ૨૩૧ મવન્તિ ઇતિ ।

ત્રિકયોગે તુ મદ્ગ પરિણામમાત્રમેવ પ્રદર્શયતે-રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુ-
કાપ્રમાચેતિ પ્રથમત્રિકયોગઃ, તત્ર ચ 'એકઃ એકઃ સંખ્યાતાશ્ચ' ઇતિ પ્રથમ-

ઔર સંખ્યાત નારક પંક્રપ્રમા મેં ૨, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં
ઔર સંખ્યાત નારક ધ્રુમપ્રમા મેં ૩, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં,
ઔર સંખ્યાત નારક તમઃપ્રમા મેં ૪, અથવા એક નારક શર્કરાપ્રમા મેં
ઔર સંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હેં ૫ ઇસ તરહ સે યે
૫ ભંગ શર્કરાપ્રમા પૃથિવી કી પ્રધાનતા સે હુએ હેં । ઇન ભંગોં કે સાથ
૧૧ વિકલ્પોં કા ગુણા કરને પર ૫૫ ભંગ શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતાવાલે
આ જાતે હેં । ઇસી તરહ સે પંક્રપ્રમા આદિ કી પ્રધાનતાવાલે વિકલ્પોં
કો જાનના ચાહિયે । યે સવ ભંગ ઉપર મેં દિખા હી દિયે ગયે હેં । ઇસ
તરહ સે સંખ્યાત કે દ્વિક સંયોગ મેં ૩૩૧ ભંગ હો જાતે હેં । સંખ્યાત
કે ત્રિકસંયોગ મેં ૭૩૫ ભંગ ઇસ પ્રકાર સે હોતે હેં-રત્નપ્રમા, શર્કરા-
પ્રમા ઔર વાલુકાપ્રમા " પ્રથમ ત્રિક યોગ હૈ ઇસ મેં " એક, એક, ઔર

(૨)	"	"	"	"	"	પંક્રપ્રભામાં	"	"	"
(૩)	"	"	"	"	"	ધ્રુમપ્રભામાં	"	"	"
(૪)	"	"	"	"	"	તમ પ્રભામાં	"	"	"
(૫)	"	"	"	"	"	અધઃસપ્તમીમાં	"	"	"

આ રીતે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા પાંચ ભંગ પહેલા વિકલ્પ દ્વારા
થાય છે. એવાં ૧૧ વિકલ્પ દ્વારા શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા $૫ \times ૧૧ = ૫૫$
દ્વિકસંયોગી ભંગ થાય છે. એજ પ્રમાણે વાલુકાપ્રભા, પંક્રપ્રભા આદિની
પ્રધાનતાવાળા ભંગો વિષે પણ સમજવું તે દરેકની પ્રધાનતાવાળા ભંગોની
સંખ્યા ઉપર આપવામાં આવેલ છે. આ રીતે તે બધાં ભંગોનો સરવાળો
કરવાથી કુલ ૨૩૧ દ્વિકસંયોગી ભંગ થઈ જાય છે

સંખ્યાત નારકોના ત્રિકસંયોગી કુલ ભંગ ૭૩૫ થાય છે. તે ભંગોનું
૨ પટ્ટીકરણ નીચે પ્રમાણે સમજવું-રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા અને વાલુકાપ્રભાનો

વિકલ્પઃ, તતઃ પ્રથમાયામેકસ્મિન્નેવ તૃતીયસ્યાસંખ્યાતપદે એવસ્થિતે દ્વિતીયસ્યાં ક્રમેણ દ્વચાદિભાવેન દશમચારે સંખ્યાતપદં ભવતિ, એવમેતે પૂર્વેણ સઠ્ઠૈકાદશ, તતો દ્વિતીયસ્યાં તૃતીયસ્યાં ચ સંખ્યાતપદે એવસ્થિતે, પ્રથમાયાં તથૈવ દ્વચાદિભાવેન દશમચારે સંખ્યાતપદં ભવતિ, એવમેતે દશ । એવં ચૈતે સર્વેઽપિ એકત્ર સંમેલને ત્રિકસંયોગે એકવિંશતિર્વિકલ્પા ભવન્તિ, તૈશ્વ પશ્ચ ત્રિંશતઃ સપ્તપદત્રિકસંયોગાનાં ગુણે પશ્ચત્રિંશદધિકસપ્તશત મજ્ઞાભવન્તીતિ ૭૩૫ ।

તદેવ સ્પષ્ટી ક્રિયતે-ત્રિકસંયોગે એકવિંશતિર્વિકલ્પા ભવન્તિ, તથાહિ-એકઃ એકઃ સંખ્યાતાઃ ૧, એકઃ દ્વૌ સંખ્યાતાઃ ૨, એકઃ ત્રયઃ સંખ્યાતાઃ ૩, એકશ્ચત્વારઃ

સંખ્યાત ” યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈ । હસમેં પ્રથમ પૃથિવી મેં એક હી ઔર તૃતીય પૃથિવી મેં સંખ્યાત પદ હી સ્થાપિત કરકે દ્વિતીય પૃથિવીમેં ક્રમ સે દો લેકર દસ તકકી સંખ્યા કા ઔર સંખ્યાત પદ કા યોગ કરનેસે પૂર્વકે વિકલ્પ કે સાથ મિલ કર ૧૧ વિકલ્પ હોતે હૈ-હસકે વાદ દૂસરી ઔર તીસરી પૃથિવી સે સંખ્યાત પદ ઔર પ્રથમ પૃથિવીમેં દો ૨ સંખ્યા સે લેકર સંખ્યાત પદ તક સંચોર કરને પર દસ વિકલ્પ હોતે હૈ દોનોં વિકલ્પોં કા યોગ કરને સે ત્રિક સંયોગ મેં ૨૧ વિકલ્પ હો જાતે હૈ ।

હસ પ્રકાર સે યે ૨૧ વિકલ્પ હૈ । હન ૨૧ વિકલ્પોં કે સાથ નરક પૃથિવીયોં કે ત્રિક સંયોગી ૩૫ ભંગોં કે સાથ ગુણા કરને પર ૭૩૫ ત્રિક સંયોગી ભંગ હો જાતે હૈ । હસ પૂર્વોક્ત કોષ્ઠક સે યહ સ્પષ્ટ હો જાતા હૈ કિ ત્રિકસંયોગ મેં એકવીસ (૨૧) વિકલ્પ હુએ હૈ । ૧ એક એક

પ્રથમ ત્રિકયોગ છે તેમા “ એક, એક અને સંખ્યાતનો ” પહેલો વિકલ્પ છે. તેમાં પ્રથમ પૃથ્વીમાં એક જ અને ત્રીજી પૃથ્વીમાં સંખ્યાત પદને જ કાયમ રાખીને બીજી પૃથ્વીમાં અતુકમે ૨ થી ૧૦ પર્યંતની સંખ્યાનો અને સંખ્યાત પદનો યોગ કરવાથી પહેલા વિકલ્પ સાથે ગણુતા કુલ ૧૧ વિકલ્પ થાય છે. ત્યારબાદ બીજી અને ત્રીજી પૃથ્વીમાં સંખ્યાત પદ અને પ્રથમ પૃથ્વીમાં બેથી લઈને સંખ્યાત પદ પર્યંતના પદોનો સંચાર કરવાથી ૧૦ વિકલ્પ બને છે ઉપર્યુક્ત બન્ને પ્રકારના વિકલ્પોનો સરવાળો કરવાથી કુલ ૨૧ એકવીસ વિકલ્પ થાય છે

આ પ્રમાણે તે ૨૧ વિકલ્પો બને છે આ ૨૧ વિકલ્પોની સાથે નરક પૃથ્વીઓના ત્રિકસંયોગી ૩૫ ભંગોનો ગુણાકાર કરવાથી કુલ ૭૩૫ ત્રિકસંયોગી ભંગો થાય છે આ પૂર્વોક્ત કોષ્ઠક (કોઠા) થી એ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે સંખ્યાત નારકોના ત્રિકસંયોગમાં ૨૧ વિકલ્પો થાય છે. તે વિકલ્પો આ પ્રમાણે

સંખ્યાતાઃ ૪, એકઃ પચ્ચ સંખ્યાતાઃ ૫, એકઃ પદ્મસંખ્યાતાઃ ૬, એકઃ સપ્તસંખ્યાતાઃ ૭, એકઃ અષ્ટ સંખ્યાતાઃ ૮, એકઃ નવ સંખ્યાતાઃ ૯, એકઃ દશ સંખ્યાતાઃ ૧૦, એકઃ સંખ્યાતા સંખ્યાતાઃ ૧૧, દ્વી સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૨, ત્રયઃ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૩, ચત્વારઃ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૪, પચ્ચ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૫, પદ્મ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૬, સપ્ત સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૭, અષ્ટ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૮, નવ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૧૯, દશ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૨૦, સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ સંખ્યાતાઃ ૨૧ તથા ચ-એકો રત્નપ્રભાયામ્, એકઃ શર્કરાપ્રભાયામ્, સંખ્યાતા વાલુકાપ્રભાયામ્ ૧, એવં તૃતીય-સ્થાને પદ્મપ્રભાદિ પૃથિવીયોગે કૃતે પચ્ચ મજ્ઞા મવન્તિ ૫, એવં દ્વિતીયે શર્કરા-

ઔર સંખ્યાત, ૨ એક દો ઔર સંખ્યાત, ૩ એક ત્રીન ઔરસંખ્યાત, ૪ એક ચાર ઔર સંખ્યાત, ૫ એક, પાંચ ઔર સંખ્યાત, ૬ એક, છહ ઔર સંખ્યાત, ૭ એક, સાત ઔર સંખ્યાત, ૮ એક, આઠ ઔર સંખ્યાત, ૯ એક, નૌ ઔર સંખ્યાત, ૧૦ એક, દશ ઔર સંખ્યાત, ૧૧ એક, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૨ દો, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૩ ત્રીન, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૪ ચાર સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૫ પાંચ, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૬ છહ, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૭ સાત, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૮ આઠ, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૧૯ નૌ, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૨૦ દશ, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત, ૨૧ સંખ્યાત, સંખ્યાત ઔર સંખ્યાત । તથા-એક નારક રત્નપ્રભા મેં, એક નારક શર્કરાપ્રભા મેં, ઔર સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં ૧, તૃતીય સ્થાન મેં

સમજવા-(૧) એક-એક-સંખ્યાતનો, (૨) એક-બે-સંખ્યાતનો, (૩) એક-ત્રણ સંખ્યાતનો, (૪) એક-ચાર-સંખ્યાતનો, (૫) એક-પાંચ-સંખ્યાતનો, (૬) એક-છ-સંખ્યાતનો, (૭) એક-સાત-સંખ્યાતનો, (૮) એક-આઠ-સંખ્યાતનો, (૯) એક-નવ-સંખ્યાતનો, (૧૦) એક-દસ-સંખ્યાતનો, (૧૧) એક-સંખ્યાત અને સંખ્યાતનો, (૧૨) બે-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૩) ત્રણ-સંખ્યાત સંખ્યાતનો, (૧૪) ચાર-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૫) પાંચ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૬) છ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૭) સાત-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૮) આઠ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૧૯) નવ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, (૨૦) દસ-સંખ્યાત-સંખ્યાતનો, અને (૨૧) સંખ્યાત, સંખ્યાત અને સંખ્યાતનો જેમકે....

(૧) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં, એક નારક શર્કરાપ્રભામાં અને સંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. એજ પ્રમાણે ત્રીજા પદમાં પંકપ્રભા

સ્થાને વાલુકાપ્રમાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને પદ્મપ્રમાદિ યોગે કૃતે ચત્વારો મઙ્ગા ૪।

અથ દ્વિતીયે વાલુકાસ્થાને પદ્મપ્રમાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને ધૂમપ્રમાદિયોગે કૃતે ત્રયો મઙ્ગાઃ ૩ । અથ દ્વિતીયે પદ્મપ્રમાસ્થાને ધૂમપ્રમાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને તમઃ પ્રમાદિ યોગે કૃતે દ્વૌ મઙ્ગૌ ભવતઃ ૨ । દ્વિતીયે ધૂમપ્રમાસ્થાને તમઃપ્રમાં નિવેશ્ય તૃતીયસ્થાને અધઃસપ્તમીયોગે કૃતે એકઃ ૧ । એવં પશ્ચ' ચત્વારઃ, ત્રયઃ, દ્વૌ, એકઃ (૫-૪-૩-૨-૧=૧૫) इति रत्नप्रभायामेकसंख्यानिवेशनेन पञ्चदशमङ्गा भवन्ति १५ । एव शर्कराप्रभाप्राधान्ये दश मङ्गाः १० । वालुकाप्रभाप्राधान्ये षट् ६ । पद्मप्रभाप्राधान्ये त्रयः । धूमप्रभाप्राधान्ये एकः १ । दश, षट्, त्रयः

પંકપ્રમા આદિ પૃથિવિયોં કા યોગ કરને પર ૫ ભંગ હોતે હૈં । હસી તરહ સે દૂસરે શર્કરાસ્થાન મેં વાલુકાપ્રમાં કો રખ કરકે, તૃતીય સ્થાન મેં પંકપ્રમાદિ કા યોગ કરને પર ચાર ભંગ હોતે હૈં, દ્વિતીય વાલુકાસ્થાનમેં પંકપ્રમા કો રખ કરકે તૃતીય સ્થાન મેં ધૂમપ્રમા આદિ કા યોગ કરને પર ત્રીન ભંગ હોતે હૈં, દ્વિતીય પંકપ્રમા સ્થાન મેં ધૂમપ્રમા કો રખ કરકે તૃતીય સ્થાન મેં તમઃપ્રમા આદિ કે સાથ યોગ કરને પર દો ભંગ હોતે હૈં । દ્વિતીય ધૂમપ્રમા સ્થાન મેં તમઃપ્રમા કો રખ કરકે તૃતીય સ્થાન મેં અધઃસપ્તમી પૃથિવી કે સાથ યોગ કરને પર એક ૧ ભંગ હોતા હૈં । હસ ૫-૪-૩-૨-૧ ચે કુલ મિલ કર રત્નપ્રમા મેં એક સંખ્યા કે નિવેશન સે ૧૫ ભંગ હો જાતે હૈં । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં દશ ભંગ હોતે હૈં, વાલુકાપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ૬ ભંગ હોતે હૈં, પંકપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં ત્રીન ભંગ હાંતે હૈં ઓર ધૂમપ્રમા કી પ્રધાનતા મેં એક ભંગ હોતા હૈં કુલ ચે ૨૦ ભંગ હોતે હૈં । હન ૨૦ ભંગોં મેં પૂર્વોક્ત

આદિ પૃથ્વીઓનો યોગ કરવાથી ૫ ભંગ બને છે. એજ પ્રમાણે બીજું પદ શર્કરાને બદલે વાલુકાપ્રભા મૂકીને ત્રીજા પદમાં પંકપ્રભાદિનો યોગ કરવાથી ૪ ભંગ બને છે. બીજા પદમાં વાલુકાપ્રભાની જગ્યાએ પદપ્રભા મૂકીને ત્રીજા પદમાં ધૂમપ્રભાદિનો યોગ કરવાથી ૩ ભંગ બને છે. ત્યાર બાદ બીજા પદમાં પંકપ્રભાને બદલે ધૂમપ્રભા રાખીને ત્રીજા પદમાં તમઃપ્રભા આદિનો યોગ કરવાથી બે ભંગ બને છે ત્યારબાદ બીજા પદમાં ધૂમપ્રભાને બદલે તમઃપ્રભા રાખીને ત્રીજા પદમાં અધઃસપ્તમીનો યોગ કરવાથી ૧ ભંગ બને છે. આ રીતે રત્નપ્રભામાં ૧ સંખ્યાના નિવેશનથી ૫+૪+૩+૨+૧=૧૫ ભંગ બને છે. એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧૦ ભંગ વાલુકાપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૬ ભંગ, પંકપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૩ ભંગ અને ધૂમપ્રભાની પ્રધાનતાવાળા ૧ ભંગ

एकः (१०-६-३-१=२०) इत्येवं पूर्वप्रदर्शितैः पञ्चदशभिर्भङ्गैः सह एषां विंशतिभङ्गानां योगे कृते सर्वे पञ्चत्रिंशद् भङ्गा भवन्ति ३५ । एषामेकविंशति विकल्पैर्गुणने कृते सर्वे पञ्चत्रिंशदधिक सप्तशत भङ्गा भवन्तीति ७३५ ।

चतुष्कसंयोगेषु पुनराद्याभिश्चतसृभिः पृथिवीभिः प्रथमश्चतुष्कसंयोगः तत्र च आद्यासु तिसृषु पृथिवीषु एकैकः, चतुर्थ्यां तु संख्याता इत्येको विकल्पस्ततः पूर्वोक्तक्रमेण तृतीयस्यां दशमचारे संख्यातपदमिति १० । एवं द्वितीयस्यां दश १० । प्रथमायां च दश । ततः प्रथमप्रदर्शित भङ्गैकसंयोगे एते सर्वे चतुष्कसंयोगे (१-१०-१०-१०=३१) एकत्रिंशद् विकल्पा भवन्ति । एभिश्च एकत्रिंशद् विकल्पैः सप्तपदचतुष्कसंयोगानां पञ्चत्रिंशदगुणने पञ्चाशीत्यधिकसहस्रभङ्गाः

૧૫ ભંગોં કો મિલારને પર ૩૫ ભંગ હો જાતે હિં । इन ३५के साथ पूर्वोक्त २१ भंगोंका गुणा करनेसे ७३५ भंग हो जाते हैं । चतुष्क संयोगमें आदि की चार पृथिवियों द्वारा प्रथम चतुष्कसंयोग होता है । इसमें पहिलेकी तीन पृथिवियोंमें एक एक, और चौथी पृथिवीमें संख्यात ऐना प्रथम विकल्प है । इसके बाद पूर्वोक्त क्रमसे तीसरी पृथिवीमें दो से लेकर संख्यात पद तक संचार करने पर १० विकल्प होते हैं, इसी तरहसे द्वितीय पृथिवीमें १० और प्रथम पृथिवी में १० विकल्प होते हैं । कुल ये ३० विकल्प होते हैं । इनमें १-१ संख्यात इस प्रथम विकल्प को मिलाने पर ३१ विकल्प चतुष्क संयोग में हो जाते हैं । इन ३१ विकल्पों का सात नरक

બને છે. આ રીતે પહેલાં વિકલ્પ દ્વારા કુલ ૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૩૫ ત્રિક-સંયોગી ભંગ બને છે એવા કુલ ૨૧ વિકલ્પ બનતા હોવાથી ૩૫×૨૧=૭૩૫ કુલ ત્રિકસંયોગી ભંગો બને છે.

હવે સંખ્યાત નારકોના ચતુષ્કસંયોગી ભંગોનું નિરૂપણ કરવામાં આવે છે- તેમાં પહેલો “૧-૧-૧-સંખ્યાત” ૩૫ વિકલ્પ છે આ વિકલ્પ અનુસાર પહેલી ત્રણ પૃથ્વીઓમાં એક એક નારક અને ચોથી પૃથ્વીમાં સંખ્યાત નારકો હોય છે. ત્યારબાદ પૂર્વોક્ત ક્રમ અનુસાર ત્રીજી પૃથ્વીમાં બેથી સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી ૧૦ વિકલ્પ બને છે એજ રીતે બીજી પૃથ્વીમાં બેથી સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી ૧૦ બીજાં વિકલ્પો બને છે. એજ પ્રમાણે પહેલી પૃથ્વીમાં બેથી સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી ત્રીજા ૧૦ વિકલ્પ બને છે. આ રીતે કુલ ૩૦ વિકલ્પ બને છે. તેમાં “ ૧-૧-૧-સંખ્યાત ” આ પ્રથમ વિકલ્પને ઉમેરવાથી કુલ ૩૧ ચતુષ્કસંયોગી વિકલ્પો બને છે. પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકના ચતુષ્કસંયોગી ૩૫ ભંગ

ભવન્તીતિ ૧૦૮૫ । પञ્ચકસંયોગેષુ તુ આઘામિઃ પञ્ચમિઃ પ્રથમઃ પञ્ચકસંયોગઃ, તત્ર ચ આઘાસુ ચતસ્રણુ એકૈકઃ, પञ્ચામ્યાં તુ સંખ્યાતા इत्येको विकल्पः, ततः पूर्वोक्तक्रमेण चतुर्थ्यां दशमवारे संख्यातपदम्, एवं शेषास्वपि, ततः एते सर्वेऽपि एकत्र पञ्चकयोगे एकचत्वारिंशद् विकल्पा भवन्ति । एभिश्च विकल्पैः प्रत्येकं सप्तपदपञ्चकसंयोगानामेकविंशतेर्गुणनात् एकपष्टचધિકાષ્ટશતમઙ્ગાઃ ૮૬૧ ભવન્તિ । षट्कसंयोगेषु पुनः पूर्वोक्त क्रमेणैकत्र षट्कसंयोगे एकपञ्चाशद् विकल्पाः भवन्ति, एभिश्च प्रत्येकं सप्तपदषट्कयोगे सप्तकस्य गुणनात् सप्तपञ्चाशदधिकशतत्रयમઙ્ગાઃ (૩૫૭) ભવન્તિ । સપ્તકસંયોગે તુ પૂર્વોક્તમાવનયા એકપટ્ટિમઙ્ગાઃ

કે ચતુષ્ક સંયોગી ૩૫ ભંગો કે સાથ ગુણા કરને પર ચતુઃ સંયોગી ૧૦૮૫ ભંગ હોતે હૈં । પંચકસંયોગોં મેં આદિ કી પાંચ પૃથિવિયોં દ્વારા પ્રથમ પંચક સંયોગ હોતા હૈં इनमें आदि की चार पृथिवियों में एक एक और पांचवी पृथिवी में संख्यात ऐसा प्रथम विकल्प होता है इसके बाद पूर्वोक्तक्रम से चौथी पृथिवी में २ से लेकर संख्यात पद तक संचार करने पर १० विकल्प होते हैं । इसी तरह से बाकी की तीसरी पृथिवी में, दूसरी पृथिवी में और प्रथम पृथिवी में संचार करने पर कुल ४० विकल्प हो जाते हैं । इनमें पहिला विकल्प मिलाने से कुल पंचक संયોગી મેં ૪૧ વિકલ્પ હોતે હૈં । इन ४१ विकल्पों से सात नरकों के पंचक संયોગી ૨૧ વિકલ્પોં કો ગુણિત કરને પર ૮૬૧ ભંગ હોતે હૈં । षट्कસંયોગોં મેં પૂર્વોક્ત ક્રમ સે એક ષટ્કસંયોગ મેં ૫૧ વિકલ્પ હોતે હૈં । इन ५१ विकल्पों से सात नरक के षट्कसंયોગી સાત ભંગોં કે

બને છે તેથી એવા ૩૧ વિકલ્પો દ્વારા $૩૫ \times ૩૧ = ૧૦૮૫$ કુલ ચતુષ્કસંયોગી ભંગો બને છે પંચકસંયોગમાં શરૂઆતની પાંચ પૃથ્વીઓ દ્વારા પ્રથમ પંચક-સંયોગ થાય છે તેમાંની પહેલી ચાર પૃથ્વીઓમાં એક એક બને પાંચમીમાં સંખ્યાત નારકોવાળો પહેલો વિકલ્પ બને છે. ત્યારબાદ પૂર્વોક્ત ક્રમથી ચોથી પૃથ્વીમાં બેથી લઇને સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી ૧૦ વિકલ્પ બને છે એજ પ્રમાણે બાકીની ત્રીજી, બીજી અને પહેલી પૃથ્વીમાં પણ બેથી સંખ્યાત પર્યન્તના પદનો સંચાર કરવાથી કુલ ૪૦ વિકલ્પ બને છે. તેમાં પહેલો વિકલ્પ ઉમેરવાથી કુલ ૪૧ વિકલ્પો બને છે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકોના પંચકસંયોગી ૨૧ ભંગો બને છે તેથી ૪૧ વિકલ્પના $૨૧ \times ૪૧ = ૮૬૧$ પંચકસંયોગી કુલ ભંગો બને છે. ષટ્કસંયોગમાં પૂર્વોક્ત ક્રમથી એક ષટ્કસંયોગમાં ૫૧ વિકલ્પો થાય છે પ્રત્યેક વિકલ્પ દ્વારા સાત નરકોના

(૬૧) ભવન્તિ । સર્વેષાં મેલને સપ્તત્રિંશદધિકત્રયસ્ત્રિંશચ્છતાનિ મજ્ઞા ભવન્તિ ૩૩૩૭ । એવં સંખ્યાતનૈરયિકાનાશ્રિત્ય-એક સંયોગે સપ્ત૭, દ્વિકસંયોગે એકત્રિંશદધિકશતદ્વયમ્ ૨૩૧, ત્રિકસંયોગે પચ્ચત્રિંશદધિકાનિ સપ્તશતાનિ ૭૩૫, ચતુષ્ક સંયોગે પચ્ચાશીત્યધિકં સહસ્રમેકમ્ ૧૦૮૫, પચ્ચકસંયોગે એકપટ્ટચધિકં શતાષ્ટકમ્ ૮૬૧, ષટ્કસંયોગે સપ્તપચ્ચાશદધિકં શતત્રયમ્ ૩૫૭, તથા-એકષષ્ટિ ૬૧ ઈતિ સર્વ સંમેલને સપ્તત્રિંશદુત્તરશતત્રયાધિકસહસ્રત્રયમજ્ઞાઃ (૩૩૩૭) ભવન્તીતિ ॥ સૂ. ૧૦ ॥

સંખ્યાતનૈરયિકાણાં કોઠકમ્—		
સંખ્યાતાનામ્	એકસંયોગે	૭
સંખ્યાતાનામ્	દ્વિકસંયોગે	૨૩૧
„	ત્રિકસંયોગે	૭૩૫
„	ચતુષ્કસંયોગે	૧૦૮૫
„	પચ્ચકસંયોગે	૮૬૧
„	ષટ્કસંયોગે	૩૫૭
„	સપ્તકસંયોગે	૬૧
સર્વસંમેલને		૩૩૩૭

સાથ ગુણા કરને પર ૩૫૭ ભંગ હોતે હૈં । સપ્તકસંયોગ મેં પૂર્વોક્ત ભાવનાનુસાર ૬૧ ભંગ હોતે હૈં । હસ પ્રકાર સંખ્યાત નૈરયિકોં કે નૈરયિક પ્રવેશન મેં કુલ ભંગ ૩૩૩૭ હો જાતે હૈં । હસ પ્રકાર સે સંખ્યાત નૈરયિકોં કો આશ્રિત કરકે એક સંયોગ મેં ૭ દ્વિકસંયોગ મેં ૨૩૧, ત્રિકસંયોગ મેં ૭૩૫, ચતુષ્ક સંયોગ મેં ૧૦૮૫, પંચક સંયોગ મેં ૮૬૧, ષટ્ક સંયોગ મેં ૩૫૭ ઓર સપ્તકસંયોગ મેં ૬૧ ચે સઘ મિલકર ૩૩૩૭ ભંગ હોતે હૈં ॥ સૂ. ૧૦ ॥

ષટ્કસંયોગી ૭ લાંગ બને છે તેથી એવાં ૫૧ વિકલ્પના $૭ \times ૫૧ = ૩૫૭$ ષટ્ક સંયોગી લાંગ બને છે સપ્તકસંયોગમાં પૂર્વોક્ત ક્રમથી ૬૧ લાંગ થાય છે. આ રીતે સંખ્યાત નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનમાં કુલ ૩૩૩૭ લાંગ થાય છે તેમના એકસંયોગી ૭ લાંગ, દ્વિકસંયોગી ૨૩૧ લાંગ, ત્રિકસંયોગી ૭૩૫ લાંગ, ચતુષ્કસંયોગી ૧૦૮૫ ભંગ, પંચકસંયોગી ૮૬૧ લાંગ, ષટ્કસંયોગી ૩૫૭ લાંગ, અને સપ્તકસંયોગી ૬૧ લાંગ થાય છે. તેથી કુલ લાંગ ૩૩૩૭ થાય છે ॥ સૂ. ૧૦ ॥

મૂલમ્—“ અસંખેજ્જા મંતે ! નેરહયા નેરહયપવેસણણં પુચ્છા, ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસત્તમાણ વા હોજ્જા, અહવા એગે રયણપ્પમાણ અસંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા, એવં દુયા સંયોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા સંખિજ્જા ણં મણિયો તહા અસંખેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો, નવરં અસંખેજ્જાઓ અબ્મહિઓ માણિયવ્વો સેસં તં ચેવ જાવ સત્તગસંજોગસ્સ પચ્છિમો આલાવગો અહવા અસંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, અસંખેજ્જા સ્વકરપ્પમાણ જાવ અસંખેજ્જા અહેસત્તમાણ હોજ્જા ॥સૂ૦૧૧॥

છાયા—અસંખ્યેયાઃ મદન્ત ! નૈરયિકા નૈરયિકપ્રવેશનકેન પૃચ્છા ? ગાઙ્ગેય ! રત્નપ્રમાયાં વા ભવન્તિ, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ, અથવા એકો રત્નપ્રમાયામ્ અસંખ્યેયા શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એવં દ્વિકસંયોગો યાવત્ સપ્તકસંયોગશ્ચ યથા સંખ્યેયાનાં મણિતસ્તથા અસંખ્યેયાનાર્માપિ મણિતવ્યો, નવરમ્ અસંખ્યેયાતોડ્મ્ય-ધિકો મણિતવ્યઃ, શેષં તદેવ યાવત્ સપ્તકસંયોગસ્ય પશ્ચિમઆલાપકઃ—અથવા અસંખ્યેયા રત્નપ્રમાયામ્, અસંખ્યેયા શર્કરાપ્રમાયાં યાવત્ અસંખ્યેયા અધઃ સપ્તમ્યાં ભવન્તિ ॥ સૂ૦ ૧૧ ॥

ટીકા—અથા સંખ્યેયાનાં નૈરયિકાણામ્ અણપશ્ચાશદધિકષટ્ત્રિશચ્છતમજ્ઞાન્ પ્રતિપાદયિતુમાદ્—‘ અસંખેજ્જા મંતે ! ’ ઇત્યાદિ । ‘ અસંખેજ્જા મંતે ! નેરહયા નેરહયપવેસણણં પુચ્છા ? ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! અસંખ્યેયાઃ શીર્ષ-

(અસંખેજ્જા મંતે ! નેરહયા) ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—અસંખ્યાત નૈરયિકોં કે ૩૬૫૮ ભંગ હોતે હૈં—હન્હીં ભંગોં કો પ્રતિપાદિત કરને કે લિયે સૂત્રકાર ને હસ સૂત્ર કો કહા હૈં—હસમેં ગાંગેય ને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ કિ હે મદન્ત ! અસંખ્યાત નૈરયિક નૈર-

“ અસજ્ઞાં મંતે ! નેરહયા ” ઇત્યાદિ

ટીકાર્થ—અસંખ્યાત નારકોના ૩૬૫૮ ભંગ થાય છે સૂત્રકારે આ સૂત્ર દ્વારા તે ભંગોનું પ્રતિપાદન નીચે પ્રમાણે કર્યું છે

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—હે ભદન્ત ! નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત નારકો શું રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે

પ્રદેલિકા દુર્ધ્વાઃ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ ? કિં વા શર્કરાપ્રભાયામ્, કિં વા વાલુકાપ્રભાયાં કિં વા પદ્મપ્રભાયામ્ કિં વા ધૂમપ્રભાયામ્, કિં વા તમઃપ્રભાયામ્, કિં વા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ? इति પૃચ્છા । મગધાનાહ--‘ ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! અસંખ્યેયાઃ નૈરયિકા નરકે પ્રવિશન્તો રત્નપ્રભાયાં વા ભવન્તિ, યાવત્ શર્કરાપ્રભાયાં વા ભવન્તિ, વાલુકાપ્રભાયાં વા, પદ્મપ્રભાયાં વા, ધૂમપ્રભાયાં વા, તમઃપ્રભાયાં વા, અધઃસપ્તમ્યાં વા ભવન્તિ ૭ । ‘ અહવા ઇમે રયણપ્પમાણ અસંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા ’ અથવા એકો નૈરયિકો રત્નપ્રભાયાં ભવતિ, અસંખ્યે-

યિક પ્રવેશનક દ્વારા નારક ભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણે કહાં પર હોતે હૈં ? કયા રત્નપ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા વાલુકાપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા પદ્મપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભાપૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા તમઃ પ્રભા પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? યા અધઃ સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રસુ કહતે હૈં (ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા, અહવા ઇમે રયણપ્પમાણ, અસંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) હે ગાંગેય ! અસંખ્યાત નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, યાવત્ શર્કરાપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, વાલુકાપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, પદ્મપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, ધૂમપ્રભા મેં ભી હોતે હૈં, તમઃ પ્રભા મેં ભી હોતે હૈં ઓર અધઃ સપ્તમી નરક મેં ભી હોતે હૈં । હસ પ્રકારસે યે અસંખ્યાત નૈરયિકોં કે એકત્વ મેં ૭ અંગ હૈં । (અહવા ઇમે રયણપ્પમાણ અસંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક

શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમ પ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીરપ્રભુનો ઉત્તર--“ ગંગેયા ! રયણપ્પમાણ વા હોજ્જા, જાવ અહે સત્તમાણ વા હોજ્જા, અહવા ઇમે રયણપ્પમાણ, અસંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ, હોજ્જા ” હે ગાંગેય ! તે અસંખ્યાત નારકો રત્નપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, શર્કરાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, વાલુકાપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, પદ્મપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, ધૂમપ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, તમ પ્રભામાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને અધઃસપ્તમીમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે અસંખ્યાત નારકોના એકત્વમાં ૭ અંગ થાય છે. (અહવા ઇમે, રયણપ્પમાણ અસંખેજ્જા સક્કરપ્પમાણ હોજ્જા) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં અને અસંખ્યાત નારકો શર્ક-

યાસ્તુ શર્કરાપ્રમાયાં ભવન્તિ, 'એવં દુયા સંયોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા સંખેજ્જાણં મણિઓ તહા અસંખેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા દ્વિક-સંયોગો યાવત્ ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ, પંચકસંયોગઃ, ષટ્કસંયોગઃ, સપ્તક સંયોગશ્ચ યથા સંખ્યેયાનાં નૈરયિકાણાં મણિતઃ તથા અસંખ્યેયાનામપિ મણિતવ્યઃ, તથા ચ એકો રત્નપ્રમાયાં ભવતિ, અસંખ્યેયા વાલુકાપ્રમાયાં ભવન્તિ, એકો રત્નપ્રમાયામ્ અસંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રમાયામ્, એકો રત્નપ્રમાયામ્ અસંખ્યેયા ધૂમપ્રમા-યામ્, એકો રત્નપ્રમાયામ્ અસંખ્યેયાસ્તમઃપ્રમાયામ્, એકો રત્નપ્રમાયામ્ અસં-

રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈ ઓર અસંખ્યાત નારક શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં (એવં દુયા સંયોગો જાવ સત્તગસંજોગો ય જહા સંખેજ્જાણં મણિઓ તહા અસંખેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો) હિસ તરહ સે દ્વિકસંયોગ યાવત્-ત્રિક સંયોગ, ચતુષ્ક સંયોગ, પંચક સંયોગ, ષટ્કસંયોગ ઓર સપ્તક સંયોગ જૈસા સંખ્યાત નારકોં કા પહિલે કહા જા ચુકા હૈં ઊસી તરહ સે અસંખ્યાત નારકોં કા ભી વહ દ્વિકાદિ સંયોગ કહનાં ચાહિયે તથા -એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં ઓર અસંખ્યાત નારક વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં ઓર અસંખ્યાત નારક પંકપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં, ઓર અસંખ્યાત નારક ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક નારક રત્નપ્રમા મેં હોતા હૈં ઓર અસંખ્યાત નારક તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા એક

રાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “એવં દુયા સંજોગો જાવ સત્તસંજોગો ય જહા સંખે-જ્જાણ મણિઓ તહા અસંખેજ્જાણ વિ માણિયવ્વો” આ ભંગથી શરૂ કરીને જેવો સંખ્યાત નારકોનો દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ, ચતુષ્કસંયોગ, પંચકસંયોગ, ષટ્કસંયોગ અને સપ્તકસંયોગ આગળ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે અસં-ખ્યાત નારકોનો પણ દ્વિકાદિ સંયોગ કહેવો જોઈએ.

આ રીતે પહેલા દ્વિકસંયોગી વિકલ્પના બીજાં પાંચ ભંગ આ પ્રમાણે બનશે-અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંખ્યાત નારક પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંખ્યાત નારક ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે અને અસંખ્યાત નારક તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક નારક રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન

સ્થેયા અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ । एवं शर्कराप्रभाप्रभृतिष्वपि द्विकसंयोगः स्वयमूह-
नीयः । एवमेव त्रिकादि संयोगा अपि यथायोग्यं सर्वत्रैव सप्तसु अपि पृथिवीषु
स्वयं कल्पनीयाः, इति, किन्तु 'नवरं असंखेज्जाओ अवमहिओ भाणियव्वो, सेसं
તં ચેવ' નવરં સંખ્યેયનૈરયિકાપેક્ષયા અસંખ્યેયનૈરયિકાણાં વિશેષસ્તુ અસં-
ખ્યાતોઽભ્યધિકો મણિતવ્યઃ, શેષં તદેવ-પૂર્વોક્તસંખ્યાતનૈરયિકવદેવ વોધ્યમ્ ।
તદેવ સૂચયિતુમન્તિમં વિકલ્પમાહ—' જાવ સત્તગસંજોગસસ પચ્છિમો આલાવગો
—અહવા અસંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, અસંખેજ્જા સકરપ્પમાણ જાવ અસંખેજ્જા અહે

નારક રત્નપ્રભા મેં હોતા હૈ ઓર અસંખ્યાત નારક અધઃ સપ્તમી પૃથિવી
મેં હોતે હૈ । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથિવિયોં મેં ભી દ્વિકસં-
યોગ અપને આપ લગા લેના ચાહિયે । હસી તરહ સે ત્રિકાદિસંયોગ
ભી યથાયોગ સર્વત્ર સ્થાનોં પૃથિવિયોં મેં અપને આપ સમજના ચાહિયે ।
કિન્તુ (નવરં અસંખેજ્જાઓ અવમહિઓ ભાણિયવ્વો, સેસં તં ચેવ)
સંખ્યાત નૈરયિકોં કે દ્વિકાદિક સંયોગોં કી અપેક્ષા અસંખ્યાત નૈર-
યિકોં કે હન દ્વિકાદિક સંયોગોં મેં યદિ કોઈ વિશેષતા હૈ તો વહ
“અસંખ્યાત” હસ પદ કી અધિકતા કો લેકર કે હી હૈ વાકી કા ઓર
સબ કથન યહાં જૈસો પહિલે સંખ્યાત નૈરયિક કે દ્વિકાદિસંયોગોં મેં
કિયા ગયા હૈ વૈસા હી હૈ ।

અવ સૂત્રકાર અસંખ્યાત નૈરયિકોં કે સપ્તક સંયોગ કે અન્તિમ
આલાપક કો કહને કે લિયે (જાવ સત્તગસંજોગસસ પચ્છિમો આલા-
વગો અહવા અસંખેજ્જા રયણપ્પમાણ, અસંખેજ્જા સકરપ્પમાણ જાવ

થાય છે અને અસંખ્યાત નારક અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. એજ પ્રમાણે
શર્કરાદિ પૃથ્વીઓમાં પણ દ્વિકસંયોગ બનેજ સમજ લેવો. એજ પ્રમાણે
અસંખ્યાત નારકોના ત્રિકાદિ સંયોગ પણ વાચકે યોતાની બનેજ સમજ
લેવો. આ અસંખ્યાત નારકોના દ્વિકાદિ સંયોગોનું કથન સંખ્યાત નારકોના
દ્વિકાદિ સંયોગના કથન પ્રમાણેજ સમજવું. “નવરં અસંખેજ્જાઓ અવમહિઓ
ભાણિયવ્વો, સેસં તં ચેવ” પરંતુ અસંખ્યાત નારકોના દ્વિકાદિ સંયોગોમાં
સંખ્યાત નારકોના દ્વિકાદિ સંયોગો કરતાં એટલીજ વિશેષતા છે કે અહીં
'સંખ્યાત' ને બદલે 'અસંખ્યાત' પદ મૂકવું બોધ્યે બાકીનું સમસ્ત
કથન સંખ્યાત નારકોના કથન પ્રમાણેજ સમજવું.

હવે સૂત્રકાર અસંખ્યાત નારકોના સપ્તકસંયોગનો સૌથી છેલ્લો ભાગ
પ્રકટ કરતા કહે છે કે—“જાવ સત્તકસજોગસસ પચ્છિમો આલાવગો—અહવા અસં-

સત્તમાણ હોજ્જા ' ગાવત્ અસંખ્યાતાનાં નૈરયિકાણાં સપ્તકસંયોગસ્ય પચ્ચિયઃ
અન્તિમ આલાપકસ્તુ-અથવા અસંખ્યેયા રત્નપ્રભાયામ્, અમંચ્યેયાઃ શર્કરાપ્રભા-
યામ્, અસંખ્યેયાઃ વાલુકાપ્રભાયામ્, અસંખ્યેયાઃ પદ્મપ્રભાયામ્, અસંખ્યેયાઃ
ધૂમપ્રભાયામ્, અસંખ્યેયાસ્તમઃપ્રભાયામ્, અસંખ્યેયા અધઃમપ્તમ્યાં ભવન્તિ ।
એવં ચ સંખ્યાતપ્રવેશનકવદેવૈતદસંખ્યાતપ્રવેશનકં વાચ્યમ્ નવરમિદાસંખ્યાત-
પદં દ્વાદશમભિધોયતે, અત્ર સંખ્યાતપદસ્યાપિ ગ્રાહ્યત્વાત્) તત્રાસંખ્યાતનૈરયિ-
કાણામ્ અષ્ટપશ્ચાશદુત્તર પદ્મશતાધિકત્રિસહસ્રમજ્ઞાઃ (૩૬૫૮) ભવન્તિ, તથાહિ-
અસંખ્યાતાનામેકત્વે સપ્તૈવ ૭ । દ્વિકસંયોગાદૌ તુ વિકલ્પપ્રમાણાનાં વૃદ્ધિર્ભવતિ,
સા ચૈવમ્ દ્વિકસંયોગે દ્વિપશ્ચાશદધિકં શતદ્વયમ્ (૨૫૨) ત્રિકસંયોગે પશ્ચાધિ-

અસંખેજ્જા અહે સત્તમાણ હોજ્જા) હમ્ સૂત્રપાઠ કો કહ રહે હૈં અથવા
અસંખ્યાત નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં, અસંખ્યાત નૈરયિક શર્કરાપ્રભા
મેં હોતે હૈં, અસંખ્યાત નૈરયિક વાલુકાપ્રભામેં હોતે હૈં, અસંખ્યાત નૈર-
યિક પંક્રપ્રભા મેં હોતે હૈં, અસંખ્યાત નૈરયિક ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં, અ-
સંખ્યાત નૈરયિક તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈં ઓર અસંખ્યાત નૈરયિક અધઃ-
સપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં । હસ તરહ સે સંખ્યાત નૈરયિક પ્રવેશનકની
તરહ હી અસંખ્યાત નૈરયિક પ્રવેશનક કહના ચાહિયે-પરન્તુ યહાં ૧૨
વેં અસંખ્યાતપદ કો લગો કર કથન કિયા ગયા હૈં । ક્યોં કિ સંખ્યાત
પદ મી યહાં ગ્રાહ્ય હુઆ હૈં । તથા-અસંખ્યાત નૈરયિકોં કે જો ૩૬૫૮
ભંગ હો ગયે હૈં । વે હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-અસંખ્યાત નૈરયિકોં કે
એકત્વસંયોગ મેં ૭ ભંગ હોતે હૈં, તથા દ્વિક સંયોગ આદિ મેં વિકલ્પ

લેજ્જા રયણપ્રભાણ, અસલેજ્જા સકરપ્રભાણ, જાવ અસલેજ્જા અહે સત્તમાણ
હોજ્જા ” અથવા અસંખ્યાત નારકો રત્નપ્રભામા, અસંખ્યાત નારકો શર્કરા-
પ્રભામા, અસંખ્યાત નારકો વાલુકાપ્રભામા, અસંખ્યાત નારકો પંક્રપ્રભામા,
અસંખ્યાત નારકો ધૂમપ્રભામા, અસંખ્યાત નારકો તમઃપ્રભામા અને અસં-
ખ્યાત નારકો અધઃસપ્તમીમા ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે સંખ્યાત નારકોના
પ્રવેશનકના જેવું જ કથન અસંખ્યાત નારકોના પ્રવેશનકમાં પણ થવું જોઈએ.
પરંતુ અહીં ૧૨ માં અસંખ્યાત પદને લાગુ પાડીને કથન થવું જોઈએ,
કારણ કે સંખ્યાત પદ પણ અહીં ગ્રાહ્ય થયું છે.

હવે અસંખ્યાત નારકોના જે ૩૬૫૮ ભંગ કહ્યા છે તેનું સ્પષ્ટીકરણ
નીચે પ્રમાણે સમજવું-અસંખ્યાત નારકોના એકત્વ સંયોગમાં ૭ ભંગ થાય
છે. દ્વિકાદિ સંયોગમાં વિકલ્પોનું પ્રમાણ વધવાથી તેમના ભંગોની પણ વૃદ્ધિ

કાનિ અષ્ટશતાનિ (૮૦૫) ચતુષ્કસંયોગેત્વેકાદશશતાનિ નવત્યધિકાનિ ૧૧૯૦
પશ્ચકસંયોગે પુનઃ પશ્ચચત્વારિંશદધિકાનિ નવશતાનિ ૯૪૫ । પટ્કસંયોગે તુ
દ્વિનવત્યધિકાનિ ત્રીણિશતાનિ ૩૯૨ । સપ્તકસંયોગે પુનઃ સપ્તપટ્ટિઃ ૬૭ । એતેષાં
ચ સર્વેષાં મેલને અષ્ટપશ્ચાશદધિક પટ્ત્રિશચ્છત મજ્ઞા ભવન્તિ ૭ + ૨૫૨ + ૮૦૫
+ ૧૧૯૦ + ૯૪૫ + ૩૯૨ + ૬૭ = ૩૬૫૮ ॥ સૂ૦ ૧૧ ॥

અસંખ્યાત નૈરયિકાણાં કોષ્ઠકમ્	
અસંખ્યાતાનામ્-એકસંયોગે	૭
„ દ્વિકસંયોગે	૨૫૨
„ ત્રિકસંયોગે	૮૦૫
„ ચતુષ્કસંયોગે	૧૧૯૦
„ પશ્ચકસંયોગે	૯૪૫
„ પટ્કસંયોગે	૩૯૨
„ સપ્તકસંયોગે	૬૭
સર્વ રંમેલને	૩૬૫૮

ઉત્કૃષ્ટેન નારકપ્રવેશનકવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્-“ ઉક્કોસેણં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપવેસણણં
પુચ્છા ? ગંગેયા ! સવ્વે વિ તાવ રયણપ્પમાણ હોજ્જા ૭ । અહવા
રયણપ્પમાણ ય સવ્વકરપ્પમાણ ય હોજ્જા, અહવા રયણપ્પમાણ ય,
વાલુયપ્પમાણ ય હોજ્જા ૨, જાવ અહવા રયણપ્પમાણ ય, અહે-
પ્રમાણોં કી વૃદ્ધિ હોતી હૈ-વહ્નિ સ્વ પ્રકાર સે-દ્વિકસંયોગ મેં ૨૫૨, ત્રિક
સંયોગ મેં ૮૦૫, ચતુષ્કસંયોગ મેં ૧૧૯૦, પંચકસંયોગ મેં ૯૪૫, ષટ્ક
મેં ૩૯૨, ઓર સપ્તક સંયોગ મેં ૬૭ સ્વ પ્રકાર સે સ્વ જુડને પર
૩૬૫૮ હોતે હૈ ॥ સૂ૦ ૧૧ ॥

થાય છે. દ્વિકસંયોગમાં ૨૫૨ ભંગ, ત્રિકસંયોગમાં ૮૦૫ ભંગ, ચતુષ્કસંયો-
ગમાં ૧૧૯૦ ભંગ, પંચકસંયોગમાં ૯૪૫ ભંગ, ષટ્કસંયોગમાં ૩૯૨ ભંગ
અને સપ્તકસંયોગમાં ૬૭ ભંગ થાય છે. તે બધાનો સરવાળો કરવાથી કુલ
૩૬૫૮ ભંગ થઈ જાય છે. ॥ સૂ. ૧૧ ॥

सत्तमाए होज्जा, ३-४-५। अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए य, वालुयप्पभाए य होज्जा१, एवं जाव अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा २-३-४-५ । अहवा रयणप्पभाए य, वालुयप्पभाए य, पंकप्पभाए य होज्जा, जाव अहवा रयणप्पभाए य, वालुयप्पभाए य अहेसत्तमाए य होज्जा४, अहवा रयणप्पभाए, पंकप्पभाए, धूमप्पभाए होज्जा, एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा तिण्हं तिया संजोगो भणिओ तहा भाणियव्वं जाव अहवा रयणप्पभाए तमाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा१५, अहवा रयणप्पभाए, य सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, पंकप्पभाए य होज्जा, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए य होज्जा, जाव अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए वा अहेसत्तमाए य होज्जा४ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, पंकप्पभाए, धूमप्पभाए य होज्जा, एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा चउण्हं चउक्कसंजोगो भणिओ तहा भाणियव्वं जाव अहवा रयणप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, पंकप्पभाए, धूमप्पभाए य होज्जा१, अहवा रयणप्पभाए जाव पंकप्पभाए, तमाए य होज्जा२, अहवा रयणप्पभाए, पंकप्पभाए, अहेसत्तमाए य होज्जा३, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा४, एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा पंचण्हं पंत्तामां उत्पन्न थाय उत्पन्न थाय छे १ छे २, ५त्त थाय छे १

णियठवं, जाव अहवारयणप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए जाव धूमप्पभाए, य तमाए य होज्जा १, अहवा रयणप्पभाए जाव धूमप्पभाए, अहेसत्तमाए य होज्जा २, अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, जाव पंकप्पभाए, तमाए य अहेसत्तमाए य होज्जा ३ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, वालुयप्पभाए, धूमप्पभाए, तमाए अहेसत्तमाए य होज्जा ४ । अहवा रयणप्पभाए, सक्करप्पभाए, पंकप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ५ । अहवा रयणप्पभाए, वालुयप्पभाए, जाव अहेसत्तमाए होज्जा ६ । अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए, य जाव अहेसत्तमाए य होज्जा ” ७

॥ सू० १२ ॥

छाया—उत्कृष्टेन भदन्त ! नैरयिका नैरयिकप्रवेशनकेन पृच्छा ? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् रत्नप्रभायां भवन्ति ? । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां च शर्कराप्रभायां च वालुकाप्रभायां च भवन्ति, एवं यावत् अथवा रत्नप्रभायां च, शर्कराप्रभायां च, अधःसप्तम्यां च भवन्ति ५ । अथवा रत्नप्रभायां च वालुकाप्रभायां, च पङ्कप्रभायां च, भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, च वालुकाप्रभायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, पङ्कप्रभायां, धूमप्रभायां भवन्ति । एवं रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा त्रयाणां त्रिकसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, तमायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति १५ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां, वालुकाप्रभायां, पङ्कप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां, धूमप्रभायां च भवन्ति, यावत् अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां वालुकाप्रभायां अधःसप्तम्यां च भवन्ति ४ । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां पङ्कप्रभायां धूमप्रभायां च भवन्ति, एवं रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु यथा चतुर्णां चतुष्कसंयोगो भणितस्तथा भणितव्यो यावत् अथवा रत्नप्रभायां, धूमप्रभायां, तमायाम् अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथवा रत्नप्रभायां, शर्कराप्रभायां, वालुकाप्रभा-

યામ્, પદ્મપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયાં, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, વાલુકાપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ ભવન્તિ ૪ । એવં રત્નપ્રભામ્ અમુશ્વત્સુ યથા પશ્ચાન્નાં પશ્ચકસંયોગરતથા મણિતવ્યો યાવત્ અથવા રત્નપ્રભાયાં પદ્મપ્રભાયાં યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, યાવત્ ધૂમપ્રભાયાં તમાયાં ચ ભવન્તિ ૧ । અથવા રત્નપ્રભાયાં યાવત્ ધૂમપ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૨ । અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં યાવત્ પદ્મપ્રભાયામ્, તમાયાં ચ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩ । અથવા રત્નપ્રભાયાં શર્કરાપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં ધૂમપ્રભાયાં તમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪ । અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્ પદ્મપ્રભાયામ્, યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૫ । અથવા રત્નપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ભવન્તિ ૬ । અથવા રત્નપ્રભાયાં ચ શર્કરાપ્રભાયાં ચ યાવત્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૭ ॥ સૂ૦૧૨ ॥

ટીકા—ઉત્કૃષ્ટેન નૈરયિકપ્રવેશનક્રમેવ પ્રરૂપયિતુમાહ — ઉવ્કોસે ણં મંતે ! ઇત્યાદિ । ઉવ્કોસે ણ મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્વેસણણં પુચ્છા ’ ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટેન સ્વલુ નૈરયિકાઃ નૈરયિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો નૈરયિકપ્રવેશનં કુર્વન્તઃ કિં રત્નપ્રભાયાં ભવન્તિ ? કિં વા શર્કરાપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં વા પદ્મપ્રભાયાં વા ધૂમપ્રભાયાં વા તમઃપ્રભાયાં વા અધઃસપ્તમ્યાં વા

ટીકાર્થ—સૂત્રકાર ને હસ સૂત્રદ્વારા ઉત્કૃષ્ટ સે નૈરયિક પ્રવેશનકા હી પ્રરૂપણ ક્રિયા હૈ—હસમેં ગાંગેયને પ્રશ્નસે એવા પ્રછા હૈ—‘ ઉવ્કોસે ણં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્વેસણણં પુચ્છા ’ હે મદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટ કી અપેક્ષા સે, નૈરયિક પ્રવેશનકદ્વારા નૈરયિક ભવમેં પ્રવેશ કરતે હુએ નૈરયિક કહાં પર હોતે હૈં ? કયા રત્નપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા શર્કરાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા વાલુકાપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા પદ્મપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા ધૂમપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈં ? યા અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ? હસ

“ ઉવ્કોસે ણં મંતે નેરહ્યા ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—સૂત્રકારે આ ચૂત્ર દ્વારા નૈરયિક પ્રવેશનકની ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ પ્રશ્ન કરી છે—

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ ઉવ્કોસે ણં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યપ્વેસણણં પુચ્છા ” હે મદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ નૈરયિક પ્રવેશનક દ્વારા નૈરયિક ભવમાં પ્રવેશ કરતા નારકો કયાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ રત્નપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પદ્મપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

भवन्ति इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! सव्वे वि ताव रयणप्पभाए होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! सर्वेऽपि उत्कर्षेण नैरयिकास्तावत् रत्नप्रभायां भवन्ति तद्गामिनां तत्स्थानानां च बहुत्वात् ,

अथ द्विकसंयोगि भङ्गानाह - ‘ अहवा रयणप्पभाए य सक्करप्पभाए य होज्जा ’ अथवा उत्कृष्टपदिनो नैरयिका रत्नप्रभायां च, शर्कराप्रभायां च भवन्ति, ‘ अहवा रयणप्पभाए य वालुयप्पभाए य होज्जा ’ अथवा उत्कर्षेण नैरयिकाः रत्नप्रभायां च वालुकाप्रभायां च भवन्ति ‘ जाव अहवा रयणप्पभाए य अहेसत्तमाए होज्जा ’ यावत् अथवा रत्नप्रभायां च पङ्कप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च धूमप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च तमःप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च अधःसप्तम्यां च भवन्ति । अथ उत्कर्षेण नैरयि-

प्रश्न के उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ’ हे गांगेय ! ‘ सव्वे वि ताव रयणप्पभाए होज्जा ’ समस्त नैरयिक उत्कृष्ट की अपेक्षा रत्नप्रभा पृथिवी में होते हैं क्यों कि उसमें जानेवालों की और उसमें रहनेवालों की संख्या बहुत होती है अब सूत्रकार द्विकसंयोगको लेकर कथन करते हैं—(अहवा रयणप्पभाए य, सक्करप्पभाए य होज्जा) अथवा उत्कृष्ट पदी नैरयिक रत्नप्रभा में और शर्कराप्रभा में होते हैं (अहवा रयणप्पभाए य वालुयप्पभाए य होज्जा) अथवा उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्नप्रभा में और वालुकाप्रभा में होते हैं । ‘ जाव अहवा-रयणप्पभाए य अहेसत्तमाए होज्जा ’ यावत् अथवा रत्नप्रभा में और पङ्कप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा और धूमप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा और तमःप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा और अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं । अब उत्कृष्ट की अपेक्षा नैरयिकों के त्रिकसंयोग को बनानेके लिये

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સવ્વે વિ તાવ રયણપ્પભાએ, હોજ્જા ” સમસ્ત નારકો ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ રત્નપ્રભાપૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે તેમાં જનારની અને રહેનારની સંખ્યા ઘણી જ હોય છે.

હવે સૂત્રકાર દ્વિકસંયોગની અપેક્ષાએ નીચેના ભગવાનું કથન કરે છે—
“ અહવા રયણપ્પભાએ ય, સક્કરપ્પભાએ ય, હોજ્જા ” (૧) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં અને શર્કરાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા રયણપ્પભાએ ય, વાલુયપ્પભાએ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં અને વાલુકાપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા રયણપ્પભાએ ય અહે સત્તમાએ હોજ્જા ” (૩) અથવા રત્નપ્રભા અને પંકપ્રભામાં, (૪) અથવા રત્નપ્રભા અને ધૂમપ્રભામાં, (૫) અથવા રત્નપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં (૬) અથવા રત્નપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

કાળાં ત્રિકસંયોગમાહ—‘ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૧, ‘ એવં જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય સક્કરપ્પમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૫ ’ એવ મુક્તરીત્યા યાવત્ રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ પદ્ધપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૨, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ ધૂમપ્રમાયાં ભવન્તિ ૩, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૪, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૫, અહવા રચણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, પદ્ધપ્રમાયાં ચ

સૂત્રકારને ‘અહવા રચણપ્પમાણ ય સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ એસા સૂત્ર કહા હૈં. આમાં યહ કહા હૈં કિ અથવા—ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં, ઓર વાલુકાપ્રમામાં હોતે હૈં ૧. ‘ એવં જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૫ ’ આવી તરહ સે યાવત્ રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવીમાં હોતે હૈં ૫. યહાં યાવત્ શબ્દ સે આસકે બીચકે ત્રીન ભંગ ગ્રહણ કિયે ગયે હૈં—જો આ પ્રકાર સે હૈં—અથવા—ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં ઓર પદ્ધપ્રમામાં હોતે હૈં ૨, અથવા વે રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં ઓર ધૂમપ્રમામાં હોતે હૈં ૩, અથવા વે રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં ઓર તમઃપ્રમામાં હોતે હૈં ૪, અથવા વે રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં ઓર અધઃસપ્તમીમાં હોતે હૈં ૫. ‘ અહવા રચણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય હોજ્જા ’ અથવા વે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમામાં વાલુકાપ્રમામાં ઓર પંકપ્રમામાં હોતે હૈં ૧,

હવે સૂત્રકાર ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ નારકોનો ત્રિકસંયોગ પ્રકટ કરે છે—

“ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, હોજ્જા ” (૧) અથવા ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ તેઓ રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં અને વાલુકાપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા ઉત્કૃષ્ટની અપેક્ષાએ તે નારકો રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં અને પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં અને ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા તેઓ રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં અને તમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા તેઓ રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા રચણપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય, હોજ્જા ” (૧) અથવા રત્નપ્રમામાં, વાલુકાપ્રમામાં અને પંકપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ જાવ અહવા રચણપ્પમાણ ય,

भवन्ति, ' जाव अहवा रयणप्पभाए य, वालुयप्पभाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा' यावत् - अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च, धूमप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च तमःप्रभायां च भवन्ति, अथवा रत्नप्रभायां च, वालुकाप्रभायां च अधःसप्तस्यां च भवन्ति ४, ' अहवा रयणप्पभाए पंकप्पभाए धूमप्पभाए होज्जा ' अथवा रत्नप्रभायां, पङ्कप्रभायां, धूमप्रभायां भवन्ति, ' एवं रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा तिण्हं तिया संजोगो भणिओ तहा भाणियव्वं ' एवं पूर्वोक्तरीत्या रत्नप्रभाम् अमुञ्चत्सु=अत्यजत्सु तत्सु नरकपृथिवीमाश्रित्य त्रिकसंयोगो भणितव्यः नत्वेकादिजीवगणनया एवमग्रेऽपि विज्ञेयम् । ' जाव अहवा

' जाव अहवा रयणप्पभाए य, वालुयप्पभाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा' अथवा रत्नप्रभा में, वालुकाप्रभा में और धूमप्रभा में होते हैं २, अथवा रत्नप्रभा में, वालुकाप्रभा में और तमःप्रभा में होते हैं ३ । अथवा—रत्नप्रभा, वालुकाप्रभा और अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं ४ ' अहवा —रयणप्पभाए य, पंकप्पभाए य, धूमप्पभाए य होज्जा ' अथवा—वे उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्नप्रभा में, पंकप्रभा में और धूमप्रभा में होते हैं, ' एवं—रयणप्पभं अमुयंतेसु जहा तिण्हं तिया संजोगो भणिओ तहा भाणियव्वं ' जिस प्रकार से यह तीन नारकों का त्रिकसंयोग रत्नप्रभा पृथिवी को नहीं छोड़ कर अर्थात् साथ में लेकर उन रत्नप्रभा आदि पृथिवियों में कहा गया है उसी तरह से यहां पर भी नरक पृथिवी को आश्रित करके त्रिक स योग कहना चाहिये एकादि जीव गणना से नहीं

वालुयप्पभाए य, अहेसत्तमाए य होज्जा ” (२) अथवा रत्नપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા રત્નપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા રત્નપ્રભામાં, વાલુકાપ્રભામાં અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

“ અહવા રયણપ્પભાએ ય, પંકપ્પભાએ ય, ધૂમપ્પભાએ ય, હોજ્જા ” (૧) અથવા રત્નપ્રભામાં, પંકપ્રભામાં અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ एवं રયણપ્પભં અમુયંતેસુ જહા તિણ્હં તિયા સંજોગો ભણિઓ તહા ભાણિયવ્વં ” જેવી રીતે રત્નપ્રભાને છોડ્યા વિના (રત્નપ્રભા પદને કાયમ રાખીને) ત્રણ નારકોનો ત્રિકસંયોગ પહેલાં કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે અહીં પણ નરકપૃથ્વીઓને આશ્રિત કરીને ત્રિકસંયોગ કહેવો જોઈએ—એકાદિ જીવ ગણના દ્વારા નહીં. એજ પ્રમાણે નીચેના ભંગ પર્યન્ત સમજવું—“ જાવ અહવા રય-

રયણપ્પમાણ, તમાણ ય, અહેસત્તમાણ ચ હોજ્જા ' ૧૫, યાવત્-અથવા રત્નપ્રમાયાં
 ચ પક્કપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ પક્કપ્રમાયાં ચ,
 તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયા ચ પક્કપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ
 ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા
 રત્નપ્રમાયાં ચ ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ
 તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૧૬ । અથોત્કૃષ્ટપદિનાં નૈરયિકાણાં
 ચતુષ્કસંયોગસ્ય મજ્ઞાનાહ-' અહવા રયણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય વાલુયપ્પમાણ
 પંકપ્પમાણ ય હોજ્જા ' અથવા રત્નપ્રમાયાં શર્કરાપ્રમાયાં વાલુકા

इसी तरह से आगे भी जानना । ' जाव अहवा रयणप्पमाए, तमाए
 य अहेसत्तमाए य होज्जा ' यावत् अथवा-उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्न-
 प्रभा में, पंकप्रभा में, और धूमप्रभा में होते हैं, अथवा-रत्नप्रभामें,
 पंकप्रभा में, और तमःप्रभा में होते हैं, अथवा रत्नप्रभामें, पंकप्रभामें,
 और अधःसप्तमी पृथिवी में होते हैं, अथवा रत्नप्रभामें, धूमप्रभामें और
 तमःप्रभामें होते हैं, अथवा-रत्नप्रभा में, धूमप्रभामें और अधःसप्तमी
 पृथिवी में होते हैं, अथवा रत्नप्रभा में, तमःप्रभा में और अधःसप्तमी
 पृथिवी में होते हैं १५, इस तरह से यहां तक उत्कृष्टपदी नैरयिकों के
 त्रिकसंयोगी भंगों का कथन किया अब उत्कृष्टपदी नैरयिकों के चतुष्क-
 संयोग के भंगों को सूत्रकार ' अहवा रयणप्पमाए य ' इत्यादि सूत्रों
 द्वारा कहते हैं—' अहवा रयणप्पमाए य, सक्करप्पमाए य, वालुयप्प
 माए य, पंकप्पमाए य होज्जा ' अथवा वे उत्कृष्टपदी नैरयिक रत्नप्रभा

णप्पમાણ ય, તમાણ ય અહે સત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા ઉત્કૃષ્ટની અપે
 ક્ષાએ તે નારકો રત્નપ્રભામાં, પકપ્રભામાં, અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 (૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભામાં, પકપ્રભામાં, અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે. (૧) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
 આ રીતે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકોના કુલ ૧૫ ત્રિકસંયોગી ભંગ થાય છે

હવે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકોના ચતુષ્કસંયોગી ભંગોનું પ્રતિપાદન કરવામાં
 આવે છે—“અહવા રયણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, વાલુયપ્પમાણ ય, પંકપ્પમાણ ય,
 હોજ્જા” (૧) અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા,
 અને પંકપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા રયણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય,
 વાલુયપ્પમાણ ય, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરા-
 પ્રભા, વાલુકાપ્રભા અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્રમાયાં પદ્મપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, ' અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુય-
પ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ' અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, વાલુકા-
પ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, ' જાવ અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ,
વાલુયપ્પમાણ અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૪, યાવત્ અથવા રત્નપ્રમાયાં શર્કરાપ્રમાયાં
વાલુકાપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં
ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્પમાયાં ચ ભવન્તિ ૪ ' અહવા રયણપ્પમાણ,
સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ' અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ,
શર્કરાપ્રમાયાં ચ, પદ્મપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ! ' એવં રયણપ્પમેં અમુ-
યંતેસુ જહા ચઉળ્હં ચઉક્કસંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વં ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા
રત્નપ્રમાયામ્ અમુશ્ચત્તુ અત્યજત્તુ સત્તુ શર્કરાપ્રમાપશ્ચતિષ્ણુ યથા ચતુર્ણાં નૈરયિ-
કાણાં ચતુષ્કસંયોગો મણિતસ્તથા અત્રાપિ ચતુષ્કસંયોગો મણિતવ્યઃ ' અહવા રય-

મેં, શર્કરાપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં ઓર પંકપ્રમામેં હોતે હૈં ' અહવા—
રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા '
અથવા—રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં ઓર ધૂમપ્રમામેં
હોતે હૈં, ' જાવ અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ ય
અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૪, અથવા રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં, વાલુકા-
પ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા—રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમામેં,
વાલુકાપ્રમા મેં ઓર અધઃસપ્પમા પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૪, ' અહવા રયણ-
પ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ' અથવા—રત્ન-
પ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, પંકપ્રમામેં ઓર ધૂમપ્રમામેં હોતે હૈં, ' એવં રયણપ્પમ
અમુયંતેસુ જહા ચઉળ્હં ચઉક્કસંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વો '
આ રીતે રત્નપ્રમા નહીં છોડી કર શર્કરાપ્રમા ઓદિ પૃથિવિયો મેં
જેસા ચાર નૈરયિકોં કા ચતુષ્કસંયોગ કહા ગયા હૈં ડસી રીતે સે યહાં

“ જાવ રયણપ્પમાણ સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ ય, અહે સત્તમાણ હોજ્જા ”

(૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા અને અધઃસપ્પમામાં ઉત્પન્ન થાય છે

“ અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ”

(૫) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે ' એવં રયણપ્પમેં અમુયંતેસુ જહા ચઉળ્હં ચઉક્કસંજોગો મણિઓ તહા માણિયવ્વો '
એજ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પદને છોડ્યા વિના શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓમાં જેવો ચાર નારકોનો ચતુષ્કસંયોગ આગળ કહેવામાં આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે

ળપ્પમાણ ય, ધૂમળ્પમાણ ય, તમાણ ય, અહે સત્તમાણ ય હોજ્જા' યાવત્—અથવા રત્ન-
પ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, પંકપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્ર-
માયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ પંકપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા
રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા
રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્કરાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા
રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા
રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા
રત્નપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા
રત્નપ્રમાયાં ચ, પંકપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા

પર મી ચતુષ્કસંયોગ કહના ચાહિયે—‘જાવ અહવા રચળપ્પમાણ, ધૂમ-
પ્પમાણ ય, તમાણ ય અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ’ યાવત્ અથવા વે રત્ન-
પ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમામેં,
શર્કરાપ્રમામેં, પંકપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમા
મેં, શર્કરાપ્રમામેં, પંકપ્રમામેં ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી હોતે હૈં, અથવા
રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, ધૂમપ્રમામેં ઓર તમઃપ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા
રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, ધૂમપ્રમામેં ઓર અધઃસપ્તમીમેં હોતે હૈં,
અથવા રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમામેં, તમઃપ્રમામેં, ઓર અધઃસપ્તમીમેં
હોતે હૈં, અથવા—રત્નપ્રમામેં, વાલુકાપ્રમામેં, ધૂમપ્રમામેં, ઓર તમઃ-
પ્રમામેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, ધૂમપ્રમા ઓર અધઃ-
સપ્તમી પૃથિવીમેં હોતે હૈં, અથવા—રત્નપ્રમા, પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા ઓર

અહીં પણ ચતુષ્કસંયોગ કહેવો જોઈએ. આ રીતે સૌથી છેલ્લો ચતુષ્કસંયોગી
ભગવાન પ્રમાણે આવશે—“ જાવ અહવા રચળપ્પમાણ, ધૂમળ્પમાણ, તમાણ, અહે
સત્તમાણ હોજ્જા ” હવે વચ્ચેના ભાગો પ્રકટ કરવામા આવે છે—(૬) અથવા
રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, પંકપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે (૭) અથવા
રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, પંકપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮)
અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૯) અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય
છે (૧૦) અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, તમઃપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન
થાય છે (૧૧) અથવા રત્નપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા અને ધૂમપ્રભામાં
ઉત્પન્ન થાય છે (૧૨-૧૩) પહેલાં ત્રણ પદ સાથે અનુક્રમે તમઃપ્રભા અને
અધઃસપ્તમીમાં મૂકવાથી બીજા બે ભાગ બને છે. (૧૪) અથવા રત્નપ્રભા,
પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૫) અથવા રત્નપ્રભા,

રત્નપ્રમાયાં ચ પદ્મપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ, અધ સપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ।

અથ ઉત્કૃષ્ટપદીનાં નૈરયિકાણાં પञ्चकसंयोगમજ્ઞાનાહ—‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કર-પ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ ય હોજ્જા ?’ અથવા ઉત્કૃષ્ટપ-દિનો નૈરયિકાઃ રત્નપ્રમાયામ્, શર્કરાપ્રમાયામ્, વાલુકાપ્રમાયામ્, પદ્મપ્રમાયામ્, ધૂમપ્રમાયાં ચ ભવન્તિ, ‘અહવા રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા ૨’ અથવા રત્નપ્રમાયાં યાવત્ શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકાપ્રમાયાં પદ્મપ્રમાયાં તમઃ પ્રમાયાં ચ ભવન્તિ ૨, ‘અહવા રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૩’ અથવા રત્નપ્રમાયાં, યાવત્ શર્કરાપ્રમાયાં ચ, વાલુકાપ્રમાયાં પદ્મ-

તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રમા મેં, ધૂમપ્રમા મેં તમઃપ્રમા મેં ઓર અધ સપ્તમી મેં હોતે હૈં । ૨૦ ।

અથ ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિકોં કે પંચક સંયોગ સે ઉત્પન્ન મંગોં કા કથન ક્રિયા જાના હૈ—‘અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પ-માણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ?’ અથવા—વે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈર-યિક રત્નપ્રમા મેં હોતે હૈં, શર્કરાપ્રમા મેં હોતે હૈં, વાલુકાપ્રમા મેં હોતે હૈં, પંકપ્રમા મેં ઓર ધૂમપ્રમા મેં હોતે હૈં, ‘અહવા—રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા ૨, અથવા રત્નપ્રમા મેં, યાવત્—શર્ક-રાપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં ઓર તમઃપ્રમા મેં હોતે હૈં ૨, ‘અહવા રચણપ્પમાણ જાવ પંકપ્પમાણ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૩, અથવા રત્નપ્રમા મેં, યાવત્-શર્કરાપ્રમા મેં, વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં ઓર

પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા અને અધ સપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૯) અથવા રત્ન-પ્રમા, ધૂમપ્રમા, તમઃપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિકોના પંચક સંયોગથી બનતા ભંગોનું સૂત્રકાર નીચે પ્રમાણે પ્રતિપાદન કરે છે—

“અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ હોજ્જા ” (૧) અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા અને ધૂમપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા રચણપ્પમાણ, જાવ પંક-પ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકા-પ્રમા, પંકપ્રમા અને તમઃપ્રમામાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા રચણપ્પમાણ, જાવ પંકપ્પમાણ, અહે સત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૩) અથવા રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા રચણપ્પ

પ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૩, 'અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ૪' અથવા રત્નપ્રભાયામ્, શર્કરાપ્રભાયામ્, વાલુકાપ્રભાયામ્, ધૂમપ્રભાયામ્, તમઃપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ ૪, એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા પંચળં પંચકસંજોગો તદ્વા ભાણિયવ્વં' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા રત્નપ્રભામ્ અમુશ્વત્સુ શર્કરાપ્રભૃતિષુ યથા પશ્ચાન્નાં નૈરયિકાણાં પંચકસંયોગો ભણિતસ્તથા અત્રાપિ પંચકસંયોગો ભણિતવ્યઃ, 'જાવ અહવા રયણપ્પમાણ પંકપ્પમાણ, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા' યાવત્ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો નૈરયિકા-રત્નપ્રભાયાં વાલુકાપ્રભાયાં, પદ્મપ્રભાયાં ધૂમપ્રભાયાં તમઃપ્રભાયાં ચ ભવન્તિ, અથવા રત્નપ્રભાયાં પદ્મપ્રભાયાં યાવત્ ધૂમપ્રભાયાં તમઃપ્રભાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ।

અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હૈં ૩ 'અહવા રયણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા ૪, અથવા રત્નપ્રભા મેં, શર્કરાપ્રભામેં, વાલુકાપ્રભા મેં, ધૂમપ્રભા મેં ઓર તમઃપ્રભા મે હોતે હૈં ૪, 'એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા પંચળં પંચકસંજોગો તદ્વા ભાણિયવ્વં' હસ તરહ સે રત્નપ્રભા કો નહીં છોડકર શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથિવિયોં મેં જૈસા પાંચ નૈરયિકોં કા પંચક સંયોગ કહા ગયા હૈં ઉસી તરહ સે યહાં પર મી પંચકસંયોગ કહના ચાહિયે—'જાવ અહવા રયણપ્પમાણ પંકપ્પમાણ જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા' યાવત્ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રભા મેં, વાલુકાપ્રભા મેં, પંકપ્રભા મેં, ધૂમપ્રભા મેં ઓર તમઃપ્રભા મેં હોતે હૈં, અથવા રત્નપ્રભા મેં, પંકપ્રભા મેં યાવત્-ધૂમપ્રભા મેં, તમઃપ્રભા મે ઓર અધઃસપ્તમી મે હોતે હૈં ૧૫। અથ

માણ, સક્કરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ચ હોજ્જા" (૪) અથવા રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભામા ઉત્પન્ન થાય છે "એવં રયણપ્પમં અમુયંતેસુ જહા પંચળં પંચકસંજોગો તદ્વા ભાણિયવ્વં" આ પ્રમાણે રત્નપ્રભા પદને છોડ્યા વિના શર્કરાપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓમા જેવો પાંચ નારકોનો પંચકસંયોગ પડેલાં કહેવામા આવ્યો છે, એજ પ્રમાણે અહીં પણ પંચકસંયોગ કહેવો જોઈએ છેલાં પંચકસંયોગી ભંગ આ પ્રમાણે બનશે. "જાવ અહવા રયણપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા" અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા ઉપરના ચાર પદો અને અધઃસપ્તમીમા તેઓ રત્નપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા, તમઃપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

અથોત્કૃષ્ટપદિનાં નૈરયિકાયાં પટ્કસંયોગમજ્ઞાનાહ—‘ અહવા રચણપ્પમાણ, સકર-
પ્પમાણ, જાવ ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા ૧ ’ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો નૈરયિકાઃ
રત્નપ્રમાયાં, શર્કરાપ્રમાયાં યાવત્ વાલુકાયાં પદ્મપ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયાં, તમઃપ્રમાયાં
ચ ભવન્તિ ૧, ‘ અહવા રચણપ્પમાણ ય, જાવ ધૂમપ્પમાણ, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા
૨ ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ યાવત્ શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકાપ્રમાયાં, પદ્મપ્રમાયાં
ધૂમપ્રમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૨ । ‘ અહવા રચણપ્પમાણ ય, સકરપ્પમાણ
ય, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ ય, અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૩, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ, શર્ક-
રાપ્રમાયાં ચ, યાવત્ વાલુકાપ્રમાયાં ચ, પદ્મપ્રમાયાં ચ, તમપ્રમાયાં ચ અધઃસપ્તમ્યાં ચ
ભવન્તિ ૩, ‘ અહવા રચણપ્પમાણ, સકરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ,
તમાણ, અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૪ ’ અથવા રત્નપ્રમાયાં, શર્કરાપ્રમાયાં, વાલુકા-

ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિકોં કે પટ્કસંયોગ સે ઉત્પન્ન ભંગોં કો દિશ્વાયા જાતા
હૈ—‘ અહવા રચણપ્પમાણ, સકરપ્પમાણ જાવ ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ય
હોજ્જા ૧ ’ અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી નૈરયિક રત્નપ્રમા મેં, શર્કરાપ્રમા મેં,
યાવત્-વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં, ધૂમપ્રમા મેં, ઔર તમઃપ્રમા મેં
હોતે હૈ ૧, ‘ અહવા—રચણપ્પમાણ ય, જાવ ધૂમપ્પમાણ ય, અહેસત્ત-
માણ ય હોજ્જા ૨, અથવા—રત્નપ્રમામેં, યાવત્-શર્કરાપ્રમામેં, વાલુ-
કાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં, ધૂમપ્રમામેં ઔર અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે
હૈ ૨, અહવા રચણપ્પમાણ ય, સકરપ્પમાણ ય, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ
અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૩, અથવા—રત્નપ્રમામેં, શર્કરાપ્રમા મેં, યાવત્
વાલુકાપ્રમા મેં, પંકપ્રમા મેં, તમઃપ્રમા મેં ઔર અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં
હોતે હૈ ૩, ‘ અહવા—રચણપ્પમાણ, સકરપ્પમાણ, વાલુયપ્પમાણ, ધૂમ-
પ્પમાણ, તમાણ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૪, અથવા—રત્નપ્રમા મેં શર્કરા-

હવે ઉત્કૃષ્ટપદી નારકોના પટ્કસંયોગી ભંગોને સૂચકાર પ્રકટ કરે છે—

“ અહવા રચણપ્પમાણ, સકરપ્પમાણ, જાવ ધૂમપ્પમાણ, તમાણ ય હોજ્જા ” (૧)
અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી નારકો રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમ
પ્રભા અને તમઃપ્રભામાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા રચણપ્પમાણ ય, જાવ ધૂમ-
પ્પમાણ, અહે સત્તમાણ ય હોજ્જા ” (૨) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા,
વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, ધૂમપ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા
રચણપ્પમાણ ય, સકરપ્પમાણ ય, જાવ પંકપ્પમાણ, તમાણ, અહે સત્તમાણ ય
હોજ્જા ” (૩) અથવા તેઓ રત્નપ્રભા, શર્કરાપ્રભા, વાલુકાપ્રભા, પંકપ્રભા, તમઃ-
પ્રભા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા રચણપ્પમાણ, સકરપ્પમાણ,
વાલુયપ્પમાણ, ધૂમપ્પમાણ તમાણ, અહે સત્તમાણ હોજ્જા ” (૪) અથવા તેઓ

પ્રમાયાં, ધૂમપ્રમાયાં, તમઃપ્રમાયામ્ અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૪, ‘અહવા રચણ-
પ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ જાવ અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૫’ અથવા રત્ન-
પ્રમાયાં, શર્કરાપ્રમાયાં, પક્કપ્રમાયાં યાવત્ ધૂમપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃસપ્તમ્યાં
ચ ભવન્તિ ૫, ‘અહવા રચણપ્પમાણ, વાલુપ્પમાણ, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૬,
અથવા રત્નપ્રમાયાં વાલુકાપ્રમાયાં યાવત્ પક્કપ્રમાયાં ધૂમપ્રમાયાં તમઃપ્રમાયામ્
અધઃસપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ ૬, અથ સપ્તકસંયોગમાહ—‘અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્ક-
રપ્પમાણ ય, જાવ અહેસત્તમાણ ય હોજ્જા ૭, અથવા રત્નપ્રમાયાં ચ શર્કરાપ્રમાયાં
ચ યાવત્ વાલુકાપ્રમાયાં ચ, પક્કપ્રમાયાં ચ, ધૂમપ્રમાયાં ચ, તમઃપ્રમાયાં ચ, અધઃ
સપ્તમ્યાં ચ ભવન્તિ? । એવં ચાત્ર પ્રક્રમે એકત્વે એકઃ દ્વિકસંયોગે પદ્મજ્ઞાઃ ૬ ।

પ્રમાયે, વાલુકાપ્રમાયે, ધૂમપ્રમાયે, તમઃપ્રમાયે અને અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે
હैं ૪ ‘અહવા-રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ પંકપ્પમાણ જાવ અહેસત્તમાણ
ય હોજ્જા ૫, અથવા—રત્નપ્રમાયે, શર્કરાપ્રમાયે, પંકપ્રમાયે, ધૂમપ્રમા
યે, તમઃપ્રમાયે અને અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે હैं ૫, ‘અહવા રચણ-
પ્પમાણ, વાલુપ્પમાણ, જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા ૬, અથવા—રત્નપ્રમા
યે, વાલુકાપ્રમાયે, પક્કપ્રમાયે, ધૂમપ્રમાયે, તમઃપ્રમાયે અને અધઃ-
સપ્તમી મેં હોતે હैं ૬, એવં હનકે સપ્તકસંયોગી ભંગ કો દિશાયા જાતા
હે—‘અહવા રચણપ્પમાણ ય, સક્કરપ્પમાણ ય, જાવ અહેસત્તમાણ ય
હોજ્જા ૭, અથવા—રત્નપ્રમાયે, શર્કરાપ્રમાયે યાવત્-વાલુકાપ્રમાયે,
પંકપ્રમાયે, ધૂમપ્રમાયે, તમઃપ્રમાયે અને અધઃસપ્તમી પૃથિવી મેં હોતે
હैं ૧ : હસ ક્રમ મેં એકત્વમેં એક ભંગ, દ્વિકસંયોગ મેં ૬ ભંગ, ત્રિક

રત્નપ્રમા, શર્કરાપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, ધૂમપ્રમા, તમઃપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ, પંકપ્પમાણ જાવ અહે
સત્તમાણ હોજ્જા” (૫) અથવા રત્નપ્રમામાં, શર્કરાપ્રમામાં, પંકપ્રમામાં, ધૂમ-
પ્રમામાં, તમઃપ્રમામાં અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા રચણ-
પ્પમાણ, વાલુપ્પમાણ, જાવ અહે સત્તમાણ હોજ્જા” (૬) અથવા તેઓ રત્નપ્રમા,
વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા, તમઃપ્રમા અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

હવે-સૂત્રકાર તેમનો સપ્તકસંયોગી ૧ ભંગ પ્રકટ કરે છે—

“અહવા રચણપ્પમાણ, સક્કરપ્પમાણ ય જાવ અહેસત્તમાણ હોજ્જા” અથવા
તે ઉત્કૃષ્ટપદ્મી નારકો રત્નપ્રમા, વાલુકાપ્રમા, પંકપ્રમા, ધૂમપ્રમા, તમઃપ્રમામાં
અને અધઃસપ્તમીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ ક્રમ અનુસાર તેમના એકત્વમાં એક ભંગ, દ્વિકસંયોગમાં ૬ ભંગ,

ત્રિક સંયોગે પચ્ચદશ ૧૫ । ચતુષ્કસંયોગે વિંશતિઃ ૨૦ । પચ્ચકસંયોગે પચ્ચદશ ૧૫, ષટ્કસંયોગે ષટ્ ૬ । સપ્તકસંયોગેત્વેક ૧ એવેતિ સર્વસમેત્યનેન ચતુઃપટ્ટિર્મદ્ધા ભવન્તીતિ ॥ સૂ૦ ૧૨ ॥

। ઉત્કૃષ્ટજીવાનાં કોષ્ટકમ્ ।

एकसंयोगी एको भद्रः
उत्कृष्टेन सर्वे रत्नप्रभायाम् ?

(१)

द्विकसंयोगे षट् भद्राः—

१-२

१-३

१-४

१-५

१-६

१-७

त्रिकसंयोगे पञ्चदश भद्राः—

१-२-३

१-२-४

१-२-५

१-२-६

१-२-७

१-३-४

१-३-५

१-३-६

१-३-७

१-४-५

१-४-६

१-४-७

१-५-६

१-५-७

१-६-७

—

सर्वे-१५

चतुष्कसंयोगे विंशतिर्भद्राः

१-२-३-४

१-२-३-५

१-२-३-६

१-२-३-७

१-२-४-५

१-२-४-६

१-२-४-७

१-२-५-६

१-२-५-७

१-२-६-७

१-३-४-५

१-३-४-६

१-३-४-७

१-३-५-६

१-३-५-७

१-३-६-७

१-४-५-६

१-४-५-७

१-४-६-७

સંયોગ મેં ૧૫ ભંગ, ચતુષ્કસંયોગ મેં ૨૦ ભંગ, પંચક સંયોગ મેં ૧૫ ભંગ, ષટ્ક સંયોગ મેં ૬, ઓર સપ્તક સંયોગ મેં કેવલ ૧ હી ભંગ કહા ગયા હૈ । યે સઘ ભંગ મિલ કર ૬૪ હોતે હૈ ॥ સૂ૦ ૧૨ ॥

ત્રિકસંયોગમાં ૧૫ ભંગ, ચતુષ્કસંયોગમાં ૨૦ ભંગ, પંચકસંયોગમાં ૧૫ ભંગ, ષટ્કસંયોગમાં ૬ ભંગ અને સપ્તકસંયોગમાં ૧ ભંગ થાય છે. આ બધાં ભંગોનો સરવાળો ૬૪ થાય છે. ॥ સૂ. ૧૨ ॥

१-५-६-७

सर्वे—२०

पञ्चकयोगे पञ्चदश भङ्गाः

१-२-३-४-५

१-२-३-४-६

१-२-३-४-७

१-२-३-५-६

१-२-३-५-७

१-२-३-६-७

१-२-४-५-६

१-२-४-५-७

१-२-४-६-७

१-२-५-६-७

१-३-४-५-६

१-३-४-५-७

१-३-४-६-७

१-३-५-६-७

१-४-५-६-७

षट्कयोगे षड्भङ्गाः ।

१-२-३-४-५-६

१-२-३-४-५-७

१-२-३-४-६-७

१-२-३-५-६-७

१-२-४-५-६-७

१-२-४-५-६-७

सर्वे—६

सप्तसंयोगी एको भङ्गः रत्नप्रभादारभ्य अधःसप्तमीपर्यन्तमिति १।

सर्वे-१-६-१५-२०-१५-६१=६४ चतुष्पष्टिभङ्गा भवन्तीति ।

। अथ गाङ्गेयानगारस्य सप्तपृथिवी सम्बन्धिनो भङ्गाः सुखप्रबोधाय संक्षेपेण प्रदर्श्यन्ते ॥

समुच्चयेन एकजीवस्य एकैकपृथिवीसंयोगे सप्त भङ्गाः ७

द्वयोर्जीवयोर्योगपद्येन एकैकपृथिवीगमनेन एकसंयोगिभङ्गा अपि सप्तैव ७

गाङ्गेय अनगार के अच्छी तरह से सात पृथिवीसंबंधी भंगों का बोध हो जावे इस खयाल से संक्षेप से उन सातपृथिवीसंबंधी भंगों को प्रकट किया जाता है—

एक जीवक भंग-एक एक पृथिवी के संयोग में समुच्चय से एक जीव के ७ भंग होते कहे गये हैं ।

गाङ्गेय अणुगारने सात पृथ्वी संभंधी लंगोने जयाल आपवा भाटे सात पृथ्वी संभंधी लंगोने सक्षिप्तमां प्रकट करवाभां आवे छे—

એક જીવના ભંગ—એક એક પૃથ્વીના સંયોગમા સમુચ્ચયની અપેક્ષાએ એક જીવના ૭ ભંગ કહ્યા છે

દ્વયોર્જીવયોદ્વિકસંયોગે એકવિંશતિર્ભજ્ઞાઃ ૨૧ ઇતિ । પૂર્વોક્તસપ્તસ્ય સંમેલને
સર્વે અષ્ટાવિંશતિ ભજ્ઞાઃ ૨૮

ત્રયાણાં ત્રિકસંયોગે ચતુરશીતિર્ભજ્ઞાઃ ૮૪ । તથાહિ એકસંયોગે સપ્ત ૭

દ્વિકસંયોગે દ્વિચત્વારિંશત્ ૪૨

ત્રિકસંયોગે પચ્ચત્રિંશત્ ૩૫ એવં સર્વે ચતુરશીતિઃ ૮૪

એવાં દશર્ભિર્ગુણિતાનાં ચતુર્ભિર્ભાગે હતે ચતુર્ણાં નૈરયિકાણાં દશાધિકશતદ્વય-
ભજ્ઞાઃ ૨૧૦ લભ્યન્તે તે એવાધઃ પ્રદર્શ્યન્તે—

ચતુર્ણામ્—એકસંયોગે ભજ્ઞાઃ સપ્ત ૭ દ્વિકસંયોગે વિકલ્પત્રયેણ ત્રિપટ્ટિર્ભજ્ઞાઃ ૬૩

ત્રિકસંયોગે વિકલ્પત્રયેણ પચ્ચાધિકશતભજ્ઞાઃ ૧૦૫

ચતુષ્કસંયોગે એકવિકલ્પેન પચ્ચત્રિંશદ્ભજ્ઞાઃ ૩૫

એવં સર્વે દશાધિકશતદ્વયમ્ ૨૧૦

દો જીવકે ભંગ—દો જીવ જય એક સાથ એક એક પૃથિવી મેં ગમન
કરતે હૈં તથા હસ દૃષ્ટિ સે એકસંયોગી ભંગ ખી સાન હી હોતે હૈં

દો જીવ કે દ્વિકસંયોગ મેં ૨૧ ભંગ હોતે હૈં હનમેં પૂર્વોક્ત ૭ ભંગ
મિલા દેને પર કુલ ૨૮ ભંગ કહે ગયે હૈં

ત્રી જીવકે ભંગ—ત્રી જીવોં કે ત્રિકસંયોગમેં ૮૪ ભંગ હસ પ્રકારસે
હોતે કહે ગયે હૈં—એક સંયોગમેં ૭ દ્વિકસંયોગ મેં ૪૨ ત્રિકસંયોગમેં ૩૫

૮૪ હનમેં ૧૦ કા ગુણા કરને પર ૮૪૦ હોતે હૈં હન ૮૪૦ મેં ભાગ
દેને પર ૨૧૦ ભંગ આતે હૈં યહી વાત નીચે પ્રકટ કી જાતી હૈ

ચાર જીવકે ભંગ—ચાર જીવોં કે એકસંયોગ મેં ભંગ ૭ દ્વિકસંયોગ
મેં વિકલ્પત્રય સે ૬૩ ભંગ ત્રિકસંયોગ મેં વિકલ્પત્રય સે ૧૦૫ ”
ચતુષ્કસંયોગ મેં એક વિકલ્પ સે ૩૫ ” ૨૧૦ ભંગ

બે જીવના ભંગ—બે જીવ બ્યારે એક એક સાથે એક એક પૃથ્વીમાં
ગમન કરે છે ત્યારે એકસંયોગી ભંગ પણ સાત જ થાય છે.

બે જીવના દ્વિક સંયોગમાં ૨૧ ભંગ થાય છે તેમાં પૂર્વોક્ત ૭ ભંગ
ઉમેરતા કુલ ૨૮ ભંગ થાય છે.

ત્રણ જીવના ભંગ—ત્રણ જીવના ત્રિકસંયોગમાં ૮૪ ભંગ આ પ્રમાણે
કહ્યા છે—એક સંયોગમાં ૭, દ્વિક સંયોગમાં ૪૨, ત્રિક સંયોગમાં ૩૫ કુલ ૮૪

૮૪ ના ૧૦ ગણા ૮૪૦ થાય છે આ ૮૪૦ ના ૪ ભાગ પાડતા ૨૧૦
ભંગ આવે છે, એ જ વાત નીચેના કોઠામાં પ્રકટ કરી છે—

ચાર જીવના ભંગ—ચાર જીવના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, દ્વિક સંયોગમાં
વિકલ્પત્રયના ૬૩ ભંગ, ત્રિક સંયોગમાં વિકલ્પત્રયના ૧૦૫ ભંગ, ચતુષ્ક
સંયોગમાં ૧ વિકલ્પથી ૩૫ ભંગ, કુલ ૨૧૦ ભંગ.

एषामेका दशभिर्गुणितानां पञ्चभिर्भागे हते पञ्चानां द्विषष्ट्युत्तरचतुःशतभङ्गाः ४६२ । ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

पञ्चानाम्—एकसंयोगे सप्त ७ द्विकसंयोगे विकल्पचतुष्टयेन चतुरशीतिर्भङ्गाः ८४

त्रिकसंयोगे विकल्पपट्वकेन दशाधिकशतद्वयभङ्गाः २१०

चतुष्कसंयोगे विकल्पचतुष्टयेन चत्वारिंशदधिकैकशतभङ्गाः १४०

पञ्चकसंयोगे एकविकल्पेन एकविंशतिर्भङ्गाः २१

एवं सर्वे द्विषष्ट्युत्तरचतुःशतभङ्गाः ४६२ भवन्ति एषां द्वादशभिर्गुणितानां षड्भिर्भागे हते पण्णां जीवानां चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः ९२४ भवन्ति ते एव अग्रे प्रदर्श्यन्ते—

पण्णाम्—एकसंयोगे सप्त ७ द्विकसंयोगे विकल्पपञ्चकेन पञ्चाधिकशतभङ्गाः १०५
त्रિકસંયોગે વિકલ્પદશકેન પચ્ચાશદુત્તરશતત્રયભઙ્ગાઃ ૩૫૦ ચતુષ્કસંયોગે

इन २१० में ११ का गुणा करने पर २३१० होते हैं—इनमें ५ का भाग देने पर पांच के ४६२ अंग होते हैं जो इस प्रकार से हैं—

पांच जीवके अंग—पांच जीवों के एक संयोग में ७ अंग द्विक संयोग में विकल्पचतुष्टयसे ८४ अंग त्रिक संयोग ६ विकल्पों को लेकर २१० ” चतुष्कसंयोग में चार विकल्पों के लेकर १४० ” पंचक संयोग में एक विकल्प को लेकर २१ अंग ४६२ अंग

इन ४६२ अंगों में १२का गुणा करने पर ५५४४ होते हैं इनमें ६का भाग करनेपर ६जीवों के ९२४अंग होते हैं जो नीचे दिखाये जाते हैं—

छह जीवोंके अंग—छह जीवों के एक संयोग में ७ अंग द्विक संयोग में पांच विकल्पों को लेकर १०५ अंग त्रिकसंयोग में दश विकल्पों को लेकर ३५० अंग

આ ૨૧૦ ને ૧૧ વડે ગુણતા ૨૩૧૦ આવે છે. તેના પાંચ ભાગ પાડતા ૪૬૨ ભંગ આવે છે, તે નીચે પ્રમાણે સમજવા.

પાંચ જીવના ભંગ—પાંચ જીવોના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, દ્વિક સંયોગમાં ૪ વિકલ્પ દ્વારા ૮૪ ભંગ, ત્રિક સંયોગમાં ૬ વિકલ્પ દ્વારા ૨૧૦ ભંગ, ચતુષ્ક સંયોગમાં ૪ વિકલ્પ દ્વારા ૧૪૦ ભંગ, પંચક સંયોગમાં ૧ વિકલ્પ દ્વારા ૨૧ ભંગ, કુલ ૪૬૨ ભંગ.

આ ૪૬૨ ભંગને ૧૨ વડે ગુણતા=૫૫૪૪ આવે છે. તેને ૬ વડે ભાગતા ૬ જીવોના ૯૨૪ ભંગ આવે છે, તે નીચે પ્રમાણે છે—

છ જીવના ભંગ—છ જીવોના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, દ્વિકસંયોગમાં પાંચ વિકલ્પ દ્વારા ૧૦૫ ભંગ, ત્રિકસંયોગમાં ૧૦ વિકલ્પ દ્વારા ૩૫૦ ભંગ,

विकल्पपञ्चकेन पञ्चाशदुत्तरशतत्रयभङ्गाः ३५० पञ्चकसंयोगे विकल्पपञ्चकेन पञ्चोत्तरशतभङ्गाः १०५ षट्कसंयोगे एकविकल्पेन सप्तभङ्गाः ७

सर्वे चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः ९२४ भवन्ति । एषां त्रयोदशभिर्गुणितानां सप्तभिर्भागे हृते सप्तानां जीवानां षोडशाधिकसप्तदशशतभङ्गाः १७१६ जायन्ते ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

सप्तानाम्—एकसंयोगे—सप्त७ द्विकसंयोगे विकल्पषट्केन षड्विंशत्यधिकैकशतभङ्गाः १२६ । त्रिकसंयोगे पञ्चदशविकल्पैः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशतभङ्गाः ५२५ भवन्ति । चतुष्कसंयोगे विंशतिविकल्पैः सप्तशतभङ्गाः ७०० पञ्चकसंयोगे पञ्चदशविकल्पैः पञ्चदशाधिकत्रिशतभङ्गाः ३१५

षट्कसंयोगे विकल्पषट्केन द्विचत्वारिंशद् भङ्गाः ४२ सप्तकसंयोगे एकविकल्पेन एक एव भङ्गः १

चतुष्क संयोग में पांच विकल्पों को लेकर ३५० भंग, पंच संयोगी १०५ भंग षट्क संयोग में एक विकल्प को लेकर ७ भंग ये सब भंग ९२४ होते हैं । इनमें १३ का गुणा करने पर और आगन राशिमें ७का भाग देने पर सात जीवों के १७१६ भंग हो जाते हैं । यह बात नीचे दिखाई जाती है

सात जीवों के एक संयोगमें ७ भंग सात जीवों के द्विक संयोग में छह विकल्पों को लेकर १२६ भंग ।

सात जीवों के त्रिक संयोग में १५ विकल्पों को लेकर ५२५ भंग ।

चतुष्कसंयोग में २० विकल्पों को लेकर ७०० भंग ।

पंचक संयोग में १५ विकल्पों को लेकर ३१५ भंग ।

षट्क संयोग में ६ विकल्पों को लेकर ४२ भंग ।

सप्तक संयोग में एक विकल्प को लेकर १ भंग । ये सब भंग

चतुष्क संयोगमां पांच विकल्प द्वारा ३५० भंग, पंचक संयोगी १०५ भंग, षट्क संयोगमां १ विकल्पना ७ भंग कुल ६२४ भंग।

ते ६२४ ने १३ वडे शुष्कता १२०१२ आवे तेने ७ वडे लागता १७१६ भंग सात जिवोना आवे छे, ये बात नीचे स्पष्ट करी छे—

सात जिवोना भंग—सात जिवोना ऐक संयोगमां ७ भंग, सात जिवोना द्विकसंयोगमां ६ विकल्पो द्वारा १२६ भंग, सात जिवोना त्रिकसंयोगमां १५ विकल्पो द्वारा ५२५ भंग, सात जिवोना चतुष्क संयोगमां २० विकल्पो द्वारा ७०० भंग, सात जिवोना पंचक संयोगमां १५ विकल्पो द्वारा ३१५ भंग, षट्क संयोगमां ६ विकल्पो द्वारा ४२ भंग, सात जिवोना सप्तक संयोगमां १ विकल्प द्वारा १ भंग, कुल १७१६ भंग

सर्वे षोडशाधिक सप्तदशशतभङ्गाः १७१६ भवन्ति एषां चतुर्दशभिर्गुणिताना-
मष्टभिर्भागे हृते अष्टानां जीवानां त्र्यधिकत्रिसहस्रभङ्गाः ३००३ भवन्ति, ते
एवाधः प्रदर्श्यन्ते—

अष्टानाम्—एकसंयोगे—७ द्विकसंयोगे सप्तविकल्पैः सप्तचत्वारिंशदधिकैक-
शतभङ्गाः १४७

त्रिकसंयोगे एकविंशतिविकल्पैः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशतभङ्गाः ७३५ चतु-
ष्कसंयोगे पञ्चत्रिंशद्विकल्पैः पञ्चविंशत्यधिकद्वादशशतभङ्गाः १२२५ पञ्चकसंयोगे
पञ्चत्रिंशद्विकल्पैः पञ्चत्रिंशदधिकसप्तशतभङ्गाः ७३५ षट्कसंयोगे एकविंशति-
विकल्पैः सप्तचत्वारिंशदधिकैकशतभङ्गाः १४७

सप्तसंयोगे सप्तविकल्पैः सप्तभङ्गाः ७ भवन्ति । सर्वे त्र्यधिकत्रिसहस्रभङ्गाः ३००३
पूर्वोक्तानां त्र्यधिकत्रिसहस्र ३००३ भङ्गानां पञ्चदशगुणितानां नवभिर्भागे हृते
नवानां जीवानां पञ्चाधिकपञ्चसहस्रभङ्गाः ५००५ भवन्ति, ते एवाधः प्रदर्श्यन्ते—
मिल कर १७१६ होते हैं ।

अठ जीवके भंग—इन १७१६ भंगों में १४ से गुणा करने पर और
गुणितराशि में ८ का भाग देने पर आठ जीवों के भंग ३००३ होते हैं
इन्हें नीचे प्रकट किया जाता है आठ जीवों के एक संयोग में ७ भंग
आठ जीवों के द्विक संयोग में सात विकल्पों को लेकर १४७ भंग ।

त्रिक संयोग में २१ विकल्पों को लेकर ७३५ भंग ।

चतुष्क संयोग में ३५ विकल्पों को लेकर १२२५ भंग ।

पंचक संयोग में ३५ विकल्पों को लेकर ७३५ भंग ।

षट्क संयोग में २१ विकल्पों को लेकर १४७ भंग ।

सप्तक संयोग में सात विकल्पों को लेकर ७ भंग ३००३ भंग ।

नव जीवोंके भंग—इन ३००३ में १५ का गुणा करने पर और आगत
राशिमें ९ का भाग देनेपर नौ जीवों के ५००५ भंग होते हैं । जो

ते १७१६ ने १४ वडे शुष्मीने गुणाकरने ८ वडे लागता आठ जिवोना
३००३ भंग आवे छे, तेमने नाचे प्रकट करवामां आव्या छे—

आठ जिवना भंग—आठ जिवोना ओक संयोगमा ७ भंग, आठ
जिवोना द्विक संयोगमा सात विकल्पोना १४७ भंग, आठ जिवोना त्रिक
संयोगमा २१ विकल्पोना ७३५ भंग, आठ जिवोना चतुष्क संयोगमा ३५
विकल्पोना १२२५ भंग, आठ जिवोना पंचक संयोगमा ३५ विकल्पोना
७३५ भंग आठ जिवोना षट्क संयोगमा २१ विकल्पोना १४७
भंग, आठ जिवोना सप्तक संयोगमा ७ विकल्पोना ७ भंग कुल ३००३ भंग.

નવાનામ્-એકસંયોગે-૭ દ્વિકસંયોગે-અષ્ટભિર્વિકલ્પૈઃ અષ્ટપષ્ટચધિકૈકશતમ્
 ૧૬૮ ત્રિકસંયોગે-અષ્ટાવિંશતિર્વિકલ્પૈઃ અશીત્યધિકનવશતમઙ્ગાઃ ૧૮૦
 ચતુષ્કસંયોગે-પદ્મપંચાશદ્વિકલ્પૈઃ પષ્ટચધિકૈકોનવિંશતિશતમઙ્ગાઃ ૧૯૬૦
 પશ્ચકસંયોગે-સપ્તતિ ૭૦ વિકલ્પૈઃ સપ્તત્યધિકચતુર્દશશતમઙ્ગા ૧૪૭૦
 પ્કસંયોગે-પદ્મપચ્ચાશદ્ વિકલ્પૈઃ ત્રિનવત્યધિકત્રિગતમઙ્ગાઃ ૩૯૩
 સપ્તકસંયોગે-અષ્ટાવિંશતિર્વિકલ્પૈઃ અષ્ટાવિંશતિર્મઙ્ગાઃ ૨૮ સર્વે પચ્ચાધિક-
 પશ્ચસહસ્ર મઙ્ગાઃ ૫૦૦૫ ભવન્તિ ।

एषां षोडशभिर्गुणितानां दशभिर्भागे ह्येते दशानां जीवानाम्-अष्टाधिकाष्ट-
 सहस्रमङ्गाः ८००८ भवन्ति ते एवाधः पदस्यन्ते—

दशानाम्-एकसंयोगे-सप्त७ द्विकसंयोगे नयभिर्विकल्पैः एकोननवत्यधिकैक-
 शतमङ्गाः १८९

નીચે દિશ્વાયે જાતે જાતે હૈં-નૌ જીવોં કે એક સંયોગ મેં ૭ ભંગ, નૌ
 જીવોંકે દ્વિક સંયોગ મેં આઠ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૬૮ ભંગ । ત્રિક
 સંયોગમેં ૨૮ વિકલ્પોંકો લેકર ૧૮૦ ભંગ । નૌ જીવોંકે ચતુષ્ક સંયોગ
 મેં ૫૬ વિકલ્પોં કો લેકર ૧૯૬૦ ભંગ । પંચક સંયોગ મેં ૭૦ વિકલ્પોં
 કો લેકર ૧૪૭૦ ષટ્ક સંયોગ મેં ૫૬ વિકલ્પોં કો લેકર ૩૯૨ ભંગ
 સપ્તક સંયોગ મેં ૨૮ વિકલ્પોં કો લેકર ૨૮ ભંગ ૫૦૦૫ ભંગ

દસ જીવકે ભંગ-હનં ૫૦૦૫કો ૧૬સે ગુણિત કરને પર ઓર આગત
 રાશિ મેં ૧૦ કા ભાગ દેને પર ૧૦ જીવોં કે ૮૦૦૮ ભંગ હોતે હૈં જો
 નીચે હસ પ્રકાર સે દિશ્વાયે ગયે હૈં દશ જીવોં કે એક સંયોગમેં ૭ભંગ ।

દશ જીવોં કે એક સંયોગ મેં ૭ ભંગ । દ્વિક સંયોગ મેં નૌ વિક-
 લ્પોં કે લેકર ૧૮૯ ભંગ । ત્રિક સંયોગ મેં ૩૬ વિકલ્પોં કો લેકર

આ ૩૦૦૩ ને ૧૫ વડે ગુણી ગુણાકારને ૬ વડે ભાગતા નવ જીવોના
 ૫૦૦૫ ભંગ થાય છે, તે નીચે પ્રમાણે સમજવા—

નવ જીવોના ભંગ—નવ જીવોના એક સંયોગમાં ૭ ભંગ, નવ જીવોના
 દ્વિક સંયોગમાં ૮ વિકલ્પના ૧૬૮ ભંગ, નવ જીવોના ત્રિક સંયોગમાં ૨૮
 વિકલ્પના ૬૮૦ ભંગ, નવ જીવોના ચતુષ્ક સંયોગમાં ૫૬ વિકલ્પના ૧૯૬૦
 ભંગ, નવ જીવોના પંચક સંયોગમાં ૭૦ વિકલ્પના ૧૪૭૦ ભંગ,
 નવ જીવોના ષટ્ક સંયોગમાં ૫૬ વિકલ્પના ૩૯૨ ભંગ, સપ્તક સંયોગમાં
 ૨૮ વિકલ્પના ૨૮ ભંગ, કુલ ૫૦૦૫ ભંગ.

આ ૫૦૦૫ ને ૧૬ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૧૦ વડે ભાગવાથી ૧૦
 જીવોના ૮૦૦૮ ભંગ આવે છે, તે નીચે પ્રમાણે છે—

त्रिकसंयोगे—पट्विंशद्विकल्पैः पण्यधिकद्वादशशतभङ्गाः १२६०

चतुष्कसंयोगे—चतुरशीति विकल्पैः चत्वारिंशदधिकैकोनविंशच्छतभङ्गाः २९४०

पञ्चकसंयोगे—षट्त्रिंशत्यधिकैकशतविकल्पैः पट्चत्वारिंशदधिकपट्विंशति-
शतभङ्गाः २६४६

पट्कसंयोगे—पट्विंशत्यधिकैकशतविकल्पैः द्व्यशित्यधिकाष्टशतभङ्गाः ८८२

सप्तकसंयोगे—चतुरशीतिविकल्पैः चतुरशीतिर्भङ्गाः ८४

सर्वे—अष्टाधिकाष्टसहस्रभङ्गाः ८००८ भवन्ति ।

एषां सप्तदशभिर्गुणितानाम् एकादशभिर्भागे हते एकादशानां जीवानां पट्-
सप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकद्वादशसहस्रभङ्गाः १२३७६ भवन्ति ।

एवं बहुश्रुताद् विज्ञायाग्रेऽपि भङ्गाः सम्पादनीयाः, ग्रन्थविस्तरमयाद्
विरम्यतेऽस्माभिः ।

संख्यातानामसंख्यातानामुत्कृष्टानां च नैरयिकाणां भङ्गसंख्या स्वस्वस्थाने
प्रदर्शितेति तत्र विलोकनीयेति ।

१२६० भंग चतुष्क संयोग में ८४ विकल्पों को लेकर २९४० भंग ।
पंचक संयोग में १२६ विकल्पों को लेकर २६४६ भंग । षट्क संयोग
में १२६ विकल्पों को लेकर ८८२ भंग । सप्तक संयोग में चौरासी
विकल्पों को लेकर ८४ भंग । सवजोड ८००८ भंग ।

ग्यारह जीवके भंग—इन ८००८ को १७ से गुणित करने पर एवं
आगत राशिमें ११ को भाग देने पर ११ जीवों के भंग १२३७६ होते
हैं । इसके आगे के भंग बहुश्रुत ज्ञानी से जान कर बना लेना चाहिये ।
ग्रन्थविस्तार के अर्थ से हमने उन्हें यहाँ नहीं लिखा है ।

दस लुवना लंग—दस लुवना ओक संयोगमां ७ लंग, दस लुवना
द्विक संयोगमा ६ विकल्पना १८६ लंग, दस लुवना त्रिक संयोगमां ३६
विकल्पना १२६० लंग, दस लुवना चतुष्क संयोगमां ८४ विकल्पना २६४०
लंग, दस लुवना पञ्चक संयोगमां १२६ विकल्पना २६४६ लंग, दस लुवना
षट्क संयोगमा १२६ विकल्पना ८८२ लंग, दस लुवना सप्तक संयोगमां
८४ विकल्पना ८४ लंग, कुल ८००८ लंग.

अगियार लुवना लंग—आ ८००८ ने १७ वडे शुष्णी शुष्णाक्षरने ११
वडे लागवाथी अगियार लुवना १२३७६ लंग आवे छे, तयारपछीना लुवना
लंगे। बहुश्रुतज्ञानी पासे समलु देवा ग्रन्थ विस्तारना लयथी अमे ते
लंगे। अर्डी आख्या नथी.

અથ—એકત આરમ્બ દશપર્યન્તાનાં જીવાનાં સંખ્યાતાસંખ્યાતોત્કૃષ્ટાનાં ચ સર્વસંખ્યા સંકલનેનઃ મદ્ગ-સંખ્યા પ્રદર્શ્યતે—

એકજીવસ્ય સપ્ત ૭

દ્વયોર્જીવયોઃ અષ્ટાવિંશતિઃ ૨૮

ત્રયાણાં જીવાનાં ચતુરશીતિઃ ૮૪

ચતુર્ણાં જીવાનાં દશાધિકશતદ્વયમ્ ૨૧૦

પચ્ચાનાં જીવાનાં દ્વિપષ્ટચધિક-શતચતુષ્ટમ્ ૪૬૨

ષણ્ણાં જીવાનામ્-ચતુર્વિંશત્યધિકાનિ નવશતાનિ.. ૯૨૪

સપ્તાનાં જીવાનામ્-પોડશાધિકાનિ સપ્તદશશતાનિ.. ૧૭૧૬

અષ્ટાનાં જીવાનામ્-ત્ર્યધિકસહસ્રત્રયમ્ ૩૦૦૩

નવાનાં જીવાનામ્-પચ્ચાધિકસહસ્રપચ્ચકમ્ ૫૦૦૫

દશાનાં જીવાનામ્ અષ્ટાધિકાષ્ટસહસ્રમ્ ૮૦૦૮

એકત આરમ્બ દશપર્યન્તાનાં જીવાનાં સર્વસંકલનયા સર્વે મદ્ગાઃ સપ્તચત્વા-
રિંશદુત્તરચતુઃશતાધિકૈકોનવિંશતિસહસ્રાણિ ૧૯૪૪૭

સંખ્યાત, અસંખ્યાત ઔર ઉત્કૃષ્ટ નૈરયિકોં કી મંગસંખ્યા હમને
ઉન ૨ સ્થાનોં પર દિલા હી દી હૈ અતઃ વહીં સે યહ જાન લેની ચાહિયો

એક સે લેકર ૧૦ જીવોં તક કી ઔર સંખ્યાત, અસંખ્યાત ઔર
ઉત્કૃષ્ટ જીવોં કી સર્વસંખ્યા કી સંકલનાસે મંગસંખ્યા હસ પ્રકારસે હૈ—

એક જીવ કે ૭ મંગ, દો જીવ કે ૨૮ મંગ, ત્રીન જીવ કે ૮૪ મંગ
ચાર જીવ કે ૨૧૦ મંગ, પાંચ જીવોં કે ૪૬૨ મંગ, છહ જીવોં કે ૯૨૪
મંગ સાત જીવોં કે ૧૭૧૬ મંગ, આઠ જીવોં કે ૩૦૦૩ મંગ, નૌ જીવોં
કે ૫૦૦૫ મંગ, દશ જીવોં કે ૮૦૦૮ મંગ એક સે દશ પર્યન્ત જીવોં કે
૧૯૪૪૭ કુલ મંગ સંખ્યા હોતી હૈ ।

સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને ઉત્કૃષ્ટ નૈરયિકોની ભંગ સંખ્યા તેમના
વિષે આગળ આપેલા સૂત્રોમાં આપી દીધી છે, તો ત્યાંથી જ સમજી લેવી.

૧ થી ૧૦ સુધીનાં અને સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને ઉત્કૃષ્ટ જીવોની
સર્વ સંખ્યાની સંકલના દ્વારા ભંગ સંખ્યા આ પ્રમાણે છે—

૧ જીવના ૭ ભંગ, ૨ જીવના ૨૮ ભંગ, ૩ જીવના ૮૪ ભંગ,
૪ જીવના ૨૧૦ ભંગ, ૫ જીવના ૪૬૨ ભંગ, ૬ જીવના ૯૨૪ ભંગ, ૭
જીવના ૧૭૧૬ ભંગ, ૮ જીવના ૩૦૦૩ ભંગ, ૯ જીવના ૫૦૦૫ ભંગ, ૧૦
જીવના ૮૦૦૮ ભંગ. કુલ ભંગ સંખ્યા ૧૯૪૪૭

संख्यातानां सर्वे भङ्गाः सप्तत्रिंशदधिक-त्रयस्त्रिंशच्छतानि ३३३७

असंख्यातानां सर्वे भङ्गाः अष्टपञ्चाशदधिकषट्त्रिंशच्छतानि ३६५८

उत्कृष्टानां सर्वे भङ्गाः-चतुष्पष्टिः ६४

त्रयाणां सर्वसंकलने भङ्गाः एकोनषष्ट्यधिकसप्ततिशतानि ७०५९

एवम्-एकादि दशान्तानां भङ्गाः सप्तचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकैकोनविंशतिसहस्राणि १९४४७

संख्यातासंख्यातोत्कृष्टेति त्रयाणां भङ्गाः एकोनषष्ट्यधिकसप्ततिशतानि ७०५९

इति नैरयिकप्रवेशनके सर्वे भङ्गाः पञ्चदशपञ्चशताधिकषड्विंशतिसहस्राणि...२६५०६ ॥सू० १२॥

मूलम्—“ एयस्स णं भंते ! रयणप्पभा पुढवि नेरइय-
पवेसणगस्स, सक्करप्पभा पुढवि नेरइयप्पवेसणगस्स जाव अहे-
सत्तमा पुढवि नेरइयपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव
विसेसाहिया वा ? गंगेया ! सबत्थो वा अहेसत्तमा पुढवि नेर-
इयपवेसणए तमप्पभा पुढवीनेरइयपवेसणए असंखेज्जगुणे एवं
पडिलोमगं जाव रयणप्पभा पुढवि नेरइय पवेसणए असंखे-
ज्जगुणे ॥ सू० १३ ॥

छाया—एतस्य खलु भदन्त ! रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य, शर्करा-
प्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकस्य यावत् अधःसप्तमी पृथिवी नैरयिकप्रवेश-
नकस्य च कतरे कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिका वा ? गाङ्गेय ! सर्वस्तोकमधःसप्तमी
पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकं, तमःप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकम् असंख्येयगुणम्,
एवं प्रतिलोमकं यावत् रत्नप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकम् असंख्येयगुणम् ॥सू० १३॥

संख्यात जीवों की भंग संख्या ३३३७ असंख्यात जीवों की भंग
संख्या ३६५८ उत्कृष्ट जीवों की भंग संख्या ६४ कुल भंग संख्याका
योग (जोड़) ७०५९ ।

दोनों भंग संख्या का योग $१९४४७ + ७०५९ = २६५०६$ इतने
भंग नैरयिक प्रवेशनक में होते हैं ॥सू० १२॥

संख्यात जीवों का कुल ३३३७ भंग, असंख्यात जीवों का कुल ३६५८
भंग, उत्कृष्ट जीवों का कुल ६४ भंग, छेदला त्रयुक्तों का कुल ७०५९,
नैरयिक प्रवेशनक का कुल २६५०६ भंग छे. ॥सू० १२॥

ટીકા—અથ રત્નપ્રભાદિ નૈરયિકપ્રવેશનકસ્યાલ્પવહુત્વાદિકં પ્રરૂપયિતુમાહ—‘એયસ્સ ણં મંતે ! ઇત્યાદિ । ‘એયસ્સ ણં મંતે ! રયણપ્પમા પુઠ્ઠવિનેરહ્યપવેસણગસ્સ, સદ્ધકરપ્પમા પુઠ્ઠવિનેરહ્યપ્પવેસણગસ્સ’ જાવ અહેસત્તમા પુઠ્ઠવિનેરહ્યપવેસણગસ્સ ય કયરે કયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા વા ?’ હે મદન્ત ! એતસ્ય સ્વલુ રત્નપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય, શર્કરાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય યાવત્ વાલુકાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય પદ્મપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય, ધૂમપ્રમાપૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય, તમઃપ્રમાપૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય, અધઃસપ્તમી પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય ચ મધ્યે કતરાણિ-કતરેભ્યો યાવત્ સ્તોકાનિ વા વહુકાનિ વા તુલ્યાનિ વા ભવન્તિ ? ઇતિ ગાઙ્ગે-

ટીકાર્થ—ઇસ સૂત્રદ્વારા સૂત્રકારને રત્નપ્રમા આદિકૌં મેં નૈરયિક પ્રવેશનક કા અલ્પ બહુત્વ પ્રરૂપિત કિયા હૈ, ઇસમેં ગાંગેયને પ્રશ્નસે એસા પૂછા હૈ—હે મદન્ત ! યે જો ‘એયસ્સ ણં મંતે ! રયણપ્પમા પુઠ્ઠવિનેરહ્યપવેસણગસ્સ ય કયરેકયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા વા’ રત્નપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક, શર્કરાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક, યાવત્-વાલુકાપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક, પદ્મપ્રમા પૃથિવીનૈરયિકપ્રવેશનક, ધૂમપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક, તમઃપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક ઓર અધઃસપ્તમી પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક કહે ગયે હૈં સો ઇનકે વીચ મેં કૌન પ્રવેશનક કિન પ્રવેશનકૌં સે યાવત્-સ્તોક હૈં ? કૌન પ્રવેશનક કિન પ્રવેશનકૌંસે બહુત હૈં કૌન પ્રવેશનક કિન પ્રવેશનકૌંકે વરાવર હૈ ? ઓર કૌન પ્રવેશન કિન પ્રવેશનકૌંસે વિશેષાધિક હૈં ? ઇસ ગાંગેય કે પ્રશ્નકે

ટીકાર્થ—આ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકારે રત્નપ્રભા આદિ પૃથ્વીઓમાં નૈરયિક પ્રવેશનકની અલ્પ બહુતા પ્રકટ કરી છે—ગાંગેય અણુગાર આ વિષયને અનુલક્ષીને મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન કરે છે કે—“એયસ્સ ણં મંતે !” ઇત્યાદિ.

હે ભદન્ત ! રત્નપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, શર્કરાપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, વાલુકાપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, પદ્મપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, ધૂમપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, તમઃપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક અને અધઃસપ્તમીપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક, આ બે સાત નૈરયિક પ્રવેશનક કહ્યા છે તેમાંથી કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનકે કરતાં અલ્પ છે ? કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનક કરતાં અધિક છે ? કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનકની બરાબર છે ? અને કયા કયા પ્રવેશનક કયા કયા પ્રવેશનક કરતાં વિશેષાધિક છે ?

યસ્ય પ્રશ્નઃ, મગવાનાહ—‘ગંગેયા ! સવ્વત્થો વે અહે સત્તમા પુઢવિ નેરહ્યપવેસણ’
 હે ગાંગેય ! સર્વ સ્તોકમ્ અધઃસપ્તમી પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકં ભવતિ, તદ્ગામિનાં
 શેષાપેક્ષયા સ્તોકત્વાત્ ‘તમા પુઢવિ નેરહ્યપવેસણ અસંખેજ્જગુણે’ તદપેક્ષયા
 તમઃપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકમ્ અસંખ્યેયગુણં ભવતિ, તદ્ગામિનામ્ અસંખ્યા-
 તગુણત્વાત્ । ‘એવં પઢિલોમગં જાવ રયણપ્પમા પુઢવિ નેરહ્યપવેસણ અસંખે-
 જ્જગુણે’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા પ્રતિલોમકમ્ ઉત્તરોત્તરાપેક્ષયા પૂર્વપૂર્વકં યાવત્—
 તમઃપ્રમાપૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા ધૂમપ્રમાપૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકમ્
 અસંખ્યાતગુણં ભવતિ, તદ્ગામિનામપિ અસંખ્યાતગુણત્વાત્, તથા ધૂમપ્રમા પૃથિવી
 નૈરયિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા પદ્મપ્રમાપૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનકમ્ અસંખ્યાતગુણં ભવતિ

ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—‘ગંગેયા ! સવ્વત્થો વે અહે સત્તમા પુઢવિ નેરહ્ય
 પવેસણ’ હે ગાંગેય ! સવ્વસે કમ અધઃસપ્તમી પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશ-
 નક હૈ, કયોં કિ હસમેં જાનેવાલે જીવોં કી સંખ્યા શેષ પ્રવેશનકોં કી
 અપેક્ષા કમ હોતી હૈ ‘તમા પુઢવિ નેરહ્યપવેસણ અસંખેજ્જગુણે’ હસ
 પ્રવેશનકી અપેક્ષા તમઃપ્રમા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણિત
 હૈ, કયોં કિ હસ પૃથિવી મેં જાનેવાલોં કી સંખ્યા સપ્તમ પૃથિવી મેં જાને-
 વાલોં કી અપેક્ષા અસંખ્યાતગુણી હોતી હૈ ‘એવં પઢિલોમગં જાવ રયણ-
 પ્પમાપુઢવિ નેરહ્યપવેસણ અસંખેજ્જગુણે’ હસ પ્રકારકે હસ વિપરીત
 ક્રમ કી અપેક્ષા સે તમઃપ્રમાપૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક કી અપેક્ષા
 ધૂમપ્રમા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણા હૈ । કયોં કિ હસમેં
 જાનેવાલોં કી સંખ્યા તમઃપ્રમા પૃથિવી મેં જાનેવાલોં કી અપેક્ષા અસં-

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ગંગેયા ! સવ્વત્થો વે અહે સત્તમાપુઢવિ નેરહ્ય
 પવેસણ” હે ગાંગેય સૌથી ઓછું નૈરયિક પ્રવેશનક અધઃસપ્તમીમાં (તમ-
 સ્તમપ્રમામાં) થાય છે. કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા ખાડીના
 પ્રવેશનકે કરતાં ઓછી હોય છે “તમાપુઢવિ નેરહ્યપવેસણ અસંખેજ્જગુણે”
 તમઃપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક તેના કરતાં અસંખ્યાતગણું છે, કારણ કે
 તમઃપ્રમામાં જનારની સંખ્યા અધઃસપ્તમીમાં જનાર જીવો કરતાં અસંખ્યાત-
 ગણી હોય છે.

“એવં પઢિલોમગં જાવ રયણપ્પમા પુઢવિ નેરહ્ય પવેસણ અસંખેજ્જગુણે”
 આ પ્રમાણે આ વિપરીત ક્રમની અપેક્ષાએ તમઃપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક
 કરતાં ધૂમપ્રમાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં
 જનાર જીવોની સંખ્યા તમઃપ્રમામાં જનાર જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાત

તદ્દામિનામપિ અસંખ્યાતગુણત્વાત્ , एवं पङ्कप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकापेक्षया
 वालुकाप्रभापृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् असंख्यातगुणं भवति, तदामिनामपि-
 असंख्यातगुणत्वात् । एवं वालुकाप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकापेक्षया शर्कराप्रभा
 पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकम् असंख्यातगुणं भवति, तदामिनामपि असं-
 ख्यातगुणत्वात् , एवमेव शर्कराप्रभा पृथिवी नैरयिकप्रवेशनकापेक्षया रत्नप्रभा
 पृथिवीनैरयिकप्रवेशनकम् असंख्यातगुणं भवति, तदामिनामपि असंख्यात-
 गुणत्वादिति भावः ॥ सू. १३ ॥

ख्याતગુણી હોતી છે । તથા ધૂમપ્રભા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનકની અપેક્ષા
 પંક્રપ્રભા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણા છે, ક્યોં કિ હસમેં
 જાનેવાલોં કી અપેક્ષા અસંખ્યાતગુણી હોતી છે । હસી તરહ પંક્રપ્રભા
 પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા વાલુકાપ્રભા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવે-
 શનક અસંખ્યાતગુણા છે, ક્યોંકિ હસમેં જાનેવાલોં કી સંખ્યા પંક્રપ્રભા
 મેં જાનેવાલોં કી અપેક્ષા અસંખ્યાતગુણી હોતી છે । વાલુકાપ્રભા પૃથિવી
 નૈરયિક પ્રવેશનકની અપેક્ષા શર્કરાપ્રભા પૃથિવી નૈરયિકપ્રવેશનક
 અસંખ્યાતગુણા છે-ક્યોં કિ હસમેં જાનેવાલોં કી સંખ્યા અસંખ્યાતગુણી
 હોતી છે । હસી તરહ સે શર્કરાપ્રભા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશન કી અપેક્ષા
 રત્નપ્રભા પૃથિવી નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણા છે ક્યોં કિ હસમેં
 જાનેવાલોં કી ભી સંખ્યા અસંખ્યાતગુણી હોતી છે ॥ સૂ. ૧૩ ॥

ગણી હોય છે. ધૂમપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં પંક્રપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક
 પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા
 ધૂમપ્રભામાં જનાર જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે. એ જ
 પ્રમાણે પંક્રપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં વાલુકાપ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક
 અસંખ્યાતગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા પંક્રપ્રભામાં
 જનાર જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે. એજ પ્રમાણે વાલુકા
 પ્રભાપૃથ્વી નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં શર્કરાપ્રભા નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્ય ત-
 ગણું હોય છે, કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા વાલુકાપ્રભામાં જનાર
 જીવોની સંખ્યા કરતાં અસંખ્યાતગણી હોય છે એજ પ્રમાણે શર્કરાપ્રભા
 નૈરયિક પ્રવેશનક કરતાં રત્નપ્રભા નૈરયિક પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું હોય છે,
 કારણ કે તેમાં જનાર જીવોની સંખ્યા શર્કરાપ્રભામાં જનાર જીવો કરતાં
 અસંખ્યાતગણી હોય છે. ॥ સૂ. ૧૩ ॥

तिर्यग्योनिकप्रवेशनकवक्तव्यता ।

मूलम्—“तिरिक्खजोणियपवेसणए णं भंते ! कइविहे पणत्ते ? गंगेया ! पंचविहे पणत्ते, तं जहा—एगिंदियतिरिक्खजोणिय-पवेसणए जाव पंचेदियतिरिक्खजोणियपवेसणए । एगेणं भंते ! तिरिक्खजोणिए तिरिक्खजोणियपवेसणएणं पविसमाणे किं एगिंदिएसु होज्जा, जाव पंचिंदिएसु होज्जा ? गंगेया ! एगिंदिएसु वा होज्जा, जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा । दो भंते ! तिरिक्खजोणिया पुच्छा ? गंगेया ! एगिंदिएसु वा होज्जा जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा, अहवा एगे एगिंदिएसु होज्जा, एगे वेइंदिएसु होज्जा, एवं जहा नेरइयपवेसणए तहा तिरिक्ख-जोणियपवेसणए वि भाणियवे, जाव असंखेज्जा ॥

उक्कोसाणं भंते ! तिरिक्खजोणिया पुच्छा, गंगेया ! सव्वे वि एगिंदिएसु होज्जा, अहवा एगिंदिएसु वा, वेइंदिएसु वा होज्जा, एवं जहा नेरइया चरिया तहा तिरिक्खजोणिया वि चारेयवा, एगिंदियं अमुंचंतेसु दुया संजोगो, तियासंजोगो, चउक्कसंजोगो, पंचगसंजोगोय, उवउज्जिऊणभाणियवो जाव अहवा एगिंदिएसु वा, वेइंदिय जाव पंचिंदिएसु वा होज्जा ॥

एयस्स णं भंते ! एगिंदिय तिरिक्खजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणगस्स य कयरे कयरे-हितो जाव विसेसाहिया वा ? गंगेया ! सव्वत्थो वा, पंचिंदिय तिरिक्खजोणियपवेसणया चउरिंदियतिरिक्खजोणियपवे-

सणया, विसेसाहिया, तेइंदिय तिरिखजोणिय पवेसणया,
विसेसाहिया, वेइंदिय तिरिखजोणिय पवेसणया विसेसाहिया
एगिंदिय तिरिखजोणिय पवेसणया विसेसाहिया ॥सू०१४॥

छाया—तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय !
पञ्चविधं प्रज्ञप्तम्, तत्रथा—एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकम्, यावत् पञ्चेन्द्रिय-
तिर्यग्योनिकप्रवेशनकम् । एकः खलु भदन्त ! तिर्यग्योनिकः तिर्यग्योनिकप्रवे-
शनकेन प्रविशन् किम् एकेन्द्रियेषु भवेत् ? यावत् पञ्चेन्द्रियेषु भवेत् ? गाङ्गेय !
एकेन्द्रियेषु वा भवति, यावत् पञ्चेन्द्रियेषु वा भवति । द्वौ खलु भदन्त ! तिर्यग्यो-
निकौ पृच्छा ? गाङ्गेय ! एकेन्द्रियेषु वा भवतः यावत् पञ्चेन्द्रियेषु वा भवतः,
अथवा एकः एकेन्द्रियेषु भवति, एको द्वीन्द्रियेषु भवति एवं यथा नैरयिकप्रवेश-
नकं तथा तिर्यग्योनिकप्रवेशनकमपि भणितव्यम्, यावत् असंख्येयाः ॥ उत्कृष्टाः
खलु भदन्त ! तिर्यग्योनिकाः पृच्छा, गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् एकेन्द्रियेषु भव-
न्ति, अथवा एकेन्द्रियेषु वा, द्वीन्द्रियेषु वा भवन्ति, एवं यथा नैरयिकाधारिता-
स्तथा तिर्यग्योनिका अपि चारयितव्याः, एकेन्द्रियम् अमुञ्चत्सु द्विरसंयोगः,
त्रिरसंयोगः, चतुष्कसंयोगः, पञ्चकसंयोगश्च उपयुज्य भणितव्यो यावत् अथवा
एकेन्द्रियेषु वा, द्वीन्द्रियेषु यावत् पञ्चेन्द्रियेषु वा भवन्ति ॥

एतस्य खलु भदन्त ! एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य यावत् पञ्चेन्द्रिय-
तिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य च कतरे कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिकानि वा ? गाङ्गेय !
सर्वस्तोकानि पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि चतुरिन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवे-
शनकानि विशेषाधिकानि त्रीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि द्वीन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि
विशेषाधिकानि, एकेन्द्रियतिर्यग्योनिकप्रवेशनकानि विशेषाधिकानि ॥ १४ ॥

टीका—अथ तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं प्ररूपयितुमाह—‘ तिरिखजोणिय-
पवेसणए णं भंते ! ’ इत्यादि । ‘ तिरिखजोणियपवेसणए णं भंते ! कइविहे
पण्णत्ते ? ’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं खलु कतिविधं

‘ तिरिखजोणियपवेसणए णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ? ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—सूत्रकार ने इस सूत्र द्वारा तिर्यग्यप्रवेशनक का कथन किया
है—इसमें गाङ्गेय ने प्रश्न से ऐसा पूछा है—हे भदन्त ! तिर्यग्य योनिक

“ तिरिखजोणियपवेसणए णं भंते ! कइविहे पण्णत्ते ? ” इत्यादि—

टीकार्थ—सूत्रकार ने आ. सूत्र द्वारा तिर्यग्योनिक प्रवेशनकं प्रतिपादन

પ્રશ્નમ્ ? મગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! પંચવિહે પળ્લત્તે ’ હે ગાંગેય ! તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકં પશ્ચવિધં પ્રજ્ઞંમ્ , ‘ તં જહા—ઈર્ગિદિયતિરિક્લજોણિયપવેસણ્ જાવ પંચિદિયતિરિક્લજોણિયપવેસણ્ ’ તદ્વથા—એકેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકં, યાવત્ દ્વીન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકં, ત્રીન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકમ્ , ચતુરિન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકમ્ , પચ્ચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકમ્ । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘ ઇમે મંતે ! તિરિક્લજોણિય તિરિક્લજોણિયપવેસણ્ ણં પવિસમાણે કિં ઈર્ગિદિયસુ હોજ્જા, જાવ પંચિદિયસુ હોજ્જા ? ’ હે મદન્ત ! એકઃ ક્લુ તિર્યગ્યોનિકસ્તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્ કિમ્ એકેન્દ્રિયેષુ ભવેત્ ? યાવત્—કિંવા દ્વીન્દ્રિયેષુ ભવેત્ ? કિંવા ત્રીન્દ્રિયેષુ ભવેત્ ? કિંવા ચતુરિન્દ્રિયેષુ ભવેત્ ?

પ્રવેશનક કિતને પ્રકાર કા કહા ગયા હૈ ? હિસ્કે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન ને કહા—હે ગાંગેય (પંચવિહે પળ્લત્તે) તિર્યચ યોનિક પ્રવેશનક પાંચ પ્રકાર કા કહા ગયા હૈ (તં જહા) જો હસ પ્રકાર સે હૈ—(ઈર્ગિદિયતિરિક્લજોણિયપવેસણ્ જાવ પંચિદિયતિરિક્લજોણિયપવેસણ્) એકેન્દ્રિયતિર્યચ યોનિકપ્રવેશનક, યાવત્ દ્વીન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક, ત્રીન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનક, ચતુરિન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક ઓર પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનક । અથ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈ—(ઇમે મંતે ! તિરિક્લજોણિય તિરિક્લજોણિયપવેસણ્ ણં પવિસમાણે કિં ઈર્ગિદિયસુ હોજ્જા જાવ પંચિદિયસુ હોજ્જા) એક તિર્યગ્યોનિક જીવ તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનક દ્વારા તિર્યગ્ભવ ગ્રહણ કરતા હુઆ કયા એકેન્દ્રિય મેં હોના હૈ, યાવત્—દ્વીન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ? અથવા તેહન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ?

કથું છે—આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગારનેા પ્રશ્ન—“ હે ભદન્ત ! તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કેટલા પ્રકારનું કહું છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનેા ઉત્તર—હે ગાંગેય ! “ પંચવિહે પળ્લત્તે તં જહા ” તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકના નીચે પ્રમાણે પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે—“ ઈર્ગિદિયતિરિક્લજોણિયપવેસણ્ જાવ પંચિદિયતિરિક્લજોણિયપવેસણ્ ” (૧) એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક પ્રવેશનક, (૨) દ્વીન્દ્રિય તિર્યચયોનિક પ્રવેશનક, (૩) ત્રીન્દ્રિય તિર્યચયોનિક પ્રવેશનક, (૪) ચતુરિન્દ્રિય તિર્યચયોનિક પ્રવેશનક અને (૫) પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક પ્રવેશનક.

ગાંગેય અણુગારનેા પ્રશ્ન—“ ઇમે મંતે ! તિરિક્લજોણિય તિરિક્લજોણિયપવેસણ્ ણં પવિસમાણે કિં ઈર્ગિદિયસુ હોજ્જા જાવ પંચિદિયસુ હોજ્જા ? ” તિર્યચયોનિક પ્રવેશનક દ્વારા તિર્યચભવ ગ્રહણ કરતો એક તિર્યચયોનિક જીવ શું એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે દ્વીન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે

કિંના પંચેન્દ્રિયેષુ ભવેત્ ? મગવાનાહ—‘ ગંગેયા । એર્મિદિએસુ વા હોઝ્જા જાથ પંચિદિએસુ વા હોઝ્જા ’ હે ગાજ્જેય । એકઃ સ્વલુ તિર્યગ્યોનિકસ્તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્ એકેન્દ્રિયેષુ વા ભવતિ, યાવત્-દ્વીન્દ્રિયેષુ વા, ત્રીન્દ્રિયેષુ વા, ચતુરિન્દ્રિયેષુ વા, પંચેન્દ્રિયેષુ વા ભવતિ, અત્ર ચ-એકસ્ય તિર્યગ્યોનિકસ્ય ક્રમેણ એકેન્દ્રિયાદિષુ પંચસુ પદેષુ ઉત્પાદે પંચમજ્ઞા ભવન્તિ ।

તથાહિ—એક એકેન્દ્રિયેષુ ૧, એકો દ્વીન્દ્રિયેષુ ૨, એકઃ ત્રીન્દ્રિયેષુ ૩, એકઃ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૪, એકઃ પંચેન્દ્રિયેષુ ૫, इति सर्वे पञ्चमज्ञाः ५ । तत्र च एकेन्द्रियेषु एकस्तिर्यग्योनिको यद्यपि कदाचिदपि उत्पद्यमानो न दृश्यते नवोपलभ्यते । असंख्यातानामनन्तानामेव तत्र प्रतिसमयमुत्पत्तिरभवत्, तथापि देवादिभ्यो निष्सृत्य यस्तत्रोत्पद्यते तदपेक्षयैकोऽपि लभ्यते एवं एतदेव च प्रवेशनकमुच्यते तदपेक्षया एको जीवोऽपि लभ्यते । यद् विजातीयेभ्य आगत्य

અથવા ચૌ હન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ? ચા પંચેન્દ્રિયનિર્યજ્ઞોં મેં હોતા હૈ ? યહાં પર એક તિર્યગ્યોનિક જીવ કે ક્રમેશઃ એકેન્દ્રિયાંદિ પાંચપદોં મેં ઉત્પાદ હોને મેં ૫ ભંગ હોતે હૈં । જો હસ પ્રકાર સે હૈં—એક એકેન્દ્રિયોં મેં ૧, અથવા એક દ્વીન્દ્રિયોં મેં ૨, અથવા એક તેહન્દ્રિયોં મેં ૩, અથવા એક ચાર હન્દ્રિયોં મેં ૪, અથવા એક પંચેન્દ્રિયોં મેં ૫ ચે સવ ૫ (પાંચ) ભંગ હૈં । યદ્યપિ એક તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં કદાચિદપિ ઉત્પન્ન હોતા હુઆ દિશ્વલાહ નહીં દેતા હૈ કયોં કિ અનન્ત જીવોં કા હી પ્રતિસમય વહાં ઉત્પાદ હોતા રહતા હૈ—ફિર હી જો યહાં પર એક ભંગ કહા ગયા હૈ—વહ દેવાદિપર્યાય સે નિકલ કર જો વહાં ઉત્પન્ન હોતા હૈ ઉસ અપેક્ષા સે કહા ગયા હૈ । હસી કા નામ તો પ્રવેશનક હૈ જો વિજાતીય

ત્રિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—હે ગાંગેય । (૧) તે એકેન્દ્રિયોમાં અથવા (૨) દ્વિન્દ્રિયોમાં અથવા (૩) ત્રીન્દ્રિયોમાં અથવા (૪) ચતુરિન્દ્રિયમાં અથવા (૫) પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે અહીં એક જીવના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં પાંચ ભંગ કહ્યા છે. જો કે એક તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં કદી પણ ઉત્પન્ન થતો દેખાતો નથી, કારણ કે પ્રતિસમય ત્યાં અનન્ત જીવોનો ઉત્પાદ થતો રહે છે—જતાં પણ અહીં એક જીવનો એકેન્દ્રિયમાં જે ઉત્પાદ બતાવ્યો છે તે દેવાદિ પર્યાયમાંથી નીકળીને જે જીવ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવની અપેક્ષાએ બતાવવામાં આવ્યો છે. વિજાતીય પર્યાયમાંથી (અન્ય

વિજાતીયેષુ પ્રવિશતિ તત્ પ્રવેશનકં કથયતે । સજાતીયરતુ સજાતીયેષુ પ્રવિષ્ટં
 એવેતિ નૈતત્ પ્રવેશનકં કથયતે । દ્વયોરપિ તિર્યગ્યોનિકયોરૈકસ્મિન્ સ્થાને
 યુગપત્ સમુત્પાદેઽપિ એકેન્દ્રિયાદિપદેષુ પચ્ચેવ મજ્ઞા ભવન્તિ । એતદેવ સૂચયિતુ-
 માહ—‘દો મતે । તિરિક્કલ્લજોણિયા પુચ્છા ?’ ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—હે મદન્ત ।
 દ્વૌ લલ્લ તિર્યગ્યોનિકૌ કિમ્ એકૈ પુ મવતઃ ? કિંવા દ્વીન્દ્રિયેષુ, કિંવા ત્રીન્દ્રિ-
 યેષુ, કિંવા ચતુરિન્દ્રિયેષુ, કિંવા પંચેન્દ્રિયેષુ મવતઃ ? ઇતિ પૃચ્છા, મગવાનાહ—
 ‘ગંગેયા ! ઇગિંદિયસુ વા હોજ્જા, જાવ પંચિંદિયસુ વા હોજ્જા’ હે ગાંગેય । દ્વૌ
 તિર્યગ્યોનિકૌ એકેન્દ્રિયેષુ વા મવત યાવત્—દ્વીન્દ્રિયેષુ વા, ત્રીન્દ્રિયેષુ વા, ચતુ-
 રિન્દ્રિયેષુ વા, પચ્ચેન્દ્રિયેષુ વા, મવતઃ

પર્યાય સે આકર કે વિજાતીય પર્યાયો મે પ્રવેશ કરતા હૈ (ઉત્પન્ન હોતા
 હૈ) હસ અપેક્ષા એક જીવ મી પ્રવેશનક મે પ્રાપ્ત હોતા હૈ । સજાતીય
 જીવ સજાતીય પર્યાય મે ઉત્પન્ન હો જાવે—હસે પ્રવેશનક નહીં કહા ગયા
 હૈ ક્યોં કિ વહ તો હસમે પ્રવિષ્ટ હી હૈ । દો તિર્યગ્યોનિક જીવ હોં ઓર
 જવ હનકા એક હી સ્થાન મે એક સાથ ઉત્પાદ હોતા હૈ—તવ મી એકે-
 ન્દ્રિયાદિપદોં મે પાંચ હી ભાગ હોતે હે—હસ વાત કો સૂત્રકાર કહતે હે—
 હસમે ગાંગેય ને પ્રશ્ન હો એસા પૂછા હૈ—(દો મતે । તિરિક્કલ્લજોણિયા
 પુચ્છા) હે મદન્ત । દો તિર્યગ્યોનિક જીવ કયા એકેન્દ્રિયોં મે હોતે હે ?
 અથવા દ્વીન્દ્રિયોં મે હોતે હે ? યા તેહન્દ્રિયોં મે હોતે હે ? યા ત્રૌહન્દ્રિયોં
 મે હોતે હે ? યા પંચેન્દ્રિયોં મે હોતે હે ? ઉત્તર મે પ્રશ્ન કહતે હે—(ગંગેયા !
 ઇગિંદિયસુ વા હોજ્જા, જાવ પંચિંદિયસુ વા હોજ્જા) હે ગાંગેય । તિર્ય-
 ગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મે મી હોતે હે યાવત્—દ્વીન્દ્રિયોં મે મી હોતે
 હે, તેહન્દ્રિયોં મે મી હોતે હે, ત્રૌહન્દ્રિયોં મે મી હોતે હે તથા પંચેન્દ્રિયોં

ગતિમાંથી) નીકળીને વિજાતીય પર્યાયમાં જીવનો પ્રવેશ થવો—ઉત્પત્તિ થવી,
 તેનું નામ જ પ્રવેશનક છે. એ અપેક્ષાએ તો પ્રવેશનકમાં એક જીવ પણ
 સંભવી શકે છે સજાતીય જીવ સજાતીય પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થઇ બીજા તો તેને
 પ્રવેશનક કહેવાય નહીં, કારણ કે તે તો તેમાં પ્રવિષ્ટ જ છે. એ તિર્યગ્યોનિક
 જીવનો બીજા એક જ સ્થાનમાં એક સાથે ઉત્પાદ થાય છે, ત્યારે પણ એકે-
 ન્દ્રિયાદિ પદોમાં પાંચ ભાગ જ થાય છે એ જ વાત સૂત્રકાર હવે પ્રકટ કરે છે.

ગાંગેય -અણુગારનો પ્રશ્ન—“ દો મતે । તિરિક્કલ્લજોણિયા પુચ્છા ” હે
 મદન્ત । તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક દ્વારા તિર્યગ્યભવ ગ્રહણ કરતા એ તિર્યગ્ય
 યોનિક જીવો શું એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે દ્વિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય
 છે ? કે ત્રીન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે
 પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ઇગિંદિયસુ વા હોજ્જા, જાવ પંચિં-
 દિયસુ વા હોજ્જા ” હે ગાંગેય । તે એ તિર્યગ્યોનિક જીવ (૧) એકેન્દ્રિયોમાં
 પણ ઉત્પન્ન થાય છે, (૨) અથવા તે એ તિર્યગ્યોનિક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં પણ
 ઉત્પન્ન થાય છે, (૩) અથવા તેઓ ત્રીન્દ્રિયોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. (૪)
 અથવા તેઓ ચતુરિન્દ્રિયોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) અથવા તેઓ પંચે-

તથાહિ-દ્વૌ એકેન્દ્રિયેષુ ૧, દ્વૌ દ્વીન્દ્રિયેષુ ૨, દ્વૌ ત્રીન્દ્રિયેષુ ૩, દ્વૌ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૪, દ્વૌ પંચેન્દ્રિયેષુ ૫। ઇતિ પશ્ચમજ્ઞાઃ ૫ ॥ અથ દ્વિકસંયોગિભજ્ઞાનાહ-
'અહવા એગે એગિદિએસુ હોજ્જા, એગે વેહંદિએસુ હોજ્જા' અથવા એકસ્તિર્યગ્યો-
નિકઃ એકેન્દ્રિયેષુ ભવતિ, એકઃ અપરસ્તિર્યગ્યોનિકો દ્વીન્દ્રિયેષુ ભવતિ ।

તદેવ પ્રકર્યતે--

એકેન્દ્રિયેષુ	દ્વીન્દ્રિયેષુ ૧,	દ્વીન્દ્રિયેષુ-ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૬,
એકેન્દ્રિયેષુ	ત્રીન્દ્રિયેષુ ૨,	દ્વીન્દ્રિયેષુ-પંચેન્દ્રિયેષુ ૭,
એકેન્દ્રિયેષુ	ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૩,	ત્રીન્દ્રિયેષુ-ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૮,
એકેન્દ્રિયેષુ	પંચેન્દ્રિયેષુ, ૪,	ત્રીન્દ્રિયેષુ-પંચેન્દ્રિયેષુ ૯
દ્વીન્દ્રિયેષુ	ત્રીન્દ્રિયેષુ ૫,	ચતુરિન્દ્રિયેષુ-પંચેન્દ્રિયેષુ ૧૦

માં મી હોતે હૈં । હનમેં પાંચ ભજ્ઞ હસી પ્રકાર સે હોતે હૈં-દો તિર્યગ્યો-
નિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૧, અથવા દો તિર્યગ્યોનિક જીવ દો
દ્વિન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૨, અથવા દો તિર્યગ્યોનિક જીવ તેહન્દ્રિયોં મેં હોતે
હૈં ૩, અથવા દો તિર્યગ્યોનિક જીવ ચૌહન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૪, અથવા દો
તિર્યગ્યોનિક જીવ પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં ૫, હસ પ્રકાર સે એ દો તિર્ય-
ગ્યોનિક જીવોં કે એકત્વ મેં પાંચ ભંગ હોતે હૈં અવ હનકે દ્વિકસંયોગી
ભંગોં કો પ્રકટ કરને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈં-(અહવા એગે એગિદિ-
એસુ હોજ્જા, એગે વેહંદિએસુ હોજ્જા) અથવા દો તિર્યગ્યોનિક જીવોં મેં
સે એક તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં ઓર એક દો દ્વિન્દ્રિયોં
મેં હોતા હૈં ૫, અથવા-એક તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં
દૂસરા એક તેહન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં ૨, અથવા-એક તિર્યગ્યોનિક જીવ
એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં દૂસરા એક ચૌ દ્વિન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં ૩, અથવા-એક
તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈં, દૂસરા એક પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતા

ન્દ્રિયોમાં પશુ ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે અહીં પાંચ એકસંયોગી ભંગ બને છે
હવે સૂત્રકાર તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોનું કથન કરે છે—

“અહવા એગે એગિદિએસુ હોજ્જા, એગે વેહંદિએસુ હોજ્જા” અથવા એ
તિર્યગ્યોનિક ભયોમાંથી એક તિર્યગ્યોનિક ભવ એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય
છે અને બીજે દ્વિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક એકેન્દ્રિયોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે અને એક ત્રિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એક
તિર્યગ્યોનિક ભવ એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને એક ચતુરિન્દ્રિયોમાં
(૪) અથવા એક એકેન્દ્રિયોમાં અને એક પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫)

एव द्वयोस्तिरश्चोरैकैकस्थाने युगपत्प्रवेशे पञ्च, द्विकसंयोगे च दशेति सर्वे पञ्चदश भङ्गाः १५ भवन्तीति । अथ संक्षेपार्थं त्र्यादीनामसंख्यातपर्यन्तानां तिर्यग्योनिकानां प्रवेशनक्रमतिदिशनाह—‘ एवं जहा नैरद्वयपवेसणए तहा तिरिक्खजोणियपवेसणए वि भाणियव्वे जाव असंखेज्जा ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा नैरयिकप्रवेशनका द्व्यादिसंयोगा भणिता स्तथा तिर्यग्योनिकप्रवेशनकेऽपि

है ४, अथवा एक तिर्यग्योनिक जीव वे इन्द्रियों में होता है, दूसरा एक त्रीन्द्रियों में होता है ५, अथवा एक द्वीन्द्रियों में होता है और एक चौइन्द्रियों में होता है ६, अथवा एक त्रीन्द्रियों में होता है और दूसरा पञ्चेन्द्रियों में होता है ७, अथवा एक ते इन्द्रियों में होता है और दूसरा चौइन्द्रियों में होता है ८, अथवा एक तेइन्द्रियों में होता है और दूसरा पंचेन्द्रियों में होता है ९ अथवा एक चौ इन्द्रियों में होता है और दूसरा पंचेन्द्रियों में होता है १० इस तरह से दो तिर्यग्यों के एक २ स्थान में एक साथ प्रवेश में ५, भंग और द्विक संयोग में १० अंग ये दोनों मिलाकर १५ अंग होते हैं । अब सूत्रकार इस प्रकरण को संक्षिप्त करने के निमित्त तीन आदि से लेकर असंख्यान तक के तिर्यग्योनिकों के प्रवेशनक दूसरों के समान हैं ऐसा बताने के लिये कहते हैं—(एवं जहा नैरद्वयपवेसणए तहा तिरिक्खजोणियपवेसणए वि भाणियव्वे जाव असंखेज्जा) जिस प्रकार नैरयिक प्रवेशनक में द्व्यादि संयोग कहे गये

अथवा એક દ્વીન્દ્રિયોમાં અને એક ત્રીન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એક દ્વીન્દ્રિયોમાં અને એક ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૭) અથવા એક દ્વીન્દ્રિયોમાં અને એક પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૮) અથવા એક તેઇન્દ્રિયોમાં અને એક ચૌઇન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૯) અથવા એક તેઇન્દ્રિયોમાં અને એક પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૦) અથવા એક ચૌઇન્દ્રિયોમાં અને એક પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આ રીતે એ તિર્યગ્યના એક એક સ્થાનમાં એક સાથે પ્રવેશની અપેક્ષાએ ૫ ભંગ અને દ્વિકસંયોગમાં ૧૦ ભંગ થાય છે. એ બંને મળીને કુલ ૧૫ ભંગ થાય છે.

હવે સૂત્રકાર આ પ્રકરણને સંક્ષિપ્તમાં કહેવાને માટે ત્રણથી લઇને અસંખ્યાત પર્યંતના તિર્યગ્યોનિકોતું પ્રવેશનક નારકોના પ્રવેશનક જેવું જ છે એમ બતાવવાને માટે કહે છે કે—

“ एवं जहा नैरद्वयपवेसणए, तहा तिरिक्खजोणियपवेसणए वि भाणियव्वे जाव असंखेज्जा ” જે પ્રમાણે નૈરયિક પ્રવેશનકમાં દ્વ્યાદિસંયોગ (દ્વિકસંયોગ

સંયોગા મણિતવ્યાઃ । યાવત્ અસંખ્યાતાઃ દ્વાદ્યોઽસંખ્યાતપર્યન્તાઃ સંયોગાઃ કર્તવ્યાઃ, તથાચ-દ્વૌ ત્રયશ્ચત્વારઃ, પચ્ચ, ષટ્, સપ્ત, અષ્ટ, નવ, દશ, સંખ્યાતાઃ અસંખ્યાતાશ્चेति नैरयिकप्रवेशनकसमानमेव सर्वं बोध्यम्, किन्तु तत्र सप्तसु रत्न-प्रभृति पृथिवीषु एकादयो नैरयिका उत्पन्नत्वेन उक्ताः तिर्यग्योनिकास्तु एका-दयस्तथैव पञ्चसु एकेन्द्रियादिषु स्थानेषु उत्पन्नत्वेन वक्तव्याः, ततो विकल्पना-नात्वं भवति, तच्चाभियुक्तेन पूर्वोक्तन्यायेन स्वयमेवावगन्तव्यम् ।

हैं उसी तरह से तिर्यग्योनिक प्रवेशनक में भी ये सब संयोग कहना चाहिये उसी तरह से यहां तिर्यग्योनिक प्रवेशनक में दो से लेकर असंख्यात पर्यन्त प्रवेशनक कहना चाहिये । इस तरह इनका द्विक संयोग, त्रिकसंयोग, चतुष्कसंयोग, पंचसंयोग, में तीन से लेकर संख्यात असंख्यात में भंग संख्या जैसी नैरयिक प्रवेशनक में प्रकट की गई है वैसी ही उपयोग लगा कर कह देनी चाहिये अर्थात् दो, तीन, चार, पांच, छह, सात, आठ, नौ, दश, संख्यात और असंख्यात इन तिर्यच संबंधी सब कथन नैरयिक प्रवेशनक के समान ही जानना चाहिये नैरयिक प्रवेशनक में सान रत्नप्रभा आदि पृथिवीयों में एक आदि नैरयिकों की उत्पत्ति को लेकर भंग संख्या कही गई है—तब कि यहां तिर्यग्योनिक प्रवेशनक में पांच एकेन्द्रियादि स्थानों में तिर्यञ्चों की उत्पत्ति को लेकर भंग संख्या कही गई है । इसलिये जैसे वहां विकल्पों में नानापन आया

બગેરે) તું કથન કરવામાં આવ્યું છે, એજ પ્રમાણે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં પણ સમસ્ત સંયોગોતું કથન કરવું જોઇએ. જેમ નૈરયિક પ્રવેશનકમાં એકથી લઇને અસંખ્યાત પર્યન્તના નારકોના ભંગો કહેવામાં આવ્યા છે તેમ અહીં એકથી લઇને અસંખ્યાત પર્યન્તના તિર્યગ્યોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકના ભંગો કહેવા જોઇએ. એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દશ, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત તિર્યગ્યોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકનું લઘુન એટલા જ નારકોના નૈરયિક પ્રવેશનક પ્રમાણે જ સમજવું તેમના દ્વિકસંયોગી, ત્રીકસંયોગી ચતુષ્કસંયોગી અને પંચકસંયોગી ભંગોતું સમસ્ત કથન ઉપયોગપૂર્વક કહી દેવું જોઇએ નૈરયિક પ્રવેશનકમાં રત્નપ્રભા આદિ સાત પૃથ્વીઓમાં એક આદિ નારકોની ઉત્પત્તિ થતી હોય છે. તેથી ત્યાં સાત નારકોમાં પ્રવેશનકની અપેક્ષાએ સપ્તસંયોગી ભંગ પર્યન્તના ભંગો કહેવામાં આવ્યા છે. પણ તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં એકેન્દ્રિયથી લઇને પંચેન્દ્રિય પર્યન્તના પાંચ જ ઉત્પત્તિ સ્થાનો હોવાથી એકથી લઇને પંચકસંયોગો કહેવામાં આવ્યા છે. તે કારણે નારકોની

અવ સુરવોધાર્થ કેચિદ્ મહ્તાઃ પ્રદર્શ્યન્તે, તત્ર-ત્રિકસંયોગે પદ્મજ્ઞાનાદ-
એકેન્દ્રિયેષુ, દ્વીન્દ્રિયેષુ, ત્રીન્દ્રિયેષુ ૧, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૨ ।
એકેન્દ્રિયેષુ દ્વિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૩ । એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૪ ।
એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૫, એકેન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૬ ।
હૈ વૈસા હી તાનાપન યહાં પર મી આ જાતા હૈ પરન્તુ તાનાપન આને પર
મી નૈરથિકોં કે મંગ સંખ્યા કી અપેક્ષા યહાં મંગસંખ્યા મેં મિજ્જલા
આતી હૈ યહ વાત સવ ઉપયોગ પૂર્વક દ્વિચાર કરને સે પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ
દ્વારા સ્વયં સમજી જા સકતી હૈ ।

इन अंगों का सुखपूर्वक बोध कराने के लिये यहां कितनेक अंग
प्रकट किये जाते हैं-तिर्यग्योनिकों के द्विकसंयोग में जैसे १० अंग हुए
कहे गये हैं इसी प्रकार से त्रिकसंयोग में इनके छह अंग इस प्रकार से
होते हैं-तीन तिर्यग्योनिकों में से कोई एक तिर्यग्योनिक जीव एकेन्द्रियों
में, कोई एक द्वीन्द्रियों में, कोई एक तेहन्द्रियों में होता है १, कोई एक
जीव एकेन्द्रियों में, कोई एक द्वीन्द्रियों में और कोई एक चौ इन्द्रियों में
होता है २, कोई एक जीव एकेन्द्रियों में, कोई एक दो इन्द्रियों में, और
कोई एक पंचेन्द्रियों में होता है ३, कोई एक एकेन्द्रियों में, एक तेहन्द्रियों
में, एक चौइन्द्रियों में ४ । कोई एक जीव एकेन्द्रियों में, कोई एक जीव

ભંગ સંખ્યા કરતાં તિર્યગ્યોની ભગ-સંખ્યાત્રા ભિન્નતા જોવા મળે છે. એ-
વાત ઉપયોગપૂર્વક વિચર કરવાથી પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ દ્વારા જાતે જ સમજી
શક્ય એમ છે

છતાં એ ભંગોનો સુખપૂર્વક બોધ કરાવવાને માટે અહીં કેટલાક ભંગ
પ્રકટ કરવામાં આવે છે જેમ તેમના દ્વિકસંયોગી ૧૦ ભંગ થાય છે, તેમ
ત્રિકસંયોગી ૬ ભંગ થાય છે, તે છ ભંગ નીચે પ્રમાણે સમજવા—

તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી તિર્યગ્યગતિમાં પ્રવેશ
કરતા ત્રણ તિર્યગ્યોમાંનો એક તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક દ્વીન્દ્રિ-
યોમાં અને એક ત્રીન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧) અથવા એક એકેન્દ્રિયોમાં
એક દ્વીન્દ્રિયોમાં અને એક ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક
એકેન્દ્રિયોમાં, એક દ્વીન્દ્રિયોમાં અને એક પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૩) અથવા એક એકેન્દ્રિયોમાં, એક તેહન્દ્રિયોમાં અને એક ચતુરિન્દ્રિયોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં
અને એક જીવ પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૫) કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં,

ચતુષ્કસંયોગે ચતુર્ભાજાનાહ એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૧ । એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ પञ્ચેન્દ્રિયેષુ ૨ । એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પञ્ચેન્દ્રિયેષુ ૩ । એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પञ્ચેન્દ્રિયેષુ ૪ । પञ્ચકસંયોગે એકં ભજ્જમાહ-એકેન્દ્રિયેષુ દ્વિન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પञ્ચેન્દ્રિયેષુ ૧ ।

તે હિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પञ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૫, કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક ચૌ હિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પञ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૬ હસ પ્રકાર સે યે તિર્યગ્યોનિકોં કે તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનક મેં ત્રિકસંયોગ ૬ ભંગ હૈં ।

અવ ચાર તિર્યગ્યોનિકોં કે તિર્યગપ્રવેશનક મેં ચતુષ્કસંયોગજ ચાર ભંગ હસ પ્રકાર સે હોતે હૈં-ચાર તિર્યગ્યોનિક જીવોં મેંસે કોઈ એક તિર્યગ્યોનિક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક ત્રીન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ઓર કોઈ એક ચૌહિન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૧, કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં કોઈ એક દ્વીન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પञ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૨, કોઈ એક એકેન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક દ્વીન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક ચૌહિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પञ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૩ કોઈ એક એકેન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક તેહન્દ્રિયોં મેં, કોઈ એક ચૌહિન્દ્રિયોં મેં ઓર કોઈ એક પञ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ૪, પાંચ તિર્યગ્યોનિક જીવોં કે પંચક સંયોગ મેં એક ભંગ હોતા હૈ-જો હસ પ્રકાર સે હૈ-પાંચ

એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) આ પ્રમાણે ત્રણ તિર્યગ્યોનિકોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં ત્રિકસંયોગી ૬ ભંગ બને છે.

હવે ચાર તિર્યગ્યોનિકોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં જે ચાર ચતુષ્કસંયોગી ભંગ બને છે તેમને પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) ચાર તિર્યગ્યોનિકોમાંના કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, કોઈ એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં, કોઈ એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં અને કોઈ એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૨) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં, એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ દ્વીન્દ્રિયોમાં, એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એક જીવ એકેન્દ્રિયોમાં, એક જીવ તેહન્દ્રિયોમાં, એક જીવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને એક જીવ પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પાંચ તિર્યગ્યોનિકોના પાંચક સંયોગમાં એક ભંગ થાય છે, જે આ પ્રમાણે સમજવો:-તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક દ્વારા તિર્યગ્યલવમાં પ્રવેશ કરતા

૫-૧૫-૬-૪-૧=૩૧ સર્વે એકત્રિશદ્ભજ્ઞા ભવન્તિ ૩૧ । એવમગ્રેઽપિ અસંખ્યાત-
પર્યન્તભજ્ઞાઃ કર્તવ્યાઃ ।

અત્રાનન્તાનામેકેન્દ્રિયામુત્પાદેઽપિ અનન્તપદં નાસ્તિ ઉક્તલક્ષણસ્ય પ્રવેશન-
કસ્યાસંખ્યાતાનામેવાસંભવાત્ ।

અથોત્કૃષ્ટપદમધિકૃત્યગ્રાહ-‘ ઉકોસા મંતે ! ’ इत्यादि । ‘ ઉકોસા મંતે !
તિરિક્ષજોણિયા પુચ્છા ’ ગાઢ્યેયઃ પૃચ્છતિ-હે ભદન્ત ! ઉત્કર્ષાઃ ઉત્કૃષ્ટપદિનઃ
તિર્યગ્યોનિકાઃકિમ્ એકેન્દ્રિયેષુ ભવન્તિ ? કિંવા દ્વીન્દ્રિયેષુ, કિંવા ત્રીન્દ્રિયેષુ કિંવા
ચતુરિન્દ્રિયેષુ, કિંવા પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ભવન્તિ ? इति पृच्छा, भगवानाह-‘ ગંગેયા !

તિર્યગ્યોનિક જીવોં મેં સે કોઈ એક જીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક
દ્વીન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક તેદ્વિન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ, કોઈ એક ચોદ્વિ-
ન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ ઓર કોઈ એક પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતા હૈ । હસ પ્રકાર સે
સબ ભંગ ૫-૧૫-૬-૪-૧=૩૧ હો જાતે હૈં । હસી પ્રકાર સે આગે બી
અસંખ્યાત તક ભંગ કર લેના ચાહિયે । યહાં અનન્ત એકેન્દ્રિય જીવોં કા
ઉત્પાદ હોને પર બી જો અનન્ત પદ હનકે નહીં કહા ગયા હૈ-ઉસકા
કારણ યહ હૈ કિ ઉક્ત લક્ષણવાલા યહ પ્રવેશનક અસંખ્યાત જીવોં કે
હી ઘટિત હોતા હૈ અનન્ત જીવોં કે યહ પ્રવેશનક ઘટિત નહીં હોતા હૈ ।
અબ ગાંગેય પ્રભુ સે એસા પૂછતે હૈં-(ઉકોસા મંતે ! તિરિક્ષજોણિયા
પુચ્છા) હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યગ્ય યોનિક જીવ કયા એકેન્દ્રિયોં મેં
હોતે હૈં, યા દ્વીન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં, યા તેદ્વિન્દ્રિયોં મેં હોતે હૈં, કિં યા ચોદ્વિ

પાંચ તિર્યગ્યોના કોઈ એક એવ એકેન્દ્રિયોમાં, કોઈ એક એવ દ્વીન્દ્રિયોમાં :
કોઈ એક એવ ત્રીન્દ્રિયોમાં, કોઈ એક એવ ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને કોઈ એક
એવ પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે આ પ્રમાણે બધાં મળીને ૫+૧૫+૬+૪+૧
=૩૧ ભગ થાય છે. એ જ પ્રમાણે અપ્રખ્યાત પર્યન્તના તિર્યગ્યોના તિર્ય-
ગ્યોનિક પ્રવેશનકના ભંગો સમજ લેવા બેઠએ. અહીં અનન્ત એકેન્દ્રિય
એવોનો ઉત્પાદ થવા છતાં પણ અનન્ત એવોના તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકનું
કથન કરવામાં આવ્યું નથી કારણ કે પૂર્વોક્ત લક્ષણવળું આ પ્રવેશનક
અસંખ્યાત એવોની અપેક્ષાએ જ ઘટાવી શકાય છે-અનન્ત એવોને આ
પ્રવેશનક ઘટાવી શકાતું નથી

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન-“ ઉકોસા મંતે ! તિરિક્ષજોણિયા પુચ્છા ”
હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યગ્યોનિક એવો શુ એકેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?
કે દ્વિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે તેદ્વિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ચોદ્વિ-
ન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે પંચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

સર્વે વિ તાવ ઇર્ગિદિણ્ણુ હોજ્જા ' હે ગાક્કેય ! સર્વેઽપિ તાવત્ ઉત્કૃષ્ટપદિનસ્તિ-
ર્યગ્યોનિકાઃ એકેન્દ્રિયેષુ ભવન્તિ એકેન્દ્રિયાણામતિવહૂનાં પ્રતિસમયમુત્પાદાત્
' અહવા ઇર્ગેદિણ્ણુ વા વેહ્દિણ્ણુ વા હોજ્જા ' અથવા કેચન તિર્યગ્યોનિકા એકે-
ન્દ્રિયેષુ વા ભવન્તિ, કેચન દ્વીન્દ્રિયેષુ વા ભવન્તિ ' એવં જહા નેરહવા ચારિયા
તહા તિરિક્ખજોણિયા વિ ચારેયવ્વા ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा यथा नैरयिका-
श्चारिताः संचारविषयीकृतास्तथा तिर्यग्योनिका अपि चारयितव्याः संचारणीयाः
' ઇર્ગિદિયં અમુંચંતેસુ દુયા સંજોગો, તિયા સંજોગો, ચઽકસંજોગો, પંચગસંજો-
ગો ય ઉવઽઙ્ગિઙ્ગણ ભાણિયવ્વો ' એકેન્દ્રિયમ્ અમુચ્ચત્તમ્ સત્સુ દ્વિકસંયોગઃ
ત્રિકસંયોગઃ, ચતુષ્કસંયોગઃ પશ્ચકસંયોગશ્ચ ઉપયુજ્ય=ઉપયોગવિષયીકૃત્ય
ભણિતવ્યઃ । કિયત્પર્યન્તમિત્યાહ—' જાવ અહવા ઇર્ગિદિણ્ણુ વા વેહ્દિણ્ણુ વા જાવ
પંચિદિણ્ણુ વા હોજ્જા ' યાવન્ અથવા એકેન્દ્રિયેષુ વા ઉત્કૃષ્ટપદિનસ્તિર્યગ્યોનિકા

ન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં, અથવા પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ? હસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર મેં
પ્રશ્ન કહતે હેં—(સર્વે વિ તાવ ઇર્ગિદિણ્ણુ હોજ્જા) ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યગ્યો-
નિકજીવ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં—વયોં કિ એકેન્દ્રિય જીવોં કા પ્રતિસમય
બહુત અધિક સંખ્યા મેં ઉત્પાદ હોતા રહતા હૈ । (અહવા ઇર્ગેદિણ્ણુ વા
વેહ્દિણ્ણુ વા હોજ્જા) કિતનેક ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યશ્ચ એકેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં
ઔર કિતનેક દ્વીન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં । (એવં જહા નેરહવા ચારિયા—તહા
તિરિક્ખજોણિયા વિ ચારેયવ્વા) હસ પ્રકાર સે જૈસા નૈરયિકોં કા
સંચાર કિયા ગયા હૈ, ઁસી તરહ સે તિર્યગ્યોનિક જીવોં કા ભી સંચાર
ફરના ચાહિયે (ઇર્ગિદિયં અમુંચંતેસુ દુયાસંજોગો, તિયાસંજોગો, ચઽક-
સંજોગો, પંચગસંજોગો ય ઉવઽઙ્ગિઙ્ગણ ભાણિયવ્વો જાવ અહવા ઇર્ગિ-
દિણ્ણુ વા વેહ્દિણ્ણુ વા જાવ પંચિદિણ્ણુ વા હોજ્જા) હસ સંચાર મેં

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ સર્વે વિ તાવ ઇર્ગિદિણ્ણુ હોજ્જા ” ઉત્કૃષ્ટપદી
જીવોં જીવોં એકેન્દ્રિયોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે એકેન્દ્રિય જીવોંની ઉત્પત્તિ
પ્રતિ સમય અધિક સંખ્યામાં થતી રહે છે. “ અહવા ઇર્ગિદિણ્ણુ વા વેહ્દિણ્ણુ
વા હોજ્જા ” અથવા કેટલાક ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યગ્યો એકેન્દ્રિયોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે
અને કેટલાક દ્વીન્દ્રિયોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ એવં જહા નેરહવા ચારિયા—તહા
તિરિક્ખજોણિયા વિ ચારેયવ્વા ” આ કમથી જોવો નૈરયિકોંનો સંચાર કરવામાં
આવે છે, એવો જ તિર્યગ્યોનિકોંનો પણ સંચાર કરવો જોઈએ. “ ઇર્ગિદિયં
અમુંચંતેસુ દુયાસંજોગો, તિયાસંજોગો, ચઽકસંજોગો, પંચગસંજોગો ય ઉવઽઙ્ગિઙ્ગણ
ભાણિયવ્વો જાવ અહવા ઇર્ગેદિણ્ણુ વા, વેહ્દિણ્ણુ વા, જાવ પંચિદિણ્ણુ વા
હોજ્જા ” આ સંચારમાં એકેન્દ્રિય પદને છોડવું જોઈએ નહીં. એટલે કે એકે-

મવન્તીતિભાવઃ । તથાચાવગ્રમ્યે દ્વિકસંયોગશ્ચતુર્વિધઃ, તથાહિ-એકેન્દ્રિયેષુ દ્વિન્દ્રિયેષુ ૧, એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ૨, એકેન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૩, એકેન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૪ । ઇતિ ચત્વારઃ ।

ત્રિકસંયોગઃ પટ્ટવિધઃ, તથાહિ-એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ૧, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વિન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૨, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૩, એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૪, એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૫, એકેન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૬ । ઇતિ ષટ્ ।

એકેન્દ્રિય જીવોં કો નહીં છોડનાં चाहिये-अतः एकेन्द्रिय जीवों को साथ पकड़ कर उत्कृष्टपदी तिर्यग्योनिक जीवों का द्विकसंयोग, त्रिक संयोग, चतुष्कसंयोग, और पंचकसंयोग उपयोग पूर्वक विचार करके “यावत् अथवा वे एकेन्द्रियोंमें दो हन्द्रियोंमें यावत् पञ्चेन्द्रियोंमें भी होते हैं” यहाँ तक कहना चाहिये-तथा च इस प्रक्रममें द्विकसंयोग ४ प्रकार होता है जैसे-उत्कृष्टपदीतिर्यच एकेन्द्रियों में, द्वीन्द्रियों में १, एकेन्द्रियों में तेहन्द्रियों में २, एकेन्द्रियों में चोहन्द्रियों में ३, और एकेन्द्रियों में एवं पञ्चेन्द्रियों में होते हैं ४ । इस प्रकार से ये इनके द्विकसंयोगज चार भंग हैं । इनके त्रिकसंयोगज भंग ६ होते हैं-उत्कृष्टपदी तिर्यच एकेन्द्रियों में, द्वीन्द्रियों में, तेहन्द्रियों में होते हैं १, एकेन्द्रियों में, द्वीन्द्रियों में और चोहन्द्रियों में होते हैं २, एकेन्द्रियों में, द्वीन्द्रियों में, और पञ्चे-

ન્દ્રિય પદ કાયમ રાખીને ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યચ્યોનિકોના દ્વિકસંયોગ, ત્રિકસંયોગ ચતુષ્કસંયોગ અને પંચકસંયોગ ઉપયોગપૂર્વક વિચાર કરીને કહેવો જોઈએ. તેમનો પંચકસંયોગી અન્તિમ ભંગ આ પ્રમાણે બને છે-“અથવા તેઓ એકેન્દ્રિયોમાં, અને દ્વીન્દ્રિયોથી લઈને પચ્ચેન્દ્રિય પર્યન્તના છોડેલાં ઉત્પન્ન થાય છે.” આ ક્રમથી તેમનો દ્વિકસંયોગ ચાર પ્રકારે થાય છે-જેમકે.... (૧) ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યચ એકેન્દ્રિયોમાં અને દ્વીન્દ્રિયોમાં, (૨) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં અને તેહન્દ્રિયોમાં, (૩) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં અને ચૌહન્દ્રિયોમાં, (૪) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પ્રમાણે તેમના દ્વિકસંયોગમાં ચાર ભંગબને છે. હવે તેમના ત્રિકસંયોગમાં જે ૬ ભંગ બને છે તે નીચે પ્રમાણે સમજવા- (૧) ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યચ એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વીન્દ્રિયોમાં, અને ત્રીન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, (૨) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વીન્દ્રિયોમાં અને ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, (૩) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વીન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં

ચતુષ્કસંયોગશ્ચતુર્વિધઃ, તથાહિ-એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રિન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ ૧, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૨, એકેન્દ્રિયેષુ દ્વીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૩, એકેન્દ્રિયેષુ ત્રીન્દ્રિયેષુ ચતુરિન્દ્રિયેષુ પચ્ચેન્દ્રિયેષુ ૪, इति चत्वारः । पञ्चकसंयोग एकविधः, तथाहि-एकैन्द्रियेषु द्वीन्द्रियेषु त्रीन्द्रियेषु चतुरिन्द्रियेषु पञ्चैन्द्रियेषु १, इत्येकः १ । एवं सर्वे (४-६-४-१=१५) पञ्च दश भवन्तीति बोध्यम् ।

ન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૩, એકેન્દ્રિયોં મેં તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર ચોહન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૪, એકેન્દ્રિયોં મેં, તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર પચ્ચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૫ એકેન્દ્રિયોં મેં, ચોહન્દ્રિયોં મેં ઓર પંચેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં ૬ હસ પ્રકાર સે યે ત્રિકસંયોગજ ૬ ભંગ હેં ।

ચતુઃ સંયોગજ હનકે ચાર ભંગ હસ પ્રકાર સે હેં-એકેન્દ્રિયોં મેં દ્વીન્દ્રિયોં મેં તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર ચાર હન્દ્રિયોં મેં ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યચ હોતે હેં ૧, એકેન્દ્રિયોં મેં, દ્વીન્દ્રિયોં મેં તેહન્દ્રિયોં મેં ઓર પંચેન્દ્રિયોં મેં યે હોતે હેં ૨, એકેન્દ્રિયોં મેં, દ્વીન્દ્રિયોં મેં, ચોહન્દ્રિયોં મેં ઓર પંચેન્દ્રિયોં મેં, યે હોતે હેં ૩, એકેન્દ્રિયોં મેં, તેહન્દ્રિયોં મેં, ચોહન્દ્રિયોં મેં, ઓર પંચેન્દ્રિયોં મેં યે હોતે હેં ૪ હસ પ્રકાર સે યે ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યચોં કે તિર્યગ્ભવ પ્રવેશનક મેં ચતુઃ સંયોગજ ચાર ભંગ હેં ।

હનકા પંચક સંયોગજ ભંગ એક પ્રકાર કા હી હૈ-જૈસે યે ઉત્કૃષ્ટપદી તીર્યચ કિતનેક એકેન્દ્રિયોં મેં હોતે હેં, કિતનેક દો હન્દ્રિયોં મેં,

ઉત્પન્ન થાય છે. (૪) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં અને ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૫) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૬) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તેમના ચતુષ્કસંયોગમાં નીચે પ્રમાણે ચાર ભંગ બને છે-(૧) ઉત્કૃષ્ટપદી તિર્યચો એકેન્દ્રિયો, દ્વિન્દ્રિયો, ત્રીન્દ્રિયો અને ચતુરિન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, (૨) અથવા તેઓ એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વિન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૩) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, દ્વીન્દ્રિયોમાં, ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૪) અથવા એકેન્દ્રિયોમાં, ત્રીન્દ્રિયોમાં, ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે તેમના પંચકસંયોગી એક જ ભંગ નીચે પ્રમાણે બને છે-ઉત્કૃષ્ટપદી કેટલાક તિર્યચો એકેન્દ્રિયોમાં, કેટલાક દ્વીન્દ્રિયોમાં, કેટલાક ત્રીન્દ્રિયોમાં, કેટલાક ચતુરિન્દ્રિયોમાં અને કેટલાક પચ્ચેન્દ્રિયોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ રીતે કુલ ૪+૬+૪+૧=૧૫ ભંગ થાય છે.

अथ तिर्यग्योर्निकानामेव एकेन्द्रयादितिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्याल्पबहु-
त्वादिवक्तव्यतामाह—‘ एयस्स णं भंते ! ’ इत्यादि । ‘ एयस्म णं भंते ! एगिं-
दियतिरिक्खजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणगस्स य
कयरे कयरे हितो जाव विसेसाहिया वा ? ’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! एतस्य
खलु एकेन्द्रयतिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य -यावत्-द्वीन्द्रयतिर्यग्योनिकप्रवेशन-
कस्य, त्रीन्द्रयतिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य, चतुरिन्द्रयतिर्यग्योनिकप्रवेशन-
कस्य पञ्चेन्द्रयतिर्यग्योनिकप्रवेशनकस्य च मध्ये कतराणि तिर्यग्योनिकप्रवेश-
नकानि कतरेभ्यरितिर्यग्योनिकप्रवेशनकेभ्यः स्तोकानि वा, बहुकानि वा, तुल्यानि-
वा, विशेषाधिकानि वा भवन्ति ? भगवानाह—‘ गंगेया । सव्वत्थोवा पंचिंदिय-
तिरिक्खजोणियपवेसणया, चउरिंदियतिरिक्खजोणियपवेसणया, विसेसाहिया ’

कितनेक तेइन्द्रियों में, कितनेक चौइन्द्रियों में और कितनेक पंचेन्द्रियों
में होते हैं ? इस प्रकार से ४-६-४-१ मिलकर कुल १५ अंग इनके हैं

अथ सूत्रकार तिर्यग्योनिक जीवों के अल्प बहुत्व का कथन करते
हैं—इसमें गांगेय ने प्रश्न से ऐसा पूछा है—हे भदन्त ! (एयस्स एगिंदि-
यतिरिक्खजोणियपवेसणगस्स जाव पंचिंदियतिरिक्खजोणियपवेसण-
गस्स कयरे कयरेहितो जाव विसेसाहिया वा) एकेन्द्रय तिर्यग्योनिक-
प्रवेशनक यावत् द्वीन्द्रयतिर्यग्योनिकप्रवेशनक तेइन्द्रय तिर्यग्योनिकप्रवे-
शनक चौइन्द्रयतिर्यग्योनिक और पंचेन्द्रयतिर्यग्योनिक प्रवेशनक इनमें
कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनककी अपेक्षासे स्तोक (अल्प) हैं ? कौन किस
की अपेक्षासे बहुत हैं ? कौन किसकी अपेक्षासे तुल्य हैं ? कौन किस की
अपेक्षा से विशेषाधिक हैं ? इसके उत्तर में प्रश्न कहते हैं—(गंगेया) हे
गांगेय ! (सव्वत्थोवा पंचिंदिय तिरिक्ख जोणियपवेसणया) तिर्यग्यपंचे

गांगेय अणुग रने। प्रश्न—“ एयस्स एगिं दियतिरिक्खजोणियपवेसणगस्स
जाव पंचिंदिय तिरिक्खजोणियपवेसणगस्स कयरे कयरेहितो जाव विसेसाहिया ?
हे भदन्त ! एकेन्द्रय तिर्यग्योनिक प्रवेशनककी अपेक्षासे पंचेन्द्रय तिर्यग्यो-
निक प्रवेशनक पर्यान्तना यावत् प्रवेशनकोमांनो कया कया प्रवेशनकोमां कयां
प्रवेशनको करतां अल्पलुवोना प्रवेश यतो रडे छे ? कया कया प्रवेशनकोमा
कया कया प्रवेशनको करता वधारे लुवोना प्रवेश यतो रडे छे ? कया कया
प्रवेशनकोमां कया कया प्रवेशनको जेटला न लुवोना प्रवेश यतो रडे छे ?
अने कया कया प्रवेशनकोमा कया कया प्रवेशनको करतां विशेषाधिक लुवोना
प्रवेश यतो रडे छे ?

હે ગાંધેય ! સર્વસ્તોકાનિ પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ ભવન્તિ પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્ગૂજીવાનાં રતોકત્વાત્ કિન્તુ તદપેક્ષયા ચતુરિન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ વિશેષાધિકાનિ સવન્તિ, ' તેહદિયતિરિક્ષજોણિયપવેસળયા, વિસેસાહિયા ' ચતુરિન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા ત્રિન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિવિશેષાધિકાનિ સવન્તિ, ' વેહદિયતિરિક્ષજોણિયપવેસળયા વિસેસાહિયા ' ત્રીન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા દ્વિન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ વિશેષાધિકાનિ ભવન્તિ, ' ઈર્ગદિયતિરિક્ષજોણિયપવેસળયા વિસેસાહિયા ' દ્વીન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા એકેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ વિશેષાધિકાનિ ભવન્તિ । એવં ચ પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાપેક્ષયા ચતુરિન્દ્રિયાદિ પ્રવેશનકાનિ પરસ્પરેણ વિશેષાધિકાનિ ભવન્તીતિમાયઃ ॥ સૂ૦ ૧૪ ॥

ન્દ્રિય યોનિક પ્રવેશનક સર્વ સે કમ્પ હૈં ક્યોં કિ તિર્યગ્યોનિક પંચેન્દ્રિય જીવ ઔર તિર્યગ્યોનિક જીવોં કી અપેક્ષા સ્તોક હૈં । હસ પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક વિશેષાધિક હૈં । ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા તેહન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક વિશેષાધિક હૈં । તેહન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા દો હન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક વિશેષાધિક હૈં । દો હન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા એકેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક વિશેષાધિક હૈં । હસ તરહ સે પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક કી અપેક્ષા ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક, ચૌહન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કી અપેક્ષા તેહન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક આદિ પરસ્પર મેં વિશેષાધિક હોતે હૈં ॥ સૂ૦ ૧૪ ॥

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ સઢ્ઢત્થોવા પચિદ્વિયતિરિક્ષજોણિયપવેસળયા ” હે ગાંધેય ! પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં સૌથી ઓછાં જીવોનો પ્રવેશ થાય છે, કારણ બીજાં તિર્યગ્યોનિક જીવો કરતાં પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રમાણમાં હોય છે. પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કરતાં ચતુરિન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં વિશેષાધિક જીવોનો પ્રવેશ થયા કરે છે. ચતુરિન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કરતાં ત્રીન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં વિશેષાધિક જીવોનો પ્રવેશ થયા કરે છે ત્રીન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કરતાં દ્વિન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં વિશેષાધિક જીવોનો પ્રવેશ થયા કરે છે અને દ્વિન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનક કરતાં એકેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં વિશેષાધિક જીવોનો પ્રવેશ થયા કરે છે. આ રીતે પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકથી લઈને વિપરીત ક્રમે આવતા એકેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકોમાં ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિકતા કહેવામાં આવેલ છે. ॥ સૂ. ૧૪ ॥

मनुष्यप्रवेशनकविरूपता ।

मूलम्--“ मणुस्सपवेसणएणं भंते ! कइविहे पणत्ते ?
 गंगेया ! इविहे पणत्ते, तं जहा संमुच्छिममणुस्सपवेसणए,
 गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणए थ । एगे भंते ! मणुस्से मणुस्स-
 पवेसणएणं पविसमाणे किं समुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, गब्भ-
 वक्कंतियमणुस्सेसु होज्जा ? गंगेया ! संमुच्छिममणुस्सेसु वा
 होज्जा, गब्भवक्कंतिय--मणुस्सेसु वा होज्जा । दो भंते ! मणुस्सा०
 पुच्छा ? गंगेया ! संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गब्भवक्कं-
 तियमणुस्सेसु वा होज्जा, अहवा एगे संमुच्छिममणुस्सेसु वा
 होज्जा, एगे गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु वा होज्जा, एवं एणं कमेणं
 जहा नेरइयपवेसणए तहा मणुस्सपवेसणएवि भाणियव्वे जाव
 दस । संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा ! गंगेया ! संमुच्छिमम-
 णुस्सेसु वा होज्जा, गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु वा होज्जा, अहवा
 एगे संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु
 वा होज्जा, अहवा दो संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गब्भ-
 वक्कंतियमणुस्सेसु होज्जा, एवं एक्केकं उस्तारितेसु जाव अहवा
 संखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गब्भवक्कंतिय
 मणुस्सेसु होज्जा । असंखेज्जा भंते । मणुस्सा पुच्छा, गंगेया ।
 सव्वे वि ताव संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, अहवा असंखेज्जा
 संमुच्छिममणुस्सेसु, एगे गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु होज्जा, अहवा
 असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु, दो गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु

होज्जा, एवं जाव असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गब्भवक्कंतियमणुस्सेनुवा होज्जा ॥

उक्कोसा भंते । मणुस्सा पुच्छा, गंगेया । सव्वे वि ताव संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, अहवा संमुच्छिममणुस्सेसु वा, गब्भवक्कंतियमणुस्सेसु वा होज्जा ॥ एयस्स णं भंते ! संमुच्छिममणुस्सपवेसणगस्स गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स कयरे कयरेहिंतो जाव, विसेसाहिया ? गंगेया सव्वत्थोवा गब्भवक्कंतियमणुस्सपवेसणया, संमुच्छिममणुस्सपवेसणया, असंखेज्जागुणा ॥ सू०१५ ॥

छाया--मनुष्यप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! द्विविधं प्रज्ञप्तम्, तथा-संमूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकं, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकं च । एको भदन्त ! मनुष्यो मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन् किं संमूर्च्छिममनुष्येषु भवति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवति ? गाङ्गेय ! संमूर्च्छिममनुष्येषु वा भवति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति । द्वौ भदन्त ! मनुष्यौ पृच्छा ? गाङ्गेय संमूर्च्छिममनुष्येषु वा भवतः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवतः, अथवा एकः संमूर्च्छिममनुष्येषु वा भवति, एको गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति । एवम् एतेन क्रमेण यथा नैरयिकप्रवेशनकम् तथा मनुष्यप्रवेशनकमपि भणितव्यम् । यावत् दश । संखेयाः भदन्त । मनुष्याः पृच्छा, गाङ्गेय ! संमूर्च्छिममनुष्येषु वा भवन्ति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, अथवा एकः संमूर्च्छिममनुष्येषु भवति, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, अथवा द्वौ संमूर्च्छिममनुष्येषु भवतः, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति, एवम् एकैकम् उत्सारितेषु सत्सु यावत् अथवा संखेयाः संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, संखेया गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति । असंखेयाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा, गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, अथवा असंखेयाः संमूर्च्छिममनुष्येषु, एको गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवति, अथवा असंखेयाः संमूर्च्छिममनुष्येषु, द्वौ गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवतः, एवं यावत् असंखेयाः संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, संखेयाः गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति ॥

उत्कृष्टाः भदन्त ! मनुष्याः पृच्छा ? गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, अथवा संमूर्च्छिममनुष्येषु वा गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति ॥

एतस्य खलु भदन्त ! संमूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकस्य गर्भव्युत्क्रान्तिकमनु-
ष्यप्रवेशनकस्य च कतराणि कतरेभ्यो यावत् विशेषाधिकानि ? गाङ्गेय ? सर्वस्तो-
कानि गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकानि संमूर्च्छिममनुष्यप्रवेशनकानि
असंख्येयगुणानि ॥ सू० १५ ॥

टीका—अथ मनुष्यप्रवेशनकमधिकृत्य प्राह—‘ मणुस्सपवेसणए णं भंते ’
इत्यादि । ‘ मणुस्स पवेसणएणं भंते ! कइविहे पणत्ते ? ’ गाङ्गेय पृच्छति—
हे भदन्त ! मनुष्यप्रवेशनकं खलु कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? भगवानाह—‘ गंगेया !
दुविहे पणत्ते ’ हे गाङ्गेय ! मनुष्यप्रवेशनकं द्विविधं प्रज्ञप्तम्, ‘ तं जहा—संमु-
च्छिममणुस्सपवेसणए, गवभवक्कतियमणुस्सपवेसणए य’ तद्यथा—संमूर्च्छिम
मनुष्यप्रवेशनकम्, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनकं च । गाङ्गेयः पृच्छति—
‘ एगे भंते ! मणुस्से मणुस्सपवेसणएणं पविसमाणे किं संमुच्छिममणुस्सेसु

मनुष्यप्रवेशनक वक्तव्यता

‘ मणुस्सपवेसणएणं भंते ! कइविहे पणत्ते ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—सूत्रकार ने इस सूत्र द्वारा मनुष्य प्रवेशनक का वर्णन
किया है—इसमें गांगेय ने प्रश्न से ऐसा पूछा है—(मणुस्सपवेसणएणं
भंते ! कइविहे पणत्ते) हे भदन्त ! मनुष्य प्रवेशनक कितने प्रकार का
कहा गया है ? इस प्रश्न के उत्तर में प्रश्न कहते हैं (गंगेया) हे गांगेय !
(दुविहे पणत्ते) मनुष्य प्रवेशनक दो प्रकार का होता है (तं जहा)
जैसे—(संमुच्छिममणुस्सपवेसणए, गवभवक्कतियमणुस्सपवेसणए) एक
संमूर्च्छिम मनुष्य प्रवेशनक और दूसरा गर्भजमनुष्यप्रवेशनक ।

मनुष्य प्रवेशनक वक्तव्यता—

“ मणुस्सपवेसणएणं भंते ! कइविहे पणत्ते ? ” इत्यादि—

टीकार्थ—सूत्रकारे आ सूत्रમાં મનુષ્ય પ્રવેશનકનું વર્ણન કર્યું છે. આ
વિષયને અતુલક્ષીને ગાંગેય અભુજારનો પ્રશ્ન—“ મણુસ્સ પવેસણણં ભંતે ! કહ
વિહે પણત્તે ? ” છે ભદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” છે ગાંગેય ! “ દુવિહે પણત્તે—
તજહા ” મનુષ્ય પ્રવેશનકના નીચે પ્રમાણે બે પ્રકાર કહ્યા છે—“ સંમુચ્છિમ-
મણુસ્સપવેસણણ ગવ્ભવક્કતિયમણુસ્સપવેસણણ ” (૧) સંમૂર્છિમ મનુષ્ય પ્રવે
શનક, અને (૨) ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનક.

હોજ્જા, ગંભવકંતિયમણુસેસુ હોજ્જા ? ' હે મદન્ત ! એકો મનુષ્યપ્રવેશનકેન મવિશત-મનુષ્યપ્રવેશનકં કુર્વન્ કિં સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવતિ ? કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવતિ ? મગવાનાહ- ' ગંગેયા ! સંમૂર્ચ્છિમ મણુસેસુ વા હોજ્જા, ગંભવકંતિયમનુસેસુ વા હોજ્જા હે ગાંગેય ! એકો મનુષ્યો મનુષ્યપ્રવેશનકં કુર્વન્ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ વા ભવતિ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા ભવતિ । ગાંગેય ! પૃચ્છતિ-દો મંતે ! મણુસાં પુચ્છા ' હે મદન્ત ! દ્વૌ મનુષ્યૌ મનુષ્યપ્રવેશનકેન મવિશતો કિં સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવતઃ ? કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવતઃ ?

અવ ગાંગેય પ્રભુસે એસા પૂછતેહૈં-(એ મંતે ! મણુસે મણુસપવેસગણં પવિસમાણે કિં સંમૂર્ચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા, ગંભવકંતિયમણુસેસુ હોજ્જા હે મદન્ત ! કોઈ એક મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવગ્રહણ કરતા હુઆ કહાં પર હોતા હૈ ? કયા સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતા હૈ યા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતા હૈ ? ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈં-(ગંગેયા !) હે ગાંગેય ! (સંમૂર્ચ્છિમમણુસેસુ વા હોજ્જા, ગંભવકંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા) મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ એક મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતા હૈ અથવા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં મી હોતા હૈ ।

અવ ગાંગેય પ્રભુ સે એમા પૂછતે હૈં-(દો મંતે ! મણુસાં પુચ્છા) હે મદન્ત ! મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ કહાં હોતે હૈં કયા વે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હૈં યા ગર્ભજમનુષ્યોં

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ એ મંતે ! મણુસે મણુસપવેસગણં પવિસમાણં કિં સંમૂર્ચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા, ગંભવકંતિયમણુસેસુ હોજ્જા ? ” હે મદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ ગ્રહણ કરતો કોઈ એક પુરુષ કયાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સંમૂર્ચ્છિમ મણુસેસુ વા હોજ્જા ગંભવકંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા ” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ ગ્રહણ કરતો કોઈ એક મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ દો મંતે ! મણુસાં પુચ્છા ” હે મદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવમાં પ્રવેશ કરતા એ મનુષ્યો કયાં ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

इति पृच्छा ' भगवानाह—' गंगेया ! संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गवभवक्त-
तियमणुस्सेसु वा होज्जा ' हे गाङ्गेय ! द्वौ मनुष्यौ मनुष्यप्रवेशनकेन प्रवि-
शन्तौ संमूर्च्छिममनुष्येषु वा भवतः, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवतः,
'अहवा एगे संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, एगे गवभवक्तियमणुस्सेसु वा होज्जा'
अथवा एको मनुष्यो-मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन् संमूर्च्छिममनुष्येषु वा भवति,
एको मनुष्यो गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवति, ' एवं एएणं कमेणं
जहा नेरइयपवेसणए तहा मणुस्सपवेसणए वि भाणियव्वे ' एवं-पूर्वोक्तरीत्या,
एतेन-उपर्युक्तेन आलापकक्रमेण, यथा नैरयिकप्रवेशनकं भणितम् तथा मनुष्य-
प्रवेशनकमपि भणितव्यम्, यावत्-त्रयः, चत्वारः, पञ्च, षट्, सप्त, अष्ट, नव,
दश वा मनुष्याः मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तो हि संमूर्च्छिममनुष्येषु वा

में होते हैं ? भगवान् इस प्रश्न के उत्तर में कहते हैं—(गंगेया) हे गांगेय
(संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गवभवक्तियमणुस्सेसु वा होज्जा)
दो मनुष्य मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए संमू-
च्छिममनुष्यों में होते हैं अथवा गर्भजमनुष्यों में होते हैं । (अहवा
एगे संमुच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा गवभवक्तियमणुस्सेसु वा होज्जा)
अथवा दो मनुष्यों में से एक मनुष्य संमूर्च्छिममनुष्यों में होता है
और दूसरा गर्भजमनुष्यों में होता है । (एवं एएणं कमेणं जहा
नेरइयपवेसणए तहा मणुस्सपवेसणए वि भाणियव्वे) इस प्रकार के
इस आलापक्रम से नैरयिकप्रवेशनक की तरह मनुष्यप्रवेशनक भी
कहना चाहिये—यावत् तीनमनुष्य, चारमनुष्य, पांचमनुष्य, छहमनुष्य,
सातमनुष्य, आठमनुष्य, नौमनुष्य, दशमनुष्य, मनुष्यप्रवेशनक द्वारा

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “સમુચ્છિમમણુસ્સેસુ
વા હોજ્જા, ગવભવક્તિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા ” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય
ગતિમાંથી મનુષ્યભવમાં પ્રવેશ કરતા બે મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે “ અહવા એગે
સમુચ્છિમમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા, ગવભવક્તિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા ” અથવા તે
બે મનુષ્યોમાંથી એક સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો ગર્ભજ
મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે “ એવં એણં કમેણં જહા નૈરહયપવેસણં તહા
મણુસ્સપવેસણં વિ ભાણિયવ્વે ” આ પ્રકારે અને આ આલાપક ક્રમ અનુસાર
નૈરયિક પ્રવેશનકની જેમ જ મનુષ્ય પ્રવેશનક પણ કહેવું જોઈએ. ત્રણ, ચાર,
પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ અને દશ મનુષ્ય પણ મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા

भवन्ति, गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, तथा च मनुष्यप्रवेशनकेन प्रवि-
शन् मनुष्याणां संसृच्छिमगर्भजलक्षणे स्थानद्वये प्रविशतीति तद्द्वयमाश्रित्य
एकदिसंख्यातान्तेषु पूर्वोक्तरीत्या भङ्गाः कर्तव्याः । तत्र चातिदेशानामन्तिमं
संख्यातपदं वर्तते इति तद्भङ्गान् साक्षादर्शयन्नाह—‘संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा’
गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! संख्येयाः मनुष्याः मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तः
किं संसृच्छिममनुष्येषु भवन्ति ? किं वा गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति ?
इति पृच्छा, भगवान्नाह—‘गंगेया ! संसृच्छिममणुस्सेसु वा होज्जा, गम्भवक्कंतिय-
मणुस्सेसु वा होज्जा’ हे गाङ्गेय ! संख्याता मनुष्या मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तः

मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए संसृच्छिममनुष्यों में भी होते हैं, एवं
गर्भजमनुष्यों में भी होते हैं । तथा च मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव
में प्रवेश करता हुआ एक मनुष्य मनुष्यों के संसृच्छिम अथवा गर्भज
रूप दो स्थानों में होता है । इस कारण इन दोनों स्थानों को आश्रित
करके एक से लेकर संख्यात तक में पूर्वोक्त रीति के अनुसार भङ्ग कर
लेना चाहिये—इनमें अन्तिम पद संख्यात पद है—इसलिये इस पद के
भङ्गों को साक्षात् रूप में दिखाते हुए सूत्रकार कहते हैं—क्यों कि गाङ्गेय
ने प्रभु से ऐसा पूछा है—कि—(संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा) हे
भदन्त ! संख्यात मनुष्य मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश
करते हुए कहाँ होते हैं ? क्या वे संसृच्छिम मनुष्यों में होते हैं या गर्भ-
जमनुष्यों में होते हैं ? (गंगेया) हे गाङ्गेय ! (संसृच्छिममणुस्सेसु वा

મનુષ્યભવમાં પ્રવેશ કરીને સંસ્રુચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને
ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. આગળ એ વાત તો સ્પષ્ટ કરવામાં
આવી છે કે મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ ગ્રહણ કરતો એક મનુષ્ય
સંસ્રુચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન
થાય છે. આ રીતે તેની ઉત્પત્તિનાં બે સ્થાન બતાવ્યાં છે, તે બંને સ્થાનોની
અપેક્ષાએ એકથી લઈને સંખ્યાત પર્યન્તના મનુષ્ય પ્રવેશનકના ભંગો પૂર્વેકિત
પદ્ધતિ અનુસાર બનાવી દેવા ભેદ છે. તેમાં અન્તિમ પદ ‘સંખ્યાત’ છે. તેથી
સંખ્યાત મનુષ્યોના પ્રવેશનક વિષેના ભંગોને સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

गाङ्गेय आशुगारनो प्रश्न—“संखेज्जा भंते ! मणुस्सा पुच्छा” हे भदन्त !
मनुष्य प्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव ग्रहण करता संख्यात मनुष्यो शुं संसृच्छिम
मनुष्योમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ગંગેયા !” હે ગાંગેય ! “સંસ્રુચ્છિમમણુસ્સેસુ
વા હોજ્જા, ગમ્ભવક્કંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્ય

સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ વા ભવન્તિ, 'અહવા एगे संमूर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा ગભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા' અથવા एको मनुष्यो मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन् संमूर्च्छिम-मनुष्येषु भवति, संख्येयाः खलु मनुष्याः मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तो गर्भ-व्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु वा भवन्ति, 'અહવા दो संमूर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा ગભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા' અથવા द्वौ मनुष्यौ मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तौ संमूर्च्छिममनুষ्येषु भवतः, संख्येयाः खलु मनुष्या मनुष्यप्रवेशकेन प्रविशन्तौ गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्येषु भवन्ति, एवं एक्केकं उस्मारितेसु जाव अहवा संखेज्जा-संमूर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गभवकक्रंतिमणुस्सेसु होज्जा, एवं पूर्वे-करीत्या एकैकम् उत्तरोत्तरम् उत्मारितेषु सत्सु अधिकं योजितेषु सत्सु यावत्

હોજ્જા, ગભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા) બે સંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્ય-પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં યા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં ભી હોતે હૈં (અહવા एगे संमूर्च्छिममणु-स्सेसु વા હોજ્જા સંખેજ્જા ગભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ વા હોજ્જા) અથવા મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ એક સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતા હૈં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હૈં । (અહવા दो संमूर्च्छिममणुस्सेसु હોજ્જા, સંખેજ્જા ગભવક્રંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા) અથવા दो मनुष्य मनुष्यप्रवे-शनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए संमूर्च्छिममनुष्यो में होते हैं और संख्यातमनुष्य मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए गर्भजमनुष्य में होते हैं । (एव एक्केकं उस्मारितेसु जाव अहवा संखेज्जा संमूर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गभवकक्रंतिमणु-स्सेसु होज्जा) इस तरह से आगे २ एक एक मनुष्य बढ़ाने पर यावत्

ભવમાં પ્રવેશ કરતા સંખ્યાત મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. “અહવા एगे संमूर्च्छिम-मणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गभवकक्रंतिमणुस्सेसु वा होज्जा ” અથવા એક સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે “અહવા दो संमूर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गभवकक्रंतिमणुस्सेसु होज्जा ” અથવા તેમાંથી બે મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

“एवं एक्केकं उस्मारितेसु जाव अहवा संखेज्जा संमूर्च्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गभवकक्रंतिमणुस्सेसु होज्जा ” આ પ્રમાણે એક એક મનુ-ષ્યની વૃદ્ધિ કરતાં કરતાં આલાપકે બનાવવા બેઠા. જેમકે ત્રણ મનુષ્ય

ત્રયો મનુષ્યાઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, સંખ્યાતા મનુષ્યા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, ચત્વારઃ, પચ્ચ, પદ્મ, સપ્ત, અષ્ટો, નવ, દશ ચા મનુષ્યા મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, સંખ્યેયાશ્ચ મનુષ્યાઃ મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તીતિ ભાવઃ । ગાંધેયઃ પૃચ્છતિ અસંખેજ્જા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છા ? ' હે મદન્ત ! અસંખ્યેયાઃ મનુષ્યાઃ મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ કિં સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ ? इति पृच्छा, भगवांनाह—' गंगेया ! सव्वे वि ताव संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा ' हे गांधेय ! सर्वेऽपि तावन् असंख्याता मनुष्याः संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, ' अहवा असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु, एगे गढभवक्कंतियमणुस्सेसु

ત્રીન મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિક-ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હેં, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ અથવા દશ મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવગ્રહણ કરતે હુણ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ।

અવ ગાંધેય અનગાર પ્રભુસે એટા પૂછતે હેં (અસંખેજ્જા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છા) હે મદન્ત અસંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ કયા સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ચા ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ? इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया) हे गांधेय ! (सव्वे वि ताव संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा) सब भी असंख्यात मनुष्य संमूर्च्छिम

સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ચાર, પાંચ છ, સાત, આઠ, નવ અથવા દશ મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. છેલ્લો ભંગ આ પ્રમાણે બનશે “ સંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ”

ગાંધેય આશુગારનો પ્રશ્ન—“ અસંખેજ્જા મંતે ! મણુસ્સા પુચ્છા ” હે મદન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી મનુષ્યગતિમાં પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત મનુષ્યો શું સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંધેય ! “ સવ્વે વિ તાવ સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ હોજ્જા ” તે અસંખ્યાત મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ

હોજ્જા ' અથવા અસંખ્યેયા મનુષ્યાઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, એકો મનુષ્યો ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવતિ, ' અહવા અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ, દો ગ-
ભવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા ' અથવા અસંખ્યેયાઃ અસંખ્યાતાઃ મનુષ્યાઃ મનુષ્ય
પ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, દ્વૌ મનુષ્યૌ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિક-
મનુષ્યેષુ ભવતઃ ' एवं जाव असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा
गभवककतिyमणुस्सेसु वा होज्जा ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत् असंख्याताः मनुष्याः
मनुष्यप्रवेशनकेन प्रविशन्तः संमूर्च्छिममनुष्येषु भवन्ति, त्रयो वा, चत्वारो वा,
पञ्चे वा, षड् वा सप्त वा, अष्टौ वा, नव वा, दश वा, मनुष्या मनुष्यप्रवेशनकेन

મનુષ્યોં મેં હોતે હેં (અહવા અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ એગે ગભ-
વકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા) અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં
મેં હોતે હેં, તથા એક મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતા હે " અહવા અસં-
ખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ દો ગભ ચવકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા)
અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોં મેં હોતે હેં ઓર એક
મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતા હે । (અહવા-અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમ-
ણુસ્સેસુ દો ગભવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા) અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય
મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં
મેં હોતે હેં ઓર ડનમેં સે દો મનુષ્ય ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હેં । (एवं
जाव असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु होज्जा, संखेज्जा गभवककंति-
यमणुस्सेसु होज्जा) इस पूर्वोक्त रीति के अनुसार यावत् असंख्यात
मनुष्य मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश करते हुए संमूर्च्छि-
ममनुष्यों में होते हैं और तीन, अथवा चार, पांच, छह, सात आठ,
नौ, अथवा दश मनुष्य मनुष्यप्रवेशनक द्वारा मनुष्यभव में प्रवेश करते

ઉત્પન્ન થાય છે, " અહવા અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ એગે ગભવકકંતિય-
મણુસ્સેસુ હોજ્જા " અથવા અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન
થાય છે તથા એક મનુષ્ય ગર્ભજ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા
અસંખેજ્જા સંમુચ્છિમમણુસ્સેસુ, દો ગભવકકંતિયમણુસ્સેસુ હોજ્જા " અથવા
અસંખ્યાત મનુષ્ય સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બે મનુષ્ય
ગર્ભજ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે " एवं जाव असंखेज्जा संमुच्छिममणुस्सेसु
होज्जा, संखेज्जा गभवककतिyमणुस्सेसु होज्जा " આ રીતે આગળ પણ કથન થવું
જોઈએ. જેમકે....મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્ય ભવમાં પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત
મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોંમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બાકીના ત્રણ, ચાર, પાંચ,

પ્રવિશન્તો ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, એવમેવ અસંખ્યેયા મનુષ્યાઃ મનુષ્ય-
પ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ સંખ્યેયાઃ સંખ્યાતાશ્ચ મનુષ્યા
ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા ભવન્તિ । તથા ચાત્ર દ્વિકસંયોગે પૂર્વવદેવ એકાદશ
વિકલ્પા ભવન્તિ, અસંખ્યાતપદેતુ પૂર્વ દ્વાદશ વિકલ્પા ઉક્તાઃ, અત્રતુ એકાદશૈવ
વિકલ્પા ભવન્તિ, તથાહિ-યદિ ચાત્ર સંમૂર્ચ્છિમેષુ ગર્ભજેષુ ચાસંખ્યાતત્વં
સ્યાત્તદા દ્વાદશોઽપિ વિકલ્પઃ સંભાવ્યેત, તદેવતુ નાસ્તિ ઇતિ પૂર્વોક્તયુક્તયા નૈવાત્રા-
સંખ્યાતપદે દ્વાદશ વિકલ્પાઃ સંભવન્તિ, અપિતુ એકાદશૈવ, એવં ગર્ભજમનુષ્યાણાં
સ્વરૂપતોઽપિ અસંખ્યાતાનામભાવેન તત્પ્રવેશનકે અસંખ્યાતાસંભવાત્,
અતોઽસંખ્યાતપદેઽપિ એકાદશ વિકલ્પદર્શનાયોક્તમ્-‘ અસંખેજ્જા સંમુર્ચ્છિમ-

હુએ ગર્ભજ મનુષ્યોં મેં હોતે હૈં હસી તરહ સે અસંખ્યાત મનુષ્ય મનુષ્ય-
પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવિષ્ટ હોતે હુએ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં
હોતે હૈં ઓર સંખ્યાત મનુષ્ય ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં । યહાં દ્વિકસં-
યોગ મેં પહિલે કી તરહ હી ૧૧ વિકલ્પ હોતે હૈં યદ્યપિ અસંખ્યા-
તપદ મેં પહિલે ૧૨ વિકલ્પ કહે ગયે હૈં પરન્તુ યહાં પર ૧૧ હી વિકલ્પ
હોતે હૈં ક્યોં કિ સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં ઓર ગર્ભજમનુષ્યોં મેં યદિ અસં-
ખ્યાતતા હો, તો હી ૧૨ વાં વિકલ્પ સંભવિત હો સકતા હૈ-પરન્તુ વહ
ઇનમેં હૈ નહીં-હસ કારણ પૂર્વોક્તયુક્તયનુસાર યહાં અસંખ્યાત પદ મેં ૧૨
વિકલ્પ સંભવિત નહીં હોતેહૈં કિન્તુ ૧૧ વિકલ્પ હી સંભવિત હોતેહૈં હસ
તરહ ગર્ભજમનુષ્યોં મેં સ્વરૂપતઃ મી અસંખ્યાતતા કા અભાવ હોને સે
ઉસકે પ્રવેશનક મેં મી અસંખ્યાતતા નહીં આઈ હૈ । હસલિયે અસંખ્યા-
તપદ મેં મી ૧૧ વેં વિકલ્પ કો દિશ્વાને કે લિયે (અસંખેજ્જા સંમુર્ચ્છિ-

છ, સાત, આઠ, નવ અથવા દશ મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
અથવા મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્ય ભવમાં પ્રવેશ કરતા અસંખ્યાત મનુષ્યો
સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે. અહીં દ્વિકસંયોગમાં સંખ્યાત પદની જેમ ૧૧ જ વિકલ્પ
બને છે. જો કે અસંખ્યાત પદમાં પહેલાં ૧૨ વિકલ્પ કહેવામાં આવ્યા છે,
પરન્તુ અહીં ૧૧ વિકલ્પ જ બની શકે છે કારણ કે સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં
અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં જો અસંખ્યાતતા હોય તો જ અહીં બારમો વિકલ્પ
સંભવી શકે છે, પણ ગર્ભજ મનુષ્યોમાં અસંખ્યાતતા સંભવી શકતી નથી.
તે કારણે પૂર્વોક્ત પદ્ધતિ અનુસાર અસંખ્યાત પદમાં ૧૨ વિકલ્પ અહીં સંભવી
શકતા નથી પણ ૧૧ વિકલ્પ જ સંભવી શકે છે. ગર્ભજ મનુષ્યોમાં સ્વરૂપતઃ
પણ અસંખ્યાતતાનો અભાવ હોવાથી તેમના પ્રવેશનકમાં પણ અસંખ્યાતતા

મણુસેસુ સંલેજ્જા ગઁભવકંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા ' ઇતિ, યથોત્કૃષ્ટસૂત્રમાહ ' ઉક્કોસા મંતે ' ઇત્યાદિ । ' ઉક્કોસા મંતે । મણુસા પુચ્છા ' ગાંજેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત ઉત્કૃષ્ટાઃ ઉત્કર્ષપદિનો મનુષ્યામનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ કિં સમ્મૂર્ચ્છિમ-મનુષ્યેષુ ભવન્તિ ? કિંવા ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ ભવન્તિ ? ભગવાનાહ—'ગંગેયા ! સઁવે વિ તાવ સંમુચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા ' હે ગાંજેય ! સર્વેઽપિ તાવત્ ઉત્કૃષ્ટ-પદિનો મનુષ્યા મનુષ્યપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તઃ સમ્મૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ભવન્તિ, ' અહવા સંમુચ્છિમમણુસેસુ ય, ગઁભવકંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા ' અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો મનુષ્યાઃ સમ્મૂર્ચ્છિમમનુષ્યેષુ ચ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્યેષુ વા મમણુસેસુ સંલેજ્જા ગઁભવકંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા) સૂત્રકાર ને એસા કહા હૈ । અવ ગાંજેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈ (ઉક્કોસા મંતે ! મણુસા પુચ્છા) હે ભદ્રન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ કયા સંમૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં યા ગર્ભજમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં ? ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેયા) હે ગાંજેય ! (સઁવે વિ તાવ સમુચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા) સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટ-પદી મનુષ્ય મનુષ્યપ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યભવ મેં પ્રવેશ કરતે હુણ સમ્-મૂર્ચ્છિમમનુષ્યોં મેં હોતે હૈં । (અહવા સંમુચ્છિમમણુસેસુ ય ગઁભવકં-તિયમણુસેસુ વા હોજ્જા) . અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્ય સમૂર્ચ્છિમમનુ-ષ્યોં મેં ભી હોતે હૈં ઓર ગર્ભજમનુષ્યોં મેં ભી હોતે હૈં । સમૂર્ચ્છિમ

સંલવતી નથી. તે કારણે જ સૂત્રકારે આ પ્રમાણે કહ્યું છે—, અસંલેજ્જા સમુચ્છિમમણુસેસુ સંલેજ્જા ગઁભવકંતિયમણુસેસુ વા હોજ્જા ” “ અસંખ્યાત મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને સંખ્યાત મનુષ્યો ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ”

હવે ગાંજેય અણુગાર ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યના મનુષ્ય પ્રવેશનક વિષે આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછે છે—“ ઉક્કોસા મંતે ! મણુસા પુચ્છા ' હે ભદ્રન્ત ! મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યલવમા પ્રવેશ કરતા ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યો શું સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે ગર્ભજ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંજેય ! “ સઁવે વિ તાવ સમુચ્છિમમણુસેસુ હોજ્જા ” મનુષ્ય પ્રવેશનક દ્વારા મનુષ્યલવમાં પ્રવેશ કરતા સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવા સમુચ્છિમમણુસેસુ ય ગઁભવકંતિય મણુસેસુ વા હોજ્જા ” અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી મનુષ્યો સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને ગર્ભજ મનુષ્યોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે. સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસંખ્યાત હોય છે, અને જ્યાં

भवन्ति. संसृच्छिमानाम् असंख्यातानां भावेन प्रविशतामपि असंख्यातानां संभवात्, अत एव मनुष्यप्रवेशनकं प्रति उत्कृष्टपदिनस्तेषु सर्वेऽपि भवन्तीति भावः, तथा च संसृच्छिममनुष्यप्रवेशनकमितरापेक्षयाऽसंख्यातगुणमवगन्तव्यम्। अथ मनुष्यप्रवेशनकस्यैवालपवहुत्यादि वक्तव्यतामाह—‘एयस्स णं भंते !’ इत्यादि। ‘एयस्स णं भंते ! संसृच्छिममणुस्सपवेसणगस्स गवभवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव विसेसाहिया वा ?’ गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! एतस्य खलु संसृच्छिममनुष्यप्रवेशनकस्य गर्भव्युत्क्रान्तिकमनुष्यप्रवेशनस्य च मध्ये कतराणि तथाविधप्रवेशनकानि कतरेभ्यो यावत्—स्तोकानि वा, बहुकानि वा, तुल्यानि वा, विशेषाधिकानि वा भवन्ति ? भगवानाह—

मनुष्य असंख्यात होते हैं और जब ये मनुष्यप्रवेशनक में प्रवेश होते हैं तब भी ये असंख्यात ही संभविन होते हैं। इसलिये मनुष्यप्रवेशनक के प्रति उनमें सब भी उत्कृष्टपदी होते हैं। इसी कारण संसृच्छिममनुष्यप्रवेशनक दूसरे गर्भजमनुष्य प्रवेशनक की अपेक्षा असंख्यातगुणा है—ऐसा जानना चाहिये।

अब गाङ्गेय प्रश्न से ऐसा पूछते हैं—(एयस्स णं भंते ! संसृच्छिममणुस्सपवेसणगस्स गवभवक्कंतियमणुस्सपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव विसेसाहिया वा) हे भदन्त ! इस संसृच्छिम मनुष्य प्रवेशनक में और गर्भजमनुष्यप्रवेशनक में आपस में कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक की अपेक्षा से कम हैं ? कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक की अपेक्षा से बहुत हैं ? कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक की अपेक्षा समान हैं और कौन प्रवेशनक किस प्रवेशनक से विशेषाधिक हैं। इसके

તેઓ મનુષ્ય પ્રવેશનકમાં પ્રવેશ પામે છે ત્યારે તેઓ અસંખ્યાત જ સંભવી શકે છે. તેથી મનુષ્ય પ્રવેશનકની અપેક્ષાએ તેઓ બધાં ઉત્કૃષ્ટપદી પણ હોઈ શકે છે. તે કારણે ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનક કરતાં સંસૃચ્છિમ મનુષ્ય પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણું છે, એમ સમજવું.

ગાંગેય અણુગારનેા પ્રશ્ન—“ એયસ્સ ણં ભંતે ! સમુચ્છિમમણુસ્સપવેસણગસ્સ ગવભવક્કતિયપવેસણગસ્સ કયરે કયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા ? ” હે ભદન્ત ! આ સંસૃચ્છિમ મનુષ્ય પ્રવેશનક અને ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનકમાંથી કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં અલ્પ છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં અધિક છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક જેટલું જ છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં વિશેષાધિક છે ?

‘ગંગેયા ! સવ્વત્થો વા ગમ્ભવકંતિયમણુસ્સપવેસણયા સંમુચ્છિમમણુસ્સ-
પવેસણયા અસંખેજ્જગુણા ’ હે ગાંગેય ! સર્વસ્તોકાનિ ગર્ભવ્યુત્ક્રાન્તિકમનુષ્ય-
પ્રવેશનકાનિ ભવન્તિ, તદપેક્ષયા સંમુચ્છિમમનુષ્યપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યાત-
ગુણાનિ ભવન્તીતિ ॥ સુ. ૧૫ ॥

દેવપ્રવેશનકવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્—“ દેવપવેસણણં મંતે ! કઙ્કિવિહે પળ્લસે ? ગંગેયા !
ચત્તવિહે પળ્લસે, તં જહા-ભવણવાસિદેવપવેસણણં જાવ વેમાણિ-
યદેવપવેસણણં, એગે મંતે ? દેવે દેવપવેસણણં પવિસમાણે કિં ભ-
વણવાસિસુ હોજ્જા, વાળમંતરેસુ હોજ્જા, જોહિસિણસુ હોજ્જા,
વેમાણિણસુ હોજ્જા ! ગંગેયા ! ભવણવાસિસુ વા હોજ્જા, વાળ-
મંતરેસુ વા હોજ્જા, જોહિસિણસુ વા હોજ્જા, વેમાણિણસુ વા
હોજ્જા । દો મંતે । દેવા દેવપવેસણણં પુચ્છા ? ગંગેયા !
ભવણવાસિસુ વા હોજ્જા, વાળમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોહિસિણસુ
વા હોજ્જા, વેમાણિણસુ વા હોજ્જા, અહવા એગે ભવણવાસિસુ,
એગે વાળમંતરેસુ હોજ્જા, એવં જહા તિરિક્કિલ્લજોણિયપવેસણણં
તહા દેવપવેસણણં વિમાણિયવ્વે જાવ અસંખેજ્જાત્તિ । ઉક્કોસા
મંતે ! પુચ્છા, ગંગેયા ! સવ્વે વિ તાવ જોહિસિણસુ હોજ્જા ૧,
ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—(ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (સવ્વત્થોવા ગમ્ભ-
વકંતિયમણુસ્સપવેસણયા, સંમુચ્છિમમણુસ્સપવેસણયા અસંખેજ્જગુણા) ગર્ભજ-
મનુષ્યપ્રવેશનક સર્વ સે કમ હૈં ઓર હસકી અપેક્ષા સંમુચ્છિમમનુષ્ય-
પ્રવેશનક અસંખ્યાતગુણિત હૈં ॥ ૧૫ ॥

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સવ્વત્થોવા ગમ્ભ-
વકંતિયમણુસ્સપવેસણયા, સંમુચ્છિમમણુસ્સપવેસણયા અસંખેજ્જગુણા ” ગર્ભજ
મનુષ્ય પ્રવેશનક સૌથી અધિક છે અને ગર્ભજ મનુષ્ય પ્રવેશનક કરતાં સંમુ-
ચ્છિમ મનુષ્ય પ્રવેશનક અસંખ્યાતગણુ હોય છે. ॥ સુ. ૧૫ ॥

अहवा जोइसिएसु भवणवासीसु य होज्जा १ अहवा जोइ-
 सिएसु वाणमंतरेसु य होज्जा २ अहवा जोइसिएसु वेमा-
 णि सुय होज्जा ३, अहवा जोइसिएसु य, भवणवासिसु य वाण-
 मंतरसु य होज्जा १, अहवा जोइसिएसु य, भवणवासीसु य,
 वेमाणिएसु य होज्जा, २ अहवा जोइसिएसु य वाणमंतरेसु य,
 वेमाणिएसु य होज्जा ३, अहवा जोइसिएसु य भवणवासीसु य
 वाणमंतरेसु य वेमाणिएसु य होज्जा १। एयस्स णं भंते ! भवणवासि
 देव पवेसणगस्स वाणमंतर देवपवेसणगस्स, जोइसियदेवपवेस-
 णगस्स, वेमाणियदेवपवेसणगस्स य कयरे कयरेहिंतो जाव
 विसेसाहिया वा ? गंगेया ! सव्वत्थोवा वेमाणियदेवपवेसणया,
 भवणवासिदेवपवेसणया असंखेज्जगुणा, वाणमंतरदेवपवेसण-
 या असंखेज्जगुणा जोइसियदेवपवेसणया संखेज्जगुणा ॥सू० १६॥

छाया—देवप्रवेशनकं खलु भदन्त ! कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गाङ्गेय ! चतुर्विधं
 प्रज्ञप्तम्, तद्यथा भवनवासिदेवप्रवेशनकम् यावत् वैमानिकदेवप्रवेशनकम् ।
 एको भदन्त ! देवो देवप्रवेशनकेन प्रविशन् किं भवनवासिषु भवेत् ? वानव्यन्त-
 रेषु भवेत्, ज्योतिष्केषु भवेत्, वैमानिकेषु भवेत् ? गाङ्गेय ! भवनवासिषु वा
 भवति, वानव्यन्तरेषु वा भवति ज्योतिषिकेषु वा भवति वैमानिकेषु वा भवति !
 द्वौ भदन्त ! देवौ देवप्रवेशनकेन पृच्छा, गाङ्गेय ! भवनवासिषु वा भवतः, वान-
 व्यन्तरेषु वा भवतः, ज्योतिषिकेषु वा भवतः, वैमानिकेषु वा भवतः, अथवा एको
 भवनवासिषु एको वानव्यन्तरेषु भवति । एवं यथा तिर्यग्योनिकप्रवेशनकं तथा
 देवप्रवेशनकमपि भणितव्यम् यावत् असंख्येया इति । उत्कृष्टा भदन्त ! पृच्छा ?
 गाङ्गेय ! सर्वेऽपि तावत् ज्योतिषिकेषु भवन्ति ? । अथवा ज्योतिषिकभवनवासिषु
 च भवन्ति, १ अथवा ज्योतिषिकेषु वानव्यन्तरेषु च भवन्ति, २ अथवा ज्योतिषिक-
 वैमानिकेषु च भवन्ति, ३ अथवा ज्योतिषिकेषु च भवनवासिषु च वानव्यन्तरेषु च

ભવન્તિ, ૧ અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવનવાસિષુ ચ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ, ૨ અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ વાનવ્યન્તરેષુ ચ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ, ૩ અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવનવાસિષુ ચ વાનવ્યન્તરેષુ ચ વૈમાનિકેષુ ચ ભવન્તિ ૧ એતસ્ય સ્વલ્પ ભદન્ત ! ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકસ્ય વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકસ્ય જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનકસ્ય વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકસ્ય ચ કતરાણિ કતરેભ્યો યાવત્ વિશેષાધિકાનિ વા ? ગાઙ્ગેય ? સર્વસ્તોકાનિ વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકાનિ, ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યાતગુણાનિ, વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ, જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનકાનિ સંખ્યેયગુણાનિ ॥ સુ. ૧૬ ॥

ટીકા—અથ દેવપ્રવેશનકમધિકૃત્ય પ્રરૂપયિતુમાહ—‘ દેવપ્રવેસણં ણં મંતે ’ इत्यादि । ‘ દેવપ્રવેસણં ણં મંતે ! કહિવિહે પણ્ણત્તે ? ’ ગાઙ્ગેયઃ પૃચ્છન્તિ—હે ભદન્ત ! દેવપ્રવેશનકં સ્વલ્પકતિવિધં પ્રજ્ઞપ્તમ્ ? મગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! ચત્તવિહે પણ્ણત્તે ’ હે ગાઙ્ગેય ! દેવપ્રવેશનકં ચતુર્વિધં પ્રજ્ઞપ્તમ્, ‘ તં જહા મત્રણવાસિદેવપ્રવેસણં જાવ વેમાણિયદેવપ્રવેસણં ’ તથા—ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકમ્ ?, યાવત્ વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકમ્ ૨, જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનકમ્ ૩, વૈમાનિક

દેવપ્રવેશનક વક્તવ્યતા

‘ દેવપ્રવેસણં ણં મંતે ! કહિવિહે પણ્ણત્તે ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—હસ સૂત્રદ્વારા સૂત્રકાર ને દેવપ્રવેશનક કા કથન કિયા હૈ—હસમેં ગાંગેય ને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ—(દેવપ્રવેસણં ણં મંતે ! કહિવિહે પણ્ણત્તે) હે ભદન્ત ! દેવપ્રવેશનક કિતને પ્રકાર કા કહા ગયા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન ને કહા—(ગંગેયા) હે ગાંગેય (ચત્તવિહે પણ્ણત્તે) દેવપ્રવેશનક ચાર પ્રકાર કા કહા ગયા હૈ—(તં જહા) જૈસે—(મત્રણવાસિદેવપ્રવેસણં જાવ વેમાણિયદેવપ્રવેસણં) મત્રણવાસી દેવપ્રવે-

દેવપ્રવેશનક વક્તવ્યતા—

“ દેવપ્રવેસણં ણં મંતે ! કહિવિહે પણ્ણત્તે ” इत्यादि—

ટીકાર્થ—સૂત્રકારે આ સૂત્રમાં દેવપ્રવેશનકનું નિરૂપણ કર્યું છે—

ગાંગેય અણુગારને પ્રશ્ન—“ દેવપ્રવેસણં ણં મંતે ! કહિવિહે પણ્ણત્તે ” હે ભદન્ત ! દેવપ્રવેશનકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ?

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ ચત્તવિહે પણ્ણત્તે ” દેવપ્રવેશનકના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. “ તજહા ” તે પ્રકારો નીચે પ્રમાણે છે.

“ મત્રણવાસિદેવપ્રવેસણં જાવ વેમાણિયદેવપ્રવેસણં ” (૧) મત્રણવાસી દેવપ્રવેશનક, (૨) વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક, (૩) જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક અને (૪) વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક.

દેવપ્રવેશનક્રમ ૪, ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘એગે મંતે ! દેવે દેવપ્રવેશનક્રમ પવિસ-
માણે કિં ભવણવાસીસુ હોજ્જા, વાણમંતરેસુ હોજ્જા, જોહસિણસુ હોજ્જા, વેમા-
ણિણસુ હોજ્જા ?’ હે મદન્ત ! એકો દેવો દેવપ્રવેશનક્રમે પ્રવિશન્ કિં ભવનવા-
સિણુ ભવેત્ ? । કિંવા વાનવ્યન્તરેણુ ભવેત્, જ્યોતિષિકેણુ ભવેત્, વૈમાનિકેણુ
ભવેત્ ? મગધાનાહ—‘ગંગેયા ! ભવણવાસીસુ વા હોજ્જા, વાણમંતરેસુ—વા હોજ્જા,
જોહસિણસુ વા હોજ્જા, વેમાણિણસુ વા હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! એકો દેવો દેવપ્રવે-
શનક્રમ કુર્વન્ ભવનવાસિણુ વા ભવતિ, વાનવ્યન્તરેણુ વા ભવતિ, જ્યોતિષિકેણુ વા
ભવતિ, વૈમાનિકેણુ વા ભવતિ । ‘ દો મંતે ! દેવા દેવપ્રવેશનક્રમ પુચ્છા ’

શનક્રમ યાવત્—વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક્રમ, જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક્રમ,
વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક્રમ । અવ ગાંગેય પ્રભુ સે એસા પૂછતે હૈ—(એગે મંતે !
દેવે દેવપ્રવેશનક્રમ પવિસમાણે કિં ભવણવાસીસુ હોજ્જા, વાણમંતરેસુ
હોજ્જા, જોહસિણસુ હોજ્જા, વેમાણિણસુ હોજ્જા) હે મદન્ત ! એક દેવ
દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા દેવભવ મેં પ્રવેશ કરતા હુઆ કયા ભવનવાસી દેવો
મેં હોતા હૈ ? અથવા વાનવ્યન્તર દેવો મેં હોતા હૈ ?
યા જ્યોતિષિક દેવો મેં હોતા હૈ ? યા વૈમાનિક દેવો મેં
હોતા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈ—(ગંગેયા) હે ગાંગેય ! (ભવણ-
વાસીસુ વા હોજ્જા, વાણમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોહસિણસુ વા હોજ્જા,
વેમાણિણસુ વા હોજ્જા) એક દેવ દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા દેવભવ મેં પ્રવેશ
કરતા હુઆ ભવનવાસિણો મેં ભી હોતા હૈ, વાનવ્યન્તરો મેં ભી હોતા હૈ
જ્યોતિષિકો મેં ભી હોતા હૈ, વૈમાનિકો મેં ભી હોતા હૈ; (દો મંતે !
દેવા દેવપ્રવેશનક્રમ પુચ્છા) અવ ગાંગેય પ્રભુ સે એસા પૂછ રહે હૈ—હે

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“એગે મંતે ! દેવે દેવપ્રવેશનક્રમ પવિસમાણે
કિં ભવણવાસીસુ હોજ્જા, વાણમંતરેસુ હોજ્જા, જોહસિણસુ હોજ્જા વેમાણિણસુ
હોજ્જા ?” હે મદન્ત ! દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી દેવભવમાં પ્રવેશ
કરતો એક દેવ શું ભવનવાસી દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાનવ્યન્તર દેવોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? કે જ્યોતિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વૈમાનિક દેવોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ભવણવાસીસુ વા
હોજ્જા, વાણમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોહસિણસુ વા હોજ્જા, વેમાણિણસુ વા હોજ્જા ”
દેવપ્રવેશનક્રમ દ્વારા દેવભવમાં પ્રવેશ કરતો એક દેવ ભવનવાસીઓમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે, વાનવ્યન્તરોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યોતિષિકોમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે અને વૈમાનિકોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—હે ભદ્રન્ત ! દ્વૌ દેવૌ દેવપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તૌ કિં ભવનવા-
સિષુ ભવતઃ ? કિંવા વાનવ્યન્તરેષુ જ્યોતિષિકેષુ વૈમાનિકેષુ વા ભવતઃ ?
इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! भवणवासीसु वा होज्जा, वाणमंतरेसु वा
होज्जा, जोइसिएसु वा होज्जा, वेमाणिएसु वा होज्जा ’ हे गाङ्गेय ! द्वौ देवौ
देवप्रवेशनकं कुर्वन्तौ भवनवासिषु वा भवतः, वानव्यन्तरेषु वा ज्योतिषिकेषु वा
वैमानिकेषु वा भवतः ‘ अहवा एगे भवणवासीसु, एगे वाणमंतरेसु होज्जा ’
अथवा एको देवो देवप्रवेशनकेन प्रविशन् भवनवासिदेवेषु भवति, एकोऽपरश्च
वानव्यन्तरेषु भवति, ‘ एवं जहा तिरिक्खजोणियपवेसणए तहा देवपवेसणए
वि भाणियव्वे जाव असंखेज्जत्ति ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा तिर्यग्योनिकप्रवेश-

भदन्त ! दो देव देवप्रवेशनक द्वारा देवभव में प्रवेश करते हुए कहाँ
होते हैं ? क्या वे भवनवासियों में होते हैं ? अथवा वानव्यन्तरों में
होते हैं ? या ज्योतिषिकों में होते हैं ? या वैमानिकों में होते हैं ? इस
प्रश्न के उत्तर में प्रभु कहते हैं—(गंगेया ! भवणवासीसु वा होज्जा,
वाणमंतरेसु वा होज्जा, जोइसिएसु वा होज्जा, वेमाणिएसु वा होज्जा,
हे गांगेय ! दो देव देवप्रवेशनक द्वारा देवभव में प्रवेश करते हुए भव-
नवासी देवों में भी होते हैं, वानव्यन्तर देवों में भी होते हैं, ज्योतिषिक
देवों में भी होते हैं अथवा वैमानिक देवों में भी होते हैं । (अहवा—
एगे भवणवासीसु, एगे वाणमंतरेसु होज्जा) अथवा एक देव भवनवा-
सियों में होता है और दूसरा एक देव वानव्यन्तरों में होता है (एवं
जहा तिरिक्खजोणियपवेसणए तहा देवपवेसणए वि भाणियव्वे जाव

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ દો મંતે ! દેવા દેવપ્રવેશનક પુચ્છા ” હે ભદ્રન્ત !

દેવપ્રવેશનક દ્વારા અન્ય ગતિમાંથી દેવભવમાં પ્રવેશ કરતા બે દેવો કયાં
ઉત્પન્ન થાય છે ? શું તેઓ ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાનવ્યન્ત-
રોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વૈમાનિકોમાં
ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ ભવણવાસીસુ વા
હોજ્જા, વાણમંતરેસુ વા હોજ્જા, જોઈસિયેસુ વા હોજ્જા, વેમાણિયેસુ વા હોજ્જા ”
દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવમાં પ્રવેશ કરતા બે દેવો ભવનવાસી દેવોમાં પણ
ઉત્પન્ન થાય છે, વાનવ્યન્તરદેવોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે
જ્યોતિષિક દેવોમાં પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને વૈમાનિકદેવોમાં
પણ ઉત્પન્ન થાય છે. “ અહવાં એગે ભવણવાસીસુ, એગે વાણમંતરેસુ હોજ્જા ”
અથવા તે બે દેવોમાંના એક ભવનવાસીઓમાં અને એક વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે. “ એવં જહા તિરિક્કજોણિયપવેસણએ તહા દેવપવેસણએ વિ ભાણિયવ્વે

નકં મણિતં તથા દેવપ્રવેશનકમપિ મણિતવ્યમ્ । યાવત્-ત્રયઃ, ચત્વારઃ, પચ્ચ, પદ્, સપ્ત, અષ્ટ, નવ, દશ, સંખ્યાતાઃ, અસંખ્યાતાશ્ચેતિ વક્તવ્યમ્ । અથ દેવ દ્વય-ત્રિપયે મજ્ઞાનાહ-અથવા એકો દેવો ભવનવાસિસુ ભવતિ, એકો વાનવ્યન્તરેષુ ભવતિ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ, એકો દેવો જ્યોતિષિકેષુ ભવતિ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ, એકો દેવો વૈમાનિકેષુ ભવતિ ।

અથ દેવત્રયત્રિપયે મજ્ઞાઃ પ્રદર્શ્યન્તે-અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ દ્વૌ દેવૌ વાનવ્યન્તરેષુ ભવતઃ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ દ્વૌ દેવૌ અસંખ્યેજ્જન્તિ ” હસ પ્રકાર સે જૈસા તિર્યગ્પ્રવેશનક કહા ગયા હૈ વૈસા હી યહ દેવપ્રવેશનક બી કહના ચાહિયે-યાવત્-ત્રીન, ચાર, પાંચ, છહ, સાત, આઠ, નૌ, દશ, સંખ્યાત ઓર અસંખ્યાત દેવ સમ્બન્ધી દ્વિક સંયોગાદિ કા કથન, જૈસા તિર્યગ્ પ્રવેશનક મેં ત્રીન, ચાર, પાંચ, છહ, આદિ તિર્યંશ્ચૌં કે દ્વિક સંયોગાદિ કા કિયા ગયા હૈ-વૈસા હી યહાં કહના ચાહિયે-દેવદ્વય વિષયક ભંગ હસ પ્રકાર સે હૈ-“ અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ, ઓર દૂસરા એક વાનવ્યન્તરોં મેં હોતા હૈ ૧, અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ ઓર દૂસરા એક દેવ જ્યોતિષિકોં મેં હોતા હૈ ૨, અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ ઓર દૂસરા એક દેવ વૈમાનિકોં મેં હોતા હૈ ૩ હત્યાદિ દેવત્રય વિષયક ભંગ હસ પ્રકાર સે હૈ-દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરને વાલે ત્રીન દેવોં મેં સે એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ, ઓર દો દેવ

જાવ અસંખ્યેજ્જન્તિ ” આ પ્રમાણે જેવું તિર્યંગ્યોનિક પ્રવેશનકમાં કહેવામાં આવ્યું છે, એવું જ દેવપ્રવેશનકમાં પણ કહેવું જોઈએ. એટલે કે ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ, દશ, સંખ્યાત અને અસંખ્યાત દેવોના દેવપ્રવેશનકના દ્વિકસંયોગ આદિનું કથન, તિર્યગ્ પ્રવેશનકમાં ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ આદિ તિર્યંશોના દ્વિકસંયોગાદિના કથન પ્રમાણે જ સમજવું. જે દેવના પ્રવેશનક સંબંધી દ્વિકસંયોગી ભંગો નીચે પ્રમાણે બને છે-(૧) અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને બીજો એક વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨) અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને એક દેવ જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૩) અથવા એક ભવનવાસીઓમાં અને એક વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ઇત્યાદિ દ્વિકસંયોગી ભંગ સમજવા.

હવે ત્રણ દેવોના પ્રવેશનક વિષેના દ્વિકસંયોગી ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવે છે-(૧) દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરતા ત્રણ દેવોમાંથી એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને બાકીના બે દેવ વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨)

જ્યોતિષિકેષુ ભવતઃ, અથવા એકો દેવો ભવનવાસિષુ ભવતિ દ્વૌ દેવૌ વૈમાનિકેષુ ભવતઃ । ઇત્યાદિરીત્યા ચતુરારમ્ય અસંખ્યાતપર્યન્તમાલાપકાઃ સ્વયમૂહનીયાઃ । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘ ઉક્તોસા મંતે ! પુચ્છા ? ’ હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટા ઉત્કર્ષપદિનો દેવાઃ કિં ભવનવાસિષુ ભવતિ ? કિંવા વાનવ્યન્તરજ્યોતિષિકવૈમાનિકેષુ ભવન્તિ ? ઇતિ પૃચ્છા, ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! સર્વે વિ તાવ જોહસિણ્ણુ હોજ્જા ’ હે ગાંગેય ! સર્વેઽપિ તાવત્ ઉત્કૃષ્ટપદિનો દેવા દેવપ્રવેશનકેન પ્રવિશન્તો જ્યોતિષિકેષુ ભવન્તિ, જ્યોતિષિકગામિનો વહવઃ સન્તિ ઇતિ તેષુ ઉત્કૃષ્ટપદિનો દેવપ્રવેશનકવન્તઃ સર્વેઽપિ ભવન્તીત્યર્થઃ અથ દ્વિક સંયોગિ ભગ્વાનાહ—‘ અહવા જોહસિણ્ણુ

વાન વ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં, અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ, ઓર દો દેવ જ્યોતિષિકોં મેં હોતે હૈં, અથવા એક દેવ ભવનવાસિયોં મેં હોતા હૈ ઓર દો દેવ વૈમાનિકોં મેં હોતે હૈં ઇત્યાદિ રીતિસે ચાર સે લેકર અસંખ્યાત દેવોં તક કે આલાપક કહના ચાહિયે । અથ ગાંગેય પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈં ‘ ઉક્તોસા મંતે ! પુચ્છા ’ હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ કયા ભવનવાસિયોં મેં હોતે હૈં ? કિંવા વાનવ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં ? યા જ્યોતિષિકોં મેં હોતે હૈં ? યા વૈમાનિકોં મેં હોતે હૈં ? ઇસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સર્વે વિ તાવ જો હસિણ્ણુ હોજ્જા ’ સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ દેવપ્રવેશનકદ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરતે હુણ જ્યોતિષિકોં મેં હોતે હૈં । કયોં કિ જ્યોતિષિકદેવોં મેં જાનેવાલે જીવ બહુત હોતે હૈં ઇસ કારણ ડનમેં ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ પ્રવેશનકવાલે સથ દેવ હોતે હૈં । અથ ઇનકે દ્વિક સંયોગી ભંગ પ્રકટ કિયે જાતે

અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને એ દેવ જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૧) અથવા એક દેવ ભવનવાસીઓમાં અને એ દેવ વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ઇત્યાદિ ભંગ કહેવા બેઠાએ, એ જ પ્રમાણે ચારથી લઇને અસંખ્યાત પર્યન્તના દેવોના આલાપક કહેવા બેઠાએ.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ ઉક્તોસા મંતે ! પુચ્છા ” હે ભદન્ત ! ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ શું ભવનવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે વૈમાનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સર્વે વિ તાવ જોહસિણ્ણુ હોજ્જા, ” દેવપ્રવેશનક દ્વારા દેવભવ ગ્રહણ કરતા સમસ્ત ઉત્કૃષ્ટપદી દેવો જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે જ્યોતિષિક દેવોમાં જનારા જીવો ધણાં જ હોય છે, તેથી તેમા ઉત્કૃષ્ટપદી પ્રવેશનકવાળા સમસ્ત દેવો હોય છે. આ એકસંયોગી ભંગ પ્રકટ કરીને હવે તેમના દ્વિકસંયોગી ભંગોને પ્રકટ

ભવળવાસીસુ ય હોજ્જા ' અથવા ઉત્કૃષ્ટપદિનો દેવા જ્યોતિષિકેષુ ભવળવાસિષુ ચ ભવન્તિ ? ' અહવા જોહસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ વાળવ્યન્તરેસુ ચ ભવન્તિ ૨, ' અહવા જોહસિણ્ણુ વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ વૈમાણિકેષુ ચ ભવન્તિ ૩, અથ ત્રિકસંયોગિમજ્ઞાનાહ- ' અહવા જોહસિણ્ણુ ય ભવળવાસિસુ ય, વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવળવાસિષુ ચ વાળવ્યન્તરેસુ ચ ભવન્તિ ૧, અથવા જોહમિણ્ણુ ય, ભવળવાસિસુ ય વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ ભવળવાસિષુ ચ વૈમાણિકેષુ ચ ભવન્તિ ૨, ' અહવા જોહસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકેષુ ચ વાળવ્યન્તરેસુ ચ વૈમાણિકેષુ ચ ભવન્તિ ૩,

હૈં- ' અહવા જોહસિણ્ણુ ભવળવાસિસુ ય હોજ્જા ' અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી દેવ જ્યોતિષિકોં મેં ઓર ભવળવાસિયોં મેં હોતે હેં ?, ' અહવા જોહસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકોં મેં ઓર વાળવ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં ૨ ' અહવા જોહસિણ્ણુ વૈમાણિણ્ણુ હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકોં મેં ઓર વૈમાણિકોં મેં હોતે હૈં ૩ હનકે ત્રિકસંયોગી ભંગ હસ પ્રકાર સે હૈં- ' અહવા જોહસિણ્ણુ ય, ભવળવાસિસુ ય, વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકોં મેં, ભવળવાસિયોં મેં ઓર વાળવ્યન્તરોં મેં હોતે હૈં ૧, ' અહવા જોહસિણ્ણુ ય, ભવળવાસિસુ ય, વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' જ્યોતિષિકોં મેં, ભવળવાસિયોં મેં ઓર વૈમાણિકોં મેં હોતે હૈં ૨, ' અહવા જોહસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા ' અથવા જ્યોતિષિકોં મેં, વાળવ્યન્તરોં મેં ઓર વૈમાણિકોં મેં હોતે હૈં ૩,

કરવામાં આવે છે- " અહવા જોહસિણ્ણુ ભવળવાસિસુ ય હોજ્જા " (૧) અથવા ઉત્કૃષ્ટપદી દેવો જ્યોતિષિકોમાં અને ભવળવાસીઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા જોહસિણ્ણુ વાળમંતરેસુ હોજ્જા " (૨) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં અને વાળવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા જોહસિણ્ણુ વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા " (૩) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં અને વૈમાણિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

તેમના ત્રિકસંયોગી ભંગો આ પ્રમાણે બને છે- " અહવા જોહસિણ્ણુ ય, ભવળવાસિસુ ય, વાળમંતરેસુ ય હોજ્જા " (૧) અથવા તે ઉત્કૃષ્ટપદી દેવો જ્યોતિષિકોમાં, ભવળવાસીઓમાં અને વાળવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા જોહસિણ્ણુ ય, ભવળવાસિસુ ય, વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા " (૨) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં ભવળવાસીઓમાં અને વૈમાણિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. " અહવા જોહસિણ્ણુ ય, વાળમંતરેસુ ય, વૈમાણિણ્ણુ ય હોજ્જા " (૩) અથવા તેઓ જ્યોતિષિકોમાં, વાળવ્યન્તરોમાં અને વૈમાણિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

અથ ચતુઃસંયોગી મહાનાહ—‘અહવા જોહસિણસુ ય મવળવાસિસુ ય વાળ મંતરેસુ ય વેમાણિણસુ હોજ્જા’ અથવા ડ્યોતિષિકેપુ ચ મવનવાસિપુ ચ વાનવ્યન્તરેપુ ચ વૈમાનિકેપુ ચ મવન્તિ ?

અંથ દેવપ્રવેશનકવિપયે વિશેષં પ્રદર્શયતિ—મવનપતિદેવપ્રવેશનકમ્ અમુર-કુમારાદિદશવિધમ્ ૧૦। વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકં પિશાચાદ્યષ્ટવિધમ્ ૮। ડ્યોતિ-ષિકદેવપ્રવેશનકં ચન્દ્રાદિપન્ચવિધમ્ ૫। વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકં કલ્પોપપન્નક-કલ્પાતીતભેદેન દ્વિવિધમ્ ૨। તત્ર કલ્પોપપન્નકદેવપ્રવેશનકં સૌધર્માદિભેદેન દ્વાદશવિધમ્ ૧૨। કલ્પાતીતદેવપ્રવેશનકં ગ્રૈવેયકાનુત્તરવિમાનભેદેન દ્વિવિ-ધમ્ ૨। તત્ર-ગ્રૈવેયકદેવપ્રવેશનકં ‘હિદ્દિમા હિદ્દિમા’ इत्यधस्तनाधस्तनादि भेदेन नवविधम् ९। अनुत्तरविमानदेवप्रवेशनकं विजयादिभेदेन पञ्चविधम् ५।

इनका चतुःसंयोगी भंग इस प्रकारसे हैं—‘अहवा जोहसिणसु य भवणवा-सिषु य वाणमंतरेसु य वेमाणिणसु य होज्जा’ अथवा ड्योतिषिकोंमें, भव-नवासियों में, वानव्यन्तरो में और वैमानिकों में होते हैं ? देव प्रवेशनक के विषय में विशेष कथन इस प्रकार से है भवनपतिदेवप्रवेशनक असुरकुमारादि के भेद से १० प्रकार का है, वानव्यन्तरदेवप्रवेशनक पिशाचादिक के भेद से आठ=प्रकार का है, ड्योतिषिकदेव प्रवेशनक चन्द्रादिक के भेद से पांच प्रकार का है वैमानिकदेवप्रवेशनक कल्पो-पपन्नक और कल्पातीत के भेद से दो प्रकार का है। इसमें कल्पोपपन्नक देवप्रवेशनक सौधर्मादिक के भेद से १२ प्रकार का है—तथा कल्पातीत देव प्रवेशनक ग्रैवेयक और अनुत्तर विमान के भेदसे दो प्रकार का है इनमें ग्रैवेयक देवप्रवेशनक “हिद्विमा हिद्विमा” इसके अनुसार अधस्तनाधस्तनादि के भेद से नौ प्रकार का है, अनुत्तरविमानदेव

હવે તેમનો ચતુષ્કસંયોગી ૧ ભંગ પ્રકટ કરવામાં આવે છે—“અહવા જોહસિણસુ ય, મવળવાસીસુ ય વાળમંતરેસુ ય, વેમાણિણસુ ય હોજ્જા” (૧) અથવા તેઓ બધે તિષિકેમાં, ભવનવાસીઓમાં, વાનવ્યન્તરમાં અને વૈમાનિકેમાં ઉત્પન્ન થાય છે. દેવપ્રવેશનકના વિષયમાં વિશેષ કથન નીચે પ્રમાણે છે— ભવનપતિદેવ પ્રવેશનક અસુરકુમારાદિના ભેદથી ૧૦ પ્રકારનું છે. વાનવંતર દેવપ્રવેશનક પિશાચાદિકના ભેદથી ૮ પ્રકારનું છે બધોતિષિક દેવપ્રવેશનક ચન્દ્રાદિકના ભેદથી પાંચ પ્રકારનું વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક કલ્પોપપન્નક અને કલ્પાતીતના ભેદથી બે પ્રકારનું છે. તેમાંથી કલ્પોપપન્નક દેવપ્રવેશનક સૌધર્માદિકના ભેદથી ૧૨ પ્રકારનું છે તથા કલ્પાતીત દેવપ્રવેશનક ગ્રૈવેયક અને અનુત્તર વિમાનના ભેદથી બે પ્રકારનું છે. તેમાંથી ગ્રૈવેયક દેવપ્રવેશનક “હિદ્વિમા હિદ્વિમા” આ અનુસાર અધસ્તનાધસ્તનાદિના ભેદથી નવ પ્રકારનું છે. અને અનુત્તર

અંબુ સર્વેષુ કલ્પોપપન્નકદેવપ્રવેશનકાનાં ભેદા વહવઃ (દ્વાદશ) સન્તીતિ તે સંક્ષે-
પેણ પ્રદર્શ્યન્તે—

દ્વાદશદેવલોકમજ્ઞાનાં સમુચ્ચયરાશિકોષ્ઠકમ્			
અકસંયોગે મજ્ઞાઃ દ્વાદશ	૧૨
અકૈકસ્મિન્ દેવલોકે દ્વયોર્યુગપદ્મગમે દ્વાદશૈવ			૧૨
દ્વિકસંયોગે મજ્ઞાઃ પટ્પષ્ટિ	૬૬
ત્રિકસંયોગે મજ્ઞાઃ વિંશત્યધિકદ્વિશતે	૨૨૦
ચતુષ્કસંયોગે મજ્ઞાઃ પચ્ચનવત્યધિકચતુઃશતાનિ			૪૯૫
પચ્ચકસંયોગે મજ્ઞાઃ દ્વિનવત્યધિકશતત્રયમ્	૩૯૨
પટ્કસંયોગે મજ્ઞાઃ ચતુર્વિંશત્યધિકનવશતાનિ		૯૨૪
સપ્તકસંયોગે મજ્ઞાઃ દ્વિનવત્યધિકસપ્તશતાનિ		..	૭૯૨
અષ્ટકસંયોગે મજ્ઞાઃ પચ્ચનવત્યધિકચતુઃશતાનિ			૪૯૫
નવકસંયોગે મજ્ઞાઃ વિંશત્યધિકદ્વિશતે	૨૨૦
દશકસંયોગે મજ્ઞાઃ પટ્પષ્ટિઃ	૬૬
અકાદશસંયોગે મજ્ઞાઃ દ્વાદશ	૧૨
દ્વાદશસંયોગે મજ્ઞાઃ અકઃ		૧
સર્વસંમેલને મજ્ઞાઃ સપ્તાધિકસપ્તત્રિશચ્છતાનિ		...	૩૭૦૭

અથ દ્વાદશ દેવલોકાનાં મજ્ઞાઃ પ્રદર્શ્યન્તે—

અકસ્ય ઝીવસ્ય અક સંયોગે દ્વાદશ	૧૨
દ્વયોરૈકૈકસ્મિન્ સ્થાને યુગપદ્મગમે દ્વાદશ	૧૨
દ્વયોર્દ્વિકસંયોગે મજ્ઞાઃ	૬૬
સર્વે અષ્ટાધિક સપ્તતિમજ્ઞાઃ	૭૮

પ્રવેશનક વિજયાદિ કે ભેદ સે પાંચ ૫ પ્રકાર કા હૈં ઇન સવ પ્રવેશનકોં
મેં કલ્પોપપન્નક દેવ પ્રવેશનકોં કે ભેદ વહુત (૧૧) હૈં વે સંક્ષેપસે
ટીકામેં દિયે હુવે કોઈક મેં દિયા હૈં— ઝિજ્ઞાસુ વહાં સે સમઝ લેવેં

દ્વાદશ દેવલોકોંકે મજ્ઞા હસ પ્રકારસે હૈં—

અક ઝીવ કે અક સંયોગ મેં	...	૧૨ મંગ
ટોકે અક અક સ્થાન મેં અક સાથે ઝાને મેં	૧૨ ,,

વિમાન દેવપ્રવેશનક વિજય વગેરનાં લેહથી પાંચ પ્રકારનું છે. આ બધાં
પ્રવેશનકોમાંથી કલ્પોપપન્નક દેવપ્રવેશનકોના લેહ વધારે (૧૨) છે, તે
બતાવવાનો કોઈ ટીકામાં સંક્ષિપ્તમાં બતાવવામાં આવેલ છે તે જિજ્ઞાસુઓએ
ત્યાંથી સમજી લેવું.

આર દેવલોકના ભંગ આ પ્રમાણે છે—

એક જીવના એક સંયોગમાં	૧૨ ભંગ
બન્ને પ્રત્યેક સ્થાનમાં એક સાથે જવાથી	૧૨ ,,

त्रयाणाम्—एकसंयोगे भङ्गाः द्वादश		१२
द्विकसंयोगे भङ्गाः द्वात्रिंशदधिकशतम्		१३२
त्रिकसंयोगे भङ्गाः विंशत्यधिक शतद्वयम्		२२०
सर्वसंमेलने चतुष्पष्ट्यधिकशतत्रयभङ्गाः		३६४
चतुर्णाम् — एक संयोगे द्वादश भङ्गाः		१२
द्विकसंयोगे — अष्टनवत्यधिकशतभङ्गाः		१९८
त्रिक संयोगे — षष्ट्यधिक षट्शतभङ्गाः		६६०
चतुष्कसंयोगे — पञ्चनवत्यधिक चतुःशतभङ्गाः		४९५
सर्वसंमेलने — पञ्चषष्ट्यधिक त्रयोदश शतभङ्गाः		१३६५
दोके द्विक संयोग में	...	६६ ,
		७८ ,
तीन के एक संयोग में	..	१२ भंग
तीन के द्विक संयोग में	१३२ ,
तीन के त्रिक संयोग में	२२० ,
		३६४ ,
चार के एक संयोग में	१२ भंग
चार के द्विक संयोग में	...	१९८ ,
चार के त्रिक संयोग में	...	६६० ,
चार के चतुष्क संयोग में	...	४९५ ,
		१३६५ भंग
येना द्विक संयोगमां	६६ ,
		७८ भंग
त्रयुना त्रिक संयोगमां	१२ भंग
,, द्विक संयोगमां	१३२ ,
,, त्रिक संयोगमां	२२० ,
		३६४ ,
चारना त्रिक संयोगमां	१२ ,
द्विक संयोगमां	१६८
,, त्रिक संयोगमां	...	६६० ,
,, चतुष्क संयोगमां	४९५ ,
		१३६५ भंग

पञ्चानाम् -- एकसंयोगे द्वादश भङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे -- चतुष्पष्ट्यधिकैकशतभङ्गाः	१६४
त्रिक संयोगे -- त्रिंशत्यधिक त्रयोदश शतभङ्गाः	१३२०
चतुष्कसंयोगे - अशीत्यधिकैकोन त्रिंशति शतभङ्गाः	१९८०
पञ्चक संयोगे -- द्विनवत्यधिकाष्टशतभङ्गाः	८९२
<hr/>	
सर्वसंमेलने अष्टपष्ट्यधिक त्रिचत्वारिंशच्छतभङ्गाः	४३६८
षण्णाम् एकसंयोगे द्वादशभङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे त्रिंशदधिकशतत्रयभङ्गाः	३३०
त्रिक संयोगे द्वादश शतभङ्गाः	१२००
चतुष्कसंयोगे पञ्चाशदधिकैकोनपञ्चाशच्छतभङ्गाः	४९५०

पांचों के एक संयोग में	१२ भंग
„ द्विक संयोग में	२६४ „
„ त्रिक संयोग में	१३२० „
„ चतुष्क संयोग में	१९८० „
„ पंचक संयोग में	८९२ „
			<hr/>
			४३६८ भंग

छहके एक संयोग में	१२ भंग
छहके द्विक संयोग में	३३० „
„ त्रिक संयोग में	२२०० „
„ चतुष्क संयोग में	४९५० „

पांचना एक संयोगमां	१२ ल'ग
„ द्विक संयोगमां	२६४ „
„ त्रिक संयोगमां	१३२० „
„ चतुष्क संयोगमां	१९८० „
„ पंचक संयोगमां	८९२ „

४३६८ ल'ग

छना एक संयोगमां	१२ ल'ग
„ द्विक संयोगमां	३३० „
„ त्रिक संयोगमां	१२०० „
„ चतुष्क संयोगमां	४९५० „

पञ्चकसंयोगे चतुर्विंशत्यधिकनवशतभङ्गाः	९२४
षट्कसंयोगे षष्ट्यधिकैकोनपञ्चाशच्छतभङ्गाः	४९६०
सर्वसंमेलने षट्सप्तत्युत्तरत्रिशताधिकद्वादशसहस्रभङ्गाः	१२३७६
सप्तानाम् एकसंयोगे द्वादशभङ्गाः	१२
द्विकसंयोगे षण्णवत्यधिकत्रिशतभङ्गाः	३९६
त्रिकसंयोगे त्रयस्त्रिंशच्छतभङ्गाः	३३००
चतुष्कसंयोगे नवशताधिक नवसहस्रभङ्गाः	९९००
पञ्चकसंयोगे अशीन्युत्तराष्ट्रशताधिकैकादशसहस्राणि	११८८०
षट्कसंयोगे चतुश्चत्वारिंशदधिक पञ्च पञ्चाशच्छतभङ्गाः	५५४४
सप्तसंयोगे द्विनवत्यधिकसप्तशतभङ्गाः	७९२
सर्वसंमेलने चतुर्विंशत्युत्तराष्ट्रशताधिकैकत्रिंशत्सहस्राणि	३१८२४

छहके पंचक संयोग में	९२४	”
छहके षट्कसंयोग में	४९६०	”
			१२३७६	भंग
सातोंके एकसंयोग में	१२	भंग
सातोंके द्विकसंयोग में	३९६	”
सातों के त्रिकसंयोग में	३३००	”
सातों के चतुष्कसंयोग में	९९००	”
सातों के पंचकसंयोग में	११८८०	”
सातों के षट्क संयोग में	५५४४	”
सातों के सप्तकसंयोग में	७९२	”
			३१८२४	भंग

” पंचक संयोगमां	६२४	”
” षट्क संयोगमां	४९६०	”
सातनां एक संयोगमां	१२३७६	भंग
” द्विक संयोगमां	३९६	”
” त्रिक संयोगमां	३३००	”
” चतुष्क संयोगमां	९९००	”
” पंचक संयोगमां	११८८०	”
” षट्क संयोगमां	५५४४	”
” सप्तक संयोगमां	७९२	”

३१८२४ भंग

અથાગ્રે સંક્ષેપેણ મહાયોગાઃ પ્રદર્શ્યન્તે एवम् एषां पूर्वोक्तानां चतुर्विंशत्यु-
त्तराष्टशताधिकैकत्रિंशत्सहस्राणाम् (૩૧૮૨૪)

एकोनविंशतिगुणितानाम् अष्टभिर्भागे हृते अष्टानां जीवानामष्टसु संयोगेषु
द्व्यशीत्युत्तरपञ्चशताधिक पञ्चसप्ततिसहस्राणि ૭૫૫૮૨ મહ્ના ભવન્તિ ।

पूर्वोक्तसंख्यायाः (૭૫૫૮૨) વિશતિગુણિતાયા નવભિર્ભાગે હ્રતે નવાનાં
જીવાનાં નવસુ સંયોગેષુ પચ્ચ્યુત્તરનવશતાધિક સપ્તષષ્ટિસહસ્રાધિકૈકલક્ષમહ્નાઃ
(૧૬૭૧૬૦) ભવન્તિ ।

पूर्वोक्तसंख्यायाः (૧૬૭૧૬૦) एकविंशतिगुणितया दशभिर्भागे हृते
दशानां जीवानाम्, दशसु संयोगेषु षोडशोत्तरसप्तशताधिकद्विपञ्चाशत्सहस्रोत्तर-
लक्षत्रयमह્નાઃ (૩૫૨૭૧૬) ભવન્તિ ।

पूर्वोक्तसंख्याया (૩૫૨૭૧૬) द्वाविंशतिगुणितया एकादशभिर्भागे हृते
एकादशानां जीवानाम् एकादशसु संयोगेषु द्वात्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकपञ्च-
सहस्रोत्तरसप्तलक्षमह્નાઃ (૭૦૫૪૩૨) ભવન્તિ ।

અથ સંક્ષેપ સે આગે કે મંગ દિશ્વાયે જાતે હૈં-૩૧૮૨૪ મેં ૧૧
સે ગુણા કરને પર ઔર આગત રાશિ મેં ૮કા ભાગ દેને પર આઠ જીવો
કે આઠ સંયોગોં મેં સવ કુલ મંગ ૭૫૫૮૨ હોતે હૈં ૭૫૫૮૨ મેં ૨૦
કા ગુણા કરને પર ઔર આગત જીવરાશિ મેં ૯ કા ભાગ દેને પર
નૌ જીવોં કે ૯ સંયોગોં મેં ૧૬૭૧૬૦ મંગ હોતે હૈં ૧૬૭૧૬૦ મેં ૨૧
કા ગુણા કરને પર ઔર આગત રાશિ મેં ૧૦ કા ભાગ દેને પર ૧૦
જીવોં કે દશ સંયોગોં મેં ૩૫૨૭૧૬ મંગ હોતે હૈં । ૩૫૨૭૧૬ મેં ૨૨
કા ગુણા કરને પર ઔર આગત રાશિ મેં ૧૧ કા ભાગ દેને પર ૧૧
જીવોં કે ગ્યારહ=સંયોગોં મેં ૭૦૫૪૩૨ મંગ હોતે હૈં । इन ૭૦૫૪૩૨

હવે પછીના ભંગોને સંક્ષિપ્તમાં બતાવવામાં આવે છે—૩૧૮૨૪ ને
૧૬ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૮ વડે ભાગવાથી આઠ જીવોના આઠ સંયોગોમાં
કુલ ૭૫૫૮૨ ભંગ આવે છે. ૭૫૫૮૨ ને ૨૦ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૯
વડે ભાગવાથી નવ જીવોના નવ સંયોગમાં કુલ ૧૬૭૧૬૦ ભંગ આવે છે.
૧૬૭૧૬૦ ને ૨૧ વડે ગુણીને ગુણાકારને ૧૦ વડે ભાગવાથી ૧૦ જીવોના
દશ સંયોગોમાં કુલ ૩૫૨૭૧૬ ભંગ આવે છે. ૩૫૨૭૧૬ ને ૨૨ વડે
ગુણીને ગુણાકારને ૧૧ વડે ભાગવાથી ૧૧ જીવોના અગિયાર સંયોગોમાં
કુલ ૭૦૫૪૩૨ ભંગ આવે છે, તે ૭૦૫૪૩૨ ને ૨૩ વડે ગુણીને ગુણાકારને

पूर्वोक्तसंख्यायाः (७०५४३२) त्रयोविंशतिगुणितायाः द्वादशभिर्भागे हते द्वादशानां जीवानां द्वादशसु संयोगेषु अष्टसप्तत्युत्तर द्वि पञ्चाशत्सहस्राधिकत्रयो-
दशलक्षभङ्गाः (१३५२०७८) भवन्ति ।

एवं द्वादशानां जीवानां द्वादशदेवलोकपर्यन्तं भङ्गाः प्रदर्शिताः पुनश्च बहुश्रुताद् विज्ञाय अग्रेऽपि भङ्गाः ज्ञातव्याः संबोध्याः संयोजनीयाः ग्रन्थविस्तर-
भयाद् विरम्यते ।

अथ देवलोकमाश्रित्य सुगमबोधार्थं कतिपया भङ्गाः प्रदर्श्यन्ते—

द्वादशदेवलोकसम्बन्धेन एकसंयोगे भङ्गाः द्वादश १२ द्वयोर्युगपद् एकै
कस्मिन् देवलोकं गमनेन द्वादशैव ।

में २३ का गुणा करने पर और आगत राशि में १२ का भाग देने पर १२ जीवों के १२ संयोगों में १३५२०७८ भंग होते हैं । इस प्रकार ये १२ जीवों के द्वादश देवलोक पर्यन्त भंग दिखाये हैं, इनके आगे के भंग बहु ज्ञानीजन से जानकर अपनी बुद्धि से लगा लेना चाहिये शास्त्र का विस्तार बढ़ जाने के भय से हमने उन्हें यहां नहीं लिखा है । देवलोक को आश्रित करके सुगम रूपसे बोध के निमित्त यहां कितनेक भंग दिखलाते हैं—

द्वादश देवलोक के सम्बन्ध से एकसंयोग में १२ भंग दो के एक साथ एक एक देवलोक में गमन से १२ भंग.

एकका प्रथम देवलोक में गमन दूसरे का तृतीय देवलोक में गमन

१२ वडे लागवाथी १२ लुवेना १२ संयोगोभां कुल १३५२०७८ भंग आवे छे. आरीते भार लुवेना भारभा देवलोक पर्यन्तना भंग भताववामां आव्या छे. त्यारपछीना भंगो (१३ अने १३ करतां वधारे लुवेना भंगो) बहु ज्ञानी साधुओ पासेथी लणी लेवा. शास्त्रना विस्तार वधी जवाना लयथी अही ते भंगो प्रकट कया नथी. देवलोकने आश्रित करीने सुगमरूपे सम-
भववाने माटे अही कटकाक भंग भताववामां आवे छे—

द्वादश (भार) देवलोकना संबधथी ओक संयोगभां १२ भंग जेना ओक साथे ओक ओक देवलोकभां गमनथी १२ भंग.

ओकनुं प्रथम देवलोकभां गमन जीजानुं थोथा देवलोकभां गमन आ

દ્વિકસંયોગે—

एकः प्रथमे देवल्लोके एको द्वितीये एकः प्रथमे देवल्लोके एकस्तृतीये एकः
प्रथमे देवल्लोके एकश्चतुर्थे एवं क्रमेण प्रथमदेवल्लोकप्राधान्ये एकादशभङ्गाः ११
तथाहि—

૧-૨

૧-૩

૧-૪

૧-૫

૧-૬

૧-૭

૧-૮

૧-૯

૧-૧૦

૧-૧૧

૧-૧૨

इत्येकादश

द्वितीयदेवल्लोकप्राधान्ये दश भङ्गाः

૨-૩

૨-૪

૨-૫

૨-૬

૨-૭

૨-૮

૨-૯

૨-૧૦

૨-૧૧

૨-૧૨

इति दश

अनया रीत्या तृतीयदेवल्लोकप्राधान्ये नव भङ्गाः । चतुर्थदेवल्लोकप्राधान्ये
अष्ट भङ्गाः ८ । पञ्चम देवल्लोकप्राधान्ये सप्तभङ्गाः । ७ षष्ठ देवल्लोकप्राधान्ये
षड् भङ्गाः ६ । सप्तमदेवल्लोकप्राधान्ये पञ्च ५) अष्टमदेवल्लोकप्राधान्ये
चत्वारो भङ्गाः ४) नवमदेवल्लोकप्राधान्ये त्रयो भङ्गाः ३) दशमदेवल्लोकप्राधान्ये

एक का प्रथम में दूसरे के चतुर्थ इस क्रम से प्रथम देवल्लोककी प्रधानतामें
११ भंग होते हैं—

एक जीवका प्रथम देवल्लोक में गमन दूसरेका द्वितीय देवल्लोक में गमन
द्वितीय देवल्लोककी प्रधानता में १० भंग होता है—

इस रीतिसे तृतीय देवल्लोककी प्रधानता में ९ भंग, चतुर्थ देवल्लोक
की प्रधानतामें ८ भंग, पंचमदेवल्लोककी प्रधानतामें ७ भंग, छठे
देवल्लोककी प्रधानतामें ६ भंग, सप्तम देवल्लोककी प्रधानतामें ५ भंग,

ક્રમ અનુસાર પ્રથમ દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૧૧ ભંગ.

દ્વિક સંયોગમાં—

એક જીવનું પ્રથમ દેવલોકમાં ગમન બીજાનું બીજા દેવલોકમાં ગમન
એકનું પ્રથમ દેવલોકમાં ગમન બીજાનું ત્રીજા દેવલોકમાં ગમન.

આ વાતને ટીકામાં આપેલા ઠેઠા દ્વારા સ્પષ્ટ કરી છે.

આ રીતે ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૯ ભંગ, ચોથા દેવલોકની પ્રધા-
નતાથી ૮ ભંગ, પાંચમા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૭ ભંગ, છઠ્ઠા દેવલોકની
પ્રધાનતાથી ૬ ભંગ, સાતમા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૫ ભંગ, આઠમા દેવ-

દ્વૌ મજ્ઞૌ ૨) એકાદશદેવલોકપ્રાધાન્યે એકાદશે દ્વાદશેચેતિ એકો મજ્ઞ ૧ ।
 એવમ્ ૧૧-૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧=૬૬ સર્વસંમેલને એકૈકસ્ય
 એકૈકદેવલોકાગમને દ્વિકસંયોગે સર્વેષ્ટષષ્ટિ મજ્ઞાઃ ૬૬ ભવન્તીતિ । ૨

ત્રયાણાં જીવાનાં યુગપદ્ધાવેન એકૈકદેવલોકગમનેન એકસંયોગે પ્રથમ-
 દેવલોકાદારભ્ય દ્વાદશદેવલોકપર્યન્તં દ્વાદશમજ્ઞાઃ ૧૨ ભવન્તિ । ત્રયાણાં જીવાનાં
 દ્વિકસંયોગે દ્વાત્રિશદધિકૈકશતમજ્ઞાઃ ૧૩૨ સન્તિ

તથાહિ—એકઃ પ્રથમે દેવલોકે દ્વૌ દ્વિતીયે દેવલોકે ૧ એવમ્-એકઃ-

પ્રથમે દેવલોકે દ્વૌ તૃતીયે દેવલોકે ૨) इत्यादि । ते एव प्रदर्शयन्ते-

એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ	એકઃ દ્વૌ
૧-૨	૧-૩	૧-૪	૧-૫	૧-૬	૧-૭
૧-૩	૧-૪	૧-૫	૧-૬	૧-૭	૧-૮
૧-૪	૧-૫	૧-૬	૧-૭	૧-૮	૧-૯
૧-૫	૧-૬	૧-૭	૧-૮	૧-૯	૧-૧૦
૧-૬	૧-૭	૧-૮	૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧
૧-૭	૧-૮	૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨
૧-૮	૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨	
૧-૯	૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨		
૧-૧૦	૧-૧૧	૧-૧૨			
૧-૧૧	૧-૧૨				
૧-૧૨					

૧૧

૧૦

૯

૮

૭

૬

અષ્ટમ દેવલોકકી પ્રધાનતામે ૪ ભંગ નવવે દેવલોકકી પ્રધાનતામે ૩
 ભંગ, દશવે દેવલોકકી પ્રધાનતામે ૨ ભંગ, ૧૧ વે દેવલોકકી પ્રધાન-
 તામે ૧ ભંગ હસ પ્રકાર ૧૧-૧૦-૯-૮-૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧=૬૬
 ભંગ હોતે હૈ—

ત્રીન જીવોં કે એક સાથ એક એક દેવલોકમેં જાનેસે એકસંયોગી
 પ્રથમ દેવલોકસે લગાકર ૧૨ વેં દેવલોક તક ૧૨ ભંગ । ત્રીન જીવોંકે
 દ્વિકસંયોગમેં ૧૩૨ ભંગ હોતેહૈ । હનકા કોષ્ટક ટીકા મેં દિયાહૈ વહીંસે
 સમજ લેવેં--

લોકની પ્રધાનતાથી ૪ ભંગ, નવમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૩ ભંગ, દશમાં
 દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૨ ભંગ અને અગિયારમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૧
 ભંગ બને છે, આ પ્રમાણે કુલ ભંગા ૧૧+૧૦+૯+૮+૭+૬+૫+૪+૩+૨+૧=
 ૬૬ થાય છે

ત્રણ જીવોનાં એક સાથે એક એક દેવલોકમાં ગમનથી—પહેલા દેવ-
 લોકથી ૧૨ માં દેવલોક સુધીના દેવલોક ગમનથી—એક સંયોગી ૧૨ ભંગ
 બને છે. ત્રણ જીવોના દ્વિકસંયોગમાં નીચે પ્રમાણે ૧૩૨ ભંગ બને છે—

एकः द्वौ	एकः द्वौ	एकः द्वौ	एकः द्वौ	एकः द्वौ
१-८	१-९	१-१०	१-११	१-१२
१-९	१-१०	१-११	१-१२	
१-१०	१-११	१-१२		१
१-११	१-१२		२	
१-१२		३		
	४			
५				

एवं सर्वे षट्षष्टिः ६६ भङ्गाः भवन्ति । एवमेव ' द्वौ-एकः ' इति विपरीतक्रमेणापि षट्षष्टिर्भङ्गाः ६६ भवन्ति, एवम्-६६-६६=१३२ । त्रयाणां जीवानां द्विकसंयोगे सर्वे द्वात्रिंशदधिकैकशतभङ्गाः १३२ भवन्तीति । अथाग्रे त्रयाणां जीवानाम् द्विकसंयोगे विंशत्यधिकद्विशतभङ्गाः । २२० प्रदर्श्यन्ते-
अथ प्रथमदेवलोकप्राधान्येन त्रयाणां त्रिकसंयोगे पञ्चपञ्चाशद्भङ्गाः ५५ भवन्ति तथाहि-

१-२-३	१-३-४	१-४-५	१-५-६	१-६-७	१-७-८
१-२-४	१-३-५	१-४-६	१-५-७	१-६-८	१-७-९
१-२-५	१-३-६	१-४-७	१-५-८	१-६-९	१-७-१०
१-२-६	१-३-७	१-४-८	१-५-९	१-६-१०	१-७-११
१-२-७	१-३-८	१-४-९	१-५-१०	१-६-११	१-७-१२
१-२-८	१-३-९	१-४-१०	१-५-११	१-६-१२	
१-२-९	१-३-१०	१-४-११	१-५-१२		इति पञ्च
१-३-१०	१-३-११	१-४-१२		इति षट्	१-९-१०
१-३-११	१-३-१२		इति सप्त	१-८-९	१-९-११
१-३-१२		इत्येष्टौ		१-८-१०	१-१-१२
	इति नव			१-८-११	इति त्रयः
इति दश				५-८-१२	१-१०-११
				इति चत्वारः	१-१०-१२

इति द्वौ

ये ૬૬ ભંગ ત્રણ જીવોંકે દ્વિકસંયોગ મેં હુએ હેં ।

ये ૬૬ ભંગ "૧-૨" इस क्रमसे विचारने पर हुए हैं और जब

इसी क्रमको "२-१" इस विपरीततासे विचारते हैं तब भी ૬૬ ભંગ होते हैं । दोनोंका जोड़ ૧૩૨ होता है. इस तरहसे तीन जीवोंके द्विक संयोगमें ये ૧૩૨ ભંગ होते हैं ।

આ રીતે ત્રણ જીવોના દ્વિકસંયોગમાં ઉપર સુચ્ચ ૬૬ ભંગો અને છે. "૧-૨" આ ક્રમથી વિચારતા આ ૬૬ ભંગ બન્યા છે હવે જો તેમને વિપરીત ક્રમથી જોઈએ કે "૨-૧" આ ક્રમથી વિચારવામાં આવે તો એ રીતે બીજાં ૬૬ ભંગ બને છે. આ રીતે ત્રણ જીવોના દ્વિકસંયોગથી કુલ ૬૬+૬૬=૧૩૨ ભંગ બને છે. હવે ત્રણ જીવોના ત્રિક સંયોગી ૨૨૦ ભંગો નીચે પ્રકટ કરવામાં આવે છે—

૧-૧૧-૧૨ इत्येको भङ्गः १

इत्येवं सर्वे पञ्चपञ्चाशद् भङ्गाः ५५ भवन्ति ।

अनया रीत्या त्रिकसंयोगे 'प्रथमद्वितीये' इत्येव प्रथमद्वितीयदेवलोक-
प्राधान्ये दश भङ्गाः १०। प्रथमे तृतीये चतुर्थे इत्येवं प्रथम-तृतीय देवलोकप्राधान्ये
त्रय भङ्गाः ९। एवं प्रथमचतुर्थदेवलोकप्राधान्ये अष्ट भङ्गाः ८। प्रथम पञ्चमदेवलोक-
प्राधान्ये सप्तभङ्गाः ७। प्रथमषष्ठदेवलोकप्राधान्ये षड् भङ्गाः ६। प्रथम सप्तम
देवलोकप्राधान्ये पञ्च भङ्गाः ५। प्रथमाष्टमदेवलोकप्राधान्ये चत्वारो भङ्गाः ४
प्रथमनवमदेवलोकप्राधान्ये त्रयो भङ्गाः ३।

अब आगे तीन जीवोंके त्रिक संयोगमें २२० भंग दिखाये जाते हैं-
प्रथम देवलोककी प्रधानतासे तीन जीवोंके त्रिक संयोगमें ५५ भंग होते हैं-
इस प्रकार १०, ९, ८, ७, ६, ५, ४, ३, २, १ का जोड़ ५५ पचपन
आ जाता है।

इस रीतिसे त्रिकसंयोगमें “प्रथम १, द्वितीय २, तृतीय ३ में”
प्रथम द्वितीय देवलोककी प्रधानतामें १० भंग हुए हैं। “प्रथम, तृतीय
चतुर्थ देवलोककी प्रधानतामें ९ भंग हुए हैं। इसी तरह से १-४-५ में
प्रथम चतुर्थ देवलोककी प्रधानतासे ८ भंग हुए हैं। १-५-६ में प्रथम पंचम
देवलोककी प्रधानतासे ७ भंग हुए हैं। १-६-७ में प्रथम छठे देवलोक
की प्रधानतासे ६ भंग हुए हैं। १-७-८ में प्रथम सप्तम देवलोककी
प्रधानतासे ५ भंग हुए हैं। १-८-९ में प्रथम अष्टम देवलोककी प्रधा-
नतासे ४ भंग हुए हैं। १-९-१० में प्रथम नवमे देवलोककी प्रधानता

પહેલા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ત્રિક સંયોગી ભંગો ૧૦+૯+૮+૭+૬+
૫+૪+૩+૨+૧=૫૫ થાય છે.

એ રીતે ત્રણ દેવોમાંથી એક પહેલા દેવલોકમાં, એક બીજા દેવલોકમાં
અને એક ત્રીજા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. આ પહેલા ત્રિકસંયોગી ભંગ
બન્યો. એજ પ્રમાણે બીજા ભંગો પણ સમજવા.

આથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે પહેલા અને બીજા દેવલોકની પ્રધા-
નતામાં ૧૦ ભંગ બને છે. પહેલા અને ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૯ ભંગ
બને છે, પહેલા અને ચોથા દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૮ ભંગ બને છે. પહેલા
અને પાંચમાં દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૭ ભંગ બને છે. પહેલા અને છઠ્ઠા
દેવલોકની પ્રધાનતામાં ૬ ભંગ છે. પહેલા અને સાતમા દેવલોકની પ્રધાન-
તાથી ૫ ભંગ, પહેલા અને આઠમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૪ ભંગ, પહેલા
અને નવમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૩ ભંગ, પહેલા અને દસમાં દેવલોકની

પ્રથમદશમદેવલોકપ્રાધાન્યે દ્વૌ મજ્ઞૌઃ ૨ । પ્રથમૈકાદશદેવલોકપ્રાધાન્યે
एको भङ्गः १ । एवम्-१०-९-८-७-६-५-४-३-२-१=५५ । सर्वसंमे-
लने प्रथमदेवलोकप्राधान्येन त्रिकसंयोगे सर्वे पञ्चाशद् ५५ भङ्गा भवन्तीति ।

अथ द्वितीयदेवलोकप्राधान्ये भङ्गानाह - द्वितीयतृतीयदेवलोकप्राधान्ये
'द्वितीये तृतीये चतुर्थे' अनया तयारी नव भङ्गाः ९ । द्वितीयचतुर्थदेवलोक
प्राधान्ये अष्ट भङ्गाः ८ । द्वितीयपञ्चमदेवलोकप्राधान्ये सप्तभङ्गाः ७ ।
द्वितीय-षष्ठदेवलोकप्राधान्ये षट् भङ्गाः ६ । द्वितीयसप्तमदेवलोकप्राधान्ये पञ्च
भङ्गाः ५ । द्वितीयाष्टमदेवलोकप्राधान्ये चत्वारो भङ्गाः ४ । द्वितीय नवम

સે ૩ ભંગ હુવે છે । ૧-૧૦-૧૧ મેં પ્રથમ દશવેં દેવલોકની પ્રધાનતાસે
૨ ભંગ હુવે છે । ૧-૧૧-૧૨ મેં પ્રથમ ઓર ૧૧ વેં દેવલોકની પ્રધાનતાસે
૧ ભંગ હુઆ છે ।

अथ द्वितीय देवलोककी प्रधानतासे भंगो को कहा जाता है-
द्वितीय तृतीय देवलोककी प्रधानता होने पर द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ'
इस रीतिके अनुसार ९ भंग होते हैं, द्वितीय चतुर्थ देवलोककी प्रधा-
नता होने पर ७ भंग होते हैं । द्वितीय और छठे देवलोककी प्रधानता
होने पर ६ भंग होते हैं । द्वितीय और सप्तम देवलोककी प्रधानता
होने पर ५ भंग होते हैं । द्वितीय और आठवें देवलोककी प्रधानता
होने पर ४ भंग होते हैं । द्वितीय और नौवें देवलोककी प्रधानता
होने पर ३ भंग होते हैं । द्वितीय और दशवें देवलोककी प्रधानता

પ્રધાનતાથી ૨ ભંગ અને પહેલા અને અગિયારમાં દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૧
ભંગ અને છે.

હવે બીજા દેવલોકની પ્રધાનતાથી બનતા ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવે છે.

બીજા અને ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાથી ૬ ભંગ,

” ” પાંચમાં ” ” ૭ ”

” ” સાતમાં ” ” ૫ ”

” ” નવમાં ” ” ૩ ”

” ” અગિયારમાં ” ” ૧ ભંગ થાય છે.

બીજા અને ચોથાની પ્રધાનતાથી ૮ ભંગ

” ” છઠાની ” ” ૬ ”

” ” આઠમાંની ” ” ૪ ”

” ” દશમાંની ” ” ૨ ”

દેવલોકપ્રાધાન્યે ત્રયો મજ્ઞાઃ ૩ । દ્વિતીયદશમદેવલોકપ્રાધાન્યે દ્વૌ મજ્ઞૌ ૨ । દ્વિતીયૈકાદશદ્વાદશેતિ-एको भङ्गः १ ।

एवम् ९-८-७-६-५-४-३-२-१=४५ सर्वसंमेलने द्वितीयदेवलोक प्राधान्येन त्रिकसंयोगे पञ्चचत्वारिंशद् भङ्गाः ४५ भवन्तीति ।

अनया रीत्या-तृतीयदेवलोकप्राधान्ये ८-७-६-५-४-३-२-१=३६ । सर्वे षट्त्रिंशद् भङ्गाः ३६ भवन्ति । चतुर्थदेवलोकप्राधान्ये ७-६-५-४-३-२-१=२८ । सर्वे अष्टाविंशतिर्भङ्गाः भवन्ति । पञ्चमदेवलोकप्राधान्ये ६-५-४-३-२-१=२१ । सर्वे एकविंशति भङ्गाः २१ भवन्ति । षष्ठदेवलोकप्राधान्ये

होने पर २ भंग होते हैं । तथा द्वितीय और ११ वे देवलोककी प्रधानता होने पर १ भंग होता है । इनका कोष्टक टीकामें दिया है.

९-८-७-६-५-४-३-२-१ का जोड़ ४५ पैंतालीस होता है ।

इस रीतिके अनुसार तृतीय देवलोककी प्रधानतामें ८, ७, ६, ५, ४, ३, २, १ इतने भंग होते हैं. इनका जोड़ ३६ छत्तीस होता है । अतः तृतीय देवलोककी प्रधानतामें ये ३६ भंग हैं । इनका स्थापना कोष्टक टीकामें दिया है जिज्ञासु वहां से समझ लेंगे ।

चतुर्थ देवलोककी प्रधानतामें ७-६-५-४-३-२-१ इतने भंग होते हैं। इन सबका जोड़ २८ अठ्ठाईस आता है. अतः चतुर्थपञ्चम देवलोककी प्रधानतामें ये २८ भंग हैं । इनकी स्थापना का कोष्टक टीकामें दिया है

पंचम देवलोककी प्रधानतामें ६-५-४-३ २-१ इस प्रकार हकीस होते हैं अतः २१ भंग पंचम देवलोककी प्रधानतासे होते हैं । इनकी स्थापनाका कोष्ठक स्वबुद्धि से स्थापित कर लेना चाहिये ।

બીજા અને અગિયારમાં દેવલોકની પ્રધાનતામાં એક ભંગ બને છે.

આ રીતે બીજા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળાં કુલ ૯+૮+૭+૬+૫+૪+૩+૨+૧=૪૫ ભંગ બને છે. એજ પ્રમાણે ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૮+૭+૬+૫+૪+૩+૨+૧=૩૬ ભંગ છે, ત્રીજા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ભંગોના કોઠા ટીકામાં આપેલ છે જુગાસુએ ત્યાંથી સમજવો.

ચોથા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૭-૬-૫-૪-૩-૨-૧-૨૮ ભંગ બને છે.

એજ પ્રમાણે પાંચમાં દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૬-૫+૪+૩+૨+૧=૨૧ ભંગ બને છે. તે ૨૧ ભંગોના કોઠા બંને જ સમજ લેવો.

૫-૪-૩-૨-૧=૧૫ । સર્વે પञ્ચદશમજ્ઞાઃ ૧૫ ભવન્તિ । સપ્તમદેવલોક-
પ્રાધાન્યે ૪-૩-૨-૧-૧૦ । સર્વે દશમજ્ઞાઃ ૧૦ ભવન્તિ । અષ્ટમદેવલોક-
પ્રાધાન્યે ૩-૨-૧-૬ । સર્વે પદ્મ મજ્ઞાઃ ૬ ભવન્તિ । નવમદેવલોકપ્રાધાન્યે
૨-૧=૩ । સર્વે ત્રયો મજ્ઞાઃ ભવન્તિ । દશમૈકાદશદ્વાદશેતિ-एको भक्तो भवति
૧ એવમ્-૫૫-૪૫-૩૬-૨૮-૨૧-૧૫-૧૦-૬-૩-૧=૨૨૦ ત્રિકસંયોગે
સર્વસંમેલને વિંશત્યધિકદ્વિશતમજ્ઞાઃ ૨૨૦ ભવન્તીતિ । ત્રયાણામેકસંયોગે
૧૨ । દ્વિકસંયોગે ૧૩૨ । ત્રિકસંયોગે ૨૨૦ । એવમ્-૧૨-૧૩૨-૨૨૦=
૩૬૪ સર્વે ત્રયાણાં જીવાનાં ચતુષ્પટ્યધિકત્રિશતમજ્ઞાઃ ૩૬૪ ભવન્તીતિ । એ-
મગ્રેऽપિ ચતુરાદિર્જીવાનાં મજ્ઞાઃ સ્વબુદ્ધ્યા સંયોજનીયાઃ । સામાન્યતઃ સંખ્યામા-
શ્રિત્ય પૂર્વે પ્રદર્શિતા એવેતિ તત્ર વિલોકનીયાઃ ।

છટે દેવલોકની પ્રધાનતા મેં-૫-૪-૩-૨-૧ હતને ભંગ હોતે હૈં
इनका जोड़ १५ आता हैं, छटे देवलोककी प्रधानतामें ये १५ भंग हैं,
इनकी स्थापनाका कोष्ठक अपने आप कल्पित कर लेना चाहिये—

સસમ દેવલોકની પ્રધાનતાસે ૪-૩-૨-૧=૧૦ ભંગ હોતે હૈં ।
આઠવેં દેવલોકની પ્રધાનતામેં ૩-૨-૧=૬ ભંગ હોતે હૈં । નવવેં દેવ-
લોકની પ્રધાનતામેં ૨-૧=૩ ભંગ હોતે હૈં । દશવેં, ગ્યારહવેં ઓર
ચારહવેં દેવલોકકા ૧ ભંગ હોતા હૈં इस प्रकारसे ५५-४५-३६-२८-
२१-१५-१०-६-३-१ मिलकर सब भंग त्रिक संयोगमें तीन जीवोंके
૨૨૦ હો જાતે હૈં । इनके एक संयोगी १२, द्विक संयोगी १३२, त्रिक
संयोगी २२० कुल मिलकर ३६४ भंग तीन जीवोंके होते हैं । इसी
तरहसे आगे भी चार आदि जीवोंके भंग अपनी बुद्धिसे लगा लेना

એજ પ્રમાણે છઠા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૫+૪+૩+૨+૧=૧૫
ભંગ બને છે. તે ૧૫ ભંગોનો કોઠો બને જ સમજી લેવો.

એજ પ્રમાણે સાતમા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૪+૩+૨+૧=૧૦ ભંગ
બને છે.

આઠમા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૩+૨+૧=૬ કુલ ભંગ બને છે.

નવમા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા કુલ ૨+૧=૩ ભંગ બને છે અને
દસમા દેવલોકની પ્રધાનતાવાળા ૧ ભંગ બને છે, આ રીતે ત્રણ જીવોના
ત્રિક સંયોગમાં કુલ ભંગ ૫૫+૪૫+૩૬+૨૮+૨૧+૧૫+૧૦+૬+૩+૧=૨૨૦
બને છે. ત્રણ જીવોના એકસંયોગી ૧૨ ભંગ, દ્વિકસંયોગી ૧૩૨ ભંગ અને
ત્રિકસંયોગી ૨૨૦ ભંગ મળીને કુલ ૩૬૪ ભંગ બને છે. એજ પ્રમાણે ચાર,

અથ દેવપ્રવેશનકમેવાધિકૃત્યાલ્પબહુત્વાદિવક્તવ્યતામાહ—‘ એયસ્સ ણં મંતે ’
 इत्यादि । ‘एयस्स णं मंते ! भवणवासिदेवपवेसणगस्स वाणमंतरदेवपवेसणगस्स’
 गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त ! एतस्य खलु भवनवासिदेवप्रवेशनकस्य वानव्यन्तर
 દેવપ્રવેશનકરય ‘ જોહસિયદેવપવેસણગસ્સ વેમાણિયદેવપવેસણગસ્સ ય કયરે
 કયરેહિતો જાવ વિસેસાહિયા વા ? ’ જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનકસ્ય વૈમાનિકદેવ-
 પ્રવેશનકસ્ય ચ મધ્યે કતરાણિ દેવપ્રવેશનકાનિ કતરેભ્યો દેવપ્રવેશનકેભ્યો યાવંતે
 સ્તોકાનિ વા, વહુકાનિ વા, તુલ્યાનિ વા, વિશેષાધિકાનિ વા ભવન્તિ ? મગવા-
 નાહ—‘ ગંગેયા સવ્વત્થોવા વેમાણિયદેવપવેસણયા ’ હે ગાંગેય ! દેવપ્રવેશનકાનાં
 મધ્યે સર્વસ્તોકાનિ સર્વેભ્યોડલ્પાનિ વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકાનિ વર્તન્તે તદ્દામિનાં
 चाहिये हमने पहिले सामान्य रूपसे संख्याको आश्रित करके इनके
 भर्गोको प्रकट ही कर दिया है ।

અથ દેવપ્રવેશનકો લેકર હસકે અલ્પબહુત્વકો જાનનેકે લિયે
 ગાંગેય પ્રભુસે એસા પૂછતે હૈ—‘ એયસ્સ ણં મંતે ! ભવણવાસિદેવપવે-
 સણગસ્સ વાણમંતરદેવપવેસણગસ્સ ’ હે ભદન્ત ! इन भवनवासी देव-
 પ્રવેશનક મેં, વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનક મેં, જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશનક
 મેં ઓર વૈમાનિકદેવ પ્રવેશનક મેં કૌન પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનકકી
 અપેક્ષા સબ સે કમ હૈ ? કૌન પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનકી અપેક્ષા બહુત
 હૈ ? કૌન પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનકકી અપેક્ષા સમાન હૈ ? ઓર કૌન
 પ્રવેશનક કિસ પ્રવેશનક સે વિશેષાધિક હૈ । હસકે ઉત્તરમેં પ્રભુ કહતે
 હૈ—‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સવ્વત્થોવા વેમાણિયદેવપવેસણયા ’ સબસે
 કમ વૈમાનિક દેવ પ્રવેશનક હૈ, ક્યૌંકિ इनमें जानेवाले जीव तथा इनमें

પાંચ આદિ જીવોના ભંગો પણ પોતાની બાતે જ સમજી લેવા. આગળ
 સામાન્યરૂપે સંખ્યાને આશ્રિત કરીને તેમના ભંગો પ્રકટ કરવામાં આવી ચુક્યા છે.

હવે દેવપ્રવેશનકની અલ્પ-બહુતા બાજુવા માટે ગાંગેય અણુશર મહા
 વીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ એયસ્સ ણં મંતે ! ભવણવાસિદેવપવેસણ-
 ગસ્સ, વાણમંતરદેવપવેસણગસ્સ, ” इत्यादि હે ભદન્ત ! આ ભવનવાસી દેવ-
 પ્રવેશનક, વાનવ્યન્તર દેવ પ્રવેશનક, જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક અને વૈમાનિક
 દેવપ્રવેશનકમાંથી કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં અલ્પ પ્રમાણુ છે ? કયું
 પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં અધિક છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનકની
 સમાન છે ? કયું પ્રવેશનક કયા પ્રવેશનક કરતાં વિશેષાધિક છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સવ્વત્થોવા વેમા-
 નિયદેવપવેસણયા ” વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક સૌથી અલ્પ પ્રમાણુ હોય છે, કારણ

તત્સ્થાનાનાં ચ સર્વેભ્યોઽલ્પત્વાત્ ‘ભવનવાસિદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’
 વૈમાનિકદેવપ્રવેશનકાપેક્ષયા ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તિ
 એવમેવ ‘વાણમંતરદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’ ભવનવાસિદેવપ્રવેશનકાપેક્ષયા
 વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યાતગુણાનિ ભવન્તિ, કિન્તુ ‘જોઈસિયદેવ-
 પ્રવેશણયા સંખેજ્જગુણા’ વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનકાપેક્ષયા જ્યોતિષિકદેવપ્રવેશ-
 નકાનિ સંખ્યેયગુણાનિ ભવન્તીતિ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

નૈરયિકાદિ પ્રવેશનકાલ્પવહુત્વાદિવક્તવ્યતા

મૂલમ્—“ એયસ્સ ણં મંતે ! નેરહ્યપવેસણમ્મસ્સ, તિરિ-
 ક્ખજોણિયપવેસણમ્મસ્સ, મણુસ્સપવેસણમ્મસ્સ, દેવપવેસણમ્મસ્સ
 ય કયરેકયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા વા ? ગંભેયા ! સઘ્વત્થોવા
 મણુસ્સપવેસણયા, નેરહ્યપવેસણયા અસંખેજ્જગુણા, દેવપવે-
 સણયા અસંખેજ્જગુણા તિરિક્ખજોણિયપવેસણયા અસંખે-
 જ્જગુણા ॥ સૂ. ૧૭ ॥

રહે હુણે જીવ બહુત કમ-સવ દેવપ્રવેશનકોંકી અપેક્ષા અલ્પ હોતે
 હૈ. ‘ભવનવાસિ દેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’ વૈમાનિક દેવ પ્રવેશનકકી
 અપેક્ષા ભવનવાસી દેવ પ્રવેશનક અસંખ્યાત ગુણે હૈ, હસી તરહસે
 ‘વાણમંતરદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા’ ભવનવાસી દેવ પ્રવેશનકી
 અપેક્ષા વાનવ્યન્તરદેવપ્રવેશનક અસંખ્યાત ગુણે હૈ. કિન્તુ ‘જોઈ-
 સિયદેવપ્રવેશણયા સંખેજ્જગુણા’ જ્યોતિષિક દેવપ્રવેશનક વાન
 વ્યન્તર દેવ પ્રવેશનકી અપેક્ષા સંખ્યાત ગુણે હૈ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

કે બધા દેવપ્રવેશનકે કરતાં વૈમાનિક દેવપ્રવેશનકમાં જનારા હોવા તથા તેમાં
 રહેનારા હોવા બોધા હોય છે. “ભવનવાસિદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા”
 વૈમાનિક દેવપ્રવેશનક કરતાં ભવનવાસી દેવપ્રવેશનક અસંખ્યાત ગણું હોય
 છે. એજ પ્રમાણે “વાણમંતરદેવપ્રવેશણયા અસંખેજ્જગુણા” ભવનવાસી દેવ-
 પ્રવેશનક કરતાં વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક અસંખ્યાત ગણું હોય છે પરન્તુ
 “જોઈસિયદેવપ્રવેશણયા સંખેજ્જગુણા” વાનવ્યન્તર દેવપ્રવેશનક કરતાં જ્યોતિ-
 ષિક દેવપ્રવેશનક સંખ્યાત ગણું હોય છે. ॥ સૂ. ૧૬ ॥

છાયા—એતસ્ય ચલુ ભદન્ત ! નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય, તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકસ્ય, મનુષ્યપ્રવેશનકસ્ય, દેવપ્રવેશનકસ્ય ચ કતરાણિ કતરેભ્યો યાવત્ વિશેષાધિકાનિવા ? ગાજ્ઞેય ! સર્વસ્તોકાનિ મનુષ્યપ્રવેશનકાનિ નૈરયિકપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ દેવપ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેય ગુણાનિ, તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકાનિ અસંખ્યેયગુણાનિ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

ટીકા—અથ નૈરયિકપ્રવેશનકાદીનામલ્પવહુત્વાદિકમાહ—‘એયસ્સ ણં મંતે ’ ઇત્યાદિ । ‘ એયસ્સ ણં મંતે ! નેરહ્યપવેસણગસ્સ, તિરિક્કજોણિયપવેસણગસ્સ, મણુસ્સપવેસણગસ્સ, દેવપવેસણગસ્સ ય કયરે કયરેહિંતો જાવ વિસેસાહિયા વા ? ’ ગાજ્ઞેય. પૃચ્છતિ—એતસ્ય ચલુ નૈરયિકપ્રવેશનકસ્ય તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકસ્ય મનુષ્યપ્રવેશનકસ્ય દેવપ્રવેશનકસ્ય મધ્યે કતરાણિ પ્રવેશનકાનિ કતરેભ્યઃ પ્રવેશનકેભ્યો યાવત્ અલ્પાનિવા, વહુકાનિ વા, તુલ્યાનિ વા, વિશેષાધિકા-

નૈરયિકાદિ પ્રવેશનક અલ્પ વહુત્વ વક્તવ્યતા—

‘ એયસ્સ ણં મંતે ’ નેરહ્યપવેસણગસ્સ ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—इसके ही जैसा है । केवल ये प्रवेशनक परस्परमें कमती बढ़ती जो कहे गये हैं उसका कारण ऐसा कहा गया है—मनुष्य क्षेत्रमें ही मनुष्य प्रवेशनकोंका सद्भाव होता है और ऐसे जीव बहुत कम होते हैं—इस कारण इन्हें सबसे कम कहा गया है । नैरयिकप्रवेशनकोंको जो असंख्यात गुणा कहा गया है—उसका कारण तद्गामी जीवोंकी असंख्यात गुणता है । इसी तरहसे देवप्रवेशनकोंको जो असंख्यात गुणित कहा गया है उसका भी कारण—तद्गामी जीवोंकी असंख्यात

નૈરયિકાદિ પ્રવેશનકની અલ્પ-બહુત્વ વક્તવ્યતા—

“ એયસ્સ ણં મંતે નેરહ્યપવેસણગસ્સ ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—સૂત્રાર્થ કરતાં વિશેષ અહીં કંઈ પણ કહેવા જેવું નથી. આરે પ્રવેશનકમાં જે પરસ્પરમાં અલ્પતા અને બહુતા પ્રકટ કરવામાં આવી છે તેનું કારણ નીચે પ્રમાણે છે—

મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં જ મનુષ્ય પ્રવેશનકોનો સદ્ભાવ રહે છે, અને તેમાં જનારાં જીવો ઘણાં જ ઓછાં હોય છે. તેથી મનુષ્ય પ્રવેશનકને સૌથી અલ્પ કહ્યું છે. મનુષ્ય પ્રવેશનક કરતાં નૈરયિક પ્રવેશનકમાં જનારાં જીવોની સંખ્યા અસંખ્યાત ગણી હોય છે, તેથી નૈરયિક પ્રવેશનકોને અસંખ્યાત ગણી કહ્યાં છે એજ પ્રમાણે નૈરયિક પ્રવેશનકો કરતાં દેવપ્રવેશનકોમાં જનારાં જીવોની સંખ્યા અસંખ્યાત ગણી હોય છે. તેથી દેવપ્રવેશનકો અસંખ્યાત ગણ્યાં

નિ વા ભવન્તિ ? મગધાનાહ-ગંગેયા ! સન્વત્યોવા મણુસ્તપવેસળયા, નેરઙ્ગ-
પવેસળયા, અસંસ્વેજ્જગુળા, દેવપવેસળયા અસંસ્વેજ્જગુળા, તિરિક્કલજોણિય-
પવેસળયા અસંસ્વેજ્જગુળા ' હે ગાઙ્ગેય ! સર્વસ્તોકાનિ મનુષ્યપ્રવેશનકાનિ ભવન્તિ,
મનુષ્યક્ષેત્રે એવ મનુષ્યપ્રવેશનકાનાં સદ્ભાવાત્, તેષાં ચ સ્તોકત્વાત્, નૈરયિક-
પ્રવેશનકાનિ તુ અસંસ્વેયગુણાનિ ભવન્તિ, તદ્ગામિનાં તત્રાસંસ્વયાતગુણત્વાત્ '
તથૈવ તિર્યગ્યોનિકપ્રવેશનકાનિ અસંસ્વેયગુણાનિ ભવન્તિ, તદ્ગામિનામપિ અસં-
સ્વયાતગુણત્વાત્ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

નૈરયિકાદ્યુત્પાદાદિ સાન્તરનિરન્તરતા વક્તવ્યતા ।

મૂલમ્—‘ સંતરં ભંતે ! નેરઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં નેરઙ્ગયા
ઉવવજ્જંતિ, સંતરં અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં અસુરકુ-
મારા જાવ સંતરં વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા
ઉવવજ્જંતિ, સંતરં નેરઙ્ગયા ઉઠ્ઠવઢંતિ, નિરંતરં નેરઙ્ગયા ઉઠ્ઠવઢંતિ,
જાવ સંતરં વાળમંતરા ઉઠ્ઠવઢંતિ, નિરંતરં વાળમંતરા ઉઠ્ઠવઢંતિ
સંતરં જોઙ્ગિયા ચયંતિ, નિરંતરં જોઙ્ગિયા ચયંતિ, સંતરં વેમા-
ણિયા ચયંતિ, નિરંતરં વેમાણિયા ચયંતિ ? ગંગેયા ? સંતરંપિ
નેરઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ નિરંતરંપિ નેરઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, જાવ સંત-
રંપિ થણિયકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ થણિયકુમારા ઉવ-
વજ્જંતિ, નો સંતરંપિ પુઢવિક્કાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરં પુઢવિ-
ક્કાઙ્ગયા ઉવવજ્જંતિ, એવં જાવ વળસ્સઙ્કાઙ્ગયા, સેસા જહા નેર-
ઙ્ગયા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા

ગુણતા હૈ । તથા તદ્ગામી તિર્યગ્યોનિક જીવોંકી અસંસ્વયાતગુણતા
હોનેસે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકાં મી દેવપ્રવેશનકાંકી અપેક્ષા અસંસ્વયાત
ગુણા કહા ગયા હૈ । સૂ. ૧૭ ॥

કહ્યાં છે દેવપ્રવેશનકા કરતાં તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકામાં જનારા જીવોની સંખ્યા
અસંખ્યાત ગણી હોય છે. તે કારણે તિર્યગ્યોનિક પ્રવેશનકા અસંખ્યાત ગણી
કહ્યાં છે. ॥ સૂ. ૧૭ ॥

उववज्जंति, संतरंपि नेरइया उव्वट्ठंति निरंतरंपि नेरइया उव्व-
ट्ठंति, एवं जाव थणियकुमारा, नो संतरं पुढविक्काइया उव्वट्ठंति,
निरंतरं पुढविक्काइया उव्वट्ठंति, एवं जाव वणस्सइकाइया,
सेसा जहा नेरइया, नवरं जोइसियवेमाणिया चयंति, अभिलावो,
जाव संतरंपि वेमाणिया चयंति, निरंतरंपि वेमाणिया चयंति ।
संतो भंते ! नेरइया उववज्जंति, असंतो भंते ! नेरइया उवव-
ज्जंति ? गंगेया ! संतो नेरइया उववज्जंति, नो असंतो नेरइया
उववज्जंति, एवं जाव वेमाणिया । संतो भंते ! नेरइया उव्वट्ठंति ?
असंतो नेरइया उव्वट्ठंति ? गंगेया ? संतो नेरइया उव्वट्ठंति, नो
असंतो नेरइया उव्वट्ठंति, एवं जाव वेमाणिया, नवरं जोइसिय-
वेमाणिएसु चयंति भाणियव्वं । सओ भंते ? नेरइया उववज्जंति,
असओ भंते ? नेरइया उववज्जंति, संतो असुरकुमारा उववज्जंति,
जाव सओ वेमाणिया उववज्जंति, असओ वेमाणिया उववज्जंति,
सओ नेरइया उव्वट्ठंति, असओ नेरइया उव्वट्ठंति, सओ असुर-
कुमारा उव्वट्ठंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, असओ वेमाणिया
चयंति ? गंगेया ? सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया
उववज्जंति, सओ असुरकुमारा उववज्जंति, नो असओ असुरकु-
मारा उववज्जंति जाव सओ वेमाणिया उववज्जंति, नो असओ
वेमाणिया उववज्जंति, सओ नेरइया उव्वट्ठंति, नो
असओ नेरइया उव्वट्ठंति, ! जाव सओ वेमाणिया
चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति । से केवणट्ठेणं

भंते ! एवं वुच्चइ सओ नेरइया उव्वज्जंति, नो असओ नेरइया उव्वज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ? से णूणं गंगेया ! पासेणं अरहया पुरिसादाणीएणं सासए, लोए, वुइए, अणादीए, अणवदग्गे जहा पंचमसए जाव जे लोककइ से लोए, से तेणट्टेणं गंगेया ! एवं वुच्चइ जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति । सयं भंते ! एवं जाणह, उदाहु असयं असोच्चा एए एवं जाणह, उदाहु सोच्चा सओ नेरइया उव्वज्जंति, नो असओ नेरइया उव्वज्जंति,—जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ? गंगेया, सयं एते एवं जाणामि, नो असयं, असोच्चा एते एवं जाणामि, नो सोच्चा, सओ नेरइया उव्वज्जंति, नो असओ नेरइया उव्वज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति । से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ? गंगेया ! केवली णं पुरत्थिमेणं मियंपि जाणइ, अमियंपि जाणइ, दाहिणेणं, एवं जहा सद्दुद्धेसए जाव निव्वुडे नाणे केवलस्स, से तेणट्टेणं गंगेया ! एवं वुच्चइ, तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति । सयं भंते ! नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति, असयं नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति ? गंगेया ! सयं नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति, नो असयं नेरइया नेरइएसु उव्वज्जंति ॥ से केणट्टेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उव्वज्जंति ! गंगेया ! कम्मोदएणं कम्मगुरुयत्ताए कम्म भारियत्ताए कम्मगुरु

संभारियत्ताए, असुभाणं कम्माणं उदएणं असुभाणं कम्माणं
 विवागेणं असुभाणं कम्माणं फलविवागेणं सयंनेरइया नेरइएसु
 उववज्जंति, नो असयंनेरइया नेरइएसु उववज्जंति से तेणट्टेणं
 गंगेया ! जाव उववज्जंति । सयं भंते असुरकुमारा पुच्छा, गंगेया !
 सयं असुरकुमारा जाव उववज्जंति, नो असयं
 असुरकुमारा जाव उववज्जंति । से केणट्टेणं
 तं चेव जाव उववज्जंति ? गंगेया कम्मोदएणं, कम्मोवसमेणं,
 कम्मविगईए, कम्मविसोहीए, कम्मविसुद्धीए, सुभाणं कम्माणं
 उदएणं सुभाणं कम्माणं विवागेणं, सुभाणं कम्माणं फलविवा-
 गेणं सयं असुरकुमारा असुरकुमारत्ताए उववज्जंति, नो असयं
 असुरकुमारत्ताए उववज्जंति, से तेणट्टेणं जाव उववज्जंति ।
 एवं जाव थणियकुमारा । सयं भंते ! पुढविकाइया पुच्छा, गंगेया ?
 सयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया
 जाव उववज्जंति । से केणट्टेणं भंते ? एवं बुच्चइ जाव उवव-
 ज्जंति ? गंगेया ? कम्मोदएणं कम्मगुरुयत्ताए, कम्मभारियत्ताए,
 कम्मगुरुसंभारियत्ताए, सुभासुभाणं कम्माणं उदएणं सुभासु-
 भाणं कम्माणं विवागेणं सुभासुभाणं कम्माणं फलविवागेणं
 सयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया जाव
 उववज्जंति, से तेणट्टेणं उववज्जंति एवं जाव मणुस्सा, वाणमं-
 तरा जोइसिया वेमाणिया जहा असुरकुमारा, से तेणट्टेणं गंगेया ?
 एवं बुच्चइ सयं वेमाणिया जाव उववज्जंति, नो असयं जाव
 उववज्जंति ॥ सू० १८ ॥

छाया—सान्तरं भदन्त ! नैरयिकाः उपपद्यन्ते, निरन्तरं नैरयिका उपपद्यन्ते, सान्तरम् असुरकुमारा उपपद्यन्ते, निरन्तरम् असुरकुमारा यावत् सान्तरं वैमानिका उपपद्यन्ते, निरन्तरं वैमानिका उपपद्यन्ते सान्तरं नैरयिका उद्वर्तन्ते निरन्तरं नैरयिका उद्वर्तन्ते ? यावत् सान्तरं वानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते, निरन्तरं वानव्यन्तरा उद्वर्तन्ते, सान्तरं ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति, निरन्तरं ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति, सान्तरं वैमानिकाश्च्यवन्ति, निरन्तरं वैमानिकाश्च्यवन्ति ? गाङ्गेय ! सान्तरमपि नैरयिका उपपद्यन्ते, निरन्तरमपि नैरयिका उपपद्यन्ते, यावत् सान्तरमपि स्तनितकुमारा उपपद्यन्ते, निरन्तरमपि स्तनितकुमारा उपपद्यन्ते, नो सान्तरमपि पृथिवीकायिका उपपद्यन्ते, निरन्तरं पृथिवीकायिका उपपद्यन्ते, एवं यावत् वनस्पतिकायिकाः शेषा यथा नैरयिकाः यावत् सान्तरमपि वैमानिका उपपद्यन्ते, निरन्तरमपि वैमानिका उपपद्यन्ते, सान्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरमपि नैरयिका उद्वर्तन्ते, एवं यावत् स्तनितकुमारा, नो सान्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, निरन्तरं पृथिवीकायिका उद्वर्तन्ते, एवं यावत् वनस्पतिकायिकाः, शेषा यथा नैरयिकाः, नवरं ज्योतिषिकवैमानिकाश्च्यवन्ति, अभिलापो, यावत् सान्तरमपि वैमानिकाश्च्यवन्ति, निरन्तरमपि वैमानिकाश्च्यवन्ति । सन्तो भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते, असन्तो भदन्त नैरयिका उपपद्यन्ते गाङ्गेय ! सन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, एवं यावत्—वैमानिकाः । सन्तो भदन्त ! नैरयिका उद्वर्तन्ते असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते ? गाङ्गेय ! सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, नो असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, एवं यावत् वैमानिकाः, नवरं ज्योतिषिकवैमानिकेषु च्यवन्ति भणितव्यम् । सन्तो भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते, असन्तो भदन्त ! नैरयिका उपपद्यन्ते, सन्तोऽसुरकुमारा उपपद्यन्ते, यावत् सन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते, असन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते, सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, सन्तोऽसुरकुमारा उद्वर्तन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति ? गाङ्गेय ! सन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, सन्तोऽसुरकुमारा उपपद्यन्ते नो असन्तोऽसुरकुमारा उपपद्यन्ते यावत् सन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो वैमानिका उपपद्यन्ते सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, नो असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, तत् केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते सन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, नो असन्तो नैरयिका उद्वर्तन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति ? तत् नूनं गाङ्गेय ! पश्यता अर्हता पुरुषदानीयेन शाश्वतो लोकः उच्यते अनादिकः अनवयवो यथा पञ्चम-

शतके यावत् यो लोक्ष्यते स लोकः । तत् तेनार्थेन गाङ्गेय ! एवमुच्यते यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, स्वयं भदन्त ! एवं जानासि, उताहो अस्वयम् अश्रुत्वा एतान् एवं जानासि उताहो श्रुत्वा सन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति गाङ्गेय ! स्वयम् एतान् एवं जानामि नो अस्वयम् अश्रुत्वा एतान् एवं जानामि, नो श्रुत्वा सन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते यावत् सन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, तत् केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते तदेव यावत् नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति ? गाङ्गेय ! केवली खलु पौरस्त्येन मितमपि जानाति, अमितमपि जानाति, दक्षिणेन एवं यथा शब्दोद्देशके यावत् निवृत्तं ज्ञानं केवलिनः, तत् तेनार्थेन गाङ्गेय । एवमुच्यते तदेव यावत् नो असन्तो वैमानिकाश्च्यवन्ति, स्वयं भदन्त । नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते, अस्वयं नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते ? गाङ्गेय ! स्वयं नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते, नो अस्वयं नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते, तत् केनार्थेन भदन्त ! एवमुच्यते यावत् उपपद्यन्ते ? गाङ्गेय ! कर्मोदयेन कर्मगुरुकृतया, कर्मभारिकतया, कर्मगुरुसंभारिकतया अशुभानां कर्मणामुदयेन अशुभानां कर्मणां विपाकेन अशुभानां कर्मणां फलविपाकेन स्वयं नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते, नो अस्वयं नैरयिका नैरयिकेषु उपपद्यन्ते, तत् तेनार्थेन गाङ्गेय । यावत् उपपद्यन्ते, स्वयं भदन्त असुर मारा पृच्छा गाङ्गेय स्वयं असुरकुमारा यावत् उपपद्यन्ते नो अस्वयम् असुर कुमारा यावत् उपपद्यन्ते, तत् केनार्थेन तदेव यावत् उपपद्यन्ते ? गाङ्गेय ! मेदियेन कर्मोपशमेन कर्मविगत्या कर्मविशेषणतया कर्मविशुद्ध्या शुभानां कर्मणामुदयेन शुभानां कर्मणां विपाकेन शुभानां कर्मणां फलविपाकेन स्वयम् असुरकुमारा असुरकुमारतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयम् असुरकुमारा असुरकुमारतया उपपद्यन्ते, तत् तेनार्थेन यावत् उपपद्यन्ते, एवं यावत् स्तनितकुमाराः, स्वयं भदन्त ! पृथिवीकायिका, पृच्छा, गाङ्गेय ! स्वयं पृथिवीकायिका यावत् उपपद्यन्ते नो अस्वयं पृथिवीकायिका यावत् उपपद्यन्ते तत् केनार्थेन भदन्त एवमुच्यते यावत् उपपद्यन्ते ? गाङ्गेय ! कर्मोदयेन ! कर्मगुरुकृतया, कर्मभारिकतया, कर्मगुरुसंभारिकतया शुभाशुभानां कर्मणामुदयेन, शुभाशुभानां कर्मणां विपाकेन शुभाशुभानां कर्मणां फलविपाकेन स्वयं पृथिवीकायिका यावत् उपपद्यन्ते नो अस्वयं पृथिवीकायिका यावत् उपपद्यन्ते, तत् तेनार्थेन यावत् उपपद्यन्ते, एवं यावत् मनुष्या वानव्यन्तरज्योतिषिकावैमानिका यथा असुरकुमाराः, तत् तेनार्थेन गाङ्गेय ! एवमुच्यते स्वयंवैमानिका यावत् उपपद्यन्ते, नो अस्वयं यावत् उपपद्यन्ते ॥ सू० १८ ॥

ટીકા—ઇતઃ પૂર્વે પ્રવેશનકમુક્તમ્, તત્પુનરુત્પાદોદ્વર્તનારૂપમિતિ નૈરયિકા-
 દીનાં જીવાનામુત્પાદમુદ્વર્તનાં ચ સાન્તરનિરન્તરતયા પ્રરૂપયિતુમાહ—‘ સંતર-
 મંતે ’ इत्यादि । संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति, निरंतरं नेरइया उववज्जंति ? ’
 गाङ्गेयः पृच्छति—हे भदन्त । किं सान्तरं नैरयिका उपपद्यन्ते ? किंवा निरन्तरं-
 नैरयिका उपपद्यन्ते=उत्पद्यन्ते? एवम् ‘संतरं असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरं असुर-
 कुमारा उववज्जंति जाव संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरंतरं वेमाणिया उववज्जंति’

નૈરયિક ઉત્પાદાદિ સાન્તરનિરન્તરવક્તવ્યતા -

‘ સંતરં મંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—इसके पहिले प्रवेशनक कहा गया है, यह प्रवेशनक
 उत्पाद एवं उद्वर्तनारूप होता है अतः इस सूत्र द्वारा सूत्रकार नैरयिक
 आदि जीवोंका उत्पात और उद्वर्तना सान्तर भी होती है और निरन्तर भी
 होती है इस बातकी प्ररूपणा कर रहे हैं—इसमें गांगेयने प्रभुसे ऐसा
 पूछा है—‘ संतरं भंते ! नेरइया उववज्जंति, निरंतरं नेरइया उववज्जंति’
 हे भदन्त ! नैरयिकोंकी जो उत्पत्ति होती है वह सान्तर-व्यवधान
 सहित होती है या निरन्तर लगातार होती है इसी तरह से ‘ संतरं
 असुरकुमारा उववज्जंति, निरंतरं असुरकुमारा उववज्जंति, जाव
 संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरन्तरं वेमाणिया उववज्जंति ’ असुर-
 कुमार क्या सान्तर उत्पन्न होते हैं या निरन्तर उत्पन्न होते रहते हैं ?

નૈરયિક ઉત્પાદાદિ સાન્તર નિરન્તર વક્તવ્યતા—

“ સંતરં મંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ” इत्यादि—

ટીકાર્થ—આ પહેલાં પ્રવેશનકનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે આ
 પ્રવેશનક ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્તના (નિષ્ક્રમણ) રૂપ હોય છે તેથી સૂત્રકાર
 આ સૂત્રદ્વારા નારક વગેરે જીવોનો ઉત્પાદ અને ઉદ્વર્તના સાન્તર પણ હોય
 છે અને નિરંતર પણ હોય છે. એ વાતની પ્રરૂપણા કરે છે —

આ વિષયને અનુલક્ષીને ગાંગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન
 પૂછે છે કે—“ સંતરં મંતે ! નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નિરન્તરં નેરહયા ઉવવજ્જંતિ ? ”
 હે ભદન્ત ! નારકોની જે ઉત્પત્તિ થાય છે તે સાન્તર (વ્યવધાન સહિત—
 આંતરા સહિત) થાય છે, કે નિરંતર (લગાતાર) થાય છે ?

એજ પ્રમાણે “ સંતરં ” असुरकुमारा उववज्जंति, ‘ નિરંતરં ’ असुरकुमारा
 उववज्जंति, जाव संतरं वेमाणिया उववज्जंति, निरंतरं वेमाणिया उववज्जंति ”

असुरकुमारो शुं सान्तर उत्पन्न थाय છે કે निरन्तर उत्पन्न थाय

તરં વૈમાણિયા ચયંતિ ? ' કિં સાન્તરં વૈમાનિકાન્યવન્તિ ? કિંવા નિરન્તરં વૈમાનિકાન્યવન્તિ ! इति प्रश्नः, यद्यपि नैरयिकादीनामुत्पादादेः सान्तरं निरन्तरं च प्रवेशनकात्पूर्वमपि प्ररूपितमेवेति पुनस्तत्प्ररूपणं व्यर्थमिव प्रतिभाति, तथापि पूर्वं नैरयिकादीनां प्रत्येकमुत्पादस्य सान्तरत्वं निरन्तरत्वं च प्ररूपितम्, तथैवोद्धर्तनाया अपि प्रत्येकमेव सान्तरत्वं निरन्तरत्वं च प्ररूपितम्, अत्र तु नैरयिकादि सर्वजीवभेदानां समुदायतः समुदितयोरेव चोत्पादोद्धर्तनयोः सान्तरत्वं निरन्तरत्वं च प्ररूपयितुं प्रश्नोत्तरालापकोऽवसेयः । भगवानाह—‘ गंगेया ! संतरं पि नेरड्या उववज्जंति, निरंतरं पि नेरड्या उववज्जंति ’ हे गाङ्गेय ! सान्त-

કે પ્રશ્ન હૈં । યદ્યપિ નૈરયિક આદિકોં કી ઉત્પત્તિ આદિકી સાન્તરતા ઓર નિરન્તરતા પ્રવેશનકસે પહિલે કહી જા ચુકી હૈ અતઃ યહાં ડનકી પુનઃ પ્રરૂપણા વ્યર્થ જૈમી માલૂમ પડતી હૈ, પરન્તુ પહિલે જો નૈરયિકાદિકોં કી ઉત્પત્તિ ઓર ઉદ્ધર્તનાકી સાન્તરતા ઓર નિરન્તરતા (અન્તરરહિતતા) પ્રરૂપિત હુઈ હૈ વહ સમુદાયરૂપસે નહીં હુઈ હૈ અર્થાત્ નૈરયિક આદિકોં મેં પ્રત્યેકકા પહિલે ઉત્પાદ સાન્તર નિરન્તરરૂપસે કહા ગયા હૈ ઓર યાદ મેં ઉદ્ધર્તના ભી સાન્તર નિરન્તરરૂપસે પ્રત્યેક કી કહી ગઈ હૈ. યહાં ણેસી વાત નહીં હૈ, યહાં તો નૈરયિક આદિ સર્વ જીવ ભેદોં કે સમુદાય સે સમુદિત હન ઉત્પાદ ઓર ઉદ્ધર્તનાકી સાન્તરતા ઓર નિરન્તરતા પ્રરૂપિત કી ગઈ હૈ ઇસીલિયે પ્રશ્ન સંબંધી ઓર ઉત્તર સંબંધી આલાપક પ્રકટ કિયે ગયે હૈં—પૂર્વોક્ત ગાંગેય કે પ્રશ્નોંકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સંતરં પિ નેરડ્યા ઉવવજ્જંતિ નિરંતરં પિ નેર-

અવે છે કે નિરંતર અવે છે ? ઇત્યાદિ પ્રશ્નો ગાંગેય અણુગાદે પૂછ્યા છે. જે નરકાદિની ઉત્પત્તિ આદિની સાન્તરતા અને નિરંતરતાનું પ્રતિપદન પ્રવેશનક પહેલાના પ્રકરણમાં આવી ગયેલ છે, તેથી અહીં તેમની પુનઃ પ્રરૂપણા વ્યર્થ જેવી લાગશે, પરન્તુ પહેલાં જે નરકાદિની ઉત્પત્તિની અને ઉદ્ધર્તનાની સાન્તરતા અને નિરંતરતાની પ્રરૂપણા કરવામાં આવી છે તે સમુદાય રૂપે કરવામાં આવી નથી, એટલે કે પહેલાં પ્રત્યેક નરકનો ઉત્પાદ સાન્તર નિરન્તર રૂપ પ્રકટ કરેલ છે અને ત્યારબાદ પ્રત્યેક નરકની ઉદ્ધર્તના પણ સાન્તર નિરન્તર રૂપ કહેવામાં આવેલ છે અહીં એવી વાત નથી. અહીં તો નરકાદિ સર્વ જીવભેદોના સમુદાયના ઉત્પાદ અને ઉદ્ધર્તનાની સાન્તરતા અને નિરંતરતાનું પ્રતિપદન કરવામાં આવેલ છે તેથી ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નો પૂછવામાં અને તેમના ઉત્તરો આપવામાં પુનરુક્તિ દોષ લાગતો નથી.

रमपि नैरयिका उपपद्यन्ते, अथ च निरन्तरमपि नैरयिका उपपद्यन्ते ' जाव संतरंपि थणियकुमारा उववज्जंति निरंतरंपि थणियकुमारा उववज्जंति ' यावत्-सान्तरमपि असुरकुमारा नागकुमाराः सुवर्णकुमारा विद्युत्कुमारा अग्निकुमारा उदधिकुमारा द्वीपकुमाराः पवनकुमारा दिक्कुमाराः स्तनितकुमारा उपपद्यन्ते, अथ च निरन्तरमपि असुरकुमारादि स्तनितकुमारपर्यन्ता देवा उपपद्यन्ते किन्तु- 'नो -सतर पुढविकाइया उववज्जंति निरतरं पुढविकायिया उववज्जंति ' नो सान्तर पृथिवीकायिका उपपद्यन्ते, अपितु निरन्तरमेव पृथिवीकायिका उप-पद्यन्ते, ' एवं जाव वणस्सइकाइया ' एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्-नो सान्तरम् अप्कायिका, तेजस्कायिकाः, वायुकायिकाः, वनस्पतिकायिकाश्चोपपद्यन्ते, अपितु निरन्तरमेव अप्कायिकाः तेजस्कायिका, वायुकायिकाः, वनस्पतिकायिका उपप

इया उववज्जंति ' नैरयिक सान्तर भी उत्पन्न होते हैं और निरन्तर भी उत्पन्न होते हैं । ' जाव संतरं पि थणियकुमारा उववज्जंति, निरंतरं पि थणियकुमारा उववज्जंति ' यावत्-असुरकुमार, नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार, अग्नि-कुमार, उदधिकुमार, द्वीपकुमार, पवनकुमार, दिक्कुमार, स्तनित-कुमार, ये सब सान्तर और निरन्तर दोनों रूपसे उत्पन्न होते हैं । किन्तु- ' नो संतरं पुढविकाइया उववज्जंति ' पृथिवीकायिक जीव सान्तर रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं-अपितु वे निरन्तर ही उत्पन्न होते रहते हैं । ' एवं जाव वणस्सइकाइया ' इसी तरहसे यावत्-अपूकायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक और वनस्पतिकायिक सान्तर रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं किन्तु निरन्तर ही उत्पन्न होते रहते हैं ।

ગાંગેય અણુગારના ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સંતરપિ નેરહયા ડવવજ્જંતિ, નિરંતરંપિ નેરહયા ડવવજ્જંતિ ” નારકો સાન્તર પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને નિરંતર પણ ઉત્પન્ન થાય છે “ જાવ સતરપિ થણિયકુમારા ડવવજ્જતિ, નિરતરપિ થણિયકુમારા ડવવજ્જંતિ ” અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુતકુમાર, અગ્નિકુમાર, ઉદધિકુમાર, હીપકુમાર, વાયુકુમાર, કિક્કુમાર અને સ્તનિતકુમાર આ બધાં ભવનપતિ દેવો પણ સાન્તર અને નિરંતર બન્ને રીતે ઉત્પન્ન થાય છે પરંતુ “ નો સંતરં પુઢવિક્કાહયા ડવવજ્જતિ ” પૃથ્વીકાયિક જીવો સાન્તર (વ્યવધાન સહિત) ઉત્પન્ન થતા નથી. તેઓ નિરંતર (લગાતાર) ઉત્પન્ન થતા જ કરે છે “ એવં વણસ્સહકાહયા ” એજ પ્રમાણે અપૂકાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવો સાન્તર ઉત્પન્ન થતા નથી પણ નિરંતર ઉત્પન્ન થાય છે. કોઈ પણ જીવો સમય વ્યતીત થતો

ધન્ટે, સેસા જહા નેરહ્યા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરં પિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ ' શેષાઃ યથા નૈરયિકાસ્તથા યાવત્ દ્વીન્દ્રિયત્રીન્દ્રિયચતુરિન્દ્રિય-પંચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકમનુષ્યવાનવ્યન્તરજ્યોતિષિકા વૈમાનિકાશ્ચ સાન્તરમપિ ઉપપદ્યન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ ઉપપદ્યન્તે । એવમેવ ' સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ ' સાન્તરમપિ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, નિરન્તરમપિ નૈર-યિકા ઉદ્વર્તન્તે, 'એવં જાવ થણિયકુમારા' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્-અસુરકુમારાદિ સ્તનિતકુમારપર્યન્તાઃ સાન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, કિન્તુ ' નો સંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ, નિરંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ ' નો સાન્તરં પૃથિવીકાયિકા ઉદ્વર્તન્તે, અપિતુ નિગ્ગરમેવ પૃથિવીકાયિકા ઉદ્વર્તન્તે ' એવં જાવ ' સેસા જહા નેરહ્યા જાવ સતરં પિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ ' જિસ તરહ નૈરયિક જીવ સાન્તર ઓર નિરન્તર રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઉસી તરહસે યાવત્-દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય ઓર પંચેન્દ્રિય ચે તિર્ય-ગ્યોનિક જીવ તથા મનુષ્ય વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષિક ઓર વૈમાનિક ચે સ્વ સાન્તર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર નિરન્તર મી ઉત્પન્ન હોતે હૈં । હસી તરહસે (સંતરં પિ નેરહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ, નિરંતરં પિ નેરહ્યા ઉવ્વ-દ્વંતિ) નૈરયિક જીવ સાન્તર ઓર નિરન્તર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । ' એવં જાવ થણિયકુમારા ' હસી તરહસે અસુરકુમારસે લેકર સ્તનિતકુમાર તકકે ભવનપતિ દેવ સાન્તર મી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ઓર નિરન્તર મી ઉદ્વર્તના(નિકલના)કરતેહૈં । કિન્તુ-'નો સંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ-નિરંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ' કિન્તુ પૃથિવીકાયિક જીવ સાન્તર

નથી કે જ્યારે તેઓ ઉત્પન્ન થતા ન હોય. “સેસા જહા નેરહ્યા જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ” જેમ નારકો સાન્તર અને નિરંતર બંને રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, એજ પ્રમાણે દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય એ તિર્યગ્યોનિક એવા તથા મનુષ્યો વાનવ્યન્તરો, જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સાન્તર અને નિરંતર બંને રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે. એજ પ્રમાણે “સંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ, નિરંતરંપિ નેરહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ” નારક એવા સાન્તર પણ ઉદ્વર્તના કરે છે અને નિરંતર પણ ઉદ્વર્તના કરે છે. “એવં જાવ થણિયકુમારા” એજ પ્રમાણે અસુરકુમારથી લઈને સ્તનિતકુમાર સુધીના ભવનપતિ દેવો સાન્તર ઉદ્વર્તના પણ કરે છે અને નિરંતર ઉદ્વર્તના પણ કરે છે પરંતુ “નો સંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ, નિરંતરં પુઠ્ઠવિક્કાહ્યા ઉવ્વદ્વંતિ” પૃથ્વીકાયિક એવા સાન્તર ઉદ્વર્તના

વળસસઙ્કાઙ્યા, સેસા જહા નેરઙ્યા, ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અપ્કાયિકાદિ
વનસ્પતિકાયપર્યન્તા નો સાન્તરમ્ ઉદ્વર્તન્તે, અપિતુ નિરન્તરમેવ ઉદ્વર્તન્તે, શેષાઃ
દ્વીન્દ્રિય ત્રીન્દ્રિયચતુરિન્દ્રિયપચ્ચેન્દ્રિયતિર્યગ્યોનિકમનુષ્યવાનવ્યન્તરાઃ
સાન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, અથ ચ નિરન્તરમપિ ઉદ્વર્તન્તે, કિન્તુ ' નવરં જોઙ્સિય
વેમાણિયા ચયંતિ અમિલાવો ' નવરં નૈરયિકાપેક્ષયા વિશેષસ્તુ ડ્યોતિપિકવૈમા-
નિકાઃ સાન્તરમપિ ' ય્યવન્તિ ' અથ ચ નિરન્તરમપિ ' ય્યવન્તિ ' इत्यभिलापो-
ऽवसेयः, तथा च ड्योतिपिकवैमानिकेषु ' उद्वर्तन्ते ' इत्यस्य स्थाने ' य्यवन्ति ' इति
पदमुपन्यस्याभिलापः रांचारणीयः तदेव सूचयन्नाह—'जाव संतरंपि वेमाणिया

ઉદ્વર્તના નહીં કરતે હૈં—નિરન્તર હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । ' એવં જાવ
વળસસઙ્કાઙ્યા—સેસા જહા નેરઙ્યા ' હસી તરહસે અપ્કાયિકસે લેકર
વનસ્પતિકાય તકકે જીવ સાન્તર ઉદ્વર્તના નહીં કરતે હૈં અપિ તુ નિર-
ન્તર હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં । બાકીકે ઓર જીવ—દો ઇન્દ્રિય, તેઙ્દ્રિય,
ચૌઙ્દ્રિય ઓર પંચેન્દ્રિય તિર્યચ, તથા મનુષ્ય એવં વાનવ્યન્તર યે સબ
સાન્તર મી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ઓર નિરન્તર મી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ।
કિન્તુ ' નવરં જોઙ્સિયવેમાણિયા ચયંતિ અમિલાવો ' નૈરયિકકી
અપેક્ષા વિશેષતા એસી હૈ કિ " ડ્યોતિપિક ઓર વૈમાનિક યે સાન્તર
મી ચવતે હૈં ઓર નિરન્તર મી ચવતે હૈં " એસા અભિલાપ જાનના
ચાહિયે, તથા ચ ડ્યોતિપિક ઓર વૈમાનિક હનમેં " ઉદ્વર્તન્તે " કે
સ્થાનમેં ' ય્યવન્તિ ' એસા ક્રિયાપદ રચકર અભિલાપ બોલના ચાહિયે,
હસી વાત કો સૂચિતઃ કરતે હુએ સૂત્રકાર કહતે હૈં—

કરતા નથી. તેઓ નિરંતર જ ઉદ્વર્તના કરે છે. " એવં જાવ વળસસઙ્કાઙ્યા
સેસા જહા નેરઙ્યા " એજ પ્રમાણે અપૂકાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને
વનસ્પતિકાયિક જીવો પણ નિરંતર ઉદ્વર્તના કરે છે તેઓ સાન્તર ઉદ્વર્તના
કરતા નથી. બાકીના બધાં જીવો—દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય,
પંચેન્દ્રિય તિર્યચ, મનુષ્ય અને વાનવ્યન્તરો પણ નારકોની જેમ સાન્તર ઉદ્વર્-
તના કરે છે અને નિરંતર ઉદ્વર્તના પણ કરે છે " નવરં જોઙ્સિયા વેમા-
ણિયા ચયન્તિ અમિલાવો " પરંતુ નારકો કરતાં જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોના
અભિલાપમા એટલી જ વિશેષતા રહેલી છે કે " જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો
સાન્તર પર રચે છે અને નિરન્તર પણ રચે છે, " એવો અભિલાપ
સમજવો. એટલે કે જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોના આલાપકમાં " ઉદ્વર્તન્તે " ને
બદલે " ય્યવન્તિ " ક્રિયાપદ મૂકીને આલાપક બનાવવો જોઈએ. એજ વાતને

ચયંતિ, નિરંતરંપિ વેમાણિયા ચયંતિ ' યાવત્ સા તરમપિ ડ્યોતિપિકા વૈમાનિકા-
શ્ચયન્તિ, અથ ચ નિરંતરમપિ ડ્યોતિપિકાવૈમાનિકાવ્યવન્તિ । અથ નૈરયિકા-
દીનામેવ વિશદીકૃત્યોત્પાદોદ્વર્તને પ્રરૂપયિતુમાહ—' સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ,
અસંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ? ' ગાંગેયઃ પૂન્છતિ—હે મદન્ત । કિં સન્તો-
દ્રવ્યાર્થતયા વિદ્યમાના નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે ? હે મદન્ત । કિંયા અસન્તો દ્રવ્યા-
ર્થતયા અવિદ્યમાના એવ નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે ? મગધનાહ—' ગંગેયા ! સંતો નેર-
હ્યા ઉવવજ્જંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ' હે ગાંગેય ! સન્તએવ દ્રવ્યાર્થ-
તયા વિદ્યમાના એવ નૈરહ્યા ઉપપદ્યન્તે, નો અસન્તો દ્રવ્યાર્થતયા અવિદ્યમાના

‘ જાવ સંતરં પિ વેમાણિયા ચયંતિ નિરંતરં વેમાણિયા
ચયંતિ ’ યાવત્ સાન્તર ધી ડ્યોતિપિકા ઓર વૈમાનિક
ચવતે હૈં ઓર નિરંતર ધી ચવતે હૈં । અવવિજ્ઞાદ રૂપસે દ્વન્દ્વીં નૈરયિક
આદિ કે ઉત્પાદ એવં ઉદ્વર્તનાકી પ્રરૂપણા કરનેકે લિયે સૂત્રકાર કથન
કરતે હૈં—હસમેં ગાંગેયને પ્રશ્નસે એસા પૂછા હે ‘ સંતો મંતે ! નેરહ્યા
ઉવવજ્જંતિ, અસંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ હે મદન્ત ! દ્રવ્યાર્થિક
નયકી દૃષ્ટિસે વિદ્યમાન એસે હી નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં, યા જો
દ્રવ્યાર્થિક દૃષ્ટિસે વિદ્યમાન નહીં હૈં એસે નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં ?
હસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—‘ ગંગેયા ’ હે ગાંગેય ! ‘ સંતો નેરહ્યા
ઉવવજ્જંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ’ દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે
વિદ્યમાન હી નારક ઉત્પન્ન હોતે હૈં, અવિદ્યમાન નારક નારકમેં ઉત્પન્ન
નહીં હોતે હૈં । ઉત્પન્ન પર્યાય હુઆ કરતી હૈ—દ્રવ્ય નહીં, અનઃ જો પદાર્થ

સૂચિત કરવાને માટે સૂત્રકાર કહે છે—“ જાવ સંતરંપિ વેમાણિયા ચયંતિ,
નિરંતરંપિ વેમાણિયા ચયંતિ ” ડ્યોતિપિકા અને વૈમાનિકા સાન્તર પણ ચયે
છે. અને નિરંતર પણ ચયે છે, હવે એજ નરકાદિનાં ઉત્પાત અને ઉદ્વર્ત-
નાની વિશદ રૂપે પ્રશ્નપણા કરવા માટે સૂત્રકાર નીચે પ્રમાણે કથન કરે છે—

ગાંગેય અણુગારનેા પ્રશ્ન—સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ, અસંતો મંતે !
નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ? ” હે મદન્ત ! દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ જે વિદ્યમાન
હોય છે એવાં નારકો જ ઉત્પન્ન થાય છે, કે દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ જે
વિદ્યમાન નથી એવાં નારકો ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ સંતો નેરહ્યા ઉવ-
વજ્જંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ” દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ વિદ્યમાન
નારકો જ નારકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અવિદ્યમાન નારકો નારકોમાં ઉત્પન્ન થતા
નથી. પર્યાય ઉત્પન્ન થયા કરે છે—દ્રવ્ય ઉત્પન્ન થયા કરતું નથી, તેથી જે

નૈરયિકા ઉપપદ્યન્તે, તથા ચ વન્ધ્યા પુત્રવત્ નહિ સર્વથૈવાસત્ કિંચિદપિ વસ્તુ ઉત્પદ્યતે, તેષાં સત્તા ચ જીવદ્રવ્યાપેક્ષયા નારકપર્યાયાપેક્ષયા વા વોધ્યા ! તથાહિ ભાવિનારકપર્યાયાપેક્ષયા દ્રવ્યતો નૈરયિકાઃ સન્તો નૈરયિકા ઉત્પદ્યન્તે, નારકાયુષ્કોદયાદવા ભાવનારકા એવ નારકત્વેનોત્પદ્યન્તે, ' એવં જાવ વેમાણિયા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યાવત્ અસુરકુમારાદિ વૈમાનિકપર્યન્તાઃ સન્ત એવ ઉપપદ્યન્તે નાસન્ત

અપને સૂલ રૂપસે અવિચમાન હોતા હૈં ઉસકા વન્ધ્યાપુત્રકી તરહ ઉત્પાદ નહીં હોતા હૈં " સત્ રૂપ હુએ હી નારક ઉત્પન્ન હોતે હૈં " હસકા તાત્પર્ય એસા હૈં કિં હનમેં સત્તા જીવ દ્રવ્યકી અપેક્ષાસે ઓર નારક પર્યાયકી અપેક્ષાસે કહી ગઈ જાનનીં ચાહિયે । નારક પર્યાયકી અપેક્ષાસે હસ તરહ જીવ મેં નારક પર્યાયકી સત્તા કહી ગઈ હૈં કિં કોઈ જીવ જબ સરકર નારક પર્યાય સે નરકમેં ઉત્પન્ન હોનેવાલા હોતુ હૈં-તો એસા જીવ આવિ નારક પર્યાયકી અપેક્ષા દ્રવ્ય નારક કહા જાતા હૈં એસા દ્રવ્ય નારક હુઆ જીવ હી નરકમેં નારક પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈં, અથવા-" ગઈ આણુ આડ ઉડઓ ' કે અનુસાર " ગતિ, આનુપૂર્વી આયુકા ઉદય એક સાથે હોના હૈં ' હસ અપેક્ષા ઉસ સમય નારકાયુષ્ક કે ઉદય હો જાનેસે આવ નારક વના હુઆ જીવહી નારક પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતા હૈં

" એવં જાવ વેમાણિયા ' અસુરકુમારસે લેકર વૈમાનિકે દેવોં તક એસાહી કથન જાનના ચાહિયે, અર્થાત્ જો જીવ

પદાર્થ પોતાના મૂળરૂપે અવિચમાન હોય છે તેનો ઉત્પાદ થતો નથી. જેમ વન્ધ્યા સ્ત્રી પુત્રનો જન્મ આપતી નથી તેમ અવિચમાન પદાર્થનો ઉત્પાદ થતો નથી " વિચમાન હોય એવાં નારકો જ ઉત્પન્ન થાય છે ", આ કથનનું તાત્પર્ય એવું છે કે તેમાં સત્તા જીવ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અને નારક પર્યાયની અપેક્ષાએ કહેલી સમજવી. નારક પર્યાયની અપેક્ષાએ આ રીતે જીવમાં નારકપર્યાયની સત્તા કહેવામાં આવી છે—કોઈ જીવ મરીને જ્યારે નારકપર્યાયથી નરકમાં ઉત્પન્ન થવાનો હોય છે, ત્યારે એના જીવને લાવિ નારકપર્યાયની અપેક્ષાએ દ્રવ્યનારક કહેવામાં આવે છે, એવો દ્રવ્યનારક થયેલો જીવ જ નરકમાં નારકપર્યાયે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. અથવા " ગઈઆણુઆડઉડઓ " આ કથન અનુસાર ગતિ, આનુપૂર્વી આયુનો ઉદય એક સાથે જ થાય છે. તે અપેક્ષાએ તે સમયે નારકાયુષ્કનો ઉદય થઈ જવાથી લાવનારક બનેલો જીવ નરકમાં નારકપર્યાયે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. " એવં જાવ વેમાણિયા " અસુરકુમારથી લઈને-વૈમાનિક દેવો પર્યન્તના જીવો વિષે એજ પ્રમાણે સમજ

ઉત્પન્નંતે । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘ સંતો મંતે । નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ, અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ! ’ હે મદન્ત ! કિં સન્તો દ્રવ્યાર્થતયા વિધમાનાઽન્તે નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? કિંવા અસંતો દ્રવ્યાર્થતયા અવિધમાનાઽન્તે નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? મગાનાહ— ‘ ગંગેયા ! સંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ, નો અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ’ હે ગાંગેય ! સન્તો દ્રવ્યાર્થતયા વિધમાના ઇવ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસન્તો દ્રવ્યાર્થતયા અવિધમાના નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે । સ્વરવિષાણાદિવિદેવ સર્વથા અસંતો વસ્તુનઃ ઉદ્વ-

અસુરકુમાર આદિસે લેકર વૈમાનિક દેવોંકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં વે સઘ અસત્રૂપ હોકર એસે નહીં હોતે હૈં કિન્તુ દ્રવ્યાર્થિક દૃષ્ટિસે સદરૂપ હોકર હી ઉસ ૨ પર્યાયવાલે બનતે હૈં । અથવા—દ્રવ્ય વિશેષકી અપેક્ષા અસુરકુમાર આદિરૂપ પર્યાયયુક્ત બને હુણ હોકર હી આગે મીં ઉસી ૨ પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં । અથવા—અસુરકુમારાદિ આયુષ્યકે ઉદયસે માવ અસુરકુમાર આદિરૂપ બના હુઆ જીવ હી અસુરકુમાર આદિકી પર્યાયોંસે ઉત્પન્ન હોતા હૈં ।

અબ ગાંગેય પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં—“ સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ’ દ્રવ્ય દૃષ્ટિસે વિધમાન રહે હુણ નૈરયિક ઉદ્વર્તના કરતે હૈં યા દ્રવ્ય દૃષ્ટિસે અવિધમાન નૈરયિક ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—હે ગાંગેય ! ‘ સંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ નો અસન્તો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ’ દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે વિધમાન નારકી હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે વિધમાન નારક હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં દ્રવ્યાર્થિક નયકી દૃષ્ટિસે અવિધમાન નૈરયિક ઉદ્વર્તના નહીં કરતે હૈં । ક્યોંકિ સ્વર

જવુ. એટલે દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ વિધમાન અસુરકુમારાદિ જીવો જ અસુરકુમારાદિ પર્યાયે ઉત્પન્ન થાય છે—અવિધમાન અસુરકુમારાદિ જીવો અસુરકુમારાદિ પર્યાયે ઉત્પન્ન થતા નથી. અથવા દ્રવ્યનિક્ષેપની અપેક્ષાએ તેઓ અસુરકુમારાદિ રૂપ પર્યાયાક્રાન્ત બનેલા થઈને જ તેઓ અસુરકુમારાદિ પર્યાયે ઉત્પન્ન થતા હોય છે.

અથવા અસુરકુમારાદિ આયુષ્યના ઉદયથી ભાવ અસુરકુમાર આદિ રૂપ બનેલા જીવ જ અસુરકુમારાદિની પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ સંતો મંતે ! નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ, અસંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ” હે ભદન્ત ! દ્રવ્યદૃષ્ટિથી વિધમાન નારકો ઉદ્વર્તના કરે છે કે દ્રવ્યદૃષ્ટિથી અવિધમાન નારકો ઉદ્વર્તના કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ” હે ગાંગેય ! “ સંતો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ નો અસન્તો નેરહ્યા ઉવ્વદંતિ ” દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ વિધમાન નારકો જ ઉદ્વર્તના કરે છે, દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ અવિધમાન નારકો ઉદ્વર્તના કરતા નથી, કારણ કે અર-

તનાડસંભવાત્, ' એવં જાવ વેમાણિયા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યૈવ યાવત્-અસુરકુમારાદિ ભવનપતિ - પૃથિનીકાયિકાથેકેન્દ્રિયદ્વીન્દ્રિયત્રીન્દ્રિય - ચતુરિન્દ્રિયપન્ચેન્દ્રિયતિર્ય-ગ્યોનિકમનુષ્યવાનવ્યન્તરા અપિ સન્ત એવ ઉદ્વર્તન્તે, નાસન્ત ઉદ્વર્તન્તે, કિન્તુ જ્યોતિષિકાવૈમાનિકાશ્ચ સન્ત એવ ચ્યવન્તિ, નાસન્ત ચ્યવન્તિ, ઇતિ ભાવઃ, તત્સૂચ્ય-ન્નાહ- ' નવરં જોહસિયવેમાણિણસુ ચયંતિ ભાણિયવ્વં ' નવરં નૈરયિકાવપેક્ષયા જ્યોતિષિકાવૈમાનિકેષુ, વિશેષસ્તુ ' ઉદ્વર્તન્તે ' ઇતિસ્થાને ' ચ્યવન્તિ ' ઇતિ મણિ-

વિષાળ આદિકી તરહ અપને મૂલ રૂપસે અવિદ્યમાન વસ્તુમેં ઉદ્વર્તના કરણત્વ નહીં બન સકના હૈ। ' એવં જાવ વેમાણિયા ' હસી પ્રકાર અસુરકુમારાદિ ભવનપતિસે લેકર પૃથિવીકાયિકાદિ એકેન્દ્રિય જીવ, દ્વીન્દ્રિય જીવ તેહન્દ્રિય જીવ, ચૌહન્દ્રિય જીવ પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિક જીવ, મનુષ્ય, વાનવ્યન્તર ચે સર્વ થી વિદ્યમાન હુએ હી ઉદ્વર્તના કારતે હૈં, અસત્ હુએ ઉદ્વર્તના નહીં કરતે। કિન્તુ જ્યોતિષિકા ઓર વૈમાનિક દ્રવ્ય દૃષ્ટિસે સત્ બને હુએ હોકર હી ચવતે હૈં, અસત્ બને હુએ હોકર ચવતે નહીં હૈં " હસી વાતકો સૂચિત કરનેકે લિયે " નવરં જોહસિયવેમાણિણસુ ચયંતિ ભાણિયવ્વં " સૂત્રકારને એસા કહા હૈ। નૈરયિક આદિકી અપેક્ષા જ્યોતિષિકા ઓર વૈમાનિકા હનમેં યહ વિશે પતા હૈ કિ હનમેં " ઉદ્વર્તન્તે " હસ ક્રિયાપદકે સ્થાનમેં " ચ્યવન્તિ " એસે ક્રિયાપદ કા પ્રયોગ કરના ચાહિયે।

અવ ગાંગેય પ્રશ્નુ સે એસા પૂછતે હૈં ' સઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવવ-

વિષાળ (ગર્હલના શિંગડા) આદિની જેમ પોતાના મૂળ રૂપે અવિદ્યમાન વસ્તુમાં ઉદ્વર્તના કરવાનું સંભવી શકતું નથી " એવં જાવ વેમાણિયા " એજ પ્રમાણે અસુરકુમાર વગેરે ભવનપતિ દેવો, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય જીવો, દ્વીન્દ્રિય જીવો, ત્રીન્દ્રિય જીવો, ચતુરિન્દ્રિય જીવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યો, મનુષ્યો અને વાનવ્યન્તરો વિષે પણ સમજવું એટલે કે દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ વિદ્યમાન અસુરકુમાર આદિ ઉપર્યુક્ત જીવો જ ઉદ્વર્તના કરે છે, અવિદ્યમાન અસુરકુમાર આદિ જીવો ઉદ્વર્તના કરતા નથી. પરંતુ જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોના આલાપકમાં ' ઉદ્વર્તના કરે છે ' એમ કહેવાને બદલે ' ચ્યવે છે ' કહેવું જોઈએ. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ વિદ્યમાન જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો ચ્યવે છે અવિદ્યમાન જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોમાં ચ્યવના નથી.

એજ વાત સૂત્રકારે " નવરં જોહસિયવેમાણિણસુ ચયંતિ ભાણિયવ્વં " આ સૂત્રપાઠ દ્વારા પ્રકટ કરી છે.

તવ્યમ્ । પુનર્ગાજ્ઞેયઃ પૃચ્છતિ—‘ સઓ મંતે । નેરહ્યા ઉવચ્ચજંતિ, અમઓ મંતે । નેરહ્યા ઉવચ્ચજંતિ ’ અવ ‘ સઓ ’ તિ इत्यस्य आर्पत्वेन विभक्तिविपरिणामात् ‘ सत्सु ’ इति सप्तमी विज्ञेया तेन—हे भदन्त ! किं सत्सु पूर्वं विद्यमानेषु नैरयिकेषु अन्ये नैरयिका उपपद्यन्ते किं वा असत्सु=अविद्यमानेषु मध्ये नैरयिका उपपद्यन्ते ? एवमेव ‘ सઓ અસુરકુમારા ઉવચ્ચજંતિ જાવ ’ किं सत्सु असुरकुमारा उपपद्यन्ते ? किं वा यावत् असत्सु असुरकुमारा उपपद्यन्ते ? एव किं सत्सु नागकुमारादि भवनपति — पृथिवीकायिकात्रेकेन्द्रियहीन्द्रियत्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिक — मनुष्यवानव्यन्तरज्योतिषिका उपपद्यन्ते ? किं वा अमृत्यु नागकुमारादि जंति, असઓ મંતે । નેરહ્યા ઉવચ્ચજંતિ ’ इस सूत्र में ‘ सઓ ’ यह शब्द आर्ष है, इसलिये यहां विभक्ति के विपरिणाम से “ सत्सु ” ऐसी सप्तमी विभक्तिका प्रयोग किया गया है ऐसा जानना चाहिये ।

इस तरह इस प्रश्नका ऐसा अर्थ हो जाता है कि पहिले से नैरयिकोंके विद्यमान रहने पर अन्य नैरयिक उत्पन्न होते हैं या नैरयिकोंके नहीं विद्यमान रहने पर अन्य नैरयिक उत्पन्न होते हैं ? इसी तरहसे ‘ सઓ અસુરકુમારા ઉવચ્ચજંતિ જાવ ’ असुरकुमारों के रहने पर अन्य असुरकुमार उत्पन्न होते हैं ? या उनके नहीं रहने पर अन्य असुरकुमार उत्पन्न होते हैं ?

इसी तरहसे नागकुमार आदि भवनपतियोंके विद्यमान रहने पर, पृथिवीकायिक आदि एकेन्द्रियों के विद्यमान रहने पर द्वीन्द्रियसे

હવે ગાંગેય અભુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ સઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવચ્ચજંતિ, અસઓ મંતે ! નેરહ્યા ઉવચ્ચજંતિ ? ” આ સૂત્રમાં “ સઓ ” આ શબ્દ આર્ષ છે. તેથી અહીં વિલક્ષિતા વિપરિણામથી “ સત્સુ ” આ સાતમી વિલક્ષિતા શબ્દનો પ્રયોગ થયો છે એમ સમજવું. આ પ્રશ્નનું તાત્પર્ય નીચે પ્રમાણે છે—નરકમાં નારકો વિદ્યમાન રહે ત્યારે અન્ય નારકો ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે ? કે નારકો અવિદ્યમાન રહે ત્યારે ત્યાં અન્ય નારકો ઉત્પન્ન થાય છે ? એજ પ્રમાણે “ સઓ અસુરકુમારા ઉવચ્ચજંતિ, જાવ ” ઇત્યાદિ. અસુરકુમારો વિદ્યમાન હોય ત્યારે અન્ય અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે, કે અસુરકુમારો અવિદ્યમાન હોય ત્યારે અન્ય અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે ? એજ પ્રમાણે નાગકુમાર આદિ ભવનપતિ દેવો, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિયો અને દ્વિન્દ્રિયોથી લઈને વૈમાનિક પર્યન્તના જીવો વિદ્યમાન હોય

જ્યોતિષિકાન્તા જીવા ઉપપન્તે ? એવં ' સઓ વૈમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ અસઓવૈ-
માણિયા ઉવ્વજ્જંતિ ' કિં સત્સુ વૈમાનિકા ઉપપન્તે ? કિંવા અસત્સુ વૈમાનિકા
ઉપપન્તે ? તથા ' સઓ નૈરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, અસઓ નૈરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ ' કિં સત્સુ
કેચિત્ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? કિંવા અસત્સુ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? એવં સઓ અસુર-
કુમારા ઉવ્વટ્ટંતિ, જાવ સઓ વૈમાણિયા ચયંતિ, અસઓ વૈમાણિયા ચયંતિ ? '
કિં સત્સુ કેચિત્ અસુરકુમારા ઉદ્વર્તન્તે, યાવત્-કિંવા અસત્સુ અસુરકુમારા ઉદ્વ-

લેકર જ્યોતિષિક તકકે જીવોં કે પહિલે વિદ્યમાન રહને પર અન્ય
નાગકુમાર આદિ અન્ય પૃથિવીકાયિક આદિ એવં અન્ય દ્વીન્દ્રિયાદિ
જીવ ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? યા નાગકુમારસે લેકર જ્યોતિષિકાન્ત જીવોંકે
નહીં રહને પર યે નાગકુમારાદિ જ્યોતિષિકાન્ત જીવ ઉત્પન્ન હોતે હૈં ?
હસી તરહસે ' સઓ વૈમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, અસઓ વૈમાણિયા ઉવ્વ-
જ્જંતિ ' વૈમાનિકોંકે રહને પર અન્ય વૈમાનિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં, યા
વૈમાનિકોંકે નહીં રહને પર અન્ય વૈમાનિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? તથા-
' સઓ નૈરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, અસઓ નૈરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ ' નૈરયિકોંકે
પહિલેસે રહને પર, વહાં અન્ય નૈરયિક ઉદ્વર્તના કરતે હૈં યા ઉનકે
નહીં રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉદ્વર્તના કારતે હૈં ? હસી તરહસે ' સઓ
અસુરકુમારા ઉવ્વટ્ટંતિ, જાવ સઓ વૈમાણિયા ચયંતિ અસઓ વૈમા-
ણિયા ચયંતિ ' અસુરકુમારોં કે પહિલેસે રહને પર કિતનેક અન્ય

ત્યારે અન્ય નાગકુમાર આદિ ભવનપતિ દેવો, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિય
જીવો, અને દ્વીન્દ્રિયોથી લઈને વૈમાનિક પર્યન્તના જીવો ઉત્પન્ન થાય છે,
કે નાગકુમારથી લઈને જ્યોતિષિકો પર્યન્તના જીવો અવિદ્યમાન હોય ત્યારે
નાગકુમારથી લઈને જ્યોતિષિક પર્યન્તના જીવો ઉત્પન્ન થાય છે ? એજ પ્રમાણે
“ સઓ વૈમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ, અસઓ વૈમાણિયા ઉવ્વજ્જંતિ ? ” શું વૈમાનિક
દેવો વિદ્યમાન હોય ત્યારે અન્ય વૈમાનિક દેવો ઉત્પન્ન થાય છે, કે વૈમાનિકો
અવિદ્યમાન હોય ત્યારે અન્ય વૈમાનિકો ઉત્પન્ન થાય છે ? તથા “ સઓ
નૈરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ, અસઓ નૈરહયા ઉવ્વટ્ટંતિ ” નરકોમા નારકોનું અસ્તિત્વ
હોય ત્યારે નારકો નરકોમાંથી ઉદ્ધર્તના કરે છે કે તેમનું અસ્તિત્વ ન હોય
ત્યારે નારકો ઉદ્ધર્તના કરે છે ? કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે અમુક નારકો
ઉદ્ધર્તના કરે ત્યારે નરકોમાં બીજાં નારકો વિદ્યમાન રહે છે કે નહીં ?

એજ પ્રમાણે “ સઓ અસુરકુમારા ઉવ્વટ્ટંતિ, જાવ સઓ વૈમાણિયા
ચયંતિ અસઓ વૈમાણિયા ચયંતિ ? ” અસુરકુમારો વિદ્યમાન રહે ત્યારે જ અન્ય

તર્તન્તે ? एवं किं सत्सु नागकुमारादि भवनपति-पृथिवीकायिकाद्येकेन्द्रियद्वीन्द्रिय-त्रीन्द्रिय चतुरिन्द्रिय-पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकमनुष्यवानव्यन्तरा उद्वर्तन्तે ? किंवा अपत्सु नागकुमारादि वानव्यन्तरान्ता जीवा उद्वर्तन्तે ? तथा किं सत्सु केचित् ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति ? किंवा असत्सु ज्योतिषिकाश्च्यवन्ति ? तथैव किं सत्सु वैमानिकाश्च्यवन्ति ? किंवा असत्सु वैमानिकाश्च्यवन्ति ? इति गाङ्गेय प्रश्नः ।

મગવાનાહ-‘ગંગેયા ! સઓ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ’ હે ગાંગ્ગેય ! સત્સુ નૈરયિકા ઉપપવન્તે, નો અસત્સુ નૈરયિકા ઉપપવન્તે, ‘સઓ

અસુરકુમાર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં, યા અનેકે નહીં રહને પર અન્ય અસુર-કુમાર ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ? હસી તરહસે નાગકુમાર આદિ ભવનપતિ-યોંકે પૃથિવીકાયિકાદિ એકેન્દ્રિયોંકે, દ્વીન્દ્રિયોંકે, તેન્દ્રિયોંકે, ચૌદ-ન્દ્રિયોંકે પંચેન્દ્રિય તિર્યગ્યોનિકોંકે, મનુષ્યોંકે ઓર વાનવ્યન્તરોંકે પહિલેસે રહને પર અન્ય કિનનેક નાગકુમારાદિ સવ જીવ ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ? યા અનેકે પહિલેસે નહીં રહને પર યે નાગકુમારાદિ સવ જીવ ઉદ્વર્તના કરતે હૈં ? તથા-જ્યોતિષિકોંકે પહિલેસે રહને પર કિનને અન્ય જ્યોતિષિકદેવ ચવતે હૈં યા જ્યોતિષિકોંકે નહીં રહને પર અન્ય જ્યોતિષિકદેવ ચવતે હૈં ? હસી તરહસે વૈમાનિકોંકે રહને પર અન્ય વૈમાનિક દેવ ચવતે હૈં ? યા અનેકે નહીં રહને પર અન્ય વૈમાનિકદેવ ચવતે હૈં ? હસ પ્રકારકે યે સવ ગાંગેય અનગારકે પ્રશ્ન હૈં-

इनके उत्तरमें प्रभु कहते हैं-‘गंगेया ! सओ नेरह्या

અસુરકુમારો ઉદ્વર્તના કરે છે કે તેઓ અવિધમાન હોય ત્યારે અન્ય અસુર કુમારો ઉદ્વર્તના કરે છે ?

એજ પ્રમાણે નાગકુમાર આદિ ભવનપતિઓ, પૃથ્વીકાયિક આદિ એકેન્દ્રિયો, દ્વીન્દ્રિય ઓવો, ત્રીન્દ્રિય ઓવો, ચતુરિન્દ્રિય ઓવો, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો, મનુષ્યો અને વાનવ્યન્તરો વિધમાન હોય ત્યારે કેટલાક નાગકુમાર આદિ ઉપયુક્ત ઓવો ઉદ્વર્તના કરે છે કે તેઓ અવિધમાન રહે ત્યારે આ નાગકુમાર આદિ ઓવો ઉદ્વર્તના કરે છે ? તથા જ્યોતિષિકો વિધમાન હોય ત્યારે કેટલાક જ્યોતિષિકો રચવે છે, કે જ્યોતિષિકો ન હોય ત્યારે રચવે છે ? એજ પ્રમાણે વૈમાનિકો હોય ત્યારે કેટલાક વૈમાનિકો રચવે છે ? કે વૈમાનિકો ન હોય ત્યારે તેઓ રચવે છે ? આ પ્રકારના પ્રશ્નો ગાંગેય અણુગારે પૂછ્યા છે.

ગાંગેયના પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે-“ ગંગેયા !” હે ગાંગેય ! “સઓ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ, નો અસઓ નેરહ્યા ઉવ્વજ્જંતિ”

અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ' સત્સુ અસુરકુમારા ઉપપધન્તે, નો અસત્સુ અસુરકુમારા ઉપપધન્તે, જાવ સઓ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ ' યાવત્ સત્સુ નાગકુમારાદિવૈમાનિકપર્યન્તા ઉપપધન્તે, નો અસત્સુનાગકુમારાદિવૈમાનિકાન્તા જીવા ઉપપધન્તે, તથૈવ ' સઓ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નો અસઓ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ' સત્સુ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસત્સુ નૈરયિકા ઉદ્વર્તન્તે ? ' જાવ સઓ વેમાણિયા ચયંતિ, નો અસઓ ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ નેરહ્યા ઉવવજ્જંતિ ' હે ગમિય । નૈરયિકોંકે હોને પર હી અન્ય નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈં-અનકે નહીં રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં । ' સઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ ' અસુરકુમારોંકે રહને પરહી અન્ય અસુરકુમાર ઉત્પન્ન હોતે હૈં-અનકે નહીં રહને પર અન્ય અસુરકુમાર ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં । ' જાવ સઓ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ ' યાવત્-નાગકુમારસે લેકર વૈમાનિકાન્ત જીવ, અન્ય નાગકુમારસે લેકર વૈમાનિકાન્ત તક જીવોંકે રહને પર ઉત્પન્ન હોતે હૈં-અનકે નહીં રહને પર ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં । હસી તરહસે ' સઓ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ, નો અસઓ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ ' નૈરયિકોંકે રહને પર અન્ય નૈરયિક ઉદ્વર્તના કરતે હૈં, ઓર અનકે નહીં રહને પર ઉદ્વર્તના નહી કરતે । ' જાવ સઓ વેમાણિયા

નરકોમાં નારકો વિધમાન હોય-પહેલા ઉત્પન્ન થયેલા નારકો મોજૂદ હોય-ત્યારે જ અન્ય નારકો ઉત્પન્ન થાય છે, પહેલા ઉત્પન્ન થયેલા નારકો ત્યાં ન હોય ત્યારે અન્ય નારકો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી. " સઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ અસુરકુમારા ઉવવજ્જંતિ " અસુરકુમારાવાસોમાં પહેલા ઉત્પન્ન થયેલા અસુરકુમારો વિધમાન હોય ત્યારે જ અન્ય અસુરકુમારો ઉત્પન્ન થાય છે, તેઓ વિધમાન ન હોય ત્યારે અન્ય અસુરકુમારો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી. " જાવ સઓ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ઉવવજ્જંતિ " નાગકુમારથી લઈને વૈમાનિક પર્યન્તના જીવો અન્ય નાગકુમારથી લઈને વૈમાનિક પર્યન્તના જીવો ત્યાં વિધમાન હોય ત્યારે જ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે, તેઓ ત્યાં વિધમાન ન હોય ત્યારે તે જીવો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી. એજ પ્રમાણે " સઓ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ નો અસઓ નેરહ્યા ઉવ્વટ્ટંતિ " ઇત્યાદિ. નરકોમાં નારકો વિધમાન રહે એવી રીતે જ અન્ય નારકોની ઉદ્વર્તના થાય છે. નારકો વિધમાન ન રહે એવી

વેમાણિયા ચયંતિ ' યાવત્-સત્સુ અસુરકુમારાદિવાનવ્યન્તરપર્યન્તા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસત્સુ અસુરકુમારાદિ વાનવ્યન્તરાન્તા જીવા ઉદ્વર્તન્તે, એવમેવ સત્સુ જ્યોતિષિકા વૈમાનિકાચ્યવન્તિ, નો અસત્સુ જ્યોતિષિકા વૈમાનિકાચ્યવન્તિ સત્સુ પ્રાગુત્પન્નેષુ નારકાદિષુ અન્યે નારકાદયઃ સમુત્પન્નન્તે નાસત્સુ. એવમ્-સત્સુ વિદ્યમાનેષુ નારકાદિષુ કેચિન્નારકાદય સ્તત ઉદ્વર્તન્તે જ્યોતિષિકા વૈમાનિકાશ્ચ તત્ત્વચ્યવન્તિ નાસત્સુ । અસતાગુત્પાદોદ્વર્તનવ્યવનાસંભવાત્, લોકસ્ય શાશ્વત્ત્વેન નારકાદીનાં સર્વદૈવ સદ્ભાવાત્ ઇતિ । ગાઙ્ગેયસ્તત્ર કારણં પૃચ્છતિ- ' સે

ચયંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ' इसी तरहसे असुरकुमारादि वानव्यन्तरान्त जीव असुरकुमारादि वानव्यन्तरान्त जीवोंके रहने पर उद्वर्तना करते हैं, नहीं रहने पर उद्वर्तना नहीं करते हैं । इसी तरहसे ज्योतिषिकों और वैमानिकोंके रहने पर अन्य ज्योतिषिक और वैमानिक चवतेहैं उनके नहीं रहने पर वे चवते नहीं हैं । तात्पर्य इस कथनका ऐसा है कि पहिलेसे नारकादिकोंके उत्पन्न हो जाने पर अन्य और कितनेक दूसरे नारकादिक वहां उत्पन्न होते हैं, उनके अभावमें वे उत्पन्न नहीं होते हैं, इसी तरहसे नारकादिकोंके पहिलेसे विद्यमान रहने पर दूसरे कितनेक नारकादिक वहांसे उद्वर्तना करते हैं-निकलते हैं-अविद्यमानतामें नहीं उद्वर्तना करते हैं । ज्योतिषिक और वैमानिक भी इसी स्थितिमें वहांसे चवतेहैं-ज्योतिषिक और वैमानिकोंकी अविद्यमानतामें चवते नहीं हैं । ज्योतिषिक और वैमानिकोंमें 'उद्वर्तना

રીતે ઉદ્વર્તના થતી નથી. “ જાવ સઓ વેમાણિયા ચયતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ” એજ પ્રમાણે અસુરકુમાર આદિ ભવનપતિદેવો, વાનવ્યન્તરો વગેરે વિષે પણ સમજવું, એજ પ્રમાણે જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો વિદ્યમાન રહે એવી રીતે કેટલાક જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો રચવે છે તેઓ અવિદ્યમાન રહે એવી રીતે કેટલાક જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો રચવતા નથી. આ બધાં કથનનો ભાવાર્થ નીચે પ્રમાણે છે-પહેલાં નરકાદિ ઉત્પન્ન થઈ ગયા પછી બીજાં કેટલાંક નારકો ઉત્પન્ન થઈ જાય છે-તેમનો અભાવ હોય ત્યારે તેઓ ઉત્પન્ન થતા નથી. અજ પ્રમાણે નારકાદિ નરકોમાં વિદ્યમાન રહે એવી રીતે કેટલાક નારકોની ઉદ્વર્તના થયા કરે નહીં. નરકાદિમાં બિલકુલ નરકાદિકો ન રહે એવી રીતે નરકાદિકોની ઉદ્વર્તના થતી નથી જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો પણ એવી જ સ્થિતિમાં ત્યાંથી રચવે છે. તેમનું રચવન એવી રીતે થાય છે કે કેટલાક જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો ત્યાં મોજૂદ રહે છે. જ્યોતિ-

કેળદ્વેગં, મંતે ! એવં વુચ્ચહ સઓ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ નેરહયા ઉવવ-
જ્જંતિ, જાવ સઓ વેમાણિયા ચયંતિ, નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ? ' હે
ભદન્ત ! તત્ કેનાર્યેન એવમુચ્ચયતે-સન્તો નૈરયિકા ઉપપધન્તે, નો અસન્તો નૈર
યિકા ઉપપધન્તે ? યાવત્સન્તોઽસુરકુમારાદિ વૈમાનિકાન્તા ઉપપધન્તે નો અસન્ત
ઉપપધન્તે । એવં સન્તોઽસુરકુમારાદિ વાનવ્યન્તરાન્તા ઉદ્વર્તન્તે નો અસન્ત ઉદ્વર્તન્તે ।

કે સ્થાનમેં 'ચ્યુત' હસ પદકે પ્રયોગ કરનેકી આજ્ઞા દી ગઈ હૈ-અતઃ
યહાં પર ઉદ્વર્તનાકી જગહ અનેકે સાથ 'ચ્યુત' હસ પદકા પ્રયોગ
કિયા જાતા હૈ ।

અસત્ પદાર્થોમેં ઉત્પાદ ઉદ્વર્તન ઓર ચ્યવન હોનેકી અસંભવતા
હૈ । હસીલિયે લોકમેં શાશ્વતત્વકા સદ્ભાવ કહ કર નારકાદિકોમેં
સર્વદા હી સદ્ભાવ કહા ગયા હૈ । તાત્પર્ય એસા હૈ કિ ષટ્ દ્રવ્યમયી
યહ લોક જબ શાશ્વત હૈ તો નારકાદિ દ્રવ્યરૂપ પદાર્થ ઓ કિસી અપેક્ષા
શાશ્વત હૈ । શાશ્વત હોનેસે ઇનકા સર્વદા અસ્તિત્વ રહતા હૈ ।

અવ ગાગેય પ્રભુસે એસા પૂછતેહૈ કિ 'સે કેળદ્વેગં મંતે! એવં વુચ્ચહ સઓ
નેરહયા ઉવવજ્જંતિ-નો અસઓ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ' જાવ સઓ વેમા-
ણિયા ચયંતિ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ' હે ભદન્ત ! એસા આપ
કિસ કારણસે કહતે હૈ કિ વિદ્યમાન નૈરયિક ઉત્પન્ન હોતે હૈ, અવિ-
દ્યમાન નૈરયિક ઉત્પન્ન નહીં હોતે ? યાવત્ વિદ્યમાન અસુરકુમારાદિ
વૈમાનિકાન્ત ઉત્પન્ન હોતે હૈ, અવિદ્યમાન યે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈ ?

ધિકો અને વૈમાનિકોમાં " ઉદ્વર્તના "ને બદલે " ચ્યુત " પદનો પ્રયોગ કરવો,
એટલી જ અહીં નરકાદિ કરતાં વિશેષતા છે.

અસત્ (અવિદ્યમાન) પદાર્થોમાં ઉત્પાદ (ઉત્પત્તિ), ઉદ્વર્તન અને ચ્યવન
સંભવી શકતા નથી. તેથી લોકમાં શાશ્વતત્વનો સદ્ભાવ કહીને નારકાદિ
જીવોમાં તેનો સર્વદા સદ્ભાવ કહ્યો છે આ કથનનું તાત્પર્ય એવું છે કે
છ દ્રવ્યમયી આ લોક બે શાશ્વત છે, તે નરકાદિ દ્રવ્યરૂપ પદાર્થો પણ
શાશ્વત જ છે. તેઓ શાશ્વત છે તે કારણે તેમનું અસ્તિત્વ કાયમ રહે છે.

હવે ગાગેય અણુગાર મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન કરે છે કે-" સે
કેળદ્વેગં મંતે ! એવં વુચ્ચહ, સઓ નેરહયા ઉવવજ્જંતિ, નો અસઓ નેરહયા
ઉવવજ્જંતિ જાવ સઓ વેમાણિયા ચયંતિ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ " હે ભદન્ત !
આપ શા કારણે એવું કહો છો વિદ્યમાન નારકો ઉત્પન્ન થાય છે, અવિદ્ય-
માન નારકો ઉત્પન્ન થતા નથી ? વિદ્યમાન અસુરકુમારોથી લઈને વૈમાનિક
પર્યન્તના જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, અવિદ્યમાન અસુરકુમારાદિ જીવો ઉત્પન્ન
થતા નથી ? વિદ્યમાન નારકથી લઈને વાનવ્યન્તર પર્યન્તના જીવો ઉદ્વ-

યેનાર્હતા શાશ્વતો લોક ઉક્તોઽતો લોકસ્ય શાશ્વતત્વાત્ સન્ત એવ સત્સ્વેવવા નૈર-
કાદયઃ નૈરયિકેષુ વા ઉત્પદ્યન્તે, ઉદ્વર્તન્તે ચ્યવન્તિ ચેતિ । તદુપસંહરન્નાહ ' સે
તેણદ્દેણ ગંગેયા । એવં બુચ્ચહ્ જાવ સઓ વૈમાણિયા ચયંતિ, નો અસઓ વૈમા-
ણિયા ચયંતિ ' હે ગાંગેય ! તત્ તેનાર્થેન એવમુચ્યતે યાવત્ સન્તો નૈરયિકાદિ
વૈમાનિકાન્તા ઉપપદ્યન્તે । નો અસન્ત ઉપપદ્યન્તે । એવં સન્ત એવ નૈરયિકાદિવાન-
વ્યન્તરાન્તા ઉદ્વર્તન્તે, નો અસન્ત ઉદ્વર્તન્તે, તથૈવ સન્ત એવ જ્યોતિષિકૃવૈમાનિકા-
કાચ્યવન્તિ, નો અસન્તો જ્યોતિષિકૃવૈમાનિકાચ્યવન્તિ ।

અપને મનકા સમર્થન ક્રિયા હૈ । કર્યોંકિ અર્હન્ત પાર્શ્વનાથને જબ લોકકો
શાશ્વત કહા હૈ, તો લોકકે શાશ્વત હોનેસે વિદ્યમાન નૈરયિકાદિ પાર્થ
નૈરયિકોમેં ઉત્પન્ન હોતેહૈં, અથવા પૂર્વમેં નૈરયિકાદિકોંકેરહને પર હી વહાં
અન્ય નૈરયિકાદિ ઉત્પન્ન હોતેહૈં ઉદ્વર્તના કરતેહૈં ઔર ચ્યુત હોતેહૈં ।

અબ્ હસ વિષયકા ઉપસંહાર કરતે હુએ પ્રશ્ન ગાંગેયસે કહતેહૈં કિ 'સે
તેણદ્દેણ ગંગેયા ! એવં બુચ્ચહ્ જાવ સઓ વૈમાણિયા ચયંતિ, નો અસઓ
વૈમાણિયા ચયંતિ ' હસી કારણ હે ગાંગેય ! મૈને એસા કહા હૈ કિ વિદ્ય-
માન નૈરયિકાદિ વૈમાનિકાન્ત જીવ ઉત્પન્ન હોતે હૈં, અસત્ યે ઉત્પન્ન
નહીં હોતે હૈં, નૈરયિકાદિ વાનવ્યન્તરાન્ત જીવ સદવસ્થાયુક્ત હુએ
હોકર હી ઉદ્વર્તના કરતે હૈં, અસદવસ્થા યુક્ત હુએ યે ઉદ્વર્તના નહીં કરતે
હૈં, હસી તરહસે સદવસ્થાપન્ન હુએ જ્યોતિષિક ઔર વૈમાનિક ચવતે હૈં
અસદ્પનાસે યુક્ત હુએ યે નહીં ચવતે હૈં ।

અબ ગાંગેય મગવાનકી અતિશાયિની જ્ઞાનસં-

આ રીતે મહાવીર પ્રભુએ પાર્શ્વનાથના સિદ્ધાન્ત દ્વારા જ પોતાના મતનું
સમર્થન કર્યું છે કારણ કે પાર્શ્વનાથ અર્હન્તે લોકને શાશ્વત કહ્યો હોવાથી
એ વાત પણ સિદ્ધ થાય છે કે વિદ્યમાન નારકાદિ જીવો જ નારકોમાં ઉત્પન્ન
થાય છે. એટલે કે પહેલાં નારકાદિનું અસ્તિત્વ ત્યાં રહેલું હોય
ત્યારે જ અન્ય નારકાદિની ત્યાં ઉત્પત્તિ થાય છે, ઉદ્વર્તના થાય છે અને
અવતર થાય છે. હવે આ વિષયનો ઉપસંહાર કરતા મહાવીર પ્રભુ ગાંગેયને
કહે છે કે “ સે તેણદ્દેણ ગંગેયા ! એવં બુચ્ચહ્, જાવ સઓ વૈમાણિયા ચયંતિ,
નો અસઓ વૈમાણિયા ચયંતિ ” હે ગાંગેય ! તે કારણે મેં એવું કહ્યું છે
કે વિદ્યમાન નારકોથી વૈમાનિક પર્યાન્તના જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, અવિદ્યમાન
નારકોથી વૈમાનિક પર્યાન્તના જીવો ઉત્પન્ન થતા નથી. વિદ્યમાન નારકોથી વાન-
વ્યંતર સુધીના જીવો ઉદ્વર્તના કરે છે, અવિદ્યમાન નારકોથી વાનવ્યંતર સુધીના
જીવો ઉદ્વર્તના કરતા નથી. વિદ્યમાન વૈમાનિકો અને જ્યોતિષિકો અવે છે
અવિદ્યમાન વૈમાનિકો અને જ્યોતિષિકો અવતા નથી.

अथ गाङ्गेयो भगवतोऽतिशायिनीं जाव संपदं संभावयन् प्राह—‘सयं भंते ।’ इत्यादि । सयं भंते ! एवं जाणह उदाहु असयं ’ हे भदन्त ! किं स्वयम् आत्मनैव एवं पूर्वोक्तप्रकारकवस्तु जानासि वेत्सि ? उताहो अथवा किम् अस्वयम् नात्मनैव अपितु परतो जानासि ? तथा ‘असोच्चा एते एवं जाणह, उदाहु सोच्चा ’ किम् अश्रुत्वा आगमानपेक्षन् एतदेवं जानासि ? ’ उताहो अथवा किं श्रुत्वा पुरुषान्तरवचनमाकर्ण्य आगमत इत्यर्थः जानासि ? । पूर्वोक्तप्रकारकवस्तुस्वरूपमाह—‘सओ नेरइया उववज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ? ’ यत् सन्त एव नैरयिका उपपद्यन्ते, नो असन्तो नैरयिका उपपद्यन्ते, यावत्-सन्तो भवनपत्यादि वैमानिकान्ता उपपद्यन्ते नो असन्त उपपद्यन्ते इति ॥ एवमेव सन्तो नैरयिकादि वानव्यन्तरपर्यन्ता उद्वर्तन्ते, नो असन्त उद्वर्तन्ते, तथैव सन्त एव ज्योतिषिकवैमानिकाच्यवन्ते, नो असन्तच्यवन्ते ?

पत्तिको जानकर उनसे पूछते हैं ‘सयं भंते । एवं जाणह, उदाहु असयं ’ हे भदन्त ! नैरयिकादि पूर्वोक्त पदार्थ जिस स्वभावसे युक्त आपने कहे हैं—वे ऐसे ही हैं यह बात आप स्वयं जानते हैं—या दूसरोंके कहनेसे जानते हैं ? तथा ‘असोच्चा एए एवं जाणह उदाहु सोच्चा ’ ये सय ऐसे ही हैं यह बिना आगमके आप जानते हैं, अथवा आगमसे जानते हैं ? कि ‘सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ’ इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘गगेया ! सयं एए एवं जाणामि, नो असयं, असोच्चा एए एवं जाणामि नो सोच्चा ’ हे गाङ्गेय ! केवलज्ञानसे युक्त होनेके कारण, तथा सर्वज्ञ होनेके कारण मैं पूर्वोक्त नैरयिकादि पदार्थ पूर्वोक्त प्रकारवाले हैं वह

गाङ्गेय आशुगारनो प्रश्न—“सयं भंते ! एवं जाणह, उदाहु असयं ? ” असोच्चा एए एवं जाणह, उदाहु, सोच्चा—सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति, जाव सओ वेमाणिया चयंति, नो असओ वेमाणिया चयंति ” हे भदन्त ! नारक आदि श्रवणा उत्पाद, उद्वर्तना आदि विषेनी जे बात आपे कही ते बात शुं आप स्वयं नालो छो, ? ते बात आप आगमनी सहायता बिना नालो छो, के आगमनी मददथी नालो छो ?

भट्टापीर प्रभुनो उत्तर—“गगेया ! सयं एए एवं जाणामि, नो असयं, असोच्चा, एए एवं जाणामि नो सोच्चा—सओ नेरइया उववज्जंति, नो असओ नेरइया उववज्जंति ” इत्यादि. हे गाङ्गेय ! केवलज्ञानथी युक्त होवाथी तथा सर्वज्ञ होवाथी पूर्वोक्त नारकादि श्रवो पूर्वोक्त स्वभाववाला होय छे ओ

इति । भगवानाह—‘गंगेया ! सयं एवं जाणामि, णो असय, असोच्चा एते एवं जाणामि, नो सोच्चा ’ हे गाङ्गेय ! स्वयम् आत्मनैव न परतोऽनुमानादितः केवलज्ञानित्वात् सर्वज्ञत्वात् एतदेवं पूर्वोक्तप्रकारकं वस्तु जानामि, नो अस्वयम् परतो जानामि, अश्रुत्वा—एतदेवं जानामि, नो श्रुत्या न पुरुषान्तरवचनमाकर्ण्य जानामि, यत्—‘सओ नेरइया उववज्जति, नो असओ नेरइया उववज्जति’ इत्यादि ।

गाङ्गेयः पृच्छन्ति—‘से केणट्ठेणं भंते । एवं वुच्चः तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ?’ हे भदन्त ! तत् केनार्थेन एवमुच्यते—तदेव पूर्वोक्तरीत्यैव यावत् सन्तो नैरयिकादि वैमानिकान्ता उपपद्यन्ते, नो असन्त उपपद्यन्ते ? इत्यादि । भगवानाह—‘गंगेया ! केवलीणं पुरत्थिमेणं मियपि जाणइ, अमियं पि जाणइ दाहिणेणं, एवं जहा सद्दुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिसस’ हे गाङ्गेय !

स्वयं जानता हू परकी सहायतासे नहीं जानता हूं, और न पुरुषान्तरके वचनोंको सुन करके इन पदार्थोंको मैं पूर्वोक्त स्वभावसे युक्त जानता हूं, किन्तु बिना सुने अपने आपही इन नैरयिकादि पदार्थोंको पूर्वोक्त स्वभाववाले जानता हूं ‘सओ नेरइया उववज्जति, नो असओ नेरइया उववज्जति’ इत्यादि ।

अब गाङ्गेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं—‘से केणट्ठेणं भंते । एवं वुच्चः तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि मैं इन नैरयिकादि पदार्थोंको पूर्वोक्त स्वभावसे युक्त स्वयं जानता हू परके वचनादिकोंको सुनकरके नहीं जानता हूं इत्यादि । इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं ‘गंगेया’ हे गाङ्गेय ! ‘केवली णं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ, दाहिणेणं एवं सद्दुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिसस’ केवलज्ञानी पूर्व दिशामें

वात हुं स्वयं जलणी शकुं छुं—ते जलुवा भाटे भारे अन्यनी सहायता लेवी पडती नथी. ओ वात अन्य पुरुषानां वयनो श्रवणु कथां विना भारी जते न ओ अधी वात हुं केवलज्ञानथी देभी—समल शकुं छुं.

गाङ्गेयनो प्रश्न—“से केणट्ठेणं भंते । एवं वुच्चः तं चेव जाव नो असओ वेमाणिया चयंति ?” हे भदन्त ! आप शां करणु ओपुं कडो छो के आप नारकादि पदार्थनां पूर्वोक्त स्वभावने स्वयं जलुओ छो, अन्यनां वयनो श्रवणु कथां विना आप जते न आ अधुं जलुओ छो ? इत्यादि.

भट्टापीर प्रभुनो उत्तर—“गंगेया !” हे गाङ्गेय ! “केवलीणं पुरत्थिमेणं मियं पि जाणइ, अमियं पि जाणइ, दाहिणेणं एवं जहा सद्दुद्देसए जाव निव्वुडे नाणे केवलिसस” केवलज्ञानी पूर्वभां भयादित वस्तुने पणु जलुओ छे

કેવલી કેવલજ્ઞાની સ્વલ પૌરસ્ત્યે પૂર્વદિશિ મિતમપિ મર્યાદિતમપિ જાનાતિ, અમિ-
તમપિ અમર્યાદિતમપિ જાનાતિ, દક્ષિણેન દક્ષિણસ્યાં દિશિ એવં પૂર્વોક્તરીત્યૈવ
યથા શબ્દોદેશકે પશ્ચમશતકે ચતુર્થોદેશકે इत्यर्थः યાવત્ મિતમપિ મર્યાદિત-
મપિ જાનાતિ અમિતમપિ અમર્યાદિતમપિ જાનાતિ इत्यादि सर्वविषयकं निर्वृत्तं
નિષ્પન્નં જ્ઞાનં કેવલિનો ભવતિ । તદુપસંહરન્નાહ-‘ સે તેણદ્દેણં ગંગેયા ! એવં
બુચ્ચહ-તં ચેવ જાવ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ’ હે ગાંગેય ! તત્ તેનાર્થેન
એવમુચ્યતે યત્-તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ સન્તો નૈરયિકાદિ વૈમાનિકાન્તા
ઉપપચન્તે, નો અસન્ત ઉપપચન્તે, એવમેવ સન્તો નૈરયિકાદિ
વાનવ્યન્તરાન્તા ઉદ્ધર્તન્તે, નો અસન્ત ઉદ્ધર્તન્તે, તથૈવ સંતો જ્યોતિષિકવૈમા-

મર્યાદિત વસ્તુકો ભી જાનતા હૈ ઓર અમર્યાદિત વસ્તુકો ભી જાનતા
હૈ, હસી પ્રકાર વહ દક્ષિણ દિશામેં ભી મર્યાદિત ઓર અમર્યાદિત
વસ્તુકો જાનતા હૈ--કયોંકી ડસ કેવલજ્ઞાનીકા કેવલજ્ઞાન મર્યાદિત
અમર્યાદિત ડોનોં પ્રકારકી વસ્તુકો જાનતા હૈ હસ તરહ ડસકા વહ
જ્ઞાન સર્વ વિષયવાલા હોતા હૈ । હસ વિષયકો પહિલે શબ્દોદેશકમેં-
પંચમશતકમેં ચતુર્થોદેશકમેં કહા જા ચુકાહૈ । ‘ સે તેણદ્દેણં ગંગેયા !
એવં બુચ્ચહ, તં ચેવ જાવ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ’ હસી કારણ
હે ગાંગેય ! મૈને એસા કહા હૈ કિં યે પૂર્વોક્ત નૈરયિકાદિ પદાર્થ પૂર્વોક્ત
સ્વભાવવાલે હૈં એમા મૈં સ્વયં જાનતા હુંં इत्यादि, अतः विद्यमान नैर-
यिकादिवैमानिकान्त पदार्थ उत्पन्न होते हैं, असदवस्थायुक्त होकर
ये उत्पन्न नहीं होते हैं इसी तरहसे नैरयिकादि वानव्यन्तरान्त पदार्थ

અને અમર્યાદિત વસ્તુને પણ જાણે છે, એજ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશામાં પણ
તેઓ મર્યાદિત અને અમર્યાદિત, બન્ને પ્રકારની વસ્તુને જાણે છે આ રીતે
તેમનું જ્ઞાન સર્વ વિષયને સમજનારું હોય છે આ વિષયનું પાંચમાં શત
કના “ શબ્દોદેશક ” નામના ચોથા ઉદેશકમાં આગળ પ્રતિપાદન કરવામાં
આવ્યું છે. તેા તે સમસ્ત કથન અહીં ગ્રહણ કરવું “ સે તેણેણં ગંગેયા !
એવં બુચ્ચહ, તં ચેવ જાવ નો અસઓ વેમાણિયા ચયંતિ ” હે ગાંગેય ! તે
કારણે મેં એવું કહ્યું છે કે પૂર્વોક્ત નારકાદિ પદાર્થો પૂર્વોક્ત સ્વભાવવાળાં
છે એવું હુંં સ્વયં જાણું છુંં इत्यादि.

તેથી વિદ્યમાન નારકોથી લઈને વૈમાનિકો પર્યન્તના જીવો ઉત્પન્ન થાય
છે, અવિદ્યમાન નારકાદિ જીવો ઉત્પન્ન થતા નથી, નારકાદિ જીવોનો સદ્ભાવ
રહે એવી રીતે જ નારકાદિ જીવોની ઉદ્ધર્તના થયા કરતી હોય છે. તેમનો

નિકાશ્યવન્તે, નો અસન્તશ્યવન્તે । અથ ગાઙ્ગેયઃ પ્રકારાન્તેણ પૃચ્છતિ-‘ સયં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ? ’ હે હે ભદન્ત ! કિં સ્વયમેવ આત્મનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે, કિંવા અશ્વયં-નાત્મનૈવ અપિતુ ઈશ્વાપારતન્ત્રપાદિનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે : તથા વોક્તમ્—

‘ અજ્ઞોજન્તુરનીશોડયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ ।

ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સ્વર્ગં વા શ્વશ્રમેવ વા ॥ ૧ ॥ ઇતિ

સદ્વસ્થાપન હુણ હી ઉદ્ધર્તન કરતે હૈં, અસદ્વસ્થાયુક્ત હુણ હોકર ઉદ્ધર્તન નહીં કરતે હૈં, ઇસી તરહસે વિચ્યમાન ડ્યોતિષિકા ઓર વૈમાનિક ચવતે હૈં, અવિચ્યમાન ચે ચવતે નહીં હૈં । અથ ગાંગેય પ્રકારાન્તરસે ઇસી વિષયકો પ્રશ્નસે પૂછતે હૈં-‘ સયં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ’ હે ભદન્ત ! નૈરયિકા નૈરયિકોંમેં જો ઉત્પન્ન હોતે હૈં સો કયા વે અપને આપ ઉનમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં યા ઈશ્વરકી પ્રેરણા આદિસે ઉનમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં જૈસા કિ અન્ય સિદ્ધાન્તકારોંને કહા હૈ—

અજ્ઞો જન્તુરનીશોડયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ ।

ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સ્વર્ગં વા શ્વશ્રમેવ વા ॥ ”

યહ પ્રાણી અપને સુખ દુઃખકે ભોગનેમેં અપને આપ અસમર્થ હૈ ઇસે સુખ દુઃખ ઈશ્વર મુગવાના હૈ । અતઃ ઉનકી પ્રેરણાકે અનુસારહી યહ જીવ સ્વર્ગમેં જાતા હૈ ઓર નરકમેં જાતા હૈ ।

ખિલકુલ સદ્ભાવ ન રહે એવી રીતે નારકાદિની ઉદ્ધર્તના થતી નથી એજ પ્રમણે જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોનો સદ્ભાવ રહે એવી રીતે જ જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકોનું ચ્યવન થાય છે, તેમનો સદ્ભાવ ન રહે એવી રીતે તે ચ્યવન થતું નથી હવે ગાંગેય પ્રકારાન્તરથી એજ વિષયને અનુલક્ષીને આ પ્રમાણે પૂછે છે-“ સયં મંતે ! નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ? ” હે ભદન્ત ! નરકોમાં જે નારકો ઉત્પન્ન થાય છે તે શું સ્વયં પોતાની બાતે જ ઉત્પન્ન થાય છે કે અશ્વયં (ઈશ્વરની પ્રેરણા આદિથી) ઉત્પન્ન થાય છે ? અન્ય સિદ્ધાન્તકારોએ કહ્યું છે કે—

“ અજ્ઞો જન્તુરનીશોડયમાત્મનઃ સુખદુઃખયોઃ ।

ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છેત્ સ્વર્ગં વા શ્વશ્રમેવ વા ॥ ”

“ આ જીવ પોતાના સુખદુઃખને ભોગવવામાં પોતે તો અસમર્થ છે, તેને સુખદુઃખ ઈશ્વર ભોગવાવે છે. ઈશ્વરની ઇચ્છા પ્રમાણે જ જીવ સ્વર્ગ અથવા નરકમાં જાય છે. ”

ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! સયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ’ હે ગાંગેય ! સ્વયમેવ આત્મનેૈ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ ईश्वरपारतन्त्र्यादेः नैरयિકા नैरयिकेषु ઉપપદ્યન્તે, કાલાદિ કારણકલાપવ્યતિરિક્તસ્ય ईश्वरस्य युक्तिभिर्विचार्यमाणस्यासिद्धत्वात् । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—‘ સે કેણદ્દેણં ભંતે ! एवं बुच्चइ जाव उववज्जंति ? ’ હે ભદન્ત ! તત્ કેનાર્થેન એવમુચ્યતે—યાવત્—સ્વયમેવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ ઉપપદ્યન્તે इति ? ભગવાનાહ—‘ ગંગેયા ! કમ્મોદણં કમ્મગુરુયત્તાણ, કમ્મમારિયત્તાણ, કમ્મગુરુસંમારિયત્તાણ ’ હે ગાંગેય ! કર્મોદયેન કર્મણા શ્રુતિત્વેન, કિંતુ નહિ કેવલં કર્મોદયણાત્રેણ નૈરયિકેષુ ઉત્પદ્યતે કેવલિનામપિ

इस प्रश्नके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ’ हे गांगेय ! ऐसी बात नहीं है ‘ सयं नेरह्या नेरह्यसु उववज्जंति, नो असयं नेरह्या नेरह्यसु उववज्जंति ’ नैरयिक अपने आपही नैरयिकोंमें उत्पन्न होते हैं, ईश्वरकी प्रेरणा आदिसे वे वहां उत्पन्न नहीं होते हैं । क्यों कि कालादि कारणकलापसे भिन्न ईश्वर स्वतंत्र पदार्थ है यह बात जब युक्तियों द्वारा विचारित होती है—तब उसकी प्रतिष्ठा स्थापित नहीं होती है। अब गांगेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं—‘ से केणद्वेणं भंते ! एवं बुच्चइ जाव उववज्जंति ’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि नैरयिक अपने आपही नैरयिकोंमें उत्पन्न होते हैं—ईश्वरकी प्रेरणादि से वे वहां उत्पन्न नहीं होते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ! कम्मोदणं कम्मगुरुयत्ताए, कम्ममारियत्ताए, कम्मगुरुसंमारिय-

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! એવી કોઈ વાત નથી પણ “ સયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં નેરહ્યા નેરહ્યસુ ઉવવજ્જંતિ ” નારકો પોતાની જાતે જ નરકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ઈશ્વરની પ્રેરણા આદિ કારણે તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી, કારણ કે કાલાદિ કારણ કલાપથી ભિન્ન ઈશ્વર સ્વતંત્ર પદાર્થ છે એ વાત યુક્તિયો (દલીલો) દ્વારા પુરવાર થઈ શકતી નથી

ગાંગેય અશ્વગારનો પ્રશ્ન—“ સે કેણદ્દેણં ભંતે ! एवं बुच्चइ, जाव उववज्जंति ” હે ભદન્ત ! આપ શા કારણે એવું કહો છો કે નારકો પોતાની જાતે જ નરકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે—ઈશ્વરની પ્રેરણા આદિથી તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગંગેયા ! ” હે ગાંગેય ! “ કમ્મોદણં, કમ્મગુરુયત્તાણ, કમ્મમારિયત્તાણ, કમ્મગુરુસંમારિયત્તાણ, અસુમાણં કમ્માણં ઉદણં,

કર્મોદયસ્ય સદ્ભાવાદત આહ-કર્મગુરુકતયા, કર્મણાં ગુરુકતા કર્મગુરુકતા તયા, કર્મભારિકતયા, ભારોઽરિત ઇયાં તાનિ ભારિકાણિ તદ્ભાવો ભારિકતા કર્મણાં ભારિકતા કર્મભારિકતા તયા ચેત્યર્થઃ, તથાત્ર મહદપિ કિશ્ચિદલ્પભારં દૃષ્ટં તથા-વિધભારમપિ ચ કિશ્ચિદમહદિલ્પતઆહ-કર્મગુરુસંભારિકતયા, ગુરોઃ સંભારિકસ્ય ચ ભાવો ગુરુસંભારિકતા, ગુરુતા સંભારિકતા ચેત્યર્થઃ, કર્મણાં ગુરુસંભારિકતા કર્મગુરુસંભારિકતા તયા અતિ પ્રકર્ષાવસ્થયા इत्यર્થઃ, एतच्च उपर्युक्तं त्रयं शुभ-कर्मापेक्षयाऽपि स्यादत आह-‘असुभाणं कर्माणं उदणं असुभाणं कर्माणं विवागेणं, असुभाणं कर्माणं फलविवागेणं’ अशुभानां कर्मणाम् उदयेन, उद-यश्च कर्मणां प्रदेशतोऽपि स्यात् अतआह-अशुभानां कर्मणां विपाकेन, विपाकश्च यथावद्वरसानुभूतिः, स च मन्दोऽपि स्यादतआह-अशुभानां कर्मणां फलविपा-केन, फलस्यालावुकादेरिव विपाको विपच्यमानता रसप्रकर्षावस्थाफलविपाक-स्तेनेत्यર્થः, ‘सयं नेरइया नेरइएसु उववज्जति, नो असयं नेरइया नेरइएसु

त्ताए’ असुभाणं कर्माणं उदणं, असुभाणं कर्माणं વિવાગેણં. અસુ-ભાણં કર્માણં ફલવિવાગેણં સયં નેરઇયા નેરઇએસુ ઉવવજ્જંતિ-નો અસયં નેરઇયા નેરઇએસુ ઉવવજ્જંતિ’ હે ગાંગેય ! કર્મોંકે ઉદય હોનેસે, કર્મોંકી ગુરુકતા હોનેસે કર્મોંકી ભારિકતા હોનેસે, અશુભ કર્મોંકે ઉદયસે, અશુભ કર્મોંકે વિપાકસે, અશુભ કર્મોંકે ફલવિપાકસે નૈરયિક નૈરયિકોંમેં સ્વયં ઉત્પન્ન હોતે હૈં, ઈશ્વરકો ળેરણા આદિસે વે વહાં ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં । યહાં પર સૂત્રકારને જો નૈરયિકોંકે નૈરયિ-કોંમેં ઉત્પન્ન હોનેમેં કર્મોદયાદિ કારણ પ્રકટ ક્રિયે હૈં સો ડનકી સાર્થકતા હસ પ્રકારસે હૈ-કર્મોદયસે નૈરયિક નૈરયિકોંમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઇતને કહને માત્રસે નૈરયિકોંમેં ઉત્પન્ન હોના ડનકા સિદ્ધ નહીં

અસુભાણં કર્માણં વિવાગેણ, અસુભાણં કર્માણં ફલવિવાગેણં સયં નેરઇયા નેરઇએસુ ઉવવજ્જંતિ નો અસયં નેરઇયા નેરઇએસુ ઉવવજ્જંતિ ” હે ગાંગેય ! કર્મોંના ઉદય થવાથી, કર્મોંની ગુરુતાથી કર્મોંના ભારેપણાથી, અશુભ કર્મોંના ઉદયથી, અશુભ કર્મોંના વિપાકથી અને અશુભ કર્મોંના ફલવિપાકથી નારકો નરકોમાં સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે, ઇશ્વરની ળેરણા આદિથી તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી. અહીં સૂત્રકારે નારકોના નરકોમાં ઉત્પન્ન થવામાં કર્મોદય આદિ જે કારણો પ્રકટ કર્યા છે તેની સાર્થકતા આ પ્રમાણે સમજાવી શકાય—

“ કર્મોદયથી નારકો નરકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ” આટલું જ કારણ આપવાથી નરકોમાં તેમની ઉત્પત્તિ થવાનું કારણ સિદ્ધ થતું નથી. નરકોમાં

હોતા હૈ ક્યોંકિ કર્મોદય તો કેવલિયોંકો મી હોતા હૈ—અતઃ ઉન્હેં મી વહાં ઉત્પન્ન હોનેકા પ્રસંગ પ્રાપ્ત હોગા સો હસકી નિવૃત્તિકે લિયે “ કર્મશુરુતયા ” એસા દૂસરા વિશેષણ દિયા હૈ, કેવલિયોંમેં કર્મોદય હોને પરમી વહ કર્મ ઉનમેં શુરુરૂપસે નહીં હોતા હૈ અતઃ ઉનકી વર્હા ઉત્પત્તિ નહીં હોતી હૈ । કર્મોંકી શુરુતા હોને પરમી પ્રાયઃ જીવ નરકોંમેં ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈ—અતઃ હસ વાતકી નિવૃત્તિકે લિયે “ કર્મશુરુસંભારિ-યત્તાય ” એસા કહા હૈ જિસ જીવમેં કર્મોંકા ભાર વહુત અધિક માત્રામેં હોતા હૈ વે જીવ નિયમસે નરકોંમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈ । નરકોંમેં ઉત્પન્ન હોનેવાલે જીવોંમેં કર્મોંકા ભાર અપની પરાકાષ્ટાકો મો પાર કર દેતા । યહી સબ વાત ઇન વિશેષણોં દ્વારા પ્રકટકી ગઈ હૈ । અથવા ‘ કર્મ-શુરુસંભારિયત્તાય ’ હસ પદ દ્વારા સૂત્રકારને યહ વાત પ્રકટકી હૈ કિ કર્મોંકા વજન ઉનમેં કોઈ સામાન્ય રૂપમેં નહીં રહતા હૈ કારણ એસા મી હોતા હૈ કિ જો વસ્તુ પ્રમાણમેં વહુત હોતી હૈ વહ તૂલાદિકકી તરહ ભારમેં અલ્પ ભારવાલી મી હો સકતી હૈ । સો યે કર્મ ઇનમેં એસે નહીં હૈ, યે તો ઇનમેં વહુત અધિક ભારવાલે હોતે હૈ । હસી કારણ યે જીવ ઉસ પ્રકર્ષાવસ્થાપન્ન (ઉત્કૃષ્ટ કર્મોં કા ભાર હોને સે) ભારસે દબે હુય હોકર નીચે અધોગતિરૂપ

ઉત્પન્ન થવા માટે કર્મોદયને જ કારણરૂપ માનવામાં આવે તો, કેવલીઓમાં પણ કર્મોદયનો સદ્ભાવ હોવાથી તેમની નરકોમાં ઉત્પત્તિ થવાની વાત માનવી પડે એવો પ્રસંગ ઉત્પન્ન થશે તેથી એવું ન બને માટે “ કર્મશુરુતયા ” વગેરે કારણો આપવામાં આવેલ છે કેવલીઓમાં કર્મોદય હોવા છતાં પણ તે તેમનામાં શુરુ રૂપે હોતો નથી, તેથી તેમની નરકોમાં ઉત્પત્તિ થતી નથી. કર્મોની શુરુતા હોવા છતાં પણ કેટલીક વખત જીવ નરકોમાં ઉત્પન્ન થતો નથી, તેથી “ કર્મશુરુસંભારિયત્તાય ” આ પદ દ્વારા એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે કર્મોના ભાર ઘણી જ અધિક માત્રામાં હોય તો જીવ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે નરકોમાં ઉત્પન્ન થનારા જીવોના કર્મોના ભાર પરાકાષ્ટા વટાવી ગયો હોય છે, આ બધી વાત આ વિશેષણો દ્વારા પ્રકટ કરવામાં આવી છે. અથવા “ કર્મશુરુસંભારિયત્તાય ” આ પદ દ્વારા સૂત્રકારે એ વાત પ્રકટ કરી છે કે કર્મોનું વજન તેમનામાં સામાન્ય રૂપે હોતું નથી પણ અસામાન્ય થઈ ગયું હોય છે. કારણ કે કેટલીક વખત એવું બને છે કે જે વગેરે વસ્તુઓ પ્રમાણમાં વધારે હોવા છતાં તેનું વજન ઓછું હોઈ શકે છે તે વાતની નિવૃત્તિને માટે તેમના કર્મોને ઘણું જ અધિક ભારયુક્ત કહ્યાં છે એવાં

નરકમાં ઉત્પન્ન હો જાતે હૈં । યે ઉપર્યુક્ત ત્રીન વિશેષણ-“ કર્મોદય, કર્મભારિકતા, કર્મચુરસંભારિકતા ” શુભ કર્મોંકી અપેક્ષાસે મી હોતે હૈં-સો યે વિશેષણ યહાં શુભ કર્મોંકી અપેક્ષાસે દિયે ગયે ગૃહીત ન હૈં-ઇસલિયે સૂત્રકારને ‘અસુમાણં કર્મમાણં ઉદયણં, અસુમાણં કર્મમાણં વિવાગેણં, અસુમાણં કર્મમાણં ફલવિવાગેણં ’ એસા કહા હૈં । ઇન નાર-કોંકો જો કર્મોદય હોતા હૈં વહ શુભ કર્મોંકા ઉદય નહીં હોતા હૈં કિન્તુ અશુભ કર્મોંકાહી ઉદય હોતા હૈં, કર્મોંકા ઉદય પ્રદેશકી અપેક્ષાસે મી હો સકતા હૈં, સા એસા ઉદય ઇનકો નહીં હૈં કિન્તુ વિપાકકી અપેક્ષાસે કર્મોંકા ઉદય ઇનકોહૈં-અર્થાત્ ઇનકો વદ્ધ કર્મોંકે રસકી અનુભૂતિ (અનુભવ) હોતી રહતીહૈં । યહ વદ્ધરસાનુભૂતિ ઇનકે મન્દ મી હો સકતી હૈં અતઃ એસી અનુભૂતિ ઇનકો નહીં હોતી હૈં કિન્તુ અલાવુ-તૂંબડી આદિકા વિપાક જિસ પ્રકારસે અત્યંત અનિષ્ટકારક હોતા હૈં ઉસી પ્રકારસે ઇનકે વદ્ધ કર્મોંકા જો રસરૂપ વિપાક હૈં વહ અત્યન્ત અનિષ્ટ પ્રકર્ષાવસ્થાવાલા હોતા હૈં- ઇન સવ કારણોંકે પ્રભાવસે નૈરયિક અપને આપ નૈરયિકોંમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં । ‘ નો અસયં નેરહયા નેરહણુ

અતિશય ભારે કર્મોના ભારથી દબાયેલો જીવ અધોગતિ રૂપ નરકમાં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. ઉપર્યુક્ત ત્રણ વિશેષણો-“ કર્મોદય, કર્મભારિકતા, કર્મચુરસંભારિકતા ” શુભ કર્મોની અપેક્ષાએ પણ હોઈ શકે છે અહીં આ વિશેષણો શુભ કર્મોને લાગુ પડતાં નથી પણ અશુભ કર્મોને લાગુ પડે છે એ પ્રકટ કરવાને માટે સૂત્રકારે “ અસુમાણં કર્મમાણં ઉદયણં, અસુમાણં કર્મમાણં વિવાગેણં, અસુમાણં કર્મમાણં ફલવિવાગેણં ” આ પદોનો પ્રયોગ કર્યો છે તે નારકોના શુભ કર્મોના ઉદય થવાથી તેમને નરકમાં ઉત્પન્ન થવું પડતું નથી પણ અશુભ કર્મોના ઉદયથી જ તેમને નરકમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે. કર્મોના ઉદય પ્રદેશની અપેક્ષાએ પણ સંભવી શકે છે, પણ અહીં એવા ઉદયની વાત કરી નથી, અહીં તે વિપાકની અપેક્ષાએ કર્મોના ઉદય તેમને થયેલો જતાંયો છે એટલે કે તેમને બદ્ધકર્મોના રસની અનુભૂતિ થતી રહે છે. તે બદ્ધરસાનુભૂતિ મન્દ પણ હોઈ શકે છે. પરંતુ તેમને એવી મન્દ અનુભૂતિ થતી નથી પણ જેમ તૂંબડી આદિનો વિપાક જેમ અત્યન્ત અનિષ્ટકારક હોય છે તેમ તેમના બદ્ધકર્મોનાં જે રસરૂપ વિપાક છે તે અત્યન્ત અનિષ્ટ પ્રકર્ષાવસ્થાવાળો હોય છે. આ બધાં કારણકલાપોના પ્રભાવથી નારકો પોતાની જાતે જ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, “ નો અસયં નેરહયા નેરહણુ ઉવવજ્જંતિ ” ઇત્યરની

ઉવવજ્જંતિ ' સ્વયમેવ આત્મનૈવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્
 ઈશ્વરપારતન્વ્યાદેઃ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે તસ્યૈવાસિદ્ધત્વેન તત્ફલદાન-
 સામર્થ્યસ્ય દૂરાપાસ્તત્વાત્ ! તદુપસંહરન્નાહ—' સે તેળદ્દેણં ગંગેયા ! જાવ ઉવવ-
 જ્જંતિ ' હે ગાંગેય ! તત્ તેનાર્થેન યાવત્ સ્વયમેવ નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે,
 નો અસ્વયં નૈરયિકા નૈરયિકેષુ ઉપપદ્યન્તે इति भावः । ગાંગેયઃ પૃચ્છતિ—' સયં
 મંતે ! અસુરકુમારા પુચ્છા ' ' હે મદન્ત ! સ્વયમેવ આત્મનૈવ કિમ્ અસુરકુમારા
 અસુરકુમારતયા ઉપપદ્યન્તે ? કિંવા અસ્વયમેવ અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા ઉપ-
 દ્યન્તે ? इति पृच्छा, भगवानाह—' गंगेया ! सयं असुरकुमारा जाव उववज्जंति '
 નો અસયં અસુરકુમારા જાવ ઉવવજ્જંતિ, હે ગાંગેય ! સ્વયમેવ અસુરકુમારા

ઉવવજ્જંતિ ' ઈશ્વર પ્રેરણાદિસે નહીં । કયોં કિ જવ ફલ ભોગાનેવાલે
 ઈશ્વરકી હી સત્તા સિદ્ધ નહીંહૈ તવ ઉસમેં ફલદાનકા સામર્થ્ય કૈસે માના
 જા સકના હૈ । ' સે તેળદ્દેણં ગંગેયા ! જાવ ઉવવજ્જંતિ ' અતઃ હે
 ગાંગેય ! મૈને એસા કહા હૈ કિ યાવત્ નૈરયિક નારકોંમેં અપને આપ
 ઉત્પન્ન હોતે હૈ—અન્હે વ્હાં ઉત્પન્ન કરનેવાલા ઉનકે અશુભ કર્મોંકા
 તીવ્રતમ ઉદયાદિકે સિવાય ઔર કોઈ ઈશ્વર પ્રેરણા આદિ કારણ નહીં હૈ ।
 અવ ગાંગેય પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈ—' સયં મંતે ! અસુરકુમારા પુચ્છા '
 હે મદન્ત ! અસુરકુમાર કયા અપને આપહી અસુરકુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન
 હોતે હૈ ? યા અસુરકુમાર રૂપસે અન્હે કોઈ ઈશ્વર પ્રેરણાદિ કારણ ઉત્પન્ન
 કરતા હૈ ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્નને ઉનસે એસા કહા—' ગંગેયા ! સયં અસુ-
 રકુમારા જાવ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં અસુરકુમારા જાવ ઉવવજ્જંતિ '
 હે ગાંગેય ! અસુરકુમાર અપને આપ અસુરકુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે

પ્રેરણા આદિથી તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી, કારણ કે જો કોઈ ભોગવનાર
 ઈશ્વરની જ સત્તા જો સિદ્ધ થતી ન હોય તો તે ઈશ્વરમાં ફલદાન કરવાનું
 સામર્થ્ય કેવી રીતે માની શકાય !

“ સં તેળદ્દેણં ગંગેયા ઉવવજ્જંતિ ” હે ગાંગેય ! તે કારણે મેં એવું
 કહ્યું છે કે નારકો નરકોમાં સ્વયં ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, તેમના અશુભ કર્મોના
 તીવ્રતમ ઉદય સિવાય તેમને ત્યાં ઉત્પન્ન કરાવનાર ઈશ્વરપ્રેરણા આદિ કોઈ
 અન્ય કારણો હોતા નથી

ગાંગેય અણગારનેા પ્રશ્ન—“ સયં મંતે ! અસુરકુમારા પુચ્છા ” હે
 મદન્ત ! અસુરકુમારો શું પોતાની જાતે જ અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે ?
 કે ઈશ્વર પ્રેરણા આદિ કારણે તેઓ ત્યાં ઉત્પન્ન થાય થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનેા ઉત્તર—“ ગંગેયા ” હે ગાંગેય ! “ સયં અસુરકુમારા

યાવત્ અસુરકુમારતયા ઉપપન્તે, નો અસ્વયમ્ અસુરકુમારા યાવત્ અસુરકુમાર-
તયા ઉપાદ્યન્તે । ઉક્ત્યુક્તેઃ ગાઙ્ગેયઃ કારણં પૃચ્છતિ-‘ સે કેળદ્દેણં તં ચેવ જાવ
ઉવવજ્જંતિ ? ’ હે ભદન્ત ! તત્ કેનાર્થેન તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ સ્વયમેવ
અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા
ઉપપદ્યન્તે ? મગવાનાહ-‘ ગંગેયા ! કમ્મોદણં કમ્મોવસમેણ કમ્મવિગઈણ, કમ્મ-
વિસોદ્દીણ, કમ્મવિસુદ્દીણ ’ હે ગાઙ્ગેય ! કર્મોદયેન અસુરકુમારોચિતકર્મણામુદયેન,
સામાન્યતઃ કર્મોપશમેન અશુભકર્મણામુપશમેન, કર્મવિગત્યા-અશુભાનાં કર્મણાં
વિગત્યા સ્થિત્યપેક્ષયા વિગમેન, કર્મવિશોદ્ધયા રસાપેક્ષયા અશુભાનાં કર્મણાં
વિશોદ્ધયા, કર્મવિશુદ્ધયા પ્રદેશાપેક્ષયા અશુભાનાં કર્મણાં વિશુદ્ધયા ‘ સુમાણં કમ્માણં
ઉદણં, સુમાણં કમ્માણં વિવાગેણં, સુમાણં કમ્માણં ફલધિવાગેણં સયં અસુરકુ

હૈં, ઉન્હે અસુરકુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન કરનેવાલા કોઈ ઈશ્વર નહીં હૈ ।
અવ ગાંગેય ! ‘ સે કેળદ્દેણં મતે ! તં ચેવ જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ પ્રશ્નસે
એસા પૂછતે હૈં કિ હે ભદન્ત ! એસા આપ કિસ કારણસે કહતે હૈં કિ
અસુરકુમાર અસુરકુમાર રૂપસે અપને આપ ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઉન્હે અસુ
રકુમાર રૂપસે ઈશ્વર ઉત્પન્ન નહીં કરતા હૈ ? હિસકે ઉત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે
હૈં-‘ ગંગેયા ! કમ્મોદણં, કમ્મોવસમેણં, કમ્મવિગઈણ, કમ્મવિસો-
દ્દીણ, કમ્મવિસુદ્દીણ ’ હે ગાંગેય ! અસુરકુમારોચિત કર્મોંકે ઉદયસે,
અશુભ કર્મોંકે સામાન્યતઃ ઉપશમસે, અશુભ કર્મોંકે સ્થિતિકી અપેક્ષા
લેકર વિગમસે, રસકી અપેક્ષા લેકર અશુભ કર્મોંકી વિશુદ્ધિસે હિસ
તરહ શુભ કર્મોંકે ઉદયસે, શુભ કર્મોંકે વિપાકસે અર્થાત્ યથાવદ્ધ-

જાવ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં અસુરકુમારા જાવ ઉવવજ્જંતિ ” અસુરકુમારો
પોતાની જાતે જ અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, ઇશ્વરની પ્રેરણાથી તેઓ
ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી.

ગાંગેયનો પ્રશ્ન-“ સે કેળદ્દેણં મતે ! તં ચેવ જાવ ઉવવજ્જંતિ ” હે ભદન્ત !
આપ શા કારણે એવું કહો છો કે અસુરકુમારો પોતાની જાતે જ અસુરકુમાર
રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે-ઈશ્વર તેમને અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન કરતો નથી ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર-“ ગંગેયા ! કમ્મોદણં, કમ્મોવસમેણં, કમ્મવિ-
ગઈણ, કમ્મવિસોદ્દીણ, કમ્મવિસુદ્દીણ ” હે ગાંગેય ! અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થવા
યોગ્ય કર્મોનો ઉદય થવાથી, અશુભ કર્મોના સામાન્યતઃ ઉપશમથી, સ્થિતિની
અપેક્ષાએ અશુભ કર્મોના વિગમથી, રસની અપેક્ષાએ અશુભ કર્મોની વિશો-
દ્ધિથી અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ અશુભ કર્મોની વિશુદ્ધિથી, એજ પ્રમાણે શુભ
કર્મોના ઉદયથી, શુભ કર્મોના વિપાકથી એટલે કે યથાબાદ્ધ રસની અનુભૂ-

મારા અસુરકુમારતાએ ઉત્તવજ્જંતિ, નો અસયં અસુરકુમારા અસુરકુમારતાએ ઉત્તવ-
 જ્જંતિ ' શુભાનાં કર્મણામુદયેન, શુભનાં કર્મણાં વિપાકેન યથાવદ્ધરસાનુભૂત્યા
 શુભાનાં કર્મણાં ફલવિપાકેન રસપ્રકર્ષાવસ્થયા સ્વયમેવ અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા
 ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ અસુરકુમારા અસુરકુમારતયા ઉપપદ્યન્તે ઇતિ । તદુપસંહર-
 ન્નાહ—' સે તેણદ્દેણં જાવ ઉત્તવજ્જંતિ ' તત્ તેનાર્થેન યાવત્ સ્વયમેવ અસુરકુમારા
 અસુરકુમારતયા ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્, ઉપપદ્યન્તે ! એવં જાવ થણિયકુમારા '
 એવં પૂર્વોક્તરીત્યેવ યાવત્ નાગકુમાદિ સ્તનિતકુમારપર્યન્તાઃ, સ્વયમેવ તત્તદ્રૂપતયા
 ઉપપદ્યન્તે, નો અસ્વયમ્ ઉપપદ્યન્તે । ગાંગેયઃ પુચ્છતિ—' સયં મંતે । પુઠ્ઠવિક્કા-
 હયાં પુચ્છા ? ' હે મદન્ત ! સ્વયમેવ કિં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકતયા
 ઉપપદ્યન્તે ? કિંવા અસ્વયમેવ પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકતયા ઉપપદ્યન્તે ?

રસકી અનુભૂતિસે એવં જુમ કર્મોંકે ફલવિપાકસે—રસકી પ્રકર્ષાવ-
 સ્થાસે અસુરકુમાર સ્વયં અસુરકુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં, અસ્વયં
 અસુરકુમાર રૂપસે વે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં । ' સે તેણદ્દેણં જાવ ઉત્તવ-
 જ્જંતિ ' હસ કારણ હે ગાંગેય । મૈને એસા કહા હૈ કિ યાવત્—સ્વયંહી
 અસુરકુમાર અસુરકુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં । અસ્વયં વે અસુર-
 કુમાર રૂપસે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં ” એવં જાવ થણિયકુમારા ' હસી
 તરહસે નાગકુમારાદિ સ્તનિતકુમારાન્ત તક સ્વ ભવનવાસી દેવ ઉસ
 રૂપસે વે ર્શ્વકી પ્રેરણાદિરૂપ કારણસે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં ।

અથ ગાંગેય પ્રશ્નસે એમા પૂછતેહૈં—'સયં મંતે । પુઠ્ઠવિક્કાહયા પુચ્છા ' હે
 મદન્ત ! પૃથિવીકાયિક એકેન્દ્રિય જીવ પૃથિવીકાયિક રૂપસે સ્વયં

તિથી અને શુભ કર્મોના ક્ષણ વિપાકથી—રસની પ્રકર્ષાવસ્થાથી અસુરકુમાર સ્વયં
 અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, ઇશ્વર આદિ કોઈની ઇચ્છાથી તેઓ
 અસુરકુમારરૂપે ઉત્પન્ન થતા નથી “ સે તેણદ્દેણં જાવ ઉત્તવજ્જંતિ ” હે
 ગાંગેય ! તે કારણે મેં એવું કહ્યું છે કે અસુરકુમારો સ્વયં અસુરકુમાર રૂપે
 ઉત્પન્ન થાય છે, તેઓ ત્યાં અસ્વયં ઉત્પન્ન થતા નથી “ એવં જાવ થણિયકુ-
 મારા ” એજ પ્રમાણે નાગકુમારથી લઈને સ્તનિતકુમાર પર્યન્તના દેવો પણ
 સ્વયં તે તે રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે—ઇશ્વરની પ્રેરણા આદિ રૂપ કારણે તેઓ તે
 તે રૂપે ઉત્પન્ન થતા નથી.

ગાંગેય અણુગારનો પ્રશ્ન—“ સયં મંતે ! પુઠ્ઠવિક્કાહયા પુચ્છા ” હે
 મદન્ત ! પૃથ્વીકાયિક જીવો પૃથ્વીકાયિક રૂપે શું ઉત્પન્ન થાય છે કે અસ્વયં
 ઉત્પન્ન થાય છે ?

इति पृच्छा, भगवानाह—‘ गंगेया ! सयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति ’ हे गाङ्गेय ! स्वयमेव पृथिवीकायिका यावत् पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयम् पृथिवीकायिकाः पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते । गाङ्गेयः कारणं पृच्छति—‘ से केण्हेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उववज्जंति ? ’ हे भदन्त ! तत् केनार्थेन एवमुच्यते—यावत् स्वयमेव पृथिवीकायिकाः पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयम् पृथिवीकायिकाः पृथिवीकायिकतया उपपद्यन्ते ? इति, भगवानाह—‘ गंगेया ! कम्मोदएणं, कम्मगुरुयत्ताए कम्मभारियत्ताए, कम्मगुरुसंभारियत्ताए ’ हे गाङ्गेय ! कर्मोदयेन कर्मणामुदित-

उत्पन्न होते हैं या अस्वयं उत्पन्न होते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ’ हे गांगेय ! ‘ सयं पुढवीकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया उववज्जंति ’ पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीव पृथिवीकायिक रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं, अस्वयं वे उस रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं अर्थात् पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीव पृथिवीकायिक रूपसे ईश्वर आदिकी प्रेरणासे उत्पन्न नहीं होते हैं । इस विषयमें कारण जाननेकी इच्छासे गांगेय प्रभुसे ऐसा पूछते हैं ‘ से केण्हेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उववज्जंति ’ हे भदन्त ! आप ऐसा कि पृथिवीकायिक एकेन्द्रिय जीव एकेन्द्रिय पृथिवीकायिक रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं किसी ईश्वरकी प्रेरणादिरूप कारणसे उत्पन्न नहीं होते, किस कारणसे कहते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गंगेया ! कम्मोदएणं, कम्मगुरुयत्ताए, कम्मभारियत्ताए, कम्मगुरुसंभारियत्ताए, सुभासुभाणं

महावीर प्रबुद्धो उत्तर—“ गंगेया ! ” हे गांगेय ! “ सयं पुढविकाइया जाव उववज्जंति, नो असयं पुढविकाइया उववज्जंति ” पृथ्वीकायिक एकेन्द्रिय जीवो पृथ्वीकायिक एकेन्द्रिय इये स्वयं उत्पन्न थाय छे—अस्वयं उत्पन्न थता नथी—ओटवे के ईश्वरनी प्रेरणा आदि कारणे तेओ पृथ्वीकायिक इये उत्पन्न थता नथी.

गांगेयनो प्रश्न—“ से केण्हेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव उववज्जंति ” हे भदन्त ! आप शा कारणे ओथुं कडेु छे के पृथ्वीकायिक एकेन्द्रिय जीवो एकेन्द्रिय पृथ्वीकायिक इये स्वयं उत्पन्न थाय छे, ईश्वरनी प्रेरणा आदि इय कारणे तेओ उत्पन्न थता नथी ?

महावीर प्रबुद्धो उत्तर—“ गंगेया ! ” हे गांगेय ! “ कम्मोदएणं, कम्मगुरुयत्ताए, कम्मभारियत्ताए, कम्मगुरुसंभारियत्ताए, सुभासुभाणं कम्माणं उदएणं,

ત્વેન, કર્મગુરુક્રતયા, કર્મભારિકતયા, કર્મગુરુસંભારિકતયા, એતેષાં ચતુર્ણાં વ્યાખ્યા
 અત્રેવ પૂર્વમુક્તા । ઉત્તરોત્તરોપાદને હેતુશ્ચ પૂર્વોક્તરીત્યેવ વોધ્યઃ ‘ સુમાસુમાણં
 કમ્માણં ઉદણં, સુમાસુમાણં કમ્માણં વિવાગેણં, સુમાસુમાણં કમ્માણં ફલવિવા-
 ગેણં ’ શુભાશુમાનામ્, શુમાનાં શુભવર્ણગન્ધાદીનામ્, અશુમાનાં તેષામેકેન્દ્રિય
 જાત્યાદીનાં ચ કર્મણામ્ ઉદયેન, શુભાશુમાનાં કર્મણાં વિપાકેન યથા વદ્ધરસા-
 નુભૂત્યા, શુભાશુમાનાં કર્મણામ્ ફલવિપાકેન પ્રકર્ષાવસ્થયા ‘ સયં પુઢવિક્કાહયા
 જાવ ઉવવજ્જંતિ, નો અસયં પુઢવિક્કાહયા જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ સ્વયમેવ પૃથિવી-
 કાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકતયા ઉપપવ્યન્તે, નો અસ્વયં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવી
 કાયિકતયા ઉપપવ્યન્તે ઇતિ । તદુપસંહરનાહ-‘ સે તેણદ્દેણં જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ હે

કમ્માણં ઉદણં, સુમાસુમાણં કમ્માણં વિવાગેણં, સુમાસુમાણં કમ્માણં
 ફલવિવાગેણં સયં પુઢવિક્કાહયા જાવ ઉવવજ્જંતિ ’ હે ગાંગેય ! કર્મોકે
 ઉદયસે, કર્મોકે ગુરુ પનસે, કર્મોકે ભારસે ઓર કર્મોકે અત્યંત ભારસે
 શુભ વર્ણ શુભ ગંધ આદિ રૂપ શુભ કર્મોકે ઓર એકેન્દ્રિય જાત્યાદિ
 રૂપ અશુભ કર્મોકે ઉદયસે, શુભ ઓર અશુભ કર્મોકે વિપાકસે-
 યથાવદ્ધ રસાનુભૂતિસે, તથા શુભાશુભ કર્મોકે ફલ વિપાકસે-પ્રક-
 ર્ષાવસ્થાસે સ્વયં પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિક રૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં,
 અસ્વયં પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિક રૂપસે ઉત્પન્ન નહીં હોતે હૈં ।
 કર્મોદય કર્મગુરુક્રતા, કર્મભારિકતા, ઓર કર્મગુરુસંભારિકતા इन
 ચાર પદોંકી વ્યાખ્યા યહીં પર પહિલેકી જા ચુકી હૈ, કર્મોદય, કર્મ-
 ગુરુક્રતા ઇત્યાદિ રૂપસે જો इनका ઉપાદાન કિયા ગયા હૈ-સો इसमें
 હેતુ કયા હૈ યહ બાત મી વહીં પર કહી જા ચુકી હૈ, ‘ સે તેણદ્દેણં જાવ

સુમાસુમાણં કમ્માણં વિવાગેણ, સુમાસુમાણં કમ્માણં ફલવિવાગેણં સયં પુઢ-
 વિક્કાહયા જાવ ઉવવજ્જંતિ ” કર્મોના ઉદયથી, કર્મોની ગુરુતાથી, કર્મોના
 ભારથી, અને કર્મોના અત્યંત ભારથી, શુભ વર્ણ શુભ ગંધ આદિ રૂપ શુભ
 કર્મોના અને એકેન્દ્રિય જાતિ આદિ રૂપ અશુભ કર્મોના ઉદયથી, શુભ અને
 અશુભ કર્મોના વિપાકથી-યથાવદ્ધરસાનુભૂતિથી, તથા શુભાશુભ કર્મોના
 ફલવિપાકથી, પ્રકર્ષાવસ્થાથી તેઓ પૃથ્વીકાયિક રૂપે સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે,
 પરંતુ તેઓ ઇશ્વરની પ્રેરણા આદિથી પૃથ્વીકાયિક રૂપે ઉત્પન્ન થતા નથી.
 કર્મોદય, કર્મગુરુક્રતા, કર્મભારિકતા અને કર્મગુરુસંભારિકતા આ ચાર પદોના
 અર્થ આખળ સમજાવવામાં આવ્યે છે આ બધાં પદોની સાર્થકતા પણ
 આગળ પ્રકટ કરવામાં આવી ચુકી છે. તેથી ફરીથી અહીં તેમનું વિવેચન
 કર્યું નથી. “ સે તેણદ્દેણં જાવ ઉવવજ્જંતિ ” હે ગાંગેય !-તે કારણે મેં એવું

ગાઙ્ગેય ! તત્ તેનાર્થેન યાવત્ સ્વયં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકતયા ઉપપ-
દ્યન્તે, નો અસ્વયં પૃથિવીકાયિકાઃ પૃથિવીકાયિકતયા ઉપપદ્યન્તે इति भावः,
' एवं जाव मणुस्सा ' एवं पूर्वोक्तरीत्यैव यावत् अप્કાયિકાઃ, તેજસ્કાયિકાઃ,
વાયુકાયિકાઃ, વનસ્પતિકાયિકાઃ, इत्येकेन्द्रियाः, एवं द्वीन्द्रियाः, त्रीन्द्रियाः,
चतुरिन्द्रियाः, पञ्चेन्द्रियतिर्यग्योनिकाः मनुष्याश्च, स्वयमेव तत्तद्रूपतया उपपद्यन्ते,
નો અસ્વયં તત્તદ્રૂપતયા ઉપપદ્યન્તે ' वाणमंतरजोइसिया, वेमाणिया, जहा असुर-
कुमारा ' एवमेव वानव्यन्तरा ज्योतिषिका वैमानिकाश्च यथा असुरकुमारा उक्ता
स्तथैव प्रतिपत्तव्याः, तदुपसंहरन्नाह—' से तेणट्ठेणं, गंगेया ! एवं बुच्चइ सयं जाव
वेमाणिया जाव उव्वज्जति नो असयं जाव उव्वज्जति ' हे गाङ्गेय ! तद् तेना-

उव्वज्जति' इस कारण-हे गांगेय ! मैंने ऐसा कहा है कि पृथिवी-
कायिक पृथिवीकायिक रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं-ईश्वर प्रेरणादिरूप
अस्वयं रूपसे वे उत्पन्न नहीं होते हैं । 'एवं जाव मणुस्सा' इसी तरहसे
यावत्-अप्कायिक, तेजस्कायिक, वायुकायिक वनस्पतिकायिक ये एके-
न्द्रिय, द्वीन्द्रिय, तेइन्द्रिय, चौइन्द्रिय एवं पंचेन्द्रिय तिर्यंच तथा मनुष्य ये
सब भी उस २ रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं, अस्वयं उस उस रूपसे
उत्पन्न नहीं होते हैं ' वागमंतरजोइसिया वेमाणिया जहा असुर-
कुमारा ' तथा वानव्यन्तर, ज्योतिषिक और वैमानिक ये भी वानव्य-
न्तर रूपसे और वैमानिक रूपसे असुरकुमारोंकी तरह स्वयं उत्पन्न
होते हैं-अस्वयं उस २ रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं ऐसा जानना
चाहिये । ' से तेणट्ठेणं गंगेया ! एवं बुच्चइ, सयं जाव वेमाणिया जाव

કહ્યું છે કે પૃથ્વીકાયિકો પૃથ્વીકાયિક રૂપે સ્વય ઉત્પન્ન થાય છે, ઈશ્વરની
પ્રેરણા આદિ રૂપે તેઓ ત્યાં અસ્વયં ઉત્પન્ન થતા નથી "एवं जाव मणुस्सा"
એજ પ્રમાણે અપ્કાયિક, તેજસ્કાયિક, વાયુકાયિક, વનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિય
એવા તથા દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય, ચતુરિન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો અને મનુષ્યો
વિષે પણ સમજવું. તેઓ તે તે પર્યાયોમાં સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે-અસ્વયં
ઉત્પન્ન થતા નથી, એમ સમજવું.

“ वाणमंतरजोइसिया वेमाणिया जहा असुरकुमारा ” तथा वानव्यन्तरे।
ज्योतिषिको અને वैमानिको પણ वानव्यन्तर, ज्योतिषिक અને वैमानिक રૂપે
સ્વયં ઉત્પન્ન થાય છે-તેઓ તે તે રૂપે અસ્વયં ઉત્પન્ન થતા નથી એમ
સમજવું. તેનું કારણ પણ અસુરકુમાર રૂપે અસુરકુમારોની ઉત્પત્તિ થવાના
કારણ પ્રમાણે જ સમજવું.

थेन एवमुच्यते—स्वयं यावत् वानव्यन्तरा ज्योतिषिका वैमानिकाश्च यावत् तत्त-
द्रूपतया उपपद्यन्ते, नो अस्वयं यावत् वानव्यन्तरा ज्योतिषिका वैमानिकाश्च तत्त-
द्रूपतया उपपद्यन्ते इति ॥ सू० १८ ॥

गाङ्गेय निर्वाणवक्तव्यता ।

मूलम्—“ तप्पभिइं च णं से गंगेए अणगारे समणं भगवं
महावीरं पच्चभिजाणइ सव्वन्नू सव्वदरिसी । तएणं से गंगेए
अणगारे समणं भगवं महावीरं तिवखुत्तो आयाहिणपयाहिणं
करेइ, करेत्ता, वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता, नमांसित्ता, एवं वयासी-
इच्छामि णं भंते ! तुब्भं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंच-
सहव्वइयं एवं जहा कालासवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव
सव्वदुक्खप्पहीणे, सेवं भंते ! सेवं भंते ! ॥ सू० १९ ॥

गंगेयो समत्तो ।

छाया—तत्प्रवृत्तिं च खलु स गाङ्गेयः, अनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं
प्रत्यभिजानाति सर्वज्ञः सर्वदर्शीति । ततः खलु स गाङ्गेयः अनगारः श्रमणं भग-
वन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, कृत्वा वन्दते, नमस्यति,
वन्दित्वा नमस्यत्वा एवमवादीत्—इच्छामि खलु भदन्त ! तव अन्तिके चातुर्या-
मात् धर्मात् पञ्चमहाव्रतिकम् एवं यथा कालास्यवेपिकपुत्रस्तथैव भणितव्यो
यावत् सर्वदुःखप्रहीणः, तदेवं भदन्त ! तदेवं भदन्त ! ॥ सू० १९ ॥

गाङ्गेयः समाप्तः ॥

उववज्जंति, नो असयं जाव उववज्जंति ' इस कारण हे गांगेय ! मैंने
ऐसा कहा है कि यावत् वानव्यन्तर, ज्योतिषिक और वैमानिक ये सब
तत्तद्रूपसे स्वयं उत्पन्न होते हैं, अस्वयं तत्तद्रूपसे उत्पन्न नहीं होते हैं ॥ सू० १८ ॥

“ से तेणट्ठेणं गंगेया ! एवं वुच्चइ, 'सयं' जाव वेमाणिया जाव उवव-
ज्जंति नो असयं जाव उववज्जंति ” छे गांगेय ! ते कारणे मे' ओवुं कहुं छे
छे वानव्यन्तरो, ज्योतिषिको अने वैमानिको ते ते इये 'स्वयं' उत्पन्न 'थाय
छे—धृतरात्री प्रेरणा आदिथी तेओ ते ते इये उत्पन्न 'थता नथी ॥ सू० १८ ॥

टीका—अथ गाङ्गेयस्य भगवतः समीपे पञ्चमहाव्रतस्वीकारपूर्वकं निर्वाण-
प्राप्तिवक्तव्यतामाह—‘तत्पभिइं च णं’ इत्यादि । ‘तत्पभिइं च णं से गंगेए
अणगारे समणं भगवं महावीरं पच्चभिजाणइ सव्वन्नू सव्वदरिसी’ तत्प्रभृति
‘च खलु यस्मिन् समये उपर्युक्तं वस्तु भगवता प्रतिपादितम्, स एव समयः
प्रभृतिः आदिर्यस्य प्रत्यभिज्ञानस्य तत्तथेति प्रत्यभिज्ञानक्रियाविशेषणमेतत्, च
शब्दः पुनरर्थं समुच्चये वा वर्तते स गाङ्गेयः अनंगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरम्
‘अय सर्वज्ञः सर्वदर्शीति जातविश्वासत्वात् सर्वज्ञतया, सर्वदर्शितया च प्रत्यभि
जानाति=परिचिनोति । ‘तएणं से गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो
आयाहिणपयाहिणं करेइ’ ततः खलु सः—गाङ्गेयोऽनंगारः श्रमणं भगवन्तं महा-

गाङ्गेय निर्वाण व्यक्तव्यता—

‘तत्पभिइं च णं से गंगेए अणगारे’ इत्यादि ।

टीकार्थ—इस सूत्रद्वारा सूत्रकारने “गांगेयने भगवान्के पास
पांच महाव्रत धारण करके अन्तमें निर्वाणप्राप्तकिया इस विषयकी
वक्तव्यता कही है ।

‘तत्पभिइं च णं से गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं पच्चभि-
जाणइ सव्वन्नू सव्वदरिसी’ जिस समय उपर्युक्त वस्तु श्रमण भग-
वान् महावीर प्रभुने कही उसी समयसे उस गांगेय अणगारने श्रमण
भगवान् महावीरको प्रत्यक्ष—“ये सर्वज्ञ और सर्वदर्शी हैं” ऐसा विश्वास
हो जानेके कारण सर्वज्ञ और सर्वदर्शी रूपसे स्वीकार कर लिया । ‘तए
णं से गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणं

गांगेय निर्वाण व्यक्तव्यता—

“तत्पभिइं च णं से गंगेए अणगारे” इत्यादि—

टीकार्थ—“गांगेय अणुगारे लगवान् महावीर पासे पांच महाव्रत
धारण करीने अन्ते निर्वाणनी प्राप्ति करी,” आ विषयतुं सूत्रकारे आ सूत्रमां
प्रतिपादन कथुं छे—

“तत्पभिइं च णं गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं पच्चभिजाणइ
सव्वन्नू सव्वदरिसी” न्याये श्रमणु लगवान् महावीरनी उपर्युक्त प्रश्नषु
गांगेय अणुगारे सांशणी, त्यारे गांगेय अणुगारना मनमां ओवे। विश्वास
उत्पन्न थये। के “महावीर प्रभु सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी छे” तेथी तेमणु
तेमने सर्वज्ञ अने सर्वदर्शीइये स्वीकारी लीधा.

“तएणं से गंगेए अणगारे समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणं
पयाहिणं करेइ” त्यारभाद ते गांगेय अणुगारे श्रमणु लगवान् महावीरने

वीरं त्रिकृत्यः त्रिवारम् आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, 'करेत्ता वंदइ, नमंसइ, वदित्ता, नमंसित्ता एवं वयासी'—आदक्षिणप्रदक्षिणं कृत्वा वन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एव वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—'इच्छामि णं भंते । तुव्भं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंचमहव्वइयं' हे भदन्त । इच्छामि खलु तव अन्तिके समीपे चातुर्यामिकात् अहिंसापत्यारतेयापरिग्रहरूपात् धर्मात् पञ्चमहाव्रतिकं धर्मम् अहिंसापत्यास्तेयप्रव्रज्यां परिग्रहमङ्गीकर्तुमिच्छामि, 'एवं जहा काला सवेसियपुत्तो तहेव भाणिव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे' एवं पूर्वोक्तरीत्या यथा प्रथमशतके नवमोद्देशके कालास्यवेपिकपुत्रोऽनगरः चतुर्मेहाव्रतं धर्मम् परित्यज्य पञ्चमहाव्रतधर्ममङ्गीकृत्य भगवतः समीपे प्रव्रज्यां गृहीत्वा सिद्धो बुद्धो मुक्तः

पयाहिणं करेइ" तत्र उस गांगेय अनगारने श्रमण भगवान् महावीरको तीन बार प्रदक्षिणापूर्वक 'करेत्ता वंदइ, नमंसइ वदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी' उन श्रमण भगवान् महावीरको वन्दनाही उन्हें नमस्कार किया, वन्दना नमस्कार करके फिर ऐसा उसने कहा—'इच्छामि णं भंते । तुव्भं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंच महव्वइयं' हे भदन्त ! मैं आपके पास चातुर्यामिक—अहिंसा, सत्य, अस्तेय, एवं ब्रह्मचर्य एवं बहिष्कादान त्यागरूप (बहिष्का—मैथुन और आदान परिग्रह) धर्मसे पांच महाव्रतरूप धर्मको—अहिंसा, सत्य, अस्तेय, ब्रह्मचर्य एवं बहिष्कादानरूप धर्मको अंगीकार करना चाहता हूँ । 'एवं जहा कालासवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे' इस तरह जैसे कालस्यवेपिकपुत्र अनगार चातुर्यामिक धर्मको छोड़ कर पाँच महाव्रत धर्मको स्वीकार करके भगवान् के पास प्रव्रज्या ग्रहण कर सिद्ध, बुद्ध, मुक्त, परिनिर्वात और सर्व दुःखोंसे रहित हुए—उसी

प्रथम बार प्रदक्षिणापूर्वक आदक्षिण प्रदक्षिणा कही. "करेत्ता वंदइ नमंसइ, वदित्ता नमसित्ता एवं वयासी" वंदणा करी नमस्कार किया. वंदणा नमस्कार करीने तेमणे तेमने आ प्रमाणे कथुं—

"इच्छामि णं भंते ! तुव्भं अंतियं चाउज्जामाओ धम्माओ पंच महव्वइयं" हे भदन्त ! हुं आपनी पासे चातुर्यामिक—अहिंसा, सत्य, अस्तेय अहिष्कादान त्यागरूप (अहिष्कादान अष्टमे मैथुन अने परिग्रह) धर्मने अद्वैत पांच महाव्रतरूप धर्मने अंगीकार करवा छुंछुं छुं.

(अहिंसा, सत्य, अस्तेय, ब्रह्मचर्य अने अपरिग्रह रूप धर्मने पांच महाव्रत रूप धर्म कहे छे) "एवं जहा कालासवेसियपुत्तो तहेव भाणियव्वं जाव सव्वदुक्खप्पहीणे" "अही" कालास्यवेपिक पुत्रना कथन प्रमाणेनुं समस्त कथन समझवुं. जेम कालास्यवेपिक पुत्र अणुगारे चातुर्यामिक धर्मने अद्वैत पांच महाव्रतयुक्त धर्म अंगीकार करीने महावीर प्रथम पासे प्रव्रज्या अंगीकार करीने निर्वाणनी प्राप्ति करी छती तेम गांगेय अणुगारे पणु बार महा-

પરિનિર્વાતઃ સર્વદુઃસ્વપ્રહીણઃ સંજાતસ્તથૈવ ગાઙ્ગેયોઽપિ મણિતવ્યઃ । યાવત્ ભગ-
વતઃ સમીપે ચતુર્મહાવ્રતધર્મ વિહાય પશ્ચમહાવ્રતધર્મગ્રહણપૂર્વિકાં દીક્ષાં ગૃહીત્વા
સિદ્ધો બુદ્ધો મુક્તઃ પરિનિર્વાતઃ સર્વદુઃસ્વપ્રહીણશ્ચ સજાતઃ । અન્તે
પૂર્વોક્ત સર્વ શ્રુત્વા ગૌતમઃ ભગવદ્વાક્યં સત્યાપયન્નાહ-‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે !
ત્તિ ’ હે મદન્ત ! તદેવં ભવદુક્તં સર્વં સત્યમેવ, હે મદન્ત ! તદેવં ભવદુક્તં
સર્વં સત્યમેવૈતિ ॥ સુ૦ ૧૯ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात - जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलित-
ललितकलापालापक -प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक
श्रीशाहूछत्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’—पदभूषित-
कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारि जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकर पूज्यश्री
घासीलालव्रतिविरचितायां श्री भगवतीसूत्रस्य-प्रमेयचन्द्रिकाख्यायां
व्याख्यायां नवमशतकस्य द्वाविंशत्तमोद्देशकः

समाप्तः ॥ ९--३२ ॥

નરહસે વે ગાંગેય અનવાર મી યાવત્ ભગવાન્કે પાસ ચાતુર્મહાવ્રત રૂપ
ધર્મકા પરિત્યાગ કરકે પાંચ મહાવ્રત રૂપકો ધારણ કરને પૂર્વકદીક્ષાકો
અંગીકાર કરકે સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિર્વાત ઓર સમસ્ત દુઃસ્વોસે
રહિત્ત હો ગયે । અન્તર્મે પૂર્વોક્ત સર્વ સુનકર ગૌતમ પ્રશુકે વધનર્મે
સત્યતા સ્થાપિત કરતે હુણ ‘ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ’ હે મદન્ત !
ઓપકા કહા હુઆ યહ સર્વથા સત્ય હી હૈ-એસા કહકર યાવત્
અપને સ્થાન પર વિરાજમાન હો ગયે ॥ ૧૯ ॥ ॥ ગાઙ્ગેય સમાપ્ત ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત
“ ભગવતી સૂત્ર ”કી પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાકે નવવે શતકકા બત્તી-
સર્વાં ઉદ્દેશા સમાપ્ત ॥ ૯-૩૨ ॥

પ્રત્યેક ધર્મને બદલે પાંચ મહાવ્રતવાળા ધર્મને અંગીકાર કરીને મહાવીર
પ્રભુ પસે પ્રત્યેક અંગીકાર કરી. તેઓ પણ સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત, પરિનિર્વાત
અને સમસ્ત દુઃખોથી રહિત થઈ ગયા.

પૂર્વોક્ત પ્રત્યેક સાંભળીને ગૌતમસ્વામી મહાવીર પ્રભુનાં વચનોમાં
પોતાની શ્રદ્ધા પ્રકટ કરતા કહે છે કે “ સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ”

“ હે ભદન્ત ! આપે જે કહ્યું તે સર્વથા સત્ય છે. હે ભદન્ત ! આ
વિષયનું આપે જે પ્રતિપાદન કર્યું તે સર્વથા સત્ય જ છે. ” આ પ્રમાણે
કહીને મહાવીર પ્રભુને વંદણા નમસ્કાર કરીને તેઓ પોતાને સ્થાને
ઘેસી ગયા ॥ સુ. ૧૯ ॥ ॥ ગાંગેય સમાપ્ત ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજકૃત “ ભગવતી સૂત્રની ”
પ્રમેયચન્દ્રિકા વ્યાખ્યાના નવમાશતકનો અત્રીસમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત ॥ ૯-૩૨ ॥

અથ ત્રયચ્ચિંશત્તમોદ્દેશકઃ પ્રારમ્ભ્યતે

નવમશતકસ્ય ત્રયચ્ચિંશતમોદ્દેશકસ્ય સંક્ષિપ્તવિષયવિવરણમ્

બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામે નગરે ઋષભદત્તો નામ બ્રાહ્મણ આસીત્, દેવાનન્દા નામ બ્રાહ્મણી આસીત્, તસ્મિન્ કાલે તસ્મિન્ સમયે મહાવીરસ્વામી સમવસૃતઃ, બહુશાલકં ચૈત્યમાસીત્, દેવાનન્દાયાઃ સ્તનાભ્યાં દુગ્ધધારાપ્રસ્રવણકારણપૃચ્છા, પુત્રસ્નેહ એવ દુગ્ધધારાપ્રસ્રવણકારણમિતિ સમાધાનમ્, ઋષભદત્તેન પ્રવ્રજ્યા-ગૃહીતા, દેવાનન્દાયાથ વ્રજ્યા સ્વીકરણમ્, ક્ષત્રીયકુણ્ડગ્રામનામનગરવર્ણનમ્, જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય વર્ણનં ચ, બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામે નગરે, બહુશાલકે ચૈત્યે

નવવેં શતકકા તેત્તીસવાં ઉદ્દેશા પ્રારંભ—

નૌવેં શતકકે હસ તેત્તીસ વેં ઉદ્દેશકમેં કહે હુએ વિષયકા વિવરણ સંક્ષેપસે હસ પ્રકાર હૈ—

બ્રાહ્મણ કુણ્ડગ્રામ નગરમેં ઋષભદત્ત નામકે બ્રાહ્મણકા ઓર દેવાનન્દા નામકી ઉસકી બ્રાહ્મણીકા હોના, ઉસ કાલમેં ઓર ઉસ સમયમેં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકા આના, બહુશાલક ચૈત્યમેં-ઉદ્યાનમેં ધિરાજના દેવાનન્દાકે સ્તનોસે દુગ્ધકી ધારાકા બહના, બહનેકા-કારણ પૂછના પુત્ર-સ્નેહહી. હસ દુગ્ધધારાકે બહનેકો કારણ હૈ-એસા સમાધાન-ઋષભદત્તકા પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરના. દેવાનન્દાકા ભી દીક્ષા લેના, ક્ષત્રિયકુણ્ડ ગ્રામ નગરકા વર્ણન, ક્ષત્રિય કુમાર જમાલિકા વર્ણન, બ્રાહ્મણ કુણ્ડગ્રામ

નવમાં શતકના તેત્રીસમાં ઉદ્દેશાનો પ્રારંભ

નવમાં શતકના તેત્રીસમા ૩૩ માં ઉદ્દેશકમાં પ્રતિપાદિત વિષયનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન નીચે પ્રમાણે છે—

બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામમાં ઋષભદત્ત નામનો બ્રાહ્મણ અને દેવાનન્દા નામની તેમની પત્ની રહેતાં હતાં. તે કાળે અને તે સમયે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરનું તે નગરના બહુશાલક ચૈત્યમાં આગમન. તેમના દર્શન કરવા આવેલી દેવાનન્દાના સ્તનોમાંથી દૂધની ધારાનું વહેવું. તેનું કારણ પૂછતાં “ પુત્રસ્નેહજ તેનું કારણ છે, ” એવું સમાધાન. ઋષભદત્ત અને દેવાનન્દા પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરે છે. એવું કથન. ક્ષત્રિયકુણ્ડ ગ્રામ નગરનું વર્ણન. ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિનું

જમાલિ: ક્ષત્રિયકુમારો ભગવતો મહાવીરસ્ય ઉપદેશં શ્રુત્વા દીક્ષાં ગ્રહીતુમિચ્છતિ, માતાપિત્તરૌ પ્રતિ સ્વદીક્ષાગ્રહણેન્છાયા: નિવેદનમ્, જમાલે: ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતુ: તત્ત્વજન્યશોકોત્પાદ:, જમાલે: તન્માતાપિત્રોશ્ચ દીક્ષાગ્રહણવિષયે સંવાદ:, તત્ર 'જીવિતં ચપલં, મનુષ્યસમ્બન્ધી કામભોગોઽશુચિ:', અશાશ્વતશ્ચ વર્તતે' इत्यादि जमाले: कथनम्, हिरण्यधनसम्पत्तिसाम्राज्यप्रभृतीनामुपभोगं कुरु' इत्यादि मातापित्रो: कथनम्, हिरण्यधनसम्पत्तिसाम्राज्यादिकम् अनित्यम्, अशाश्वतं वर्तते इति जमाले: पुन: कथनम्, निर्ग्रन्थस्य प्रवचनं सत्यं वर्तते परन्तु तत् अतीव दुष्करमस्तीति मातापित्रो: पुन: कथनम्, कातरस्य जनस्य कृते निर्ग्रन्थप्रवचनं दुष्करं वर्तते, किन्तु धीरस्य पुरुषस्य कृते निर्ग्रन्थप्रवचनं दुष्करं नास्तीति जमाले: पुन: कथनम्, अन्ततो गत्वा मातापित्रो दीक्षाग्रहणार्थं जमाल-

नगरमें पहुँचाले चैत्यमें क्षत्रियकुमार जमालिके भगवान् महावीरके उपदेशको सुनकर दीक्षा धारण करनेकी इच्छाका होना, मातापिताके पास इस इच्छाको प्रकट करना, पुत्रकी इस इच्छाको जानकर माताका दु:खित होना, जमालिका और मातापिताका दीक्षा ग्रहणके विषयमें संवाद, इसमें जीवित चपल है, मनुष्य संबंधी कामभोग अशुचि हैं, और अशाश्वत हैं, इत्यादि रूपसे जमालिका कथन, हिरण्य धन, सम्पत्ति, साम्राज्य अदिका उपभोग करो, ऐसा मातापिताका कथन। ये हिरण्य, धन, सम्पत्ति आदि सब पदार्थ क्षण विनश्वर हैं ऐसा जमालिका कथन निर्ग्रन्थ प्रवचन सत्य है, परन्तु वह अतीव दुष्कर है ऐसा मातापिताका कथन कातर जनके लियेही निर्ग्रन्थ प्रवचन दुष्कर है, धीर पुरुषके लिये

પણું. ગ્રાહ્યકુંડામમાં બહુશાલક ચૈત્યમાં ભગવાન મહાવીરને ઉપદેશ સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિની દીક્ષા લેવાની ઇચ્છા માતાપિતાની અનુમતિ માગવી. પુત્રની દીક્ષા ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા બાળીને માતાને દુ:ખ થયું. આ વિષયમાં માતાપિતા અને જમાલિનો સંવાદ “ જીવિત ચપલ છે, મનુષ્ય સંબંધી કામભોગો અશુચિ છે અને અશાશ્વત છે ” इत्यादि इलीलो द्वारा जमालि मातापिताने समझववा प्रयत्न करे છે “ हिरण्य, धन, संपत्ति, साम्राज्य आदिने उपभोग करो, ” એવી માતાપિતા દ્વારા સમજવટ. “ આ હિરણ્ય, ધન, સંપત્તિ આદિ સમગ્ર પદાર્થો ક્ષણભંગુર છે, ” એવો જમાલિનો ઉત્તર “ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન સત્ય છે પણ તે અત્યન્ત દુષ્કર છે ” એવું માતાપિતાનું કથન. કાયરોને માટે જ નિર્ગ્રન્થ-પ્રવચન દુષ્કર છે, ધીર પુરુષો માટે તે દુષ્કર નથી, ” એવો જમાલિનો ઉત્તર. અન્તે દીક્ષા-

યેન્નુમતિદાનમ્ , જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય દીક્ષાગ્રહણં ચ, શ્રાવસ્તીનામ નગરી આસીત્ , કોષ્ઠકં નામ ચૈત્યમાસીત્, ચમ્પાનામ નગરી, પૂર્ણમદ્રં નામ ચૈત્યમાસીત્, તત્ર નિર્ગ્રન્થપ્રવચનોપરિ જમાલેઃ અનગારસ્ય અશ્રદ્ધા ઉત્પેદે, ક્રિયમાણં વસ્તુ અકૃતં ભવતિ ર્દૃશો જમાલેરનગારસ્ય મિથ્યાવાદઃ ઉત્પન્નઃ, મગવતો, ગૌતમસ્ય જમાલિમનગારસ્પ્રતિ પ્રશ્નઃ—લોકોઽયં શાશ્વતો વા અશાશ્વતો વર્તેતે ? જીવઃ શાશ્વતો વા, અશાશ્વતો વા વર્તેતે ? इति પ્રશ્નાકારઃ ઉત્તરં દાતું જમાલેરનગારસ્ય અસામર્થ્યપ્રદર્શનં ચ, કિન્તુ તસ્મિન્ વિષયે મગવતો મહાવીરસ્યોત્તરણમ્—લોકઃ કથંચિત્ શાશ્વતઃ, કથંચિત્ અશાશ્વતશ્ચ વર્તેતે તથાહિ લોકસંસારપ્રવાહસ્ય અનાદિત્વાત્ દ્રવ્યાર્થિકનયેન શાશ્વતત્વં બોધ્યમ્ , પર્યાયાર્થિકનયેન અશાશ્વતત્વં ચાવસે-

નહીં એસા જમાલિકા ઉત્તર, અન્તર્મે માતાપિતાકા જમાલિકે લિયે દીક્ષા ગ્રહણ કરનેકી અનુમતિ દેના, ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા દીક્ષિત હોના, શ્રાવસ્તી નગરી, કોષ્ઠક નામકા ચૈત્ય, ચમ્પા નગરી, પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય, નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પર જમાલિ અનગારકો અશ્રદ્ધાકા હોના, “ ક્રિયમાણ વસ્તુ અકૃત હોતી હૈ ” એસા જમાલિ અનગારકા મિથ્યાવાદ, મગવાન ગૌતમકા જમાલિ અનગારકે પ્રતિ પ્રશ્ન—“ યહ લોક શાશ્વત હૈ કિ અશાશ્વત હૈ, જીવ શાશ્વત હૈ કિ અશાશ્વત હૈ ” હન પ્રશ્નોકે ઉત્તરમે જમાલિ અનગારકી અસમર્થતા।શ્રમણ મગવાન મહાવીરકા હન પ્રશ્નોકા ઉત્તર દેના, લોક કથંચિત્ શાશ્વત હૈ ઓર કથંચિત્ અશાશ્વત હૈ। વહ હસ તરહસે—કિ યહ લોક—સંસાર પ્રવાહરૂપસે અનાદિ હૈ હસલિયે દ્રવ્યાર્થિક નયકે મતાનુસાર વહ લોક કથંચિત્ શાશ્વત હૈ, તથા પર્યાયાર્થિક નયકે મતાનુસાર યહ અશાશ્વત હૈ, હસી તરહસે જીવ મી

અહંણ કરવા માટે માતાપિતાની અનુમતિ મળતા ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ દીક્ષા અંગીકાર કરે છે. શ્રાવસ્તી નગરી, કોષ્ઠક નામનું ચૈત્ય ઉદ્યાન, ચંપા નગરી, પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય—ઉદ્યાન નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પ્રત્યે જમાલિને અશ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થાય છે. “ ક્રિયમાણ વસ્તુ અકૃત હોય છે, ” આ પ્રકારનો જમાલિ અણુગારનો મિથ્યાવાદ, મગવાન ગૌતમનો। જમાલિ અણુગારને પ્રશ્ન—“ આ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત ? જીવ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપવાની જમાલિ અણુગારની અસમર્થતા. શ્રમણ મગવાન મહાવીર તે પ્રશ્નોનો આ પ્રમાણે ઉત્તર આપે છે—“ અમુક દૃષ્ટિએ વિચારતા લોક શાશ્વત છે અને બીજી રીતે વિચારતા લોક અશાશ્વત છે ” તે કથનની આ પ્રમાણે સ્પષ્ટતા કરી છે. આ લોક—સંસાર પ્રવાહ રૂપે અનાદિ છે, તેથી દ્રવ્યાર્થિકનયની માન્યતા અનુસાર લોક શાશ્વત છે. તથા પર્યાયાર્થિક નયની માન્યતા અનુસાર લોક અશાશ્વત છે. એજ પ્રમાણે જીવ પણ અમુક અપેક્ષાએ શાશ્વત

યમ્, એવમેવ જીવોઽપિ કથંચિત્ શાશ્વતો વર્તતે, કથંચિત્ અશાશ્વતો વર્તતે, જીવસ્ય ચૈતન્યસ્વરૂપસ્યાવિનાશાત્ શાશ્વતત્વં બોધ્યમ્, નૈરયિકાદિતત્તદ્ ભવપ્ર-
જ્ઞાપેક્ષયા તુ અશાશ્વતત્વં બોધ્યમ્, તદનન્તરં કિલ્વિષિકદેવાનાં સ્થિતેર્વર્ણનમ્, કિલ્વિષિકદેવાનાં નિવાસવર્ણનં ચ, કસ્ય કર્મણ ઉદયેન કિલ્વિષિકદેવતયા ઉત્પ-
દ્યતે ? इति प्रश्नोत्तरम्, किल्बिषिक देवो मृत्वा कुत्रोत्पद्यते ? इत्यादिप्रश्नोत्तरं च ।

ઋષભદત્તનિર્વાણવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્—“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં માહણકુંડગામે નયરે
હોસ્થા, વણ્ણઓ વહુસાલણે ચેહણ, વણ્ણઓ, તત્થ ણં માહણ
કુંડગામે નયરે ઉસમદત્તે ણામં માહણે પરિવસહ, અહે, દિત્તે જાવ
અપરિભૂણ, રિઉવ્વેયજજુવ્વેયસામવેયઅથવ્વણવેયઃ જહ્વા
સંદઓ જાવ અન્નેસુ ય વહુસુ વંમન્નણસુ નણસુ સુપરિનિદ્ધિણ
સમણોવાસણ અભિગયજીવાજીવે ઉવલહ્ખપુણ્ણપાવે જાવ
અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ, તસ્સ ણં ઉસમદત્તમાહણસ્સ દેવા-

કથંચિત્ શાશ્વત હૈ, કથંચિત્ અશાશ્વત હૈ શાશ્વત જીવ હસલિયે હૈ
કિ હસકે ચૈતન્ય સ્વરૂપકા કમી મી વિનાશ નહીં હોતા હૈ। અશાશ્વત
જીવ હસલિયે હૈં કિ હસકે નૈરયિક આદિરૂપ જો પર્યાયે હૈં, જે
વિનશ્વર હૈં। હસકે વાદ કિલ્વિષિક દેવોંકી સ્થિતિકા વર્ણન, જનકે
નિવાસ સ્થાનકા વર્ણન, કિસ કર્મકે ઉદયસે જીવ કિલ્વિષિક દેવ-
રૂપસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ? હસ પ્રશ્નકા ઉત્તર, કિલ્વિષિક દેવ મરકર
કહાં ઉત્પન્ન હોતે હૈં હત્યાદિ પ્રશ્નોકે ઉત્તર ।

છે અને અમુક અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે જીવને એ રીતે શાશ્વત કહેવામાં
આવ્યો છે કે તેમાં ચૈતન્ય સ્વરૂપનો કદી પણ વિનાશ થતો નથી જીવને
અશાશ્વત કહેવાનું કારણ એ છે કે નારક આદિ રૂપ એ એ પર્યાયો છે તે
વિનશ્વર (અશાશ્વત) હોય છે.

ત્યારબાદ કિલ્વિષિક દેવોનું પ્રનિયાદન કરવામાં આવ્યું છે તેમની
સ્થિતિનું વર્ણન, તેમના નિવાસ્થાનનું વર્ણન. પ્રશ્ન—“ કયા કર્મના ઉદયથી
જીવ કિલ્વિષિક દેવરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરનું કથન, તથા
કિલ્વિષિક દેવો મરીને કયાં ઉત્પન્ન થાય છે, ઇત્યાદિ પ્રશ્નોના ઉત્તર

पंदा नाम साहणी होत्था, सुकुमालपाणिपाया जाव पियंद-
 सणा सुरूवा समणोवासिया अभिगयजीवाजीवा उवलद्धपुण-
 पावा जाव विहरइ, तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे,
 परिसा जाव पज्जुवासइ, तएणं से उसभदत्ते माहणे इमीसे कहाए
 लद्धे समणे हट्ठ जाव हियए जेणेव देवानंदा माहणी तेणेव
 उवागच्छइ, उवागच्छित्ता देवाणंदं माहणि एवं वयासी-एवं
 खलु देवाणुप्पिए ! समणे भगवं महावीरे आदिगरे जाव सबन्नू
 सब्बदरिसी आगासंगएणं चक्रेणं जाव सुहंसुहेणं विहरमाणे जाव
 बहुसालए चेइए अहापडिरूवं जाव विहरइ, तं महाफलं खलु
 देवाणुप्पिए ! जाव तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं नाम-
 गोयस्स वि सवणयाए, किमंगपुण अभिगमणवंदणनमंसणपडि-
 पुच्छणपज्जुवासणयाए ? एगस्स वि आयरियस्स धम्मियस्स
 सुवयणस्स सवणयाए, किमंगपुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए ?
 तं गच्छामो णं देवाणुप्पिए समणं भगवं महावीरं वंदामो नमं-
 सामो जाव पज्जुवासामो, एयणं इहभवे य परभवे य, हियाए
 सुहाए खमाए निस्सेयसाए, आणुगामियत्ताए, भविस्सइ ।
 तएणं सा देवाणंदा माहणी उसभदत्तेणं माहणेणं एवंवुत्ता
 समाणी हट्ठजाव हियया करयलजाव कट्ठु उसभदत्तस्स माहण-
 स्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेइ । तए णं से उसभदत्ते माहणे
 कीडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-खिप्पामेव
 भो देवाणुप्पिया ! लहुकरणजुत्तजोइयसमखुरवालिहाणसम-

लिहियसिंगोहिं जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिट्टुएहिं रयया-
मयघंटासुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहियएहिं नल्लिप्पे-
लकयामेलएहिं पवरगोणजुवाणएहिं णाणामणिरयणघंटियाजाल-
परिगयं सुजायजुगजोत्तरज्जुयजुगपसत्थसुविरइयनिम्मियं
पवरलक्खणोववेयं । (ग्रन्थाग्रम् ६०००) धम्मियं जाणप्पवरं
जुत्तामेव उवट्ठवेह उवट्ठवित्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ।
तएणं ते कोडुंबियपुरिसा उसभदत्तेणं माहणेणं एवंवुत्ता समाणा
हट्ठ जाव हियया करयल जाव कट्ठु एवं सामी ! तहत्ति आणाए
विणएणं वयणं पडिसुणेइ, पडिसुणेत्ता खिप्पामेव लहुकरणजुत्त-
जाव धम्मियं जाणप्पवरं जुत्तामेव उवट्ठवेत्ता जाव तमाणत्तियं
पच्चप्पिणंति । तए णंसे उसभदत्ते माहणे ण्हाए जाव अप्पमहग्घा-
भरणाळंकियसरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्ख-
मित्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव धम्मिए जाणप्पवरे
तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता धम्मियं जाणप्पवरं दुरूढे ।
तएणं सा देवाणंदा माहणी अंतो अंतेउरंसि ण्हायां कयवलि-
कम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता, किंच वरपादपत्तनेउर-
मणि मेहलाहारविरइयउचियकडगखुड्ढायएकावलीकंठसुत्तउ-
रत्थगेवेज्जसोणिसुत्तगनाणामणिरयणभूसणविराइयंगी च्चीणं-
सुयवत्थपवरपरिहिया दुगुल्लसुकुमालउत्तरिज्जा सव्वोउयसुर-
भिकुसुमवरियसिरया वरचंदणचविया वराभरणभूसियंगी काला-
गुरुधूवधूविया, सिरिसमाणवेसा जाव अप्पमहग्घाभरणाळंकिय-

सरीरा बहूहिं खुज्जाहिं चिलाइयाहिं वामणियाहिं वडहियाहिं
 बब्बरियाहिं इसिणियाहिं जोणियाहिं चारुणियाहिं पल्हवियाहिं
 लहासियाहिं लउसियाहिं आरबीहिं दमिलीहिं सिंघलीहिं पुलि-
 दिहिं पुक्खलीहिं मुरुंडीहिं सबरीहिं पारसीहिं नाणादेसीयाहिं
 विदेसवेसपरिमंडियाहिं सदेसनेवत्थगहियवेसाहिं इंगियचिंतिय-
 पत्थियत्रियाणियाहिं कुसलाहिं विणीयाहिं य चेडियाक्कवाल-
 वरिसधरथेरकंचुइज्जमहत्तरगवंदपरिक्खत्ता अंतोउराओ निग्ग-
 च्छइ, निग्गच्छत्ता जेणेव बाहिरिया उवट्टाणसाला, जेणेव धम्मिए
 जाणप्पवरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छत्ता जाव धम्मियं जाणप्पवरं
 दुरुढा। तएणं से उसभदत्ते माहणे देवाणंदाए माहणीए सद्धिं
 धम्मियं जाणप्पवरं दुरुढे समाणे णियगपरियालसंपरिवुडे
 माहणकुंडरगामं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ, निग्गच्छत्ता,
 जेणेव बहुसालए चेइए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छत्ता छत्ता-
 दोए तित्थकरांतिसए पासइ, पासित्ता धम्मियं जाणप्पवरं ठवेइ,
 ठवित्ता धम्मियाओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता समणं
 भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छइ, तं जहा-सचि-
 त्ताणं दब्बाणं विउस्सरणयाए एवं जहा वित्तियसए जाव तिवि-
 हाए पज्जुवासणयाए पज्जुवासइ। तएणं सा देवाणंदा माहणी
 धम्मियाओ जाणप्पवराओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता बहूहिं खुज्जा-
 हिं जाव सहत्तरगवंदपरिक्खत्ता समणं भगवं महावीरं पंचवि-
 हेणं अभिगमेणं अभिगच्छइ, तं जहा-सचित्ताणं दब्बाणं विउ-

स्मरणयाए १, अचित्ताणं दब्बाणं अविमोयणयाए २, विणयोण-
याए गायलट्ठीए ३, च्चखुफासे अंजलिपग्गहेणं ४, मणस्स एगत्ती-
भावकरणेणं ५, जेणैव समणै भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ
उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिव्वुत्तो आयाहिणं पयाहिणं
करेइ, करित्ता वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता उसभदत्तं माहणं
पुरओ कट्ठु ठियाच्चेव सपरिवारा सुस्सूसमाणी णमंसमाणी अभि-
मुहा विणएणं पंजलिउडा जाव पज्जुवासइ ॥ सू० १ ॥

छाया—तस्मिन् काले तस्मिन् समये ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरम् आसीत्,
वर्णकः, बहुशालकं चैत्यम्, वर्णकः, तत्र खलु ब्राह्मणकुण्डग्रामे नगरे ऋषभदत्तो
नाम ब्राह्मणः परिवसति, आढ्यः, दीप्तः, यावत् अपरिभूतः, ऋग्वेद-यजुर्वेद-
सामवेदा-थर्ववेद० यथा स्कन्दको यावत् अन्येषु च बहुषु ब्राह्मण्येषु नयेषु सुप-
रिनिष्ठितः श्रमणोपासकः अभिगतजीवाजीवः उपलब्धपुण्यपापः, यावत् आत्मानं
भावयमानो विहरति । तस्य खलु ऋषभदत्तब्राह्मणस्य देवानन्दा नाम ब्राह्मणी
आसीत् सुकुमारपाणिपादा यावत् प्रियदर्शना सुरूपा श्रमणोपासिका अभिगत-
जीवाजीवा, उपलब्धपुण्यपापा, यावत् विहरति । तस्मिन् काले तस्मिन् समये
स्वामी समवसतः पर्यट् यावत् पर्युपास्ते । ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः
अस्याः कथायाः लब्धार्थः सन् हृष्ट यावत् हृदयः, यत्रैव देवानन्दा ब्राह्मणी तत्रैव
उपागच्छति, उपागम्य देवानन्दां ब्राह्मणीम् एवमवादीत्—एवं खलु देवानुप्रिये !
श्रमणो भगवान् महावीरः आदिकरो यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी आकाशगतेन चक्रेण
यावत् सुखसुखेन विहरन् यावत् बहुशालकं चैत्यम् यथाप्रतिरूपं यावत् विहरति,
तत् महाफलं खलु देवानुप्रिये ! यावत् तथारूपाणाम् अर्हतां भगवतां नामगोत्र-
स्यापि श्रवणतया, किमङ्ग पुनः अभिगमनवन्दननमस्करणप्रतिप्रच्छनपर्युपास-
नया ? एकस्यापि आर्यस्य धार्मिकस्य सुवचनस्य श्रवणतया, किमङ्ग पुनः विपु-
लस्य अर्थस्य ग्रहणतया ? तत् गच्छामः खलु देवानुप्रिये ! श्रमणं भगवन्तं महा-
वीरं वन्दामहे, नमस्यामः, यावत् पर्युपास्महे, एतत् खलु इहभवे च परभवे च
हिताय, सुखाय, क्षमायै, निश्रेयसाय, आनुगामिकतायै भविष्यति । ततः खलु
सा देवानन्दा ब्राह्मणी ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुक्ता सती हृष्ट यावद् हृदया कर-
तल यावत्कृत्वा ऋषभदत्तस्य ब्राह्मस्य एतमर्थं विनयेन प्रतिशृणोति । ततः खलु

स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत् क्षिप्रमेव भो देवानुप्रियाः ! लघुकरणयुक्त-यौगिक-समखुरवालिधानसमलिखितशृङ्गकाभ्यां जाम्बूनदमयकलापयुक्तप्रतिविशिष्टकाभ्यां रजतमयघण्टासूत्ररज्जुकप्रवरकाञ्चननस्तप्रग्रहावगृहीतकाभ्यां नीलोत्पलकृतापीडकाभ्यां प्रवरगोयुवकाभ्यां नानामणिरत्नघटिकाजालपरिगतं सुजातयुगयोक्त्ररज्जुकायुगप्रशस्तसुविरचितनिर्मितम्, प्रवरलक्षणोपेतं धार्मिकं यानप्रवरं युक्तमेव उपस्थापयत उपस्थाप्य मम एतामाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयत ' ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुक्ताः सन्तो हृष्ट-यावद् हृदयाः करतलयावत्कृत्वा एवम् स्वामिन् ! तथेति आह्वया विनयेन वचनं प्रत्तिशृण्वन्ति, प्रतिश्रुत्व क्षिप्रमेव लघुकरणयुक्त यावत् धार्मिकं यानप्रवरं युक्तमेव उपस्थाप्य यावत् तामाज्ञप्तिकां प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः स्नातो यावत् अल्पमहार्धाभरणालकृतशरीरः स्वस्मात् गृहात् प्रतिनिष्क्रामति, प्रतिनिष्क्रम्य यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला, यत्रैव धार्मिकं यानप्रवरं तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य धार्मिकं यानप्रवरम् दूरुढः, ततः खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी अन्तः अन्तःपुरे स्नाता, कृतवलिर्कर्मा, कृताकौतुकमङ्गलप्रायश्चिता, किञ्च वरपादप्राप्तनूपु (मणिमेखलाहारविरचितोचितकटकखुडुगैकावलीकण्ठमूत्रोरःस्थग्रैवेयकश्रोणिमूत्रकननामणिरत्नभूषणविराजिताङ्गी चीनांशुकवस्त्रप्रवरपरिहिता दुकूलसुकुमारोत्तरीया सर्वर्तुकसुरभिकुसुमावृतशिरोजा वरचन्दनचर्विता, वराभरणभूषिताङ्गी कालागुरुधूपधूपिता श्रीसमानवेपा यावत् अल्पमहार्धाभरणालङ्कृतशरीरा वहीभिः कुब्जामिश्रिलातिकाभिर्वामनिकाभिः, वडामिकाभिः, बर्बरिकाभिः, इसिनिकाभिः यौनिकाभिः, चारुणिकाभिः, पल्हविकाभिः, ल्हासिकाभिः लकुशिकाभिः, आरवीभिः, द्राविडीभिः, सिंहलीभिः पुलिन्दीभिः, पुण्डलीभिः मुरुण्डीभिः, शवरीभिः, पारसीभिः, नानादेशीयाभिः विदेशवेषपरिमण्डिताभिः स्वदेशनेपथ्यगृहीतवेपाभिः इङ्गितचिन्तितमार्थितविज्ञापिकाभिः कुशलाभिः विनीताभिश्च चेटिकावक्रवालवर्षधरस्थविरकञ्चुकिमहत्तरकट्टन्दपरिक्षिप्ता अन्तःपुरात् निर्गच्छति, निर्गत्य यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला, यत्रैव धार्मिकं यानप्रवरं तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य यावत् धार्मिकं यानप्रवरं दूरुढा । ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणो देवानन्द्या ब्राह्मण्या सार्द्धम् धार्मिकं यानप्रवरम् दूरुढः सन् निजकपरिवारसंपरिवृतो ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन निर्गच्छति, निर्गत्य यत्रैव बहुशालकं चैत्यम्, तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य छत्रादिकान् तीर्थकरातिशयान् पश्यति, दष्ट्वा धार्मिकं यानप्रवरं स्थापयति,

સ્થાપયિત્વા ધાર્મિકાત્ યાનપ્રવરાત્ પ્રત્યવરોહતિ, પ્રત્યવરુહ્ય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં પશ્ચવિધેન અભિગમેન અભિગચ્છતિ, તથથા-સચિત્તાનાં દ્રવ્યાણાં વ્યુત્સર્જનયા, एवं यथा द्वितीयशतके यावत् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ततः-खलु सा देवान्दा ब्राह्मणी धार्मिकात् यानप्रवरात् प्रत्यवरोहति, प्रत्यवरुह्य वहीभिः कुब्जाभिः यावत् सहत्तरकवृन्दपरिक्षिप्ता श्रमणं भगवन्तं महावीरं पश्चविधेन अभिगमेन अभिगच्छति, तथथा-सचित्तानां द्रव्याणां व्युत्सर्जनया^१, अचित्तानां द्रव्याणाम् અવિમોચનયા^૨, વિનયોપનતયા ગાત્રયટ્ચા^૩, ચક્ષુઃસ્પર્શે અન્નજલિપ્રગ્રહેણ^૪, મનસા એકત્રીકરણેન^૫, યત્રેવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરસ્તત્રેવ ઉપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વઃ આદક્ષિણપદક્ષિણં કરોતિ, કૃત્વા વન્દતે નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા ઋષભદત્તં બ્રાહ્મણં પુરતઃ કૃત્વા સ્થિતા એવ સપરિવારા સુશ્રૂષમાણા નમસ્યન્તી અભિમુખા વિનયેન માઙ્ગલિપુટા યાવત્ પર્યુપાસ્તે ॥ સુ૦ ૧ ॥

ટીકા-ભગવતઃ સમીપે પશ્ચમહાવ્રતસમારાધનેન ગાઙ્ગેયઃ સિદ્ધઃ, અન્યસ્તુ કર્મ-વશાત્તદ્ વિપર્યયમપિ પ્રાપ્નોતિ યથા જમાલિઃ, इत्येतद्दर्शनाय त्रयस्त्रिंशत्तमो देशकारम्भस्तत् प्रतिपादयितुं प्रस्तावनारूपाम् ऋषभदत्तदेवानन्दावक्तव्यतामाह-‘ तेणं कालेण ’ इत्यादि, ‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं माहणकुण्डगामे नयरे-होत्था, वण्णओ ’ तस्मिन् काले तस्मिन् समये ब्राह्मणकुण्डग्रामं नाम नगर-

“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં ” इत्यादि ।

ટીકાર્થ-મહાવીરને પાસ પાંચ મહાવ્રતોંની સમારાધનાસે ગાંગેય અનગાર સિદ્ધ હો ગયે, પરન્તુ કોઈ જીવ અશુભ કર્મકે ઉદયવશ સિદ્ધ નહીં બી હોતા હૈ જૈસે જમાલિ । સો હસી વાતકો દિઘાનેકે લિયે સૂત્ર-કારને હસ તેત્તીસ ૩૩ વેં ઉદ્દેશકકા આરમ્ભ કિયાહૈ હસમેં પ્રસ્તાવના રૂપસે ડન્હોંને ઋષભદત્ત ઓર દેવાનન્દકા વૃત્તન્ત કહાહૈ-જો હસ પ્રકારસે કહા હૈ-“ તેણં કાલેણ તેણં સમાણં માહણકુંડગામે નયરે હોત્થા-

“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં ” इत्यादि—

ટીકાર્થ-મહાવીર પ્રભુની સમીપે પાંચ મહાવ્રતોની સારી રીતે આરાધના કરવાથી ગાંગેય અભુગાર સિદ્ધપદ પમ્યા. પરન્તુ કોઈ જીવ અશુભ કર્મના ઉદયને લીધે સિદ્ધપદની પ્રાપ્તિ કરી શકતો પણ નથી. જેમકે જમાલિ. એ જ વાતનું સૂત્રકારે આતેત્રીસ ૩૩ માં ઉદ્દેશકમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે. આ ઉદ્દેશકની પ્રસ્તાવના રૂપે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ અને તેની પત્ની સુનંદાનું વૃત્તાન્ત આપવામાં આવ્યું છે, તે નીચે પ્રમાણે છે—

“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં માહણકુંડગામે નયરે હોત્થા-વણ્ણઓ ” તે કાળે અને તે સમયે બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ નામે નગર હતું. તેનું વર્ણન અંધા

માસીત્, વર્ણકઃ, અસ્ય નગરસ્ય વર્ણનં ચમ્પાનગરીવર્ણનવદ્ બોધ્યમ્, 'વહુ
સાલણ ચેદ્વ-વર્ણઓ' વહુશાલકં નામ ચૈત્યમ્-ઉદ્યાનમ્ આસીત્ વર્ણકઃ, અસ્ય
વર્ણનસપિ પૂર્ણભદ્રચૈત્યવદ્ બોધ્યમ્, 'તત્થ ણં માહણકુણ્ડગામે નયરે ઉસભદત્તે નામં
માહણે પરિવસહ' તત્ર સ્વહુ બ્રાહ્મણકુણ્ડગામે નગરે ઋષભદત્તો નામ બ્રાહ્મણઃ પરિ-
વસતિ 'અહુ, દિત્તે, જાવ અપરિભૂ' આઢયઃ સમૃદ્ધઃ, દીપ્તઃ તેજસ્વી, દૃપ્તો વા-
ર્ધપ્રવાન, યાવત્ વિસ્તીર્ણદ્વિપુલભવનશયનાસનયાનવાહનાદીર્ણઃ અપરિભૂતઃ
પરિપરાભૂતઃ 'રિઊવ્વેયજજુવ્વેયસામવેયઅથવ્વણવેય જહા સ્વંદઓ જાવ અન્નેસુ-
ય વહુસુ વંમન્નપસુ નપસુ હુપરિનિદ્ધિ' ઋગ્વેદ-યજુર્વેદ-સામવેદા-અથર્વવેદ-

વર્ણઓ' ઉસ કાલમેં ઔર ઉસ સમયમેં બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામ નામકા
નગર થા इस नगरका वर्णन चंपा नगरीके वर्णन जैसा जानना चाहिये
'वहुसालण चेद्व-वर्णओ' इसमें बहुशालक नामका चैत्य-उद्यान था
इसका वर्णन भी औपपातिक सूत्रमें वर्णित पूर्णभद्र चैत्य उद्यान की तरह
जानना चाहिये। 'तत्थ णं माहणकुण्डगामे नयरे उसभदत्ते नामं
माहणे परिवसह' उस ब्राह्मणकुण्डग्राम नगरमें ऋषभदत्त नामका
ब्राह्मण रहता था 'अहू, दित्ते, जाव अपरिभू' यह समृद्ध एवं तेजस्वी
अथवा दर्पशाली था यावत्-इनके बहुत बड़े मकान थे, शयनासन यान
वाहनसे ये परिपूर्ण था, दूसरे जन इनका थोडासा भी तिरस्कार नहीं
कर सकते थे ऐसा इनका प्रभाव था 'रिउव्वेयजजुव्वेयसामवेय
अथव्वणवेय जहा स्वंदओ जाव अन्नेसु य वहुसु वंमन्नपसु नपसु प-
रिनिद्धि' ये ऋग्वेद, यजुर्वेद, सामवेद, अथर्ववेद इन चारों वेदोंमें

નગરીના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું. "વહુસાલણ ચેદ્વ-વર્ણઓ" તે નગરમાં
બહુશાલક નામનું ઉદ્યાન હતું. તેનું વર્ણન પણ ઔપપાતિક સૂત્રમાં વર્ણવેલા
પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય-ઉદ્યાનના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું.

"તત્થ ણં માહણકુણ્ડગામે નયરે ઉસભદત્તે નામં માહણે પરિવસહ" તે
બ્રાહ્મણકુણ્ડગ્રામ નગરમાં ઋષભદત્ત નામે એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. "અહુ, દિ-
ત્તે, જાવ અપરિભૂ" તે ધણો ધનાઢય અને દેદીપ્યમાન હતો, તેને ઘણાં
વિશાળ મકાનો હતા, શયનાસન, યાન, વાહન એ દિનીં તે તેને ત્યાં પરિ-
પૂર્ણતા હતી, તે એટલો પ્રભાવશાળી હતો કે કોઈ તેનો બિલકુલ તિરસ્કાર
કરી શકતા ન હતા અને તેનો પરાભવ કરવાને કોઈ સમર્થ ન હતું.

"રિઊવ્વેય, જજુવ્વેય, સામવેય, અથવ્વણવેય જહા સ્વંદઓ જાવ અન્નેસુ-
ય વહુસુ વંમન્નપસુ નપસુ પરિનિદ્ધિ" ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ અને

નિપુણો યથા સ્કન્દકો દ્વિતીયશતકસ્ય પ્રથમોદ્દેશકે પ્રતિપાદિતસ્તથૈવ અય-
મપિ ઋષભદત્તઃ પ્રતિપત્તવ્યો યાવત્-અન્યેષુ ચ વહુષુ બ્રાહ્મણ્યેષુ બ્રાહ્મણસમ્બન્ધિષુ
નયેષુ-નીતિષુ સુપરિનિષ્ઠિતઃ કુશલઃ ‘ સમણોવાસણ અભિગયજીવાજીવે ઉવલદ્વ-
પુણપાવે જાવ અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ ’ શ્રમણોપાસકઃ, અભિગયજીવાજીવઃ
પ્રાપ્તજીવાજીવતત્ત્વવિવેકઃ, ઉપલબ્ધપુણ્યપાપઃ-પુણ્યપાપયોર્લબ્ધાર્થઃ, યાવત્-
આત્માનમ્ ભાવયન્ વિહરતિ-તિષ્ઠતિ ‘ તસ્સ ણં ઉસમદત્તમાહણસ્સ દેવાણંદા
ણામં માહણી હોત્થા ’ તસ્ય ચલુ ઋષભદત્તબ્રાહ્મણસ્ય દેવાનન્દા નામ બ્રાહ્મણી
આસીત્ । દેવાનન્દાયાઃ સ્વરૂપમાહ-‘ સુકુમાલપાણિપાયા જાવ પિયદંસણા સુરુવા-
સમણોવાસિયા અભિગયજીવાજીવા ઉવલદ્વપુણપાવા જાવ વિહરહ ’ સુકુમાર-
પાણિપાદા અત્યન્તકોમલકરચરણા યાવત્ પ્રિયદર્શના સુરુપા અત્યન્તસૌન્દર્યવતી

નિપુણ થે, જિસ પ્રકારસે દ્વિતીય શતકકે પ્રથમ ઉદ્દેશેમેં સ્કન્દકકા
કથન ક્રિયા ગયા હૈ, ઠીક હસી તરહસે વહ સ્ત્રી થે યાવત્ અનેક વહૂ-
તસી બ્રાહ્મણ સંબંધી નીતિયોમેં પારજ્ઞત થે ‘ સમણોવાસણ અભિગય
જીવાજીવે ઉવલદ્વપુણપાવે, જાવ અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ ’
ચે શ્રમણોંકે ઉપાસક થે, જીવ ઓર અજીવ તત્ત્વકે સ્વરૂપકે જ્ઞાતા થે,
પુણ્ય ઓર પાપકે જાનનેવાલે થે, યાવત્ શ્રાવક વ્રત આદિસે અપની
આત્માકો ભાવિત કરતે હુણ ચે ઉસ નગરમેં રહતે થે, ‘ તસ્સ ણં ઉસ-
મદત્તસ્સ માહણસ્સ દેવાણંદા ણામં માહણી હોત્થા ’ ઉસ ઋષભદત્ત
બ્રાહ્મણકી દેવાનંદા નામકી માર્યા થી ‘ સુકુમાલપાણિપાયા જાવ૦
વિહરહ ’ હસકે ચરણ દોનોં અત્યન્ત કોમલ થે, યહ વહુત અધિક રૂપ

અથર્વવેદ, એ ચારે વેદમાં નિપુણ હતો. બીજા શતકના પહેલા ઉદ્દેશકમાં
સ્કન્દકકું જેવું વર્ણન કર્યું છે, તેવું વર્ણન ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ વિષે પણ
સમજવું. તે બ્રાહ્મણ સંબંધી અનેક નીતિઓનો નિષ્ણાત હતો.

“ સમણોવાસણ અભિગયજીવાજીવે, ઉવલદ્વપુણપાવે જાવ અપ્પાણં
ભાવેમાણે વિહરહ ” તે શ્રમણોનો ઉપાસક હતો, જીવ અને અજીવ તત્ત્વના
સ્વરૂપનો તે જ્ઞાતા હતો, અને પુણ્ય અને પાપને તે સમજતો હતો, આ
આ બધાં ગુણોથી સંપન્ન તે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ શ્રાવકના વ્રત આદિથી પોતાના
આત્માને ભાવિત કરતો તે નગરમાં રહેતો હતો. “ તસ્સ ણં ઉસમદત્તસ્સ
માહણસ્સ દેવાણંદા માહણી હોત્થા ” તે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને દેવાનન્દા નામની
ભાર્યા હતી. “ સુકુમાલપાણિપાયા જાવ૦ વિહરહ ” તેનાં કર-હાથ અને ચરણ
પગ અત્યન્ત સુકોમળ હતાં. તે ઘણું જ રૂપ લાવણ્યથી યુક્ત હતી, શ્રમણોની

શ્રમણોપાસિકા અભિગતજીવાજીવા પ્રાપ્તજીવાજીવતત્ત્વવિવેકા, ઉપલબ્ધપુણ્યપાપા યાવત્ આત્માનં ભાવયન્તી વિહરતિ, ‘તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસદે, પરિસા જાવ પજ્જુવાસહ’ તસ્મિન્ કાલે તસ્મિન્ સમયે સ્વામી મહાવીરપ્રભુઃ સમવસુતઃ, પર્ષત્ યાવત્ મહાવીરસ્વામિનં શુશ્રૂષમાણા નમસ્યન્તી અભિમુખં વિનયેન પ્રાક્કલિપુટા પર્યુપાસ્તે, ‘તણં સે ઉસમદત્તે માહણે હમીસે કહાણ લલ્લદ્દે સમાણે હદ્દ જાવ હિયણ જેણેવ દેવાણંદા માહણી તેણેવ ઉવાગચ્છહ’ તતઃ ક્વલુ સ ઋષભદત્તો નામ બ્રાહ્મણઃ અત્યા મગવત્સમવસરણરૂપાયાઃ કથાયાઃ લબ્ધાર્થઃ જ્ઞાત-મગવત્સમાગમનવૃત્તાન્તઃ સન્ હુણ્ટો યાવત્ હર્ષવશવિસર્પદ્હૃદયો યત્રૈવ દેવા-

લાવણ્યસે યુક્ત થી. શ્રમણજનકી ઉપાસિકા થી જીવ ઓર અજીવ તત્ત્વકા હસે અચ્છા વિવેક પ્રાપ્ત થા । પુણ્ય ઓર પાપકે સ્વરૂપકો યહ બહુત અચ્છી તરહસે જાનતી થી, યાવત્ શ્રાવકવ્રતસે આત્માકો ભાવિત કરતી હુઈ વહ અપને પતિકે સાથ રહતી થી, ‘તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસદે, પરિસા જાવ પજ્જુવાસહ’ ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમયમેં સ્વામી મહાવીર પ્રભુ ઉસ સ્થાન પર પધારે નગરકી પરિષદ્ ધર્મશ્રવણકી હચ્છાસે મગવાનકે પાસ આઈ ઓર નમસ્કાર કરતી હુઈ વહ દોનોં હાથ જોડકર ઉનકે સન્મુખ યથાસ્થાન બઢે વિનયકે સાથ બેઠ ગઈ ‘તણં સે ઉસમદત્તે માહણે હમીસે કહાણ લલ્લદ્દે સમાણે હદ્દ જાવ હિયણ જેણેવ દેવાણંદા માહણી તેણેવ ઉવાગચ્છહ’ હસકે બાદ ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણકો મગવાનકે આનેકા વૃત્તાન્ત જવ માલૂમ હુઆ તવ વહ બહુત અધિક માત્રામેં હ્રષ્ટ યાવત્-તુષ્ટ હુઆ ઓર

ઉપાસિકા હતી, જીવ અને અજીવ તત્ત્વના સ્વરૂપની તે બાણુકાર હતી, પુણ્ય અને પાપને તે સમજતી હતી. એવી તે સુતન્દા શ્રાવકના તતથી પોતાના આત્માને લાવિત કરતી પોતાના પતિ સાથે રહેતી હતી.

“તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસદે, પરિસા જાવ પજ્જુવાસહ” તે કાળે અને તે સમયે મહાવીર પ્રભુ તે નગરના બહુશાલક ઉદ્યાનમાં પધાર્યા. નગરના લોકો (પરિષદ) ધર્મશ્રવણની ઇચ્છાથી પ્રભુની પાસે આવ્યાં, અને વંદણા નમસ્કાર કરીને બંને હાથ બેંદીને તેમની સન્મુખ યોગ્ય સ્થાને વિનયપૂર્વક બેસી ગયાં. “તણં સે ઉસમદત્તે માહણે હમીસે કહાણ લલ્લદ્દે સમાણે હદ્દ જાવ હિયણ જેણેવ દેવાણંદા માહણી તેણેવ ઉવાગચ્છહ” ત્યારે મગવાનના આગમનના શુભ સમાચાર ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને મળ્યા, ત્યારે તેને ધણે હર્ષ અને સંતોષ થયો, અને અત્યન્ત આનંદવિભોર અને પુલકિત

નન્દા બ્રાહ્મણી આસીત્ તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા.' દેવાણંદં માહર્ણિ
 एवं वयासी ' ઉપાગત્ય દેવાનન્દાં બ્રાહ્મણીમ્ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्=
 ' एवं खलु देवाणुप्पिए ! समणे भगवं महावीरे आदिगरे जाव सव्वन्नु सव्व-
 दरिंसी आगासगएणं चकेणं जाव सुहं सुहेणं विहरमाणे जाव बहुसालए चेइए
 अहापडिरुवं जाव विहरइ ' एवं खलु हे देवानुप्रिये ! श्रमणो भगवान् महावीरः
 आदिकरः—चातुर्विधतीर्थकारको यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी आकाशगतेन—गगन-
 स्थितेन चक्रेण यावत् सुखसुखेन सुखपूर्वकं विहरन् यावत् बहुशालके चैत्ये—
 उद्याने यथाप्रतिरूपं साधुयोग्यमवग्रहम् आज्ञां यावत् गृहीत्वा विहरति—तिष्ठति,
 ' तं महाफलं खलु देवाणुप्पिए ! जाव तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं नाम
 गोयस्स वि सवणयाए ' हे देवाणुप्रिये ! तत् महाफलं खलु यावत् तथारूपाणाम्

आनन्दसे पुलकित हृदयवाला होता हुआ वह जहां देवानन्दा ब्राह्मणी
 थी—वहां पर आया, ' उवागच्छिन्ता देवाणंदं माहर्णी एवं वयासी ' वहां
 आकरके उसने देवानन्दा ब्राह्मणीसे इस प्रकार कहा—' एवं खलु देवा-
 णुप्पिए ! समणे भगवं महावीरे आदिगरे जाव सव्वन्नु सव्वदरिंसी,
 आगासगएणं चक्केणं जाव सुहं सुहेणं विहरमाणे जाव बहुसालए
 चेइए अहापडिरुवं जाव विहरइ ' हे देवानुप्रिये चतुर्विध तीर्थके कर्ता,
 यावत् सर्वज्ञ, सर्वदर्शी श्रमण भगवान् महावीर आकाशगत छत्रवाले
 यावत्—सुखपूर्वक विहार करते हुए बहुशालक चैत्य—उद्यानमें यथारूप—
 साधुयोग्य—अवग्रह—आज्ञाको ग्रहण कर विराजमान हैं ' तं महाफलं
 खलु देवाणुप्पिए ! जाव तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं नाम गो-
 यस्स वि सवणयाए ' तो हे देवानुप्रिये ! यावत् तथारूप अरिहंत भग-

થઈને તે, તેની ભાર્યા દેવાનંદા બ્યાં હતી ત્યાં આવ્યો. “ ઉવાગચ્છિત્તા
 દેવા 'દં' માહર્ણી. एवं वयासी ” ત્યાં આવીને તેણે પોતાની ભાર્યા દેવાનંદાને
 આ પ્રમાણે કહ્યું—“ एवं, खलु देवाणुप्पिए ! समणं भगवं महावीरे आदिगरे
 जाव सव्वन्नु सव्वदरिंसी, आगासगएणं चकेणं जाव सुहं सुहेणं विहरमाणे जाव
 बहुसालए चेइए अहापडिरुवं जाव विहरइ ” હે દેવાનુપ્રિયે ! ચતુર્વિધ તીર્થના
 સ્થાપક, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, અને આકાશગત છત્રવાળા શ્રમણ ભગવાન મહા-
 વીર સુખપૂર્વક વિહાર કરતાં કરતાં યથારૂપ અવગ્રહ ગ્રહણ કરીને (સાધુને)
 યોગ્ય આજ્ઞા લઈને) બહુશાલક ચૈત્ય—ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે. “ત મહાફલં खलु
 देवाणुप्पिए ! जाव तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं नामगोयस्स.वि सवणयाए ”
 હે દેવાનુપ્રિયે ! આવા અરિહંત ભગવાનોના નામગોત્રના શ્રેણીથી પણ મહા-

અર્હતાં ભગવતાં નામગોત્રસ્યાપિ શ્રવણતયા યદા ભવતિ તદા ‘કિમંગ્ગુણ અભિગમણવંદનનમંસણપઢિપુચ્છણપજ્જુવાસણયાણ ?’ કિમુત વક્તવ્યં પુનર્ભગવતામભિગમનવંદનનમસ્કરણપતિપ્રચ્છનપર્યુપાસનતયા ? અન્નં ઇતિ કોમલામન્ત્રણે સંવોધને વર્તતે તથાચ ભગવતાં નામગોત્રશ્રવણેનાપિ યદા મહાફલં ભવતિ તદા અભિગમનવંદનનમસ્કરણપતિપ્રચ્છનપર્યુપાસનતયા મહાફલપ્રાપ્તેઃ કા કથેતિ ભાવઃ । એવમેવ ‘એગસ્સ વિ આરિયસ્સ ધમ્મિયસ્સ સુવયણસ્સ સવણયાણ, કિમંગ્ગુણ વિઝલસ્સ અટ્ટસ્સ ગહણયાણ ?’ એકસ્યાપિ આર્યસ્ય ધાર્મિકસ્ય સુવચનસ્ય ભગવતામર્હતાં પ્રવચનસ્ય શબ્દમાત્રસ્ય યદા શ્રવણતયાઽપિ મહાફલં ભવતિ હે અન્ન ! હે પ્રિયે ! કિમુત વક્તવ્યં પુનઃ વિપુલસ્ય મહત્વશાલિનોઽર્થસ્ય મોક્ષપ્રાપ્તસમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રલક્ષણસ્ય ગ્રહણતયા ? તથા ચ-શબ્દરૂપસ્યાપિ ભગવત્પ્રવચનસ્ય શ્રવણેનાપિ યદા મહાફલમુત્પવતે તદા અત્યન્તમહત્ત્વપરિપૂર્ણસ્ય અર્થસ્ય-સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપસ્ય ગ્રહણેન મહાફલપ્રાપ્તેઃ કા કથેતિ ભાવઃ । ‘તં ગચ્છામો ણં દેવાણુપ્પિણં । સમણં ભગવં મહાવીરં વંદામો નમં-

વન્તો’કે નામગોત્રકે ભી શ્રવણસે જય મહાફલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ-તય ‘કિમંગ્ગુણ અભિગમણ, વંદન, નમંસણ, પઢિપુચ્છણપજ્જુવાસણયાણ’ ઉન ભગવાનકે સામને જાનેસે, ઉનકો વંદના કરનેસે, ઉન્હે નમસ્કાર કરનેસે, ઉનસે પ્રશ્ન પૂછનેસે જો મહાફલ પ્રાપ્ત હોગા, ઉસકે વિષયમેં નો કહનાહી કયા હૈ ? “અન્ન” યહ પદ યહાં કોમલામન્ત્રણ મેં પ્રયુક્ત હુઆ હૈ ‘એગસ્સ વિ આરિયસ્સ ધમ્મિયસ્સ સુવયણસ્સ સવણયાણ, કિમંગ્ગુણ વિઝલસ્સ અટ્ટસ્સ ગહણયાણ’ હે પ્રિયે ! શબ્દરૂપ ભી ભગવત્પ્રવચનકે શ્રવણસે ભી જય મહાફલ ઉત્પન્ન હોતા હૈ, તય અત્યન્ત મહત્ત્વ પરિપૂર્ણ સમ્યગ્દર્શનાદિ રૂપ અર્થકે ગ્રહણસે મહાફલ પ્રાપ્તિ કી

ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે, “કિમંગ્ગુણ ! પુણ અભિગમણ, વંદન, નમંસણ, પઢિપુચ્છણ પજ્જુવાસણયાણ” તો પછી તેમની પાસે જવાથી, તેમને વંદણા કરવાથી તેમને નમસ્કાર કરવાથી, તેમને પ્રશ્ન પૂછવાથી અને તેમની પર્યુપાસના કરવાથી પ્રાપ્ત થતાં ફળની તો વાત જ શી કરવી ! (“અન્ન” આ પદ અહીં કોમળ સંવોધન રૂપે વપરાયું છે.) “એગસ્સ વિ આરિયસ્સ ધમ્મિયસ્સ સુવયણસ્સ સવણયાણ, કિમંગ્ગુણ વિઝલસ્સ અટ્ટસ્સ ગહણયાણ” હે પ્રિયે ! ભગવત્પ્રવચનને એક શબ્દ પણ સાંભળવાથી મહાફળની પ્રાપ્તિ થાય છે, તો અત્યન્ત મહત્ત્વ પરિપૂર્ણ સમ્યગ્ દર્શનાદિ રૂપ અર્થને ઓળખ કરવાથી પ્રાપ્ત થતા મહાફળની તો વાત જ શી કરવી !

सामो जाव पज्जुवासामो ' हे देवानुप्रिये ! तत् तस्मात् कारणात् गच्छामः खलु वयम् श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दामहे, नमस्यामः, यावत् शुश्रूषमाणा अभिमुखं विनयेन प्राञ्जलिपुटाः पर्युपारमहे ' एयणं इहभवे य, परभवे य, हियाए सुहाए, खमाए, निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सइ ' एतत् खलु भगवतामर्हताम् अभिगमनवन्दननमस्कारप्रतिप्रच्छनपर्युपासनादिकम् इह भवे च परभवे च हिताय पथ्यान्नवत्, सुखाय शाताय इष्टवस्तुप्राप्तिवत्, क्षमाय औचित्याय सङ्गत्यात् निश्रेयसाय मोक्षरूपपरमकल्याणाय सिद्धिवत्, आनुगामिकत्वाय परलोके सहगामित्वाय शुभानुबन्धायेत्यर्थः भविष्यति । 'तएणं सा देवाणंदा

वातही क्या करनी ' तं गच्छामो णं देवाणुप्पिए ! समणं भगव महावीरं वंदामो नमंस्सामो जाव पज्जुवासामो ' इसलिये हे देवानुप्रिये ! हम चले और श्रमण भगवान् महावीरको वदना करें, उन्हें नमस्कार करें, और धर्मश्रवणकी इच्छासे युक्त हुए हम लोग उनके समक्ष विनयसे दोनों हाथ जोड़कर बैठे, और उनकी पर्युपासना करें । ' एयणं इहभवे य परभवे य हियाए, सुहाए, खमाए, निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सइ ' यह भगवान् के समक्ष हम लोगोंका जाना, उन्हें वन्दना करना, नमस्कार करना, उनसे प्रश्नका पूछना, उनकी पर्युपासना करना आदि हमारे लिये इस भवमें और परभवमें पथ्यान्नकी तरह हितावह होगा, इष्ट वस्तुकी प्राप्तिकी तरह सुखावह होगा, सङ्गत होनेसे औचित्यके निमित्त होगा, सिद्धिकी तरह मोक्षरूप परम कल्याणके लिये होगा और परलोकमें सहगामित्वके निमित्त शुभानुबन्धके निमित्त होगा, 'तएणं सा देवाणंदा माहणी उसभदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समानी हट्ठ

“ तं गच्छामो ण देवाणुप्पिए ! समणं भगवं महावीरं वंदामो नमंस्सामो जाव पज्जुवासामो ” ते । हे देवानुप्रिये ! आलो आपणु श्रमणु भगवान् महावीर प्रभु पासे ७धये, तेभने वदणु करीये, नमस्कार करीये अने धर्म श्रवणुनी ७च्छाथी अन्ने हाथ जेडीने तेभनी समक्ष जेसी ७धये अने तेभनी पर्युपासना करीये. “ एयणं इहभवे य परभवे य हियाए, सुहाए, खमाए, निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सइ ” ते आ भव अने परभवमां आपणु । भाटे पथ्यान्ननी भाइर हितकारक थशे, ७ष्ट वस्तुनी प्राप्तिनी भाइर सुखावड थड पडशे, संगत होवाथी औचित्यनुं निमित्त थशे, मोक्षरूप परम कल्याणुनी प्राप्ति करावशे अने परलोकमां सहगामित्वनुं निमित्त शुभानुबन्धना निमित्त ३५ थशे. “ तएणं सा देवाणंदा माहणी उसभदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समानी

માહણી ઉસમદત્તેણં માહણેણં एवं बुत्ता समाणी दृष्ट जावं हियया करयल जाव कट्टु
 उसमदत्तस्स माहणस्स एयमट्ठं विणएणं पडिमुणेइ ' ततःखलु सा देवानन्दा
 ब्राह्मणी ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुक्तरीत्या उक्ता सती हृष्ट यावत् दृष्टुष्ट
 चित्तानन्दिता, हृष्टुष्टम्-अत्यन्ततुष्टं हृष्टं वा चित्तं तेन आनन्दिता सुखसौम्या-
 दिभावैः समृद्धिमुपागता प्रीतिमनस्का प्रसन्नमनोयुक्ता परमसौमनस्यिता, परम-
 सौमनस्यं सुष्ठु सुमनस्कत्वं संजातं यस्याः सा परमसौमनस्यिता, हर्षवश-
 विसर्पद्-हृदया हर्षवशेन विसर्पद्-विकाशमानं-प्रफुल्लं हृदयं यस्याः सा तथा
 हर्षवशविसर्पद् हृदया, करतलयावत् करतलपरिमृहीतं शिरसावर्तं मस्तकैः-
 ज्जलिं कृत्वा ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य एतमुक्तमर्थं भगवदागमनादिकम् विनयेन
 प्रतिगृणोति-स्वीकरोति । 'तएणं से उसमदत्ते माहणे कोडुंविणपुरिसे सदावेइ'
 ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः कौटुम्बिकपुरुषान्-आज्ञाकारिपुरुषान्
 शब्दयति-आह्वयति, 'सदावित्ता एवं वयासी' कौटुम्बिकपुरुषान्-शब्दयित्वा-
 आहूय एवं वक्ष्यमाणपकारेण अवादीत्-'खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया । लहु-
 करणजुत्तजोइयसमखुरवालिहाणसमलिहियसिगेहिं, जंबूणयामयकलावजुत्त-

जाव हियया करयल जाव कट्टु उसमदत्तस्स माहणस्स एयमट्ठं विण-
 एणं पडिमुणेइ, ' जब ऋषभदत्त ब्राह्મणને उस દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીસે
 ऐसा कहा तो वह बहुत अधिक खुश हुई यावत् उत्लसित चित्त होती
 हुई उसने अपने दोनों हाथोंकी अंजलि कर उसे मस्तक पर रखकर ऋष-
 भदत्त ब्राह्मणके इस पूर्वोक्त कथनको बड़े विनयके साथ स्वीकार किया
 'तएणं से उसमदत्ते माहणे कोडुंविणपुरिसे सदावेइ' तब उस ऋषभदत्त
 ब्राह्मणने कौटुम्बिक पुरुषोंको-आज्ञाकारी मनुष्योंको बुलाया, सदावित्ता
 एवं वयासी' बुलाकर उनसे इस प्रकारसे कहा-'खिप्पामेव भो देवाणु-
 प्पिया । लहुकरणजुत्तजोइयसमखुरवालिहाणसमलिहितसिगेहिं,

દ્રુ જાવ હિયયા કરયલ જાવ કટ્ટુ ઉસમદત્તસ્સ 'માહણસ્સ એયમટ્ઠ' વિણ-
 પડિમુણેઈ " બ્યારે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે તેની પત્ની દેવાનન્દાને આ પ્રમાણે કહ્યું
 ત્યારે તેને અત્યન્ત હર્ષ અને સંતોષ થયો, અને તેણે પુલકિત થઈને પોતાના
 બન્ને હાથ બેડીને અને તેને મસ્તક પર રાખીને ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની દર-
 ખાસ્તને બહુ જ વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો.

" તણં સે ઉસમદત્તે માહણે કોડુંવિણપુરિસે સદાવેઈ " ત્યારબાદ તે
 ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે કૌટુમ્બિક પુરુષોને (અનુચરોને, સેવકોને) બોલાવ્યા અને
 " સદાવિત્તા એવં વયાસી " તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું-" ક્ષિપ્પામેવ ભો દેવાણુ-
 પ્પિયા ! લહુકરણજુત્તજોઈયસમખુરવાલિહાણસમલિહિતસિગેહિં, જંબૂણયા-

परिविसिद्धएहिं ' भो देवानुप्रियाः ! क्षिपमेव शीघ्रातिशीघ्रमेव लघुकरणम् शीघ्र-
धावनादिक्रियादक्षत्वंयुक्तौ तेन, यौगिकौ च प्रशस्तयोगवन्तौ प्रशस्तसदृशरूप
त्वाद् यौ तौ तथा, समः खुगश्च प्रसिद्धा एव वालिधाने पुच्छौ ययोस्तौ तथा, समलि-
खितानि-समानतया उल्लिखितानि उन्नततया स्थितानि शृङ्गाणि ययोस्तौ तथा,
ताभ्यां लघुकरणयुक्तयौगिकसमखुरवालिधानसमलिखितशृङ्गाकाभ्याम् जाम्बू-
नदमयौ सुवर्णनिर्मितौ यौ कलापौ कण्ठाभरणविशेषौ, ताभ्यां युक्तौ प्रतिविशिष्टौ
च प्रधानौ वेगादिभिर्यौ तौ तथा ताभ्यां जाम्बूनदमयकलापयुक्तप्रतिविशिष्ट-
काभ्याम् ' रययामयघंटासुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहियएहिं ' रजत-
मय्यौ रूप्यनिर्मिते वण्ठे ययोस्तौ तथा, सूत्ररज्जुके कार्पासिकसूत्रदवरकमय्यौ
प्रवरकाञ्चने प्रवरसुव मण्डिते ये नस्ते नासिकारज्जू, तयोः प्रग्रहेण रश्मिनाऽव-
गृहीतकौ बद्धौ यौ तौ तथा, ताभ्यां रजतमयवण्ठा-सूत्ररज्जुकप्रवरकाञ्चननस्ता
प्रग्रहावगृहीतकाभ्यां ' नीलुप्पलकयामेळएहिं ' नीलोत्पलैः कमलविशेषैः कृतौ

जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिद्धएहिं ' हे देवानुप्रियो ! तुम शीघ्रा-
तिशीघ्र, लघुकरण-शीघ्र धावनादि क्रियाकी दक्षतासे युक्त-बहुत जल्दी
२ चलनेवाले, यौगिक-प्रशस्त योगवाले, अर्थात् प्रशस्त सदृश रूप
वाले होनेसे, एकसरीखे लगनेवाले, तथा-समान खुरवाले, समान पूछ
वाले, समान ऊँचे सींगोवाले ' जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिद्धएहिं '
सुवर्णनिर्मित कंठाभरण विशेषोंसे युक्त हुए, वेगादि द्वारा प्रधान-
तावाले, ' रययामयघंटासुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहिय-
एहिं ' चांदीके बने हुए घंटोंवाले, कपासके डोरोंसे बनी हुई और प्रवर
सुवर्णसे मण्डित नासिकाकी रज्जुवाले-नाथोंवाले, तथा उन नाथोंमें
दोनों ओर बंधी हुई लम्बी २ डोरीयोंवाले, तथा 'नीलुप्पलकयामेळएहिं'

मयकलावजुत्तपरिविमिद्धएहिं " हे देवानुप्रियो ! तमे भनी शके अेटली अउ-
पथी लघुकरण (घली ४ अउपी आलथी आलनारा-शीघ्र धावनादि क्रियानी
दक्षताथी युक्त), यौगिक (प्रशस्त योगवाणा, अेटले के प्रशस्त अेक सरभा
इपवाणा होवाथी अेक सरणा लागतां) समान भरीवाणा, समान पूछवाणा,
समान गिथाधना शिंगडावाणां, जंबूणयामयकलावजुत्तपरिविसिद्धएहिं "
सुवर्णनिर्मित कंठाभरणथी युक्त, वेग आदिनी श्रेष्ठतावाणा, " " रययामया-
घंटासुत्तरज्जुयपवरकंचणनत्थपग्गहोग्गहियएहिं " आदीनी घंटडीआवाणा,
सूतरनी होरीथी भनेली अने श्रेष्ठ सुवर्णथी भंडित नाथवाणा (भणदना
नाकमां ने होरी नाणी होय छे तेने 'नाथ' कडे छे) तथा ते नाथनी
भन्ने तरफ भाधेदी लांणी रस्सीवाणा (राशवाणा) " नीलुप्पलकयामेळएहिं "

વિહિતઃ આષીઃ શિરોભૂષણ શેઝરો યયોસ્તૌ તથા તાભ્યાં નીલોત્પલકૃતા-
 પીઠકાભ્યામ્ एतादृशाभ्याम् ‘ પવરગોળજુવાણઈ’ પ્રવરગોયુવભ્યાં શ્રેઞ્ઠવલી-
 વર્દાભ્યાં યુક્તમેવ યોજિતમેવ યાનપ્રવરમુપસ્થાપયતેતિ અગ્રેણ સમ્બન્ધો બોધ્યઃ।
 અથ યાનપ્રવરવિશેષણમાહ-‘ નાનામણિરચણઘંટિયાજાલપરિગયં સુજાય-
 જુગજોત્તરજ્જુયજુગપ્પસત્થસુવિરચિયનિમ્મિયં ’ નાનામણિરત્નાનાં સમ્બન્ધિ
 યદ્ ઘંટિકાપ્રધાનં જાલં જાલકં તેન પરિગતં પરિક્ષિપ્તં યત્તત્થા, સુજાતં સુજાત-
 દારુમયં યદ્ યુગં યુપસ્તત્ સુજાતયુગં તચ્ચ યોક્ત્રરજ્જુકાયુગં ચ યોક્ત્રમ્
 ‘વાવુક’ इति प्रसिद्धं तन्नामकरज्जुकायुगं च सुजातयुगयोक्त्ररज्जुका-
 युगे ते प्रशस्ते अतिशुभे सुविरचिते सुघटिते निर्मिते निवेशिते यत्र तत् सुजात-
 युगयोक्त्ररज्जुकायुगप्रशस्तसुविरचितनिर्मितम्, ‘ पवरलक्ष्णोववेयं ’
 प्रवरलक्षणोपपेतम्, उत्तमलक्षणलक्षितम् ‘ धम्मिय जाणप्पवरं जुत्तामेव उवट्ठ-

જિનકા શિરોભૂષણ, નીલોત્પલ-કમલ વિશેષોંસે રચા ગયા હૈ એસે
 હસ શિરોભૂષણવાલે, એસે ‘પવરગોળજુવાણઈ’ દો શ્રેઞ્ઠ વલીવર્દો-
 બૈલોંસે યુક્ત છુએ યાનપ્રવરકો શ્રેઞ્ઠ રથકો તૈયાર કર લેઆઓ-અબ યહાંસે
 આગે યાન પ્રવરકે વિશેષણોંકી વ્યાખ્યા કી જાતી હૈ-‘ નાનામણિ
 રચણઘટિયાજાલપરિગયં, સુજાયજુગજોત્તર-રજ્જુયજુગપસત્થ-
 સુવિરચિયનિમ્મિયં ’ જો યાન પ્રવર નાના મણિ રત્નોંકી બની હુઈ ઘંટિ-
 કાઓંકે સમૂહસે વ્યાપ્ત હો રહા હો, જિસમેં ઉત્તમ બની હુઈ
 વાવુક. ઔર બૈલોંકી દોનોં જોતેં અઢ્ઢી તરહસે બનાકર રહી ગઈ હોં,
 ‘ પવરલક્ષણોવેવેયં ’ જો ઉત્તમ લક્ષણોંસે યુક્ત હો એસે ‘ ધમ્મિય
 જાણપ્પવર ’ ધાર્મિક કાર્યકે નિમિત્ત કામમેં લિયે જાનેવાલે સુન્દર

નીલોત્પલથી (એક ભતના કમળથી) જેમનું શિરોભૂષણ (શિરપેંચ) નિર્મિત
 થયેલું છે, એવા “ પવરગોળજુવાણઈ ” એ શ્રેષ્ઠ યુવાન બળદોવાળા શ્રેષ્ઠ
 રથને તૈયાર કરી શાવો. હવે તેનું વર્ણન કરવામાં આવે છે—

“ નાનામણિરચણઘટિયાજાલપરિગયં, સુજાયજુગજોત્તર-રજ્જુયજુગ-
 પસત્થસુવિરચિયનિમ્મિયં ” તે રથ વિવિધ પ્રકારના મણિરત્નોની ઘંટડીઓથી
 યુક્ત હોવો. જેમજે, જેમાં ઉત્તમ બનાવેલ ચાળુક અને બળદોના
 બન્ને ભેતરાંઓ સારી રીતે બનાવીને મૂકેલા હોય, “ પવરલક્ષણોવેવેયં ”
 જે ઉત્તમ લક્ષણવાળો હોય, “ ધમ્મિયં જાણપ્પવર ” જે ધાર્મિક કાર્યને
 નિમિત્તે ઉપયોગમાં લઈ શકાય એવો હોય, એવા સુંદર રથને પૂર્વોક્ત વિશે-

वेह ' धार्मिकं धर्मकार्यार्थं नियोज्यं यानप्रवरं वाहनविशेषं रथमित्यर्थः युक्त-
मेव संयोजितमेव उपस्थापयत ' उवट्टवेत्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ' उप-
स्थाप्य मम एतामुपर्युक्ताम् आज्ञापितकामाज्ञाम् प्रत्यर्पयत, परावर्तयत । ' तए णं ते
कोडुंबियपुरिसा उसभदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समाणा ' ततः खलु ते कौटुम्बिक-
पुरुषाः ऋषभदत्तेन ब्राह्मणेन एवमुत्तरीत्या उक्ताः सन्तः ' हट्ठ-जाव-हियया
करयलजाव कट्टु एवं सामी ! तहत्ति आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेति ' हट्ठ
यावत् षष्ठतुष्टचित्तानन्दिताः प्रीतिमनसः परमसौमनस्यिताः र्पवशादिसर्पद्
हृदयाः करतल-यावत् करतलपरिगृहीतं शिरसावत् सरतकेऽञ्जलिं
कृत्वा एवं पूर्वोत्तरीत्या हे स्वामिन् ! तथाऽस्तु इति आज्ञाया विनयेन वचनं
प्रतिश्रृण्वन्ति-स्वीकुर्वन्ति ' पडिसुणिता ' प्रतिश्रुत्य ' खिप्पामेव लहुकरणजुत्त-
जाव धम्मियं जाणप्पवरं जुत्तामेव उवट्टवेत्ता जाव तमाणत्तियं पच्चप्पिणंति ' क्षिप्र-

रथको पूर्वोक्त विशेषणोंवाले वैलोंसे ' जुत्तामेव उवट्टवेह ' युक्तकर-
जातकर उपस्थित करो ' उवट्टवेत्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ' उप-
स्थित करके फिर ' पूर्वोक्त विशेषणोंवाला रथ हमने जोतकर तैयार
कर लिया है ' ऐसी सूचना हमें दो, ' तएणं ते कोडुंबियपुरिसा उस
भदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समाणा ' जब उन कौटुम्बिक पुरुषोंसे
उस ऋषभदत्त ब्राह्मणने इस प्रकार कहा-तो वे कौटुम्बिक पुरुष 'हट्ठ-
जाव हियया करयल जाव कट्टु एवं सामी ! तहत्ति आणाए विणएणं
वयणं पडिसुणेइ ' बहुत हर्षित हुए और आनन्दोल्लसित चित्त होकर
उन्होंने दोनों हाथोंको जोड़कर और अंजलिको मस्तक पर
रखकर " हे स्वामिन् " जैसा आपने कहा है-हम उसी तरहसे करेंगे
इस प्रकार कहकर प्रभुकी आज्ञाको बड़े विनयके साथ स्वीकार किया
' पडिसुणिता ' ऋषभदत्त ब्राह्मणकी आज्ञाको स्वीकार

पछोवाणा भणढो " जुत्तामेव उवट्टवेह " नेडीने उपस्थित करो " उवट्टवेत्ता मम
एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह " ते प्रभाणु करीने भने ओवी भंभर पडोआडे के
" अमे पूर्वोक्त विशेषणोंवाला रथ नेडीने तैयार कर्छो छे "

" तएणं ते कोडुंबियपुरिसा उसभदत्तेणं माहणेणं एवं वुत्ता समाणा " ऋषभदत्त ब्राह्मणनी आ प्रकारनी आज्ञा आंलणीने ते कौटुम्बिक पुरुषो (सेवको) " हट्ठ जाव हियया करयल जाव कट्टु एवं सामी ! तहत्ति आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेति " धणुं न् भुंश थया, तेमणु पुत्तकित हृदयधी भने हाथ नेडीने अने पद्ध अंजलिने मस्तकपर राखीने, " हे स्वामिन् ! आपनी आज्ञानुसार करीशु, " आ प्रभाणु कहीने तेमनी आज्ञानो विनय सहित स्वीकार कर्छो. " पडिसुणिता " ऋषभदत्त ब्राह्मणनी आज्ञानो स्वीकार करीने ते कौटु-

મેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ લઘુકરણયુક્ત યાવત્ યૌગિકસમસ્તુરવાલિધાનસમલિખિત-
 શૃંગાભ્યાં જામ્બૂતદમયકલાપયુક્તપરિવિશિષ્ટાભ્યાં રજતમયઘન્ટાકમૂત્રરજ્જુક-
 પ્રવરકાશ્વનનસ્તાપ્રગ્રહાવગૃહીતાભ્યાં નીલોત્પલાપીડકાભ્યાં પ્રવરગૌયુવભ્યાં
 યુક્તમેવ નાનામણિઘટિતજાલપરિગતં સુજાતયુગયોક્ત્રરજ્જુકયુગપ્રશસ્ત-
 સુચિરચિત્તનિર્મિતં પ્રવરલક્ષણોપપેતં ધાર્મિકં યાનપ્રવરસ્મૃ ઉપસ્થાપ્ય યાવત્ તસ્ય
 ઋષભદત્તસ્ય તામાજ્ઞપ્તિકામાજ્ઞાં પ્રત્યર્પયન્તિ-પરાવર્તયન્તિ, ‘ તદ્દર્શનં સે ઉસભદત્તે
 માહુણે ણહાણ જાવ અપ્પમહગ્ધાભરણાલંકિયસરીરે ’ તતઃ સ્વલ્લ સ પમદત્તો
 બ્રહ્મણઃ સ્નાત્વા યાવત્ અલ્પમહાર્ગાધમરણાલંકૃતશરીરઃ અલ્પભારસ્વહુમૂલ્યામરણ-
 શોભિતશરીરઃ ‘ સાઓ ગિહાઓ પહિનિક્ખમમ્હ ’ સ્વસ્માત્ ગૃહાત્ પ્રતિનિષ્ક્રામતિ,
 ‘ પહિનિક્ખમિત્તા ’ પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય ‘ જેણેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ
 ધમ્મિણ જાણપ્પવરે, તેણેવ ઉવાગચ્છમ્હ ’ યત્રૈવ યસ્મિન્નેવ સ્થાને વાહ્યા વહિર્દેશ-

કરકે ઉન કૌટુમ્બિક પુરુષોને ‘ સ્વિપ્પામેવ લઘુકરણયુક્ત જાવ ધમ્મિયં
 જાણપ્પવરં જુત્તામેવ ઉવટ્ટવેત્તા જાવ તમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણંતિ ’ બહુતહી
 શીઘ્ર, શીઘ્રતાસેં ચલનેવાલે બેલોંસે યાવત્ ઉસ ધાર્મિક યાન પ્રવરકો
 યુક્ત કરકે ઉસ ઋષભદત્તકી આજ્ઞાકો પાલન ક્રિયા ઔર ‘ રથ તૈયાર
 હો ચુકાહૈ ’ હસ પ્રકારકી ઉસકી આજ્ઞાકો પીછે ઉસે વાપિસ કર દિયા
 ‘ તદ્દર્શનં સે ઉસભદત્તે માહુણે ણહાણ જાવ અપ્પમહગ્ધા-
 મરણાલંકિયસરીરે ’ હસકે વાદ ઉસ ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને
 સ્નાન ક્રિયા, યાવત્ થોડેસે આમરણોંસે જો કિ બહુત અધિક મૂલ્યકે
 થે અપને શરીરકો અલંકૃત ક્રિયા, વાદમેં વહ અપને ઘરસે વાહર નિકલા
 વાહર નિકલકર ‘ જેણેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ ધમ્મિણ

શ્રીમદ્ પુરુષોએ “ સ્વિપ્પામેવ લઘુકરણયુક્ત જાવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરં જુત્તામેવ
 ઉવટ્ટવેત્તા જાવ તમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણંતિ ” ઘણી જ શીઘ્રતાથી ઝડપી ચાલ
 આદિથી યુક્ત ઉત્તમ બળદો બેડીને ઉપર્યુક્ત વિશેષજોવાળો, શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક રથ
 ઉપસ્થિત કર્યો. ‘ અને ઋષભદત્તને ખ્યામર આપી કે “ આપની આજ્ઞાનુસાર
 રથ તૈયાર કરીને બહાર ઉપસ્થિત કર્યો છે. ”

“ તદ્દર્શનં સે ઉસભદત્તે માહુણે ણહાણ જાવ અપ્પમહગ્ધામરણાલંકિયસરીરે ”
 ત્યારબાદ તે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે સ્નાન કર્યું. સ્નાન કરીને ઉત્તમ વસ્ત્રો તથા
 અત્યંત મૂલ્યવાન થોડાં આભૂષણોથી પોતાના શરીરને વિભૂષિત કર્યું. ત્યાર-
 બાદ તે પોતાના ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો અને બહાર નીકળીને “ જેણેવ
 વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ ધમ્મિણ જાણપ્પવરે તેણેવ ઉવાગચ્છમ્હ ” બોલ્યાં ઉપ

નૂપુરાભ્યાં મણિમેખલયા હારેણ વિરચિતૈઃ રતિદૈર્વા ડચિતૈઃ યુક્તૈઃ યોગ્યૈરિત્યર્થઃ
 કટકૈશ્વ અઙ્ગુલીયકૈશ્વ એકાવલયા વિચિત્રમણિમયકળ્પસૂત્રેણ ચ ઊરઃસ્થેન
 ગ્રેવેયકેણ ચ મસિદ્દેન ઊરસ્થગ્રેવેયકેણ વા શ્રોણિસૂત્રકેણ ચ કટીસૂત્રેણ નાનામણિ-
 રત્નાનાં ભૂષણૈશ્વ વિરાજિતમજ્જં શરીર યસ્યા સા તથા, 'ચીળંસુયવત્થપવર પરિ-
 હિયા' ચીનાંશુકવસ્ત્રપવરપરિહિતા ચીનાંશુક નામ વસ્ત્રાણાં મધ્યે પ્રવરં વસ્ત્રં
 પરિહિતં ઘૃતં યયા સા તથા 'દુગુલ્લસુકુમાલઉત્તરિજ્જા' દુકૂલસુકુમારો-
 ત્તરીયા દુકૂલઃ-તરુગુલમવિશેષવનસ્પતિસ્તદ્વલ્કાજ્જાતં દુકૂલં-પટ્ટવસ્ત્રવિશેષઃ
 તત્સુકુમારસુત્તરીયમ્ ઉપરિકાયાચ્છાદનં યસ્યાઃ સા તથા 'સન્વોડયસુરમિકુસુમ-
 વરિયસિરયા' સર્વત્તુકસુરમિકુસુમૈર્વૃતા વેણ્ડિતાઃ શિરોજાઃ કેશકલાપા યસ્યાઃ

ત્તરત્થ ગેવેજ્જસોણિસુત્તગનાણામણિરયણભૂસણવિરાહ્યંગી,વાદમેંડસને
 દોનોં ચરણોંમેં સુન્દર નૂપુર પહિરે, કટિમેં મણિરચિત મેખલા પહિની,
 ગલેમેં સુન્દર હાર પહિરા, અચ્છે લગનેવાલે દો કડે હાથોંમેં પહિરે,
 અઙ્ગુલિયોંમેં અંઘૂઠિયાં પહિની, કંઠમેં વિચિત્ર મણિમય એકાવલી હાર
 પહિરા । હસ તરહ ચરણ પ્રાપ્ત નૂપુરોંસે મણિ મેખલાસે, હારસે, સુહા-
 વને કડોંસે, અંઘૂઠિયોંસે, એકાવલીહારસે, ઊરસ્થ ગ્રેવેયકસે, કટિ-
 સૂત્રસે, એવં નાનામણિયોંકે તથા રત્નોંકે આભૂષણોંસે ડસને અપને
 શરીરકો વિભૂષિત કિયા, 'ચીળંસુયવત્થપવરપરિહિયા' વસ્ત્રોંમેં
 સવસે શ્રેષ્ઠ ચીનાંશુક વસ્ત્ર સ્નાનકે વાદ ડસને પહિરા 'દુગુલ્લસુકુ-
 માલઉત્તરિજ્જા' દુકૂલ-વૃક્ષકી ત્વચા વિશેષકે વને હુએ પટ્ટ વસ્ત્રકે-
 સુકુમાર ઉત્તરીય વસ્ત્રકો-ઓઢનીકો-ઓઢા । 'સન્વોડય-

ડરત્થગેવેજ્જસોણિસુત્તગનાણામણિરયણભૂસણવિરાહ્યંગી ” ત્ય રખાદ તેણે બંને
 પગમાં સુંદર નૂપુર પહેર્યાં, કંઠે મણિનિર્મિત મેખલા પહેરી, ગળામાં સુંદર
 હાર પહેર્યાં, બંને હાથમાં બે સુંદર કડાં પહેર્યાં, આંગળીઓમાં વીંટીઓ
 પહેરી, કંઠમાં વિચિત્ર મણિમય એકાવલી (એક સરો) હાર પહેર્યાં. આ
 રીતે નૂપુરોથી, મણિમેખલાથી, હારથી, સુંદર કડાંથી, વીંટીઓથી, એકાવલી
 હારથી, ઊરસ્થ ગ્રેવેયકથી, કટિસૂત્રથી અને વિવિધ મણિઓ તથા રત્નોનાં
 આભૂષણોથી તેણે પોતાના શરીરને વિભૂષિત કર્યું, “ ચીળંસુયવત્થપવર-
 પરિહિયા ” સ્નાન કરીને તેણે શ્રેષ્ઠ ચીનાંશુક વસ્ત્ર પરિધાન કર્યાં, “ દુગુલ્લ
 સુકુમાલઉત્તરિજ્જા ” દ્વૃક્ષ-શુદ્ધમૃક્ષના વલ્કલમાંથી બનાવવામાં આવેલ પટ્ટ-
 વસ્ત્રનું સુકુમાર ઉત્તરીય વસ્ત્ર (ઓઢણી) ઓઢ્યું. “ સન્વોડય
 સુરમિકુસુમવરિયસિરયા ” સઘળી ઋતુઓના સુગન્ધિદાર સુંદર પુષ્પો વડે

સા તથા 'વરચંદનચન્દ્રિયા' વરચંદનચર્ચિતા, વરચંદનં શ્રેષ્ઠશ્રીગ્વણ્ડચંદનં
ચર્ચિતં લલાટે લિપ્તં યયા સા વરચંદનચર્ચિતા, 'વરામરણભૂસિયંગી' વરા-
મરણભૂપિતાઙ્ગી-ઉત્તમાલઙ્કારાલઙ્કૃતશરીરા, કાલાગુરુધૂવધૂવિયા 'કાલાગુરુધૂવ-
ધૂપિતા, કૃષ્ણાગુરુધૂવવાસિતાઙ્ગી 'સિરિસમાણવેસા' શ્રીસમાનવેશા તત્ર શ્રી:-લક્ષ્મી:
તયા સમાનશ્રેષ્ઠવસ્ત્રધારિણી 'જાવ અપ્પમહગ્ધામરણાલંકિયસરીરા' યાવત્
અલ્પમહાધામરણાલઙ્કૃતશરીરા, અલ્પમ્ અલ્પમારમ્ મહાર્ધં વહુમૂલ્યકં યદા-
મરણં તેનાલઙ્કૃતં શરીરં યસ્યા: સા તથા, 'વહ્નિં સુજ્ઞાહિં' વહ્નીભિઃ વક્ર-
પૃથ્ઠનઙ્ગાભિઃ દાસીભિઃ, 'ચિલાહ્યાહિં' ચિલાતદેશેઙ્ગવાભિઃ 'વામણિયાહિં'
વામાનિકાભિઃ હ્રસ્વકાયાભિઃ, 'વહ્નિયાહિં' વહ્નિકાભિઃ વક્રકાયાભિઃ, 'વ-
વ્વરિયાહિં' વર્વરિકાભિઃ, વર્વરદેશેત્પન્નાભિઃ, 'ઈસિણિયાહિં' ઈસિનિકાભિઃ
'જોણિયાહિં' યૌનિકાભિઃ, 'ચારુણિયાહિં' ચારુણિકાભિઃ, 'પલ્હવિયાહિં'

સુરમિહુસુમવરિચન્દ્રિયા 'અપને કેશોં પર ઉસને સમસ્ત ક્ષતુઓંકે
સુરમિત પુષ્પોંકો ગૂંથા 'વરચંદનચન્દ્રિયા' લલાટ પર શ્રેષ્ઠ ચંદનકા
લેપ ક્રિયા 'વરામરણભૂસિયંગી' અપને શરીરકો ઉસને ઔર મીઉત્તમ
અલઙ્કારોંસે અલઙ્કૃત ક્રિયા 'કાલાગુરુધૂવધૂવિયા' કાલાગુરુકે
ધૂપસે અપને સુન્દર શરીરકો ઉસને વાસિત ક્રિયા 'સિરિસમાણવેસા'
હસ પ્રકાર ઉસને અપને આપકો લક્ષ્મીકે સમાન શ્રેષ્ઠ વસ્ત્રાધૂષણોંસે
વિભૂષિત કર દિયા 'જાવ અપ્પમહગ્ધામરણાલંકિયસરીરા' જિન
અલઙ્કારોંસે ઉસને અપને શરીરકો અલઙ્કૃત ક્રિયા થા, વે મારમેં તો
કમ થે, પર મૂલ્યમેં વહુત કીમતી થે 'વહ્નિં સુજ્ઞાહિં, ચિલાહ્યાહિં,
વહ્નિયાહિં, વવ્વરિયાહિં, ઈસિણિયાહિં૦' હસકે સાથ અનેક દેશોંકી
દાસિયાં થીં-જો મિત્ત ૨ વેષોંસે યુક્ત થીં હસી વાતકો અવ સૂત્રકાર

તેણે પોતાના કેશ ગૂંથ્યાં. "વરચંદનચન્દ્રિયા" કપાળમાં ઉત્તમ ચન્દનનો લેપ
કર્યો, "વરામરણભૂસિયંગી" ખીન્ત પશુ ઘણા અલંકારોથી તેણે પોતાના શરીરને
સુશોભિત કર્યું, "કાલાગુરુધૂવધૂવિયા" અગરુના ધૂપથી તેણે પોતાના
શરીરને સુવાસિત કર્યું, "સિરિસમાણવેસા" આ રીતે તેણે પોતાની જાતને
લક્ષ્મીના જેવી વેષભૂષાથી વિભૂષિત કરી લીધી. "જાવ અપ્પમહગ્ધામરણા-
લંકિયસરીરા" તેણે જે અલંકારોથી પોતાના શરીરને વિભૂષિત કર્યું હતું,
તે અલંકારો વજનમાં હલકાં પશુ ખડું જ મૂલ્યવાન હતાં. "વહ્નિં સુજ્ઞાહિં
ચિલાહ્યાહિં, વહ્નિયાહિં, વવ્વરિયાહિં, ઈસિણિયાહિં૦" તેની સાથે દેશવિદેશની
જે અનેક ઠાસીઓ હતી. તેમનું તથા તેમની વેષભૂષાનું વર્ણન કરતા
સૂત્રકાર કહે છે કે—

પલ્હવિકામિઃ, 'લ્હાસિયાહિં' લ્હાસિકામિઃ 'લકુસિયાહિં' લકુશિકામિઃ, 'આરવીહિં' આરવીમિઃ—અરવદેશોત્પન્નામિઃ 'દમઝીહિં' દ્રાવિડીમિઃ 'સિંહલીહિં' સિંહલીમિઃ 'પુલિંદિહિં' પુલિન્દિમિઃ 'પુસ્કલીહિં' પુસ્કલીમિઃ 'મુરુંડીહિં' મુરુન્ડીમિઃ 'શવરીહિં' શવરીમિઃ 'પારસીહિં' પારસીમિઃ 'નાનાદેશીયાહિં' નાનાદેશીયામિઃ, 'વિદેસયેસપરિમંડિયાહિં' વિદેશવેપપરિમંડિતામિઃ, તત્તદેશીયવેપેણ પરિમંડિતાસ્તામિરિતિ, 'સદેસનેપથ્યગહિયવેસાહિં' સ્વદેશનેપથ્યમેવ ગૃહીતો વેપોયામિસ્તામિઃ સ્વદેશનેપથ્યગૃહીતવેપામિઃ, 'હંગિયર્ચિતિયપન્થિયવિયાણિયાહિં'

પ્રકટ કરતે હૈં—વે કહતે હૈં કિ અન્તઃપુરસે નિકલતે સમય હસકે સાથ જો દાસિયાં થીં વે સંખ્યામેં વહુત થીં, इनके पृष्ठभाग और जांचे वक्र थीं इनमें कितनीक चिलात देशकी थीं, इनका शरीर प्रमाणमें छोटा था, कितनीक बर्बर देशकी थीं इनका शरीर टेडा—वक्र था। कितनीक ईसन देशकी थीं, कितनीक यौनिक—यूनान की थीं, कितनीक चारुण देशकी थीं. कितनीक पल्हव देशकी थीं, कितनीक ल्हास देशकी थीं, कितनीक लकुश देशकी थीं, कितनीक अरव देशकी थीं, कितनीक द्राविड देशकी थीं, कितनीक सिंहलद्वीपकी थीं, कितनीक पुलिन्द जातिकी थीं, कितनीक पुष्कल जातिकी थी, कितनीक मुरुण्ड जातिकी थीं, कितनीक शबर जातिकी थीं, तथा कितनीक पारस देशकी थीं, इनमें कितनीक नाना देशके वेषभूषासे परिमण्डित थीं, तथा कितनीक अपनेर देशके नेपथ्य(वेष)सेमंडित थीं ये सब नयनादिकी चेष्टासे दूस-

અંતઃપુરમાંથી નીકળતી વખતે તેની સાથે અનેક દાસીઓ હતી, તેમાંથી કેટલીક દાસીઓનો પૃષ્ઠ ભાગ અને જાંઘ વક્ર હતા, કેટલીક ચિલાત દેશની હતી અને તેમનાં શરીર કઢમાં નાનાં હતાં, કેટલીક દાસીઓ અર્ધર દેશની હતી. તેમનાં શરીર વક્ર હતાં, કેટલીક દાસીઓ ઇસન દેશની હતી, કેટલીક યૂનાન (ગ્રીસ) ની હતી. કેટલીક ચારુણ દેશની હતી, કેટલીક પલ્હવ દેશની હતી, કેટલીક લ્હાસ દેશની હતી, કેટલીક લકુશ દેશની હતી, કેટલીક અર ખસ્તાનની હતી, કેટલીક દ્રાવિડ દેશની હતી, કેટલીક સિંહલદ્વીપની હતી, કેટલીક પુલિન્ડ જાતિની હતી, કેટલીક પુષ્કલ જાતિની હતી, કેટલીક મુરુડ જાતિની હતી, કેટલીક શબર જાતિની હતી, તથા કેટલીક પારસ (ઇરાન) દેશની હતી તેમાંથી કેટલીક વિદેશી વેષભૂષાથી આભૂષિત હતી, તો કેટલીક સ્વદેશી વેષભૂષાથી વિભૂષિત હતી. તેઓ નેત્રાદિની ચેષ્ટાઓથી લોકોના મનના

इङ्गितेन तयनादिवेष्टया चिन्तितं च परेण प्रार्थितं च अभिलपितं विजानन्ति या-
स्ताभिः ' कुशलाहिं विणीयाहिं य ' कुशलाभिः, विनीताभिश्च युक्ता ' चेडिया-
चकवालवरिसधरथेरकंचुइज्जमहत्तरगवंदपरिक्खत्ता ' चेटिकाचक्रणालेन स्व-
स्वदेशोत्पन्नेन दासीसमुदायेन, वर्षधराणां वर्धितककरणेन पुंस्वरहितानां नपुंसकी
कृतानाम् अन्तःपुरमहल्लकानां, स्थविरकञ्चुकिनाम् अन्तःपुरप्रयोजननिवेद-
कानां प्रतीहाराणां वा, महत्तरकाणां च अन्तःपुरकार्यचिन्तकानां घृन्देन समूहेन
परिक्षिप्ता परिवेष्टिता सती ' अंतैउराओ निगगच्छइ ' अन्तःपुरात् निर्गच्छति,
' निगगच्छिना, जेणेव बाहिरिया उवट्टाणसाला, जेणेव धम्मिए जाणप्पवरे, तेणेव
उवागच्छइ ' निगर्त्य यत्रैव यस्मिन्नेव प्रदेशे बाह्या बहिर्देशस्थिता उपस्थानशाला
सभास्थानं यत्रैव यस्मिन्नेव स्थाने धार्मिकं यानप्रवरमासीत्, तत्रैव तस्मिन्नेव
स्थाने उपागच्छति ' उवागच्छित्ता जाव धम्मियं जाणप्पवरं दुरुद्धा ' उपागत्य
यावत् लघुकरणादिविशेषणविशिष्टप्रवरगोयुगयुक्त नानामणिरत्नादिविशेषण-

રોકે ચિન્તિત અભિપ્રાયકો જોનનેમેં ષટ્તુન કુશલ થીં સાથમેં બઢી વિનીત
મી થીં । ऐसी चेटिकाओंके समूहसे तथा अन्तःपुरमें रहनेवाले नपुंसकी
कृत अन्तःपुरजनोके-स्थविरकंचु कीजनोके, अर्थात् अन्तःपुरके प्रयोजनको
निवेदन करनेवाले प्रतीहारोके, तथा अन्तःपुरसंबंधी कार्यका चिन्तवन
करनेवाले महत्तरक (महान्) जनोके समूहसे परिवेष्टित होकर वह देवा-
नन्दा ब्राह्मणी 'अंतैउराओ निगगच्छइ' अन्तःपुरसे बाहिर निकली, निकल-
कर वह 'जेणेव बाहिरिया उवट्टाणसाला, जेणेव धम्मिए जाणप्पवरे, तेणेव
उवागच्छइ ' जहां उपस्थानशाला-(सभास्थान) थी और जहां वह
धार्मिक रथ रखा था-वहां पर आई । ' उवागच्छित्ता जाव धम्मियं
जाणप्पवरं दुरुद्धा ' वहां आकर वह उस धार्मिक श्रेष्ठ रथ पर चढ़ गई

ભાવ બાણુવાની કળામાં ધણી જ નિપુણ હતી, એટલું જ નહીં પણ સ્વભાવે
પણ ધણી વિનીત હતી એવી દાસીઓના સમૂહથી તથા અન્તાપુરમાં રહેનારા
નપુंसક વૃદ્ધ કંચુકીઓના (નોકરોના) સમૂહથી, અંત પુરના પ્રયોજનનું
નિવેદન કરનારા પ્રતિહારોના સમૂહથી તથા અંત.પુર સંબંધી કાર્યની વ્યવસ્થા
કરનારા મહત્તરક (મહાન્) જનોના સમૂહથી વીંટળાયેલી તે દેવાનંદા બ્રાહ્મણી
“ અંતેઉરાઓ નિગગચ્છઈ ” અંત પુરમાંથી બહાર નીકળી બહાર નીકળીને
“ જેણેવ બાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેણેવ ધમ્મિય જાણપ્પવરે, તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ”
જ્યાં ઉપસ્થાન શાળા (સભાસ્થાન) હતી, અને જ્યાં ઉત્તમ ધાર્મિક રથ
રાખ્યો હતો, ત્યાં આવી “ ઉવાગચ્છિત્તા જાવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરં દુરુદ્ધા ” ત્યાં

विशिष्ट धार्मिक यानप्रवरं श्रेष्ठरथम् आरूढा । 'तएणं से उसभदत्ते माहणे देवा
णंदाए माहणीए सद्धिं धम्मियं जाणप्पवरं दुरूढे समाणे' ततः खलु स ऋषभ-
दत्तो ब्राह्मणो देवानन्दया ब्राह्मण्या सार्धम् धार्मिकं पूर्वाक्तं यानप्रवरं दुरूढः
सन् 'णियगपरियालसंपरिवुडे' निजकपरिवारसंपरिवृतः 'माहणकुंडगामं
नगरं मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ' ब्राह्मणकुण्डग्रामनगरस्य मध्यमध्येन निर्ग-
च्छति 'निग्गच्छित्ता जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवागच्छइ' ब्राह्मणकुण्ड-
ग्रामनगरात् निर्गत्य यत्रैव यस्मिन्नेव प्रदेशे बहुशालकं चैत्रम् उद्यानमासीत्,
तत्रैव तस्मिन्नेव प्रदेशे उपागच्छति, 'उवागच्छित्ता छत्तादीए तित्थकरातिसए
पासइ' उपागत्य छत्रादिकं तीर्थकरातिशयं पश्यति, 'पासित्ता धम्मियं जाण-
प्पवरं ठवेइ' छत्रादिकं तीर्थकरातिशयं दृष्ट्वा धार्मिकं यानप्रवरं स्थापयति,
'ठवित्ता' स्थापयित्वा 'धम्मियाओ जाणप्पवराओ पच्चोरुइ' धार्मि-

इस प्रकार 'तएणं से उसभदत्ते माहणे देवानंदाए माहणीए सद्धिं
धम्मियं जाणप्पवरं दुरूढे समाणे' वह ऋषभदत्त ब्राह्मण देवानन्दा
ब्राह्मणीके साथ उस धार्मिक श्रेष्ठ रथ पर चढ़ा हुआ और 'णियग-
परियालसंपरिवुडे' अपने परिवारसे घिरा हुआ 'माहणकुंडगामं
नगरं मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ' ब्राह्मणकुंडग्राम नगरके बीचोबीचसे
होकर निकला 'निग्गच्छित्ता जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवागच्छइ'
निकलकर वह जहां बहुशालक उद्यान था उस तरफ चला 'उवाग-
च्छित्ता' चलते २ उसने 'छत्तादिए तित्थकरातिसए पासइ' तीर्थकरके
अतिशय स्वरूप छत्रादिकोंको देखा. 'पासित्ता धम्मियं जाणप्पवरं
ठवेइ' देखतेही उसने अपने धार्मिक श्रेष्ठ रथको खड़ा कर दिया 'ठा-

आवीने ते उत्तम धार्मिक रथमां भेसी गअ. 'तएणं से उसभदत्ते माहणे देवा-
नंदाए माहणीए सद्धिं धम्मियं जाणप्पवरं दुरूढे समाणे' आ रीते पोतानी आर्या
देवानंदा साथे धार्मिक उत्तम रथमां भेसीने "णियगपरियालसंपरिवुडे"
पोताना परिवारथी वीट्ठणायेदे। ते ऋषभदत्त आक्षय्य "माहणकुंडगामं नगरं
मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ" आक्षय्यकुंडग्राम नगरनी वरये थधने नीकएयो.
"निग्गच्छित्ता जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवागच्छइ" अने जयां बहुशालक
चैत्र-उद्यान छतुं ते तरइ तेमने। रथ डंकार्यो. "उवागच्छित्ता" आ रीते रथ
आगण वधतां "छत्तादिए तित्थकरातिसए पासइ" तेखे तीर्थकराना अतिशय
स्वरूप छत्रादि केने जेयां. "पासित्ता धम्मियं जाणप्पवरं ठवेइ" ते छत्रा-
दि केने देयतां ज तेखे रथने थोभाये। 'ठवित्ता धम्मियाओ जाणप्पवराओ

કાત્ યાનપ્રવરાત્ પ્રત્યવરોહતિ=અવતરતિ, ‘પચ્ચોરુહિતા’ પ્રત્યવરુહ ‘સમળ’ મગવં મહાવીરં પંચવિદ્દેણં અભિગમેણં અભિગચ્છહ’ શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં પશ્ચવિદ્દેણ વક્ષ્યમાણસ્વરૂપેણ અભિગમેણ અભિગચ્છતિ પશ્ચવિધાભિગમમાહ-‘તં જહા-સચ્ચિત્તોણં દઘ્વાણ વિડસરણયાણ, एवं जहा वित्तियसए जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ’ તથા સચિત્તાનાં પુષ્પતામ્બૂલાદીનાં દ્રવ્યાણાં-વ્યુત્સર્જનયા પરિત્યાગેન ૧, एवं रीत्या यथा द्वितीयशतके पञ्चमोद्देशके प्रतिपादितं तथैवान्नापि प्रतिपत्तव्यम् यावत् अचित्तानां द्रव्याणां वस्त्राभरणादीनाम-परित्यागेन २, एकशाटिकेन उत्तरासंगकरणेन ३, चक्षुःस्पर्शे अञ्जलिप्रगहेण ४, मनस एकाग्रीकरणेन च ५। तथा त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ‘तएणं

વિત્તા ધમ્મિયાઓ જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરુહહ’ સ્વડા કરકે વહ ઉસ ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ રથસે નીચે ઉતરા ‘પચ્ચોરુહિતા’ નીચે ઉતર કર ફિર વહ ‘સમળં મગવં મહાવીરં પંચવિદ્દેણં અભિગમેણં અભિગચ્છહ’ શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરકે પાસ પંચવિધ અભિગમસે ગયા-પાંચ અભિગમ હસ પ્રકારસે હૈં-‘સચ્ચિત્તોણં દઘ્વાણં વિડસરણયાણ, एवं जहा वित्तियसए जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ’ સચિત્તદ્રવ્યોંકા પરિત્યાગ કરના, હસ રીતિસે જૈસા ઢિતીય શતકકે પાંચવેં ઉદ્દેશેમેં કહા ગયા હૈ વૈસાહી યહાં પર જાનના ચાહિયે-સચિત્ત દ્રવ્યોં કા ત્યાગ કરના ૧, યાવત્ અચિત્ત દ્રવ્યોંકા - વસ્ત્રાભરણાદિકોંકા પરિત્યાગ નહીં કરના ૨, એકશાટિકસે (વિના સિયે વસ્ત્રસે) ઉત્તરાસંગ કરના ૩, દેખતેહી અંજલિ જોડના ૪, ઔર મનકા એકાગ્ર કરના, ૫। વહાં પહૂંચ કર ઉસ ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરકો ત્રિવિધ પર્યુ-

પચ્ચોરુહહ” રથને થોભાવીને તે પોનાના શ્રેષ્ઠ ધાર્મિક રથમાથી નીચે ઉતર્યો.

“પચ્ચોરુહિતા” નીચે ઉતરીને “સમળ મગવં મહાવીરં પંચવિદ્દેણં અભિગમેણં અભિગચ્છહ” તે પંચવિધ અભિગમપૂર્વક શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની પાસે ગયો. “તજહા” તે પાંચ પ્રકારના અભિગમ આ પ્રમાણે છે—

“સચ્ચિત્તોણં દઘ્વાણં વિડસરણયાણ, एवं जहा वित्तियसए जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ” સચિત્ત દ્રવ્યોંનો પરિત્યાગ કરવો, ઇત્યાદિ જે પાંચ અભિગમ ખીજા શતકના પાંચમાં ઉદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યા છે, તે અહીં ગ્રહણ કરવા ત્યા નીચે પ્રમાણે પાંચ અભિગમ બતાવ્યા છે—(૧) સચિત્ત દ્રવ્યોંનો પરિત્યાગ કરવો, (૨) અચિત્ત દ્રવ્યોંનો (વસ્ત્રાભરણાદિનો) પરિત્યાગ ન કરવો, (૩) વિનયથી અવનત શરીર કરવું (વિનયપૂર્વક શરીર ઝુકાવવું, (૪) દેખના જ હાથ જોડવા અને (૫) મનને એકાગ્ર કરવું. આ પ્રકારના પાંચ અભિગમપૂર્વક મહાવીર પ્રભુની પાસે જઈને ઋષભદત્ત પ્રાર્થણે

સા દેવાણંદા માહ્ણી ધમ્મિયાઓ જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરુહ્હ ' તતઃસ્વલુ સા દેવા-
નન્દા બ્રાહ્મણી ધાર્મિકાત્ પૂર્વોક્તાત્ યાનમવરાત્ પ્રત્યવરોદતિ અવતરતિ, 'પચ્ચો-
રુહિત્તા વહૂહિં' સુજ્જાહિં' જાવ મહત્તરગવંદપરિક્ખિત્તા ' પ્રત્યવરુહ્હ-અવતીર્ય
વહીમિઃ કુઞ્જામિઃ યાવત્ ચિલાતિકામિઃ વામનિકાદિમિઃ ઇક્કિત્તચેષ્ટિતાદિ-
વિજ્ઞાયામિઃ વિનીતામિશ્ચ દાસીમિઃ પરિવૃતા, અથચ ચેટિકાચક્રવાલવર્ષધરસ્થવિ-
રકઠ્ઠુકિમહત્તરકવૃન્દપરિક્ષિપ્તા સતી, 'સમણં મગવં મહાવીરં પંચવિહેણં અભિગમેણં
અભિગચ્છહ' શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં પશ્ચવિહેન વક્ષ્યમાણસ્વરૂપેણ અભિગમેણ અભિગ-
ચ્છતિ, તદેવ પશ્ચવિધમ્ અભિગમમાહ—'સચિત્તાણં દવ્વાણં વિઉમણ્યાણ, અચિત્તાણં
દવ્વાણ અવિમોયણાણ' સચિત્તાનાં પુષ્પતામ્બૂલાદિનાં દ્રવ્યાણાં વ્યુત્સર્જનયા પરિત્યા-

પાસનાસે પર્યુપાસના કી ' તણં સા દેવાણંદા માહ્ણી ધમ્મિયાઓ જાણ
પ્પવરાઓ પચ્ચોરુહ્હ ' હસકે બાદ વહ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ
રથસે નીચે ઉતરી, ' પચ્ચોરુહિત્તા વહૂહિં સુજ્જાહિં' જાવ મહત્તરગ-
વંદપરિક્ખિત્તા સમણં મગવં મહાવીરં પંચવિહેણં અભિગમેણં
અભિગચ્છહ' ઉતર કર વહ ઉન અનેક કુઞ્જા યાવત્
ચિલાતિકા, વામનિકા, ઇક્કિત ચેષ્ટિત આદિકી જાનનેવાલી
ઔર વિનીતા અઠારહ દેશકી દાસિયોસે પરિવેષ્ટિત હુઈ, તથા
ચેટિકાચક્રવાલસે વર્ષધર સ્થવિરકંચુકિયોસે એવં મહત્તરકવૃન્દસે
પરિવેષ્ટિત હુઈ જહાં શ્રમણ મગવાન્ મહાવીર યે, વહાં પર પાંચ પ્રકારકે
અભિગમ સચિત્ત દ્રવ્ય પુષ્પતામ્બૂલ આદિકા છોડના, અચિત્ત દ્રવ્ય

શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની મન, વચન અને કાયાથી પર્યુપાસના કરી.
“ તણં સા દેવાણંદા માહ્ણી ધમ્મિયાઓ જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરુહ્હ ” ઋષભદત્ત
રથમાંથી ઉતર્યા પછી તેની પત્ની દેવાનન્દા પણ તે ધાર્મિક ઉત્તમ રથમાંથી
નીચે ઉતરી. “ પચ્ચોરુહિત્તા વહૂહિં સુજ્જાહિં' જાવ મહત્તરગવંદપરિક્ખિત્તા સમણં
મગવં મહાવીરં પંચવિહેણં અભિગમેણં અભિગચ્છહ ” રથમાંથી નીચે ઉતરીને
અનેક કુષ્મળ, ચિલાતિકા, વામનિકા નયનાદિની ચેષ્ટાઓ દ્વારા હૃદયના ભાવોને
જાણવામાં હક્ષ અને વિનીત એવી દાસીઓના સમૂહથી, નપુંસક વૃદ્ધ કંચુકી-
ઓના સમૂહથી, અને મહત્તરકવૃન્દથી પરિવેષ્ટિત થયેલી એવી તે દેવાનન્દા
પ્રાણથી અભિગમપૂર્વક શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની સમક્ષ આવી પહોંચી. તે
પાંચ પ્રકારના અભિગમ આ પ્રમાણે સમજવા—

(૧) સચિત્ત દ્રવ્યોનો (પુષ્પ, તામ્બૂલ આદિનો) ત્યાગ કરવો, (૨) અચિત્ત
દ્રવ્યોનો (વસ્ત્રાદિકોનો) ત્યાગ ન કરવો, (૩) વિનયથી યુક્ત શરીરને ઝુકાવવું,

गेन १, अचित्तानां वस्त्राभरणादीनामपरित्यागेन २, 'विणयोणयाए गायलट्ठीए, चक्खुफासे अंजलिपग्गहेण' विनयोपनतया गात्रयण्टया शरीरावनम्रोकरणेन ३, चक्षुःस्पर्शे भगवत्तथाक्षुषप्रत्यक्षत्वे अञ्जलिप्रग्गहेण प्राञ्जलिकरणेन ४, 'मणस्स एगत्तीकरणेण' मनसः एकत्रीकरणेन इति ५, 'जेणेव समणे भगवं महावीरे, तेणेव उवागच्छइ' यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीर आसीत् तत्रैव उपागच्छति, 'उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ' उपागम्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः=त्रिवारम् आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, 'करित्ता वंदइ, नमंसइ' कृत्वा वन्दते नमस्यति, 'वंदित्ता नमंसित्ता उसभदत्तं माहणं पुरओ कहुं ठियाचेव सपरिवारा सुस्ससमाणी नमंसमाणी अभिमुहा विणएणं पंजलिउडा जाव पज्जुवासइ' वन्दित्वा नमस्यत्वा ऋषभदत्तं ब्राह्मणं पुरतः कृत्वा स्थितैव अनुगच्छति सती सपरिवारा शुश्रूषमाणा नमस्यन्ती अभिमुखा विनयेन प्राञ्जलिपुटा यावत् पर्युपास्ते ॥ सू० १ ॥

वस्त्रादिकोंका नहीं छोड़ना, विनयसे युक्त शरीरको छुकारना ३, भगवान्को देखतेही हाथोंको जोड़ लेना ४, और मनका एकाग्र करना ५, 'उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ' श्रमण भगवान् महावीरके पास पहुचकर उसने तीन बार उनको आदक्षिणा प्रदक्षिणा की 'करित्ता वंदइ नमंसइ' आदक्षिणा प्रदक्षिणा करके फिर उसने उनको वन्दना की नमस्कार किया 'वंदित्ता नमंसित्ता उसभदत्तं माहणं पुरओ कहुं ठिया, चेव सपरिवारा सुस्ससमाणी नमंसमाणी अभिमुहा विणएणं पंजलिउडा जाव पज्जुवासइ' वन्दना नमस्कार करके वह ऋषभदत्त ब्राह्मणको आगे करके खड़ी हो गई और परिवार सहित खड़ी २ उसने धर्मश्रवण करनेकी इच्छासे प्रभुको बारबार नमस्कार किया एवं बड़े विनयसे उनके समक्ष दोनों हाथ जोड़कर वह उनकी यावत् पर्युपासना करने लगी ॥ सू० १ ॥

भगवानने देणतां ४ णन्ने हाथ जोडवा अने मनने ओकाअ करवुं. "उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिण पयाहिणं करेइ" श्रमण भगवान महावीरनी पास पडोन्थीने तेणु त्रण वार भगवाननी आदक्षिणा प्रदक्षिणा करी "करित्ता वंदइ, नमंसइ" आदक्षिणा प्रदक्षिणा करीने तेणु इरीथी तेभने वंदणु नमस्कार करी, "वंदित्ता नमंसित्ता उसभदत्तं माहणं पुरओ कहुं ठिया चेव सपरिवारा सुस्ससमाणी नमंसमाणि अभिमुहा विणएणं पंजलिउडा जाव पज्जुवासइ" वंदणु नमस्कार करीने ऋषभदत्तनी पाछण ते ओली रही अने परिवार सहित उभा रहीने तेणु धर्मश्रवण करवानी इच्छाथी

દેવાનન્દાપુત્રયાત્સલ્યવક્તવ્યતા

મૂલમ્--‘તથા ણં સા દેવાણંદા સાહણી આગચપણહયા પપ્ફુય-
લોયણા સંવરિયવલયવાહા કંચુયપરિકિમ્વત્તિયા ધારાહયકલંવ-
પુપ્ફગંપિવ, સમુસસિયરોમકૂવા સયણં ભગવં મહાવીરં આણિ-
મિસાણ દિટ્ઠીણ દેહમાણી ૨ ચિટ્ઠુહ, મંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદહ. નમંસહ, વંદિત્તા નમંમિત્તા એવં વયાસી-
કિણ્ણં મંતે ! એસા દેવાણંદા સાહણી આગચપણહવા તં ચેવ જાવ
રોમકૂવા દેવાણુપ્પિયં અણિમિસાણ દિટ્ઠીણ દેહમાણી ૨ ચિટ્ઠુહ ।
ગોયમાહસસણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં વયાસી-એવં
खलु गोयमा ! देवाणंदा साहणी सम अम्भा, अहन्नं देवाणंदाए
साहणीए अत्तए । तएणं सा देवाणंदा साहणी तेणं पुव्वपुत्त-
सिणेहाणुराएणं आगचपणहया जाव समुससियरोमकूवा समं-
अणिमिसाए दिट्ठीए देहमाणी देहमाणी चिट्ठुह ॥ सू० २ ॥

હાયા—તતઃ खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी आगतप्रसन्ना प्रप्लुतलोचना,
संवृतवलयबाहुः कञ्चुरपरिक्षिप्ता, धाराऽऽहतकदम्बपुष्पमिव समुच्छ्वसितरोम-
कूपा श्रमणं भगवन्तं महावीरम् अनिमेषया दृष्ट्वा प्रेक्षमाणा २ ! तिष्ठति, भदन्त !
इति भगवान् गौतमः श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा, नम-
स्यित्वा, एवमवादीत्—किं खलु भदन्त ! एषा देवानन्दा ब्राह्मणी आगतप्रसन्ना
तदेव यावत् रोमकूपा देवानुगियम् अनिमेषया दृष्ट्वा प्रेक्षमाणा २ तिष्ठति ? गौतम !
इति । श्रमणो भगवान् महावीरो भगवन्तं गौतमम् एवमवादीत्—एव खलु गौतम !
देवानन्दा ब्राह्मणी मम अम्भा, अहं खलु देवानन्दाया ब्राह्मण्या आत्मजः ।
ततः खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी तेन पूर्वपुत्रस्नेहानुरागेण आगतप्रसन्ना
यावत् समुच्छ्वसितरोमकूपा माम् अनिमेषया दृष्ट्वा पश्यन्ती प्रेक्षमाणा प्रेक्षमाणा
तिष्ठति ॥ सू० ૨ ॥

પ્રભુને વારવાર નમન કર્યું અને ઘણું જ વિનયપૂર્વક તેમની સન્મુખ બંને
હાથ જોડીને તે તેમની પધુપાસના કરવા લાગી ॥ સૂ. ૧ ॥

टीका—अथ देवानन्दाया भगवद्दर्शनानन्तरं पुत्रवात्सल्यजन्यस्तनदुग्धक्षरणादि वक्तव्यतामाह—‘ तए णं सा ’ इत्यादि, ‘ तएणं सा देवाणंदा माहणी आगयण्हया पप्फुयलोयणा संवरियवलयवाहा ’ ततः खलु भगवद्दर्शनानन्तरं सा देवानन्दा ब्राह्मणी आगतप्रस्नवा पुत्रस्नेहादागतस्तनमुग्धदुग्धा, प्रप्लुतलोचना पुत्रदर्शनजन्यानन्दाश्रुव्याप्तनयना, संवृतवलयबाहुः संवृतौ हर्षातिरेकात् शरीरस्यातिस्थूलीभवनेन संकुचितौ वलयौ कटकौ ययोरतौ एतादृशौ बाहू=भुजौ यस्याः सा तथा ‘ कंचुयपरिक्खित्तिया धाराहयकलंबपुष्पगंपिव समूससियरोमकूवा ’ कञ्चुयपरिक्षिप्ता कञ्चुरुः परिक्षिप्तो हर्षातिरेकेण स्थूलीभूतशरीरतया

देवानन्दापुत्रवात्सल्यवक्तव्यता—

‘ तए णं सा देवाणंदा माहणी ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—सूत्रकारने “ देवानन्दा ब्राह्मणीको भगवान्के दर्शनसे पुत्र वात्सल्यको लेकर स्तनसे दुग्धक्षरण आदि हुआ ” इस विषयकी वक्तव्यताको इस सूत्र द्वारा प्रकट किया है—“ तए णं सा देवाणंदा माहणी आगयण्हया पप्फुयलोयणा संवरियवलयवाहा ’ वे कहते हैं कि जब देवानन्दा ब्राह्मणीने प्रभु महावीरके दर्शन किये तब उसके स्तनों में दूध क्षर आया। उसके दोनों नेत्र पुत्र दर्शनजन्य आनन्दके अश्रुओंसे व्याप्त हो गये। हर्षातिरेकसे उसके दोनों बाहु संकुचितवलयवाले हो गये ‘ कंचुयपरिक्खित्तिया, धाराहयकलंबपुष्पगंपिव समूससियरोमकूवा ’ हर्षके अतिरेकसे शरीरके फूल जानेसे पहिरा हुआ कंचुक

देवानंदांनी पुत्रवात्सल्यपण्णानी वक्तव्यता—

“ तए णं सा देवाणंदा माहणी ” इत्यादि.

टीकार्थ—“ भगवान् महावीरना दर्शन करती वખते देवानंदा ब्राह्मणीनां स्तनोभांथी पुत्रवात्सल्यने कारणे दूधनी धारा वહેवा भांडे छे ” इत्यादि वाततुं सूत्रकारे आ सूत्रभां निरूपण कथुं छे—

“ तए णं सा देवाणंदा माहणी आगयण्हया पप्फुयलोयणा संवरियवलयवाहा ” जगारे देवानंदा ब्राह्मणीओ भगवान् महावीरनां दर्शन कथी, तयारे तेनां स्तनोभांथी दूधनी धारा वહેवा लागी, तेनी अन्ने आंणो पुत्रदर्शनजन्य आनंदाश्रुओथी व्याप्त थई गई, हर्षना अतिरेकथी तेनी अन्ने अण्णओ संकुचित वलयवाणी थई गई (आनंदथी शरीर ओटलु अण्णुं कुलाई गथुं छे हाथभां पड़ेरेलां कडां पण्णुं दूधका पडवाथी हाथनी साथे ओपझी गयां—हाथभा सरकता अंध थई गयां) “ कंचुयपरिक्खित्तिया, धाराहयकलंबपुष्पगंपिव समूससियरोमकूवा ” हर्षना अतिरेकथी शरीर कुलाई जवाथी तेले पड़ेरेला

વિસ્તારિતો યયા સા તથા, ધારાહતકદમ્બપુષ્પમિત્ર સમુચ્છવસિતરોમકૂપા, ધારાભિઃ—
મેઘપતિતજલધારાભિરશ્વાહતં યત્ કદમ્બપુષ્પં તદિવેત્યર્થઃ સમુચ્છવસિતાનિરોમાણિ
કૂપેષુ રોમચ્છિદ્રેષુ યસ્યાઃ સા તથા ‘ સમળં ભગવં મહાવીરં અણિમિસાણ
દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ટહ ’ શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરમ્ અનિમેષયા પદ્મપાતરદિતયા
દૃષ્ટ્યા પ્રેક્ષમાણાર અગ્નોરુમાના તિઠ્ઠતિ, ‘ ભંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમળં ભગવં મહા-
વીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા એવં વયાસી ’—હે ભદન્ત ! इत्यामन्य
ભગવાન્ ગૌતમઃ શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં વન્દતે, નમસ્યતિ, વન્દિત્યા, નમસ્યિત્વા
એવં વક્ષ્યમાણવકારેણ અમાદીન્—‘ કિં ણં ભંતે ! એસા દેવાણંદા માહણી આગય-
પળ્હવા તં ચેવ જાવ રોમકૂવા દેવાણુપ્પિયં અણિમિસાણ દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ટહ ?

उसका संकूचित हो गया, तथा रोमकूपोंमें मेघ पतित जलधाराओंसे
आहत हुए कदम्बपुष्पकी तरह रोम समुच्छवसित (खड़े)हो गये, ऐसी
वह देवानन्दा ब्राह्मणी ‘ समणं भगवं महावीरं अणिमिसाण दिट्ठीए
देहमाणी र चिट्ठह ’ श्रमण भगवान् महावीरको अपलक दृष्टिसे देखती
र खड़ी रही. ‘ भंते ! त्ति भगवं गोयसे समणं भगवं महावीरं वंदह,
नमंसह, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी ’ हे भदन्त ! इस प्रकारसे
सम्बोधित कर भगवान् गौतमने श्रमण भगवान् महावीरको वन्दना
की, उन्हे नमस्कार किया वन्दना नमस्कार करके फिर उन्होंने प्रभुसे
ऐसा कहा—पूछा—‘ किं णं भंते ! एसा देवाणंदा माहणी आगयपण्हा
तं चेव जाव रोमकूवा देवाणुप्पियं अणिमिसाण दिट्ठीए देहमाणी र
चिट्ठह ’ हे भदन्त ! किल कारणसे यह देवानन्दा ब्राह्मणी स्तनमें जिसके

કંચુકને પશુ બીલું કરવું પડયુ, અને જેમ મેઘની ધારાઓ પડવાથી કદમ્બ
પુષ્પો વિકસિત બને છે, તેમ રોમકૂપોમાં તેની રોમરાશી ઊભી થઇ ગઇ.
જેની એવી સ્થિતિ થઇ ગઇ છે એવી દેવાનંદા બ્રાહ્મણી “ સમળં ભગવં
મહાવીરં અણિમિસાણ દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ટહ ” શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની
તરફ અપલક નયને દેખતી ઊભી રહી

“ ભંતે ! ત્તિ ભગવં ગોયમે સમળં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ,
વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી ” આ આશ્ચર્યજનક ઘટના જોઇને ભગવાન
ગૌતમે “ હે ભગવન્ ” એવું સંબોધન કરીને શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને
વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યાં. વંદણા નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમને આ
પ્રમાણે પૂછ્યું—“ કિં ણં ભંતે ! એસા દેવાણંદા માહણી આગયપળ્હવા તં ચેવ
જાવ રોમકૂવા દેવાણુપ્પિયં અણિમિસાણ દિટ્ટીણ દેહમાણીર ચિટ્ટહ ? ” હે ભદન્ત !

હે ભદન્ત ! કિં સ્વલુ કથમ્ કેન કારણેન એવા દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી આગતપ્રસ્નવા-
આયાતસ્તનાગ્રદુગ્ધા તદેવ પૂર્વોક્તરીત્યેવ યાવત્ પ્રપ્લુતલોચના સંવ્રતવલયવાહુઃ
કચ્ચુકપરિશિપ્તા ધારાહતકદમ્બપુષ્પમિવ સમુચ્છ્વસિતરોમકૂપા દેવાનુપ્રિયમ્
અનિમેષયા પદ્મપાત્રરહિતયા દૃષ્ટયા પ્રેક્ષમાણા ૨ અલોકયન્તી તિષ્ઠતી ? મગવા-
નાહ-‘ ગોયમાહ, સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમં એવ વચાસી ’-હે ગૌતમ !
સ્ત્યેવમામન્ત્ય શ્રમણો મગવાન્ મહાવીરો મગવન્તં ગૌતમમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકા-
રેણ અવાદીત્-‘ એવં સ્વલુ ગોયમા ! દેવાણંદા માહણી મમ અમ્મા, અહણ્ણં દેવાણં-
દાણ માહણીણ અત્તણ ’ હે ગૌતમ ! એવ સ્વલુ પૂર્વોક્તા ડયં દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી
મમ અમ્મા માતા વર્તતે, અહં સ્વલુ દેવાનન્દાયા બ્રાહ્મણ્યા આત્મજઃ પુત્રોઽસ્મિ,
‘ તણ્ણં સા દેવાણંદા માહણીતેણં પુવ્વપુત્તસિજેઠાણુરાણં આગયપ્પહયા જાવ

દૂધ સર આયા હૈ યાવત્-જિસકે રોમકૂપોમેં રોમરાજિ સ્વહી હો ગર્હહૈ
એસી બન કર, આપ દેવાનુપ્રિયકો અનિમિષ દૃષ્ટિસે દેલ્લતી હુઈ સ્વહી
હૈ ? યહાં યાવત્ પદસે પ્રપ્લુતલોચના, સંવ્રતવલયવાહુઃ, કચ્ચુકં પરિક્ષિપ્તા,
ધારાહતકદંબપુષ્પમિવ સમુચ્છ્વસિત ’ હસ પૂર્વોક્ત પાઠકા સંગ્રહ છુઆ
હૈ । ‘ ગોયમાહ ’ હે ગૌતમ ! હસ પ્રકાર સંવોધિત કરકે ‘ સમણે મગવં
મહાવીરે મગવં ગોયમં એવં વચાસી ’ શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરને ‘ મગવં
ગોયમં એવં વચાસી ’ મગવાન્ ગૌતમસે એસા કહા ‘ એવં સ્વલુ ગોયમા ’
હે ગૌતમ ! હસકા કારણ એસા હૈ કિ ‘ દેવાણંદા માહણી મમ અમ્મયા-
અહણ્ણં દેવાણંદાણ માહણીણ અત્તણ ’ દેવાણંદા બ્રાહ્મણી નેરી માતા હૈ
ઔર મૈં હસકા પુત્ર હું । ‘ તણ્ણં સા દેવાણંદા માહણી તેણં પુવ્વપુત્ત-

બેનાં સ્તનો દૂધથી ભરાઈ ગયાં છે, યાવત્ બેનાં રોમકૂપોમાં રોમરાજિ ઊભી
થઈ ગઈ છે, એવી આ દેવાનંદા બ્રાહ્મણી ઊભી ઊભી આપ દેવાનુપ્રિયની
તરફ અપલક દૃષ્ટિથી શા માટે નિરખી રહી છે ? (અહીં ‘ યાવત્ ’ પદથી
“ પ્રપ્લુતલોચના, સંવ્રતવલયવાહુઃ કચ્ચુકં પરિક્ષિપ્તા ધારાહતકદંબપુષ્પમિવ સમુ-
ચ્છ્વસિત ” આ સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કરાયો છે) “ ગોયમાહ ” હે ગૌતમ ! ” આ
પ્રમાણે સંવોધન કરીને “ સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમં એવં વચાસી ”
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ભગવાન ગૌતમને આ પ્રમાણે બોલ્યો આપ્યો—

“ એવં સ્વલુ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! તેનું કારણ એવું છે કે “ દેવાણંદા
માહણી મમ અમ્મયા-અહણ્ણં દેવાણંદાણ માહણીણ અત્તણ ” દેવાનંદા બ્રાહ્મણી
મારી માતા છે અને હું તેમનો પુત્ર છું. “ તણ્ણં સા દેવાણંદા માહણી

સમૂસવિયરોમકૂવા મમ અણિમિસાણ દિટ્ટીએ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટહ ' તતઃ સ્વલુ સા
 દેવાનન્દા વ્રાહ્મણી તેન પૂર્વઃ પ્રથમગર્ભાધાનકાલમમ્મવો યઃ પુત્રસ્નેહલક્ષણોઽ-
 નુરાગઃ તેન પૂર્વપુત્રસ્નેહાનુરાગેણ આગતમરનવા આયાતસ્તનમુખદુગ્ધા યાવત્
 પ્રપ્લુપ્તલોચના સંવૃતવલયવાહુઃ કઞ્ચુરુપરિક્ષિપ્તા ધારાહત કદમ્બપુષ્પમિવ સમુચ્છ
 વસિતરોમકૂપા મામ્ અનિમેષયા દૃષ્ટ્યા પશ્યન્તી મે ક્ષમાણા મેક્ષમાણા તિટ્ટતીતિસુ.૨

દેવાનન્દાનિર્વાણવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્--“ તણાં સમણે ભગવં મહાવીરે ઉસમદત્તસ્સમાહ-
 નસ્સ દેવાણંદાણ માહગીણ તીસેય મહતિમહાલયાણ ઇસિપરિ-
 સાણ જાવ પરિસા પડિગયા, તણાં સે ઉસમદત્તે માહણે સમ-
 નસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા, નિત્તમ્મ હઠ-
 તુદ્દે ઉદ્દાણ ઉદ્દેહ, ઉદ્દાણ ઉદ્દેસા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો
 જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી-એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! જહા-
 સ્વંદઓ જાવસે જહેયં તુલ્લમે વદહત્તિ કહ્હુ ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીમાગં
 અવક્કમ્હુ અવક્કમિત્તા સયમેવ આભરણમહ્હાલંકારં ઓમુયહ,

સિણેહાણુરાણાં આગયપણ્હયા જાવ સમૂસવિયરોમકૂવા-મમ અણિમિ-
 સાણ દિટ્ટીએ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટહ ' હસ કારણ યહ દેવાનન્દા વ્રાહ્મણી ઉસ
 પૂર્વપુત્રસ્નેહજન્ય અનુરાગસે-પ્રથમ ગર્ભાધાનજન્ય પુત્રસ્નેહરૂપ પ્રેમસે
 આગતસ્તનમુખદુગ્ધવાલી, પ્રપ્લુપ્તલોચનવાલી સંવૃતવલયવાહુવાલી,
 કઞ્ચુક પરિક્ષિપ્તા ધૌર ધારાહત કદમ્બ પુષ્પકી તરહ સમુચ્છવસિતરોમ-
 કૂપવાલી હુઈ મુઝે અનિમિષ દૃષ્ટિસે દેવતી દેવતી સ્વહી હૈ ॥સૂ.૨॥

તેણં પુત્રવપુત્રસિણેહાણુરાણાં આગયપણ્હયા જાવ સમૂસવિયરોમકૂવા મમ
 અણિમિસાણ દિટ્ટીએ દેહમાળી ૨ ચિટ્ટહ ” તે કારણે તે પૂર્વપુત્રજન્ય અનુરાગથી
 પ્રથમ ગર્ભાધાનજન્ય પુત્રસ્નેહથી-દેવાનન્દા વ્રાહ્મણીની આ પ્રકારની હાલત
 થઈ ગઈ છે. એટલે કે પુત્રવાત્સલ્યને કારણે જ તેનાં સ્તનોમાંથી દૂધની ધારા
 વહી રહી છે, તેની આંખો હર્ષાશ્રુઓથી વ્યાપ્ત થઈ ગઈ છે, તેની બંને
 ભુજાઓ અંકુચિત વલયવાળી થઈ ગઈ છે, તેનું કંચુક તળાગવાથી ઢીલું
 કરલું પડ્યું છે અને તેની રોમાવલિ રોમકૂપોમાં ઊભી થઈ ગઈ છે. અને તે
 ઊભી ઊભી મારી તરફ અપલક દૃષ્ટિથી નિરખી રહી છે. ॥ સૂ. ૨ ॥

ओमुइत्ता सयमेव पंचमुट्टियं लोयं करेइ, करित्ता जेणेव समणे
 भगवं महावीरे तणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता समणं भगवं-
 महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं जाव नमंसित्ता एवं
 वयासी-आलित्तेणं भंते ! लोए पलित्तेणं भंते ! लीए आलित्त-
 पलित्तेणं भंते ! लोए जराए सरणेणय, एवं एएणं कमेणं जहा
 खंदओ तहेव पवइओ जाव सासाइयसाइयाइं एकारसअंगाइं,
 अहिजइ जाव बहूहिं चउत्थ छट्टुमदसम जाव विचित्तेहिं तवोक-
 म्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे बहूइं वासाइं सामणणपरियागं पाउ-
 णइ, पाउणइत्ता सासियाए संलेहणाए अप्पाणं झूमेइ, झूसित्ता
 सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ, छेदित्ता, जस्सट्ठाए कीरइ, नग्ग-
 भावे जाव तमट्ठं आराहइ आराहेत्ता जाव सबदुक्खप्पहीणे ।
 तएणं सा देवाणंदा माहणी समणस्स भगवओ महावीरस्स
 अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्टतुट्ठा समणं भगवं महावीरं
 तिकखुत्तो आयहिणपयाहिणं जाव नमंसित्ता एवं वयासी-एव-
 मेयं भंते ! तहमेयं भंते ! एवं जहा उसभदत्तो तहेव जावधम्मं
 आइक्खइ । तएणं समणे भगवं महावीरे देवाणंदं माहिणं सय-
 मेव पव्वाइ, पव्वावित्ता सयमेव अज्जचंदणाए अज्जाए सोसि-
 णित्ताए दलयइ ! तएणं सा अज्जचंदणा अज्जा देवाणंदं माहिणं
 सयमेव पव्वावेइ, सयमेव सुंढावेइ, सयमेव सेहावेइ, एवं जहेव
 उसभदत्तो तहेव अज्जचंदणाए अज्जाए इमं एयारूवं धम्मियं
 उवदेसं सम्मं संपडिवज्जइ, तमाणाए तहगच्छइ, जावसंजमेणं

संजमह । तेषां सा देवाणंदा अज्जा अज्जचंदणाए अज्जाए
अंतियं सात्ताइयमाइयाइं एक्कारसअंगाइं अहिज्जइ, सेसं तं
चेव जाव सव्वदुक्खप्पहीणा ॥ सू० ३ ॥

छाया--ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः ऋषभदत्ताय ब्राह्मणाय देवा-
नन्दायै ब्राह्मण्यै तस्यां च महातिमहत्याम् ऋषिर्षदि यावत् पर्षत् प्रतिगता,
ततः खलु स ऋषभदत्तो ब्राह्मणः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके धर्मं
श्रुत्वा निशम्य हृष्टतुष्टः उत्थया उत्तिष्ठते, उत्थया उत्थाय श्रमणं भगवन्तं महा-
वीरं त्रिकृत्वो यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-एवमेतत् भदन्त ! तदैतत् भदन्त !
यथा स्कन्दको यावत् स यथैतत् यूयं वदथ इति कृत्वा उत्तरपौरस्त्यं दिग्भागम्
अपक्राम्यति, अपक्रम्य स्वयमेव आभरणमाल्यालङ्कारम् अवपुञ्चति, अवपुञ्च्य
स्वयमेव पञ्चसुष्टिकं लोचं करोति, कृत्वा यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव
उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणप्रदक्षिणम्
यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-अदीप्तः खलु भदन्त ! लोकः, प्रदीप्तः
खलु भदन्त ! लोकः आदीप्तप्रदीप्तः खलु भदन्त ! लोको जरया मरणेन च,
एवम् एतेन क्रमेण यथास्कन्दरुस्तथैव प्रव्रजितः, यावत् सामायिकादीनि एका-
दश अङ्गानि अधीते यावत् बहुभिः चतुर्थपष्ठाष्टमदशम यावत् विचित्रैस्तपो-
कर्मभिरात्मानं भावयन् बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा
मासिकया संलेखनया आत्मानं जूपयति जूपयित्वा पष्टि भक्तानि अनशनेन
छिनत्ति, छित्वा यस्यार्थाय क्रियते नग्नभावो यावत् तमर्थमाराधयति, आराध्य
यावत् सर्वं दुःखप्रहीणः । ततः खलु सा देवानन्दा ब्राह्मणी श्रमणस्य भगवतो
महावीरस्य अन्तिके धर्मं श्रुत्वा निशम्य हृष्टतुष्टा श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः
आदक्षिणप्रदक्षिणं यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-एवमेतत् भदन्त ! तथैतत्
भदन्त ! एवं यथा ऋषभदत्तस्तथैव यावत् धर्ममाख्याति, ततः खलु श्रमणो भग-
वान् महावीरो देवानन्दां ब्राह्मणीं स्वयमेव प्रव्राजयति, प्रव्राज्य स्वयमेव आर्यं
चन्दनायै आर्यायै शिष्यात्वेन ददाति । ततः खलु सा आर्यचन्दना आर्या देवा-
नन्दां ब्राह्मणीं स्वयमेव प्रव्राजयति, स्वयमेव गुण्डयति, स्वयमेव शिक्षयति, एवं
यथैव ऋषभदत्तस्तथैव आर्यचन्दनाया आर्यायाः इमम् एतद्रूपं धार्मिकम् उप-
देशं सर्वं संप्रतिपद्यते, तदाज्ञया तथागच्छति, यावत् संयमेन संयच्छति । ततः
खलु सा देवानन्दा आर्या आर्यचन्दनाया आर्यायाः अन्तिके सामायिकादीनि
एकादश अङ्गानि अधीते, शेषं तदेव यावत् सर्वदुःखप्रहीणा ॥ सू० ३ ॥

ટીકા—અથ ઋષભદત્તસ્ય દેવાનન્દાયાશ્ચ પ્રવ્રજ્યા સ્વીકારપૂર્વકં નિર્વાણ-
વક્તવ્યતામાહ—‘તણં’ इत्यादि, ‘तणं समणे भगवं महावीरे उमभदत्तस्म
माहणस्म देवाणंदाए माहणीए तीसेय महतिमहालयाए इसिपरिसाए जाव
परिसा पडिगया ’ततःखलु श्रमणो भगवान् महावीरः ऋषभदत्ताय ब्राह्मणाय देवा-
नन्दायै ब्राह्मण्यै तस्यां च महातिमहत्यां महति चासौ अति महती च महाति-
महती तरयाम् ऋषन्ति-पश्यन्तीति ऋषयो ज्ञानिनस्तद्रूपा पर्वत् ऋषिर्षत्
तस्याम् ऋषिर्षदि यावत्-यानत्करणात् मुनिर्षदि यतिर्षदि, यतयो धर्मक्रियासु

દેવાનન્દા નિર્વાણ વક્તવ્યતા—

‘તણં સમણે ભગવં મહાવીરે’ इत्यादि।

ટીકાર્થ—इस सूत्र द्वारा सूत्रकारने ऋषभदत्त और देवानन्दाकी
प्रव्रज्या स्वीकार करने पूर्वक निर्वाण वक्तव्यता कही है—इसमें उन्होंने
कहा है कि—‘तणं समणे भगवं महावीरे उमभदत्तस्म माहणस्म
देवाणंदाए माहणीए तीसे य महति महालयाए इसिपरिसाए जाव परिसा
पडिगया ’इसके बाद श्रमण भगवान् महावीरने ऋषभदत्त ब्राह्मणके
लिये, और देवानन्दा ब्राह्मणीके लिये उस बड़ी भारी परिषदामें यावत्
धर्मका उपदेश दिया—यहां यावत् पदसे “मुनिर्षदि, साधु पर्वदि,
अनेकशतवृन्दपरिवारायाम् ” इन पदोंका ग्रहण हुआ है। “ऋषन्ति-
पश्यन्ति इति ऋषयः ” इस व्युत्पत्तिके अनुसार जो आत्मतत्त्वका निरी-
क्षण करते हैं, ऐसे ज्ञानीजनका नाम ऋषि है। इन ऋषियोंकी सभाका
नाम ऋषि परिषदा है। धर्म क्रियाओंमें जो प्रयत्नशील रहते हैं उनका
नाम संयति है। मुनि परिषदा और संयनपरिषदा अल्प समुदायवाली

દેવાનન્દા નિર્વાણવક્તવ્યતા—

“તણં સમણે ભગવ મહાવીરે” इत्यादि—

ટીકાર્થ—ऋषभदत्त ग्राह्येषु अने देवानंदा ग्राह्येषु अने द्वीक्षा लधने देवी रीते
निर्वाणुनी प्राप्ति करी, ते वातनुं सूत्रकारे आ सूत्रमां प्रतिपादन कथुं छे—

“तणं समणे भगव महावीरे उमभदत्तास माहणस्म देवाणंदाए माहणीए
तीसे य महतिमहालयाए इसिपरिसाए जाव परिसा पडिगया ” त्या.भा.द श्रमण
भगवान् महावीरे ऋषभदत्त ग्राह्येषु तथा देवानंदा ग्राह्येषु ते धणी
विशण ऋषिपरिषदां (यावत्) धर्मो उपदेश संभण ओ. अही ‘यावत्’
पद द्वारा “मुनिर्षदि, यतिर्षदि, अनेकशतवृन्दपरिवारायाम् ” आ
सूत्रपाठने अडेषु करवासां आओ. छे “ऋषन्ति-पश्यन्ति इति ऋषयः ” आ
व्युत्पत्ति अनुसार आत्मतत्त्वनुं निरीक्षण करनारा सानीजनोने ऋषि कडे छे.
धर्मक्रियाओमां प्रयत्नशील रहनारने यति कडे छे. मुनिपरिषदा अने यति.

મયતમાના સ્તેષાં વર્ષદિ અનેકશતવૃન્દપરિવારાયામ્-અનેકાનિ શતાનિ તેષાં
 વૃન્દાનિ=સમુહાઃ તદ્વા સપરિવારતયા યસ્યાઃ સા તથા તસ્યામ્ અનેકશતવૃન્દ-
 પરિવારાયામ્-અનેકશતપ્રમાણવૃન્દપરિવારયુક્તાયામ્ ઋપિ મશૃતિ પરિપદિ
 ધર્મેપિદેશં દત્તવાન્ । તતો ધર્મેપિદેશં શ્રુત્વા પર્યત્ પ્રતિગતા । ‘ તદ્ ણં સે ઉત્તમ-
 દત્તે માહ્ણે સમણસ્સ મગ્ગવો મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ દ્ઢતુદ્ધે
 ઉઢ્ઠાણ ઉઢ્ઠેહ, ઉઢ્ઠાણ ઉઢ્ઠિત્તો સમણં મગ્ગં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા एवं
 વયાસી ’-તતઃસ્વલુ ઋષભદત્તો વ્રહ્મણઃ શ્રમણસ્ય મગ્ગવતો મહાવીરસ્સ અન્તિકે
 ધર્મં શ્રુત્વા નિશમ્ય હૃદયેઽવધાર્ય હૃષ્ટતુષ્ઠઃ ઉત્થયા ઉત્થાનેન ઉત્તિષ્ઠતિ, ઉત્થયા
 ઉત્થાય શ્રમણં મગ્ગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વો યાત્ આદક્ષિણ-પ્રદક્ષિણં કરોતિ,

નહીં થી-કિન્તુ સૈકઙ્ગો મુનિ પરિવારોં ઓર સંગત પરિવારોંકે સમુદાયસે
 યુક્ત થી, પ્રભુદ્રારા પ્રદત્ત ધર્મેપિદેશકો સુનકર પરિપદા વિસર્જિત હો
 ગઈ । હુસકે વાદ “ ઉત્તમદત્તમાહ્ણે સમણસ્સ મગ્ગવો મહાવીરસ્સ
 અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ દ્ઢતુદ્ધે ઉઢ્ઠાણ ઉઢ્ઠેહ ’ ઉઢ્ઠાણ ઉઢ્ઠિત્તા
 સમણં મગ્ગં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા एवं વયાસી ’ ઋષભ-
 દત્ત વ્રાહ્મણને શ્રમણ મગ્ગવાન્ મહાવીર પ્રભુકે મુગ્ધસે જો ધર્મેપિદેશ
 સુના થા, ઉસકા હૃદયસે અચ્છી તરહસે વિચાર કિયા, ઉસ વિચા-
 રમેં ઉસે આત્મશાંતિ મિલી, અતઃ વહ વહુન હી અધિક્ક સુસા હુઆ
 ઓર આનંદિત ચિત્ત હો કર વહ અપને આપ ઉઠા ઓર ઉઠ કર શ્રમણ
 મગ્ગવાન્ મહાવીરકે સમીપ પહુંચા-વહાં ઉમને ઉનકો ત્રીન વાર પ્રદ-

પરિપદા સાવ નાના સમુદાયવાળી ન હતી, પરન્તુ તે પરિપદા સેંકડો મુનિ-
 પરિવારોથી અને યતિપરિવારોના સમુદાયથી યુક્ત હતી. એવી વિશાળ પરિ-
 પદામાં પ્રભુએ દેશના આપી દેશના સાંભળીને પરિપદા વિસર્જિત થઈ. ત્યાર
 બાદ “ ઉત્તમદત્તમાહ્ણે સમણસ્સ મગ્ગવો મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા
 નિસમ્મ દ્ઢતુદ્ધે ઉઢ્ઠાણ ઉઢ્ઠેહ, ઉઢ્ઠાણ ઉઢ્ઠિત્તા સમણં મગ્ગં મહાવીર તિક્કલુત્તો જાવ
 નમંસિત્તા एवं વયાસી ” ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના મુખેથી
 જે ઉપદેશ શ્રવણ કર્યો હતો, તેના ઉપર હૃદયમાં સારી રીતે વિચાર કર્યો,
 આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં તેના આત્માને ખૂબ શાન્તિ મળી, તેના ચિત્તમાં
 આનંદ અને સંતોષ વ્યાપી ગયા. તે ઘણાં જ ઉલ્લાસપૂર્વક પોતાની જાતે જ
 બોલો થયો અને બોલો થઈને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પાસે પહોંચી ગયો.
 ત્યાં જઈને તેણે ત્રણ વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક (અંજલિબદ્ધ હાથીની
 જમણા કાનથી જમણા કાન પર્યાન્ત આવર્તના કરીને) ભગવાનને વંદણા

કૃત્વા વન્દતે, નમસ્યતિ, વન્દિત્વા, નમસ્યિત્વા એવં વદ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત-
 ઉક્તવાન્, ‘ એવામેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે ! જહા સ્વંદઓ જાવ સે જદ્દેયં તુમે વદદ
 તિકદ્દુ ઉત્તરપુરથિયં દિસીમાગં અવકમિદ્દ’ હે ભદન્ત ! એવામેતત્, મવદુક્તં
 સત્યમેવ હે ભદન્ત ! તથૈતત્ મવદુક્તં સર્વં સત્યમેવ, સ્કન્દકે તાપસપ્રકરણે
 દ્વિતીયશતકસ્ય પ્રથમોદ્દેગકે પ્રતિપાદિતં તથૈવાત્રપિ પ્રતિપત્તવ્યમ્, યાવત્
 તત્ તથૈતત્ યુયં વદથ તથૈતત્ ઇતિ કૃત્વા ઉત્તરપૌરસ્ત્યમ્ દિગ્ભાગમ્ ઈશાનકોણમ્
 અપક્રામ્યતિ-ગચ્છતિ, ‘ અવકમિત્તા સયમેવ આમરણમલ્હાલંકારં ઓમુદ્દ’
 અપક્રમ્ય-ગત્વા સ્વયમેવ આમરણમાલયાદ્ધારમ્ અવમુશ્ચતિ-પરિત્યજતિ, ‘ ઓમુદ્દત્તા
 સયમેવ પંચમુદ્દિયં લોયં કરેદ્’ અવમુચ્ય સ્વયમેવ પશ્ચમુષ્ટિકં પશ્ચમુષ્ટિપ્રમાણં
 લોચં કૈશલુચ્ચનં કરોતિ ‘ કરિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મદાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છદ્’

ક્ષિણાપૂર્વક વન્દના કી, નમસ્કાર કિયા, વન્દના નમસ્કાર કરકે ફિર
 ઉસને પ્રભુસે હમ્ પ્રકાર કહા-‘એવામેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે !’ હે ભદન્ત !
 આપને જૈસા કહાહૈ વહ સર્વથા સત્યહીહૈ । હસ પ્રકારકા યહ સ્વ કથન
 સ્કન્દક તાપસકે પ્રકરણમે દ્વિતીય શતકકે પ્રથમ ઉદ્દેશકમે જૈસા
 કહા ગયા હૈ વૈસાહી યહાં પર જાનના વાહિરે યાવત્ આપ જૈસા કહને
 હૈ, વહ વૈસાહી હૈ યહાં તક હસ પ્રકાર કહકર વહ ઋષભદત્ત આમરણ
 ઈશાન દિશાકી ઓર ગયા-વહાં ‘ અવકમિત્તા’ જા કરકે ઉસને “ અવ-
 મેવ” અપને આપહી “ આમરણમલ્હાલંકારં” આમરણોંકો માલારણોંકો
 ઓર અલદ્ધારોંકો ઉતાર દિયા ‘ ઓમુદ્દત્તા’ ઉતાર કર ફિર ઉસને
 ‘ સયમેવ’ અપને આપહી ‘ પંચમુદ્દિયં લોયં કરેદ્’ પંચમુષ્ટિ પ્રમાણ કૈશ
 લુચન કિયા. ‘ કરિત્તા’ કૈશલુચન કરકે વહ ‘ જેણેવ’ જહાં પર

કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદથા નમસ્કાર કરીને તેણે મહાવીર પ્રભુને
 આ પ્રમાણે કહ્યું—

“ એવામેયં મંતે ! તદ્દમેયં મંતે !” હે ભદન્ત ! આપે જે કહ્યું તે
 સર્વથા સત્ય છે. હે ભદન્ત ! આપે જે ધર્મ બતાવ્યો એ જ સાચો ધર્મ
 છે.” આ પ્રમાણે જેવું કથન સ્કન્દક તાપસના પ્રકરણમાં આપવામાં આવ્યું
 છે, એ જ પ્રમાણે આહીં પણ સમસ્ત કથન અકળ કરવું. આ પ્રમાણે કહીને
 તે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણ ઈશાન દિશા તરફ ગયો. “ અવકમિત્તા ” ત્યાં જઈને
 તેણે “ સયમેવ ” પોતાની બાજુએ “ આમરણમલ્હાલંકારં ” આમરણો, માળાઓ
 અને અલંકારો ઉતારી નાખ્યાં. “ ઓમુદ્દત્તા ” ઉતારી નાખીને “ સયમેવ ”
 તેણે પોતાની બાજુએ “ પંચમુદ્દિયં લોયં કરેદ્ ” પાંચ મુષ્ટિપ્રમાણ કૈશનો લોચ
 કર્યા. “ કરિત્તા ” કૈશલુચન કરીને તે “ જેણેવ ” ત્યાં “ સમણ ભગવં મદા-

સ્વયમેવ કેશલુચ્ચનં કૃત્વા, યત્રૈવ ધ્રમણી મગધાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૈવોપાગ-
 ન્નુત્તિ ' ઉત્તાગચ્છિત્તા સમણં મગધં મહાવીરં તિવસુત્તો આયાહિણં પયાહિણં
 જાવ નમંસિત્તા-એવં વયાસી ' ઉપાગત્ય ધ્રમણં મગધન્તં મહાવીરં ત્રિઃકુલઃ આદ-
 ક્ષિણમદક્ષિણં યાવત્ કરોતિ, આદક્ષિણપદક્ષિણં કૃત્વા વન્દતે, નમસ્કરતિ, વન્દિત્વા
 નમસ્કરત્વા ઇદં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્--' આલિત્તેણં મંતે ! લોએ પલિત્તેણં
 મંતે ! લોએ, આલિત્તપલિત્તેણં મંતે ! લોએ જરાએ મરણેણય ' હે મદન્ત ! આ-
 દીપ્તઃ આસમન્તાત્ પ્રજ્વલિતઃ સ્વલુ અયં લોકઃ, પ્રદીપ્તઃ પ્રકર્ષેણ અત્યન્તં પ્રજ્વ-
 લિતઃ સ્વલુ ચતુર્દિશુ અયં લોકઃ, આદીપ્તપ્રદીપ્તઃ સ્વલુ આસમન્તાત્ અત્યન્તં
 સ્વલુ અયં લોકો જરયા મરણેન વ, તથાવ જરામરણાભ્યાં ચતુર્દિશુ જાજ્વલ્યમાનો-
 ઽયં લોકો-દરીદ્રશ્વતે इत्यर्थः, ' एवं एषां क्रमेणं जहा खंदभो तदेव पञ्चदभो

' સમણે મગધં મહાવીરે ' ધ્રમણ મગધાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે-
 ' તેણેવ ઉત્તાગચ્છિત્ત ' વહાં પર આયા ' ઉત્તાગચ્છિત્તા ' વહાં આકરકે
 ઉસને 'સમણં મગધં મહાવીર' ધ્રમણ મગધાન્ મહાવીરકી ' તિવસુત્તો
 ત્રીજ વાર ' આયાહિણં પયાહિણં જાવ ' આદક્ષિણા-પ્રદક્ષિણાપૂર્વક વંદના
 કરી, નમસ્કાર કરિયા, ' નમંસિત્તા એવં વયાસી ' વન્દના નમસ્કાર કરકે
 પિર વહ હસ પ્રકારસે કહને લગા--' આલિત્તે ણં મંતે ! લોએ, પલિ-
 ત્તેણં મંતે ! લોએ, આલિત્તપલિત્તેણં મંતે ! લોએ જરાએ, મરણેણય ' હે
 મદન્ત ! યહ લોક જરા ઓર મરણ દ્વારા આ-સમન્તાત્-સઘ તરફરે
 પ્રજ્વલિત હો રહા હૈ, હે મદન્ત ! યહ લોક જરા ઓર મરણ દ્વારા ચારો
 દિશાઓમેં વહુન દુઃખ રૂપસે જલ રહા હૈ હે મદન્ત ! યહ લોક જરા
 ઓર મરણસે ચારો દિશાઓમેં વહુનહી અધિકરૂપમેં જલ રહા હૈ, ' एवं

વીરે " ધ્રમણ મગધાન્ મહાવીર વિરાજતા હતા, " તેણેવ ઉત્તાગચ્છિત્ત " ત્યાં
 ગયો. " ઉત્તાગચ્છિત્તા " ત્યાં જઈને તેણે " સમણં મગધં તિવસુત્તો આયાહિણં
 પયાહિણં જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી " ત્રણ વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક
 ધ્રમણ મગધાન્ મહાવીરને વહણા નમસ્કાર કર્યા અને વંદણા નમસ્કાર કરીને
 તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

" આલિત્તેણં મંતે ! લોએ પલિત્તેણં મંતે ! લોએ, આલિત્તપલિત્તેણં મંતે !
 લોએ, જરાએ, મરણેણય " હે ભદન્ત ! આ લોક જરા (વૃદ્ધાવસ્થા) અને
 મરણ દ્વારા ચોમેરથી સળગી રહ્યો છે, હે ભદન્ત ! આ લોક જરા અને મરણ
 દ્વારા ચારે દિશામાં ખૂબ જ પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યો છે, હે ભદન્ત ! આ લોક
 જરા અને મરણ દ્વારા ચારે દિશાએ અતિશય અધિક પ્રમાણમાં સળગી રહ્યો

જાવ સામાયમાહ્યાઈ એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ' એવં રીત્યા એતેન સ્કન્દક-
પ્રકરણોક્તેન ક્રમેણ યથાસ્કન્દકસ્તાપસો દ્વિતીયશતકે પ્રથમોદ્દેશકે પ્રવ્રજિતસ્ત-
થૈવ પ્રવ્રજિતઃ પ્રવ્રજ્યાં ગૃહીતવાન્, યાવત્ સામાયિકાદીનિ એકાદશ અઙ્ગાનિ અ-
ધીતે, ' જાવ વહૂર્હિ ચઉત્થ-છઠ્ઠમદસમ જાવ વિચિત્તેર્હિ તવોકમ્મેર્હિ અપ્પાણં
ભાવેમાણે વહૂર્હિ વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઝણઈ ' યાવત્ વહુભિશ્ચતુર્થપષ્ટાષ્ટમ
દશમ યાવત્ દ્વાદશચતુર્દશાદિભિર્વિચિત્રૈસ્તપઃકર્મભિઃ આત્યાનં ભાવયન્ વાસ
યન્ વહૂર્હિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયં સાધુપર્યાયં પાલયતિ, ' પાઝણિત્તા માસિયાએ
સંલેહ્ણાએ અપ્પાણં જૂસેઈ ' પાલયિત્વા માસિક્યા માસપરિમિતયા સલેહ્ણયા આ-
ત્માનં જૂપયતિ-સંયોજયતિ ' જૂસિત્તા સઠ્ઠિં મત્તાઈં અણસણાએ છેદેઈ ' જૂપિત્વા

એણં કમેણં જહા સંદઓ તહેવ પઞ્વર્હઓ, જાવ સામાયમાહ્યાઈ
એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ' હસ રીતિસે સ્કન્દક પ્રકરણોક્ત ક્રમસે
જેસા સ્કન્દ તાપસ દ્વિતીય શતકમેં પ્રથમ ઉદ્દેશકમેં પ્રવ્રજિત હુઆ હૈ
હસી ક્રમસે યહ ભી પ્રવ્રજિત હો ગયા-યાવત્ સામાયિક આદિ ૧૧
અઙ્ગોંકા હસને અધ્યયન કિયા ' જાવ વહૂર્હિ ચઉત્થ-છઠ્ઠમદસમ જાવ
વિચિત્તેર્હિ તવોકમ્મેર્હિ અપ્પાણ ભાવેમાણે વહૂર્હિ વાસાઈં સામણપરિ-
યાગં પાઝણઈ ' યાવત્ અનેક વર્ષોં તક હસને ચતુર્થ, ષષ્ઠ, અષ્ટમ,
દશમ-યાવત્ દ્વાદશ, ચતુર્દશ આદિ વિચિત્ર તપોં દ્વારા આત્માકો
ભાવિત કિયા ઓર શ્રામણ્યપર્યાયકા પાલન કિયા ' પાઝણિત્તા ' અનેક
વર્ષોં તક શ્રામણ્યપર્યાયકા પાલન કરકે ' માસિયાએ સંલેહ્ણાએ અપ્પાણં
જૂસેઈ ' હમને એક માસકી સંલેહ્ણા ધારણ કી ' જૂસિત્તા સઠ્ઠિં મત્તાઈં

છે. “ એવ એણં કમેણં જહા સંદઓ તહેવ પઞ્વર્હઓ, જાવ સામાયમાહ્યાઈ
એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ” આ પ્રકારના કથનથી શરૂ કરીને સ્કન્દક મુનિ વિષે
બીજા શતકના પહેલા ઉદ્દેશમાં જેવું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે, એવું જ
પ્રતિપાદન અહીં પણ સમજી લેવું એટલે કે તેમણે પણ પ્રમત્તયા અંગીકાર
કરી અને સામાયિક આદિ અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું ” “ જાવ વહૂર્હિ
ચઉત્થ, છઠ્ઠમદસમ જાવ વિચિત્તેર્હિ તવોકમ્મેર્હિ અપ્પાણં ભાવેમાણે વહૂર્હિ
વાસાઈં સામણપરિયાગ પાઝણઈ ” અને અનેક વર્ષોં સુધી તેમણે ઉપવાસ, છઠ્ઠ,
અષ્ટમ, અદિ તપસ્યાઓ દ્વારા તથા બીજા વિચિત્ર તપો દ્વારા પોતાના આત્માને
ભાવિત કર્યો અને શ્રમણ પર્યાયનું પાલન કર્યું ” “ પાઝણિત્તા ” અનેક વર્ષ
સુધી શ્રમણ પર્યાયનું પાલન કરીને “ માસિયાએ સંલેહ્ણાએ અપ્પાણ જૂસેઈ ”
તેમણે એક માસનો સથારો કર્યો. “ જૂસિત્તા સઠ્ઠિં મત્તાઈં અણસણાએ છેદેઈ ”

માસિક્યા સંલેખનયા આત્માનં સંવેજ્ય પષ્ટિમક્તાનિ અનશનેન છિનત્તિ, 'હેદિત્તા જસ્સદ્ધાણ કીરહ નગ્ગભાવે જાવ તમટ્ઠં આરાહહ' છિત્વા યસ્યાર્થં ક્રિયતે નગ્ગ-ભાવો નિર્ગન્થત્વં યાવત્ તમર્થં નિર્વાણરૂપમ્ આરાધયતિ 'આરાહેત્તા જાવ સવ્વ દુક્ખપ્પહીણે' આરાધ્ય યાવત્ સિદ્ધો બુદ્ધો, મુક્તઃ સર્વદુઃખપહીણઃ સર્વદુઃખ-રહિતો જાતઃ ઇતિ,

સંપ્રતિ દેવાનન્દા વક્તવ્યતામાહ-તણં સા દેવાણંદામાહણી સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મં હટ્ઠતુટ્ઠા સમણં મગ્ગં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયા-હિણપયાહિણં જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી' તતઃ ગ્વલુ સા દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી શ્રમણસ્ય મગ્ગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે ધર્મેપિદેશં શ્રુત્વા નિશમ્ય હટ્ઠતુટ્ઠા શ્રમણં મગ્ગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વઃ ત્રિવારમ્ આદક્ષિણમદક્ષિણં યાવત્ કરોતિ, આદ-

અણસણાણ હેદેહ' સંલેખના ધારણ કરકે ૬૦ મક્ત્તોંકા અનશન દ્વારા ઉસને છેદન ક્રિયા- 'હેદિત્તા જસ્સદ્ધાણ કીરહ નગ્ગભાવે જાવ તમટ્ઠં આરાહહ' છેદન કરકે જિસકે નિમિત્ત ઉસને નિર્ગન્થતા ધારણ કી ઉસ અર્થકી નિર્વાણરૂપ સ્વાભિલષિનકી ઉસને આરાધના કી, 'આરાહેત્તા જાવ સવ્વદુક્ખપ્પહીણે' આરાધના કરકે વહ યાવત્-સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત સર્વ દુઃખોંસે રહિત બન ગયા ।

અવ સૂત્રકાર દેવાનંદા વિષયક કથન કરતે હુવે કહતે હૈ 'તણં સા દેવાણંદા માહણી સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મં હટ્ઠતુટ્ઠા સમણં મગ્ગં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયાહિણપયાહિણં જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી' શ્રમણ મગ્ગવાન્ મહાવીરસે ધર્મકા શ્રવણ કરકે ઓર હૃદયમેં ઉસે ધારણ કરકે દેવાનન્દા બ્રાહ્મણી ભી બહુન હર્ષિન હુહ, ઓર આનં-

અને સંધારો કરીને તેમણે ૬૦ ભક્તોનું અનશન દ્વારા છેદન કયું (એટલે કે એક માસના ઉપવાસો કર્યા) "હેદિત્તા જસ્સદ્ધાણ કીરહ નગ્ગભાવે જાવ તમટ્ઠં આરાહહ" છેદન કરીને જે ધ્યેયની સિદ્ધિ માટે તેમણે નિર્ગન્થતા ધારણ કરી હતી, તે ધ્યેયની (નિર્વાણ રૂપ સ્વાભિલષિત વસ્તુની) તેમણે આરાધના કરી "આરાહિત્તા જાવ સવ્વદુક્ખપ્પહીણે" આરાધના કરીને તેઓ સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત અને સર્વ દુઃખોથી રહિત બની ગયા.

હવે સૂત્રકાર દેવાનંદા સંબંધીનું કથન કરે છે.

"તણં સા દેવાણંદા માહણી સમણસ્સ મગ્ગવઓ મહાવીરસ્ય અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મં હટ્ઠતુટ્ઠા સમણં મગ્ગં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયાહિણપયાહિણં જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી" શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે ધર્મેપિદેશ શ્રવણ કરીને અને તેને હૃદયમાં ધારણ કરીને દેવાનંદા બ્રાહ્મણીને પણ ધણો જ હર્ષ

ક્ષિણપ્રદક્ષિણં કૃત્વા વન્દતે નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણ-
પ્રકારેણ અવાદીત્—‘ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! એવં જહા ઉસમદત્તો તહેવ
જાવ ધમ્મં આહ્વલ્લહ ’ હે મદન્ત ! એવમેતત્ ભવદુક્ત સત્યમેવ હે મદન્ત !
તથૈતત્ ભવદુક્તં સત્યમેવ, એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા ઋષમદત્તઃ યથા ઋષમદત્તાય
મગવાન્ ધર્મમાહ્યાતિ તથૈવ યાવત્ દેવાનન્દાયૈ અપિ મગવાન્ ધર્મમાહ્યાતિ
‘ તણં સમણે મગવં મહાવીરે દેવાણંદં માહર્ણિ- સયમેવ પવ્વાવેહ ’ તતઃસ્તહ
શ્રમણો મગવાન્ મહાવીરો દેવાનન્દાં બ્રાહ્મણીં સ્વયમેવ પ્રત્રાજયતિ દેવાનન્દાયૈ
પ્રત્રજ્યાં દદાતિ ‘ પવ્વાવેત્તા સયમેવ અઙ્ગચંદણા અઙ્ગાણ સીસિણિ-
ત્તાણ દલયહ ’ પ્રત્રજ્ય સ્વયમેવ આર્યચન્દનાયૈ આર્યાયૈ શિષ્યાત્વેન
દદાતિ અર્પયતિ ‘ તણં સા અઙ્ગચંદણા અઙ્ગા દેવાણંદં માહર્ણિ

દિત ચિત્ત હોકર ઉસનેતીન વાર મહાવીર પ્રભુકો પ્રદક્ષિણાપૂર્વક વન્દના
કી-નમસ્કાર કિયા. વંદના નમસ્કાર કરકે ઉસને પ્રભુસે ફિર એસા
કહા ‘ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! એવં જહા ઉસમદત્તો તહેવ જાવ
ધમ્મં આહ્વલ્લહ ’ હે મદન્ત ! આપકે દ્વારા કહા ગયા યહ સબ સત્ય
હી હૈ ‘ હે મદન્ત આપકે દ્વારા કહા ગયા યહ સબ સત્ય હી હૈ ।
તવ ઋષમદત્તકો જૈસા મગવાનનને ધર્મકા ઉપદેશ દિયા થા
વૈસાહી ધર્મકા ઉપદેશ ઉન્હોને ઉસકો મી દિયા. ‘ તણં સમણે મગવં
મહાવીરે દેવાણંદં માહર્ણિ સયમેવ પવ્વાવેહ ’ વાદમેં ઉન શ્રમણ મગ-
વાન્ મહાવીરને-ઉસ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીકો સ્વયંહી દીક્ષિત કર દિયા.
‘ પવ્વાવેત્તા સયમેવ અઙ્ગચંદણા અઙ્ગાણ સીસિણિત્તાણ દલયહ ’
ઔર દીક્ષા દેકર સ્વયંહી ઉન્હોને ઉસ દેવાનન્દાકો આર્યચન્દનાકો
ઉસકી શિષ્યા રૂપસે ઘોષિત કર દે દિયા. ‘ તણં સા અઙ્ગચંદણા

અને સતોપ થયો. તેણે ત્રણ વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણાપૂર્વક મહાવીર પ્રભુને
વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદણા-નમસ્કાર કરીને તેણે મહાવીર
પ્રભુને આ પ્રમાણે કહ્યું —

“ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! એવં જહા ઉસમદત્તો તહેવ જાવ ધમ્મં
આહ્વલ્લહ ” હે મદન્ત ! આપે જે કહ્યું તે સત્ય જ છે. હે મદન્ત ! આપે જે
પ્રત્રજ્યા કરી તે સર્વથા સત્ય જ છે ત્યારબાદ મહાવીર પ્રભુએ ઋષભદત્તને
જેવો ધર્મોપદેશ આપ્યો હતો, તેવો ધર્મોપદેશ દેવાનન્દને પણ આપ્યો.
“ તણં સમણે મગવ મહાવીરે દેવાણંદં માહર્ણિ સયમેવ પવ્વાવેહ ” ત્યારબાદ
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જાતે જ દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીને દીક્ષા અંગીકાર કરાવી.
“ પવ્વાવેત્તા સયમેવ અઙ્ગ ચંદણા સીસિણિત્તાણ દલયહ ” દીક્ષા આપીને

સયમેવ પઞ્ચાવેઈ ' તતઃસ્થલુ સા આર્યચન્દના આર્યાં દેવાનન્દાં બ્રાહ્મણીં સ્વયમેવ પ્રવ્રાજયતિ પ્રવ્રજિતાં કરોતિ, ' સયમેવ મુંડાવેઈ, સયમેવ સેહાવેઈ ' સ્વયમેવ મુણ્ડયતિ તસ્યાઃ કેશલુચ્ચનં કરોતિ, સ્વયમેવ શિક્ષયતિ, ' એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચંદનાઐ અઙ્ગાઐ ઇમં ઇયારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપહિવઙ્ગઈ ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથૈવ ઋષભદત્તો ધર્મોપદેશં સંપ્રતિપન્નસ્તથૈવ દેવાનન્દા આર્યાંઽપિ આર્યચન્દનાયા આર્યાયાઃ ઇમમ્ એતદુક્તસ્વરૂપં ધાર્મિકમ્ ઉપદેશં સમ્યક્ સંપ્રતિપદ્યતે-અઙ્ગીકરોતિ, ' તમાણાઐ તહગચ્છઈ, જાવ સંજમેણં સંજમઈ ' તદાજ્ઞયા આર્યચન્દનાજ્ઞયા તથાગચ્છતિ તદનુસારં પ્રયાતિ, યાવત્ તપસા સંયમેન સંયચ્છતિ સંયમં કરોતિ, અત્ર દેવાનન્દાયા ભગવતા પ્રવ્રાજનકરણે-

અઙ્ગા, દેવાણંદં માહર્ણિ સયમેવ પઞ્ચાવેઈ ' ઇસકે વાદ ઉસ આર્યચન્દના આર્યાને દેવાનન્દા બ્રાહ્મણીકો સ્વયં દીક્ષાં દી. : સયમેવ મુંડાવેઈ, સયમેવ સેહાવેઈ ' સ્વયં હી ઉસે મુણ્ડિત કિયા-ઉસકે કેશોંકા લુંચન કિયા ઓર સ્વયંહી ઉસે શિક્ષિત કિયા, ' એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચંદનાઐ અઙ્ગાઐ ઇમં ઇયારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપહિવઙ્ગઈ ' જિસ પ્રકાર પૂર્વોક્ત રૂપ સે ઋષભદત્તને ધર્મોપદેશ સ્વીકાર કિયા, ઉસી પ્રકાર દેવાનન્દા આર્યાને મી આર્યચન્દના આર્યાકે ઇસ ઉક્ત સ્વરૂપવાલે ધાર્મિક ઉપદેશકો અઠ્છી તરહસે અઙ્ગીકાર કિયા ' તમાણાઐ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેણં સંજમઈ ' આર્યચન્દના આર્યાકી આજ્ઞાનુસાર વહ ચલતી, યાવત્-તપ ઓર સંયમસે સંયમકી યતના કરતી ! યહાં ભગવાન્કે દ્વારા દીક્ષા દિયે જાને પર

તેમણે જાતે જ તેને આર્યચંદના સાધવીની શિષ્યા તરીકે જાહેર કરી દીધાં " તણે ણં સા અઙ્ગચંદાણા અઙ્ગા, દેવાણંદં માહર્ણિ સયમેવ પઞ્ચાવેઈ " ત્યાર બાદ તે આર્યચંદના સાધવીજીએ તે દેવાનંદા બ્રાહ્મણીને જાતે જ દીક્ષા આપી, " સયમેવ મુંડાવેઈ, સયમેવ સેહાવેઈ " જાતે જ તેમના કેશનું લુંચન કર્યું, અને જાતે જ તેમને અધ્યયન કરાવ્યું.

" એવં જહેવ ઉસમદત્તો તહેવ અઙ્ગચંદનાઐ અઙ્ગાઐ ઇમં ઇયારૂવં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં સંપહિવઙ્ગઈ " જે પ્રકારે (આગળ કહ્યા પ્રમાણે) ઋષભદત્તે ધર્મોપદેશ પ્રમાણે આચરણ કરી જતાવ્યું, એ જ પ્રમાણે દેવાનંદા સાધવીએ પણ આર્યચંદના સાધવીજીના ઉપર્યુક્ત સ્વરૂપવાળા ધર્મોપદેશ પ્રમાણે આચરણ કરી જતાવ્યું " તમાણાઐ તહ ગચ્છતિ જાવ સંજમેણં સંજમઈ " આર્યચંદના આર્યાની આજ્ઞા પ્રમાણે તે ચાલતી અને તપ અને સંયમ દ્વારા સંયમની આરાધના કરતી હતી. ભગવાને દેવાનંદાને દીક્ષા આપ્યા પછી

અપિ યદાર્યચન્દનયા પુનઃ પ્રવાજનકરણં તત્ત્રૈવાનવગતાવગમકરણાદિના વિશેષ-
જ્ઞાનકરણાર્થમ્, યદ્વા—નિર્ગ્રન્થીવિષયકસકલાચારગોચરશિક્ષણનિમિત્તં

તથા કેશલુચ્ચનાદિકં સાધ્વ્યા સાધ્વી એવ કરોતીતિશ્યાપનાર્થમિત્યવસેયમ્,
'તણં સા દેવાણંદા અજ્જા અજ્જચંદણાણ અજ્જાણ અતિય સામાહ્યમાહ્યાઈં
એકારસઅંગાઈં અહિજ્જઈં' તતઃસ્વલુ સા દેવાનન્દા આર્યા આર્યચન્દનાયા
આર્યાયા અન્તિકે સમીપે સામાયિકાદીનિ એકાદશ અજ્ઞાનિ અધીતે 'સેસં
તં ચેવ જાવ સન્વદુક્ખપ્પહીણા' શેપં તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ વહુભિઃ ચતુર્થ-
પષ્ટાષ્ટમદશમાદિભિર્વિચિત્રૈસ્તપઃકર્મભિરાત્માનં ભાવયન્તી વહૂનિ વર્ષાણિ

જો દેવાનન્દાકો આર્યચન્દના આર્યાકે દ્વારા પુનઃ પ્રવ્રજ્યા દેનેકી બાત
કહી ગઈ છે, વહ વહાં વિશેષ જ્ઞાન કરાનેકે લિયે કહી ગઈ છે. અથવા
નિર્ગ્રન્થી વિષયક જિતના ખી આચાર ગોચરહૈ, ઉસકે શિક્ષણ નિમિત્ત
કહી ગઈહૈ. તથા સાધ્વીકા કેશલુંચન આદિ કાર્ય સાધ્વીહી કિયા કરતી
હૈ, હસ બાતકો પ્રકટ કરનેકે લિયે કહી ગઈ હૈ. 'તણં સા દેવાણંદા
અજ્જા અજ્જ ચંદણાણ અજ્જાણ અંતિયં સામાહ્યમાહ્યાઈં એકારસ-
અંગાઈં અહિજ્જઈં' ઉસ દેવાનન્દા આર્યાને આર્યચન્દનાકે પાસ ધીરે ૨
સામાયિક આદિ ગ્યારહ અંગોંકા અધ્યયન કિયા, 'સેસં તં ચેવ જાવ
સન્વદુક્ખપ્પહીણા' યહાં પર ઔર બાકીકા કથન સર્વદુઃખપ્રહીણ
તક પહિલે જૈસા કહા ગયા હૈ, વૈસા હી જાનના ચાહિયે. તથા ચ ઉસ
આર્યા દેવાનન્દાને ચતુર્થમક્ત, પષ્ટ મક્ત, અષ્ટમ મક્ત, દશમ મક્ત,
આદિ વિચિત્ર તપસ્થાઓંસે અપની આત્માકો ભાવિત કિયા. ઔર

આર્યચંદનાએ ફરીથી તેને કેમ દીક્ષા આપી ? તેનું અહીં સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં
આવે છે—તે વાત અહીં વિશેષ જ્ઞાન કરાવવા માટે કહેવામાં આવી છે.
અથવા નિર્ગ્રન્થી વિષયક જે આચારો છે તે પ્રકટ કરવાને માટે કહી છે, તથા
સાધ્વીના કેશનું લુચન (લોચ) સાધ્વી દ્વારા જ થવું જોઈએ એ વાત પણ
તે કથન દ્વારા પ્રકટ કરવામાં આવી છે “તણં સા દેવાણંદા અજ્જા અજ્જ-
ચંદણાણ અજ્જાણ અંતિયં સામાહ્યમાહ્યાઈં એકારસઅંગાઈં અહિજ્જઈં”
ત્યારબાદ તે દેવાનન્દા આર્યાએ આર્યચંદના આર્યાની પાસે ધીમે ધીમે સામા-
યિક આદિ અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું. “સેસં તંચેવ જાવ સન્વદુક્ખ-
પ્પહીણા” અહીં સર્વ દુષ્ટોને અંત કરવા સુધીનું યાકીનું કથન ઋપલદત્તના
ઉપર્યુક્ત કથન પ્રમાણે જ સમજવું. એટલે કે તેણે ચતુર્થલક્ત (એક ઉપવાસ)
પષ્ટ લક્ત (બે ઉપવાસ) અષ્ટ લક્ત (ત્રણ ઉપવાસ) દશમ લક્ત (ચાર
ઉપવાસ) આદિ વિવિધ તપસ્થાઓથી પોતાના આત્માને ભાવિત કર્યો. અને

श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा मासिक्या संलेखनया आत्मानं जूपयति, जूपित्वा पण्डितं भक्तानि अनशनेन छिनत्ति, छित्त्वा यस्यार्थं क्रियते निर्ग्रन्थित्वं तमर्थं निर्वाणरूपमर्थरूपमाराधयति, आराध्य सिद्धा बुद्धा मुक्ता परिनिर्वाति सर्वदुःखप्रदीणा जाता ॥मृ० ३॥

जमालि वक्तव्यता

मूलम्—“ तस्स णं माहणकुंडग्गामस्स नयरस्स पच्चत्थि-
मेणं एत्थ णं खच्चियकुंडग्गामे नामं नयरे होत्था, वण्णओ,
तत्थ णं खत्तियकुंडग्गामे नयरे जमाली नामं खत्तियकुमारे
परिवसइ, अड्ढे दित्ते जाव अपरिभूए उण्णिं पासायवरगए फुट्ट-
माणेहिं मुइंगमत्थएहिं वत्तीसइवद्धेहिं नाडएहिं णाणाविह-
वरतरुणी संपउत्तेहिं उवनच्चिज्जमणे उवनच्चिज्जमाणे
उंवंगिज्जमाणे उवगिज्जमाणे उवलालिज्जमाणे
उवलालिज्जमाणे पाउसवासारत्तसरद्धेमंतवसतंगिम्हपज्जंते
छप्पिउऊ जहाविभवेणं माणमाणे माणमाणे
कालं गाले साणे इट्ठे सद्धफरिसरसरूवगंधे पंचविहे साणुस्सए
कामभोगे पच्चणुवभवमाणे विहरइ । तए णं खत्तियकुंडग्गामे
नयरे सिंघाडगनियचउक्कचच्चर जाव बहुजणसद्देइवा जहा

बहुत वर्षों तक श्रामण्य पर्यायका पालन किया, बादमें एक मासिकी संलेखनी उसने धारण करली और ६० भक्तोंका अनशन द्वारा परि-
त्याग कर जिसकी प्राप्तिके निमित्त उसने निर्ग्रन्थ अवस्था धारण की
उस अर्थकी-निर्वाणरूप अर्थकी-आराधना वह करने लगी । आरा-
धना करके वह सिद्ध, बुद्ध, मुक्त बनकर विलकुल शीतीभूत हो गई,
और सर्व दुःखोंसे सर्वथा रहित हो गई ॥मृ० ३॥

अनेक वर्ष सुधी श्रामण्यपर्यायनुं पालन कर्तुं, त्यागनाह तेमणु ओक भासने।
संधारे। करीने अनशन द्वारा ६० भक्तोंको पण्डित्याग कर्तुं, आ प्रमाणु करीने
तेमणु निर्वाणरूप माध्यनी आराधना करवा भांडी, आराधना करीने तेणो सिद्ध,
बुद्ध, मुक्त, परित्याग रहित अने सर्व दुःखोधी सर्वथा रहित बनी गया ॥मृ० ३॥

उववाइए जाव एवं पन्नवेइ, एवं परूवेइ, एवं खलु देवाणु-
 प्पिया ? समणे भगवं महावीरे आइगरे जाव सव्वन्नु सव्वद-
 रिसी साहणकुंडग्गामस्स नयरस्स वहिया बहुसालए चेइए
 अहापडिरुवं जाव विहरइ, तं महप्फलं खलु देवाणुप्पिया !
 तहारूवाणं अरिहंताणं भगवंताणं जहा उववाइए जाव एगा-
 भिमुहो खत्तियकुंडग्गामं नगरं मज्झंमज्झेणं निगंच्छति निग-
 च्छित्ता जेणेव साहणकुंडग्गामे नयरे, जेणेव बहुसालए चेइए,
 एवंजहा उववाइए जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासंति,
 तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तं महया जणसद्देइवा,
 जाव जणसन्निवायं वा, सुणमाणस्स वा, पासमाणस्स वा, अय-
 मेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था किं णं अज्ज खत्तियकुंड-
 ग्गामे नयरे इंदमहेइ वा, खंदमहेइ वा, मुगुंदमहेइ वा, णागम-
 हेइ वा, जक्खमहेइ वा, भूयमहेइ वा, कूवमहेइ वा, तडागम-
 हेइ वा, नईमहेइ वा, दहमहेइ वा, पव्वयमहेहि वा, रुक्खमहेइ
 वा चेइयमहेइ वा, थूममहेइ वा, जणं एए वहवे उग्गा, भोग्गा,
 राइन्ना, इक्खागा, णाया, कोरव्वा, खत्तिया, खत्तियपुत्ता, भडा,
 भडपुत्ता, जहा उववाए जाव सत्थ वाहप्पभिइया ण्हाया, कयव-
 लिकम्मा, जहा उववाइए जाव निगच्छंति ? एवं संपेहेइ, एवं
 संपेहित्ता, कंचुइज्जपुरिसं सदावेइ, सदावेत्ता एवंवयासी-किंणंदे-
 वाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंदमहेइ वा, जाव
 निगच्छंति ? तए णं से कंचुइज्जा पुरिसे जमालिणा खत्तिय-

कुमारेणं एवंवुत्ते समाणे हट्टतुट्टे समणस्स भगवओ महावरि-
 स्स आगमणगहियविणिच्छए करयल जाव कट्ठु जमालिं
 खत्तियकुमारं जएणं विजएणं वच्चावेइ वच्चावित्ता एवं वयासी-
 णो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंद-
 महेइवा जाव निग्गच्छंति । एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज-
 समणे भगवं महावोरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुंड-
 ग्गामस्स नयरस्स बहिया बहुसालएचेइए अहापडिरूवं उग्गहं
 जाव विहरइ । तए णं एए बहवे उग्गा भोगा जाव अप्पेग-
 इया वंदणवत्तियं जाव निग्गच्छंति । तएणं से जमाली खत्ति-
 यकुमारे कंचुइज्जपुरिसस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म-
 हट्टतुट्ट० कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, कोडुंबियपुरिसे सदावित्ता
 एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ? चाउग्घटं आसरहं
 जुत्तामेव उवट्ठवेह, उवट्ठवेत्ता सम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह ।
 तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जमालिणा खत्तियकुमारेणं एवंवुत्ता
 समाणा जाव पच्चप्पिणाति । तएणं जमाली खत्तियकुमारे
 जेणैव मज्जणघरे तेणैव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पहाए
 कयवलिकम्मे जहा उववाइए परिसा वन्नओ तहाभाणियवं जाव
 चंदणा किन्नगायसरीरे सवालंकारविभूसिए मज्जणघराओ
 पडिनिक्खइ, पडिनिक्खमित्ता, जेणैव बाहिरिया उवट्ठाणसाला,
 जेणैव चाउग्घटे आसरहे तेणैव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
 चाउग्घटं आसरहं दुरूहेइ, दुरूहित्ता सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं

धरिज्जमाणेणं महया भडचडकरपहकरवंदपरिविखत्ते खत्तिय-
कुंडग्गामं णयरं मज्झं मज्झेणं निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता जेणेव
माहणकुंडग्गामे नयरे जेणेव बहुसालए चेइए, तेणेव उवाग-
च्छइ, उवागच्छित्ता तुरए निगिण्हेइ, निगिण्हित्ता रहं ठवेइ,
ठवित्ता रहाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता पुप्फतंक्षोला उह-
माइयं वाहणाओ य विसज्जेइ, विसज्जित्ता एगसाडियं उत्त-
रासंगं करेइ, करित्ता अंजलिमउलियहत्थे जेणेव समणे भगवं-
महावीरे, तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं
महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, करित्ता, तिकखु-
त्तो तिकखुत्तो जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ, तएणं
समणे भगवं महावीरे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तीसेय
महइमहालियाए इसिजाव धम्मकहा जाव परिसा पडिगया ।
तएणं से जमाली खत्तियकुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स
अंतिए धम्मं सोच्चा, निसम्म हट्ट जाव उट्ठाए उट्ठेइ, उट्ठाए
उट्ठित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो जाव नमंसित्ता एवं
वयासी--सदहामि णं भंते ! निग्गंथं पावयणं, पत्तियामि णं भंते !
निग्गंथं पावयणं रोएमि णं भंते ! निग्गंथं पावयणं अब्भुट्ठेमि
णं भंते ! निग्गंथं पावयणं एवमेयं भंते ! तहमेयं भंते ! अवि-
तहमेयं भंते ! असंदिच्चमेयं भंते ! जाव से जहेयं तुब्भे वदह,
जं नवरं देवाणुप्पिया ! अम्मापियरो आपुच्छामि, तए णं अहं
देवाणुप्पियाणं अंतियं मुंडे अवित्ता अगाराओ अणगारियं पव-
यामि, अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा पडिबंभं करेह ॥ सू० ४ ॥

छाया—तस्य खलु ब्राह्मण कुण्डग्रामस्य नगरस्य पश्चिमे अत्र खलु क्षत्रिय-
 कुण्डग्रामं नाम नगरम् आसीत्, वर्णकः तत्र खलु क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे जमालि-
 न्नाम क्षत्रियकुमारः परिव्रजति आढ्यः, दीप्तः यावत् अपरिभूतः, उपरि-
 प्रासादवरगतः स्फुटद्भिः, मृदङ्गमस्तकैः, द्वात्रिंशद्वैदः नाटकैः नानाविधवर-
 तरुणीसंप्रवर्तितैः उपनृत्यमानः उपनृत्यमानः, उपगीयमानः उपगीयमानः
 उपलाल्यमानः उपलाल्यमानः, प्राट्ट-वर्षारात्र-शरद्वेमन्तशिशिरवसन्तग्रीष्मपर्यन्तान्
 पडपि ऋतून् यथाविमर्शेन मानयन् मानयन् कालं गालयन् इष्टान् शब्दस्पर्श-
 रसरूपगन्धान् पञ्चविधान् मानुष्यान् कामभोगान् प्रत्यनुभवन् विहरति । ततः
 खलु क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे शृङ्गाटकत्रिकचतुष्कचत्वर यावत् बहुजन शब्द
 इतिवा यथा औपपातिके यावत् एवं प्रज्ञापयति, एवं प्ररूपयति एवं खलु देवानु-
 प्रियाः ! श्रमणो भगवान् महावीरः आदिकरो यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मण-
 कुण्डग्रामस्य नगरस्य बहिः बहुशालकं चैत्यं यथाप्रतिरूपं यावत् विहरति, तत्
 महाफलं देवानुप्रियाः तथारूपाणाम् अर्हतां भवतां यथा औपपातिके यावत्
 एकाभिमुखाः क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यं मध्येन निर्गच्छन्ति, निर्गत्य
 यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं यत्रैव बहुशालकं चैत्यम् एवं यथा औपपातिके
 यावत् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमा-
 रस्य तं महान्तं जनशब्दं वा यावत्-जनसन्निपातं वा शृण्वतो वा पश्यतो वा अय-
 मेतद्रूप आध्यात्मिको यावत् समुदपद्यत-किं खलु अद्य क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे
 इन्द्रमहो वा, स्कन्दमहो वा, मुकुन्दमहो वा, नागमहो वा, यक्षमहो वा, भूत-
 महो वा, कूपमहो वा, तडागमहो वा, नदीमहो वा, हृदमहो वा, पर्वतमहो वा, वृक्ष-
 महो वा, चैत्यमहो वा, स्तूपमहो वा, यत्र खलु एते बहवः उग्राः, भोगा, राजन्याः,
 इक्ष्वाकूः ज्ञाताः, कौरवाः, क्षत्रियाः, क्षत्रियपुत्राः, भटाः भटपुत्राः, यथा औप-
 पातिके यावत् सार्थवाहप्रभृतयः, स्नाताः, कृतबलिकूर्माणो यथा औपपातिके
 यावत् निर्गच्छन्ति, एवं जमालिः संप्रेक्षते, एवं संप्रेक्ष्य कञ्चुकिपुरुषं शब्दयति,
 कञ्चुकिपुरुषं शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-किं खलु देवानुप्रिय ? अद्य क्षत्रियकु-
 ण्डग्रामे नगरे इन्द्रमहो वा, यावत् निर्गच्छन्ति ? ततः खलु स कञ्चुकिपुरुषो
 जमालिना क्षत्रियकुमारेण एवमुक्तः सन् हृष्टतुष्टः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य
 आगमनगृहीतविनिश्चयः करतलयावत् कृत्वा जमालिं क्षत्रियकुमारं जयेन विज-
 येन वर्द्धापयति, वर्द्धापयित्वा एवम् अवादीत्-नो खलु देवानुप्रिय ! अद्य क्षत्रिय-
 कुण्डग्रामे नगरे इन्द्रमहो वा, यावत् निर्गच्छन्ति, एवं खलु देवानुप्रिय ! अद्य
 श्रमणो भगवान् महावीरो यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य

बहिः बहुशालकं चैत्यम् यथाप्रतिष्ठम् अवग्रहं यावत् विहरति, ततः खलु एते
वश्यः उग्राः भोगाः यावत् अप्येकके चन्दनं वर्तयितुं यावत् निर्गच्छन्ति । ततः
खलु सः जमालिः क्षत्रियकुमारः कञ्चुकिपुरुरस्य अन्तिके एतमर्थं श्रुत्वा निशम्य
हृष्टपुष्टः कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवा-
नुमियाः ! चातुर्घण्टम् अश्वरथं युक्तमेव उपस्थापयन्, उपस्था-
प्य मम एतामात्मिन् प्रत्यर्पयत । ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालिना क्षत्रि-
यकुमारेण एवमुक्ताः सन्तो यावत् प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु जमालिः क्षत्रियकुमारो
यत्रैव मज्जनगृहं तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य स्नानः कृत्वलिकर्मा यथा औप-
पातिके पर्यद्दर्शनस्तथा धणितव्यः यावत् चन्दनविलम्बगात्र शरीरः सर्वालङ्कार
विभूषितो मज्जनगृहात् प्रतेनिष्कामति, प्रतिनिष्क्रम्य यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला,
यत्रैव चातुर्घण्टोऽश्वरथस्तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य चातुर्घण्टम् अश्वरथम् आरो-
हति आरुह्य सकोरण्टमालयदाम्ना छत्रेण ध्रियमाणेन महाभटचटकरपटकर
चन्दपरिक्षिप्तः क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन निर्गच्छति, निर्गम्य यत्रैव
ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं यत्रैव बहुशालकं चैत्यं, तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तुरगं
निष्ठ्वाति, निष्ठ्वा रथं स्थापयति, स्थापयित्वा रथात् प्रत्यवरोहति, प्रत्यवरुह्य
पुष्पताम्बूलायुधादिकम् उपानहौच विसृजति, विसृज्य एकशटिकम् उत्तरासङ्गं करोति,
कुत्वा अञ्जलिमुकुलितहस्तो यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति,
उपागम्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वः आदक्षिणपदक्षिणं करोति, कृत्वा
यावत् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरो
जमालेः क्षत्रियकुमारस्य तस्यां च महातिमहत्याम् ऋषियावत् धर्मकथा यावत्
पर्यत् प्रतिगता । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः श्रमणस्य भगवतो महावी-
रस्य अन्तिके धर्मं श्रुत्वा निशम्य हृष्टो यावत् उत्थया उत्तिष्ठति, उत्थया उत्थाय
श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वो यावत् नमस्यित्वा एवमवादीत्-श्रद्धधामि खलु
भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्, प्रत्येहि खलु भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्, रोचयामि
खलु भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्, अभ्युत्तिष्ठामि खलु भदन्त ! निर्ग्रन्थं प्रवचनम्,
एवमेतत् भदन्त ! तथैव भदन्त ! अविद्यमेतत् भदन्त ! असंदिग्धमेतत् भदन्त !
यावत् तत् यूयं वदथ, यत् नवरं देवानुमिया ! मातापितरौ आपृच्छामि, ततः
खलु अहं देवानुमियागाम् अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात् अनगारितां प्रव्रजामि,
यथासुखं देवानुमिय । मा प्रतिवन्द्यं कुरु ॥सू० ४॥

टीका—पूर्वम् ऋषभदत्तचरितं कथितम् । य एतादृशो भगवद्वचने श्रद्धा-
वान् न भवति स निहवतां प्रप्नोति इति प्रसङ्गात् जमालिनिहवक्तव्यतामाह—
' तस्स णं ' इत्यादि । ' तस्स णं माहणकुंडगामस्स नयरस्स पच्चत्थिमेणं,
एत्थ णं खत्तियकुण्डगामे नाम नयरे होत्था वण्णओ ' तस्य खलु पूर्वोक्तस्य
ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य पश्चिमे पश्चिमदिग्भागे अत्र खलु क्षत्रियकुण्डग्रामं
नाम नगरमासीत्, वर्णकः, अस्य वर्णनम् औपपातिकोक्तचम्पानगरीवर्णनवदेव
बोधयम्, ' तत्थ णं खत्तियकुण्डगामे नयरे जमाली नामं खत्तियकुमारे परि-
वसइ ' तत्र खलु क्षत्रियकुण्डग्रामेनगरे जमालिनाम क्षत्रियकुमारः परिवसति,

जमालि वक्तव्यता—

' तस्स णं माहणकुंडगामस्स ' इत्यादि ।

टीकार्थ—पहिले ऋषभदत्तका चरित्र कहकर सूत्रकारने इस सूत्र
द्वारा यह कहा है, कि जो भगवाण्के वचनमें ऐसी श्रद्धावाला नहीं
होता है—वह निहवताको प्राप्त कर लेता है, इसी प्रसङ्गको लेकर उन्होंने
यहाँ जमालि निहवकी वक्तव्यता प्रकटकी है—' तस्स णं माहणकुंड-
गामस्स नयरस्स पच्चत्थिमेणं एत्थ णं खत्तियकुंडगामे नामं नयरे
होत्था वण्णओ ' उस पूर्वोक्त ब्राह्मण कुण्डग्राम नगरके पश्चिमदिग्भा-
गमें क्षत्रियकुण्डग्रामका नगर था औपपातिक सूत्रमें जैसा वर्णन चम्पा-
नगरीका किया गया है—वैसाही वर्णन इस नगरका जानना चाहिये ।
' तत्थ णं खत्तियकुंडगामे नयरे जमालि नामं खत्तियकुमारे पडिवसइ'
उस क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरमें जमाली नामका क्षत्रियकुमार रहता था.

जमालि वक्तव्यता—

“ तस्स णं माहणकुंडगामस्स ” इत्यादि—

टीकार्थ—निग्रन्थ प्रवचनमां श्रद्धा राणीने निर्वाणु पाभनार ऋषभदत्तनी
वात करीने डवे सूत्रकार आ सूत्र द्वारा ओ वात प्रकट करे छे के ने भाणुस
भगवाननां वचनोमां ओवी श्रद्धा राणतो नथी, ते निहवता प्राप्त करे छे.
ते वातनुं प्रतिपादन करवा भाटे अडो जमालि निहवनी वक्तव्यता आप-
वामां आवेल छे—“ तस्स णं माहणकुंडगामस्स नयरस्स पच्चत्थिमेणं एत्थ णं
खत्तियकुंडगामे नामं नयरे होत्था वण्णओ ” पूर्वोक्त ब्राह्मणकुंडग्राम नामना
नगरनी पश्चिम दिशामां क्षत्रियकुंडग्राम नामनुं नगर डतुं. तेनुं वणुंन औप-
पातिक सूत्रमां वणुंवेदी य पा नगरीना वणुंन प्रमाणे समजुं. “ तत्थ णं
खत्तियकुंडगामे नयरे जमालि नामं खत्तियकुमारे पडिवसइ ” ते क्षत्रियकुंड

‘ અહુ, દિત્તે, જાવ અપરિભૂષ ’ આઢ્યઃ દીપ્તઃ યાવદ્ અપરિભૂતઃ, તત્ર અઢ્યઃ સમૃદ્ધઃ, દીપ્તઃ તેજસ્વી દૃપ્તો દર્પવાન્ વા, યાવત્=યાવચ્છન્દેન વિસ્તીર્ણવિપુલે-ત્યારભ્ય ‘ વહુજનસ્ય ’ ઇતિ પર્યન્તં સંપ્રાહ્યમ્ તથા ચ વિસ્તીર્ણવિપુલભવનશય-નાસનયાનવાહનાકીર્ણઃ, વહુધનવહુજાતરૂપરજતઃ આયોગપ્રયોગસંપ્રયુક્તઃ વિચ્છર્દિતવિપુલભક્તપાનઃ વહુદાસીદાસગોમહિષગવેલકપ્રભૂતઃ વહુજનસ્ય અપરિભૂતઃ । ઇષાં પદાનાં વિાતરતો વ્યાખ્યા ઉપાસકદશાઙ્ગસ્ય મન્કૃતાયામગાર-ધર્મસંજીવનીવ્યાખ્યાયામ્ આનન્દગાથાપતિવર્ણને વિલોકનીયેતિ । ‘ ઉર્ષિ-પાસાયવરગણ ’ ઉપરિપ્રાસાદવરગતઃ ‘ ફુટ્ટમાણેર્દિ મુઙ્ગમત્થર્ણિ વત્તીસઙ્ગ વદ્ધેર્દિ નાહર્ણિ ’ ણાણાવિઠ્ઠવરતરૂણીસંપત્તેર્દિ ’ સ્ફુટઙ્ગિઃ અતિરમસા સ્ફાલ-

યહ ‘ અહુ, દિત્તે જાવ અપરિભૂષ ’ આઢ્ય થા-સમૃદ્ધ થા, દીપ્ત-તેજસ્વી અથવા દૃષ્ટ-દર્પશાલી થા, સ્વધર્મોભિમાની થા, યાવત્ અપરિભૂત થા, યહાં યાવત્ શબ્દસે “ વિસ્તીર્ણ વિપુલ ” યહાંસે લેકર ‘ વહુસુજનસ્ય ’ યહાં તકકા પાઠ ગૃહીત હુઆ હૈ । તથા-‘ વિસ્તીર્ણવિપુલભવનશયનાસન-યાનવાહનાકીર્ણઃ વહુધનવહુજાતરૂપરજતઃ, આયોગપ્રયોગસંપ્રયુક્તઃ વિચ્છર્દિતવિપુલભક્તપાનઃ, વહુદાસીદાસગોમહિષગવેલકપ્રભૂતઃ, વહુજનસ્ય અપરિભૂતઃ ”

‘ હસ પાઠકે પદોંકી વિસ્તૃત વ્યાખ્યા ઉપાસક-દશાઙ્ગકે ડપર મેરે દ્વારા લિખી ગઈ અગારસંજીવની વ્યાખ્યામેં જો કિ આનન્દ ગાથાપતિકે વર્ણનમેં આઈ હૈ, દેખ લેના ચાહિયે । ‘ ઉર્ષિ પાસાયવરગણ ’ યહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ અપને પ્રાસાદમેંહી રહતા થા-વહીં ભવનકે ડપર ડસને ઇક નાટ્યશાલા બના રહી

નગરમાં જમાલિ નામનો ક્ષત્રિયકુમાર રહેતો હતો. “ અહુ, દિત્તે જાવ અપરિભૂષ ” તે આઢ્ય (સમૃદ્ધ) હતો, દીપ્ત (તેજસ્વી) હતો. અથવા દૃષ્ટ (દર્પશાળી) હતો. અને કોઈ તેને પરાજિત કરવાને સમર્થ ન હતું. અહીં “ જાવ (યાવત્) ” પદ દ્વારા “ વિસ્તીર્ણવિપુલ ” થી લઇને “ વહુજનસ્ય ” સુધીનો સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કરવામાં આવ્યો છે. તથા “ વિસ્તીર્ણવિપુલભવન-શયનાસનયાનવાહનાકીર્ણઃ વહુધનવહુજાતરૂપરજતઃ, આયોગપ્રયોગસંપ્રયુક્તઃ, વિચ્છર્દિતવિપુલભક્તપાનઃ, વહુદાસીદાસગોમહિષગવેલકપ્રભૂતઃ વહુજનસ્ય અપરિભૂતઃ ” આ સૂત્રપાઠમાં આવતાં પદોની વ્યાખ્યા સમજવા માટે ઉપાસક દશાંગની મારા દ્વારા લખાયેલ અગારસંજીવની વ્યાખ્યા કે જે આનન્દ ગાથાપતિના વર્ણનમાં આપવામાં આવેલ છે, તે વાંચી લેવી. “ ઉર્ષિ પાસાય-વરગણ ” ઇત્યાદિ. તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ તેના મહેલમાં રહેતો હતો-તે લાગ્યેજ મહેલમાંથી બહાર નીકળતો. પોતાના ભવનની ઉપર તેણે એક નાટ્ય-

નાદ્ વિદલદ્ધિરિવ મૃદદ્ગમસ્તકૈઃ મૃદદ્ગાનાં માર્દલાનાં મસ્તકાનોવ મસ્તકાનિ
 ઉપરિભાગા સ્તૈ વાદ્યમાનૈ સ્તિત્યર્થઃ દ્વાત્રિશતા અભિનેનચ્ચપકારૈઃ પાત્રૈર્વા વદ્ધાનિ
 દ્વાત્રિશદ્ધાનિ તૈઃ નાટકૈઃ, નાનાવિધવાતરુણીમંપવર્તિતૈઃ. અનેકવિધશ્રેષ્ઠ
 યુવતિભિઃ સમ્પાદિતૈઃ ‘ઉવનચ્ચિવજ્જમાણે ઉવનચ્ચિવજ્જમાણે’ ઉપવૃત્ત્યમાનઃ
 ઉપવૃત્ત્યમાનઃ, તમુપાશ્રિત્ય નર્તનાન્. ‘ઉવગિજ્જમાણે ઉવગિજ્જમાણે’ ઉપગીય-
 માનઃ ઉપગીયમાનઃ, તદ્ગુણગાનાત્ ‘ઉવલાલિજ્જમાણે ઉવલાલિજ્જમાણે’ ઉપ-
 લાલ્યમાનઃ ઉપલાલ્યમાનઃ. ઈપ્પિતાર્થસમ્પાદનાત્ પરમરનેદાચ્ચ ‘પાઉસવાસા-
 રત્તસરદહેમંતસિસિરવસતગિમ્હપજ્જંતે છપ્પિઉક્ર’ પ્રાવૃદ્ શ્રાવણાદિઃ સપ્ત
 વર્ષારાત્રઃ, શરત્ અશ્વયુજાદિઃ, હેમન્તો માર્ગશીર્ષાદિઃ, શિશિરો માઘાદિઃ, વસન્તઃ
 ચૈત્રાદિઃ ગ્રીષ્મો જ્યેષ્ઠાદિઃ, તત્થ પ્રવૃદ્ ચાસો વર્ષારાત્રશ્ચ, શરત્ત્વ, હેમન્તશ્ચ, શિશિરશ્ચ
 વસન્તશ્ચેતિ પ્રાવૃદ્ વર્ષારાત્રશરદ્દેમન્તશિશિરવસન્તાસ્તે ચ તે ગ્રીષ્મપર્યન્તાશ્ચેતિ કર્મધા-
 રયે કૃત્તેસ્તસ્તાન્ પડાપે ઋતૂન્ ‘જહાગિભવેજં માણમાણે માણમાણે કાલં કાલે-
 થી. ઉત્તમે ૩૨ પ્રકારકે નાટક હુઆ કરતે થે, અર્થાત્
 ૩૨ પ્રકારકે અભિનય કરને યોગ્ય વિષય યા તો ઉત્તમે નાટકકે રૂપમે
 દિશાયે જાતે થે, યા ૩૨ પાત્ર ઉત્ત નાટ્યશાલામે કામ કરતે થે, હિસ-
 લિયે ૩૨ પ્રકારકે નાટક હિસ રૂપસે યહાં કહા ગયાહૈ. હન નાટકોમે મૃદંગ
 બડે જોર ૨ સે વજા કરતે થે. હન નાટકોકે કરનેવાલી સુન્દર ૨ અનેક
 પ્રકારકી શ્રેષ્ઠ તરુણ યુવતિયાં થીં. હનકો લક્ષ્ય કરકે નર્તકલોગ
 નાચતે થે, ઓર હનકે (જમાલીકે) ગુણગાન કરતે થે, ‘પાઉસવાસારત્ત૦’
 પ્રાવૃદ્-સાવન આદિરૂપ વર્ષાકાલ, કુવાર આદિરૂપ શરત્કાલ, માર્ગ-
 શીર્ષ આદિરૂપ હેમન્તકાલ, માઘાદિરૂપ શિશિરકાલ, ચૈત્રાદિરૂપ વસન્ત-
 કાલ ઓર જ્યેષ્ઠાદિરૂપ ગ્રીષ્મકાલ હન ૬ કાલરૂપ ૬ ઋતુઓકે યહ
 સવ પ્રકારસે યથાવિભવ સુખ ભોગા કરતા થા. કિસી ખી પદાર્થકા

‘શાળા બનાવી હતી તેમાં ૩૨ પ્રકરના નાટકો ભજવાતા હતાં. એટલે કે
 ૩૨ પ્રકરના અભિનય કરવા યોગ્ય વિષય કાં તો તેમાં નાટક રૂપે દેખાડવામાં
 આવતા હતા અથવા તો ૩૨ પાત્ર તે નાટકશાળામાં કામ કરતાં હતા. તે
 કારણે જ અહીં “અત્રીમ પ્રકરનાં નાટકો” આ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે.
 તે નાટકોમાં ઘણાં જ ભેરથી મૃદંગો વાગ્યા કરતાં હતાં, અને અનેક સુન્દર
 તરુણીઓ તે નાટકો ભજવતી હતી. તેની સામે નર્તકો નૃત્ય કરતા હતા
 અને ગાયકો તેના ગુણગાન ગાયા કરતા હતાં. “પાઉસવાસારત્ત૦” પ્રાવૃદ્
 (શ્રાવણ આદિ વર્ષાકાળ) શરદઋતુ, હેમન્તઋતુ, શિશિર, વસન્ત અને ગ્રીષ્મ,
 આ છએ ઋતુઓના સંધના પ્રકરના સુખનો તે પોતાના વૈભવ પ્રમાણે અનુ

માણે ' યથા વિભવેન વિભવાનુસારં માનયન્ માનયન્ તદનુભાવમનુભવન્ કાલં ગાલયન્ અતિવાહ્યન્ યાપયન્ इत्यर्थः ' इद्वे सद्वरिसरसख्वगधे पंचविहे माणुस्सए कामभोगे पच्चणुम्भवमाणे विहरइ ' इष्टान् ईप्सितान् शब्दस्पर्शरसरूपगन्धान् पञ्चविधान् માનુષ્યકાન્ મનુષ્યયોગ્યાન્ કામભોગાન્ પ્રત્યનુભવન્ વિહરતિ-તિષ્ઠતિ, ' તएणं खत्तियकुंडगामे नगरे सिंघाडगतियचउक्कचच्चर जाव बहुजणसदेइ वा जहा उववाइए जाव एवं पन्नवेइ, एवं परूवेइ ' તતઃ खलु क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे शृङ्गाटके शृङ्गाटकफलाकारे मार्गविशेषे, त्रिके त्रयाणां અભાવ ઉસકે પાસ નહીં થા. એમા વહ પુણ્યશાલી થા. મનુષ્યકે લિયે અપને જીવનમેં જો કુલ મનોજ્ઞ પચેન્દ્રિયોંકે વિષય ભોગનેકો ચાહિયે-વે સબ ઉસકે પાસ ઉપસ્થિત રહા કરતે થે. હસતરહ યહ ઈપ્સિત શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ ઔર ગંધ આદિ પાંચ પ્રકારકે કામભોગોંકો ભોગતા હુઆ અપના સમય વ્યતીત કર રહા થા, કિ હતનેમેં ઉસને ક્ષત્રિય-કુણ્ડગ્રામ નગરકે શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક આદિ માર્ગોં પર શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકે આગમનની વાતકો કરનેવાલે લોગોંને સુના કિ બ્રાહ્મણ-કુણ્ડગ્રામનગરકે બાહર બહુશાલક ઉદ્યાનમેં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પધારે હુએ હૈં. અવ હસી સંબંધમેં જો સૂત્રપાઠ આયા હૈ, ઉસકી વ્યાખ્યા હસ પ્રકારસે હૈ- ' તएणं खत्तियकुंडगामे नगरे सिंघाडगतियचउक्कचच्चर जाव बहुजणसदेइ वा जहा उववाइए जाव एवं पन्नवेइ, एवं परूवेइ ' સિંઘાડેકે આકાર જૈસા જો માર્ગ હોતા હૈ, ઉસકા નામ શૃંગા-

લવ કરતો હતો. તે એવો પુણ્યશાલી હતો કે કોઈ પણ વસ્તુનો તેની પાસે અભાવ ન હતો. પાંચે ઇન્દ્રિયો દ્વારા જે જે વિષયો મનુષ્યોને લોગવવા ગમે છે તે સઘળા વિષયો તેની પાસે ઉપસ્થિત જ રહેતા હતા. આ રીતે ઇચ્છિત શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ અને ગંધ આદિ પાંચ પ્રકારના કામલોગોને લોગવતો થકો તે પોતાનો કાળ સુખશાન્તિપૂર્વક વ્યતીત કરતો હતો.

એક દિવસ તેણે ક્ષત્રિયકુંડ ગ્રામ નગરના શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક આદિ માર્ગો પર શ્રમણ લગવાન મહાવીરના આગમનની વાત કરતા લોકોના સુખેથી સાભળ્યું કે બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ નગરની બહાર આવેલા બહુશાલક ઉદ્યાનમાં શ્રમણ લગવાન મહાવીર પધાર્યા છે. આ વિષયને અનુલક્ષીને જે સૂત્રપાઠ આપવામાં આવ્યો છે તે સૂત્રપાઠ તથા તેમાં વપરાયેલાં પદોની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે છે—
“ તएणं खत्तियकुंडगामे नगरे सिंघाडगतियचउक्कचच्चर जाव बहुजणसदेइ वा जहा उववाइए जाव एवं पन्नवेइ, एवं परूवेइ ” શિંગોડાના આકારના

માર્ગાણાં સમાહારે ત્રિકે, ચતુષ્કે ચતુર્માર્ગસમાહારે एवं ચત્વરે યાવત્ ચતુર્મુલ-
મહાપથપથેષુ અનેકમાર્ગેષુ વહુજનશબ્દ इतिવા, યત્ર શૃંગાટકાદૌ વહૂનાં જનાનાં
શબ્દસ્તત્ર વહુજનોઽન્યોન્યસ્ય એવમારુથાતિ इति વાક્યાર્થઃ, તત્ર ચ વહુજનશબ્દઃ
પરસ્પરાલાપાદિરૂપઃ, इति શબ્દો વાક્યાલંકારે, વા શબ્દો વિકલ્પે, યથા ઔપ-
પાતિકે સૂત્રે યાવત્ જનવ્યૂહइति વા, જનવોલ इतिવા, જનકલકલ इति વા,
જનોર્મિરિતિવા, જનોન્કલિકા इतिવા, જન સન્નિપાત इतिવા, વહુજનઃ અન્યોન્યસ્ય

ટકા હૈ, ત્રીન રાસ્તે જહાં પર મિલતે હૈ, ઉસ માર્ગકા નામ ત્રિક હૈ,
ચાર રાસ્તે આકર જહાં પર મિલતે હૈ, એસે માર્ગકા નામ ચતુષ્ક હૈ.
ચૌપાલકા નામ ચત્વર હૈ । યહાં પર “ યાવત્ ” શબ્દસે “ ચતુર્મુલમહા-
પથપથેષુ ” ચતુર્મુલ, મહાપથ ઔર પથ इन मार्गोंका ग्रहण किया है ।
પરસ્પરમેં આલાપ કરનેવાલે મનુષ્યોંકે જો શબ્દ હૈ વે વહુજન શબ્દસે
યહાં ગૃહીત હુઅ હૈ । “ इति ” શબ્દ યહાં વાક્યાલંકારમેં પ્રયુક્ત હુઆ
હૈ । તથા “ વા ” શબ્દ વિકલ્પાર્થમેં હૈ, ઔપપાતિક સૂત્રમેંજો इस विष-
यमें वर्णन आया है, वह इस प्रकारसे है—जन समूहका नाम जनव्यूह,
जनोँकी अव्यक्त ध्वनिका नाम जनवोल, वचन विभाग जिसमें मालूम
પડે ઉસકા નામ જન કલકલ, આપસમેં જહાં તક દૂસરેસે ટકારાના
હો જાવે એસી બીડકા નામ જનોર્મિ, મનુષ્યોંકે છોટે સમુદાયકા નામ
जनउत्कलिका, દૂસરે દૂસરે સ્થાનોસે આયે હુઅ મનુષ્યોંકા એકત્ર
હોના इसका नाम जन सन्निपात है । सामान्य रूपसे कथन करना इसका

માર્ગને શૃંગાટક કહે છે. જ્યા ત્રણ રસ્તા મળે છે તે જગ્યાને ત્રિક કહે છે.
જ્યા ચાર રસ્તા આવીને મળે છે તે માર્ગને ચતુષ્ક કહે છે. ચોકને ચત્વર
કહે છે અહીં “ યાવત્ ” પદથી “ ચતુર્મુલમહાપથપથેષુ ” મહાપથ અને
પથ, આ માર્ગોને શ્રદ્ધા કરવામાં આવ્યા છે. પરસ્પરની સાથે વાતચીત કર
નારા મનુષ્યોના અવાજને અહીં “ જનવ્યૂહ શબ્દ ” પદ દ્વારા શ્રદ્ધા કરવામાં
આવેલ છે “ इति ” પદ અહીં વાક્યાલંકાર રૂપે વપરાયું છે, તથા “ વા ”
પદ વિકલ્પાર્થે વપરાયું છે. આ વિષયને અનુલક્ષીને ઔપપાતિક સૂત્રમાં જે
વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે નીચે પ્રમાણે છે—

જનમમૂહ એટલે જનવ્યૂહ, લોકોના અવ્યક્ત ધ્વનિનું નામ જનવોલ,
જેમાં વચનવિભાગ માલુમ પડે એવા ધ્વનિનું નામ જનકલકલ, જ્યાં એક
બીજા સાથે અગાધ જવાય એવી ભીડનું નામ જનોર્મિ, મનુષ્યના નાના
સમુદાયનું નામ ઉત્કલિકા અને જુદે જુદે સ્થાનેથી આવીને એકઠા થયેલા
લોકોના સમૂહને જનસન્નિપાત કહે છે. પ્રતાપના એટલે કે સામાન્ય રૂપે કથન

અવમાખ્યાતિ, એવં ભાષતે, તત્ર જનવ્યૂહઃ-જનસમુદાયઃ વોલઃ-અવ્યક્તવર્ણો-
ધ્વનિઃ, કલકલઃ ઉપલભ્યમાનવચનવિભાગવિશેષઃ, ઝર્મિઃ સંવાધઃ, ઉત્કલિકા
લઘુતરઃ સમુદાયઃ, સન્નિપાતઃ-અપરાપરસ્થાનેશ્ચો જનાનામેકત્રમેલનમ્, અવમુ-
ક્તરીત્યા પ્રજ્ઞાપયતિ સામાન્યતઃ આખ્યાતિ, એવં પ્રરૂપયતિ વ્યક્તપર્યાયવચનતો
ભાષતે-કિં ભાષતે ? इत्याह-‘ एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगवं महावीरे
आइगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुण्डगामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए
चेइए अहापडिख्वं जाव विहरइ ’ एवं खलु भो देवानुप्पियाः ! श्रमणो भगवान्
महावीर-आदिकरो धर्मस्यादिकः यावत् सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य
नगरस्य बहिः बहुशालके चैत्ये यथाप्रतिरूपं योग्यम् अवग्रहम्=आज्ञाम् अवगृह्य
गृहीत्वा संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति=तिष्ठति, ‘ तं महप्फलं खलु

नाम प्रज्ञापना है, और विशेष रूपसे कथन करना इसका नाम
प्ररूपणा है । श्रृङ्गाटक आदि मार्गों पर मिलकर मनुष्योंने आपसमें
कया बातचीत की-इसके लिये ‘ एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगवं
महावीरे आइगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुण्डगामस्स नय-
रस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिख्वं जाव विहरइ ’ ऐसा सूत्र
कहा गया है-इसमें यह कहा है कि श्रृङ्गाटक आदि मार्गों पर खड़े
होकर अपार जनसमूहने आपसमें इस प्रकार बातचीत की कि हे देवा-
नुप्पियो ! सुनो तो सही-श्रमण भगवान् महावीर जो कि सर्वज्ञ सर्व-
दर्शी हैं, और धर्मतीर्थके आदिकर्ता हैं, ब्राह्मणकुण्डग्राम नगरके
बाहिर बहुशालक उद्यानमें यथाप्रतिरूप अवग्रह आज्ञाको लेकर ठहरे
हुए हैं । वहां वे आत्माको तप और संयमसे भावित कर रहे हैं । ‘ तं

કરવું અને પ્રરૂપણા એટલે વિશેષ રૂપે શ્રૃંગાટક આદિ માર્ગો પર એકઠાં થઈને
લોકો શી વાત કરતા હતા-“ एवं खलु देवाणुप्पिया ! समणे भगवं महावीरे
आइगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी माहणकुण्डगामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए
अहापडिख्वं जाव विहरइ ” श्रृङ्गाटक आदि मार्गों ઉપર ઊભા રહીને લોકો
આ પ્રમાણે વાતચીત કરતા હતા-

“ હે દેવાનુપ્પિયો ! જરા સાંભળો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર કે જે
સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી અને ધર્મતીર્થના આદિકર્તા છે, તેઓ બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ નગરની
બહાર આવેલા બહુશાલક ઉદ્યાનમાં યથાપ્રતિરૂપ (સાધુને યોગ્ય) અવગ્રહ
(આજ્ઞા-ભાગવાનની આજ્ઞા) લઈને વિરાજમાન થયા છે ત્યાં તેઓ આત્માને
તપ અને સંયમથી ભાવિત કરી રહ્યાં છે.

દેવાણુપિયા ! તદ્દારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં જહા ઉવવાહ્ણ જાવ ઇગામિ-
મુહા સ્વત્તિયકુંહગ્ગામં નયરં મજ્ઞં મજ્જેણં નિગ્ગચ્છંતિ ' મો દેવાણુપિયા ! તત્ત
મહાફલં સ્વલુ ભવતિ તથારૂપાણામ્ અર્હતાં ભવતાં યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્થે' ઽપ્તિ-
શત્તમસુત્રે યાવત્-યદા નામગોત્રસ્યાપિ શ્રવણતયા, તદા કિમુત વક્તવ્યં પુનરભિ-
ગમનવ-દનનમસ્કરણપ્રતિપચ્છનપર્યુપાસનયા ? યદા એકસ્યાપિ આર્યસ્ય
સુવચનસ્ય શબ્દમાત્રસ્ય શ્રવણતયા મહાફલં ભવતિ તદા કિમુત વક્તવ્યં પુનર્વિપુ-
લસ્ય સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રસ્વપસ્ય અર્થમ્ ય ગ્રહણતયા, તદ્ગચ્છામો દેવાણુપિયા !
શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં વન્દામહે નમસ્યામઃ, ઇત્યાદિ પ્રતિપાદિતં તથૈવાત્રાપિ

મહાફલં સ્વલુ દેવાણુપિયા ! તદ્દારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં જહા
ઉવવાહ્ણ જાવ ઇગામિમુહા સ્વત્તિયકુંહગ્ગામં નયરં મજ્ઞં મજ્જેણં
નિગ્ગચ્છંતિ ' તો હે દેવાણુપિયો ! તથારૂપ અર્હન્ત ભગવન્તોંકે જબ નામ
ઔર ગોત્રકે શ્રવણસે જીવોંકો જૈસા કિ ઔપપાતિક સૂત્રમેં પૂર્વાર્થમેં
૩૮ વેં સૂત્રમેં કહા ગયા હૈ, કિ મહાફલ પ્રાપ્ત હોતા હૈ, તો ફિર ઉનકે
સમક્ષ જાના, ઉનકો વન્દના કરના, ઉન્હેં નમસ્કાર કરના-ઉનસે પ્રશ્ન
પૂછના ઔર ઉનકી પર્યુપાસના કરના, હસસે કિતના મહાન ફલ પ્રાપ્ત
ન હોગા-જબ એક આર્ય એવં ધાર્મિક સુવચનકે શ્રવણસે જીવ મહાફલ
પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ, તો ફિર વિપુલ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ઔર સમ્ય-
ક્ચારિત્રરૂપ અર્થકે ગ્રહણસે હોનેવાલે મહાન ફલકે લાભમેં કયા કહા
જા સકતા હૈ-વહ તો અનિર્વચનીય હૈ. હસલિયે ચલે ઔર હે દેવાણુ-
પિયોં ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વન્દના કરે, ઉન્હેં નમન કરે-

“ તં મહાફલં દેવાણુપિયા ! તદ્દારૂવાણં અરહંતાણં ભગવંતાણં જહા
ઉવવાહ્ણ જાવ ઇગામિમુહા સ્વત્તિયકુંહગ્ગામં નયરં મજ્ઞં મજ્જેણં નિગ્ગચ્છંતિ ”
હે દેવ નુપ્રિયો ! જો એવા અર્હન્ત ભગવાનના નામ અને ગોત્રના શ્રવણ માત્રથી
મહાફલની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ કહ્યું છે, તો તેમને વન્દના કરવાથી, તેમને
પ્રશ્ન પૂછવાથી અને તેમની પર્યુપાસના કરવાથી, તેમને પ્રશ્ન પૂછવાથી અને
તેમની પર્યુપાસના કરવાથી પ્રાપ્ત થતા ફળની તો વાત જ શી કરવી ! જો
એક આર્ય અને ધાર્મિક સુવચનના શ્રવણથી જીવને મહાફલથી પ્રાપ્તિ થાય
છે, તો વિપુલ સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ ચારિત્ર્ય અર્થને ગ્રહણ
કરવાથી પ્રાપ્ત થતા ફળની તો વાત જ શી કરવી ! તે તો અનિર્વચનીય છે,
તેનું તો વર્ણન કરી શકાય તેમ નથી. તો હે દેવાણુપ્રિયો ! ચાલો આપણે
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે જઈએ અને તેમને વન્દણા કરીએ. ઇત્યાદિ

પ્રતિપત્તવ્યમ્ । એકદિશમ્ એકામિમુખાઃ—એકદિશામિમુખાઃ સન્તઃ જનાઃ ક્ષત્રિય-
કુંડગ્રામસ્ય નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગચ્છન્તિ, ' નિર્ગચ્છન્તિ ' જેણેવ માહ્ણ-
કુંડગામે નયરે જેણેવ બહુસાલણ ચેહણ એવ જહા ઉવવાહણ જાવ તિવિહાણ પજ્જુ
વાસણાણ પજ્જુવાસંતિ ' ક્ષત્રિયકુંડગ્રામનગરાત્ નિર્ગત્ય યત્રૈવ બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ-
નગરમાસીત્ યત્રૈવ બહુશાલકં ચેત્યમાસીત્ — તસ્મિન્નેવ
સ્થાને એવં પૂર્વરીત્યા યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધે અષ્ટત્રિશત્તમે
સૂત્રે યાવત્ ઉપાગચ્છન્તિ, ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્ત મહાવીરં વન્દન્તે નમસ્યન્તિ,
વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા ત્રિવિધયા પર્યુપાસનયા પર્યુપાસતે । ' તણં તસ્સ જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્સ તં મહયા જણસદ્દે વા જાવ જણસન્નિવાયં વા સુણમાણસ્સ વા

હત્યાદિ રૂપસં ઔપપાતિક સૂત્રમેં પૂર્વાર્ધમેં ૩૮ વે સૂત્રમેં કહા ગયા હૈં—
વૈસાહી કથન યહાં પર ભી લગા લેના ચાહિયે । હમ તરહસે વે સયકે
સવ મનુષ્ય આપસમેં વિચાર કર એક દિશાકી તરફ મુંહ કિયે હુણ
ક્ષત્રિય કુંડગ્રામ નગરકે ઠીક બીચોબીચસે હોકર નિકલે ' જેણેવ મા-
હ્ણકુંડગામે નયરે જેણેવ બહુસાલણ ચેહણ એવં જહા ઉવવાહણ જાવ
તિવિહાણ પજ્જુવાસણાણ પજ્જુવાસંતિ ' ઔર નિકલકર જહાં બ્રાહ્મણકુંડ-
ગ્રામ નગર થા, ઔર જહાં વહ બહુશાલક ચેત્ય ઉદ્યાન થા, વહાં પર આયે
ઔપપાતિક સૂત્રકે પૂર્વાર્ધકે ૩૮ વે સૂત્રકે અનુસાર વહાં આકર ડન્હોને
શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વન્દના કી, નમસ્કાર કિયા ઔર વન્દના
નમસ્કાર કર—ફિર ડન્હોને ડનકી ત્રિવિધ પર્યુપાસનાસે ઉપાસના કી ।
' તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ તં મહયા જણસદ્દં વા

જેવું કથન ઔપપાતિક સૂત્રના પૂર્વાર્ધના ૩૮ માં સૂત્રમાં કરવામાં આવ્યું છે,
તે કથન અહીં પણ થઈ જાય છે. તે બધા હોકા પરસ્પરની સાથે આ પ્રમાણે
વાતચીત કરતાં કરતાં એક દિશા તરફ (બ્રાહ્મણકુંડ નગર તરફ) મુખ કરીને
ક્ષત્રિયકુંડ નગરની બરાબર વચ્ચેવચ્ચે થઈને મહાવીર પ્રભુની પાસે જવાને
માટે ઉપડ્યા. “ જેણેવ માહ્ણકુંડગામે નયરે જેણેવ બહુસાલણ ચેહણ એવ જહા
ઉવવાહણ જાવ તિવિહાણ પજ્જુવાસણાણ પજ્જુવાસંતિ ” અને તેઓ જ્યાં બ્રાહ્મણ-
કુંડગ્રામ નગર હતું, “ જ્યાં બહુશાલક ચેત્ય હતું ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ત્યાં
જઈને તેમણે શું કયું ” તે ઔપપાતિક સૂત્રમાં ૩૮ માં સૂત્રમાં આ પ્રમાણે
બતાવ્યું છે—ત્યાં જઈને તેમણે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા કરી, તેમને
નમસ્કાર કર્યા વંદણા નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમની ત્રિવિધે (મન, વચન અને
કાયાથી) પર્યુપાસના કરી.

પાસમાણસ વા અયમેયારૂવે અજ્ઞતિથિજાવ સમુપ્પજિજ્ઞાતા ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય તં મહાન્તં જનશબ્દં વા યાવત્ જનબ્યૂહં વા, જનચોલં વા, જનકલકલં વા, જનોર્મિવા, જનોક્તાલિકાં વા, જનસન્નિપાતં વા, શૃણ્વતો વા, પશ્યતો વા અયં વક્ષ્યમાણઃ આધ્યાત્મિકઃ આત્મગતઃ આત્મશ્રિપ્તો યાવત્ ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ કલ્પિતઃ મનોગતઃ અવદ્ધિઃ પ્રકાશિતઃ સંકલ્પઃ તથા ચ આધ્યાત્મિકાઃ-આત્મગતઃ અહ્કુરિત ઇવ ૧ તદનુ ચિન્તિતઃ પુનઃ પુનઃ સ્મરણરૂપો વિચારો દ્વિપત્રિત ઇવ ૨। તતઃ કલ્પિતઃ-સપ્ત વ્યવસ્થા યુક્તઃ- 'ઇમમેવ કરિશ્યામિ ' ઇતિ કાર્યાકારેણ પરિણતો વિચારઃ પલ્લવિતઃ ૩ પ્રાર્થિતઃ સપ્ત ઇષ્ટરૂપેણ સ્વીકૃતઃ પુષ્પિત ઇવ ૪, મનોગતઃ સંકલ્પઃ-મનસિ દૃઢરૂપેણ નિશ્ચયઃ-

જાવ જનસન્નિવાયં વા સુખમાગસ વા પાસમાણસ વા અયમેયારૂવે અજ્ઞતિથિજાવ સમુપ્પજિજ્ઞાતા ' હસકે વાદ ઉસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઉસ મહાન્ જનશબ્દકો યાવત્-જનબ્યૂહકો, જનચોલકો, જન કલકલકો, જનોર્મિકો, જનોક્તાલિકાકો ઓર જનસન્નિપાતકો સુન કરકે ઓર દેવ કરકે યહ એસા આત્માશ્રિત યાવત્-ચિન્તિત, પ્રાર્થિત, કલ્પિત ઓર મનોગત વિશેષણોવાલા સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ-અહ્કુરિતકી તરહ વહ પ્રથમ આત્મગત હુઆ, હસ કારણ ઉસે આધ્યાત્મિક કહા ગયા હૈ-વાદમેં ઉસ સંકલ્પકો પુનઃ પુનઃ સ્મરણરૂપ હોનેસે દ્વિપત્રિત કી તરહ ચિન્તિત કહા ગયાહૈ, " અચ મૈં હસે હી કરુંગા " હસ પ્રકારકી વ્યવસ્થા-યુક્ત હોનેસે ઉસે પલ્લવિત હુએકી તરહ પલ્લવિત કહા ગયા હૈ। પ્રાર્થિત હસલિયે ઉસે કહા કિ-પુષ્પિત હુએ કી તરહ વહ ઇષ્ટરૂપસે સ્વીકૃત હુઆ ઓર મહોગત ઉસે હસલિયે કહા કિ વહ મનમેંહી દૃઢ રૂપસે

“ તપ્ત ણં તસ્ય જમાલિસ્ય ક્ષત્રિયકુમારસ્ય તં મહયા જનસહં વા જાવ જનસન્નિવાયં વા સુખમાગસ વા પાસમાણસ વા અયમેયારૂવે અજ્ઞતિથિજાવ સમુપ્પજિજ્ઞાતા ” પોતાના મહેલની પાસેથી પસાર થતાં લોકોના મહાન જનશબ્દને, જનબ્યૂહને, જનચોલને, જનકલકલને, જનોર્મિને, જનોક્તાલિકાને અને જનસન્નિપાતને (આ બધાં પદોનો અર્થ ઉપર સમજાવ્યો છે) સાંભળીને તથા નિહાળીને તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને આ પ્રકારનો આધ્યાત્મિક, ચિન્તિત પ્રાર્થિત, કલ્પિત અને મનોગત વિચાર આવ્યો.....

જેમ અંકુર પહેલાં જમીનમાં ઘૂસાયેલો રહે છે, તેમ આ વિચાર પ્રથમ આત્માની અંદર જ ઘૂસાયેલો રહ્યો તેથી તેને આધ્યાત્મિક કહ્યો છે. ત્યારબાદ તે સકલ્પ (વિચાર) હૃદયમાં ફરી ફરીને આવવા લાગ્યો તેથી દ્વિપત્રિતની જેમ તેને ચિન્તિત કહ્યો છે. “ હવે હું આ પ્રમાણે જ કરીશ, ” આ પ્રકારની

‘ઇત્યમેવ મયા કર્તવ્યમ્’ ઇતિ ત્રિચારઃ ફલિત ઇવ ૫) સમુદપયત-સમુત્પન્નઃ । તદેવાહ-‘કિં જં અજ્જ સ્વત્તિયકુહગામે નયરે ઇંદમહેહવા, સ્વંદમહેહવા, મુગુદમહેહવા, જાગમહેહવા, જક્કલમહેહવા, ભૂયમહેહવા, કૂવમહેહવા, તહાગ મહેહવા કિં સ્વલ્લુ અથ ક્ષત્રિયકુણ્ડગ્રામે નગરે ઇન્દ્રમહઃ-ઇન્દ્રોત્સવ ઇતિવા, સ્કન્દમહઃ કાર્તિકેયોત્સવઃ ઇતિ વા, મુકુન્દમહઃ-વાસુદેવ મહોત્સવ ઇતિ વા, નાગમહઃ-નાગમહોત્સવ ઇતિ વા, યક્ષમહઃ, યક્ષમહોત્સવ ઇતિ વા, ભૂતમહોત્સવ ઇતિ વા, કૂપમહોત્સવ ઇતિવા, તહાગમહોત્સવ ઇતિવા, ‘નર્દ મહેહવા, દહમહેહવા, પવ્વય મહેહવા, સ્વલ્લમહેહવા, ચેદ્દયમહેહવા, ધૂમમહેહવા,’ નદીમહોત્સવ ઇતિવા, હ્રદમહઃ-હ્રદમહોત્સવ ઇતિવા, પર્વતમહોત્સવ ઇતિવા, વૃક્ષમહોત્સવ ઇતિવા. ચૈત્ય મહઃ-ઉદ્યાનમહોત્સવ ઇતિવા, સ્તૂપમહોત્સવઃ ઇતિ વા વર્તેતે ? ‘જં જં એ વહવે

નિશ્ચિત રૂપમે રહા કિ મુજ્ઞે એસાહી કરના યોગ્ય હૈં । અતઃ ફલિત હુએકો તરહ ઉસે મનોગત કહ દિયા ગયા હૈ । કેમા સંકલ્પ હુઆ ઇસી બાતકો સૂત્રકાર કહતેહૈં-“કિં જં અજ્જ સ્વત્તિયકુહગામે નયરે ઇંદમહેહવા, સ્વંદમહેહવા, મુગુદમહેહવા જાગમહેહવા, જક્કલમહેહવા, ભૂયમહેહવા, કૂવમહેહવા, તહાગમહેહવા૦” કયા આજ ક્ષત્રિયકુણ્ડગ્રામ નગરમેં ઇન્દ્રોત્સવ હૈ ? યા કાર્તિકેયોત્સવ હૈ ? યા વાસુદેવોત્સવ હૈ ? યા નાગ મહોત્સવ હૈ ? યા યક્ષ મહોત્સવ હૈ ? યા ભૂત મહોત્સવ હૈ ? યા કૂપ-મહોત્સવ હૈ ? યા તાલાવ મહોત્સવ હૈ ? યા નદી મહોત્સવ હૈ ? યા હ્રદ-મહોત્સવ હૈ ? યા પર્વત મહોત્સવ હૈ ? યા વૃક્ષ મહોત્સવ હૈ ? યા ચૈત્ય મહોત્સવ હૈ ? યા ઉદ્યાન મહોત્સવ હૈ ? યા સ્તૂપ મહોત્સવ હૈ ? “જં જં

વ્યવસ્થાયુક્ત થવાથી તેને પદ્ધતિ થયેલી લતા સાથે સરખાવ્યો છે તે વિચારને પ્રયત્ન કહેવાનું કારણ એ છે કે પુખ્તયુક્ત થયેલી લતાની જેમ તે વિચાર ધૃષ્ટ રૂપે સ્વીકૃત થયો. તેને મનોગત કહેવાનું કારણ એ છે કે તે વિચારે મનમાં જ દૃઢ સ્થાન જમાવ્યું હતું-હજી તેણે કોઈની પાસે તે વિચાર પ્રકટ કર્યો ન હતો. તેથી ફલિત થયેલી લતાની જેમ તેને મનોગત કહેવામાં આવ્યો છે. હવે સૂત્રકાર એ પ્રકટ કરે છે કે તેને કેવો વિચાર આવ્યો-

“કિં જં અજ્જ સ્વત્તિયકુહગામે નયરે ઇંદમહેહવા, સ્વંદમહેહવા, મુગુદ-મહેહવા, જાગમહેહવા, જક્કલમહેહવા, ભૂયમહેહવા, કૂવમહેહવા તહાગમહેહવા” શું આજે ક્ષત્રિયકુહગામ નગરમાં ઇન્દ્રોત્સવ છે ? કે કાર્તિકેયોત્સવ છે ? કે વાસુદેવોત્સવ છે ? કે નાગમહોત્સવ છે ? કે યક્ષમહોત્સવ છે ? કે ભૂતમહોત્સવ છે ? કે કૂપ મહોત્સવ છે ? કે તાલાવ મહોત્સવ છે ? કે નદીના મહોત્સવ છે ? કે હ્રદ (સરોવર) નો મહોત્સવ છે ? કે પર્વત મહોત્સવ છે ? કે વૃક્ષ મહોત્સવ છે ? કે ચૈત્ય મહોત્સવ છે ? કે ઉદ્યાન મહોત્સવ છે ? કે

ઉગ્મા મોગા, રાઝના, ફક્લાગા, ખાયા, કોરવા, સ્વત્તિયા, સ્વત્તિયપુત્તા, મટા, મટપુત્તા જહા ઉવવાઈજા જાવ સત્થવાહપ્પમિયા પ્હાયા કયવલિકમ્મા જહા ઉવવાઈજા જાવ ગિગગ્છંતિ ' યત્ત યસ્માત્ કારણોત્ત સ્વલુ એતે વહવઃ ઉગ્રાઃ ઉગ્ર જાતીયાઃ, મોગાઃ-મોગજાતીયા, રાજન્યાઃ-મૂપતયઃ, ફક્લાકવઃ ફક્લાકુવંશો-દ્ભવાઃ, નાગાઃ-નાગવંશોદ્ભવા. કૌરવાઃ-કુરુવંશોદ્ભવાઃ, ક્ષત્રિયાઃ ક્ષત્રિય-પુત્રાઃ મટા મટપુત્રા. યથા ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધે અષ્ટત્રિંશત્તમે સૂત્રે યાવત્ બ્રાહ્મણાઃ યોધા, મલ્લકિનઃ, લેચ્છકિનઃ રાજવિશેષાઃ અન્યે ચ વહવઃ રાજેશ્વરતલવર-માહમ્બિક કૌટુમ્બિકેભ્યશ્રેષ્ઠિસેનાપતિયાર્થવાહપ્રપૃતયઃ તત્ર રાજાનઃ સા-મન્તાઃ ઈશ્વરાઃ યુવરાજદયઃ તલવરાઃ રાજવલ્લભા, માહમ્બિકાઃ સન્નિવેશવિશે-પનાયકાઃ, કૌટુમ્બિકાઃ કતિપયકુટુમ્બનાયકાઃ ઇમ્યાઃ ઇમ્યો-હસ્તી, તત્પરિ-મિતધનરાશિયુક્તાઃ, શ્રેષ્ઠિનઃ-નગરપ્રધાનવ્યવહારિણઃ. સેનાપતયઃ-સેનાનાયકાઃ સાર્થવાહાઃ-વ્યાપારાય સાર્થસ્ય દેશાન્તરનેતારઃ इत्यादयः स्नाताः कृतचक्रि कर्माण-वायसादिभ्यो दत्तान्ननागाः यथा औपपातिके पूर्वार्द्धे अष्टत्रिंशत्तमसूत्रे

एए वहवे उग्मा, भोगा, राइन्ना, इक्खागा, णाया, कोरव्वा० ' जो ये उग्रजातीय, भोगजातीय राजा तथा इक्ष्वाकुवंशीय, नागवंशीय, कुरु-वंशीय, क्षत्रिय, क्षत्रियपुत्र, भट, भटपुत्र, तथा औपपातिक सूत्रके पूर्वा-र्धमें ३८ वें सूत्रके अनुसार यावत्-ब्राह्मण, योधा, मल्लकी, लेच्छकी विशेष राजा, तथा और भी ये अनेक सामन्त, युवराज, तलवर-राज-वल्लभ, माहम्बिक-मन्निवेश विशेषके नायक, कौटुम्बिक-कतिपय कुटुम्बोंके नायक, हस्ति परिमित धन राशिवाले श्रेष्ठीजन, नगरप्रधान व्यवहारीजन, सेनापति-सेनानायक एवं व्यापारके निमित्त जनसमुदा-यको देशान्तरमें ले जानेवाले सार्थवाह, स्नान करके, चक्रि कर्म करके-वायसादिकोंके लिये अन्नका विभाग वितरण करके, 'जहा-उववाइए'

સ્તૂપ મહોત્સવ છે ? જ નં એર વહવે ઉગ્મા, મોગા, રાઝના, ફક્લાગા, ખાયા, કોરવા૦ ' આજે એવો તે કયો મહોત્સવ છે કે આ ઉગ્રજાતીય અને ભોગ જાતીય રાજા તથા ઇક્ષ્વાકુવંશીય, નાગવંશીય, કુરુવંશીય, ક્ષત્રિયો, ક્ષત્રિયપુત્રો ભટો, ભટપુત્રો, તથા ઔપપાતિકસૂત્રના પૂર્વાર્ધના ૩૮ માં સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમા-ણેના બ્રહ્મણો, યોધા, મલ્લકી, લેચ્છકી આદિ જાતિના લોકો, તથા ખીજાં પશુ અનેક સામન્તો, યુવરાજો, તલવરો (રાજવલ્લભો), માહમ્બિકો (સન્નિ-વેશ વિશેષના નાયકો), કૌટુમ્બિકો (કુટુમ્બના નાયકો), હસ્તિપરિ-મિત ધન રાશિવાળા શેડીયાઓ, નગર પ્રધાન વ્યવહારીજન, સેનાપતિ અને સાર્થવાહો (વ્યાપાર નિમિત્તે જનસમુદાયને પરદેશમાં લઈ જનારા) સ્નાન કરીને તથા બલિકર્મ કરીને-કાગડા આદિને માટે અન્નના વિભાગનું વિતરણ

યાવત્ કૃતકૌતુકમંગલપ્રાયશ્ચિત્તાઃ કૃતં કૌતુકં મપીતિલકાદિકમ્, મંજલમ્-
અક્ષતાદિરૂપમ્, એતદ્વ્યયમેવ પ્રાયશ્ચિત્તં=દુઃસ્વપ્નાદિ પ્રશમકત્વેનાવશ્યકરણી-
યાત્વાત્ ચૈસ્તે તથા ' સિરસા કંઠે માલકઢા ' શિરસિ કંઠેચ માલકરા-કૃત-
માલાઃ ધૃતમાલા इत्यर्थः આચિદ્વ્રમણિસુવર્ણાઃ ? इत्यादि विशेषणविशिष्टा
નિર્ગચ્છન્તિ ? કિમર્થ નગરાદ્ વહિર્ગચ્છન્તીતિ ભાવઃ । ' एवं संपेहेइ, संपेहिता,
कंचुइज्जपुरिसं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी ' एवम् उपर्युक्तीत्या जमालिः
સંપ્રેક્ષતે વિચારયતિ, સંપ્રેક્ષ્ય વિચાર્ય કઠચુકિપુરુષમ્ અન્તઃપુરનિવાસિનં પુરુષ-
વિશેષં શબ્દયતિ-આહ્વયતિ, શબ્દયિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્=
' કિં ણં દેવાણુપ્પિયા ! અજ્જ સ્વત્તિયકુંડગ્ગામે નયરે ઇંદમહેइवा जाव निग्ग-

ઔપપાતિક સૂત્રકે પૂર્વાર્ધમેં ૩૮વે સૂત્રમેં કહે અનુસાર "કૃતકૌતુક મંગલ
પ્રાયશ્ચિત્તાઃ' મપીતિલક આદિરૂપ કૌતુક ઔર અક્ષતાદિરૂપ મંગલકો
જો કિ દુઃસ્વપ્ન આદિકે પ્રશમક હોનેસે અવશ્યકરણીયરૂપ કહે ગયે
હેં કરકે તથા ' સિરસા કંઠે માલકઢા ' મસ્તક ઔર ગલેમેં માલાઓંકો
ધારણ કરકે " આચિદ્વ્રમણિસુવર્ણાઃ " તથા મણિમૂપિત સુવર્ણહારોંકો
પહિર કરકે જા રહે હેં । અર્થાત્ યે સબકે સબ કિસ કારણ નગરસે બાહર
નિકલ રહે હેં ? ' एवं संपेहेइ ' એસા ઉસક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને વિચાર
કિયા. (સંપેહિત્તા કચુइज्जपुरिसं सदावेइ) વિચાર કરનેકે બાદ ફિર
ઉસને કંચુકી પુરુષકો અર્થાત્-અન્તઃપુર નિવાસીજનકો બુલાયા ? ' सदा-
वित्ता एवं वयासी ' બુલા કરકે ઉસસે ઉસને એસા કહા- ' કિં ણં દેવા-
ણુપ્પિયા ? અજ્જ સ્વત્તિયકુંડગ્ગામે નયરે ઇંદમહેइवा, जाव निग्गच्छन्ति '

કરીને, " જહા ઉવવइए " તથા ઔપપાતિક સૂત્રના પૂર્વાર્ધના ૩૮ માં સૂત્રા
નુસાર " કૃતકૌતુકમંગલપ્રાયશ્ચિત્તાઃ " મપીતિલક આદિરૂપ કૌતુક અને અક્ષત
આદિ ૩૫ મંગલ કરીને (આ બન્ને વિધિ દુઃસ્વપ્ન આદિની પ્રશમક હોવાથી
અવશ્ય કરવા યોગ્ય મનાય છે), તથા " સિરસા કંઠે માલકઢા " મસ્તક
અને ગળામાં માળાઓ ધારણ કરીને, " આચિદ્વ્રમણિસુવર્ણા " તથા મણિ
જડિત સુવર્ણ હારોને ધારણ કરીને જઈ રહ્યા છે ? કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે
કે આ બધાં શા કારણે નગરની બહાર જઈ રહ્યા છે ? " एवं संपेहेइ "
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિના મનમાં એ પ્રકારનો વિચાર આવ્યો. " संपेहिता
कंचुइज्जपुरिसं सदावेइ " આ પ્રમાણે વિચાર આવવાથી તેણે કંચુકીજનને
(અન્તપુર નિવાસી નોકરને) બોલાવ્યો. " सदावित्ता एवं वयासी " અને
તેણે તેને આ તેમાણે પૂછ્યું—

છલિ ' હે દેવાનુપ્રિયા : । કિં સ્વલુ અઘ્ર : ક્ષત્રિયકુણ્ડગ્રામે નગરે હન્દ્રમહોત્સવાદય : સન્તિ, યત્ યસ્માત્સ્વલુ કારણાત્ એતે વઢવઃ ઉગ્રાદયઃ એકદિશાભિમુશ્વાઃ નગરાત્ નિર્ગચ્છન્તિ ? ' તદ્દેવં સે કંચુહજ્જપુરિસે જમાલિના સ્વત્તિયકુમારેણ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા ઉક્તઃ સન્ હૃદ્વતુષ્ટઃ ' સમગસસ મગવઓ મહાવીરસસ આગમનગદ્ધિ-યત્રિણિચ્છણ કરયલ જાવ કદ્દુ જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં જણેણ વિજણેણ વદ્ધાવેદ્ધ, વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી ' શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય આગમનગૃહીતવિનિશ્ચયઃ આગમતે ગૃહીતઃ-કુતો વિનિશ્ચયો નિર્ણયો યેન સ તથા, કરતત્તલયાવત્ પરિગૃ-હીતં શિરસાવતં મસ્તકેઽજ્જલિં કૃત્વા જમાલિં ક્ષત્રિયકુમાર જયેન વિજયેન વર્દ્ધ-યતિ, ' જયન્તુ ભવન્તઃ વિજયન્તાં ભવન્તઃ ' હત્યેવમાશીર્વચનેન મગવતઃ સમા-ગમનમૂવચનેન તં જમાલિં વર્દ્ધયતિ । વર્દ્ધયિત્યા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્

હે દેવાનુપ્રિય ! આજ ક્ષત્રિય કુણ્ડગ્રામ નગરમેં વગા કોઈ હન્દ્રોત્સવ હૈ યા યાવત્ સ્તૂપ મહોત્સવ હૈ કિ જિસ કારણસે યે ઉગ્રજાતીય આદિ પુરુષ એક દિશાકી તરફ ટકટકી લગાકર નગરસે બાહર જા રહે હૈ ? ' તદ્દેવં સે' કંચુહજ્જપુરિસે, જમાલિના સ્વત્તિય કુમારેણ એવં વુત્તે સમાણે હૃદ્વતુષ્ટે ' ક્ષત્રિયપુત્ર જમાલિસે હિસ પ્રકાર પૂછા ગયા વહ અન્તઃપુરકા કંચુકી પુરુષ વડા સુશ હુઆ ઓર આનન્દિત ચિત્ત હોકર ઉસને 'સમ-ગસસ મગવઓ મહાવીરસસ આગમનાહિયવિણિચ્છણ ' શ્રમણ મગ-વાન્ મહાવીરકે આગમનમેં કૃત નિર્ણયસે ' કરયલ જાવ કદ્દુ જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં જણેણ વિજણેણ વદ્ધાવેદ્ધ ' દોનોં હાથોંકી અજલિકી મસ્તક પર કરકે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકો જય વિજય શબ્દોંકે ઉચ્ચારણપૂર્વક વધાઈ દી અર્થાત્-હે દેવ ! આપકી જય હો, આપકી વિજય હો ' હિસ

“ કિં નં દેવાણુપ્રિયા ! અજ્જ સ્વત્તિયકુહગામે નયરે હંદ્રમહેદ્ધ વા, જાવ નિર્ગચ્છન્તિ ” હે દેવાનુપ્રિય ! શું આજે ક્ષત્રિયકુહગામ નગરમાં કોઈ હન્દ્રનો મહોત્સવ છે ? કે સ્તૂપમહોત્સવ પર્યન્તનો ઉપયુક્ત કોઈ મહોત્સવ છે ? એવું તે શું કારણ છે કે આ ઉગ્રજાતિય આદિ પુરુષો એક જ દિશા તરફ મુખ કરીને જઈ રહ્યા છે ? “ તદ્દેવં સે કંચુહજ્જપુરિસે જમાલિના સ્વત્તિયકુમારેણ એવં વુત્તે સમાણે હૃદ્વતુષ્ટે ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી દ્વારા આ પ્રમાણે પૂછવામાં આવતાં તે અંતઃપુરનો પરિચારક કંચુકીજન ઘણો જ હર્ષ અને સંતોષ પામ્યો તેણે પુલકિત હૃદયે “ સમગસસ મગવઓ મહાવીરસસ આગમનાહિયવિણિચ્છણ ” શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનું આગમન થવાનો નિર્ણય કરીને “ કરયલ જાવ કદ્દુ જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં જણેણ વિજણેણ વદ્ધાવેદ્ધ ” બન્ને હાથની અંજલિની મસ્તક પર રાખીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને જયવિજય શબ્દોના ઉચ્ચારણપૂર્વક

—‘जो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंदमहेइ वा जाव निग्गच्छंति’ भो देवानुप्रिया ! नो खलु अद्य क्षत्रियकुण्डग्रामे नगरे इन्द्रमहोत्सवादयो वर्तन्ते, यद्धम् उग्रादयः क्षत्रियकुण्डग्रामात् निर्गच्छन्ति, अपितु—
‘एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज समणे भगवं महावीरे जाव सव्वन्तु सव्वदरिसी माहणकुंडग्गामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिरुवं उग्गहं जाव विहरइ’ भो देवानुप्रिया ! एवं खलु उग्रादीनां क्षत्रियकुण्डग्रामात् निर्गमने अयं हेतुर्वर्तते—यत् अद्य श्रमणो भगवान् महावीरो यावत् आदिकरः सर्वज्ञः सर्वदर्शी ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य नगरस्य बहिः बहुशालके चैत्ये यथाप्रतिरूपम् अवग्रहं यावत् गृहीत्वा संयमेन तपसा आत्मानं भावयन् विहरति—तिष्ठति । ‘तए-

प्रकारके आशीर्वाद वचनोंका उच्चारण करते हुए भगवान्‌के आगमनकी सूचना उस जमालिको दी. और दे करके फिर उसने ऐसा कहा—‘जो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंदमहेइवा, जाव निग्गच्छंति’ हे देवानुप्रिय ! आज क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरमें इन्द्रोत्सव आदि कुछ भी नहीं है, कि जिसके निमित्त ये उग्रादिक कुलके लोग क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरसे निकल रहे हैं, अपितु ‘एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज समणे भगवं महावीरे जाव सव्वन्तु सव्वदरिसी माहणकुंडग्गामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिरुवं उग्गहं जाव विहरइ’ हे देवानुप्रिय ! इन उग्रादिकोंके क्षत्रिय कुण्डग्रामसे निकलनेमें कारण यह है, कि आज श्रमण भगवान् महावीर जो कि धर्मतीर्थके आदिकर्ता हैं, सर्वज्ञ और सर्वदर्शी हैं, ब्राह्मण कुण्डग्राम नगरके बाहर बहुशालक उद्यानमें यथाप्रतिरूप अवग्रहको प्राप्त कर संयम और तपसे अपनी

वधाध दीधी. ओटवे के “हे स्वामी ! आपने जय थाव, आपने विजय थाव” आ प्रकारना आशीर्वाद वचनोनुं उत्थारणु करीने तेणु तेने भगवान भडावीरना आगमनना आ प्रभाणु समाचार दीधा—

“जो खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज खत्तियकुंडग्गामे नयरे इंदमहेइ वा, जाव निग्गच्छंति” हे लहन्त ! आणे क्षत्रियकुंडग्राम नगरमां इन्द्रमहोत्सव आदि कंथ पणु नथी, अने ओवा केध भडोत्सवने कारणु आ भधा लोके क्षत्रियकुंड नगरनी भडार जध रह्या नथी. परन्तु “एवं खलु देवाणुप्पिया ! अज्ज समणे भगवं महावीरे जाव सव्वन्तु, सव्वदरिसी माहणकुंडग्गामस्स नयरस्स बहिया बहुसालए चेइए अहापडिरुवं उग्गहं जाव विहरइ” हे देवानुप्रिय ! तेओ आ कारणु आणे क्षत्रियकुंडग्राम नगरनी भडार नीकणी रह्या छे—आणे धर्मतीर्थना आदिकर्ता, सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी श्रमणु भगवान भडावीर आहणकुंडग्राम नगरनी भडारना बहुशालक उद्यानमां यथाप्रतिरूप अवग्रहने प्राप्त करीने (साधुने

ળં એ વહવે ઉગ્ગા ભોગા જાવ અપ્પેગહ્યા વંદણવત્તિયં જાવ નિગ્ગચ્છંતિ' તતઃખલુ તસ્માત્કારણાત્ એતે વહવઃ ઉગ્ગાઃ, ભોગાઃ, યાવત્ રાજન્યાદયઃ અપ્યેકે શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં વન્દનવૃત્તિકં યાવત્-અપ્યેકે પૂજનવૃત્તિકમ્-સેવાર્થમ્ એવં સત્કારવૃત્તિકમ્-સત્કારાર્થમ્, સમ્માનવૃત્તિકમ્-સમ્માનાર્થમ્, દર્શનવૃત્તિકમ્-દર્શનાર્થમ્, કૌતૂહલવૃત્તિકમ્-કૌતૂહલાર્થમ્, અપૂર્વદૃષ્ટદર્શનાર્થમ્ इत्यर्थः અપ્યેકે અર્થત્રિનિશ્ચયહેત્વશ્રુતાનિ આગમરહસ્યાનિ શ્રોણ્યામઃ इत्याशयाઃ, શ્રુતાનિ નિઃશક્ષિતાનિ કરિણ્યામઃ इत्याशयाઃ અપ્યેકે અર્થાન્, હેતૂન્, કારણાનિ, વ્યાકરણાનિ પ્રક્ષ્યામઃ इत्याशयाઃ, અપ્યેકે સર્વતઃ સમન્તાત્ મુખ્ધો ભૂત્વા અગારાત્ અનગારિતાં પ્રવ્રજિણ્યામ इत्याशयाઃ, અપ્યેકે પચ્ચાનુવ્રતિકં સપ્તશિક્ષાવ્રતિકમ્, દ્વાદશ-

આત્માકો ભાવિત કરતે હુએ વિરાજમાન હૈં । 'તएणं एए वहवे उग्गा भोगा जाव अप्पेगह्या वंदणवत्तियं जाव निग्गच्छंति' इस कारण ये अनेक उग्रजातियों, अनेक भोगजातियों यावत् राजन्यादिजनोंमेंसे कितनेक जन श्रमण भगवान् महावीरको वन्दना करनेके लिये, यावत् कितनेक उनकी सेवाके लिये, कितनेक उनका सत्कार करनेके लिये, कितनेक उनका सम्मान करनेके लिये, कितनेक कौतूहलवश उन्हे देखनेके लिये, कितनेक उनका दर्शन करनेके लिये, कितनेक उनसे अश्रुत आगमके रहस्योंको सुननेके लिये और श्रुत आगमके रहस्योंको निःशङ्कित करनेके लिये, कितनेक अर्थको निश्चय करानेवाले अमुक २ कारणोंको पूछनेके लिये जा रहे हैं, तथा कितनेक सर्व प्रकारसे मुंडित होकर अगारि अवस्थाके परित्याग करनेसे अनगारी दशाको धारण करनेके

માટે આવશ્યક એવી આજ્ઞા લઈને) સંયમ અને તપથી પોતાના આત્માને ભાવિત કરતા વિરાજમાન થયા છે. “તएणं एए वहवे उग्गा भोगा जाव अप्पेगह्या वंदणवत्तियं जाव निग्गच्छंति” તે કારણે આ અનેક ઉગ્રજાતીય, ભોગજાતીય અને રાજાઓ વગેરે લોકોમાંથી કેટલાક લોકો શ્રમણુ લગવાન મહાવીરને વંદણા કરવા નિમિત્તે, કેટલાક તેમની સેવા કરવાને માટે, કેટલાક તેમનો સત્કાર કરવા નિમિત્તે, કેટલાક તેમનું સન્માન કરવા નિમિત્તે, કેટલાક કૌતૂહલવશ તેમને જોવા માટે, કેટલાક તેમનાં દર્શન કરવા માટે, કેટલાક તેમની પાસે અશ્રુત આગમના રહસ્યોને સાંભળવાને માટે અને શ્રુત આગમોના રહસ્યને નિઃશંકિત કરવાને માટે, કેટલાક અર્થનો નિશ્ચય કરાવનારા અમુક અમુક કારણો પૂછવાને માટે તથા કેટલાક મુંડિત થઈને ગૃહસ્થાવસ્થાનો પરિત્યાગ કરીને અણુગારાવસ્થા ધારણ કરવાને માટે, તથા કેટલાક બાર વ્રતોવાળી અગારાવસ્થા ધારણ કરવાને માટે જઈ રહ્યા છે.

વિધં ગૃહિધર્મે પ્રવ્રજિષ્યામઃ ઇત્યાશયઃ, અપ્યેકે જીતમેતત્ ઇતિકૃત્વા સ્નાતાઃ કૃત-
વલિકર્માણઃ કૃતકૌતુકમઙ્ગલપ્રાયશ્ચિત્તાઃ શિરસા કળ્થેમાલકૃતા અધિદ્વમણિ-
સુવર્ણાઃ કલ્પિતહારાદ્વૃદ્ધારત્રિસરપ્રલમ્બપ્રાલમ્બમાનકટિમૂત્રસુકૃતશોભાઽ-
ભરણાઃ, પ્રવરવસ્ત્રપરિહિતાઃ, ચન્દનોલ્લિપ્તગાત્રશરીરાઃ, અપ્યેકે હયગતાઃ, एवं
ગજગતાઃ, રથગતાઃ, શિવિકાગતાઃ, સ્યન્દમાનિકાગતાઃ અપ્યેકે પાદવિહાર-
ચારિણઃ, પુરુષવાયુરાપરિક્ષિપ્તાઃ, મહતા ઉત્કૃષ્ટસિંહનાદ-બોલકલકલરવેણ
પ્રશ્નુભિતં સમુદ્રરવભૂતમિવ નગરં કુર્વન્તઃ ક્ષત્રિયકુળગ્રામાત્ નગરાન્નિર્ગચ્છન્તિ ।

લિયે ઓર કિતનેક ૧૨ વ્રતોંવાલી અગાર ખવસ્થાકો ધારણ કરનેકે
લિયે જા રહે હૈં, તથા કિતનેક “ ફનકે પાસ જાનેકા યહ હમારા વ્યવહાર
હે ” હસ આશયસે સ્નાન કરકે વલિકર્મ-વાયસાદિકોં કે લિયે
અન્નાદિ કા - ભાગ દેને રૂપ કરકે, કૌતુક મંગલ રૂપ
પ્રાયશ્ચિત્ત કરકે, મસ્તક ઓર કંઠમેં માલાઓંકો પહિર કરકે, મણિ-
નિર્મિત સુવર્ણહારોંસે અલંકૃત હોકરકે, હાર, અર્ધહાર, ત્રણ લરવાલા
હાર, લંઘા લટકતા હુઆ હાર, કટિસૂત્ર, ફન સવસે અપની ૨ શોભા
બના કરકે, સુન્દર ૨ કીમતી વસ્ત્રોંકો પહિર કરકે, ચન્દનસે શરીરકો
ચંચિત કરકે જા રહેહૈં, તથા કિતનેક ઘોડોં પર, કિતનેક હાથિયોં પર, કિત-
નેક રથોં પર, કિતનેક શિવિકાઓં પર, કિતનેક સ્યન્દમાનિકાઓં(પાલસી)
પર, બેઠ કરકે તથા કિતનેક પૈદલ ચલ કરકે ઓર કિતનેક આપસમેં
અકત્રિત હો કરકે બડે ભારી ઉત્કૃષ્ટ સિંહનાદ જૈસે નાદોંકો કરતે હુએ,
ક્ષત્રિય કુળગ્રામ નગરસે નિકલ રહે હૈં । જનતાકી ગમન કાલકી

તથા કેટલાક “ તેમની પાસે જવાનો અમારો વ્યવહાર છે ” એમ માનીને સ્નાન
કરીને, બલિકર્મ કરીને, કાગડા વિગેરેને અન્ન આદિ દેવા રૂપ કૌતુકમંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત
કરીને, મસ્તક અને કંઠમાં માળાઓ પહેરીને, મણિનિર્મિત સુવર્ણહારોથી વિભૂષિત
થઈને, હાર, અર્ધહાર, ત્રણસરી હાર, લાંબો લટકતો હાર, અને કટિસૂત્રથી
પોતાની શોભામાં અભિવૃદ્ધિ કરીને, સુંદર સુંદર કીમતી વસ્ત્રો પહેરીને, અને
શરીર પર ચન્દનનું વિલેપન કરીને જઈ રહ્યા છે. કેટલાક ઘોડા પર, કેટલાક
હાથીઓ પર, કેટલાક રથમાં, કેટલાક શિખરમાં (પાલખી) માં, અને કેટ-
લાક સ્યન્દમાનિકામાં બેસીને અને કેટલાક પગપાળા ચાલતાં ચાલતાં જઈ
રહ્યા છે. કેટલાક એક બીજાની સાથે મળીને ઘણા ભારે ઉત્કૃષ્ટ સિંહનાદ જેવો
નાદ કરતાં કરતાં, તો કેટલાક સ્પષ્ટ ધ્વનિઓ કરતાં કરતાં, અને કેટલાક કલકલ
નાદ કરતાં ક્ષત્રિયકુળ નગરમાંથી નીકળી રહ્યા છે. ગમન કરતાં લોકોના

‘તદ્દેવં જે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે કંચુદ્વજપુરિસસ્સ અંતિદેવ એયમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ
હદ્દતુદ્દં કોદ્ધંવિયપુરિસે સદાવેદ્’ તતઃ સ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ કંચુકિ
પુરુપસ્ય અન્તિકે સમીપે એતમર્થ મંગવતઃ સમાગમનરૂપં શ્રુત્વા નિશમ્ય—હૃદિ અવ-
ધાર્ય હૃદ્દતુદ્દઃ અત્યન્તહર્ષતોપયુક્તચિત્તઃ સન્ કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ આજ્ઞાકારિપુરુ-
ષાન્ શબ્દયતિ—આહવતિ, ‘સદાવિત્તા એવં વયાસી’ શબ્દયિત્વા—આહૂય એવં વક્ષ્ય-
માણપ્રકારેણ અવાદીત્—સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા’ ચાઉગ્ધંટં આસરહં જુત્તામેવ
ઉવદ્ધવેહ, ઉવદ્ધવિત્તા મમ એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ’ ભો દેવાણુપ્પિયાઃ ! કૌદ્ધ-

હસ આવાજસે એસા માલૂમ હોતા હૈ, કિ સારાકા સારા નગર પ્રક્ષુભિત
સમુદ્રકી ગર્જનાસે વ્યાકુલિત જૈસા બન ગયા હૈ । ‘તદ્દેવં જે જમાલી
સ્વત્તિયકુમારે કંચુદ્વજપુરિસસ્સ અંતિદેવ એયમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ
હદ્દતુદ્દં કોદ્ધંવિયપુરિસે સદાવેદ્’ હસ પ્રકારસે ક્ષત્રિયકુમાર જમા-
લીને જય અન્તઃપુર નિયુક્ત ઉસ પરિચારક કંચુકી પુરુષકે મુખસે એસા
સુના તવ ઉસી સમય ઉસને હસ અર્થકો હૃદયમે ધારણ કરકે ઓર
આનંદિત બન કરકે અપને કૌટુમ્બિક પુરુષોકો આજ્ઞાકારી નૌક-
રોંકો બુલાયા—‘સદાવિત્તા એવં વયાસી’ ઓર બુલાકર ઉન્હેં હસ પ્રકાર-
કી આજ્ઞા દી—‘સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! ચાઉગ્ધંટં આસરહં જુત્તા-
મેવ ઉવદ્ધવેહ’ હે દેવાણુપ્પિયો ! ઘણુતરી શીઘ્ર ચાર ઘંટોંવાલે અશ્વરથકો
તુમ તૈયાર કરો. અર્થાત્ જો રથ ઘોડોંકે દ્વારા ચલાયે જાનેકે યોગ્ય હૈ
ઉસ રથકો ઘોડે જોતકર યહાં ઉપસ્થિત કરો, ‘ઉવદ્ધવિત્તા મમ એય
માણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ’ જય વહ યહાં ઉપસ્થિત હો જાવે, તવ હમેં

અવાજથી એણે લાગે છે કે સમગ્ર શહેર કુખ્ધ સમુદ્રની ગર્જનાથી બાણે કે
વ્યાકુલિત બની ગયું છે. “તદ્દેવં જે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે કંચુદ્વજપુરિસસ્સ
અંતિદેવ એયમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ હદ્દતુદ્દં કોદ્ધંવિય પુરિસે સદાવેદ્” અંતઃપુરના
પરિચારક કંચુકીજન પાસેથી આ વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને
અત્યંત હર્ષ અને સંતોષ થયો. પુલકિત હૃદયે તે વાત સાંભળીને અને
હૃદયમાં ધારણ કરીને તેણે કૌટુમ્બિક પુરુષોને—આજ્ઞાપાલક નોકરોને બોલાવ્યા.
“સદાવિત્તા એવં વયાસી” બોલાવીને તેણે તેમને આજ્ઞા કરાવી.

“સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! ચાઉગ્ધંટં આસરહં જુત્તામેવ ઉવદ્ધવેહ”
હે દેવાણુપ્પિયો ! ઘણી જ ઝડપથી ચાર ઘંટડીવાળા અશ્વરથને તૈયાર કરો.
એટલે કે ઘોડા બેઠેલા રથને જલ્દીમાં જલ્દી બેઠીને અહીં ઉપસ્થિત કરો.
“ઉવદ્ધવિત્તા મમ એયમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ” અને તેને ઉપસ્થિત કરીને મને

શ્વિકપુરુષાઃ ! ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ ચાતુર્ઘટં ચતુર્ઘટા યુક્તમ્ અશ્વરથમ્
અશ્વવાહ્યરથમ્ યુક્તમેવ પ્રવરવલીવર્દાદિના સંયોજિતમેવ ઉપસ્થાપયત, ઉપસ્થાપ્ય
મમ एताम् આજ્ઞાપ્તિમ્-આજ્ઞામ્ પ્રત્યર્પયત-પરાવર્તયત । ‘ તદ્દેવં તદ્દેવં કોઢુંબિય
પુરિસા જમાલિણા સ્વત્તિયકુમારેણ એવં વુત્તા સમાણા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ’ તતઃ
સ્વલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ જમાલિણા ક્ષત્રિયકુમારેણ એવમુક્તરીત્યા ઉક્તા આજ્ઞાઃ
સન્તો યાવત્ ક્ષિપ્રમેવ ચાતુર્ઘટમ્ અશ્વરથં યુક્તમેવ ઉપસ્થાપ્ય જમાલેરાજ્ઞસિ પ્રત્ય-
ર્પયન્તિ, ‘ તદ્દેવં જમાલી સ્વત્તિયકુમારે જેણેવ મહજ્જણધરે તેણેવ ઉવાગચ્છદ્દ,
ઉવાગચ્છિત્તા પ્હાએ કથવલિકમ્મે જહા ઉવવાદ્દે પરિસા વણ્ણઓ તદ્દા માણિ-
યન્ત્વં ’ તતઃ સ્વલુ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારો યત્રેવ મહજ્જનમૃદ્દમાસીત્ તત્રેવ ઉપાગ-
ચ્છતિ, ઉપાગત્ય સ્નાતઃ કૃતવલિકર્મ વાયસાદિભ્યો દત્તાન્નમાગઃ યથા કોણિકસ્ય

હસકી સ્વર દો. ‘ તદ્દેવં તદ્દેવં કોઢુંબિયપુરિસા જમાલિણા સ્વત્તિયકુમા-
રેણ એવં વુત્તા સમાણા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ’ હસ પ્રકાર ક્ષત્રિયકુમાર
જમાલિને જબ ઉન કૌટુમ્બિક પુરુષોસે કહા-તો ઉન્હોને બહુતહી શીઘ્ર-
તાસે ચાર ઘટ્ટોવાલે રથકો ઘોડે જોતકર તૈયાર કર દિયા. ઓર તૈયાર
હોતેહી ઉસકી સ્વર જમાલિકે પાસ ભેજ દી । ‘ તદ્દેવં જમાલી સ્વત્તિય
કુમારે જેણેવ મહજ્જણધરે તેણેવ ઉવાગચ્છદ્દ ’ સ્વર મિલતે હી વહ
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ જહાં સ્નાન ઘર થો વહાં ગયા-‘ ઉવાગચ્છિત્તા
પ્હાએ કથવલિકમ્મે જહા ઉવવાદ્દે પરિસા વણ્ણઓ તદ્દા માણિયન્ત્વં ’
વહાં જાકર ઉસને સ્નાન ક્રિયા, લલિકર્મ ક્રિયા-વાયસાદિકોંકે લિયે
અન્ન વિતરિત ક્રિયા, ઔપપાતિક સૂત્રમેં જૈસા વર્ણન પૂર્વાર્ધમેં ૪૮, વેં

અહીં ખબર પડોંયાડો. “ તદ્દેવં તદ્દેવં કોઢુંબિયપુરિસા જમાલિણા સ્વત્તિયકુમારેણ
એવં વુત્તા સમાણા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની આ આજ્ઞા
સાંભળીને તે કૌટુમ્બિક પુરુષો ઘણો હર્ષ અને સંતોષ પામ્યાઃ તેમણે ઘણીજ
ઝડપથી ચાર ઘટ્ટીવાળા રથને ઘોડા બેડીને તૈયાર કર્યો. અને તે રથને
મહેલની બહારની ઉપસ્થાનશાળામાં બેસો રાખીને જમાલીને ખબર મોકલી
કે “ આપની આજ્ઞાનુસાર અશ્વરથ તૈયાર કરીને ઉપસ્થિત કર્યો છે. ” તદ્દેવં
જમાલી સ્વત્તિયકુમારે જેણેવ મહજ્જણધરે તેણેવ ઉવાગચ્છદ્દ ” રથ તૈયાર થવાના
સમાચાર મળતાંજ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી જ્યાં સ્નાનગૃહ હતું ત્યાં ગયો.
“ ઉવાગચ્છિત્તા પ્હાએ કથવલિકમ્મે જહા ઉવવાદ્દે પરિસા વણ્ણઓ તદ્દા માણિયન્ત્વં ”
ત્યાં જઈને તેણે સ્નાન કર્યું, ત્યારબાદ બલિકર્મ કર્યું-એટલે કે કાગડા
આદિને માટે અન્નનું વિતરણ કર્યું. બાકીનું સમસ્ત વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રના

ઔપપાતિકે પૂર્વાર્ધેષ્ટવત્તારિશત્તમે સૂત્ર પર્વદ્વર્ણકે મણિતસ્તથૈવ અપ્રાપિ મણિતવ્યઃ તથાચોક્તમ્ ઔપપાતિકે —

‘અળેગગણનાયગ-દંડનાયગ-રાઈ-સર-તલવર-માડંવિય-કોડુંવિય-ઈન્મ-સેટ્ટિ-સેળાવડ-સત્થવાહ-દૂય-સંધિવાલસદ્ધિ સંપરિવુડે’ इति, અનેકે ગણનાયકા યે પ્રકૃત્યૈવ મહત્તરાઃ, દણ્ડનાયકાઃ-રાજ્યતન્ત્રપરિપાલકાઃ, રાજાનાઃ-માણ્ડલિકાઃ, ઈશ્વરાઃ-યુવરાજપદસિક્તાઃ, તલવરાઃ પરિતુષ્ટભૂપ્રદત્તપટ્ટવન્ધવિભૂષિતરાજસ્થાનીયાઃ, માડમ્બિકાઃ-પશ્ચશતગ્રામાધિપાઃ, છિન્નમહમ્બાધિપા વા, કૌડુમ્બિકાઃ-વહુકુડુમ્બપોષકાઃ । ઈન્મ્યાઃ=હસ્તિપરિમિતધનરાશિમન્તઃ,

સૂત્રમે કૌણિકકી પરિપદાકા કિયા ગયા હૈ-વૈસાહી વર્ણન યહાં પર કર લેના ચાહિયે-ઔપપાતિક સૂત્રમે વહ વર્ણન હસ પ્રકારસે કહા ગયાહૈ-‘અળેગ’ગણનાયગ-દંડ નાયગ-રાઈસર-તલવર-માડંવિય-કોડુંવિય ઈન્મ-સેટ્ટિ-સેળાવડ-સત્થવાહ-દૂય સંધિવાલ-સદ્ધિ-સંપરિવુડે’ પ્રકૃતિસેહી જો વહુત વડે હોતે હૈં, વે ગણનાયક હૈં, રાજતંત્રકે જો પરિપાલક હોતે હૈં વે દણ્ડનાયક હૈં, માણ્ડલિક રાજાઓંકા નામ રાજા હૈ, યુવરાજ પદમે અભિષિક્ત હુઓંકા નામ ઈશ્વર હૈ, જિન્હે સંતુષ્ટ હુએ રાજાઓં દ્વારા પટ્ટવન્ધ કિયા જાતા હૈ, એસે રાજસ્થાનીય વ્યક્તિ તલવર કહે જાતે હૈં પાંચસૌ ગાંવકે જો અધિપતિ હોતે હૈં વે માડમ્બિક હૈં, અનેક કુડુમ્બોંકે જો પરિપોષક હોતે હૈં વે કૌડુમ્બિક હૈં, જિનકે પાસ હાથી પ્રમાણ દ્રવ્યરાશિ હોતી હૈ, વે ઈન્મ્ય હૈં, સુવર્ણકે પટ્ટવન્ધસે જિનકા

પૂર્વાર્ધના ૪૮ માં સૂત્રમાં આપવામાં આવેલ કૌણિકની પરિપદાના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું ઔપપાતિક સૂત્રમાં તે વર્ણન આ પ્રમાણે કરેલું છે. “અળેગગણનાયગ-દંડનાયગ-રાઈસર-તલવર-માડંવિય-કોડુંવિય-ઈન્મ-સેટ્ટિસેળાવડ-સત્થવાહ-દૂય-સંધિવાલ-સદ્ધિ-સંપરિવુડે”

પ્રકૃતિથિ જે જે ઘણા મોટા હોય છે-સમૂહના આગેવાન હોય છે તેને ગણનાયક કહે છે. રાજતંત્રના જે પરિપાલક હોય છે, તેમને દંડનાયક કહે છે. માંડલિક રાજાઓને રાજા કહે છે. યુવરાજ પદે જેનો અભિષેક થયેલો હોય છે તેને ઈશ્વર કહે છે જેની સેનાઓથી સંતોષ પામીને જેમને રાજા દ્વારા પટ્ટવન્ધ કરવામાં આવેલ હોય છે, એવી રાજસ્થાનીય વ્યક્તિને તલવર કહે છે. પાંચ સૌ ગામના અધિપતિને માડંબિક કહે છે. અનેક કુડુમ્બોના પારિપોષક પુરુષોને કૌડુમ્બિક કહે છે. જેની પાસે હાથીપ્રમાણ દ્રવ્યરાશિ હોય છે, તેને ‘ઈન્મ્ય’ કહે છે. સુવર્ણના પટ્ટવન્ધથી જેનું મસ્તક વિભૂષિત રહે

શ્રેષ્ઠિનઃ હિરણ્યપટ્ટસમલઙ્કૃતમૂર્ધાનો નગરપ્રધાનવ્યવહર્તારઃ, સેનાપતયઃ= સૈન્યનાયકાઃ, સાર્થવાહાઃ—લાભાર્થં દેશાન્તરે ગચ્છતાં સાર્થદાનેન દ્રવ્યદાનેન ચ સહાયકર્તારઃ, દૂતાઃ=રાજાદેશનિવેદકાઃ, સન્ધિપાલાઃ રાજ્યસીમારક્ષકાઃ તૈઃ સાર્થં સંપરિવૃતઃ—પરિવેષ્ટિતઃ इति । અત્ર વિષયે ઔપપાતિકસૂત્રે ક્વચિત્ ક્વચિત્ પતાદશઃ પાઠો લભ્યતે, તથાહિ—

‘ અણેગગણનાયગદંડનાયગરાઈસરતલવરમાડંબિયકોડુંબિયઓલુગમંતિમહા-
મંતિગણપદોવારિયઅમચ્ચચેડપીઠમદ્દનગરનિગમસેટ્ઠિસત્થવાહદૂયસંધિવાલસદ્ધિ સં-
પરિવુડે ’ તત્રૈવં વ્યાખ્યા - અનેકે યે ગણનાયકાઃ પ્રકૃતિ-
મહત્તરા, દંડનાયકાઃ તન્નપાલાઃ રાજાનો માળ્ડલિકા, ઈશ્વરાઃ—યુવરાજાઃ, તલ-
વરાઃ સંતુષ્ટનગરપતિપદત્તપટ્ટવન્ધવિભૂષિતાઃ રાજસ્થાનીયાઃ માડમ્બિકાઃ—
છિન્તમડમ્બાધિપાઃ કૌટુમ્બિકાઃ—કતિપયકુટુમ્બસ્વામિનઃ, અવલગકાઃ સેવકાઃ,

મસ્તક વિભૂષિત હોતા હૈ, એસે નગર પ્રધાન વ્યવહારીજન શ્રેષ્ઠી કહ-
લાતે હૈ, સેનાકે જો નાયક હોતે હૈ, વે સૈન્યનાયક હૈ, લાભકે લિયે
દેશાન્તર જાનેવાલોંકો જો સાથ દેનેસે અથવા દ્રવ્ય દેનેસે સહાયતા
કરતે હૈ વે સાર્થવાહ હૈ, રાજાકે આદેશોંકા નિવેદન કરનેવાલે દૂત હૈ,
ઔર રાજ્યકી સીમાકી રક્ષા કરનેવાલે સન્ધિપાલ હૈ ।

હસ વિષયમેં ઔપપાતિક સૂત્રમેં કહોં ૨ એસા ઓ પાઠ મિલતા
હૈ—‘ અણેગ - ગણનાયગ-દંડનાયગ-રાઈસરતલવર - માડંબિયકોડુંબિય
ઓલુગમંતિ મહામંતિ ગણગ દોવારિય અમચ્ચ ચેડપીઠમદ્દનગરનિગમ
સેટ્ઠિ સત્થવાહદૂયસંધિવાલસદ્ધિ સંપરિવુડે ’ ગણનાયક, દંડ-
નાયક, રાજા, ઈશ્વર, તલવર, માડમ્બિક, કૌટુમ્બિક इन पदोंकी व्याख्या
पूर्वोक्त प्रकारसेही है, सेवकोंका नाम अवलगकहै, राजाके लिये राज्य-

છે એવા નગરના મુખ્ય વ્યવહારી પુરુષને શ્રેષ્ઠ કહે છે, સેનાના નાયકને
સેનાપતિ કહે છે, કમાવાને માટે પરદેશ જનારને સાથ આપનાર અથવા
દ્રવ્યની સહાયતા કરનારને સાર્થવાહ કહે છે, રાજાના આદેશોનું નિવેદન
કરનારને દૂત કહે છે, અને રાજ્યની સીમાનું રક્ષણ કરનારને સન્ધિપાલ કહે છે.

આ વિષયને અનુલક્ષીને ઔપપાતિક સૂત્રમાં કોઈ કોઈ જગ્યાએ આ
પ્રમાણે સૂત્રપાઠ પણ મળે છે—“ અણેગ ગણનાયગ, દંડનાયગ, રાઈસર, તલવર,
માડંબિય, કોડુંબિય, ઓલુગમંતિ, મહામંતિ ગણગ દોવારિય અમચ્ચચેડપીઠ
મ નગરનિગમસેટ્ઠિસત્થવાહદૂયસંધિવાલસદ્ધિ સંપરિવુડે ” ગણનાયક, દંડ-
નાયક, રાજા, ઈશ્વર, તલવર, માડમ્બિક અને કૌટમ્બિક, આ પદોની વ્યાખ્યા
ઉપર કહેવામાં આવી છે. સેવકોને ‘ અવલગક ’ કહે છે, રાજ્ય સંચાલનના

મન્ત્રિણઃ પ્રસિદ્ધાઃ સચિવાઃ, મહામન્ત્રિણો મન્ત્રિમण्डलप्रधानाः, गणकाः गणि-
 तज्ञा, दौवारिकाः, प्रतीहारा, अमात्याः राज्याधिष्ठायका, चेटाः चरणसेवकाः,
 पीठमर्दाः वयस्याः, नगरं नगस्वामिप्रकृतिमण्डलम्, निगमाः वणिग्जननिवासः
 श्रेष्ठिनः श्री देवताध्यासितयौनर्णीपट्टावेभृषिततिरसः, सेनापतयः—सैन्य-
 नायकाः दूताः अन्येषां राजाते राजवेदकाः, सन्धिपालाः राजसन्धिरक्षकाः, तैः
 तौर्यं न केवंच तैः अहं हिंस्रं देवस्त्रिगुणः—चन्द्र—रामन्तात् पट्टितो=वरिकरित, इति
 भावः 'जाव चंदणाकिन्नगायसरीरे सव्वालंकारविभूषिण मज्जनधराओ
 पडिणिकखमइ जाव यावत् चन्दनसीरिणमत्रासीरः—चन्दनानुलिप्त देहः,
 शास्त्रिक संચालनकी उत्साह देनेवालेका नाम मंत्री ही, सचिव श्री इन्ही
 मंत्राओंके होते हैं, सचिव मण्डलके जो प्रधान होते हैं, वे महामंत्री हैं,
 ज्योतिष शास्त्रिक जो ज्ञाना होते हैं, वे गणक हैं, द्वारपालका नाम
 दौवारिक है, राज्यके अधिष्ठायकका नाम अमात्य है, चरण सेवकोंका
 नाम चेट है, वयस्योंका नाम पीठमर्द है, नगरनिवासी प्रजाजनका नाम
 नागरिक है, वणिग्जनों के निवास हों उस स्थान का
 नाम निगम है, श्री देवतासे युक्त — सौवर्णपट्टसे
 विभूषित जिनका मस्तक होता है, वे श्रेष्ठी हैं। सेनानायकका नाम
 सेनापति है, दूसरोंसे राजाओंके आदेशोंको कहनेवाले दूत हैं, राज्यकी
 सन्धिके रक्षक सन्धिपाल हैं, इन सब अनेक गणनायक आदिकोंसे
 चिरा हुआ एवं 'जाव चंदणाकिन्नगायसरीरे सव्वालंकारविभूषिण
 मज्जनधराओ पडिणिकखमइ' यावत् चन्दनसे जिसका पूरा शरीर

કાર્યમાં રાજાને સલાહ દેનાર વ્યક્તિને મંત્રી કહે છે. સચિવ એટલે પ્રધાન
 તે, પણ રાજ્ય સંચાલનના કાર્યમાં રાજાને મદદ કરે છે. મંત્રીમંડળના વડાને
 મહામંત્રી કહે છે, જ્યોતિષ શાસ્ત્રના જાણકારને 'ગણક' કહે છે. દ્વારપાલને
 'દૌવારિક' કહે છે, રાજ્યના અધિષ્ઠાયકને અમાત્ય કહે છે, ચરણસેવકને
 'ચેટ' કહે છે, વયસ્થોને 'પીઠમર્દ' કહે છે, નગરનિવાસી પ્રજાજનને નગર
 અથવા નાગરિક કહે છે, વણિગ્જન (વેપારી) ને 'નિગમ કહે છે, સુવર્ણ-
 પટ્ટકથી વિભૂષિત જેનું મસ્તક હોય છે એવા લક્ષ્મીપતિને શ્રેષ્ઠી કહે છે, સેનાના
 નાયકને સેનાપતિ કહે છે, રાજાની આજ્ઞા અન્યને પહોંચાડનારને દૂત કહે છે
 અને રાજ્યની સન્ધિના રક્ષકને સન્ધિપાલ કહે છે.

આ ગણનાયક આદિ લોકોથી વીંટળાયેલો “ જાવ ચંદનાકિન્નગાય સરીરે
 સવ્વાલંકારવિભૂસિણ મજ્જનધરાઓ પડિણિકખમइ ” અને ચન્દનથી લિપ્ત શરી-

સર્વાલંકારવિભૂષિતો મજ્જનગૃહાત્ સ્નાનાગારાત્, પ્રતિનિષ્ક્રામતિ-નિર્ગच्छति,
 'પડિનિક્કલમિત્તા જેનેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા, જેનેવ ચાઉઘંટે આસરહે,
 તેનેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા ચાઉઘંટ આસરહં દુરુહેહ' મજ્જનગૃહાત્ પ્રતિ
 નિષ્ક્રમ્ય નિર્ગત્ય, યત્રૈવ વાહ્યા ઉપસ્થાનશાલા આસીત્, યત્રૈવ ચાતુર્ધણ્ડશ્ચતુર્ધણ્ડો-
 પેતઃ અશ્વરથઃ આસીત્, તત્રૈવ ઉપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય ચાતુર્ધણ્ડમ્ અશ્વરથમ્ આરો-
 હતિ 'દુરુહિત્તા સકોરંટમલ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્જમાણેણં મહયા મહચ્ચડગરપહં
 પહરંદપરિવિલ્લે' આરુ સકોરંટમાલ્યદામ્ના કોરંટનામકપુષ્પવિશેષમાલ્ય-
 દામ્ના સહિતેન છત્રેણ ધ્રિયમાણેન મહતા વૃહતા પ્રકારેણ મટાનાં મહામટાનાં
 વટ્ટકરવન્તઃ વિસ્તારવન્તો યે પહેકણાઃ સમૂહાસ્તેપાં વૃન્દેન પરિક્ષિપ્તઃ પરિવેષિતઃ
 સન્ 'સ્વત્તિયકુણ્ડગામે નગરે મજ્ઝાં મજ્ઝેણં નિગ્ગચ્છહ' ક્ષત્રિયકુણ્ડગ્રામસ્ય

ઉપલિપ્ત હો રહ્યા હૈ, તથા સમસ્ત અલંકારોસે જિસકી શારીરિક-શોભા
 સ્વૂચ ૨ ઘડ રહીહૈ, એસા વહ જમાલિ સ્નાન ઘરસે વાહર નિકલા 'પડિનિ-
 કલમિત્તા' વાહર નિકલ કર ફિર વહ 'જેનેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણ-
 સાલા' જહાં અપની ઉપસ્થાન શાલા થી ઓર 'જેનેવ ચાઉઘંટે આસ-
 રહે' જહાં ચાર ઘંટોવાલા વહ અશ્વરથ રલા થા 'તેનેવ ઉવાગચ્છહ'
 વહાં પર આયા-વહાં આકર વહ ઉસ ચાતુર્ધંટ રથ પર સવાર હો ગયા
 'દુરુહિત્તા સકોરંટમલ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્જમાણેણં મહયા મહચ્ચડગર
 પહરંદપરિવિલ્લે' સવાર હોતેહી ઉસકે ઉપર છત્રધારિયોને
 કોરંટ પુષ્પોંકી માલાસે યુક્ત છત્ર તાન દિયા, સાથમેં બહે ૨ યોધા-
 ઓંકા સમૂહ હો ગયા-હસ તરહ હન સબસે ઘિરા હુઆ વહ જમાલિ
 'સ્વત્તિયકુણ્ડગામે નગરે મજ્ઝાં મજ્ઝેણં નિગ્ગચ્છહ' ક્ષત્રિયકુણ્ડ-

સ્ના અંગોવાળો તથા સમસ્ત અલંકારોથી વિભૂષિત શરીરવાળો તે ક્ષત્રિયકુમાર
 જમાલી સ્નાનગૃહમાંથી બહાર નીકળ્યો. પડિનિક્કલમિત્તા "ત્યાંથી બહાર નીકળીને
 "જેનેવ વાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા" જ્યાં તેની બાહ્ય ઉપસ્થાન શાલા
 (સભાભવન) હતી, "જેનેવ ચાઉઘંટે આસરહે" જ્યાં ચાર ઘંટડીવાળો તે
 અશ્વરથ બેસેો હતો, "તેનેવ ઉવાગચ્છહ" ત્યાં તે આવ્યો. ત્યાં આવીને તે
 અશ્વરથમાં બેસી ગયો. "દુરુહિત્તા સકોરંટમલ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્જમાણેણં
 મહચ્ચડગરપહરંદપરિવિલ્લે" જેવો તે રથમાં સવાર થયો કે તરત જ
 છત્રધારીઓએ તેના મસ્તક પર કોરંટ પુષ્પોની માળાથી યુક્ત છત્ર ધારણ
 કર્યું અને અનેક યોદ્ધાઓના સમૂહ તેની સાથે સાથે ચાલવા લાગ્યો.
 આ રીતે તેમની વડે ઘેરાયેલો તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી "સ્વત્તિયકુણ્ડગામે નગરે
 મજ્ઝાં મજ્ઝેણં નિગ્ગચ્છહ" ક્ષત્રિયકુણ્ડગ્રામ નગરની બરાબર વચ્ચે થઈને નીકળ્યો.

નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગચ્છતિ, “નિર્ગચ્છત્તા” જેનેવ માહનકુંડગામે નગરે જેનેવ વહુસાલપ્, “ચેઇપ્” તેનેવ ઉવાગચ્છઈ” ક્ષત્રિયકુંડગ્રામનગરાત્ નિર્ગત્ય યત્રૈવ બ્રાહ્મણકુંડગ્રામં નગરમાસીત્, “યત્રૈવ” વહુશાલકં ચૈત્યમ્ ઉચ્ચાનમાસીદ્, તત્રૈવ ઉપાગચ્છતિ, “ઉવાગચ્છત્તા” તુરપ્ નિગિળ્હેઈ, નિગિળ્હેત્તા રહં ઠવેઈ, ઠવેત્તા રહાઓ પચ્ચોરુહઈ” ઉપાગત્ય તુરગૌ અશ્વૌ નિગૃહ્ણતિ-નિરુણદ્ધિ નિગૃહ્ણ નિરુચ્ચ રથં સ્થાપયતિ, સ્થાપયિત્થા રથાત્ પ્રત્યવરોહતિ-અવતરતિ, “પચ્ચોરુહિત્તા” પુષ્પ તંબોલાઉહમાઈયં વાહનાઓ પવિસજ્જેઈ” રથાત્પ્રત્યવરુ અવતીર્ય પુષ્પતામ્બૂલા-યુધાદિકમ્ ઉપાનહૌ ચ વિસજ્જતિ-પરિત્યજતિ, “વિસજ્જેત્તા” એગસાડિયં ઉત્તરાસંગં કરેઈ, પુષ્પતામ્બૂલાયુધાદિકમ્ ઉપાનહૌ ચ વિસજ્જ્ય-પરિત્યજ્ય એકશાટિકમ્ અસ્યુતમ્ ઉત્તરાસંગં કરોતિ, “કરિત્તા” કૃત્વા અંજલિમઉલિયહત્થે, જેનેવ સમણે

ગ્રામ નગરકે બિલકુલ બીચમેસે હોકર નિકલા “નિર્ગચ્છત્તા” જેનેવ માહનકુંડગામે નગરે, જેનેવ વહુસાલપ્ “ચેઇપ્” તેનેવ ઉવાગચ્છઈ” ઓર નિકલકર જહાં બ્રાહ્મણ કુંડગ્રામ નગર ઓર જહાં વહુ વહુશાલક ઉચ્ચાન થા ઉસ ઓર ચલા “ઉવાગચ્છત્તા” તુરપ્ નિગિળ્હેઈ” વહાં પહ્-ચકર ઉસને અપત્તે ઘોડોકો રોક દિયા “નિગિળ્હેત્તા” રહં ઠવેઈ” ઘોડોકો રોક કર રથકો ચડા કિયા, “ઠવેત્તા” રહાઓ પચ્ચોરુહઈ” રથકો ચડા કરકે ફિર વહુ ઉસસે નીચે ઉતરા “પચ્ચોરુહિત્તા” પુષ્પ તાંબોલા-ઉયમાઈયં વાહનાઓ ય વિસજ્જેઈ” નીચે ઉતર કર ઉસને પુષ્પ, તામ્બૂલ, આયુધ આદિકો એવં દોનોં જૂતોંકો છોડ દિયા “વિસજ્જેત્તા” એગસા-ડિયં ઉત્તરાસંગં કરેઈ, હન સવકો છોડ કરકે ફિર ઉસને એકશાટિક ઉત્તરાસંગ કિયા, “કરિત્તા” એક શાટિક ઉત્તરાસંગ કરકે “અંજલિ

“નિર્ગચ્છત્તા” ત્યાંથી નીકળીને “જેનેવ માહનકુંડગામં નગરે, જેનેવ વહુ-સાલપ્, ચેઇપ્ તેનેવ ઉવાગચ્છઈ” ત્યાં બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ નગર હતું, ત્યાં બહુ-શાલક ઉચ્ચાન હતું, તે તરફ તે આગળ પધ્ધે. “ઉવાગચ્છત્તા” ત્યાં પહોંચીને “તુરપ્ નિગિળ્હેઈ” તેણે અશ્વોને રોક્યા. “નિગિળ્હેત્તા રહં ઠવેઈ” અને રથને ઊભો રાખ્યો. “ઠવેત્તા રહાઓ પચ્ચોરુહઈ” રથને ઊભો રાખી તે રથમાંથી નીચે ઉતર્યો. “પચ્ચોરુહિત્તા” પુષ્પતાંબોલાઉયમાઈયં વાહનાઓ ય વિસજ્જેઈ” રથમાંથી ઉતરીને તેણે પુષ્પ, તાંબૂલ (પાન) આયુધો આદિનો તથા પગરખાનો ત્યાગ કર્યો. “વિસજ્જેત્તા” તે વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરીને “એગસાડિયં ઉત્તરાસંગં કરેઈ” એક સળંગ ઉત્તરાસંગ (ઉત્તરીય) ધારણ કર્યું. “કરિત્તા” ઉત્તરાસંગ ધારણ કરીને “અંજલિમઉલિયહત્થે” જેનેવ

भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ । अञ्जलिमुकुलितहस्तः कृताञ्जलिः यत्रैव
समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ । उपासत्य श्रमणं भग-
वन्तं महावीरं त्रिःकृत्वः त्रिवारम् आदक्षिणप्रदक्षिणं करोति, करित्ता जाव ति-
विहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ । कृत्वा यावत् शुश्रूषमाणो नमस्यन् विनयेन
माञ्जलिपुटः सन् त्रिविधया पर्युपासनया पर्युपास्ते । तएणं समणे भगवं महा-
वीरे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तीसेय महतिमहालियाए इसिं जाव धम्म-
कहा जाव परिसा पडिगया । ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरो जमालये क्षत्रिय-
कुमाराय तस्यां च महतिमहत्याम् ऋषियावत् पर्षदि धर्मकथा यावत् उपदिष्टवान् ।

मउलियहत्ये जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ । फिर
वह दोनों हाथोंकी अंजलि बना कर जहां श्रमण भगवान् महावीर
विराजमान थे वहां आया 'उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं ति-
कखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ' वहां आ करके उसने श्रमण भग-
वान् महावीरको तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिणा की करित्ता जाव ति-
विहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ । तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिण करके
धर्मश्रवण करनेकी इच्छासे फिर उसने प्रभुको नमस्कार किया और बड़े
विनयसे दोनों हाथोंको जोड़कर त्रिविध पर्युपासनासे प्रभुकी उसने उपासना
की 'तएणं समणे भगवं महावीरे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तीसेय
महतिमहालियाए इसिं जाव धम्म कहा जाव परिसा पडिगया' इसके
बाद उन श्रमण भगवान् महावीरने उस क्षत्रियकुमार जमालिको और
उस विशाल ऋषि परिषद आदिको धर्मकथा कही, धर्मकथाको सुनकर

समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ । अन्ने हाथनी अंजली, अन्नावीने
(अन्ने हाथ लेडीने) जयां श्रमणु भगवान् महावीर, विराजता छता, त्यां
ते आये। " उवागच्छित्ता " त्यां आवीने " समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो
आयाहिणपयाहिणं करेइ " तेणे त्रण बार आदक्षिण प्रदक्षिणापूर्वक श्रमण
भगवान् महावीरने वंदणा नमस्कार कया " करित्ता जाव त्रिविहाए पज्जुवास-
णाए पज्जुवासइ " वंदणा नमस्कार करीने तेणे धर्मश्रवणनी इच्छाथी, अन्ने
हाथ लेडीने त्रिविध (भूत, वयन, अने धाया) पर्युपासना द्वारा प्रभुनी
उपासना करी.

“ तएणं समणं भगवं महावीरे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स तीसे य महति-
महालियाए इसिं जाव धम्म कहा जाव परिसा पडिगया ” । तयारा आठ श्रमण
भगवान् महावीरे ते क्षत्रियकुमार जमालीने तथा ते विशाल ऋषिपरिषदा

धर्मकथां श्रुत्वा निश्म्य पर्वत् प्रतिगता, ' तए णं से जमाली खत्तियकुमारे सम-
णस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मं सोच्चा निसम्म ' ततःखलु स जमालिः
क्षत्रियकुमारः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके समीपे धर्मं धर्मोपदेशं
श्रुत्वा निश्म्य हृदि अवधार्य " हट्ठ जाव उट्ठाए उट्ठेइ, उट्ठाए उट्ठेत्ता समणं भगवं
महावीरं तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता एवं वयासी "—हृष्ट यावत् हृष्टतुष्टचित्तानन्दितः
प्रीतिमनाः हर्षवशविसर्पद्दहृदयः करतलकृतमौलिमुकुटः उत्थया उत्तिष्ठति, उ-
त्थया उत्थाय श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वः वारत्रयं यावत् आदक्षिणप्रद-
क्षिणं करोति, कृत्वा वन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एवं वक्ष्यमाणप्रका-
रेण अवादीत्—' सदहामि णं भंते ! निग्गंयं पावयाणं, पत्तियामि णं भंते ! निग्गंयं

और उसे हृदयमें धारण कर परिषदा विसर्जित हो गई ' तएणंसे ज-
माली खत्तियकुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मं सोच्चा
निसम्म ' इसके बाद वह क्षत्रियकुमार जमालि श्रमण भगवान् महा-
वीरके पास धर्मोपदेश सुनकर और उसे अपने हृदयमें धारण कर
' हट्ठ जाव उट्ठाए उट्ठेइ ' बड़ा हर्षित हुआ और संतुष्ट चित्त होकर
आनन्दमग्न बन गया, हर्षसे उसका हृदय उछलने लगा उसने दोनों
हाथोंकी अंजलि बनाई और उसे मस्तक पर लगाया और एकदम
अपनी उत्थान शक्तिसे उठा ' उट्ठाए उट्ठेत्ता समणं भगवं महावीर
तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता एवं वयासी ' उत्थान शक्तिसे उठकर उसने
श्रमण भगवान् महावीरको तीन बार आदक्षिण प्रदक्षिण करके वन्दन
किया, नमस्कार किया वन्दना नमस्कार करके फिर उसने उनसे इस

आदिने धर्मकथा कही धर्मकथा श्रवण करीने तथा तेने हृदयमां धारण करीने
परिषदा विसर्जित भई गई।

" तएणं से जमालि खत्तियकुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए
धम्मं सोच्चा निसम्म " त्थारणाइ ते क्षत्रियकुमार जमाली श्रमण भगवान्
महावीर पास धर्मश्रवण करीने अने तेने हृदयमां धारण करीने " हट्ठ जाव
उट्ठाए उट्ठेइ " कहे जे हर्ष अने संतोष पाये। तेनुं हृदय हर्षथी नाथी
जिठ्युं ते पुनर्जित हृदये, अन्ने डाय जेडीने पोतानी उत्थान शक्तिथी जेला
थयो। " उट्ठाए उट्ठेत्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता एवं
वयासी " पोतानी उत्थान शक्तिथी जेला थयेने तेने आदक्षिण-प्रदक्षिणपूर्वक
श्रमण भगवान् महावीरने वंदना करी अने नमस्कार कयां, वंदना नमस्कार
करीने तेणे तेमने आ प्रभाणे कहुं—

પાવયણં, રોએમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં અબ્હુદ્દેમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવ-
યણં ' હે ભદન્ત ! શ્રદ્ધામિ સ્વલુ નિર્ગંથ પ્રવચનમ્ હે ભદન્ત ! પ્રત્યેમિ વિશ્વ-
સિમિ સ્વલુ નિર્ગંથં પ્રવચનમ્ હે ભદન્ત ! રોચયામિ-અમિલપામિ સ્વલુ નિર્ગંથં
પ્રવચનમ્ હે ભદન્ત ! અમ્યુત્તિષ્ઠામિ નિર્ગંથં પ્રવચનમ્, ' એવમેયં મંતે ! તહમેયં
મંતે ! અવિતહમેયં મંતે ! અસંદિદ્ધમેયં મંતે ! ' હે ભદન્ત ! એવમેતત્ત યથા અવાન
વદતિ તથૈવૈતત્ત ભદન્ત ! અવિતથં સત્યમેતત્ત ભદન્ત ! અસંદિગ્ધમેતત્ત-સન્દેહ-
રહિતમેતત્ત ' જાવ સે જહેયં તુભે વદહ, જં નવરં દેવાણુપ્પિયા ! અમ્માપિયરો
આપુચ્છામિ ' યાવત્ત યથૈતત્ત યૂયં વદથ, તથૈવૈતત્ત વર્તેતે, કિન્તુ હે દેવાણુપ્પિયા !

પ્રકાર કહા-“ સદ્દહામિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, પત્તિયામિ ણં મંતે !
નિર્ગંથં પાવયણં રોએમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, અબ્હુદ્દેમિ ણં મંતે !
નિર્ગંથં પાવયણં ' હે ભદન્ત ! મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવચનકી શ્રદ્ધા કરતા
હું, હે ભદન્ત ! મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવચનકી પ્રતીતિ કરતા હું, હે ભદન્ત !
મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવચનકો ચાહતા હું, હે ભદન્ત ! મੈં હસ નિર્ગંથ પ્રવ-
ચનકો અપને જીવનમેં ઉતારના ચાહતા હું. ' એવમેયં મંતે ! તહમેયં
મંતે ! અવિતહમેયં મંતે ! અસંદિદ્ધમેયં મંતે ! ' હે ભદન્ત ! જૈસા આંપ
કહતે હૈ, વહ નિર્ગંથ પ્રવચન એસાહી હૈ, વૈસાહી હૈ, હે ભદન્ત ! યહ
નિર્ગંથ પ્રવચન સર્વથા સત્યહી હૈ, હે ભદન્ત ! યહ નિર્ગંથ પ્રવચન
સંદેહાદિ દોષોંસે બિલકુલ રહિતહૈ. ' જાવ સે જહેયં તુભે વદહ ' યાવત્ત
જૈસા આપને હસે કહા હૈ. હે ભદન્ત ! યહ વૈસાહી હૈ-કિન્તુ હે દેવા-
ણુપ્રિય ! ' અમ્માપિયરો આપુચ્છામિ ' મૈં અપને માતાપિતાકી આજ્ઞા

“ સદ્દહામિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, પત્તિયામિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવ-
યણં, રોએમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં, અબ્હુદ્દેમિ ણં મંતે ! નિર્ગંથં પાવયણં ”
હે ભદન્ત ! આ નિર્ગંથ પ્રવચન પ્રત્યે મને શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ છે, હે ભદન્ત !
આ નિર્ગંથ પ્રવચન સત્ય હોવાની મને પ્રતીતિ થઈ ગઈ છે, હે ભદન્ત !
આ નિર્ગંથ પ્રવચન મને ગમે છે, હે ભદન્ત ! આ નિર્ગંથ પ્રવચનને હું
મારા જીવનમાં ઉતારવા માગું છું. “ એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! અવિતહમેય
મંતે ! અસંદિગ્ધમેયં મંતે ! આપે કહ્યું તે સત્ય છે. હે ભદન્ત ! આપના દ્વારા
જે અર્થનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે તે સર્વથા સત્ય જ છે. હે ભદન્ત !
આ નિર્ગંથ પ્રવચન સર્વથા સત્ય છે. હે ભદન્ત ! આ નિર્ગંથ પ્રવચન સંદે-
હાદિ દોષોથી રહિત છે.

“ જાવ સે જહેયં તુભે વદહ ” હે ભદન્ત ! આપે જે પ્રમાણે કહ્યું,
એવું જ તે છે. પરંતુ હે દેવાણુપ્રિય ! “ અમ્માપિયરો આપુચ્છામિ ” હું મારા

यत् नवरं विशेषस्तु मातापितरौ आपृच्छामि-मातापित्रोराज्ञां गृह्णामि तथाच यद्यपि भवदुक्तं सर्वं सत्यमेवास्ति तथापि मातापित्रोराज्ञाग्रहणमावश्यकं भवति 'तए णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतिए मुण्डे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वयामि' ततः खलु मातापित्रोराज्ञाग्रहणानन्तरम् अहं देवानुप्पियाणामन्तिके-समीपे मुण्डो भूत्वा अगारात् निष्क्रम्य गृहावासादिकं परित्यज्य अनगारितां प्रव्रजामि, प्रव्रज्यां ग्रहीष्यामि-इति भावः । भगवानाह-‘अहासुहं देवाणुप्पिया । मा पडिबंघं करेह ’ हे देवानुप्पियाः । यथासुखं यथा तुभ्यं रोचते तथा कुरु किन्तु प्रतिबन्धं विलम्ब मा कुरु ॥ सू० ४ ॥

मूलम्—‘तएणं से जमाली खत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं तिक्खुतो जाव नमांसित्ता तमेव चाउग्घटं आसरहं दुरूहेइ, दुरूहित्ता समणस्स भगवओ महावरिस्स अंतियाओ बहुसालाओ चेइआओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता सकोरंट जाव धरिज्जमाणेणं महया भडचडगरजाव परिकिखत्ते जेणेव खत्तियकुंडग्गामे नयरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता

चाहता हूं-अतः उनसे आज्ञा प्राप्त कर ‘अहं’ मैं ‘देवाणुप्पियाणं अंतिए मुण्डे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वयामि’ आप देवानुप्पियके पास मुडित होकर अगारावस्थासे अनगारावस्था धारण करूंगा ‘अहासुहं देवाणुप्पिया । मा पडिबंघं करेह ’ क्षत्रियकुमार, जमालिकी ऐसी बात सुनकर प्रभुने उससे कहा-हे देवानुप्पिय जैसा ‘तुम्हें’ रुचे वैसा करो परन्तु विलम्ब मत करो ॥सू०४॥

मातापितानी आज्ञा देवा छिछुं छुं. प्रव्रज्या, अंगीकार करवा माटे तेमनी आज्ञा लधने “अहं देवाणुप्पियाणं अंतिए मुण्डे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वयामि” आप देव नुप्पियनी पासे मुडित थधने (प्रव्रज्या लधने) अगारावस्था (गृहस्थावस्था) नो परित्याग करीने छुं अणुगारावस्था धारण करीश. “अहासुहं देवाणुप्पिया मा पडिबंघं करेह” तयारे महावीर प्रभुओ तेने कहुं—छे देवानुप्पिय । तेमने रुचे तेम करे, पणु आपा काममां विलम्ब करवे ओधओ नहीश ॥ ४ ॥

खत्तियकूडगामं, नयरं मज्झं, मज्झेणं जेणेव, सए गिहे जहेव
 बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता
 तुरए निगिण्हइ, निगिणिहत्ता रहं ठवेइ, ठवेत्ता रहाओ पच्चो
 रहइ, पच्चोरुहत्ता जेणेव आब्भितरिया उवट्ठाणसाला जेणेव
 अम्मापियरो तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता अम्मापियरो
 जएणं विजएणं वद्धावेइ, वद्धावेत्ता एवं वयासी-एवं खलु
 अम्मताओ ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्म
 निसंते, से वि य मे धम्म, इच्छिए, पडिच्छिए, अभिरुइए । तए
 णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी-धत्तेसि
 णं तुमं जाया ? कयत्थेसि णं तुमं जाया ! कयपुत्तेसि तुमं
 जाया, कयलक्खणेसि णं तुमं जाया ! जं णं तुमे समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्म निसंते सेविय धम्म इच्छिए
 पडिच्छिए अभिरुइए । तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मा-
 पियरो दोच्चपि एवं वयासी एवं खलु मए अम्मताओ ! समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्म निसंते, जाव अभिरुइए, तए णं
 अहं अम्मताओ ! संसारभउविग्गे भीए जम्मजरासरणाणं
 तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे सम-
 णस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं मुंडे भवित्ता अगाराओ
 अणगारियं पवइत्तए । तए णं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 माया तं अणिट्ठं अकंतं, अप्पियं अमणुत्तं अमणासं अस्सुय-
 पुवं गिरं सोच्चा, निसम्म, सेयागयरोमकूवपगलंतविलीणगत्ता

सौगभरपत्रेवियंगमंगी नित्तेया दीणविमणवयणा, करयलमलि-
 पव कसलमाला, तक्खणओलुग्गदुब्बलसरीरलावन्नसुन्न-
 निच्छायागयसिरीया पसिठिलभूसणपडंतखुणिणयसंचुन्निय-
 धवलवल्लयपव्वमट्टउत्तरिजा मुच्छावसणट्टचेयगुरुईसुकुमाल-
 विकिन्नकेसहत्था, परसुणियत्तवचंपगलया निवत्तमहेव इंद-
 लट्ठी विमुक्कमंधिवंधणा, कोट्ठिमंतलंसि धसत्ति सवंगेहिं संनि-
 वडिया तएणं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स मायाससंभ-
 मोयत्तियाए तुरियं कंचणभिगारमुहविणिग्गयसीयलविसल-
 जलधाराए परिस्सिंचमाणनिववियंगायलट्ठी उक्खेवयतालियं-
 ट वीयणंगजणियवाएणं सफुसिएणं अंतउरपरिजणेणं आसा-
 सिया समाणी रोयमाणी, कंदमाणी सोयमाणी विलवमाणी
 जमालिं खत्तियकुमारं एवं वयासी-तुमंसि णं जाया ! अम्हं
 एगे-पुत्ते इट्ठे कंते, पिए, मणुत्ते, मणामे थेज्जे, वेसासिए,
 संमए, बहुमए, अणुमए, भंडकरंडगसमाणे रयणे रयणवभूए
 जोविउसविए हिययानंदजणणे उंबरपुप्फमिव दुल्लभे सवण-
 याए, किमंग पुण पासणायाए ? तं णो खलु जाया ! अम्हे-
 इच्छामो तुब्भंखणमविप्पओगं, तंअच्छाहि ताव जाया ! जाव
 ताव अम्हे जीवामो, तओ पच्छा अम्हेहिं कालगएहिं समाणेहिं
 परिणयवए वड्डियकुलवंसनंतुकजंमि निरवयक्खे समणस्स
 भगवओ महावीरस्स अंतिए मुंडे भवित्ता आगाराओ अण-
 गारियं पवइहिसि ॥ सू० ५ ॥

छाया—ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः श्रमणेन भगवता महावीरेण
 एवमुक्तः सन् हृष्टतुष्टः श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वो यावत् नमस्यित्वा
 तमेव चातुर्वर्ण्यम् अश्वरथम् आरोहति, आरुह्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अ-
 न्तिकात् बहुशालकात् चैत्यात् प्रतिनिष्क्रमति, प्रतिनिष्क्रम्य सकोरुण्ट यावत्
 ध्रियमाणेन महता भटवटकर यावत् परिक्षिप्तो यत्रैव क्षत्रियकुण्डग्रामं नगरं
 तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य क्षत्रियकुण्डग्रामं नगरस्य मध्यमध्येन
 यत्रैव स्वकं गृहं यत्रैव बाह्या उपस्थानशाला तत्रैव उपागच्छति उपागत्य तुरगौ
 निगृह्णाति, निगृह्य रथं स्थापयति, स्थापयित्वा रथात् प्रत्यवरोहति, प्रत्यवरुह्य
 यत्रैव आभ्यन्तरिकी उपस्थानशाला यत्रैव मातापितरौ तत्रैव उपागच्छति, उपा-
 गत्य मातापितरौ जयेन विजयेन वर्द्धयति, वर्द्धयित्वा एवमवादीत्—एवं खलु हे
 अम्बतातौ ! मया श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके धर्मः निशमितः सोऽ-
 पि च मे धर्मः इच्छितः प्रतीच्छितः, अभिरुचितः । ततः खलु तं जमालि क्षत्रिय-
 कुमारम् मातापितरौ एवम् अवादिष्टाम्—धन्योऽसि खलु त्वं जात ! कृतार्थोऽसि-
 खलु त्वं जात ! कृतपुण्योऽसि खलु त्वं जात ! कृतलक्षणोऽसि खलु त्वं जात ! यत्
 खलु त्वया श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके धर्मो निशमितः, सोऽपि धर्मः
 इच्छितः प्रतीच्छितः, अभिरुचितः । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारो माता
 पितरौ द्वितीयमपि एवमवादीत्—एवं खलु मया अम्बतातौ ! श्रमणस्य भगवतो
 महावीरस्य अन्तिके धर्मो निशमितो यावत् अभिरुचितः, ततः खलु अहम् अम्ब-
 तातौ । संसारभयोद्विग्नः, भीतो जन्मजरामरणेभ्यः, तद् इच्छामि खलु अम्ब-
 तातौ ! युवाभ्याम् अभ्यनुज्ञातः सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो
 भूत्वा, अगारात् अनगारितां प्रव्रजितुम् । ततः खलु सा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
 माता ताम् अनिष्टाम् अकान्ताम् अप्रियाम्, अमनोज्ञाम्, अमनोऽमाम् अश्रुतपूर्वाम्
 गिरं श्रुत्वा निश्म्य स्वदागतरामकूपमगलद् विलीनगात्राशोकभरमवेपिताङ्गाङ्गी
 निस्तेजाः दीनविमनोवदना करतलमर्दितेव कमलमाला तत्क्षणवस्त्रेण दुर्बलशरीर-
 लावण्यशून्यनिश्छाया गतश्रीका, प्रशिथिलभूषणपतत् क्षुण्णसंचूर्णितधवलवलय-
 प्रपन्नोत्तरीया, मूर्च्छावशनष्टचेतोर्गुर्वी सुकुमारविकीर्णकेशहस्ता परंशुनिकृतेव
 चम्पकलता, निवृत्तमहेव इन्द्रयष्टिः, विमुक्तसन्निवन्धना, कुट्टिमतले 'धसं इति
 सर्वाङ्गैः संनिपतिता । ततः खलु सा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता ससंभ्रमाप-
 वर्त्तितया त्वरितं काञ्चनभृङ्गारसुखत्रिनिर्गतशीतलविमलजलधारया परिषिच्य-
 माननिर्वाप्रितगात्रयष्टिः उत्क्षेपकतालवृन्तवीजनकजनितवातेन संपृपता
 अन्तःपुरपरिजनेन आश्वासिता सती रुदन्ती, क्रन्दन्ती शोचन्ती विलपन्ती, जमालि

ક્ષત્રિયકુમારસ્ત્વમયાદીત્ત્વમસિ સ્વલ્લુ જાત ! આવચોરેકઃ પુત્રઃ, ઇષ્ટઃ કાન્તઃ, પ્રિયઃ, મનોહરઃ, મનોડમઃ, સ્થૈર્યઃ, વિશ્વસિતઃ, સંમતઃ, વહુમતઃ, અનુમતઃ, માણ્ડ-
કરકણ્ડકસમાનો રત્નમ્ રત્નભૂતઃ, જીવિતોત્સવિકઃ, હૃદયાનન્દજનનઃ, ઉદુમ્બર-
પુષ્પમિવ દુર્લભઃ શ્રમણતયૈ, કિમઙ્ક પુનર્દર્શનનાયૈ, તન્ નો સ્વલ્લુ જાત ! વયમ્
ઇચ્છામ સ્ત્વ ક્ષમપિ વિપયોગમ્, તન્ આસ્વ તાવત્ જાત ! યાવત્ તાવત્ વયં
જીવામઃ, તતઃ પશ્યાત્ અસ્માસુ કાલગતેષુ સત્સુ પરિણતવયાઃ વર્દિતકુલવંશતન્તુ-
કાર્યે નિરપેક્ષઃ શ્રમણસ્ય મગધતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુળ્ડો ભૂત્વા અગારાત્
અનગારિતાં પ્રવ્રજિણ્યસિ ॥ સ. ૫ ॥

ટીકા—અથ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય મગધતઃ સમીપે દીક્ષાગ્રહણવક્ત-
વ્યતામાહ—‘તણં સે’ इत्यादि, ‘तणं, से जमाली खत्तियकुमारे समणेणं
भगवया महावीरेण एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव
नमंसित्ता तमेव चाउग्घंटं आसरहं दुरुहेइ’ ततः स्वल्लु सः जमालिः क्षत्रियकुमारः
श्रमणेन भगवता महावीरेण एवं पूर्वोक्तरीत्या उक्तः सन् हट्ठतुष्टोऽत्यन्त हर्षतोप सम-
न्वितः श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिकृत्वो यावत्—आदक्षिणं कृत्वा प्रदक्षिणं वन्दते नम-

‘તણં સે જમાલી સ્વત્તિય કુમારે’ इत्यादि—

ટીકાર્થ—इस सूत्र द्वारा सूत्रकारने क्षत्रियकुमार जमालिकी भग-
वान्के समीप दीक्षा ग्रहण की वक्तव्यताका प्रतिपादन किया है—‘तणं
से जमाली खत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरेण एवं वुत्ते समाणे
हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता तमेव चाउ-
ग्घंटं आसरहं दुरुहेइ’ श्रमण भगवान् महावीरने जय क्षत्रियकुमार
जमालीसे दीक्षा लेनेमें विलम्ब मत करो-ऐसा कहा-तब वह बहुत
हर्षित हुआ और आनंदित चित्त होकर उसने श्रमण भगवान् महा-
वीरको तीन बार प्रदक्षिणा पूर्वक-वन्दना की. नमस्कार किया. वन्दना

ટીકાર્થ—આ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકારે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી પ્રવ્રજ્યા દેવા
માટે તેના માતાપિતાની અનુમતિ કેવી રીતે મેળવે છે, તે વાત પ્રકટ કરી છે.
“તણં સે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે
હટ્ઠતુટ્ઠે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો જાવ નમંસિત્તા તમેવ ચાઉગ્ઘંટં આસરહં
દુરુહેઇ” જ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને કહ્યું કે દીક્ષા
દેવામાં વિલંબ કરશો નહીં, ત્યારે તેને ઘણો જ હર્ષ અને સંતોષ થયો.
તેણે પુલકિત હૃદયે ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણાપૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા
કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વંદણા નમસ્કાર કરીને તે જ્યાં પોતાનો ગાર

स्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा तमेव पूर्वोक्तमेव चातुर्घण्टं चतुर्घण्टोपेतम् अश्वरथम् आरोहति—‘दुरुहिता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियाओ बहुसालाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ’ अश्वरथमारुह्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्ति-
कात् बहुशालकात् चैत्यात्-उद्यानात् प्रतिनिष्क्रामति निर्गच्छति—‘पडिनिक्ख-
मिता सकोरंटजाव धरिज्जमाणेणं महया भडचडगर जाव परिकिखत्ते जेणेव
खत्तियकुंडगामे नयरे तेणेव उवागच्छइ’ प्रतिनिष्क्रम्य सकोरंट यावत्
कोरण्टनामकपुण्यमालयदाम्ना सहितेन धियमाणेन छत्रेण उपलक्षितो महता
वृहता भटानां चटकर यावत् पृथक्पृथक् परिक्षिप्तः, परिचेष्टितो, यत्रैव क्षत्रिय
कुमारग्रामं नगरं तत्रैवोपागच्छति, ‘उवागच्छिता खत्तियकुंडगामं नगरं मज्झं
मज्जेणं जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छइ’

नमस्कार करके फिर उनके पाससे उस ओर आया कि जहाँ पर उसके
वह चार घंटोंवाला अश्वरथ रखा हुआ था, वहाँ आकर वह उस पर
सवार हो गया ‘दुरुहिता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियाओ
बहुसालाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ’ सवार होकर वह श्रमण भग-
वान् महावीरके पाससे और उस बहुशालक वनसे चल दिया—‘पडि-
निक्खमिता सकोरंट जाव धरिज्जमाणेणं महया जाव भडचडगर परि-
किखत्ते जेणेव खत्तियकुंडगामे नयरे तेणेव उवागच्छइ’ ज्योंही
वह अश्वरथ पर सवार हुआ कि छत्रधारियोंने उस पर कोरंट पुष्पकी
मालाओंसे विभूषित छत्र तान दिया, बड़े-से योधा उसके पास आ
गये—इस तरह योधा और महायोधाओंके समूहसे घिरा हुआ होकर
वह क्षत्रियकुण्डग्रामकी ओर चल दिया, ‘उवागच्छिता खत्ति कुण्ड-
गामं नगरं मज्झं मज्जेणं जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उवट्ठाण-

घंटडीवाणे। रथ लक्षो हतो त्यां गयो, त्यां न्धने ते रथमा गेसी गयो।

“दुरुहिता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियाओ, बहुसालाओ चेइयाओ
पडिनिक्खमइ” रथमां सवार थठने ते श्रमण लगवान्, महावीरनी पासेथी
तथा बहुशालक उद्यानमांथी रवाना थयो। “पडिनिक्खमिता सकोरंट जाव
धरिज्जमाणेणं महया भडचडगर जाव परिकिखत्ते जेणेव खत्तियकुंडगामे नयरे
तेणेव उवागच्छइ” रथमां सवार थतांनी साथे न छत्रधारीओओ तेना उपर
कोरंट पुष्पोनी मालाओथी सुथोलित छत्र धारणु कयुं अने मोटा मोटा
योद्धाओ तेनी पासे तेनी रक्षा माटे उपस्थित थठ गयो, ओ रीते योद्धाओ
अने सुलटोना समूहथी घेरायेयो ते क्षत्रियकुंडग्राम नगर तरक् आगण वधेयो।

“उवागच्छिता खत्तियकुंडगामं नगरं मज्झं मज्जेणं जेणेव सए गिहे

ઉપાગત્ય ક્ષત્રિયકુળગ્રામસ્ય નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન મધ્યભાગેન યત્રૈવ સ્વસ્પ
ગૃહં યત્રૈવ વાહ્યા ઉપસ્થાનશાલા તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા તુરણં નિગિ-
પ્હૃહ, નિગિપ્હિત્તા રહં ઠવેહ, ઠવેત્તા, રહાઓ પચ્ચોરુહહ ' ઉપાગત્ય તુરગં નિગૃ-
હ્ણતિ-અવરુણદ્ધિ, નિગૃહ્ણ રથં સ્થાપયતિ સ્થાપયિત્વા, રથાત્ પ્રત્યવરોહતિ, અવતરતિ
' પચ્ચોરુહિત્તા જેણેવ અઙ્ગિમતરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા, જેણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ
ઉવાગચ્છહ ' પ્રત્યવરુહ્ય-સમવતીર્ય યત્રૈવ આમ્પન્તરિકી ઉપસ્થાનશાલા યત્રૈવ
અમ્વાપિતરૌ વર્તેતેસ્મ તત્રૈવ ઉપાગચ્છતિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા, અમ્માપિયરો જણં
વિજણં વદ્ધાવેહ, વદ્ધાવેત્તા एवं વયાસી '-ઉપાગત્ય અમ્વાપિતરૌ જયેન વિજ-
યેન જયવિજયસૂચકશબ્દેન વર્દયતિ, વર્દયિત્વા एवं વક્ષ્યમાણરીત્યા અવાદીત્
' एवं खलु अम्मताओ ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मए निसंते ' हे

સાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ' ચલતે ૨ વહ ક્ષત્રિય કુળગ્રામ નગરકે ધીચો-
ધીચસે હોકર નિકલા ઔર જહાં પર અપના ઘર एवं વાહ્ય ઉપસ્થાન
શાલા-ઘેઠક થી વહાં પર આયા. ' ઉવાગચ્છિત્તા તુરણં નિગિપ્હૃહ, નિગિ-
પ્હૃણિત્તા રહં ઠવેહ, ઠવેત્તા રહાઓ પચ્ચોરુહહ ' વહાં આતેહી ડસને ઘોડોકો
રુકવા દિયા, ઘોડોકે રુકતેહી રથ ખડા હો ગયા, રથકે ખડે હોતેહી
વહ રથસે નીચે ડતરા 'પચ્ચોરુહિત્તા જેણેવ અઙ્ગિમતરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા
જેણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ ઉવાગચ્છહ-ઉવાગચ્છિત્તા અમ્માપિયરો જણં
વિજણં વદ્ધાવેહ ' નીચે ડતરતેહી વહ ધીતરી ઉપસ્થાન શાલામેં જાકર
અપને માતાપિતાકે પાસ પહુંચા, વહાં જાકર ડસને માતાપિતાકો જય
વિજય શબ્દોંકા ડચ્ચારણ કરતે હુણ વધાણ ' વદ્ધાવેત્તા एवं વયાસી '
વધાણેકે બાદ ફિર ડસને ડસને એસા કહા- ' एवं खलु अम्मताओ !

જેણેવ બાહિરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ " આ રીતે ચાલતાં ચાલતાં
તેના રથ ક્ષત્રિયકુળગ્રામ નગરની બહાર મધ્યમા ભાગેથી પસાર થઇને, જ્યાં
તેનું ઘર હતું, અને ઘરની બહાર જ્યાં ઉપસ્થાનશાલા હતી, ત્યાં આવી પહોંચ્યો.
" ઉવાગચ્છિત્તા તુરણં નિગિપ્હૃહ, નિગિપ્હિત્તા રહં ઠવેહ ઠવેત્તા રહાઓ પચ્ચોરુહહ "
ત્યાં આવીને તેણે ઘોડાને થંભાવી દીધા, ઘોડાએ થંભતા રથ ઊભો રહી
ગયો. રથ ઊભો રહેતાં જ તે તેમાંથી નીચે ઊતર્યો. પચ્ચોરુહિત્તા જેણેવ અઙ્ગિ-
મતરિયા ઉવટ્ઠાણસાલા, જેણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ ઉવાગચ્છહ " રથમાંથી નીચે
ઊતરીને તે ઘરની આંદરના બેઠક ખાનામાં જ્યાં તેના માતાપિતા હતાં, ત્યાં
ગયો. " ઉવાગચ્છિત્તા અમ્માપિયરો જણં વિજણં વદ્ધાવેહ " ત્યાં આવીને તેણે
" જય હો, વિજય હો " એવાં શબ્દોનું ઉચ્ચારણ કરીને માતાપિતાને
વધાળ્યાં, " વદ્ધાવેત્તા एवं वयासी " વધાવીને તેણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

અમ્બતાતૌ ! एवं खलु वक्ष्यमाणरीत्या मया श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके समीपे धर्मे निशमितः श्रुतः, 'से वि य मे धम्मे इच्छिण पडिच्छिण अभिरुइए' 'सोऽपि च धर्मे मम इष्टः अभिलषितः, प्रतीष्टः अत्यन्तेप्सितः, अभिरुचितः रुचिविषयो जातः 'तए णं तं जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी' ततः खलु तं जमालि क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवं वक्ष्यमाणरीत्या-अवादिष्टाम्-कथितवन्तौ । 'धन्नेसि णं तुमं जाया ! कयत्थेण तुमं जाया ! कयपुन्नेसि णं तुमं जाया ! कयलक्खणे णं सि तुमं जाया ।' हे जात ! पुत्र त्वं धन्योऽसि खलु हे जात ! हे पुत्र ! त्वं कृतार्थोऽसि-सम्पादितस्वप्रयोजनोऽसि, हे जात ! हे पुत्र ! त्वं कृतपुण्योऽसि खलु उपार्जितपुण्योऽसि, हे जात ! हे पुत्र ! त्वं कृतलक्षणोऽसि कृतानि विहितानि तथा सार्थकानि लक्षणानि शरीरचिन्हानि येन स

મણ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય ધમ્મે નિસંતે 'હે માતા-પિતા ! મૈને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરસે ધર્મકો શ્રવણ ક્રિયા હૈ, 'સે વિ ય મે ધમ્મે ઇચ્છિણ પડિચ્છિણ, અભિરુહિણ' વહ ધર્મ મુઢે ઇષ્ટ ઔર અત્યન્ત ઇષ્ટ હુઆ હૈ, તથા મેરી રુચિકા વિષય મી હુઆ હૈ, અર્થાત્ મૈ ઉસ ધર્મકો અપને જીવનમેં ઉતારનેકા અભિલાષી હો રહા હૂં 'તએ ણં તં જમાલિં ચત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી' ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઇસ પ્રકારકે અભિપ્રાયકો જ્ઞાનકર ઉસકે માતાપિતાને ઉસસે કયા કહા-સોહી પ્રકટ ક્રિયા જાતા હૈ, ઉન્હોને કહા-'ધન્નેસિ ણં તુમે જાયા ! કયત્થેણં તુમં જાયા ! કયપુન્નેસિ ણં તુમં જાયા ! કયલક્ખણેસિ તુમં જાયા !' હે બેટા ! તુમ ધન્ય હો, તુમને અપને પ્રયોજનકો પ્રાપ્ત કર લિયા હૈ, તુમને પુણ્યકો-ઉપાર્જિત ક્રિયા હૈ બેટા ! તુમને અપને શારીરિક

“ एवं खलु अम्बतातौ ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मे निसंते हे मातापिता ! मे श्रमणु भगवान महावीरनी पासैथी धर्म श्रवणु कर्यो छे “ से वि य मे धम्मे इच्छिण, पडिच्छिण, अभिरुइए ” ते धर्म भने धष्ट, अत्यन्त धष्ट अने रुचिकर थयो छे अएद्वे के ते धर्मने हुं भारा लपनमां उतारवा माथुं छुं. “ तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो - एवं वयासी ” क्षत्रियकुमार जमालीने आ प्रकारने अविप्राय लणीने तेना मातापिताओ तेने आ प्रमाणे कहुं:—

“ धन्नेसि णं तुमं जाया ! कयत्थेणं तुमं जाया ! कयपुन्नेसि णं तुमं जाया ! कयलक्खणे सि णं तुमं जाया ! हे भेटा ! धन्य छे तने, ते तारा प्रयोजनने प्राप्त करी-लीधुं छे (तुं कृतार्थ थयो छे), ते पुण्यनुं उपार्जन कथुं छे,

મવસિ, ' જળ્ણં તુમે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ ધમ્મે નિસંતે, સે વિ ય ધમ્મે ઇચ્છિણ, પઢિચ્છિણ અમિરુહણ' યત્ત યસ્માત્કારણાત્ત્વલ્લ ત્વં શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે ધર્મે નિશમિતઃ શ્રુતઃ, સોઽપિ ધર્મસ્તત્ર ઇષ્ટઃ, અમિ-
ચ્છિતઃ, પ્રતીષ્ઠઃ પુનઃ પુનરિષ્ટઃ, ભાવતો વા પ્રતિપન્નઃ, અમિરુચિતઃ રુચિ-
વિપયો જાતઃ । ' તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ એવં વયાસી ' તતઃ સ્વલ્લ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્વાપિતરૌ દ્વિતીયમપિ વારમ્
એવં વક્ષ્યમાણરીત્યા અવાદીત્—' એવં સ્વલ્લ મણ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ ધમ્મે નિસંતે જાવ અમિરુહણ ' હે અમ્મતાઓ ! હે માતાઃ ! હે પિતાઃ ! એવં સ્વલ્લ પૂર્વોક્તરીત્યા મયા શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે ધર્મે નિશમિતઃ શ્રુતઃ, યાવત્ ઇષ્ટઃ, પ્રતીષ્ઠઃ, અમિરુચિતઃ ' તણ્ણં અહં અમ્મતાઓ ! સંસારમહાવિગ્ને મીણ જમ્મજરામરણાણં, તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મ-

સુચિહ્નોંકો સાર્થક કર લિયા હૈ । ' જળ્ણ તુમે સમણસ્સ મગવઓ મહા-
વીરસ્સ અંતિણ ધમ્મે નિસંતે, સે વિ ય ધમ્મે ઇચ્છિણ, પઢિચ્છિણ, અ-
મિરુહણ ' જો તુમને શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરસે શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મકા
શ્રવણ ક્રિયા ઓર વહ ધર્મ તુમ્હેં ઇષ્ટ હુઆ, અત્યન્ત ઇષ્ટ હુઆ, એવં
વહ તુમ્હારે દ્વારા અપને જીવનમેં ઉતારને યોગ્ય સમજા ગયા ' તણ્ણં સે
જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ એવં વયાસી ' વાદમેં ક્ષ-
ત્રિયકુમાર જમાલિને દુવારા મી માતાપિતાસે એસાહી કહા કિ ' એવં
સ્વલ્લ મણ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ ધમ્મે
નિસંતે, જાવ અમિરુહણ-તણ્ણં અહં અમ્મતાઓ સંસારમહાવિગ્ને, મીણ
જમ્મજરા મરણાણં, તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! તુમ્હેં અમ્મણુનાણ

તે તારા શારીરિક સુચિહ્નોને સાર્થક કર્યા છે. " જળ્ણં તુમે સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ ધમ્મે નિસંતે, સે વિ ય ધમ્મે ઇચ્છિણ, પઢિચ્છિણ, અમિરુહણ " કારણ કે શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરની પાસે જે શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મનું શ્રવણ કર્યું છે, તે ધર્મ તને ઇષ્ટ લાગ્યો છે, અતિશય પ્રિય લાગ્યો છે અને રુચિ-
કર લાગવાથી જીવનમાં ઉતારવા યોગ્ય લાગ્યો છે.

" તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ એવં વયાસી " ત્યારબાદ તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેના માતાપિતાને બીજી વાર પણ એ જ પ્રમાણે કહ્યું કે " એવં સ્વલ્લ મણ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિણ ધમ્મે નિસંતે, જાવ અમિરુહણ તણ્ણં અહં અમ્મતાઓ ! સંસારમહાવિગ્ને, મીણ જમ્મજરામરણાણં, તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! તુમ્હેં અમ્મણુનાણ સમાણે

તાઓ ! તુમેહિં અમ્મણનાં સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય મુંહે
ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહસ્સે ' હે અમ્મતાતા ! તતઃ સ્વલુ તદનન્તમ્ અહં
સંસારમયોદ્ધવિગ્નઃ-સંસારમીતિવ્યાકુલઃ જન્મજરામરણેભ્યો મીતોઽસ્મિ, તત્
તસ્માત્ કારણાત્ ઇચ્છામિ અભિવાચ્છામિ સ્વલુ હે અમ્મતાતા ! યુષ્મામિઃ અમ્ય-
નુજ્ઞાતઃ સન્ શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુંડો મુળિહતો ભૂત્વા અગારાત્
ગૃહાત્ નિર્ગત્ય-ગૃહાદિકં પરિત્યજ્ય અનગારિકતાં પ્રવ્રજ્યાં ગ્રહીતુમિચ્છામિ '
ઇતિ પૂર્વેણાન્વયઃ । ' તણં સા જમાલિલ્લહં સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા તં અણિદ્ધં
અકંતં અપ્પિયં અમણુન્નં અમણામં અસ્સુયપુવ્વં સોચ્ચા, નિસમ્મ સેયાગયરોમ-
કૂર્વપગલંતવિલીણગત્તા ' તતઃ સ્વલુ મા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારય માતા તાં જમાલિ-

સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય મુંહે ભવિત્તા અગારા
ઓ અણગારિયં પવ્વહસ્સે ' હે માતાપિતા ! મેંને શ્રમણ ભગવાન મહા-
વીરકે પાસ ધર્મકા શ્રવણ ક્રિયા હૈ, વહ ધર્મ મુંહે ઇષ્ટ (અમિલખિત)
ઔર વિશેષ રૂપમેં ઇષ્ટ (અમિલખિત) હુઆ હૈ, અતઃ મેં ચાહતા હું કિ
મેં હમે અપને જીવનમેં હતારુ-ક્યોંકિ મેં અબ સંસારકે ભયસે વ્યાકુલ
હો ચુકા-હું । અતઃ જન્મ, જરા ઔર મરણસે વ્રસ્ત હુઆ મેં હે માતા-
પિતા ! યહ ચાહતા હું કિ આપસે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કર શ્રમણ ભગવાનકે
પાસ હસ ગૃહસ્થાવસ્થાકા પરિત્યાગ કરકે સંયમ ધારણ કર લૂ । ' તણં
સા જમાલિલ્લહં સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા તં અણિદ્ધં, અકંતં, અપ્પિયં, અ-
મણુન્નં, અમણામં, અસ્સુયપુવ્વં ગિર સોચ્ચા, નિસમ્મ, સેયાગયરોમ-
કૂર્વ પગલંતવિલીણગત્તા ' હસ પ્રકારસે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી માતાને

સમણસ્સ ભગવા મહાવીરસ્સ અંતિય મુંહે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહસ્સે "
હે માતાપિતા ! મેં શ્રવણ ભગવાન મહાવીરની સમીપે ધર્મનું શ્રવણ કર્યું
છે. તે ધર્મ મને ઇષ્ટ (અમિલખિત) અને અતિશય ઇષ્ટ તથા રુચિકર લાગ્યો
છે. તેથી હું તેને છોડવામાં હતારવા માશું છું. હું સંસારના ભયથી વ્યાકુળ
થઈ ગયો છું. જન્મ, જરા અને મરણના દુઃખોથી હૃદય થયેલો હું આપની
આજ્ઞા લઈને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સમીપે દીક્ષા અંગીકાર કરીને ગૃહ-
સ્થાવસ્થાનો ત્યાગ કરીને અણગારાવસ્થા ધારણ કરવા માશું છું. ' તણં
સા જમાલિલ્લહં સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા તં અણિદ્ધં, અકંતં, અપ્પિયં, અમણુન્નં,
અમણામં, અસ્સુયપુવ્વં, ગિરં સોચ્ચા, નિસમ્મ, સેયાગયરોમકૂર્વપગલંતવિલીણગત્તા "
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકીની માતાએ બ્યારે પેતાના પુત્રની તે-અનિષ્ટ, અકાન્ત,

પ્રોક્તામ્ અનિષ્ટામ્-અવાઙ્મિત્તામ્, અકાન્તામ્-અકમનીયામ્-અપ્રિયામ્, મનસોઽ-
પ્રીતિકરીમ્ અમનોજ્ઞામ્-નમનસા જ્ઞાયતે સુન્દરતપેતિ અમનોજ્ઞાતામ્ અમઙ્ગુલમિ-
ત્યર્થઃ અમનોઽમામ્, નમનસા અમ્યતે ગમ્યતે પુનઃ પુનઃ સંસ્મરણેનેતિ અમનોઽમા,
તામ્-મનઃપ્રતિકૂળામિત્યર્થઃ અશ્રુતપૂર્વામ્-પૂર્વં કદાચિદપિ ન શ્રુતામ્ એતાદૃશીં
ગિરં વાચં શ્રુત્વા નિશમ્ય સ્વેદાગતરોમકૂપપ્રગલ્ભવિઙ્ગીનગાત્રા ' સ્વેદેન આગતેન
રોમકૂપેભ્યો નિર્ગતેન પ્રગલન્તિ-ક્ષરન્તિ વિઙ્ગીનાનિ ચ વિલગ્નાનિ-આર્દ્રીભૂતાનિ
ગાત્રાણિ શરીરાવયવાનિ યસ્યાઃ સા તથા, સોગમરપવેવિયંગમંગી નિત્તેયા, દીળ-
વિમળવયળા ' શોકમરપવેવિતાક્લાઙ્ગી શોકમરેણ પ્રવેપિતં પ્રકમ્પિતમદ્ભમદ્ભં યસ્યાઃ
સા તથા નિસ્તેજાઃ પ્રનારહિતાઃ, દીનવિમનો વદના, દીનસ્યેવ વિમનસઃ ઇવ વદનં
મુખં યસ્યાઃ સા તથા ' કાર્પુરમલિયઞ્ચ કમલમાલા ' કરતલમર્દિતા કમલમાલેવ

ઉપોહી અપને પુત્રકી ઉસ અનિષ્ટ, અકાન્ત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ ઓર અ-
મનોમ અશ્રુતપૂર્વં ઉસ વાળીકો સુના ઓર ઉસ પર વિચાર કિયા કિ
તુરનહી ઉસકા મારા શરીર પસીનેસે તર હો ગયા, વહ ઉસકી વાળી
ઉસે અનિષ્ટ ઇસલિયે કહી ગઈ હૈ, કિ વહ એસી ઉમકી વાળીકો સુનના
પસંદ નહીં કરતી થી પસન્દ નહીં હોનેકે કારણહી વહ ઉસે અકાન્ત-
મહી એવં અપ્રિય પ્રતીત હુઈ-મનકો પ્રિય નહીં લગી ઇસીલિયે વહ ઉસે
સુન્દરરૂપસે જંચી નહીં, મનકે પ્રતિકૂલ પડી ! અપને વેટેકે સુખસે ઇસકે
પહિલે ઉસને કમી મી એસી બાત નહીં સુની થી, અન્તઃ વહ ઉસે અશ્રુત
પૂર્વ લગી. 'સોગમરપવેવિયંગ મંગી નિત્તેયા, દીળવિમળવયળા' ઉસકા
હરંએક અદ્ભુત શોકકી પ્રવલંતાસે કંપ ઉઠા, શરીર ઉસકા નિસ્તેજ હો
ગયા-અપની સ્વાભાવિક પ્રભાસે રહિત હો ગયા-દીનકે જૈસાં ઉસકા

અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અને અમનોમ તથા અશ્રુપૂર્વં વાળી સાલળી અને તેના
ઉપર વિચાર કર્યો, ત્યારે તેનું આખું શરીર પરસેવાથી તરબોળ થઈ ગયું.
જમાલીની વાળી તેને અનિષ્ટ લાગવાનું કારણ એ છે કે તેને પોતાનો એકનો
એક પુત્ર દીક્ષા લે એ વાત ગમતી ન હતી. પસંદ નહી પડવાને કારણે જ
તે વાત તેને અકાન્ત અને અપ્રિય લાગી એ વાત તેના મનને નહીં રુચવાને
કારણે તેને અમનોજ્ઞ પડી છે. પોતાના પુત્રના મુખથી આ પ્રકારની વાત તેણે
પહેલાં કદી સાંભળી ન હતી, તેથી તે વાતને અશ્રુતપૂર્વં કહી છે. "સોગમર
પવેવિયંગમંગી નિત્તેયા, દીળવિમળવયળા" તેનું પ્રત્યેક અંગ શોકની પ્રબ-
ળતાને લીધે કંપી ઉઠ્યું, તેનું શરીર નિસ્તેજ (સ્વાભાવિક પ્રભાથી રહિત)

मलिनीभूता-शोभारहिता ' तत्त्ववण ओलुगगदुब्बलसरीरलावन्नसुन्ननिच्छा-
यागयसिरीया ' तत्क्षणावरुणदुर्बलसरीरलावण्यशून्यनिच्छायागतश्री - तत्क्षणमेव
' प्रव्रजासीति-' वचनश्रवणक्षणएव अवरुणं म्लानं, दुर्बल च शरीरं यस्याः
सा तथा, लावण्येन शून्या लावण्यशून्या, निश्छाया-निष्प्रभा, गतश्रीका निःशोभा,
' पसिद्धिलभूषणपडंतखुण्णियसंचुण्णियधवलवलयपम्भट्टउत्तरिज्जा ' प्रशि-
थिलभूषणपतत्क्षुण्णसचूर्णितधवलवलयप्रभ्रष्टोत्तरीया, प्रशिथिलानि दुर्बल-
त्वात् शैथिल्य प्राप्तानि भूषणानि यस्याः सा तथा, पतन्ति कृशीभूतबहुत्वात्
विगलन्ति, क्षुण्णानि भूमिपतनात् प्रदेशान्तरेषु नमितानि संचूर्णितानि भग्नानि
च कानिचिद्धवलवलयानि तथाविधकटकानि यस्याः सा तथा, प्रभ्रष्ट व्याकुल-

मुख उस समय लगने लगा ' करयल मलियव्व कमलमाला ' करतलसे
मर्दितकी गई कमलमालाके जैसी वह शोभासे रहित हो गई ' तत्त्ववण
ओलुगग दुब्बलसरीरलावन्नसुन्ननिच्छायागयसिरीया' मैं दीक्षा लूंगा,
इस शब्दको सुनतेही वह शरीरसे मलिन और दुर्बल बन गई लावण्य
उसका जाता रहा, प्रभा उससे दूर हो गई, अतः वह देखनेमें श्री शोभा
रहित लगने लग गई ' पसिद्धिलभूषण पडंत खुण्णिय संचुण्णिय धवल
वलयपम्भट्टउत्तरिज्जा ' दुर्बल हो जानेसे उसके पहिरे हुए आभूषण
शिथिल (ढीले) हो गये, कितनेक उसके धवल वलय उसके कृशीभूत
हो जानेसे जमीन पर गिर पड़े, कितनेक गिरकर खो गये, कितनेक
गिर कर टूट फूट गये ओढ़े हुए उत्तरीय वस्त्रका अंचल (ओढ़नेका वस्त्र)
उसकी व्याकुलतामें नीचे गिर पड़ा अर्थात् अस्तव्यस्त हो गया ' सुच्छा

थर्थ गथुं तेना सुभ पर दीनता प्रकट थरा लागी " करयलमलियव्व कमल-
माला " अन्ने दुथेणीनी भद्वथी भसणी नापेदी कमलमालानी जेम ते शोभा-
रहित थर्थ गर्थ " तत्त्ववण ओलुगगदुब्बलसरीरलावन्नसुन्ननिच्छायागयसिरीया "
" हु दीक्षा लेरा भागुं छुं " आ शब्दे सांभणतां ज तेनु शरीर मलिन
अने दुर्बल अनी गथुं, तेनु लावण्य अने प्रभा नष्ट थर्थ गथां, ते कारणे
ते देहवाभां श्रीरहित (कान्तिरहित) लागरा मांडी " पसिद्धिलभूषणपडंत
खुण्णियसंचुण्णियधवलवलयपम्भट्टउत्तरिज्जा " दुर्बल थर्थ जवाने दीधे
तेणे पड़ेरेला आभूषणे शिथिल ढीला पडवा लाग्या, तेनु शरीर कृश थर्थ
जवाथी तेना केटलांक वलय नीचे जमीन पर पडी गया, केटलाक पडीने
जोवाथ गथां, केटलाक पडीने तूरी गथां, तेणे ओढेदी ओढणी (उत्तरीय वस्त्र)
नेा अचल तेनी व्याकुलताने दीधे नीचे सरकी गये अने ते उत्तरीय अस्त-

ત્વાત્ અધઃપતિતમ્ ઉત્તરીયં વસ્ત્રાઞ્ચલં યસ્યાઃ સા તથા ' મુચ્છાવસગદ્વેતગુર્હુ સુકુમાલવિકિન્નકેસહત્થા ' મૂર્ચ્છાવસનષ્ટચેતોગુર્વી, મૂર્ચ્છાવસાત્ નષ્ટે ચેતસિ ગુર્વી અલ્પશરીરા યા સા તથા, સુકુમારવિકીર્ણકેશહસ્તા સુકુમાર સ્વરૂપેણ, વિકીર્ણો વ્યાકુલચિત્તતયા કેશહસ્તઃ કેશપાશો યસ્યાઃ સા તથા, યદ્વા-સુકુમારા વિકીર્ણાઃ કેશા હસ્તો ચ યસ્યાઃ સા તથા વા ' પરસુણિયત્તવ્વચંપગલયા નિવ્વત્તમહેવ્વહંદલટ્ઠી વિમુક્કસંધિવંધના' પરશુનિકૃત્તા પરશુનાકુટારેણ છિન્ના ચમ્પકલતા, ઇવ, નિવૃત્તમહાનિવૃત્તેત્સયા ઇન્દ્રયણ્ઠિરિવ ઇન્દ્રધ્વજેવ વિમુક્કસન્ધિ વન્ધના શિથિલસન્ધિવન્ધના ' કુટ્ટિમતલેસિ ધસત્તિ, સવ્વંગેદિં સંનિવહિયા ' કુટ્ટિમતલે પાપાણશિલાદિભિઃ સંવદ્ધમૂમિતલે ધમ્મહિતિ શબ્દેન સર્વાદ્વૈઃ સન્નિ-પતિતા । 'તણ્ણં સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા ' તતઃ સ્વલુ સા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતા, ' સસંભમીયત્તિયારા તુરિયકંચણભિંગારમુહવિણિગય-સીયલવિમલજલધારાણ પરિસિંચમાણનિવ્વવિયયાલટ્ઠી ' સસંભ્રમાપયતિતયા-

વસણદ્વેતગુર્હુ, સુકુમાલવિકિન્નકેસહત્થા ' મૂર્ચ્છાકે આનેસે ઉસકી ચેતના નષ્ટ હો ગઈ, અતઃ ઉસકે શરીરમેં ભારીપન અધિક હો ગયા, ઉસકા સુકુમાર કેશપાશ વિગ્ગર ગયા, અથવા ઉસકે સુકુમાર કેશ ઓર હાથ ઢીલે પડી ગયે ' પરસુણિયત્તવ્વ ચંપગલયા, નિવ્વત્તમહેવ્વ હંદલટ્ઠી વિમુક્કસંધિવંધના ' અતઃ વહ પરશુસે કાટી ગઈ ચંપકલતાકે સમાન ઓર મહોત્સવકે સમાસ હો જાને પર ઇન્દ્રધ્વજકે સમાન શિથિલ સન્ધિ વન્ધનવાલી હો ગઈ ઓર એસી દશામેં વહ ' કુટ્ટિમતલે ' પાપાણ શિલા નિર્મિત જમીન પર-પક્કે ફરશ પર સમસ્ત અજ્ઞોસે " ધસ " સે ગિર પડી ' તણ્ણં સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા સસંભમીયત્તિ યારા તુરિયકંચણભિંગારમુહવિણિગયસલિલવિમલજલધારાણ

વ્યસ્ત થઈ ગયું. " મુચ્છાવસણદ્વેતગુ ઇ, સુકુમાલવિકિન્નકેસહત્થા " મૂર્ચ્છા આવી જવાથી તે ચૈતન્ય શુભાવી બેઠી, તેથી તેનું શરીર અધિક ભારે લાગવા માંડ્યું, તેનેા સુકુમાર કેશપાશ વિગ્ગર થયેા અથવા તેની સુકુમાર કટિ અને હાથ ઢીલાં પડી ગયાં. " પરસુણિયત્તવ્વચંપગલયા, નિવ્વત્તમહેવ્વ હંદલટ્ઠી વિમુક્કસંધિવંધના " તેથી તે કુહાડીથી કાપવામાં આવેલી ચંપકલતાના જેવી અને મહોત્સવ પૂરેા થયા બાદ ઇન્દ્રધ્વજની સમાન શિથિલ સન્ધિવન્ધનવાળી થઈ ગઈ એવી હાલતમાં તે " કુટ્ટિમતલે " ફરસબંધી પર-પાપાણુ શિલાનિર્મિલ ભોંયતળિયા પર " ધસ " ' ધડીમ ' એવા અવાજ સાથે પડી ગઈ

" તણ્ણં સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા સસંભમીયત્તિયારા તુરિય કંચણભિંગારમુહવિણિગયસલિલવિમલજલધારાણ પરિસિંચમાણનિવ્વવિયયાલટ્ઠી "

ससम्भ्रमक्षिततया त्वरितं शीघ्रं काञ्चनभृङ्गारमुखविनिर्गतशीतलविमलजलधारया
परिषिच्यमाननिर्वापितगात्रयष्टिः काञ्चनभृङ्गारमुखविनिर्गता सुवर्णमय 'झारी'
पदवाच्यजलपात्रविशेषाग्रभागनिपतिता या शीतलविमलजलधारा तया परि-
षिच्यमाना निर्वापिता च स्वस्थीकृता गात्रयष्टिर्यस्याः सा तथा ' उक्खेवयता-
लियंटवीयणगजणियवाएणं सफुसिएणं अन्तेउरपरिजणेणं आसासिया समानी '
उत्क्षेपकतालवृन्तवीजनकजनितवातेन-उत्क्षेपको वंशदलादिष्यो मुष्टिग्राह्यदण्ड-
मध्यभागः व्यजनविशेषः तालवृन्तं तालाभिधानवृक्षपत्रवृन्तं, व्यजनकं वंशादि-
मयमेवान्तर्ग्राह्यदण्डम् एतैर्जनितो यो वातः स तथा तेन संपृषता सोदकचिन्दुना आ-
श्वसिता चैतन्यमापादिता सती ' रोयमाणी, कंदमाणी, सोयमाणी, विलवमाणी,
जमालि खत्तियकुमारं एव वयासी ' रुदती-अश्रु विष्णुञ्चन्ती, क्रन्दन्ती-उच्चैः

परिसिञ्चमाणनिव्ववियगायलट्ठी ' उसके गिरतेही उसके अन्तःपुरके
परिचारक जन सब घबड़ा गये उन्होंने बहुतही जल्दी घबराहटके साथ
उसके शरीरको सुवर्णकी बनी हुई झारीके मुखसे निर्गत जलकी धारा
ओंसे सिंचित किया, इससे वह स्वस्थ हो गई, बादमें उन्होंने उस पर
' उक्खेवय० ' उत्क्षेपकसे-मुष्टि ग्राह्य दण्ड मध्य भागवाले बांसकी
पंचोंके बने हुए पंखेसे, तालवृन्त-ताड़वृक्षके पत्तेके बने हुए पंखोंसे,
अन्तर्ग्राह्य दण्डवाले बांस आदिके बने हुए पंखेसे, उन पर पहिले
जलके छोटे डालकर हवाकी, इससे वह हवा शीतल होकर उसे लगी
इससे वह आश्वसित हुई-सचेत हुई, परन्तु सचेत होतेही वह ' रोय-
माणी, कंदमाणी, सोयमाणी, विलवमाणी जमालि खत्तियकुमारं एवं
वयासी ' एकदम रोने लगी, आक्रन्दन करने लगी-और शोकमें डूब
गई, विलाप करने लगी, अश्रु बहाते हुए रोना इसका नाम रोदन है,

तेना पडी जवाने कारणे अंतःपुरना परिचारके गलराध गया. तेमणे तुरतज
सुवर्णनिर्मित आरीना मुणमांथी नीकणतुं शीतल निर्माण पाणी तेना शरीर
उपर छांटयु, तेम करवाथी ते कछक स्वस्थ थई तयारणाद तेमणे " उक्खेवय "
पाणी छांटेला उत्क्षेपकथी-बांसनी पट्टीओमांथी अनावेला पंथाथी, ताडवृक्षना
पानमांथी अनावेला पंथाथी अने अजूरीना पंथाथी तेने पवन नाज्ये.
आ शीतल हुवा भणवाथी तेनी भूर्छा वणी-ते लानमां आवी गध परन्तु
लानमा आवतानी साथे ४ ते " रोयमाणी, कंदमाणी, सोयमाणी, विलवमाणी
जमालि खत्तियकुमार एव वयासी " रुदती रुदती, आकंद उरती उरती, शोक
करती करती, अने विलाप करती करती तेना पुत्र जमालीने आ प्रभाणे

રુદતી, શોચન્તી—અસ્માકં નિરાધારાણાં કિં મચિષ્યતીતિ મનસા શોકં કુર્વન્તી
વિલાપન્તી હા પુત્ર ! હા કુલદીપક ! इत्यादिशब्दैः विलापं कुर्वन्ती जमालि
क्षत्रियकुमारम् एव वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—‘ तुमं सि णं जाया ’ अम्हं एगे
पुत्ते, इट्ठे, कंते, पिए, मणुन्ने, मणामे, थेज्जे, वेसासिए, संमए, बहुमए, अणु-
मए ’ हे जात ! हे पुत्र ! त्वङ्खलु अस्माकम् एकः पुत्रः, इष्टः अभिलपितः
सकलजनमनोरथपूरकत्वात्, कान्तः—कमनीयः सर्वसहायकत्वात् प्रियः प्रीति-
जनकः सर्वोपकारपरायणतया प्रमोदोत्पादनात्—मनोज्ञः मनस आनन्दकारको
मञ्जुलइत्यर्थः हितकारित्वात्, मनोऽमः मनसा अम्यते—प्राप्यते इति मनोऽमः

और जोर २ से रोना इसका नाम आक्रन्दन है । हम निराधारोंका
क्या होगा इस प्रकार मनमें विचार कर भीतरमें जो अन्तर्दाह होता
है, उसका नाम शोक है, हा पुत्र ! हा कुलदीपक ! इत्यादि शब्दोंको
बोलते हुए गुणस्मरणपूर्वक जो रुदन किया जाता है—उसका नाम वि-
लाप है । इस तरह रुदन करती हुई, आक्रन्दन करती हुई, शोक करती
हुई और विलाप करती हुई वह क्षत्रियकुमार जमालिसे इस प्रकारसे
कहने लगी. ‘ तुमंसि णं जाया अम्हं एगे पुत्ते, इट्ठे, कंते, पिए, मणुन्ने,
मणामे, थेज्जे, वेसासिए, संमए, बहुमए, अणुमए ’ हे बेटा ! तुम हमारे
एकही पुत्र हो इसलिये तुम हमें बहुत अधिक प्रिय हो, क्योंकि तुमसे
सकल जनोंके मनोरथ पूरे होते हैं । सबके सहायक होनेसे तुम हमको
बहुत अधिक कमनीय हो, सबके उपकार करनेमें परायण होनेसे हमें
प्रमोदके उत्पादक हो—इससे तुम हमे बहुत अधिक प्रीतिजनक हो.

કહેવા લાગી—(આંસૂ પાડીને રડવું તેનું નામ રુદન છે, બેર બેરથી રડવું
તેનું નામ આકંઠ છે ‘ અમારા જેવા નિરાધારોનું શું થશે ’ આ પ્રમાણે
મનમાં વિચાર કરીને મનમાં જે અન્તર્દાહ થાય છે તેનું નામ શોક છે.
“ હે પુત્ર, હે કુલદીપક, ” ઇત્યાદિ શબ્દો બોલતાં બોલતાં અને ગુણસ્મરણ-
પૂર્વક જે રુદન થાય છે તેને વિલાપ કહે છે.)

“ તુમં સિ ણં જાયા ! અમ્હં એગે પુત્તે, ઇટ્ઠે, કંતે, પિએ, મણુન્ને, મણામે,
થેજ્જે, વેસાસિએ, સંમએ, બહુમએ, અણુમએ ” હે બેટા ! તું અમારો એકનો
એક—માત્ર બોલતો પુત્ર છે, તું જ સમસ્ત કુટુંબીજનોના મનોરથ પૂર્ણ કર-
નારો હોવાથી અમને અતિશય પ્રિય છે. સૌનો સહાયક હોવાથી તું અમને
ધણે જ કમનીય છે, તું સૌનો ઉપકારક હોવાથી તથા અમારા મનને પ્રમોદ
કરાવનાર હોવાથી અમને અત્યંત પ્રીતિજનક છે, હિતકારી હોવાને લીધે તું

મનોઽનુકૂલ इत्यर्थः सकलजनमनोऽनुकूलाऽऽकृतिकत्वात् स्थैर्यः—स्थैर्यवान्, स्थैर्यगुणयोगात्, बहुमतो बहुजनमान्यः यद्वा बहुष्वपि कार्येषु मतः, अथवा बहु-
अतिशयतया मतो बहुमतः, अनुमतः सर्वानुकूलत्वेन मतोऽनुमतस्त्वमसि ‘भंडकर-
डगसमाणे रयणे रयणवभूए जविऊसविए हिययानंदजणणे उंबरपुष्फमिवदुल्लभे
सवणयाए, किमंगपुणपासणयाए ? ’ भाण्डकरण्डकसमानः—भाण्डकरण्डकम्
आभरणभाजनं तत्समान आदेयत्वात् रत्नं मनुष्यजातौ विनयादिगुणैरत्यन्तो-
त्कृष्टत्वात् रत्नमिवरत्नम्, रत्नभूतश्चिन्तारत्नादिमणिसदृशः, जीवितोत्सविकः
जीवितमुत्सूते प्रसूते इति जीवितोत्सवः स एवजीवितोत्सविकः, जीवितविषये वा

हितकारी होनेके कारण सबको आनन्द देनेवाले होनेसे तुम हमें मनोज्ञ
हो, तुम्हारी आकृति सकल जनोंके मनोऽनुकूल है, इससे तुम हमारे
मनोऽनुकूलहो, स्थैर्यगुणके योगसे तुम स्थैर्यवाले हो, बहुजनमान्य होनेसे
अथवा अनेक कार्योंमें भी तुम माने जाते हो इससे, अथवा अतिशय-
रूपसे तुम माने जाते हो इससे “मत” हो, तुम सबके अनुकूल रहतेहो
इस रूपसे तुम्हे सब मानतेहैं, इसलिये अनुमतहो, “भंडकरडगसमाणे,
रयणे, रयणवभूए, जविऊसविए, हिययानंदजणणे, उंबरपुष्फमिव दुल्लभे
सवणयाए, किमंग पुण पासणयाए (?) आभ रणका पात्र जैसे
आदेय (आदरणीय) होता है, उसी प्रकारसे तुम हमें आदरणीय हो,
विनयादि गुणों द्वारा मनुष्य जातिमें तुम अत्यन्त उत्कृष्ट हो इसलिये
रत्नके जैसे रत्न हो, चिन्तामणि रत्न आदि मणियोंके सदृश होनेसे
तुम रत्नभूत हो, जीवनमें तुम्हारे रहनेसेही उत्सव है, इस कारण

સૌને આનન્દ દેનાર હોવાથી તુ મનોજ્ઞ છે, તારૂં રૂપ અને વર્તન સૌને ગમે
તેવું હોવાથી તુ સૌને માટે મનોઁનુકૂળ છે, સ્થિરતાના ગુણના યોગથી તું
સ્થૈર્યવાળો છે, ઘણા લોકોના માનને પાત્ર હોવાથી અથવા અનેક લોકો અનેક
કાર્યોમાં તારી સલાહને અનુસરતા હોવાથી તું સૌને માટે “સંમત” છે. તુ
સૌને અનુકૂળ રહે છે અને મૌ તારી વાત માને છે, તેથી તું ‘અનુમત’
છે, “ મંડકર ડગસમાણે, રયણે, રયણવંભૂએ, જવિઝસવિએ, હિયયાનન્દજણણે ઉંબર
પુષ્પમિવ દુલ્લભે સવણયાએ કિમંગપુણપાસણયાએ ? ” ઘરેણાની પેટી સમાન તું
અમને વહાલો છે, વિનયાદિ ગુણો દ્વારા મનુષ્ય જાતિમાં તું અત્યન્ત ઉત્કૃષ્ટ
હોવાથી રત્નસમાન છે, ચિન્તામણિ રત્ન આદિ મણિઓના તુલ્ય હોવાથી
તુ રત્નભૂત છે, તારા જીવનનું અસ્તિત્વ અમારે માટે ઉત્સવ સમાન હોવાથી
તુ જીવિતોત્સવિક છે અથવા અમારૂં જીવન તારા હાથમાં હોવાથી પણ તું

ઉત્સવઃ સ ઇવેતિ જીવિતોત્સવિકઃ ત્વયિ સત્યેવ જીવનોત્સવાત્ હૃદયાનન્દજનનો મનઃ
સમૃદ્ધિકારકઃ મનસઃ પ્રમોદજનકત્વાત્ ઉદુમ્બરપુષ્પમિવ ગૂલરપદ્માચ્યવૃક્ષવિશેષ
પુષ્પમિવ શ્રવણતાયૈ શ્રોતુમપિ દુર્લભોઽસિ, ક્ષિપ્રત વક્તવ્યમ્, પુનઃ હે અન્ન ! દર્શ-
નાતાયૈ દ્રષ્ટું દુર્લભોઽસીતિ તથાચ યસ્ય શ્રવણમપિ યદા દુર્લભં ભવતિ તદા તસ્ય
દર્શનં તુ સુતરામેવ દુર્લભમિતિ ભાવઃ, અત્ર ઉદુમ્બરપુષ્પસ્થ દુર્લભત્વાત્તેન તસ્યો-
પમા દત્તા । ' તં નો સ્વલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભં સ્વળમવિ વિષ્પઓગં, તં
અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેર્હિ કાલગર્હિ
સમાળેર્હિ પરિણયવયે વદ્વિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ નિરવયક્ષ્મે સમળસ્સ મગવઓ
મહાવીરસ્સ અન્તિણ મુંડે ભવિત્તા અગારાઓ અળગારિયં પવ્વહ્મિસિ ' હે જાત !
હે પુત્ર ! તસ્માત્ કારણાત્ નો સ્વલુ વયમ્ ઇચ્છામસ્તત્ર ક્ષળમપિ વિષ્પયોગં વિરહમ્,
તથા ચાસ્માકં ક્ષળમાત્રમપિ તત્ર વિરહોઽસદ્ધઃ મત્સ્યાનાં જલવિરહ ઇવ તત્ તસ્માત્કાર-

તુમ જીવિતોત્સવિક હો અથવા હમારા જીવન તુમ્હારેહી હાથમેં હૈ,
ઇસલિયે ભી તુમ જીવિતોત્સવિક હો, તુમ્હે દેખને પર હૃદયકો અપાર
આનન્દ મિલતા હૈ, ઇસલિયે તુમ હૃદયાનન્દજનક હો । ગૂલરકે પુષ્પકી
તરહ તુમ સુનનેમેં ભી દુર્લભ હો તો ફિર તુમ્હારે દર્શનકી તો વાતહી
કયા કહની. યહાં ઉદુમ્બર પુષ્પકી ઉપમા ઉસકી દુર્લભતા હોનેસે દી
ગઈ હૈ । ' તં નો સ્વલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભં સ્વળમવિ વિષ્પ-
ઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા
અમ્હેર્હિ કાલગર્હિ સમાળેર્હિ પરિણયવયે વદ્વિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ,
નિરવયક્ષ્મે, સમળસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અન્તિણ મુંડે ભવિત્તા
અગારાઓ અળગારિયં પવ્વહ્મિસિ ' ઇસલિયે હે પુત્ર ! હમ તુમ્હારે
વિયોગકો એક ક્ષળ ભી સહન નહીં કર સકતે હીં । અતઃ જવતક હમ

જીવિતોત્સવિક છે તને જોતાં જ અમારા હૃદયમા આનન્દ ઉત્પન્ન થાય છે,
તેથી તું હૃદયાનન્દજનક છે. ગૂલરના પુષ્પની જેમ તારા નામનું કે વચનોનું
શ્રવણ જ દુર્લભ થઈ ગયું છે, તો પછી તારા દર્શનની દુર્લભતાની તો વાતજ
શી કરવી ! (ઉદુમ્બર-ગૂલર પુષ્પ દુર્લભ હોવાથી અહીં તેની ઉપમા આપ-
વામાં આવી છે.) ત જો સ્વલુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુભે સ્વળમવિ વિષ્પ
ઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેર્હિ
કાલગર્હિ સમાળેર્હિ પરિણયવયે વદ્વિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ, નિરવયક્ષ્મે સમળસ્સ
મગવઓ મહાવીરસ્સ અન્તિણ મુંડે ભવિત્તા અગારાઓ અળગારિયં પવ્વહ્મિસિ ”
બેટા ! અમે એક ક્ષણનો પણ તારો વિયોગ સહન કરવાને અસમર્થ છીએ

ળાત્ હે જાત ! હે પુત્ર ! આસ્વ તિષ્ઠ તાવત્ ગૃહસ્થાશ્રમે એવ સ્થિતિં વિવેહિ તાવત્
યાવત્ કાલપર્યન્તં વયં જીવામઃ, તતઃ પશ્ચાત્ અસ્માસુ કાલગતેષુ મરણધર્મે
પ્રાપ્તેષુ સત્સુ પરિણતવયાઃ વૃદ્ધાવસ્થાસમ્પન્ન. વર્દિતકુલવંશતન્તુકાર્યે વર્દિતઃ
પુત્રપૌત્રાદિભિર્વૃદ્ધિમુપાગતઃ કુલવંશતન્તુ. કુલરૂપો વંશઃ સ એવ તન્તુઃ દીર્ઘસ્વ
સાદૃશ્યાત્ કુલવંશતન્તુકાર્યં કૃત્યં કુલવંશતન્તુકાર્યં તસ્મિન્ નિરપેક્ષઃ ગાર્હસ્થ્યસ્ય
સકલપ્રયોજનમપેક્ષારહિતઃ સન્ શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે
મુળ્હો ભૂત્વા અગારાત્ ગૃહાત્ નિર્ગત્ય અનગારિતાં સાધુતાં પ્રવ્રજિષ્યસિ પ્રાપ્સ્યસિ,
પ્રવ્રજ્યાં ગ્રહીષ્યસીત્યર્થઃ ॥ સૂ. ૫ ॥

મૂલમ્-તણ ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અસ્માપિ-
ચરો એવં વયાસી-તહાવિ ણં તં અસ્માતાઓ ! જં ણં તુબ્ધે
મમં એવં વદહ તુમંસિ ણં જાયા ! અમ્હં એગે પુત્તે ઇટ્ટે કંતે તં
ચેવ જાવ પવ્વહાહિસિ, એવં સ્વલુ અસ્મતાઓ ! માણુસ્સણ ભવે
અણેગજાઙ્ગરામરણરોગસારીરમાણસુસ્સ પકામદુક્કસવેયણ-
વસણસતોવદ્ધવાભિભૂણ અધુણ અણિયણ અસાસણ સંઙ્ગભરાગ-
સરિસે જલબુબ્બુયસમાણે કુસગ્ગજલબિંદુસન્નિભે સુવિણગ-
દંસણોવમે વિજ્જુલયાચંચલે અણિજ્જે સડણપડણવિઘ્ઠંસણ-
ધમ્મે પુવ્વિં વા, પચ્છા વા, અવસ્સવિપ્પજહિયવ્વે ભવિસ્સઙ્ગ, સે

જીતે હૈં-તબતક તુમ ઘર પરહી રહો-ચાદમેં હમ લોગોંકે પરલોક હો-
જાને પર ઔર તુમ્હારે દ્વારા કુલરૂપ વંશતન્તુકી વૃદ્ધિ હો ચુકને પર
તુમ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકે પોસ સંયસ ધારણ કર લેના. હસ સમય
તક તુમ વૃદ્ધ હો જાઓગે,, ઔર તુમ્હારા સંસારિક કૃત્ય સઘ સમાપ્ત
હો જાવેગા, ડસમેં ફિર તુમ્હારી અપેક્ષા રહેગી નહીં, ॥ સૂ. ૫ ॥

તેથી જ્યાં સુધી અમે જીવન્ત છીએ, ત્યાં સુધી તું ઘરમાં અમારી સાથે જ
રહે. અમારૂં મૃત્યુ થઈ ગયા પછી અને કુલવંશ વંશવેલાની વૃદ્ધિ થઈ ગયા
પછી, તુ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે સંયમ અગીકાર કરશે-ત્યાં સુધીમાં
તું વૃદ્ધ પણ થઈ ગયો હોઈશ અને ગૃહસ્થ તરીકે બળવવાની કરશે પણ તે
બળની લીધી હશે તેથી તે કાળે સસારમાં તારી કોઈ અપેક્ષા નહીં રહેવાથી
તુ નિરપેક્ષ થઈને ગૃહસ્થાવસ્થાનો ત્યાગ કરીને અણુગારાવસ્થા ધારણ કરશે. ॥ સૂ. ૫ ॥

केसणं जाणइ अस्मताओ ! के पुर्विं गमणयाए ? के पच्छागमण-
याए ? तं इच्छामि णं अस्मताओ ! तुब्भेहिं अब्भणुज्जाए
समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पवइत्तए । तएणं
तं जयालिं खत्तियकुमारं अस्मपियरो एवं वयासी इमं च ते
जाया ? सरीरगं पविट्ठरूवलकखणव्रंजणगुणोव्वेयं उत्तमवल-
वोरियसत्तजुत्तं विण्णाणवियकखणं समोहग्गगुणसमुस्सियं
अभिजायमहक्खमं विविहवाहिरोगरहियं निरूवहयउदत्तलट्ठं
पंचिंदियपडुपं पढमजोव्वणत्थं अणेगउत्तमगुणेहिं संजुत्तं तं
अणुहोहि ताव जाया ? नियगसरीररूवसोहग्गजोव्वणगुणे,
तओ पच्छा अणुभूयनियगसरीररूवसोहग्गजोव्वणगुणे
अस्सेहिं कालगएहिं समाणेहिं परिणयवए वड्डियकुलवंसतंतुक-
ज्जंमि निरवयक्खे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए मुंडे
भवित्ता अगाराओ अणगारियं पवइइहिसि । तएणं से जमाली
खत्तियकुमारे अस्मापियरो एवं वयासी-तहाविणं तं अस्म-
ताओ ! जं णं तुब्भे समं एवं वदह-इमं च णं ते जाया ! सरी-
रगं तं चेव जाव पवइइहिसि, एवं खलु अस्मताओ ! माणुस्सगं
सरीरं दुक्खाययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्टिय कट्ठु-
ट्टियं छिराणहारुजालओणद्धसंपिणद्धं सत्तियभंडं व दुब्बलं
असुइसंकिलिट्ठं अणिट्ठवियसव्वकालसंठप्पियं जराकुरिमजजर-
घरं वा सडण पडणविद्धंसणधम्मंपुर्विं वा पच्छा वा अवस्स-
विप्पजहियव्वं भविस्सइ, से केस णं जाणइ ! अस्मताओ !

के पुत्रिं तं चैव जाव पव्वइत्तए । तएणं तं जमालिं खत्तिय-
कुमारं अस्मापियरो एवं वयासी-इमाओ य ते जाया ! विपुल-
कुलबालियाओ सरित्तयाओ सरिसव्वयाओ सरिसलावण्णरुव-
जोव्वणगुणोव्वेयाओ सरिसएहिंतो कुलेहिंतो अणिएल्लि-
याओ कलाकुसलसव्वकाललासियसुहोचियाओ मइवगुणजुत्त-
निउणविणओवयारपंडिय वियक्खणाओ मंजुलमियमहुरभणि-
यविहसियविप्पेक्खियगइविलासचिट्ठियविसारयाओ, अत्रि-
कलकुलसीलसालिणीओ विमुद्धकुलवंससंतानतंतुवद्धण-
प्पगव्वमुव्वभवप्पभाविणीओ मणोणुकूलहियइच्छियाओ
अट्टतुज्झगुणवल्लहाओ उत्तमाओ निच्चं भावाणुरत्तसव्वंग-
सुंदरीओ भाणियाओ, तं भुंजाहि ताव जाया ! एताहिं सद्धिं
विउले माणुस्सए कामभोगे, तओपच्छा भुत्तभोगी विसयावि-
गयवोच्छिन्नकोउहल्लेअम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिसि॥सू०६॥

छाया-ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम्
अवादीत्-तथापि खलु तत् अम्बतातौ ! यत् खलु यूयं माम् एवं वदथ-त्वमसि
खलु जात ! अस्माकम् एकः पुत्रः इष्टः, कान्तः, तदेव यावत् प्रव्रजिष्यसि इति,
एवं खलु अम्बतातौ ! मानुष्यको भवः अनेकजातिजरामरणरोगशरीरमानस-
प्रकामदुःखवेदनव्यसनशतोद्भवाभिभूतः अश्रुतः अनियतः आशाश्वतः सन्ध्या-
अरागसदृशो जलबुद्बुदसमानः कुशाग्रजलविन्दुसन्निभः स्वप्नगतदर्शनोपमो
विधुल्लताचञ्चलः अनित्यः शटनपतनविध्वंसनधर्मः पूर्वं वा पश्चाद् वा अवश्यं
विप्रहातव्यो भविष्यति, तत् कोऽसौ खलु जानाति-अम्बतातौ ! कः पूर्वं गम-
नाय, कः पश्चात् गमनाय, तत् इच्छामि खलु अम्बतातौ ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः
सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य यावत् प्रव्रजितुम् ? ततः खलु तं जमालिं
क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवमवादिष्टम्-इदं च ते जात ! शरीरकं प्रविशिष्ट-
रूपलक्षणव्यञ्जनोपेतम् उत्तमबलवीर्यसत्वयुक्तं विज्ञानविचक्षणं ससौभाग्यगुण-

सहस्रिच्छित्तम् अभिजातमहाक्षमम् विविधव्याधिरोगरहितं निरुपहतोदात्तलष्ट-
पश्चेन्द्रियपटुकं प्रथमयौवनस्थम् अनेकोत्तमगुणैः संयुक्तं तद् अनुभव यावत् यावत्
जात ! नियतशरीररूपसौभाग्ययौवनगुणः, ततः पश्चात् अनुभूतनियतशरीर-
रूपसौभाग्ययौवनगुणः अस्मासु कालगतेषु सत्सु परिणतवया वर्द्धितकुलवंश-
तन्तुकार्ये निरपेक्षः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके गुण्डो भूत्वा, अगा-
रात् अनगारितां प्रव्रजिष्यसि । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ
एवमवादीत्—तथापि खलु तत् अम्बतातौ ! यत् खलु यूयं माम् एवं वदथ, इदं
च खलु ते जात ! शरीरकं तदेव यावत् प्रव्रजिष्यसि, एवं खलु अम्बतातौ !
मालुष्यकं शरीरं दुःखायतनं विविधव्याधिशतसन्निकेतम् अरियककाण्ठोन्धितम्
शिरास्नायुजालकोपनद्धसंपिन्धम्, मृत्तिकोभाण्डकमिव दुर्बलम् अशुचिसंक्रि-
ष्टम् अविष्ठापितसर्वकालसंस्थापितम्, जराकुणपजर्जरगृहमिव शटनपतन-
विध्वंसनधर्मम्, पूर्ववा पश्चाद् वा अवश्यं विप्रहातव्यं अविष्यति, तत् कोऽसौ
खलु जानाति, अम्बतातौ ! कः पूर्वं तदेव यावत् प्रव्रजितुम् ! ततः खलु तं जमालिं
क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवमवादिष्टाम्—इमाश्च ते जात ! विपुलकुलवाल्मिकाः
सहस्रत्वचाः सहस्रवयसः सहस्रगुणव्ययरूपयौवनगुणोपेताः, सहस्रेभ्यः कुलेभ्य
आनीताः कलाकुशलसर्वकालञ्जलितसुखोचिताः सार्द्धव्ययुक्तनिष्ठुणत्रिनयो-
पचारपण्डितविचक्षणाः मञ्जुलम्बितमधुरभणितविहसितविप्रेक्षितगतिविलासा
वस्थितविशारदाः अविकलकुलशीलशालिन्यो विशुद्धकुलवंशसन्तानतन्तुवर्द्धन-
प्रगर्भोद्भवप्रभाविन्यो मनोऽनुकूलहृदयेप्सिताः अष्ट तत्र गुणवल्लभाः उत्तमाः नित्यं
भावात्तुरक्तसर्वाङ्गसुन्दर्यो भार्याः, तत् शुङ्क्ष्व तावत् जात ! एताभिः सार्द्धम्
विपुलान् अनुव्यक्तान् कामभोगान् ततःपश्चात् श्रुतभोगी, विषयविगतव्युच्छिन्त-
कौतुहलः, अस्मासु कालगतेषु यावत् प्रव्रजिष्यसि ॥ सू० ६ ॥

टीका — ‘तएणं से जमालीखत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी’ ततः खलु स जमालीक्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ माता-
पितरौ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—कथितवान् ‘तहावि णं तं अम्मताओ !
जं णं तुब्भे ममं एवं वदह—’ हे अम्बतातौ ! तथापि तथैव खलु तत् यत् स्वयोक्तं

टीकार्थ — तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मा-
पियरो एवं वयासी’ इस प्रकार से मातापिता का कथन
सुनकर उस क्षत्रियकुमार जमालीने उन से ऐसा कहा
कि ‘तहावि णं तं अम्मताओ जं णं तुब्भे ममं एवं वदह’ हे आत्ता तात ! जो

टीकार्थ—“तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी” आ
प्रधानी मातापितानी वात सांखणीने ते क्षत्रियकुमारजमालीने तेभने आ
प्रभाण्णे ऋणुः “तहा वि णं तं अम्मताओ जं णं तुब्भे ममं एवं वदह”

નાન્યથા इत्यर्थः, यत् खलु यूयं माम् एवं वक्ष्यमाणरीत्या वदथ-प्रतिपादयथ-
'तुमसि णं जाया । अहं एगे पुत्ते इहे कंते तं चेव जाव पव्वहिसि'
हे जात । हे पुत्र त्वमसि खलु अस्माकम् एकः पुत्रः इष्टः-अभिवाञ्छितः, कान्तः
कमनीयः, तदेव यावत्-प्रियः मनोज्ञः, मतोऽमः स्थैर्यः, विश्वस्तः, संमत, बहुमतः
अनुमतः, भाण्डकरण्डकसमानः, रत्नं, रत्नभूतः, जीवितोत्सविकः, हृदयानन्द-
जननः, उडुम्बरपुष्पमिव दुर्लभः, श्रवणतया किमङ्ग पुनः दर्शनतया, तत् नो खलु जात
वयम् इच्छाम - स्ववक्षणमपि विप्रयोगम्, तत् आस्व तावत् यावत्
वयं जीवामः, ततः पश्चात् अस्मासु कालगतेषु सत्सु परिणत-
वयाः वर्द्धितकुलचंगतन्तुकार्ये निरपेक्षः सन् भगवतः समीपे झुंडो भूत्वा
अगारात् अनगारितां प्रव्रजिष्यसि इति, तत्र यदुक्तम्-अस्मासु कालगतेषु सत्सु
प्रव्रजिष्यसि इति, तदाश्रित्य जमालिः प्राह-' एवं खलु अम्मताओ । माणुस्सए
भवे अणेगजाइजरामरणरोगसारीरमाणसपकामदुक्खवेयणवसणसतोवद्वाभिभूए '

तुम ऐसा कहते हो कि तुम मेरे एकही पुत्र हो, तुम सुझे इष्ट, कान्त
यावत्-प्रिय, मनोज्ञ, मनोऽम, स्थैर्य, विश्वस्त, संमत, बहुमत, अनु-
मत एवं भाण्डकरण्डक समान हो, रत्न, रत्नभूत हो, जीवितोत्सविक
हो, हृदयानन्दजनक हो सुननेमें भी उडुम्बर पुष्पके जैसे दुर्लभ हो,
दर्शनकी तो बातही क्या, इसलिये हे पुत्र ! हम चाहते हैं कि हमारे
जीवनकाल तक तुम घर पर ही रहो, क्योंकि हमलोग तुम्हारे बिना
एक क्षणभर भी नहीं रह सकते हैं, आदि२ सो ये सब आपका कहना
ठीक हैं परन्तु ' एवं खलु अम्मताओ माणुस्सए भवे अणेगजाइजरा
मरणरोगसारीरमाणसपकामदुक्खवेयणवसणसतोवद्वाभिभूए' हे जात

હે માતાપિતા ! જે તમે એવું કહો કે " તું અમારો એકનો એક પુત્ર
છે, તું અમને ઇષ્ટ, કાન્ત, પ્રિય, મનોજ્ઞ, મનોમ, સ્થૈર્ય, -વિશ્વસ્ત, સમત, બહુમત
અને અનુમત છે તથા ઘરેણાંની પેટી જેવો, રત્નજેવો રત્નભૂત, જીવિતોત્સવિક
અને આનન્દજનક છે. તારૂં શ્રવણ પણ ઉડુમ્બર પુષ્પની જેમ દુર્લભ થઈ
ગયું છે, તો તારા દર્શનની તો વાત જ શી કરવી ! તેથી હે પુત્ર ! અમે તારો
એક ક્ષણનો પણ વિયોગ ઇચ્છતા નથી, અમારા જીવન પર્યન્ત તું અમારી
પાસે (ઘરમાં) જ રહે અને અમારા મરણ પાઠ વંશવેલાની વૃદ્ધિ કર્યા
પછી તું વૃદ્ધાવસ્થામાં અગીકાર કરજે. " આપની આ વાત ખરી છે, પરન્તુ
" एवं खलु अम्मताओ माणुस्सए भवे अणेगजाइजरामरणरोगसारीरमाणस्सपकाम

હે અમ્વતાતૌ તત્ર એવં સ્વલુ વક્ષ્યમાણરીત્યા માનુષ્યકો મનુષ્યસમ્બન્ધી ભવઃ
 અનેકજાતિજરામરણરોગશારીરમાનસપ્રકામદુઃસ્વવેદનવ્યસનશતોપદ્રવાભિમૂતઃ, અને-
 કાનિ જાતિજરામરણરોગરૂપાણિ શરીરાણિ માનસિકાનિ ચ પ્રકામમ્
 અત્યર્થં દુઃસ્વાનિ તેષાં યદ્ વેદનં વ્યસનાનાં — કષ્ટાનાં યાનિ
 શતાનિ ઉપદ્રવાશ્ચ ભૂતવેતાલાદિકૃતાસ્તૈરભિમૂતો વર્તતે, અતએવ—‘ અધુએ, અણિ-
 યએ, અસામએ, સંઘ્રમરાગસરિસે જલબુદ્બુદસમાણે કુશાગ્રજલવિંદુસન્નિભે
 અધુવો રાત્રિદિવસાદિવત્ સૂર્યોદયાદિવત્ વા નપ્રતિનિયતકાલેઽ
 વશ્યં ભાવી, અનિયતઃ—અવિચ્છિન્નમાનનિયતસ્વરૂપઃ સમૃદ્ધિશાલિનોઽપિ દારિદ્ર્યાદિ
 સદ્ભાવાત્ અશાશ્વતઃ ક્ષણવિનશ્વરત્વાત્ અતએવ સન્ધ્યાઅરાગસદૃશઃ સન્ધ્યાર્યા
 સન્ધ્યાસમયે યઃ અન્ન. મેઘઃ તસ્ય રાગો રક્તિમા (લાલિમા તસ્ય સદૃશઃ—સમાનઃ
 શીઘ્રવિનાશિત્વાત્ જલબુદ્બુદસમાનઃ—ક્ષણવિધ્વંસિત્વાત્, કુશાગ્રજલવિંદુસન્નિભઃ,

તાત ! યહ મનુષ્ય સમ્બન્ધી ભવ શારીરિક એવં માનસિક અનેક
 જાતિ સમ્બન્ધી, જરા સમ્બન્ધી, મરણ સમ્બન્ધી ઔર રોગ સમ્બન્ધી ભય-
 ઙ્કર દુઃખોંકે વેદનસે ઔર સૈકડોં કષ્ટોંસે, તથા ભૂત, વેતાલ આદિ
 દ્વારા કૃત ઉપદ્રવોંસે ગ્રસિત બના હુઆ હૈ, અતએવ યહ રાત્રિ દિવસ
 આદિકી તરહ ‘ અધુએ ’ અધુવ હૈ, અથવા સૂર્યોદયાદિકી તરહ યહ
 પ્રતિનિયત કાલમેં અવશ્યં ભાવી નહીં હૈ, અનિયત હૈ—હસકા નિયત
 સ્વરૂપ વિચ્છિન્ન નહીં હૈ—કયોંકિ સમૃદ્ધિશાલીકે ભી દારિદ્ર્યાદિકા
 સદ્ભાવ દેખા જાતા હૈ । ક્ષણવિનશ્વર હોનેસે યહ અશાશ્વત હૈ, અતઃ
 જૈસી સન્ધ્યાકે સમય મેઘોંકી લાલિમા હોતી હૈ, ઉસ જૈસા યહ હૈ. જલ
 બુદ્બુદકે સમાન યહ શીઘ્ર વિનાશી હૈ, કુશકે અગ્ર ભાગમેં સ્થિત જલ-

દુઃસ્વવેયણવસણ સતોવદ્વાભિમૂએ ” હે માતતાત ! આ મનુષ્યનેા ભવ શારી-
 રીક અને માનસિક અનેક જાતિ સંબંધી, જરા સંબંધી, મરણ સંબંધી અને
 રોગ સંબંધી ભયંકર દુઃખો અને વેદનાઓથી તથા સેંકડો કષ્ટોથી ભરપૂર છે,
 તથા ભૂત, વેતાલ આદિ દ્વારા કરવામાં આવતાં ઉપદ્રવોથી ગ્રસિત થયેલો છે
 તે કારણે તે રાત્રિદિવસ આદિની જેમ “ અધુએ ” અધુવ છે, અથવા સૂર્યોદય
 આદિની જેમ તે નિયત સમયે અવશ્યંભાવી નથી પણ અનિયત છે. તેનું
 કોઈ નિયત સ્વરૂપ વિદ્યમાન નથી કારણ કે સમૃદ્ધિશાલી મનુષ્ય પણ ક્યારે
 દરિદ્ર બની જશે તે નક્કી નથી. આ મનુષ્ય શરીર ક્ષણભંગૂર હોવાથી
 અશાશ્વત છે. સન્ધ્યાકાલિન મેઘોના રંગોની જેમ તથા પાણીના પરપોટાની
 જેમ તે શીઘ્રવિનાશી છે. દર્ભના અગ્રભાગ પર રહેલા પાણીના જેવું તે શીઘ્ર

કુશોપરિભાગવર્તિજલવિન્દોઃ ક્ષટિલ્પધ.પાતિત્વાત્તસદશઃ, 'સુવિણગદંસણોવમે વિજ્જુલ્લયાચંચલે અણિચ્ચે સઢળપઢળવિદ્દંસણધમ્મે પુવ્વિં વા, પચ્છાવા અવસસવિપ્પજહિપવ્વે મક્કિસસ' સ્વપ્નગતદર્શનોપમઃ-સ્વપ્નકાલદૃશ્યમાનવસ્તુ-સદશઃ, વિદ્યુલ્લતાચન્નઃ-વિદ્યુચ્ચમત્કારવદત્યન્તચપલઃ, અનિત્યઃ-અસ્થાયી, શટનપતનવિધ્વંસનધર્મઃ તત્ર શટનં કુઠાદિના અઙ્ગુલાદિર્ગલનં, પતનં વાહ્વાદેઃ સ્વક્ષ્ણેશાદિના પાતં વિધ્વંસનં નાશઃ એતે ધર્મા યસ્ય સ તથા, પૂર્વં વા પશ્ચાદ્ વા અવશ્ય નિયતો વિપદાતવ્યઃ પરિત્યાજ્યો મનુષ્યભવો ભવિષ્યતિ, 'સે કેસળં જાણઃ અમ્મતાઓ ! કે પુવ્વિં ગમ્મણાણ ? કે પચ્છા ગમ્મણાણ ?' હે અસ્વતાતી ! તત્ તસ્માત્ કારણાત્ અસ્માકં મધ્યે કોઽસૌ સ્વલ્પ જાનાતિ યત્ કઃ પૂર્વં પિત્રોઃ પુત્રસ્ય ચાન્યોન્યતઃ વિવક્ષિતગન્તવ્યકાલાત્ પ્રથમમેવ ગમનાય ઉત્સહતે કઃ પૂર્વ-

વિન્દુકે જેસા યહ શીઘ્ર પતનશીલ હૈ 'સુવિણગદંસણોવમે, વિજ્જુ-લ્લયા ચંચલે, અણિચ્ચે, સઢળપઢળ' યહ સ્વપ્નમેં દેહી ગઈ વસ્તુ-ઓંકે જેસાહૈં, વિજલીકે ચમત્કારકે જેસા યહ અત્યન્ત ચપલહૈ, અસ્થાયી હૈ, શટન, પતન, વિધ્વંસન ધર્મવાલા હૈ; કુઠાદિકોં દ્વારા અઙ્ગુલી આદિ અવયવોંકા ગલ જાના હસકા નામ શટન, તલવાર આદિ દ્વારા બાહુ આદિકા કટકર ગિર જાના હસકા નામ પતન, એવં પર્યાયાન્તરિત્ત હો જાના હસકા નામ વિધ્વંસન હૈ । તથા યહ મનુષ્ય ભવ આપસે પહિલે યા આપકે બાદ છોડના તો અવશ્ય હોગા હી-તથા યહ બી કૌન જાન સકતા હૈ કિ હે માત તાત ! હમ લોગોંકે બીચમેં પહિલે કિસકા મરણ હો ઔર બાદમેં કિસકા મરણ હો, હસલિયે આપ જો એસા કહ રહે હો

પતનશીલ છે, “સુવિણગદંસણોવમે, વિજ્જુલ્લયાચંચલે, અણિચ્ચે, સઢળપઢળ” તે સ્વપ્નમાં દેખેલી વસ્તુ સમાન છે, અને વિજળીના અમકારા જેવો અત્યંત અંચલ છે, અનિત્ય છે. તે સડવાના, પડવાના અને નાશ પામવાના ધર્મ (સ્વભાવ) વાળો છે રક્તપીત્ત આદિ દ્વારા અંગુલી આદિ અવયવોનું જે ગલન થાય છે તેને શટન (સડવાની ક્રિયા) કહે છે, તલવાર આદિ દ્વારા હાથ પગ આદિને કાપીને ભૂમિપતિત કરવાની ક્રિયાને પતન કહે છે અને એક પર્યાયમાંથી બીજી પર્યાયમાં જવાની ક્રિયાને વિધ્વંસન (નાશ થવાની ક્રિયા) કહે છે. તથા મનુષ્યભવ આપના મરણ પડેલાં કે આપના મરણ પછી મારે અવશ્ય છોડવો જ પડશે. હે માતાપિતા ! આપણામાંથી પડેલાં કેાનું મરણ થશે અને પછી કેાનું મરણ થશે, એ વાત જાણવાને કેાણુ સમર્થ છે ? તો અ પ એવું જે કહેા છો કે અમારા મૃત્યુ બાદ તું શ્રમેણુ ભગવાન

મેનં મત્તં પરિત્યજ્ય પરમત્તં ચમિષ્યતિ, કથં પશ્યાત્ વિવક્ષિતકાલાનન્તરં ગમનાય
 જન્તુમુત્સહતે, કઃ પૂર્વં કો વા પશ્યાન્નિયતે इति न कोऽपि जानाति इति भावः तं
 इच्छामि णं अम्मताओ तुब्भेहि अब्भणुन्नाए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स
 जाव पव्वइत्तए ' तत् तस्मात् कारणात् हे अम्भतातौ ! इच्छामि खलु युष्मामि-
 रथ्यनुज्ञातः आज्ञप्तः सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य यावत् अन्तिके समीपे
 छुण्डितो भूत्वा अगारात् निर्गत्य अनगारितां प्रवर्जितुम् ' तएणं तं जमालिं
 खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी " ततः खलु तम् जमालिं
 क्षत्रियकुमारम् अम्मापितरौ एवं वक्ष्यमाणरीत्या अद्यादिष्टाम्-कथितवन्तौ ।
 ' इमं च ते जाया ! सरीरगं पविसिद्धरूवलक्खणवंजणगुणोववेयं ' हे जात !
 पुत्र ! इदं च तव शरीरकं प्रविशिष्टरूपलक्षणव्यञ्जनगुणोपेतम् प्रविशिष्टं प्रकर्षेण
 विशिष्टं रूपम् आकृतिः लक्षणम्-

हमारे परलोक हो जानेके बाद तुम श्रमण भगवान् महावीरके पास
 संयम धारण करना-यह बात (कैसे पूर्वोक्त रूपसे विचार करने पर) बन
 सकती है । ' तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुब्भेहि अब्भणुन्नाए समाणे
 समाणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्तए ' इसलिये हे मात
 तान ! आपसे आज्ञा प्राप्त कर मैं श्रमण भगवान् महावीरके समीप
 इस गृहस्थाश्रमका परित्याग कर संयम धारण करना चाहता हूं । ' त-
 एणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी ' क्षत्रियकुमार
 जमालिकी जब ऐसी बात उसके मातपिताने सुनी, तब उन्होंने उससे
 ऐसा कहा-' इमं च णं ते जाया ! सरीरगं पविसिद्ध रूवलक्खणवंजण-
 गुणोववेयं ' हे बेटा ! तेरा यह शरीर प्रविशिष्टरूप, लक्षण और गुणोंसे
 युक्त है, अतिशय सुन्दर आकृतिका नाम प्रविशिष्ट रूप है ।

મહાવીર પાસે સંયમ ધારણ કરજે, એ વાત કેવી રીતે સંભવિત છે ? (કહાય
 તમારા પહેલાં માર્શ મરણ થાય, એ વાત પણ શક્ય છે.) “ તં इच्छामि णं
 अम्माताओ ! तुब्भेहि अब्भणुन्नाए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव
 पव्वइत्तए ” તેથી હે માતાપિતા ! આપની આજ્ઞા (અનુમતિ) પ્રાપ્ત કરીને
 હું શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે ગૃહસ્થાશ્રમનો પરિત્યાગ કરીને સંયમ
 ધારણ કરવા માશું છું.

“ તएणं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी ” क्षत्रियकुमार
 જામાલીની એવી દલીલ સાંભળીને તેના માતાપિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું:
 “ इमं च णं ते जाया ! सरीरगं पविसिद्धरूवलक्खणवंजणगुणोववेयं ” એટલે
 તારા આ શરીર પ્રવિશિષ્ટ રૂપ, લક્ષણ, વ્યજન અને ગુણોથી યુક્ત છે. અતિ
 શય સુંદર આકૃતિ (આકાર) નું નામ પ્રવિશિષ્ટરૂપ છે.

‘અસ્થિષ્ઠર્થઃ સુખં માસે, ત્વચિ ભોગાઃ સ્ત્રિયોઽક્ષિપુ !

ગતૌ યાનં સ્વરેચાજ્ઞાં સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥’

રૂપં વ્યજ્ઞનં શુભમપ તિલાદિ ગુણાઃ શૌર્યાદયઃ તૈ ઉપેતં યુક્તં યત્તત્તથા ‘ઉત્તમબલ-
વીર્યસત્તજુતં વિષ્ણાણવિચક્ષણં’ ઉત્તમબલવીર્યસત્ત્વયુક્તમ્ ઉત્તમૈર્વલવીર્યસત્ત્વૈ-
યુક્તં યત્તત્તથા, તત્ર વલં, શારીરિકં સામર્થ્યમ્, વીર્ય માનસિકસામર્થ્યમ્ સત્ત્વમ્
આત્મસમુત્થસામર્થ્યમ્ । વિજ્ઞાનવિચક્ષણં વિજ્ઞાને વિચક્ષણં નિપુણં વિજ્ઞાનવિચ-
ક્ષમ્ ‘સસોહમ્ગુણસમુસ્થિયં અભિજાયમહક્ષમં વિવિદ્વાહિરોગરહિયં’
સસૌભાગ્યં સૌભાગ્યેન સઠિનગુણસમુચ્છિત ત્ર, ‘અભિજાતમદાક્ષનમ્, અભિ-
જાતં કુલીનં મહતી ક્ષમા ગત્ત તત્ મહાક્ષમં ચેતિ કર્મધારયે અભિજાતમદાક્ષનમ્
વિવિદ્વાધિરોગરહિતમ્ ‘નિરુવહ્યઉત્તલટ્ટં પંચિદિયવદુય પદમજોઽ-
વગત્થં’ નિરુપહતમ્ અવિદ્યગાનકાતાદ્યુપવાતમ્, ઉદાત્તમ્ ઉત્તમગુણોદિગુણયુક્તમ્

“અસ્થિષ્ઠર્થઃ સુખં માસે, ત્વચિ ભોગાઃ સ્ત્રિયોઽક્ષિપુ ।

ગતૌ યાનં સ્વરેચાજ્ઞાં સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥”

હત્યાદિ રૂપ લક્ષણ હૈ શુભ, મપા, તિલ, આદિરૂપ વ્યજ્ઞન હૈ, શૌર્ય
ઔદાર્ય રૂપ ગુણ હૈ । હો ઇન સવ ઉત્કૃષ્ટ રૂપાદિકોસે યુક્ત હૈ બેટા !
તેરા યહ શરીર હૈ ‘ઉત્તમબલવીર્યસત્તજુતં વિષ્ણાણવિચક્ષણં’
તથા ઉત્તમ શારીરિક સામર્થ્યસે ઉત્તમ માનસિક સામર્થ્યસે, ઉત્તમ
આત્મિક સામર્થ્યસે એવં ઉત્તમ વિજ્ઞાન સમ્બન્ધી વિચક્ષણતાસે બી યહ
યુક્ત હૈ, ‘સસોહમ્ગુણસમુસ્થિયં અભિજાય મહક્ષમં, વિવિદ્વાહિ-
રોગરહિયં’ સૌભાગ્યસે યહ સુશોભિત હૈ, ગુણોસે ઉન્નત હૈ, કુલીન
હૈ ઓર બડી ભારી ક્ષમા જિસમેં હૈ એસા હૈ, હસમેં કિસી બી પ્રકારકી
વ્યાધિ ઓર રોગ નહીં હૈ, ‘નિરુવહ્યઉત્તલટ્ટં, પંચિદિયવદુયં પદમ-
જોઽવગત્થં’ વાતપિત્ત આદિ જન્ય ઉપવાત હસમેં અવિદ્યમાન હૈ ઉત્તમ

“અસ્થિષ્ઠર્થઃ સુખં માસે, ત્વચિ ભોગાઃ સ્ત્રિયોઽક્ષિપુ ।

ગતૌ યાનં સ્વરે ચાજ્ઞાં સર્વં સત્ત્વે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥”

આ ગાથામાં દશોવેશ લક્ષણોથી, મપા, તલ આદિ શુભ લક્ષણોથી
અને શૌર્ય, ઔદાર્ય આદિ શુભોથી, હે બેટા ! તારું શરીર યુક્ત છે. “ઉત્તમ-
બલવીર્યસત્તજુતં વિષ્ણાણવિચક્ષણં” તથા તે ઉત્તમ શારીરિક સામ-
ર્થ્યથી, ઉત્તમ માનસિક સામર્થ્યથી, ઉત્તમ અધ્યાત્મિક સામર્થ્યથી અને ઉત્તમ
વિજ્ઞાન (વિશિષ્ટ જ્ઞાન) સમ્બન્ધી વિચક્ષણતાથી પણ યુક્ત છે “સસોહમ્ગ
ગુણસમુસ્થિયં અભિજાયમહક્ષમં, વિવિદ્વાહિરોગરહિયં” તે સૌભાગ્યથી
વિભૂષિત છે, શુભોથી ઉન્નત છે, કુલીન અને ક્ષમાસંપન્ન છે, અને તે કોઈ
પણ પ્રકારની વ્યાધિ અને રોગથી રહિત છે. “નિરુવહ્યઉત્તલટ્ટં, પંચિદિય

અતएव लोटं--मनोहरम् तथा पञ्चापीन्द्रियाणि, पटूनि-स्व स्वविषयाग्रहणदक्षानि यत्र तत्तथा, प्रथमयौवनस्थम्, नवयौवनशालि ' अणेगउत्तमगुणेहि संजुत्त ' अनेकोत्तमगुणैः संयुक्तम्, ' तं अणुहोहि ताव जाव जाया ! नियमसरीररूव-सोहगगजोव्वणगुणे ' तत् तस्मात् कारणात् हे जात ! हे पुत्र ! अनुभव परि-भूक्ष्य तावत् यावत् नियतशरीररूपसौभाग्ययौवनगुणम्, ' तओ पन्डा अणु-भूय नियमसरीररूवसोहगगजोव्वणगुणे, अम्हेहिं कालगएहिं समाणेहिं परिण-यय्ये वड्डियकुलवंसतंतुकज्जंमि निरवयक्खे ' ततः पश्चात् अनुभूतनियतशरीर-रूपसौभाग्ययौवनगुणः, अनुभूतः परिभुक्तो नियतशरीररूपसौभाग्ययौवन-गुणो येन स तथा, अस्मासु कालगतेषु सत्सु परिणतवयाः प्राप्तवृद्धावस्थः सन् वड्डितकुलवजतन्तुकार्ये निरपेक्षः सत् ' समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए

વર્ણાદિ રૂપ ગુણોસે યહ યુક્ત હૈ, ઇસીસે યહ લઘ-મનોહર હૈ તથા હસકી યે પાંચોંહી ઇન્દ્રિયાં અપને ૨ વિષયભૂત સ્પર્શ આદિ ગુણોંકો ગ્રહણ કરનેમેં સમર્થ હૈ, યહ નવયૌવનશ્રીસે સુશોભિત હો રહા હૈ, ' અણેગ ઉત્તમગુણેહિં સંજુતે ' તથા ઔર મી કિનનેક અનેક ઉત્તમ ૨ ગુણોંસે યહ યુક્ત થના હુઆ હૈ ' અણુહોહિ તાવ જાવ જાયા ! નિયમ સરીરરૂવસોહગગજોવ્વણગુણે ' અતઃ હે પુત્ર ! તુમ સવસે પઢિલે અપને હસ શરીરકે રૂપ, સૌભાગ્ય એવં યૌવન સમ્બન્ધી ગુણોંકો ઔર શૌર્ય ઔદાર્ય આદિ ગુણોંકો ભોગો, વાદમેં ' અમ્હેહિં કાલગएहिં સમાણેહિં પરિણવચ્યે વડ્ઢિયકુલવંસતંતુકજ્જમિ નિરવયક્ષે ' હમ લોગ જવ કાલ ઘસિત હો જાવેં ઔર તુમ જવ કુલવંશ રૂપ તન્તુકી વૃદ્ધિ કરને રૂપ કાર્યમેં નિરપેક્ષ હો જાઓ તવ વૃદ્ધાવસ્થામેં ' સમણસ્સ ભગવઓ

પહુચં પદમજોવણત્થં ” વાતપિત્ત આદિ જન્ય ઉપધાતનો તેમાં અભાવ છે, ઉત્તમ વર્ણાદિ રૂપગુણોથી તે યુક્ત છે અને તેથી તે મનોહર લાગે છે, તારા શરીરની પાંચે ઇન્દ્રિયો સ્પર્શાદિ પોતપોતાનાં કાર્યો કરવાને સમર્થ છે, અને તે નવયૌવનથી સુશોભિત છે. “ અણેગઉત્તમગુણેહિં સંજુતે ” તથા બીજા પણુ અનેક ઉત્તમ ગુણોથી તે યુક્ત છે, “ અણુહોહિ તાવ જાવ જાયા ! નિયમ સરીર-રૂવસોહગગજોવ્વણગુણે ” તેથી હે પુત્ર ! તું સૌથી પહેલાં આ શરીરના રૂપને, સૌભાગ્યને યૌવનને અને શૌર્ય, ઔદાર્ય અદિ ગુણોને ભોગવી લે “ અમ્હે હિં કાલગएहिં સમાણે હિં પરિણવચ્યે વડ્ઢિયકુલવંસતંતુકજ્જંમિ નિરવયક્ષે ” ત્યાર બાદ અમે જ્યારે કાળધર્મ પામીએ, અને કુળવંશરૂપ તન્તુની (વેલાની) વૃદ્ધિ કરીને સંસારમાં કેઈ પણ કાર્યમાં તારી અપેક્ષા ન રહે ત્યારે વૃદ્ધા-વસ્થામાં “ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિર મુંડે મવિત્તો અગારાઓ અણ-

મુંડે મવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહ્હિસિ' - શ્રમણસ્ય મગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે સમીપે મુણ્ડો ભૂત્વા, અગારાત્ ગૃહાત્ નિર્ગત્ય અનગારિતાં પ્રવ્રજિણ્યસિ-
પ્રવ્રજ્યાં ગૃહીણ્યસિ ।

‘તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો एवं વયાસી’ તતઃ-
સ્વલ્લ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્વાપિતરૌ एवं વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-
‘તહાવિ ણં તં અમ્મતાઓ ! જં ણં તુજ્ઞે મમં एवं વદહ-ઈમં ચ ણં તે જાયા !
સરીરગં તં ચેવ જાવ પવ્વહ્હિસિ’ હે અમ્મતાતૌ ! તથાપિ અપિશબ્દસ્ય એવાર્થક-
તયા તથૈવ સ્વલ્લ નાન્યથા, યત્ત્વયોક્તં તત્ યત્ સ્વલ્લ યૂયમ્ મામ્ एवं પૂર્વોક્તરીત્યા
વદથ-પ્રતિપાદયથ-હે જાત ! હે પુત્ર ! इदं च स्वल्ल तव शरीरकं तदेव यावत्-प्रव्र-
जिण्यसि इति, तत्र यदुक्तम्-अस्मासु कालगतेषु प्रव्रजिण्यसि इति तदाश्रित्याह-

મહાવીરસસ અંતિએ મુંડે અવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વહ્હિસિ’
તુમ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરકે પાસ મુણ્ડિત હોકરકે હસ ગૃહસ્થાવ-
સ્થાકે પરિત્યાગપૂર્વક અનગારાવસ્થા ધારણ કર લેના-‘તણં સે જ-
માલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો एवं વયાસી’ હસ પ્રકારસે માતા-
પિતાકી તરફસે કહી ગઈ બાનકો સુનકર હસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને
હસે એસા કહા-‘તહાવિ, ણં અમ્મતાઓ ! જં ણં તુજ્ઞે મમં एवं વદહ’
હે માત તાત ! આપને જો મુઝસે એસા કહાહૈ કિ ‘ઈમં ચ ણં તે જાયા !
સરીરગં તં ચેવ જાવ પવ્વહ્હિસિ’ હે પુત્ર ! તેરા યહ શરીર પ્રવિશિષ્ઠ
રૂપ આદિવાલા હૈ-યહાંસે લેકર દીક્ષા લે લેના યહાં તક સો ઠીક કહા
હૈ-‘તહા વિ’ હસસે “આપકા કહના વૈસાહી હૈ” અર્થાત્ જૈસા
આપને કહા હૈ વહ વૈસાહી હૈ, અતઃ જહાં પર ભી ‘તહાવિ’ હસ પ્રક
રણમેં એસા ગવ્દ આવે વહાં જમાલિકે ઉત્તરમેં ‘સો ઠીક હૈ’ હસ
રૂપસે હસકો અર્થ કરના ચાહિયે ! અવ જમાલિ પિતાકે હસ રાગ ઁરે
કથનકો કિ હમારે કાલગસિત હો જાને પર તુમ દીક્ષા ધારણ કર લેના

ગારિયં પવ્વહ્હિસિ” શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની પાસે મુંડિત થઇને આ
ગૃહસ્થાવસ્થાને પરિત્યાગ કરીને અણુગારાવસ્થા (સાધુ પર્યાય) ધારણુ કરજે.
“તણં સે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો एवं વયાસી” માતાપિતાની આ
પ્રકારની વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

તહા વિ ણં અમ્મતાઓ ! જં ણં તુજ્ઞે મમં एवं વદહ” હે માતાપિતા !
આપે મને એવું બે કહ્યું કે “ઈમં ચ ણં તે જાયા ! સરીરગં તં ચેવ જાવ
પવ્વહ્હિસિ” “આ તાર શરીર પ્રવિશિષ્ઠ રૂપ આદિથી યુક્ત છે,” ઇત્યાદિ
કથનથી લઇને “દીક્ષા (અણુગારાવસ્થા) ધરણુ કરજે” ત્યાં સુધીનું કથન
અહીં ગ્રહણુ કરવું. ‘તહા વિ’ આપની તે વાત ખરી છે. પરંતુ આપ એ

‘ एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सगं सरीरं दुक्खाययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्ठियकट्ठट्ठियं छिराण्हारूजालओणद्धसंपिणद्धं ’ हे अम्मतातौ ! एवं वक्ष्यमाणरीत्या खलु मानुष्यकं मनुष्यसम्बन्धि शरीरं दुःखायतनं दुःखगृहं विविधव्याधिगतसंनिकेतम् नानारोगगतस्थानम् अस्थिककाष्ठोत्थितम् अस्थिकान्येव काष्ठानि काठिन्यसादृश्यात् तेभ्यो यदुत्थितं निर्मितं तत्तथा, शिरास्नायुजालोपनद्धसंपिनद्धम्, शिराः सामान्यनाड्य-स्नायवः-अस्थिबन्धिन्यो नाड्य-स्तासां जालः समूहस्तेन उपनद्धसंपिनद्धम् अत्यन्तं वद्धम् ‘ मत्तियभंडं व दुब्बलं असुइसंकिलिट्ठं अणिट्ठवियसव्वकालसंठप्पिय ’ मृत्तिकाभाण्डमिव दुर्बलम् यत्मानस्यपि क्षणविध्वंसि स्वभावात् अशुचिसंक्लिष्टम् अशुचिना अपवित्रेण मलमू-

લેકર કહતે હૈં : ‘ एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सगं सरीरं दुक्खाययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्ठियकट्ठट्ठियं छिराण्हारूजालओणद्धसंपिणद्धं ’ हे मात तातः मनुष्यका यह शरीर दुःखोंका स्थान है सैकड़ों अनेक तरहकी व्याधिओंका घर है, यह हाडरूपी लकड़ियोंसे बना हुआ है, यहां कठिनताके सादृश्यको लेकर हाडोंको काष्ठकी उपमा दी गई है शिराओंसे सामान्य नाडियोंके समूहसे, एवं स्नायुओंसे हड्डियोंको बांधनेवाली नाडियोंके समूहसे यह खूब जकड़कर बंधा हुआ है ‘मत्तिय भंडं व दुब्बलं’ यह यत्न करने पर भी क्षणविध्वंसी स्वभाववाला होनेके कारण मिट्टीके वर्तनके समान दुर्बल है, ‘ असुइ संकिलिट्ठं’ अपवित्र मलमूत्र आदिके द्वारा यह दूषित है, तथा इस शरीरके जितने भी काम हैं वे किसी भी कालमें समाप्त नहीं होते हैं-अर्थात्-मलमूत्र

વાત કેમ બૂલી જાયો છો કે “ एव खलु अम्मताओ ! माणुस्सगं सरीरं दुक्खाययणं विविहवाहिसयसंनिकेतं अट्ठियकट्ठट्ठियं छिराण्हारू जालओणद्धसंपिणद्धं ” हे मातापिता ! माणुસનું આ શરીર દુઃખોનું સ્થાન છે, તે અનેક પ્રકારની સેંકડો વ્યાધિઓનું ધામ છે, તે અસ્થિરૂપી લાકડાઓનું બનેલું છે, (અહીં કઠિનતાના ગુણની સમાનતાને કારણે હાડકાંઓને કાષ્ઠની ઉપમા આપવામાં આવેલ છે) તે શિરાઓ અને નસોના સમૂહથી વ્યાપ્ત છે, અને સ્નાયુઓના (હાડકાને બાંધનારા સ્નાયુ તંતુઓના) સમૂહથી તે ખૂબ જ જકડીને બંધાયેલું છે. “ મત્તિયભંડં વ દુબ્બલં ” તેનું ગમે તેટલું જતન કરવામાં આવે છતાં પણ ક્ષણવિધ્વંસી સ્વભાવવાળું હોવાથી માટીના વાસણ જેવું નબળું છે. “ અસુઈ સંકિલિટ્ઠં ” અપવિત્ર મળ, મૂત્ર આદિ દ્વારા તે દૂષિત થયેલું છે. તથા આ શરીરના જેટલા કામો છે તે કોઈ પણ કાળે પૂરાં થતાં નથી. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે મળમૂત્રનો નિકાસ કરવાનું તેનું કાર્ય કદી પણ પૂરું

પૂર્વમેવ ગમનાય ઉત્સહતે, કો વા જનો -વિવક્ષિતકાલાત્ પશ્ચાદેવાગમનાય ઉત્સહતે ? તત્ હચ્છામિ સ્વલુ હે અમ્યતાતૌ ! યુષ્માભિરમ્યનુજ્ઞાતઃ સન્ શ્રમણસ્ય મગધતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુણ્ડો ભૂત્વા અગારાત્ અનગારિતાં ધત્રજિતુસ્મ્, 'તણ્ તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી' -તતઃસ્વલુ તં જમાલિં ક્ષત્રિય-કુમારમ્ અમ્માપિતરૌ એવં વક્ષશમાણરીત્થા અવાદિષ્ટામ્- 'ઈમાઓ ચ તે જાયા વિઝલકુલવાલિયાઓ સરિત્તયાઓ સરિસવ્વયાઓ' હે જાત ! હે પુત્ર ! ઇમાશ્ચ તવ વિપુલકુલવાલિકાઃ, વિપુલં ધનધાન્યાદિસમ્પન્નં કુલં યાસાં તા વિપુલકુલાઃ, તાશ્ચતા વાલિકાશ્ચેતિ તાસ્તથા, સદશત્વચાઃ સમાનત્વગત્યઃ-સમાનશરીરસૌન્દર્ય-વત્યઃ, સદશવયસઃ સમાનવયસ્કાઃ, 'સરિસલાવન્નરૂવજોવ્વણગુણોવ વેયાઓ' સદશલાવણ્યરૂપયૌવનગુણોપેતાઃ, સમાનજાણ્યસૌન્દર્યયુવત્વ-ગુણશાલિન્યઃ 'સરિસપ્હિંતો કુલેહિંતો અણિણિયાઓ કલાકુસલસવ્વ કાલલાલિયસુહોચિયાઓ' સદશેભ્યો ધનધાન્યાદિગુણૈઃ સમાનેરયઃ કુલેભ્યઃ

કૌન પહિલે મરે ઓર કૌન વાદ મેં મરે ? હસલિયે હે જાત તાત ! મેં આપ લોગોં સે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કર શ્રમણ મગધાન્ મહાવીર કે પાસ મુણ્ડિત હોકર હસ ગૃહસ્થાવસ્થા સે અનગારાવસ્થા મેં જાના ચાહતા હું । 'તણ્ તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી-ઈમાઓ ચ તે જાયા વિઝલકુલ વાલિયાઓ, સરિસત્તયાઓ, સરિસવ્વયાઓ' હે પુત્ર । વિપુલ-કુલકી-ધન ધાન્યાદિ સે સંપન્નકુલકી હન વાલિકાઓં કે સાથ જો કિ તુમ્હારે જૈસે હી શારીરિક સૌન્દર્ય સે યુક્ત હેં, એકસી જિનકી ઉમર હૈ, 'સરિસલાવન્નરૂવજોવ્વણગુણોવવેયાઓ' એક જૈસા જિનકા લાવણ્ય હૈ, એક જૈસા જિનકા સૌન્દર્ય હૈ, એકસી જિનકી જવાની હૈ, 'સરિસપ્હિંતો કુલેહિંતો આણિણિયાઓ, કલાકુસલસવ્વકાલલાલિયસુહોચિ-

સંમથં છે ? તો હે માતાપિતા ! હું આપની અનુમતિ લઈને શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પાસે પ્રમજ્ઞા અંગીકાર કરીને આ ગૃહસ્થાવસ્થાના પરિત્યાગપૂર્વકે અણુગારાવસ્થા ધારણ કરવા 'માણું છું'.

“તણ્ તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી-ઈમાઓ ચ તે જાયા ! વિઝલકુલવાલિયાઓ, સરિસત્તયાઓ, સરિસવ્વયાઓ” ત્યાં જ મહાલીના માતાપિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું—એટલે ! આ વિપુલ કુળની-ધન, ધાન્યાદિથી સંપન્ન કુળની-ખાંડાઓ કે જે તારા જેવાં જ શારીરિક સૌન્દર્યવાળી છે, તારા જેટલી જ જેમની ઉમર છે, “સરીસલાવન્નરૂવજોવ્વણગુણોવવેયાઓ” જે લાવણ્ય, રૂપ, સૌન્દર્ય અને યૌવનથી યુક્ત છે, “સરિસપ્હિંતો કુલેહિંતો આણિણિયાઓ, કલાકુસલ, સવ્વકાલલાલિયસુહોચિયાઓ” ધન ધાન્યાદિની

આનીતાઃ પરિણીય સ્વકુલં પ્રાપિતાઃ, કલાકુશલસર્વકાલલાલિતસુખોચિતાઃ
 કલા કુશલાશ્વતા' સર્વકાલલાલિતાશ્ચેતિ કલાકુશલસર્વકાલલાલિતાઃ તાશ્વતાઃ
 સુખોચિતાશ્ચ સૌખ્યયોગ્યાશ્ચેતિ તાસ્તથા, 'મદ્વગુણજુતનિઉગવિણઓવયાર
 પંડિયવિયક્ષણાઓ' માર્દવગુણયુક્તો નિપુણો યો વિનયોપચારસ્તન્નપણ્ડિતાઃ
 વિચક્ષણા અત્યન્તવિશારદાયાસ્તાસ્તથેતિ માર્દવગુણયુક્તનિપુણવિનયોપચાર-
 પણ્ડિતવિચક્ષણાઃ, 'મંજુલમિયમહુરમણીયવિહસિયવિપ્પેક્ષિયગઈવિલાસ-
 ચિદ્વિયવિસારયાઓ' 'મઝ્જુઝમિતમધુરમણિતવિહસિતવિપ્રેક્ષિતગતિવિલાસ-
 સ્થિતવિશારદાઃ, મઝ્જુલં શબ્દતઃ કોમલં સુન્દરં વા મિતં પરિમિતં મધુરમ્
 અર્થતોઽકઠોર ચદ્ ભણિતં તત્તથા તત્ત્વ તદ્ વિહસિતં ચ વિપ્રેક્ષિતં ચ નેત્ર
 વિકારો ગતિશ્ચ વિલાસશ્ચ ગતિવિલાસો વા, સ્થિતં ચ વિશિષ્ટા સ્થિતિરિતિ
 એતેષાં દ્વન્દ્વઃ, તેષુ વિશારદાયાસ્તામ્તથા, 'અવિકલકુલસીલસાલિનીઓ' અવિ-
 યાઓ' ધનધાન્ય આદિ સે સમાનતાવાલે કુલોં સે જો વિવાહિત કરકે
 લાઈ મઈ હૈં, જો હર એક કલા મેં પ્રવીણ હૈં, સર્વકાલ જો લાલિત રહી
 હૈં, એવં જો સદા સુખભોગ કે યોગ્ય હૈં, 'મદ્વગુણજુતનિઉગવિણઓ-
 વયારપંડિયવિયક્ષણાઓ' જિનકા વિનયોપચાર માર્દવગુણ સે યુક્ત
 એવં નિપુણ-સમક્ષદારી ભરા હુઆ હૈ। એસે ઉસ વિનયોપચાર મેં જો
 વડી વિચક્ષણ હૈં, 'મંજુલમિયમહુરમણીયવિહસિય વિપ્પેક્ષિય ગઈ-
 વિલાસચિદ્વિયવિસારયાઓ' ચોલના જિનકા શબ્દ કી અપેક્ષા સે
 વડા કોમલ હોતા હૈ અથવા સુન્દર હોતા હૈ, મિતપરિમિત હોતા હૈ ઓર
 અર્થકી અપેક્ષા અકઠોર હોતા હૈ જો હસને મેં, કટાક્ષપાત કરને મેં,
 ચલને મેં, વિલાસ મેં ઓર સ્થિતિ-ઉઠને બેઠને મેં વડી વિશારદ હૈં,
 'અવિકલકુલસીલસાલિનીઓ' જો કુદ્ધિ પરિપૂર્ણ કુલોં કી હૈં એવં

સમાનતાવાળા કુળોમાંથી વિવાહ કરીને જેમને લાવવામાં આવી છે, જેઓ
 દરેક કલામાં નિપુણ છે, સર્વકાળ જે લાલિત્ય સપન્ન રહી છે, અને જેઓ
 સદા સુખ ભોગવવાને યોગ્ય છે, “મદ્વગુણજુતનિઉગવિણઓવયારપંડિય
 વિયક્ષણાઓ” જેમનો વિનયોપચાર માર્દવગુણથી યુક્ત અને નિપુણ સમજ-
 દારીથી ભરેલો છે, એટલે કે વિનયોપચારમાં જે ઘણી જ વિચક્ષણ છે,
 “મંજુઝમિયમહુરમણીયવિહસિયવિપ્પેક્ષિયગઈવિલાસચિદ્વિયવિસારયાઓ” જેની
 વાણી કેમળ, મિત અને અકઠોર છે, અને જે હસવામાં, કટાક્ષપાત
 કરવામાં, ચાલવામાં, વિલાસમાં અને ઉઠવા બેસવામાં ઘણી વિશારદ છે,
 “અવિકલકુલસીલસાલિનીઓ” જેઓ કદ્ધિસંપન્ન કુળોની છે અને જેઓ

કલકુલશીલશાલિન્યઃ તત્ર અવિકલમ્-કદ્ધિપરિપૂર્ણ કુલં વાસાં તાઃ અવિકલકુલાઃ
 તાશ્વતાઃ શીલશાલિન્યથ શીલશોભિન્ય ઇતિતા સ્તથા, 'વિશુદ્ધકુલવંસસંતાન-
 તંતુવદ્વળપ્પગમ્બુઽમ્ભવમાવિગીઓ' વિશુદ્ધકુલવંશમન્તાનતન્તુવર્દનપ્રગર્ભો-
 દ્ભવમાવિન્યઃ, વિશુદ્ધકુલવંશસન્તાનાનાં યઃ તન્તુઃ-પરમ્પરા, તસ્ય વર્દનાઃ
 વર્ધકા યે પ્રગર્ભાઃ=પ્રકૃષ્ટા ગર્ભાઃ તેષાં ય ઉદ્ભવ=ઉત્પત્તિસ્તત્ર યઃ પ્રભાવઃ=સામ-
 ધર્વસયાસાપત્તિ તાસ્તથા। 'મગોણુકૂલહિયઃચ્છિડયાઓ' મનોડનુકૂલહૃદયેપ્સિતાઃ,
 મનોડનુકૂલાશ્વતા હૃદયેનેપ્સિતાશ્ચ તાસ્તથા, 'અદ્વતુજ્ઞ ગુણવલ્લહાઓ ઉત્તમાઓ નિચ્ચં
 ભાવાનુત્તરસવ્વંગસુંદરીઓ મારિયાઓ' અષ્ટ અષ્ટ સંલ્પકાસ્ત્રગુણવલ્લભાઃ ગુણૈઃ
 શીલસૌન્દર્યાદિમિ વૈલ્લભા અત્યન્તપ્રિયાઃ ઉત્તમા શ્રેષ્ઠાઃ નિત્યં સર્વદા ભાવાનુત્ત-
 રસર્વાંગસુન્દર્યભાવેન હાવભાવમાશ્રિત્ય અનુત્તરા ઉત્કૃષ્ટાશ્વતાઃ સર્વાંગૈઃ સુન્દર્યશ્ચેતિ
 ભાવાનુત્તરસર્વાંગસુન્દર્યઃ માર્યા સ્ત્રિયઃ સન્તિ 'તં મુંજાહિ તાવ જાયા ! ઇતાહિં
 સદ્ધિં વિઝલે માણુસ્સપ્પ કામમોગે' હે જાત ! હે પુત્ર ! તત્ તસ્માત્ કારણાત્
 મુદ્ધશ્ચ પરિમુદ્ધશ્ચ તામ્ન ઇતામિ અગ્રામિઃ પૂર્વોક્તામિર્માર્ગામિઃ સાર્દમ્ ત્રિપુ-
 લાન્ પુષ્કલાન્ માણુપ્યકાન્ મણુપ્યસમ્બન્ધિનઃ કામમોગાન્, 'તઓ પચ્છા

શીલ સે શાલિની હિં 'વિશુદ્ધકુલવંસસંતાનતંતુવદ્વળપ્પગમ્બુઽમ્ભવ-
 પમાવિગીઓ' જિનકા સામધર્ય વિશુદ્ધકુલ વંશસન્તાનોં કી પરમ્પરા
 કો વઢાનેવાલે ઉત્તમ ગર્મોં કે ધારણ કરને કા હૈ, 'મગોણુકૂલ હિય-
 ઇચ્છિડયાઓ' જો મનકે અનુકૂળ હોને સે હૃદય કો વહુન અધિક પ્રિય
 લગની હૈં, 'અદ્વ તુજ્ઞ ગુણવલ્લહાઓ ઉત્તમાઓ નિચ્ચં ભાવાનુત્તર
 સવ્વંગસુંદરીઓ મારિયાઓ' એસી જો વે શીલ સૌન્દર્ય આદિ ગુણોંસે
 અત્યન્ત પ્રિય ઉત્તમ હાવ ભાવકી અપેક્ષા સર્વોત્કૃષ્ટ એવં સર્વાંગ સુન્દર
 તુમ્હારી આઠ સ્ત્રિયાં હૈં 'તં મુંજાહિ તાવ જાયા ! ઇયાહિં સદ્ધિં વિઝલે
 માણુસ્સપ્પ કામમોગે' પહિલે હનકે સાથ મણુપ્યમ્ભવ સંવંધી ત્રિપુલ કામ-

ઉત્તમ શીલથી સંપન્ન છે, 'વિશુદ્ધકુલવંસસંતાનતંતુવદ્વળપ્પગમ્બુઽમ્ભવ-
 માવિગીઓ' વિશુદ્ધ કુલવંશ-સંતાનોની પરંપરાને વધારનારા ઉત્તમ ગણોને
 ધારણ કરવાને જેઓ સમર્થ છે, "મગોણુકૂલહિયઃચ્છિડયાઓ" જેઓ મનને
 અનુકૂળ હેવાથી હૃદયને ઘણી જ પ્રિય લાગે છે, "અદ્વ તુજ્ઞ ગુણવલ્લહાઓ
 ઉત્તમાઓ નિચ્ચં ભાવાનુત્તરસવ્વંગસુંદરીઓ મારિયાઓ" જેઓ શીલ, સૌંદર્ય
 આદિ ગુણોથી અત્યંત પ્રિય અને ઉત્તમ હાવભાવ આદિની અપેક્ષાએ સર્વો
 ત્કૃષ્ટ અને સર્વાંગસુંદર છે, એવી જે તારી આઠ ભાર્યાઓ છે, "તં મુંજાહિ
 તાવ જાયા ! ઇયાહિં સદ્ધિં વિઝલે માણુસ્સપ્પ કામમોગે" તેમની સાથે મણુપ્ય

भुक्तभोगी विसयविगय बोच्छिन्न कोउहल्ले अम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिमि ' तत् पश्चात् कामभोगपरिभोगानन्तरम् भुक्तभोगी विषयविगतव्यवच्छिन्न-
कौतूहलः, विषयेषु शब्दस्पर्शरूप रसगन्धेषु एतेभ्यो वा विगतव्यवच्छिन्नम्-
अत्यन्तक्षीणं कौतूहलं कुतुकं यस्य स तथा, कालगतेषु मरणधर्मं प्राप्तेषु सत्सु
यावत् परिणतवया वृद्धितकुलवंगतन्तुकार्ये निरपेक्षः सन् श्रमणस्य भगवतो
महावीरस्य अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात् अनगारितां प्रव्रजिष्यसि । ॥सू०६॥

मूलम्—तएणं से जमालीखत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-
तहावि णं तं अस्मताओ ! जं णं तुब्भे समं एवं वयह-
इमाओ ते जाया विपुलकुल जाव पव्वइहिसि, एवं खल्ल
अस्मताओ ! माणुस्सया कामभोगा, असुई असासया वंता-
सवा, पित्तासवा, खेडासवा, सुक्कासवा, सोणियासवा,
उच्चारपासवणखेलसिंघाणगवंतपित्तपूयसुक्कसोणियसमुब्भवा
अमणुत्तदुरूधमुत्तपूइयपुरीसपुन्ना मयगंधुस्सासा असुभ-

भोगों को भोगो ' तओ पच्छा भुक्तभोगी विसयविगयबोच्छिन्नको
उहल्ले अम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिसि ' इसके बाद भुक्त भोगी
हुए तुम शब्द, स्पर्श, रूप, रस और गन्ध इन विषयों में अत्यन्त निस्पृह
वृत्तिवाले-चाहना विनाके हो जावोगे-इस ओर तुम्हारा मन वितृष्ण
हो जावेगा-तृष्णा रहित हो जावेगा, अनः तुम हम लोगोंके परलोक
हो जाने पर परिणतवयमें वृद्धित हुए कुलवंश रूप तन्तु कार्यमें निरपेक्ष
होकर श्रमण भगवान् महावीर के पास संयम धारण कर लेना ॥सू०६॥

अथ संजग्धी विपुल कामभोगोने पडेवां तो तुं भोगवी ले " तओ पच्छा
भुक्तभोगी विसयविगयबोच्छिन्नकोउहल्ले अम्हेहिं कालगएहिं जाव पव्वइहिसि "
आ प्रमाणे कामभोगोने भोगवीने, तुं शब्द, स्पर्श, रूप, रस अने गन्ध
आदि विषये प्रत्ये निःस्पृह-आहना विनाने भनी जडश. ते विषयेदास '
तारी आसक्ति रडेशे न नही. त्यारे अमारा मरणु आद जमालिने
करीने वृद्धावस्थांमां संसारिक कार्येथी निरपेक्ष भनीनेवयासी तहा वि य णं
महावीरनी सभीचे सयम अगीकार करजे. ॥सर्वउलकुलं जाव पव्वइहिसि "

निस्ताला उव्वेयगगा वीभत्था अप्पकालिया लहूसगा कलम-
 लाहिया सदुक्खबहुजणसाहारणा परिकिलेसुकिच्छदुक्खसज्झा
 अबुहजणणिसोविया सेया साहुगरहणिजा अणंतसंसारवद्धणा
 कडुमफलविवागा चुडलिव्व अमुच्चमाणदुक्खाणुवंधिणो
 सिद्धिगमणविग्धा, से केस णं जाणइ अम्मताओ ! के पुठ्वि
 गमणयाए ? के पच्छा गमणयाए ? तं इच्छामि णं अम्म-
 ताओ ? जाव पव्वइत्तए । तए णं तं जमालि खत्तियकुमारं
 अम्मापियरो एवं वयासी--इमे य ते जाया ? अज्जय पज्जय
 पिउपज्जयागएय सुवहु हिरन्नेय सुवन्नेय कंसेय, दूमेय, विउ-
 लधगकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि जाव आसत्त-
 माओ कुलवंसाओ पकामं दाउं, पकामं भोत्तुं, पकामं परिभाएउं-
 तं अणुहोइ ताव जाया ? विउले माणुस्सए इट्ठिपक्कार-
 ससुदए, तओ पच्छा अणुहुयकल्लाणे वट्ठिपकुलतंतु जाव
 पव्वइहिसि । तएणं से जमाली खत्तियकुमारो अम्मापियरो एवं
 वयासी--तद्वावि णं तं अम्मताओ ? जं णं तुव्वे ममं एवं
 वदह--इमं च ते जाया ! अज्जग पज्जग जाव पव्वइहिसि, एवं
 खल्ल अम्मताओ ! हिरण्णे य, सुवन्नै य जाव सावएज्जे
 अग्निसाहिए चोरसाहिए रायसाहिए सच्चुसाहिए दायसाहिए,
 एवं अग्निसामन्ने जाव दाइयसामन्ने अधुवे अणितिए असा-
 सए, पुठ्वि वा पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वे भविस्सइ,
 से केस णं जाणइ, तं चेव जाव पव्वइत्तए, ॥ सू० ७ ॥

छाया—ततःखलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अवादीत्
 तथापि खलु तत् अव्यतातौ ! यत् खलु यूयं माम् एवं वदथ—
 इमास्ते जात ! विपुलकुल यावत् प्रव्रजिष्यसि, एवं खलु अम्ब-
 तातौ ! मानुष्यकाः कामयोगाः अशुचयः अशाश्वताः, वान्तास्रवाः, पितास्रवाः,
 श्लेष्मास्रवाः, शुक्रास्रवाः, शोणितास्रवाः, उच्चारप्रस्रवणश्लेष्मसिद्धाण
 वान्त-पितृपूयशुक्रशोणितसमुद्भवा अमनोज्ञरूप-सूत्र-पूतिकपुरीषपूर्णाः
 मृतगन्धोच्छ्वासा अशुभनिश्वासा उद्वेजनका बीभत्साः "अल्पकालिका" लघु-
 स्वकाः कलमलाधिवासदुःखबहुजनगाधारणाः परिकलेशकृच्छ्रदुःखसाध्याः
 अयुधजननिषेविताः सदा साधुजनगर्हणीयाः अनन्तसंसारवर्धनाः, चुडलीव अमु-
 च्यमानदुःखालुबन्धिनः सिद्धिगमनविघ्नाः, तत् कोऽसौ खलु जानाति-अम्ब-
 तातौ ! कः पूर्वं गमनाय कः पश्चात् गमनाय तद्विच्छामि खलु अम्बतातौ
 यावत् प्रव्रजितुम् ! ततःखलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ एवम्
 अवादिष्टाम्-इदं च तव जात ! आर्यक प्रार्यक-पितृप्रार्यकागतं च
 बहुहिरण्यं च सुवर्णं च कंसश्च दुष्यं च विपुलधनकनकरूपाश्च सत्सारस्वापतेयम्
 अल यावत् आमप्तमात् कुलवंश्यात् प्रकाय दातुम्, प्रकाम भोक्तुम्, प्रकाम
 परिभाजयितुम्, तत् अनुभव तावत् जात ! ऋद्विसत्कारसमुदायम्,
 ततः पश्चात् अनुभूतकल्याणो वर्धितकुलतन्तु यावत् प्रव्रजिष्यसि, ततः खलु
 स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अवादीत्-तथापि खलु
 तत् अम्बतातौ ! यत्खलु यूयं माम् एवम् वदथ-इदं च तव जात ! आर्यक प्रार्यक
 यावत् प्रव्रजिष्यसि, एवं खलु अम्बतातौ ! हिरण्यं च सुवर्णं च यावत् स्वापतेयम्
 अग्निसाधिकम्, चौरसाधिकम्, राजसाधिकम्, मृत्युसाधिकम्, दायादसाधि-
 कम्, एवम् अग्निमामान्यम् यावत् दायादमामान्यम् अधुवम् अनित्यम्, अशा-
 श्वतम् पूर्वं वा पश्चाद् वा, अवश्यविप्रहातव्यं भविष्यति, तत् कोऽसौ खलु जानाति-
 तदेव यावत् प्रव्रजितुम् ॥ सू० ७ ॥

टीका-‘तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एव वयासी’ततःखलु स जमालिः
 क्षत्रिय कुमारः अम्बापितरौ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत् ‘तहावि णं तं अम्म-
 ताओ ! जं णं तुब्भे ममं एवं वदह-इमाओ ते जाया विपुलकुलजाव पव्वइहिसि’

टीकार्थ—‘तए णं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो
 एवंवयासी - तहा वि य ण अम्मताओ ! जं णं तुब्भे
 ममं एवं वदह-इमाओ ते जाया विपुलकुलं जाव पव्वइहिसि’
 मातापिता की ऐसी बात सुनकर क्षत्रियकुमार जमालिने

टीकार्थ—‘तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी तहा वि य णं
 अम्मताओ ! जं णं तुब्भे ममं वदह-इमाओ ते जाया विपुलकुलं जाव पव्वइहिसि’

હે અમ્મતાતો ! તગપિ તથૈવ સ્વત્તુ નાન્યથા યથાત્વયોક્તમ્ તત્ યત્ યુયં મામ્
 પૂર્વોક્તરીત્યા વદથ-પતિપાદયથ:-इमा उपर्युक्ता स्तव हे जान ! भार्या विपुल
 કુલ યાવત્ પ્રવજિવ્યસિ, इति किन्तु ' एवं स्वतु अम्मताओ ! माणुस्सया काम
 મોગા અમુર્હ, અસાસયા, વંતાસવા, પિત્તાસવા, લેલાસવા, સુકાસવા, સોણિયા
 સવા, उच्चारणसवणखेलसिंघाणगवंतपित्तपूइयसुकपोणिपसमुब्भवा ' હે
 અમ્મતાતો ! एवं स्वतु वक्ष्यमाणरीत्या मानुष्यका मानुष्यसम्बन्धिनः काम-
 મોગા: तदाधारभूताः स्त्री पुरुषदेहाः इत्यर्थः अशुचयः अपवित्राः अशाश्वताः
 અનિત્યા: वान्तासवाः वान्तरूप-वसनस्थ-आसवः-क्षरणं येषु ते तथा. वमनक्षरण
 કારકા: पित्तासवाः-पित्तक्षरणकारकाः, एवं श्लेष्मासवाः, शुक्रासवा, शोणिता-
 સવા:, उच्चारणसवणश्लेष्मसिंघाणरूपातपित्तपूनिकशुक्रशोणितेभ्यः समु-

उनसे ऐसा कहा हे माननान ! आपका ऐसा कहना कि हे पुत्र ! इन
 વિપુલકુલકી બાલાઓં રૂપ ભાર્યાઓં કે સાથ તુમ મનુષ્યમય સંબંધી
 વિપુલ કામમોગોં કો મોગો આદિ ૨ ફિર યાવત્ દીક્ષા લે લેના, સો
 यह आपका कहना ठीक है-परन्तु ' एवं स्वतु अम्मताओ ! माणुस्सया काममोगा
 કામમોગા અમુર્હ, અસાસયા, વંતાસવા, પિત્તાસવા, લેલાસવા, સુકા-
 સવા, સોણિયાસવા, उच्चारणसवणखेलसिंघाणगवंतपित्तपूइयसुक-
 સોણિયસમુબ્ભવા ' હે માનનાન ! इस वक्ष्यमाणरीति के अनुसार मनु
 ષ્યમય સંબંધી કામમોગ-इनके आधारभूत स्त्री पुरुषों के देह-अशुचि
 અપવિત્ર एवं अशाश्वत अनित्य हैं, वान्तासव हैं, वसन का है, क्षरण
 जिन्हों में ऐसे हैं, पित्तासव हैं-पित्त का है क्षरण जिन्हों में ऐसे हैं
 અર્થાત્ પિત્તક્ષરણકારકહૈ-इसी प्रकार से ये श्लेष्मासव-रूक्षरणकारक
 शुक्रासववीर्य क्षरणकारक और शोणितासव-रुधिर क्षरणकारक हैं ।

માતાપિતાની એવી વાત સાંભળીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાત્રીએ તેમને આ પ્રમાણે
 કહ્યું—हे मातापिता ! आप એવું જે કહેા છે કે આ વિપુલકુલની ભાર્યાઓ
 સાથે વિપુલ કામમોગો ભોગવીને વૃદ્ધાવસ્થામાં તુ દીક્ષા અગીકાર કરજે, એ
 આપની વાત ખરી છે “ एवं स्वतु अम्मताओ ! माणुस्सया काममोगा, अमूर्ह,
 અસાસયા, વંતાસવા, પિત્તાસવા, લેલાસવા, સુકાસવા, સોણિયાસવા, उच्चार-
 णसवणखेलसिंघाणगवंतपित्तपूइयसुकसोणियसमुब्भवा ” હે માતાપિતા ! આ
 મનુષ્ય ભવસંબંધી કામમોગો જે દેહને આધારે ભોગવવામાં આવે છે તે
 સ્ત્રીપુરુષોના દેહ અશુચિ (અપવિત્ર) અશાશ્વત અને અનિત્ય છે. તેમાં
 વમનનું ક્ષરણ, પિત્તનું ક્ષરણ, કફનું ક્ષરણ, વીર્યનું ક્ષરણ અને શોષિત

મૂવઃ ઉત્પત્તિર્યેષાં તે તથા, તત્ર ઉચ્ચારઃ-પુરીષમ્, પ્રસવણં મૂત્રમ્, સિંધાણં નાસિકામલમ્ અન્યત્ સ્પષ્ટમ્, ‘અમણુન્નદુરુવમુત્તપૂહ્યપુરીસપુત્ત્રા’ અમનોજ્ઞદુરુપ-મૂત્રપૂતિકપુરીષપૂર્ણાઃ અમનોજ્ઞાશ્ચતે દૂરુપેણ કુત્તિસતરૂપેણ વિરૂપેણ મૂત્રેણ પૂતિકેન-કૃથિતેન પુરીષેણ ચ પૂર્ણાશ્ચેતિ-અમનોજ્ઞદુરુપપૂતિકપુરીષપૂર્ણા ‘મયગંધુસ્સાસા અસુમનિસ્સાસા ઉચ્ચેયણગા, વીમત્થા, અપ્પકાલિયા, લહૂસગા, કલમલાહિવા સદુક્ખવહુજ્જણમાહારણા’ મૃતગન્ધ્યુચ્છ્વાસાઃ અશુમનિઃશ્વાસાઃ ઉદ્દેજનકાઃ મૃતસ્યેવ ગન્ધો यस્ય સ મૃતગન્ધિઃ एतादृશ ઉચ્છ્વાસો યેષાં તે મૃતગન્ધ્યુચ્છ્વાસાઃ તથા અશુમનિઃશ્વાસાઃ અશુમઃ અનિષ્ઠો નિઃશ્વાસો યેષાં તે તથા, અતएव ઉદ્દેજનકાઃ ઉદ્દેગોત્પાદકા, ઉચ્છ્વાસશ્ચ વાયુગ્રહણં, નિશ્વાસસ્તુ વાયુનિર્ગમઃ । વીમત્સાઃ જુગુપ્સોત્પાદકાઃ અલ્પકાલિકાઃ લઘુસ્વકાઃ તુચ્છસ્વમાયાઃ, કલમલાધિવાસદુઃખ

इनकी उत्पत्ति उच्चार-विष्टा, प्रसवण-मूत्र, सिंघाण-नासिका मल आदि अपवित्र कारणों से होनी है, ‘अमणुन्न दुरुव मुत्त पूह्य पुरी-सपुत्ता’ अमनोज्ञ तथा कुत्तिसत रूपवाले मूत्र से, तथा सड़े हुए विष्टा से ये परिपूर्ण रहते हैं, ‘मयगंधुस्सासा, अशुमनिस्सासा, उच्चै-यणगा, वीमत्था, अप्पकालिया, लहूसगा, कलमलाहि वा, सदुक्खवहु-जणसाहारणा’ इनका उच्छ्वास सरे हुए की गंध के जैसा गंधवाला होना है, निःश्वास इनका अनिष्ट होता है, अतएव ये उद्देगोत्पादक होते हैं, वायुका ग्रहण करना उच्छ्वास और वायुका छोड़ना इसका नास निःश्वास है । ये वीमत्स-जुगुप्सा के उत्पादक होते हैं, अल्पकाल स्थायी

(રુધિર) તુ ક્ષરણ થયા કરે છે આ રીતે તે કામભોગો વમન, પિત્ત, કફ વીર્ય અને શોષિતતુ ક્ષરણ કરનારા છે ઉચ્ચાર (મળ), પ્રસવણ (મૂત્ર), સિંધાણ (નાકમાંથી નીકળતો ચીકણો પદાર્થ) આદિને કારણે તેની ઉત્પત્તિ થાય છે. “અમણુન્નદુરુવમુત્તપૂહ્યપુરીસપુત્ત્રા” અમનોજ તથા કુત્તિસત રૂપવાળા મૂત્રથી, તથા સડતી એવી વિષ્ઠાથી તે પરિપૂર્ણ હોય છે, “મયગંધુ-સ્સાસા, અસુમનિસ્સાસા, ઉચ્ચેયણગા વીમત્થા, અપ્પકાલિયા, લહૂસગા, કલમલાહિ વા, સદુક્ખવહુજ્જણમાહારણા” તેમનો ઉચ્છ્વાસ શબમાંની નીકળતી વાસ એવી બન્ધવાળો હોય છે, તેનો નિઃશ્વાસ અનિષ્ઠ હોય છે, તે કારણે તેઓ ઉદ્દેગજનક હોય છે વાયુને ગ્રહણ કરવાની ક્રિયાને ઉચ્છ્વાસ કહે છે અને વાયુને બહાર કાઢવાની ક્રિયાને નિઃશ્વાસ કહે છે.

તેઓ જુગુપ્સાજનક હોય છે, અલ્પકાળ સ્થાયી હોય છે, તુચ્છ સ્વભાવવાળા હોય છે, પોતાની અંદર રહેલા અશુભ દ્રવ્ય વિશેષના અવશ્યાનને

વહુજનસાધારણાઃ કલમલસ્ય-દેહસ્થિતાશુભદ્રવ્યવિશેષસ્યાધિવાસેન અવસ્થા-
 નેન દુઃખાદુઃખ રૂપાઃ યે તે તથા, વહુજનાનાં ભોગ્યત્વેન સાધારણા, યે તે તથા,
 ' પરિક્લિષ્ઠકિચ્છદુઃખસજ્ઞા અબુદ્ધજનણિસેવિયા ' પરિક્લેષેન મહામાનસા-
 યાસેન કૃચ્છ્રદુઃખેનચ ગાઢશરીરાયાસેન યે સાધ્યન્તે વશીક્રિયન્તે તે પરિક્લેષ-
 કૃચ્છ્રદુઃખસાધ્યાઃ અબુદ્ધજનનિષેવિતાઃ અત્રિવેકિજનસેવિતા, આપાતરમણીયા
 इत्यर्थः ' સદા સાહુગરહણિજ્ઞા ' સદા સર્વદા સાધુ ગર્હણીયાઃ બુદ્ધજનનિન્દનીયાઃ
 ' અર્ણતસંસારવહુણા, કહુગફલવિવાગા ' અનન્તસંસારવહુનાઃ, અનન્ત-
 સંસૃતિપરમ્પરાપ્રયોજકાઃ કહુકફલવિપાકાઃ કહુકઃ અત્યન્તપ્રતિકૂલઃ ફલ-
 વિપાકઃ ફલપરિણામો યેષાં તે તથા ' ચુડલિચ્ચ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુબંધિણો
 સિદ્ધિગમણવિગ્ધા ' ચુડલિકા ઇવ પ્રદીપ્તવૃણપૂલિકેવ અમુચ્ચમાનદુઃખાણુબંધિનઃ
 અપરિત્યજ્યમાનદુઃખાણુબન્ધયુક્તાઃ સિદ્ધિગમનવિઘ્નાઃ સિદ્ધિપ્રાપ્તિપ્રતિવન્ધકાઃ
 भवन्ति, ' સે કેસ ણ જાણહ, અમ્મતાઓ ! કે પુરિવં ગમણાણે ! કે પચ્છાગમણાણે ?'
 તત્ તસ્માત્ કારણાત્ હે અમ્મતાતૌ ! કોઽસૌ પુરુષઃ સ્વલુ જાનાતિ-કો જનઃ

હોતે હૈં, તુલ્ય સ્વભાવવાર્મે હોતે હૈં, અમને મીના સિયવ દુખ અશુભ દ્રવ્ય
 વિશેષ કે અવસ્થાન સે યે દુઃખાદુઃખ રૂપ હોતે હૈં, ભોગ્ય હાને સે યે
 વહુજન સાધારણ હોતે હૈં, ' પરિક્લિષ્ઠકિચ્છદુઃખસજ્ઞા, અબુદ્ધ-
 જનણિસેવિયા ' માનસિક બહાનુ આચાસ સે ઔર શારીરિક ગાઢ પરિ-
 શ્રમ સે યે વશમેં કિયે જાતે હૈં, અત્રિવેકી જનોં દ્વારા હી इनकी सेवा
 હોતી है-अर्थात् ये आपाततः रमणीय होते हैं ' સદા સાહુગરહણિજ્ઞા '
 સાધુજનોં દ્વારા યે સદા નિન્દિત હોતે રહતે હૈં ' અર્ણતસંસારવહુણા,
 કહુગફલવિવાગા ' યે અનન્ત સંસાર કે વર્ધક હોતે હૈં, इनका विपाक
 ફલકાલ મેં અત્યન્ત કહુક હોના હૈ, ' ચુડલિચ્ચ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુ-
 બંધિણો, સિદ્ધિગમણવિગ્ધા ' પ્રદીપ્ત વાસકે પુલેકે સમાન યે અમુચ્ચ-
 માન દુઃખાણુબન્ધી હોતે હૈં, ઔર सिद्धि की प्राप्ति में ये प्रतिबन्धक होते हैं
 'સે કેસ ણ જાણહ, અમ્મતાઓ ! કે પુરિવં ગમણાણે, કે પચ્છાગમણાણે'
 હસ કારણ હે માતતાત ! કૌન ऐसा है जो इस बातको जानै कि

લીધે તેઓ અત્યન્ત દુઃખરૂપ જ હોય છે, ભોગ્ય હોવાથી તે બહુજન સાધા-
 રણુ હોય છે, " પરિક્લિષ્ઠકિચ્છદુઃખસજ્ઞા અબુદ્ધજનણિસેવિયા " માનસિક
 મહાન પ્રયત્નથી અને શારીરિક ગાઢ પરિશ્રમથી તેમને વશ કરી શકાય છે,
 અત્રિવેકી અને અજ્ઞાન લોકો દ્વારા જ તેમનું સેવન થાય છે-એટલે કે આપા-
 તની અપેક્ષાએ તે રમણીય લાગે છે, " સદા મહુગરહણિજ્ઞા " સાધુજનો દ્વારા
 તે તેમની સદા નિન્દા જ કરાય છે, " અર્ણતસંસારવહુણા, કહુગફલવિવાગા "
 તેઓ અનંત સંસારના વર્ધક હોય છે અને તેમનો વિપાક ફલકાળે અતિ
 કહુક હોય છે. " ચુડલિચ્ચ અમુચ્ચમાણદુઃખાણુબંધિણો, સિદ્ધિગમણવિગ્ધા "
 સમગ્રતા ધાસના પૃજાની જેમ તેઓ અમુચ્ચમાન (જેનો ત્યાગ ન કરી શકાય
 એવાં) દુઃખાણુબન્ધી હોય છે અને સિદ્ધિગતિની પ્રાપ્તિમાં અવરોધક હોય છે.
 " સે કેસ ણ જાણહ, અમ્મતાઓ ! કે પુરિવં ગમણાણે, કે પચ્છાગમણાણે "

पूर्वं विवक्षितकालात् प्रथममेव गमनाय वर्तमानभवं परित्यज्य भवान्तरं गन्तुं
मुत्सहते, को वा पश्चात् विवक्षितकालादनन्तरं गमनाय भवान्तरं गन्तुमुत्सहते
इति न कोऽपि पुरुषो जानाति, 'तं इच्छामि णं अम्मताओ । जाव पव्वइत्तए'
हे अम्भताता ! तत् तस्मात् कारणात् इच्छामि खलु यावत्-युष्माभिरभ्यनुज्ञातः
सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारात् निर्गत्य अन-
गारितां प्रव्रजितुम् । 'तए णं तं जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी'
ततः खलु तं जमालिम् क्षत्रियकुमारम् अम्मापितरौ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवा-
दिष्टाम्- 'इमे य ते जाया ! अज्जय पज्जय पिउपज्जयागए य बहु हिरण्णे य
सुवण्णे य कंसे य दूसे य' हे जात ! हे पुत्र ! इदं च तव आर्यकप्रार्यकपितृप्रार्य
कागतम्, आर्यकः पितामहः प्रार्यकः पितुः पितामहः, पितृप्रार्यकः-पितुः प्रपि-
तामहस्तेभ्यः सकाशात् आगतं यत्तत्तथा, बहु हिरण्यं च, सुवर्णं च, कांस्यं च,
दूष्यं च वस्त्रम्, 'विउलधणकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि' विपुलधन-
कनक यावत् - रत्नमणिमौक्तिकमङ्गुलिलाम्बालरत्नरत्नादिसत्सारस्वाप-

इनमेंसे और कुछ मेंसे कौन पहिले परलोक जायेगा, कौन बादमें परलोक
जायेगा । जब कोई पुरुष इस बात को नहीं जानता है 'तं इच्छामि णं
अम्मताओ जाव पव्वइत्तए' तो हे मात तात । मैं आपसे आज्ञापित
होकर श्रमण भगवान् महावीर के पास संघम धारण करना चाहता
हूँ । 'तए णं तं जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी' इसके
बाद क्षत्रियकुमार जमालि से उसके मातापिताने ऐसा कहा- 'इमे य ते
जाया ! अज्जय, पज्जय, पिउपज्जयागए य, बहुहिरण्णे य, सुवण्णे य,
कंसे य, दूसे य, विउलधणकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि'
हे पुत्र ! यह तुम्हारे आर्यक-पितामह, प्रार्यक पिताके पितामह तथा

हे मातापिता ! ये बातने जगुवाने केथु समर्थ छे के अमाराभांथी केथु
पडेवा पन्थोडमा जथे अने केथु पञ्ची परथोडमां जथे ? संसारमां ये
बातने जगुवाने केथु समर्थ नथी. 'तं इच्छामि णं अम्मताओ जाव पव्वइत्तए'
तेथी हे मातापिता ! आपनी अनुमति देने छु श्रमणु भगवान् महावीर
पासे दीक्षा लेवा छु

"तएणं तं जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो एव वयासी" तेती आ
प्रकारनी बात सांझणीने क्षत्रियकुमार जमालीने तेना मातापिताये आ प्रभाणु
छहुं-- "इमे य ते जाया ! अज्जय पज्जय, पिउपज्जयागए य बहु हिरण्णे य,
सुवण्णे य, कंसे य, दूसे य, विउलधणकणग जाव संतसारसावएज्जे अलाहि"

તેયમ્ દ્રવ્યમ્ અલં પર્યાપ્તં ભવતિ, તત્ર વિપુલં પ્રચુરં ધનં ગવાદિકમ્, કનકમ્-
સુવર્ણમ્, રત્નાનિ-કર્કેતનાદીનિ, મણયશ્ચન્દ્રકાન્તાદયઃ, મૌક્તિકાનિ પ્રસિદ્ધાનિ
શङ्ખાશ્ચ દક્ષિણાવર્ત્તીઃ, શિલાઃ, પ્રવાલાનિ-ત્રિદ્રુમાણિ, રક્તરત્નાનિ પદ્મરાગા-
સ્તાનિ આદિર્યસ્ય તત્તથા એતત્ યત્ સત્ સારસ્વાપતેયમ્, સત્-વિદ્યમાનં શોભનં
વા સારં સારભૂતં પ્રધાનમિત્યર્થઃ, સ્વાપતેયં દ્રવ્યં, તત્ 'જાવ આસત્તમાઓ કુલ-
વસાઓ પકામં દાડ, પકામં ભોતું, પકામં પરિભાણ' યાવત્ યાવત્કાલપર્ય-
ન્તમ્ આસપ્તમાત્ કુલવંશ્યાત્ કુલલક્ષણવંશે ભવઃ કુલવંશ્યસ્તસ્માત્ તમભિવ્યાપ્ય
આગામિસપ્તમકુલવંશોત્પન્નજનપર્યન્તમિત્યર્થઃ પ્રકામં યથેષ્ટમ્ દાતું દીના-
દિશ્યો વિતસ્તિતુમ્ અલં પર્યાપ્તં ભવતિ ઇતિ પૂર્વેણાન્વયઃ એવં પ્રકામં ભોક્તું સ્વયં
પરિભોક્તુમલ ભવતિ, પ્રકામં પરિભાજયિતું દાયાદાદિશ્યો વિભાજયિતું પર્યાપ્તં
ભવતિ, 'તં અણુહોહિ તાવ જાયા ! વિડલે માણુસ્સણ્ણે હહ્હિસકારસમુદણ્ણે' તત્

પિતૃપ્રાર્થક-પિતાકે પ્રપિતામહ ઇન્સે ચલા આયા હુઆ વહુતસા હિરણ્ય,
સુવર્ણ, કાંસા એવં વસ્ત્ર 'વિડલધણકુળગ જાવ સંતસારસાવણ્ણે'
પ્રચુર ગવાદિક રૂપ ધન, પ્રચુર સુવર્ણ, કર્કેતનાદિ રત્ન, ચન્દ્રકાન્ત
આદિ મણિ, સુક્તા, દક્ષિણાવર્ત શંખ, શિલાપ્રવાલ-મુંગા, રક્તરત્ન-પદ્મરાગ
યહ સવ સારભૂત દ્રવ્ય અપને પાસ મૌજૂદ હૈ । ઓર યહ સારભૂત દ્રવ્ય
હતના અધિક હૈ કિ 'જાવ આસત્તમાઓ કુલવંસાઓ પકામં દાડ
પકામં ભોતું પકામં પરિભાણ' ઇસે આગામી સ્નાન પીઢી તક ભી
યથેષ્ટ રૂપસે દાન ક્રિયા જાય, યથેષ્ટ રૂપસે સ્વયં અપને પરિભોગમેં
સ્વર્ચ ક્રિયા જાય તથા યથેષ્ટ રૂપસે દાયાદિકોમેં વિભાગ કરકે દિયા
જાય તચ ભી સમાપ્ત નહીં હો સકના હૈ । સો તુમ 'તં અણુહોહિ તાવ
જાયા ! વિડલે માણુસ્સણ્ણે હહ્હિસકારસમુદણ્ણે' હે પુત્ર ! પહિલે ઇસ

હે પુત્ર ! તારા આર્યક (પિતામહ), પ્રાર્યક પિતાના પિતામહ અને પિતૃ-
પ્રાર્યક (પિતાના પ્રપિતામહ) ના સમયથી આલ્યુ આવતું વિપુલ હિરણ્ય
(ચાંદી), સુવર્ણ, કાંસુ, વસ્ત્રો, વિપુલ ગાય આદિ રૂપ ધન, પ્રચુર સુવર્ણ,
કર્કેતન આદિ રત્ન, ચન્દ્રકાન્ત આદિ મણિ, મોતી, દક્ષિણાવર્ત શંખ, શિલા
પ્રવાલ, રક્તરત્ન-પદ્મરાગ વગેરે બધું સારભૂત દ્રવ્ય આપને ત્યાં મોજૂદ છે.
તે સારભૂત દ્રવ્ય એટલુ બધું છે કે " જાવ આસત્તમાઓ કુલવંસાઓ પકામં
દાડપકામં ભોતું પકામં પરિભાણ " તેની સાત પેઢી સુધી યથેષ્ટ રૂપે દાન
કરનામાં આવે, પોતાના ભોગોપભોગની પાછળ ખર્ચી નાખવામાં આવે અને
યથેષ્ટ રૂપે વારસદારો વચ્ચે વહેંચી આપવામાં આવે, તો પણ ખૂટે તેમ નથી
" તં અણુહોહિ તાવ જાયા ! વિડલે માણુસ્સણ્ણે હહ્હિસકારસમુદણ્ણે " તો હે

તસ્માત્ કારણાત્ હે જાત ! હે પુત્ર ! અનુભવ પરિશુદ્ધસ્ત્વાત્ પ્રથમં ત્રિપુલં
મનુષ્યકં મનુષ્યસમ્બન્ધિનય્ ઋદ્ધિસત્કારસમુદાયમ્, ઋદ્ધિઃ સમૃદ્ધિઃ, સત્કારઃ
સન્માનમ્ તયોઃ સમુદાયં પરિશુદ્ધસ્ત્વાત્ તત્પરિભોગં કુરુ इत्यर्थः ' ' તઓ પચ્છા અણુ-
હ્યકલ્લાણે વહ્નિયકુલતન્તુ જાવ પવ્વહ્સિ ' તતઃ પશ્ચાત્ રાજ્યસામ્રાજ્ય-
સત્કારાદિ પરિભોગાનન્તરમ્ અનુભૂતકલ્યાણઃ પરિશુક્તસુખસમ્પત્તિઃ વૃદ્ધિત-
કુલવંશતન્તુકાર્યે યાવત્ નિરપેક્ષઃ શ્રમણરય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુણ્ડો
ભૂત્વા અગારાત્ અનગારિતાં પ્રવ્રજિષ્યસિ । ' તણે નં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે
અમ્માપિયરો એવં વયાસી '—તતઃ સ્વલ્લ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્માપિતરૌ
એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—' તહાવિ નં તં અમ્મતાઓ ! જં નં તુવ્હે મમં
એવં વદહ—इमं च ते जाया ! अज्जगपज्जग जाव पव्वह्हिसि ' હે અમ્મતાતૌ !

મનુષ્ય સંબંધી ઋદ્ધિ સત્કાર સમુદાયકો ભોગો સમૃદ્ધિકા નામ ઋદ્ધિ,
તથા સન્માનકા નામ સત્કાર હૈ. ' તઓ પચ્છા અણુહ્યકલ્લાણે વહ્નિય
કુલતન્તુ જાવ પવ્વહ્સિ ' હસકે વાદ અનુભૂત કલ્યાણવાલે—પરિ-
શુક્ત સુખ સંપત્તિવાલે તુમ પુત્ર પૌત્રાદિકોસે વૃદ્ધિગત છુપે હસ કુલ-
વંશરૂપ તન્તુ કાર્યમેં નિરપેક્ષ હોકર વૃદ્ધાવસ્થામેં શ્રમણ ભગવાન મહા-
વીરકે પાસ મુણ્ડિત હો કરકે ગૃહસ્થાવસ્થાકે પરિત્યાગપૂર્વક અનગારા-
વસ્થા ધારણ કર લેના । ' તણે નં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો
એવં વયાસી ' હસ પ્રકારસે માતાપિતાકી કહી છુઈ વાતકો સુનકર ઉસ
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને ઉનસે એસા કહા—' તહાવિ નં તં અમ્મતાઓ !
જં નં તુવ્હે મમં એવં વદહ, इमं च ते जाया ! अज्जग पज्जग जाव पव्व-
ह्हिसि ' હે માતાતાત ! જો આપ હસ તરહસે સુઝસે કહ રહે હૈં કિ

પુત્ર ! પહેલાં તું આ મનુષ્યભવસંબંધી ઋદ્ધિ અને સત્કારના સમુદાયને
ભોગવી લે (સમૃદ્ધિને ઋદ્ધિ કહે છે અને સન્માનને સત્કાર કહે છે. " તઓ
પચ્છા અણુહ્યકલ્લાણે વહ્નિયકુલતન્તુ જાવ પવ્વહ્સિ " આ રીતે સુખસંપત્તિને
ભોગવીને અને પુત્રપૌત્રાદિકોથી આ કુલવંશ રૂપ તંતૂની વૃદ્ધિ કરીને અને
સાંસારિક કાર્યોથી નિરપેક્ષ બનીને વૃદ્ધાવસ્થામાં તું શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની
પાસે દીક્ષા લઈને ગૃહસ્થાવસ્થાના પરિત્યાગપૂર્વક અણુગારાવસ્થા ધારણ કરજે

“ તણે નં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી ” માતાપિતાની
આ પ્રકારની વાત સાંભળીને તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેમને આ પ્રમાણે
કહ્યું—“ તહા વિ નં તં અમ્માતાઓ ! જં નં તુવ્હે મમં એવં વદહ, इमं च ते जाया
अज्जग पज्जग जाव पव्वह्हिसि ” હે માતાપિતા ! આપ મને જે એમ કહે

તથાપિ તથૈવ સ્વલુ તત્ વર્તતે યત્ સ્વલુ યુયં મામ્ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા વદથ-મતિ-
 પાદયથ-‘ હદંચ તવ હે જાત ! હે પુત્ર ! આર્યકપ્રાર્યસ્યાદત્ મત્રજિણ્યસિ ’ હંતિ
 સત્યં, કિન્તુ ‘ એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! હિરન્નેય, સુવન્નેય, જાવ સાવણ્જે અ-
 ગ્નિસાહિણ ચોરસાહિણ, રાયસાહિણ, મન્ચુસાહિણ, દાયસાહિણ ’ એવં સ્વલુ
 વક્ષ્યમાણરીત્યા હે અમ્મતાતૌ ! હિરણ્યં ચ, સુવર્ણં ચ, યાવત્ કાંસ્યં ચ, દૂણ્યંચ
 વિપુલધનકનકરત્નમણિમૌક્તિકાદિકમત્પારસ્વાપતેયમ્ દ્રવ્યમ્ અગ્નિસાધ્યમ્
 અગ્નિસાધારણમ્, ચૌરસાધ્યં ચૌરસાધારણમ્, રાજસાધ્યં રાજસાધારણમ્, મૃત્યુ-
 સાધ્યં મૃત્યુસાધારણમ્, દાયાદસાધ્યં દાયાદસાધારણમ્ ભવતિ તથા ચ સર્વમેવ
 હે પુત્ર ! પિતામહ, પ્રપિતામહ આદિસે ચલે આવે દુપ હિરણ્યાદિસે લેકર
 રક્તરત્ન તકકે સારભૂત દ્રવ્યકા તુલ પહિલે ભોગ કરો યાવત્ ફિર
 દીક્ષા લે લેના-સો યહ વાત તો ઠીકહી હૈ-પરન્તુ ‘ એવં સ્વલુ અમ-
 તાઓ ! હિરન્નેય સુવન્નેય જાવ સાવણ્જે અગ્નિસાહિણ, ચોરસાહિણ,
 રાયસાહિણ, મન્ચુસાહિણ, દાયસાહિણ ’ હે માનતાન ! યહ હિરણ્ય,
 સુવર્ણ યાવત્-કાંસ્ય, દૂણ્ય, વિપુલ, ધન, કનક, રત્ન મણિ ઓર મૌક્તિક
 આદિ શ્રેષ્ઠ સારભૂત જો દ્રવ્ય હૈ, વહ અગ્નિ સાધારણ હૈ-અગ્નિકા ભી
 હસ પર અધિકાર હૈ-અગ્નિ હસે જલાકર નષ્ટ કર સકતી હૈ, ચૌર
 સાધારણ હૈ-ચોર હસે ચુગકર લે જા સકતે હૈ, રાજ સાધારણ-રાજા
 હસ પર અપના અધિકાર કર સકતા હૈ, મૃત્યુસાધ્ય-ગવાદિક રૂપ ધન
 પર મૃત્યુકા ભી અધિકાર હોના હૈ, દાયાદસાધારણ-બંધુવર્ગ હસકા

છે. કે “ ત રા પિતામહ, પ્રપિતામહ આદિના સમયથી ચાલ્યા આવતાં હિરણ્ય,
 સુવર્ણ આદિ સારભૂત દ્રવ્યનો પહેલાં તો તું ઉપભોગ કરી લે, ત્યારબાદ
 વૃદ્ધાવસ્થામાં દીક્ષા અંગીકાર કરજે ”, આપની તે વાત ખરી છે. પરન્તુ
 “ એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! હિરન્નેય, સુવન્નેય, જાવ સાવણ્જે અગ્નિસાહિણ,
 ચોરસાહિણ, રાયસાહિણ, મન્ચુસાહિણ, દાયસાહિણ ” હે માતાપિતા ! આ હિરણ્ય,
 સુવર્ણ, કાંસ્ય, વજ્રો, વિપુલ, ધન, કનક, રત્ન, મણિ આદિ સાર-
 ભૂત દ્રવ્ય અગ્નિસાધારણ છે-અગ્નિનો પણ તેના પર અધિકાર છે-અગ્નિ તેને
 ખાળીને તેનો નાશ કરી શકે છે, ચોર સાધારણ છે-ચોર તેને ચોરી જઇ શકે
 છે, રાજ સાધારણ છે-રાજા તેને આપણી પાસેથી પકાવી લઇ શકે છે,
 મૃત્યુસાધ્ય છે--ગાય આદિ પશુધન પર મોતનો પણ અધિકાર ચાલે છે
 અને દાયાદસાધારણ છે-વારસદારો (ભાગીદારો) પણ તેનો ભાગ પકાવી શકે

હિરણ્યાદિકં સત્સારસ્વાપતૈયમ્ અગ્નિદાહ્યં ચૌરાપહાર્યં રાજગ્રાહ્યં, મૃત્યુગ્રસ્થં, દાયાદવિભાજ્યં વર્તતે, અતएव હિરણ્યાદિકં સત્સારસ્વાપતૈયમ્ અગ્ન્યાદિ સાધ્ય-
ત્વાત્ નિતરાં પરવશં ભવતિ, એનદેવ દ્રવ્યસ્યાતિપારવશ્યં પર્યાયાન્તરેણ પ્રતિપાદ-
યતિ—‘ એવં અગ્નિસામન્ને, જાવ દાયસામન્ને, અધુવે, અણિયए, અસામए, પુન્નિ વા, પચ્છા વા, અવસ્સવિપ્પજહિયન્વે ભવિસ્સહ ’ એવમેવોક્તયુત્તથા હિરણ્યા-
દિકં દ્રવ્યમ્ અગ્નિસામાન્ય, યાવત્—ચૌરસામાન્યમ્, રાજસામાન્યમ્, મૃત્યુ-
સામાન્યમ્, દાયાદસામાન્યં ભવતિ, એવમેવ હિરણ્યાદિકં દ્રવ્યમ્ અધુવમ્, અનિ-
યતમ્, અશશ્વતં વર્તતે, અતएव પૂર્વવા વિવક્ષિતકાલાત્ પ્રથમમેવ વા, પશ્ચાદ્ વા
અવશ્યમેવ વિપ્રજાતદ્રવ્યમ્—પરિત્યાજ્યં ભવિષ્યતિ ‘ સે કેમ ણં જાણહ, તંચેવ જાવ
પવ્વહત્તए ’ તન્ કોઽમૌ પુરુષ ધલુ જાનાતિ તદેવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્ હે અમ્બ-

વિભાગ કર સકતે હૈં ઇમ તરહસે ચે સ્વ હિરણ્યાદિરૂપ સારભૂત દ્રવ્ય
અગ્નિદાહ્ય, ચૌરાપહાર્ય, રાજગ્રાહ્ય, મૃત્યુગ્રાહ્ય ઓર દાયાદવિભાજ્ય
જવ હૈં તો ઇસ પર અકેલા મેગાહી અધિકાર કૈસે હો સકતા હૈં—યહ તો
પૂર્વોક્ત રૂપસે અગ્ન્યાદિ સાધારણ થી હૈં—અતઃ કેવલ સ્વાધિકાર વજ-
વર્તી ન હોસકનેકે કારણ યહ પરવશ થી હૈં, યહી ધ્યાન સૂત્રકારને
‘ એવ અગ્નિસામન્ને, જાવ દાયસામન્ને ’ ઇન પદોં દ્વારા પ્રકટકી હૈં. તથા
સાથમેં યહ ‘ અધુવે, અણિયए, અસામए, પુન્નિવા, પચ્છાવા, અવસ્સ
વિપ્પજહિયન્વે ભવિસ્સહ ’ સવ દ્રવ્ય અધુવ, અનિયત એવં અશશ્વત
થી હૈં—અતઃ જૈસા યહ હૈં વૈસે હી હમ હૈં—હસલિયે આગેપીછે ઇસકા
વિયોગ હોના અવશ્યંભાવી હૈં—તવ ‘ સે કેસ ણં જાણહ તં ચેવ જાવ
પવ્વહત્તए ” તવ કૌન ઇસ વાતકો જાન સકતા હૈં, કિ પહિલે મૈં

છે આ રીતે તે સારભૂત હિરણ્ય આદિ દ્રવ્ય એ અગ્નિદાહ્ય, ચૌરાપહાર્ય,
રાજગ્રાહ્ય, મૃત્યુગ્રાહ્ય અને દાયાદવિભાજ્ય છે, તો તેના ઉપર મારા એકલા-
નો જ અધિકાર કેવી રીતે સભરી શકે છે ? તે દ્રવ્ય ઉપર અગ્નિ, ચોર, રાજ,
મૃત્યુ અને વારસદારે નો પણ અધિકાર છે તે કારણે મારા એકલાનો તેના
ઉપર અધિકાર નથી એ જ વાત સૂત્રકારે ‘ એવ અગ્નિસામન્ને જાવ દાય-
સામન્ને ” આ સૂત્રપઠ દ્વારા પ્રકટ કરી છે વળી તે “ અધુવે, અણિયए,
પુન્નિ વા, પચ્છા વા, અવસ્સવિપ્પજહિયન્વે ભવિસ્સહ ” આ બધા દ્રવ્ય અધુવ
અનિયત અને અશશ્વત છે તે પણ આપણી જેમ નાશવત છે પહેલા કે
પછી તેના વિયોગ અવશ્ય થવાનો જ છે ‘ સે કેમ ણં જાણહ તં ચેવ જાવ
પવ્વહત્તए ” તો એ બાબતને કોણ સમર્થ છે કે પહેલા તે આપણને છોડીને

तातौ । हिरण्यादेः मम वा द्वयोर्मध्ये कः पूर्वमेव गमनाय उत्सहते, कः पश्चाद्वा गमनाय वा उत्सहते, इति न कोऽपि जानाति, नन् इच्छामि खलु अम्बतातौ ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिके मुण्डो भूत्वा अगारान् अनगारितां प्रव्रजितुम् ? ॥ सू० ७ ॥

मूलम् — तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं
अस्मताओ जाहे णो संघाएति, विप्रयाणुलोमाहिं
वहुहिं आघवणाहिय पणवणाहिय सन्नवणाहिय, विन्नवणा-
हिय आघवेत्तए वा, पन्नवेत्तए वा, सन्नवेत्तए वा विन्नवेत्तए
वा ताहे विसयपडिकूलाहिं संजमभयुठवेयणकराहिं पन्नव-
णाहिं पन्नवेमाणा एवं वयासी-एवं जाया ! निग्गंथं पावयणं
सच्चं अणुत्तणं केवलं जहा आवस्सए जाव सव्वदुक्खाण-
मंतं करेति अहीव एगंतदिट्ठीए खुरो इव एगंतधाराए लोह-
मया जवा चावेयव्वा, वालुयाकवलेइव निस्साए गंगावा महा-
नदी पडिसोयगमणयाए महासमुदेवा भुयाहिं दुत्तरो तिक्खं-
कमियव्वं गरुव्वं लंवेयव्वं असिधारणं वयं चरियव्वं, नो खलु
कप्पइ जाया ! समणाणं निग्गंथाणं आहाकम्मि एत्ति वा, उद्देसिए-
इ वा, मिस्सजाएइ वा, अज्झोयरएइ वा, पूइएइ वा, कीएइ वा,
पामिच्चेइ वा, अच्छेज्जेइ वा, अणिसट्ठेइ वा अभिहडेइ वा, कंतार-
भत्तेइ वा, दुट्ठिभक्खभत्तेइ वा, गिलाणभत्तेइ वा, वहालियाभत्ते-

इसको छोड दूंगा या यह मुझे छोड देगा. इसलिये मैं चाहता हूँ कि मैं हे माततात ! आपसे आज्ञा प्राप्त कर श्रमण भगवान महावीरके पास संघम धारण कर लूं ॥ सू० ७ ॥

याएयुं ज्जेशे डे आपणे तेने छोडीने याएया ज्वु पडेशे ? तेथी डे मातापिता ।
तुं आपनी आज्ञा लधने श्रमण भगवान महावीरनी पासे संघम धारण
करवा भाशुं हुं ॥ सू० ७ ॥

इवा, पाहुणगभत्तेइ वा, सेज्जायरपिंडेइ वा, रायपिंडेइ वा मूल-
 भोयणेइ वा, कंदभोयणेइ वा, फलभोयणेइ वा, बीयभोयणे
 इवा, हरियभोयणेइ वा, भुत्तए वा, पायए वा तुमं च णं जाया !
 सुहसमुचिए णो चेव णं दुहसमुचिए, नालं सीयं, नालं उण्हं,
 नालं खुहा, नालं पिवासा नालं चोरा, नालं वाला, नालं दंसा,
 नालं मसया, नालं वाइयपित्ति य सेंभियसन्निवाइए विविहे
 रोगायंके परिसहोवसग्गे उदिन्ने अहियासेत्तए, तं नो खलु-
 जाया ! अम्हे इच्छामो तुब्भखणमवि विप्पओगं, तं अच्छाहि
 ताव जाया ! जाव ताव अम्हेहिं जाव पवइहिसि । तए णं से
 जमालीखत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-तहावि णं तं
 अम्मताओ ! जं णं तुब्भे समं एवं वयह-एवं खलु जाया !
 निग्गंथे पावयणे सच्चे अणुत्तरे केवले तं चेव जाव पवइ-
 हिसि ? एवं खलु अम्मताओ ! निग्गंथे पावयणे कीवाणं
 कायराणं कापुरिसाणं इहलोगपडिबद्धाणं परलोगपरंमुहाणं
 विसयतिसियाणं दुरणुचरे पागयजणस्स धोरस्स निच्छियस्स
 ववसियस्स नोखलुएत्थं किंचिवि दुक्करं करणयाए, तं इच्छामि
 णं अम्मताओ ! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे समणस्स
 भगवओ महावीरस्स जाव पवइत्तए । तए णं जमालिं खत्तिय-
 कुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति, विसयाणुलोमाहिय
 विसयपडिकुलाहिय बहूहिय आघवणाहिय पन्नवणाहिय ४
 आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ताहे अकामए चेव जमा-
 लिस्स खत्तियकुमारस्स निक्खमणं अणुमन्नत्था ॥सू० ८॥

छाया — ततः खलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्बतातौ यदा ना
 शक्नुतः—विषयानुलोभाभि बहुभिराख्यापनाभिश्च, प्रज्ञापनाभिश्च, संज्ञापनाभिश्च,
 विज्ञापनाभिश्च, आख्यातुं वा, प्रज्ञापयितुं वा, संज्ञापयितुं वा, विज्ञापयितुं वा, तदा विष-
 यप्रतिकूलाभिः संयममयोद्भवेजनकरीभिः प्रज्ञापनाभिः प्रज्ञापयन्तौ एवमादिष्टाम्
 एवं खलु जात ! निर्ग्रन्थं प्रवचनं सत्यम् अनुत्तरम् केवलं यथा आवश्यकं यावत्
 सधैरुःखानामन्तं कुर्वन्ति, अहिरिव एकान्तदृष्टिकम्, छुरइव एकान्तधारम्,
 लोहमया यवाः चर्वयितव्याः, बालुका कल इव निःस्वादम्, गङ्गेव महानदी
 प्रतिस्रोतो गमनतया, महासमुद्र इव भुजाभ्यां दुस्तरः, तीक्ष्णं क्रमितव्यम्,
 गुरुकं लम्बयितव्यम् असिधारकं व्रतम् चरितव्यम्, नो खलुकल्पते जात !
 श्रमणानां निर्ग्रन्थानाम् आधाकर्मिकमिति वा, औद्देशिकमिति वा, मिश्रजात-
 मितिवा, अध्यवपूर्वकमिति वा, पूतिकृतमिति वा, क्रीतमितिवा, प्रामित्य
 मिति वा, आच्छेद्यमिति वा, अनिःसृष्टमितिवा, अभ्याहृतमिति वा, 'कान्तार
 भक्तमितिवा, दुर्मिश्रभक्तमिति वा, ग्लानभक्तमितिवा, वार्दलिकाभक्तमितिवा
 प्राचूर्णकभक्तमिति वा, शय्यातरपिण्डमिति वा, राजपिण्डमितिवा, मूलक
 भोजनमितिवा, कन्दभोजनमितिवा, फलभोजनमितिवा, बीजभोजनमितिवा,
 हरितभोजनमितिवा, भोक्तुं वा, पातुं वा, त्वं च खलु जात ! सुख समु-
 चितः, नो चैव खलु दुःखसमुचितः नालं शीतं, नालमुष्णम्, नालं क्षुद्रं नालं पिपासम्,
 नालं चौरान्, नालं व्यालान्, नालं दंशान्, नालं मगकान्, नालं वातिक-
 पैत्तिकलैभ्यः सन्निपातान् विविधान् रोगावह्वान्, परिषहोऽसर्गान् उदीर्णान्
 अधिसोढुम्, तत् नो खलु जात ! वयम् इच्छामस्तत्र क्षणमपि विप्रयोगम्, तत्
 आस्व तावत् जात ! यावत् तावत् ययं जीयाम ततः पश्चात् अस्मासु यावत् प्रव-
 जिष्यसि । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अत्रादीत्-
 तथापि खलु तत् अम्बतातौ । यत् खलु यूयं माम् एवं वदथ, एवं खलु जात !
 निर्ग्रन्थं प्रवचनं सत्यम् अनुत्तरं केवलम् तदेव यावत् प्रवजिष्यसि, एवं खलु
 अम्बतातौ ! निर्ग्रन्थप्रवचनं क्लीवानां कातराणाम्, कापुरुषाणाम्, इहलोकप्रति-
 वद्धानां परलोकराङ्गमुत्तमानां विषयवृष्णिणाणाम् दुरनुचरम् प्राकृतजनस्य धीरस्य
 निश्चितस्य व्यसितस्य नो खलु अत्र किञ्चिदपि दुष्करं करणतया, तत् इच्छामि खलु
 अम्बतातौ ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन् श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य यावत् प्रवजितुम् ।
 ततः खलु जमालि क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ यदा नो शक्नुवन्तः विषयानुलो-
 नाभिश्च, विषयप्रतिकूलाभिश्च बहुभिश्च आख्यापनाभिश्च प्रज्ञापनाभिश्च, संज्ञापना-
 भिश्च, विज्ञापनाभिश्च आख्यापयितुं वा, यावत् विज्ञापयितुं वा तदा अकामकमेव
 जमाले क्षत्रियकुमारस्य निष्क्रमणम् अन्वमन्येताम् ॥ सू० ८ ॥

टीका — 'तएणं तं जमालिं खत्तियकुमार अम्मताओ जाहे नो संचाएंति विसयाणुलोमाहिं बहुहिं आघवणाहिय, पणवणाहिय, सन्नवणाहिय, विन्नवणाहिय' ततःखलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्वापितरौ यदा नो शक्नुतः-नो समर्थो भवतः विषयानुलोमाभिः विषयाणां शब्दादीनामनुलोमाः तेषु प्रवृत्तिजनकत्वेन अनुकूलाः विषयानुलोमास्ताभिः विषयानुकूलाभिः बह्विभिः आख्यापनाभिश्च सामान्यतः कथनैः प्रज्ञापनाभिश्च विशेषकथनैः संज्ञापनाभिश्च संबोधनाभिः, विज्ञापनाभिश्च सप्रणयप्रार्थनाभिः 'आघवेत्तएवा, पन्नवेत्तएवा, सन्नवेत्तएवा, विन्नवेत्तएवा' आख्यापयितुं वा सामान्यतः कथयितुं प्रज्ञापयितुं वा विशेषतः कथयितुं, संज्ञायितुं वा संबोधयितुं, विज्ञापयितुं वा प्रणयपूर्वकं प्रार्थयितुं नो शक्नुतः नो समर्थो भवतः 'ताहे विषयपडिक्कूलाहिं संज-

टीकार्थ—'तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएंति विसयाणुलोमाहिं बहुहिं आघवणाहिय, पणवणाहिय, सन्नवणाहिय, विन्नवणाहिय' इस तरह जब जमालि क्षत्रियकुमारको उमके मातापिता विषयोंकी ओर आकर्षित करनेवाली-शब्दादि विषयोंमें प्रवृत्ति करानेवाली-अनुकूल अनेक उक्तियों द्वारा, प्रज्ञापनाओं द्वारा विशेष कथनों द्वारा, संज्ञापनाओं-संबोधनों द्वारा, और विज्ञापनाओं-सप्रणय प्रार्थनाओं द्वारा 'आघवेत्तए' सामान्य रूपसे समझानेमें समर्थ नहीं हो सके, 'पन्नवेत्तए' विशेष रूपसे समझानेमें समर्थ नहीं हो सके, 'सन्नवेत्तए' संबोधित करनेमें समर्थ नहीं हो सके 'विन्नवेत्तएवा' और प्रणयपूर्वक प्रार्थना द्वारा भी अपने ध्येयसे विचलित करनेके लिये समर्थ नहीं हो सके (यहां समर्थ नहीं हो सके ऐसा अर्थ 'नो संचाएति' इस क्रियापदको सम्बन्धित कर

टीकार्थ—“ तएण तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएति विसयाणुलोमाहिं बहुहिं आघवणाहिय, पणवणाहिय, सन्नवणाहिय, विन्नवणाहिय ” आ रीते विषयोनी तरक्क आकर्षणादी-शब्दादि विषयोभा प्रवृत्ति करावतारी-अनेक उक्तियो द्वारा, प्रज्ञापनाओ द्वारा (विशेष कथनो द्वारा), संज्ञापनाओ द्वारा (संबोधनो द्वारा) अने विज्ञापनाओ (सप्रणय प्रार्थनाओ) द्वारा व्यापारे पोताना पुत्र जमादीने “ आघवेत्तए ” सामान्य रूपे समझाववाने समर्थ न थयां, “ पन्नवेत्तए ” विशेष रूपे समझाववाने समर्थ न थयां, “ पन्नवेत्तए ” संबोधित करवाने समर्थ न थया, अने “ विन्नवेत्तए वा ” प्रणयपूर्वकनी विनंति अने कालावाला द्वारा पणु तेना ध्येयभांधी विचलित कराववाने समर्थ न थयां, (नो संचाएति ” क्रियापदने संबोधनेदीने अडी दरेक पदनी साथे “ समर्थ न थया ” ओवे अर्थ

મમયુઝ્વેયણકરીહિં પન્નવણાહિં પન્નવેમાણા એવ વયાસી-તદા વિષયપ્રતિકૂલાભિઃ
વિષયાણાં શબ્દાદીનાં પ્રતિકૂલાભિસ્તત્પરિભોગનિષેધકત્વેન પ્રતિક્ષોમાભિઃ,
સંયમમયોદ્વેજનકરીભિઃ સંયમાદ્ ભયં भीतिम् ઉદ્વેજનં ચ ઉદ્વિગ્નત્વં
કર્તુंशीलं યાસાં તાભિઃ પ્રજ્ઞાપનાભિઃ પ્રજ્ઞાપયન્તૌ વિશેષતઃ કથયન્તૌ એવં વક્ષ્ય-
માણપ્રકારેણ અવાદિષ્ટામ્-કથિતવન્તૌ । ‘એવં ચલુ જાયા । નિગ્ગંથપાવયણં
સચ્ચં અણુત્તરં કેવલ્યં જહા આવસ્સણ જાવ સવ્વદુક્ખાણમંતં કરેતિ’ હે
જાત ! હે પુત્ર ! નિર્ગ્રન્થપ્રવચન સત્યં-સન્તઃ=પ્રાણિનઃ પદાર્થાઃ મુનયો વા, તે
ભ્યો હિતમ્, યદ્વા સત્સુ મુનિજીવાદિપદાર્થેષુ યથાક્રમં મુક્તિપ્રાપકત્વ-યથા-
વસ્થિત ચિન્તનાભ્યાં સાધુ સત્યમ્ ‘અનુત્તરં-ન ઉત્તરં પ્રધાનં યસ્માત્ તત્ અનન્ય

લગાયા ગયા હૈ) ‘તાહે વિસયપડિકૂલાહિં સંજમમયુઝ્વેયણકરાહિં પન્ન
વણાહિં પન્નવેમાણા એવં વયાસી’ તબ ફિર ઉન્હોને શબ્દાદિક વિષયોંકે
પ્રતિકૂલ પરન્તુ સંયમસે ભય ઓર ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરાનેવાલે વિશેષ
વચનોં દ્વારા હસ પ્રકારસે સમજાના પ્રારંભ ક્રિયા ‘એવ ચલુ જાયા!
નિગ્ગંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે જહા આવસ્સણ, જાવ સવ્વ
દુક્ખાણમંતં કરેતિ’ હે પુત્ર ! યહ વાત ચિલકુલ સત્ય હૈ, કિ યહ
નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન “સદ્ભ્યો હિતમ્ અથવા સત્સુ સાધુ=સત્ય” હસ
વ્યુત્પત્તિકે અનુસાર સમસ્ત પ્રાણિયોંકા, અથવા મુનિયોંકા હિતકારક
હોતા હૈ, અથવા મુનિ એવં જીવાદિક પદાર્થોંમેં યહ યથાક્રમ મુક્તિકી
પ્રાપ્તિસે ઓર યથાવસ્થિત ચિન્તનસે સત્ય હૈ-ત્રીન લોકમેં હસકે
સમાન પ્રધાન ઓર કોઈ વસ્તુ નહીં હૈ, યહ કેવલજ્ઞાનિયોં દ્વારા કહા

આપ્યો છે) “તાહે વિસયપડિકૂલાહિં સંજમમયુઝ્વેયણકરાહિં પન્નવણાહિં પન્ન-
વેમાણા એવ વયાસી” ત્યારે તેમણે શબ્દાદિક વિષયોની વિરુદ્ધની અને સયમ
પ્રત્યે ભય અને ઉદ્વેગ ઉત્પન્ન કરનારી વાણી દ્વારા તેને સમજાવવાનો નીચે
પ્રમાણે પ્રયત્ન કર્યો-તેમણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—

“એવં ચલુ જાયા નિગ્ગંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે જહા આવસ્સણ,
જાવ સવ્વદુક્ખાણમંતં કરેતિ” એટલે ! એ વાત તદ્દન સાચી જ છે કે આ
નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન “સદ્ભ્યો હિતમ્ અથવા સત્સુ સાધુ=સત્ય” આ વ્યુત્પત્તિ
અનુસાર સમસ્ત જીવોનું અથવા મુનિઓનું હિત કરનાર છે અથવા મુનિઓ
અને જીવાદિક પદાર્થોને તે મુક્તિની પ્રાપ્તિ કરાવનાર છે ત્રણે લોકમાં તેના
સમાન ઉત્તમ વસ્તુ બીજી કોઈ પણ નથી, તે કેવળજ્ઞાનીઓ દ્વારા કહેવામાં

સદશદ્દશમિત્યર્થઃ કેવલિકમ્-કેવલિપ્રજ્ઞપ્તમ્, કેવલંવા અદ્વિતીયમ્, યથા આવશ્યકે સૂત્રે યાવત્ સર્વદુઃખાનામન્તં કુર્વન્તિ । તથા ચ તત્પાઠ.-‘ પહિપુન્નં નેયાઉયં સંસુદ્ધં સલ્લગત્તણં મિદ્ધિમગ્ગે મુત્તિમગ્ગે નિજ્જાણમગ્ગે નિવ્વાણમગ્ગે અવિતહે અવિસંધિ સવ્વદુક્ખપ્પહીયમગ્ગે, इत्थद्विया जीवा सिज्झन्ति बुज्झन्ति मुच्चन्ति परि-
निव्वायन्ति सव्वदुक्खाणमन्तं કરેતિ ’ इति । तत्र प्रतिपूर्णम्-सूत्रतोऽक्षरमात्रादि मूनतया, अर्धतोऽध्याहाराऽऽकाङ्क्षादिभिश्च रहितम्, सर्वप्रमाणोपेतम्, मोक्ष-
प्रापककृत्स्नगुणसंयुतं वा ‘नेयाउयं’ नैयायिकम्-न्यायेन चरति, न्यायमनु गच्छति, न्यायमनतिक्रान्तं, न्याये भवं वा नैयायिकं मोक्षगमकमित्यर्थः । ‘संसुद्ध’

ગયા હૈ, અથવા યહ અદ્વિતીય હૈ, જૈના આવશ્યક સૂત્રવૈં કહા ગયા હૈ, ઉસકે અનુસાર હસમેં સ્થિત જીવ યાવત્-સમસ્ત દુઃખોંકા અન્ત કર દેતે હૈં-હસ વિષયમેં આવશ્યક સૂત્ર કથિત પાઠ હસ પ્રકારસે હૈ-
“ પહિપુન્નં નેયાઉયં સંસુદ્ધં, સલ્લગત્તણ, સિદ્ધિમગ્ગે, મુત્તિમગ્ગે, નિજ્જા-
ણમગ્ગે, નિવ્વાણમગ્ગે, અવિતહે, અવિસંધિ, સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે
इत्थद्विया जीवा सिज्झन्ति, बुज्झन्ति, मुच्चन्ति, परिनिव्वायन्ति, सव्व-
दुक्खाणमन्तं કરેતિ ’ યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પ્રતિપૂર્ણહૈ-સૂત્રકી અપેક્ષાસે-
અક્ષર માત્રા આદિકી ન્યૂનતાસે તથા અર્થકી અપેક્ષાસે-અધ્યાહાર એવં
આકાંક્ષા આદિ દોષોંસે યહ રહિત હૈ-અર્થાત્ સર્વ પ્રમાણોપેત હૈ,
અથવા મોક્ષકી પ્રાપ્તિ કરાનેવાલે જિતને મી ગુણ હૈં ઉન સવ ગુણોંસે
યહ યુક્ત હૈ-“ નૈયાયિક ” યુક્તિસે જો સત્ય સાચિત હોતા હૈ, યુક્તિકે

આવેલુ છે, તે કારણે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનને અદ્વિતીય કહ્યું છે. આ વિષયને અનુ-
લક્ષીને આવશ્યક સૂત્રમાં આપવામાં આવેલુ “ સમસ્ત દુઃખોના અન્ત કરી
નાખે છે, ” આ કથન પર્યન્તનું કથન થઈલુ કરવું આવશ્યક સૂત્રમાં નિર્ગ્રન્થ
પ્રવચન વિષે આ પ્રમાણે કહ્યું છે—

“ પહિપુન્નં નેયાઉય સંસુદ્ધં, સલ્લગત્તણ, સિદ્ધિમગ્ગે, મુત્તિમગ્ગે, નિજ્જાણમગ્ગે,
નિવ્વાણમગ્ગે, અવિતહે, અવિસંધિ, સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે इत्थद्विया जीवा सिज्झन्ति
बुज्झन्ति, मुच्चन्ति, परिनिव्वायन्ति, सव्वदुक्खाणमन्तं કરેતિ ”

આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પ્રતિપૂર્ણ છે એટલે કે સૂત્રની અપેક્ષાએ-અક્ષર
માત્રા આદિની ન્યૂનતા આદિ દોષોથી રહિત છે અને અર્થની અપેક્ષાએ
અધ્યાહાર અને આકાંક્ષા આદિ દોષોથી રહિત છે એટલે કે તે સર્વપ્રમાણોપેત
છે અથવા મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરાવનારા જેટલા ગુણો છે એટલા ગુણોથી તે યુક્ત
છે “ નૈયાયિક ” યુક્તિઓથી જે સત્ય સાચિત થાય છે, યુક્તિને અનુરૂપ જે
બાલે છે, યુક્તિનું જેના દ્વારા ઉદ્ધાન કરાવું નથી, અથવા જે ન્યાયયુક્ત

સંશુદ્ધસ્-સમ્-સમસ્તપ્રકારેણ શુદ્ધં કષાયાદિમલરહિતં નિર્ઘર્ષ-ચ્છેદ-તાપ-
તાડન-કોટિનિશુદ્ધદેમન્નિર્ધોષમિત્યર્થઃ । ‘શલ્યકર્ત્તનમ્-શલ્યં
માયાદિ પાપં વા કૃન્તતિ છિનતીતિ, કૃત્યતે-છિદ્યતે’તેનેતિવા શલ્યકર્ત્તનમિતિ ।
‘સિદ્ધિમર્ગો’ સિદ્ધિમાર્ગઃ સિદ્ધિઃ સાધ્યનિષ્પત્તિઃ અવિચલસુખપ્રાપ્તિઃ, તરયા-
માર્ગઃ ઉપાયઃ । ‘મુક્તિમર્ગો’ મુક્તિમાર્ગઃ મુક્તિઃ અહિતાર્થકર્મપ્રહાણં તસ્યા માર્ગઃ
ઉપાયઃ । ‘નિર્જ્ઞાણમર્ગો’ નિર્વાણમાર્ગઃ-નિર્વાણં સકલકર્મભ્ય આત્મનો નિસ્સ-
રણં, તસ્ય માર્ગો નિર્વાણમાર્ગઃ વિશિષ્ટનિર્વાણાવાપ્તિનિદાનમિત્યર્થઃ । ‘નિ-
વ્યાણમર્ગો’ નિર્વાણમાર્ગઃ, નિર્વાણં નિર્વૃત્તિઃ-નિશ્ચિલકર્મધ્યજન્યં ગમં સુખમ્,
યદ્વા નિર્વાયતે અપુનરાવૃત્તિતયા ગમ્યતે અસ્મિન્નિતિ નિર્વાણં, તસ્ય માર્ગો । વસ્ત્વ-
ન્તરં પૂર્વતઃ સુમ્યમપિ કાલાન્તરેણ વિક્રિયતે કિન્તુ પ્રવચનં ન તથા કાલત્રયે’પિ
અવિકૃતત્વાદિતિનિગમયન્નાહ-‘અવિતહં’ અવિતથં તથ્યમ્ । અથ ચ સત્યાન્ત-

અનુરૂપ જો ચલતા હૈ, યુક્તિકા જો ઉલ્લઘ્વન નહીં કરતા હૈ, અથવા
ન્યાયમેં જો હોતા હૈ, અર્થાન્ વિરોધોંકા મથન કરતા હૈ, उसका नाम
नैयायिक हॆ. दूसरे शब्दोंमें जो जीवोंको संसारके दुःखोंसे छुडाकर
उत्तम सुखवाले मोक्ष स्थानमें पहुंचा देता हॆ वह नैयायिक हॆ जिस
प्रकार निर्घर्षण-घिसनेसे, छेदन-छेदनसे, तापन-तपानेसे एवं ताडन-
हथोडे आदि द्वारा कूटनेसे सुवर्णकी शुद्धि जानी जाती हॆ, उसी प्रका-
रसे इस निर्ग्रन्थ प्रवचनकी शुद्धि सम्पूर्णरूपसे कषायादि मलसे रहित
होनेसे जानी जाती हॆ-कषायादि मलसे बिलकुल रहित होना वही
इसकी संशुद्धता हॆ । माया, मिथ्यात्व और निदान इन तीन शल्यरूप
पापका यह निर्ग्रन्थ प्रवचन कर्तन-छेदन-विनाश करता हॆ, इसलिये
यह निर्ग्रन्थ प्रवचन ‘शल्यकर्तन’ कहा गया हॆ । अविचल सुखकी

હોય છે, જે વિરોધોનું મથન કરે છે, તેનું નામ નૈયાયિક છે ખીજી રીતે
કહીએ તો જે જીવને સંસારના દુ ખોમાથી છોડાવીને ઉત્તમ સુખવાળા મોક્ષ
સ્થાનમાં પહોંચાડી દે છે, તે નૈયાયિક છે જેવી રીતે ઘસવાથી, છેદવાથી,
તપાવવાથી અને હથોડા અ.કિ વડે ટીપવાથી સુવર્ણની શુદ્ધતા બાળી શકાય
છે, એ જ પ્રમાણે આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચનની શુદ્ધતા સંપૂર્ણ રૂપે કષાયાદિ
મળથી રહિત થઈ જવાથી બાળી શકાય છે. આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન માયા,
મિથ્યાત્વ અને નિદાન, આ ત્રણ શલ્યરૂપ પાપોનું છેદન (કર્તન) કરે છે,
તેથી તેને “ શલ્યકર્તન ” કહેવામાં આવેલ છે. અવિચલ સુખની પ્રાપ્તિરૂપ

થયોઃ પર્યાયત્વાત્ પૌરુષત્વં કથં નેતિ, ઉચ્યતે-પૂર્વં સત્યાર્થપ્રતિપાદકત્વાત્સ-
ત્યમિત્યુક્તમ્, इह तु सत्यस्वरूपत्वादवितथमिति । ‘अविसंधि’ अविसन्धि-

પ્રાપ્તિ રૂપ જો સાધ્યનિષ્પત્તિ છે, તેનું નામ સિદ્ધિ છે, આ સિદ્ધિના માર્ગે
આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન છે. તે કારણે તેને સિદ્ધિમાર્ગે રૂપ કહેવામાં આવેલ છે. અહિં
(અકલ્યાણકારી) કર્મોના વિનાશ થવો તેનું નામ મુક્તિ છે. આ નિર્ગ્રંથ
પ્રવચન તે મુક્તિના ઉપાયરૂપ હોવાથી તેને મુક્તિમાર્ગરૂપ કહેવામાં આવેલ
છે. આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન વિશિષ્ટ નિર્વાણ પ્રાપ્તિના આદિ કારણ રૂપ હોવાથી
તેને નિર્વાણમાર્ગ રૂપ કહ્યું છે. સમસ્ત કર્મોનું આત્મામાંથી નીકળી જવું તેનું
નામ જ “નિર્વાણ” છે. તે નિર્વાણનો માર્ગ જીવોને નિર્ગ્રંથ પ્રવચનમાંથી જ
પ્રાપ્ત થાય છે. સમસ્ત કર્મોના ક્ષયથી જન્ય સુખને નિર્વાણ અથવા નિર્વૃત્તિ
કહે છે. અથવા જ્યાં ગયા પછી જીવને સંસારમાં પુનરાગમન કરવું પડતું
નથી, તે સ્થાનનું નામ નિર્વાણ છે. આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન તે નિર્વાણનો માર્ગ
ખતાવનાર હોવાથી તેને નિર્વાણમાર્ગ રૂપ કહેવામાં આવ્યું છે. સંસારની સઘળી
વસ્તુઓમાં વિકૃતિ થયા જ કરે છે-પહેલાં સારી લાગતી વસ્તુ અમુક સમય
બાદ એવી વિકૃત બની જાય છે કે તેની સામે જીવે પણ ગમતું નથી, પરંતુ
આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન એવું નથી, કારણ કે ત્રણે કાળમાં તેમાં કોઈ પણ પ્રકારની
વિકૃતિ-વિકાર આવતો નથી

અવ્યવચ્છિન્નમ્, एतच्च विदेहक्षेत्रमपेक्षयोक्तम् भरतक्षेत्राद्यपेक्षयैकविंशतिसह-
स्रावच्छिन्नवर्षाण्येव निरवच्छेदमवस्थितेः । 'सर्वदुःखपहीणमग्रे' सर्वदुःख
प्रक्षीणमार्गः सर्वदुःखप्रक्षीणं निःश्रेयसं, तस्य मार्गः । ततः किम् ? इत्याह—'इत्य-

नहीं आता है, यह निग्रन्थ प्रवचन 'अवितहं' तथ્યરૂપ है, सत्य और
अतथ ये दोनों शब्द जब पर्यायवाची है, तो फिर यहां पर पुनरुक्ति
दोष क्यों नहीं आवेगा-अवश्यही आवेगा, तो इसका समाधान ऐसा
है कि पहिले सूत्रकारने सत्यरूप अर्थका प्रतिपादक होनेसे इस निग्रन्थ
प्रवचनको सत्य इस रूपसे कहा है, और यहां पर वह निग्रन्थ प्रवचन
स्वयं सत्य स्वरूप होनेसे अवितथ है, ऐसा कहा है-अतः वाच्यार्थकी
भिन्नतामें यह पुनरुक्ति दोष नहीं आता है । "अविसंधि" यह निग्रन्थ
प्रवचन कभी भी व्युच्छिन्न (नाश) नहीं होता है, निग्रन्थ प्रवचन
कभी भी व्युच्छिन्न नहीं होता है, ऐसा जो कहा गया है, वह महाविदेह
क्षेत्रकी अपेक्षा लेकर कहा गया है-क्योंकि भरतक्षेत्र और ऐरवत
क्षेत्रमें २१ हजार वर्षके बाद इसका विच्छेद हो जावेगा. २१ हजार
वर्ष तक यह यहां अभी रहेगा. महाविदेह क्षेत्रमें सदा चतुर्थकाल रहता
है-इसलिये वहां पर निग्रन्थ प्रवचनकी अविच्छिन्न धारा बहती रहती
है । भरत और ऐरवत क्षेत्रमें कालकी स्थिरता नहीं रहती है-उसका
परिवर्तन होता रहता है-अतः निग्रन्थ प्रवचनकी धाराका विच्छेद हो

આ નિગ્રંથ પ્રવચન "અવિતહં" તથ્યરૂપ છે. 'સત્ય' અને 'અવિતહં'
પદો પર્યાયવાચી હોવાથી શું અહીં પુનરુક્તિ દોષ લાગતો નથી ? આ શંકાનું
સમાધાન આ પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું છે-પહેલાં સૂત્રકારે એવું કહ્યું છે કે
આ નિગ્રંથ પ્રવચન સત્યરૂપ અર્થનું પ્રતિપાદક હોવાથી સત્ય છે. અને અહીં
સૂત્રકારે એવું કહ્યું છે કે આ નિગ્રંથ પ્રવચન સ્વયં સત્ય સ્વરૂપ હોવાથી
'અવિતથ' છે. તેથી વાચ્યાર્થની ભિન્નતાને લીધે અહીં પુનરુક્તિ દોષ સંભ-
વતો નથી. "અવિસંધિ" આ નિગ્રંથ પ્રવચન કદી પણ વ્યુચ્છિન્ન થતું નથી.
આ કથન મહાવિદેહ ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ કરવામાં આવ્યું છે. કારણ કે ભરત
ક્ષેત્ર અને ઐરવત ક્ષેત્રમાં ૨૧ હજાર વર્ષ પછી તેનો વ્યવચ્છેદ (નાશ)
થઈ જશે. પરંતુ ૨૧ હજાર વર્ષ સુધી તે ત્યાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે જ.
તે કારણે હાલમાં ત્યાં પણ નિગ્રંથ પ્રવચનની અવિચ્છિન્ન ધારા વહી રહી
છે. ભરત અને ઐરવત ક્ષેત્રમાં કાળની સ્થિરતા રહેતી નથી-તેનું પરિવર્તન
થતું રહે છે, તેથી નિગ્રંથ પ્રવચનની ધારાનો વિચ્છેદ થઈ જાય છે. "સર્વ-

દ્વિયા' અવસ્થિતો, અવ-પૂર્વોક્તનિર્ગ્રન્થપ્રવચને સ્થિતાઃ જીવાઃ પ્રાણિનઃ 'સિ-
જ્ઞાન્તિ' સિધ્ધયન્તિ સદ્વિગતિં પ્રાપ્નુવન્તિ । 'બુજ્ઞન્તિ' બુધ્ધ્યન્તે-બોધં માપ્નુ-
વન્તિ કેવલિનો ભવન્તીત્યર્થઃ । 'મુચ્ચન્તિ' મુચ્યન્તે કર્મબન્ધાત્ પૃથક્ ભવન્તિ
'પરિનિવ્વાયન્તિ' પરિનિર્વાન્તિ-કર્મસન્તાપરાહિત્યેન શીતલી ભવન્તિ સર્વથા
સુખિનો ભવન્તીત્યર્થઃ 'સર્વદુઃખાણમન્તં કરેતિ' સર્વદુઃખાનામન્તં કુર્વન્તિ
સર્વાણિ ચતાનિ દુઃખાનિ સર્વદુઃખાનિ શારીરમાનસાદીનિ તેષામ્ અન્તં નાશં
કુર્વન્તીતિ । કિન્તુ તત્ નિર્ગ્રન્થપ્રવચનોક્તં ચારિત્રમતીવ દુષ્કરમિતિ પ્રદર્શયતિ-
'અહીવ એગંતદિદ્વિષ્ણુરોઽવ એગંતધારાણ, લોહમયા જવા ચાવેયઞ્ચા વાલુયા
કવલેઽવ નિસ્સાણ' અહિરિવ સર્પેઽવ એકાન્તદષ્ટિકમ્, એકોઽન્તો નિશ્ચયો યસ્યાઃ

જાતાહૈ । 'સર્વ દુઃખલ્પહીનમગ્ને' સર્વ દુઃખોંસે પ્રક્ષીણ નિઃશ્રેયસ
(કલ્યાણ સ્વરૂપ) હૈ એસા યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન માર્ગ હૈ 'ઇત્યદ્વિયા-
જીવા સિજ્ઞન્તિ બુજ્ઞન્તિ, મુચ્ચન્તિ, પરિનિવ્વાયન્તિ' હસ નિર્ગ્રન્થ પ્રવ-
ચનમે સ્થિત હુએ જીવ સિદ્ધિગતિકો પ્રાપ્ત કરતે હૈ, કેવલ જ્ઞાનરૂપ
બોધ પા લેતે હૈ, કર્મબન્ધનસે સર્વથા રહિત હો જાતે હૈ, કર્મજન્ય સંતા
પકે મિટ જાનેસે વે વિલકુલ શીતલ વન જાતે હૈ-સર્વથા સુખી હો
જાતે હૈ ઓર "સમસ્ત દુઃખોકા-શારીરિક ઓર માનસિક દુઃખોકા
ક્ષય-નાશ કર દેતેહૈ" -હસ પ્રકારસે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકી મહત્તાકા પ્રતિ-
પાદન કરકે જમાલિકે માતાપિતા આગે ડસસે અવ પ્રકારાન્તર સે કહતેહૈ
કિ હે પુત્ર ! હસ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનમેં જો ચારિત્ર કહા ગયા હૈ, વહ અતીવ
દુષ્કર હૈ "અહીવ એગંતદિદ્વિષ્ણુરો ઇવ એગંતધારાણ, લોહમયા જવા
ચાવેયઞ્ચા, વાલુકાકવલે ઇવ નિસ્સાણ' જિસ પ્રકારસે સર્પકી દષ્ટિ

દુઃખલ્પહીનમગ્ને " સમસ્ત દુઃખોના નાશ કરીને કલ્યાણકારી માર્ગનું દર્શક
હોવાથી તેને 'સર્વદુઃખ પ્રહીણમાર્ગ' રૂપ કહ્યું છે " ઇત્યદ્વિયા જીવા સિજ્ઞન્તિ
બુજ્ઞન્તિ, પરિનિવ્વાયન્તિ " આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનને આધારે ચાલનારા જીવો
સિદ્ધિગતિ પ્રાપ્ત કરે છે, કેવળજ્ઞાન રૂપ બોધને પ્રાપ્ત કરે છે, કર્મબન્ધનથી
મિલકુલ રહિત થઈ જાય છે, કર્મજન્ય સંતાપ દૂર થઈ જવાથી મિલકુલ
શીતલ બની જાય છે-સર્વથા સુખી બની જાય છે અને સમસ્ત શારીરિક
અને માનસિક દુઃખોના નાશ કરી નાખે છે આ રીતે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનની
મહત્તા બતાવીને હવે જમાલીના માતાપિતા તેને આ વાત સમજાવે છે કે
" આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનમાં જે ચારિત્રનું પાલન કરવાનું કહેવામાં આવેલ છે,
તે અતિશય દુષ્કર છે. " અહીવ એગંતદિદ્વિષ્ણુરો ઇવ એગંતધારાણ, લોહમયા
જવા ચાવેયઞ્ચા, વાલુકાકવલે ઇવ નિસ્સાણ " જેમ સર્પની દષ્ટિ પોતાના

સા દૃષ્ટિબુદ્ધિર્યસ્મિન્ નિર્ગ્રન્થપ્રવચને ચારિત્રપાલનં પ્રતિ તદેકાન્તદૃષ્ટિકં ચારિ-
ત્રમ્ ' અહિપક્ષે એકાન્તતા આમિષગ્રહણૈકતાનતા લક્ષણા એકનિશ્ચયા દૃષ્ટિર્દમ્ यस્ય
સઃ એકાન્તદૃષ્ટિકઃ અહિરિવ, ક્ષુરઇવ એકાન્તધારકઃ, એકાન્તા અત્યન્તતીક્ષ્ણા
ધારા यस્ય તથાવિધઃ ક્ષુરઇવ । અસિધારોપરિગમનવત્ ચારિત્રપાલનમત્યન્ત-
દુષ્કરમિતિ ભાવઃ ।

અથવા ' એગતદિદ્વીષ ' इति तृतीयाविभक्तिमाश्रित्य व्याख्यायते-इदं
प्रवचनम् एकान्तदृष्ट्या तीक्ष्णदृष्ट्या अहिरिव, तीक्ष्णदृष्टिकसर्पवत् इदं प्रव-
चनं भयंकरं वर्तते दुर्ग्राह्यत्वात्, तथा एकान्तधारया तीक्ष्णधारया क्क्षुरइव
तीक्ष्णधारा युक्त क्क्षुरवद् भयजनकं दुस्सेव्यत्वात् । अयमाशयः-असावधानतया
गृहीतस्तीक्ष्णदृष्टिकः सर्पो मनुष्यं जीविताद् व्यपरोपयति तथा दृढतां विना
गृहीतमिदं प्रवचनमपि संयमजीविताद् व्यपरोपयति । एवं यथा तीक्ष्णधारायुक्तः

अपने भोज्यरूप आमिषके ग्रहणमें एकतानवाली होती है उसी प्रकारसे
चारित्र पालनके प्रति इस निर्ग्रन्थप्रवचनमें बुद्धि एकान्त निश्चयवाली
कही गई है, जिस प्रकार क्क्षुरा अत्यन्त तीक्ष्ण धारवाला होता है, उसी
प्रकारसे चारित्रका पालन भी अत्यन्त दुष्कर होता है । अथवा-' एग-
तदिद्वीष ' यहां पर यह प्रकट किया जाता है-वह निर्ग्रन्थ प्रवचन तीक्ष्ण
दृष्टिवाले सर्पकी तरह-अपना एकान्त दृष्टिके द्वारा-तीक्ष्ण दृष्टिके द्वारा
दुर्ग्राह्य हो जानेसे भयंकर है, तथा यह अपनी तीक्ष्ण धारा द्वारा तीक्ष्ण
धारायुक्त क्क्षुराकी तरह दुस्सेव्य होनेसे भयजनक है-तात्पर्य कहनेका
यह है-कि जिस प्रकार असावधानतासे पकड़ा गया तीक्ष्ण दृष्टिवाला
सर्प, मनुष्यको अपने जीवनसे रहित कर देता है, उसी तरहसे विना
दृढताके गृहीत हुआ यह प्रवचन भी संयम जीवनसे भ्रष्ट कर देता

ભોજ્ય રૂપ આમિષને ગ્રહણ કરવામાં એકાગ્રતાવાળી હોય છે, એ જ પ્રમાણે
ચારિત્રપાલન પ્રત્યે આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનમાં બુદ્ધિને એકાન્ત નિશ્ચયવાળી કહી
છે. જેમ અહીં અત્યન્ત તીક્ષ્ણ ધારવાળો હોય છે, તેમ ચારિત્રપાલનનું કાર્ય
પણ અત્યન્ત દુષ્કર ગણાય છે અથવા “ એગતદિદ્વીષ ” આ પદ દ્વારા અહીં
એ વાત પ્રકટ કરવામાં આવી છે કે આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિવાળા
સર્પની જેમ પોતાની એકાન્ત દૃષ્ટિ દ્વારા-તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિ દ્વારા-દુર્ગ્રાહ્ય થઈ
જવાથી ભયંકર છે કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે જેમ અસાવધાનતાથી પકડ-
વામાં આવેલ તીક્ષ્ણ દૃષ્ટિવાળો સર્પ મનુષ્યના પ્રાણ હરી લઈ શકે છે, તેમ
વિના દૃઢતાથી ગ્રહણ કરવામાં આવેલ આ પ્રવચન પણ સંયમ જીવનથી ભ્રષ્ટ
કરી નાખે છે. જેમ તીક્ષ્ણ ધારવાળા અક્ષા કે છરીને અસાવધાનતાથી વાપ-

ક્ષુરોઽપિ અસાવધાનેન વ્યાપાર્યમાણોઽજ્ઞાદિકં છિન્નતિ તથૈવ પ્રમાદભાવેન સેવ્ય-
માનમિદં પ્રવચનમપિ શ્રામગ્યં છિન્નતીતિ । લોહમયા યથા ચર્યયિતવ્યાઃ લોહમય-
વર્ચવળમિત્ર ચારિત્ર પાલયિતું નિતાન્તદુષ્કરમ્, વાલુકા કાલઙ્ગવૈષયિકમુલાસ્વાદના-
પેક્ષયા નિરાસ્વાદમ્, આસ્વાદવર્જિતમિત્યર્થઃ ‘ગંગાવા મહાનદીવ, પહિસોયગમણયાણ,
મહાસમુદ્રે વા ધ્રુવાર્હિં દુત્તરો, તિક્ત્વંકમિયવ્વં ગરુયં લંબેયવ્વં, અસિધારગં વયં ચરિ-
યવ્વં’ મહાનદીપદ્માદૈવ પ્રતિસ્રોતો ગમનતયા, પ્રતિસ્રોતસા ગમનેન સ્રોતોઽભિ-
મુલગમનેન મહાનદી ગંગા યથા દુસ્તરા ભવતિ તથૈવ વિષયપરાઙ્મુલ્લતયા
નિતાન્તદુસ્તરં ભવતિ, મહાસમુદ્રઙ્ચ ધ્રુવાભ્યાં દુસ્તરઃ, યથા વાહુભ્યાં મહાસમુ-
દ્રસ્ય તરણં દુષ્કરં તથૈવ નિર્ગ્રન્થપ્રાચપિ ચારિત્રાદિ પાલનદ્વારા દુષ્કરં,

હૈ । હસી પ્રકાર તીક્ષ્ણ ધારયુક્ત ક્ષુરા જવ અસાવધાનીસે ચલાયા જાતા
હૈ, તો વહ અંગાદિકો છેદ દેના હૈ, उसी प्रकार प्रमाद भावसे सेवित
हुआ यह निर्ग्रन्थ प्रवचन भी श्रामण्यरूप अंगको छेद डालता है,
लोहेके जवोंका चबाना जिस प्रकार नितान्त दुष्कर है, उसी प्रकार
निर्ग्रन्थ प्रवचनोक्त चारित्रका पालन भी नितान्त दुष्कर है । वालुकाका
ग्रास जिस प्रकार स्वादरहित होता है, उसी प्रकारसे चारित्रका पालना
भी विषय संबंधी सुखास्वादकी अपेक्षा स्वादरहित होता है । ‘गंगा
वा महानदी व पडिसोयगमणयाए, महासमुद्रे वा ध्रुवार्हिं दुत्तरो, तिक्त्वं
कमियव्वं, गरुयं लंबेयव्वं, असिधारगं वयं चरियव्वं’ जिस प्रकारसे
महानदी गंगा प्रवाहके सामने जानेवाले मनुष्यके लिये दुस्तरा होती
है, उसी प्रकारसे यह निर्ग्रन्थ प्रवचनोक्त चारित्र भी विषय सुखकी
पराङ्मुखताको लेकर बड़ा कठिन होता है, महासमुद्रको बाहुओंसे

સ્વામાં આવે તો તે આગળી આદિ અંગોનું છેદન કરી નાખે છે, એ જ
પ્રમાણે પ્રમાદભાવથી સેવવામાં આવેલા નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન પણ શ્રામણ્યરૂપ
અંગને છેદી નાખે છે લોહના ચણા વાવવાનું કાર્ય જેટલું દુષ્કર છે, એટ-
લું જ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રપાલનનું કાર્ય પણ દુષ્કર છે. જેમ
જેમ રેતીનો ગ્રાસ સ્વદરહિત લાગે છે, એ જ પ્રમાણે ચારિત્રનું પાલન પણ
વિષય સંબંધી સુખસ્વાદની અપેક્ષાએ સ્વાદરહિત લાગે છે.

“ ગંગા વા મહાનદી વ પહિસોયગમણયાણ, મહાસમુદ્રે વા ધ્રુવાર્હિં દુત્તરો,
તિક્ત્વંકમિયવ્વં ગરુયં લંબેયવ્વં, અસિધારગં વયં ચરિયવ્વં ” જેમ સામે
પ્રવાહે મહાનદી ગંગાને તરી જવાનું કામ દુસ્તર ગણાય છે, તેમ આ નિર્ગ્રન્થ
પ્રવચનોક્ત ચારિત્ર પણ વિષય સુખથી રહિત હોવાને કારણે ધણું જ દુષ્કર
ગણાય છે. મહાસાગરને ધ્રુવઓની મદદથી તરી જવાનું કાર્ય જેટલું દુષ્કર

તીક્ષ્ણં ક્રમિતવ્યમ્, યદેતત્ નિર્ગ્રન્થપ્રવચનાનુપાલનં તત્તીક્ષ્ણં સ્વજ્ઞાદિ, અતિક્રમિતવ્યમ્ તથા ચ યથા તીક્ષ્ણસ્વજ્ઞાદિ શસ્ત્રક્રમણે છેદાદિના મરણમયં તથૈવ નિર્ગ્રન્થપ્રવચનાનુપાલનેઽપિ અત્યન્તકષ્ટમયત્વાત્ મહામયં ભવતિ, एतेन યથા સ્વજ્ઞાદિશસ્ત્ર ક્રમિતું દુષ્કરમ્ એવમેવ પ્રવચનાનુપાલનમપિ દુષ્કરમેવેતિ ફલિતમ્, ગુરુકં મહાશિચાદિકં રુઘ્વયિતવ્યમ્ અગ્નિમ્વનીયં રજ્યાદિનિવદ્દં હસ્તાદિના ધારણીયં પ્રવચનં ગુરુકરુઘ્વનમિવ દુષ્કરમ્ અત્ર અસિધારકં વ્રતં ચરિતવ્યં વ્રતેતે સ્વજ્ઞધારોપરિગમનમિવ દુષ્કરં વ્રતં ચરિતવ્યમ્ આસેધિતવ્યં ભવતિ ' તદેતત્પ્રવચનાનુપાલનમ્ અતીવ દુષ્કરમિતિ ભાવઃ । અથ નિર્ગ્રન્થપ્રવ-

તૈરના જૈસે દુષ્કર હોતો હૈ, વૈસેહી નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકી આરાધના મી ચારિત્રાદિ પાલન દ્વારા દુષ્કર હોતી હૈ । જો ઇસ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકા પાલના હૈ, વહ તીક્ષ્ણ સ્વજ્ઞાદિકો ઉલ્લંઘન કરને જૈસા હૈ—અર્થાત્ જિસ પ્રકાર તીક્ષ્ણ સ્વજ્ઞ આદિકે ઉલ્લંઘન કરનેમેં છિદમિદ્ જાનેકે કારણ મરણ હો જાનેકા ભય હોતો હૈ, ઝસી તરહસે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકે પાલન કરનેમેં મી અત્યન્ત કષ્ટ હોનેકા ભય હોનેકે કારણ બડા ભયજનક હોતો હૈ, ઇસ પ્રકારસે જૈસા સ્વજ્ઞાદિકકા ઉલ્લંઘન દુષ્કર હૈ, ઝસી તરહસે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનકા પાલન મી દુષ્કર હૈ । જૈસે રસસી આદિસે બાંધકર બહુત વડી પથ્થરકી શિલાકો ઉઠાના કઠિન હૈ, ઝસી પ્રકારસે જિન પ્રવચનોક્ત ચારિત્રકો મી ઉઠાના—ધારણ કરના—વહુતહી કઠિન હૈ । અસિધારા પર ગમન કરનેકે જૈસા યહાં પર વ્રતકા આચરણ કરના હોતો હૈ । તાત્પર્ય કહનેકા યહી હૈ કિ પ્રવચનકા અનુપાલન કરના અતીવ

ગણાય છે, એટલું જ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રના પાલનનું કાર્ય દુષ્કર છે. આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનનું પાલન કરવાનું કાર્ય તીક્ષ્ણ ખડગ આદિનું ઉલ્લંઘન કરવાના કાર્ય જેવું કઠિન છે—એટલે કે તીક્ષ્ણ ખડગ આદિનું ઉલ્લંઘન કરવામાં જેમ છેદાઈ—લેદાઈ જવાનો ડર રહે છે એ જ પ્રમાણે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનના પાલનમાં પણ અત્યન્ત કષ્ટ વેઠવાનો ભય હોવાથી જીવને તેની આરાધના કરતાં પણ ધણું જ ભય લાગે છે. તે કારણે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનનું પાલન કરવાના કાર્યને ખડગાદિના ઉલ્લંઘનના કાર્ય જેવું દુષ્કર કહ્યું છે. જેમ દોરડા આદિ વડે ખાંધીને કોઈ ઘણી ભારે શિલાને ઉપાડવાનું કાર્ય દુષ્કર ગણાય છે, તેમ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રને ઉપાડવાનું—ધારણ કરવાનું કાર્ય પણ અતિશય દુષ્કર ગણાય છે નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રનું પાલન કરવાનું કાર્ય તત્તવારની ધાર પર ચાલવા જેવું કઠણ છે. આ ખંધી ઉપમાઓ દ્વારા

ચત્રપતિશાદિતવારિત્રસ્ય દુષ્કરસ્વ પ્રદર્શયતિ-‘ નો खलु कप्पइ जाया समणाणं निगंथाणं आहाकस्मि एत्ति वा १ उद्देसिएइ वा २ मिससज्जाएइ वा ३ अज्झोयर-एइ वा ४ पूहए वा ५ कीएइ वा ६ पामिच्चेइ वा ७ अच्छेज्जेइ वा ८ अणिसिद्धेइ वा ९ अभिहडेइ वा १० कंतारभत्तेइ वा ११ दुब्बिमक्खभत्तेइ वा १२ गिलाण भत्तेइ वा १३ वदलिया भत्तेइ वा १४ पाहुणगभत्तेइ वा १५ सेज्जायरपिंडेइ वा १६ रायपिंडेइ वा १७ मूलभोयणेइ वा १८ कंदभोयणेइ वा १९ फलभोयणेइ वा २० वीयभोयणेइ वा २१ हरियभोयणेइ वा २२ भुत्तए वा पायए वा ’ हे जात ! हे पुत्र ! नो कल्पते नो युज्यते श्रमणानां निर्ग्रन्थानाम् आधार्मिकमिति वा वक्ष्यमाणम् आधार्मिकताद्याहारं भोक्तुं वा पातुं वा श्रमणेनिर्ग्रन्थानां न कल्पते इति पूर्वेण सम्बन्धः । तदेव आधार्मिकादिकमुपवर्णयति-‘ आहाक-

दुष्कर है. निर्ग्रन्थ प्रवचनोक्त चारित्रका पालना दुष्कर क्यों है-तो इसके लिये ‘ नो खलु कप्पइ जाया ! समणाणं निगंथाणं आहाकस्मि एत्ति वा १, उद्देसिएइ वा २, मिससज्जाएइ वा ३, अज्झोयरएइ वा ४, पूहए वा ५, कीएइ वा ६, पामिच्चेइ वा ७, अच्छेज्जेइ वा ८, अणिसिद्धेइ वा ९, अभिहडेइ वा १०, कंतारभत्तेइ वा ११, दुब्बिमक्खभत्तेइ वा १२, गिलाणभत्तेइ वा १३, वदलियाभत्तेइ वा १४, पाहुणगभत्तेइ वा १५, सेज्जायरपिंडेइ वा १६, रायपिंडेइ वा १७, मूलभोयणेइ वा १८, कंदभोयणेइ वा १९, फलभोयणेइ वा २०, वीयभोयणेइ वा २१, हरियभोयणेइ वा २२’ यह सूत्र पाठ कहा गया है इसमें यह समझाया गया है कि-हे पुत्र ! श्रमण निर्ग्रन्थोंके लिये आधार्मिकादि दोषसे दूषित हुआ आ-

જમાલીના માતાપિતા તેને એમ સમજાવવા માગે છે કે ‘ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત ચારિત્રતુ’ પાલન કરવાતું કામ અતિશય મુશ્કેલ છે. હવે ચારિત્ર ‘પાલનમાં’ કેવી રીતે મુશ્કેલીઓ સહન કરવી પડે છે. તે બતાવવામાં આવે છે.

“ નો खलु कप्पइ जाया ! समणाणं निगंथाणं आहाकस्मि एत्ति वा १, उद्देसिएइ वा २, मिससज्जाएइ वा ३, अज्झोयरएइ वा ४, पूहए वा ५, कीएइ वा ६, पामिच्चेइ वा ७, अच्छेज्जेइ वा ८, अणिसिद्धेइ वा ९, अभिहडेइ वा १०, कंतारभत्तेइ वा ११, दुब्बिमक्खभत्तेइ वा १२, गिलाणभत्तेइ वा १३, वदलियाभत्तेइ वा १४, पाहुणगभत्तेइ वा १५, सेज्जायरपिंडेइ वा १६, रायपिंडेइ वा १७, मूलभोयणेइ वा १८, कंदभोयणेइ वा १९, फलभोयणेइ वा २०, वीयभोयणेइ वा २१, हरियभोयणेइ वा २२ ”
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના માતાપિતા જમાલીને કહે છે કે “હે પુત્ર ! શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને આધાર્મિક આદિ દોષોથી દૂષિત થયેલો આહાર કલ્પતો નથી. એટલે કે નીચેના

મ્મિષ્ણ' તિ, આધાકર્મિકમ્-આધાનં સાધુનિમિત્તં મનસઃ પ્રણિધાનમ્ આધા, તથા કર્મ-પ્રતિકર્મ ક્રિયા પઙ્ગીવનિકાચોપમર્દનપૂર્વકમાહારાદિ સમ્પાદનક્રિયા આધાકર્મ, તદ્વિચરેતે યસ્મિન્ તત્ યોગાદ ભક્તાદ્યપિ આધાકર્મિકમ્ । અથવા 'આહાકમ્મિષ્ણ' હત્યસ્ય 'અધઃ કર્મિકમ્' ઇતિચ્છાયા તત્ર અઃ-અધોનયનરૂપં કર્મ યસ્મિન્ અશનાદૌ તદ્ અધઃ કર્મિકમ્, યત્ તાદૃશાશનાદિગ્રાહિણં મુનિં તદા-યકં વા અઃ સંયમાત્, અઃ-નરકગતી વા નયતિ તદિતિ ? । 'ઉદેસિષ્ણ' તિ ઔદેશિકમ્-ઉદેશનમ્ ઉદેશઃ સાધુનામનિર્દેશઃ યથા અમુકસ્ય સાધોઃ કાર-ણેન મયા ભક્તાદિ પવનીયમિતિ, સ વિચરેતે યસ્મિન્ અશનાદૌ તદ્ ઔદેશિકમ્

હાર સ્નાનેપીનેકે યોગ્ય નહીં હોતા હૈ—“ યહ સાધુકે નિમિત્ત હૈ ” એસા મનમેં વિચાર કરના હમકા નામ આધા હૈ—હસ આધાકો લેકર ક્રિયા કરના—અર્થાત્ પઙ્ગીવનિકાચોપમર્દનપૂર્વક સાધુકે લિયે આહારાદિકા સમ્પાદન કરના—બનાના—હસકા નામ આધાકર્મ હૈ, યહ આધાકર્મ જિસમેં હો એસા આહારપાની આદિ બી આધાકર્મિક હૈ । અથવા “આ-હાકમ્મિષ્ણ” હસકી સંસ્કૃત છાયા “અધઃકર્મિક” એસી બી હોતી હૈ, હસકા અર્થ હૈ કિ અધોનયન રૂપ કર્મ જિસ આહારાદિમેં હોતા હૈ, એસા વહ ભોજન અધઃકર્મિક હૈ, એસા અધઃકર્મિક આહારાદિ લેનેવાલે મુનિકો, ઓર દેનેવાલે દાતાકો સંયમસે પતિત કર દેતા હૈ, યા નરક-ગતિમેં લે જાના હૈ ?, ‘ઉદેસિષ્ણ’ ઔદેશિક—અમુક સાધુકે કારણ મૈને યહ ભોજન બનાયા હૈ, હસકા નામ ઉદેશ હૈ—યહ ઉદેશ જિસ અશનાદિમેં મોજૂદ હોતા હૈ, હસ અશનાદિકા નામ ઔદેશિક હૈ ।

૨૨ દોષોભાંથી કોઈપણ દોષયુક્ત આહાર સાધુને ખાવા યોગ્ય ગણાતો નથી.

(૧) આધાકર્મિક આહાર—“ આ સાધુને નિમિત્તે છે ”, એવો મનમાં વિચાર કરવો તેનું નામ ‘આધા’ છે. તે આધાની અપેક્ષાએ ક્રિયા કરવી એટલે કે પઙ્ગીવનિકાચોપમર્દન પૂર્વક સાધુને માટે આહાર દિ બનાવવો તેનું નામ આધાકર્મ છે. જે આહારપાણી આધાકર્મ દોષથી દૂષિત હોય છે, એવા આહારપાણીને આધાકર્મિક આહાર કહે છે. અથવા “આહાકમ્મિષ્ણ” ની સંસ્કૃત છાયા “અધઃકર્મિક” છે. તેનો અર્થ આ પ્રમાણે થાય છે—“અધો-નયન રૂપ કર્મ જે આહારાદિમાં થાય છે, એવા તે લોજનને અધઃકર્મિક કહે છે. એવો અધઃકર્મિક આહાર દેનાર તથા લેનાર બન્નેના સંયમની વિરાધના થતી હોવાથી તેમને નરકગતિમાં જવું પડે છે.

(૨) ઉદેસિષ્ણ-ઔદેશિક : “ અમુક સાધુને મારે માટે મેં લોજન બનાવ્યું ”, છે ” આ પ્રકારના ઉદેશપૂર્વક બનાવેલા લોજનને ઔદેશિક આહાર કહે છે.

૨। ‘મિસ્સજાણ’ તિ મિશ્રજાતમ્, કુદુમ્બસ્ય સાધોશ્ચ મિશ્રરૂપેણ પ્રણિધાનં
યસ્મિન્ આહારાદૌ તદ્મિશ્રજાતમ્ ૩। ‘અજ્ઞોયરણ’ તિ અધ્યવપૂરકમ્—અધિ=
આધિક્યેન અવપૂરણમ્ ચુલ્હિકોપરિ પૂર્વસ્થાપિતાન્નાદૌ સાધ્વાગમનમવગમ્ય
તદગોચ્ય મક્તાદિ સિદ્ધ્યર્થં પુનઃ પ્રાચુર્યેણ કણિકાદેઃ પ્રક્ષેપણં કૃત્વા યત્ સમ્પા-
દિતમશનાદિ તદ્ અધ્યવપૂરકમિતિ ૪। ‘પૂઝણ’ તિ પૂતિકમ્ યત્ર ઉદ્ભવાદિ દોષ-
રહિતતયા સ્વતઃ પરિશુદ્ધેશનાદૌ ‘અવિશુદ્ધકોટિકાધાકર્મિકમક્તાદેરવયવસ્ય
મિલનં ભવેત્તદશનાદિ પૂતિકમિતિ ૫। ‘કીણ’ તિ ક્રીતમ્—યત્ સાધ્વર્થં મૂલ્યેન
ગૃણ્ણતે તત્ ક્રીતમિતિ ૬। ‘પામિચ્ચે’ તિ પ્રામિત્યમ્—યત્—‘ભૂયોઽપિ તવ દાસ્યા-

‘મિસ્સજાણ’ જિસ આહારાદિકે બનાવનેમે કુદુમ્બકા ઓર સાધુકા દોનોંકા
ચ્યાલ રચા ગયા હો એસા વહ આહારાદિ ‘મિશ્રજાત’ હૈ ‘અજ્ઞોયરણ’
અધ્યવપૂર્વક—પહિલે ભોજન બનાવેનેકે લિયે જિતની સામગ્રી નિકાલી ગઈ
હો—ઉસ સામગ્રીમે—કણિક આદિમે—સાધુકે આગમનકો જાન કરકે
ઓર અધિક ભોજનકી સામગ્રી ઉનકે ઉદ્દેશ્યસે મિલા લેના ઓર ફિર
ઉસકા ભોજન તૈયાર કરના યહ અધ્યવપૂરક હૈ. ‘પૂઝણ’ જો ભોજન
સ્વતઃ; આધાકર્મિક આદિ દોષસે રહિત હોનેકે કારણ સ્વતઃ; તો પરિ-
શુદ્ધ હૈ—પરન્તુ ઉસમે અવિશુદ્ધ કોટિવાલે આધાકર્મિક ભોજનકા અંશ
મિલ ગયા હૈ, એસા અશનાદિ પૂતિક દોષવાલા હોતા હૈ। ‘કીણ’ જો
સાધુ કો આહાર દેનેકે નિમિત્ત ધરીદ કર લાયા ગયા હો એસા આહ-
રાદિ ક્રીત દોષવાલા હોતા હૈ ‘પામિચ્ચે’ જો આહારાદિક સાધુકો દેનેકે

(૩) મિસ્સજાણ : જે આહારાદિ બનાવતી વખતે કુદુમ્બ અને સાધુ, એ બનેને।
જ્યાલ રાખવામાં આવ્યો હોય છે, એવા આહારાદિને ‘મિશ્રજાત’ કહે છે.

(૪) “અજ્ઞોયરણ” અધ્યવપૂરક—પહેલાં ભોજન બનાવવાને માટે જેટલી
સામગ્રી બકાર કાઢવામાં આવી હોય તે સામગ્રીમાં, સાધુના આગમનના
સમાચાર જાણીને—ખીજી અધિક સામગ્રી તેમને નિમિત્તે મેળવીને ભોજન
તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય તો તેને “અધ્યવપૂરક” કહે છે. (૫) પૂઝણ : જે
ભોજન આધાકર્મિક આદિ દોષથી રહિત છે અને તે કારણે પરિશુદ્ધ છે એવાં
ભોજનમાં અવિશુદ્ધ કોટિવાળા આધાકર્મિક ભોજનનો અમુક અંશ મેળવી
દેવામાં આવ્યો હોય, તો તે આહારાદિને “પૂતિક દોષયુક્ત” માનવામાં
આવે છે (૬) ‘કીણ’ સાધુને નિમિત્તે ધરીદેશ આહારાદિને ક્રીત દોષવાળો
આહાર કહે છે. (૭) “પામિચ્ચે” જે આહારપાણી સાધુને આપવા માટે કોઈ

મિ ' ઇત્યુક્ત્યા કસ્યચિજ્જનસ્ય પાર્શ્વાત્ સાધુનિમિત્તમુચ્છિન્નં ગૃહ્યતે તત્ પ્રામિ-
ત્યકમિતિ ૭। ' અચ્છેજ્જે ' ત્તિ આચ્છેયમ્-યત્-દાતુમનિચ્છતોઽપિ મૃત્યપુત્રાદેઃ
સક્કાશાત્ સાધુદાનાય આચ્છિયતે હઠાદ્ગૃહ્યતે તદ્ અશનાદિ આચ્છેયમ્ ઇતિ ૮।
' અણિસિદ્ધે ' ત્તિ અનિમૃષ્ટમ્-યત્-ન વિમૃષ્ટં વસ્તુ સ્વામિના સાધુદાનાર્થમનનુ-
જ્ઞાતમશનાદિ તદ્ અનિમૃષ્ટમિતિ ૯। ' અભિહટ્ટે ' ત્તિ અભિહૃતમ્ યત્ અભિ-સા-
ધોરમિષ્ઠુ વં હૃત-પૃથસ્થેન સ્થાનાન્તરાદાનીતં તત્ અભિહૃતમિતિ ૧૦। ' કાન્તાર-
મત્તે ' ત્તિ કાન્તારમક્તમ્-કાન્તારમ્-અણ્યં યત્ર મક્તાદિ ન લભ્યતે તત્ર ભિક્ષુ-
કાણાં નિર્વાહાર્થં યદ્ વિહિતમ્ ભિક્ષુકાર્થમ્ અટવ્યાં સંક્રિયમાણમિત્યર્થઃ તદશ-
નાદિ કાન્તારમક્તમિતિ ૧૧। ' દુઘ્મિક્કલમત્તે ' ત્તિ દુર્મિક્ષમક્તમ્-દુર્મિક્ષે
ભિક્ષુકાર્થં સંક્રિયમાણમશનાદિ, યદ્વા-અટવીપતિત્રાનાં ક્ષુધાભિપ્રૂતાનાં દુર્મિક્ષે-

લિયે કિસી દૂસરે મનુષ્યસે “ મૈં યહ આપકો પીછે દે દૂંગા ” એસા કહ
કર ઉધાર લે લિયા જાતા હૈ વહ “ પ્રામિત્યક ” હૈ । “ અચ્છેજ્જે ” જો
આહારાદિ, નહીં દેનેકી ઇચ્છાવાલે ભી મૃત્ય પુત્ર આદિસે જવર્દસ્તી
છિનકર સાધુકો દિયા જાતાહૈ, વહ ભોજનાદિ આચ્છેયહૈ । “ અણિસિદ્ધે ”
અનેકકે અધિકાર વાલી વસ્તુકો સબકી સમ્મતિ લિયે વિના સાધુકો
દાનમેં દેના એમી વહ વસ્તુ અનિમૃષ્ટહૈ । “ અભિહટ્ટ ” સાધુકે સમક્ષ જો
વસ્તુ દાન દેનેકે લિયે સ્થાનાન્તરસે દાતા દ્વારા લાઈ જાતી હૈ, વહ
અભિહૃત હૈ, જંગલમેં ભિક્ષુકોં કે લિયે બનાયા આહારમેંસે આહાર લેવે
વહ કાન્તારમક્તહૈ “ દુઘ્મિક્કલમત્તે ” દુર્મિક્ષકે સમયભિક્ષુકકે નિર્વાહકે
લિયે જો ભોજનાદિ સામગ્રી તૈયાર કી જાતી હૈ, વહ દુર્મિક્ષમક્ત હૈ,
અથવા-દુર્મિક્ષકે સમયમેં અટવીપતિન ક્ષુધાભિપ્રૂત મનુષ્યોંકો રાજાકી

અન્ય મનુષ્યની પાસેથી “ હું તમને તે પાછી આપી દઈશ, ” આ પ્રમાણે
કહીને ઉધાર લાવવામાં આવ્યો હોય તેને “ પ્રામિત્યક આધાર ” કહે છે.
(૮) ‘ અચ્છેજ્જે ’ નહીં દેવાની ઇચ્છાવાળા નોકર, પુત્ર આદિની પાસેથી બળ-
જબરીથી પડાવી લઈને જે આધારાદિ સાધુને આપવામાં આવ્યા હોય તે
આધારાદિને ‘ આચ્છેય ’ કહે છે. (૯) ‘ અણિસિદ્ધ ’ જે વસ્તુ સાધુને દાનમાં
દેવાની માલિકે અનુમતિ ન આપી હોય, તે વસ્તુને “ અનિમૃષ્ટ ” કહે છે.
(૧૦) ‘ અભિહટ્ટ ’ જે વસ્તુ દાન દેવાને માટે અન્ય સ્થાનેથી સાધુની સમક્ષ
લાવવામાં આવે છે, તે વસ્તુને અભિહૃત કહે છે. (૧૧) ‘ કાન્તારમક્ત ’
જંગલમાં ભિક્ષુકો માટે બનાવેલ આધારમાંથી આધાર લેવો
તેને “ કાન્તારમક્ત ” કહે છે. (૧૨) ‘ દુઘ્મિક્કલમત્ત ’
હુકાળને સમયે ભિક્ષુકોના નિર્વાહને માટે જે ભોજનાદિ સામગ્રી
બનાવવામાં આવે છે તેને દુર્મિક્ષમક્ત કહે છે. અથવા હુકાળના સમયે

રાજા 'યદ્દદાતિ તદ્ અશનાદિ દુર્ભિક્ષમક્તમિતિ ૧૨। ગિલાણમક્તે' ત્તિ ગ્લાન-
મક્તમ્ ગ્લાનસ્ય આરોગ્યાર્થં મિશ્નુદાનાય યત્કૃતં તન્, યદ્વા સ્વયં ગ્લાનઃ સન્
સ્વસ્ય આરોગ્યપ્રાપ્ત્યર્થં યદ્દદાતિ તન્, અથવા ગ્લાનસ્ય રોગોપશમનાર્થમારોગ્ય-
શાલાયાં યદ્દીયમાનમશનાદિ તન્, ગ્લાનનિમિત્તં વા યત્ સમ્પાદિતં તદ્ અશનાદિ
ગ્લાનમક્તમિતિ ૧૩। 'વદ્લિયામક્તે' ત્તિ વાર્દલિકામક્તમ્-વાર્દલિકા-
મેઘાડમ્બરં દુર્દિનમિત્યર્થઃ તત્ર દીયમાન મક્તમ્। યત્ વૃષ્ટી મિશ્નાર્થં ભ્રમણે
મિશ્નવોઽક્ષમા ભવન્તિ' इत्येवं विचिन्त्य तेषां निमित्तमेकत्रस्थाने सम्पादितमशनादि
वार્दलિકામક્તમિતિ ૧૪। 'પાહુગમક્તે' ત્તિ પ્રાઘૂર્ણકમક્તમ્-પ્રાઘૂર્ણકા ગ્રામાન્ત

ओरसे जो भोजनादिक दिया जाता है, वह दुर्भिक्ष भक्त है-
'गिलाणमक्ते' रोगीको आरोग्य प्राप्तिके निमित्त बनाया
गया आहार ग्लानभक्त है-अथवा दाता स्वयं ग्लान हो और वह
अपनी आरोग्यता प्राप्तिके लिये जो आहागादि देना है, वह ग्लानभक्त
है-अथवा रोगके उपशमके लिये आरोग्यशालामें दिया गया जो भोजन
है वह ग्लानभक्त है। अथवा ग्लानके निमित्त बनाया गया भोजनादि
ग्लानभक्त है "वद्लियाभक्त" दुर्दिन-मेघाच्छादित दिनका नाम वार्द-
लिका है इस वार्दलिकाके समयमें जो भोजन एक स्थान पर बना कर
दानमें दिया जाता है, वह वार्दलिका भक्त है-तात्पर्य- इसका ऐसा है
कि-"वृष्टिके समयमें याचक भिक्षाके निमित्त भ्रमण करनेमें अस-
मर्थ हो जाते हैं" ऐसा विचार करके उनके लिये किसी एक स्थानमें
भोजनादि बनवा देना यह वार्दलिका भक्त है "पाहुगमभक्त" ग्रामा-

હુધાપીડિત લોકોને રાજા આદિ તરફથી જે ભોજન આપવામાં આવે છે, તેને
'દુર્ભિક્ષલક્ત' કહે છે. (૧૩) "ગિલાણમક્ત" રોગીના આરોગ્યની પ્રાપ્તિ
નિમિત્તે ભિક્ષુકોને આપવાને મટે બનાવેલા આહારને "ગ્લાનભક્ત" કહે છે.
અથવા દાતા પોતે માંદો હોય, અને તે પોતાના આરોગ્યની પ્રાપ્તિને મટે
જે આહારાદિ દેતો હોય તેને ગ્લાનભક્ત કહે છે અથવા રોગના ઉપશમનને
માટે આરોગ્યશાળામાં આપવામાં આવતા ભોજનને ગ્લાનભક્ત કહે છે (૧૪)
"વદ્લિયામક્ત" વાહણંઓથી છત્ર યેશા દિવસને વાર્દલિકા કહે છે એ વાર્દ-
લિકાને વખતે જે ભોજન એક સ્થાન પર બનાવીને દાનમાં દેવામાં આવે છે,
તે ભોજનને 'વાર્દલિકા ભક્ત' કહે છે આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે
"વૃષ્ટિને સમયે સાધુઓ ભિક્ષાને નિમિત્તે ભ્રમણ કરવાને અસમર્થ બની જાય
છે", એવો વિચાર કરીને તેમને માટે કાંઈ એક સ્થળે તૈયાર કરાવીને
રાખેલા ભોજનને "વાર્દલિકાભક્ત" કહે છે. (૧૫) "પાહુગમભક્ત" બહાર

રાદાગતા ગૃહિણઃ, તેણાં નિમિત્તં સમ્પાદિતં યદશનાદિ તત્ પ્રાઘૂર્ણકમ્વતમિતિ ૧૫। ‘સેઝજાયરપિંડે’ તિ શય્યાતરપિંડમ્-શય્યાતરઃ=વસતિસ્વામી, વસતે રાજાદાયકો વા, તસ્ય પિંડમ્ અશનાદિ શય્યાતરપિંડમિતિ ૧૬। ‘રાયપિંડે’ તિ રાજપિંડમ્-યદ્ રાજઃ-ચક્રવર્તિ-વાસુદેવાદેઃ, સેનાપતિપુરોહિતશ્રેષ્ઠ્યમાત્ય સાર્થવાહલક્ષણેઃ પશ્ચભિઃ સહ રાજ્યં પાલયતો મૂર્ધાભિષિક્તસ્ય વા પિંડમ્ અશનાદિ ચતુષ્ટયં, વસ્ત્રં પાત્રં કમ્બલં રજોહરણંવેત્યષ્ટવિધં તદ્રાજપિંડમિતિ ૧૭। ‘મૂલભોયણે’ તિ મૂલભોજનમ્-મૂલસ્ય પુનર્નવાદિ વનસ્પતે મૂલસ્ય યદ્ ભોજનં તદ્ મૂલભોજનમિતિ ૧૮। ‘કંદભોયણે’ તિ કન્દભોજનમ્-કન્દઃ સૂરણાદિરુપ સ્તસ્ય યદ્ ભોજનં તત્ કન્દભોજનમિતિ ૧૯। ‘ફલભોયણે’ તિ ફલભોજનમ્-ફલં-સચિત્તકર્કટિકાદિકં, તસ્ય યદ્ ભોજનં તત્ ફલભોજનમિતિ ૨૦। ‘વીય

ન્તરસે આયે હુએ ગૃહીજનોંકા નામ પ્રાઘૂર્ણક-સેહમાન હૈ, इनके निमित्त जो भोजनादि बनाया जाता है-प्राघूर्णकभक्त है। ‘સેઝજાયર પિંડ’ વસતિકે સ્વામીજ્ઞા નામ શય્યાતર હૈ-અથવા વસતિકી આજ્ઞા દેનેવાલા શય્યાતર હૈ, इस शय्यातरका जो अशनादिरूप पिंड है वह शय्यातर पिंड है ‘રાયપિંડ’ રાજાકા ચક્રવર્તી एवं वासुदेवका अथवा सेनापति, पुरोहित, श्रेष्ठी, अमात्य और सार्थवाह इन पांचके साथ राज्यका पालन करनेवाले मूर्धाभिषिक्त राजाका जो चार प्रकारका आहार एवं वस्त्र, पात्र, कम्बल एवं रजोहरण चार प्रकारका यह इस तरहसे आठ प्रकारका जो पिंड है, वह राजपिंड है “મૂલભોયણ” પુનર્નવાદિ રુપ મૂલકા જો ભોજન હૈ वह मूलभोजन है, “કંદભોયણ” સૂરણ આદિ રુપ કન્દકા જો ભોજન હૈ वह कन्द भोजन है, “ફલભોયણ” સચિત્ત

ગામથી આવેલા મહેમાનોને ‘પ્રાઘૂર્ણક’ કહે છે તે મહેમાનોને માટે બનાવેલા ભોજનને “પ્રાઘૂર્ણલકત” કહે છે. (૧૬) “સેઝજાયરપિંડ” વસતીના સ્વામીને શય્યાતર કહે છે. અથવા રહેવાની આજ્ઞા દેનારને શય્યાતર કહે છે. તે શય્યાતરનો જે અશનાદિ રૂપ પિંડ છે, તેને “શય્યાતર પિંડ” કહે છે. (૧૭) “રાયપિંડ” રાજાનો-ચક્રવર્તી અને વાસુદેવનો અથવા સેનાપતિ, પુરોહિત, શ્રેષ્ઠિ, અમાત્ય અને સાર્થવાહ એ પાંચની સાથે રાજ્યનું પાલન કરનાર મૂર્ધાભિષિક્ત રાજાનો જે ચાર પ્રકારનો આહાર અને વસ્ત્ર, પાત્ર, કમ્બલ અને રજોહરણ, આ ચાર પ્રકારનો-આ રીતે આઠ પ્રકારનો જે પિંડ છે તેને રાજપિંડ કહે છે. (૧૮) “મૂલભોયણ” પુનર્નવાદિ (સાટોડી) રૂપ મૂળના ભોજનને ‘મૂળભોજન’ કહે છે. (૧૯) “કંદભોયણ” સૂરણ આદિરૂપ કન્દના

ભોયણે 'ત્તિ વીજભોજનમ્-વીજાનાં-શાલિતિલાદીનાં' યદ્ ભોજનં તદ્ વીજ-
ભોજનમિતિ ૨૧। 'હરિયમ્ભોયણે' ત્તિ હરિતભોજનમ્-હરિતાનાં મધુરતૃણતન્દુ-
લીયક વાસ્તુકોદીનાં યદ્ ભોજનં તદ્ હરિતભોજનમિતિ ૨૨। ક્ત્યાદીતિ વસ્તૂનિ
શ્રમણનિર્ગ્રન્થાનાં ભોક્તૃં પાતું વા ન કલ્પતે' इति पूर्वण सम्बन्धः। 'તુમં ચ ણં
જાયા ! સુહસમુચિષ્, ણો ચેવ ણં દુહસમુચિષ્' હે જાત ! હે પુત્ર ! ત્વં ચ સ્વલુ
સુખમમુચિષ્ : સુખાનુમત્યોગ્યઃ, નો ચૈવ સ્વલુ દુઃખસમુચિષ્ : દુઃખસહના
યોગ્યોઽસિ, નાલં સીયં, નાલં ઉણં, નાલં સુહા, નાલં પિપાસા, નાલં ચોરા નાલં
વાલા નાલં દંસા, નાલં મસગા, નાલં વાઙ્યપિત્તિયસેંભિયસન્નિવાહૃ વિવિદ્દે
રોગાયંકે પરિસહોવસમ્ગે ઉદિન્ને અહિયાસેત્તણ્' ન અલં-પર્યાપ્તઃ સમર્થઃ શીતમ્
અધિસોદુમિત્યગ્રેણાન્વયઃ, એવં ન અલં સમર્થઃ ઉષ્ણમ્ અધિસોદુમ્, ન અલં સ-
મર્થઃ ક્ષુધામધિસોદુમ્, ન અલં સમર્થઃ પિપાસામ્ અધિસોદુમ્, ન અલં સમર્થઃ

કકઢી આદિકા જો ભોજન હૈ વહ ફલ ભોજન હૈ, 'વીયમ્ભોયણ' શાલિ
તિલ આદિરૂપ વીજકા જો ભોજન હૈ વહ વીજ ભોજન હૈ, 'હરિયમ્ભોયણ'
હરે મધુર તૃણ, તન્દુલીયક એવં વાસ્તુક આદિકા જો ભોજન હૈ વહ હરિત
ભોજન હૈ, ઇસ તરહ ચૈ પૂર્વોક્ત વસ્તુએ શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોંકો જ્ઞાનેશ્વરનેકે
લાયક નહીં કહી ગઈ હૈ । 'તુમં ચ ણં જાયા સુહસમુચિષ્, ણો ચેવ ણં
દુહસમુચિષ્' ઓર તુમ હે પુત્ર ! સુખોંકો ભોગનેકે યોગ્ય હો, દુઃખોંકો
સહન કરનેકે યોગ્ય નહીં હો, 'નાલં સીયં, નાલં ઉણં, નાલં સુહા, નાલં
પિપાસા, નાલં ચોરા, નાલં વાલા, નાલં દંસા, નાલં મસગા, નાલં વાઙ્ય,
પિત્તિય, સેંભિય સન્નિવાહૃ વિવિદ્દે રોગાયંકે પરિસહોવસમ્ગે ઉદિન્ને
અહિયાસેત્તણ્' તુમ શીતકો સહન નહીં કર સકતે, તુમ ગર્મીકો સહન

ભોજનને કન્દભોજન કહે છે. (૨૦) "ફલભોયણ" સચિત્ત કાકડી અતિના
ભોજનને ફળભોજન કહે છે. (૨૧) "વીયમ્ભોયણ" તલ, શાલી (ચાખા)
આદિ રૂપ બીજના આહારને બીજભોજન કહે છે (૨૨) "હરિયમ્ભોયણ"
લીલા મધુર તૃણ, મૂળનાં પાન આદિ વસ્તુના આહારને હરિતભોજન કહે છે.

આધ્યાકર્મિકથી લઈને હરિતભોજન પર્યંતના બાવીસ દોષોથી દૂષિત
થયેલા આહાર સાધુઓને કલ્પતો નથી. "તુમં ચ ણં જાયા ! સુહસમુચિષ્, ણો
ચેવ ણં દુહસમુચિષ્" એટલે તુ સુખ ભોગવવાને યોગ્ય છે, દુઃખ ભોગવ-
વાને યોગ્ય નથી. "નાલં સીયં, નાલં ઉણં, નાલં સુહા, નાલં પિપાસા, નાલં
ચોરા, નાલં વાલા, નાલં દંસા, નાલં મસગા, નાલં વાઙ્ય, પિત્તિય, સેંભિય,
સન્નિવાહૃ વિવિદ્દે રોગાયંકે પરિસહોવસમ્ગે ઉદિન્ને અહિયાસેત્તણ્" તું શીતને
સહન કરી શકતો નથી, ગરમીને સહન કરી શકતો નથી, ક્ષુધા અને પિપા-

चौरान् चौरकृतोपद्रवादीन् अधिसोढुम्, न अलं समर्थो व्यालान् सर्पान् सर्व-
कृतदंशनानि अधिसोढुम्, न अलं समर्थो दंशान् डांशपदवाच्य क्षुद्रमशकविशेष-
कृतदंशनानि अधिसोढुम्, न अलं समर्थो मशकान् मशककृतदंशनानि अधिसो-
ढुम्, न अलं समर्थोऽसि वातिक पैत्तिक श्लैष्मिकसान्निपातिकान् विविधान्
अनेकप्रकारान्, रोगातङ्कान्, रोगान् कुष्ठादीन्, आतङ्कान् आधुघातिनः शूला-
दीन् परीषहोपसर्गाश्च उदीर्णान् उदयप्राप्तान् अधिसोढुम्, 'तं नो खलु जाया !
अम्हे इच्छामो तुव्भं खणमपि विप्पओगं' तत् तस्मात् कारणात् हे जात ! हे
पुत्र ! नो खलु वयम् इच्छाम स्तत्र क्षणमपि विप्रयोगम् विरहम्, 'तं अच्छाहि
ताव जाया ! जाव ताव अम्हे जीवामो' हे जात ! हे पुत्र ! तत् तस्मात् कार-
णात् आस्य तिष्ठ गृहस्थाश्रमे एव स्थितिं विवेहि तावत् यावत् वयं जीवामः

नहीं कर सकते, तुम क्षुधाको सहन नहीं कर सकते, तुम पि-
पासाको सहन नहीं कर सकते, तुम चोरो द्वारा किये गये उपद्रवोंको
सहन नहीं कर सकते, तुम सर्पके काटनेको सहन नहीं कर सकते,
तुम डांसके काटनेको सहन नहीं कर सकते, तुम मशकके काटनेको
सहन नहीं कर सकते हो, तुम वात सम्बन्धी, पित्तसंबन्धी और कफ-
संबन्धी तथा सन्निपात संबन्धी अनेक प्रकारके कुष्ठ आदि रोगोंको,
तथा शीघ्रही जीवनको पर्यायान्तरित कर देनेवाले शूलादिक उपद्रवोंको
एवं उदयप्राप्त परीषह और उपसर्गोंको सहन नहीं कर सकते हो 'तं
नो खलु जाया ! अम्हे इच्छामो तुव्भं खणमपि विप्पओगं' इसलिये
हे पुत्र ! हम तुम्हारा एक क्षण भरका वियोग होना नहीं चाहते हैं
'तं अच्छाहि ताव जाया ! जाव ताव अम्हे जीवामो' इसलिये हे पुत्र !
गृहस्थाश्रममेंही रहो कि जब तक हमलोग जीते हैं। 'तओ पच्छा अं-

साने सडन करी शकते नथी, योशे द्वारा करवामां आवता उपद्रवोने सडन
करवाने तुं समर्थ नथी, तुं सर्पना डंशने सडन करी शकवाने, डांसना
त्रासने सडन करी शकवाने अने मच्छरना त्रासने सडन करी शकवाने असमर्थ
छे, वात संभन्धी, पित्त संभन्धी कफ संभन्धी अने सन्निपात संभन्धी अनेक प्रका-
रना कुष्ठ (रक्तपित्त) आदि रोगोने, तथा तुरन्त न प्राणुने डरी लेनारा शूल
आदि उपद्रवोने तथा उदयप्राप्त परीषह अने उपसर्गोने सडन करवाने तुं
समर्थ नथी. " तं नो खलु जाया ! अम्हे इच्छामो तुव्भं खणमपि विप्पओगं "
तेथी हे पुत्र ! अमे अके क्षणुने पणु तारे वियोग छिछता नथी. " तं
अच्छाहि ताव जाया ! जाव ताव अम्हे जीवामो " हे भेटा ! ज्यां सुधी अमे

‘ તઓ પચ્છા અમ્હેહિં જાવ પવ્વહિસિ ’ તત્. પશ્ચાત્ અસ્માસુ યાવત્ કાલગતેષુ સત્સુ સાંસારિકકામભોગાન્ પરિભુજ્ય શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકે મુણ્ડો બ્રૂત્વા અગારાત્ અનગારિતાં પ્રવ્રજિષ્યસીત્યર્થઃ ‘ તણં સે જમાલી સ્વત્તિ-યકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી ’ તતઃ સ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્બ-પિયરો એવં વક્ષપમાણવકારેણ અગ્રાદીત્-‘ તદાવિ ણં તં અમ્માતાઓ જં ણં તુઁમે મમં એવં વયહ એવ સ્વલુ જાયા ! નિમ્મંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે તં ચેવ જાવ પવ્વહિસિ ’ હે અમ્બતાતો ! તથાપિ તથૈવ સ્વલુ તત્ યત્ સ્વલુ યૂપં મામ્ એવંશુક્તીત્યા વદત્ય-પ્રતિપાદયત્ય-‘ હે જાત ! હે પુત્ર ! એવં સ્વલુ પૂર્વોક્તરીત્યા નિર્ગ્રન્થપ્રવચન સત્યં સદ્ભ્યો હિતત્વાત્ અનુત્તરમ્ સર્વોત્તમમિત્યર્થઃ કેવલમ્ અદ્વિ-તીયં તદેવ યાવત્ પ્રવ્રજિષ્યસિ, ઇતિ । કિન્તુ ‘ એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ ! ગિગ્ગથે

મ્હેહિં જાવ પવ્વહિસિ ’ ઇસકે વાદ જથ હમલોગ પરલોકવાસી હો જાવે તથ તુમ કામભોગોંકો ભોગ કરકે ડનસે વિતૃળ્લ બન શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકે પાસ મુણ્ડિત હો કરકે સંયમ ધારણ કર લેના । ‘ તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી ’ તથ ડસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને અપને માતાપિતાસે ઇસ પ્રકાર કહા-‘ તદા વિ ણં અમ્માતાઓ જં ણં તુઁમે મમં એવં વયહ ’ એવં સ્વલુ જાયા ! નિમ્મંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે તં ચેવ જાવ પવ્વહિસિ ’ હે માતાતાત ! આપને જો અમી મુદ્ધસે એસા કહા હૈ કિ હે પુત્ર ! યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન સત્ય હૈ, અનુત્તર હૈ ઓર કેવલજ્ઞાનિયોં દ્વારા કહા ગયા હૈ, ઇત્યાદિ યાવત્ દીક્ષા ધારણ કર લેના-સો ઠીક કહા હૈ-પરન્તુ-‘ એવં

છવિત છીએ, ત્યાં સુધી તું ગૃહસ્થાશ્રમમાં જ રહે. “ તઓ પચ્છા અમ્હેહિં જાવ પવ્વહિસિ ” ત્યારબાદ બ્યારે અમે પરલોકવાસી થઈએ, ત્યારે તું કામ-લોગોને લોગવીને તેમનાથી અનાસક્ત થઈને શ્રમણુ લગવાન મહાવીરની પાસે મુંડિત થઈને સંયમ ધારણ કરજે.

“ તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી ” માતાપિતાની આ પ્રકારની વાત સાંભળીને તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેમને આ પ્રમાણે “ તદા વિ ણં અમ્મતાઓ જં ણં તુઁમે મમં એવં વયહ, એવં સ્વલુ જાયા ! નિમ્મંથે પાવયણે સચ્ચે અણુત્તરે કેવલે તં ચેવ જાવ પવ્વહિસિ ” હે માતાપિતા ! આપે મને એવું જ કહ્યું કે “ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન સત્ય છે, અનુત્તર છે, કેવળજ્ઞાનીઓ દ્વારા પ્રતિપાદિત છે, ઇત્યાદિ. તથા નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનોક્ત આશિષ્વર પાત્ર કરવાનું કાર્ય ઘણું જ હુષ્કર છે ”, આપની તે વાત ખરી છે. પરન્તુ “ એવં સ્વલુ

પાવયણે કીવાણં, કાયરાણં, કાપુરિસાણં, ઇહલોગપઢિવદ્ધાણં, પરલોગપરંમુહાણં, વિસયતિસિયાણં દુરણુચરે પાગયજ્ઞણસ્સ ' હે અમ્મતાતૌ ! એવં સ્વલુ વક્ષ્યમાણ-
 રીતયા નિર્ગ્રન્થપવચનમ્ ક્લીવાનાં મન્દસંહનનાનાં, કાતરાણામ્ - વલવર્જિ-
 તાનામ્ ' અનપ્પ કાપુરુયાણામ્, ઇહલોકપતિવદ્ધાનામ્ સાંસારિકગુલાસક્તા-
 નામ્, પરલોકપરાઙ્મુલાનામ્ સ્વર્ગપર્વગ્ધિમુલાનામ્, વિપયવૃષ્ણાવાતાં પુરુષા-
 ãામ્ દુરનુવરમ્-દુઃસેન આચરણીયમ્ નિર્ગ્રન્થપવચનમિતિ પૂર્વેણાન્વયઃ, એતત્પ્રા-
 કૃતજનસ્ય સામાન્ય જનસ્ય દુરનુચામસ્તિ, કિન્તુ ' ધીરસ્સ, નિચ્છિયસ્સ, વવસિયસ્સ
 નો સ્વલુ એત્થં કિંચિવિદુક્કરં કરણયાણ' ધીરસ્ય, સાહસિકસ્ય, નિશ્ચિનસ્ય કર્તવ્યમે
 સ્વલુ અમ્મતાઓ ! નિર્ગંથે પાવયણે કીવાણં કાયરાણં, કાપુરિસાણં,
 ઇહ લોગપઢિવદ્ધાણં, પરલોગપરંમુહાણં, વિસયતિસિયાણં દુરણુચરે પા-
 ગયજ્ઞણસ્સ ' હે માત તાત ! યહ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન જિનકા સંહનન મન્દ
 હૈ-કમજોર હૈ-ચિત્તમેં જિનકો એકાગ્રતા નહીં હૈ, ઓર હસીસે જો કાયર
 પુરુષોંકી તરહ હાથ પર હાથ ધરે બૈઠે રહતે હૈં તથા જિસકા ચિત્ત ભૌ-
 તિક પદાર્થોંમેં ભી રાતદિન ફેસા રહતા હૈ-ઁનકે સેવનમેંહી જો રાત-
 દિન એક કરકે આનન્દોલ્લાસનગન બને રહતે હૈં. અપને પરલોકકો
 સુધારનેકા ધ્યોન જિનકે ચિત્તમેં કભી આના નહીં હૈ, એસે પુરુષોંકોહી
 દુરનુચર હૈં તથા જો મૂર્ખજન હૈં-હેય ઓર ઉપાદેયકા વિવેક જિનકે
 ચિત્તમેં નહીં હૈ એસે પ્રાકૃતજનકે દ્વારા ભી યહ નિર્ગ્રન્થ-પ્રવચન આરા-
 ધિત કરનેમેં અશક્ય હૈ. કિન્તુ ' ધીરસ્સ નિચ્છિયસ્સ વવસિયસ્સ નો
 સ્વલુ એત્થ કિંચિ વિ દુક્કરં કરણયાણ' જો સાહસવાલે હૈં, મુઝે યહ

અમ્મતાઓ નિર્ગંથે પાવયણે કીવાણં કાયરાણ, કાપુરિસાણં, ઇહલોગપઢિવદ્ધાણં
 પરલોગપરંમુહાણ, વિસયતિસિયાણં દુરણુચરે પાગયજ્ઞણસ્સ " હે માતતાત !
 આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચન મન્દ સંહનનવાળા-કમજોર પુરુષોને માટે, જેના ચિત્તમાં
 એકાગ્રતા નથી એવી વ્યક્તિઓને માટે, કાયર પુરુષોની જેમ આરામથી ઘરમાં
 એસી રહેનાર વ્યક્તિઓને માટે, વિષયોના સેવનમાં રાતદિન મગ્ન રહેનાર
 માણુસોને માટે, તથા પરલોકને સુધારવાનો વિચાર જેના હૃદયમાં કદી પણ
 આવતો નથી-આ લોકના સુખનો જ જેઓ વિચાર કરે છે એવા લોકોને
 માટે દુષ્કર છે. જે લોકો મૂર્ખ છે-અજ્ઞાન છે, હેય અને ઉપાદેયનો વિવેક
 જેના ચિત્તમાં રહેલો નથી એવા પ્રાકૃતજનો દ્વારા આ નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનનું
 આરાધન કરવાનું કાર્ય અશક્ય છે. પરંતુ " ધીરસ્સ નિચ્છિયસ્સ વવસિયસ્સ
 નો સ્વલુ એત્થ કિંચિ વિ દુક્કરકરણયાણ " જે લોકો સાહસિક છે, " મારે

વેદમિતિ કૃતનિશ્ચયસ્ય, વ્યક્તિસ્ય ઉપાયપ્રવૃત્તસ્ય પુરુષસ્ય નો ચ્વલુ અત્ર પ્રવચને
લોકે વા કિશ્ચિદપિ દુષ્કરમ્ અશક્યમ્, દુષ્કરત્વં ચ જ્ઞાનોપદેશાપેક્ષયાઽપિ
સ્યાદત આહ-કરણતયા, કારણેન સંયમસ્ય અનુષ્ઠાનેત્યર્થઃ, તં ઇચ્છામિ ણં
અમ્મતાઓ ! તુભેહિં અબ્બણુન્નાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ
પવ્વહત્તણ ' હે અમ્મતાતૌ ! તત્ ઇચ્છામિ ચ્વલુ યુષ્માભિરભ્યનુજ્ઞાતઃ આજ્ઞપ્તઃ સન્
શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય યાવત્ અન્તિકે મુણ્ડો ભૂત્વા આગારાત્ અનગારિતાં
પ્રવ્રજિતુષ્ । ' તણ ણં તં જમાલિં ચત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો જાહે નો સંચાણંતિ,

કાર્ય અવશ્યહી કરના હૈ-એસે દૃઢ નિશ્ચયવાલે હૈં ઔર નિશ્ચિત કર્તવ્યકો
સફલિત કરનેવાલે ઉપાયોમૈં જિન્હોંકી પ્રવૃત્તિ ચાલૂ હો ચુકી હૈ એસે
પુરુષકો હસ પ્રવચનમૈં અથવા લોકમૈં કરનેકી અપેક્ષા કુછ બી દુષ્કર
નહીં હૈ ' કરણતયા ' એસા જો પદપ્રયોગ ક્રિયા હૈ, વહ જ્ઞાનોપદેશકી
અપેક્ષા દુષ્કરતાકી નિવૃત્તિ કરનેકે લિયે ક્રિયા ગયા હૈ । ' કરણતા 'કા
તાત્પર્ય સંયમકે અનુષ્ઠાનસે હૈ । એસે પૂર્વોક્ત મનુષ્યકે લિયે જિન પ્રવ-
ચનોક્ત સંયમકા અનુષ્ઠાન કરના દુષ્કર નહીં હૈ । ભલેહી ઉસે જ્ઞાનો-
પદેશ કરનેરૂપ અનુષ્ઠાન દુષ્કર હો. ' તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ તુભેહિં
અબ્બણુન્નાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ પવ્વહત્તણ '
હસલિયે હે માત તાન । મૈં આપસે આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરકે શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરકે પાસ મુણ્ડિત હોકર અગારાવસ્થાકો છોડ કરકે અનગારી

આ કાર્ય અવશ્ય કરવું જ છે ", આ પ્રકરના દૃઢ નિશ્ચયવાળા છે, અને
નિશ્ચિત કર્તવ્યને સફળ કરવાને માટે પ્રયત્નશીલ હોય છે, તે લોકોને માટે
નિર્ણય પ્રવચને કૌ ચારિત્રની આરાધના કરવું કાર્ય મિત્રકુલ મુશ્કેલ નથી.
" કરણતયા " આ પદનો જે પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે જ્ઞાનોપદેશની
અપેક્ષાએ દુષ્કરતાની નિવૃત્તિને માટે કરવામાં આવ્યો છે " કરણતા " એટલે
સંયમનું અનુષ્ઠાન, એવો અર્થ અહીં સમજવો. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે
સાહસિક, દૃઢનિશ્ચયી અને પ્રયત્નશીલ માણસને માટે જિન પ્રવચનોક્ત સંય-
મનું અનુષ્ઠાન દુષ્કર નથી ભલે જ્ઞાનોપદેશ કરવા રૂપ અનુષ્ઠાન તેને માટે
દુષ્કર હોય, પણ સંયમની આરાધના કરવાનું કાર્ય દુષ્કર નથી ' તં ઇચ્છા-
મિ ણં અમ્મતાઓ ! તુભેહિં અબ્બણુન્નાણ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જાવ
પવ્વહત્તણ " તેથી હે માતાપિતા ! આપની અનુમતિ લઈને હું શ્રમણ ભગવાન
મહાવીરની પાસે મુંડિત થઈને અગારાવસ્થા છોડીને અણુગારાવસ્થા ધારણ
કરવા માશું છું.

विषयाणुलोमाहिय विषयपडिकूलाहिय बहूहिय आघवणाहिय पन्नवणाहिय सन्नवणाहिय, विण्णवणाहिय, आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ' ततः खलु तं जमालि क्षत्रियकुमारस् अम्मापियरो यदा नो शक्नुन समर्थो न भवत विषयानुलोमाभिश्च विषयेषु शब्दादिषु प्रवृत्तिजनकत्वेन अनुकूलामिश्च विषयप्रतिकूल मिश्च बह्वीभिः आख्यापनाभिश्च सामान्यतः कथनैः, प्रज्ञापनाभिश्च विशेषतः कथनैः, संज्ञापनाभिश्च संबोधनैः, विज्ञापनाभिश्च सप्रणयप्रार्थनैः, आख्यापयितुं वा सामान्यतः कथयितुम्, यावत् प्रज्ञापयितुं वा विशेषतः कथयितुम्, संज्ञापयितुं वा संबोधयितुं, विज्ञापयितुं वा प्रणयपूर्वकं प्रार्थयितुम्, ' ताहे अकामए चेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स निन्नवणं अणुपन्नित्था ' तदा अकामरुमेव-अनिच्छित्तमेव इच्छां धिनेव जमालेः क्षत्रियकुमारस्स निष्क्रमणं प्रव्रजनम् अन्वमन्येताम्, अन्वमोदिषाताम्, अनुमोदितवन्तावित्पर्यः ॥ सू० ८ ॥

अवस्था धारण करना चाहता हूं । " तएणं तं जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएन्ति विसयाणुलोमाहिय, विसयपडिकूलाहिय, बहूहिय आघवणाहिय, पन्नवणाहिय, सन्नवणाहिय, विण्णवणाहिय, आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ' इस तरहसे जब क्षत्रियकुमार जमालिको उसके माता पिता शब्दादि विषयोंमें प्रवृत्ति करानेवाली होनेसे अनुकूल तथा विषय प्रतिकूल अनेक आख्यापनाओं द्वारा सामान्य कथनों द्वारा-प्रज्ञापनाओं द्वारा-विशेष कथनों द्वारा, संज्ञापनाओं द्वारा-संबोधनों द्वारा और विज्ञापनाओं द्वारा-प्रणय युक्त प्रार्थनाओं द्वारा सहजरूपसे समझानेके लिये, विशेष रूपसे समझानेके लिये, संबोधित करनेके लिये एवं स्नेहपूर्वक प्रार्थना करनेके लिये समर्थ नहीं हो सके ' ताहे अकामए चेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स नि-

" तएणं तं जमालि खत्तियकुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएन्ति विसयाणुलोमाहिय, विसयपडिकूलाहिय, बहूहिय आघवणाहिय, पन्नवणाहिय, सन्नवणाहिय, आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा " आरीने न्यारे क्षत्रियकुमार जमालीने तेना मातापिता विषयानुक्रम (शब्दादि विषयोंकी तरफ आकर्षणाना प्रयत्न रूपे होवाली विषयानुक्रम) तथा विषयप्रतिकूल अनेक सामान्य कथनों द्वारा, प्रज्ञापनाओं (विशेष कथनों) द्वारा, संज्ञापनाओं (संबोधनों) द्वारा अने विज्ञापनाओं (प्रणययुक्त प्रार्थनाओं) द्वारा सामान्य रूपे समझाववाने विशेषरूपे समझाववाने, संबोधित करवाने तथा स्नेहपूर्वकनी प्रार्थनाओं द्वारा समझाववाने समर्थ थर्ष शक्या नहीं । " ताहे अकामए चेव जमालिस्स खत्ति-

जमालिदीक्षावक्तव्यता ।

मूलम्—‘ तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! खत्तियकुंडग्गामं नगरं सुब्भितरवाहिरियं असियसंमज्जिओवलित्तं सिंघाडगतियचउक्कचच्चरचउम्मुह-महापहपहेसु जहा उववाइए जाव पच्चप्पिणंति । तए णं से जमलिस्स खत्तियकुमारस्स पिया दोच्चंपि कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं महग्गं महरिहं विउलं निक्खमणाभिसेयं उवट्टवेह । तए णं ते कोडुंबियपुरिस्सा तहेव जाव पच्चप्पिणंति । तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरंस्सि पुरत्थाभिमुहं निसीयावेत्ति, निसीयावेत्ता अट्टसएणं सोवन्नियाणं कलसाणं एवं जहा रायप्पसेणइज्जे जाव अट्टसएणं भोमेजाणं कलसाणं सविड्डीए जाव रवेणं महया महया निक्खमणाभिसेगेणं अभिसिंचंति । अभिसिंचित्ता करयलजाव जएणं विजएणं वद्धावेत्ति, वद्धावेत्ता एवं वयासी-भण जाया ! किं देमो ? किं पयच्छामो ? किंणा वा ते अट्टो ? । तएणं से जमाली खत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-इच्छामि णं अम्मताओ ! कुत्तियावणाओ रयहरणं च पडिग्गहं क्खमणं अनुमन्नित्था’ तच्च उन्होनेक्षत्रियकुमार जमालिका दीक्षित होना नही चाहते छुए भी स्वीकार कर लिया ॥८॥

यकुमारस्स निक्खमणं अनुमन्नित्था ” त्यारे तेमणे ओ वात गमती न होवा छतां पणु दुग्धाते दिसे तेने दीक्षा देवानी अनुमति आपी. ॥ सू. ८ ॥

च आणितं, कासवगं च सदाविडं । तएणं से जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स पिया कोडुंवियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता
 एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सिरिघराओ तिन्नि
 सयसहस्साइं गहाय दोहि सयसहस्सेहिं कुत्तियावणाओ रयह-
 रणं च पडिग्गहं च आणेह, सयसहस्सेणं कासवगं च सदावेह ।
 तएणं ते कोडुंवियपुरिसा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा
 एवंवुत्ता समाणा हट्टतुट्टा करयल जाव पडिसुणेत्ता, खिप्पामेव
 सिरिघराओ तिन्निसयसहस्साइं तहेव जाव कासावगं सदावेति
 तएणं से कासवए जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोडुं-
 वियपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्टे तुट्टे ण्हाए कयवलिकम्मे
 जाव सरीरे जेणेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तेणेव
 उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करयल जाव कट्टु जमालिस्स खत्तियकु-
 मारस्स पियरं जएणं विजएणं वच्चावेइ, वच्चावित्ता एवं वयासी-
 संदिसंतु णं देवाणुप्पिया ! जंमए करणिज्जं । तएणं से जमा-
 लिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तं कासवगं एवं वयासी-तुमं
 देवाणुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जत्तेणं चउ-
 रंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउगे अग्गकेसे पडिकप्पेह । तए णं से
 कासवे जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा एवंवुत्ते समाणे
 हट्टतुट्टे करयल जाव एवं सामी ! तहत्ताणाए विणएणं वयणं
 पडिसुणेइ, पडिसुणित्ता सुरभिणा, गंधोदएणं हत्थपाए पक्खालेइ,
 पक्खालेत्ता सुद्धाए अट्ठपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, मुहं

बंधित्ता जमालिस्त खत्तियकुमारस्त परेणं जत्तेणं चउरंगुलवजे
 निक्खमणप्पाउग्गो अग्गकेसे कप्पइ । तए णं सा जमा-
 लिस्त खत्तियकुमारस्त माया हंसलक्खणेणं पडसाडएणं अग्ग-
 केसे पडिच्छइ, पडिच्छित्ता सुरभिणा गंधोदएणं पक्खालेइ,
 पक्खालेत्ता अग्गेहिं, वरेहिं, गंधेहिं, मल्लेहिं अच्चेइ, अच्चित्ता,
 सुद्धवत्थेणं बंधेइ, बधित्ता रयणकरंडगंसि पक्खिवइ, पक्खि-
 वेत्ता हारवारिधारासिंदुवारछिन्नमुत्तावलिप्पगासाइं, सुयवि-
 योगदूनहाइं अंसूइं विणिम्मुयमाणी विणिम्मुयमाणी एवं
 वयासी-एस णं अम्हं जमालिस्त खत्तियकुमारस्त वहुसु तिही-
 सु य पवणीसु य उस्सवेसु य जन्नेसु य छणेसु य अपच्छिमे
 दरिसणे भविस्सइ त्तिकहु उस्सीसगमूले ठवेइ ॥ सू० ९ ॥

छायाः—ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिकपुरुषान्
 शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अत्रादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रियाः ! क्षत्रियकुण्डग्रामं
 नगरं साभ्यन्तरवाह्यम् आसिक्तप्रेमार्जितोपलिप्तं शृङ्गाटकत्रिकचतुष्कचत्वर-
 चतुर्मुखमहापथपथेषु यथा औपपातिके यावत् प्रत्यर्पयन्ति ? ततः खलु तस्य
 जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता द्वितीयमपि कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्द-
 यित्वा एवम् अत्रादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रिया ! जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
 महार्थम्, महार्ध्यम्, महार्हम्, विपुलम्, निष्क्रमणाभिषेकम् उपस्थापयत ।
 ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषास्तथैव यावत् प्रत्यर्पयन्ति । ततः खलु तं जमालिं
 क्षत्रियकुमारम् अम्बापितरौ सिंहासनवरे पौरस्त्याभिमुखम् निषीदयतः निपद्य
 अष्टशतेन सौवर्णिकानां कलशानाम् एवं यथा राजपत्नीये यावत् अष्टशतेन भौमानां
 कलशानां सर्वर्द्ध्या यावत् रवेण महता महता निष्क्रमणाभिषेकेण अभिषिञ्चतः,
 अभिषिच्य करतलयावत् जयेन विजयेन वर्द्धयतः, वर्द्धयित्वा एवम् अत्रादिष्टाम्-
 भण जात ! किं ददमः ? किं प्रयच्छामः ? केन वा तव अर्थः ? । ततः खलु स ज-
 मालिः क्षत्रियकुमारः अम्बापितरौ एवम् अत्रादीत्-इच्छामि खलु अम्बतातौ !
 कुत्रिकापणात् रजोहरणं च प्रतिग्रहं च आनाययितुं काश्यपकं च शब्दयितुम् ।

ततः ख तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिमेव भो देवानुप्रियाः । श्रीगृहात् त्रीणि शतसहस्राणि गृहीत्वा द्वाभ्यां शतसहस्राभ्यां कुत्रिकापणात् रजोहरणं च प्रतिग्रहं च आनयत्, शतसहस्रेण काश्यपकं च शब्दयत् । ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता एवम् उक्ताः सन्तः हृष्टगृहाः करतलयावत् प्रतिश्रुत्य क्षिमेव श्रीगृहान् त्रीणिशतसहस्राणि तथैव यावत् काश्यपकं शब्दयन्ति । ततः खलु स काश्यपको जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दायितः सन् हृष्टगृहाः स्नातः कृतवलिर्कर्मा यावत् विभूषितगरीरः, यत्रैव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य करतल यावत् कृत्वा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पितरं जयेन विजयेन बद्धयति, बद्धयित्वा एवम् अवादीत्-संदिशन्तु खलु देवानुप्रियाः यत् मया कर्णीयम् । ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता त काश्यपकम् एवम् अवादीत्-त्वं देवानुप्रियाः । जमालेः क्षत्रियकुमारस्य परेण यत्नेन चातुरङ्गुलवर्जान् निष्क्रमणमायोग्यान् अग्रकेशान् प्रतिकल्पयत् । ततः खलु स काश्यपो जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता एवमुक्तः सन् हृष्टगृहाः करतलयावत् एवम् स्वामिन् । तथेत्याज्ञया विनयेन वचनं प्रतिशृणोति, प्रतिश्रुत्य सुगमिणा गन्धोदकेन हस्तपादम् प्रक्षालयति, प्रक्षाल्य शुद्धया अष्टपटलया मुखवस्त्रिकया मुखं बध्नाति, मुखं बन्धित्वा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य परेण यत्नेन चातुरङ्गुलवर्जान् निष्क्रमणमायोग्यान् अग्रकेशान् कल्पयति । ततः खलु सा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता हंसलक्षणेन पटशाटकेन अग्रकेशान् प्रतीच्छति, प्रतीक्ष्य सुरभिणा गन्धोदकेन प्रक्षालयति, प्रक्षाल्य अग्नैः वरैः गन्धैः माल्यैः अर्चयति, अर्चयित्वा शुद्धवस्त्रेण बध्नाति, बद्ध्वा रत्नकरण्डके प्रक्षिपति, प्रक्षिप्य हारवारिधारा-सिन्धुवार-च्छिन्नमुक्तावलिपकाशानि सुतत्रियोगदुःसहानि अश्रूणि विनिर्मुञ्चन्ती एवमवादीत् एष खलु अस्माकं जमालेः क्षत्रियकुमारस्य बहुषु तिथिषु च पर्वषु च उत्सवेषु च, यज्ञेषु च क्षणेषु च अपश्चिमं दर्शनं भविष्यति, इति कृत्वा उच्छीर्षकमूले स्थापयति ॥ सू० ९॥

टीका—अथ जमालेः क्षत्रियकुमारस्य दीक्षाग्रहणवक्तव्यतामाह—‘तएणं तस्स’ इत्यादि । ‘तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिता कोटुम्बिय-

‘तएणं तस्स जमालिस्स’ इत्यादि ।

टीकार्थ—इस सूत्र द्वारा सूत्रकारने क्षत्रियकुमार जमालिकी दीक्षा

“तएणं तस्स जमालिस्स” इत्यादि—

टीकार्थ—क्षत्रियकुमार जमालीना दीक्षामण्डित्सवनी तैयारीओनुं सूत्रकारे

પુરિસે સદાવેહ, સદાવેત્તા એવં વયાસી ' તતઃ સ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય
પિતા કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ આજ્ઞાકારિપુરુશ્ચ શબ્દયતિ-આહ્વયતિ, શબ્દયિત્વા-
આહ્વય એવ વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્- ' સ્વિષ્ણમેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિય-
કુલ્લગામં નયરં સર્વિમતરવાહિરિયં આપિયં સંમજ્જિઓવલિત્તં સિંધાહગતિય
ચત્તકચચ્ચરચત્તમુહમહાપહપહેસુ જહા ઉવવાહ્ણે જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ' મો દેવા-
નુપ્પિયાઃ ! ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ ક્ષત્રિયકુલ્લગ્રામં નગરં સામ્યન્તરવાહ્યમ્-
સહામ્યન્તરેણ આમ્યન્તરભાગેન વાહ્યેન વહિર્ભાગેન ચ યત્તત્તથા સામ્યન્તર-
વાહ્યમ્, ઉદકેન આસિત્તમ્, સંમાર્જનિકાદિના સંમાર્જિતમ્, ગોમયાદિના
ચોપલિપ્ત યત્તત્તથા, શૃંગાટકત્રિકચતુષ્કચત્ત્વરચતુર્મુખમહાપથપથેષુ-શૃંગાટકા-

સંવંધી વક્તવ્યતાકા કથન ક્રિયા હૈ ' તણં તસસ જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ પિયા કોટુમ્બિકપુરિસે સદાવેહ ' હસકે બાદ ઉસ ક્ષત્રિય
કુમાર જમાલિકે પિતાને કૌટુમ્બિક-આજ્ઞાકારી પુરુષોંકો બુલાયા- ' સ-
દાવેત્તા એવં વયાસી ' ઔર બુલા કરકે ઉસને ઉનસે એમા કહા- ' સ્વિ-
ષ્ણમેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિયકુલ્લગામં નયરં સર્વિમતરવાહિરિયં
આસિયસંમજ્જિઓવલિત્તં સિંધાહગ-તિગ ચત્તક ચચ્ચરચત્તમુહમહા-
પહપહેસુ જહા ઉવવાહ્ણે જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ' હે દેવાનુપ્પિયોં ! તુમ
લોગ શીઘ્રાતિશીઘ્રહી ક્ષત્રિયકુલ્લગ્રામ નગરકો ખીતર વાહર ઉદકસે
સિંચવાંઓ બુહારી આદિસે સંમાર્જિત કરાઓ ઔર ગોમય આદિસે
ઉસે લિપાઓ તથા ઉસકે શૃંગાટક ત્રિક ચતુષ્ક, ચત્ત્વર, ચતુર્મુખ મહા-
પથ એ પથ હન સબ રાસ્તાઓંમેં જૈસા કિ ઔપપાતિક સૂત્રમેં વર્ણન

આ સૂત્રમાં વર્ણન કયું છે. " તણં તસસ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા
કોટુમ્બિકપુરિસે સદાવેહ " જમાલીને દીક્ષા લેવાની અનુમતિ આપીને તેના
પિતાએ કૌટુમ્બિક આજ્ઞાકારી પુરુષોને બોલાવ્યા, " સદાવેત્તા એવં વયાસી "
અને તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું- " સ્વિષ્ણમેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિયકુલ્લગા
નયરં સર્વિમતરં વાહિરિયં આસિયસંમજ્જિઓવલિત્તં સિંધાહગ-તિગ-ચત્તકચચ્ચર-
ચત્તમુહમહાપહપહેસુ જહા ઉવવાહ્ણે જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ " હે દેવ નુપ્પિયો !
આપ જલ્દીમાં જલ્દી ક્ષત્રિયકુલ્લગ્રામ નગરની અંદર અને બહાર પાણી છંટાવે,
તેને વાળીશૂદીને સફ કરાવો, અને છાણ આદિથી તેને લીંપાવો તથા તેના
શૃંગાટકો, ત્રિક, ચતુષ્ક, ચત્ત્વર, ચતુર્મુખ, મહાપથ અને પથ, એ ભાગોને
ધોવો અને પતકાઓથી શણગારો " આ વિષયનું વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમાં
કેટલા પ્રમાણે સમજવું. અહીં " યાવત્ " પદથી નીચેનો સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કર-

કારાદિ સર્વમાર્ગેષુ યથૌપપાતિકે સૂત્રે યાવત્-આસિક્ત સિક્ત શુચિકસંમૃષ્ટ રથ્યા-
ન્તરાપણવીથિકમ્ મશ્ચાતિમશ્ચકલિતમ્-નાનાવિધરાગોચ્છિન્નધ્વજપતાકાતિ-
પતાકામણ્ડિતમ્-લાઝલ્લોદ્યમહિતમ્ ગોશીર્ષસરસરક્તચન્દન યાવત્ ગન્ધ-
વર્તિભૂતમ્ કુરુત, એવાં વ્યાખ્યા ઔપપાતિકે ચત્વારિંશત્તમસૂત્રે મત્કૃતાયાં પીયૂષ-
વર્ષિણી ટીકાયામવલોકનીયા। તથાવિધં ક્ષત્રિયકુળગ્રામં નગરં સુસજ્જિતં વિધાય
મમાજ્ઞપ્તિં પ્રત્યર્પયત, તત્ત્વલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ જનાલેઃ પિતરાદેશાનુસારં
ક્ષત્રિયકુળગ્રામં નગરં સુસજ્જિતં વિધાય તદાજ્ઞપ્તિં પ્રત્યર્પયન્તિ। ‘તદ્દેવં સે
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા દોચ્ચંપિ કોટ્ટવિયપુરિસે સદાવેદ, સદાધિત્તા-

ક્રિયા ગયા છે-ધ્વજપતાકાદિ લગાઓ-‘યહાં યાવત્ શબ્દસે “આ-
સિક્ત સિક્ત શુચિક સંમૃષ્ટ રથ્યાન્તરાપણવીથિકમ્, મશ્ચાતિમશ્ચકલિ-
તમ્ નાનાવિધરાગોચ્છિન્નધ્વજપતાકામણ્ડિતમ્, લોઝલ્લોદ્યમહિતમ્,
ગોશીર્ષસરસરક્તચન્દન યાવત્ ગન્ધવર્તિભૂતમ્ કુરુત’ હસ પાઠકા
સંગ્રહ ક્રિયા ગયા છે હન પદોંકો વ્યાખ્યા ઔપપાતિક સૂત્રમેં ૪૦ વે
સૂત્રમેં હમારે દ્વારા કો ગઈ પીયૂષવર્ષિણી ટીકામેં દેવ લેની ચાહિયે। હસ
તરહ ક્ષત્રિય કુળગ્રામ નગરકો સુસજ્જિત કરકેમેરી આજ્ઞાકો વાપિસ
કરો, અર્થાત્ જૈસા મૈને કહા છે ડસકે અનુમાર સવ કાર્ય હો ચુકા છે,
એસી પીછે હમે સ્વર દો-હસ પ્રકારકો જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારકે પિતાકો
આજ્ઞાકે અનુરૂપ ક્ષત્રિયકુળગ્રામ નગર સુસજ્જિત કરકે ડન કૌટુ-
મ્બિક પુરુષોંને ડમકો આજ્ઞાકો પીછે અર્પિત કર દિયા ‘તદ્દેવં સે જમા-
લિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા દોચ્ચંપિ કોટ્ટવિયપુરિસે સદાવેદ’
તત્ત્વ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાને પુનઃ કૌટુમ્બિક-આજ્ઞાકારી પુરુષોંકો

વામાં આવ્યો છે—“આસિક્તસિક્તશુચિકસંમૃષ્ટરથ્યાન્તરાપણવીથિકમ્,
લાઝલ્લોદ્યમહિતમ્ ગોશીર્ષસરસરક્તચન્દન યાવત્ ગન્ધવર્તિભૂતમ્ કુરુત” આ
પદોંની વ્યાખ્યા ઔપપાતિક સૂત્રના ૪૦ માં સૂત્રની મારા દ્વારા લખવામાં
આવેલી પીયૂષવર્ષિણી ટીકામાં આપવામાં આવેલ છે તે જિજ્ઞાસુએ તે વ્યાખ્યા
તેમાંથી વાંચી લેવી. આ પ્રમણે ક્ષત્રિયકુળગ્રામ નગરને શણગારીને મારી
આજ્ઞા પ્રમાણેની બધી તૈયારીઓ થઈ ગયાની ખબર મને પહોંચાડો. ક્ષત્રિય
કુમાર જમાલીના પિતાની આજ્ઞા પ્રમાણે સમસ્ત શહેરને શણગારીને તેમણે
તેમને ખબર આપ્યાં કે આપની આજ્ઞા પ્રમાણેની બધી તૈયારીઓ થઈ ચુકી છે.

“તદ્દેવં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા દોચ્ચંપિ કોટ્ટવિયપુરિસે
સદાવેદ” ત્યારબાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાએ ફરીથી આજ્ઞાકારી પુરુ

एवं वयासी '—ततः खलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता द्वितीयमपि वारम् कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति—आहयति, शब्दयित्वा—आहूय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—' खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं महग्घं महरिहं विउलं निक्खमणाभिसेयं उवट्टवेह ' भो देवानुप्पिया ! क्षिप्रमेव—शीघ्राति—शीघ्रमेव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य महार्थं—महा प्रयोजनम्, महार्थं बहु-मूल्यकम्, महार्हम्—अत्यन्तयोग्यम्, महतां वा योग्यम् विपुलं—विशालम्, निष्क्रमणाभिषेकं प्रव्रत्याभिषेकसामग्रीम्, उपस्थापयत—समानयत । ' तएणं ते कोडुंविपुुरिस्सा तहेव जाव पच्चप्पिणति ' ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषास्तथैव यावत् जमालेः क्षत्रियकुमारस्य महार्थं महार्थं महार्हं विपुलं निष्क्रमणाभिषेक-सामग्रीम् उपस्थापयन्ति, उपस्थाप्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पितुराज्ञप्तिं प्रत्य-

बुलाया 'सहावित्ता एव वयासी' और बुलाकर उनसे ऐसा कहा—
'खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं महग्घं महरिहं विउलं निक्खमणाभिसेयं उवट्टवेह ' हे देवानु-
प्पियो ! तुम लोग क्षत्रियकुमार जमालि के महार्थ—महाप्रयोजनवाले,
महार्थ—बहुमूल्यवाले, महार्ह—अत्यन्त योग्य अथवा—महापुरुषों के लायक
और विपुल—विशाल ऐसे निष्क्रमणाभिषेक को प्रव्रजनाभिषेक सामग्री
को लेआओ ' तएणं ते कोडुंविपुुरिस्सा तहेव जाव पच्चप्पिणति '
तब उन कौटुम्बिक पुरुषोंने उमी तरहसे यावत् क्षत्रियकुमार जमाली
के महार्थ, महार्थ, महार्ह, एवं विशाल निष्क्रमणाभिषेक की सामग्री
को उपस्थित कर दिया । इस तरह उन्होंने क्षत्रियकुमार जमालि के
पिता की आज्ञा का पालन कर उसका समाचार उनके पास पहुँचा दिया

धेने जालाव्या “सहावित्ता एवं वयासी” अने तेभने आ प्रभाणु कहु—
“खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! जमालिस्स खत्तियकुमारस्स महत्थं, महग्घं, मह-
रिहं विउलं निक्खमणाभिसेयं उवट्टवेह” हे देवानुप्पियो ! तमे जल्दीमां जल्दी
क्षत्रियकुमार जमालीना महार्थ—महाप्रयोजनवाणा, महार्ह—महामूला, महार्ह—
अत्यन्त योग्य अथवा महापुरुषोंने लायक, अने विपुल (विशाल) जेवा
निष्क्रमणाभिषेकनी (प्रव्रजनाभिषेकनी) सामग्रीजो लभ आवे “तएणं ते
कोडुंविपुुरिस्सा तहेव जाव पच्चप्पिणति” त्यारे ते कौटुम्बिक पुरुषोजे क्षत्रिय-
कुमार जमालीना महार्थ—महाप्रयोजनवाणा, महामूला, अत्यन्त योग्य अने विपुल
प्रव्रजनाभिषेकनी अधी सामग्रीजो ऐकत्र करी. आ प्रभाणु क्षत्रियकुमार जमा-
लीना पितानी आज्ञानुं पालन करीने तेभणु तेभने जेवी जभर पडोयादी हे
“आपनी आज्ञानु पालन थछ गयुं छे”

पयन्ति । ' तएण तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरंसि पुरत्था-
 मिमुहं निसीयावेति ' ततःखलु त जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्वापितरो सिहा-
 सनवरे-श्रेष्ठसिंहासने निपीदयतः उपवेशयतः, ' निसीयावेत्ता अट्टसएणं
 सोवन्नियाणं कलसाण एवं जहा रायप्पसेणइज्जे जाव अट्टसएणं भोभेज्जाणं
 कलसाणं सव्विड्डीए जाव रवेणं महया महया निक्खमणाभिसेएणं अभिसिचंति'
 निषोद्य-सिंहासनवरे उपवेश्य अष्टशतेन सोवर्णिकानां-सुवर्णत्रिनिर्मितानां कल-
 शानाम् एवमुक्तरीत्या यथा राजप्रश्नीये यावत्-अष्टशतेन सुवर्णमयानां कल-
 शानाम्, अष्टशतेन सुवर्णरूप्यमणिमयानां कलशानाम्, अष्टशतेन सुवर्णमणिमयानां
 कलशानाम्, अष्टशतेन रूप्यमणिमयानां कलशानाम्, अष्टशतेन सुवर्णरूप्यमणि-
 ' तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरंसि पुरत्था-
 मिमुहं निसीयावेति ' तत्र क्षत्रियकुमार जमाली को उसके माता पिता
 ने उत्तम सिंहासन के ऊपर पूर्व दिशा की तरफ मुंह करके बैठा दिया
 ' निसीयावेत्ता अट्टसएणं सोवन्नियाणं कलसाणं एवं जहा रायप्पसेण-
 इज्जे जाव अट्टसएणं भोभेज्जाणं कलसाणं सव्विड्डीए जाव रवेणं
 महया महया निक्खमणाभिसेएणं अभिसिचंति ' बैठा करके फिर
 उन्होंने १०८ सोने के कलशोंसे, यावत् १०८ मृत्तिका के कलशोंसे
 अपनी समस्त क्रुद्धिके अनुरूप जैसा कि राजप्रश्नीय सूत्रमें कहा गया
 है वैसा ही निष्क्रमणाभिषेक (दीक्षा महोत्सव) से अभिषेक क्षत्रिय-
 कुमार जमालि का गाजे बाजे के साथ किया । यहां पर राजप्रश्नीय
 सूत्र का पाठ कठश संबंधी इस प्रकारसे है-अष्टशतेन सुवर्णरूप्यमणि-
 मयानां कलशानाम्, अष्टशतेन सुवर्णमणिमयानां कलशानाम्, अष्ट-

“ तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मापियरो सीहासणवरंसि पुरत्था-
 मिमुहं निसीयावेति ” तयारे क्षत्रियकुमार जमालीने तेना मातापिताणे उत्तम
 सिंहासन उपर पूर्व दिशानी तरई भुण राणीने ठेसाउये।

“ निसीयावेत्ता अट्टसएणं सोवन्नियाणं कलसाणं एवं जाव जहा रायप्पसेण-
 इज्जे जाव अट्टसएणं भोभेज्जाणं कलसाणं सव्विड्डीए जाव रवेणं महया महया
 निक्खमणाभिसेएणं अभिसिचंति ” सिंहासन उपर ठेसाडीने तेमणे १०८
 सुवर्णना कणशोथी ' यावत् ' १०८ माटीना कणशोथी पोतानी समृद्धिने
 अनुरूप, राजप्रश्नीय सूत्रमां कल्ला प्रभ ठेणेना, क्षत्रियकुमार जमालीने वाजते
 गाजते प्रमन्याभिषेक कये। राजप्रश्नीय सूत्रमां कणशोना विधेने आ प्रभावे
 सूत्रपाठ आपेत्ते छे- ' अष्टशतेन सुवर्णमणिमयानां कलशानाम्, अष्टशतेन रूप्य-

મયાનાં કલશાનામ્ અપ્રશનેન મૌમાનાં ધૂમિ વિકારાણામ્ મૃન્મયાનામિત્યર્થઃ કલ-
શાનામ્, સર્વદ્વર્ચા સમસ્તન્નત્રાદિરાજચિન્દ્રરૂપયા, યાવત્ સર્વધુન્યા આભરણાદિ
સમ્બન્ધિન્યા, સર્વવલેન સર્વસૈન્યેન, સર્વસમુદાયેન પૌરાદિ મેઝનેન, સર્વોચિત
કૃત્યકરણરૂપેણ સર્વૈશ્વર્યેણ, સર્વવિભૂત્યા સર્વ સમ્પદા, સર્વ વિભૂષયા સકલશોભયા,
સર્વ સંપ્રમેણ પ્રીતિકૃતૌત્સુક્યેન, સર્વ પુષ્પગન્ધમાલ્યાલંકારેણ, સર્વતુર્યશબ્દસંનિ-
નાદેન, મહત્યા ઋદ્ધયા, મહત્યા દ્યુત્યા, મહતાવલેન, મહતા સમુદયેન, વર્તુર્ય-
યમકસમકપ્રવાદિતેન, શઙ્ખ-પણવ-પટહ-મેરી-શ્ચલ્લરી-ચરમુહી-મુરજ-મૃદન્ગ-
દુન્દુભિ-નિર્ઘોષનાદિતેન રવેણ મહતા નિષ્કમણાભિષેકેણ પ્રવ્રજ્યાગ્રહણાભિષેક-
સામગ્રયા અભિવિશ્વતઃ, અભિસિચિત્તા કરચલ જાવ જણં વિજણં વદ્ધાવેતિ

શતેન સ્વપ્રમણિમયાનાં કલશાનામ્ તથા 'સવિઙ્ઘીણ જાવ' એ જો
યાવત્ પદ હૈં ઉસસે સમસ્ત નત્રાદિ રાજચિન્દ્ર રૂપ સર્વદ્વિ કે અતિરિક્ત
યહ પાઠ ઔર મૂહીત હુઆ હૈં-“ સર્વદ્યુત્યા, સર્વવલેન, સર્વસમુદયેન,
સ્વરીયેણ, સર્વવિભૂત્યા, સર્વવિભૂષયા, સર્વસંપ્રમેણ, સર્વપુષ્પગંધમાલ્યા-
લંકારેણ, સર્વતુર્યશબ્દસંનિનાદેન મહત્યા ઋદ્ધયા, મહત્યા દ્યુત્યા, મહતા
વલેન, મહતા સમુદયે, વર્તુર્ય યમક સમકપ્રવાદિતેન, શઙ્ખપણવપટહમેરી
શ્ચલ્લરી-ચરમુહી-મુરજ-મૃદન્ગ-દુન્દુભિનિર્ઘોષનાદિતેન રવેણ”। ‘અભિ-
સિચિત્તા કરચલ જાવ જણં વિજણં વદ્ધાવેતિ’ અભિષેક કરને કે
બાદ ઉન્હોને અપને દોનોં હાથોંકી અંજલિ બના કર ઉસે મસ્તક પર
ત્રીન વાર ઘુમાયા ઔર ફિર જય વિજય હસ પ્રકારકે શબ્દોંકા ઉન્હોને
ઉચ્ચારણ કરતે હુએ અપને પુત્ર ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કો વધાઈ દી।

મણિમયાનાં કલશાનામ્” તથા ‘સવિઙ્ઘીણ જાવ’ આ સૂત્રશની સાથે જે
“જાવ (યાવત્)” પદનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે, તેના દ્વારા સમસ્ત
છત્રાદિ રાજચિન્દ્ર રૂપ અમૃદ્ધિ ઉપરંત આ સૂત્રપાઠ પણ શ્રવણ કરવામાં
આવ્યો છે—

“સર્વદ્યુત્યા, સર્વવલેન, સર્વસમુદયેન, સ્વરીયેણ, સર્વવિભૂત્યા, સર્વવિભૂ-
ષયા, સર્વસંપ્રમેણ, સર્વપુષ્પગંધમાલ્યાલંકારેણ, સર્વતુર્ય શબ્દસંનિનાદેન, મહત્યા
ઋદ્ધયા, મહત્યા, દ્યુત્યા, મહતા વલેન, મહતા સમુદયે, વર્તુર્યયમકસમકપ્રવાદિતેન,
શંખ પણવ પટહ મેરી-ચલ્લરી-ચરમુહી-મુરજ-મૃદન્ગ-દુન્દુભિનિર્ઘોષનાદિતેન રવેણ”

“અભિસિચિત્તા કરચલ જાવ જણં વિજણં વદ્ધાવેતિ” અભિષેક કરીને
તેમણે પોતાના બન્ને હાથ જોડીને અને તેને મસ્તક પર ત્રણ વાર આવર્તન
(ઘુમાવવાની ક્રિયા) કરીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને “જય હો, વિજય હો”

નિષ્ક્રમણાભિષેકેણ પ્રવ્રજનાભિષેકસામગ્ર્યા અભિષિચ્ય કરતલ યોગ્ય કરતલ-
પવિત્રીકૃતં શિરસાવર્તં મસ્તકે અંજલિ કૃત્વા જયેન વિજયેન વર્દયતઃ, અત્ર માતા
પિત્રો યદ્ મસ્તકે અંજલિકરણં જયવિજયશબ્દેન વર્ધાપનં ચ કથિતં તદ્ભાવિ
દીક્ષાપેક્ષ્યાઽવગન્તવ્યમ્ । ‘ જણં વિજણં વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી ’-જયેન વિજ-
યેન વર્દયિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અઘાદિષ્ટાણ્-‘ મળ જાયા ! કિં પયચ્છામો ?
કિણ્ણા વા તે અદ્દો ? હે જાત ! હે પુત્ર ! મળ-વદ, કિં વસ્તુ વયમ્ સામાન્યતો
દદ્દમઃ મંવદમીષ્ટેભ્યો જનેભ્યઃ ભવતે વા, કિમ્ પ્રયચ્છામો વિશેષતો દદ્દમઃ
મંવદમિમતેભ્યો જનેભ્યો, ભવતે વા કેન વા વસ્તુના તવ અર્થઃ ? પ્રયોજનમ્
વર્તતે ? ઇતિ । ‘ તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી-’

યહાં માતા પિતાને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી કે પ્રતિ અપની અંજલિ મસ્તક
પર ત્રીન વાર છુમાઈ ‘ જય ઓર વિજય શબ્દ કા ઉચ્ચારણ કરતે હુ
ઉસે વધાઈ દી-એસા જો કહા ગયા હૈ વહ આગે હોનેવાલી દીક્ષા કી
અપેક્ષા સે કહા ગયા હૈ એસા જાનના ચાહિયે । ‘ જણં વિજણં વદ્ધા-
વેત્તા એવં વયાસી ’ જય વિજય શબ્દસે વધાઈ દે ચુકરનેકે અનન્તર ફિર
પિતાને-ઉસસે એસા કહા-‘ મળ જાયા ! કિં દેનો, કિં પયચ્છામો,
કિણ્ણા વા તે અદ્દો ’ હે પુત્ર ! કહો-હમ અવ તુમ્હારે લિયે અથવા
તુમ્હારે અમીષ્ટજનોં કે લિયે કયા દેવેં ? અપને લિયે વા અપને અમીષ્ટ-
જનોં કે લિયે તુમ વિશેષ રૂપમેં હમસે કયા ચાહતે હો ? કિસ વસ્તુસે
તુમ અપના હાર્દિક અભિમત સિદ્ધ કરના ચાહતે હો, કહો પુત્ર ! ‘ તણં
સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી ’ તવ ક્ષત્રિયકુમાર

એવા શબ્દોથી વધાવ્યો. અહીં એવું બે કહેવામાં આવ્યું છે કે ક્ષત્રિયકુમાર
જમાલિના માતાપિતાએ અંજલિબદ્ધ હાથનું ત્રણ વખત મસ્તક પર આવર્તન
કરીને જમાલિને જય-વિજયના નાદોથી વધાવ્યો, ” તે ભવિષ્યમાં તેના દ્વરા
અંહણ કરનાર પ્રવ્રજ્યાની અપેક્ષાએ કહેવામાં આવ્યું છે, એમ સમજવું.

“ જણં વિજણં વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી ” “ જય હો, વિજય હો ”
એવા શબ્દોઆચારથી તેને વધાવીને તેના પિતાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યું—
“ મળ જાયા ! કિં દેમો, કિં પયચ્છામો, કિણ્ણા વા તે અદ્દો ” હે પુત્ર !
કહે, હવે તારે માટે અથવા તારા અભિષ્ટજનોને માટે અમે શું આપીએ ?
તારા પોતાને માટે અથવા તારા અભીષ્ટજનોને માટે તું વિશેષ રૂપે અમારી
પાસેથી શું ચાહે છે ? કઈ વસ્તુથી તું તારી પોતાની હાર્દિક ઇચ્છા સિદ્ધ કરવા
માગે છે ? “ તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી ” ત્યારે

તતઃસ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અમ્બાપિતરૌ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवा-
दीत्-‘ इच्छामि णं अम्मताओ ! कुत्तियावणाओ रयहरणं पडिग्गहं च आणित्तं
कासवगं च सदाविउं ’ हे अम्बतातौ ! इच्छामि स्वलु अहम् कुत्रिकापणात्-
कुत्रिकं स्वर्गमर्त्यपाताललक्षणं भूत्रयम्, तत्सम्पत्तिं वस्तुअपि कुत्रिकं तत्सम्पा-
दकः आपणो हट्ठो देवाधिष्ठितत्वेनासौ कुत्रिकापणस्तस्मात् त्रिलोकी हट्ठविशे-
पात् रजोहरणं च प्रतिग्रहं च पात्रम् आनाययितुम्, काश्यपकं च नापितं शब्द-
यितुम् अहाययितुम् इच्छामि इति पूर्वेणान्वयः, ‘ तएण से जमालिस्स खत्ति-
यकुमारस्स पिया कोडु विय पुरिसे सदावेड, सदावेत्ता एवं बयासी ’ ततઃસ્વલુ

જમાલિને અપને માતા પિતાસે એસા કહા-‘ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ !
કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ, પડિગ્ગહંચ આણિત્તં, કાસવગં ચ, સદાવિઉં
હે માનતાન ! મેં યાહના હું કિ આપ મુજે કુત્રિકારણસે રજોહરણ ઓર
પાત્ર મંગવા દેં ઓર નાપિત કો બુલવા દેં વૈસે તો સ્વર્ગ, મર્ત્ય ઓર
પાતાલ હસકા નામ કુત્રિક હૈ પરન્તુ સમ્બન્ધ કે યોગ સે હનમેં રહી
હુઈ વસ્તુ કો ભી કુત્રિક કહ દિયા ગયા હૈ । હસ વસ્તુ કી પ્રાપ્તિ હોને
કા સ્થાન રૂપ જો આપણ-હાટ હૈ કિ જો દેવાધિષ્ઠિત હોતા હૈ વહ
કુત્રિકાપણ કહલાતા હૈ-હસ તરહ કુત્રિકાપણ શબ્દ કા વાચ્યાર્થ હુઆ
ત્રીન લોક મેં રહી હુઈ વસ્તુ કે મિલને કા સ્થાન । ડસ ત્રિલોક રૂપ
હાટ સે મેં રજોહરણ ઓર પાત્ર મંગવાના યાહના હું ઓર એક નાપિત
બુલવાના યાહના હું ‘ તણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોડું-
વિયપુરિસે સદાવેદ ’ તથ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે પિતાને અપને આજ્ઞા-

ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીએ તેના માતાપિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘ઇચ્છામિ ણં
અમ્મતાઓ ! કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ, પડિગ્ગહં ચ, આણિત્તં, કાસવગ ચ
સદાવિઉં ’ હે માતાપિતા ! મારી એવી ઇચ્છા છે કે આપ મને કુત્રિકાપણ-
માંથી રજોહરણ અને પાત્ર મંગાવી આપો અને નાઇને બોલાવી મંગાવો.
આમ તો સ્વર્ગ, મર્ત્ય અને પાતાલને ‘ કુત્રિક ’ કહે છે, પરન્તુ સંબંધના
યોગથી તેમાં રહેલી વસ્તુને પણ કુત્રિક કહેવામાં આવેલ છે. રજોહરણ આદિ
વસ્તુની પ્રાપ્તિ જે હાટમાંથી થાય છે તે હાટને કુત્રિકાપણ કહે છે તે કુત્રિકા-
પણ દેવાધિષ્ઠિત હોય છે. આ રીતે ત્રણે લોકમાં રહેલી વસ્તુની પ્રાપ્તિના
સ્થાનને ત્રિલોક રૂપ હાટને માટે અર્ધિ “ કુત્રિકાપણ ” શબ્દનો પ્રયોગ કરાયો છે.
જમાલી-તે કુત્રિકા હાટમાંથી રજોહરણ અને પાત્ર મંગાવવા તથા એક નાઇને
બોલાવવા માંગે છે.

“ તણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોડુ વિયપુરિસે સદાવેદ ”
ત્યારે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાએ પોતાના આજ્ઞાકારી પુરુષોને બોલાવ્યા.

તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા કોટુમ્બિકપુરુષાન્ શબ્દયતિ, આહ્વયતિ, શબ્દયિત્વા આહ્વય એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—' સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુ-પ્પિયા ! સિરિધરાઓ તિન્નિસયસહસ્સાઈં ગહાય, દોહિસયસહસ્સેઈં કુત્તિયા-વળાઓ રયહરણં ચ પઢિગ્ગહ ચ આળેહ, સયસહસ્સેણં કાસવગં ચ સદ્દાવેહ ' મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! ક્ષિન્મેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ શ્રીઘૃહાત્ ધનમાળાગારાત્ ત્રીણિ શતસહસ્રાણિ લક્ષગાણિ સુવર્ણમુદ્રાં ગૃહીત્વા આદાય તન્મધ્યાત્ દ્વાભ્યાં શતસહ સ્રાભ્યાં લક્ષાભ્યાં સુવર્ણમુદ્રાભ્યાં કુત્ત્રિકાપણાત્ રજોહરણં ચ પ્રતિગ્રહ પાત્રં ચ આનયત, શતસહસ્સેગ એકરુચ્ચેણ સુવર્ણમુદ્રાગાં કાશ્વપરં ચ નાપિત શબ્દયત અહ્વયત । 'તણ તે કોટુમ્બિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠા એવં વુત્તા સમાણા હટ્ટ-તુટ્ટા કરચલ જાવ પઢિસુળેત્તા સ્વિપ્પમેવ સિરિધરાઓ તિન્નિસયસહસ્સાઈં તહેવ જાવ કાસવગં સદાવેતિ ' તતઃપ્પલુ તે કોટુમ્બિકપુરુષાઃ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમા

કારી પુહરોં કો બુલવાયા—' સદાવેત્તા ' બુલવાકર ' એવં વયાસી ' उनसे ऐसा कहा—' स्विप्पामेव भो देवानुप्पिया ! सिरिधराओ तिन्नि सय सहस्साइं गहाय दोहिं सयसहस्सेहिं कुत्तियवण्णाओ रयहरणं च पडिग्गहं च आणेह, सयसहस्सेणं कासवगं च सदावेह ' हे देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्रातिशीघ्र ही खजाने से तीन लाख सुवर्ण मुद्राओं को—सोने की मुहरों को लेकर कुत्रिकापण जाओ वहां से दो लाख सोने की मुहरों से रजोहरण और पात्र ले आओ तथा एक लाख सोने की मुहरों को देकर नापित को बुलवाओ ' तएणं ते कोटुबियपुरिसा जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स पिट्ठणा एवं वुत्ता समाणा हट्टतुट्ठा करचल जाव पडि-सुणेत्ता, स्विप्पामेव सिरिधराओ तिन्नि सयसहस्साइं तहेव जाव कासवगं

“ સદાવેત્તા એવં વયાસી ” અને બે લાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું—“ સ્વિપ્પામેવ મો દેવાનુપ્પિયા ! હે દેવાનુપ્રિયો ! બની શકે એટલી ત્વરાથી “ સિરિધરાઓ તિન્નિ સયસહસ્સાઈં ગહાય દોહિં સયસહસ્સેઈં કુત્તિયાવળાઓ રયહરણં ચ પઢિગ્ગહં ચ આળેહ, સયસહસ્સેણં કાસવગં ચ સદાવેહ ” ત્રણ લાખ સુવર્ણમુદ્રાઓ (સોના મહોદો) લઈને કુત્ત્રિકહાટે બીઓ ત્યાં બે લાખ સોનામહોદો આપીને રજો હરણ અને પાત્ર લઈ આવો, તથા એક લાખ સોનામહોદો લઈને નાઈને (ધાંચબંને) બેલાવી લાવો. (તણ તે કોટુમ્બિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિય કુમારસ્સ પિટ્ઠા એવંવુના સમાણા હટ્ટતુટ્ટા કરચલ જાવ પઢિસુળેત્તા, સ્વિપ્પામેવ સિરિધરાઓ તિન્નિસયસહસ્સાઈં તહેવ જાવ કાસવગં સદાવેતિ ” ક્ષત્રિયકુમાર

रस्य पित्रा एवम् उक्तरीत्या उक्ताः सन्तो हृष्टतुष्टाः हर्षतोपयुक्ताः करतल यावत् शिरसावर्त मस्तके अञ्जलिं कृत्वा विनयेन नतमस्तकाः प्रतिश्रुत्य क्षिप्रमेव शीघ्राति-
शीघ्रमेव श्रीगृहात् धनभाण्डागारात् त्रीणि सदस्त्राणि लक्षाणि तथैव यावत् तेषां
मध्यात् द्वाभ्यां लक्षाभ्यां रजोहरणं च प्रतिग्रहं च कुत्रिकापणात् आनयन्ति, एकेन
च लक्षेण काश्यपकं च नापितं शब्दयन्ति, आह्वयन्ति । ' तएणं से कासवए जमा-
लिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोडुंबियपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्ठे तु
ण्हाए कयवलिकम्मे जाव सरीरे ' ततःखलु स काश्यपको नापितो जमालेः
क्षत्रियकुमारस्य पित्रा कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दायितः आहूतः सन् हृष्टः,
तुष्टः, स्नातः कृतवलिकर्मा काकेभ्यो दत्तान्नभागो यावत् कृतकौतुकमङ्गल-

सदावेति ' जब क्षत्रियकुमार जमालि के पिताने उन कौटुम्बिक पुरुषों
से ऐसा कहा तो वे बहुत खुश हुए और आनन्दित चित्त होते हुए
उन्होंने दोनों हाथ जोड़कर बड़े विनय के साथ अपने स्वामी की इस
आज्ञाको नत मस्तक हो स्वीकार कर ली । फिर वे खजाने पर गये
और वहां से तीन लाख स्वर्णमुद्राएं लेकर दो लाख स्वर्णमुद्राओंमें रजो-
हरण और पात्र कुत्रिकापण से ले आये तथा एक लाख स्वर्णमुद्राएं
देकर नापित को बुलालाए ' तएणं से कासवए जमालिस्स खत्तियकु-
मारस्स पिउणा कोडुंबियपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्ठे तुट्ठे ण्हाए
कयवलिकम्मे, जाव सरीरे ' जब क्षत्रियकुमार जमालि के पिताने अपने
आज्ञाकारी पुरुषों को भेजकर उस नापित को बुलवाया-तब वह नापित
उनके बुलाने पर बड़ा ही खुश हुआ और आनन्दित चित्त होकर उसने
उसी समय स्नान किया-काक आदि के लिये अन्न डाला यावत् कौतुक

जमादीना पितानी ये वात सांभणीने ते आज्ञाकारी पुरुषोने धेवो ज आनंद
थयो. तेमधे वन्ने हाथ लेडीने, अवनत मस्तक करीने पोताना स्वामीनी
आज्ञाने विनयपूर्वक स्वीकार कर्थो अने त्यांथी जधने तेमधे भजनामांथी त्रणु
लाण सुवर्णमुद्राओ लीधी तयारगाह तेओ कुत्रिकापणुमां जे लाण सुवर्णमु-
द्राओ आपीने रजोहरणु अने पात्र लध आंव्या अने जेक लाण सुवर्णमुद्राओ
आपीने नाधने (धायजने) ओलावी लांव्या " तएणं से कासवए जमालिस्स
खत्तियकुमारस्स पिउणा कोडु बियपुरिसेहिं सदाविए समाणे हट्ठे तुट्ठे ण्हाए, कय
वलिकम्मे जाव सरीरे " ज्यारे क्षत्रियकुमार जमादीना पिताने पोताना
आज्ञाकारी पुरुषोने भेकदीने ते डमम ओलाव्यो, तयारे तेने धेवो ज डर्ष
अने सतोष थयो, तेणे तुरत ज स्नानगृहमां जधने स्नान कर्थु, तयारभाद

પ્રાયશ્ચિત્તઃ શુદ્ધપ્રવેશ્યાનિ વસ્ત્રાણિ માઙ્ગલ્યાનિ પ્રવરપરિઠિતઃ અલ્પમહાર્ધા-
મરણાલ્કૃતશરીરઃ ‘જેનેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેનેવ ઉવા-
ગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ કદ્દુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયરં
જણં વિજણં વદ્ધાવેહ’ યત્રૈવ યસ્મિન્નેવ સ્થાને જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય
પિતા આસીત્, તત્રૈવ તસ્મિન્નેવ સ્થાને ઉવાગચ્છતિ, ઉવાગત્ય કરતલ યાવત્
શિરસાવર્તે મસ્તકે અઙ્ગલિ કૃત્વા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતરં જયેન વિજયેન
જયવિજયમૂચકશબ્દેન વદ્ધૈયતિ ‘વદ્ધાવિત્તા’ એવં વયાસી ‘-વદ્ધૈયિત્વા એવં
વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીન્-’ સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્જં ?’

એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ક્રિયા-ફિર ઉમને અપને શરીર પર શુદ્ધ થઈ
ઘર પર જાને યોગ્ય અચ્છે ૨ કોમતી કપડે પહિરે-થોડે ભારવાલે એવં
વેશ કિમતી અનેક આભૂષણ ધારણ કિયે-હજી તરહ સવ પ્રકાર સે
વિભૂષિત હોતર વહ ‘જેનેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા-તેનેવ
ઉવાગચ્છહ’ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે પિતા જહાં પર થે-વહાં પર આયા
‘ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ કદ્દુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયરં જણં
વિજણં વદ્ધાવેહ’ વહાં આકર ઉમને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાકો
નત મસ્તક હોકર ‘જય હો આપકી વિજય હો’ હસ પ્રકારકે જય વિજય
સૂચક શબ્દોં કા ઉચ્ચારણ કરતે હુણ વધાઈ દી. યહાં યાવત્ શબ્દ સે
“શિરસાવર્ત મસ્તકે અઙ્ગલિ” હસ પાઠ કા ગ્રહણ ક્રિયા ગયા હૈ ।
‘વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી’ વધાઈ દેકર ફિર ઉમને હસ પ્રકાર સે કહા
‘સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્જં’ હે દેવાનુપ્રિય ! આપ

તેણે વાયસ અ દિને અન્ન આપવા રૂપ બલિકર્મ કયું તથા ઈતુક અને મંગલ
રૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કયું. ત્યારબાદ તેણે પેતાના શરીર ઉપર શુદ્ધ, સારા સારા
કિમતી કપડાં પહેર્યાં અને વજનમાં હલકાં પણ બહુમૂલ્યવાન એવાં આભૂષણો
ધારણ કર્યાં, આ રીતે સુદર વસ્ત્રો અને આભૂષણોથી વિભૂષિત થઇને “જેનેવ
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા, તેનેવ ઉવાગચ્છહ” તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના
પિતાની પાસે આવ્યો. “ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ કદ્દુ જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ પિયર જણ વિજણં વદ્ધાવેહ” ત્યાં આવીને તેણે માથું નમાવીને
તથા “આપનો જય હો, આપનો વિજય હો” એવાં શબ્દોનાં ઉચ્ચારણ-
પૂર્વક ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાને વધાવ્યા. અહીં “જાવ (યાવત્)”
પદથી “શિરસાવર્ત મસ્તકે અઙ્ગલિ” આ સૂત્રપઠ ગ્રહણ કરવામાં આવ્યો
છે. “વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી” જ્યાવજ્યયતું ઉચ્ચારણ કરીને તેણે તેમને આ
પ્રમાણે કહ્યું—“સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મણ કરણિજ્જં” હે દેવાનુપ્રિય !

મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! ભવન્તઃ મન્દિશન્તુ-આજ્ઞાપયન્તુ સ્વલુ યત્ મયા કરણીયમ્
ચન્મમ કર્તવ્યં વર્તતે । ‘ તદ્દર્શનં મે જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પ્રિયા-તં ’ કાસવર્ગં
‘ એવં વયાસી ’ તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા તં કાશ્યપકં નાપિ-
તમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રચારેણ અવાદીત-‘ તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિય-
કુમારસ્તઃ પરેણં જત્તેણં ચતુરંગુલવજ્જે નિવસમણપ્પાઝગ્ગે અગ્ગકેસે પઢિકપ્પેહ ’ મો
દેવાનુપ્રિય ! ત્વં જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પરેણ યત્નેન અત્યન્તસાવધાનતયા
ચતુરંગુલવર્જાન-ચતુરંગુલપ્રમાણકેશાન્ વિહાય નિષ્ક્રમણપ્રાયોગ્યાન્ પ્રવ્રજ્યા
પ્રસન્નયોગ્યાન્ અગ્રકેશાન્ કેશાગ્રમાગાન્ પ્રતિકલ્પય - પ્રતિકર્તય
‘ તદ્દર્શનં મે કાસવે જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પિઙ્ગા એવં ’ વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુટ્ઠે
કરચલ જાવ એવં સામી ! તહત્તાણાણં વિણણં વચ્ચણં પઢિપ્પુણેહ ’ તતઃસ્વલુ સ
કાશ્યપકો નાપિતો જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિત્રા એવદ્યુક્તપ્રકારેણ ઉક્તઃ સન્

આજ્ઞા દે કિ મુઞ્ઞે વયા કરના હૈ । ! તદ્દર્શનં મે જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમા-
રસ્તઃ પ્રિયા તં કાસવર્ગં એવં વયાસી ’ તતઃ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે
પિતાને તસ નાપિત સે એસા કહા-‘ તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્તઃ
સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પરેણં જત્તેણં ચતુરંગુલવજ્જે નિવસમણપ્પાઝગ્ગે અગ્ગ-
કેસે પઢિકપ્પેહ ’ હે દેવાનુપ્રિય ! તુમ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ કે અત્યન્ત
સાવધાની કે સાથ ચાર અંગુલપ્રમાણ કેશોં કો છોડકર ડન્હેં એસે ઢંગ
સે કંતરો કિ જિસસે વે પ્રવ્રજ્યા પ્રસન્ન કે યોગ્ય ચન જાવે (તદ્દર્શનં મે
કાસવે જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પિઙ્ગા એવં વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુટ્ઠે
કરચલ જાવ એવં વયાસી ! તહત્તાણાણં વિણણં વચ્ચણં પઢિપ્પુણેહ ’
હસ તરહસે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાને જબ તસ નાપિતસે(નાઈ) એસા

‘ આપની જે આજ્ઞા મળે તે હુ માથે ચડવના તૈયાર છું. માટે કંડો, શી
આજ્ઞા છે ? ‘ તદ્દર્શનં મે જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પ્રિયા-તં ’ કાસવર્ગ એવં
વયાસી ” ત્યારે તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાએ તે નાપિતને (નાધને)
આ પ્રમાણે કહ્યું--‘ તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પરેણં જત્તેણં
ચતુરંગુલવજ્જે નિવસમણપ્પાઝગ્ગે અગ્ગકેસે પઢિકપ્પેહ ? ’ હે દેવાનુપ્રિય ! તમે
ધણી જે સાવધાનીથી ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના ચાર અંગુલ પ્રમાણ કેશને છોડીને
ખાડીના અગ્રકેશોને એવી રીતે કાપી નાખો કે જેથી તે પ્રવ્રજ્યા પ્રસન્નને
યોગ્ય બની જાય. ‘ તદ્દર્શનં મે કાસવે જમાલિસ્તઃ સ્વત્તિયકુમારસ્તઃ પિઙ્ગા એવં
વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુટ્ઠે કરચલ જાવ એવં વયાસી ’ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાની
એવી આજ્ઞા સાંભળીને તે નાપિત ધણે જે હર્ષ અને સંતોષ પામ્યો તેણે

हृष्टतुष्टः करतल यावत् शिरसावर्तं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण
 अवादीत्—हे स्वामिन् ! 'तद्देह' तथेति—एवमेवास्तु इत्युक्त्वा आज्ञया विनयेन
 वचनं प्रतिगृणोति—स्वीकरोति 'पडिसुणेत्ता सुरभिणा गंधोदएणं हत्थपाए-
 पक्खालेइ, पक्खालेत्ता सुद्धाए अट्टपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, बंधिता' प्रति
 श्रुत्य जमालेः पितुर्वचनं स्वीकृत्य सुरभिणा सुगन्धिना गन्धोदकेन हस्तपादं प्रक्षाल-
 यति, प्रक्षाल्य पुद्धपा—अत्यन्तवित्रीभूतया अष्टपटलया अष्टगुणावृत्तया अष्ट-
 पुटकया मुखवस्त्रिकया मुखं बध्नाति, मुखं बद्ध्वा—'जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 परेणं जत्तेणं चउरंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउग्गे अगगकेसे कप्पइ' जमालेः
 क्षत्रियकुमारस्य परेण यत्नेन अत्यन्तसावधानतया चतुरङ्गुलवर्जान् चतुरङ्गुल
 प्रमाणान् विहाय निष्क्रमणप्रायोग्यान् दीक्षाप्रसङ्गयोग्यान् अग्रकेशान्, अग्रभूताः
 केशाः, अग्रकेशास्तान् प्रतिकल्पयति—प्रतिकर्त्तयति, 'तएणं जमालिस्स खत्तिय-

कहा तो वह बहुत खुश हुआ एवं आनन्दित चित्त होकर उसने दोनों
 हाथ जोड़े—विनयावन्त होकर हे स्वामिन् ! जैसा आप कहते हैं मैं
 उसी प्रकारसे करूँगा ऐसा कहा—कह करके उनके वचनोंको स्वीकार
 किया 'पडिसुणेत्ता सुरभिणा गंधोदएणं हत्थपाए पक्खालेइ, पक्खा-
 लेत्ता सुद्धाए अट्टपडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, बंधिता' स्वीकार करके
 फिर उसने अपने दोनों हाथोंको सुगंधित जलसे धोकर शुद्ध किया.
 शुद्ध करके फिर उसने अपने मुहको कपड़ेकी आठ पुडवाली शुद्ध
 पट्टी करके बांधा, बांध कर 'जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेणं जत्तेणं
 चउरंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउग्गे अगगकेसे कप्पइ' क्षत्रियकुमार ज-
 मालिके चार अंगुल छोड़कर केशोके अग्र केशोंको इस तरहसे कतरा
 कि जिससे वे दीक्षाके प्रसङ्गके योग्य बन गये, 'तएणं जमालिस्स ख-

पुत्रकित इदथे विनयपूर्वकं भन्ने हाथ जेडीने तेमने आ प्रभाण्णुं कहुं—

“तहत्ताणाए विणएणं वयणं पडिसुणेइ” आपनी आज्ञा माथे थडावुं छुं.

“पडिसुणेत्ता सुरभिणा गंधोदएणं हत्थपाए पक्खालेइ, पक्खालेत्ता सुद्धाए अट्ट
 पडलाए पोत्तीए मुहं बंधइ, बंधिता” तयारभाइ तेण्णुं सुगंधितं जणथी पोताना
 भन्ने हाथने धोया, हाथने साइ करीने तेण्णुं आठ पडवाणी कपडानी शुद्ध
 पट्टी मुण पर बांधी. बांधीने “जमालिस्स खत्तियकुमारस्स परेण जत्तेण चउ-
 रंगुलवज्जे निक्खमणप्पाउग्गे अगगकेसे कप्पइ” तेण्णुं क्षत्रियकुमार जमालीना
 चार अंगुलप्रमाणे केश सित्रायना भेडीना अग्रकेशोने भहुं ज जतनपूर्वकं
 क्षुपीने प्रमज्ज्याने योग्य भनायी दीया. “तएणं जमालिस्स खत्तियकुमारस्स

કુમારસ માયા હંસલક્ષણેણં પટસાદણં અગ્રકેસે પડિચ્છઈ ' તતઃ સ્વલ્લ સા જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતા હંસલક્ષણેન હંસવત્ શુક્લેન હંમચિન્દ્રેન વા પટશાટકેન પટરૂપઃ શાટકઃ પટશાટકઃ શાટકોઽપિ શટનકારકોઽપિ ઉચ્યતે અતઃ સ્તન્નિરાસાર્થં પટગ્રહણય્, અથવા શટકો વસ્ત્રમાત્રમુચ્યતે સ ચ પૃથુલઃ પટોઽપિ ધીયતે ઇતિ પટશાટકઃ, તેન પટામ્બરેણ અગ્રકેશાન્ જમાલેઃ શિરોરુદ્ધાન્ પ્રતી-
ચ્છતિ-ગૃહ્ણતિ, ' પડિચ્છિત્તા સુરભિના ગંધોદણં પક્ષાલેઈ ' પ્રતીપ્ય ગૃહીત્વા સુભિના ગન્ધોદકેન પ્રક્ષાલયતિ, ' પક્ષાલેત્તા અગ્ગોર્હિં વરેર્હિં, ગંધેર્હિં મલ્લેર્હિં, અચ્ચેઈ ' પ્રક્ષાલ્ય અઘ્યૈઃ પ્રધાનૈઃ વરૈઃ શ્રૈઠૈઃ, ગન્ધૈઃ પરિમલૈઃ, માલ્યૈઃ પુષ્પાદિ-
સન્નિભિઃ અર્ચતિ-પૂજયતિ ' અચ્ચિત્તા સુદ્રવસ્થેણં વંધેઈ, વંધિત્તા રચણકરંડગંસિ

તિયકુમારસ માયા હંસલક્ષણેણં પટસાદણં અગ્રકેસે પડિચ્છઈ ' ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઉન કર્તિત અગ્રકેશોંકો ઉસક્તી માતાને હંસકે જૈસે અથવા હંસકે ચિહ્નવાલે પટશાટક-રેશમીતૌલિયાંમેં લે લિયા યહાં પર જો શાટકકે સાથ પટ શબ્દ રખા ગયાહૈ, ઉસસે શટનકારક સહનેવાલે શટકકા વ્યવચ્છેદ કિયા ગયાહૈ. ઇસસે પટરૂપસે જો શાટક વહ પટ શાટક હૈ એસા બોધ હોતા હૈ, પટરૂપ શાટક જિસે આષામેં તૌલિયા કહતે હૈં કહલાતા હૈ. અથવા શાટક નામ વસ્ત્ર માત્રકા હૈ. મોટા જો વસ્ત્ર હોતા હૈ વહ પટશાટક કહા ગયા હૈ. એસા પટશાટક તૌલિયા રૂપ વસ્ત્ર હોતા હૈ. ' પડિચ્છિત્તા સુરભિના ગંધોદણં પક્ષાલેઈ ' તૌ-
લિયામેં રખકર ફિર ઉસને ઉન્હે સુરભિ ગંધોદકસે પ્રક્ષાલિત કિયા ' પક્ષાલેત્તા ' પ્રક્ષાલિત કરકે ઉસને ' અગ્ગોર્હિં ' પ્રધાન ' વરેર્હિં ' શ્રેષ્ઠ ' ગંધેર્હિં ' ગન્ધ દ્રવ્યોંસે ઓર ' મલ્લેર્હિં ' માલાઓંસે ' અચ્ચેઈ '

માયા હંસલક્ષણેણં પટસાદણં અગ્રકેસે પડિચ્છઈ " ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના અગ્રકેશોને તેની માતાએ હંસના જેવા સદેહ રેશમી ટુવાલમાં (પટશાટકમાં) અથવા હંસના ચિહ્નવાળા રેશમી ટુવાલમાં લઈ લીધા અહીં જે શાટકની સાથે પટ શબ્દ રાખવામાં આવ્યો છે, તેના દ્વારા શટનકારક શાટકનો વ્યવ-
ચ્છેદ કરવામાં આવેલ છે. તેથી " પટ રૂપ જે શાટક તેને પટશાટક કહે છે " એવો બોધ થાય છે. તે પટરૂપ શાટકને હિન્દી ભાષામાં તૌલિયા (ટુવાલ) કહે છે. અથવા દરેક વસ્ત્રને શટક કહે છે અને બહુ વસ્ત્રને પટશાટક કહે છે. " પડિચ્છિત્તા સુરભિના ગંધોદણં પક્ષાલેઈ " ટુવાલમાં લઈને તેણે તે વાળને શુદ્ધ સુગન્ધિત જલથી ધોયા. " પક્ષાલેત્તા " ધોઈને તેણે " અગ્ગોર્હિં " પ્રધાન (મુખ્ય) " વરેર્હિં " શ્રેષ્ઠ " ગંધેર્હિં " સુગન્ધિત દ્રવ્યો વડે અને " મલ્લેર્હિં " માલાઓ વડે " અચ્ચેઈ " તેની પૂજા કરી. " અચ્ચિત્તા " પૂજા

पक्खिवइ ' अर्चयित्वा-शुद्धवस्त्रेण पवित्रपटेन वध्नाति, वद्ध्वा रत्नकर-
ण्डके-रत्ननिर्मित मञ्जूषायाम् प्रक्षिपति स्थापयति, ' पक्खित्ता ' प्रक्षिप्य ' हार-
वारिधारासिन्दुवार छिन्नमुक्तावलिपगासाइ' सुयवियोगदूसहाइ' अस्सइं विणि-
म्भुयमाणी ' विणिम्भुयमाणी ' एवं वयासी ' -हारवारिधारासिन्दुवारछिन्नमु-
क्तावलिपकाशानि, तत्र हारः-मुक्ताहारः, वारिधारा-जलधारा, सिन्दुवारो-वृक्ष-
विशेषः, श्वेतनिर्गुण्डी कुसुमम्, छिन्नमुक्तावलिः-विकीर्णमुक्तावलिः, तत्पकाशानि-
तत्सदृशानि शुक्लानि-इत्यर्थः सुतवियोगदुःसहानि-पुत्रविरहासह्यानि अश्रूणि-
नयनजलानि विनिर्मुञ्चन्ती विनिर्मुञ्चन्ती अतिशयेन निस्सारयन्ती एवं वक्ष्यमाण
प्रकारेण अवादीत्- ' एस णं अम्हं जमालिस्स खत्तिक्कुमारस्स बहूसु तिहीसुय
पव्वणीसु य उस्सवेसु य जन्नेसु य छणेसु य अपच्छिमे दरिसणे भविस्सइत्ति
कहु उस्सीसगमूले ठवेइ ' एस खलु केशः अस्माकं जमालेः- क्षत्रियकुमारस्य बहुपु

उनकी अर्चा की ' अर्चयिता ' अर्चा करके ' शुद्धवस्त्रेण वधेइ, बंधित्ता
रयण करण्डगंसि पक्खिवइ ' उसने उन्हे एक शुद्ध कपड़ेमें बांधा-
बांधकर उसने उस कपड़ेकी गांठको रत्ननिर्मित एक मञ्जूषामें रख
दिया ' पक्खित्ता ' रख करके ' हारवारिधारासिन्दुवारछिन्नमुक्ता-
वलिपगासाइ सुयवियोगदूसहाइ अस्सइं विणिम्भुयमाणी ' २ ' एवं
वयासी ' हार-मुक्ताहार, वारिधारा-जलधारा, सिन्दुवार-श्वेत निर्गुण्डी
पुष्प और बिखरी हुई मुक्तावलि इनके जैसे सफेद, ऐसे पुत्रके अस्तित्व
विरहजन्य आंसुओंको बारंबार बहाती हुई उसने ऐसा कहा- ' एस णं
अम्हं जमालिस्स खत्तिक्कुमारस्स बहूसु तिहीसुय, पव्वणीसु य, उस्स-
वेसु य छणेसु य, अपच्छिमे दरिसणे भविस्सइत्ति कहु उस्सीसगमूले
ठवेइ ' ये केश हमारे लिये क्षत्रियकुमार जमालिके मदन त्रयोदशी

करीने " शुद्धवस्त्रेण " बंधेइ ' बंधिता, रयण करण्डगंसि ' पक्खिवइ " तेले ते
वाणने ओइ स्वच्छ पत्रमां मध्या, कपडांमां आंधीने - तेले ते वाणने ओइ
रत्ननिर्मित मञ्जूषामां (पेटीमां) भूझी दीधां " पक्खित्ता " वाणने चेटीमां
भूझीने " हारवारिधारासिन्दुवारछिन्नमुक्तावलिपगासाइ " सुयवियोगदूसहाइ
अस्सइं विणिम्भुयमाणी २ एवं वयासी " ' हार ' (मोतीने हार), वारिधारा
(जलधारा), सिन्दुवार (श्वेत निर्गुण्डीपुष्प) ' अने विणराथेली मुक्तावलि
जेवां सहेइ असह्य पुत्रवियोगजन्य आंसु सारती जेवी जमादीनी माताजे
आ प्रभावे छेहुं- " एस णं अम्हं जमालिस्स खत्तिक्कुमारस्स बहूसु तिहीसु य,
पव्वणीसु य, उस्सवेसु य, जन्नेसु य, छणेसु य, अपच्छिमे दरिसणे भविस्सइत्ति
कहु उस्सीसगमूले ठवेइ " क्षत्रियकुमार ' जमादीना ' आ ' केश ' अम्हारे माटे

तिथिषु च मदनत्रयोदश्यादि तिथिषु, पर्वणिषु च कार्तिक्यादि पूर्णिमासु, उत्स-
वेषु च-प्रियसङ्गमादि महोत्सवेषु, यज्ञेषु च नागादि पूजासु क्षणेषु च इन्द्रोत्स-
वादि लक्षणेषु अपश्चिमम् न पश्चिमं यस्मात् तद्व्यपश्चिमम्-अन्तिमं दर्शनं भविष्य-
तीति कृत्वा तां केशमञ्जूषाम् उच्छीर्षकमूले-शिरोपधानसमीपे स्थापयति॥सू०९॥

मूलम्—“ तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
अम्नापियरो दोच्चंपि उ नरावक्रमणं सीहासणं रयवेति, रया-
वेत्ता दोच्चंपि जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयापीयएहिं
कलमेहिं णहावेति, णहावित्ता पद्मसुकुमालाए सुरभियाए गंध-
कासाइयाए गायाइं लूहेनि, लूहेत्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं
गायाइं अणुलिंपति अणुलिपित्ता नासानिस्सासवायवोज्झं चक्खु-
हरं वन्नफरिसजुत्तं हयलालापेलवातिरेणं धवलं कणगखचि-
यंतकम्मं महरिहं हंसलक्खणपडसाडगं परिहिति, परिहित्ता,
हारं पिण्छेति, हारं पिण्छेत्ता, अद्धहारं पिण्छेति, अद्धहारं पिण-
छेत्ता, एवं जहा सूरियाभस्स अलंकारो तहेव जावचितं रयण-
संकडुकडं मउडं पिण्छेति, किं बहुणा ? गंधिमवेढिसंपूरिम
संधातिमेणं चउविहेणं मल्लेणं कप्परुक्खगं पिव अलंकिय विभू-
सियं करेति । तए णं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया

आदि अनेक तिथियोंमें, कार्तिकी आदि पूर्णिमा रूप पर्वोंमें, प्रिय सङ्गम
आदि रूप महोत्सवोंमें, नागादिकी पूजारूप यज्ञोंमें, एवं इन्द्रोत्सवादि
रूप क्षणोंमें अन्तिम दर्शनरूप होंगे, ऐसा कहकर उस मञ्जूषाको उसने
अपने सिरहानेके पास रख लिया ॥९॥

मदनत्रयोदशी आदि अनेक तिथिओमां कार्तिकी पूर्णिमा आदि पर्वोमां, प्रिय-
सङ्गम आदि रूप महोत्सवोमां, नाग आदिनी पूजा रूप यज्ञोमां अने इन्द्रो-
त्सव आदि रूप क्षणोमां अन्तिम दर्शन रूप यशे. ” आ प्रभावे ठहीने तेथे
ते केशमञ्जूषाने पोतांना आशीकानी नीथें भूझी दीधी. ॥ सू. ६ ॥

कोडुंवियपुरिसे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी-खिप्पामेव-
 भोदेवाणुप्पिया ! अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लोलद्वियसालभंजि-
 यागं जहारायप्पसेणाइजे विमाणवन्नओ जाव मणिरयण
 घंटियाजालवरिक्खित्तं पुरिससहस्सवाहणीयं सीयं उवट्टवेह
 उवट्टवेत्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह । तए णं ते कोडुं-
 विय पुरिसा जाव पच्चप्पिणांति । तएणं से जमालीखत्तियकु-
 मारे केसालंकारेणं वत्थालंकारेणं, मल्लालंकारेणं, आभरणालं-
 कारेणं, चउद्विहेणं अलंकारेणं अलंकारिए समाणे पडिपुन्नालं-
 कारे सीहासणाओ अब्भुट्टेइ, अब्भुट्टेत्ता, सीयं अणुप्पदाहिणी
 करेमाणे सीयं दुरूहइ, सीयं दुरूहेत्ता, सीहासणवरंसि पुरत्था-
 भिमुहे सन्निसण्णे तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 मायाणहाया कयवलि जाव सरीरा हंसलक्खणं पडसाडगंगहाय-
 सीयं अणुप्पदाहिणी करेमाणी सीयं दुरूहइ, सीयं दुरूहिन्ता,
 जमालिस्स खत्तियकुमारस्स दाहिणे पासे भदासणवरंसि संनि-
 सन्ना । तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स अम्मधाई-
 णहाया जाव सरीरा रयहरणं च पडिग्गहंच गहाय सीयं अणु-
 प्पदाहिणी करेमाणी सीयं दुरूहइ, सीयं दुरूहिन्ता जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स वामे पासे भदासणवरंसि संनिसन्ना । तएणं
 तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिट्ठओ एगावरतरुणी सिंगा-
 रागारचारुवेसा संगयगयजाव रूवजोव्वणविलासकलिया सुंदर
 थण० हिमरययकुमुदकुंदिंदुप्पगाससकोरेंटमल्लदामं धवलं आयवत्तं

गहाय सलीलं उवरि धारेमाणी धारेमाणी चिद्वड् । तए णं तस्स
जमालिस्स उभओ पासिं दुवे वरतरुणीओ सिंगारागार चारु-
जाव कलियाओ नाणामणिकणगरयणविमलमहरिहतवणि-
ज्जुज्जलविचित्तदंडाओ चिल्लियाओ संखंककुंदेदुदगरय-
अमयमहियफेणपुंजसंनिकासाओ धवलाओ चामराओ
गहाय सलीलं वीयमाणीओ चिट्ठंति । तए णं तस्स जमालिस्स
खत्तियकुमारस्स उत्तरपुरत्थिमेणं एगा वरतरुणी सिंगारागार
जाव कलिया सेतरययामय विमलसलिलपुण्णं मत्तगयमहा-
मुहाकितिसमाणं भिंगारं गहाय चिद्वड् । तए णं तस्स जमालि-
स्स खत्तियकुमारस्स दाहिणपुरत्थिमेणं एगा वरतरुणी सिंगा-
रागार जाव कलिया चित्तकणग दंडं तालवेटं गहाय चिद्वड् ।
तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स उत्तरपुरत्थिमेणं एगा
वरतरुणी सिंगारानगर जाव कलिया सेतरययामय विमलस-
लिलपुण्णं मत्तगयमहामुहाकितिसमाणं भिंगारं गहाय चिद्वड् ।
तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स दाहिणपुरत्थिमेणं
एगा वरतरुणी सिंगारागार जाव कलिया चित्तकणगदंडं ताल-
वेटं गहाय चिद्वड् । तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
पिया कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी खिप्पा-
मेव भो देवाणुप्पिया । सरिस्सयं सरित्थं सरिव्वयं सरिसला-
वण्णरूवजोव्वणणुणोववेयं एगाभरणं वत्तणगहिय निज्जोयं
कोडुंबिय वरतरुणसहस्सं सदावेह । तए णं ते कोडुंबियपुरिसा

जाव पडिसुणेत्ता, खिप्पामेव सरिसयं सरित्तयं जाव सद्दावेति ।
 तए णं ते कोडुंबियपुरिस्सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउ-
 णा कोडुंबियपुरिसेहिं सद्दाविया समाणा हट्ठतुट्ठं णहाया
 कयबलि कम्मा, कयकोउयमंगलपायच्छित्ता एगाभरण वसण-
 गहिय निज्जोया जेणेव जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तेणेव
 उवागच्छंति, उवागच्छित्ता करयलजाव बद्धावेत्ता एवं वयासी-
 संदिसंतु णं देवाणुप्पिया ! जं अम्हेहिं करणिज्जं । तएणं से
 जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया तं कोडुंबियवरतरुणसहस्संपि
 एवं वयासी-तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! णहाया कयबलिकम्मा-
 जाव गहियनिज्जोगा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयं परि-
 वह । तए णं ते कोडुंबियपुरिस्सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
 जाव पडिसुणेत्ता णहाया जाव गहियनिज्जोगा जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स सीयं परिवहंति । तएणं तस्स जमालिस्स
 खत्तियकुमारस्स पुरिससहस्सवाहिणां सीयं दुरूढस्स समाणस्स
 तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुवीए संपट्टिया-
 तं सोत्थियसिरिवच्छ जाव दप्पणा, तयाणंतरं च णं पुत्र
 कलसभिगारं जहा उववाइए जाव गगणतलमणुलिहंती, पुरओ
 अहाणुपुवीए संपट्टिया । एवं जहा उववाइए तहेव भाणियवं
 जाव आलोयं वा करेमाणा जयजयसइं च पउंजमाणा पुरओ
 अहाणुपुवीए संपट्टिया तयाणंतरं च णं अट्ठसयं गयाणं अट्ठसयं
 तुरयाणं अट्ठसयं रहाणं, तयाणंतरं च णं असिसत्तिकुंततोमर-

सूल लगुडभिडिमालधणुषाणिसज्जं बहुयं पायत्ताणीयं पुरओ-
संपट्टियं । तयाणंतं च णं बहवे उग्गा, भोगा, जहा उववाइए
जाव महापुरिसवग्गुरपरिक्खित्ता जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
पुरओ य मग्गओ य पासओ य अहाणुपुव्वीए संपट्टिया
तयाणंतं च णं बहवे राईसरतलवरजाव सत्थवाहप्पभिइओ
पुरओ संपट्टिया ! तएणं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया
णहाए कयवलिकस्से जाव विभूसिए हत्थिखंधवरणए सको-
रेंसल्लदाप्पेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं सेयवरचामराहिं उध्धुव-
माणे उध्धुवमाणे हयगयरहपवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए
सेणाए सद्धिं संपरिवुडे सहया भडचडगरजावपरिक्खित्ते जमालि-
स्स खत्तियकुमारस्स पिट्ठओ अणुगच्छइ । तए णं तस्स
जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पुरओ महं आसा आसवरा उभ-
ओ पासिं णागा णागवरा पिट्ठओ रहा रहसंगेल्ली तए णं से
जमालिखत्तियकुमारे अब्भुग्गयभिंगारे परिग्गहियतालिघंटे
उसवियसेयछत्ते पवीइय चामरवालवीयणिए सविट्ठीए जाव
णादितरवेणं । खत्तियकुंडग्गामस्स नयरस्स मज्झं मज्झेणं
जेणेव साहणकुंडग्गामे नयेरे जेणेव बहुसालए चेइए, जेणेव
समणे भगवं महावीरे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० १० ॥

छाया—ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य अम्बापितरौ द्वितीयमपि
उत्तरायक्रमणं सिंहासनम् रचयत, रचयित्वा द्वितीयमपि जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
सितपीतैः कलशैः स्नपयतः, स्नपयित्वा पक्ष्मवता मुकुमारेण सुरभिकया गन्ध-
कापायिकया गात्राणि रूक्षयतः रूक्षयित्वा सरसेन गोशीर्षचन्दनेन गात्राणि

अनुलिख्यतः अनुलिप्य नासानिःश्वासवातवाह्यम् चक्षुर्हरम् वर्णस्पर्शयुक्तम्, हय
लालापेलवातिरेकम् धवलं कनकखचितान्तकर्ममहार्हम् हंसलक्षणपटशाटकं परि-
धापयतः परिधाप्य हारं पिनह्यतः, हारं पिनह्य अर्धहारं पिनह्यतः, अर्धहारं पिनह्य
एवं यथा सूर्याभस्य अलङ्कारस्तथैव यावत् चित्ररत्नसंकटोत्कटं मुकुटं पिन-
ह्यतः किं बहुना ? ग्रन्थिमवेष्टिमपूरिमसंघातिमेन चतुर्विधेन माल्येन कल्प-
वृक्षकमिव अलङ्कृतविभूषितं कुरुतः । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य
पिता कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो
देवानुप्रियाः । अनेकस्तम्भगतसन्निविष्टाम् लीलास्थितशालभञ्जिकां यथा राज-
प्रश्रीये विमानं वर्णकः यावत् मणिरत्नघण्टिकाजालपरिक्षिप्तं पुरुषसहस्र-
बाह्याम् शिविकाम् उपस्थापयत, उपास्थाप्य मम एतामाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयत । ततःखलु
ते कौटुम्बिकपुरुषाः यावत् प्रत्यर्पयन्ति । ततःखलु स जमालेः क्षत्रियकुमारः
केशालङ्कारेण वस्त्रालङ्कारेण माल्यालङ्कारेण आभरणालङ्कारेण चतुर्विधेन अल-
ङ्कारेण अलङ्कारितः सन् प्रतिपूर्णाङ्कारः सिंहासनात् अभ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थाय
शिविकाम् अनुप्रदक्षिणीकुर्वन् शिविकामारोहति । शिविकामारुह्य सिंहासनवरे
पौरस्त्याभिमुखः सन्निषण्णः । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य माता स्नाता
कृतबलि यावत् शरीरा हंसलक्षणं पटशाटकं गृहीत्वा शिविकाम् अनुप्रदक्षिणी-
कुर्वती शिविकामारोहति, शिविकामारुह्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पृष्ठतः
एका वरतरुणी शृङ्गारागारचारुवेषा संगतगति यावत् रूपयौवनविलासकलिता
सुन्दरस्तनः । हिमरजतकुमुदकुन्देन्दुमकाशं सकोरण्टमाल्यदामधवलम् आत-
पत्रं गृहीत्वा सलीलम् उपरि धारयन्ती धारयन्ती तिष्ठति । ततःखलु तस्य जमालेः
उभयतः पार्श्वे द्वे वरतरुण्यौ शृङ्गारागारचारु यावत् कलिते नानामणिकनकरत्न-
विमलमहार्हतपनीयोऽञ्जलिचित्रदण्डे दीप्यमाने शङ्खाङ्गकुन्ददकरजोऽमृत-
मथितफेनपुञ्जसंनिकाशे धवले चामरे गृहीत्वा सलीलं वीक्षमाणे वीक्षमाणे
तिष्ठति । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य उत्तरपौरस्त्ये एका वरतरुणी
शृङ्गारागार यावत् कलिता श्वेतरजतमयं विमलसलिलपूर्णं मत्तगजमुखाकृति-
समानं शृङ्गारं गृहीत्वा तिष्ठति । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य दक्षिण-
पौरस्त्ये एका वरतरुणी शृङ्गारागार यावत् कलिता चित्रकनकदण्डं तालवृन्तं
गृहीत्वा तिष्ठति । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिक-
पुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवम् अवादीत्-क्षिप्रमेव भो देवानुप्रियाः ! सदृशं
सदृशत्वं सदृशवयः सदृशलावण्यरूपयौवनगुणोपेतम् एकाभरणवसनगृहीत-
निर्योगम् कौटुम्बिकवरतरुणसहस्रं शब्दयत । ततः खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः

यावत् प्रतिश्रुत्य क्षिप्रमेव सदृशं सदृशा त्वचं यावत् शब्दयन्ति । ततःखलु ते कौटु-
म्बिकपुरुषाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दायिताः
सन्तः दृष्टुष्टाः स्नाताः कृतवलिकर्माणः कृतकौतुकमङ्गलप्रायश्चित्ताः एकाभरण
वसनगृहीतनिर्योगा यत्रैव जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता तत्रैव उपागच्छन्ति ।
उपागत्य करतल यावत् वर्द्धयित्वा एवम् अवादिषुः—संदिशन्तु खलु देवानुप्रियाः ।
यत् अस्माभिः करणीयम् । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता तत्
कौटुम्बिकवरतरुणसहस्रमपि एवम् अवादीत्—यूयं खलु देवानुप्रियाः । स्नाताः
कृतवलिकर्माणः यावत् गृहीतनिर्योगाः जमालेः क्षत्रिय कुमारस्य शिविकां परि-
वहत । ततःखलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य यावत् प्रति-
श्रुत्य स्नाताः यावत् गृहीतनिर्योगाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य शिविकां परि-
वहन्ति । ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरुषसहस्रवह्निनीं शिविकाम्
आरूढस्य सतस्तत्प्रथमतया इमानि अष्टाष्टमङ्गलकानि पुरतो यथानुपूर्व्यां
संप्रस्थितानि, तद्यथा—स्वस्तिकम् १, श्रीवत्सः २, यावत् दर्पणम् ८ । तदनन्तरं च
खलु पूर्णकलशभृङ्गारम् यथा औपपातिके यावत् गगनतलमनुलिखन्ती पुरतो
यथानुपूर्व्यां संप्रस्थिता, एवं यथा औपपातिके यथैव भणितव्यम्, यावत् आलोकं
वा कुर्वन्तो जयजयशब्दं च प्रयुज्जानाः पुरतो यथानुपूर्व्यां संप्रस्थिताः तदन-
न्तरं च खलु अष्टशतं गजानाम्, अष्टशतं तुरगाणाम्, अष्टशतं रथानाम्, तद-
न्तरं च खलु असि, शक्ति, कुन्त, तोमरशूलकुटभिन्दिपालधनुःपाणिसज्जं बहुकं
पदात्यनीकं पुरतः संप्रस्थितम्, तदनन्तरं च खलु बहवः उग्राः भोगाः यथा औप-
पातिके यावत् महापुरुषवागुरापत्तिक्षिप्ताः जमालेः क्षत्रियस्य पुरतश्च मार्गतश्च
पार्श्वतश्च यथानुपूर्व्यां संप्रस्थिताः । तदनन्तरं च खलु बहवो राजेश्वरतलवर-
यावत् सार्थवाहप्रभृतयः पुरतः संप्रस्थिताः ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमा-
रस्य पिता स्नातः कृतवलिकर्मा यावत् विभूषितो हस्तिस्कन्धवरगतः सकोरण्ट-
माल्यदाम्ना छत्रेण त्रियमाणेन श्वेतवरचामराभ्याम् उद्धूयमानः उद्धूयमानो
हयगजरथप्रवरयोधकलितया चतुर्ङ्गिण्या सेनया सार्द्धम् संप्रस्थितः सहता भट-
चटकर यावत् परिक्षिप्तो जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पृष्ठतः पृष्ठतोऽनुगच्छति ।
ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरतो महान्तः अश्वाः अश्ववराः उभयोः
पार्श्वे नागाः नागवराः पृष्ठतो रथाः रथसंमेली । ततःखलु स जमालिः क्षत्रिय-
कुमारः अभ्युद्गतभृङ्गारः परिगृहीततालवृन्तः उच्छ्रिततालवृन्तः उच्छ्रितश्वेतच्छत्रः
प्रवीजितश्वेतचामर वालव्यजनिकः सर्वद्वर्था यावत् नादितरवेण । क्षत्रिय
कुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं, यत्रैव बहु-
शालकं चैत्यम्, यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव प्राधारयद् गमनाय ॥सू०१०॥

ટીકા—“ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રયાવેતિ ’ તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય અમ્વાપિતરૌ દ્વિતીયમપિ વારમ્ ઉત્તરાપક્રમણમ્ ઉત્તરસ્યાં દિશિ અવક્રમણમ્ અવતરણં યસ્માત્ તદ્ ઉત્તરાવક્રમણમ્ ઉત્તરાભિમુખમિત્યર્થઃ, પ્રથમેતુ પૂર્વાભિમુખમાસી-દિતિ ભાવઃ । સિંહાસનં રચયતઃ—સ્થાપયતઃ ‘ રયાવેત્તા દોચ્ચંપિ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયાપીયણ્હિં કલસેહિં ણ્હાવેતિ ’ રચયિત્વા—સ્થાપયિત્વા દ્વિતીયમપિવારં જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય સમ્બન્ધસામાન્યે પપ્પઠી, જમાલિં ક્ષત્રિયકુમારમિત્યર્થઃ, શ્વેતપીતૈઃ—શ્વૈતૈઃ રુપ્યમયૈઃ—રજતનિર્મિતૈઃ, પીતૈઃ—સુવર્ણમયૈશ્ચ કલશૈઃ સ્નપયતઃ, ‘ ણ્હાવિત્તા પમ્હસુકુમાલાણ સુરભિયાણ ગંધકાસાઙ્યાણ ગાયાઙ્ લ્હૈંતિ ’

‘ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—‘ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રયાવેતિ ’ इसके बाद क्षत्रियकुमार जमालिके आतापिताने द्वितीयवार भी उत्तर दिशाकी तरफ जिसका सुख है ऐसा सिंहासन रखवाया. पहिले सिंहासनका सुख पूर्व दिशाकी तरफ था “ उत्तर दिशामें है अवतरण जिससे ” वह उत्तरापक्रमण है ऐसी इसकी व्युत्पत्ति है । ‘ रयावेत्ता दोच्चंपि जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स सीयापीयण्हिं कलसेहिं ’ तथा च उत्तर दिशाकी ओर सुखवाले सिंहासनको स्थापित कराके और उस पर जमालि क्षत्रियकुमारको बैठा करके उसे दुवारा श्वेत=चांदीके और पीत-सुवर्णके कलशोंसे स्नान कराया, ‘ ण्हावित्ता पम्हसुकुमालाए सुरभियाए गंधकासाइयाए गायाइं ल्हेंति ’

“ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ ” इत्यादि--

ટીકાર્થ—“ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ ઉત્તરાવક્રમણં સીહાસણં રયાવેતિ ” ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના આતા-પિતાએ બીજી વાર પણ ઉત્તર દિશા તરફ જેનું મુખ હતું, એવું સિંહાસન ગોઠવાવ્યું. પહેલાં સિંહાસનનું મુખ પૂર્વ દિશા તરફ હતું. જેમાંથી ઉત્તર દિશા તરફ અવતરણ (ઉતરવાની ક્રિયા) કરી શકાય છે, એવા સિંહાસનને ઉત્તરાપક્રમણ સિંહાસન કહે છે

“ રયાવેત્તા દોચ્ચંપિ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયાપીયણ્હિં કલસેહિં ” ઉત્તર દિશાની તરફ મુખવાળા સિંહાસનને ગોઠવાવીને અને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને તે સિંહાસન પર બેસાડીને તેમણે તેને બીજી વાર શ્વેત (ચાંદીના) અને પીત (સુવર્ણના) કળશોમાં ભરેલા વિમળ જળથી સ્નાન કરાવ્યું. “ ણ્હાવિત્તા પમ્હસુકુમાલાણ સુરભિયાણ ગંધકાસાઙ્યાણ ગાયાઙ્ લ્હૈંતિ ” સ્નાન

स्नपयित्वा पक्ष्मसुकुमारया पक्ष्मवत्त्वेन सुकुमारा पक्ष्मसुकुमारा यद्वा पक्ष्म-
वत् पद्मकेसरवत् सुकुमारा अत्यन्तकोमला, तथा सुरभिक्रिया सुगन्धयुक्तया
गन्धकापायिकया-सुगन्धयुक्तकषायरागरञ्जितया शाटिकया वस्त्रविशेषेण गात्राणि
मुखहस्तपदाद्यवयवरूपाणि रूक्षयतः प्रोञ्छतः ' लूहेत्ता ' रूक्षयित्वा प्रोञ्छय
' सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिपति ' सरसेन-आर्द्रेण गोशीर्षचन्द-
नेन गोशीर्षाभिधोत्तमचन्दनेन गात्राणि ' अनुलिम्पतः ' नासानिस्सासवाय-
वोञ्छं चक्खुहरं वन्नफरिसजुत्तं हयलालापेलवातिरेणं धवलं कणगलचियंत
कम्मं महरिहं हंसलक्खणपडसाडगं परिहन्ति, परिहत्ता हारं पिणद्धेति हारं पिण-

गायाइं लूहेति ' स्नान कराकर पक्ष्मखण्डवाली होनेसे सुकुमार अथवा
पक्ष्म-पद्मकेसरकी तरह सुकुमार-अत्यन्त कोमल, तथा सुगन्धयुक्त
और सुगन्धयुक्त कषाय रंगसे रंगी हुई शाटिकासे-वस्त्रविशेषसे-
उन्होंने उसके मुख हस्त पाद आदि अवयवरूप गात्रका प्रमार्जन किया
उन्हे पोंछा ' लूहेत्ता ' पोंछकर ' सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणु-
लिपति ' सरस-आर्द्र-गोलोगोशीर्ष चन्दनसे उन्होंने उसके शरीर पर
लेप किया-' नासा-निस्सासवाय० पिणद्धेति ' लेप करके फिर उन्होंने
उसे हंसके जैसा शुभ पट्ट वस्त्र पहिराया, यह वस्त्र इतना हलका था
कि नाककी वायुसे भी उड़ जाता-वक्षुओंको इससे आनन्द
मिलता प्रधान वर्ण और स्पर्शसे यह युक्त था, अश्वके मुखके फेनके
समान यह अतिशय कोमल था, इसके दोनों अंचल-छोड-छेडा सुवर्णसे
जड़ित थे, सामूली कीमतका यह नहीं था, किन्तु बहु मूल्यका था ।

कशवीने भूमवाणी मुदायम अथवा पद्मकेसरना समान अतिशय कोमल, तथा
सुगन्धयुक्त अने सुगन्धयुक्त कषाय रंगी रंगेरी शाटिका (वस्त्र विशेष
टुवाल) वडे तेमणे तेना डाय, पण, भुष आदि अंगोने लूछ्यां. ' लूहेत्ता '
आ रीते अंगोने लूछीने " सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिपति "
आर्द्र गोशीर्षचन्दनने तेना शरीर पर लेप कियो. " नासा निस्सासवाय-
पिणद्धेति " तयार लाह तेमणे तेने डंसना जेवु शुभ वस्त्र पहिरावुं ते
वस्त्र ओटलु भुं डलकुं अने भारीक डतुं के नाकमांथी उच्छ्वास रेपे नीक
गता वायुथी पणु उडी नय ओवुं डतुं. तेना वणु ओटवो सुहर डतो के
तेना उपरथी दष्टि उठाववानु पणु मन थतुं नही. तेना स्पर्श पणु धणु
मुदायम डतो, अश्वना भुषमाथी नीकगतां श्रेणु जेवुं ते अतिशय कोमल
डतुं तेना भन्ने छेडे सुवर्णना तार लरेलां डतां, ते भाभूरी कीमतनुं न डतुं

દ્વેષ્તા અદ્વહાર પિણદ્વેંતિ, અદ્વહારં પિણદ્વેષ્તા, एवं जहा स्वरियाभरस अलंकारो तद्देव जाव चित्तं रयणसंकडुकंड मउडं पिणद्वे'ति' नासानिःश्वासवात बाह्यम् नासिकानिश्वासवायूत्पाटनीयम् अति लघुत्वात् चक्षुर्हरं-नयनानन्द-जनकम्, वर्णस्पर्शयुक्तम् प्रधानवर्णस्पर्शयुक्तम्, हयलालापेलवातिरेकम्-हयलाला-वत् अश्वसुखफेनवत् पेलवं कोमलम् अतिरेकेण अतिशयेन यत्तत्तथा, धवलं शुभ्रम्, कनकालचितान्तकर्म-रुनकेन सुवर्णेन खचितं जटितम् अन्तयोः अश्वलयोः कर्म-वान लक्षणं यस्य तत्तथा, महार्हं-बहुमूल्यकम्, हंसलक्षणपटशाटकम् हंसवत् धवलं पट्ट-वस्त्रम् परिधापयतः परिधाप्य हारम्, अष्टादशसरिकायुक्तम् हारं पिनह्यतः परि-धापयतः, अर्द्धहारं पिनह्य, अर्द्धहारं नवसरिकयुक्तं हारं पिनह्यतः परिधापयतः, अर्द्धहारं पिनह्य एवं रीत्या यथा सूर्याभस्य अलङ्कारो वर्णितस्तथैव अत्रापि वक्तव्यः यावत्, तथाच तत्र-एकावलीं पिनह्यतः, एवं मुक्तावलीम्, कनकावलीम्, रत्नावलीम्, अङ्गदानि, केयूराणि, कनकानि, त्रुटिकानि, कटिसूत्रकम्, दशमुद्रिकान-न्तकम्, वक्षःसूत्रकम्, मुखीम्, कण्ठमुखीम् कुण्डले चूडामणिं प्रालम्बम् इति । तत्र-एकावली-विचित्रमणिकमयी, मुक्तावली-केवलमुक्ताफलमयी, कनकावली-

વસ્ત્રકો પહિરાનેકે વાદ ઉન્હોને ઉસે અઠારહ લરકા હાર પહિરાયા, અર્ધહાર નૌ લરકા હાર પહિરાયા, इस तरहसे जैसे सूर्याभदेवके अलं-कारका वर्णन किया गया है, उसी तरहके अलंकारका वर्णन यहां पर भी जानना चाहिये । तथा च-अर्द्धहार पहिरानेके बाद फिर उन्होंने उसे एकावली पहिराई, मुक्तावली, कनकावली, रत्नावली, अंगद, केयूर, कनक, त्रुटिक, कटिसूत्र, दशमुद्रिका, अनंतक, वक्षःसूत्रक, मुखी, कण्ठमुखी, कुण्डल, चूडामणि और प्रालम्ब पहिराया. नाना प्रकारके मणियोंका बना होता है, वह एकावली है, केवल मोतियोंकी जो बनी

પણુ ઘણુ જ મૂલ્યવાન હવું વસ્ત્ર પહેરાવીને તેમણે તેને અઠાર સરો હાર પહેરાવ્યો અને નવસરો અર્ધહાર પહેરાવ્યો.

જમાલીતા અલંકારોનું વર્ણન સૂર્યાભદેવના અલંકારોના વર્ણન જેવું જ સમજવું. જેમકે અર્ધહાર પહેરાવ્યા પછી તેમણે તેને એકસરો હાર પહે-રાવ્યો, મુક્તાવલિ, કનકાવલિ, રત્નાવલિ, અંગદ, કેયૂર, કનક, ત્રુટિક, કટિસૂત્ર, દશમુદ્રિકા, અનંતક, વક્ષઃસૂત્રક, મુખી, કંઠમુખી, કુંડલ, ચૂડામણિ અને પ્રાલમ્બ પહેરાવ્યાં. વિવિધ પ્રકારના મણિઓના હારને એકાવલિ કહે છે મોતીઓમાંથી જ બનાવેલી માળાને મુક્તાવલિ કહે છે. સુવર્ણ અને મણિ

સૌવર્ણમણિકમયી રત્નાવલી-રત્નમયી, અન્નદકેયૂરે વાહાભરણે અન્નદકેયૂરયોઃ
 એકાર્થકત્વેઽપિ આકારવિશેષસ્ય ભેદાત્ ભેદોઽવગન્તવ્યઃ । કટકં-કલાચિકા
 ભરણમ્, ત્રુટિકમ્-વાહુરક્ષિકા, કટિભૂષણં, 'કણદોરા' ઇતિ પ્રસિદ્ધમ્, દશ-
 મુદ્રિકાનન્તકમ્-હસ્તાઙ્ગુલી મુદ્રિકાદશકમ્, વક્ષઃસૂત્રમ્-હૃદયધારણીય સુવર્ણ
 સંકલકમ્, મુરવી-મુરજાકારમાભરણમ્, કણ્ઠમુખી-તદેવકણ્ઠાસન્નધારણીયમા
 ભરણમ્, પ્રાલમ્બ-શુમ્બનકમ્, કુંડલે-કર્ણાભરણે ચૂડામણિઃ-લલાટાભરણ-

હોતી હૈ વહ મુક્તાવલી હૈ. સુવર્ણકે મણિયોંસે જો બના હોતા હૈ વહ
 કનકાવલી હૈ, કર્કેતન આદિ રત્નોંસે જો બના હોતા હૈ વહ રત્નાવલી
 હૈ. અંગદ ઔર કેયૂર યે વાહુકે આભૂષણ હૈં । અંગદ ઔર કેયૂર યદ્યપિ
 એકહી આભરણ હૈં, પરન્તુ इनके आकारमें फर्क होता है इसलिये इनमें
 આકારકો લેકર ભેદ હોતા હૈ । કલાર્કા જો આભરણ હોના હૈ, ઉસકા
 નામ કટક હૈ. વાહુરક્ષિકાકા નામ ત્રુટિક હૈ, કણદોરા જિસે ભાષામેં
 કહા જાતા હૈ, ઉસકા નામ કટિસૂત્ર હૈ. દોનોં હાથોંકી અઙ્ગુલિયોંકી
 જો દશ અંગૂઠિયાં હોતી હૈં વહ મુદ્રિકા દશક હૈં । વાજૂમેં જો ઢોરા
 પહિરા જાતા હૈ, વહ અનન્તક હૈ, ગલેમેં લટકતી હુઈ જો સોનેકી સાંકલ
 પહિરી જાતીહૈ વહ વક્ષઃસૂત્ર કહલાતાહૈ । મુરજકે મૃદંગ આકાર જૈસા જો
 આભરણ હોતા હૈ ઉસકા નામ મુરવીહૈ । યહ કણ્ઠમેં ધારણ કી જાની
 હૈ, ઇસલિયે કણ્ઠમુખી કહી જાતી હૈ । શુમ્બકેકા નામ પ્રાલમ્બ હૈ કાનોંકે
 ગોલ ૨ વડે આભરણકા નામ કુંડલ હૈ । લલાટકે આભરણ વિશેષકા

નિર્મિત માળાને કનકાવલિ કહે છે કર્કેતન આદિ રત્નોની માળાને રત્નાવલિ
 કહે છે. અંગદ અને કેયૂર, એ બન્ને ભુજનાં આભૂષણો છે. જો કે અંગદ
 અને કેયૂર એક જ આભરણ છે, છતાં તેમના આકારમાં તદ્વાવત હોવાથી
 આકારની અપેક્ષાએ તે બન્નેમાં ભેદ બતાવવામાં આવેલ છે. કાંડા પર પહે-
 રવા માટે જે આભૂષણ વપરાય છે તેનું નામ કટક છે. 'વાહુરક્ષિકાને ત્રુટિક
 કહે છે. કદોરાને માટે અહીં 'કટિસૂત્ર' પદનો પ્રયોગ કર્યો છે, બન્ને
 હાથની દસે આંગળીઓમાં પહેરવાની વીંટીઓને દશમુદ્રિકા કહે છે. બાજુમાં
 જે દોરા પહેરવામાં આવે છે તેને અનન્તક કહે છે. ગળામાંથી વક્ષઃસ્થળ
 સુધી લટકતો જે સોનાનો અછોડો પહેરવામાં આવે છે તેને વક્ષઃસૂત્ર કહે છે.
 મુરજના (મૃદંગના) આકારના આભરણને મુખી કહે છે તેને કંઠમાં ધરણ
 કરવામાં આવતી હોવાથી કંઠમુખી કહે છે. શુમ્બાને પ્રાલમ્બ કહે છે અને
 કાનમાં પહેરવાના ગોળ ગોળ આભરણને કુંડલ કહે છે. લલાટ ઉપર પહેર-

વિશેષ: इति चित्रं विचित्रम् रत्न संकटोत्कटम् रत्न मङ्गलम् तदुत्कटम् उत्कृष्टमिति संकटोत्कटम् उत्कृष्टरत्नं बहुलं मुकुटं पिनद्यतः परिधापयतः, ' किं बहुना गन्धिमवेष्टिमपूरिमसंघातिमेणं चउव्विहेणं मल्लेणं कप्पस्वस्वगं पिय अलंकिय विभूसियं करे'ति ' किं बहुना ? किमधिकेन वर्णनेन ' ग्रन्थिमवेष्टिमपूरिम सङ्घातिमेन तत्र-ग्रन्थिमम् ग्रन्थननिर्वृत्तम् सत्रग्रथितमालादि वेष्टिमवेष्टनेन निष्पन्नम्-पूरिमम्-वंशशलाकाभिर्निर्मिता माला या पुष्पैः पूर्यते तत्, सङ्घातिमम्-परस्परतो नालसङ्घातनेन यत् संघात्यते तत्, तेन तथाविधेन चतुर्विधेन मालयेन मालयेत्यर्थः कल्पवृक्षगिर अलङ्कृतविभूषितम् अलङ्कृतत्वात् विभूषितश्चेति अलङ्कृतविभूषितः कृतालङ्कारः संज्ञानविभूषश्चेति तम्, तथाविधं करोति,

नाम चूडामणि है, इन सब आभरणोंको पहिरा चुकनेके बाद फिर उन्होंने अनेक प्रकारके उत्कृष्टरत्न बहुलवाले मुकुटको पहिराया ' किं बहुना-गन्धिम वेष्टिम पूरिम संघातिमेणं चउव्विहेणं मल्लेणं० करे'ति ' अधिक वर्णन क्या किया जावे, उन्होंने उसे चार प्रकारकी मालाएँ पहिराई-इनमें कुछ मालाएँ ऐसी थीं जो डोरेमें पुष्पोंको गूँथकर बनाई गई थीं, इनका नाम ग्रन्थिम है, जो डोरेमें पिरोकर बनाई गई थीं वे वेष्टिम थीं, जो दाँसकी शलाहियोंसे निर्मित मालाएँ पुष्पोंसे पूरी गई थीं वे पूरिम हैं, परस्परमें नालके संघातसे जो जोड़ी जाती है, वह संघातिम माला है । इस तरह इन चार प्रकारकी मालाओंसे अलङ्कृत और विभूषित करके उन्होंने उस जमालि क्षत्रियकुमारको कल्पवृक्षके जैसा बना दिया ' तएणं से जमालिस्स खत्तिवकुमारस्स पिया

વાના આભરણને ચૂડામણિ કહે છે. ઉપર્યુક્ત સઘનાં આભરણો પહેરાવ્યા પછી તેમણે અनेक प्रकारના ઉત્તમ રત્નો જડેલા મુગટ તેને પહેરાવ્યા. “ किं बहुना गन्धिमवेष्टिमपूरिमसंघातिमेणं चउव्विहेणं मल्लेणं करेति ” क्षत्रियकुमार जमादीनां आभूषणानां अधिक वर्णन शुं कर्तुं ! अतिसंक्षिप्त रूपेण अङ्गीं तेन वर्णनं कर्तुं—तेमણે તેને ચાર પ્રકારની માળાઓ પહેરાવી. તે ચાર પ્રકારની માળાઓ નીચે પ્રમાણે સમજવી. (૧) ગ્રન્થિમ-દોરીમાં પુષ્પોને ગૂંથીને બનાવેલી માળાઓ, (૨) વેષ્ટિમ-દોરીમાં પરેલીને બનાવેલી માળાઓ, (૩) પૂરિમ-વાંસની સળીઓ ઉપર પુષ્પોને પૂરીને બનાવેલી માળાઓ અને (૪) સંઘાતિમ-નાલના સંઘાતનથી એક બીજાં પુષ્પોને જોડીને બનાવેલી માળાઓ. આ ચારે પ્રકારની માળાઓથી વિભૂષિત કરીને તેમણે ક્ષત્રિયકુમાર જમાદીને કલ્પવૃક્ષ જેવો બનાવી દીધો.

ચતુર્વિધેન અલङ્કારેણ સર્વથા જમાલિ સુસજ્જિતં કુરુત इत्यर्थः । ‘तएणं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिया कोडुंघियपुरिसे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी-’ ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पिता कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, आह्वयति, शब्दयित्वा आहूय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-‘खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलद्धियसालभंजियागं जहा रायप्पसेणइज्जे विमाणवण्णओ जाव मणिरयणघंटियाजालपरिक्खित्तं पुरिससहस्सवाहणीयं सीयं उवट्ठवेह ’ भो देवानुप्रियाः । क्षिप्रमेव-शीघ्राति-शीघ्रमेव अने रस्तम्भशतसन्निविष्टाम् अनेकेषु स्तम्भशतेषु सन्निविष्टाम् रचितां स्थापितां वा, लीलास्थितशालिभञ्जिकाम्-लीलया स्थिताः शालिभञ्जिकाः पुत्तलिका विशेषा यत्र सा ताम्, यथा राजप्रश्रीये एकादशे सूत्रे विमानवर्णकः

कोडुंघियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी ’ इतना सब कुछ हो जाने पर फिर क्षत्रियकुमार जमालिके पिताने अपने आज्ञाकारी सेवकोंको बुलाया-और उनसे ऐसा कहा-‘ खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलद्धियसालभंजियागं जहा रायप्पसेणइज्जे विमाणवण्णओ जाव मणिरयणघंटियाजालपरिक्खित्तं पुरिससहस्स वाहणीयं सीयं उवट्ठवेह ’ हे देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्रातिशीघ्री एक पालखी तैयार करो जो सैकड़ों खंभोंवाली हो जिसमें क्रीडा करती हुई पुत्तलिकाएँ उकेरी गई हों, राजप्रश्रीय सूत्रके ११ वें सूत्रमें जैसा विमानका वर्णन किया गया है, ठीक उसीके अनुरूप इसे रचो, राजप्रश्रीय सूत्रमें विमानका वर्णन किस प्रकारसे है सो इसे विभक्ति परि-

“ તણં સે જમાલિસ્સ ચત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોડુંઘિયપુરિસે સદાવેઈ, સદાવિત્તા એવં વયાસી ” આ રીતે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને વચ્ચે, અલંકાર આદિથી વિભૂષિત કરીને તેના પિતાએ પોતાના આજ્ઞાકારી સેવકોને બોલાવ્યા. અને તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું—“ ચિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! અણેગચંમસય-સન્નિવિટ્ઠં લીલદ્ધિયસાલભંજિયાગં જહા રાયપ્પસેણઇજ્જે વિમાણવણ્ણઓ જાવ મણિ-રયણઘંટિયાજાલપરિક્ખિત્તં પુરિસસહસ્સવાહનીયં સીયં ઉવટ્ઠવેહ ” હે દેવાનુ-પ્રિયો ! તમે બની શકે એટલી ત્વરાથી એક પાલખી તૈયાર કરો. તે પાલખીને સેંકડો સ્થંભો હોવા જોઈએ અને તે સ્થંભો ઉપર ક્રીડા કરતી પુતલીઓ જડેલી હોવી જોઈએ. રાજપ્રશ્રીય સૂત્રના ૧૧ માં સૂત્રમાં વિમાનનું જેવું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે એવી જ તે પાલખી બનવી જોઈએ રાજપ્રશ્રીય સૂત્રમાં જે વિમાનનું જે વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે વર્ણન વિભક્તિના

પ્રતિપાદિતસ્તથૈવાપિ પ્રતિપત્તવ્યો યાવત્ ૠદ્દામૃગઋપમતુરગનરમકરવિહગ-
વ્યાલકકિન્નરરુરશરમચમરકુંજર - વનલતા - પશલતાભક્તિચિત્રામ્ સ્તમ્ભો-
દ્ગતવજ્રવેદિકાપરિગતાભિરામામ્, વિદ્યાધરયમલયુગલયન્ત્રયુક્તામિવ અર્ચિઃ
સહસ્રમાલિનીકામ્, રૂપકસહસ્રકલિતાં ભાસ્યમાનામ્, વામાસ્યમાનામ્
દીપ્યમાનામ્ ચક્ષુર્લોકનશ્લેષાં મુખરપર્શામ્ સશ્રીકરૂપામ્ ઘણ્ટાવલીચલિત-
મધુરમનોહરસ્વરામ્ શુભાં કાન્તાં દર્શનીયામ્ નિપુણોચિત્તમિસિમિસંતીં મણિ-
રત્નઘણ્ટિકાજાલપરિક્ષિપ્તામ્ એવાં પદાનાં વ્યાખ્યા રામપ્રશ્નીયે એકાદશે સૂત્રે
મત્કૃતાયાં સુબોધિન્યાખ્યાયાં વ્યાખ્યાયાં વિલોકનીયેતિ । એતાદૃશીં પુરુષસહસ્ર-
વાહ્યામ્ સહસ્રપુરુષવહનીયામ્ શિવિદ્યામ્ ઉપસ્થાપયત ? રામાનયત ? ‘ ઉત્તુલ્લેષતા

વર્તિત કર યહાં પ્રકટ કિયા જાતા હે-“ઈદ્દામૃગ-ઋપમ-તુરગનર-મકર
વિહગ-વ્યાલક-કિન્નર-રુર-શરમ-ચમર-કુંજર-વનલતાપશલતા ભ-
ક્તિચિત્રામ્, સ્તમ્ભોદ્ગતવજ્રવેદિકાપરિગતાભિરામામ્, વિદ્યાધરયમલ-
યુગલયન્ત્રયુક્તામિવ, અર્ચિઃસહસ્રમાલિનીકામ્, રૂપકસહસ્રકલિતાં,
ભાસ્યમાનામ્, વામાસ્યમાનામ્, ચક્ષુર્લોકનશ્લેષાં, મુખરપર્શામ્, સ-
શ્રીકરૂપામ્, ઘણ્ટાવલિચલિતમધુરમનોહરસ્વરામ્, શુભાં, કાન્તાં, દર્શ-
નીયામ્, નિપુણોચિત્તમિસિમિસંતીં, મણિરત્નઘણ્ટિકા-જાલ પરિક્ષિપ્તામ્ ”
इन पदोंकी व्याख्या यदि देखना हो तो राजप्रश्नीय-सूत्रके ग्यारहवें
सूत्रमें मेरे द्वारा की गई सुबोधिनी नामकी व्याख्याको देखो तथा वह
पालखी इतनी विशाल रचनामें हो कि उसे १००० हजार पुरुष उठावें,
इस प्रकारसे इन पूर्वोक्त विशेषणोंवाली पालखी तैयार कर शीघ्र उप-

દેરકાર પૂર્વક નીચે આપવામાં આવ્યું છે-“ઈદ્દામૃગ-ઋપમ-તુરગ-નર-મકર
વિહગ-વ્યાલક-કિન્નર-રુર-શરમ-ચમર-કુંજર-વનલતા - પશલતા,ભક્તિચિત્રામ્,
સ્તમ્ભોદ્ગતવજ્રવેદિકાપરિગતાભિરામામ્, વિદ્યાધરયમલયુગલયન્ત્રયુક્તામિવ,
અર્ચિઃસહસ્રમાલિનીકામ્, રૂપકસહસ્રકલિતાં, ભાસ્યમાનામ્, વામાસ્યમાનામ્,
દીપ્યમાનામ્, ચક્ષુર્લોકનશ્લેષાં, મુખરપર્શામ્, સશ્રીકરૂપામ્, ઘણ્ટાવલિચલિત-
મધુરમનોહરસ્વરામ્. શુભાં, કાન્તાં, દર્શનીયામ્, નિપુણોચિત્તમિસિમિસંતીં, મણિરત્ન-
ઘણ્ટિકાજાલપરિક્ષિપ્તામ્ ” આ પદોની વ્યાખ્યા સારા દ્વારા રચવામાં આવેલ
રામપ્રશ્નીય સૂત્રના ૧૧ માં સૂત્રની સુબોધિની નામની ટીકામાં આપવામાં
આવેલ છે. તે જિજ્ઞાસુ વાચકોએ તે પુસ્તકમાંથી તે વાંચી લેવી.

તે પાલખી એક હજાર પુરુષો વડે ઉપાડી શકાય એટલી વિશાળ હોવી
જોઈએ. ઉપર્યુક્ત વિશેષણોથી યુક્ત પાલખી તૈયાર કરાવીને તુરત જ અહીં

મમ ઇયમાણસ્તિયં પચ્ચપ્પિણહ ' શિવિકામ્ ઉપસ્થાપ્ય સમાનીય મમ ઇતામાજ્ઞપ્તિમ્
પ્રત્યર્પયત-પરાવર્તયત, ' તણં તે કોઢુવિયપુરિસા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ '
તસઃસ્વલુ તે કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ યાવત્ પૂર્વોક્તપકારાં શિવિકામુપસ્થાપ્ય જમાલેઃ
ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિત્રે તદાજ્ઞાં પ્રત્યર્પયન્તિ-પરાવર્તયન્તિ । ' તણં સે જમાલી
સ્વત્તિયકુમારે કેસાલંકારેણ વત્થાલંકારેણ મલ્લલંકારેણ આભરણાલંકારેણ ચઉ-
વિવ્રહેણ અલંકારેણ અલંકારિણ સમાણે પહિપુન્નાલંકારે સીહાસણાઓ અચ્ચુદ્દેહ '
તતઃસ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ કેસાલદ્ધારેણ કેશા પવાલદ્ધારઃ કેસાલદ્ધાર-
સ્તેન, અથવા કેશાનામલદ્ધારઃ પુષ્પાદિ કેસાલદ્ધારસ્તેન, વસ્ત્રાલદ્ધારેણ વસ્ત્રલક્ષણા-
લદ્ધારેણ, માલ્યાલદ્ધારેણ, આભરણાલદ્ધારેણ ચતુર્વિધેન અલદ્ધારેણ અલદ્ધારિતઃ પ્રતિ-

સ્થિત કરો ' ઉચ્ચવેત્તા મમ ઇયમાણસ્તિય પચ્ચપ્પિણહ ' ઉપસ્થિત કરકે
ફિર હમેં હસકા સૂચન કરો ' તણં તે કોઢુવિયપુરિસા જાવ પચ્ચ-
પ્પિણંતિ ' હસ પ્રકારસે સ્વામીકી આજ્ઞાકે અનુસાર ઉન કૌટુમ્બિક
પુરુષોને પાલખી તૈયાર કી ઔર હસકી સૂચના અપને સ્વામીકે પાસ
પહુંચા દી સૂચના પહુંચતેહી પિતાને ' તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે
કેસાલંકારેણ, વત્થાલંકારેણ, મલ્લાલંકારેણ અલંકારિણ સમાણે પહિ-
પુન્નાલંકારે સીહાસણાઓ અચ્ચુદ્દેહ ' ઉસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીકે ઉસી
સમય કેશોંકો સંખાલા, વસ્ત્રોંકો સંખાલા, પહિરી હુઈ ચાલાઓંકો ઠીક
ઠાક કર દિયા ઔર આભરણોંકોં સી સુલજ્ઞાકર ચથોચિત સ્થાન પર
સુસજ્જિત કર દિયા, હસ તરહ કેશરૂપ, વસ્ત્રરૂપ, માલારૂપ ઔર આ-
ભરણરૂપ હન ચાર પ્રકારોંકે અલંકારોં દ્વારા પૂર્ણરૂપસે અલંકૃત હુઆ

ઉપસ્થિત કરો. “ ઉચ્ચવેત્તા મમ ઇયમાણસ્તિયં પચ્ચપ્પિણહ ” અને ઉપસ્થિત
કરીને મને ખબર આપો. “ તણં તે કોઢુવિયપુરિસા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ ”
પોતાના સ્વામીની આજ્ઞાનુસાર પાલખી તૈયાર કરાવીને તે આજ્ઞાકારી સેવકોએ
“ પાલખી તૈયાર થઈ ગઈ છે ” એવી ખબર તેમને આપી. પાલખી તૈયાર
થઈ ગયાના સમાચાર મળતાં જ “ તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે કેસાલકા-
રેણ, વત્થાલંકારેણ, મલ્લાલંકારેણ, આભરણાલંકારેણ અલકારિણ સમાણે પહિપુન્ના-
લંકારે સીહાસણાઓ અચ્ચુદ્દેહ ” તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતાએ તેના
કેશોની સજ્જવટ કરી, વસ્ત્રોને ઠીક-ઠાક કર્યાં, પહેરેલી માળાઓને પણ વ્યવ-
સ્થિત રીતે ગોઠવી અને આભરણોને પણ ળરાળર યોગ્ય સ્થાને સુસજ્જિત
કરીને ગોઠવી દીધાં. આ રીતે કેશરૂપ, વસ્ત્રરૂપ, માલારૂપ અને આભરણરૂપ,
ચાર પ્રકારનાં આભૂષણોથી પૂર્ણરૂપે વિભૂષિત થયેલો તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી

પૂર્ણાલંકારઃ સિંહાસનાત્ અભ્યુત્થિષ્ઠતિ, ' અભ્યુદ્ગેતા સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણે સીયં દુરુહ્ઠ ' અભ્યુત્થાય શિવિકામ્ અનુપદક્ષિણી કુર્વન્ શિવિકામ્ આરોહતિ, ' સીયં દુરુહિતા સીહાસનવરંસિ પુરત્યાભિમુદે સન્નિસણ્ણે ' શિવિકામ્ આરુહ્ય સિંહાસનવરે શ્રેષ્ઠસિંહાસને પૌરસ્ત્યાભિમુખો ભૂત્વા સન્નિપણ્ણઃ સમુપવિષ્ઠઃ । ' તદ્દણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા પ્હાયા કયવલિ જાવ સરીરા હંસલક્ષણં પડસાડગં ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહ્ઠ ' તતઃ- સ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતા સ્નાતા કૃતસ્નાના, કૃતવલિ યાવત્

વહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ સિંહાસનસે ઉઠા " કેશાલંકાર " કા તાત્પર્ય પુષ્પાદિસે અલંકૃત હુઆ " એસા મી હો સકતા હૈ । ક્યૌંકિ પુષ્પાદિક કેશોંકો અલંકૃત કરનેવાલે હોતે હૈં । ' કેશાલંકાર ' આદિ પદોંમેં રૂપ-કાલંકારહૈ । ' અભ્યુદ્ગેતા સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણે સીયં દુરુહ્ઠ ' યહાં ' અણુપ્પદાહિણી ' શબ્દકા તાત્પર્ય પ્રદક્ષિણા દેનેસે હૈ-સિંહાસ-નસે ઉઠકર વહ ઉપસ્થિત હુઈ ઉસ પાલખી પર ચઢા ચઢતે સમય ઉસને પહિલે પાલખી કી પ્રદક્ષિણા કી, ' સીયં દુરુહિતા સીહાસનવરંસિ પુર-ત્યાભિમુદે સન્નિસણ્ણે ' પાલખી પર ચઢકર વહ પૂર્વદિશાકી ઓર મુંહ કરકે વહાં પર રહે હુએ ઉત્તમ-શ્રેષ્ઠ સિંહાસન પર બેઠ ગયા, ' તદ્દણં તસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ જમાલિસ્સ માયા પ્હાયા કયવલિ જાવ સરીરા હંસલક્ષણં પડસાડગં ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહ્ઠ ' ઉસકે બેઠ જાનેકે વાદ ઉસ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી માતા જો

પોતાના સિંહાસનેથી ઊભો થયો. " કેશાલંકાર " નો ભાવાર્થ " પુષ્પાદિથી અલંકૃત થયો " એવો. પણ થઈ શકે છે, કારણ કે પુષ્પાદિકો વડે કેશોને અલંકૃત કરવામાં આવે છે. " કેશાલંકાર " આદિ પદોમાં રૂપકાલંકારનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે. " અભ્યુદ્ગેતા સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણે સીયં દુરુહ્ઠ " અહીં " અણુપ્પદાહિણી " નું તાત્પર્ય " પ્રદક્ષિણા કરવી " થાય છે. (જેની પ્રદક્ષિણા કરવાની હોય તે મૂર્તિ અદિને જમણા હાથ તરફ રાખીને પ્રદક્ષિણા કરાય છે તેથી " અણુપ્પદાહિણી " નો પ્રયોગ કર્યો છે) સિંહાસન પરથી ઊઠીને પાલખીની પ્રદક્ષિણા કરીને તે પાલખી પર ચડ્યો. " સીયં દુરુહિતા સીહાસનવરસિ પુરત્યાભિમુદે સન્નિસણ્ણે " પાલખી પર ચડ્યા પછી તે ત્યાં ગોઠવેલા ઉત્તમ સિંહાસન પર પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખીને બેસી ગયો. " તદ્દણં તસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ જમાલિસ્સ માયા પ્હાયા કયવલિ જાવ સરીરા હંસલક્ષણં પડસાડગં ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહ્ઠ " જમાલી સિંહાસન પર બેસી ગયા પછી તેની માતા કે જે સ્નાન, બલિકર્મ

શરીરા-કૃતવલિકર્મા કૃતકૌતુકમંગલપ્રાયશ્ચિત્તા શુદ્ધપ્રાવેશ્યાનિ વસ્ત્રાણિ મા-
ન્ગલ્યાનિ પ્રવરપરિહિતા અલ્પમહાર્વાભરણાલ્કૃતશરીરા હંસલક્ષણં હંસવદ્
ધવલં હંસચિન્હયુક્તં વા પટશાટકં પટ્ટામ્બરં ગૃહીત્વા પરિધાય શિવિકામ્ અનુપદ-
ક્ષિણી કુર્વતી શિવિકામારોહતિ, ' સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ
દાહિણે પાસે મદ્રાસનવરંસિ સંનિસન્ના ' શિવિકામારુહ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમા
રસ્ય દક્ષિણે પાશ્વે મદ્રાસનવરે અત્યુત્તમાસને સન્નિપણ્ણા ઉપવિષ્ટા । ' તણ્
તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્મધાર્દે પહાયા જાવ સરીરા રયહરણં ચ પરિ-
મ્મહંચ ગઘાય સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહ્હ ' તતઃસ્વલ્લ તસ્ય જમાલેઃ

કિ પહિલેસેહી સ્નાનસે નિચટ ચુકી થી, વલિકર્મ-વાયસાદિકોંકે લિયે
અન્ન ડાલ ચુકી થી, કૌતુક મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત જિસને પહિલે
સે કરં લિયા થા, ધર્મસ્થાનમેં જાને યોગ્ય શુદ્ધ વસ્ત્રોંકો જો અચ્છી તર-
હસે પહિર ચુકી થી, ઓર અલ્પ મારવાલે કીમતી આમૂબળોંસે
જિસકા સુહાવના શરીર વિશેષરૂપસે અલંકૃત હો રહા થા, વહાં પર
આઈ ઉસ સમય ઉસકે હાથમેં હંસકે જૈસા યા હંસકે ચિહ્નવાલા એક
પટશાટક-રેશમી રુમાલ થા, આતેહી ઉસને બી ઉસ પાલ્લીકી પ્રદ-
ક્ષિણા કી ઓર ફિર વહ ઉસ પર ચઢ ગઈ ' સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્સ દાહિણે પાસે મદ્રાસનવરંસિ સંનિસન્ના ' ચઢતેહી
બહ, વહાં પર રચે હુએ મદ્રાસન પર જો કિ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી
દાહિની ઓર રચા ગયા થા બેઠ ગઈ, ' તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ અમ્મધાર્દે પહાયા જાવ સરીરા રયહરણં ચ પરિમ્મહંચ ગઘાય

વાયસ આદિને અન્નદાન દેવું તે) કૌતુક મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત આદિ વિધિઓ
પતાવી ચુકી હતી, જેણે ધર્મસ્થાનમાં જતી વખતે પહેરવા યોગ્ય કપડાં પહેર્યાં
હતાં, અને જેણે અલ્પ ભારવાળા પણ અતિશય મૂલ્યવાન આભૂષણોથી
પોતાના સુંદર શરીરને અધિક સુંદર બનાવ્યું હતું, તે ત્યાં આવી તે વખતે
તેના હાથમાં હંસના જેવું શુભ અથવા હંસના ચિહ્નવાળું પટશાટક (રેશમી
પત્ત-રુમાલ) હતું. તેણે પણ તે રથની પ્રદક્ષિણા કરી, અને ત્યાર બાદ તે
પણ તે રથ પર ચઢી ગઈ.

“ સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ દાહિણે પાસે મદ્રાસનવરંસિ
સંનિસન્ના ” રથ પર આરોહણ કરીને તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની જમણી
તરફ ગોઠવેલા ઉત્તમ ભદ્રાસન પર બેસી ગઈ. “ તણ્ તસ્સ જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્મધાર્દે પહાયા જાવ સરીરા રયહરણં ચ પરિમ્મહંચ ગઘાય

ક્ષત્રિયકુમારસ્ય અમ્વા ધાત્રી ઉપમાતા સ્નાતા કૃતસ્નાના યાવત્ અલ્પમહાર્વા-
 મરણાલઙ્કૃતશરીરા રજોઠ્ઠરણં ચ પ્રતિગ્રહં ચ પાત્રં ગૃહીત્વા શિવિકામ્ અનુ-
 પ્રદક્ષિણી કુર્વતી શિવિકામ્ આરોહતિ, 'દુરુહિતા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ
 વામે પાસે મદ્રાસનવરંસિ સંનિસન્ના' શિવિકામારુહ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય
 વામે પાર્શ્વે મદ્રાસનવરે સર્વોત્તમાસને સન્નિપન્ના ઉપવિષ્ટા । 'તણં તસ્સ જમા-
 લિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો ઇગા વરતરુણી સિંગારાગારચારુવેસા' તતઃસ્વલુ
 તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પૃથ્ઠત ઇગા વરતરુણી શૃંગારાગારચારુવેપા

સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહહ 'વાદમે ક્ષત્રિયકુમાર જમા-
 લિકી ધાયમાતા વહાં આઈ, ઉલ્લને બી પહિલેસે અપનાં સવ તૈયારી કર
 રહી થી, સ્નાન આદિ ક્રિયાઓસે વહ નિવટ ગઈ થી, વાયસાદિ પક્ષિ-
 યોંકે લિયે અન્નાદિ ભાગરૂપ વલિકર્મ વહ કર ચુકી થી, દુઃસ્વપ્ન આદિ
 નિવારણકે લિયે કૌતુક એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત બી વહ આચરિત
 કર ચુકી થી, અચ્છે ૨ શુદ્ધ ધર્મસ્થાનમેં જાને યોગ્ય વસ્ત્રોંકો ઓર
 અલંકારોંકો વહ ઉસ સમય પહિરે હુઈ થી, ઉસકે હાથમેં રજોઠ્ઠરણ
 ઓર પાત્ર થા, ઇનકો લેકર વહ પાલખીકી પ્રદક્ષિણા કરકે ઉસ પર
 ચઢી 'દુરુહિતા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ વામે પાસે મદ્રાસન
 વરંસિ સંનિસન્ના' વહાં ચઢકર વહ મદ્રાસન પર બેઠ ગઈ યહ શ્રેષ્ઠ
 મદ્રાસન ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી વાઈ ઓર રહ્યા થા. 'તણં તસ્સ
 જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો ઇગા વરતરુણી સિંગારાગારચારુ-

સીયં અણુપ્પદાહિણી કરેમાણી સીયં દુરુહહ " ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની
 ધાવમાતા પણ ત્યાં આવી. તેણે પણ સ્નાન, બલિકર્મ, કૌતુક મંગલરૂપ પ્રાય-
 શ્ચિત્ત વગેરે ત્યાં આવતા પહેલાં જ પતાવી દીધાં હતાં. (વાયસાદિ પક્ષીને
 માટે અન્નનો ભાગ અલગ કરવો તેનું નામ બલિકર્મ છે. - દુઃસ્વપ્ન આદિના
 નિવારણને માટે કરવામાં આવતા મેષના તિલકને કૌતુક કહે છે અને અક્ષત
 વડે મંગળ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવામાં આવે છે) તેણે ધર્મસ્થાનકમાં જતી વખતે
 પહેરવા યોગ્ય કપડાં પહેર્યાં હતાં અને મૂલ્યવાન આભૂષણો ધારણ કરેલાં
 હતાં. તેના હાથમાં રજોઠ્ઠરણ અને પાત્ર હતાં. તે પણ પાલખીની પ્રદક્ષિણા
 કરીને પાલખી પર ચઢીને "દુરુહિતા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ વામે પાસે
 મદ્રાસનવરંસિ સંનિસન્ના" ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની ડાબી બાજુએ ગોઠવેલા
 ઉત્તમ ભદ્રાસન પર બેસી ગઈ. "તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ
 પિટ્ઠો ઇગા વરતરુણી સિંગારાગારચારુવેસા" ત્યાર બાદ એક બીજી સુંદર

શૃંગારસ્ય વસ્ત્રાભરણરૂપસ્ય અગારમિવ યથ્શ્ચ વેપો નેપથ્યં યસ્યાઃ સા તથા,
'સંગયગય જાવ રુવજોવ્વણવિલાસકલિયા સુન્દરથળજહ્ણવયણકરચરણ-
ણયણલાવણરૂપજોવ્વણગુણોવવેયા ' સંગતગત યાવન્ હસિતભણિત ચિ-
ત્રિતવિલાસસંલાપોલ્લાપનિપુણયુક્તોપચારકુશલા, તત્ર-સંગતેષુ સમુચિતેષુ
ગતાદિષુ, તત્ર ગતં-ગતિર્ગમનં હસિતં-મન્દહાસ્યં, ભાણિતં ભાષણં ચિત્રિતઃ વિચિત્રઃ
વિલાસઃ-નેત્રવિકારઃ, યદુક્તમ્-"વિલાસો નેત્રજો જ્ઞેયઃ" ઇતિ 'સંલાપઃ-મિથો
આમાષણમ્, યદુક્તમ્-"સંલાપોભાષણં મિથઃ," ઇતિ, ઉલ્લાપઃ-કાકુ વચ-
નેન વર્ણનમ્, "યદુક્તમ્ "કાકવાવર્ણનમુલ્લાપઃ" ઇતિ। एतेषु निपुणा-

वेसा ' इतनेमेंही वहाँ एक और दूसरी सुन्दर स्त्री आई, जो जमालि
क्षत्रियकुमारके पीछे खड़ी हो गई, इसने जो उस समय अपना सुन्दर
वेष बना रक्खा था वह ऐसा प्रतीत होता था कि मानो वह वस्त्राभरण
रूप शृंगारका एक घर है 'संगयगयजाव रुवजोव्णविलास-
कलिया, सुन्दर थण जह्णवयणकरचरणणयणलावणरूपजोव्ण-
गुणोववेया ' यहाँ पर 'संगय गय' के जो 'जाव' पद आया है,
उससे "हसित, भणित, चित्रित विलास संलापउल्लापनिपुणयुक्तो-
पचारकुसला" इस पाठका समग्र हुआ है, तथा यह अपनी सुन्दर
उचित चाल चलनेमें बड़ी निपुण थी, उचित मन्द हास्य करनेमें बड़ी
दक्ष थी, उचित बोलनेमें बहुत चतुर थी, विविध प्रकारके उचित
विलासमें-नेत्रविचारमें अधिक चतुर थी, संलापमें-परस्पर उचित
वातचीत करनेमें बहुत अधिक विदुषी थी, उचित उल्लापमें काकुरूपसे

યુવતી પણ રથ પર આરોહણ કરીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની પાછળ ઊભી
રહી. તેની વેષભૂષા અને તેનાં આભૂષણો એટલા બધા સુંદર હતાં કે તે
વસ્ત્રાભરણ રૂપ શૃંગારના ઘર જેવી લાગતી હતી "સંગય ગય જાવ રુવ
જોવ્વણવિલાસકલિયા, સુંદર થળજહ્ણવયણકરચરણણયણલાવણરૂપજોવ્વણ-
ગુણોવવેયા" અહીં "સંગયગય" ની સાથે જે "જાવ (પર્યંત) પદ
આવ્યું" છે તેના દ્વારા નીચે પ્રમાણેનો સૂત્રપાઠ ગ્રહણ કરવો. "હસિત, ભણિત,
ચિત્રિતવિલાસસંલાપઉલ્લાપનિપુણયુક્તોપચારકુશલા" તેની આલવાની ઢબ
પણ ઘણી સુંદર હતી, ઉચિત મન્દ હાસ્ય કરવામાં પણ તે ઘણી દક્ષ હતી,
ઉચિત વાણી બોલવામાં પણ તે નિપુણ હતી, વિવિધ પ્રકારના ઉચિત વિલા-
સમાં (નેત્ર સમસ્યા આદિમાં) પણ તે દક્ષ હતી તે સંલાપમાં (એક બીજા
સાથે ઉચિત વાતચીત કરવામાં) અને ઉલ્લાપમાં (ઉચિત રીતે વર્ણન કર-
વામાં) પણ નિપુણ હતી, કોની સાથે કેવી રીતે વર્તવું જોઈએ, તે સમજ-

व्यंग्योक्ति वर्णन करनेमें बड़ी पण्डिता थी, तथा किसके साथ कैसा व्यवहार करना उचित होता है, इस प्रकारसे उचित व्यवहारमें यह बहुत कुशल थी “रूपयौवनविलासकलिता” रूप-सौन्दर्य इसका अपनी विशेषतावाला था, तरुणता भी इसकी अपनीही विशेषतासे युक्त थी, तथा-स्थान, आसन, उठना, बैठना एवं गमन आदि ये सब भी इसके सुन्दर थे, जवन आदि शुभ लक्षणवाले थे। ‘हिमरययकुमुदकुन्देन्दु-पगसांसं सकोरेटमल्लदामं धवलं आयवत्तं गहाय सलीलं उवरि धारे-माणी २ चिद्बुह’ इसके हाथमें उस समय एक धवल छत्र था, जिसे इसने लीलापूर्वक क्षत्रियकुमार जमालिके ऊपर तान रखा था, यह छत्र अपनी शुभ्रतामें हिम, रजत, कुमुद, कुन्द-मोंगराके पुष्प और

“ હિમરચયકુમુદકુંદેન્દુપ્પગાસં સકોરેન્દમલ્લલામધવલં આયવત્તં ગહાય સલીલ સ્વરિ ધારેમાણી ચિદ્વહ ” તે સમયે તેના હાથમાં એક ધવલ છત્ર હતું, જે તેણે લીલાપૂર્વક ક્ષત્રિયકુમાર જમાતીના મસ્તક પર ધારણ કરેલું હતું તે છત્ર હિમ, રજત (ચાંદી), કુમુદ, કુંદ (મોગરો) અને ચન્દ્રમા કરતાં પણ

તિષ્ઠતિ । ‘ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ ઉમઓ પાસિં દુવે વરતરુણીઓ સિંગારા-
ગાર જાવ કલિયાઓ ’ તતઃખલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય ઉમયતઃ પાર્શ્વે
દ્વે વરતરુણ્યૌ શૃંગારાગારચારુ યાવત્ વેષે સંગતગતહસિતમણિતચિત્રિતવિલાસ-
સંલાપોલ્લાપનિપુણયુક્તોપચારકુશલે રૂપયૌવનવિલાસકલિતે ‘ નાનામણિ-
કળગરયણવિમલમહરિહ તવણિજ્જુજ્જલવિચિત્તદંડાઓ ’ નાનામણિકનક-
રત્નવિમલમહાર્હતપનીયોજ્જ્વલવિચિત્તદણ્ડે, નાનામણિકનકરત્નાનાં

इन्दु-चन्द्रमा इनकी शुभ्रतासे भी अधिक शुभ्र था, कोरंट पुष्पोंकी मालाएँ उस पर सजाकर लटकाई गई थीं । ‘ तणं तस्स जमालिस्स उमओ पारिं दुवे वरतरुणीओ सिंगारागारचारु जाव कलियाओ ’ उस क्षत्रियकुमार जमालिकी दाईं बाईं ओर दक्षिण पार्श्वमें और चाम पार्श्व-दो श्रेष्ठ सुन्दरियां और खड़ी थीं-जो उस पर अपने हाथोंसे लेकर लीलापूर्वक दो स्फेद चामर ढोर रही थीं, इन दोनोंका उस समयका वेष भी वस्त्राभरण शृङ्गारका एक घर जैसा प्रतीत होता था, ये दोनोंही संगत गतिमें, संगत हसितमें, संगत भणितमें, संगत चित्रित विलासमें, संगत संलापमें और संगत उल्लापमें पहिली जैसी स्त्रीकी तरहसे निपुण थीं । उचित व्यवहारोंमें बड़ी निष्णात थीं । रूप, यौवन एवं विलाससे भरपूर थीं । ‘ नाणामणिकणगरयणविमलमहरिहतवणिज्जुज्जलविचित्तदंढाओ ’ उन दोनों चामरोंके जो दंड थे वे नाना मणियोंके, कनक (सोना)के एवं रत्नोंके बने हुए थे-इस-

अधिक शुभ्र અને કેરંટ પુષ્પોની માલાઓથી વિભૂષિત હતું. “ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ ઉમઓ પારિં દુવે વરતરુણીઓ સિંગારાગારચારુ જાવ કલિયાઓ ” ત્યાર બાદ બે સૌંદર્યવતી યુવતીઓ આવીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને જમણે તથા ડાબે પડે બેઠી રહી તેમના હાથમાં બે સફેદ ચામર હતાં અને તેઓ લીલાપૂર્વક બંને ચામરો વડે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને વાયુ ઢેરી રહી હતી તેમણે એવો સુદર વેષ અને એવાં સુદર આભૂષણો શરીર પર ધારણ કર્યાં હતાં કે તેઓ શૃંગારના ઘર જેવી શોભતી હતી. તેઓ પણ ગતિ, હાસ્ય, વાણી આદિમાં છત્રધારી યુવતીના જેવી જ નિપુણ હતી. કેાની સાથે કેવી રીતે વર્તવું, તે તેઓ ઘણી જ સારી રીતે સમજતી હતી અને તેઓ રૂપ, યૌવન અને વિલાસથી સંપન્ન હતી. “ નાનામણિકળગરયણવિમલમહરિહતવણિજ્જુજ્જલવિચિત્તદંઢાઓ ” હવે તેમના હાથમાં રહેલાં ચામરોનું વર્ણન કરતાં સૂત્રકાર કહે છે કે તે બંને ચામરોના દંડ વિવિધ મણીઓ, કનક (સોનું) અને રત્નોના બનેલા હોવાથી અદ્ભૂત લાગતા હતા. તે બંને

વિમલસ્ય મહાર્હસ્ય મહાર્ધસ્ય વા તપનીયસ્યેવ ઉજ્જ્વલૌ વિચિત્રૌ દણ્ડકૌ યયોસ્તે
તથા, તત્ર તપનીયં રક્તં સુવર્ણમ્, કનકં તુ પીતં સુવર્ણમુચ્યતે, ‘ ચિલ્લિયાઓ
સંસ્ક્રુદેંદુદગરયઅમયમહિયફેણપુંજસંનિગાસાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ ગહાય
સલીલં વીયમાણીઓ વીયમાણીઓ ચિદ્વંતિ ’ ચિલ્લિતે દીપ્યમાને શક્તાકુન્દેન્દુ-
દકરજસામમૃતસ્ય મથિતસ્ય સતો યઃ કેન પુજ્જસ્તસ્ય ચ સંનિકાશે સદૃશે ધવલે સ્વચ્છે
શુભ્રે ચામરે ગૃહીત્વા સલીલં લીલાપૂર્વકં વીજયન્ત્યૌ વીજયન્ત્યૌ તિષ્ઠતઃ અત્ર
અહ્નો રત્નવિશેષો વૉધ્યઃ ‘ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ ઉત્તરપુરત્થિમેણં
પગા વરતરુણી સિંગારાગાર જાવ કલિયા સેયરયયામયં વિમલસલિલપુણ્ણ’

લિયે વિચિત્ર થે ઔર इनकी उज्ज्वलता निर्मल वेश कीमती तपनीय
सुवर्ण-रक्त सुवर्णके जैसी थी, पीत सुवर्णका नाम कनक और लाल
सुवर्णका नाम तपनीय है, ‘ चिल्लियाओ संस्कृदेंदुदगरयअमय-
महियफेणपुंजसंनिगासाओ धवलाओ, चामराओ गहाय सलीलं वीय-
माणीओ २ चिद्वंति ’ ये दोनों चामर चनकीले थे, शंख अंक रत्न (स्फ-
टिकरत्न) कुमुद पुष्प, इन्दु, दकरज-जलविन्दुके जैसे एवं मथित हुए
अमृतके फेनपुंज जैसे धवल थे, स्वच्छ और शुभ्र थे। ‘ धवलाओ
चमराओ गहाय-सलीलं वीयमाणीओ २ चिद्वंति ’ ऐसे दो चामरोंको
लेकरके लीलापूर्वक ढोरती हुई जमालि क्षत्रियकुमारकी आजूबाजूमें
खड़ी थी ” ऐसा अन्वय लगाना चाहिये जो ऊपरमें प्रकट कर दिया
गया है। ‘ तणं तस्स जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स उत्तरपुरत्थिमेणं
पगा वरतरुणी सिंगारागार जाव कलिया सेयरययामयं विमलसलिल-

આમરોના ઠંડ વિમલ, અને મૂલ્યવાન તપનીય સુવર્ણ (રક્તસુવર્ણ) ના
જેવાં ઉજ્જ્વલ હતા. : (પીત સુવર્ણને કનક કહે છે અને લાલ સુવર્ણને
‘ તપનીય ’ કહે છે) “ ચિલ્લિયાઓ, સંસ્ક્રુદેંદુદગરય અમયમહિયફેણ પુંજ-
સંનિગાસાઓ ધવલાઓ ચામરાઓ ગહાય સલીલ વીયમાણીઓ ૨ ચિદ્વંતિ ” તે
અન્ને આમરો, શંખ, અંકરત્ન (સ્ફટિક રત્ન), કુન્દપુષ્પ, અન્દ્રમા, ઢકરજ
(જલખિંદુઓ) અને મથિત અમૃતના શીથુપુંજ જેવાં સ્વચ્છ, શુભ્ર અને
તેજસ્વી હતાં. એવાં બે સુંદર આમરો હાથમાં લઇને, તે આમરો વડે ક્ષત્રિય
કુમાર જમાલીને લાલિત્યપૂર્વક વાયુ ઢોરતી બે અતિ સુંદર તરુણીઓ તેને
જમણે અને ડાબે પડબે આવીને બેઠી રહી ગઈ. ” આ પ્રકારનો સંબંધ
આગલા વાક્ય સાથે સમજી લેવો.

“ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ ઉત્તરપુરત્થિમેણં પગા વરતરુણી
સિંગારાગાર જાવ કલિયા સેયરયયામયં વિમલસલિલપુણ્ણ’ મત્તગયમહામુદાકિત્તિ-

મત્તગયમહામુહાકૃતિસમાણં મિંગારં ગહાય ચિદ્વૃં ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ
ક્ષત્રિયકુમારસ્ય ઉત્તરપૌરસ્ત્યે ઉત્તરપૂર્વદિગન્તરાલે દૈશાનકોણે એકા વરતરુણી
શૃંગારાગાર યાવત્ ચારુવેશા સંગતગતાદિષુ કુશલા રૂપયૌવનવિલાસકલિતા
શ્વેતરજતમયં વિમલસલિલપૂર્ણ મત્તગયમહામુહાકૃતિસમાણં, મત્તગયસ્ય
યન્મહામુહં તસ્ય યાઽઽકૃતિઃ આકારઃ તથા સમાનં સદૃશં મૃદ્ધારં જલપાત્રવિશેષમ્
' દ્વારી ' ઇતિ ભાષા પ્રસિદ્ધન્ ગૃહીત્વા આદાય તિષ્ઠતિ । ' તદ્દર્શનં તસ્સ જમા-
લિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ દાહિણપુરત્થિમેણ એગા વરતરુણી સિંગારાગાર જાવ
કલિયા ચિત્તકળગદંડં તાલવેટં ગહાય ચિદ્વૃં ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિય
કુમારસ્ય દક્ષિણપૌરસ્ત્યે દક્ષિણપૂર્વભાગે અગ્નિકોણે એકા વરતરુણી શૃંગારાગાર
યાવત્ ચારુવેશા સંગતાદિષુ કુશલા રૂપયૌવનવિલાસકલિતા ચિત્રકનકદંડં

પુર્ણં મત્તગયમહામુહાકૃતિસમાણં મિંગારં ગહાય ચિદ્વૃં ' ઉસ ક્ષત્રિ-
યકુમાર જમાલિકે પાસ દૈશાન દિશાકી ઓર એક સુન્દર તરુણી સ્વહી
હુઈ થી । જિસકા સુન્દર વેષ શૃંગારકે આગર (ઘર) જૈસા થા ઓર જો
યાવત્ સંગત ગતિ આદિકૌંમેં નિપુણ થી, રૂપ, યૌવન એવં વિલાસસેયુક્ત
થી-એવં શ્વેત, રજતમય (ચંદીકો) એવં વિમલ સલિલ (નિર્મલ જલ)સે પૂર્ણ
એવ મત્તગયકે મહામુહકી આકૃતિ જૈસી એક દ્વારીકો લિએ હુઈ થી ।
' તદ્દર્શનં તસ્સ જમાલિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ દાહિણપુરત્થિમેણ એગાવર-
તરુણી સિંગારા જાવ કલિયા ચિત્ત કળગદંડં તાલવેટં ગહાય ચિદ્વૃં '
એક ઓર તરુણી ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પાસ આગ્નેય દિશામેં સ્વહી
હુઈ થી, હિસકા મી સુન્દર વેષ શૃંગારકે આગર જૈસા થા-યહાં "યાવત્"
પદસે પૂર્વોક્ત સંગતગત આદિ પદોંકા ગ્રહણ હુઆ હૈ, તથા યહ સંગત

સમાણં મિંગારં ગહાય ચિદ્વૃં " ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની ઇશાન
દિશામાં એક સુંદર યુવતી આવીને બેસી રહી. તે સુંદર વેષભૂષા અને અલ-
કાદેશી શૃંગારના ઘર જેવી લાગતી હતી. તે સંગત, ગતિ, હાસ્ય આદિકોમાં
નિપુણ હતી, અને રૂપ, યૌવન અને લાલિત્યથી યુક્ત હતી. તેના હાથમાં
એક શ્વેત, નિર્મળ જળથી ભરેલી ઝારી હતી. તે ઝારી આંદીની બનાવેલી
હતી અને મત્ત હાથીના મહામુખના જેવા આકારની હતી. " તદ્દર્શનં તસ્સ
જમાલિસસ સ્વત્તિયકુમારસસ દાહિણપુરત્થિમેણ એગા વરતરુણી સિંગારા જાવ
કલિયા ચિત્તકળગદંડંતાલવેટં ગહાય ચિદ્વૃં " બીજી એક શ્રેષ્ઠ તરુણી
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની અગ્નિ દિશામાં આવીને બેસી રહી. તેનો સુંદર વેષ
શૃંગારના ઘર જેવો લાગતો હતો. તે પણ સંગત ગતિ, હાસ્ય, આલાપ

વિચિત્રસુવર્ણમયદંડસહિતમ્ તાલવૃન્તં તાલવ્યજનમ્ ગૃહીત્વા તિષ્ઠતિ ।
 ‘તદ્દણં તસ્મ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંવિયપુરિસે સદ્દાવેહ,
 સદ્દાવેત્તા એવં વયાસી-તત્તઃસ્સલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુનારસ્ય પિતા કોઢુશ્ચિક
 પુરુષાન્ શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા-આહૂય એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-‘સ્તિપ્પા-
 મેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! સરિસયં સરિત્તયં સરિસવ્વયં સરિસલાવણ્ણરુખજોવ્વણ-
 ગુણોવ્વેયં ઇમાભરણવસણગહિયનિજ્જોયં કોઢુંવિયવરતરુણસહસ્સં સદ્દાવેહ?’
 મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! ક્ષિપ્રમેવ શીઘ્રાતિશીઘ્રમેવ સદ્દશં સદ્દક્કત્વચં સદ્દશવયઃ સદ્દશ-
 લાવણ્યરુપયૌવનગુણોપેતમ્, ઇમાભરણવસનગૃહીતનિર્યોગમ્ એકઃ સમાનઃ
 આભરણવસનલક્ષણો ગૃહીતો નિર્યોગઃ આભરણાદિરુપઃ સમૂહો યેન તત્ તથા-

ગતિ આદિકોંમેં કુશલ થી, રૂપ યૌષન એવં વિલાસસે યુક્ત થી યહ
 વિચિત્ર સુવર્ણદણ્ડ સહિત તાલવૃન્ત (પંચે)કો લિયે હુઈ થી, ‘તદ્દણં
 તસ્મ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંવિયપુરિસે સદ્દાવેહ’
 જઘ યહ સત્ર પ્રકારકી સામગ્રી વ્યવસ્થિત ઢંગસે હો ચુકી, તવ ક્ષત્રિય-
 કુમાર જમાલિકે પિતાને અપને આજ્ઞાકારી સેવકોંકો બુલાયા ઓર
 ‘સદ્દાવિત્તા એવં વયાસી’ બુલાકર ડનસે એસા કહા ‘સ્તિપ્પામેવ મો
 દેવાણુપ્પિયા ! સરિસયં સરિત્તયં સરિસવ્વયં સરિસલાવણ્ણ રુખ જોવ્વણ-
 ગુણોવ્વેયં ઇમાભરણવસણગહિયનિજ્જોયં કોઢુંવિયવરતરુણ-
 સહસ્સં સદ્દાવેહ’ હે દેવાનુપ્રિયો ! તુમ લોગ શીઘ્રાતિશીઘ્રહી ૧૦૦૦
 એસે આજ્ઞાકારી શ્રેષ્ઠ યુવા પુરુષોંકો બુલાકર લાઓ જો દેખનેમેં સમાન
 પ્રતીત હોં, જિનકી શારીરિક ત્વચા સમાન હો, વયમેં જિનકી કોઈ

વગેરેમાં નિપુણ હતી અને રૂપ, યૌવન અને લાલિત્યથી યુક્ત હતી. તેના
 હાથમાં વિચિત્ર સુવર્ણ દંડવાળો પંખો હતો.

“તદ્દણં તસ્મ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંવિયપુરિસે સદ્દાવેહ”
 બ્યારે આ બધી સામગ્રી વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવાઈ ગઈ, ત્યારે ક્ષત્રિયકુમાર
 જમાલીના પિતાએ પોતાના આજ્ઞાકારી સેવકોને બોલાવ્યા. “સદ્દાવિત્તા એવં
 વયાસી” અને તેમને આ પ્રમાણે આજ્ઞા આપી. “સ્તિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા !
 સરિસયં સરિત્તયં સરિસવ્વયં સરિસલાવણ્ણરુખજોવ્વણગુણોવ્વેયં ઇમાભરણવસણ-
 ગહિયનિજ્જોયં કોઢુંવિયવરતરુણસહસ્સ સદ્દાવેહ” હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે બની
 શકે એટલી ઝડપથી એવાં ૧૦૦૦ શ્રેષ્ઠ, આજ્ઞાકારી યુવાનોને બોલાવી લાવો
 કે જેઓ દેખાવમાં સમાન લાગતા હોય, જેમના શરીરની ત્વચા સમાન
 રંગની હોય, જેમની ઉંમર પણ સરખી જ હોય, જેમના રૂપ લાવણ્ય, યૌવન

विधम् कौटुम्बिकवरतरुणसहस्रं कौटुम्बिकाश्च ते वरतरुणाः श्रेष्ठयुवान-
स्तेषां सहस्रं शब्दयत आह्वयत । 'तएणं ते कोटुंविपुल्लिखा जाव पडिसुणेत्ता
खिप्पामेव सरिसयं सरित्तयं जाव सदावेति' ततःखलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः
यावत् विनयेन जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पितुरादेशं प्रतिश्रुत्य क्षिपमेव शीघ्राति-
शीघ्रमेव सहस्रं सहस्रत्वं यावत् सदृशलावण्यरूपयौवनगुणोपेतम् एकाभरण-
वसनगृहीतनिर्योगं कौटुम्बिकवरतरुणसहस्रं शब्दयन्ति । 'तएणं ते कोटुं-
विपुल्लिखा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोटुविपुल्लिखेहिं सदाविया
समाणा हट्ठुट्ठा ण्हाया कयवल्लिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता' ततःखलु
ते कौटुम्बिकपुरुषाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पित्रा कौटुम्बिकपुरुषैः शब्दयिता

अन्तर न हो, जिनके लावण्य, रूप, यौवन एवं पालखीको वहन करने
आदिरूप गुण एक जैसे हों और एक जैसे जिनके आभरण और वस्त्रादि
हों । 'तएणं ते कोटुंविपुल्लिखा जाव पडिसुणेत्ता खिप्पामेव सरिसयं
सरित्तयं जाव सदावेति' इस प्रकारसे अपने स्वामीके कथनको सुन-
कर और उसे बड़े विनयके साथ स्वीकार कर उन आज्ञाकारी सेवकोंने
शीघ्राति शीघ्रही एक समान दिखाई देनेवाले समान त्वचावाले यावत्
समान उमरवाले, समान लावण्य, रूप, यौवन एवं गुणोंवाले समान
आभरणवाले और समान वस्त्रोंवाले १००० श्रेष्ठ युवा पुरुषोंको बुलाया
'तएणं ते कोटुंविपुल्लिखा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोटुं-
विपुल्लिखेहिं सदाविया समाणा हट्ठुट्ठा ण्हाया कयवल्लिकम्मा, कयको-
उयमंगलपायच्छित्ता' क्षत्रियकुमार जमालिके पिता द्वारा उन सेव-

अने शुष् (पादभीने वडन करवाना सामर्थ्य इप शुष्) ओक सरणां होय,
तथा नेमणे ओक सरणां वओ अने आलरणे धारण कर्था होय. " तएणं
ते कोटुंविपुल्लिखा जाव पडिसुणेत्ता खिप्पामेव सरिसयं सरित्तयं जाव
सदावेति " पोताना स्वामीनी आ प्रकारनी आज्ञा सांलणीने तेमने धणे न
इधं अने सतेप थयो. तेमणे विनयपूर्वक तेमनी आज्ञा माथे यडावी.
धणी न उडपथी तेओ समान देणावना, समान त्वथावाणा, समान उमरना,
समान लावण्य, इप, यौवन अने शुष्संपन्न, समान वओ अने आलरणेथी
युक्त १००० श्रेष्ठ युवान आज्ञाकारी पुरुषोने जोडावी लाव्या. नभादीना
पिता पासे आवतां पडेला ते सडस्र युवानोथे शुं कर्थुं ते सूत्रकार प्रकट करे छे-

" तएणं ते कोटुंविपुल्लिखा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिउणा कोटुंविपु-
ल्लिखेहिं सदाविया समाणा हट्ठुट्ठा ण्हाया कयवल्लिकम्मा, कयकोउयमंगल-
पायच्छित्ता " न्याये नभादीना पिताओ पोताना आज्ञाकारी सेवकोने भोक्सीने

આહૂતાઃ સન્તાઃ હૃદયુદ્ધાઃ હર્ષનોપસમન્વિતાઃ સ્નાતાઃ કૃતવલિકર્માણઃ કાકેભ્યો
 દત્તાન્નયાગાઃ કૃતકૌતુકમક્કપાયશ્ચિતાઃ, 'એગાભરણવસનગહિયનિજ્જોયા-
 જેણેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ' એકાભરણવસન-
 ગૃહીતનિર્યોગાઃ એકઃ એકસદ્દશઃ આભરણવસનલક્ષણો ગૃહીતો નિર્યોગઃ આભર-
 ãાદિરૂપઃ સમૂહો યૈસ્તે તથા, યત્રૈવ જનાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા આસીત્ તત્રૈવ
 ઉવાગચ્છન્તિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી'—ઉવાગત્ય
 કરતલ યાવત્ શિરસાવર્તં સસ્તકે અઙ્ગલિં કુત્વા જયેન વિજયેન વર્દ્ધયિત્વા એવં
 વદ્ધયમાગપ્રકારેણ અગાદિપુઃ કથિતવન્તઃ 'સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં અમ્હેહિં
 કરણિજ્જં' મો દેવાણુપિયા ! સંદિશન્તુ આજ્ઞાપયન્તુ સ્વલુ યત્ અસ્મામિઃ કર-
 કૌકો એજ્જકર વુલાયે મયે વે ૧૦૦૦ હજાર એઘ્ઠ યુવા પુરુષ વડે સ્વુશ
 હુપ એવં આનંદચિત્ત હુપ ડન્હોને ડસી સમય સ્નાન ક્રિયા, વલિકર્મ
 ક્રિયા, કૌતુક એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ક્રિયા ળાયસાદિ કો
 અન્નાદિ આગ દેને રૂપ વલિકર્મ ક્રિયા 'એગાભરણગહિયનિજ્જોયા,
 જેણેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ' ઓર
 સમાન આભરણ એવં વસ્ત્રાદિ સમૂહસે સુસજ્જિત હોકર અપને ૨ સ્થાનસે
 ચલ દિયે ચલકર વે વહાં આયે કિ જહાં પર ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા
 પિતા થા 'ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી' વહાં
 આકરકે ડન્હોને દોનો હાથ જોડકર નતમસ્તક હો ડસે વિનયકે સાથ
 નમસ્કાર ક્રિયા ઓર જય વિજય શબ્દસે ડસે વધાયે વધાકર ફિર
 ડન્હોને એસા પૂછા 'સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં અમ્હેહિં કરણિજ્જં'

તે શ્રેષ્ઠ, ૧૦૦૦ યુવાનોને યોલાવ્યા, ત્યારે તેમને (તે ૧૦૦૦ યુવાનોને)
 આનંદ થયો અને સંતોષ થયો. તેમણે પુલકિત હૃદયે એ જ સમયે સ્નાન
 કર્યું, બલિકર્મ પતાવ્યું અને કૌતુક મંગલ રૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત પણ કર્યું.
 “એગાભરણગહિયનિજ્જોયા, જેણેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેણેવ
 ઉવાગચ્છંતિ” અને એક સરખાં વસ્ત્રો અને એક સરખાં આભૂષણોથી વિભૂ-
 શિત થઇને તેઓ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીના પિતા પાસે આવી પહોંચ્યા.
 “ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ જાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી” ત્યાં આવીને તેમણે બંને
 હાથ બેડીને તથા મસ્તક નીચું નમાવીને તેમને નમસ્કાર કર્યા અને “જય
 હો, વિજય હો” એવા શબ્દોથી તેમને વધાવ્યા, અને વધાવીને આ પ્રમાણે
 પૂછ્યું—“સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં અમ્હેહિં કરણિજ્જં” હે દેવાનુપ્રિય !
 કૃપાવાળો શી આજ્ઞા છે ?

ળીયં વર્તેતે ? ’ ‘ તર્ણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોહુંબિયવર-
તરુણસહસ્સંપિ એવં વયાસી ’-તતઃ સ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા
તં કૌદુમ્બિકવરતરુણસહસ્રમપિ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-‘ તુવ્મેણં
દેવાણુપ્પિયા ! ણ્હાયા કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હ ? ’ મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! યૂયં સ્વલુ સ્નાતાઃ સન્તઃ કૃત-
વલિકર્મણો યાવત્ કૃતકૌતુકમદ્વલપ્રાયશ્ચિત્તાઃ એકાભરણવસનગૃહીત નિર્યોગાઃ
જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય શિવિકાં પરિવહત ? ’ ‘ તર્ણં તે કોહુંબિયપુરિસા
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ જાવ પહિસુણેત્તા ણ્હાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગો
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહંતિ ’ તતઃસ્વલુ તે કૌદુમ્બિકપુરુષાઃ
જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્સ યાવત્ પિતુરુપર્યુક્તામાજ્ઞાપ્ત ’ પ્રતિશ્રુત્ય સમ્યગાકર્ણ્ય

હે દેવાનુપ્રિય ! આપ હમે આજ્ઞા દે કિં હમ કયા કામ કરે ? ’ ‘ તર્ણં સે
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોહુંબિયવરતરુણસહસ્સં પિ
એવં વયાસી ’ રક્ષકે વાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે પિતાને ડન ઐઠ
યુવા કૌદુમ્બિક પુરુષોસે જો કિં સંલ્યાસે ૧૦૦૦ એક રજાર થે એસા કહા-
‘ તુવ્મેણ દેવાણુપ્પિયા ! ણ્હાયા કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા
જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હ ’ હે દેવાનુપ્રિયો ! સ્નાત
હુએ કૃત વલિકર્મવાલે હુએ એવં યાવત્-કૃત કૌતુક મંગલ પ્રાયચ્છિત્ત-
વાલે હુએ, એકાભરણ વસનગૃહીત હુએ તુમ લોગ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી
પાલ્લીકો વહન કરો ‘ તર્ણં તે કોહુંબિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિય-
કુમારસ્સ જાવ પહિસુણેત્તા ણ્હાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગો જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહંતિ ’ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે યાવત્
પિતાકી રક્ષ ઉપર્યુક્ત આજ્ઞાકો સ્વીકાર કરકે ડન ઐઠ ૧૦૦૦ સેવક

“ તર્ણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કોહુંબિયવરતરુણસહસ્સ
પિ એવં વયાસી ” ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા પિતાએ તે સહસ્ર
આજ્ઞાકારી યુવાન સેવકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—“ તુવ્મેણં દેવાણુપ્પિયા ! ણ્હાયા
કયવલિકમ્મા જાવ ગહિયનિજ્જોગા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં પરિવહ્હ ”
હે દેવાનુપ્રિયો ! સ્નાન, બલિકર્મ, અને કૌતુક મંગલ પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને તથા
એક સરખાં વસ્ત્રો અને આબૂષણો ધારણ કરીને આવેલા તમે લોકો ક્ષત્રિય
કુમાર જમાલિકાની પાલખીને વહન કરો. “ તર્ણં તે કોહુંબિયપુરિસા જમાલિસ્સ
જાવ પહિસુણેત્તા ણ્હાયા જાવ ગહિયનિજ્જોગો જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સીયં
પરિવહંતિ ” સ્નાન, બલિકર્મ અને કૌતુક મંગલ રૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત પતાવીને

स्नाताः सन्तो यावत् कृतबलिकर्माणः कृतकौतुकमङ्गलप्रायश्चित्ताः एकाभरण-
वसनगृहीतनिर्योगाः जमालेः क्षत्रियकुमारस्य शिविकां परिवहन्ति । ' तएणं
तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पुरिससहस्सवाहिणीं सीयं दुरुद्धस्स समा-
णस्स तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया '—ततः खलु
तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरुषसहस्रवाह्यां शिविकाम् आरुढस्य सतः पुरतः
तत्प्रथमतया तेषां विवक्षितानां मध्ये प्रथमतया सर्वं प्रथमम् इमानि वक्ष्यमाणानि
अष्टमङ्गलकानि अष्ट साङ्गल्यवरतूनि यथानुपूर्व्या यथाक्रम संप्रस्थितानि गन्तुं
प्रवृत्तानि ' तं जहा—सोत्थिय सिरिवच्छ जाव दप्पणा ' तद्यथा—स्वरितकम्, श्रीवत्सः
यावत् नन्द्यावर्तम्, वर्द्धमानकम् भद्रासनम् कलशो, मत्स्य चित्रम् दर्पणः । ' तयाणंतरं
च ण पुन्नकलसभिगारं जहा उववाइए जाव गगणतलमणुलिहंती पुरओ अहाणुपुव्वीए

युवा पुरुषोने जो स्नात और कृतबलिकर्मा थे, एवं कृत, कौतुक मङ्गल-
वाले थे, तथा समान आभरण धारण करने वाले और
वसनवाले थे, उन सहस्रजनोंने जमालि क्षत्रिय कुमारकी
पालखीको उठा लिया ' तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स
पुरिससहस्सवाहिणीं सीयं दुरुद्धस्स समाणस्स तप्पढमयाए इमे
अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया ' पुरुष सहस्रवाहिनी
पालखी पर आरुढ हुए उस क्षत्रियकुमार जमालिके पालखी आगे सबसे
पहिले ये आठ मङ्गल द्रव्य यथाक्रम संप्रस्थित हुए—' तं जहा ' जैसे—
सोत्थियसिरिवच्छ जाव दप्पणा ' स्वस्तिक, १ श्री वत्स २, नन्दिका-
वर्त ३, वर्द्धमानक ४, भद्रासन ५, कलश ६, चित्रकी मच्छलिया ७, दर्पण
८, ' तयाणंतरं च ण पुन्नकलसभिगारं जहा उववाइए जाव गगण-

तथा એક સરખાં વસ્ત્રાભૂષણો ધારણ કરીને આવેલા સમાન દેખાવ, સમાન
ઉભર આદિથી સુકૃત તે શ્રેષ્ઠ ૧૦૦૦ યુવાનોએ વિનયપૂર્વક તેમની આજ્ઞાને
સ્વીકાર કરીને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની પાલખી ઉપાડી લીધી

“ તएणं તસસ જમાલિસસ ચત્તિયકુમારસસ પુરિસહસસવાહિણી સીયં દુરુદ્ધસસ
સમાણસસ તપ્પદમયાए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया ”
સહસ્ર પુરુષો વડે વહન કરાતી ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની તે પાલખીની અગળ
સૌથી પહેલાં નીચે પ્રમાણે આઠ મંગલ દ્રવ્યો અનુક્રમે ચાલવા લાગ્યા—એટલે
કે તે આઠ દ્રવ્યોને હાથમાં લઈને તેમને વહન કરનારા માણસો ચાલવા
લાગ્યા. “ તંજહા ” તે આઠ મંગલ દ્રવ્યોનાં નામ—“ સોત્થિય સિરિવચ્છ જાવ
દપ્પણા ” (૧) સ્વસ્તિક, (સ્વસ્તિક વિશેષ) (૨) શ્રી વત્સ (૩) નન્દિકાવર્ત
(એક પ્રકારનો સ્વસ્તિક) (૪) વર્દ્ધમાનક, (૫) ભદ્રાસન, (૬) કલશ (૭)
ચિત્રની મચ્છી, (૮) દર્પણ, “ તયાણતરં ચ ણ પુન્નકલસભિંગારં જહા ઉવવાइए

સંપટ્ટિયા 'તદનન્તરં ચ લલુ પૂર્ણકલશમૃજારજલવરિપૂર્ણાઃ કલશાઃ મૃજારાશ્ચ સંપ્ર-
સ્થિતા' ઇત્યગ્રેનાન્વયઃયથૌપપાતિકે યાવત્ ગગનતલમનુલિખન્તી પુરતો યથાઽનુપૂર્વ્યા
સંપ્રસ્થિતા ' તથા દિવ્યા ચ છત્રપતાકા સચામરા દર્શનરચિતા લોકદર્શનીયા, વાતો-
દ્ધૂતવિજયવૈજયન્તી ચોચ્છિતા અત્યુચ્ચતયા ગગનતલમનુલિખન્તીવ પુરતોઽગ્રે
યથાનુપૂર્વ્યા ક્રમશઃ સંપ્રસ્થિતા એવામર્થઃ ઔપપાતિકે એકોનપચ્ચાશત્તમસૂત્રે
મત્કૃતપીયૂષવર્ષિણી ટીકાયામવલોકનીય ઇતિ, એવં જહા ઉવવાઈએ તહેવ માણિ-
યવ્વં આલોયં વા કરેમાણા જયજય સદ્વ પડંજમાણા પુરઓ અહાણુપુઁવીએ સંપ-
ટ્ટિયા ' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા ઔપપાતિકે મણિતં તથૈવ મણિતવ્યં વક્તવ્યં

તલમણુલિહંતી પુરઓ અહાણુપુઁવીએ સંપટ્ટિયા ' ઇસકે વાદ જલસે પરિ-
પૂર્ણ કલશ, ઓર જારી ચે દ્રવ્યચલે, એસા " સંપ્રસ્થિત " ચે
સવ આગે ૨ ચલતે થે, ગગનતલકો સ્પર્શ કરનેવાલી ધ્વજાઈ થીં
-ઔપપાતિકસૂત્ર લેં યહ વર્ણન " ગગગતલ
મણુલિહંતી પુરઓ અહાણુપુઁવીએ સંપટ્ટિયા ' ઇસ સૂત્ર
પાઠ તક ક્રિયા ગયા હૈ-ઇસ સૂત્ર પાઠસે પહિલેકા પાઠ ઇસ પ્રકારસે
હૈ-" દિવ્યા ચ છત્રપતાકા સચામરા દર્શનરચિતા લોકદર્શનીયા વાતો-
દ્ધૂતવિજયવૈજયન્તીચોચ્છિતા અત્યુચ્ચતયા " ઇન પદોંકા અર્થ-
ઔપપાતિક સૂત્રમેં ૪૯ વેં સૂત્રકી પીયૂષવર્ષિણી ટીકામેં ક્રિયા ગયા
હૈ, સો વહાંસે દેશ લેના ચાહિયે । ' એવં જહા ઉવવાઈએ તહેવ માણિ-
યવ્વં જાવ આલોયં વા કરેમાણા જયજયસદ્વ પડંજમાણા પુરઓ અહા-
ણુપુઁવીએ સંપટ્ટિયા ' ઇસ તરહ જૈસા વર્ણન ઇસ વિષયકા ઔપપાતિક

જાવ ગગનતલમણુલિહંતી પુરઓ અહાણુપુઁવીએ સંપટ્ટિયા " ત્યાર બાદ જળથી
પરિપૂર્ણ કલશ અને ઝારી ચાલવા લાગ્યા. આ વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમાં
" ગગનતલમણુલિહંતી પુરઓ અહાણુપુઁવીએ સંપટ્ટિયા " આ સૂત્રપાઠ પર્થન્તના
સૂત્રપાઠ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. આ સૂત્રપાઠની આગળનો સૂત્રપાઠ આ
પ્રમાણે છે-" દિવ્યા ચ છત્રપતાકા સચામરા દર્શન રચિતા લોક દર્શનીયા વાતો-
દ્ધૂતવિજયવૈજયન્તી ચોચ્છિતા અત્યુચ્ચતયા " આ સૂત્રપાઠનો અર્થ ઔપપાતિક
સૂત્રના ૪૯ માં સૂત્રની પીયૂષવર્ષિણી ટીકામાં આપવામાં આવેલો છે, તે
જિજ્ઞાસુઓએ તે અર્થ ત્યાંથી વાચી લેવો. " એવં જહા ઉવવાઈએ તહેવ માણિ
યવ્વં જાવ આલોયં વા કરેમાણા જયજયસદ્વ પડંજમાણા પુરઓ અહાણુપુઁવીએ
સંપટ્ટિયા " આ પ્રમાણે જેવું વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમાં કરવામાં આવેલું છે,

यावत् आलोकं च कुर्वाणा जयजयशब्दं च प्रयुज्जानाः पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः।
तथाहि-तदनन्तरं च खलु वैदूर्यदीप्यमानविमलदण्डम् प्रलम्बकोरण्टमाल्य-
दामोपशोभितम् चन्द्रमण्डलनिभं समुच्छिन्नम् विमलमातपत्रम् प्रवरं सिंहासनम्-
वरमणिरत्नपादपीठम्, स्वपादुकायुगसमायुक्तं बहुकिङ्करकर्मकरपुरुषपादात्
परिक्षिप्तम् पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थितम्, तदनन्तरं च खलु बहवो यष्टिग्राहिणः
कुन्तग्राहिणः, चामरग्राहिणः, पाराग्राहिणः, चापग्राहिणः पुस्तकग्राहिणः फलक-
ग्राहिणः पीठग्राहिणः, वीणाग्राहिणः, कुंतपग्राहिणः, हडप्पग्राहिणः, ताम्बूलादि
भाजनग्राहिणः पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः, तदनन्तरं च खलु बहवो दण्डिनो
मुण्डिनः, शिखण्डिनः, जटिनः, पिच्छिनः, हासकराः, डमरुककराः, डमरकरावा,

सूत्रम् 'आलोक्यं वा करेमाणा जय जय शब्दं च पञ्जमाणा अहाणुपुर्वीए
संप्रद्विया' इस सूत्र पाठ तक किया गया है, वैसाही वर्णन यहां पर
भी कर लेना चाहिये। इससे पहिलेका वर्णन इस प्रकारसे है—“तद-
नन्तरं च खलु वैदूर्यदीप्यमानविमलदण्डम्, प्रलम्बकोरण्टमाल्यदा-
मोपशोभितम्, चन्द्रमण्डलनिभं, समुच्छिन्नम्, विमलमातपत्रम्, प्रवर
सिंहासनम्, वररत्नपादपीठम्, स्वपादुकायुगसमायुक्तं, बहु किंकर-
कर्मकरपुरुषपादानपरिक्षिप्तम्, पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थितम्, तदन-
न्तरं च खलु बहवो यष्टिग्राहिणः, कुन्तग्राहिणः, चामरग्राहिणः, पाश-
ग्राहिणः, चापग्राहिणः, पुस्तकग्राहिणः, फलकग्राहिणः, पीठग्राहिणः,
वीणाग्राहिणः कुंतपग्राहिणः, हडप्पग्राहिणः, ताम्बूलादिभाजनग्राहिणः,
पुरतो यथानुपूर्व्या संप्रस्थिताः, तदनन्तरं च खलु बहवो दण्डिनो, मु-
ण्डिनः, शिखण्डिनः, जटिनः, पिच्छिनः, हासकराः, डमरुककराः, डमर-

तेषु वर्धुन अर्द्धी पथु “आलोक्यं वा करेमाणा जयजयशब्दं च पञ्जमाणा
पुरतो अहाणुपुर्वीए संप्रद्विया आ सूत्रपाठ पर्यन्त अर्द्धेषु करवुं ‘जाव’ ५६
द्वारा ले आगणनुं वर्धुन अर्द्धेषु करवाभां आवेस छे ते नीचे प्रमाणे समजवुं -
“तदनन्तरं च खलु वैदूर्यदीप्यमानविमलदण्डं प्रलम्बकोरण्टमाल्यदामोपशोभितम्
चन्द्रमण्डलनिभं, समुच्छिन्नम्, विमलमातपत्रम्, प्रवरसिंहासनम्, वररत्नपादपीठम्
स्वपादुकायुगसमायुक्तम्, बहु किंकरकर्मकरपुरुषपादात्परिक्षिप्तम्, पुरतो यथा
नुपूर्व्या संप्रस्थितम् तदनन्तरं च खलु बहवो यष्टिग्राहिणः, कुन्तग्राहिणः, चामर-
ग्राहिणः, पाशग्राहिणः, चापग्राहिणः, पुस्तकग्राहिणः, पीठग्राहिणः, वीणाग्राहिणः,
कुंतपग्राहिणः, हडप्पग्राहिणः, ताम्बूलादिभाजनग्राहिणः, पुरतो यथानुपूर्व्या संप्र-
स्थिताः, तदनन्तरं च खलु बहवो दण्डिनो, मुण्डिनः, शिखण्डिनः, जटिनः, पिच्छिनः
हासकराः, डमरुककराः, डमरकरा वा, द्रवकराः, चादुकराः, वादकराः, कन्दर्पकराः

द्रवकराः, चाटुकराः, वादकराः, कन्दर्पकराः, कौकुच्यिकाः, क्रीडाकराश्च वाद्य-
न्तश्च गायन्तश्च हसन्तश्च नृत्यन्तश्च भाषमाणाश्च श्रावयन्तश्च रक्षन्तश्च आलोकं वा
कुर्वन्तः, जयजयशब्दं प्रयुञ्जानाः समुच्चारयन्तः पुरतो यथानुपूर्व्यां संप्रस्थिताः,
एतेषां शब्दानामर्थ औपपातिके पूर्वार्द्धे एकोनपञ्चाशत्तमसूत्रे मत्कृतायां पीयूष-
वर्षिणी टीकायाम् अवलोकनीय इति, 'तयाणं तरंचणं अट्टसयं गयाणं, अट्टसयं
तुरयाणं, अट्टसयं रहाणं, तयाणंतरं च णं असिसत्तिकुंततोमरमूललउडभिडिपाल
धणुपाणिसज्जं पायत्ताणीयं पुरओ संपट्टियं' तदन्तरच खलु अष्टशतं गजानाम्,
अष्टशतं तुरगाणाम्, अष्टशतं रथानाम्, तदन्तरंच खलु असिसत्तिकुंततोमर-
मूललउडभिडिपालधणुपाणिसज्जं' पादात्यनीकं पुरतः संप्रस्थितम्, 'तया-
णंतरं च णं वहवे उग्गा भोगा जहा उववाइए जाव महापुरिसवग्गुरपरिक्खित्ता

करावा, द्रवकराः, चाटुकराः, वादकराः, कन्दर्पकराः, कौकुच्यिकाः,
क्रीडाकराश्च, वाद्यन्तश्च, गायन्तश्च हसन्तश्च, नृत्यन्तश्च, भाषमाणाश्च,
श्रावयन्तश्च, रक्षन्तश्च." यह पाठ 'आलोयं वा करेमाणा जय जय
सहंच पउजमाणा" इससे पहिलेका है। इस पाठका अर्थ भी औप-
पातिक सूत्रके पूर्वार्धमें ४९ वें सूत्रकी पीयूषवर्षिणी टीकामें किया गया
है-सो वहीसे देख लेना चाहिये। 'तयाणंतरं च णं अट्टसयं गयाणं,
अट्टसयं तुरयाणं, अट्टसयं रहाणं तयाणनरं च णं असिसत्तिकुंततोमर-
मूललउडभिडिपालधणुपाणिसज्जं पायत्ताणीयं पुरओ संगट्टियं'
उसके पीछे एकसोआठ हाथी एकसोआठ घोडे उनके
आगे आगे चलने लगे 'तयाणंतरं च णं वहवे उग्गा,
भोगा, जहा उववाइए जाव महापुरिसवग्गुरा परिक्खित्ता जमालिस्स

कौकुच्यिकाः, क्रीडाकराश्च वाद्यन्तश्च, गायन्तश्च, हसन्तश्च, नृत्यन्तश्च, भाषमाणाश्च
श्रावयन्तश्च, रक्षन्तश्च" आ सूत्रपाठने लावार्थ औपपातिक सूत्रना पूर्वार्धना
४९ भां सूत्रनी पीयूषवर्षिणी टीकाभां आपेक्षे छे, तो जिहासु पाठकेअ ते
लावार्थ त्याही वांची लेवे।

"तयाणंतरं च णं अट्टसयं गयाणं, अट्टसयं तुरयाण, अट्टसयं रहाणं
तयाणंतरं च णं असिसत्ति कुत, तोमर, मूल, लउडभिडिमाउधणुपणिसज्जं
पायत्ताणीयं पुरओ संपट्टियं" आ सूत्रपाठने अर्थ भूण सूत्रार्थना अया
प्रमाणे न समज्ये। "तयाणतरं च णं वहवे उग्गा, भोगा, जहा उववाइए
जाव महापुरिसवग्गुरा परिक्खित्ता जमालिस्स खात्तियकुमारस्स पुरओय मग्गओय

જમાલિસ્ત્ર સ્વત્તિયસ્ત્ર પુરઑ ય મગઑ ય પાસઑ ય અહાણપુઁવીએ સંપદ્વિયા ' તદન્તરં ચ સ્વલુ વહવઃ ડગ્રા ડગ્રજાતીયાઃ ભોગાઃ તદ્વંશ્યાશ્ચ, આદિદેવેનારક્ષકત્વે નિયુક્તાઃ તેનૈવ ગુરુત્વેન વ્યવહતાસ્તદ્વંશ્યાશ્ચ ભોગજાતીયાઃ યથા-ઔપપાતિકે યાવત્ રાજન્યાઃ આદિદેવેન વ્યસ્યતયા વ્યવહતાઃ ઇક્ષ્વાકવઃ નાભેયવંશજાઃ, ઇક્ષ્વાકુવંશવિશેષભૂતાઃ જ્ઞાતાઃ કૌરવાઃ કુરુવંશજાઃ, ક્ષત્રિયાઃ, બ્રાહ્મણાઃ મટા-યોધા પ્રશાસ્તારઃ=શાસનકર્તારઃ મલ્લકિનઃ લેચ્છકિનઃ લેચ્છકિપુત્રાઃ इत्यादि। एवामर्थ औपपातिके अष्टत्रिंशत्तमसूत्रे मत्कृतायां पीपूषवर्षिणी टीकायाम् अव-लोकनीयः । महापुरुषवागुरापरिक्षिप्ताः वागुरेव वागुरा सर्वतः परिवारण-साधर्यात् पुरुषाश्च ते वागुरा च पुरुषवागुरा महती चासौ पुरुषवागुरा च महा-पुरुषवागुरा तथा महापुरुषसमूहेन परिक्षिप्ताः परिवेष्टिताः सन्तो जमालेः क्षत्रियकुमारस्य पुरतश्च अग्रतः, मार्गतश्च पृष्ठतः, पार्श्वतश्च उभयभागतः संप-

સ્વત્તિયકુમરસ્ત્ર પુરઑ ય મગઑ ય પાસઑ ય અહાણપુઁવીએ સંપદ્વિયા' હનકે વાદ અનેક ડગ્રજાતીય અનેક ભોગજાતીય કિ જિન્હે' આદિદેવને આરક્ષત્વકે કોટવાલ કામમેં નિયુક્ત કિયા થા ઓર ડન્હોને જિન્હે' ગુરુત્વરૂપસે વ્યવહારમેં લિયા થા-એસે ડગ્રજાતિકે વંશજ પુરુષ યાવત્-રાજન્ય-આદિદેવ દ્વારા મિત્રરૂપસે માને ગયે પુરુષ, ઇક્ષ્વાકુ-નાભિરાજા કે વંશજ પુરુષ, જ્ઞાત-ઇક્ષ્વાકુ વંશવિશેષમેં ઉત્પન્ન હુએ પુરુષ, કૌરવ-કુરુવંશમેં ઉત્પન્ન હુએ પુરુષ, ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણ, મટ યોધા એવં પ્રશાસ્તા-શાસન કરનેવાલે મલ્લકી ઓર લેચ્છકી પુત્ર-इत्यादि वे અનેક પુરુ-ષોકે સમૂહસે ઘિરે હુએ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે આગેપીછે એવં આજૂ-

વાસઑય અહાણપુઁવીએ સંપદ્વિયા " ત્યાર બાદ અનેક ડગ્રજાતીય અને અનેક ભોગજાતીય કે જેમને આદિ દેવે રક્ષણના કાર્યને માટે નિયુક્ત કર્યા હતા અને તેમણે જેમને ગુરુત્વ રૂપે વ્યવહારમાં લીધા હતા એવા ડગ્રજાતિના પુરુષો ચાલતા હતા.

આ રીતે ડગ્રજાતિના અને ભોગજાતિના પુરુષો, અને રાજાઓ આદિદેવ દ્વારા વ્યસ્થરૂપે સરખી ઉમરવાળા માનવામાં આવેલા પુરુષો, ઇક્ષ્વાકુ-નાભિ રાજાના વંશજ પુરુષો, જ્ઞાત-ઇક્ષ્વાકુ વંશ વિશેષમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષો, કૌરવ-કુરુ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષો, ક્ષત્રિય, બ્રાહ્મણ, યોદ્ધાઓ અને પ્રશાસ્તા (શાસન ચલાવનારા મદ્દતકી અને લેચ્છકીપુત્રો ઇત્યાદિનો સમૂહથી જેની આગળ, પાછળ અને બાજુઓમાં વીંટળાયેલા છે એવો તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી આગળ વધ્યો (તેની પાલખી આ સમૂહથી ઘેરાઈને આગળ ચાલી) " તયાનંતરં च

સ્થિતાઃ પ્રસ્થાનં કૃતવન્તઃ ‘ તયાણંતરં ચ ણં વહવે રાઈસરતલવરજાવ સત્થવાહ-
પ્પમિહ્મો સંપટ્ટિયા ’ તદનંતરં ચ સ્વલુ વહવઃ રાજેશ્વર તલવરયાવત્-માહમ્વિક-
કૌટુમ્બિકેભ્ય શ્રેષ્ઠિ સેનાપતિ સાર્થવાહપ્રમૃતયઃ પુરતઃ સંપ્રસ્થિતાઃ । ‘ તણં સે જમા-
લિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા ણહાણ કયવલિકમ્મે જાવ વિભૂસિણ હત્થિસ્વંધવરગણ ’
તતઃ સ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પિતા સ્નાતઃ કૃતવલિકર્મા યાવત્ કૃત કૌતુક-
વાજૂમેં ચલે । ‘ તયાણંતરં ચ ણં રાઈસર તલવર જાવ સત્થવાહપ્પમિ-
હ્મો-પુરઓ સંપટ્ટિઓ ’ इनके बाद अनेक राजा, ईश्वर, तलवर यावत्
सार्ववाह आदि आगे आगे चले - यहां यावत् पदसे “माहम्विक कौटुम्बिक,
इभ्य, श्रेष्ठी, सेनापति इन पदोंका ग्रहण हुआ है । “महापुरिस व-
ग्गुरा ” में जो वागुरा पद आया है, वह समूह अर्थमें आया है, वैसे
परन्तु यहां जो वाग्गुरापद लिखा गया है, वह सब ओरसे परिवार
रूपसे ग्रहण किया है “ महापुरिसवागुरा ” महा समूह
में जो “ महा ” शब्द आया है, वह “ वागुरा ”
के विशेषण रूपमें आया है ‘ तणं सें जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स
पिया णहाण कयवलिकममे जाव विभूसिए, हत्थि स्वंधवरगण ’ इसके
बाद क्षत्रियकुमार जमालिका पिता अपने पुत्रके पीछे २ चला, चलनेके
पहिले इसने अच्छी तरहसे स्नान किया था, बलिकर्म-त्रायस आदि-

वहवे राईसर, तलवर जाव सत्थवाहप्पमिह्मो पुरओ संपट्टिओ ” त्थार ७६
अनेक राजओ ईश्वर (युवराज) तलवर (मांडविक राजओ) तथा सार्थ-
वाह पर्यन्तना लोकओ , पादगोपीनी आगण आसता डता अडीं सार्थवाडनी
पडेलां आवेस “ जाव ” पढ्थी “ मांडविक, कौटुम्बिक, इभ्य, श्रेष्ठी अने
सेनापति ” आ पांच पढो ग्रंथु कराया छे. “ महापुरिसवग्गुरा ” आ सूत्रांशनी
साथे ते “ वागुरा ” पढ्थेना प्रयोग थये छे ते समूहना अर्थमां थयेस छे,
परन्तु आगण पाछगना स भंधेना विचार करतां “ महापुरिसवग्गुरा ” ओटले
“ पुरुषेना मडा समूह ” अर्थ समजवे, अने ‘ मडा ’ पद समूहना
विशेषणु इपे वपरायुं छे ओम समजवुं

“ तणं सें जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स पिया णहाण, कयवलिकममे जाव
विभूसिए, हत्थिस्वंधवरगण ” त्थार ७६ क्षत्रियकुमार जमालीना पिता पणु
श्रेष्ठ गजराजनी पीड पर सवार थधने तेनी पाछण पाछण आसवा लाग्या.
डाथी पर सवार थतां पडेलां तेमणु स्नान, बलिकर्म, कौतुक मंगल इय

મહાપ્રાયશ્ચિત્તઃ સુવર્ણમયીલઙ્કારમાલ્યદામ્ના વિભૂષિતઃ સન્ હસ્તિસ્કન્ધ
 વરગતઃ મત્તમતઙ્ગજશ્રેષ્ઠપૃષ્ઠારૂઢઃ ‘સકોરેંટમલ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્જમાણેણં’
 સકોરેંટમાલ્યદામ્ના કોરેંટનામકપુષ્પમાલ્યદામસહિતેન છત્રેણ ધ્રિયમાણેન
 ઉપલક્ષિતઃ ‘સેયવરચામરાહિં ઉદ્ધુવ્વમાણે ઉદ્ધુવ્વમાણે’ શ્વેતવરચામરાભ્યામ્ ઉદ્ધુ-
 વમાન ઉદ્ધુવમાન પૌનપુન્યેન વીજ્યમાનઃ ‘હયગયરહપવરજોહકલિયાણ’ હય-
 ગન(થપવરયોધકલિતયા-અહરહસ્તિપ્રમુખમટ્ સંયુક્તયા ‘ચાતુરંગિણી સેનાણ
 સદ્ધિં સંપરિવુઢે ॥ ચાતુરંગિણ્યા સેનયા સાર્દમ્ સંપરિવૃત્તઃ
 સંવેષ્ટિતઃ ‘મહયા મહવડગર જાવ પરિક્ષિત્તે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો
 પિટ્ઠો અણુગચ્છહ’ મહતા મટ્ચટ્કરેણ સૈનિકસમૂહેન યાક્ત્ પરિક્ષિત્તઃ પરિ-

કોંકે લિપે અન્નકા વિભાગ ક્રિયા થા, ઔર દુઃસ્વપ્ન આદિકે વિનાશકે
 લિપે કૌતુક એવં મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત ધી ક્રિયા થા, ચલતે સમય
 હસને અલ્પમારવાલે કીમતી સુવર્ણકે અલંકારોંકો પહિરા, માલા-
 ઔંસે અપનેકો વિભૂષિત ક્રિયા. યહ શ્રેષ્ઠ ગજરાજ પર સવાર થા.
 ‘સકોરેંટમલ્લદામેણ છત્તેણં ધરિજ્જમાણેણં’ હસકે ડપર ધી ઉસ
 સમય કોરંટકે પુષ્પોંકી માલાસે વિરાજિત છત્ર તના હુઆ થા ‘સેયવર
 ચામરાહિં ઉદ્ધુવ્વમાણેર’ સુન્દર શુભ્ર ચામર હસકે ડપર ઢોરે જા રહે
 થે ‘હયગયરહપવરજોહકલિયાણ’ ઘોડા, હાથી, રથ એવં ઘડે ૨ સુભટ
 યોધાઓંસે યુક્ત ‘ચાતુરંગિણી સેનાણ સદ્ધિં સંપરિવુઢે’ ચતુરંગિણી
 સેનાસે યહ ઘિરા હુઆ થા, ‘મહયા મહવડગર જાવ પરિક્ષિત્તે’
 સાથમેં ઘડે ૨ ઔર ધી વીર યોધાઓંકા સમૂહ ચલ રહા થા ‘જમા-
 લિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો ૨ અણુગચ્છહ” હસ તરહકે ઠાઠવાટસે

પ્રાયશ્ચિત્ત આદિ પતાવીને સુદર વસ્ત્રો અને વજનમાં હલકાં પશુ અતિ મૂલ્ય-
 વાન આભૂષણોથી શરીરને વિભૂષિત કર્યું હતું “સકોરેંટમલ્લદામેણં છત્તેણં
 ધરિજ્જમાણેણં” ઉત્તમ ગજરાજની પીઠ પર આરૂઢ થયેલા જમાલીના પિતા
 પર કોરંટ પુષ્પોની માલાઓથી યુક્ત છત્ર ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું અને
 સેયવરચામરાહિં ઉદ્ધુવ્વમાણેર” શ્રેષ્ઠ, સફેદ ચામરો વડે તેમને વાયુ ઠાર-
 વામાં આવતો હતો, “હયગયરહપવરજોહકલિયાણ” ઘોડા, હાથી, રથ
 અને શ્રેષ્ઠ યોદ્ધાઓથી યુક્ત “ચાતુરંગિણી સેનાણ સદ્ધિં સંપરિવુઢે” ચતુરંગી
 સેનાથી તેઓ વીંટળાયેલા હતા. “મહયા મહવડગર જાવ પરિક્ષિત્તે” વળી
 તેમની સાથે બીજાં વીર યોદ્ધાઓનો સમૂહ પણ આવતો હતો. “જમાલિસ્સ
 સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠોર અણુગચ્છહ” આ પ્રમાણે પુરતી સમગ્ર વાત સાથે ક્ષત્રિય-
 કુમાર જમાલીના પિતા તેની પાછળ પાછળ આવવા લાગ્યા.

વૃતઃ સન્ જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પૃથ્ઠતઃ અનુગચ્છતિ, 'તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમાલિસ્સ
સ્વત્તિયકુમારસ્મ પુરઓ મહં આસા, આસવરા, ઉભઓ પાસિં ણાગા ણાગવરા
પિટ્ઠઓ રહા રહસંગેલી' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય પુરતોઽગ્રતો
મહાન્તઃ અશ્વાઃ મહાશ્વાઃ, તે ચ અશ્વવરાઃ અશ્વાનાં મધ્યે વરાઃ શ્રેષ્ઠાઃ, અશ્વવરાઃ
ઇતિવા અશ્વાસ્થપુરુષા ઇતિ તદર્થઃ, ઉભયતઃ પાર્શ્વે ઉભયોઃ પાર્શ્વયોઃ નાગા
હસ્તિનઃ, નાગવરા હસ્તિનાં પ્રધાના પૃથ્ઠતો રથાઃ, રથસંગેલી રથસમુદાયઃ અનુ-
ગચ્છતિ । 'તદ્દર્શનં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અન્નુગમ્યભિંગારે પરિગહિયતાલિ-
યંટે ઝસવિયસેયછત્તે' તતઃસ્વલુ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અન્નુદત્તમૃદ્ધારઃ
અન્નુદત્તઃ અભિમુલ્કસ્થાપિતો મૃદ્ધારો જલપાત્રવિશેષો યસ્ય સ તથા, પરિગૃહીત-
તાલવૃન્તઃ પરિગૃહીતં તાલવૃન્તં તાલવ્યજનં યં પ્રતિ સ તથા, ઉચ્છિતશ્વેતચ્છત્રઃ
ઉચ્છિતમ્ ઉપરિ પ્રસારિતં શ્વેતચ્છત્રં યસ્ય સ તથા, 'પવીર્યસેયચામરવાલ-
વીયાણિ સન્વિહ્વીણ જાવ ણાદિતરવેણ' પ્રવીજિતા ઉહૂતા શ્વેતચામરવાલાનાં

સજ્જિત હોકર ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા પિતા અપને પુત્રકે પીછે ૨
ચલા. 'તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પુરઓ મહં આસા,
આસવરા, ઉભઓ પાસિં ણાગા ણાગવરા પિટ્ઠઓ રહારહ સંગેલી' ક્ષત્રિય-
કુમાર જમાલિકે આગે વડે ૨ શ્રેષ્ઠ ઘોડે ચલ રહે થે, દોનોં તરફ વડે
હાથી ચલ રહે થે. પીછે રથ એવં રથસમુદાય ચલ રહા થા 'તદ્દર્શનં સે
જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અન્નુગમ્યભિંગારે પરિગહિયતાલિયંટે ઝસવિય-
સેયછત્તે પવીર્ય સેય ચામરવાલવીયાણિ' જિસકે સમક્ષ મૃદ્ધાર-
જલપાત્ર વિશેષ ઉપસ્થિત હૈ, તાલવૃન્ત જિસકે પ્રતિ લિયા હુઆ હૈ,
શ્વેતચ્છત્ર જિસકે ઉપર તના હુઆ હૈ, શ્વેત ચામર જિસકે ઉપર ઢારે જા
રહે હૈં એસા વહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ 'સન્વિહ્વીણ જાવ ણાદિતરવેણ'

“તદ્દર્શનં તસ્મૈ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્મ પુરઓ મહં આસા, આસવરા, ઉભઓ
પાસિં ણાગા ણાગવરા પિટ્ઠઓ રહા રહસંગેલી” ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની આગળ શ્રેષ્ઠ ઘોડા-
ઓના ઘોડો સમૂહ ચાલતો હતો, બન્ને પડખે ઘોડા ઘોડા ગજરાને ચાલતા હતા
અને તેની પાછળ રથ અને રથસમુદાય ચાલતો હતો. “તદ્દર્શનં સે જમાલી
સ્વત્તિયકુમારે અન્નુગમ્યભિંગારે પરિગહિયતાલિયંટે ઝસવિયસેયછત્તે પવીર્ય સેય
ચામરવાલવીયાણિ” જેની પાસે ભૂંગાર (જળપાત્ર વિશેષ) મોજૂદ છે, જેની
પાસે પંખાધારી તાલવૃન્ત (પંખો, વીંઝણો) લઈને ઊભા છે, જેના મસ્તક
પર શ્વેત છત્ર ધારણ કરાયેલું છે અને શ્વેત ચામરો વડે જેને વાયુ ઠોરનામાં
આવી રહ્યો છે, એવો તે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી “સન્વિહ્વીણ જાવ ણાદિતરવેણ”
અર્થાત્ પોતાની સઘળી રાજ્ય ઋદ્ધિથી, “સન્વિહ્વીણ” સમસ્ત વસ્તુ

व्यजनिकायं प्रति स प्रवीजितश्वेतचामरवालव्यजनिकः, अथवा प्रवीजिते
 श्वेतचामरे वालव्यजनिकेच यं प्रति स तथा, सर्वद्रव्यां सर्वा ऋद्धिः सर्वर्द्धिः, तथा
 यावत् नादितरवेण, तथाहि-सर्वद्युत्या सर्ववलेन सर्व समुदयेन सर्वादरेण सर्व
 विभूत्या सर्वविभूषया सर्वसंभ्रमेण सर्व पुष्पगन्धमालयालङ्कारेण सर्वत्रुटित-
 शब्दसंनिनादेन महत्या ऋद्ध्या महत्या द्युत्या महता वलेन महता समुदायेन
 महता वरत्रुटितयमकसमरूपवादितेन शङ्खपणवपटहधेरीझल्लरीखरमुखी
 हुडुकमुरजमृदङ्ग दुन्दुभि निर्वोप-नादित-रवेण-वरत्रुटितादीनां दुन्दुभिर्य-
 न्तानां वादित्राणां निर्वोपः शब्दः तस्य नादितरवेण प्रतिध्वनिना सह एषां विस्त-
 रतोऽर्थ औपपातिके द्विआशतम (५२) सूत्रे मत्कुण्डगामयूपवर्षिणी टीकायाम्
 अवलोकनीयः, 'खत्तियकुण्डगामसस नयरसस मज्झं मज्झेणं, जेणेव माहणकुंड-

अर्थात् अपनी समस्त राज्यऋद्धिसे, "सव्वज्जुईए" समस्त वस्त्र और
 आभरणोंकी प्रभासे "सव्ववलेणं" अपनी समस्त सेनाओंसे "सव्व
 ससुदएणं" अपने समस्त परिजनोंसे "सव्वदरेणं" आदरसत्कार रूप
 सभी प्रयत्नोंसे "सव्वविभूईए" अपने समस्त ऐश्वर्यसे "सव्वविभू-
 साए" सभी प्रकार के वस्त्राभरण की शोभासे "सव्वसंभमेणं" भक्ति
 जनित अत्यधिक उत्सुकतासे "सव्व-पुष्फ-गंध-मल्लालंकारेणं" सब
 तरहके पुष्पों से सभी प्रकारके गन्ध द्रव्यों से सभी प्रकारकी मालाओं
 से एवं सब तरहके अलंकारों से "सव्वतुडिय-सह-सण्णिणाएणं"
 सभी प्रकार के वादित्रों की मधुर ध्वनि से युक्त हुवा
 'खत्तिय कुण्डगामनयरसस मज्झं मज्झेणं-जेणेव माहणकुंड-
 गामे नयरे जेणेव बहुसालए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे
 तेणेव पहारेत्थ गमणाए' क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरके बीचसे होकर

तथा आभूषणोना प्रभाव वडे 'सव्ववलेण' पोतानी समस्त सेनाओं वडे,
 "सव्वसमुदएण" पोताना समस्त परिजनों वडे "सव्वदरेणं" आदर
 सत्कार रूप सधणा प्रयत्नों वडे, "सव्वविभूईए" पोताना समस्त ऐश्वर्य
 वडे, "सव्वविभूसाए" तमाम प्रकारना वस्त्राभरणोनी शोभा वडे, "सव्व-
 संभमेणं" भक्ति जनित अत्यंत उत्सुकता वडे, "सव्व-पुष्फ-गंध-मल्लालं-
 कारेणं" सर्व प्रकारना पुष्पो वडे सर्व प्रकारना गंध द्रव्यों वडे सर्व
 प्रकारनी मालाओं वडे अने गंधा प्रकारना अलंकारो वडे "सव्वतुडिय-
 सह-सण्णिणाएणं" गंधा प्रकारना वाद्योत्रोना मधुर ध्वनि वडे
 युक्त थएने "खत्तियकुण्डगामनयरसस मज्झं मज्झेणं-जेणेव माहणकुंड-

गामे नयरे, जेणेव बहुसालए चेइए. जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव पहारेत्य भगणाए ' क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन निर्गत्य यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं यत्रैव बहुशालकं चैत्यं, यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरः आसीत्, तत्रैव तस्मिन्नेव स्थाने गमनाय गन्तुं प्राधारयत् प्रस्थितवान् गन्तुं प्रवृत्त इत्यर्थः ॥ सू० १० ॥

मूलम्—“ तएणं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स खत्तियकुण्डग्रामस्स नयरस्स मज्झं मज्झेणं निग्गच्छमाणस्स सिंघाडगतियचउक्कजाव पहेसु बहवे अत्थत्थिया जहा उववाइए जाव अभिनंदंता य अभित्थुणंता य एवं वयासी जय जय णंदा ! धम्मेणं, जय जय णंदा ! तवेणं, जय जय णंदा ! भदंते अभग्गेहिं णाणदंसणचरित्तमुत्तमेहिं अजियाइं जिणाहि,

निकला और निकल कर जहां ब्राह्मणकुण्डग्राम नगर, जहां बहुशालक उद्यान और उसमें भी जहां श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे उस ओर चला, सर्व ऋद्धिसे लेकर दुन्दुभि पर्यन्त तकके पाठका अर्थ विस्तारपूर्वक औपपातिक सूत्रके ५२ वें सूत्रकी टीकामें किया गया है, अतः वहां देख लेना चाहिये ' वरत्रुटितयमकसमक प्रवादितेन ' आदि सूत्र पाठका अर्थ इसप्रकारसे है—श्रेष्ठ त्रुटितोंके (वाँजोंके) साथ एक साथमें शंख, पणव, (ढोल विशेष) पटह, भेरी, झल्लरी, झालर, खरमुही, वाद्य वि. हुडुक्क मुरज, मृदङ्ग, और दुन्दुभि सब बाजे बजाये जा रहे थे, सो इनकी नादित रव—प्रतिध्वनि हो रही थी ॥सू. १०॥

गामे नयरे जेणेव बहुसालए चेइए जेणेव समणे भगव महावीरे तेणेव पहारेत्य भगणाए ” क्षत्रियकुण्डग्राम नगरनी भराभर वर्ये थधने, ब्राह्मणकुण्डग्राम नगरना बहुशालक उद्यान के न्यां श्रमण भगवान महावीर विराजता हुता, त्यां जवा नीकज्यो. सर्व ऋद्धिथी लधने दुन्दुभि पर्यन्तना सूत्रपाठने अर्थ औपपातिक सूत्रना पर भां सूत्रनी टीकाभां विस्तारथी आपेदेो छे, तो त्यांथी वांथी देवेो. “ वरत्रुटितयमकसमकप्रवादितेन ” आदि सूत्रपाठनेो लावार्थ आ प्रभावे छे—श्रेष्ठ त्रुटितोनी साथे साथे शंख, पणव, पटह, भेरी, झालर भरमुभी, हुडुक्क, मुरज, मृदङ्ग, अने दुन्दुभि वागतां हुतां अने ते वाजि-त्रोनेो प्रतिध्वनि संभजातो हुतो. ॥ सू. १० ॥

इंदियाइं, जियं च पालेहि, समणधम्मं जियविग्घोऽवि य वसाहि-
तं देव ! सिद्धिमज्जे, णिहणाहिय रागदोसमल्ले, तवेण धिति-
धणियवद्धकच्छे मदाहि अट्ठकम्मसत्तू ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं
अप्पमत्तो हराहि आराहणपडागंच धीर ! तलोक्करंगमज्जे
पावय वित्तिमिरमणुत्तरं केवलं च णाणं गच्छय मोक्खं परं पदं
जिणवरोवदिट्ठेणं सिद्धिमग्गेणं अकुडिलेणं हंता परीसहचमूं
अभिभवियगामकंटकोवसग्गाणं धम्मं ते अविग्घमत्थुत्तिकट्ठु
अभिनंदंतिय, अभियुणंतिय ! तएणं से जमाली खत्तियकुमारे
नयणमाला सहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणै पिच्छिज्जमाणै एवं जहा
उववाइए कूणिओ जाव णिग्गच्छइ, णिग्गच्छित्ता जेणेव माह-
णकुंडग्गामे नयरे जेणेव बहुसालए चेइए तेणैव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता छत्तादीए तित्थगरातिसए पासइ, पासित्ता पुरि-
ससहस्सवाहिणीं सीयं ठवेइ, ठवेत्ता पुरिससहस्सवाहिणीओ
सीयाओ पच्चोरुहइ । तएणं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मा-
पियरो पुरओ काउं जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवा-
गच्छंति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिव्वुत्तो जाव
नमंसित्ता एवं वयासी-एवं खलु भंते ! जमाली खत्तियकुमारे
अम्हं एगे पुत्ते इट्ठे कंते जाव किमंगपुण पासणयाए । से जहा
नामए-उप्पलेइ वा, पउमेइ वा, जाव पउमसहस्सपत्तेइ वा,
पंके जाए जले संवुट्ठे, णोवलिप्पइ, पंकरणं णोवलिप्पइ, जल-
रणं, एवामेव, जमालीवि खत्तियकुमारे कामेहिं जाए भोगेहिं

संवुद्धे, णोवल्लिप्पइ, कामरणं णोवल्लिप्पइ, भोगरणं णोवल्लिप्पइ, मित्तणाइनियगसणयसंबंधिपरिजणेणं, एस्स णं देवाणुप्पिया ! संसारभउव्विग्गे भीए जम्मणसरणाणं देवाणुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वयइ ! तं एयन्नं देवाणुप्पियाणं अम्हे भिक्खं दलयाओ, पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! लीसभिक्खं ॥ सू० ११ ॥

छाया—ततःखलु तस्य जमालेः क्षत्रियकुमारस्य क्षत्रियकुण्डग्रामस्य नगरस्य मध्यमध्येन निर्गच्छतः शृङ्गाटकत्रिकचतुष्क यावत् पथेषु बहवः अर्थार्थिकाः यथा औपपातिके यावत् अभिनन्दन्तश्च अभ्युत्तिष्ठन्तश्च एवमवादिषुः—जयजयनन्द ! धर्मेण, जय जयनन्द ! तस्मा, जय जयनन्द ! भद्रं तव, अभग्नैः ज्ञानदर्शनचारित्रैः उत्तमैः, अजितानि जय इन्द्रियाणि, जित्वाच पालय श्रमणधर्मम्, जितविघ्नोऽपि च वस तत् दे ! सिद्धिमध्ये, निजहि च रागद्वेषमलं तपसा, धैर्यधनिकषड्गक्षः मर्दय अष्ट मेशून् ध्यानेन उत्तमेन शुक्लेन अग्रमत्तः, हर आराधनपताकां च धीर ! लोकरङ्गमध्ये, प्राप्नुहि वित्तिमिरम् अनुत्तरं केवलं च ज्ञानं, गच्छ मोक्षं परंपदं जिनवरोपदिष्टेन सिद्धिमार्गेण अकुटिलेन हत्वा परीपहचमूम्, अभिभूय ग्रामकुण्डोपसर्गान्, धर्मे तव अविघ्नमस्तु, इति कृत्वा अभिनन्दन्ति च अभ्युत्तिष्ठन्ति च ! ततःखलु जमालिः क्षत्रियकुमारो नयनमालासहस्रैः प्रेक्ष्यमाणः, प्रेक्ष्यमाणः, एवं यथा औपपातिके कूणिको यावत् निर्गच्छति, निर्गत्य यत्रैव ब्राह्मणकुण्डग्रामं नगरं, यत्रैव बहुशालकं चैत्यं तत्रैव उपागच्छति, उपागम्य छत्रादिकं तीर्थकरातिशयं पश्यति, दृष्ट्वा पुरुषसहस्रोह्यमानां शिविकां स्थापयति, स्थापयित्वा पुरुषसहस्रोह्यमानायाः शिविकायाः प्रत्यवरोहति । ततःखलु तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् अम्वापितरौ पुरतः कृत्वा यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैवोपागच्छतः, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं त्रिःकृत्वो यावत् नमस्यित्वा एवम् अवादिष्टाम्—एवं खलु भदन्त ! जमालिः क्षत्रियकुमारः अस्माकम् एकः पुत्रः, इष्टः वान्तः, यावत् किमङ्ग ! पुनः दर्शनतया, तत् यथानाम एकम् उत्पलम् वा, पद्मम् वा यावत् पद्मसहस्रपत्रं वा, पङ्के जातं जले संवर्द्धितं नोपलिप्यते पङ्करजसा नोपलिप्यते जलरजसा एवमेव जमालिरपि क्षत्रियकुमारः कामैः जातो भोगैः संवर्द्धितो नोपलिप्यते कामरजसा, नोपलिप्यते भोगरजसा, नोपलिप्यते मित्रज्ञातिनिजकस्वजनसम्बन्धिपरिजनेन, एष खलु देवानुमियाः ।

કારાદયો વા, લાઙ્ગલિકાઃ ગલાવલમ્બિતસુવર્ણાદિમયલાઙ્ગલ પ્રતિકૃતિધારિણો
ભદ્રવિશેષાઃ, મુલમાઙ્ગલિકાઃ, મુલ્હે મઙ્ગલ યેપાં તે મુલમાઙ્ગલિકાશ્ચાદુકારિણઃ,
વર્દમાનાઃ સ્કન્ધારોપિતપુરુષાઃ, પુણ્યમાનવા માગધા इत्यर्थः સુષ્ટિકગણાઃ છાત્ર-
સમુદાયા इत्यर्थः । તામિઃ ઇષ્ટામિઃ કાન્તામિઃ પ્રિયામિઃ, મનોજ્ઞામિઃ, મનોડ-
મામિઃ, ઉદારામિઃ, કલ્યાણામિઃ, શિવામિઃ, ધન્યામિઃ, માઙ્ગલ્યામિઃ, સશ્રી-
કામિઃ, હૃદયંગમામિઃ, હૃદયપ્રહ્લાદનિકામિઃ, મિતમધુરગંભીરગ્રાહિકામિઃ,
અર્થશતિકામિઃ, અપુનરુક્તામિઃ વાગ્મિઃ અમિનન્દન્તશ્ચ અમિનન્દનં કુર્વન્તશ્ચ, હે
ક્ષત્રિયકુમાર ? જય જીવ इत्यादि भणन्तोऽभिवृद्धिमाचक्षणाः इत्यर्थः અમિસ્તુવન્તશ્ચ
एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादिषुः—एतेषां पदानां विशेष व्याख्या औपपातिके

વે ભાગાર્થી થે, ધનાદિલાભકે જો અર્થી થે વે લાભાર્થી થે, ભાંડાદિક કિ-
લિવિષિક થે કપાલવાલે કારોટિક થે, રાજકર ધારકકરવાહિક થે,
શંખ વજાનેવાલે શાંખી થે, કુખ્મકારાદિક ચક્રિક થે, લાઙ્ગલકે જૈસે સોને
આદિકે બને હુએ આભૂષણકો ગલેમેં પહિરનેવાલે લાઙ્ગલિક ભદ્રવિશેષ થે,
સુશામદીજન મુલમાઙ્ગલિક થે, કંધે પર પુરુષોંકો આરોપિત કરકે આયે હુએ
વર્દમાન થે, માગધ-સમયર પર રાજા આદિકી સ્તુતિ કરનેવાલે
ચારણ-રાજા આદિકી સ્તુતિ કરનેવાલા પુણ્ય માનવ થે
ઔર વિદ્યાર્થીગણ સૂષ્ટિક થે । વે સ્વ ઇષ્ટ, કાન્ત,
પ્રિય, મનોજ્ઞ, મનોમ, ઉદાર, કલ્યાણ, શિવ, ધન્ય, માઙ્ગલ્ય, સશ્રીક,
હૃદયંગમ, હૃદયપ્રહ્લાદક, મિત મધુર એવં ગંભીરગ્રાહિક, અર્થશતિક
એવં અપુનરુક્ત એસી અવની ૨ વાણીસે ઉચ્ચકા-ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકા
અમિનન્દન કરને લગે હે ક્ષત્રિયકુમાર ! તુમ્હારા જય હો, તુમ બહુત સમય

ગન્ધાદિકની અભિલાષાવાળા લોકોને લોગાર્થી કહ્યા છે, ધનાદિ લાભની અભિ-
લાષાવાળા લોકોને લાભાર્થી કહ્યાં છે વળી ભાંડાદિક, કિલિવિષિક, કાપલિક,
રાજકર ધારક કારવાહી, શંખ વગાડનાર શંખી, કુલકાર આદિ ચક્રિક, લાંગ-
લના જેવાં સુવર્ણ નિર્મિત આભૂષણોને ગણામાં ધારણ કરનાર લાંગલિક-ભદ્ર
વિશેષ, સુખમાંગલિકો (સુશામત કરનારા લોકો), વર્દમાનક-કાંધ પર લોકોને
મેસાડીને આવેલા લોકો, માગધ (રાજા આદિની સ્તુતિ કરનારા ચારણ) પુણ્યમાનવ
અને સૂડિક (વિદ્યાર્થીગણ) પણ ત્યા એકત્ર થયા હતાં તેઓ ઇષ્ટ, કાન્ત,
પ્રિય, મનોજ્ઞ, મનોમ, ઉદાર, કલ્યાણ, શિવ, ધન્ય, માંગલિક, સશ્રીક, હૃદ-
યંગમ, હૃદય, અહ્લાદજનક, મિત, મધુર અને ગંભીરગ્રાહિક, અર્થશતિક
(સેંકડો અર્થયુક્ત) અને અપુનરુક્ત એવી પોતપોતાની વાણીથી ક્ષત્રિયકુમાર
જમાલીને અમિનન્દન આપવા લાગ્યા.

ત્રિપશ્ચાશત્તમસૂત્રે મત્કૃતપીયૂષપાર્વિણી ટીકાયામવલોકનીયા । ‘જય જય
 ણંદા ધમ્મેણં ! જય જય ણંદા તવેણં ! જય જય ણંદા ! મહંતે’ જય જય ઇત્યા
 શીર્વાદઃ મક્તિસંભ્રમે દ્વિર્વચનં ચ હે નન્દ ! જગન્નન્દિકર ! જય જય વિજયસ્વ
 વિજયસ્વ કષાયાદિશત્રૂન્ કેન ધર્મેણ, જય જય કર્મશત્રૂન્
 તપસા, જયજય, હે નન્દ ! જગન્નન્દિન્ ! ત્વં જયજય,
 મદ્રં તે ભવતાત્ કૈઃ ? ઇત્યાહ—‘અમગ્ગેહિં ણાણદંસણચરિત્તમુત્તમેહિં’ અમગ્ગેઃ
 અગ્ગણિડતૈથ જ્ઞાનદર્શનચારિત્રૈઃ ‘અજિયાઈ જિગાહિ ઇંદિયાઈ, જિયં ચ પાલેહિ
 સમણધમ્મં’ અજિતાનિ ઇન્દ્રિયાણિ જય, જિતં લબ્ધંચ શ્રાણધર્મં પાલય,

તક જિઓ, હત્યાદિ રૂપસે કહકર ડસકી અભિવૃદ્ધિ ચાહને લગે, અર્થાત્
 વધાને લગે તથા હસ પ્રકારસે ડસકી સ્તુતિ કરને લગે, ‘જયજય ણંદા !
 ધમ્મેણં, જય જય ણંદા તવેણં, જય જય ણંદા મહંતે’ હે જગત્કો
 આનન્દ દેનેવાલે ક્ષત્રિયકુમાર ! તુમ્હારા જય હો, જય હો—અર્થાત્ તુમ
 કષાયાદિ શત્રુઓ પર વિજય પ્રાપ્ત કરો, કિસસે ? ધર્મસે ધર્મકી શીતલ
 છત્રચ્છાયામાં વૈઠકર તુમ કષાયાદિ દૈરિયોંકો હસ તરહસે પરાસ્ત કરો
 કિ જિસસે ઘે પુનઃ અપના શિર ઓપડી ઓર ન ડટા સકે ! હે નન્દ—
 જગદાનન્દદાયક ! તુમ તપકે પ્રભાવસે સદા વિજયશીલ બને રહો, હે
 નન્દ—અપને માતાપિતાકે એકહી પુત્ર હો, તુમ્હારા સદા કરયાણ હો,
 કિનસે ? ‘અમગ્ગેહિં ણાણદંસણચરિત્તમુત્તમેહિં’ અગ્ગણિડત જ્ઞાન,
 દર્શન એવં ચારિત્રસે ‘અજિયાઈ જિગાહિ ઇંદિયાઈ, જિયં ચ પાલેહિ
 સમણધમ્મં’ તુમ અજિત ઇન્દ્રિયોંકો જીતો એવં પ્રાપ્ત હુવ્ હસ અમગ

“હે ક્ષત્રિયકુમાર ! તમારો જય થાઓ, તમે દીર્ઘાયુ થાઓ” ઇત્યાદિ
 વચનો દ્વારા તેની અભિવૃદ્ધિ થાહ્યા લાગ્યા અને આ પ્રમાણે તેની સ્તુતિ
 કરવા લાગ્યા. “જય જય ણંદા ! ધમ્મેણં, જય જય ણંદા તવેણં, જય જય ણંદા
 મહંતે” “જગતને આનંદ દેનાર હે ક્ષત્રિયકુમાર ! તમારો જય થાઓ,
 એટલે કે તમે શત્રુઓ પર વિજય પ્રાપ્ત કરો. તમે ધર્મની શીતળ છત્ર
 છાયામાં બેસીને અંતરંગના કષાયાદિ દુશ્મનોને એવાં તો પરાસ્ત કરો કે
 તેઓ ફરીથી તમારી સામે માથું જ ઊઠાવી ન શકે. હે નન્દ—જગતને આનંદ
 દેનાર હે જમાત્રી ! તમે તપના પ્રભાવથી સદા વિજયી બનો, હે નન્દ ! તમે
 તમારા માતાપિતાના એકના એક પુત્ર છો, તમારે સદા કર્યાણુ થાઓ.
 “અમગ્ગેહિં ણાણદસણચરિત્તમુત્તમેહિં” અગ્ગણિડત જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી
 “અજિયાઈ જિગાહિ ઇંદિયાઈ, જિયં ચ પાલેહિ સમણધમ્મં” તમે અજિત

‘जिय विगघोऽवियवसाहि तं देव ! सिद्धि मज्जे, णिहणाहिय रागदोसमल्ले तवेणं’ हे देव ! हे क्षत्रियकुमार ! जित विघ्नोऽपि च त्वं सिद्धि मध्ये वस, निर्वातय च निवारय तावत् तपसा तपोबलेन तपः प्रभावेणेत्यर्थः रागद्वेषमल्लौ, ‘धितिधणिय वद्धकच्छे’ धृतिरेव धैर्यमेव धनिकम् अत्यर्थं वद्धा कक्षा येन स तथा, गाढवद्ध-कक्षःसन् मल्लो मल्लान्तरजयसमर्थो भवति इत्याशयेनोक्तम् ‘धिति धणिय’ इत्यादि, ‘मद्दाहि अट्ट कम्मसत्तू’ मर्दय चूरय अष्टौ कर्मशत्रून्, ‘ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं अप्पमत्तो’ ध्यानेन उत्तमेन शुक्लेन अप्रमत्तः प्रमादरहितः सन् त्वं सर्वोत्तमेन शुक्लेन ध्यानेन ‘हराहि आराहणपडागं च धीर ! तेलोक्करंगमज्जे’ हे धीर ! गम्भीर ! त्रैलोक्यगङ्गमध्ये त्रिभुवनरूपरङ्गभूमिमश्वमध्ये आराधना पताका हर, तथा च आराधना ज्ञानादिसम्यक् पालना सैव पताका आराधना पताका, तां त्रैलोक्यरूपरङ्गस्थल मध्ये प्रसारय इति भावः. ‘पावय वितिमिर-

धर्मको पालो ‘जियविगघो वि वसाहि तं देव ! सिद्धिमज्जे णिय णाहिय रागदोसमल्ले तवेणं’ हे देव ! हे क्षत्रियकुमार ! विघ्नों पर विजय पाकर के भी तुम सिद्धिके मध्यमें बसो और अपनी तपस्याके बलसे रागद्वेषरूप मल्लोंको पछाड़ो ‘धितिधणिय वद्धकच्छे’ धैर्यरूपी कमरको मजबूतीसे बांधकर ‘मद्दाहि अट्टकम्मसत्तू’ आठ कर्मरूपी शत्रुओंको चूरो ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं अप्पमत्तो’ सर्वोत्तम शुक्ल ध्यानसे तुम प्रमादरहित होकर ‘तेल्लोक्करंगमज्जे’ त्रिभुवनरूप रंग भूमिके मंच पर ‘वीर’ धीर ! ‘हराहि आराहणा पडागं च’ आराधनारूपी विजयपताको फहराओ ज्ञानादिकोंकी अच्छी तरहसे पालना करना इसका नाम आराधना है, ‘पावय वितिमिरमणुत्तरं केवलं च

धद्वियोने छतो अने प्राप्त थयेला आ श्रमणुधर्मनु पालन करे, “जिय-विगघोवि वसाहिं तं देव ! सिद्धि मज्जे णियणाहिय रागदोसमल्ले तवेणं” हे देव ! हे क्षत्रियकुमार ! विघ्नो पर विजय प्राप्त करीने पणु तमे सिद्धिनी मध्यमां वसे अने तमारी तपस्याना प्रलावणी रागद्वेष रूप मल्लोने पछाडो. “धितिधणियवद्धकच्छे” धैर्यरूपी कछोटाने ढेढता पूर्वक आंधीने ‘मद्दाहि अट्टकम्मसत्तू’ आठ कर्मरूप शत्रुओंना लूके लूका उडावी हो. “ज्ञाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं अप्पमत्तो” सर्वोत्तम शुक्ल ध्यानपूर्वक, प्रमाद रहित थधने, “तेल्लोक्करंगमज्जे धीर ! हराहि आराहणा पडागं च” हे धीर ! त्रिलोक रूप रंगभूमिना मंच पर आराधना रूपी विजयपताका तमे इरकावो. (ज्ञान, दर्शन अने आदित्रनु सारी रीते पालन करणुं तेनुं नाम आराधना छे)

મણુત્તરં કેવલં ચ જ્ઞાનં ' પ્રાપ્નુહિ ચિત્તિમિરમ્ અજ્ઞાનાન્ધકારરહિતમ્, અનુત્તરં સર્વોત્કૃષ્ટમ્, કેવલં ચ જ્ઞાનમ્, ' ગચ્છપ મોક્ષં પરં પદં જિજ્ઞવરોપદિદ્વેષં સિદ્ધિ-મર્ગેણ અકુટિલેણ હંતા પરીસહચમ્ ' ગચ્છ તાવત્ મોક્ષં પરં પદં જિજ્ઞવરોપદિદ્વેષેન સિદ્ધિમાર્ગેણ અકુટિલેન અવક્રેણ સરલેન इत्यर्थः તીર્થકરોપદિદ્વેષેન કપટરહિ-તેન સિદ્ધિઃ યથા મોક્ષપદમનુસરેતિ ભાવઃ ક્લિપ્ત્વા ? इत्याह- ' હતા પરીસહચમ્ ' પરીપદચમ્' દત્વા પરિપદરૂપોપસર્ગસૈન્યં સમૂલમુન્મીલ્ય તથા અભિભવિયગામ કંટગોવસર્ગગાણં ' અભિભૂય પરાભૂય ગ્રામ કણ્ટકોપસર્ગાન્ इन्द्रिय ग्रामस्य प्रति-कूलतया कण्टकीभूतान् उपसर्गान् दूरीकृत्येत्यर्थः ' જાં ' इति वाक्यालङ्कारे ' धम्मं ते अविग्घमत्थु ' તવ ધર્મે ધર્મપથે અવિઘનમસ્તુ વિઘનવાધા માભૂત્ ' ત્તિ કદ્દુ અભિનદંતિ ચ અભિયુગંતિ ચ ' इति कृत्वा अभिनन्दन्ति च ' જય જય નન્દ ' इत्यादिना वर्द्धयन्ति, अभिस्तुवन्ति स्तुतिं कुर्वन्ति च, ' तएणं से जमाली खत्तिय-कुमारे नयणमालासहस्सेहिं पिच्छिज्जमाणे पिच्छिज्जमाणे एवं जहा उववाइए कूणीओ

જાણં ' અજ્ઞાનાન્ધકારસે રહિત, સર્વોત્કૃષ્ટ એસે કેવલજ્ઞાનકો તુમ પ્રાપ્ત કરો ' ગચ્છપ મોક્ષં પરં પદં જિજ્ઞવરોવાદિદ્વેષં સિદ્ધિમર્ગેણ અકુટિલેણ હંતા પરીસહચમ્ ' પરીસહ રૂપ સૈન્યકો હટાકરકે તુમ જિજ્ઞવરોપદિષ્ટ સરલ સિદ્ધિમાર્ગસે ચલ કર પરં પદ મોક્ષકો પ્રાપ્ત કરો ' અભિભવિય ગામકંટગોવસર્ગગાણં ' इन्द्रियोंके प्रतिकूल होनेसे कंटकी-भूत उपसर्गोंको दूर करके ' धम्मं ते अविग्घमत्थु ' તુમ્હારે ધર્મમાર્ગમે વિઘનોંકા અભાવ રહે-વિઘનવાધા ન હો, એસા કહકર ઉન લોગોંને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકે ઊપર અપને હાર્દિક ભાવોંકો વરસાયા ઔર ઉસકી સ્તુતિ કી ' तएणंसे जमाली खत्तियकुमारे नयणमालासहस्सेहिं

“ પાવય ચિત્તિમિરમણુત્તરં કેવલં ચ જ્ઞાનં ” હે નન્દ ! અજ્ઞાનાન્ધકારથી રહિત, સર્વોત્કૃષ્ટ એવા કેવળજ્ઞાનની તમે પ્રાપ્તિ કરો. “ ગચ્છપ મોક્ષ પરં પદં જિજ્ઞવરોપદિદ્વેષં સિદ્ધિમર્ગેણ અકુટિલેણ હતા પરીસહચમ્ ” પરીપદ રૂપ સૈન્યનેા સંકાર કરીને જિજ્ઞવરોપદિષ્ટ સરલ સિદ્ધિમાર્ગે આલીને તમે પરં પદ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરો. “ અભિભવિય ગામકંટગોવસર્ગગાણં ” इन्द्रियोने प्रतिकूल એવાં કંટક સમાન ઉપસર્ગોં દૂર થઈને “ ધમ્મ તે અવિઘમત્થુ ” તમારા ધર્મમાર્ગમાં વિઘનોંનેા અભાવ રહે-તમને કોઈ પણ વિઘન ન નડે ”

આ પ્રમાણે કહીને તે લોકોએ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી પ્રત્યેની પોતાની શુભેચ્છાઓ વ્યક્ત કરી અને તેની સ્તુતિ કરી

“ તણં સે જમાલી ક્ષત્રિયકુમારે નયણમાલાસહસ્સેહિં પિચ્છિજ્જમાણે ૨ ઇવં જહા ઉવવાઈએ કૂળીઓ જાવ તિગચ્છહ ” આ પ્રમાણે ઔપપાતિક

जाव निगच्छइ ' ततःखलु स जमालिः क्षत्रियकुमारो नयनमालासहस्रैः दर्शक-
जनलोचनपङ्क्तिसहस्रैः प्रेक्ष्यमाणः प्रेक्ष्यमाणो दरीदृश्यमानः एवं यथा औप-
पातिके सूत्रे कूणिको राजा प्रतिपादितस्तथैवात्रापि प्रतिपत्तव्यो यावत् वचन-
मालासहस्रैः अभिस्तूयमानः अभिस्तूयमानः, हृदयमालासहस्रैरभिनन्द्यमानोऽ-
भिनन्द्यमानः, जनमनःसमूहैः समृद्धिमुपनीयमानो ' जय जय ! नन्देत्यादि पर्या-
लोचनात्, मनोरथमालासहस्रैर्विस्पृश्यमानो विस्पृश्यमानः कान्ति दिव्य सौभाग्य-
गुणैः प्रार्थ्यमानः प्रार्थ्यमानः, अङ्गुलिमालासहस्रैः दृश्यमानो दृश्यमानः, बहूनां
नरनारीसहस्राणाम् अञ्जलिमालासहस्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीप्यमाणः प्रतीप्यमाणः
स्वीकुर्वन् स्वीकुर्वन् मञ्जुमञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः प्रतिबुध्यमानः वारंवारमञ्जु-
मोद्यमानः, भवनपङ्क्तिसहस्राणि समतिक्राम्यन् सपतिक्राम्यन् क्षत्रियकुण्डग्रामस्य

पिच्छिञ्जमाणे २ एव जहा उबवाहए कूणीओ जाव निगच्छइ ' इस
तरह औपपातिक सूत्रमें वर्णित कूणिकं राजाकी तरह वह क्षत्रियकुमार
जमालि दर्शकजनोंकी पङ्क्तिके नयनमाला सहस्रोंसे बारम्बार देखनेरूप
क्रियाका विषयभूत बनता हुआ क्षत्रिय कुण्डग्राम नगरके बीचोंबीचसे
निकला यहां जो यावत्पद दिया गया है, उससे इस पाठका संग्रह हुआ
है—“ वचनमालासहस्रः अभिस्तूयमानः, अभिस्तूयमानः हृदयमाला-
सहस्रैः अभिनन्द्यमानः अभिनन्द्यमानः जनमनः समूहैः समृद्धिमुप-
नीयमानः, जय जय नन्देत्यादि पर्यालोचनात्, मनोरथ-मालासहस्रैः
विस्पृश्यमानः विस्पृश्यमानः कान्तिदिव्यसौभाग्यगुणैः प्रार्थ्यमानः प्रा-
र्थ्यमानः अङ्गुलिमालासहस्रैः दृश्यमानः दृश्यमानः बहूनां नरनारी
सहस्राणां अञ्जलिमालासहस्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीप्यमाणः मञ्जुम-
ञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः प्रतिबुध्यमानः वारंवार मञ्जुमोद्यमानः

सूत्रमां वर्णित कूणिक राजानी जेम क्षत्रियकुमार जमासी पण
पण क्षत्रियकुण्डग्राम नगरने मध्यमार्गेथी नीकल्यो ते वणने दर्शक-
जनानी डणरो नयनपङ्क्तियो तेनी तरइ वारंवार निरणी रही डती. अही
“ जाव ” पद द्वारा नीचेने सूत्रपाठ अडणु कराये छे—

“ वचनमालासहस्रैः अभिस्तूयमानः २, हृदयमालासहस्रैः अभिनन्द्यमानः
२ जनमनःसमूहैः समृद्धिमुपनीयमानः, जय जय नन्देत्यादि पर्यालोचनात्,
मनोरथमालासहस्रैः विस्पृश्यमान २ कान्तिदिव्यसौभाग्यगुणैः प्रार्थ्यमानः २
अङ्गुलिमालासहस्रैः दृश्यमानः २ बहूनां नरनारीसहस्राणां अञ्जलिमाला सह-
स्राणि दक्षिणहस्तेन प्रतीप्यमाणः २, मञ्जुमञ्जुना घोषेण प्रतिबुध्यमानः २ वारं-

નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન નિર્ગચ્છતિ, ' નિર્ગચ્છિત્તા જેનેય માહ્ણકુંડગ્ગામે નયરે, જેનેય વહુસાલણ્ ચેઈણ, તેનેય ઉવાગચ્છઈ ' નિર્ગત્ય યત્રેય વ્રાહ્મણકુંડગ્રામં નગરમ્, યત્રવ વહુસાલકં ચૈત્યમ્ ઉધાનમાસીદ્, તત્રય ઉવાગચ્છતિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા છત્તાદીણ તિત્થગરાતિસણ પાસઈ, પાસિત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીં સિયં ઠવેઈ ' ઉપાગત્ય છત્રાદિકં તીર્થકરાતિશયં તીર્થઢ્ઢરસ્ય જિનસ્ય ભગવતોઽતિશયં પશ્યતિ, દૃષ્ટ્વા પુરુષસહસ્રવાહ્યાં શિવિકાં રથાપયતિ, ' ઠવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ પચ્ચોરુહઈ ' શિવિકાં સ્થાપયિત્વા પુરુષસહસ્રવાહ્યાવાઃ શિવિકાયાઃ પ્રત્યવરો-હતિ, -અવતરતિ । ' તણ્ણં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો પુરઓ કાઠં

ભવનપંક્તિસહસ્રાણિ સમતિક્રામ્યન્ સમતિક્રામ્યન્ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરસ્ય મધ્યમધ્યેન " હસ પાઠકા અર્થ સરલ હૈ, કઠિન નહીં ' નિર્ગ-ચ્છિત્તા જેનેય માહ્ણકુંડગ્ગામે નયરે જેનેય વહુસાલણ્ ચેઈણ તેનેય ઉવાગચ્છઈ ' નિકલ કર વહુ વહાં પર આયા ત્તિ જહાં વ્રાહ્મણ કુંડ-ગ્રામ નગર ઔર ઉસમેં ભી જહાં વહુસાલક ઉધાન થા ' ઉવાગચ્છિત્તા છત્તાદીણ તિત્થગરાતિસણ પાસઈ ' વહાં આકર ઉસને તીર્થકર જિન ભગવાન્કી અતિશયરૂપ છત્રાદિ વિભૂતિકો દેખા ' પાસિત્તા પુરિસ સહસ્સવાહિણીં સિયં ઠવેઈ ' દેખકર ઉસને ઉસી સમય અપની પુરુષ-સહસ્રવાહિની-એક હજાર પુરુષ જિસકો ઉઠાથે હુઈ હૈં એસી પાલત્રીકો સ્વઢાકરવાયા ' ઠવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ પચ્ચોરુહઈ ' સ્વઢા કરવાકર ફિર વહુ ઉસ પુરુષ સહસ્રવાહિતી શિવિકાસે નીચે ઉતરા

વાર મનુમોહમાનઃ, ભવનપંક્તિ સહસ્રાણિ સમતિક્રામ્યન્ ૨ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામનગરસ્ય મધ્યમધ્યેન " આ સૂત્રપાઠનો અર્થ સરળ છે. છતાં સમજણ ન પડે તો ઔપપાતિક સૂત્રમાંથી વાંચી લેવો.

' નિર્ગચ્છિત્તા જેનેય માહ્ણકુંડગ્ગામે નયરે જેનેય વહુસાલણ્ ચેઈણ તેનેય ઉવાગચ્છઈ " ત્યાંથી નીકળીને તે બ્રાહ્મણકુંડ નગરના બહુસાલક નામના ચૈત્ય (ઉધાન) પાસે આવી પહોંચ્યો, " ઉવાગચ્છિત્તા છત્તાદીણ તિત્થગરાતિસણ પાસઈ " ત્યાં પહોંચતાં જ તેણે તીર્થકર ભગવાનના અતિશય રૂપ છત્રાદિ વિભૂતિને દેખી. " પાસિત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીં સિયં ઠવેઈ "-છત્રાદિને દેખતાની સાથે જ તેણે-હજાર-પુરુષો વડે જેતું વડન થઈ-રહ્યું હતું એવી પોતાની પાલખીને જોઈ રખાવી. " ઠવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ પચ્ચોરુહઈ " પોતાની સહસ્ર પુરુષવાહિની શિવિકાને જોઈ રખાવીને તે તેમાંથી નીચે ઉતરી ગયો.

જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ' તત. સ્વલુ તં જમાલિં ક્ષત્રિય-
કુમારમ્ અમ્વાપિતરૌ પુરતઃ કૃત્વા અગ્રતો વિધાય ચત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરં
આસીત્, તત્રૈવ ઉપાગચ્છતઃ, ' ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો
જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી '-ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં ત્રિ કૃત્વો યાવત્
આદક્ષિણપ્રદક્ષિણં કુરુત, આદક્ષિણપ્રદક્ષિણં કૃત્વા વન્દેતે નમસ્યતઃ, વન્દિત્વા
નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અત્રાદિષ્ટામ્-કથિતવન્તૌ ' એવં સ્વલુ ભંતે !
જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્હં એગે પુત્તે ઇદ્દે કંતે જાવ કિમંગ પુણ પાસણયાએ ' હે
મદન્ત ! એવં સ્વલુ પૂર્વોક્તરીત્યા જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ અસ્માકમ્ એકઃ પુત્રઃ
અભિલપિતઃ, કાન્તઃ, કમનીયઃ, યાવત્ પ્રિયઃ, મનોહ્રઃ, મનોડમઃ, ઇત્યાદિ, શ્રવ-
ણતાયૈ ! શ્રોતુમપિ દુર્લભઃ, કિમન્ન પુનઃ કિમુત વક્તવ્યમ્ દર્શનતાયૈ દ્રઘ્દુમ્ ' સે

' તણં તં જમાલિ સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો પુરબ્બો કાઠં જેણેવ
સમણં ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ' હસકે વાદ ઉસ ક્ષત્રિય-
કુમાર જમાલિકો ઉસકે માતાપિતા આગે કરકે જહાં શ્રમણ ભગવાન્
મહાવીર વિરાજમાન થે વહાં પર આયે, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવ
મહાવીરં તિક્કલુત્તો એવં વયાસી ' વહાં આકરકે ઉન્હોંને શ્રમણ ભગ-
વાન મહાવીરકો સીનવાર આદક્ષિણપ્રદક્ષિણપૂર્વક વન્દના કી નમસ્કાર
કિયા, વન્દના નમસ્કાર કર ફિર ઉન્હોંને ઉનસે એસા કહા-' એવં
સ્વલુ ભંતે ! જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્હં એગે પુત્તે, ઇદ્દે કંતે, જાવ કિ-
મંગ પુણપાસણયાએ ' હે મદન્ત ! યહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ હમારે એકહી
પુત્ર હૈ, યહ હમેં વહુત ઇદ્દ-અભિલપિત હૈ, કાન્ત-કમનીય, યાવત્-
પ્રિય મનોહ્ર, મનોડમ, ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વિશેષણોંવાલા હૈ-સો યહ સુન-

“ તણં તં જમાલિ સ્વત્તિયકુમાર અમ્માપિયરો પુરબ્બો કાઠં જેણેવ સમણ
ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ”

ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને આગળ કરીને તેના માતાપિતા
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર બ્યાં વિરાજતા હતા, ત્યાં આવ્યાં. “ ઉવાગચ્છિત્તા
સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી ” ત્યાં આવીને
તેમણે ત્રણ વાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા પૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વંદણા
કરી, નમસ્કાર કર્યા અને વંદણા નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમને આ પ્રમાણે
કહ્યું-“ એવં સ્વલુ ભંતે ! જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્હં એગે પુત્તે, ઇદ્દે, કંતે જાવ
કિમંગ પુણપાસણયાએ ” હે ભગવન્ ! આ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી અમારો એકનો
એક પુત્ર છે. તે અમને ઘણા જ ઈષ્ટ (અભિલપિત), કાન્ત (કમનીય),
પ્રિય, મનોહ્ર, આદિ પૂર્વોક્ત વિશેષણોવાળો છે. ઉદુમ્બર પુષ્પની જેમ તેની

જહાનામણ-ઉપ્પલેહવા, પડમેહવા, જાવ પડમસહસ્સપત્તેહવા, પંકેજાણ, જલે સંબુદ્ધે ણોવલિપ્પહ પંકરણં, ણોવલિપ્પહ જલરણં ' તથથા નામ-ઉત્પલં વા, પદ્મં વા યાવત્ કુમુદં વા નલિનં વા સુભગં વા સૌગન્ધિકં વા કમલં વા, શતપત્રં વા સહસ્રપત્રં વા, પદ્મે જાતં જલે સંવદ્ધિત્તમ્ નોપલિપ્પતે પદ્ધરજસા, નો પલિપ્પતે જલરજસા-જલબિન્દુભિઃ ' એવામેવ જમાલી ત્રિ સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાણ, ભોગેહિં સંબુદ્ધે નોવલિપ્પહ કામરણં, ણોવલિપ્પહ ભોગરણં, ણોવલિપ્પહ મિત્તણાહનિયગસયણસંબંધિપરિજગેણ ' એવમેવ તથેવ કમલપત્રવદેવેત્યર્થઃ જમાલિરપિ ક્ષત્રિયકુમારઃ કામેષુ જાતઃ, ભોગેષુ શબ્દાદિ રૂપેષુ ગન્ધરસસ્પેર્શેષુ સંવદ્ધિતોઽપિ પરિપાલિતોઽપિ વૃદ્ધિમુપાગતોઽપિ નોપલિપ્પતે કામરૂપરજસા

નેકે લિયે મી ઝહમ્મયર પુરુપકી તરહ દુર્લભ હૈ-તથ હસકે દર્શનકી તો વાતહી ક્યા કરની, યહ તો દુર્લભ હૈ હી ' સે જહાનામણ ઉપ્પલેહ વા, પડમેહ વા જાવ પડમસહસ્સપત્તેહ વા, પંકે જાણ, જલે સંબુદ્ધે ણોવલિપ્પહ, પંકરણં ણોવલિપ્પહ જલરણં' જૈસે કોઈ એક ઉત્પલ હો, યા પદ્મ હો, યાવત્ કુમુદ હો, નલિન હો, સુભગ હો, સૌગન્ધિક હો, અથવા કમલ હો, યા શતપત્ર હો, યા સહસ્ર પત્ર હો, યે સઘ પંક કીચડમેં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ઓર જલમેં બઢતે હૈં, પરન્તુ યે પંક રજસે (કીચડ) લિપ્ત નહીં હોતેહૈં, ઓરન જલબિન્દુઓસે લિપ્ત હોતેહૈં 'એવામેવ જમાલી ત્રિ સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાણ, ભોગેહિં સંબુદ્ધે, નોવલિપ્પહ કામરણં, ણોવલિપ્પહ ભોગરણં, ણોવલિપ્પહ મિત્તણાહનિયગસયણસંબંધિપરિજગેણ ' હસી તરહ કમલપત્રકી તરહ ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિ મી કામભોગસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈ, શબ્દાદિ રૂપ ગન્ધ સ્પર્શોમેં પલા હૈ-વૃદ્ધિગત હુઆ હૈ-ફિર મી યહ

વાણી સાંભળવી પણ દુર્લભ છે " સે જહા નામણ ઉપ્પલેહ વા, પડમેહ વા, જાવ પડમસહસ્સપત્તેહ વા, પંકે જાણ, જલે સંબુદ્ધે ણોવલિપ્પહ પંકરણં, ણોવલિપ્પહ જલરણં " જેમ કેઈ એક ઉત્પલ, અથવા પદ્મ, અથવા કુમુદ, અથવા નલિન, સુભગ, સૌગન્ધિક અથવા કમલ અથવા શતપત્ર અથવા સહસ્ર પત્ર પંકમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે અને જળમાં જ વૃદ્ધિ પામે છે, છતાં પણ તેઓ પંકરજથી પણ અલિપ્ત રહે છે અને જલબિન્દુઓથી પણ અલિપ્ત જ રહે છે, " એવામેવ " એજ પ્રમાણે " જમાલી ત્રિ સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાણ, ભોગેહિં સંબુદ્ધે, નોવલિપ્પહ કામરણં, ણોવલિપ્પહ, ભોગરણં, ણોવલિપ્પહ મિત્તણાહનિયગસયણસંબંધિપરિજગેણ " ક્ષત્રિયકુમાર જમાલી કામ (વાસના) દ્વારા ઉત્પન્ન થયો છે, શબ્દ, ગંધ, સ્પર્શ આદિ ભોગોમાં ઉછર્યો છે છતાં

કામાનુરાગેણ નો વા ઉપલિપ્યતે મોગરજસા, કામમોગયોઃ નૈવ આસક્તો ભવતિ, નાપિ ઉપલિપ્યતે મિત્રજ્ઞાતિનિજકસ્વજનસમ્બન્ધિપરિજનેન મિત્રાણિ સુહૃદઃ, જ્ઞાતયઃ સ્વજાતીયાઃ દાયાદાદયઃ, નિજકાઃ માતુલાદયઃ, સ્વજનાઃ, પિતૃ પિતૃ વ્યાદયઃ, સમ્બન્ધિનઃ શ્વશુરાદયઃ, પરિજનો દાસાદિઃ, એતેષાં સમાસ દ્વન્દ્વ સ્તતસ્તેન સહ સ્નેહતઃ સમ્બદ્ધો ન ભવતીત્યર્થઃ, 'એમ જં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમહાવિગ્ને મીએ જન્મમરણાણં, દેવાણુપ્પિયાણં અતિએ મુઢે ભવિત્તા અગારાઓ અગગારિયં પવ્વયહ મો દેવાણુપ્પિયાઃ । એમ સ્વલુ જમાલિઃ સંસારમયોદ્વિગ્નઃ સંસાર જન્ય મયવ્યાકુલઃ જન્મમરણાનાં-જન્મમરણેભ્યો મીતઃ-ત્રસ્તઃ સન્ દેવાણુપ્પિયાણાં ભવતામન્તિકે સમીપે મુણ્ડો મૂત્વા આગારાત્ ગૃહાત્ નિર્ગત્ય અનગારિતાં પ્રવ્રજતિ દીક્ષાં ગૃહ્ણતિ, 'તં એયં જં દેવાણુપ્પિયાણં અમ્હે મિક્કલ દલયામો' તત્ તસ્માત્

કામરૂપ રજ-ધૂલીસે-કામાનુરાગસે ઉપલિપ્ત નહીં હુઆહૈ, ઓર ન મોગ-રજસે ઉપલિપ્ત હુઆ હસ તરહ યહ કામમેં ઓર મોગમેં આસક્તિયુક્ત નહીં બનાહૈ, તથા મિત્ર જ્ઞાતિ, સ્વજાતીય દાયાદાદિક, ચન્ધુવર્ગ, નિજક-મામા આદિક, સ્વજન-પિતા કાકા વગેરેહ સમ્બન્ધી-શ્વશુર આદિ એવં પરિજન દાસ આદિ જનમેંમી સ્નેહસે નહીં બંધાહૈ 'એમ જં દેવાણુપ્પિયા ! સંસાર મહાવિગ્ને મીએ, જન્મમરણાણં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિએ મુઢે ભવિત્તા અગારાઓ અગગારિયં પવ્વયહ' હે દેવાણુપ્પિય ! યહ સંસાર જન્ય મયસે વ્યાકુલ એવં જન્મ મરણોસે ત્રસ્ત હોતા હુઆ આપ દેવાણુ-પ્પિયકે પાસ મુણ્ડિત્ત હોકર કે ગૃહસ્થાવસ્થાકે પરિત્યાગપૂર્વક અનગારા-વસ્થા ધારણ કરના ચાહતા હૈ । 'તં એયં જં દેવાણુપ્પિયાણં અમ્હે મિક્કલં

પણુ તે કામરૂપ રજથી (કામાનુરાગથી) અને ભોગરજથી (ભોગો પ્રત્યેની આસક્તિથી અલિપ્ત જ રહ્યો છે-તેનું મન તેમના પ્રત્યે આસક્તિયુક્ત થયું નથી, તથા મિત્રો, જ્ઞાતિજનો, સ્વજાતીય (દાદા, દાદિક), નિજક (મામા આદિક), સ્વજન (પિતા, કાકા વગેરે), સંબન્ધી (સાસુ, સસરા) અને પરિજન (દાસ દાસી) પ્રત્યે પણ તેના મનમાં અનુરાગ ઉત્પન્ન થયો નથી. આ રીતે મોહ અને માયાના બંધનોથી તે બંધાયે નથી "એમ જં દેવાણુપ્પિયા ! સંસાર-મહાવિગ્ને મીએ, જન્મમરણાણં દેવાણુપ્પિયાણં અતિએ મુંડે ભવિત્તા અગારાઓ અગગારિયં પવ્વયહ"

હે દેવાણુપ્પિય ! તે સંસારજન્ય ભયથી વ્યાકુળ અને જન્મમરણથી ત્રાસીને આપ દેવાણુપ્પિયની પાસે મુંડિત થઈને-પ્રવ્રજ્યા લઈને ગૃહસ્થાવસ્થાના પરિત્યાગપૂર્વક અણુગારાવસ્થા (શ્રમણ પર્યાય) ધારણ કરવા માગે છે, "તં

कारणात् एवं खलु जमालि क्षत्रियकुमारं देवानुप्रियेभ्यो भवद्भ्यो वयं भिक्षां शिष्यरूपां भिक्षां ददुमः । 'पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सीसभिक्षं' हे देवानुप्रियाः । एतां शिष्यरूपां भिक्षां प्रतीच्छन्तु गृह्णन्तु स्वीकुर्वन्तु भवन्तः ॥ सू० ११ ॥

मूलम्--“ तए णं समणे भगवं महावीरे तं जमालि खत्तियकुमारं एवं वयासी-अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा परिवंधं करेह ! तएणं से जमाली खत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरे णं एवं वुत्ते समाणे हट्ठुत्ते समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो जाव नमंसित्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमइ, अवक्कमित्ता सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओमुयइ । तए णं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया हंसलक्खणेणं पडसाडएणं आभरणमल्लालंकारं पडिच्छइ, पडिच्छित्ता हारवारिजाव विणिम्मुयमाणा-विणिम्मुयमाणा जमालिं खत्तियकुमारं एवं वयासी-वडियवं जाया ! जइयवं जाया ! परिक्कमियवं जाया ! अस्सिं च णं अट्ठे णो पमायेयवं तिकट्ठु जमालिस्स खत्तियकुमारस्स अम्मापियरो समणं भगवं महावीरं वंदइ, णमंसइ, वंदित्ता णमंसित्ता जामेव दिसं पाउवसूया तावेव दिसिं पडिगया । तए णं से जमालि खत्तियए सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं

दलयामो' इसलिये हमलोग आप देवानुप्रियके लिये क्षत्रियकुमार जमालिको शिष्य भिक्षाके रूपमें देते हैं 'पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सीसभिक्षं' हे देवानुप्रिय ! आप इस शिष्य भिक्षाको स्वीकार करें ॥ ११ ॥

एयं णं देवाणुप्पियाण अम्हे भिक्षं दलयामो ” तेथी अमे आप देवानुप्रियने आ अमादे पुत्र (क्षत्रियकुमार जमाली) शिष्य भिक्षाये अर्पणु करीये छीये. “ पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया सीसभिक्षं ” हे देवानुप्रिय ! आप आ शिष्यभिक्षाने स्वीकार करे. ॥ सू० ११ ॥

करेइ, करेत्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता एवं जहा उसभदत्तो तहेव पव्वइओ नवरं पंचहिं
पुरिससएहिं सद्धिं तहेव जाव सव्वं सामाइयमाइयाइं एक्का-
रसअंगाइं अहिज्जइ, अहिज्जेत्ता बहूहिं चउत्थ छट्ठुम जाव
मासद्धमासखमणेहिं विचित्तेहिं तवोकस्मेहिं अप्पाणं भावे
माणे विहरइ ॥ सू० १२ ॥

छाया--ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीरः तं जमालिं क्षत्रियकुमारम्
एवम् अवादीत् यथासुखं देवाणुप्पिया । मा प्रतिबन्धं कुरु । ततः खलु स जमालिः
क्षत्रियकुमारः श्रमणेन भगवता महावीरेण एवमुक्तः सन् हृष्टः तुष्टः श्रमणं भग-
वन्तं महावीरं त्रिःकृत्वो यावत् नमस्वित्वा उत्तरपौरस्त्यं दिग्भागम् अपक्रामति,
अपक्रम्य स्वयमेव आभरणमालयालङ्कारम् अवमुञ्चति । ततः खलु तस्य जमालेः
क्षत्रियकुमारस्य माता हंसलक्षणणेन पटशाटकेन आभरणमालयालङ्कारं प्रतीच्छति,
प्रतीप्य हारवारि यावत् विनिर्मुञ्चन्ती विनिर्मुञ्चन्ती जमालिं क्षत्रियकुमारम् एवम्
अवादीत्-घटितव्यं जात ! यतितव्यं जात ! परिक्रम्यितव्यं जात ! अस्मिंश्च खलु
अर्थे नो प्रमादितव्यम्, इति कृत्वा जमालेः क्षत्रियकुमारस्य अम्बापितरौ श्रमणं
भगवन्तं महावीरं वन्देते नमस्यतः वन्दित्वा नमस्वित्वा यामेव दिशं प्रादुर्भूतौ
तामेव दिशं प्रतिगतौ । ततः खलु स जमालिः क्षत्रियकुमारः स्वयमेव पञ्चमुष्टिकं
लोचं करोति, कृत्वा यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरः तत्रैव उपागच्छति, उपा-
गत्य एवं यथा ऋषभदत्तस्तथैव प्रव्रजितः, नवरं पञ्चभिः पुरुषशतैः सार्द्धं तथैव
यावत् सर्वं सामायिकादीनि एकादश अङ्गानि अधीते, अधीत्य बहुभिश्चतुर्थषण्ठा-
ष्टम यावत् मासार्द्धमासक्षणैर्विचित्रैः तपःकर्मभिरात्मानं भावयन् विहरति । सू० १२ ॥

टीका--‘तएणं समणे भगवं महावीरे तं जमालिं खत्तियकुमारं एव
वयासी’-ततः खलु श्रमणो भगवान् महावीर स्तं जमालिं क्षत्रियकुमारम् एवं

‘तएणं समणे भगवं महावीरे’ इत्यादि ।

टीकार्थ--‘तएणं० वयासी’ इसके बाद श्रमण भगवान् महावीरने
क्षत्रियकुमार जमालिसे इस प्रकार कहा--‘अहासुहं देवाणुप्पिया । मा

“तएणं समणे भगवं महावीरे” इत्यादि--

टीकार्थ--“तएणं० वयासी” त्थारणाद श्रमणु भगवान् महावीरे क्षत्रिय-
कुमार जमालीने आ प्रभाणु कहुं--“अहासुहं देवाणुप्पिया मा पडिबन्धं करेइ”

વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત-ઉક્તવાન્ ' અહાસુહં દેવાણુપિયા ! મા પઢિવંધં કરેહ ' મો દેવાનુપ્રિયાઃ ! યથાસુખં યથા તવ સુખં ભવેત્તથા કુરુ કિન્તુ અવ વિષયે મા પ્રતિવન્ધં કુરુ-પ્રતિવન્ધં ત્રિભુવં મા કુરુ । ' ' તદ્દેવં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે દ્વદ્વતુદ્દે સમણં મગવં મહાવીરં તિવસુત્તો જાવ નમંસિત્તા ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીમાગં અવકમઇ ' તતઃ-
 સ્વલ્લ સ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ શ્રમણેન ભગવતા મહાવીરેણ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા ઉક્તઃ સન્ હૃદ્વતુદ્દો-હર્ષતોપયુક્તઃ શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વો યાવત્ આદક્ષિણપદક્ષિણં કરોતિ, કૃત્વા વન્દતે નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નર્માસ્યિત્વા ઉત્તર-
 પૌરસ્ત્યં દિગ્માગમ્ ઈશાનકોણમ્ અપક્રામતિ-ગચ્છતિ ' અવક્રમિત્તા સયમેવ આભરણમલ્લાલંકારં ઓમુચઇ ' અપક્રમ્ય સ્વયમેવ નિઝમ્ આભરણમાલ્યાલઙ્કારમ્ ભૂષણસક્ચન્દનપટ્વચ્છાચલઙ્કારમ્ અવમુચ્ચતિ-પરિત્યજતિ ? તદ્દેવં સે

પઢિવંધં કરેહ ' હે દેવાનુપ્રિય ! તુમ્હે' જિસસે સુખ મિલે-વૈસા કામ કરો. પરન્તુ પ્રતિવન્ધ-વિલમ્બ-હસ વિષયમેં વિલમ્બ મત કરો, ' તદ્દેવં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં અવક્રમઇ ' જય શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીસે હસ પ્રકાર કહા તવ વહ વહુત સુશ હુઆ-સંતુષ્ટ હુઆ, ઉસને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો ત્રીનવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણપૂર્વક વન્દના કી નમસ્કાર કિયા, વન્દના નમસ્કાર કરકે ફિર વહ ઉત્તર પૌરસ્ત્ય દિગ્માગમેં-ઈશાન કોણમેં ગયા વહાં જાકર ઉસને ' સયમેવ ઓમુચઇ ' અપને હાથસેહી અપને ધૃન આભરણોંકો માલાઓંકો એવં અલઙ્કારોંકો-ભૂષણોંકો, સ્વકો તથા ચન્દન પટ્વ વચ્છાદિ અલંકારોંકો ઉતારા ' તદ્દેવં સે જમાલિસ્સં પઢિચ્છઇ ' ઉતારે હુએ ઉન ભૂષણાદિકોંકો ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિકી માતાને હંસ જૈસે સપેદ યા હંસકે ચિહ્નવાલે પટામ્બર (ઉત્તમ વચ્છકે) કે અંચલેમેં

હે દેવાનુપ્રિય ! તમને જે રીતે સુખ ઉપજે, એવું કાર્ય કરો, પણ આવા સુખ કાર્યમાં વિલંબ કરવો બેઠબે નહીં. " તદ્દેવં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં અવક્રમઇ " જ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીને આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે ઘણો જ હર્ષ અને સંતોષ પામ્યો. તેણે ત્રણવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ પૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યા. વદણા નમસ્કાર કરીને તે ઈશાનકોણમાં ગયો ત્યાં જઈને " સયમેવ ઓમુચઇ " તેણે પોતાના હાથથી જ પોતાના આભરણો, માળાઓ અને અલંકારોને ક્ષત્રિયકુમાર જમાલીની માતાએ હંસના જેવાં સુખ વચ્ચના અંચલમાં

જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા હંસલક્ષણેણં પડસાહણં આભરણમલ્લા-
લંકારં પડિચ્છિદ્ધં ' તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય માતા હંસલક્ષણેન
હંસવદ્ધવલેન હસચિહ્ન યુક્તેન વા, પટશાટકેન પટાશ્વરાશ્ચલેન આભરણમાલ્યા-
લક્ષ્ણં પ્રતીચ્છતિ-ગૃહ્ણતિ, ' પડિચ્છિત્તા હારવારિ જાવ વિણિમ્મુયમાણી, વિણિ-
મ્મુયમાણી જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં' એવં વયાસી '-પટ્તવસ્ત્રાશ્ચલેન જમાલેરામણ-
માલ્યાલક્ષ્ણં પ્રતીત્ય ગૃહીત્વા હારવારિ યાવત્ ધારાસિન્દુવારચ્છિન્નમુક્તાવલી
પ્રકાશાનિ હારવારિધારાદિવત્ શ્વેતાનિ અશ્રૂણિ વિનિર્મુશ્ચન્તી પુનઃ પુનઃ પરિ-
ત્યજન્તી જમાલિં ક્ષત્રિયકુમારમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-' ઘડિયવ્વં
જાયા ! પરિક્કમિયવ્વં જાયા ! અસ્મિંચ ણં અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં તિક્કદ્દુ ' હે જાત !
હે પુત્ર ! અસ્મિંશ્ચાર્થે સંયમયોગરૂપેઽર્થે ઘટિતવ્યમ્ પ્રયત્નો વિધેયઃ અપાપ્તાનાં
સંયમયોગાનાં પ્રાપ્તયે ઘટના કાર્યા સાધનાનેન વર્તિતવ્યમ્, અથચ સંયમપાલને-
ઽર્થે યતિતવ્યમ્-યત્નઃ-કર્તવ્યસ્ત્વયા, એવમેવ સંયમપાલને પરાક્રમિતવ્યમ્-પરા-
ક્રમો વિધેયઃ, પૌરુષાભિમાનઃ સફલ કર્તવ્યમ્ ઇતિ ભાવઃ, કિંશ્ચ અસ્મિંશ્ચાર્થે
પ્રવ્રજ્યાનુપાલને ન પ્રમદયિતવ્યમ્-પ્રમાદો ન કર્તવ્યમ્ ઇતિ કૃત્વા-ઇતિ કથયિત્વા

બાંધ લિયા-યા ધર લિયા ' પડિચ્છિત્તાં એવં વયાસી ' લેકર હાર,
વારિ યાવત્-ધારા, સિન્દુવાર, છિન્નમુક્તાવલી પ્રમાકે જૈસે પ્રમાવાલે,
અર્થાત્-શુભ્ર આંસુઓંકો વાર ૨ વહાતી હુઈ ઉસને અપને પ્રિયપુત્ર
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિસે હસ પ્રકાર કહા-' ઘડિયવ્વં જાયા ! જહ્યવ્વં
જાયા પરિક્કમિ યવ્વં જાયા અસ્સિ ચ ણં અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં તિક્કદ્દુ '
હસ સંયમ યોગ રૂપ અર્થમેં તુમ પ્રયત્ન કરના, 'જહ્યવ્વં જાયા !' અપ્રાપ્ત
સંયમ યોગોંકી પ્રાપ્તિકે લિયે ચેષ્ટા કરના, એવં સંયમ પાલન રૂપ અર્થમેં
યત્ન કરના, હસી તરહસે સંયમ પાલનેમેં અપને પુરુષાર્થકો સફલ કરના,
" અસ્સિચ અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં " હસ પ્રવ્રજ્યાકે પાલનેમેં પ્રમાદકા સેવન

બાંધી લીધાં-લઈ લીધાં " પડિચ્છિત્તાં એવં વયાસી " અને હાર, જળધારા,
સિન્દુવાર અને તુટેલી માળાનાં મોતી જેવાં શુભ્ર આંસુઓ સારતી સારતી
પોતાના પ્રિય પુત્ર જમાલીને આ પ્રમાણે શિખામણનાં વચનો કહેવા લાગી-
" ઘડિયવ્વં ત્તિ કદ્દુ " જોડા ! આ સંયમ યોગરૂપ અર્થમાં તું પ્રયત્નશીલ
રહેજે, જહ્યવ્વં જાયા અપ્રાપ્ત સંયમ યોગોની પ્રાપ્તિ માટે ચેષ્ટા (યત્ન)
કરજે-સાધનાની પૂર્વક સંયમની આરાધના કરજે સંયમની આરાધના
માટે પુરુષાર્થ કરજે " અસ્સિ ચ અદ્દે ણો પમાણ્યવ્વં "
અને સંયમની આરાધનામાં એક પળનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. " જમા-

‘ જમાલિસ્ત સ્વત્તિયકુમારસ્ત અમ્માપિયરો સમણે ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ ’
 જમાલેઃ ક્ષત્રિયકુમારસ્ય અમ્માપિતરૌ શ્રમણે ભગવન્તં મહાવીરં વન્દેતે, નમસ્યતઃ,
 ‘ વંદિત્તા, ણમંસિત્તા, જામેવ દિસ પાઞ્ઠુમ્મયા તામેવ દિસિ પઢિમ્મયા ’ વન્દિત્વા,
 નમસ્યિત્વા યામેવ દિશમાન્નિવ પ્રાદુર્ભૂતૌ-સમાગતૌ તામેવ દિશં પ્રતિગતૌ-
 પતિનિવૃતૌ । ‘ તણં સે જમાલિ સ્વત્તિયે સયમેવ પંચમુટ્ઠિયં લોચં કરેહ ’ તત્ત-
 સ્વલ્લુ સ જમાલિક્ષત્રિયકઃ સ્વયમેવ પંચમુટ્ઠિકં પંચમુટ્ઠિપ્રમાણં લોચં કેશલુશ્ચનં
 કરોતિ, ‘ કરિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ’ લોચં કુત્વા
 યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરઃ આસીત્ તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ‘ ઉવાગચ્છિત્તા એવં
 જહા ઉસમદત્તો તહેવ પવ્વહઓ ’ ઉપાગત્ય એવં પૂર્વોક્તરીત્યા યથા ઋષભદત્તઃ
 પ્રવ્રજિતઃ પ્રવ્રજ્યાં ગૃહીતવાન્ તથૈવ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારોઽપિ પ્રવ્રજિતઃ, ‘ નવરં
 પંચહિં પુરિસસણ્હિં સદ્ધિં તહેવ જાવ સવ્વં સામાહ્યમાહ્યાઈં એકારસઅંગંહં
 અહિજ્જહ ’ નવરસુ ઋષભદત્તાપેક્ષયા ત્રિગણસ્તુ પંચભિઃ પુરુષશતૈઃ સાર્દ્ધં તથૈવ

નહીં કરના, હસ પ્રકાર કહકર ‘ જમાલિસ્ત સ્વત્તિયકુમારસ્ત ૦ ણમં-
 સહ ’ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારકે માતાપિતાને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો
 નમસ્કાર ક્રિયા ‘ વંદિત્તા ૦ પઢિમ્મયા ’ વન્દના નમસ્કાર કરકે ફિર વે
 જિસ દિશાસે પ્રકટ હુએ થે उसी दिशाकी ओर चले गये, ‘ तणं ०
 लोचं करेह ’ इसके बाद क्षत्रियकुमार जमालिने पंचमुट्ठि प्रमाण लोच
 किया, ‘ करित्ता ० उवागच्छह ’ केशलुश्चन कर वे जहाँ श्रमण भगवान्
 महावीर विराजमान थे वहाँ आये, ‘ उवागच्छित्ता ० पव्वहओ ’ वहाँ
 आकर उन्होंने ऋषभदत्त ब्राह्मणकी तरह प्रभुके पास प्रव्रज्या ग्रहण
 की, जमालिने जो प्रव्रज्या ग्रहण की वह ‘ नवर पंचहिं पुरिससण्हिं
 सद्धिं तहेव जाव ० सव्वं सामाह्यमाह्याईं एकारसअंगंहं अहिज्जह ’

હિસ્ત સ્વત્તિયકુમારસ્ત ૦ ણમંસહ ” આ પ્રમાણે જમાલીને કહીને તેના માતા
 પિતાએ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને વંદણા કરી અને નમસ્કર કર્યા. “ વંદિત્તા ૦
 પઢિમ્મયા ” વંદણા નમસ્કાર કરીને તેઓ જે દિશામાંથી આવ્યાં હતાં એજ
 દિશામાં પાછાં ફરી ગયાં. “ તણં ૦ લોચં કરેહ ” ત્યાર બાદ ક્ષત્રિયકુમાર
 જમાલીએ પોતાની બંને જ પંચમુટ્ઠિપ્રમાણુ લોચ કર્યા. “ કરિત્તા ૦ ઉવાગચ્છહ ”
 લોચ કરીને તે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર જ્યાં વિરાજમાન હતા, ત્યાં આવ્યા.
 “ ઉવાગચ્છિત્તા ૦ પવ્વહઓ ” ત્યાં આવીને તેણે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની જેમ
 મહાવીર પ્રભુ પાસે પ્રવ્રજ્યા લીધી પણ તે બન્નેની પ્રવ્રજ્યામાં આવડો જ
 તફાવત હતો. “ નવરં પંચહિં પુરિસસણ્હિં સદ્ધિં તહેવ જાવ, સવ્વં સામાહ્ય-

પૂર્વવદેવ યાવત્ સર્વં પ્રવ્રજ્યાદિકં ગૃહ્ણાતિ જમાલિઃ ક્ષત્રિયકુમારઃ, સામાયિકા-
દીનિ એકાદશ અઙ્ગાનિ અધીતે, ‘ અહિજ્જેત્તા બહૂહિં ચઉત્થ છટ્ઠમ્ જાવ માસદ્ધ-
માસલ્લમણેહિં વિચિત્તેહિં તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરઈ ’ સામાયિકા-
દીનિ એકાદશ અઙ્ગાનિ અધીત્ય વહુભિરનેકૈશ્વર્યતુર્યષ્ઠાષ્ટમ યાવત્ માસાર્દ્ધમાસ-
ક્ષપણૈઃ વિચિત્રૈસ્તપઃકર્મભિઃ આત્માનં ભાવયન્ વિહરતિ ॥ સૂ૦ ૧૨ ॥

જમાલિવિશેષ વક્તવ્યતા પ્રસ્તાવઃ ।

મૂલ્ય--તણ પાં સે જમાલી અણગારે અન્નયા કયાઈ જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદઈ, નમંસઈ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી-
ઈછામિ પાં મંતે ! તુબ્હેહિં અબ્ભણુન્નાણ સમાણે પંચહિં અણ-
ગારસણહિં સહ્ધિં બહિયા જણવયવિહારં વિહરિત્તણ । તણ પાં
પાંચસી પુરુષોંકે સાથગ્રહણ કી ચહી ઋષભદત્તકી પ્રવ્રજ્યાસે યહાં વિશે-
ષતા હૈ । ઔર સ્વ ઉસને પહિલેકી તરહસે પ્રવ્રજ્યાદિક ગ્રહણ કી ।
ક્ષત્રિયકુમાર જમાલિને સામાયિક આદિ ગ્યારહ અંગોંકા અધ્યયનક્રિયા
‘ અહિજ્જેત્તા બહૂહિં ચઉત્થ છટ્ઠમ્ જાવ માસદ્ધમાસલ્લમણેહિં વિચિત્તેહિં
તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરઈ ’ સામાયિકાદિ ૧૧ અંગોંકા
અધ્યયન કરકે ફિર ઉસને અનેક પ્રકારકે વિચિત્ર ચતુર્યમક્ત, ષષ્ઠ,
અષ્ઠમ માસાર્દ્ધમાસ ક્ષપણ તપોં દ્વારા આત્માકો ભાવિત ક્રિયા ॥ સૂ૦ ૧૨ ॥

માહ્યાઈ એકારસઅંગાઈ અહિજ્જઈ ’ જમાલીએ ૫૦૦ પુરુષો સાથે પ્રવ્રજ્યા
અહણુ કરી હતી—

ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણે એકલા જ પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી. બાકીનું સમસ્ત કથન
ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણની પ્રવ્રજ્યાના વર્ણન પ્રમાણે સમજવું. ત્યારબાદ ક્ષત્રિય-
કુમાર જમાલીને સામાયિક વગેરે ૧૧ અંગોંનું અધ્યયન કર્યું. “ અહિજ્જેત્તા-
બહૂહિં ચઉત્થ છટ્ઠમ્ જાવ માસદ્ધમાસલ્લમણેહિં વિચિત્તેહિં તવોકમ્મેહિં અપ્પાણં
ભાવેમાણે વિહરઈ ” ૧૧ અંગેનું અધ્યયન કરીને તેણે ચતુર્યમક્ત (એક
દિવસનો ઉપવાસ), છટ્ઠ, અષ્ઠમ વગેરે તપસ્યાઓ કરી તથા અર્ધમાસખમણુ
અને માસખમણુરૂપ અનેક વિવિધ તપસ્યાઓથી તેણે પોતાના આત્માને
ભાવિત કર્યો. ॥ સૂ. ૧૨ ॥

से समणे भगवं महावीरे जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो
 आढाइ, णो परिजाणाइ, तुसिणीएसंचिट्ठइ । तए णं से जमाली
 अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चंपि एवं तच्चंपि एवं वयासी-
 इच्छामि णं भंते ! तुब्भे अब्भणुन्नाए समाणे पंचहिं अणगार-
 सएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए । तए णं से समणे
 भगवं महावीरे जमालिस्स अणगारस्स दोच्चंपि,
 तच्चंपि एयमट्ठं णो आढाइ, जाव तुसिणीए
 संचिट्ठइ । तए णं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं
 वंदइ, णमंसइ, वंदित्ता, णमंसित्ता समणस्स भगवओ महावी-
 रस्स अंतियाओ बहुसालाओ चेइयाओ पडिणिक्खमइ, पडि-
 णिक्खमित्ता पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं वहिया जणवयवि-
 हारं विहरइ । तेणं काले णं तेणं समएणं सावत्थीणामं
 णयरी होत्था वण्णओ कोट्टए चेइए, वण्णओ, जाव वणसंडस्स ।
 तेणं काले णं तेणं समएणं चंपानामं नयरी होत्था, वण्णओ, पुण्ण-
 भदे चेइए, वण्णओ जाव पुढविसिला वट्ठओ । तएणं से जमाली
 अणगारे अन्नया कयाइं पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपडि-
 बुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइजमाणे जेणेव साव-
 त्थीनयरी जेणेव कोट्टए चेइए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
 अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिण्हइ, उग्गिण्हित्ता संजमेणं तवसा
 अप्पाणं भावमाणे विहरइ । तए णं समणे भगवं महावीरे
 अन्नया कयावि पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव सुहं सुहेणं विहर-
 माणे जेणेव चंपानयरी, जेणेव पुण्णभदे चेइए, तेणेव उवाग-

च्छइ, उवागच्छित्ता अहापडिरुवं उग्गहं उगिण्हइ, उगिण्हित्ता
संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ । तएणं तस्स
जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहिय विरसेहिय अंतेहिय,
पंतेहिय, लूहेहिय, तुच्छंहिय, कालाइकंतेहिय, पमाणाइकंतेहिय,
सीतएहिय, पाणभोयणेहिं अणण्या कयावि सरीरगंसि विउले
रोगातंके पाउब्भूए उज्जले विउले पगाढे कक्कसे बहुए चंडे
दुक्खे दुग्गे दुरहियासे । पित्तजरपरिगतसरीरे दाहवक्कंतिए
यावि विहरइ । तए णंसे जमाली अणगारे वेयणाए अभिभूए
समाणे समणे निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी-तुब्भे
णं देवाणुप्पिया ! मम सेज्जा संथारगं संथरेह । तए णं, ते समणा
निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेंति,
पडिसुणेत्ता जमालिस्स अणगारस्स सेज्जासंथारगं संथरेंति ।
तए णं से जमाली अणगारे बलियतरं वेदणाए अभिभूए स-
माणे दोच्चंपि समणे निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता दोच्चंपि एवं
वयासी-मम णं देवाणुप्पिया ! सेज्जा संथारए किं कडे कज्जइ ? ।
एवं वुत्ते समणे समणा निग्गंथा वित्ति-भो सामी ! कीरइ ।
जए णं ते समणा निग्गंथा जमालिं अणगारं एवं वयासी णो
खलु देवाणुप्पिया णं सेज्जा संथारए कडे कज्जइ, तए णं तस्स
जमालिस्स अणगारस्स अयमेवारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्प-
जित्था जं णं समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ, जाव एवं
परूवेइ, एवं खलु चलमाणे चलिए उदीरिजमाणे उदीरिए

जाव निज्जरिज्जमाणे णिज्जिण्णे, तं णं मिच्छा, इमं च णं पच्च-
 खमेव दोसइ, सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे संथरिज्जमाणे
 असंथरिए, जस्सा णं सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे संथरिज्ज-
 माणे असंथरिए तहमा चलमाणे वि, अचलिए जाव निज्जरि-
 ज्जमाणे वि अणिज्जिणे, एवं संपेहेइ, एवं संपेहेत्ता समणे
 निग्गंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी--जं णं देवाणुप्पिया !
 समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ, जाव परूवेइ-एवं खलु
 चलमाणे चलिए तं चेव सवं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिणे,
 तए णं जमालिस्स अणगारस्स एवं आइक्खमाणस्स जाव
 परूवेमाणस्स अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं सदहंति,
 पत्तिंयंति, रोयंति, अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं णो सदहंति,
 णो पत्तिंयंति णो रोयंति, तत्थणं जे ते समणा निग्गंथा जमालिस्स
 अनगारस्स एयमट्ठं सदहंति, पत्तिंयंति, रोयंति, ते णं जमालिं चेव
 अणगारं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तत्थणं जे ते समणा निग्गंथा
 जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो सदहंति, णो पत्तिंयंति,
 णो रोयंति, ते णं जमालिस्स अणगारस्स अंतियाओ कोट्ट-
 याओ चेइयाओ पडिणिकखमंति पडिणिकखमित्ता पुञ्चाणु-
 पुठ्ठिं चरमाणे गामाणुगामं दुइज्जमाणे जेणेव चंपानयरी
 जेणेव पुण्णभदे चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव
 उवागच्छंति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो
 आयाहिणपयाहिणं करेति, करेत्ता वंदंति, नमंसंति, वंदित्ता नमं-
 सित्ता समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ता णं विहरंति ॥सू०१३॥

छाया-ततःखलु स जमालिः अनगारः अन्यदा कदाचित् यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा एवम् अगदीत्-इच्छामि खलु भदन्त ! युष्माभिः अभ्यनुज्ञातः सन् पञ्चभिः अनगारशतैः सार्द्धम् बाह्यं जनपदविहारं विहर्तुम् । ततःखलु स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेः अनगारस्य एतमर्थम् नो आद्रियते, नो परिजानाति, तूष्णीकः संतिष्ठते, ततःखलु स जमालिरनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं द्वितीयमपि तृतीयमपि एवम् अगदीत्-इच्छामि खलु भदन्त ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन् पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् यावत् विहर्तुम् । ततःखलु स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेरनगारस्य द्वितीयमपि तृतीयमपि एतमर्थं नो आद्रियते यावत् तूष्णीकः संतिष्ठते । ततःखलु स जमालिरनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यित्वा श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्तिकोत् बहुशालकात् चैत्यात् प्रति निष्क्रमति प्रतिनिष्क्रम्य पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् बाह्यं जनपदविहारं विहरति । तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रावस्ती नाम नगरी आसीत् वर्णकः कोष्ठकं चैत्यम्, वर्णकः, यावत् वनखण्डस्य, तस्मिन् काले तस्मिन् समये चम्पानाम नगरी आसीत् वर्णकः, पूर्णभद्रं चैत्यम्, वर्णकः, यावत् पृथिवीशिलापट्टकः । ततःखलु स जमालिरनगारः अन्यदा कदाचित् पञ्चभिरनगारशतैः सार्द्धम् संपरिवृतः पूर्वानुपूर्वीं चरन् ग्रामानुग्रामं द्रवन् यत्रैव श्रावस्ती नगरी यत्रैव कोष्ठकं चैत्यं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यथाप्रतिरूपम् अवग्रहम् अवगृह्णाति, अवगृह्य संयमेन तपसा अत्मानं भावयन् विहरति । ततःखलु श्रमणो भगवान् महावीरः अन्यदा कदाचित् पूर्वानुपूर्वीं चरन् यावत् सुखं सुखेन विहरन् यत्रैव चम्पानगरी, यत्रैव पूर्णभद्रं चैत्यम् तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यथाप्रतिरूपम् अवग्रहम् अवगृह्णाति, अवगृह्य संयमेन तपसा अत्मानं भावयन् विहरति । ततःखलु तस्य जमालेः अनगारस्य तैः असैश्च, विसैश्च, अन्तैश्च, प्रान्तैश्च, रूक्षैश्च, तुच्छैश्च, कालातिक्रान्तैश्च, प्रामाणातिक्रान्तैश्च, शीतैश्च पानभोजनैः अन्यदा कदाचित् शरीरके विपुलो रोगातङ्कः प्रादुर्भूतः, उज्ज्वलो विपुलः प्रगाढः, कर्कशः, कटुकः, चण्डः, दुःखः, दुर्गः, दुरधिसहः । पित्तज्वरपरिगतशरीरः, दाहव्युत्क्रान्तिकश्चापि विहरति, ततःखलु स जमालिरनगारो वेदनया अभिभूतः सन् श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्-यूयं खलु देवानुप्रियाः ! मम शय्यासंस्तारकं संस्तृणीत ? । ततःखलु ते श्रमणाः निर्ग्रन्थाः जमालेः अनगारस्य एतमर्थं विनयेन प्रतिशृण्वन्ति, प्रतिश्रुत्य जमालेः अनगारस्य शय्यासंस्तारकं संस्तृण्वन्ति । ततःखलु स जमालिः

અનગારઃ વલીયસ્તરં વેદનયા અભિશ્રૂતઃ સન્ દ્વિતીયમપિ શ્રમગાન્ નિર્ગ્રન્થાન્ શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા દ્વિતીયમપિ એવમ્ અવાદીત્-મપ્પ સ્વલુ દેવાનુપ્રિયાઃ ! શય્યા સંસ્તારકઃ ક્રિઠ્ઠતઃ ? ક્રિ યતે ? એવમુક્તાઃ સન્તઃ શ્રમગા નિર્ગ્રન્થાઃ બ્રુવન્તિ-મો સ્વામિન્ ! ક્રિયતે । યદા સ્વલુ તે શ્રમગા નિર્ગ્રન્થાઃ જમાલિમ્ અનગારમ્ એવમ્ અવાદિપુઃ-ળો સ્વલુ દેવાનુપ્રિયાણાં શય્યાસંસ્તારકઃ કૃતઃ, ક્રિયતે, તદા સ્વલુ તસ્ય જમાલેશનગારસ્ય અયમેતદ્રૂપઃ અન્યાત્મિકો યાવત્ સમુદપયત-યત્ સ્વલુ શ્રમળો મગવાન્ મહાવીરઃ એમ્ આરુપાતિ યાવત્ એવં પ્રરૂપયતિ-એવં સ્વલુ ચલત્ ચલિતમ્, ઉદીર્યમાણમ્ ઉદીરિતમ્, યાવત્ નિર્જીર્યમાણં નિર્જીર્ણમ્, તત્-સ્વલુ મિથ્યા, इदंच સ્વલુ પ્રત્યક્ષમેવ દૃશ્યતે-શય્યાસંસ્તારક ક્રિયમાણઃ અકૃતઃ, સંસ્તીર્યમાણ અસંસ્તૃતઃ, યસ્માત્ સ્વલુ શય્યાસંસ્તારકઃ ક્રિયમાણઃ અકૃતઃ, સંસ્તીર્યમાણઃ અસંસ્તૃતઃ, તસ્માત્ ચઠ્ઠપિ અચલિતો યાવત્ નિર્જીર્યમાણોઽપિ અનિર્જીર્ણઃ । એવં સંપ્રેક્ષતે, સંપ્રેક્ષ્ય, શ્રમણાન્ નિર્ગ્રન્થાન્ શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવમ્ અવાદીત્-યત્ સ્વલુ દેવાનુપ્રિયાઃ । શ્રમળો મગવાન્ મહાવીરઃ એવમ્ આરુપાતિ યાવત્ પ્રરૂપયતિ-એવં સ્વલુ ચલત્ ચલિતમ્ તદેવમર્મ યાવત્ નિર્જીર્યમાણમ્ અનિર્જીર્ણમ્, તતઃ સ્વલુ જમાલે અનગારસ્ય એવમાવક્ષણસ્ય યાવત્ પ્રરૂપયતઃ-અસ્ત્યેકકે શ્રમણા નિર્ગ્રન્થા એતમર્થં શ્રદ્ધયતિ, પ્રતિયન્તિ, રોચયન્તિ અસ્ત્યેકકે શ્રમણા નિર્ગ્રન્થાઃ એતમર્થં નો શ્રદ્ધયતિ, નો પ્રતિયન્તિ, નો રોચયન્તિ તત્ત્વ સ્વલુ યે તે શ્રમણા નિર્ગ્રન્થાઃ જમાલેશનગારસ્ય એતમર્થં શ્રદ્ધયતિ, પ્રતિયન્તિ, રોચયન્તિ, તે સ્વલુ જમાલિં ચૈવ અનગારમ્ ઉપસંવદ્ય સ્વલુ વિહરન્તિ, તત્ત્વ સ્વલુ યે શ્રમણાઃ નિર્ગ્રન્થાઃ જમાલેશનગારસ્ય એતમર્થં નો શ્રદ્ધયતિ, નો પ્રતિયન્તિ નો રોચયન્તિ, તે સ્વલુ જમાલેશનગારસ્ય અન્તિકાત્ કોઠકાત્ ચૈત્પાત્ પ્રતિનિષ્ક્રામન્તિ, પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય પૂર્વાનુદૂર્ધ્વિં ચરન્તો ગ્રામાનુગ્રામં દ્રવન્તો યત્રૈવ ચન્પાનગરી, યત્રૈવ પૂર્ણ-મદ્રં ચૈત્યમ્ યત્રૈવ શ્રમળો મગવાન્ મહાવીરતત્રૈવ ઉપાગન્છન્તિ ઉપાગત્ય શ્રમણં મગવન્તં મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વઃ આદક્ષિણપ્રદક્ષિણં કુર્ણન્તિ, છત્વા ચન્દન્તે નમસ્યન્તિ, ચન્દિત્વા નમસ્યિત્વા શ્રમણ મગવન્તં મહાવીરમ્ ઉપસંવદ્ય સ્વલુ વિહરન્તિ । મુ. ૧૨ ।

ટીકા—અથ મહાવીરવાક્યં પ્રતિ જમાલેશનગારસ્ય અશ્રદ્ધાં પ્રદર્શયતિ—
“ તણ્ ણં સે ” इत्यादि । तण् णं से जमाली अणगारे अन्थाक्याइं, जेणेव समणे

‘ તણ્ ણં સે જમાલી અણગારે ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ—મહાવીર મગવાનકે વાક્યકે પ્રતિ અનગાર જમાલિકી અશ્રદ્ધાકો સૂત્રકારને હસ સૂત્ર દ્વારા પ્રદર્શિત ક્રિયા હૈ—इसमें उन्होंने

“ તણ્ ણં સે જમાલી અણગારે ” इत्यादि

ટીકાર્થ—સૂત્રકારે આ સૂત્ર દ્વારા ભગવાન મહાવીર પ્રત્યેની જમાલી અણગારની અશ્રદ્ધા પ્રકટ કરી છે—

ભગવં મહાવીરે તેજેવ ઉવાગચ્છહ ' તતઃ સ્વલુ સ જમાલિરનગારઃ અન્યદા કદાચિત્
યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા, एवं वयासी-इच्छामि णं भंते ।
तुव्मेहिं अब्भणुत्ताए समाणे ' उवागत्य श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दते, नम-
स्यति, एवं वक्ष्यमाणपकारेण अवादीत्-हे भदन्त ! इच्छामि स्वलु अहं युष्मा-
भिरभ्यनुज्ञातः आज्ञप्तः सन् ' पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं वहिया जणवयविहारं
विहरित्तए ' पञ्चभिः अनगारशतैः-पञ्चशतानगारैः सार्द्धम् वहिः जनपदविहारं
विहर्तुम् इच्छामि इति पूर्वगान्वयः । 'तएणं से समणे भगवं महावीरे जमालिस्स
अणगारस्स एयमट्ठं णो आढाह णो परिजाणाह, तुसिणीए संचिट्ठह ' ततः स्वलु
कहा है कि ' तएणं से जमाली अगगारे अन्नया कयाहं जेणेव
समणे भगवं महावीरे तेजेव उवागच्छह ' वे जमालि अनगार एक दिन
जहां श्रमण भगवान् महावीर विराजमान थे वहां पर आये ' उवाग-
च्छित्ता ' वहां आकरके उन्होंने ' समणं भगवं महावीरं वंदह नमंसह '
श्रमण भगवान् महावीरको वन्दना की और नमस्कार किया ' वंदित्ता
नमंसित्ता एव वयासी ' वन्दना नमस्कार कर फिर प्रभुसे उन्होंने इस
प्रकार कहा- ' इच्छामि णं भंते ! तुव्मेहिं अब्भणुत्ताए समाणे ' हे
भदन्त ! मैं आपसे आज्ञापित होकर यह चाहता हूं कि मैं ' पंचहिं
अणगारसएहिं सद्धिं वहिया जगवयविहारं विहरित्तए ' पांचसौ अन
गारोंके साथ बाहर देशका विहार करूं ' तएणं से समणे भगवं महा-
वीरे जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो आढाह, णो परिजाणाह, तुसि-

“ तएण से जमाली अगगारे अन्नया कयाहं जेणेव समणे भगवं महा
वीरे तेजेव उवागच્છહ ” એક દિવસ જમલી અણુગાર ન્યા શ્રમણ ભગવાન
મહાવીર વિરાજમાન હતા, ત્યાં આવ્યા “ ઉવાગચ્છિત્તા ” ત્યાં આવીને
તેમણે “ સમણં ભગવં મહાવીર વંદહ નમંસહ ” શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને
વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યા, “ વંદિત્તા નમસિત્તા एवं वयासी ” વંદણા
નમસ્કાર કરીને તેમણે તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું-“ इच्छामि णं भंते ! तुव्मेहिं
अबभणुत्ताए समाणे ” હે ભદન્ત ! આપની આજ્ઞા હોય તો “ પંચહિં અણ
ગારસપહિં સદ્ધિં વહિયા જગવયવિહારં વિરિત્તए ” હું પાંચસો અણુગારોની
સાથે બહારના જનપદમાં વિહાર કરવા માગું છું. “ તएणं से समणे भगवं
महावीरे जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो आढाह, णो परिजाणाह, तुसिणीए

स श्रमणो भगवान् महावीरो जमालेरनगारस्य एतमर्थं पञ्चशतानगारैः सार्द्धम् वहिः जनपदविहरणं नो आद्रियते एतस्मिन्नर्थे नादखान् भवति, नो परिजानाति नानुमोदयति तदर्थस्य भाविदोषवच्चेन उपेक्षणीयत्वात्, अपि तु तूष्णीं संतिष्ठते मौनमालम्बते ! ' तए णं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी '—तत खलु स जमालिः अनगारः श्रमणं भगवन्तं महावीरं द्वितीयमपि चार तृतीयमपि चारम् एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्—' इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुजाए समाणे पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए ' हे भदन्त ! इच्छामि खलु युष्माभिः भवद्भिरभ्यनुज्ञातः अनुमतः सन् पञ्चभिरनगारशतैः पञ्चशतमायुभिः सार्द्धम् यावत् वहिः जनपदविहारं विहर्तुम्, वहिर्जनपदे विहर्तुमिच्छामीति भावः, ' तए णं समणे भगवं

णीए सच्चिद्दइ ' जय इस तरहले विहार करनेकी आज्ञा जमालि अनगारने प्रभु महावीरसे मांगी उन्होंने इस बातको आदर नहीं दिया, भाविदोषकी सम्भावना होनेके कारण उपेक्षणीय होनेसे उन्होंने उसकी इस बातको अनुमोदित नहीं किया अतः वे सुनकर मौन रहे, ' तएणं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी ' भगवान्को अपनी बात पर मौन रहे हुए देखकर अनगार जमालिने श्रमण भगवान् महावीरसे पुनः दुबारा भी और तियारा भी ऐसाही कहा—कि—' इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुजाए समाणे पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए ' हे भदन्त ! मैं आपसे आज्ञा लेकर यह चाहता हूँ कि मैं पांचसौ साधुओंके साथ बाहर देशका विहार करूँ ' तएणं समणे भगवं महावीरे जमालिस्स अणगारस्स

सच्चिद्दइ ” ज्यारे जमाली अणुगारे आ प्रभाणु विहार करवानी आज्ञा महावीर प्रभु पासे मागी, त्यारे तेमणु ते वातने आदर न कर्यो, भावि दोषनी संभावना होवने कारण उपेक्षा करवा योग्य होवाथी तेमणु तेम करवानी अनुमोदना न आपी, पणु तेओ मौन ज येसी रह्या.

“ तएणं से जमाली अणगारे समणं भगवं महावीरं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी ” ज्यारे भगवान् महावीरे तेमने कंछ पणु जत्राभ न आये, त्यारे जमाली अणुगारे भीउ वार पणु ओ ज प्रभाणु पूछयुं अने त्रीउ वार पणु ओ ज प्रभाणु पूछयुं के “ इच्छामि णं भंते ! तुम्हेहिं अब्भणुजाए समाणे पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं जाव विहरित्तए ” हे भदन्त जे आपनी आज्ञा भणे तो ५०० अणुगारे साथे हुं गडारना जनपदोमां विहार करवा मायुं छुं. “ तएणं समणे भगवं महावीरे जमालिस्स अणगारस्स दोच्चं पि तच्चं पि एयमद्धं

મહાવીરે જમાલિસ્સ અળગારસ્સ દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એમટું ણો આઢાઈ જાવ તુસિ-
 ણીં સંચિટ્ઠહ ' તતઃ સ્વલુ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરો જમાલેરનગારસ્સ દ્વિતીય-
 મપિ વાર તૃતીયમપિ વારસ્સુ એતમર્થં પચ્ચશતાનગારૈઃ સહ વહિર્જનપદવિહારરૂપા-
 ર્થં નો આદ્રિયસે, યાવત્ત નો વા તમર્થં પરિજાનાતિ ઉપેક્ષાબુદ્ધ્યા નાલુમોદયતિ,
 અપિ તુ તૂષ્ણીં સંતિષ્ઠસે મૌનં સમાલમ્બતે, ' તણ્ણં સે જમાલી અળગારે સમણં
 ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ, વંદિત્તા, ણમંસિત્તા, સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
 અંતિયાઓ વહુસાલાઓ ચેહ્યાઓ પહિણિકલ્લમહ ' તતઃ સ્વલુ સ જમાલિરનગારઃ
 'મૌનં સમ્મતિલક્ષણમ્' ઇતિ મનસિ નિધાય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરં વંદતે, નમસ્યતિ,
 વન્દિત્વા, નમસ્યિત્વા, શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અન્તિકાત્-સમીપાત્ વહુ-
 શાલકાત્ ચૈત્યાત્ - ઉદ્યાનાત્, પ્રતિનિષ્ક્રામ્યતિ-નિર્ગચ્છતિ, ' પહિણિ-

દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એમટું ણો આઢાઈ, જાવ તુસિણીં સચિટ્ઠહ ' પરન્તુ
 શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુને જમાલિ અનગારકે હસ દુવારા તિવારા
 ખી કહે ગયે વક્તવ્યકો સ્વીકાર નહીં ક્રિયા ઉસ પર ધ્યાન નહીં દિયા
 ઉસે ઉચિત નહીં સમજા-હસલિયે કેવલ બે મૌન હી રહે ' તણ્ણં સે
 જમાલી અળગારે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ, વંદિત્તા ણમં-
 સિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ વહુસાલાઓ ચેહ-
 યાઓ પહિણિકલ્લમહ ' જ્ય જમાલી અનગારને એસા દેસા તો ઉન્હોને
 શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો વંદના કી, ઉન્હેં નમસ્કાર ક્રિયા ઓર
 વંદના નમસ્કાર કરકે બે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકે પાસલે ઓર
 ઉસ વહુશાલક ઉદ્યાનલે વિહાર ક્રિયા યહ સમજા કર કિ પ્રભુને હમ્મે
 પાંચસૌ સાધુઓકે સાથે વિહાર કરનેકી " મૌનં સમ્મતિલક્ષણં " કે

ણો આઢાઈ, જાવ તુસિણીં સચિટ્ઠહ " પરન્તુ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરે ખીજી
 અને ત્રીજી વાર પૂછવામાં આવેલ જમાલી અળગારની તે વાતને આદર ન
 કર્યો, તેની તે વાતને અનુચિત ગણીને તેમણે તે વાતની અનુમતિ ન આપી
 અને તે વાતને ઉચિત નહીં ગણીને જગાળ આપવાને બદલે મૌન જ રહ્યો.
 " તણ્ણં સે જમાલી અળગારે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, ણમંસહ, વંદિત્તા
 ણમંસિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ વહુસાલાઓ ચેહ્યાઓ પહિ-
 ણિકલ્લમહ " ત્રણ ત્રણ વાર પૂછવા છતાં પણ મહાવીર પ્રભુની આજ્ઞા ન
 મળવાથી " મૌનં સમ્મતિલક્ષણં " મૌન સંમતિનું લક્ષણ છે એ ન્યાય
 અનુસાર ' આજ્ઞા મળી ગઈ છે ' એમ માનીને જમાલી અળગારે શ્રમણુ
 ભગવાન મહાવીરને વદણું નમસ્કાર કર્યો. વદણું નમસ્કાર કરીને તેઓ
 ૫૦૦ સાધુઓ સાથે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર પાસેથી અને તે શુભશીલક

ક્ષમિતા પંચર્હિ અળગારસર્હિં વહિયા જળવયવિહાર વિહરહ' મતિનિષ્ક્રમ્ય-
 વહુશાલકાત્ ચૈત્યાત્ નિર્ગત્ય, પશ્ચભિરનગારશતૈઃ સાર્દ્ધમ્ વહિઃ જનપદવિહારં
 વિહરતિ । ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થી ણામં નયરી હોત્થા, વણ્ણઓ,
 કોટ્ટુએ ચેહ્ણ, વણ્ણઓ, જાવ વણસંહસસ ' તસ્મિન્ કાલે, તસ્મિન્ સમયે શ્રાવસ્તી
 નામ નગરી આસીત્. વર્ણકઃ, અસ્થાઃ વર્ણનમ્ ઔપપાતિકે ચમ્પાનગરીવર્ણનવદ્
 બોધ્યમ્, કોષ્ઠકં નામ ચૈત્યમ્ ઉદ્યાનમ્ આસીત્, વર્ણકઃ, અસ્ય વર્ણનમ્ ઔપપાતિકે
 પૂર્ણમદ્રચૈત્યવદ્ બોધ્યમ્, તદ્વર્ણનાવધિમાહ-યાવત્ વનસ્પત્તસ્ય વનસ્પત્ત-
 પર્યન્તં તદ્ વર્ણનમ્ભવસેયમિતિ ભાવઃ ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં ચમ્પા ણામં નયરી
 હોત્થા, વણ્ણઓ, પુણ્ણમદ્દે ચેહ્ણ, વણ્ણઓ જાવ પુઢવિસિલાપટ્ટઓ ' તસ્મિન્ કાલે
 તસ્મિન્ સમયે ચમ્પાનામ નગરી આસીત્, વર્ણકઃ, અસ્થાશ્ચમ્પાયા નગર્યાઃ વર્ણનમ્

અનુસાર આજ્ઞા દે દી હૈ ' પઢિનિક્ષ્વમિતા પંચર્હિ અળગારસર્હિં સર્દ્ધિ
 વહિયા જળવયવિહારં વિહરહ ' નિકરૂ કરકે વે પાંચસૌ અનગારોંકે
 સાથ બાહર દેશોંમેં વિહાર કરને લગે ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવ-
 ત્થીણામં નયરી હોત્થા વણ્ણઓ કોટ્ટુએ ચેહ્ણ વણ્ણઓ જાવ વણસંહસસ '
 ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમયમેં શ્રાવસ્તી નામકી નગરી થી, હસકા
 વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમેં વર્ણિત ચંપા નગરીકે વર્ણનકી તરહસે જાનના
 ચાહિયે । વહાં એક કોષ્ઠક નામકા ઉદ્યાન થા, હસકા મી વર્ણન ઔપ-
 પાતિક સૂત્રમેં વર્ણિત પૂર્ણમદ્રકી તરહ જાનના ચાહિયે પરન્તુ યહ વર્ણન
 વનસ્પત્ત નકહી લેના ચાહિયે ' તેણં કાલેણં તેણં સમણં ચંપા નામં
 નયરી હોત્થા વણ્ણઓ પુણ્ણમદ્દે ચેહ્ણ-વણ્ણઓ જાવ પુઢવીસિલા-
 પટ્ટઓ ' ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમયમેં ચંપા નામકી નગરી થી, હસકા

ઉદ્યાનમાંથી નીકળી પડ્યા. “ પઢિનિક્ષ્વમિતા પંચર્હિ અળગારસર્હિં સર્દ્ધિ
 વહિયા જળવયવિહારં વિહરહ ” ત્યાંથી નીકળીને તેમણે ૫૦૦ અણુગારો સાથે
 બહારના પ્રદેશોમાં વિહાર કરવા માંડ્યો. “ તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થી
 ણામં નયરી હોત્થા વણ્ણઓ, કોટ્ટુએ ચેહ્ણ-વણ્ણઓ જાવ વણસંહસસ ” તે કાળે
 અને તે સમયે શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી. ઔપપાતિક સૂત્રમાં જેવું
 ચંપા નગરીનું વર્ણન કરેલું છે, એવું જ શ્રાવસ્તી નગરીનું વર્ણન પણ
 સમજવું. તે નગરીમાં કોષ્ઠક નામે એક ઉદ્યાન હતું ઔપપાતિક સૂત્રમાં જેવું
 પૂર્ણમદ્ર ચૈત્યનું વર્ણન કરેલું છે, એવું જ આ કોષ્ઠક ચૈત્યનું વર્ણન પણ
 સમજવું. પરન્તુ તે વર્ણન વનખંડ પર્યન્ત જ ગ્રહણ કરવું. “ તેણં કાલેણં
 તેણં સમણં ચંપા ણામં નયરી હોત્થા-વણ્ણઓ, પુણ્ણમદ્દે ચેહ્ણ-વણ્ણઓ જાવ
 પુઢવિસિલાપટ્ટઓ ” તે કાળે અને તે સમયે ચંપા નામની એક નગરી હતી.

औपपातिके द्रष्टव्यम्, पूर्णभद्रं नाम चैत्यम् उद्यानम् आसीत् वर्णकः, अस्यापि पूर्णभद्रचैत्यस्य वर्णनम् औपपातिके द्रष्टव्यम्, तद् वर्णनावधिपाह-यावत् पृथिवी-शिलापट्टकः, पृथिवीशिलापट्टकपर्यन्तम् अस्य वर्णनम् अवसेयमित्यर्थः, 'तएणं से जमाली अणगारे अन्नया कयाइ पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुविं चरमाणे' ततः खलु जमालिनगरः अन्यदा कदाचित् पञ्चमि-रनगरशतैः सार्द्धं संपरिवृतः-संवेष्टितः पूर्वानुपूर्व्या अनुक्रमेण चरन्-विचरन्, 'गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव सावत्थी नयरी, जेणेव कोठए चेइए, तेणेव उवागच्छइ' ग्रामानुगामं ग्रामाद् ग्रामान्तरं व्यतिव्रजन् यत्रैव श्रावस्ती नाम नगरी आसीत्, यत्रैव कोष्ठकं नाम चैत्यम् उद्यानम् आसीत्, तत्रैव उपागच्छति 'उवागच्छिता अहापडिख्वं उगगहं उगिण्हति' उपागत्य यथाप्रतिरूपं साधु कल्पयोग्यम् अवग्रहम् वसतेराज्ञाम् अवगृह्णाति, 'अहापडिख्वं उगगहं उगि-

वर्णन औपपातिक सूत्रमें किया गया है, इसमें पूर्णभद्र नामका चैत्य-उद्यान था इसका भी वर्णन औपपातिक सूत्रमें जैसा किया गया है, वैसा पृथिवी शिलापट्ट तक समझना चाहिये 'तएणं से जमाली अण-गारे अन्नया कयाइ पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणु-पुविं चरमाणे' पांचलौ अनगारोंके परिवारसे वे जमालि अनगार किसी एक समय अनुक्रमसे विचरण करते हुए 'गामाणुगामं दूइज्ज-माणे' एक गांवसे दूसरे गांवमें विहार करते २ 'जेणेव सावत्थी नयरी०' जहां श्रावस्ती नगरी थी और जहां वह कोष्ठक नामका चैत्य-उद्यान था वहां पर आये वहां आकरके 'अहापडिख्वं उगगहं उगिण्हइ' उन्होंने यथाप्रतिरूप साधुकल्पके योग्य-वसति की आज्ञा-

तेतुं वणुंन औपपातिक सूत्रमां करवामां आवेल छे. ते अंपा नगरीमां पूर्णभद्र नामे चैत्य (उद्यान) छतुं. तेतुं वणुंन पणु औपपातिक सूत्रमां करवामां आवेलुं छे पृथिविशिलापट्टना वणुंन सुधीतुं कथन अड्डीं अडणु करवुं लेछिंओ.

“ तएणं से जमाली अणगारे अन्नया कयाइ पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुविं चरमाणे, गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव सावत्थी नयरी ” भडावीर प्रभु पासेथी नीकणीने अनुक्रमे विचरतां विचरतां, ओक गामथी थीने गाम विहार करता करतां, ते जमाली अणुगार पोताना ५०० अणु-गारेना परिचार साथे ओक दिवस श्रावस्ती नगरीना कोष्ठक नामना उद्यान पसे आवी पडे अया. त्यां आवीने तेमणे “ अहापडिख्वं उगगहं उगिण्हइ ” यथाप्रतिरूप (साधुकल्पने योग्य) आज्ञा (ते चैत्यमां वसवानी आज्ञा)

ઠિહ્તા સંજમેળં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ્ ' યથાપતિરૂપં યથાયોગ્યમ્
 અવગ્રહં વસતેરાજ્ઞામ્ અવગૃહ્ય સ્વીકૃત્ય સંયમેન સંયમયોગેન તપસા આત્માનં માવયન્
 વિહરતિ ' ' તદ્દર્શનં સમણે ભગવં મહાવીરે અન્નયા કયાઈં પુન્નાણુપુન્નિ
 ચરમાણે જાવ સુહં સુહેળં વિહરમાણે જેણેવ ચંપા નયરી, જેણેવ પુન્નમહે ચેહ્
 તેણેવ ઉવાગચ્છહ્ ' તતઃ સ્વલુ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરઃ અન્યદા કદાચિત્ પૂર્વાનુ-
 પૂર્વ્યાં તીર્થંકરપરિપાટયા ચરન્ વિચરન્ યાવત્ ગ્રામાનુગ્રામમ્ દ્રવન્-વ્યતિવ્રજન્
 સુલ્લસુલ્લેન યથાસુલ્લમ્ વિહરન્ યત્રેવ ચંપા નામ નગરી આસીત્, યત્રેવ પૂર્ણમદ્રં
 નામ ચૈત્યમ્ ઉદ્યાનમ્ આસીત્, તત્રેવ ઉવાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિતા અહાપહિરૂવં
 ઉગ્ગહં ઉગ્ગિગ્ગહતિ ' ઉપાગત્ય યથાપતિરૂપં-યથાયોગ્યમ્-અવગ્રહમ્ અવગૃહ્ણતિ,
 ' ઉગ્ગિગ્ગિહ્તા સંજમેળં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ્ ' અવગ્રહમ્ અવગૃહ્ણ-
 સ્વીકૃત્ય સંયમેન-સંયમયોગેન તપસા આત્માનં માવયન્ વિહરતિ-તિષ્ઠતિ'

ઠહરનેકે લિયે અનુમતિ પ્રાપ્ત કી ' ઉગ્ગિગ્ગિહ્તા સંજમેળં તવસા અપ્પાણં
 ભાવેમાણે વિહરહ્ ' ઠહરને કી આજ્ઞા પાકર વે વહાં તપ ઔર સંયમસે
 આત્માકો ભાવિત કરતે હુએ વિચરને લગે ' તદ્દર્શનં સમણે ભગવં મહા-
 વીરે અન્નયા કયાઈં પુન્નાણુપુન્નિ' ચરમાણે જાવ સુહંસુહેળં વિહરમાણે
 જેણેવ ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમહે ચેહ્ તેણેવ ઉવાગચ્છહ્ ' એક
 સમય કી પાત હૈ, કિ શ્રમણ ભગવાન્
 મહાવીર તીર્થંકર પરિપાટીકે અનુસાર વિચરણ કરતે હુએ એક
 ગાંવસે દૂસરે ગાંવમેં સુલ્લપૂર્વક વિહાર કરતે ૨ જહાં ચંપા નગરી ઔર
 ઉસમેં જહાં વહ પૂર્ણમદ્ર નામકા ઉદ્યાન થા વહાં પર આયે 'અહાપહિ-
 રૂવં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિગ્ગહતિ ' વહાં આ કરકે ઉન્હોને યથાયોગ્ય અવગ્રહ-
 વસતિકી આજ્ઞા પ્રાપ્ત કી ઔર ' ઉગ્ગિગ્ગિહ્તા સંજમેળં તવસા અપ્પાણં

પ્રાપ્ત કરી. " ઉગ્ગિગ્ગિહ્તા સંજમેળં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ્ " આજ્ઞા
 પ્રાપ્ત કરીને તેઓ તપ અને સંયમથી આત્માને લાવિત કરતા ત્યાં વિચરવા
 લાગ્યા. " તદ્દર્શનં સમણે ભગવં મહાવીરે અન્નયા કયાઈ પુન્નાણુપુન્નિ' ચરમાણે
 જાવ સુહંસુહેળં વિહરમાણે જેણેવ ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમહે
 ચેહ્ તેણેવ - ઉવાગચ્છહ્ " પોતાની પાસેથી જમાલી
 અણુગાર વિદાય થયા પછી કોઈ એક દિવસે ગુણશીલક ચૈત્યમાંથી
 નીકળીને તીર્થંકર પરિપાટી અનુસાર વિચરતાં વિચરતાં, એક ગામથી બીજે
 ગામ સુખપૂર્વક વિહાર કરતાં કરતાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ચંપા નગરીના
 પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય પાસે આવી પહોંચ્યા. " અહાપહિરૂવં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિગ્ગહ્ " ત્યાં
 આવીને તેમણે યથાયોગ્ય અવગ્રહ (ત્યાં રહેવાની આજ્ઞા) પ્રાપ્ત કર્યો.

‘ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ તેહિં અરસેહિ ય, વિરસેહિ ય, અંતેહિ ય, પંતેહિ ય, લૂહેહિ ય, તુચ્છેહિ ય, કાલાઙ્કતેહિ ય પમાણાઙ્કતેહિ ય, સીયણહિ ય પાણભોયણેહિં અન્નયા કયાહ સરીરગંસિ વિઝલે રોગાતંકે પાઽબ્ભૂ’ તતઃસ્વલુ તસ્ય જમાલેરનગારસ્ય તૈઃ અરસૈશ્ચ દિહ્ગુજીરકાદિભિરસંસ્કૃતત્વાદ્ અવિચ્છિન્ન-રસૈઃ, વિરસૈશ્ચ પુરાણત્વાદ્ વિગતરસૈઃ, અન્તૈશ્ચ અરસતયા સર્વધાન્યાન્તવર્તિભિઃ, પ્રાન્તૈશ્ચ-તૈરેવ પર્યુર્પિતત્વેન પ્રકર્ષેણ અન્તવર્તિત્વાત્ પ્રાન્તૈઃ, રૂક્ષૈશ્ચ અતિશુષ્કઃ ઘૃતાદિન્નેરહિતૈઃ, તુચ્છૈશ્ચ અસારૈઃ, કાલાતિક્રાન્તૈશ્ચ-પિપાસા-બુઘુક્ષા-સમયાતિ-ભાવેમાણે વિહરહ ’ અવગ્રહ પ્રાપ્ત કર વે વહાં સંયમ એવં તપસે આત્માકો ભાવિત કરતે હુણ વિચરને લગે ।

‘ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ’ इसके बाद उस जमालि अनगारके ‘तेहिं अरसेहि य विरसेहि य अंतेहि य, पंतेहि य, लूहेहि य, तुच्छेहि य, कालाङ्कतेहि य पमाणाङ्कतेहि य, सीयणहि य पाण-भोयणेहि य अन्नया कयाह सरीरगंसि विजले रोगातंके पाउब्भू’ अब उस जमालि अनगारके उन अरस-हींग जीरे आदिसे रहित होनेसे अविद्यमान रसवाले, विरस-पुराने होनेसे विगत रसवाले, अन्त-अरसरूप होनेसे सर्व धान्यान्तवर्ती, प्रान्त-पर्युर्पित होनेसे-बासी होनेसे अत्यन्त-बिलकुल-साधारण, रूक्ष-घृतादिरहित होनेसे, अति शुष्क,

“ उग्निषिह्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरह ” આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીને તેઓ સંયમ અને તપથી આત્માને વાસિત કરતા ત્યાં વિચરવા (રહેવા) લાગ્યા.

હવે સૂત્રકાર એ વાત પ્રકટ કરે છે કે કે.૪૩ ચૈત્યમાં વિરાજતા જમાલી અણુગારની ઠેલી હાલત થઈ—“ તણં તસ્સ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ તેહિં અરસેહિ ય, વિરસેહિ ય, અંતેહિ ય, પંતેહિ ય, લૂહેહિ ય, તુચ્છેહિ ય, કાલાઙ્કતેહિ ય, પમાણાઙ્કતેહિ ય, સીયણહિ ય પાણભોયણેહિ ય, અન્નયા કયાહ સરીરગંસિ વિઝલે રોગાયંકે પાઽબ્ભૂ ” ત્યાર બાદ કેાઈ એક દિવસે જમાલી અણુગારના શરીરમાં વિપુલ (પ્રચુર) રોગાતંક ઉત્પન્ન થયો. એટલે કે જનરાદિ રૂપ રોગ અને જીવનનો શીઘ્ર વિનાશ કરનાર શૂલાદિ રૂપ આતંક બન્ને એક સાથે ઉત્પન્ન થયાં. આ રોગાતંક ઉત્પન્ન થવાનું કારણ બતાવતાં સૂત્રકાર કહે છે કે-અરસ (હીંગ, જીરા આદિથી રહિત હોવાથી રસ-સ્વાદ રહિત), વિરસ (પુરાણો હોવાથી રસ રહિત બની ગયેલો) અન્ત (અરસ રૂપ હોવાથી સર્વધાન્યાન્તવર્તી), પ્રાન્ત (વાસી હોવાથી બિસફુલ સાધારણ) રૂક્ષ (ઘી આદિથી રહિત-લૂખો) તુચ્છ (અસાર-સત્વહીન), કાલાતિક્રાન્ત

ક્રમણાનન્તરપ્રાપ્તૈ, પ્રમાણાતિક્રાન્તૈઃ બુદ્ધશાપિપાસાપ્રમાણાદધિકૈર્ન્યૂનૈર્વા, શીતૈશ્ચ કાલાતિક્રમાત્ શીતલતાપ્રાપ્તૈઃ પાનભોજનૈઃ અન્યદા કદાચિત્ શરીરે વિપુલઃ પ્રચુરો રોગાતઙ્કઃ, તત્ર રોગો જ્વરાદિઃ સ ચાસૌ આતઙ્કશ્ચ કૃચ્છ્રજીવિતકારીતિ રોગાતઙ્કઃ પ્રાદૂર્ભૂતઃ-ઉત્પન્નઃ, યદ્વા રોગો જ્વરાદિઃ આતઙ્કઃ સઘોઘાતી શૂલાદિઃ, રોગશ્ચ આતઙ્કશ્ચેત્યનયોઃ સમાહારે રોગાતઙ્કમ્ ઉત્પન્નમ્ । સ રોગાતઙ્કઃ કીદશઃ ? इत्याह- 'उज्जले' इत्यादि, 'उज्जले, विउले, पगाढे, कक्कसे, कडुए, चंडे, दुक्खे, दुग्गे तिव्वे दुरहिणासे' उज्ज्वलः उत्कर्षेण ज्वलयति दहतीति तथा अत्यन्त-दाहकः तद्विषक्षैत्यलेशेनापि रहितत्वात्, विपुलः-प्रचुरः सकलशरीरव्यापकत्वात्, प्रगाढः-अत्यन्त विकराल प्रकर्षयुक्तत्वात्, कर्कशः-कठोरद्रव्यमिव अत्यन्त-कठोरोऽनिष्टत्वात्, कडुकः निम्बादिवत् मनसः प्रतिकूलत्वाद्, चण्डो रौद्रः भय-

તુચ્છ-અસાર, કાલાતિક્રાન્ત-શૂંઘ, પ્યાસકે સમયકે બાદ પ્રાપ્ત હુએ, પ્રમાણાતિક્રાન્ત-શૂંઘ પ્યાસકે પ્રમાણસે અધિક વા કમ તથા શીત- (ઠંડા વાસી આહાર પાની સે) કાલાતિક્રમસે શીતલતાકો પ્રાપ્ત એસે પાન ભોજનોસે કિસી એક સમય શરીરમેં વિપુલ-પ્રચુર-રોગાતઙ્ક-જીવનકો કષ્ટમય જમાનેવાલે હોનેસે જ્વરાદિરૂપ આતઙ્ક ઉત્પન્ન હુઆ અથવા જ્વરાદિરૂપ રોગ એવં જીવનકો શીઘ્ર વિનાશ કરનેવાલા શૂલાદિ રૂપ આતઙ્ક એ દોનોં ઉત્પન્ન હુએ । યહ રોગાતઙ્ક ' ઉજ્જલે, વિઉલે, પગાઢે, કક્કસે, કડુએ, ચંડે, દુક્ખે, દુગ્ગે ' ઉજ્જલ ઉસે બહુત અધિક દાહકારી થા-શીતલતાકા લેશ હસમેં નામ માત્રતા મી નહીં થા, વિપુલ-સકલ શરીરમેં વ્યાપક હોનેસે પ્રચુર થા, પ્રગાઢ-પ્રકર્ષ યુક્ત હોનેસે અત્યન્ત વિકરાલ થા. કર્કશ-કઠોર દ્રવ્યકી તરહ અનિષ્ટ હોનેસે અત્યન્ત કઠોર થા, મનકે પ્રતિકૂલ હોનેસે નિમ્બાદિકી તરહ

(ભૂખ, પ્યાસ આદિના સમય બાદ પ્રાપ્ત થયેલ), પ્રમાણાતિક્રાન્ત (ભૂખ અને પ્યાસના પ્રમાણ કરતાં અધિક અથવા ન્યૂન) અને શીત (કાળ પસાર થવાથી મિત્રકૃત ઠંડો પડી ગયેલ) આહાર પાન લેવાને કારણે આ રોગાતઙ્ક ઉત્પન્ન થયેલ હોતો. તે રોગાતઙ્ક “ ઉજ્જલે ” ધણે જ દાહકારક હોતો. જેમાં શીતલતા તે નામની યથુ ન હતી, “ વિઉલે ” વિપુલ હોતો-આખા શરીરમાં વ્યાપેલો હોવાથી પ્રચુર હોતો, “ પગાઢે ” પ્રગાઢ હોતો-પ્રકર્ષયુક્ત હોવાથી અતિશય વિકરાળ હોતો, “ કક્કસે ” કઠોર દ્રવ્યની જેમ અનિષ્ટ હોવાથી અતિશય કઠોર હોતો, “ કડુએ ” મનને પ્રતિકૂળ હોવાથી કડવા

ક્રૂરતાત્ દુઃખઃ-દુઃખરૂપઃ સુખલેશવર્જિત્વાત્ કારણે કાર્યોપચારાત્ રોગાત્ક્રોડપિ
 દુઃખપદેન વ્યપદિશ્યતે, દુર્ગઃ દુર્ગમ્યઃ કષ્ટસાધ્યત્વાત્, તીવ્રઃ-અત્યન્તોત્કટઃ
 ઉત્કૃષ્ટદુઃખજનકત્વાત્, દુરધ્યાસઃ દુરધિસન્નો વા દુઃખેન અધિસોદુમ શક્યત્વાત્
 ' एतादृशेन रोगातङ्केन जमालिः कीदृशो जातः ? इत्याह-' पित्तज्वरपरिगय-
 सरीरे दाहवक्कंति ए यावि विहरइ ' पित्तज्वरपरिगतशरीरः पित्तज्वरेण परिगतं
 व्याप्तं शरीरं यस्य स तथा अतएव दाहव्युत्क्रान्तिकश्चापि-दाहस्य व्युत्क्रान्तिः
 उत्पत्तिर्यस्य स तथा दाहव्युत्क्रાપિ વિહરતિ-તિષ્ઠતિ । ' तएणं से जमाली अण-
 गारे वेयणाए अभिभूए समाणे समणे णिगंथे सदावेइ, सदावेत्ता एवं वयासी'
 ततઃખલુ સ જમાલિઃ અનગારઃ વેદનાયા અભિભૂતઃ-પરાભૂતઃ સન્ શ્રમણાન્ નિર્ગ-
 ન્થાન્ શબ્દયતિ, આહ્વયતિ, શબ્દયિત્વા-આહ્વય એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવા-
 દીત્-' તુભેઞં દેવાણુપ્પિયા ! મમ સેજ્જાસંચારગં સંચરેહ ' મો દેવાનુપ્પિયા !

કહવા થા । મયક્રૂર હોનેસે ચ્છન્ડ-રૌદ્ર થા, સુખકે લેશસે વર્જિત હોનેકે
 કારણ દુઃખ-દુઃખરૂપ થા. કષ્ટસાધ્ય હોનેસે દુર્ગ-દુર્ગમ્ય થા, ઉત્કૃષ્ટ
 દુઃખકા જનક હોનેસે તીવ્ર-અત્યન્ત ઉત્કટ થા, તથા દુરધ્યાસ-દુઃખસે
 સહન કરને યોગ્ય હોનેસે દુઃસહ્ય થા, ' પિત્તજ્વરપરિગયસરીરે દાહવ-
 કંતિએ યાવિ વિહરઈ'હસ પ્રકારકે રોગાત્ક્રોડસે જમાલિ હસ પ્રકારકા હો ગયા
 પિત્તજ્વરસે વ્યાપ્ત હો ગયા ઓર દાહવ્યુત્ક્રાંતિ મો હો ગયા 'તએણંસે જમાલી
 અણગારે વેયણાએ અભિભૂએ સમાણે ૦ એવં વયાસી' હસકે બાદ ઉસ
 જમાલિને વેદનાસે બહુત દુઃખી હોકર અપને નિર્ગન્થ શ્રમણકો બુલાયા ઓર
 બુલાકર ઉનસે એસા કહા-'તુભે ઞં દેવાણુપ્પિયા ! મમ સેજ્જાસંચારગં

દુઃખ એવો કટુક હતો, " ચહે, દુઃખે, દુર્ગે " મયક્રૂર હોવાથી ચંડ (રૌદ્ર)
 હતો, સુખથી મિત્રકુલ રહિત હોવાથી દુઃખક હતો, કષ્ટસાધ્ય હોવાથી
 દુર્ગમ્ય હતો, ઉત્કટ દુઃખનો જનક હોવાથી તીવ્ર હતો અને દુઃખપૂર્વક
 સહન કરવાને યોગ્ય હોવાથી અસહ્ય હતો.

" પિત્તજ્વરપરિગયસરીરે દાહવક્કંતિએ યાવિ વિહરઈ " આ પ્રકારના
 રોગાત્કંથી જમાલી અણગાર એવો બની ગયો-પિત્તજ્વરથી વ્યાપ્ત થઈ ગયો.
 અને તે કારણે તેમને શરીરે દાહ (બળતરા) પણ થવા માંડયો.

" તએણં સે જમાલી અણગારે વેયણાએ અભિભૂએ સમાણે. એવં વયાસી "

ત્યાર બાદ વેદનાને લીધે ખૂબ જ પીડા થવાથી જમાલી અણગારે શ્રમણ
 નિર્ગન્થોને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમણે તેમને એવું કહ્યું
 કે " તુભેઞં દેવાણુપ્પિયા ! મમ સેજ્જાસંચારગં સંચરેહ " હે દેવાનુપ્પિયા ! આપ
 મારે શયન કરવા માટે સંસ્તારક (બિછાનું) બિછાવી દો.

યૂયં खलु मम शय्यासंस्तारकं शय्यायै संस्तारकं संस्तृणीतः-विस्तारयत, 'तएणं ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेति' ततः-खलु ते श्रमणाः निर्ग्रन्थाः माधवो जमालेरनगारस्य एतमर्थम् शय्यासंस्तारक-संस्तरणरूपमर्थं विनयेन प्रतिजृण्वन्ति, स्वीकुर्वन्ति 'पडिसुणेत्ता जमालिस्स अणगा-रस्स सेज्जासंथारगं संथरेति' प्रतिश्रुत्य जमालेरनगारस्य शय्यासंस्तारकं संस्तृ-णन्ति, विस्तारयन्ति 'तएणं से जमाली अनगारे वलियतरं वेदणाए अभिभूए समाणे दोच्चंपि समणे निग्गंथे सदावेइ, सदावेता दोच्चंपि एवं वयासी' -ततःखलु स जमालिरनगारो बलिकतरम् गाढतरम् अत्यन्तमित्यर्थः वेदनया दुःखरूपया अभिभूतः आक्रान्तः सन् द्वितीयमपि वारम् श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति-आह्व-यति, शब्दयित्वा-आहूय द्वितीयमपि वारम् एवं वक्ष्यमाणरीत्या अवादीत्- 'ममं णं देवानुप्पिया ! सेज्जासंथारए किं कडे कज्जइ ?' भो देवानुप्पियाः !

સંથરેહ 'હે દેવાનુપ્પિયો ! તુમ હમારે સોનેકે લિયે-સંથારા વિસ્તર વિછા દો 'તણં તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સં પડિસુણેતિ' એન શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોને જમાલિકે હસ શય્યાસંસ્તારકકો વિછાને રૂપ કથનકો બડે વિનયકે સાથ સ્વીકાર ક્રિયા-'પડિસુણેત્તા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ સેજ્જાસંસ્થારગં સંથરેતિ' સ્વીકાર કરકે વે જમાલિ અનગારકે સોને કે લિયે સંસ્તારક કો વિછાને લગે. અર્થાત્ વિસ્તર વિછાને લગે 'તણં સે જમાલી અનગારે વલિયતરં વેદનાએ અભિભૂએ સમાણે દોચ્ચંપિ સમણે નિગ્ગંથે સદાવેહ-સદાવિત્તા દોચ્ચંપિ એવં વયાસી' હતનેમ્ વહ અનગાર જમાલિ ઓર અધિક દુઃખરૂપ વેદનાસે યુક્ત હો ગયા-તવ પુનઃ ડસને દુવારા શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોકો બુલાયા-ઓ બુલાકર ડનસે એસા કહા-'મમં ણં દેવાણુ-

“તણં તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સં પડિસુણેતિ” તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોએ જમાલી અણગારના તે કથનને (સંસ્તારક બિછાવી આપવા રૂપ કથનને) ઘણા જ વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો “પડિસુણેત્તા જમા-લિસ્સ અણગારસ્સ સેજ્જાસંસ્થારગં સંથરેતિ” અને તેઓ જમાલી અણગારને માટે સંસ્તારક બિછાવવા લાગી ગયા.

“તણં સે જમાલી અનગારે વલિયતરં વેદયનાએ અભિભૂએ સમાણે દોચ્ચંપિ સમણે નિગ્ગંથે સદાવેહ-સદાવિત્તા દોચ્ચંપિ એવં વયાસી” એટલામાં અધિક વેદના થવાને કારણે તે જમાલી અણગારે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને ફરીથી બોલાવ્યા અને બોલાવીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું : “મમં ણં દેવાણુપ્પિયા ! સેજ્જાસંસ્થારય

મમ મર્થં સ્વલુ શય્યાસંસ્તારકઃ કિં કૃતઃ સમ્પાદિતઃ ? આહોસ્વિત્ ક્રિયતે ? સમ્પાદ્યતે ? કિં શય્યાસંસ્તારકો નિષ્પન્નઃ ? ઉત નિષ્પાદ્યતે ? એતેન ચ અતીત કાલ-વર્તમાનકાલનિર્દેશેન કૃત-ક્રિયમાણયોર્ભેદઃ પ્રતિપાદિતઃ, इति પ્રશ્નાશયો-
ર્બોધ્યઃ ' एवं વુત્તે સમાણે સમણા નિગંથા ચિંતિ મો સામી ! કીરહ ' एवं પૂર્વો-
ક્તરીત્યા જમાલિના ઉક્તાઃ સન્તઃ શ્રમણા નિર્ગન્થા હ્રુવન્તિ-મો સ્વામિન્ ! સંસ્તાર-
કઃ ક્રિયતે નતુ કૃતઃ, ' જણં તે સમણા નિગંથા જમાલિ અણગારં એવં વયાસી-
ણો સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેઝ્જાસંથારણ કહે, કજ્જહ ' યદા સ્વલુ તે શ્રમણો

પ્પિયા ! સેઝ્જા સંથારણ કિં કહે કજ્જહ ' હે દેવાનુપ્રિયો ! તુમને મેરે સોનેકે લિયે સંથારક કર દિયાહૈ, યા કર રહે હો ? અર્થાત્ શય્યા(વિસ્તર) સંસ્તારક હો ચુકા હૈ-યા હો રહ્યા હૈ ? હસ તરહકે પ્રશ્ન નિર્દેશસે અતીત કાલિક ક્રિયામેં ઓર વર્તમાનકાલિક ક્રિયામેં ભેદ પ્રતિપાદિત ક્રિયા ગયા હૈ, અર્થાત્ " કૃત " યહ અતીતકાલ હૈ, એવં ' ક્રિયમાણ ' યહ વર્તમાન કાલ હૈ, યહાં હન દોનોંકા નિર્દેશ હુઆ હૈ, હસ નિર્દેશસે કૃત ઓર ક્રિયમાણમેં ભેદ કહા ગયા હૈ યહી પ્રશ્નકા આશય હૈ । " એવં વુત્તે સમાણે સમણા નિગંથા ચિંતિ-મો સામી ! કીરહ ' જબ જમાલિ અણગારને પૂર્વોક્ત રૂપસે પૂછા-તચ ડન શ્રમણ નિર્ગન્થોંને એસા કહા કિ-હે સ્વામિન્ ! હમ સંસ્તારક કર રહે હૈં, અમો ડસે ક્રિયા નહીં હૈ ' જણં તે સમણા નિગંથા જમાલિ અણગારં એવં વયાસી-ણો સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેઝ્જાસંથારણ કહે, કજ્જહ ' જબ ડન શ્રમણ નિર્ગન્થોંને

કિં કહે, કજ્જહ " હે દેવાનુપ્રિયો ! મારે મુવાને માટે સંસ્તારક બિછાવી નાખ્યું છે ? કે બિછાવી રહ્યા છે ? એટલે શય્યાસંસ્તારક તૈયાર થઈ ગયું છે, કે તૈયાર થઈ રહ્યું છે ? આ પ્રકારના પ્રશ્ન નિર્દેશ દ્વારા ભૂતકાલિક ક્રિયા અને વર્તમાનકાલિક ક્રિયા વચ્ચે ભેદનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે. એટલે કે " કૃત " ભૂતકાળની ક્રિયા બતાવે છે અને " ક્રિયમાણ " પદ વર્તમાન ક્રિયા બતાવે છે. અહીં આ બન્નેનો નિર્દેશ થયો છે. આ નિર્દેશ દ્વારા કૃત અને ક્રિયમાણમાં ભેદ દર્શાવવામાં આવ્યો છે, એ જ પ્રશ્નનો આશય છે. " એવં વુત્તે સમાણે સમણા નિગંથા ચિંતિ-મો સામી ! કીરહ " ન્યારે જમાલી અણગારે આ પ્રશ્ન પૂછ્યો, ત્યારે તે શ્રમણ નિર્ગન્થોએ તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું : " હે સ્વામિન્ ! અમે શય્યાસંસ્તારક બિછાવી રહ્યા છીએ, હજી તેને બિછાવી લીધું નથી. " જણં તે સમણા નિગંથા જમાલિ અણગારં એવં વયાસી-ણો સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેઝ્જાસંથારણ કહે, કજ્જહ " ન્યારે તે શ્રમણ નિર્ગન્થો-

નિર્ગ્રન્થાઃ જમાલિષ્ અનગારમ્ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા અઞ્ચાદિપુઃ-૧ ધિતવન્તઃ-નો સ્વલુ
 દેવાનુપ્રિયાણાં મવતાં શય્યાસંસ્તારકઃ કૃતઃ-નિષ્પાદિતોઽસ્માભિઃ અપિતુ ક્રિયતે
 નિષ્પાદ્યતે । ‘તણં તસ્સ જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અયમેપારુવે અઙ્ગત્થિણ જાવ
 સમુપ્પજ્જિત્યા-’ તદા સ્વલુ તસ્ય જમાલેરનગારસ્ય, અયમેતદૂપો વક્ષ્યમાણ-
 સ્વરૂપઃ, આધ્યાત્મિકઃ આત્મગતઃ યાવત્ ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ, કલ્પિતઃ મનોગતઃ
 સંકલ્પઃ, તત્ર આધ્યાત્મિકઃ-આત્મગતઃ અઙ્કુરિત્વ વિરોધિભાવનયા અશ્રદ્ધયા વા
 આત્મનિ ક્ષિન્નિત્વ પ્રકટીભૂતઃ તતઃ ચિન્તિતઃ-મગવન્તમ્પતિ અશ્રદ્ધાભાવનયૈવ દ્વિપ-

જમાલિસે એસા કહા હમને આપ દેવાનુપ્રિયકે શય્યા સંસ્તારકકો ક્રિયા
 નહીં હૈ, અપિ તુ હમ કર રહે હૈ, ‘તણં તસ્સ જમાલિસ્સ અણગાર-
 રસ્સ અયમેપારુવે અઙ્ગત્થિણ જાવ સમુપ્પજ્જિત્યા’ તથા ઉસ જમાલિ
 અનગારકે યહ એસા આધ્યાત્મિક-આત્મગત યાવત્ ચિન્તિત, પ્રાર્થિત,
 કલ્પિત-મનોગત સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ યહ સંકલ્પ જમાલિ અનગારકો
 પહિલે આત્મગત હુઆ હસકા તાત્પર્ય યહ હૈ કિ યહ સંકલ્પ ઉસે વિરોધિ
 ભાવનાસે યા અશ્રદ્ધાસે આત્મામેહી અઙ્કુરકી તરહ પહિલે પ્રકટ હુઆ
 ઘાદમે વહી વિરોધિ વિચાર રૂપ સંકલ્પ દ્વિપત્રિત હુએકી તરહ કુછ

થોએ જમાલી અણુગારને એવેા જગાળ આપ્યો કે હે દેવાનુપ્રિય ! અમે
 આપનું શય્યાસંસ્તારક બિછાવી દીધું નથી પણ બિછાવી રહ્યા છીએ, “તણં
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અયમેપારુવે અઙ્ગત્થિણ જાવ સમુપ્પજ્જિત્યા” ત્યારે શ્રમણ
 નિર્ગ્રન્થોના આ પ્રકારનો ઉત્તર સાંભળીને જમાલી અણુગારના મનમાં એવો
 આધ્યાત્મિક-આત્મગત, ચિન્તિત, પ્રાર્થિત, કલ્પિત, મનોગત વિચાર ઉત્પન્ન
 થયો કે “જં ણં સમણે મગવં મદ્દાવીરે એવં આદિફલ્લહ, જાવ એવં પરુવેદ્દ,
 એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિર, હરીરિઙ્ગમાણે હરીરિણ, જાવ નિઙ્ગરિઙ્ગમાણે ણિઙ્ગિણે
 તં ણ મિચ્છ” શ્રમણ ભગવાન એવું જે કહે છે, ભાણે છે, પ્રજ્ઞાપિત કરે
 છે અને પ્રરૂપિત કરે છે કે “જે વસ્તુ ચાલી રહી છે તે ચાલી ચુકી છે,
 જે વસ્તુ ઉદ્ભવ્યમાણ છે તે ઉદ્ભવ્ય થઈ ચુકી છે, જે વેદ્યમાન છે તે વેદિત
 થઈ ચુક્યું છે, જે પ્રહીયમાણ છે તે પ્રહીય થઈ ચુક્યું છે, અને હિદ્યમાનને
 હિત્ત, લિદ્યમાનને લિત્ત, દહ્યમાનને દગ્ધ, મિત્રમાણને મૃત અને નિર્જીર્ણ-
 માણને નિર્જીર્ણ કહી શકાય છે, આ તેમનું કથન સર્વથા અસત્ય છે.

હવે સૂત્રકાર ‘વિચાર’ પદની આગળ આવેલા નિશેષણોના ભાવાર્થ
 સમજાવે છે—તે વિચારને આત્મગત કહેવાનું કારણ એ છે કે તે વિચાર
 વિરોધી ભાવનાથી અથવા મહાવીર પ્રભુનાં વચનો પ્રત્યેની અશ્રદ્ધાથી તેમના
 હૃદયમાં અઙ્કુરની જેમ પહેલાં તો પ્રકટ થયો હતો, ત્યાર બાદ તે વિચાર

ત્રિત ઇવ પુનઃ પુનઃ સ્મરણરૂપો વિરોધિવિચાર ઉદ્ભૂતઃ, તતઃ કલ્પિતઃ સ એવ વિરોધિવિચારઃ પલ્લવિત ઇવ 'અશ્રદ્ધેયો મહાવીરઃ' इत्येवं व्यवस्थायुक्तः, તતઃ પ્રાર્થિતઃ-સએવ વિશેધિવિચારઃ પુષ્પિત ઇવ 'નેષ્ટો મમ મહાવીરઃ' इत्येवं स्वीकृतः, મનોગતઃ સંકલ્પઃ સમુદ્પદ્યત-સમુત્પન્ન, 'જં ણં સમણે ભગવં મહાવીરે એવં આહ્વલ્હ, જાવ એવં પરુવેહ-એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિણ ઉદીરિજ્જમાણે ઉદીરિણ, જાવ નિજ્જરિજ્જમાણે ણિજ્જિણ્ણે તં ણં મિચ્છા' यत्.स्वल्ह श्रमणो भगवान् महावीरः एवं-वक्ष्यमाणरीत्या आख्याति, यावत्-भावते, प्रज्ञापयति,

વિકસિત હોકર ચિન્તિતરૂપવાલા-પુનઃ ૨ સ્મરણ રૂપવાલા બન ગયા, હસકા ખી કારણ ભગવાનકે પ્રતિ ઉસકી વિરોધિ ભાવના યા અશ્રદ્ધા હી હૈ । અવ યહી વિરોધિ વિચારરૂપ ચિન્તિત સંકલ્પ આગે કુછ અધિક વિકસિત રૂપવાલા બનકર પલ્લવિત હુએકી તરહ કલ્પિત રૂપવાલા બન ગયા, જિસસે ઉસમેં એસી વ્યવસ્થાકી સ્થિતિ આ ગઈ કિ મહાવીર અશ્રદ્ધેય હૈ । હસકે બાદ વહ વિરોધિ વિચારરૂપ સંકલ્પ ઔર કુછ અધિક વિકસિત રૂપવાલા બનકર પુષ્પિતકી તરહ પ્રાર્થિત વિશેષણસે યુક્ત હો ગયા અતએવ ઉસને “ મહાવીર મુઝે દ્વષ્ટ નહીં હૈ ” એસા રૂપ ધારણ કર લિયા, મનોગત હસે હસલિયે કહા ગયા હૈ, કિ જમાલિ અનગારને અપને હસ સંકલ્પકો કિસી દૂસરેસે પ્રકટ નહીં કિયા અપને મનમેંહી રહ્યા, વહ કેસા સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ હસકે લિયે સૂત્રકાર 'જં ણં સમણે ભગવં મહાવીરે એવં આહ્વલ્હ, જાવ એવં પરુવેહ, -એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિણ, ઉદીરિજ્જમાણે ઉદીરિણ, જાવ નિજ્જરિજ્જમાણે ણિજ્જિણ્ણે તં ણં મિચ્છા' इस सूत्रपाठ द्वारा व्यक्त करते हैं-जमालि अनगारने सोचा कि श्रमण भगवान् महावीर जो ऐसा कहते हैं यावन्

તેના મનમાં વારવાર આવવા લાગ્યો. જેમ અંકુરમાંથી જે કુમળી પાંદડી ફૂટી નીકળે છે તેમ તે વિચાર તેના હૃદયમાં વધારે વિકસિત થવા માંડ્યો. તેથી તેને ચિન્તિત કહ્યો છે તે વિચાર ચિન્તિત રૂપવાળો. અતવાતુ' કારણ પશુ જમાલીની ભગવાન પ્રત્યેની વિરોધી ભાવના અને અશ્રદ્ધા જ હતી. જેમ કેઈ લતા વિકસિત થઈને પલ્લવિત થાય છે, તેમ જમાલીનો તે ચિન્તિત વિચાર વધારે વિકસિત થઈને કલ્પિત રૂપવાળો બની ગયો અને તેથી જ એવી પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ કે તેને એમ લાગવા માંડ્યું કે ' મહાવીર પ્રભુનાં વચનો અશ્રદ્ધેય છે ' જેમ પલ્લવિત લતા વધારે વિકસિત થઈને પુષ્પિત બને છે, તેમ જમાલીનો તે વિચાર વધારે વિકસિત થઈને પ્રાર્થિત વિશેષણથી યુક્ત બની ગયો, અને તે કારણે તે વિચારે એવું રૂપ ધારણ કર્યું કે

एवं प्ररूपयति—एवं खलु चलद् वस्तु चलितमिति व्यपदिश्यते, उदीर्यमाणं वस्तु उदीर्णमिति व्यवह्रियते, यावत् वेद्यमानं वेदितम्, प्रहीयमाणं प्रहीणम्, छिद्यमानं छिन्नम्, भिद्यमानं भिन्नम्, दृश्यमानं दृग्धम्, त्रियमाणो मृतः, निर्जीर्यमाणं वस्तु निर्जीर्णमिति व्यपदिश्यते इति, तत् खलु मिथ्या, सर्वथा असत्यमेव उक्त-युक्तेः भूत-वर्तमान कालयोर्भेदेन कृतक्रियमाणयोरत्यन्तभेदात् ‘इमं च णं पञ्च-कलमेव दीसइ सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे, संथरिज्जमाणे असंथरिए’ इदं च खलु प्रत्यक्षमेव दृश्यते—शय्यासंस्तारकः क्रियमाणः अकृतो भवति, संस्तीर्यमाणः असंस्तृतो भवति । प्रकृतमुपसंहरन् आह—‘ जम्हाणं सेज्जासंथारए

भाषण करते हैं, प्रज्ञापित करते हैं, ऐसी प्ररूपणा करते हैं कि जो वस्तु चलमाण है—चल रही है—वह चलित चल चुकी है, जो वस्तु उदीर्यमाण है, वह उदीर्ण हो चुकी है, यावत् जो वेद्यमान है, वह वेदित हो चुकी है, जो प्रहीयमाण है वह प्रहीण हो चुकी है, ऐसी कही जाती है—इसी तरह छिद्यमान छिन्न, भिद्यमान भिन्न, दृश्यमान दृग्ध, त्रियमाण मृत, और निर्जीर्यमाण निर्जीर्ण कही जाती है—सो ऐसा उनका कथन मिथ्या है—सर्वथा असत्य ही है । क्योंकि उक्त युक्तिके बलसे भूत और वर्तमान रूप कृत क्रियमाणमें अत्यन्त भेद है—अतः इनमें अभेद प्रतिपादित करनेवाला वचन सर्वथा मिथ्या ही है । ‘ इमं च णं पञ्चकलमेव दीसइ सेज्जासंथारए कज्जमाणे अकडे, संथरिज्जमाणे असंथरिए ’ क्योंकि हम यह प्रत्यक्षमें देख रहे हैं कि क्रियमाण यह शय्यासंस्तारक अकृत है, संस्तीर्यमाण यह असं-

“ મહાવીર પ્રભુ મને ઈષ્ટ નથી ” તે સંકલ્પને મનોગત કહેવાનું કારણ એ છે કે જમાલી અણુગારે પોતાનો તે વિચાર કે ઇની પણ આગળ પ્રકટ કર્યો ન હતો—પણ પોતાના મનમાં જ રાખ્યો હતો.

જમાલિ અણુગારે મહાવીર પ્રભુના ઉપયુક્ત કથનને અસત્ય કેમ માન્યું તે હવે બતાવવામાં આવે છે—નીચે દર્શાવેલી દલીલ દ્વારા જમાલી અણુગાર ભૂત અને વર્તમાન રૂપ કૃત અને ક્રિયમાણમાં ભેદ માનીને, તે બન્નેમાં અભેદનું પ્રતિપાદન કરનારા લગવાનનાં વચનોને મિથ્યા—અસત્ય માને છે. “ इमं च णं पञ्चकलमेव दीसइ सेज्जासंथारए कज्जमाणे, अकडे, संथरिज्जमाणे असंथरिए ” કારણ કે મને તો આ પ્રત્યક્ષ અનુભવ થઈ રહ્યો છે કે બિછાવવામાં આવી રહેલું આ શય્યાસંસ્તારક બિછાવાઈ ચુક્યું નથી, અને એ રીતે સંસ્તીર્યમાણ એવું તે સંસ્તારકે અસંસ્તૃત જ છે.

કજ્જમાણે અકહે, સંથરિજ્જમાણે અસંથરિણે તમ્હા ચલમાણેવિ અચલિણે જાવ
ણિજ્જરિજ્જમાણે વિ અણિજ્જિણે, एवं संपेहेइ ' यस्मात्कारणात् खलु शय्या-
संस्तारकः क्रियमाणः अकृतो भवति, यावत् उदीर्यमाणम् न उदीर्णम्, वेद्यमानं
न वेदितं भवति, प्रहीयमाणं न प्रहीणं भवति, छिद्यमानं न छिन्नं भवति, भिद्य-
मानं न भिन्नं भवति, दह्यमानं न दग्धं भवति, म्रियमाणो न मृतो भवति,
निर्जीर्यमाणम् अनिर्जीर्णम् नो निर्जीर्णं भवति, इति संप्रेक्षते विचारयति
' एवं संपेहेत्ता समणे निगंथे सदावेइ, सदावित्ता एव वयासी-एवं पूर्वोक्तरीत्या
संप्रेक्ष्य सम्यग् विचार्य श्रमणान् निर्ग्रन्थान् शब्दयति-आह्वयति, आहूय-शब्दयित्वा

સ્તુત છે ' જમ્હાણં ' હસલિયે જબ ' સેજ્જાસંથારણે કજ્જમાણે અકહે,
સંથરિજ્જમાણે અસંથરિણે તમ્હા ચલમાણે વિ અચલિણે જાવ ણિજ્જરિ-
જ્જમાણે વિ અણિજ્જિણે एवं संपेहेइ ' शय्या संस्तारक क्रियमाण होता
हुआ अकृत होता है, और संस्तीर्यमाण होता हुआ वह असंस्तुत
होता है-तो जो चलमान वस्तु है, वह भी अचलित होती है, यावत्
जो निर्जीर्यमाण वस्तु है वह भी अनिर्जीर्ण होती है । यहां यावत्
शब्दसे ' उदीर्यमाणं न उदीर्णम्, वेद्यमानं न वेदितम्, प्रहीयमाणम्
न प्रहीणम्, छिद्यमानं न छिन्नम्, भिद्यमानं न भिन्नं, दह्यमानं न
दग्धम्, म्रियमाणो न मृतः ' इस पाठका संग्रह हुआ है । इस प्रकारसे
उस जमालि अनगारने विचारा । ' एवं संपेहेत्ता समणे निगंथे,
सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी ' इस प्रकार विचार करके उसने श्रमण
निर्ग्रन्थोंको बुलाया, बुलाकर उनसे ऐसा कहा-' जं णं देवाणुप्पिया !

“ जम्हाणं ” તેથી જો “ સેજ્જાસંથારણે કજ્જમાણે અકહે, સંથરિજ્જમાણે
અસંથરિણે તમ્હા ચલમાણે વિ અચલિણે જાવ ણિજ્જરિજ્જમાણે વિ અણિજ્જિણે
एवं संपेहेइ ” ક્રિયમાણુ શય્યાસંસ્તારક અકૃત હોય છે, અને સંસ્તીર્યમાણુ
સંસ્તારક અસંસ્તુત હોય છે, તો જે ચલમાન વસ્તુ છે તે પણ અચલિત
હોય છે, અને નિર્જીર્યમાણુ જે વસ્તુ છે તે પણ અનિર્જીર્ણ હોય છે. અહીં
જાવ (યાવત્) પદથી નીચેનો સૂત્રપાઠ શ્રદ્ધા કરવામાં આવ્યો છે—
“ उदीर्यमाणं न उदीर्णम्, वेद्यमानं न वेदितम्, प्रहीयमाणं न प्रहीणम्, छिद्य-
मानं न छिन्नम्, भिद्यमानं न भिन्नं, दह्यमानं न दग्धम्, म्रियमाणो न मृतः ”
આ પ્રકારનો જમાલી અણગારને વિચાર આવ્યો. “ एवं संपेहेत्ता समणे
निगंथे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी ” આ પ્રકારનો વિચાર કરીને તેમણે
શ્રમણુ નિર્ગ્રન્થોને ચોતાની પાસે બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમને આ પ્રમાણે

एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण अत्रादीन्-‘ जं णं देवानुप्पिया ! समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ, जाव परूवेइ-एवं खलु चलमाणे चलिए, तंचेव सव्वं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिण्णे ’ भो देवानुप्पियाः ! यत् खलु श्रमणो भगवान् महावीरः एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण आख्याति, यावत् भाषते, प्रज्ञापयति, एवं प्ररूपयति- एवं खलु चलद् वस्तु चलितमिति व्यपदिश्यते, तदेव-पूर्वोक्तवदेव सर्वं यावत् उदीर्यमाणाम् उदीर्णम्, वेद्यमानं वेदितं, प्रहीयमाणं प्रहीणं, छिद्यमानं छिन्नम्, भिद्यमानं भिन्नम्, दह्यमानं दग्धम्, म्रियमाणः मृतः निर्जीर्यमाणं निर्जीर्णं भवति इत्यादि, तत्खलु मिथ्या सर्वथा असत्यमेव, वस्तुतस्तु चण्डू वस्तु अचलितं भवति, उदीर्यमाणम् अनुदीर्णम्, यावत् निर्जीर्यमाणम् अनिर्जीर्णं भवति, इति जमालेराशयः, तथाच शय्यासंस्तारककर्तृनिर्गन्धैरपि क्रियमाणस्या

સમણે ભગવં મહાવીરે એવં આઈક્ખઈ-જાવ પરૂવેઈ, એવં खलु चलमाणे चलिए, तं चेव सव्वं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिण्णे ’ हे देवानु-
प्रियो ! श्रमण भगवान् महावीर जो ऐसा कहते हैं, यावत् भाषण करते हैं, प्रज्ञापित करते हैं, और प्ररूपित करते हैं, कि चलती हुई वस्तु चलित, यावत् उदीर्यमाण उदीरित, वेद्यमान वेदित, प्रहीयमाण प्रहीण, छिद्यमान छिन्न, भिद्यमान भिन्न, दह्यमान दग्ध, म्रियमाण मृत एवं निर्जीर्यमाण निर्जीर्ण कही जाती है इत्यादि सो उनका ऐसा कहना सर्वथा असत्य ही है, क्योंकि जो वस्तु चलती हुई होती है, वह वास्तवमें अचलित होती है, उदीर्यमाण अनुदीर्ण होती है, यावत् निर्जीर्यमाण अनिर्जीर्ण होती है, ऐसा जमालिका आशय है-तथा शय्या संस्तारक करनेवाले निर्गन्धोंके द्वारा भी क्रियमाणको अकृत-

કહ્યું: “ જં ણ દેવાણુપ્પિયા ! સમણે ભગવં મહાવીરે એવં આઈક્ખઈ જાવ પરૂવેઈ એવં खलु चलमाणे चलिए तंचेव सव्वं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिण्णे ”
હે દેવાણુપ્પિયો ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીર એવું જ કહે છે, બાપે છે, (વિશેષ કથન કરે છે), પ્રજ્ઞાપિત કરે છે અને પ્રરૂપિત કરે છે કે ચાલી રહેલી વસ્તુ ચાલી ચુકી છે, ઉદીર્યમાણ વસ્તુ ઉદીર્ણ થઈ ચુકી છે, અને વેદ્યમાનને વેદિત, પ્રહીયમાણને પ્રહીણ, છિદ્યમાનને છિન્ન, ભિદ્યમાનને ભિન્ન, દહ્યમાનને દગ્ધ, મ્રિયમાણને મૃત અને નિર્જીર્યમાણને નિર્જીર્ણ કહી શકાય છે ” આ પ્રકારની તેનની માન્યતા સર્વથા અસત્ય છે. કારણ કે જે વસ્તુ ચાલી રહેલી હોય છે તે વાસ્તવિક રીતે તો અચલિત જ હોય છે, ઉદીર્ય-માણ અનુદીર્ણ જ હોય છે, (યાવત) નિર્જીર્યમાણ અનિર્જીર્ણ જ હોય છે. વળી પોતાના મન્યતાનું સમર્થન કરવા માટે તે કહે છે કે જેવી રીતે ક્રિય

કૃત્વોક્ત્વેન જમાલિવચનમંસ્તારકકર્તૃનિર્ગ્રન્થવચનયોર્વિમર્શાત્ - इदमाया
 तम्-क्रियमाणं कृतं यदभ्युपगम्यते, तन्न शोभनम्, यतो येन क्रियमाणं कृतमित्य-
 भ्युपगतं तेन विद्यमानस्य करणक्रिया प्रतिपन्ना, तथासति बहवो दोषाः समाप्ति-
 तन्ति-तथाहि यत् कृतं तत् क्रियमाणं न भवति तस्य विद्यमानत्वात् चिरन्तनघटवत्,
 यदि कृतमपि क्रियते तथा नित्यं क्रियतां कृतत्वात् प्रथमसमयवत्, न हि क्रिया

તરુરૂપસે કહનેસે જમાલિકે વચન ઔર શય્યા સંસ્તારક કર્તા નિર્ગ્રન્થકે
 વચન इन दोनोंके वचनोंका जब विचार करते हैं, तब उससे यह
 निष्कर्ष निकलना है, कि क्रियमाणको कृतरूपसे जो स्वीकार करता
 है, वह ठीक नहीं है, क्योंकि जो क्रियमाणको कृत्न इस रूपसे स्वीकार
 करता है, उसने मानों विद्यमान वस्तुकी करणक्रिया स्वीकार की है
 अर्थात् " हो रही वस्तु " हो गई रूप है, जब ऐसा माना जावेगा-तो
 हो रही वस्तु ही हो रही है, और वह हो गई रूप अतः इस स्थितिमें
 हो गई रूप वस्तुकी करनेरूप क्रिया मानी गई यही बात कहनी पड़ती
 है, परन्तु ऐसा माननेमें अनेक दोषोंका अवतार होता है-जैसे-जो
 कृत होता है, वह क्रियमाण नहीं होता है, क्योंकि वह चिरन्तन घटकी
 तरह विद्यमान होता है । यदि कृत्न भी पदार्थ किया जावे तब तो उसके
 करनेका विराम कभी होगा ही नहीं वह तो नित्य ही करनेमें आता
 रहेगा, कृत होनेसे प्रथम समयकी तरह सर्वदा क्रियमाण होनेसे आदि
 समयकी तरह क्रियाकी समाप्ति नहीं होती है, अथच-क्रियमाण वस्तु

માણુ શય્યાસંસ્તારકને તમે કૃત શય્યાસંસ્તારક કહેતા નથી પણ અકૃત જ કરો
 છો, એ જ પ્રમાણે ચાલી વસ્તુને ચાલી ચુકેલી માનવી તે પણ મિથ્યા
 માન્યતા જ છે. ક્રિયામાણુ વસ્તુને કૃત માની શકાય જ નહીં પણ તેને અકૃત
 માની શકાય. કારણ કે જે ક્રિયામાણુનો કૃત રૂપે સ્વીકાર કરે છે તેણે જાણે
 કે વિદ્યમાન વસ્તુની કરણક્રિયાનો સ્વીકાર કર્યો છે-એટલે કે જ્યારે એવું
 માનવામાં આવે કે " થઈ રહેલી વસ્તુ થઈ ગયા રૂપ છે, " તો ચાલી
 રહેલી વસ્તુ જ ચાલી રહી છે અને તે ચાલી ચુક્યા રૂપ છે, તેથી એ પરિ-
 સ્થિતિમાં તો થઈ ચુકેલી વસ્તુની કરણક્રિયા માનવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થશે.
 પણ એવું માનવાથી અનેક દોષોનો સંભવ રહેશે-જેમકે જે કૃત હોય છે તે
 ક્રિયામાણુ હોતું નથી કારણ કે તે પુરાણા ઘટ (ઘડા) ની જેમ વિદ્યમાન
 હોય છે. જે કૃત વસ્તુ પણ કરવામાં આવે તો તે કરવાનો અન્ત જ કદી
 જ આવે-તે તો નિત્ય કરવામાં આવ્યા જ કરે-કૃત હોવાથી પ્રથમ સમયની

સમાપ્તિ ભવતિ, સર્વદા ક્રિયમાણત્વાત્ આદિ સમયવત્ । અથચ યદિ ક્રિયમાણં કૃતં સ્યાત્ તદા ક્રિયાવૈફલ્યં સ્યાત્ અકૃતવિષયે એવ ક્રિયાયાઃ સફલત્વાત્ એવમેવ પૂર્વમ્ અસદેવ વસ્તુ ભવદરીદ્શ્યતે ઇતિ પ્રત્યક્ષ વિરોધશ્ચ । તથા ઘટાદિ કાર્ય-નિષ્પત્તૌ ભૂયાન્ ક્રિયાકાલોઽનુભૂયતે, યતો નારમ્ભકાલે એવ ઘટાદિકાર્ય-દૃષ્ટિ-ગોચરી ભવતિ, નાપિ સ્થાસકાદિ કાલેવા દૃષ્ટિગોચરી ભવતિ, અપિતુ તત્ ક્રિયા-કૃત સ્થાની જાવે તો ક્રિયા કરનેની વિફલતાહી માનની પડેગી, ક્યોંકિ અકૃત વિષયમેં હી ક્રિયાકી સફલતા હોતી હૈ, કૃત વિષયમેં નહીં. કારણ કિ વહ તો ક્રિયાહી જા ચુકા હૈ, પિષ્ટવેષણ ન્યાયકી તરહ ઉસમેં કરનેરૂપ ક્રિયા સર્વથા નિષ્ફલહી હૈ । તથા-જો વસ્તુ પૂર્વમેં નહીં હૈ, ઘહી વસ્તુ હોતી હુઈ દેહી જાતી હૈ, જૈસે-મૃત્તિકામેં ઘટ પર્યાય વર્તમાનમેં ઉપલબ્ધ નહીં હૈ, તો વહ ઘટ પર્યાયહી કારણાન્તરસે ઉસમેં હોતી હુઈ દેહી જાતી હૈ । ઇસલિયે ક્રિયમાણકો કૃત કહના યહ પ્રત્યક્ષસે વિરોધ-ભરા હૈ । તથા ઘટાદિકી નિષ્પત્તિમેં બહુત વડા અધિક ક્રિયાકાલ અનુ-ભવમેં આતા હૈ-એસા નહીં હૈ, કિ પ્રારંભ કાલમેંહી ઘટ વન જાતા હો-યા સ્થાસક આદિ સમયમેં વહ નિષ્પન્ન હો જાતા હો-કિન્તુ ઘટ નિષ્પન્ન હુઆ જો દૃષ્ટિગોચર હોતા હૈ, વહ અપની ક્રિયાકે અવસાનમેં હી હોતા હૈ, તો જવ એસી વાત હૈ, તવ ક્રિયાકાલમેં કાર્ય વિદ્યમાન હૈ, એસા કહના

જેમ સર્વદા ક્રિયમાણ હોવાથી ક્રિયાની સમાપ્તિ થતી નથી, અથવા જે ક્રિય-માણ વસ્તુને કૃત માની લેવામાં આવે તો ક્રિયાની વિફલતા જ માનવી પડશે, કારણ કે અકૃત વિષયમાં જ ક્રિયાની સફળતા હોય છે. કૃત વિષયમાં હોતી નથી, કારણ કે એ તો કરાઈ ચુકેલ જ છે. જે વસ્તુ કરી લીધી હોય તેમાં કરવા પણ જ શું રહે છે ?

તથા જે વસ્તુ પહેલાં વિદ્યમાન ન હોય તે અમુક ક્રિયા દ્વારા વિદ્યમાન થાય છે. જેમકે માટીમાં ઘટ પર્યાય (ઘડાનું સ્વરૂપ) વર્તમાન નાળે વિદ્યમાન નથી, પરન્તુ અમુક ક્રિયા દ્વારા તેમાં તે પર્યાય ઉત્પન્ન થતી દેખાય છે. તેથી ક્રિયામણને કૃત કહેવું તે પ્રત્યક્ષ વિરોધાભાસ રૂપ લાગે છે. તથા ઘડા આદિના નિર્માણમાં ઘણા જ અધિક ક્રિયાકાળની જરૂર પડે છે. પ્રારંભ કાળે જ ઘડો બની જતો નથી, કે સ્થાસક (ચાક પર માટીના પિંડને તાસકનો આકાર આપવાના આદિ સમયમાં તેનું નિર્માણ થતું નથી. પરન્તુ તેનું નિર્માણ થયેલું ત્યારે જ દેખાય છે કે જ્યારે ક્રિયાનું અવસાન (સમાપ્તિ) થાય છે. આ પ્રમાણે હકીકત હોવાથી ક્રિયાકાળમાં કાર્ય વિદ્યમાન છે એ વાત પર શ્રદ્ધા

ડવસાને, યસ્માદેવં તસ્માત્ ન ક્રિયાકાલેષુ કાર્યં વિદ્યમાનં ભવિતુમર્હતિ, કિન્તુ ક્રિયાડવસાને એવ કાર્યં વિદ્યમાનં ભવતિ, તથાચોક્તમ્—

‘ જસ્સેહ કિઝ્જમાણં કયંતિ તેણેહ વિઝ્જમાણસ્સ ।

કરણકિરિયા પવન્ના, તદ્દાય વહુદોસપડિવત્તી ’ ॥૧॥

‘ કયમિહ ન કિઝ્જમઃણં તદ્દાવાઓ ચિરંતણ ઘડોવ્વ ।

અદ્દવા કયંપિ કીરહ, કીરડ નિચ્ચં ન ય સમત્તી ’ ॥૨॥

કિરિયા વેફલ્લંપિ ય પુવ્વમધૂયં ચ દાંસણ હોંતં ।

દીસઙ્ગ દીઘોય જહો કિરિયા કાલો ઘડાઈણં ॥૩॥

નારંભેચ્ચિય દીસઙ્ગ, ન સિવા દદ્દાડ દીસઙ્ગ તદંતે ।

તો નહિ કિરિયાકાલે જુત્તં કજ્જં તદંતંમિ ” ॥૪॥

છાયા—યસ્યેહ ક્રિયમાણં કૃતમિતિ તેનેહ વિદ્યમાનસ્ય ।

કરણક્રિયાપપન્નો તથાચ વહુદોપપતિપત્તિઃ ॥૧॥

‘ કૃતમિહ ન ક્રિયમાણં, તદ્દાવાત્ ચિરંતન ઘટઙ્ગ ।

અથવા કૃતમપિ ક્રિયતે ક્રિયતાં નિત્યં ન ચ સમાપ્તિઃ ॥૨॥

ક્રિયા વૈફલ્યમપિ ચ પૂર્વમભૂતંચ દૃશ્યતે ભવત ।

દૃશ્યતે દીર્ઘશ્ચ યતઃ ક્રિયાકાલો ઘટાદીનામ્ ॥૩॥

નારંભે એવ દૃશ્યતે નશિવાદ્યદ્વાયાં દૃશ્યતે તદન્તે ।

તર્હિ નહિ ક્રિયાકાલે યુક્તં કાર્યં તદન્તે ॥૪॥ ઇતિ ।

અદ્વેય કૈસે હો સકતા હૈ ? ક્યોંકિ ઉસ કાલમેં તો કાર્ય અવિદ્યમાન હી-રહતા હૈ, અતઃ ક્રિયમાણ જો પદાર્થ હૈ, વહ ક્રિયાકાલાલિંગિત હૈ, ઉસે ઉસમેં વિદ્યમાન હુઆ કૈસે માનો જા સકતા હૈ, વહ તો ક્રિયાકે અવસાનમેંહી વિદ્યમાન હોના હૈ સો હી કહા હૈ—‘ જસ્સેહ કિઝ્જમાણે ’ સે લેકર ‘ નારંભેચ્ચિય દીસઙ્ગ ’ હન ચાર ગાથાઓંસે કહા હૈ । હન સર્વ ગાથાઓંકા ભાવાર્થ પૂર્વોક્ત રૂપસેહી સ્પષ્ટ હૈ, હસ તરહસે ક્રિય-

કેવી રીતે મૂઝી શકાય ? કારણ કે ક્રિયાકાળમાં તો કાર્ય અવિદ્યમાન જ રહે છે, તેથી ક્રિયમાણ જે પદાર્થ છે તે ક્રિયાકાળલિંગિત (ક્રિયાકાળ પર આધાર રાખનાર) છે, તેને તેમાં વિદ્યમાન રહેલો કેવી રીતે માની શકાય—તે તો ક્રિયાના અવસાન કાળે જ વિદ્યમાન થાય છે. તેથી જ કહ્યું છે કે :

“ જસ્સેહ કિઝ્જમાણં ” થી લઇને “ નારંભેચ્ચિય દીસઙ્ગ ” અહીં આ ચાર ગાથાઓ દ્વારા જે કથન કરવામાં આવ્યું છે, તેનો ભાવાર્થ પૂર્વોક્ત રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલ છે. આ રીતે ક્રિયમાણ આદિને કૃત આદિ ક્રિય-

‘ તદ્દં જમાલિસ્સ અગગારસ્સ એવં આહક્ષમાણસ્સ જાવં પરુવેમાણસ્સ અત્યેગહ્યા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં સદ્દંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ ’ તતઃ સ્વલ્લ જમાલે-
રનગારસ્સ એવં પૂર્વેક્તરીત્યા આચક્ષાણસ્ય યાવત્ ભાપમાણસ્ય પ્રજ્ઞાપયતઃ
પરુપયતઃ એતમર્થે નો ક્રિયમાણઃ કૃત્તો ભવતિ ’ ઇત્યાદ્યુક્તમર્થમ્ અસ્ત્યેકકે કેચન
શ્રમણા નિર્ગન્થાઃ શ્રદ્ધધતિ, પ્રતિયન્તિ, વિશ્વસન્તિ, રોચયન્તિ, રુચિ વિષયી
કુર્વન્તિ, ‘ અત્યેગહ્યા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં જો સદ્દંતિ, જો પત્તિયંતિ, જો
રોયંતિ ’ અસ્ત્યેકકે કેચન શ્રમણાઃ નિર્ગન્થાઃ એતમર્થે જમાલેરનગારસ્યોક્તાર્થે
નો શ્રદ્ધધતિ, નો વા પ્રતિયન્તિ ઉક્તાર્થે વિશ્વસન્તિ, નૈવ સ્વલ્લ ઉક્તાર્થે રોચયન્તિ
રુચિવિષયં કુર્વન્તિ, યે સ્વલ્લ સિદ્ધાન્તિનો નિર્ગન્થાઃ ઉક્તાર્થે નો શ્રદ્ધધતિ, તેપા-

માણ આદિકો કૃત આદિ રૂપ કહનેમેં વિરોધોપત્તિ પ્રદર્શિત જમાલિને
કી-‘ તદ્દં જમાલિસ્સ અગગારસ્સ એવં આહક્ષમાણસ્સ જાવં પરુવે-
માણસ્સ અત્યેગહ્યા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં સદ્દંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ ”
હસ તરહસે જવ જમાલિને અપને મન્તવ્યકો પ્રકટ ક્રિયા. તથ કિતનેક
શ્રમણ નિર્ગન્થોને તો ઉસકે હસ કથનકો શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર કર
લિયા ઉસે અપની પ્રતીતિ કોટિમેં રલ્લ લિયા ઓર અપની રુચિકા ઉસે
વિષય બના લિયા ‘ અત્યેગહ્યા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં જો સદ્દંતિ,
જો પત્તિયંતિ, જો રોયંતિ ’ કિતનેક શ્રમણ નિર્ગન્થોને ઉસકે હસ
“ ક્રિયમાણ આદિ કૃત રૂપ નહીં હોતે હેં ” મન્તવ્યકો શ્રદ્ધાકો દ્રષ્ટિસે
નહીં દેલા, ઉસે અપની પ્રતીતિ કોટિમેં નહીં લિયા ઓર ન ઉસે અપની
રુચિકા વિષય હી બનાયા-ક્યોંકિ હનકા એસા આશય થા કિ જો

મૈનુવામાં જમાલી અણુગારને વિરુદ્ધ લાગે છે તેથી તેઓ મહાવીર પ્રભુની
માન્યતાને અસત્ય માને છે. “ તદ્દં જમાલિસ્સ અગગારસ્સ એવં આહક્ષ-
માણસ્સ જાવં પરુવેમાણસ્સ અત્યેગહ્યા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં સદ્દંતિ, પત્તિયંતિ
રોયંતિ ” જમાલી અણુગારે જ્યારે આ પ્રમાણે કહ્યું, વિશેષ કથન દ્વારા
પ્રતિષ્ઠાપિત કયું, પ્રજ્ઞાપિત કયું અને પ્રરૂપિત કયું, ત્યારે તેમના તે
મન્તવ્યનો કેટલાક અણુગારે શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકાર કર્યો, તેમને તેની પ્રતીતિ
થઈ અને તે તેમને રૂપ. પરંતુ “ અત્યેગહ્યા સમણા નિગ્ગંથા એયમદ્દં જો
સદ્દંતિ, જો પત્તિયંતિ જો રોયંતિ ” કેટલાક શ્રમણ નિર્ગન્થોએ તેના તે મન્ત-
વ્યને (ક્રિયમાણ વસ્તુ કૃત હોતી નથી ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત મન્તવ્યને) શ્રદ્ધાની
નજરે જોયું નહીં, તેમને તેની પ્રતીતિ થઈ નહીં અને તેમને તે રૂપ નહીં.
કારણ કે તેમને બગવાન મહાવીરનાં વચનોમાં અપાર શ્રદ્ધા હતી. તેઓ

મયમાશય:-નાકૃતમ્ અમૂતમવિદ્યમાનં ક્રિયતે અભાવાત્-ગગનકુસુમવત્, યદિ પુનરકૃતમપિ અસદપિ ક્રિયતે તદા સ્વરવિષાણમપિ ક્રિયતામ્ અસત્ત્વાવિશેષાત્, અથ ચ કૃતકરણપક્ષે નિત્યક્રિયાદયો દોષાઃ પ્રતિપાદિતાસ્તે ચ અસત્કરણ-પક્ષેઽપિ સમાના એવ, તથાહિ નાત્યન્તમસત્ ક્રિયતે અસદ્ભાવાત્ સ્વરવિષાણવત્, યદિ ચાત્યન્તાસદપિ વસ્તુ ક્રિયતે તદા સર્વદા તત્કરણપ્રસન્નઃ, ન હિ અત્યન્તાસતઃ કરણે ક્રિયાસમાપ્તિર્ભવતિ । તથાઽત્યન્તાસતઃ કરણે ક્રિયાવૈફલ્યં ચ સ્યાદ-સંસારાદેવ સ્વરવિષાણવત્, કિંચ અવિદ્યમાનસ્ય કરણાભ્યુપગમે નિત્યક્રિયાદયો દોષા દુર્નિવારા આપતન્તિ, અત્યન્તાભાવરૂપત્વાત્ સ્વરવિષાણવત્, વિદ્યમાન-

અકૃત, અમૂત-અવિદ્યમાન હોતા હૈ, વહ અભાવ વિશિષ્ટ હોનેસે ગગન-કુસુમકી તરહ ક્રિયા નહીં જાતા હૈ, યદિ અકૃત-અસત્ ભી ક્રિયા જાવે તો સ્વરવિષાણ ગધાકા સિંગમી ક્રિયા જાના ચાહિયે. ક્યોંકિ યહ ભી તો અસત્ હોતા હૈ । તથા કૃતકો કરનેકે પક્ષમ્ જો નિત્ય કરને આદિરૂપ દોષ પ્રકટ કિયે ગયે હૈ, વે અસત્ પદાર્થહી ઉત્પન્ન હોતા હૈ, હસ પક્ષમ્ ભી પ્રકટ કિયે જા સકતે હૈ-અતઃ હન દોષોંકી ઉભયત્ર સમાનતા હૈ । જૈસે-યદિ સર્વથા અસત્ પદાર્થહી ક્રિયા જાના હૈ-એસા માના જાવે તો સ્વર-વિષાણકી તરહ જો સર્વથા અસત્ હોતા હૈ, વહ કમી'ભી નહીં ક્રિયા જા સકતા-ક્યોંકિ એસા પદાર્થ અપને મૂલરૂપસે હી જબ અવિદ્યમાન હૈ, તથા ઉસકા કરના કૈસે બન સકતા હૈ. યદિ એસે પદાર્થકા કરના સ્વીકાર

એવું માનતા હતા કે જે અકૃત-અમૂત-અવિદ્યમાન હોય છે તે અભાવ વિશિષ્ટ હોવાથી આકાશપુષ્પની જેમ નિર્મિત કરી શકાતું નથી. જો અકૃત (અવિદ્યમાન) ની નિષ્પત્તિ કરાય છે એવું માનવામાં આવે તો ખર-વિષાણની (ગધેડાના શિંગની) નિષ્પત્તિ પણ કરી શકાય છે એમ સ્વીકારવું પડે, કારણ કે તે પણ અસત્-અવિદ્યમાન જ હોય છે. તથા કૃતને કરવાની તરફેણમાં નિત્ય કરવા આદિ રૂપ જે દોષ પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે, તે અસત્-અકૃતને કરવાની તરફેણમાં પણ પ્રકટ કરી શકાય છે. આ રીતે બંને પક્ષે આ દોષોની સમાનતા છે.

જેમકે....સર્વથા અવિદ્યમાન પદાર્થનું જ નિર્માણ કરાય છે એવું જો માનવામાં આવે, તો ગધેડાના શિંગની જેમ જે સર્વથા અસત્ (અવિદ્યમાન) છે તેનું નિર્માણ કદી પણ કરી શકાતું નથી-કારણ કે એવો પદાર્થ જો તેની મૂળ રૂપે જ અવિદ્યમાન છે, તો તેની નિષ્પત્તિ કરવાનું કેવી રીતે શક્ય બને ? જો એવા પદાર્થનું નિર્માણ કરવાનું શક્ય માનવામાં આવે તો કાં

પક્ષેતુ પર્યાયવિશેષેણાપર્યયણાત્ સ્યાદપિ ક્રિયા વ્યપદેશઃ, યથાગગનં કુરુ, તથાચ નિત્યક્રિયાદયો દોષા ન ભવન્તિ, ન પુનરયં ન્યાયોઽત્યન્તાસતિ સ્વર-વિષાણાદૌ સંભવતિ, યદ્વ્યુક્તમ્ ‘પૂર્વમસદેવોત્પદ્યમાનં દૃશ્યતે’ इति प्रत्यक्षविरोधः’ इति तदपि तुच्छम्, यदि पूर्वमभूतं सद्वस्तु भवद् दृश्यते तदा पूर्वमभूतं सद भवत् स्वरविषाणमपि कस्मात्तस्या न दृश्यते, यच्चोक्तम्—“ भूयान् क्रियाकालो दृश्यते”

ક્રિયા જાવે ત્ય ત્યા તો સર્વદા ઉસકે કરનેકા પ્રસન્ન પ્રાપ્ત હોતાહૈ, ક્યોંકિ અત્યન્ત અસત્-અવિદ્યમાનકે કરનેમેં ક્રિયા કી સમાપ્તિ નહીં હો સકતી-હૈ। યા અત્યન્ત અસત્કે કરનેમેં ક્રિયાકી વિફલતાકી પ્રસક્તિ આતી હૈ-જૈસે-અત્યન્ત અસત્ સ્વર વિષાણકે કરનેમેં ક્રિયાકી વિફલતા હોતી હૈ કિંચ-સ્વર વિષાણકી તરહ અત્યન્ત અભાવરૂપ હોનેસે સર્વથા અવિદ્યમાનકે કરનેકી સ્વીકૃતિમેં તો નિત્ય ક્રિયાદિક દોષ દુર્નિવાર હો સકતે હૈ, પરન્તુ વિદ્યમાન કરનેકે પક્ષમેં પર્યાય વિશેષકી અર્પણાસે ક્રિયાકા વ્યપદેશ (વ્યવહાર) હો ભી સકતા હૈ, અર્થાત્ નિત્ય ક્રિયાદિક દોષ નહીં આતે હૈ, જૈસે-‘ ગગનં કુરુ ’ આકાશ કરો-પરન્તુ એસા ન્યાય અત્યન્ત અસત્ સ્વર વિષાણ આદિકમેં સંભવિત નહીં હોતા હૈ । તથા જો એસા કહા ગયા હૈ, કિ પૂર્વમેં અવિદ્યમાન વસ્તુ હી હોતી હુઈ દેખી જાતી હૈ, અતઃ ક્રિયામાણકો કૂન કહના યહ તો પ્રત્યક્ષસેહી નિરોધ ભરા હૈ, સો એસા કહના ભી ઠીક નહીં હૈ, ક્યોંકિ યદિ એસા હી માના જાવે તો ફિર સ્વર વિષાણાદિક ભી ઉપલબ્ધ હોના ચાહિયે, ક્યોંકિ વે ભી અભૂત

તો સર્વદા તેની નિષ્પત્તિ કરવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે, કારણ કે અત્યન્ત અસત્ને કરવામાં ક્રિયાની સમાપ્તિ જ થઈ શકતી નથી-અથવા અત્યન્ત અસત્ને કરવામાં ક્રિયાની વિફલતાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થાય છે. કારણ કે ગધેડાના શિંગની જેમ અત્યન્ત અર્થાવ રૂપ હોવાથી સર્વથા અવિદ્યમાન વસ્તુની નિષ્પત્તિ કરવાની વાતનો સ્વીકાર કરવામાં તો નિત્યક્રિયાદિક દોષ દુર્નિવાર હોઈ શકે છે, પરન્તુ વિદ્યમાનની નિષ્પત્તિ કરવાની તરફેણમાં પર્યાયવિશેષની અર્પણાથી ક્રિયાવ્યપદેશ થઈ પણ શકે છે-એટલે કે નિત્યક્રિયાદિક દોષ લાગતા નથી. જેમકે....

“ ગગનંકુરુ ” આકાશ કરો—(આકાશનું નિર્માણ કરો) પરન્તુ એવો ન્યાય અત્યન્ત અવિદ્યમાન ગધેડાના શિંગ વગેરેમાં સંભવી શકતો નથી. તથા “ પહેલાં અવિદ્યમાન હોય એવી વસ્તુની જ નિષ્પત્તિ થતી જોવામાં આવે છે, તેથી ક્રિયામાણને કૃત કહેવું એ તો પ્રત્યક્ષ રૂપે વિરોધાભાસયુક્ત લાગે છે ” આ પ્રમાણે કહેવું તે પણ ખરાખર નથી, કારણ કે એવું જ

इति तत्रोच्यते—प्रतिसमयमुत्पद्यमानानां परस्परेण ईषद् विलक्षणानां वहीनां स्थासकोसादीनामारम्भसमयेष्वेव वृत्तित्वानुसारिणीनाम् कार्यकोटीनां यदि भूयान् क्रियाकालो दृश्यते तदा घटस्य किमत्रायातम् येनोच्यते—दृश्यते भूयान् क्रियाकालो घटादीनाम्, इति । यद्यप्युक्तम्—‘ नारम्भेएव दृश्यते घटादिः ’ इति, तत्रोच्यते—कार्यान्तरारम्भे कार्यान्तरं कथं दृश्यतां घटारम्भे पटवत् स्थासकोसा-
दयश्च कार्यविशेषाः घटस्वरूपा न भवन्ति इति स्थासकोसादिकाळे घटः कथं रूप हैं । तथा ऐसा जो कहा गया है, कि घटादिकोंकी उत्पत्तिमें बहुत बड़ा क्रियाकाल दिखलाई देता है, सो इसके लिये निषेध कौन करता है—क्योंकि प्रति समयमें उत्पन्न होती हुई तथा परस्परमें कुछ २ विलक्षण ऐसी अनेक स्थासकोश कुशूल आदि कार्यकोटियोंका कि जा आरंभ समयोंमेंही वृत्तित्वानुसारिणी है, क्रियाकाल तो बहुत अधिक होता ही है, एतावना इससे घटके क्रियाकालमें क्या आया । तथा ऐसा जो कहा गया है, कि आरंभमेंही घटादि नहीं दिखलाई देते सो यह तो ठीक है, क्योंकि कार्यान्तरके आरंभमें कार्यान्तर कैसे दिखलाई पड़ सकता है? जैसे—घटारंभके समयमें पट दिखलाई नहीं देना स्थासकोस आदि रूप जो कार्य विशेष हैं ये घटरूप नहीं होते हैं—अतः जब ये घटरूप नहीं हैं, तब इनके समयमें घट कैसे दिखलाई

માનવામાં આવે તો ગધેડાના શિંગ વગેરે પણ ઉપલબ્ધ થવા જ નેધએ કારણ કે તેઓ પણ અભૂત (અવિદ્યમાન) રૂપ છે.

તથા એવું જે કહેવામાં આવ્યું છે કે ઘડા વગેરેની ઉત્પત્તિમાં ઘણું ક્રિયાકાળ વ્યતીત થતો નેવામાં આવે છે, તો તેનો નિષેધ કોણ કરે છે ? કારણ કે પ્રતિસમય ઉત્પન્ન થતી જતી તથા પરસ્પરમાં કંઈક કંઈક વિલક્ષણ એવી અંનેક સ્થાસકોશકુશૂલ (માટીના પિંડમાંથી બનાવાતો આકાર વિશેષ) આદિ કાર્યકોટિઓ કે જે આરંભકાળે જ વૃત્તિત્વાનુસારિણી (અસ્તિત્વ ધરાવનારી) છે, તેમનો ક્રિયાકાળ તો ઘણો વધારે જ હોય છે—તેથી ઘડાના ક્રિયાકાળમાં શું બાધ આવ્યો ? તથા એવું જે કહેવામાં આવ્યું છે કે શરૂઆતમાં તો ઘટાદિ (ઘડો વગેરે) દેખાતાં નથી, એ વાત તો ખરી છે, કારણ કે કાર્યાન્તરના આરંભે કાર્યાન્તર કેવી રીતે દેખાઈ શકે છે ? જેમકે ઘડો બનાવવાની ક્રિયા શરૂ કરતાં જ ઘડો દેખાતો નથી.

સ્થાસકોસ (માટીના પિંડમાંથી બનાવાતો આકાર વિશેષ)—આદિ રૂપ જે કાર્યવિશેષ છે, તે ઘટ રૂપ હોતાં નથી. એ તે ઘટ રૂપ ન હોય તો તે કાર્યવિશેષના સમય દરમિયાન ઘડો કેવી રીતે દેખાય ?

દૃશ્યતામ્ ? इति । अपिच अन्त्यसमये एव घटः समाख्यः ? तत्रैव यद्यसौ दृश्यते तदा का आपत्तिः ? तथाच क्रियमाण एव कृतो भवति, क्रियमाणसमयस्य निरंशत्वात् । यदिच सम्प्रति समये क्रियाकालेऽप्यकृतं वस्तु तदाऽतिक्रान्ते समये कथं क्रियतात्, कथंवा एष्यति ? क्रियया उभयोरपि विनष्टत्वानुत्पन्नत्वेनासत्त्वात्

દે સકતા હૈ । ઘટકી ઉત્પત્તિ અન્તકે સમયમેંહી હોતી હૈ, હસલિયે વહ યદિ ઉસ સમયમેંહી દિલ્લહાઈ દેના હૈ, તો હસમેં કૌનસી આપત્તિ હૈ ? તથા-ક્રિયમાણકા સમય નિરંશ હોનેસે ક્રિયમાણહી કૃત હોના હૈ । યદિ વર્તમાન સમયરૂપ ક્રિયાકાલમેં મી વસ્તુ અકૃત માની જાવે તો ફિર વહ ઉસ સમયકે વ્યતીત હો જાને પર કૈસે કી જા સકેગી ? તથા ભવિષ્યત્ કાલમેં મી વહ કૈસે નિષ્પન્ન હો સકેગી, ક્યૌંકિ અતિક્રાન્ત સમયમેં ઓર ભવિષ્યત્કાલમેં દોનોમેં મી વિનષ્ટ એવં અનુત્પન્ન હોનેસે ક્રિયાકા અસત્ય હૈ । અર્થાત્ ક્રિયા સાધાર હોની હૈ નિરાધાર નહીં, વર્તમાન સમય જય અતિક્રાન્ત હો ગયા તવ વિવક્ષિત વસ્તુકી ઉત્પત્તિ હોનેકા વહ સમય નષ્ટ હો ગયા, અથ હસમેં નષ્ટ હોનેકે કારણ વિવક્ષિત વસ્તુકી ઉત્પત્તિ હોનેરૂપ ક્રિયાકા સદ્ભાવ રહના નહીં હૈ, હસી તરહસે ભવિષ્યત્કાલ મી અનુત્પન્ન હૈ-અતઃ અનુત્પન્ન હોનેકે કારણ અમીસે ઉસમેં મી ઉત્પન્ન હોનેરૂપ ક્રિયાકા સદ્ભાવ કૈસે રહ સકેગા, તથા હસીસે

ઘડાની ઉત્પત્તિ તો ક્રિયાના અન્ત સમયે જ થાય છે, તેથી જો ઘડો તે સમયે જ દેખી શકાય તો તેમાં વાંધો શો છે ?

તથા ક્રિયમાણનો સમય નિરંશ હોવાથી-ક્રિયમાણ જ કૃત હોય છે, જો વર્તમાન સમયરૂપ ક્રિયાકાળમાં પણ વસ્તુને અકૃત માની લેવામાં આવે, તો તે સમય વ્યતીત થઈ ગયા બાદ પણ તેની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે કરી શકાય ! તથા ભવિષ્યકાળમાં પણ તેનું નિર્માણ કેવી રીતે કરી શકાશે ? કારણ કે અતિક્રાન્ત સમયમાં (વ્યતીત થઈ ગયેલા સમયમાં) અને ભવિષ્યકાળમાં પણ વિનષ્ટ અને અનુત્પન્ન હોવાથી ક્રિયાનું અસત્ય (અવિદ્યમાનતા) છે. એટલે કે ક્રિયા સાધાર હોય છે-નિરાધાર હોતી નથી. વર્તમાન સમય બ્યારે અતિક્રાન્ત થઈ જાય છે ત્યારે અમુક વસ્તુની ઉત્પત્તિ થવાનો તે સમય નષ્ટ થઈ જાય છે. તે નષ્ટ થઈ જવાને કારણે તેમાં તે અમુક વસ્તુની ઉત્પત્તિ થવા રૂપ ક્રિયાનો સદ્ભાવ રહેનો નથી. એ જ પ્રમણે ભવિષ્યકાળમાં પણ તે અનુત્પન્ન જ રહે છે-તેથી અનુત્પન્ન હોવાને કારણે અત્યારથી જ તેમાં પણ ઉત્પન્ન થવા રૂપ ક્રિયાનો સદ્ભાવ કેવી રીતે રહી શકશે ? તેથી

અસંબધ્યમાનત્વાત્, તસ્માત્ ક્રિયાકાલે એવ ક્રિયમાણં વસ્તુ કૃતમિતિ વ્યપદિશ્યતે,
તથાચોક્તમ્—‘થેરાણ મયં નાકયમ ભાવઓ કીરણે સ્વપુષ્પંત્ર વા’

અહવ અકયંપિ કીરણે કીરણ તો સ્વરવિસાણંપિ ॥૧॥

નિચ્ચં કિરિયાહ દોસા નણુ તુલ્યા અસહ કઠ્ઠતરયા વા’

પુવ્વમભૂયંચ ન તે દીસહ કિં સ્વરવિસાણંપિ ? ॥૨॥

પહિસમ ઉપપન્નાણં પરોપ્પરવિલક્ષણાણ સુવહૂણં ।

દીહો કિરિયાકાલો જહ દીસહ કિંચ કુમ્ભસ ॥૩॥

અન્નારંભે અન્ને કિહ દીસહ ? જહ ઘડો પટારંભે ।

સિવગાવઓ ન કુમ્ભો કિહ દીસહ સો તદદ્વાય ? ॥૪॥

અંતેચ્ચિય આરહો જહ દીસહ તંમિ ચેવ કો દોસો ? ।

અકયંચ સંપહ ગણ કિહુ કીરણ કિહવણ સમિ ? ॥૫॥ इत्यादि

છાયા—સ્થવિરાણાં મતં નાકૃતમભાવતઃ ક્રિયતે સ્વપુષ્પમિવ ।

અથવા અકૃતમપિ ક્રિયતે ક્રિયતાં તર્હિ સ્વરવિપાણમપિ ॥૧॥

નિત્યં ક્રિયાદિ દોષા નનુ તુલ્યા અસતિ કઠ્ઠતરયા વા ।

પૂર્વમભૂતં ચ ન ત્વયા દ્રશ્યતે કિં સ્વરવિપાણમપિ ? ॥૨॥

પ્રતિ સમયોત્પન્નાનાં પરસ્પરવિલક્ષણાનાં સુવહૂનામ્ ।

દીર્ઘઃ ક્રિયાકાલો યદિ દ્રશ્યતે કિંચ કુમ્ભસ ॥૩॥

અન્યારંભે અન્યત્ કથં દ્રશ્યતામ્ ? યથા ઘટઃ પટારંભે ।

શિવકાદયો ન કુમ્ભઃ કથં દ્રશ્યતાં સ તદદ્વાયામ્ ? ॥૪॥

અન્તે એવ આરબ્ધો યદિ દ્રશ્યતે તસ્મિન્નેવં કો દોષઃ ? ।

(અનાગત કાલે)

અકૃતં ચ સમ્પ્રતિ ગતે કથં ક્રિયતાં કથં વા ઇષ્યતિ ? ॥૫॥ इति

વિસ્તરતોઽન્યત્ર વિલોકનીયમ્

इन दोनों कालोंमें क्रिया असंबध्यमान है । इसलिये क्रियाकालमें ही
क्रियमाण वस्तु कृत है ऐसा कहा जाता है । सो ही कहा है—‘थेराण-
मयं नाकयमभावओ’ यहांसे लेकर ‘अंतेच्चिय आरहो जह’ इस
पांचवीं गाथा तक इन सब गाथाओंका पूर्वपक्ष रूप और उत्तर पक्षरूप

જે તે બન્ને કાળોમાં ક્રિયા અસંબધ્યમાન છે. તે કારણે ક્રિયાકાળમાં જ એવું
કહી શકાય છે કે ક્રિયમાણુ વસ્તુ કૃત છે એ જ વાત “થેરાણમયં નાકયમ-
ભાવઓ” થી લઈને “અંતેચ્ચિય આરહો જહ” આ પાંચમી ગાથા પર્યન્તની
ગાથાઓમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવેલ છે તે બધી ગાથાઓનો પૂર્વપક્ષ સ્પષ્ટ
અને ઉત્તર પક્ષ સ્પષ્ટ અર્થ ઉપર પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે.

‘તત્થ ણં જે તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ઇયમદ્દં સદ્દહંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ, તેણં જમાલિં ચેવ અણગારં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ’ તત્ર-
 खलु तेषु श्रमणेषु ये ते श्रमणा निर्ग्रन्था जमालेरनगारस्य एतमर्थं क्रिय-
 माणं वस्तु कृतं न भवति ” इत्यर्थं श्रद्दधति-प्रतियन्ति-विश्वसन्ति, रोचयन्ति
 रुचिविषयं कुर्वन्ति, तेषु जमालिमेव अनगारस्य उपसम्पद्य खलु विहरन्ति-
 तिष्ठन्ति, ‘तत्थ ણં જે તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ઇયમદ્દં ણો
 સદ્દહંતિ ણો પત્તિયંતિ, ણો રોયંતિ, તેણં જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અંતિયાઓ ચેઇ-
 યાઓ પહિણિક્કલમંતિ’ તત્ર खलु श्रमणानां निर्ग्रन्थानां मध्ये ये श्रमणानिर्ग्रन्थाः
 जमालेरनगारस्य एतमर्थं पूर्वेक्तार्थं नो श्रद्दधति, नो प्रतियन्ति विश्वसन्ति,
 नो रोचयन्ति रुचिविषयं कुर्वन्ति, ते खलु जमालेरनगारस्य अन्तिकोत् समीपात्
 कोष्ठकात् कोष्ठकानाम्नाम्नश्चेत्यात् उद्यानात् प्रतिनिष्क्रामन्ति-निर्गच्छन्ति, ‘पडिणि-

अर्थ ऊपरमें प्रकट किया जा चुका है । ‘तत्थणं જે તે સમણા નિગ્ગંથા
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ઇયમદ્દં સદ્દહંતિ, પત્તિયંતિ, રોયંતિ, તે ણં જમાલિં
 ચેવ અણગારં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ’ इस तरह जमालि अनगारके
 साथके पांचसौ साधुओंमें जो जमालि अनगारके क्रियमाणकृत नहीं
 होता इस मन्तव्य पर श्रद्धावाले, प्रतीतिवाले एवं रुचिवाले बन गये
 वे साधु जमालिके पासही रहे और ‘तत्थ ણં જે તે સમણા નિગ્ગંથા
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ઇયમદ્દં નો સદ્દહંતિ ણો પત્તિયંતિ, ણો રોયંતિ,
 તે ણં જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અંતિયાઓ કોટ્ટયાઓ ચેઇયાઓ પહિ-
 નિક્કલમંતિ’ जो श्रमण निर्ग्रन्थ जमालि अनगारके क्रियमाण वस्तु
 कृत नहीं होती है, इस मन्तव्य पर श्रद्धावाले, प्रतीतिवाले, एवं रुचि-
 वाले नहीं बने वे उसके पाससे और उस कोष्ठक उद्यानसे निकल

“તત્થ ણં જે તે સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ઇયમદ્દં સદ્દહંતિ,
 પત્તિયંતિ, રોયંતિ, તે ણં જમાલિં ચેવ અણગારં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ”
 જમાલી અણગાર સાથે જે ૫૦૦ સાધુઓ હતા, તેમાંથી જે સાધુઓને
 જમાલી અણગારના મન્તવ્ય (ક્રિયમાણ અકૃત હોય છે એવું પૂર્વેક્ષિત મન્તવ્ય)
 પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થઈ, તે મન્તવ્યની પ્રતીતિ થઈ ગઈ અને તે મન્તવ્ય
 રુચી ગયું, તેઓ જમાલી અણગારની પાસે જ રહ્યા. પરન્તુ “ તત્થ ણં જે તે
 સમણા નિગ્ગંથા જમાલિસ્સ અણગારસ્સ ઇયમદ્દં નો સદ્દહંતિ, ણો રોયંતિ, તે ણં
 જમાલિસ્સ અણગારસ્સ અંતિયાઓ કોટ્ટયાઓ ચેઇયાઓ પહિણિક્કલમંતિ ” જે શ્રમણ
 નિર્ગ્રંથાને જમાલી અણગારના તે મન્તવ્ય પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન ન થઈ, તે
 મન્તવ્યની જેમને પ્રતીતિ ન થઈ અને જેમને તે મન્તવ્ય રુચી નહીં તેઓ
 જમાલી અણગાર પાસેથી અને તે કોષ્ટક ઉદ્યાનમાંથી આલી નીકળ્યા.

ક્ષમિત્તા પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિ ચરમાણા ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણા 'પ્રતિનિજ્જમ્ય કોઠકના-
મચૈત્યાભિર્ગત્ય, ઉધાનાભિર્ગત્ય પૂર્વાનુપૂર્વ્યાં અનુક્રમેણ, ગ્રામાનુગ્રામં ગ્રામાદ્ ગ્રામાન્તરં
દ્રવન્તઃ વ્યતિવ્રજન્તઃ 'જેણેવ ચંપાનયરી જેણેવ પુણ્ણમહે ચેહ્ણ, જેણેવ સમણે ભગવં મહા-
વીરે, તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ' યત્રૈવ ચમ્પાનામ્ની નગરી, યત્રૈવ પૂર્ણમદ્રં નામ ચૈત્યસ્મ-ઉધા-
નમ્ યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્-તત્રૈવ ઉપાગચ્છન્તિ, 'ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેતિ' ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્તં
મહાવીરં ત્રિઃકૃત્વઃ ત્રિવારમ્ આદક્ષિણપ્રદક્ષિણં કુર્વન્તિ, 'કરેત્તા વંદંતિ, ણમં-
સંતિ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ' આદ-
ક્ષિણપ્રદક્ષિણં કૃત્વા વન્દન્તે, નમસ્યન્તિ, વન્દિત્વા, નમસ્યિત્વા શ્રમણં ભગવન્તં
મહાવીરમ્ ઉપસંપદ્ય-આશ્રિત્ય સ્વલુ વિહરન્તિ ॥ સુ૦ ૧૩ ॥

આયે-ચલે આયે 'પઢિનિક્કલ્લમિત્તા પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિ ચરમાણા ગામાણુ-
ગામં દૂહજ્જમાણા' ચલે આ કરકે અનુક્રમસે એક ગાંવસે દૂસરે ગાંવમેં
વિહાર કરતે ૨ 'જેણેવ ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમહે ચેહ્ણ જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ' જહાં ચંપા નગરી ઔરે
ઉસમેં મી જહાં વહ પૂર્ણમદ્ર ઉધાન તથા ઉસમેં મી જહાં શ્રમણ ભગ-
વાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે, વહાં પર આયે 'ઉવાગચ્છિત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેતિ' વહાં આ કરકે
ઉન્હોને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકો ત્રીન વાર આદક્ષિણા પ્રદક્ષિણા
'કરેત્તા વંદંતિ ણમંસંતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં
ઉવસંપજ્જિત્તા ણં વિહરંતિ' આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ કરકે શ્રમણ ભગવાન્
મહાવીરકો ઉન્હોને વંદના કી-નમસ્કાર ક્રિયા, વંદના નમસ્કાર કરકે
વે મહાવીરકે પાસ રહે ॥ સુ૦ ૧૩ ॥

“પઢિનિક્કલ્લમિત્તા પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિ ચરમાણા ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણા.” ત્યાંથી
નીકળીને અનુક્રમે એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતાં કરતાં “જેણેવ
ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમહે ચેહ્ણ જેણેવ સમણે ભગવ મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ”
તેઓ જ્યાં ચંપા નગરી હતી તેમાં જ્યાં પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય હતું અને તે
ચૈત્યમાં જ્યાં મહાવીર પ્રભુ બિરાજતા હતા ત્યાં આવ્યા. “ઉવાગચ્છિત્તા
સમણં મહાવીરં તિક્ખુત્તો આયાહિણં પયાહિણં કરેતિ” ત્યાં આવીને તેમણે
શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ત્રણ વાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ પૂર્વક “કરેત્તા વંદંતિ
ણમંસંતિ, વંદિત્તા ણમંસિત્તા સમણ ભગવં મહાવીરં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ”
વંદણા કરી અને નમસ્કાર કર્યાં. વંદણા નમસ્કાર કરીને તેઓ શ્રમણ ભગ-
વાન મહાવીરની પાસે તેમની આજ્ઞાનુસાર વિચરવા લાગ્યા. ॥ સુ. ૧૩ ॥

जमालि मिथ्यामिपानवक्तव्यता ।

मूलम्—“ तए णं से जमाली अनगारे अन्नया कयाइं-
ताओ रोगायंकाओ विप्पसुक्के हट्ठे तुट्ठे जाए अरोए वलियसरीरे
सावत्थीओ नयरीओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ, पडि-
निक्खमित्ता पुद्वाणुपुद्दिं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव
चंपानयरी, जेणेव पुण्णभदे चेइए, जेणेव समणे भगवं महा-
वीरे तेणेव उवागच्छह, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महा-
वीरस्स अदूरसासंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी-
जहाणं देवाणुपियाणं बहवे अंतेवासी समणा निग्गंथा छउ-
मत्था भवेत्ता, छउमत्थावक्कमणेणं अवक्कंता, णो खलु अहं तहा
छउमत्थे भवित्ता छउमत्थावक्कमणेणं अवक्कमिए, अहंणं उप्पन्न
णाणदंसणधरे अरहा जिणे केवली भवित्ता केवलि अवक्कमणेणं
अवक्कमिए । तएणं भगवं गोयमे जमालिं अणगारं एवं वयासी-
णो खलु जमाली ! केवलिस्स णाणे वा, दंसणे वा, सेलंसि वा,
थंमंसि वा, थूमंसि वा, आवरिज्जइ वा, णिवारिज्जइ वा,
जइणं तुमं जमाली ! उप्पन्नणाणदंसणधरे अरहा जिणे केवली
भवित्ता, केवलि अवक्कमणेणं अवक्कंते, तोणं इमाइं दो वागर-
णाइं वागरेहि--सासए लोए, जमाली ! असासए लोए जमाली !
सासए जीवे जमाली ! असासए जीवे जमाली ? । तए णं से
जमाली अणगारे भगवया गोयमेणं एवंवुत्ते समाणे संकिए,
कंखिए, वित्तिगिच्छिए भेदसमावन्ने, कलुससमावन्ने जाए
यावि होत्था, णो संचाएइ भगवओ गोयमस्स किंचिवि पमो-

कखमाइक्खित्तए तुसिणीए संचिट्ठइ । जमालीति ससणे भगवं
महावीरे जमालिअणगारं एवं वयासी-अत्थि णं जमाली । ससं
बहवे अंतेवासी ससणा निग्गंथा छउमत्था, जेणं पभू एयं वागरणं
वागरत्तिए जहाणं अहं, णो चेव णं एयप्पगारं भासं भासित्तए,
जहाणं तुमं । सासएलोए जमाली ! जं ण कयावि णासी णो क-
यावि भवइ, ण कयावि ण भविस्सइ, भुविं च भवइ य भवि-
स्सइ य धुवे, णित्तिए, सासए, अकखए, अव्वए, अव्वट्ठिए, णिच्चे,
असासए लोए जमालि ! जओ ओसप्पिणी भवित्ता, उस्स-
प्पिणी भवइ, उस्सप्पिणी भवित्ता, ओसप्पिणी भवइ, सासए
जीवे जमालि । जं ण कयाइ णासि जाव णिच्चे असासए
जीवे जमाली । जं ण नेरइए भवित्ता तिरिक्खजोणिए भवइ,
तिरिक्खजोणिए भवित्ता मणुस्से भवइ, मणुस्से भवित्ता देवे
भवइ । तए णं से जमाली अणगारे ससणस्स भगवओ महा-
वीरस्स एवमाइक्खमाणस्स जाव एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं
णो सदहइ, णोपत्तिएइ णो रोएइ, एयमट्ठं असइहमाणे अपत्ति-
पमाणे अरोयमाणे दोच्चंपि ससणस्स भगवओ महावीरस्स
अंतियाओ आयाए अवक्कमइ अवक्कमित्ता वहुहिं असब्भावु-
ब्भावणाहिं मिच्छत्ताभिणिवेसेहिय अप्पाणं च परं च तदुभयं च
वुग्गाहेमाणे वुप्पाएमाणे बहुयाइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणइ,
पाउणित्ता, अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झुसेइ, झुसेत्ता

तीसं भक्ताइं अणसणयाए छेदेइ, छेदिता तस्स ठाणस्स अणा-
लोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा लंतए, कप्पे तेरस साग-
रोवमट्ठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु देवकिव्विसियत्ताए
उववन्ने ॥ सू० १४ ॥

छाया—ततः खलु जमालिः अनगारः अन्यदा कदाचित् तरमात् रोगात-
ङ्कात् विप्रमुक्तो हृष्टतुष्टो जातः, अरोगः, बलिकशरीरः, श्रावस्तथा नगर्घाः कोष्ठ-
कात् चैत्यात् प्रतिनिष्क्रामति, प्रतिनिष्क्रम्य पूर्वानुपूर्व्या चरन् ब्राह्मणानुग्रामं
द्रवन् यत्रैव चम्पानगरी यत्रैव पूर्णभद्रं चैत्यम्, यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीर-
स्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अदूरसामन्ते स्थित्वा
श्रमणं भगवन्तं महावीरम् एवम् अवादीत्—यथा खलु देवानुप्रियाणां बहवोऽन्ते
वासिनः श्रमणा निर्ग्रन्थाः छद्मस्था भूत्वा छद्मस्थापक्रमेण अपक्रान्ताः, नो
खलु अहं तथा छद्मस्थो भूत्वा छद्मस्थापक्रमेण अपक्रान्तः अहं खलु उत्पन्न-
ज्ञानदर्शनधरः अर्हन् जिनः केवली भूत्वा केवल्यपक्रमेण अपक्रान्तः । ततः
खलु भगवान् गौतमो जमालिम् अनगारम् एवम् अवादीत्—नो खलु जमाले !
केवलिनो ज्ञानं वा, दर्शनं वा, शेले वा, स्तम्भे वा, स्तूपे वा आश्रयते वा, निवार्यते
वा यदि खलु त्वं जमाले ! उत्पन्नज्ञानदर्शनधरः अर्हन् जिनः केवली भूत्वा केव-
ल्यपक्रमेण अपक्रान्तः स्तदा खलु इमे द्वे व्याकरणे व्याकुरु—शाश्वतो लोको जमाले !
अशाश्वतो लोको जमाले ! शाश्वतो जीवो जमाले ! अशाश्वतो जीवो जमाले !
ततः खलु स जमालिः अनगारो भगवता गौतमेन एवमुक्तः सन् शङ्कितः काङ्क्ष-
क्षितो विचिकित्सितः, भेदसमापन्नः कल्पसमापन्नो जातश्चापि आसीत्, नो
शक्नोति भगवतो गौतमस्य किञ्चिदपि प्रश्नोत्तरमाख्यातुम्, तूष्णीकः संविष्टते !
जमाले ! इति श्रमणो भगवान् महावीरो जमालिम् अनगारम् एवम् अवादीत्—
सन्ति खलु जमाले ! मम बहवोऽन्तेवासिनः श्रमणा निर्ग्रन्थाः छद्मस्थाः,
ये खलु प्रभवः इदं व्याकरणं व्याकर्तुम्, यथा खलु अहं नो चैव खलु एतत्प्रका-
शं भाषां भाषितुम् यथा खलु त्वम्, शाश्वतो लोको जमाले ! यत् न कदापि न
आसीत्, न कदापि न भवति, न कदापि न भविष्यति, भूतश्च, भवति च,
भविष्यति च, ध्रुवो नित्यः, शाश्वतः अक्षयः अव्ययः अवस्थितः, नित्यः ।
अशाश्वतो लोको जमाले ! यतः अवसर्पिणी भूत्वा उत्सर्पिणी भवति, उत्सर्पिणी
भूत्वा अवसर्पिणी भवति । शाश्वतो जीवो जमाले ! यत् न कदापि न आसीत्,
यावत् नित्यः अशाश्वतो जीवो जमाले ! यः खलु नैरयिको भूत्वा तिर्यग्योनिको
भवति, तिर्यग्योनिको भूत्वा मनुष्यो भवति, मनुष्यो भूत्वा देवो भवति । ततः

खलु स जमालिरनगारः श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य एवमाचक्षाणस्य यावत् एवम् प्ररूपयतः एतमर्थं नो श्रद्धयन्ति, नो प्रत्येति, नो रोचयति, एतमर्थम् अश्रद्धयत् अप्रतियन् अरोचयन् द्वितीयमपि श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य अन्ति-
कात् आत्मना अपक्राम्यति । अपक्रम्य बहीभिः असद्भावोद्भावानाभिः मिथ्या-
त्वाभिनिवेशैश्च आत्मानं च, परं च, तदुभयं च व्युद्ग्राहयन् व्युत्पादयन् बहुभिः
वर्षैः श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा अर्धमासिक्या संलेखनया आत्मानं
जोषयति, जोषयित्वा त्रिंशद् भक्तानि अनसनतया छिनत्ति, छित्त्वा तस्य स्थानस्य
अनालोचितप्रतिक्रान्तः कालमासे कालं कृत्वा लान्तके कल्पे त्रयोदशसाग-
रोपमस्थितिकेषु देवकिलिखपिकेषु देवेषु देवकिलिखपिकतया उपपन्नः ॥सू० १४॥

टीका—अथ जमालेरनगारस्य मिथ्यात्वाभिमानवक्तव्यतां प्ररूपयितु-
माह—तएणं से इत्यादि, ‘तएणं से जमाली अणगारे अन्नया कयाइं ताओ रोगा-
यंकाओ विप्पमुक्के हट्टे तुट्टे जाए अरोए बलियसरीरे । ततः खलु स जमालिरन-
गारः अन्यदा कदाचित्तस्मात् रोगातङ्कात् रोगाद् आतङ्काच्च विप्पमुक्तो रहितः सन्
हृष्टतुष्टश्च जातः हर्षतोषसम्पन्नः, अरोगो रोगरहितः, बलिकशरीरः बलिकं बल-
शालिशरीरं यस्य स तथा तादृशः सन् जमालिः ‘सावत्थीओ नयरीओ कोट्ट-
याओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ’ श्रावस्त्या नगर्याः कोष्ठकात् चैत्यात् कोष्ठक-

‘तएणं से जमाली’ इत्यादि ।

टीकार्थ—इस सूत्र द्वारा सूत्रकारने जमालि अनगारकी मिथ्यात्वा-
भिमानकी वक्तव्यता कही है—‘तएणं से जमाली अणगारे अन्नया-
कयाइं ताओ रोगायंकाओ विप्पमुक्के हट्टतुट्टे जाए, अरोए बलियसरीरे’
अब एक समयकी जान है कि धीरे २ वे जमालि अनगार रोग और
आतंकसे सर्वथा रहित हो गये—अतः हर्ष और तोषसे युक्त बने हुए
वे रोगरहित होनेके कारण शरीरसे बलिष्ठ हो गये ‘सावत्थीओ नय-
रीओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ’ इस तरह बिलकुल निरोग

“तएणं से जमाली” इत्यादि—

टीकार्थ—आ सूत्र द्वारा सूत्रकारने जमाली अणगारना मिथ्यात्वाभिमाननी
प्ररूपणा करी, छे—“तएणं से जमाली अणगारे अन्नयाकयाइ ताओ रोगायंकाओ
विप्पमुक्के हट्टतुट्टे जाए, अरोए बलियसरीरे” तयार भाद धीरे धीरे ते
जमाली अणगारने रोगातंक शमी गये अने ओक द्विस तेओ रोगथी
बिलकुल सुकृत थई गया. तेथी तेभने हर्ष अने रांतोष थये. रोगातंकथी
सुकृत थया भाद तेभनुं शरीर न्यारे बलिष्ठ भन्थु तयारे “सावत्थीओ नय-
रीओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ” तेभणे श्रावस्ती नगरीना ठेष्टक

નામોધાનાત્ પ્રતિનિષ્ક્રામતિ નિર્ગચ્છતિ, ' પઢિનિક્કલમિત્તા પુવ્વાણુપુવ્વિં ચર-
માણે ગામાણુગામં દૂહ્જ્જમાણે ' કોઠ્ઠકચૈત્યાત્ પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય નિર્ગમ્ય પૂર્વાનુપૂર્વ્યા
અનુક્રમેણ ચરન્ વિચરન્ ગ્રામાનુગ્રામં ગ્રામાદ્ ગ્રામાન્તરં દ્રવન્ વ્યતિવ્રજન્ ' જેણેવ
ચંપાનયરી, જેણેવ પુણ્ણમદ્દે ચેહ્ણ, જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગ-
ચ્છહ્ ' યત્તૈવ ચમ્પાનામ નગરી આસીત્, યત્તૈવ પૂર્ણમદ્દં નામ ચૈત્યમાસીત્,
યત્તૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્તૈવ ઉવાગચ્છતિ, ' ઉવાગચ્છિત્તા સમ-
ણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે ઠિચ્ચા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી '—
ઉવાગત્ય શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય અદૂરસામંતે—નાતિદૂરે નાતિ પ્રત્યાસન્ને
ઉચિતસ્થાને સ્થિત્વા—ઉપવિશ્ય શ્રમણં ભગવન્તં મહાવીરમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકા-
રેણ અવાદીત્—' જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં વહ્ણે અન્તેવાસી સમણા નિગ્ગંથા છુ-
મત્થા ભવેતા છુમત્થાવક્કમણેગં અવકંતા ' હે ભદન્ત ! યથા સ્વહ દેવાણુપ્પિયાણાં

और बलयुक्त हो जाने पर वे श्रावस्ती नगरी और कोण्टक चैत्यसे—
उद्यानसे निकले ' पडिनिक्खमिक्का पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं
दूरज्जमाणे ' निकल कर अनुक्रमसे एक गांवसे दूसरे गांवमें विहार
करते हुए वे ' जेणेव चंपा नगरी जेणेव पुण्णमददे चेह्ण, जेणेव समणे
भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छह ' वहां आये जहां वह चंपा नगरी
थी जर्हा वह पूर्णभद्र उद्यान था एवं जहां वे श्रमण भगवान् महावीर
विराजमान थे ' उवागच्छिक्का समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूर-
सामंते ठिच्चा समणं भगवं महावीरं एवं वयासी ' वहां आकरके वे
श्रमण भगवान् के न अति समीप न अति दूर—किन्तु अपने योग्य
उचित स्थान पर पासमें खड़े हो गये और इस प्रकारसे कहने लगे
' जहाणं देवाणुप्पियाणं वहवे अन्तेवासी समणा निगगंथा छुमत्था

ઉદ્યાનમાંથી વિહાર કર્યો. “ પઢિનિક્કલમિત્તા પુવ્વાણુપુવ્વિં ચરમાણે ગામાણુગામં
દૂહ્જ્જમાણે ” કોઠક ઉદ્યાનમાંથી નીકળીને ક્રમશઃ એક ગામથી બીજે ગામ
વિહાર કરતાં કરતાં તેઓ. “ જેણેવ ચંપા નયરી જેણેવ પુણ્ણમદ્દે ચેહ્ણ, જેણેવ
સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ” જ્યાં ચંપા નગરી હતી, જ્યાં પૂર્ણ-
ભદ્ર ચૈત્ય હતું અને તે ચૈત્યમાં જ્યાં શ્રમણ ભગવ ન મહાવીર બિરાજતા
હતા, ત્યાં આવ્યા. “ ઉવાગચ્છિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે
ઠિચ્ચા સમણં ભગવ મહાવીરં એવં વયાસી ” ત્યાં આવીને તેઓ શ્રમણ ભગ-
વાનની બહુ પાસે પણ નહીં અને બહુ દૂર પણ નહીં એવે ઉચિત સ્થાને
બિસા રહીને તેમને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા. “ જહાણં દેવાણુપ્પિયાણં વહ્ણે

મગવતાં બહવોઽન્તેવાસિનઃ શિષ્યાઃ શ્રમણા નિર્ગન્થાઃ છદ્મસ્થાઃ ભૂત્વા છદ્મ-
સ્થાપક્રમણેન ગુરુકુલાન્નિર્ગમણેન છદ્મસ્થાપક્રમણેન છદ્મસ્થવિહારેણ અપ-
ક્રાન્તા નિર્ગતા વિહરન્તિસ્મ 'ળો સ્વલુ અહં તહા છઝમત્થે મવિત્તા છઝમત્થા-
વક્રમણેણં અવક્રમિણ, ' નો સ્વલુ મહ તથા છદ્મસ્થો ભૂત્વા છદ્મસ્થાપક્રમણેન
છદ્મસ્થઃ સન્ અપક્રમણેન ગુરુકુલાન્નિર્ગમણેન છદ્મસ્થવિહારેણ ઉપક્રાન્તો
નિર્ગતઃ નાહં છદ્મસ્થવિહારેણ વિહરામિ ઇત્યર્થઃ ' અપિતુ ' અહં ણં ઉપ્પન્નનાણ-
દંસણધરે અરહા જિણે કેવલી મવિત્તા કેવલિ અવક્રમણેણં અવક્રમિણ ' અહં-
સ્વલુ ઉત્પન્નજ્ઞાનદર્શનધરઃ સમ્યક્ જ્ઞાનસમ્યગ્દર્શનવિશિષ્ટઃ અર્હન્ જિનઃ
કેવલી-કેવલજ્ઞાની ભૂત્વા કેવલિનાં સતામ્ અપક્રમણેન કેવલિવિહારેણ અપક્રા-
ન્તો વિહરામિ । ' તણં મગવં ઘોયમે જમાલિ અળગારં ઇવં વયાસી '—તતઃ
સ્વલુ મગવાન્ ગૌતમો જમાલિમ્ અનગારમ્ ઇવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્-
' ણો સ્વલુ જમાલી ! કેવલિસ્સ ણાણે વા દંસણે વા, સેલંસિવા, થંમંસિ વા,

મવેત્તા છઝમત્થાવક્રમણેણં અવક્રમતા ' જૈસે આપ દેવાનુપ્રિયકે અનેક
અન્તેવાસી-શિષ્ય શ્રમણ નિર્ગન્થ છઝસ્થ હોતે હુણ છઝસ્થાપક્રમસે-
છઝસ્થ વિહારસે વિચરણ કરતે હૈં, ' ણો સ્વલુ અહં તહા છઝમત્થે
મવિત્તા છઝમત્થાવક્રમણેણં અવક્રમિણ ' વૈસા મૈં છઝસ્થ હો કરકે
છઝસ્થ વિહારસે વિચરણ નહીં કરતાહું, કિન્તુ ' અહં ણં ઉપ્પન્નનાણ-
દંસણધરે અરહો જિણે કેવલી મવિત્તા કેવલિ અવક્રમણેણં અવક્રમિણ '
મૈં તો ઉત્પન્ન જ્ઞાન દર્શનધારી-સમ્યગ્દર્શન સમ્યગ્જ્ઞાન વિશિષ્ટ અર્હન્
જિન કેવલજ્ઞાની હો કરકે કેવલિ વિહારસે વિચરણ કરતા હું, ' તણં
મગવં જમાલિ અળગારં ઇવં વયાસી ' તથ મગવાન્ ગૌતમને જમાલિ

અંતેવાસી સમણા નિર્ગન્થા છઝમત્થા મવેત્તા છઝમત્થાવક્રમણેણં અવક્રમંતો ”
એવી રીતે આપ દેવાનુપ્રિયના અનેક શ્રમણુ નિર્ગન્થ શિષ્યો છઝસ્થ હોવાથી
છઝસ્થાપક્રમથી છઝસ્થ વિહારથી વિચરણુ કરે છે, “ ણો સ્વલુ અહં તહા
છઝમત્થે મવિત્તા છઝમત્થાવક્રમણેણં અવક્રમિણ ” એવી રીતે હું છઝસ્થ દશા-
યુક્ત ન હોવાથી છઝસ્થ વિહારથી વિચરણુ કરતો નથી. પરન્તુ અહં ણં ઉપ્પ-
ન્નનાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી મવિત્તા કેવલી અવક્રમણેણં અવક્રમિણ ”
હું તો ઉત્પન્ન જ્ઞાનદર્શનધારી-સમ્યગ્દર્શન અને સમ્યગ્જ્ઞાનથી યુક્તઅરિહંત
જિન કેવલી (કેવળજ્ઞાની) છું અને કેવલિ વિહારથી વિચરણુ કરનારો છું.
“ તણં મગવં ઘોયમે જમાલિ અળગારં ઇવં વયાસી ” જમાલી અળગારની
આ પ્રકારની વાત સાંભળીને ભગવાન ગૌતમે તેને આ પ્રમાણે કહ્યું: “ ણો

થૂમં સિધા, આવરિજ્જહ વા, નિવારિજ્જહ વા ' હે જમાલે ! નો સ્વલુ કેવલિનઃ જ્ઞાનં દર્શનં વા સૈલે-પર્વતે વા, સ્તમ્મે વા, સ્તૂપે વા-શિખરે આત્રિયતે-ઈપત્ત્રિયતે, નિવાર્યતે-નિવરાં વાર્યતે-પ્રતિહન્યતે વા ઇતિ- ' જહ ણં તુમં જમાલી ! ઉત્પન્નગાણદંસણવરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિઅવક્રમેણેણં અવકંતે તો ણં હમાઈં દો વાગરણાઈં વાગરેહિ ? '—હે જમાલે ! યદિ સ્વલુ ત્વમ્ ઉત્પન્નજ્ઞાન-દર્શનધરઃ અર્હન્ત્ જિનઃ કેવલી ભૂત્વા કેવલ્યપક્રમેણ-કેવલિવિહારેણ અપક્રન્તો વિહરસિ તદા સ્વલુ હમે દ્વે વ્યાકરણે પ્રશ્નો વ્યાકુરુ ? ઉત્તરં ? વક્ષ્યમાણપ્રશ્ન-દ્વયસ્ય ઉત્તરં દેહીતિ ભાવઃ । તદેવ પ્રશ્નદ્વયમાહ- ' સાસણ લોણ જમાલી ! અસાસણ લોણ જમાલી !, સાસણ જીવે જમાલી ! અસાસણ જીવે જમાલી ! ' હે જમાલે ! કિમ્ અયં લોકઃ શાશ્વતો વર્તતે ? હે જમાલે ! કિં વા અયં લોકઃ

અનગારસે એસા કહા- ' ણો સ્વલુ જમાલિ ! કેવલિસ્સ ણાણે વા દંસણે વા સેલંસિ વા, થંમંસિ વા, થૂમંસિ વા આવરિજ્જહ વા, નિવારિજ્જહ ! હે જમાલે ! કેવલીકો જ્ઞાન ઓર દર્શન કેવલજ્ઞાન એવં કેવલદર્શન-યે દોનોં પર્વતમેં, સ્તમ્ભમેં, અથવા સ્તૂપમેં આવૃત-થોડીસી ભી રુકાવટવાલે નહીં હોતે હૈં, ઓર ન હન દોનોંકા હનસે પ્રતિઘાતહી હોતા હૈ, સો 'જહ ણં તુમં જમાલી ઉત્પન્નગાણદંસણવરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિ અવક્રમેણેણં અવકંતે તો ણં હમાઈં દો વાગરણાઈં વાગરેહિ ' હે જમાલે ! યદિ તુમ ઉત્પન્ન કેવલજ્ઞાન ઓર કેવલ દર્શનવાલે અર્હન્ત જિન કેવલી હોકર કેવલિ વિહારસે વિચરણ કરતે હોતો હન દો વ્યાકરણોંકા-પ્રશ્નોંકા-ઉત્તર દો-વે દો પ્રશ્ન યે હૈં- ' સાસણ લોણ જમાલી ! અસાસણ લોણ જમાલી ! સાસણ જીવે જમાલી ! અસાસણ જીવે જમાલી !'

સ્વલુ જમાલી ! કેવલિસ્સ ણાણે વા દસણે વા સેલંસિ વા, થંમંસિ વા, થૂમંસિ વા આવરિજ્જહ વા, નિવારિજ્જહ " હે જમાલી ! કેવલીતું કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શન પર્વતમાં, સ્તંભમાં કે સ્તૂપમાં આવૃત થતું નથી એટલે કે જ્ઞાનમાં પર્વતાદિ પણ આડખિલી રૂપ બની શકતા નથી અને તેમના દ્વારા તે બનેતું નિવારણ પણ કરી શકાતું નથી. " જહ ણં તુમં જમાલી ઉત્પન્નગાણદંસણવરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલી અવક્રમેણેણં અવકંતે તો ણં હમાઈં દો વાગરણાઈં વાગરેહિ " હે જમાલી ! જો તમે ઉત્પન્ન કેવળજ્ઞાન અને કેવળ દર્શનવાળા અર્હન્ત જિન કેવલી થઈને કેવલિ વિહારથી વિચરણ કરતા હો, તો મારા આ બે પ્રશ્નોને ઉત્તર આપો— " સાસણ લોણ જમાલી ! અસાસણ લોણ જમાલી ! સાસણ જીવે જમાલી ! અસાસણ જીવે જમાલી ! " હે જમાલી !

આશાશ્વતો વર્તતે ? હે જમાલે ! કિમયં જીવઃ શાશ્વતો વર્તતે કિં વા ? અયં જીવઃ અશાશ્વતો વર્તતે ? 'તદ્દર્શનં સે જમાલી અગગારે ભગવત્યા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિદે, કંઘિદે વિતિગિચ્છિદે ભેદસમાવન્ને કલુસસમાવન્ને જાદે યાવિ હોત્યા' તતઃ સ્વલુ સ જમાલિરનગારો ભગવતા ગૌતમેન એવમુક્તરીત્યા પ્રશ્નદ્વયં પૃષ્ઠઃ સન્ન શક્તિઃ 'અયં લોકો જીવશ્ચ કિં શાશ્વતો વર્તતે' इति कथनमुचितं किंवा अशाश्वतो वर्तते इति कथनमुचितम् इत्येव शङ्कायुक्तो जातः । काङ्क्षितः—अस्य प्रश्नद्वयस्य इदमुत्तरं सम्यक् न वा सम्यक्, इदमपि न वा सम्यक्; इत्येवं लोकजीवयोः शाश्वताशाश्वतविषयकजिज्ञासायुक्तो जातः, विचिकित्सितः—लोकजीवयोः शाश्वताशाश्वतविषये अस्मिन्नुत्तरे दत्ते गौतमस्य श्रद्धा भविष्यति न वा इत्येवं

હે જમાલે ! યહ લોક શાશ્વત હૈ, કિ અશાશ્વત હૈ ? હે જમાલે ! જીવ શાશ્વત હૈ કિ અશાશ્વત હૈ ? 'તદ્દર્શનં સે જમાલી અગગારે ભગવત્યા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિદે, કંઘિદે વિતિગિચ્છિદે, ભેદસમાવન્ને, કલુસસમાવન્ને જાદે યાવિ હોત્યા' હસ પ્રકારકે દો પ્રશ્નોંકો જવ ભગવાન ગૌતમને જમાલિસે પૂછા—તવ વે જમાલિ અનગાર યહ લોક ઔર જીવ શાશ્વત હૈ, એસા કથન ઁચિત હૈ, કિ યહ લોક ઔર જીવ અશાશ્વત હૈ, એસા કથન ઁચિત હૈ, હસ પ્રકારસે શંકાયુક્ત હો ગયે, કાંક્ષિત—इन दोनों प्रश्नोंका यह उत्तर ठीक है, या ठीक नहीं है—यह भी ठीक है कि ठीक नहीं है—इस प्रकार वे लोक और जीवकी शाश्वत अशाश्वत विषयमें इस उत्तरके देने पर गौतमको श्रद्धा होगी या नहीं होगी

આ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? હે જમાલા ! એવ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ?

“તદ્દર્શનં સે જમાલી અગગારે ભગવત્યા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિદે, કંઘિદે, વિતિગિચ્છિદે, ભેદસમાવન્ને, કલુસસમાવન્ને જાદે યાવિ હોત્યા” બીયારે ભગવાન ગૌતમે જમાલી અણુગારને આ બે પ્રશ્નો પૂછ્યા, ત્યારે જમાલી અણુગારની કેવી હાલત થઈ તે હવે સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

લોક તથા એવને શાશ્વત કહેવા કે અશાશ્વત કહેવા, એ પ્રકારની શંકાથી તેઓ યુક્ત થયા. “આ બન્ને પ્રશ્નોનો આ ઉત્તર ઠીક છે કે ઠીક નથી, ઘડિક એમ લાગે કે તે બન્નેને શાશ્વત કહેવા ઉચિત છે, ઘડિક એમ લાગે કે અશાશ્વત કહેવા ઉચિત છે,” આ પ્રકારની વિમાસણથી તેઓ યુક્ત થઈ ગયા. “લોકને તથા એવને શાશ્વત કહેવાથી ગૌતમને મારી વાત પર શ્રદ્ધા બેયશે, કે અશાશ્વત કહેવાથી શ્રદ્ધા બેસશે,” આ પ્રકારની વિચિકિ

વિચિકિત્સાયુક્તો જાતઃ ! ભેદસમાપન્નઃ-ભેદં મતેર્મજ્ઞં કિંકર્તવ્યતાલક્ષણં સમા-
પન્નઃ-પ્રાપ્તઃ । કલુષસમાપન્નઃ-કલુષમ્ ‘નાહ કિમપિ જાનામિ ?’ इत्येवं
રૂપં સ્વાત્મનિ દૌર્મનસ્યં પ્રાપ્તશ્ચાપિ અભવત્, ‘જો સંચાણ્ ભગવઓ ગોયમસ્સ
કિંચિ વિ પમોક્ખમોઙ્કિલ્લત્તણ્’ તુસિણીણ સંચિટ્ઠહં’ નો સ્વલુ સ જમાલિઃ
શક્યનોતિ-સમયો ભવતિ, ભગતો ગૌતમસ્ય કિંચિદપિ કિમપિ પ્રમોક્ષ-પ્રત્યુત્તર
માખ્યાતુમ્-જમાલિઃ ગૌતમસ્ય ઉક્તપ્રશ્નદ્વયસ્યોત્તરં દાતું સમયો નાશ્નુદિતિ ભાવઃ
અપિતુ તૂણીકઃ સંતિષ્ઠતે-મૌનમાલમ્બ્ય તિષ્ઠતિ, તદનન્તરમ્-‘જમાલીતિ
સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિં અણગારં એવં વયાસી’-હે જમાલે ! इति आमन्व्य
શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીરો જમાલિમ્ અણગારમ્ એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત-
‘અત્થિ ણં જમાલી ! મમં વહવે અંતેવાસી સમણા નિગંથા છુડમત્થા, જે ણં
પમૂ એયં વાગરણં વાગરિત્તરં જઠાણં અહં’ હે જમાલે ! સન્તિ સ્વલુ મમ વહવોડન્તે-

इस प्रकारकी विचिकित्सासे युक्त हो गये । भेद समापन्न-किं कर्तव्य-
तारूप मतिभेदको प्राप्त हो गये. कलुष समापन्न-“मैं कुछ नहीं जानता
हूँ” इस प्रकारसे अपनी आत्मामें दौर्मनस्यको प्राप्त हो गये । ‘जो
संचाए इ भगवओ गोयमस्स किंवि वि पमोक्खाइक्खित्तए, तुसिणीए
संचिट्ठहं’ अतः वे भगवान् गौतमके दोनों प्रश्नोंका कुछ भी उत्तर
नहीं दे सके । केवल चुपचापही रहा । इसके बाद “जमालीति समणे
भगवं महावीरे जमालिं अणगारं एवं वयासी’ श्रमण भगवान् महा-
वीरने हे जमाले ! इस प्रकारसे संबोधित करते हुए उनसे कहा-
‘अत्थिणं जमाली । ममं वहवे अंतेवासी समणा निगंथा छुडमत्था-

त्साથી તેઓ યુક્ત થયા. “શે જવાબ આપવો-શાશ્વત કહેવું કે અશાશ્વત
કહેવું,” એવા મતિભેદથી તેઓ યુક્ત બન્યા. આ પ્રમાણે જવાબ આપવાને
પોતે અપમર્થ હોવાથી તેમને આત્મા ખિન્ન થયો. “જો સંચાણ્ ભગવઓ
ગોયમસ્સ કિંચિ વિ પમોક્ખમોઙ્કિલ્લત્તણ્ તુસિણીણ સંચિટ્ઠહં” આ પ્રકારની
પરિસ્થિતિમાં મૂકાયેલા જમાલી અણગાર લગવાન ગૌતમના પ્રશ્નોનો કોઈ
પણ ઉત્તર આપી શક્યા નહીં કેવળ ચુપચાપ બેસા જ રહ્યા.

ત્યાર બાદ મહાવીર પ્રભુ તે પ્રશ્નોનો કેવો ઉત્તર આપે છે તે સૂત્રકારે
બતાવ્યું છે—“જમાલિ તિ સમણે ભગવ મહાવીરે જમાલિં અણગારં એવં
વયાસી” ત્યાર બાદ “હે જમાલી !” એવું સંબોધન કરીને શ્રમણ ભગ-
વાન મહાવીરે જમાલી અણગારને આ પ્રમાણે કહ્યું—

“અત્થિણં જમાલી ! મમ વહવે અંતેવાસી સમણા નિગંથા છુડમત્થા જે
ણં પમૂ એયં વાગરણં વાગરિત્તરં-જઠા અહં” હે જમાલી ! મારા અનેક શ્રમણ

વાસિનઃ શિષ્યાઃ શ્રમણા નિર્ગ્રન્થાઃ છદ્મસ્થાઃ, યે खलु પ્રભવઃ સમર્થાઃ સન્તિ
 एतद् व्याकरणं पूर्वोक्तप्रश्नद्वयं व्याकर्तुम् उत्तरितुम्, यथा खलु अहम् एतन्
 प्रश्नद्वयं व्याकर्तुं समर्थोऽस्मि, तथैव मम शिष्या अपि श्रमणा निर्गन्था उपर्युक्त-
 प्रश्नद्वयं व्यावर्तुं समर्थाः सन्ति, इति भावः, किन्तु 'णो चेव णं एयप्पगारं
 भासं भासित्तए जहा णं तुमं' यथा खलु त्वં पूर्वोक्तां भाषां भाषसे—“ अहं खलु
 उत्पन्नज्ञानदर्शनधरः अहं જિનઃ કેવલી भूत्वा केवलिविहारेण विह-
 रामि ” इति, नो चैव खलु तथा मम शिष्याः श्रमणा निर्गन्था एतत्प्रकारां भाषां
 भाषितुं समर्था भवन्ति—यद् “ वयम् उत्पन्नज्ञानदर्शनधरा अहन्तो जिनाः
 केवलिनो भूत्वा केवलिविहारेण विहरामः ” इति, । भगवान् अनेकान्तवादमा-
 श्रित्य पूर्वोक्तप्रश्नद्वयस्य स्वयमेवोत्तरमाह—‘ सासए लोए जमाली ! जं णो
 कयाविणासी, णो कयावि ण भवइ, ण कयावि ण भविस्सइ ’ हे जमाले ! शाश्वतः
 सर्वदा स्थायी अयं लोकः, यः खलु नो कदापि न आसीत्, अनादित्वात् न कदा-

जे णं पभू एवं वागरणं वागरित्तए—जहा अहं ’ हे जमाले ! મેરે અનેક
 અન્તેવાસી શ્રમણ નિર્ગ્રન્થ છદ્મસ્થ હૈં—વે હસ પ્રશ્નો જિસ તરહસે મેં
 સમાધાન કર સકતા હું उस तरहसे समाधान कर सकते हैं, कि-तु
 ‘ णो चेव णं एयप्पगारं भासं भासित्तए—जहा णं तुमं ’ वे तुम्हारी
 जैसी इस भाषाका कि मैं उत्पन्न ज्ञानदर्शनवाला अहं જિન કેवली
 होकर केवलि विहारसे विचरण करता हूं ” नहीं बोलते हैं ।

अब भगवान् अनेकान्तवादका सहारा लेकर इन दोनों प्रश्नोंका उत्तर
 ‘ सासए लोए जमाली ! जं णो कयावि णासी, णो कयावि ण भवइ,
 ण कयावि ण भविस्सइ ” इस सूत्रपाठ द्वारा देते हुए कहते हैं—हे
 जमाले ! यह लोक शाश्वत है अर्थात् सर्वदा स्थायी है—क्योंकि अनादि
 होनेसे “ यह पहिले नहीं था ” ऐसा नहीं है—सदा होनेसे वह पहिले भी

નિર્ગ્રન્થ શિષ્યો છદ્મસ્થ છે. તેઓ પણ મારી જેમ આ પ્રશ્નોનુ સમાધાન
 કરવાને સમર્થ છે. પરન્તુ “ ણો ચેવ ણં એયપ્પગારં ભાસં ભાસિત્તએ—જહા ણં
 તુમં ” તેઓ તમારા જેવી આ ભાષા કે “ હુ ઉત્પન્ન જ્ઞાનદર્શનધારી અહંત
 જિન કેવલી હોવાથી કેવલિ વિહારથી વિચરણ કરું છું ” બોલતા નથી.
 હવે મહાવીર પ્રભુ અનેકાન્તવાદનો આશ્રય લઈને તે બે પ્રશ્નોના જે ઉત્તર
 આપે છે તે સૂત્રકાર પ્રકટ કરે છે—

“ સાસए लोए जमाली ! जं णो कयावि णासी, णो कयावि ण भवइ,
 णो कयावि ण भविस्सइ ” હે જમાલી ! આ લોક શાશ્વત છે એટલે કે તેનું
 અસ્તિત્વ સદા રહેવાનું જ છે. “ પહેલાં તેનું અસ્તિત્વ ન હતું, ” એવું પણ

ચિત્ ન આસીત્ સદૈવ ભાવાત્ ન કદાચિન્ન ભવતિ સમ્પ્રતિ દૃશ્યમાનત્વાત્ ન કદાચિન્ન ભવિષ્યતિ, અપર્યવસિતત્વાત્, અપિતુ ' ભુવિં ચ, મન્વઃ ય, મનિસ્સઃ ય, ધ્રુવે, ણિતિ, સાસણ, અક્ષણ, અવ્વણ, અવઢિણ, ણિચ્ચે ' અમૃચ્ચ, માતિ ચ, મનિષ્યતિ ચ જીવલોરુપત્રાદસ્થાનાદિત્વાત્, અતએવાયં લોકઃ ત્રિકાલ-ભાવિત્વેનાચલત્વાત્ ધ્રુવઃ મેર્વાદિત્વ ધ્રુવત્વાત્ નિયતઃ નિયતાકારઃ, નિયત-ત્વાદેવ શાશ્વતઃ પ્રતિક્ષણમપિ અસત્ત્વસ્યાભાવાત્, શાશ્વતત્વાદેવ અક્ષયઃ ક્ષયર-હિતઃ, અક્ષયત્વાદેવ અવ્યયઃ પ્રદેશાપેક્ષયા વ્યયરહિતઃ, અવસ્થિતઃ દ્રવ્યાપેક્ષયા

થા-તથા સંપ્રતિ દૃશ્યમાન હોનેસે યહ અથ ઓ હૈ ઓર અપર્યવસિત અન્ત નહીં હોનેસે યહ મનિષ્યત્મં ઓ રહેગા-યહી વાત-" ભુવિંચ, મન્વઃ ય, મનિસ્સઃ ય ' હસ સૂત્રપાઠ દ્વારા વ્યક્ત કી ગઈ હૈ, અર્થાત્-અનાદિ ઓર અપર્યવસિત હોનેસે યહ લોક ત્રિકાલમં રહના હૈ-એસા કોઈસા ત્રિકા-લકા સમગ નહી હૈ, કિ જિસમં યહ અપને અસ્તિત્વસે રહિત બના હો-અતઃ સર્વદા સ્થાયી હોનેસે હસે શાશ્વત કહા ગયા હૈ । હસીલિયે યહ લોક ત્રિકાલભાવી હોનેકે કારણ ' ધ્રુવે, ણિતિ, સાસણ, અક્ષણ, અવ્વણ, અવઢિણ, ણિચ્ચે ' ધ્રુવ હૈ-મેરુ આદિ પર્વતની તરહ અચલ હૈ, નિયત હૈ-પ્રતિનિયત આકારવાલા હોનેસે હી યહ શાશ્વત હૈ-પ્રતિ-ક્ષણ ઓ અસત્ત્વકા હસમં અભાવ હૈ, શાશ્વત હોનેસે યહ અક્ષય-વિનાશ રહિત હૈ, અક્ષય હોનેસે હી અપને પ્રદેશોંકી અપેક્ષાસે વ્યયરહિત હૈ,

નથી-તે પહેલાં પણ હતો, અને વર્તમાન કાળમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ પ્રત્યક્ષ હોય છે અને તે અપર્યવસિત (અનંત) હોવાથી ભવિષ્યમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે જ. એ જ વાત " ભુવિં ચ, મન્વઃ ય, મનિ-સ્સઃ ય " આ સૂત્રપાઠ દ્વારા સૂત્રકારે વ્યક્ત કરી છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે આ લોક અનાદિ અનંત હોવાથી ત્રણે કાળમાં તેનું અસ્તિત્વ રહે છે. એવો કોઈ પણ કાળ નથી કે જ્યારે આ લોકનું અસ્તિત્વ ન હોય. આ રીતે સર્વદા સ્થાયી હોવાથી તેને શાશ્વત કહ્યો છે. એ જ કારણે આ લોક ત્રિકાળ ભાવી હોવાથી " ધ્રુવે, ણિતિ, સાસણ, અક્ષણ, અવ્વણ, અવઢિણ, ણિચ્ચે " ધ્રુવ છે-મેરુ અદિ પર્વતના જેવો અચલ છે, નિયત છે-જેવો તેનો આકાર છે એવા આકારમાં તે પ્રતિનિયત છે, પ્રતિનિયત આકારવાળો હોવાથી જ તે શાશ્વત છે, અને એક ક્ષણભર પણ તેનો અસ્તિત્વનો અભાવ સંભવી શકતો નથી, શાશ્વત હોવાથી જ તે અક્ષય (વિનાશ રહિત) છે, અક્ષય હોવાથી જ તે પોતાના પ્રદેશોની અપેક્ષાએ વ્યયરહિત છે, અવસ્થિત છે,

યાવત્ નો કદાપિ ન ભવતિ, નો વા કદાપિ ન ભવિષ્યતિ, અપિતુ ભૂતશ્ચ, ભવતિ
 ચ ભવિષ્યતિ ચ, અત એવ ધ્રુવઃ, નિયતઃ શાશ્વતઃ, અક્ષયઃ, અવ્યયઃ, અવસ્થિતઃ,
 નિત્યશ્ચ વર્તતે । અથ જીવસ્ય કથમ્નિદ્ અશાશ્વતત્ત્વમાહ—‘અસાસણ જીવે જમાલી !
 જં ણં નેરહણ ભવિત્તા તિરિક્કલ્લજોણિણ ભવહ, તિરિક્કલ્લજોણિણ ભવિત્તા માણુસ્સે
 ભવહ, મણુસ્સે ભવિત્તા, દેવે ભવહ ’ હે જમાલે ! અયં જીવઃ આત્મા અશાશ્વતો
 વર્તતે, તત્ર કારણમાહ—યત્ યસ્માત્ સ્વલ્લ નૈરયિકો ભૂત્વા તિર્યગ્ચોનિકો ભવતિ,
 તિર્યગ્ચોનિકો ભૂત્વા મનુષ્યો ભવતિ, મનુષ્યો ભૂત્વા દેવો ભવતિ, હત્યપેક્ષયા
 જીવઃ અશાશ્વતોઽપિ ભવતીતિભાવઃ । અનાયં ભાવઃ—યત્—દ્રવ્યાર્થિકનયાપેક્ષયા
 લોકો જીવશ્ચ શાશ્વતઃ, પર્યાયાર્થિકનયાપેક્ષયા લોકો જીવશ્ચ અશાશ્વત ઇતિ !

કર્પોંકિ જીવ કિસી બી કાલમેં નહી થા—એસા નહી હૈ, મૂનકાલમેં યહ
 નહીં થા એસા નહીં હૈ વર્તમાનમેં યહ નહીં હૈ, એના બી નહીં હૈ,
 તથા ભવિષ્ય મેં યહ નહીં રહેગા એસા બી નહીં હૈ ।
 કર્પોંકિ અનાદિ હોનેસે યહ પહિલે થા, વર્તમાનમેં દૃશ્યમાન હોનેસે
 યહ અવ બી હૈ, ઓર અપર્યવસિત હોનેસે યહ ભવિષ્યતમેં રહેગા,
 અત એવ યહ ધ્રુવ, નિયત, શાશ્વત, અક્ષય, અવ્યય, અવસ્થિત ઓર
 નિત્ય હૈ ‘અસાસણ જીવે જમાલી !’ હે જમાલે ! જીવ કથંચિત્ અશા-
 શ્વત બી હૈ, કર્પોંકિ યહ નૈરયિક પર્યાયવાલા હોકર તિર્યગ્ચોનિક હો
 જાના હૈ, તિર્યગ્ચોનિક હોકર મનુષ્ય હો જાના હૈ, મનુષ્ય હોકર ફિર
 દેવ બન જાતા હૈ, હસ અપેક્ષા પર્યાયોંકે વડલનેસે યહ જીવ અશાશ્વત
 બી હૈ, હસ પૂર્વોક્ત કથનકા નિષ્કર્ષ એસા હૈ, કિ જીવ એવં દ્રવ્યાર્થિક
 નયકી અપેક્ષાસે તો શાશ્વત હૈં, ઓર પર્યાયાર્થિક નયકી અપેક્ષાસે

અને ભવિષ્યમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે કારણ કે તે અનાદિ હોવાથી
 પહેલાં હોય, વર્તમાનમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ હોય છે, અને તે અપર્યવસિત
 (અનંત) હોવાથી ભવિષ્યમાં પણ તેનું અસ્તિત્વ રહેશે જ. તેથી તે ધ્રુવ,
 નિયત, શાશ્વત, અક્ષય, અવ્યય, અવસ્થિત અને નિત્ય છે “અસાસણ જીવે
 જમાલી !” હે જમાલી ! અમુક દૃષ્ટિએ વિચારતા હવે અશાશ્વત પણ છે,
 કારણ કે નૈરયિક પર્યાયમાંથી તિર્યગ્ચોનિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને તિર્યગ્-
 ચોનિકોમાંથી નીકળીને મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને મનુષ્યોમાંથી દેવગતિમાં
 પણ જાય છે. આ રીતે પર્યાયો બદલાતી રહેતી હોવાથી તે પર્યાયની અપે-
 ક્ષાએ અશાશ્વત છે. ઉપર્યુક્ત કથનના નિચોડ રૂપે એમ કહી શકાય કે હવે
 અને લોક દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાએ શાશ્વત છે અને પર્યાયાર્થિક નયની
 અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે,

‘તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ એવમાઙ્કલમાણસ્સ જાવં એવં પરુવેમાણસ્સ એયમદ્દં ણો સદ્દહહ, ણો પત્તિણ્ણ, ણો રોણ્ણ’ તત્તઃ સ્વલ્લે સ જમાલિરનગારઃ શ્રમસ્ય ભગવતો મહાવીરસ્ય એવમ્ ઉપર્યુક્તરીત્યા “લોકઃ, જીવશ્ચ કથશ્ચિત્ શાશ્વતઃ, કથંચિત્ અશાશ્વતશ્ચે” ત્યાદિકમ્ આચક્ષાણસ્ય યાવત્ એવં પૂર્વોક્તરીત્યા ભાષમાણસ્ય પ્રજ્ઞાપયતઃ પ્રરૂપયતશ્ચ એતમર્થ-નો શ્રદ્ધાધાતિ, નો પ્રત્યેતિ તત્રાર્થેન વિશ્વસિતિ, નો રોચયતિ તદર્થં રુચિવિષયં ન કરોતિ, ‘એયમદ્દં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, અરોચમાણે દોઢંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાણ અવક્કમઙ્’ એતમર્થં પૂર્વોક્તાર્થમ્ અશ્રદ્ધાદત્ત શ્રદ્ધા-વિષયમકુર્વન્, અપતિયન્, તત્રાર્થે, વિશ્વાસમકુર્વન્, આરોચયન્ તત્ર રુચિમકુ-

અશાશ્વત છે. ‘તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહા-વીરસ્સ એવમાઙ્કલમાણસ્સ જાવં એવં પરુવેમાણસ્સ એયમદ્દં ણો સદ્દહહ, ણો પત્તિણ્ણ, ણો રોણ્ણ’ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને જ્ય હસ પ્રકારસે લોક એવં જીવકે વિષયમે કથન ક્રિયા, અર્થાત્ લોક એવં જીવ કિસી અપેક્ષા શાશ્વત મી છે, ઓર કિસી અપેક્ષા અશાશ્વત મી છે, એસા કહ્યા; યાવત્ હસ વિષય પર ભાષણ ક્રિયા, પ્રજ્ઞાપના કી એવં પ્રરૂપણા કી-તય મી જમાલિને પ્રભુ કથિત હસ અર્થકો શ્રદ્ધાસે નહીં દેખા, -ઉસે અપની પ્રતીતિ કોટિમે નહીં લિયા, ન અપની રુચિકા ઉસે વિષયમી બનાયો-પ્રત્યુત ‘એયમદ્દં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, આરોચમાણે દોઢંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાણ અવક્ક-મઙ્’ અપની આદતસે લાચાર બનકર ઉસને ઉસ અર્થ પર અશ્રદ્ધા રખી, અપ્રતીતિમી રખી ઓર અપની રુચિસે મી ઉસે બાહર રખા, હસ તરહ

“તદ્દર્શનં સે જમાલી અણગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ એવમાઙ્ક-લમાણસ્સ જાવં એવં પરુવેમાણસ્સ એયમદ્દં ણો સદ્દહહ, ણો પત્તિણ્ણ, ણો રોણ્ણ” ત્યાદે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે લોક અને જીવને અમુક અપેક્ષાએ શાશ્વત અને અમુક અપેક્ષાએ અશાશ્વત કહ્યા, વિશેષ કથન દ્વારા એ વાતનું સમ-ર્થન કર્યું, દુષ્ટાન્તો દ્વારા એ વાતને પ્રજ્ઞાપિત કરી અને પ્રરૂપિત કરી, ત્યાદે જમાલીને મહાવીર પ્રભુના તે મન્તવ્ય પ્રત્યે શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન ન થઈ, તેને તેની પ્રતીતિ ન થઈ અને તે મન્તવ્ય તેને રૂચું પણ નહીં.

“એયમદ્દં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, અરોચમાણે દોઢંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાણ અવક્કમઙ્” પોતાની આદત આગળ લાચાર બનીને તેણે મહાવીર પ્રભુના તે કથન પ્રત્યે અશ્રદ્ધા જ રાખી, તેના પ્રત્યે અપ્રતીતિ જ રાખી અને તેના પ્રત્યે પોતાની અરુચિ જ બતાવી. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિને અધીન બનીને તે ફરીથી પણ શ્રમણ ભગવાન મહા-

ર્વન્ દ્વિતીયમપિ વારં, મગધદત્તમતિમન્તરેણ પૂર્વમ્ મગધત્સમોપાન્નિર્ગતઃ તદ્દે-
 ક્ષયા 'દોષ્ઠંપિ' દ્વિતયમપિ, હત્યુક્તમ્ 'શ્રમણસ્ય મગધતો મહાવીરસ્ય અન્તિ-
 ક્ષાત્-સમીપાત્ આત્મના-સ્વયમેવ અનાપૃચ્છ્યેવ અપક્રામતિ-અપસરતિ 'અવ-
 ક્રમિત્તા વહૂર્હિ અસઙ્ખાવુઙ્ખાવણાર્હિ મિચ્છતાભિણિવેસેહિય અપ્પાણં ચ પરં ચ
 તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે વુપ્પાપમાણે વહુયાઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઞ્ણઃ '
 અપક્રામ્ય-નિર્ગત્ય વહીભિઃ અસઙ્ખાવોદ્ભાવનાભિઃ-અમઙ્ખાવોદ્ભાવનાઃ-અસતો
 વસ્તુનઃ સત્ત્વેન પ્રતિપાદનાનિ તાભિઃ અસત્યકલ્પનામિરિત્યર્થઃ, મિથ્યામિનિવે-
 શૈશ્વ મિથ્યાત્વકદાગ્રહૈઃ આત્માનં ચ પરં ચ તદુભયં ચ સ્વપરોભયં ચ વ્યુદગ્રાહ-
 યન્ કુશ્રદ્ધાગ્રસ્તં કુર્વન્, વ્યુત્પાદયન્ કુશ્રદ્ધામેવ ગ્રાહયન્ મિથ્યાત્વં પ્રાપયન્નિત્યર્થઃ
 વહૂનિ-અનેકાનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયં-સાધુત્વપર્યાયં પાલયતિ, 'પાઞ્ણેત્તા
 અદ્દમાસિયાણ સંછેહણાણ અત્તાણં શ્સેઈ' પાલયિત્વા અદ્દમાસિકયા અદ્દમા-

યનકર વહ પુનઃ મી શ્રમણ મગધાન્ મહાવીરકે પાસસે નિકલ ગયા,
 ઉસે કિસીને વહાંસે હટાયા નહીં-उनकी अनुमति लिपे विनाही स्वयं
 હટકર વહ વહાંસે ચલાગયા 'અવક્રમિત્તા વહૂર્હિ અસઙ્ખાવુઙ્ખાવણાર્હિ
 મિચ્છતાભિણિવેસેહિય અપ્પાણં ચ પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે
 વુપ્પાપમાણે વહુયાઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં પાઞ્ણઃ ' વહાંસે ચલે
 જાકર ઉસને અપની કપોલકલ્પનાઓસે અસત્ વસ્તુકો સત્પરૂપસે
 પ્રતિપાદન કરનેવાલી અસત્ય કલ્પનાઓસે, તથા મિથ્યા કદાગ્રહોસે
 અપનેકો, દૂસરોંકો એવં અપનેકો દૂસરોંકો દોનોંકો કુશ્રદ્ધાયુક્ત બનાયા,
 મિથ્યાત્વમેં સુદ ડુવા દૂસરોંકો ડુવાયા, હસ તરહસે અનેક વર્ષોં તક
 એસેહી કુકાર્યોંકા પ્રચાર કરતે હુણ ઉસને શ્રામણ્યપર્યાયકા પાલન કિયા

વીર પાસેથી રવાના થઇ ગયો-કોઈએ તેને ત્યાંથી આદ્યો જવાનું કહ્યું ન
 હતું છતાં પણ મહાવીર પ્રભુની અનુમતિ લીધા વિના તે ત્યાંથી આદ્યો ગયો.
 “અવક્રમિત્તા વહૂર્હિ અસઙ્ખાવુઙ્ખાવણાર્હિ મિચ્છતાભિણિવેસેહિય અપ્પાણં ચ
 પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે વુપ્પાપમાણે વહુયાઈં વાસાઈં સામન્નપરિયાગં
 પાઞ્ણઃ ” ત્યાંથી નીકળીને તેણે પોતાની કપોલકલ્પનાઓથી-અસત્ વસ્તુને
 સત્યરૂપે પ્રતિપાદિત કરનારી અસત્ય કલ્પનાઓથી તથા મિથ્યાત્વ કદાગ્રહોથી
 પોતાને, અન્યને તથા ઉભયને (પોતાને અને અન્યને) કુશ્રદ્ધાયુક્ત બનાવ્યા,
 અને મિથ્યાત્વમાં ડૂબેલા તેણે બીજા લોકોને પણ મિથ્યાત્વમાં ડૂબાડ્યા. આ
 રીતે અનેક વર્ષ પર્થન્ત આ પ્રકારની કુપ્રવૃત્તિ કરતાં કરતાં તેણે શ્રામણ્ય

सेन निष्पाद्यया संलेखनया शरीरशोषणरूपया आत्मानं स्वशरीरं जूषयति-
कृशति क्षीणं करोतीत्यर्थः ' झूसेत्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ ' अर्द्धमा-
सिक्या संलेखनया आत्मानं जूषित्वा कृश कृत्वा त्रिशत् भक्तानि अनशनतया
अनशनेन छिनत्ति, ' छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं
किच्चा '—त्रिशद् भक्तानि अनशनेन छित्वा तस्य स्थानस्य अनालोचितप्रति-
क्रान्तः—अकृतालोचनप्रतिक्रमणः आलोचनप्रतिक्रमणमकृत्वा कालमासे कालं
कृत्वा ' लंतए कप्पे तेरससागरोवममठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु देवकिव्विसि-
यत्ताए उववन्ने ' लान्तके कल्पे विमाने त्रयोदशसागरोपमस्थितिकेषु त्रयोदश-
सागरोपमा स्थितिर्यत्र तेषु देवकिल्विषिकेषु देवयोनिषु देवकिल्विषिकतया देव-
किल्विषिकरूपेण उत्पन्नः ॥ सू० १४ ॥

' पाउणित्ता अद्धमासियाए सलेहणाए अत्ताणं झूसेइ ' जब उसका
अन्त समय नजदीक आ गया, तब उसने अर्द्ध मासकी संलेखना
धारण की, इससे उसने अपने शरीरको कृश किया अर्थात् संधारा
किया ' झूसेत्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ ' कृश करके तीस
भक्तोंको उसने अनशन द्वारा छेद दिया ' छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणा-
लोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा ' छेद करके वह बिना पूर्व पाप-
स्थानोंकी आलोचना और प्रतिक्रमण किये काल अवसर काल कर
और ' लंतए कप्पे तेरससागरोवममठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु
देवकिव्विसियत्ताए उववन्ने ' वह लान्तक विमानमें १३ तेरह साग-
रोपमकी स्थितिवाले किल्विषिक देवोंमें—देव योनिमें—किल्विषिक देवकी
पर्यायसे उत्पन्न हो गया ॥ सू० १४ ॥

पर्यायतु-पावन कथुं- " पाउणित्ता अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेइ "
त्यार-पाव न्यारे तेने अन्तकाग नजदीक आये। त्यारे तेले अर्धा-मासिने।
संधारे धारण कर्था। अने संधारा द्वारा तेले पोताना शरीरने कृश करी
नाथ्युं। " झूसेत्ता तीसं भत्ताइ अणसणाए छेदेइ " शरीरने कृश करी नाथीने
तेले अनशन द्वारा ' तीस भक्तोतु ' (तीस टंकना लोअनतु) छेदन करी
नाथ्युं। " छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा "
तीस भक्तोने परित्याग करवा छतां पणु पोताना पूर्व पापस्थानोनी आलो-
चना अने प्रतिक्रमण कर्था विना, काणने अवसर आपत्ता-काणधर्म पाभीने
" लंतए कप्पे तेरससागरोवममठिइएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु देव-किव्विसिय-
त्ताए उववन्ने " ते लान्तक विमानमां, १३ सागरोपमनी स्थितिवाणा डिद्वि-
षिक देवोभां-देव-योनिभां-किल्विषिक देवनी पर्याये उत्पन्न थयो। ॥सू०१४ ॥

मूलम्—‘तए णं से भगवं गोयमे जमालिं अणगारं कालगयं
जाणित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता
नमंसित्ता एवं वयासी-एवं देवाणुप्पिया णं अंतेवासी कुसिस्से
जमाली णामं अणगारे से णं भंते ! जमाली अणगारे काल-
मासे कालं किच्चा कहिं गए, कहिं उववन्ने ? गोयमाइ समणे
भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी-एवं खलु गोयमा !
ममं अंतेवासी कुसिस्से जमालीणामं से णं तया मम एवं
आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवेमाणस्स परूवे-
माणस्स एयमट्ठं णो सदहइ, णो पत्तिएइ, णो रोएइ एयमट्ठं
असदहमाणे, अपत्तियमाणे, अरोएमाणे दोच्चं पि ममं अंतियाओ
आयाए अवक्कमइ, अवक्कमित्ता बहूहि असब्भावुब्भावणाहिं
तं चिव जाव देवकिब्बिसियत्ताए उववन्ने ॥ सू० १५ ॥

छाया—ततः खलु स भगवान् गौतमो जमालिम् अनगारम् कालगतं ज्ञात्वा
यत्रैव श्रमणो भगवान् महावीरस्तत्रैव उपागच्छति, उपागत्य श्रमणं भगवन्तं
महावीरं वन्दते, नमस्यति, वन्दित्वा, नमस्यित्वा एवम् अवादीत्—एवं खलु
देवानुप्रियाणाम् अन्तेवासी कुशिष्यो जमालिर्नाम अनगारः, स खलु भगवन् !
जमालिरनगारः कालमासे कालं कृत्वा कुत्र गतः ? कुत्र उपपन्नः ? गौतम ! इति
श्रमणो भगवान् महावीरो भगवन्तं गौतमम् एवम् अवादीत्—एवं खलु गौतम !
मम अन्तेवासी कुशिष्यो जमालिर्नाम, स खलु तदा मम एवम् आचक्षणस्य
भाषमाणस्य प्रज्ञापयतः प्ररूपयतः एतमर्थं नो श्रद्धधाति, नो प्रत्येति, नो रोच-
यति, एतमर्थम् अश्रद्धधत्, अप्रतियन् अरोचयन् द्वितीयमपि मम अन्तिकात्
आत्मना अपक्राम्यति, अपक्राम्य बहूभिः असद्भावोद्भावनाभिस्तदेव यावत्
देवकिल्विषिकतया उपपन्नः ॥ सू० १५ ॥

ટીકા—અથ ગૌતમો જમાલેરનગારસ્ય કાલધર્મપ્રાપ્ત્યનન્તરમુત્પત્તિ પૂછતિ તદ્દં ણં સેં ઇત્યાદિ, ‘તદ્દં ણં સેં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં કાલગયં જાણિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ’ તતઃ સ્વલુ સ ભગવાન્ ગૌતમઃ જમાલિમ્ અનગારં કાલગતં મરણધર્મપ્રાપ્તં જ્ઞાત્વા, યત્રૈવ શ્રમણો ભગવાન્ મહાવીર આસીત્ તત્રૈવ ઉવાગચ્છતિ, ‘ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા એવં વયાસી’—ભગવત્સમીપે ઉપાગત્ય શ્રમણં ભગવન્ત મહાવીરં વન્દતે, નમસ્યતિ, વન્દિત્વા નમસ્યિત્વા એવં વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્—‘એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં અંતેવાસી કુસિસ્સે જમાલીનામં અણગારે’ એવં સ્વલુ પૂર્વોક્તરીત્યા વર્ણિતો દેવાનુપ્પિયાણામ્ ભવતામ્ અન્તેવાસી કુશિષ્યો જમાલિનામ અનગારો વર્તતે, ‘સેં ણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા કહિં ગણ, કહિં ઉવવન્ને ?’ હે ભદન્ત ! સ સ્વલુ જમાલિ-

‘તદ્દં ણં સેં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—(તદ્દં ણં સેં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં કાલગયં જાણિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ) શબ્દ મેં જલ્ ભગવાન્ ગૌતમકો યહ જ્ઞાત હુઆ કિ જમાલિ અનગાર કાલગત હો ગયે હૈં—તલ્લ વે જહાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર વિરાજમાન થે—વહાં આયે (ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી) વહાં આ કરકે ઉન્હોને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરકી વન્દના કી, નમસ્કાર કિયા વન્દના નમસ્કાર કરકે ઉન્હોને ઉનસેં હસ પ્રકાર કહા (એવં દેવાણુપ્પિયાણં અંતેવાસી કુસિસ્સે જમાલીનામં અણગારે સેં ણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા કહિં ગણ, કહિં ઉવવન્ને ?) હે ભદન્ત ! આપ દેવાનુપ્પિયાકા અંતેવાસી

“ તદ્દં ણં સેં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—“ તદ્દં ણં સેં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં કાલગયં જાણિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ” ત્યારબાદ બ્યારે ભગવાન્ ગૌતમે એ વાત બાણી કે જમાલી અણગાર કાલધર્મ પામી ગયા છે, ત્યારે તેઓ બ્યાં શ્રમણુ ભગવાન્ મહાવીર વિરાજતા હતા, ત્યાં આવ્યા. “ ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ, નમંસહ વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી ” ત્યાં આવીને તેમણે શ્રમણુ ભગવાન્ મહાવીરને વંદણું કરી, નમસ્કાર કર્યા. અને વદણું નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછયું—

“ એવં દેવાણુપ્પિયાણં અંતેવાસી કુસિસ્સે જમાલી નામં અણગારે સેં ણં મંતે ! અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા કહિં ગણ, કહિં ઉવવન્ને ? ” હે ભદન્ત !

રનગારઃ કાલમાસે કાલં કૃત્વા મરણધર્મં પ્રાપ્ય કુત્ર ગતઃ ? કુત્ર ઉપપન્નઃ ? મગ-
વાનાહ-‘ ગોયમા ! સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમં એવં વયાસી ’-હે
ગૌતમ ! इति आमन्त्र्य श्रमणो भगवान् महावीरो भगवन्तं गौतमम् एवं वक्ष्यमाण-
प्रकारेण अत्रादीत्-‘ एवं खलु गौयमा ! ममं अन्तेवासी कुत्तिस्से जमालीणामं ’
हे गौतम ! एवं खलु पूर्वोक्तरीत्या वर्णितो मम अन्तेवासी कुत्तिस्से जमालि
नामं वर्तते, ‘ से णं तया मम एवं आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवेमाणस्स
परुवेमाणस्स एयमट्ठं णो सदहह, णो पत्तिएइ, णो रोएइ ’ स खलु जमालिस्तदा
तस्मिन्काले मम एवं पूर्वोक्तरीत्या आचक्ष्णस्य ‘ लोकोऽयं कथञ्चित् शाश्वतः,
कथञ्चित् अशाश्वतश्च, जीवोऽपि कथञ्चित् शाश्वतः, कथञ्चित् अशाश्वतश्च ’ इत्यादि
आख्यानं कुर्वतः, भाषमाणस्य प्रज्ञापयतः परूपयतश्च एतमर्थं नो श्रद्धधाति,
नो प्रत्येति नो विश्वसिति, नो वा रोचयति, नो प्रीतिविषयं करोति, ‘ एयमट्ठं-
असदहमाणे अपत्तियमाणे अरोएमाणे दोच्चंपि ममं अन्तियाओ आयाए अवक्क-
मइ ’ एतमर्थं पूर्वोक्तार्थम् अश्रद्धयत् श्रद्धाविषयम् अकुर्वन्, अपत्तियन्-अविश्व-
सन्, अरोचयन् प्रीतिविषयमकुर्वन्, द्वितीयमपि चारं मम अन्तिकात् समीपात्
आत्मना स्वयमेव मामनापृच्छयैवेत्यर्थः अपक्रामति-निर्गच्छति, ‘ आयाए अव-

कुत्तिस्से જો જમાલી નામકા અનગાર થા-વહ અપને કાલ અવસર કાલ-
કર કહાં ગયા ઔર કહો ઉત્પન્ન हुआ है ? (गौयमाइ समणे मगवं महा-
वीरे मगवं गौयमं एवं वयासी) तब हे गौतम ! इस प्रकारसे संबो-
धित करते हुए श्रमण भगवान् महावीरने भगवान् गौतमसे इस प्रकार
कहा-(एवं खलु गौयमा ! ममं अन्तेवासी कुत्तिस्से जमाली णामं
अणगारे से णं तया मम एवं आइक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवे-
माणस्स परुवेमाणस्स एयमट्ठं णो सदहह, णो पत्तिएइ, णो रोएइ-
एयमट्ठं असदहमाणे अपत्तियमाणे, अरोएमाणे दोच्चंपि मम अन्तियाओ

આપ દેવાનુપ્રિયનો જમાલી અશુગાર નામનો જે કુશિષ્ય હતો, તે પોતાના
કાળનો અવસર આવે કાળધર્મ પામીને ક્યાં (કઈ ગતિમાં) ગયો છે અને
ક્યાં ઉત્પન્ન થયો છે ?

“ ગોયમાઈ, સમણે મગવં મહાવીરે મગવં ગોયમં એવં વયાસી ” ત્યારે
“ હે ગૌતમ ! ” એવું સંબોધન કરીને શ્રમણ ભગવાને ગૌતમને આ પ્રમાણે
કહ્યું : “ એવં ખલુ ગૌયમા ! મમં કુત્તિસ્સે જમાલી ણામં અણગારે સે ણં તયા
મમ આઈક્ખમાણસ્સ ભાસમાણસ્સ પણ્ણવેમાણસ્સ પરુવેમાણસ્સ એયમટ્ઠં ણો સદ-
હહ, ણો પત્તિપ્પઈ, ણો રોપ્પઈ, એયમટ્ઠં અસદ્દહમાણે, અપત્તિયમાણે, અરોપમાણે

કમિત્તા વહ્હિં અસઁભાવુઁભાવણાહિં તં ચેવ જાવ દેવકિલ્લિવસિયત્તાણે ઉવવન્ને ' આત્મના-સ્વયમેવ મમાન્તિકાત્ અપક્રમ્ય-નિર્ગત્ય વહ્હીભિઃ અસઁદ્ધાવોદ્ધાવનાભિઃ -અસત્પરુપણારુપાભિઃ તદેવ યાવત્ મિથ્યાત્વામિનિવેશૈશ્ચ આત્માનં ચ પરં ચ તદુભયં ચ વ્યુદગ્રાહયન્ કુશ્રદ્દાગ્રસ્તં કુર્વન્ વ્યુત્પાદયંશ્ચ મિથ્યાત્વમુત્પાદયન્ વહુભિર્વૈર્ષેઃ શ્રામણ્યપર્યાયં પાલયતિ, પાલયિત્વા અર્ધમાસિક્યા સંલેખનયા આત્માનં ઘ્રૂસયતિ-કુશં કરોતિ અર્ધમાસિક્યા સંલેખનયા આત્માનં ઘ્રૂસિત્વા-કુશં કૃત્વા

આયાણે અવક્રમહ અવક્રમિત્તા વહ્હિં અસઁભાવુઁભાવણાહિં તં ચેવ જાવ દેવકિલ્લિવસિયત્તાણે ઉવવન્ને) હે ગૌતમ ! મેરે અન્તેવાસી કુશિલ્લ્ય જમાલી અનગારને ઉસ સમય મેરે દ્વારા કહે ગયે, મેરે દ્વારા ભાષિત કિયે ગયે, પ્રજ્ઞાપિત કિયે ગયે, પ્રરૂપિત કિયે ગયે લોક જીવ સમ્બન્ધી કથંચિત્ શાશ્વતરૂપ કથંચિત્ અશાશ્વતરૂપ અર્થરૂપ શ્રદ્ધા નહીં કી, પ્રતીતિ નહીં કી, રુચિ નહીં કી, ઇસ તરહ ઇસ અર્થકી અશ્રદ્ધા કરતા હુઆ, અપ્રતીતિ કરતા હુઆ, અરુચિ કરતા હુઆ વહ દુવારા મી મેરે પાસસે વિના પૂછેહી અપને આપ અલગ હો ગયા, ઓર સુદ્ધસે અલગ હોકર ઉસને અપની અસત્કલ્પનાઓસે મિથ્યાત્વ કદાગ્રહોસે અપનેકો દુસરોંકો દોનોંકો કુશ્રદ્ધા યુક્ત બનાયો, મિથ્યાત્વમેં ડુબાયા, ઇસ તરહ અનેક વર્ષોં તક એસેહી કુકાર્યોંકા પ્રચાર કરતે હુણે ઉસને શ્રામણ્ય પર્યાયકા પાલન કિયા યાવત્ વહ અવ કિલ્લિવિકલે દેવકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હુઆ હૈં ।

દોલ્લવંપિ મમં અંતિયોઓ આયાણે અવક્રમહ અવક્રમિત્તા વહ્હિં અસઁભાવુઁભાવ-
ણાહિં તંચેવ જાવ દેવકિલ્લિવસિયત્તાણે ઉવવન્ને ” હે ગૌતમ ! મારા અન્તે
વાસી કુશિલ્લ્ય જમાલીને તે સમયે મારા દ્વારા કહેવામાં આવેલી, મારા વડે
ભાષિત કરવામાં આવેલી, પ્રજ્ઞાપિત કરવામાં આવેલી અને પ્રરૂપિત કરવામાં
આવેલી વાત પ્રત્યે (લોક તથા જીવ અમુક અપેક્ષાએ અશાશ્વત છે અને અમુક
અપેક્ષાએ શાશ્વત છે, એ પૂર્વોક્ત કથન રૂપે વાત) શ્રદ્ધા ન ઉપજી, તેને
તેની પ્રતીતિ ન થઈ અને તેને એ વાત રૂચિ નહીં. આ રીતે મારા મન્તવ્ય
પ્રત્યે અશ્રદ્ધાની દૃષ્ટિએ જોતો એવો, તે મન્તવ્યની પ્રતીતિ કરતો એવો
અને તેના પ્રત્યે અરુચિ સેવતો એવો તે મારી પાસેથી મારી અનુમતિ
હીધા વિના જ બીજી વાર પણ ચલ્યો ગયો. ત્યાર બાદ તેણે પેતાની
કપોલકસ્પિત માન્યતાઓથી અને મિથ્યાત્વયુક્ત કદાગ્રહોથી પોતાને, અન્યને
અને ઉભયને કુશ્રદ્ધાયુક્ત બનાવ્યા અને મિથ્યાત્વમાં ડુબાવ્યા. આ પ્રમાણે
અનેક વર્ષ પર્યન્ત એવાં જ કુકાર્યોંનો પ્રચાર કરવામાં જ તેણે શ્રામણ્યપર્યાય
વ્યતીત કરી. ત્યારબાદ અર્ધમાસનો સંચાર કરીને, અનશન દ્વારા ૩૦

ત્રિશદ્ભક્તાનિ અનશનતયાં છિનત્તિ, છિત્વા, તસ્ય સ્થાનસ્ય અનાલોચિત્તપ્રતિક્રાન્તઃ
આલોચનપ્રતિક્રમણમકૃત્વા કાલમાસે કાલં કૃત્વા લાન્તકે કલ્પે ત્રયોદશસાગ-
રોપમસ્થિતિકેષુ દેવકિલ્વિષિકેષુ દેવેષુ દેવકિલ્વિષિકતયા ઉપપન્નઃ ॥મૂ. ૧૫૧

દેવકિલ્વિષિકપ્રભેદવક્તવ્યતા ।

મૂલ્ય--“ કહ વિહાણં ભંતે । દેવકિલ્વિસિયા પળ્લન્તા ?
ગોયમા ! તિવિહા દેવકિલ્વિસિયા પળ્લન્તા, તં જહા--તિપલિ-
ઓવમટ્ટિહ્યા, તિસાગરોવમટ્ટિહ્યા, તેરસસાગરોવમટ્ટિહ્યા ।
કહિણં ભંતે ! તિપલિઓવમટ્ટિહ્યાદેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ?
ગોયમા ! ઉપ્પિ જોહ્મસિયાણં હિટ્ઠિં સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ,
एत्थ णं ति पलिओवमट्ठिह्या, દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ।
કહિણં ભંતે ! તિસાગરોવમટ્ટિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ !
ગોયમા ! ઉપ્પિં સોહમ્મીસાણાણં કપ્પાણં હિટ્ઠિં સળંકુમાર-
માહિંદેસુ કપ્પેસુ एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिह्या દેવકિલ્વિસિયા
પરિવસંતિ । કહિણં ભંતે ! તેરસસાગરોવમટ્ટિહ્યા દેવ કિલ્વિસિયા
પરિવસંતિ ? ગોયમા ! ઉપ્પિંં બંમલોગસ્સ કપ્પસ્સ હિટ્ઠિંં લંતણ-
કપ્પે एत्थ णं तेरससागरोवमट्ठिह्या દેવકિલ્વિસિયા દેવા

यहां यावन् शब्दसे १४ वे सूत्रमें कहे गये आभण्य पर्याय-पालन
करनेके बादका एवं किल्विषिक देवमें उत्पन्न होनेसे पहिलेका सब
कथन गृहीत किया गया है ॥ १५ ॥

ભક્તોનો પરિત્યાગ કરીને પોતાના પાપસ્થાનકોની આકોચના અને પ્રતિક્રમણ
કર્યા વિના તે કાળનો અવસર આવતા કાળ કરીને લાન્તક દેવલોકમાં ૧૩
સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિક દેવોમાં કિલ્વિષિક દેવની પર્યાયે ઉત્પન્ન
થયો છે. સૂત્રાર્થ સરળ હોવાથી અહીં વિશેષ વિવેચનની જરૂર નથી.
“ તંચેવ જાવ ” પદ્યથી જે સૂત્રપાઠ અહિં કરવાનો છે, તે સૂત્રાર્થમાં જ
આપી દેવામાં આવ્યો છે. ॥ સુ. ૧૫ ॥

परिवसन्ति । देव किब्विसियाणं भन्ते ! केसु कम्मादाणेसु देव-
 किब्विसियत्ताए उववत्तारो भवन्ति ? गोयमा जे इमे जीवा
 आयरीयपडिणीया उवज्झायपडिणीया कुलपडिणीया गणप-
 डिणीया संघपडिणीया आयरियउवज्झायाणं अयसकरा
 अवन्नकरा अकित्तिकरा बहूहिं अल्लब्भावुब्भावणाहिं सिच्छत्ता-
 भिनिवेसेहिय अप्पाणं च परं च तदुभयं च वुग्गाहेमाणा वुप्पा-
 एमाणा बहुइं वासाइं सामन्नपरियाणं पाउणंति, पाउणित्ता
 तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कन्ते कालमासे कालं किच्चा अन्न-
 यरेसु देवकिब्विसिएसु देवकिब्विसियत्ताए उववत्तारो भवन्ति,
 तं जहा तिपलिओमट्टिइएसु वा, तिसागरोवमट्टिइसु वा, तेरस-
 सागरोवमट्टिइएसु वा । देवकिब्विसियाणं भन्ते ! ताओ देव-
 लोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं अणंतरं चयं
 चइत्ता कहिं गच्छन्ति, कहिं उववज्जन्ति ? गोयमा ! जाव
 चत्तारि पंचनेरइय तिरिक्खजोणियमणुस्सदेवभवग्गहणाइं
 संसारं अणुपरियट्टित्ता तओ पच्छा सिज्झन्ति, बुज्झन्ति, जाव
 अंतं करेंति, अत्थेगइया अणादीयं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउ-
 रंतसंसारकंतरं अणुपरियट्टन्ति । जमाली णं भन्ते ! अणगारे
 अरसाहारे विरसाहारे अंताहारे पंताहारे लूहाहारे तुच्छाहारे
 अरसजीवी, विरसजीवी जाव तुच्छजीवी उवसंतजीवी पसंत-
 जीवी विवित्तजीवी ? हन्ता, गोयमा जमाली णं अणगारे अर-
 साहारे विरसाहारे जाव विवित्तजीवी । जइणं भन्ते ! जमाली

अणगारे अरसाहारे विरसाहारे जाव विवित्तजीवी । कम्हाणं भंते ! जमाली अणगारे कालमासे कालं किच्चा लंतए कप्पे तेरससागरोवमट्ठिहएसु देवकिव्विसिएसु देवेसु देवकिंव्विसियत्ताए उववन्ने ? गोयमां ! जमाली णं अणगारे आयरियपडिणिए उवज्झायपडिणीए आयरिय उवज्झायाणं अयसकारए जाव वुप्पाएमाणे जाव बहुइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणित्ता अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ, छेदेत्ता तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा लंतए कप्पे जाव उववन्ने ॥ सू० १६ ॥

छाया—कतिविधाः खलु भदन्त ! देवकिल्विपिकाः प्रज्ञप्ताः ? गौतम ! त्रिविधा देवकिल्विपिकाः प्रज्ञप्ताः, तद्यथा त्रिपल्योपमस्थितिकाः, त्रिसागरोपमस्थितिकाः, त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः, कुत्र खलु भदन्त ! त्रिपल्योपमस्थितिकाः देवकिल्विपिकाः परिवसन्ति ? गौतम ! उपरि ज्योतिषिकाणाम् अधस्तात् सौधर्मेशानयोः कल्पयोः अत्र खलु त्रिपल्योपमस्थितिकाः देवकिल्विपिकाः परिवसन्ति ! कुत्र खलु भदन्त ! त्रिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विपिकाः परिवसन्ति ? गौतम ! उपरि सौधर्मेशानयोः कल्पयोः, अधस्तात् सनत्कुमारमाहेन्द्रयोः कल्पयोः, अत्र खलु त्रिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विपिकाः परिवसन्ति ! कुत्र खलु भदन्त ! त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विपिकाः परिवसन्ति । गौतम ! उपरि ब्रह्मलोकस्य कल्पस्य अधस्तात् लान्तके कल्पे, अत्र खलु त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्विपिका देवाः परिवसन्ति । देवकिल्विपिकाः खलु भदन्त ! केषु कर्मादानेषु देवकिल्विपिकतया उपपत्तारो भवन्ति ? गौतम ! ये इमे जीवाः आचार्यप्रत्यनीकाः, उपाध्यायप्रत्यनीकाः, कुलप्रत्यनीकाः, गणप्रत्यनीकाः, सङ्घप्रत्यनीकाः, आचार्योपाध्यायानाम् अयशस्कराः, अवर्णकराः, अकीर्तिकराः, बह्वीभिः असद्भावोद्भावनाभिः, मिथ्याभिनिवेशैश्च आत्मानं च परं च तद्भयं च व्युदग्राहयन्तः, व्युत्पादयन्तो बहुभिर्बपैः श्रावण्यपर्याप्तं पालयन्ति पालयित्वा तस्य स्थानस्य अनालोचितप्रतिक्रान्तः कालमासे कालं कृत्वा अन्यतरेषु देवकिल्विपिकेषु देवकिल्विपिकतया उपपत्तारो भवन्ति,

तत्र या—त्रिपल्योपमस्थितिकेषु वा, त्रिसागरोपमस्थितिकेषु वा, त्रयोदशसागरोपम-
स्थितिकेषु वा । देवकिल्बिषिकाः खलु भदन्त ! तस्माद्देवलोकात् आयुःक्षयेण
भ्रवक्षयेण स्थितिक्षयेण अनन्तरं चयं त्यक्त्वा कुत्र गच्छन्ति, कुत्र उपपद्यन्ते ?
गौतम ! यावत् चत्वारि पञ्च नैरयिकतिर्यग्योनिकमनुष्यदेवभवग्रहणानि संसा-
रम् अनुपर्यट्य ततः पश्चात् सिध्यन्ति, युच्यन्ते यावत् अन्तं कुर्वन्ति सन्त्येके
अनादिकम् अणवदग्रं दीर्घाध्वानं चातुरन्तं संसारकान्तारम् अनुपर्यटन्ति ।
जमालिः खलु भदन्त ! अनगारः अरसाहारो विरसाहारः, अन्ताहारः प्रान्ताहारः,
रुक्षाहारः, तुच्छाहारः, अरसजीवी, विरसजीवी यावत् तुच्छजीवी, उपशान्त-
जीवी, प्रशान्तजीवी, विविक्तजीवी ? इन्त गौतम ! जमालिः खलु अनगारः,
अरसाहारः, विरसाहारो यावत् विविक्तजीवी । यदि खलु भदन्त ! जमालिरन-
गारः, अरसाहारः विरसाहारो यावत् विविक्तजीवी कस्मात् खलु भदन्त ! जमालि-
रनगारः कालमासे कालं कृत्वा लान्तके कल्पे त्रयोदशसागरोपमस्थितिकेषु
देवकिल्बिषिकेषु देवेषु देवकिल्बिषिकतया उपपन्नः ? गौतम ! जमालिः खलु
अनगारः, आचार्यप्रत्यनीकः उपाध्यायप्रत्यनीकः, आचार्योपाध्यायानाम्
अयशस्करो यावत् व्युत्पादयन् यावत् बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पालयित्वा
अर्धमासिक्या संलेखनया त्रिशद्भक्तानि अनशनतया छिनत्ति, छित्वा तस्य
स्थानस्य अनालोचितप्रतिक्रान्तः कालमासे कालं कृत्वा लान्तके कल्पे यावत्
उपपन्नः ॥ सू० १६ ॥

टीका—देवकिल्बिषिकाधिकारात् गौतमस्तद् भेदान् पृच्छति—‘कइविहाणं
भंते’ इत्यादि । ‘कइविहाणं भंते ! देवकिन्विसिया पणत्ता ?’ हे भदन्त !
कतिविधाः खलु देवकिल्बिषिकाः प्रज्ञप्ताः ? भगवानाह—‘गोयमा ! तिविहा देव-

देव किल्बिषिक प्रभेदवक्तव्यता

‘कइविहाणं भंते ! देवकिन्विसिया पणत्ता’ इत्यादि ।

टीकार्थ—देवकिल्बिषिकका अधिकार होनेसे गौतमने इनके भेदोंको
पूछा है—‘कइविहाणं भंते ! देवकिन्विसिया पणत्ता’ हे भदन्त !
देवकिल्बिषिक कितने प्रकारके कहे गये हैं—इसके उत्तरमें प्रभु कहते

देव किल्बिषिकप्रभेदवक्तव्यता—

“कइविहाणं भंते ! देवकिन्विसिया पणत्ता”

टीकार्थ—देवकिल्बिषिकने अधिकार वाली रह्यो होवाथी गौतम स्वामी
ते देवाना लेहा विषे आ प्रभावे प्रश्न पूछे छे—“कइविहाणं भंते !
देवकिन्विसिया पणत्ता ?” हे भदन्त ! किल्बिषिक देवाना डेटला प्रकार कहा छे ?

કિંત્રિવિસિયા પળ્લતા ' હે ગૌતમ ! ત્રિવિધાઃ દેવકિલ્વિપિકાઃ પ્રજ્ઞસાઃ, ' તંજહા-
તિપલિઓવમદ્વિહ્યા, તિસાગરોવમદ્વિહ્યા, તેરસસાગરોવમદ્વિહ્યા ' તથા
ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ, ત્રિસાગરોપમસ્થિતિકાઃ, ત્રયોદશસાગરોપમસ્થિતિકાઃ
ભવન્તિ । ગૌતમઃ પૂચ્છતિ- કદિ ણં મંતે ! તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા
પરિવસંતિ ? ' હે મદન્ત ! કુત્ર સ્થાને ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ ત્રિપલ્યોપમા
સ્થિતિ રેપાં તે ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ દેવકિલ્વિપિકાઃ પરિવસન્તિ ? નિવસન્તિ ?
મંગલાનાહ- ' ગોયમા ! ઉપ્પિં જોહસિયાણં દિટ્ઠિં સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ એત્થ ણં
તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ' હે ગૌતમ ! ઉપરિ જ્યોતિપિ-
કાણાસુ જ્યોતિષિકદેવેભ્યઃ ઊર્ધ્વમ્ અધસ્તાત્ સૌધર્મેશાનયોઃ કલ્પયોઃ સૌધર્મે-
શાનદેવલોકાભ્યામધઃ અત્ર સ્થાને ત્રિપલ્યોપમસ્થિતિકાઃ દેવકિલ્વિપિકાઃ

હૈં ' ગોયમા ' હે ગૌતમ ! 'તિવિહા દેવકિલ્વિસિયા પળ્લતા' દેવકિલ્વિ-
પિક ત્રીન પ્રકારકે કહે ગયે હૈં ' તં જહા ' વે ચે હૈં- ' તિપલિઓવમ-
દ્વિહ્યા, તિસાગરોવમદ્વિહ્યા, તેરસસાગરોવમદ્વિહ્યા ' એક ત્રીન પલ્યો-
પમકી સ્થિતિવાલે, દૂસરે ત્રીન સાગરોપમકી સ્થિતિવાલે, ત્રીસરે ૧૩
સાગરોપમકી સ્થિતિવાલે, અથ ગૌતમ પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં- ' કદિ ણં
મંતે ! તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસંતિ ' હે મદન્ત ! જિન
દેવકિલ્વિપિકોંકી સ્થિતિ ત્રીન પલ્યોપમકી હૈં વે દેવકિલ્વિપિક કદા
રહતે હૈં ? ઉત્તરમે પ્રશ્ન કહતે હૈં- ' ગોયમા ! ઉપ્પિં જોહસિયાણં, દિટ્ઠિં-
સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ એત્થ ણં તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિ-
વસંતિ ' હે ગૌતમ ! જ્યોતિષિક દેવોંસે ઊપર તથા સૌધર્મ ઈશાન ઇન
દો કલ્પોંસે નીચે ઠીક ઇસી સ્થાન પર ત્રીન પલ્યોપમકી સ્થિતિવાલે

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર- " ગોયમા " હે ગૌતમ ! " તિવિહા દેવકિલ્વિ-
સિયા પળ્લતા " કિલ્વિપિક દેવો ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે.

" તંજહા " તે ત્રણ પ્રકારે આ પ્રમાણે છે- " તિપલિઓવમદ્વિહ્યા,
તિસાગરોવમદ્વિહ્યા, તેરસસાગરોવમદ્વિહ્યા " (૧) ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા,
ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા, (૩) તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન- " કદિ ણં મંતે ! તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિ-
સિયા પરિવસંતિ ? " હે મદન્ત ! જે કિલ્વિપિક દેવોની સ્થિતિ (આયુષ્યકાળ)
ત્રણ પલ્યોપમનો હોય છે, તે કિલ્વિપિક દેવો ક્યાં રહે છે ?

મહાવીર પ્રશ્નને ઉત્તર- " ગોયમા ! " હે ગૌતમ ! " ઉપ્પિં જોહસિયાણં
દિટ્ઠિં સોહમ્મીસાણેસુ કપ્પેસુ એત્થ ણં તિપલિઓવમદ્વિહ્યા દેવકિલ્વિસિયા પરિવસતિ "
ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિપિક દેવો જ્યોતિષિક દેવોના નિવાસ-
સ્થાનોની ઉપર અને સૌધર્મ તથા ઇશાન કલ્પો (દેવલોક) ની નીચે રહે છે.

परिवसन्ति, गौतमः पृच्छति—‘ कहि णं भंते । तिसागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ? ’ हे भदन्त ! कुत्र खलु त्रिसागरोपमस्थितिकाः त्रिसागरोपमा स्थितिर्येषां ते त्रिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्बिषिकाः परिवसन्ति ? भगवानाह—
‘ गोयमा ! उप्पि सोहम्मीसाणाणं कप्पाणं हिट्ठिं सणकुमारमाहिं देसु कप्पेसु,
एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ’—हे गौतम ! उपरि-
सौधर्मे शानयोः कल्पयोः, सौधर्मे शानकल्पाम्यामूर्ध्वं सनत्कुमारमाहेन्द्रयोः
कल्पयोः अधस्तात्, अत्र खलु स्थाने त्रिसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्बिषिकाः
परिवसन्ति । ‘ कहि णं भंते । तेरससागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ? ’
हे भदन्त ! कुत्र खलु त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः त्रयोदशसागरोपमा स्थिति-
र्येषां ते त्रयोदशसागरोपमस्थितिकाः देवकिल्बिषिकाः परिवसन्ति ? निवसन्ति ?

देवकिल्बिषिक रहते हैं । हे भदन्त ! जिन किल्बिषिक देवोंकी स्थिति
तीन सागरोपमकी है—वे किल्बिषिक देव कहाँ रहते हैं—इसके उत्तरमें
प्रभु कहते हैं—‘ गोयमा ’ हे गौतम ! ‘ उप्पि सोहम्मीसाणाणं कप्पाणं,
हिट्ठिं सणकुमारमाहिं देसु कप्पेसु एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिइया देव-
किल्बिसिया परिवसन्ति ’ सौधर्म ईशान इन दो देवलोकोंके ऊपर एवं
सनत्कुमार माहेन्द्र इन दो देवलोकोंसे नीचे ये तीन सागरोपमकी
स्थितिवाले देवकिल्बिषिक रहते हैं ।

अब गौतम प्रभुसे ऐसा पूछते हैं — ‘ हे भदन्त !
‘ तेरससागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया कहिं परिवसन्ति ’
जिन किल्बिषिक देवोंकी स्थिति १३ सागरोपमकी है वे किल्बि-
षिक देव कहाँ पर रहते हैं ? इसके उत्तरमें प्रभु कहते हैं—‘ गोयमा ’

गौतम स्वामीने प्रश्न—“ कहि णं भंते तिसागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया
परिवसन्ति ? ” हे भदन्त ! त्रयु सागरोपमनी स्थितिवाणा किल्बिषिक देवो
क्यां रडे छे ?

भडेवीर प्रभुने उत्तर—“ गोयमा ! ” हे गौतम ! “ उप्पि सोहम्मी
साणाणं कप्पाणं, हिट्ठिं सणकुमारमाहिं देसु कप्पेसु एत्थ णं तिसागरोवमट्ठिइया
देवकिल्बिसिया परिवसन्ति ” ते त्रयु सागरोपमनी स्थितिवाणा किल्बिषिक देवो
सौधर्म अने धशान, ओ ओ कल्पोनी उपर तथा सनत्कुमार अने माहेन्द्र
कल्पोनी नीचे वसे छे

गौतम स्वामीने प्रश्न—“ तेरससागरोवमट्ठिइया देवकिल्बिसिया कहिं
परिवसन्ति ? ” हे भदन्त ! तेर सागरोपमनी स्थितिवाणा किल्बिषिक देवो
क्यां रडे छे ?

મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! ઉપ્પિં વંમલોગસ્સ કપ્પસ્સ હિદ્ધિં લંતણ કપ્પે, एत्थ णं तेरस-
 સાગરોવમદ્વિહયા દેવકિલ્લિવિસિયા દેવા પરિવસંતિ ’ હે ગૌતમ ! ઉપરિ બ્રહ્મલોકસ્ય
 કલ્પસ્ય-બ્રહ્મલોકકલ્પાદૂર્ધ્વમ્ , અધસ્તાત્ લાન્તકે કલ્પે, લાન્તકકલ્પાદ્ અધ-
 સ્તાત્, અત્ર સ્વલુ ત્રયોદશભાગરોપમસ્થિતિકાઃ દેવકિલ્લિવિકાઃ દેવાઃ પરિવ-
 સન્તિ, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ દેવકિલ્લિવિસિયાણં મંતે ! કેસુ કર્મમાદાણેસુ દેવકિલ્લિ-
 સિયત્તાણ ઉવવત્તારો મવંતિ ? ’ હે મદન્ત ! દેવકિલ્લિવિકાઃ સ્વલુ દેવાઃ કેસુ
 કર્મમાદાણેસુ કર્માણિ આદાનાનિ નિમિત્તાનિ યેવાં તેપુ, કેપુ કર્મરૂપનિમિત્તેપુ સત્સુ
 દેવકિલ્લિવિક્રતયા—ઉપવત્તારો મવન્તિ ? ઉત્પન્નન્તે ? મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! જે
 હમે જીવા આયરિયપડિનીયા, ઉવજ્ઞાયપડિનીયા, કુલપડિનીયા, ગણપડિ-
 નીયા, મંઘપડિનીયા, આયરિયુવજ્ઞાયપડિનીયા, અવણકરા, અકિત્તિકરા ’
 હે ગૌતમ ! યે હમે સ્વલુ જીવા આચાર્યપ્રત્યનીકાઃ—આચાર્યદ્રોહિણઃ, ઉપાધ્યાય-
 પ્રત્યનીકાઃ ઉપાધ્યાયદ્રોહિણઃ, કુલમત્પનીકાઃ, કુલસ્ય આચાર્યસન્તતિરૂપ

હે ગૌતમ ! ‘ ઉપ્પિં વંમલોગસ્સ કપ્પસ્સ હિદ્ધિં લંતણ કપ્પે एत्थ णं तेरस-
 સાગરોવમદ્વિહયા દેવકિલ્લિવિસિયા દેવા પરિવસંતિ ’ બ્રહ્મલોકસે ઊપર
 ઔર લાન્તક કલ્પસે નીચે ઠીક હસી સ્થાન પર તેરહ સાગરોપમકી
 સ્થિતિવાલે દેવકિલ્લિવિક દેવ રહતે હૈં । અથ ગૌતમ પશુસે એસા પૂછતે
 હૈં—‘ દેવકિલ્લિવિસિયા ણં મંતે ! કેસુ કર્મમાદાણેસુ દેવકિલ્લિવિસિયત્તાણ
 ઉવવત્તારો મવંતિ ’ હે મદન્ત ! કિન કર્મરૂપ નિમિત્તોંકે હોને પર દેવ-
 કિલ્લિવિક દેવકિલ્લિવિકરૂપસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રશુ
 કહતે હૈં ‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ જે હમે જીવા આયરિયપડિનીયા,
 ઉવજ્ઞાયપડિનીયા, કુલપડિનીયા • અકિત્તિકરા ’ જો જીવ આચાર્ય

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ ઉપરિં વંમલોગસ્સ
 કપ્પસ્સ હિદ્ધિં લંતણ કપ્પે एत्थ णं तेरसસાગરોવમદ્વિહયા દેવકિલ્લિવિસિયા દેવા
 પરિવસંતિ ” તે તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્લિવિક દેવો બ્રહ્મલોક
 કલ્પની ઉપર અને લાન્તક કલ્પની નીચે આવેલા સ્થાનમાં રહે છે.

ગૌતમ સ્વામીનેા પ્રશ્ન—“ દેવકિલ્લિવિસિયાણં મંતે ! કેસુ કર્મમાદાણેસુ
 દેવકિલ્લિવિસિયત્તાણ ઉવવત્તારો મવંતિ ? ” હે મદન્ત ! કયાં કર્મરૂપ નિમિત્તો
 ઉદ્ભવવાથી કિલ્લિવિક દેવો કિલ્લિવિક દેવપર્યાયે ઉત્પન્ન થાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ જે હમે જીવા
 આયરિયપડિનીયા, ઉવજ્ઞાયપડિનીયા, કુલપડિનીયા, અકિત્તિકરા ”

જે જીવ આચાર્યદ્રોહી હોય છે, ઉપાધ્યાયદ્રોહી હોય છે, કુલદ્રોહી
 (એકજ આચાર્યના પરિવાર રૂપ કુળના દ્રોહી હોય છે) હોય છે, અથવા

સમુદાયસ્ય પ્રત્યનીકાઃ દ્વેષિણઃ, ગણપ્રત્યનીકાઃ ગણસ્ય પૂર્વોક્તાનેકકુલરૂપસ્ય દ્વેષિણઃ, સદ્ગત્યનીકાઃ સદ્ગત્યસ્ય-ચતુર્વિધસદ્ગત્યસ્ય દ્રોહિણઃ, આચાર્યોપાધ્યાયાનામ્ અયશસ્કરાઃ-એકદિગ્વ્યાપિની પ્રસિદ્ધિર્યશઃ તત્પ્રતિષેધાત્ અયશઃ, તસ્ય કરાઃ વિધાયકાઃ અયશસ્કરાઃ, અવર્ણકરાઃ અવર્ણો નિન્દા તસ્ય કરાઃ આચાર્યોપાધ્યાય-નિન્દકા इत्यर्थः, અકીર્તિકરાઃ-કીર્તિઃ સર્વદિગ્વ્યાપિની રૂયાતિઃ તન્નિષેધાત્ અકીર્તિઃ તસ્યાઃ કરાઃ અકીર્તિકરાઃ ‘વહૂર્હિ અસઽભાવુઽભાવણાહિ મિચ્છતાભિ-નિવેસેહિ ય, અપ્પાણં ય, પરં ય, તદુભયં ય, વુગ્ગાહેમાણા, વુપ્પાएमाणा વહૂર્હિ વાસાઈ સામન્નપરિયાગં પાઠ્ઠંતિ’ વહીભિઃ અસઽભાવોઽભાવનાભિઃ-અસઽભાવાનાં અસત્યાર્થાનામ્ ઉઙ્ગાવનાભિઃ ઉત્પ્રેક્ષણાભિઃ અસત્યકલ્પનાભિરિત્યર્થઃ, મિથ્યાત્વા-ભિનિવેશૈઃ-મિથ્યાત્વાત્ મિથ્યાદર્શનોદયાત્ યે અભિનિવેશાઃ દુરાગ્રહાઃ તૈઃ મિથ્યા-ત્વપ્રચારદુરાગ્રહૈશ્ચ આત્માનં ચ, પરં ચ, તદુભયં સ્વ ચ, પરંચેત્યર્થ, વ્યુત્તગ્રાહ્યન્તઃ

દ્રોહી હોતે હૈં, ઉપાધ્યાય દ્રોહી હોતે હૈં, કુલ-એક આચાર્યકે સન્તતિરૂપ સમુદાયકે દ્રેષી હોતે હૈં, પૂર્વોક્ત-અનેક કુલરૂપ ગણકે દ્રેષી હોતે હૈં, ચતુર્વિધ સંઘકે દ્રોહી હોતે હૈં, આચાર્ય ઉપાધ્યાયકી એક દિગ્વ્યાપી પ્રસિદ્ધિકે નિષેધરૂપ અયશકે કર્તા હોતે હૈં, નિન્દારૂપ અવર્ણપદ ઉનકા કરતે હૈં, ‘વહૂર્હિ અસઽભાવુઽભાવણાહિ મિચ્છતાભિનિવેસેહિય અપ્પાણં ચ પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણા, વુપ્પાएमाणा વહૂર્હિ વાસાઈ સામન્ન-પરિયાગં પાઠ્ઠંતિ’ અપની અનેક વિવિધપદાર્થોંકી ઉત્પ્રેક્ષાઓંસે-અસ-ત્કલ્પનાઓંસે તથા મિથ્યાત્વગ્રસ્ત કદાગ્રહોંસે-મિથ્યાત્વ પ્રચારક દુરા-ગ્રહોંસે-જો સ્વયંકો દૂસરે જીવોંકો એવં સ્વપર દોનોંકો કુશ્રદ્ધાવાલે બનાતે હૈં-મિથ્યાત્વરૂપ અંધકારમેંહી ઉન્હેં રખતે હૈં-દેવગુરુ આદિકે

તેમનો દ્વેષ કરનારા હોય છે, અને કુલના સમુદાય રૂપ ગણના દ્રેષી હોય છે, ચતુર્વિધ સંઘના દ્રોહી હોય છે, આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયની દિગ્વ્યાપી પ્રસિદ્ધિને નિષેધ કરીને તેમનો અપયશ કરનારા હોય છે, તેમની નિન્દા રૂપ અવર્ણવાદ કરનારા હોય છે, તેમની અપકીર્તિ કરનારા હોય છે, “વહૂર્હિ અસઽભાવુઽભાવણાહિ મિચ્છતાભિનિવેસેહિ ય અપ્પાણં ચ પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગા-હેમાણા, વુપ્પાएमाणा વહૂર્હિ વાસાઈ સામન્નપરિયાગં પાઠ્ઠંતિ” તેઓ પોતાની અનેક કપોલકલ્પિત અસત્ય કલ્પનાઓ દ્વારા તથા મિથ્યાત્વગ્રસ્ત કદાગ્રહોથી મિથ્યાત્વ પ્રચારક દુરાગ્રહોથી-પોતાને, અન્યને તથા ઉભયને (પોતાને તથા અન્યને) કુશ્રદ્ધાચુક્ત કરે છે અને તેમને મિથ્યાત્વ રૂપ અંધકારમાં અટકાવે છે, તેઓ દેવ, શુરુ આદિના વિષે સંશય ઉત્પન્ન કર્યા કરે છે, અને આ

કુશ્રદ્વાવન્તં કુર્વન્તઃ, વ્યુત્પાદયન્તઃ દેવગુર્વાદિપુ સંશયમુત્પાદયન્તઃ વહુનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયમ્ સાધુત્વપર્યાયં પાલયન્તિ, 'પાઙણિત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપહ્લિકંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિલ્લિસિણ્ણસુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવ્વત્તારો ભવંતિ' વહુનિ વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાયં પાલયિત્વા તસ્ય સ્થાનસ્ય પાપસ્થાનસ્ય અનાલોચિતપતિક્રાન્તાઃ આલોચનપતિક્રમણમકૃત્ત્વૈવ કાલમાસે ફાલાવસરે કાલં કૃત્વા મરણધર્મે પ્રાપ્ય અન્યતરેષુ એકતમેષુ દેવકિલ્લિપિક્કેષુ દેવકિલ્લિપિક્કતયા ઉપપત્તારઃ—ઉત્પત્તિમન્તો ભવન્તિ, ઉત્પદ્યન્તે इत्यर्थः । કીદૃશેષુ તેષુ ? इत्याह—' ति पलिओवमट्ठिएसु वा, तिसागरोवमट्ठिएसु वा, तेरससागरोवमट्ठिएसु वा ' त्रिपल्योपमस्थितिकेषु वा, त्रिसागरोपमस्थितिकेषु वा, त्रयोदशसाग-

વિષયમે સંશય ઉત્પન્ન ક્રિયા કરાતે હૈં, ઓર હસી પ્રચારમે કુકૃત્યમે—અપની અનેક વર્ષોં તક આરાધિત કી ગઈ સમસ્ત શ્રામણ્ય પર્યાયકો વ્યતીત કર દેતે હૈં—' પાઙણિત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપહ્લિકંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિલ્લિસિણ્ણસુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવ્વત્તારો ભવંતિ ' પરન્તુ જિન્હેં સ્વપ્નમેં ખી અપને હન કુકૃત્યોંકી આલોચના એવં પ્રતિક્રમગ કરનેકા ભાવતક ખી નહીં જગતા હૈ, ઓરં એસે હી અકૃત્યોંમેં પલે પુઞે હોકર જો અપને પાપસ્થાનોંકી આલોચના પ્રતિક્રમણ ક્રિયે વિનાહી અપને અન્તસમયમેં પરલોક જાતેહૈં, એસે જીવ અન્યતર દેવકિલ્લિપિકોંમેં દેવકિલ્લિપિકકી પર્યાયસે ઉત્પન્ન હોતે હૈં ' તિપલિઓવમટ્ઠિ હેણ્ણસુ વા, તિસાગરોવમટ્ઠિ હેણ્ણસુ વા, તેરસસાગરોવમટ્ઠિ હેણ્ણસુ વા ' ચાહેં તો વે ત્રીન પલ્યોપમકી સ્થિતિવાલે દેવકિલ્લિપિક

પ્રકારના પ્રચારમાં (કુકૃત્યોના પ્રચારમાં તે પોતાની અનેક વર્ષ સુધી આરાધિત કરેલી શ્રામણ્યપર્યાયને વ્યતીત કરી નાખે છે.

‘ પાઙણિત્તા તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપહ્લિકંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિલ્લિસિણ્ણસુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવ્વત્તારો ભવદ્ધ ” પરન્તુ પોતાના પાપકર્મોની આલોચના કરવાનો કે તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાનો વિચાર સ્વપ્નમાં પણ તેમના મનમાં ઉદ્ભવતો નથી. એવા જો એવાજ પાપકૃત્યોમાં પોતાનું જીવન વ્યતીત કરીને તેની આલોચના કર્યા વિના તથા તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા વિના ઠાળતો અવસર આવતાં ઠાળધર્મ પામીને ત્રણ પ્રકારના કિલ્લિપિક દેવોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રકારના કિલ્લિપિક દેવોમાં કિલ્લિપિક દેવની પર્યાયે ઉત્પન્ન થાય છે. “ તિપલિઓવમટ્ઠિ હેણ્ણસુ વા, તિસાગરોવમટ્ઠિ હેણ્ણસુ વા, તેરસસાગરોવમટ્ઠિ હેણ્ણસુ વા ” એટલે કે તેઓ કાં તો ત્રણ પદ્યોપમની આધુષ્ય સ્થિતિવાળા

રોપમસ્થિતિકેષુ ચા દેવકિલ્વિષિકેષુ દેવકિલ્વિષિકતયા ઉપપત્તારો ભવન્તિ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ દેવકિલ્વિસિયાણં મંતે ! તાઓ દેવલોગાઓ આયુક્ષણં, ભવક્ષણં, અણંતરં ચયં ચહ્તા કહિં ગચ્છન્તિ, કહિં ઉવવજ્જન્તિ ? ’ હે મદન્ત ! દેવકિલ્વિષિકાઃ સ્વલુ દેવાઃ તસ્માત્ દેવલોકાત્ આયુઃ ક્ષયેણ-દેવાયુર્દલિકનિર્જરણેન, ભવક્ષયેણ-દેવભવનિવન્ધનભૂતકર્મનિર્જરણેન સ્થિતિક્ષયેણ-આયુષ્કાદિ કર્મસ્થિતેર્નિર્જરણેન અનન્તરં ચયં દેવશરીરં ત્યક્ત્વા તસ્માત્ દેવલોકાત્ નિઃસૃત્ય ઇત્યર્થઃ કુત્ર ગચ્છન્તિ ? કુત્ર ઉપપદ્યન્તે ? મગવાનાહ-‘ ગોયમા ! જાવ

મેં દેવકિલ્વિષિક હોં, યા ત્રીન સાગરોપમકી સ્થિતિવાલે દેવ-કિલ્વિષિકોંમેં દેવકિલ્વિષિક હોં યા તેરહ ૧૩ સાગરોપમકી સ્થિતિ-વાલે દેવકિલ્વિષિકોંમેં દેવકિલ્વિષિક હો, અનેક વર્ષોંતક પાલિત કી ગર્હ આમળ્યપર્યાયકા જૈસા ઇન્હેં લાભ મિલના ચાહિયે ઉસ લાભસે યે ઇન પાપસ્થાનોં કી આલોચના એવં પ્રતિક્રમણ કરનેકે અભાવસે વર્જિત રહતે હૈં અવ ગૌતમ પ્રશ્નસે એસા પૂછતે હૈં-‘ દેવકિલ્વિસિયા ણં મંતે ! તાઓ દેવલોગાઓ આયુક્ષણં, ભવક્ષણં, ઠિઈક્ષણં અણંતરં ચયં ચહ્તા કહિં ગચ્છન્તિ, કહિં ઉવવજ્જન્તિ ’ હે મદન્ત ! દેવકિલ્વિષિક દેવ ઉસ દેવલોકસે દેવાયુકે નિષેકોંકે (કર્મપુદ્ગલોં કી રચના વિશેષ) નિર્જરણ સે, ભવક્ષયસે - દેવભવ કે કારણ ભૂત કર્મકી નિર્જરાસે, સ્થિતિક્ષયસે-આયુષ્કાદિ કર્મ-સ્થિતિકે નિર્જરણસે અનન્તર ચયકો કિલ્વિષિક દેવ શરીરકો છોડકર ઉસ દેવલોકસે નિકલકર કહાં જાતે હૈં ? કહાં ઉત્પન્ન હોતે હૈં ? ઇસ

કિલ્વિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે અનેક વર્ષો સુધી આરાધિત કરાયેલી શ્રામણ્ય પર્યાયનો જે લાભ તેમને મળવો જોઈએ, તે લાભથી તેઓ વંચિત રહે છે. તે લાભથી વંચિત રહેવાનું કારણ મિથ્યાત્વયુક્ત કદાચહોનો પ્રચાર અને તે માટે આદોચના તથા પ્રતિક્રમણ-પ્રાયશ્ચિત્તનો અભાવ બતાવવામાં આવેલ છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ દેવકિલ્વિસિયાણં મંતે ! તાઓ દેવલોગાઓ આયુક્ષણં ભવક્ષણં, ઠિઈક્ષણં અણંતરં ચય ચહ્તા કહિં ગચ્છન્તિ, કહિં ઉવવજ્જન્તિ ? ” હે મદન્ત ! દેવાયુના નિષેકોંતુ (કર્મપુદ્ગલોની રચના વિશેષતુ) નિર્જરણ કરીને, ભવક્ષય કરીને-દેવભવના કારણરૂપ કર્મની નિર્જરા કરીને, સ્થિતિક્ષય કરીને-આયુષ્યાદિ કર્મસ્થિતિની નિર્જરા કરીને, ત્યાંથી ચ્યવીને (કિલ્વિષિક દેવશરીરને છોડીને) તે દેવલોકમાંથી નીકળીને કિલ્વિષિક દેવો કયાં જાય છે ? કયાં ઉત્પન્ન થાય છે ?

ચત્તારિ પંચનેરહ્યતિરિક્લજોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહણાઈં સંસારં અણુપરિય-
 દિત્તા, તઓ પચ્છા સિજ્ઞંતિ, બુજ્ઞંતિ, જાવ અંતં કરેતિ ' હે ગૌતમ ! યાવત્ એકં,
 દે, ત્રીણિ, ચત્તારિ, પચ્ચ નૈરયિકતિર્યગ્ગોનિકમનુબ્બદેવભવગ્ગહણાણિ એતાવદ્દુપં
 સંસારમ્ અનુપર્યટ્થ-પરિબ્રમ્ય તતઃ પથાત્ તદનન્તરં સિધ્ધન્તિ, બુધ્ધન્તે, યાવત્
 મુચ્ચન્તે. પરિનિર્વાન્તિ, સર્વદુઃખાનામ્ અન્ત કુર્વન્તિ । ' અત્યેગહ્યા અણાદીયં
 અણવદગ્ગં દીદ્ધમદ્દં ચાઉરંતસંસારકંતારં અણુપરિયદ્દંતિ ' અસ્ત્યેકકે કેચન
 જીવાઃ અનાદિકમ્-આદિરહિતમ્, અનવદગ્ગમ્-અપર્યવસાનમ્, દીર્ઘાધ્વાનમ્-
 નિગોદાપેક્ષયા અત્યન્તદૂરાધ્વાનમ્, ચાતુર્ગતિકં સંસારકાન્તારં ભવાટવીમ્ અનુ-
 પર્યટન્તિ-પરિબ્રમન્તિ, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-' જમાલીજં મંતે ! અણગારે, અરસાહારે,
 પ્રશ્નકે વત્તરમેં પ્રશ્નુ કહતે હૈં-' ગોયમા ! જાવ ચત્તારિ પંચ નેરહ્ય
 તિરિક્લજોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહણાઈં સંસારં અણુપરિયદિત્તા તઓ
 પચ્છા સિજ્ઞંતિ, બુજ્ઞંતિ, જાવ અંતં કરેતિ ' હે ગૌતમ ! નૈરયિક,
 તિર્યગ્ગોનિક, મનુબ્બ ઓર દેવ इनके ४ चार भवग्रहण करने तक
 या पांच भवग्रहण करने तक संसार में रहते हैं-इसके बाद वे सिद्ध
 हो जाते हैं, बुद्ध बन जाते हैं, यावत् मुक्त हो जाते हैं, परिनिर्वात-
 शीतलीभूत-हो जाते हैं एवं सर्व दुःखों का अंत कर देते हैं । ' अत्येग-
 ह्या अणादीयं अणवदग्गं दीए मद्धं चाउरंत संसारकंतरं अणुपरियद्वंति '
 तथा कितनेक जीव ऐसे भी होते हैं जो आदि रहित, अन्तरहित,
 निगोद की अपेक्षा बहुत विकट मार्गयुक्त ऐसे चातुर्गतिक संसाररूप
 गहनवन में परिब्रमण करते रहते हैं । अब गौतम प्रश्न से ऐसा पूछते हैं-

મહાત્તરી પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! જાવ ચત્તારિ પંચ નેરહ્યતિરિક્લ
 જોણિયમણુસ્સદેવભવગ્ગહણાઈં સંસારં અણુપરિયદિત્તા તઓ પચ્છા સિજ્ઞંતિ,
 બુજ્ઞંતિ, જાવ અંતં કરેતિ ” હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યગ્ગોનિક,
 મનુબ્બ અને દેવગતિના ચાર અથવા પાંચ ભવ ગ્રહણ સુધી સંસારમાં બ્રમણ
 કરે છે, ત્યાર બાદ તેઓ સિદ્ધ થઈ બળ્ય છે, બુદ્ધ થઈ બળ્ય છે, મુક્ત થઈ
 બળ્ય છે, પરિનિર્વાત (સમસ્ત શારીરિક અને માનસિક પરિતાપથી રહિત)
 થઈ બળ્ય છે અને સમસ્ત દુઃખોનો સર્વથા ક્ષય કરી નાખે છે. “ અત્યેગહ્યા
 અણાદીયં અણવદગ્ગં દીદ્ધમદ્દં ચાઉરંતસંસારકંતારં અણુપરિયદ્દંતિ ” તથા કેટ-
 લાક કિલ્લિવધિક દેવો તે કિલ્લિવધિક દેવ પર્યાયમાંથી નીકળીને અનાદિ, અનંત
 નિગોદની અપેક્ષાએ અતિશય વિકટ માર્ગયુક્ત એવા ચાર ગતિવાળા સંસાર
 રૂપી ગહન વનમાં બ્રમણ કર્યા કરે છે.

વિરસાહારે, અંતાહારે, પંતાહારે, લૂહાહારે, તુચ્છાહારે' હે મદન્ત ! જમાલિઃ સ્વલુ અન ગારઃ, અરસાહારઃ વિરસાહારઃ અન્તાહારઃ પ્રાન્તાહારઃ રુક્ષાહારઃ, તુચ્છાહારઃ, અથ પ્રકારાન્તરેણ જમાલિમેવ પુનર્વિશિનષ્ટિ—‘અરસજીવી, વિરસજીવી, જાવ તુચ્છજીવી, ઉવસંતજીવી, પસંતજીવી, વિવિચ્છજીવી ?’ અરસજીવી, વિરસજીવી યાવત્—અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, એવં પ્રશાન્તજીવી, વિવિચ્છજીવી—સ્વ્યાદિ સંપર્કવર્જનતઃ વિવિચ્છે એકાન્તે વાજીવિતું શીલમસ્યેતિ વિવિચ્છજીવી જમાલિ એતાદૃશઃ કિમાસીત્ ?’ इति प्रश्नः भगवानाह—‘ हंता, गोयमा ! जमाली णं अणगारे अरसाहारे विरसाहारे जाव विविचजजीवी ’ हे

‘જમાલી ણં મંતે ! અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે, અંતાહારે, પંતાહારે, લૂહાહારે, તુચ્છાહારે’ હે મદન્ત ! જમાલિ અનગાર રસરહિત આહાર કરતા થા, વિરસ આહાર કરતા થા, અન્ત આહાર કરતા થા, પ્રાન્ત આહાર કરતા થા, રુક્ષ આહાર કરતા થા એવં તુચ્છ આહાર કરતા થા હસ કારણ કયા વહ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી એવં વિવિચ્છજીવી—સ્વ્યાદિસંપર્ક સે રહિત હોને કે કારણ એકાન્ત મેં જીવિત રહને કા જિસકા સ્વભાવ હૈ—એસા એકાન્તજીવી થા ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈ—‘ હંતા, ગોયમા ! જમાલી ણં અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે, જાવ વિવિચ્છજીવી ’ હાં ગૌતમ ! વહ જમાલિ અનગાર અરસાહારવાલા, વિરસાહારવાલા, અન્તાહારવાલા, પ્રાન્તાહારવાલા, રુક્ષા-

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ જમાલી ણં મંતે ! અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે, અંતાહારે, પંતાહારે, લૂહાહારે, તુચ્છાહારે ” હે ભદન્ત ! જમાલી અણગાર રસરહિત આહાર કરતા હતા, વિરસ આહાર કરતા હતા, અન્ત આહાર કરતા હતા, પ્રાન્ત આહાર કરતા હતા, રુક્ષ (લૂખો-ધી આદિથી રહિત) આહાર કરતા હતા, અને તુચ્છ આહાર કરતા હતા, અને તે કારણે શું તેઓ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી અને વિવિચ્છજીવી—એકાન્તજીવી (સ્ત્રી આદિના સંપર્કથી રહિત એવું એકાન્ત જીવન જીવનારા) પવિત્ર આત્મા હતા ખરાં ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ હંતા, ગોયમા ! જમાલી ણં અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે, જાવ વિવિચ્છજીવી ” હા, ગૌતમ ! જમાલી અણગાર અરસ આહાર કરનારા, વિરસ આહાર કરનારા, અન્ત આહાર કરનારા, પ્રા

તમ ! હન્ત-સત્યમેવ જમાલિઃ સ્વલુ અનગારઃ અરસાહારો, વિરસાહારો યાવત્ અન્તાહારઃ પ્રાન્તાહારઃ રુક્ષાહારઃ, તુચ્છાહારઃ, અથ ચ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી તુચ્છજીવી ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી, વિવિક્તજીવી આસીત્, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ 'જહ્ ણં મંતે ! જમાલી અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે જાવ વિવિક્તજીવી ?' હે મદન્ત ! યદિ સ્વલુ જમાલિરનગારઃ અરસાહારઃ, વિરસાહારઃ, યાવત્ વિવિક્તજીવી, આસીત્ તર્હિ- 'કમ્હાણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા લંતણ કપ્પે તેરસસાગરોવમદ્વિતિણ્ણુ દેવકિલ્લિસિણ્ણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવન્ને ?' હે મદન્ત ! કસ્માત્ સ્વલુ કારણાત્ જમાલિરનગારઃ કાલમાસે કાલં કૃત્થા લાન્તકે કલ્પે ત્રયોદશ સાગરોપમાસ્થતિકેણુ દેવકિલ્લિકેણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિપિકતયા ઉપપન્નઃ ?, મગ-

હારવાલા, તુચ્છાહારવાલા થા-ઇસ કારણ વહ અરસજીવી, વિરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી, રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી ઓર વિવિક્તજીવી થા । અથ ગૌતમ પ્રશ્નુ સે એસા પૂછતે હૈં- 'જહ્ ણં મંતે ! જમાલી અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે જાવ વિવિક્તજીવી ' હે મદન્ત ! યદિ જમાલિ અનગાર અરસાહાર કરતા થા, વિરસ આહાર કરતા થા-યાવત્ વહ વિવિક્ત જીવી થા, તો ફિર 'કમ્હાણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા લંતણ કપ્પે તેરસસાગરોવમદ્વિતિણ્ણુ દેવકિલ્લિસિણ્ણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવન્ને ' વહ જમાલિ અનગાર કિસ કારણ સે હે મદન્ત ! કાલ અવસર કાલ કરકે લાન્તક કલ્પ મેં ૧૩ સાગરોપમ કી સ્થિતિવાલે દેવકિલ્લિષિક દેવોં મેં કિલ્લિષિક દેવ કી પર્યાય સે ઉત્પન્ન હુઆ !

આહાર કરનારા, રુક્ષ આહાર કરનારા, અને તુચ્છ આહાર કરનારા હતા. તે કારણે તેઓ અરસજીવી, અન્તજીવી, પ્રાન્તજીવી રુક્ષજીવી, તુચ્છજીવી, ઉપશાન્તજીવી, પ્રશાન્તજીવી અને એકાન્તજીવી હતા.

ગૌતમ સ્વામીને પ્રશ્ન—“ જહ્ ણં મંતે ! જમાલી અણગારે અરસાહારે, વિરસાહારે જાવ વિવિક્તજીવી ” હે મદન્ત ! જમાલી અણગાર અરસાહારી હતા, વિરસાહારી હતા અને પૂર્વોક્ત વિવિક્તજીવી (એકાન્તજીવી) પર્યાન્તના શુભ્રાથી યુક્ત હતા, તે છતાં પણ “ કમ્હાણં મંતે ! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા લંતણ કપ્પે તેરસસાગરોવમદ્વિતિણ્ણુ દેવકિલ્લિસિણ્ણુ દેવેણુ દેવકિલ્લિસિયત્તાણ ઉવવન્ને ? ” તેઓ કાળને અવસર આવતા કાળ કરીને લાન્તક ૪૬૫માં ૧૩ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્લિષિક દેવોમાં કિલ્લિષિક દેવની પર્યાયે શા કારણે ઉત્પન્ન થયા છે ?

वानाह—‘गोयमा ! जमाली णं अणगारे आयरियपडिणीए उवज्झायपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए जाव बुप्पाएमाणे बहूइं वासाइ सामन्नपरियागं पाउणइ पाउणिता’ हे गौतम ! जमालिः खलु अनगारः, आचार्य प्रत्यनीकः, उपाध्यायप्रत्यनीकः, आचार्योपाध्यायानाम् अयशस्कारः यावत् अवर्णकारकः अकीर्तिकारकः, असद्भावोद्भावनाभिः, मिथ्याभिनिवेशैश्च आत्मानं च परं च तदुभयं च व्युद्ग्राहयन् व्युत्पादयंश्च बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पालयति, पालयित्वा ‘अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं’ अणसणाए छेदेइ’

इसके उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘गोयमा’ हे गौतम ! ‘जमाली णं अणगारे आयरियपडिणीए, उवज्झायपडिणीए, आयरियउवज्झायाणं अयसकारए, जाव बुप्पाएमाणे, बहूइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणइ’ जमालि अनगार आचार्य के साथ द्रोह करनेवाला था, उपाध्याय के साथ द्रोह करने वाला था, आचार्य और उपाध्याय का अयशस्कारक था, यावत् अवर्णकारक था, अकीर्तिकारक था, उसने अपनी असद्वद्भावनाओं से एवं मिथ्याभिनिवेशों से स्वयं अपने आपको, दूसरे जीवों को एवं स्वपर दोनों को कुश्रद्धायुक्त बनाया, मिथ्यात्व रूप कीचड़ में उन्हें फँसाया । इस तरह के कुकार्यों के प्रचार में उसने अनेक वर्षों तक अपनी श्रामण्यपर्याय को पाला । बाद में जब उसकी आयु का अंतसमय आगया तब उसने अर्द्धमासिक-पन्द्रह दिन की संलेखना धारण की ‘अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अण

भडापीर प्रभु गौतम स्वामीना प्रश्नने उत्तर आपत्ता छडे छे के—

“गोयमा !” हे गौतम ! “जमालीणं अणगारे आयरियपडिणीए, उवज्झायपडिणीए, आयरियउवज्झायाणं अयसकारए, जाव बुप्पाएमाणे बहूइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणइ” जमाली अणगार आचार्यने द्रोह करनारा छता, उपाध्यायने द्रोह करनारा छता, आचार्य उपाध्यायने अपयश करनारा छता, तेमना निन्दक छता, अने तेमनी अकीर्ति करनारा छता तेमणे तेमनी असइ भावनाओथी (उपोलक्षित सिद्धांतोथी अने मिथ्याभिनिवेशो द्वारा (मिथ्यात्व युक्त विचारोना प्रचार द्वारा) पोतानी जतने, अन्यने तथा उभयने (पोताने अने अन्यने) कुश्रद्धायुक्त बनारो छता अने मिथ्यात्व इपी कादवमां तेमने इसारो छता । आ रीते कुकार्यो अने मिथ्यात्वना प्रचारमां तेमणे पोतानी धर्षा वर्षाणी श्रामण्य पर्यायने व्यतीत करी छती । तयार भाइ मृत्युने समय नछक आओ तयारे तेमणे अर्धा भासने (१५ दिवसने) संधारो कर्यो । “अद्धमासिए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेइ” ते अर्धमासिक संधारा द्वारा पोताना शरीरने क्षीण करी नाभीने

અર્ધમાસિકા સંલેખનયા ત્રિંશદ્મકાનિ અનશનતયા—અનશનેન છિનત્તિ, 'છેદેતા તસ્ય ઠાણસ્ય અગાલોદ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિંચા લંતપ કપ્પે જાવ ઉવવન્ને' છિત્વા તસ્ય સ્થાનસ્ય અનાલોચિતપ્રતિક્રાન્તઃ—આલોચનપ્રતિક્રમણમકૃત્વા કાલમાસે કાલં કૃત્વા લાન્તકે કલ્પે યાવત્ ત્રયોદશ સાગરોપમસ્થિતિકેપુ દેવકિલ્વિષિકેપુ દેવેપુ દેવકિલ્વિષિકતયા ઉપપન્નઃ—ઉત્પત્તિ માપ્તવાન્ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

મૂલ્ય—“ જમાલી ણં મંતે ! દેવે તાઓ દેવલોયાઓ આઝ-
ઝલ્લણં જાવ કહિં ઉવવજ્જિહિહિ ? ગોયસા ! ચત્તારિ પંચ
તિરિક્કલ્લજોણિયમણુસસદેવભવગ્ગહણાઈં સંસારં અણુપરિ-
યદ્દિત્તા તઓ પચ્છા સિજ્જિહિહિ જાવ અંતં કાહેહિ, સેવં મંતે !
સેવં મંતે ! ત્તિ, ॥ સૂ. ૧૭ ॥

(જમાલી સમત્તો)

સગાઈ છેદેહ ' હસ અર્ધમાસિક સંલેખના સે અપને શરીર કો કૃશ
કરકે ડસને અનશન દ્વારા ત્રીસ ૩૦ ભક્તોં કા છેદન કિયા—' છેદેતા
તસ્ય ઠાણસ્ય અગાલોદ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિંચા લંતપ કપ્પે
જાવ ઉવવન્ને ' છેદન કરકે ભી ડસને અપને પાપસ્થાનક કી ન આલો-
ચના કી ઓર ન ડસકા પ્રતિક્રમણ કિયા—હસ તરહ પાપસ્થાન કી
આલોચના ઓર પ્રતિક્રમણ કો નહોં કરનેસેં યહ કાલ અવસર કાલ-
કર લાન્તકકલ્પ સેં ૧૩ સાગરોપમ કી સ્થિતિવાલે દેવકિલ્વિષિક
દેવોં સેં—જો કિલ્વિષિક દેવ હોતે હેં ડન દેવોં સેં—યહ ૧૩ સાગરોપમ
કી સ્થિતિવાલા કિલ્વિષિક દેવલ્પ સે ઉત્પન્ન હુઆ ॥ સૂ. ૧૬ ॥

તેમણે અનશન દ્વારા ૩૦ લક્ષ્મીનું છેદન કર્યું. ત્રીસ ટંકના ભોજનનો પરિ-
ત્યાગ કર્યો. ' છેદેતા તસ્ય ઠાણસ્ય અગાલોદ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિંચા
લંતપ કપ્પે જાવ ઉવવન્ને ' આ રીતે ૩૦ ટંકના ભોજનનો પરિત્યાગ કરવા
છતાં પણ તેમણે પોતાનાં પાપસ્થાનકોની આલોચના પણ ન કરી અને
પ્રતિક્રમણ (પ્રાયશ્ચિત્ત) પણ ન કર્યું. આ રીતે પાપસ્થાનકોની આલોચના
અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના ઠાણનો અવસર આવતા કાળ કરીને તેઓ
લાન્તક કલ્પમાં ૧૩ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિષિક દેવોમાં કિલ્વિષિક
દેવ રૂપે ઉત્પન્ન થયા છે. ॥ સૂ. ૧૬ ॥

छाया—जमालिः खलु भदन्त ! देवस्तस्माद् देवलोकात् आयुःक्षयेण यावत् कुत्र उपपत्स्यते ? गौतम ! चत्वारि, पञ्च तिर्यग्योनिकमनुष्यदेवभवग्रहणानि संसारम् अनुपर्यटय ततः पश्चात् सेत्स्यते, यावत् अन्तं करिष्यति, तदेवं भदन्त ! तदेवं भदन्त ! इति ॥ सू० १७ ॥ जमालिः समाप्तः

टीका—जमालेरनगरस्य वक्तव्यतामुपसंहरन् गौतमः पृच्छति—‘ जमाली-णं भंते ’ इत्यादि, ‘ जमाली णं भंते देवे ताओ देवलोयाओ, आउक्खएणं जाव कहिं उववज्जिहिइ ३ ’ हे भदन्त ! जमालिः खलु देवस्तस्मात् त्रयोदशसागरो-पमस्थितिकात् लान्तकात् देवलोकात् आयु क्षयेण यावत् भवक्षयेण, स्थितिक्षयेण कुत्र उपपत्स्यते ? उत्पत्तिं लप्स्यते ? भगवानाह—‘ गोयमा ! चत्वारि पंचतिरिक्ख-जोणियमणुस्सदेवभवग्रहणाइं संसारं अणुपरियट्ठित्ता तओ पच्छा सिज्झिहिइ, जाव अंतं काहेइ ’ हे गौतम ! चत्वारि पञ्च वा तिर्यग्योनिकमनुष्यदेवभवग्रह-णानि यावत् संसारम् अनुपर्यटय—परिभ्रम्य ततः पश्चात् तदनन्तरं सेत्स्यते—सिद्धिं

‘ जमाली णं भंते । देवे ताओ देवलोयाओ ’ इत्यादि ।

टीकाथ—जमालि अनगर की वक्तव्यता का उपसंहार करते हुए गौतम प्रभु से पूछते हैं ‘ जमाली णं भंते । देवे ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव कहिं उववज्जिहिइ ’ हे भदन्त ! जमालि अनगर तेरह १३ सागरोपम की स्थितिवाले उस लान्तक देवलोक से अपनी आयु के क्षय होने के बाद, यावत्-भवक्षय के बाद, स्थितिक्षय के बाद कहां उत्पन्न होगा ? उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘ गोयमा ’ हे गौतम ! ‘ चत्वारि पंच तिक्खजोणियं मणुस्स देवभवग्रहणाइं संसारं अणु-परियट्ठित्ता तओ पच्छा सिज्झिहिइ, जाव अंतं काहेइ ’ चार या

“ जमाली णं भंते । देवे ताओ देवलोयाओ ” इत्यादि—

टीकाथ—जमाली अणुगारनी वक्तव्यतानो उपसंहार करतां गौतम स्वामी भडावीर प्रभुने आ प्रकारने प्रश्न पूछे छे—“ जमाली णं भंते ! देवे-ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव कहिं उववज्जिहिइ ” हे भदन्त ! १३ सागरोपमनी आयुष्य स्थितिवाणा ते लान्तक देवलोकभांथी आयुने क्षय थया भाद, भवने क्षय थया भाद अने स्थितिने क्षय थया भाद, जमाली अणुगार त्यांथी व्यवीने कयां उत्पन्न थशे ?

भडावीर प्रभुने उत्तर—“ गोयमा ! हे गौतम ! “ चत्वारि पंच तिक्खजोणियं मणुस्सदेवभवग्रहणाइं संसारं अणुपरियट्ठित्ता तओ पच्छा

प्राप्स्यति, यावत्-सर्वदुःखानामन्तं करिष्यतीति भावः, गौतमः अन्ते भगवद्-
वाक्यं सत्यापयन्नाह-‘ सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति ’ हे भदन्त ! तदेवं भवदुक्तं
सत्यमेव, हे भदन्त ! तदेवं भवदुक्तं सत्यमेवेति ॥ सू० १७ ॥

जमालि वक्तव्यता समाप्ताः ।

इति नवमशतके त्रयस्त्रिंशत्तमोद्देशकः समाप्तः ॥ ९-३३ ॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलितललितकला-
पालापरू-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक - श्रीशाहूछत्र-
पतिकोलहापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पद्भूषित-कोलहापुर-
राजगुरु बालब्रह्मवारि-जैनाचार्य - जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री --
घासीलालव्रतिविरचितायां ‘ भगवतीसूत्रस्य ’ प्रमेयचन्द्रिका-
ख्यायां व्याख्यायां ॥ नवमं शतकं सम्पूर्णम् ॥ ९-३३ ॥

पांच भव तिर्यग्योनिक, मनुष्य एवं देव के करने प्रमाण संसार में
परिभ्रमण करके वह इसके बाद सिद्धि को प्राप्त करेगा, यावत् समस्त
दुःखों का अंत करेगा । अब अन्त में भगवान् के वचनों में सत्य का
ख्यापन करते हुए गौतम ‘ सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति ’ इस पाठ
द्वारा ऐसा कहते हैं कि हे भदन्त ! आपके द्वारा कहा हुआ सब कथन
सर्वथा सत्य ही है, हे भदन्त ! आपके द्वारा कहा हुआ सब कथन सर्वथा
सत्य ही है ॥ सू० १७ ॥

श्री जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज
कृत “ भगवती सूत्र ” की प्रमेयचन्द्रिका व्याख्या के नववें
शतकका तेतीसवां उद्देशां समाप्त ॥ ९-३३ ॥

सिद्धिहिहि जाव अंत काहेइ ” तेओः तिर्यग्यगतिमां, मनुष्यगतिमां अने
देवगतिमां यार अथवा पांच भव करशे. आ रीते यार अथवा पांच भव
सुधी तेओः संसारमां परिभ्रमण करशे त्यार जाह तेओः सिद्धि पावशे, पुद्ध
थशे, मुक्त थशे समस्त परितापोथी रहित थशे अने समस्त दुःखोना अंत करशे.
महावीर प्रभुनां वचनोमां अपार श्रद्धा व्यक्त करवा निमित्ते गौतम
स्वामी कहे छे-“ सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति ” “ हे भगवन् ! आ विषयनुं
आपे जे प्रतिपादन क्युं ते सर्वथा सत्य ज छे हे प्रसो ! आपे जे कहुं
ते सर्वथा सत्य ज छे, ” आ प्रमाणे छहीने महावीर प्रभुने वदण्ण नमस्कार -
करीने तेओः तेमने स्थाने जेसी गया. ॥ सू. १७ ॥

श्री जैनाचार्य-जैनधर्म दिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज कृत
“ भगवती सूत्र ” नी प्रमेयचन्द्रिका व्याख्याना नवमा शतकने।
तेतीसमे। उद्देशे। समाप्त ॥ ९-३३ ॥

अथ नवमशतके चतुस्त्रिंशत्तमोद्देशकः

नवमश चतुस्त्रिंशत्तमोद्देशकस्य संक्षिप्तविषयविवरणम्—पुरुषाश्वादि हननवक्तव्यता । पुरुषादि हनने तद्वैस्वन्धवक्तव्यता । पृथिवीकायिकादीनां श्वासोच्छ्वासवक्तव्यता । पृथिवीकायिकादीनां वायुकायिकस्य च क्रियावर्णनम् ।

पुरुषाश्वादिहननतद्वैस्वन्ध पुरुषवक्तव्यता ।

मूलम्—“तेणं कालेणं, तेणं समएणं रायगिहे जाव एवं वयासी-पुरिसेणं भंते ! पुरिसं हणन्नाणे किं पुरिसं हणइ, णो पुरिसे हणइ ? गोयमा ! पुरिसंपि हणइ, णो पुरिसे वि हणइ । से केगट्ठेणं भंते ! एवं दुच्चइ-पुरिसंपि हणइ, णो पुरिसे वि हणइ ? गोयमा ! तस्स णं एवं भवइ-एवं खलु अहं एगं पुरिसं हणामि, से णं एगं पुरिसं हणमाणे अणेगे जीवे हणइ, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं दुच्चइ-पुरिसंपि हणइ, णो पुरिसे वि हणइ । पुरिसे णं भंते ! आसं हणमाणे किं आसं हणइ ? णो आसे वि हणइ ? गोयमा ! आसंपि हणइ,

चौत्तीसवें उद्देशकाका प्रारंभ

नौवें शतकके इस ३४ वे उद्देशकाका विषय विवरण संक्षेपसे इस प्रकार है—पुरुष, अश्व आदिके हननकी वक्तव्यता, पुरुष आदिके हनन करने पर उनकी वैर बंधकी वक्तव्यता पृथिवीकायिक आदिकोंके श्वासोच्छ्वासकी वक्तव्यता. पृथिवीकायिक आदिकोंकी और वायुकायिक क्रियाका वर्णन ।

नवमा शतकेना योवीसमा उद्देशानो प्रारंभ—

नवमां शतकेना आ ३४ मां उद्देशकेन संक्षिप्त विषय विवरण नीचे प्रमाणे छे.—पुरुष, अश्व आदिना हनन (हत्या) नी वक्तव्यता. पुरुष आदिनी हत्या करनार के वेरने भांध करे छे तेनी व्यक्तव्यता. पृथ्वीकायिक वगेरेना श्वासोच्छ्वासनी वक्तव्यता. पृथ्वीकायिक वगेरे जिवानी तथा वायुकायिकेनी क्रियानी वक्तव्यता.

णो आसेवि हणइ । से केणट्ठेणं अट्ठो तहेव, एवं हत्थिं सीहं,
 वग्घं, जाव चिल्ललगं । पुरिसेणं भंते ! अन्नयरं तसं पाणं
 हणमाणे किं अन्नयरं तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे तसे पाणे
 हणइ ? गोयमा ! अन्नयरंपि तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे
 वि तसे पाणे हणइ । से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ अन्न-
 यरं पि तसं पाणं, णो अन्नयरे वि तसे पाणे हणइ ? गोयमा !
 तस्स णं एवं भवइ-एवं खलु अहं एगं अन्नयरं तसं पाणं
 हणामि, से णं एगं अन्नयरं तसं पाणं हणमाणे अणेगे जीवे
 हणइ, से तेणट्ठेणं गोयमा । तं चेव एए सव्वे वि एक्कगमा ।
 पुरिसे णं भंते ! इसिं हणमाणे किं इसिं हणइ ? णोइसिं
 हणइ० गोयमा ! इसिं पि हणइ, णोइसिं पि हणइ से केण-
 ट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव णोइसिंपि हणइ ? गोयमा !
 तस्स णं एवं भवइ, एवं खलु अहं एगं इसिं हणामि, सेणं
 एगं इसिं हणमाणे अणंते जीवे हणइ, से तेणट्ठेणं निक्खे-
 वओ । पुरिसे णं भंते ! पुरिसं हणमाणे किं पुरिसवेरेणं पुट्ठे
 णो पुरिसवेरेणं पुट्ठे गोयमा० अहवा पुरिसवेरेण य, णो पुरिस-
 वेरेण य पुट्ठे, अहवा पुरिसवेरेण य, णो पुरिसवेरेहि य पुट्ठे,
 एवं आसं, एवं जाव चिल्ललगं जाव अहवा चिल्ललगवेरेण य,
 णो चिल्ललगवेरेहिय पुट्ठे । पुरिसे णं भंते ! इसिं हणमाणे
 किं इसिवेरेणं पुट्ठे, णो इसिवेरेणं पुट्ठे ? गोयमा ! नियमा
 इसिवेरेण य, णो इसिवेरेहिय पुट्ठे ॥ सू० १ ॥

છાયા-તસ્મિન્ કાલે, તસ્મિન્ સમયે રાજગૃહે યાવત્ એવમવાદીન્-પુરુષઃ સ્વલુ
 ભદન્ત ! પુરુષં ધનન્ કિં પુરુષં હન્તિ ? નો પુરુષાન્ હન્તિ ? ગૌતમ ! પુરુષમપિ હન્તિ,
 નો પુરુષાનપિ હન્તિ । તત્કેનાર્થેન ભદન્ત ! એવમુચ્યતે પુરુષમપિ હન્તિ, નોપુરુષા-
 નપિ હન્તિ, ગૌતમ ! તસ્ય સ્વલુ એવં ભવતિ-એવં સ્વલુ અહમ્ એકં પુરુષં હન્મિ,
 સ સ્વલુ એકં પુરુષમ્ ધનન્ અનેકાન્ જીવાન્ હન્તિ, તત્ તેનાર્થેન ગૌતમ ! એવ-
 મુચ્યતે-પુરુષમપિ હન્તિ, નોપુરુષાનપિ હન્તિ । પુરુષઃ સ્વલુ ભદન્ત ! અશ્વં
 ધનન્ કિમ્ અશ્વં હન્તિ, નોઅશ્વાનપિ હન્તિ ? ગૌતમ ! અશ્વમપિ હન્તિ, નો અશ્વા-
 નપિ હન્તિ । તત્ કેનાર્થેન અર્થસ્તથૈવ । એવં હસ્તિનમ્, સિંહમ્ વ્યાઘ્રમ્, યાવત્
 ચિલ્લલકમ્ ! પુરુષઃ સ્વલુ ભદન્ત ! અન્યતરં ત્રસં પ્રાણ ધનન્ કિમ્ અન્યતરં ત્રસ
 પ્રાણં હન્તિ, નો અન્યતરાન્ ત્રસપ્રાણાન્ હન્તિ ? ગૌતમ ! અન્યતરમપિ ત્રસ પ્રાણં
 હન્તિ, નો અન્યતરાનપિ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ । તત્ કેનાર્થેન ભદન્ત ! એવમુ-
 ચ્યતે-અન્યતરમપિ ત્રસં પ્રાણં, નો અન્યતરાનપિ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ ? ગૌતમ ! તસ્ય
 સ્વલુ એવં ભવતિ-એવં, સ્વલુ અહમ્ એકમ્ અન્યતરં ત્રસં પ્રાણં હન્મિ, સ સ્વલુ અહમ્-
 એકમ્ અન્યતરં ત્રસં પ્રાણં ધનન્ અનેકાન્ જીવાન્ હન્તિ, તત્ તેનાર્થેન ગૌતમ !
 તદેવ એતે સર્વેઽપિ એકગમાઃ । પુરુષઃ સ્વલુ ભદન્ત ! ઋષિં ધનન્ કિમ્ ઋષિ
 હન્તિ, નો ઋષિં હન્તિ ? ગૌતમ ! ઋષિમપિ હન્તિ, નો ઋષીમપિ હન્તિ તત્ કેનાર્થેન
 ભદન્ત ! એવમુચ્યતે યાવત્ ના ઋષીમપિ હન્તિ ? ગૌતમ ! તસ્ય સ્વલુ એવં ભવતિ
 એવં સ્વલુ અહં એકમ્ ઋષિં હન્મિ સ સ્વલુ એકમ્ ઋષિં ધનન્ અનન્તાન્ જીવાન્ હન્તિ ।
 તત્ તેનાર્થેન નિક્ષેપકઃ ? પુરુષઃ સ્વલુ ભદન્ત ! પુરુષં ધનન્ પુરુષવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ ? નો
 પુરુષવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ ? ગૌતમ ! નિયમાત્ તાવત્ પુરુષવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ, અથવા પુરુષ
 વૈરેણ ચ, નો પુરુષવૈરેણ ચ સ્પૃષ્ટઃ, અથવા પુરુષવૈરેણ ચ નોપુરુષવૈરેશ્ચ સ્પૃષ્ટઃ ।
 એવમ્ અશ્વમ્, એવં યાવત્ ચિલ્લલક યાવત્, અથવા ચિલ્લલકવૈરેણચ નો ચિલ્લ-
 લકવૈરેશ્ચ સ્પૃષ્ટઃ, પુરુષઃ સ્વલુ ભદન્ત ! ઋષિં ધનન્ કિમ્ ઋષિવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ ?
 નો ઋષિવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ ? ગૌતમ ! નિયમાત્ ઋષિવૈરેણચ, નો ઋષિવૈરેશ્ચ સ્પૃષ્ટઃ ॥૭૧॥

ટીકા—અવ્યવહિતપૂર્વોદ્દેશકે આચાર્યાદિ વિદ્વેષિતયા સ્વગુણવ્યાઘાતસ્ય
 પ્રતિપાદિતત્ત્વેન વ્યાઘાતસ્ય પ્રસ્તાવાત્ અસ્મિન્ ઉદ્દેશકે પુરુષાદિવ્યાઘાતેન

ટીકાર્થ—ઇસ ઉદ્દેશાસે અવ્યવહિત પૂર્વ તે તીસવે ઉદ્દેશેમે આચાર્ય
 આદિકા દ્રાહી હોનેકે કારણ જીવ અપને ગુર્ણોકા વ્યાઘાત કરતા હૈ,
 એસા કહા ગયા હૈ, સો ઇસી વ્યાઘાતકે કારણકો લેકર ઇસઉદ્દેશેમે
 પુરુષાદિકે વ્યાઘાતસે વસકે અતિરિક્ત અન્ય જીવોકા સો વ્યાઘાત

ટીકાર્થ—આ પહેલાના તેત્રીસમા ઉદ્દેશામાં એ વાતનું પ્રતિપાદન કરવામાં
 આનું છે કે આચાર્ય આદિનો દ્રોહ કરનાર જીવ પોતાના ગુણોનો પણ
 વ્યાઘાત કરે છે. તે વ્યાઘાતના સબંધને અનુલક્ષીને અહીં એ વાતનું પ્રતિ-

તદન્યજીવવ્યાવાતોઽપિ મત્તીતિ પ્રતિપાદયિતુમાહ—‘ તેણં કાલેણં ’ ઇત્યાદિ,
 ‘ તેણં કાલેણં, તેણં સમણં રાયગિહે જાવ એવં વયાસી ’ તસ્મિન્ કાલે, તસ્મિન્
 સમયે રાજગૃહે યાવત્ નગરે સ્વામી-સમવસ્યતં પ્રભું વન્દિતું નમસ્કર્તું પર્ષદ્ નિર્ગ-
 ઞ્છતિ-પ્રતિગતાપર્ષત્, તતો વિનયેન શુશ્રૂપમાણઃ નમસ્યન્ પ્રાઙ્ગલિપુટો ગૌતમઃ
 એવં વક્ષ્યનામપ્રકારેણ અગ્રાદીન્—‘ પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં
 હણઈ, જો પુરિસે હણઈ ? ’ હે મદન્ત ! પુરુષઃ સ્વલુ પુરુષં ધનન્ હિંસન્ કિમ્
 પુરુષં હન્તિ ? કિંવા નો પુરુષાન્ પુરુષવ્યતિરિક્તાન્ જીવાન્ હન્તિ ? મગ્વાનાહ—
 ‘ ગોયમા ! પુરિસં પિ હણઈ, નો પુરિસે વિ હણઈ ’ હે ગૌતમ ! પુરુષઃ સ્વલુ પુરુષં

હોતા હૈ, યહ પ્રતિપાદિત કિયા ગયા હૈ—‘ તેણં કાલેણ તેણં સમણં
 રાયગિહે જાવ એવં વયાસી ’ ઉસ કાલ ઓર ઉસ સમયમેં રાજગૃહ
 નામકે નગરમેં યાવત્-મહાવીર સ્વામી પધારે. મહાવીર સ્વામીકો પધારે
 હુએ સુનકાર વહાંકી પરિષદ્ ઉનકો વન્દના કરનેકે લિયે એવં નમસ્કાર
 કરનેકે લિયે નિકલી, પ્રભુકા ધર્મોપદેશ સુનકાર ફિર વહ પરિષદ્
 અપને ૨ સ્થાન પર ચલી ગઈ, હસકે વાદ પ્રભુકી સેવા સુશ્રૂષા કરતે
 હુએ ગૌતમને બડે વિનયકે સાથ પ્રભુકો નમસ્કાર કર ઇસ પ્રકારસે
 પૂછા—‘ પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં હણઈ, જો પુરિસે
 હણઈ ’ હે મદન્ત ! જબ કોઈ પુરુષ કિસી દૂસરે પુરુષકા ઘાત કરતા
 હૈ-તવ વયા વહ મારનેવાલા પુરુષ ઉસ દૂસરે પુરુષકા હી ઘાત
 કરતા હૈ યા ઉસકે સિવાય અન્ય જીવોંકા મી ઘાત કરતા હૈ ? હસકે

પાદન કરવામાં આવ્યું છે કે પુરુષાદિને હથુનાર વ્યક્તિ તે હથુનાર પુરુષ
 સિવાયના અન્ય જીવોના પણ ઘાત કરે છે—

“ તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ એવં વયાસી ” તે કાળે અને તે
 સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. તે નગરમાં મહાવીર પ્રભુ પધાર્યા. તેમને
 વંદણા નમસ્કાર કરવાને ત્યાંની જનતા નીકળી પડી વંદણા નમસ્કાર કરીને
 તથા ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરીને પરિષદ ત્યાંથી પાછી ફરી, ત્યાર બાદ મહાવીર
 પ્રભુની સેવાશુશ્રૂષા કરતાં કરતાં ગૌતમ સ્વામીએ ધણા વિનયપૂર્વક નમસ્કાર
 કરીને મહાવીર પ્રભુને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછ્યો—

“ પુરિસેણ મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં હણઈ, જો પુરિસે હણઈ ? ”
 હે ભગવન્ ! જ્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ એક પુરુષની હત્યા થાય છે,
 ત્યારે હત્યા કરનાર તે વ્યક્તિ ફક્ત તે હથુનાર પુરુષની જ હત્યા કરે છે, કે
 તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે ? મહાવીર પ્રભુને ઉત્તર—

ધનન પુરુષનપિ હન્તિ. અથ ચ નોપુરુષાનપિ પુરુષવ્યતિરિક્તાન અન્ય જીવાનપિ હન્તિ । ગૌતમસ્તત્ર કારણં પૃચ્છતિ-‘ સે કેળદ્વેળં ંતે ! એવં લુચ્ચહ પુરિસં પિ હળહ, નો પુરિસેવિ હળહ ? ’ હે મદન્ત ! તત્-અથ કેનાર્થેન એવમુચ્યતે પુરુષ. સ્વલુ પુરુષં ધનન પુરુષાનપિ હન્તિ, નો પુરુષાનપિ હન્તિ ? મગવાનાહ-‘ ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં ભવહ-એવં સ્વલુ અહં પુરિસં હળામિ, ’ હે ગૌતમ ! તસ્ય સ્વલુ એકં પુરુષ ધ્વત’ પુરુષસ્ય એવં વક્ષ્યમાણમીત્યા ભવતિ મનસિ જ્ઞાનં જાયતે-યત્ એવં સ્વલુ અહમ્ એકમેવ પુરુષં હન્મિ, કિન્તુ ‘ સે ણં એમં પુરિસં હળમાણે અળેગે જીવે ઉત્તરમેં પ્રમુ કહતે હે-’ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ પુરિસં પિ હળહ, નો પુરિસે વિ હળહ ’ પુરુષકા હનન કરતા હુઆ વહ પ્રથમ પુરુષ જિસકો વહ માર રહા હૈ ઉત્ત પુરુષકી બી હત્યા કરતા હૈ, ઓર ઉત્તસે ભિન્ન અન્ય નો પુરુષોંકી-જીવોંકી બી હત્યા કરતા હૈ, ગૌતમ હસમેં કારણ પૂછતે હૈ, કિ ‘ સે કેળદ્વેળં ંતે ! એવં લુચ્ચહ, પુરિસંપિ હળહ, નો પુરિસે વિ હળહ ’ હે મદન્ત ! એસા આપ કિસ કારણસે કહતે હૈં કિ પુરુષકી હત્યા કરતા હુઆ વહ મારક પુરુષ ઉત્ત પુરુષકી બી હત્યા કરતા હૈ, ઓર ઉત્તસે સાથ અન્ય જીવોંકી બી હત્યા કરતા હૈ ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રમુ કહતે હૈં-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ તસ્સ ણં એવં ભવહ, એવં સ્વલુ અહં એમં પુરિસં હળામિ ’ પુરુષકી હત્યા કરનેવાલે ઉત્ત મારક પુરુષકે મનમેં એસા વિચાર હોતા હૈ કિ મેં એકહી પુરુષકો માર રહા હૂં, કિન્તુ ‘ સે ણં એમં પુરિસં હળમાણે અળેગે જીવે હળહ ’ એક પુરુષકો મારતા

“ ગોયમા ! ” “ હે ગૌતમ ! ” “ પુરિસ પિ હળહ. નો પુરિસે વિ હળહ ” પુરુષની હત્યા પણ કરે છે અને તે હજીનાર પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે.

હવે તેનું કારણ જાણવા નિમિત્તે ગૌતમ સ્વ.મી મહાવીર પ્રભુને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કરે છે-“ સે કેળદ્વેળં ંતે ! એવં લુચ્ચહ, પુરિસં પિ હળહ, નો પુરિસે વિ હળહ ? ” હે પ્રભો ! આપ શા કારણે એવું કહો છો કે પુરુષની હત્યા કરતી તે વ્યક્તિ પુરુષને પણ હણે છે અને તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોને પણ સાથે સાથે હણે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ તસ્સ ણં એવં ભવહ, એવં સ્વલુ અહં એમં પુરિસં હળામિ ” તે હત્યા કરનાર પુરુષ તે એક જ માને છે કે હું આ એક જ પુરુષની હત્યા કરી રહ્યો છું, પરંતુ “ સે ણં એમં પુરિસં હળમાણે અળેગે જીવે હળહ ” એક પુરુષની હત્યા કરનારો તે પુરુષ,

હળદ ' સંઘુ પુરુષઃ એકં પુરુષં ધનન્ અનેકાન્ જીવાન્ હન્તિ, હન્યમાનસ્ય પુરુ-
ષસ્ય તદાશ્રિતાનાં તચ્છરીરાવપૃથ્વાનાં લિક્ષા યૂકા ગણ્ડુલકાદીનાં હનનાત્ ।
તદુપસંહરન્નાહ-સે તેજઢેગં ગોયમા ! એવં બુચ્ચઈ પુરિસં વિ હળદ, જો પુરિસેવિ
હળદ ' હે ગૌતમ ! તન્ તેનાથેન એવમુક્તરોત્યા ઉચ્યતે-યત્ પુરુષમપિ હન્તિ,
તો પુરુવાનપિ-પુરુષવ્યતિરિક્તજીવાનપિ હન્તિ, ગૌતમઃ પુનઃ પૃચ્છતિ-‘ પુરિ-
સે જં મંતે ! આસં હળમાણે કિં આસં હળદ, જો આસેવિ હળદ ? હે મદન્ત !
પુરુષઃ સંઘુ અથ્વ ધનન્ કિમ્ અથ્વમેવ હન્તિ ? કિંવા નો અથ્વાનપિ હન્તિ, અથ્વ
વ્યતિરિક્તજીવાનપિ હિનસ્તિ ? ઇતિ પ્રશ્નઃ, મગવાનાહ-‘ ગોયમા ! આસમ્પિ
હળદ, જો આસેવિ હળદ ' હે ગૌતમ ! અથ્વ ધનન્ પુરુષઃ અથ્વમપિ હન્તિ, અથ્વ
નો અથ્વાનપિ અથ્વવ્યતિરિક્તજીવાનપિ હન્તિ, ગૌતમઃ પ્રાહ-‘ સે કેજઢેગં ? ’

હુઆ વહ પુરુષ હન્યમાન ડસ પુરુષકે શરીરાશ્રિત લિક્ષા, યૂકા, ગણ્ડુલ
(પેટમેં પૈશ હોનેવાલે જીવ) આદિ જીવોંકો ભી મારતા હૈ ‘ સે તેજઢેગં
ગોયમા ! એવં બુચ્ચઈ પુરિસંપિ હળદ, જો પુરિસે વિ હળદ ' હસ કારણ
હે ગૌતમ ! મૈને એસા કહાહૈ કિ વહ મારક પુરુષ પુરુષકો ભી મારતા હૈ,
ઔર ડસ પુરુષ વ્યતિરિક્ત જીવોંકો ભી મારતા હૈ,

અબ ગૌતમ પ્રમુસે એસા પૂછતે હૈ - ‘ પુરિસેજં
મંતે ! આસં હળમાણે કિં આસં હળદ, જો આસે વિ હળદ '
હે મદન્ત ! ઘોડેકી હત્યા કરતા હુઆ મનુષ્ય કયા ઘોડેહીકી હત્યા
કરતા હૈ, યા ઘોડેસે અતિરિક્ત ઔર દૂસરે જીવોંકો ભી હત્યા કરતા
હૈ ? હસકે ડત્તરમેં પ્રમુ કહતે હૈં ‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ આસંપિ
હળદ, જો આસે વિ હળદ ' ઘોડેકી હત્યા કરતા હુઆ મનુષ્ય ઘોડેકો
ભી મારતા હૈ. એવં ઘોડેકો મારતે સમય વહ ઘોડેસે ભી અતિરિક્ત

હળાનાર પુરુષના શરીરાશ્રિત જૂ, લીખ, ચમ્મિયાં વગેરે અનેક જીવોને પણ
હણે છે. “ સે તેજઢેગં ગોયમા ! એવં બુચ્ચઈ-પુરિસં વિ હળદ, જો પુરિસે વિ
હળદ ” હે ગૌતમ ! તે કારણે મેં એવું કહ્યું છે કે પુરુષની હત્યા કરનાર તે
વ્યક્તિ તે પુરુષનો ઘાત કરે છે અને તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોનો પણ
ઘાત કરે છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ પુરિસે જં મંતે ! આસં હળમાણે કિં આસં
હળદ, જો આસે વિ હળદ ? ” હે ભગવન્ ! ઘોડાની હત્યા કરતો મનુષ્ય શું
ઘોડાની જ હત્યા કરે છે, કે ઘોડા સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે ?
મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર-“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ આસં વિ હળદ, જો
આસે વિ હળદ ” ઘોડાનો ઘાત કરનાર તે મનુષ્ય ઘોડાનો પણ ઘાત કરે છે
અને ઘોડા સિવાયના અન્ય જીવોનો પણ ઘાત કરે છે.

હે મદન્ત ! તત્-અથ કૈનાર્યેન અશ્વં ધનન્ પુરુષઃ, અશ્વમપિ હન્તિ, નો અશ્વમપિ હન્તિ ? મગવાન્ પૂર્વોક્તમેવ હેતું પ્રતિપાદયિતુમાહ-‘અદ્વો તદેવ’ હે ગૌતમ ! અર્થસ્તથૈવ-પૂર્વોક્તૈવ, તથાચ અશ્વં ધનતઃ પુરુષસ્ય એવં મનસિ ભવતિ-અહં સ્વલ્લુ એકમ્ અશ્વમેવ હન્મિ, કિન્તુ એકમ્ અશ્વં ધનન્ અનેકાન્ જીવાન્ હન્તિ, એકસ્યા-શ્વસ્ય વ્યાપાદનેન તદાશ્રિત તદાયતયૂકાદિજીવાનામપિ વ્યાપાદનસમ્ભવાત્ । ‘એવં હસ્થિં, સીહં, વગ્ધં, જાવ ચિલ્લલગં’ એવં પુરુષાશ્વદેવ કશ્ચિત્પુરુષો હસ્તિનમ્, સિંહસ્, વ્યાઘ્રમ્, યાવત્ ચિલ્લલકમ્, અત્ર યાવત્પદેન-“વિગં, દીવિયં, અચ્છં, તરચ્છં, પરાસરં, સિયાલં, વિરાલં સુળગં કોલસુળગં કોકંતિયં સસગં”

ઔર दूसरे जीवोंको भी मारता है । ‘ले केणट्टेणं’ हे भदन्त ! ऐसा आप किस कारणसे कहते हैं कि घोड़ेकी हत्या करता हुआ मनुष्य घोड़ेको भी मारता है, और उस समय वह घोड़ेसे भिन्न और भी जीवोंको मारता है ? इस प्रश्नके उत्तरमें प्रभु कहते हैं ‘अद्वो तदेव’ हे गौतम ! इस विषयमें उत्तर पहिले जैसा ही जानना चाहिये तथाच-घोड़ेकी हत्या करते हुए उस मारक मनुष्यके मनमें ऐसा विचार रहता है कि मैं इस समय केवल घोड़ेकोही मार रहा हूँ परन्तु वह एक घोड़ेको मारता हुआ भी अनेक जीवोंकी हत्या करता है, क्योंकि एक घोड़ेके मारने पर उस घोड़ेके आश्रित रहे हुए या उसके आधीन रहे हुए अनेक यूकादि जीवोंका भी विधात हो जाता है ‘एवं हस्तिं, सीहं, वगधं, जाव चिल्ललगं’ पुरुष एवं अश्वकी तरहही यदि कोई पुरुष हाथीको, शेरको, व्याघ्रको, यावत् ‘विगं, दीवियं, अचछं, तरचछं,

ગૌતમ સ્વામીના પ્રશ્ન—“સે કેણટ્ટેણં.” હે ભદન્ત ! આપ શા કારણે કારણે એવું કહો છો કે ઘેડાની હત્યા કરતો પુરુષ ઘેડાને પણ હણે છે અને સાથે સાથે ઘેડા સિવાયના જીવોને પણ હણે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“અદ્વો તદેવ” હે ગૌતમ તેનું કારણ પણ આગળ કહ્યાં પ્રમાણે જ સમજવું. એટલે કે...ઘેડાની હત્યા કરનારા તે પુરુષના મનમાં એવો વિચાર આવે છે કે હું અત્યારે એક ઘેડાની જ હત્યા કરી રહ્યો છું, પરન્તુ એક ઘેડાની હત્યા કરતો તે પુરુષ ઘેડાની હત્યા કરવા ઉપરાંત બીજા અનેક જીવોની પણ હત્યા કરતો હોય છે, કારણ કે તે ઘેડાના શરીરનો આશ્રય કરીને રહેલાં અનેક જૂ, લીંબ આદિ જીવોનો પણ સાથે સાથે વિધાત થઈ જાય છે.

एव हस्तिं, सीहं, वगधं, जाव चिल्ललगं” पुरुष અને અશ્વની જેમ હાથી, સિંહ, વાઘ, “વિગં, દીવિયં, અચ્છં, તરચ્છં, પરાસરં, સિયાલં, વિરાલં,

इति संग्राहम् । तत्र विंगं वृक्षम्-‘ नाडर ’ इति प्रसिद्धम् ‘ दीविय ’ द्वीपिकम्-
चित्रकविशेषम्-‘ दीपडा ’ इति भाषा प्रसिद्धम्, ‘ अच्छं ’ ऋक्षम्-भल्लूकम्,
‘ तरच्छं ’ तरक्षम्-व्याघ्रजाति-विशेषम्, ‘ परस्सर ’ परासरं-खज्जिनं ‘ गेडा ’
इति प्रसिद्धम् । ‘ सियालं ’ गालाम्, ‘ विरालं ’ विडालं-प्रसिद्धम् ‘ सुणगं ’
शुनकम्-श्वानम्, ‘ कोलसुगगं ’ कोलशुनकम्-मृगगा कुशलं श्वानमेव ‘ कोकं-
तियं ’ कोकंतिकम्-‘ लोमडी ’ इति प्रसिद्धम्, ‘ ससगं ’ शशकम्-खरगोश ’
इति प्रसिद्धम्, चित्रकम्-‘ चीता ’ इति प्रसिद्धम्, तथा चिल्ललकम्-अरण्य
पशुविशेषम्, चित्ता इति प्रसिद्धम् द्विसकपशुविशेषम् एतान्
धनन् तद् व्यतिरिक्तानपि जीवान् हन्ति, तेषां हननेन
तदाश्रितजीवानपि हननसम्भवात् ! गौतमः पृच्छति-‘ पुरिसेणं भंते ! अन्न-
यरं तसं पाणं हणमाणे किं अन्नयरं तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे तसे पाणे हणइ ?’
हे भदन्त ! पुरुषः खलु कश्चिन् अन्यतरम्-एकतरं, त्रसपाण-द्वीन्द्रियादिकं, जीवं
परासरं, सियालं, विरालं, सुणगं, कोलसुणग, कोकतिय, ससगं ‘
वृकको-जंगलीप्राणी-भेडिया द्वीपिकको-जीवो विशेषको, अच्छ-रीछको,
तरच्छ-व्याघ्र जातिविशेषको, परासरको-गेडा हाथीको, सियालको-शृगा-
लको, विरालको-विडालको, सुणगको-कुत्ते को, कोलशुनकको-शिकारी
कुत्तेको, कोकंतियको-लोमड़ीको एवं शशक-खरगोशको, तथा चित्ताको
और चिल्ललक-जंगली पशु विशेषको मारताहै, तो वह इनके मारनेके
साथ २ इनसे अतिरिक्त और भी जीवोंको मारता है । क्योंकि इनके
मारनेसे इनके आश्रित रहे हुए जीवोंका भी विघात हो सकता
है । अब गौतम प्रभुसे ऐसा पूछते हैं-‘ पुरिसे णं भंते ! अन्नयरं
तसं पाणं हणमाणे किं अन्नयरं तसं पाणं हणइ, णो अन्नयरे तसे पाणे
हणइ ’ हे भदन्त ! जब कोई मनुष्य किसी एक ब्रह्म प्राणीके मारनेमें
लगता है-अर्थात् द्वीन्द्रियादिक जीवोंकी विराधना करता है-तब क्या

सुणगं, कोलसुणग, कोकंतियं, ससगं ” वृक-नार, द्वीपिक-द्विपडां, अच्छ-रीछ,
तरछ-व्याघ्र जाति विशेष, परापर-गेडा, सियाण, गिलाडी, कूतरा, कोलशुनक
-शिकारी कूतरा, लोडकी, ससला અને ચીતાની હત્યા કરનાર મનુષ્ય તેમની
હત્યા કરે જ છે પણ તે ઉપરાંત તેમના શરીરને આશ્રયે રહેલાં અનેક અન્ય
જીવોની પણ હત્યા કરે છે (‘ જાવ ચિલ્લગં ’ માં “ જાવ ” પદથી ગ્રહણ
કરવામાં આવેલો સૂત્રપાઠ પણ સાથે લઈને અર્થ બતાવવામાં આવેલ છે)
ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-પુરિસે ણં ભંતે ! અન્નયરં તસં પાણં હણમાણે કિં અન્ન-
યરં તસં પાણં હણइ, ણો અન્નયરં તસે પાણે હણइ ? ” છે ભગવન્ ! કોઈ એક
બ્રહ્મ જીવની (દ્વીન્દ્રિયાદિક જીવની) હત્યા કરતો મનુષ્ય,શુ તે ત્રસ જીવની જ વિરાઃ

ધનુ કિમ્ અન્યતરમ્ એકતરં ત્રસં પ્રાણં હન્તિ ? કિંવા નો અન્યતરાન્ તદ્ભિન્નાન્ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ ? ભગવાન્ આહ—‘ ગોયમા ! અન્નયરપિ તમપાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ. હે ગૌતમ ! પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિત્ અન્યતરમપિ ત્રસં પ્રાણં હન્તિ, અથચ નો અન્યતરાનપિ—તદ્ભિન્નાનપિ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ । ઉપર્યુક્તયુક્તેઃ, ગૌતમઃ પ્રાહ—‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્ચઈ—અન્નયરં તસં પ્રાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ? ’ હે ભદન્ત ! તત્—અથ કેનાર્થેન એવમુચ્યતે—અન્યતરં ત્રસં પ્રાણં ધનુ અન્યતરમપિ ત્રસં પ્રાણં હન્તિ, અથચ નો અન્યતરાનપિ તદ્ભિન્નાનપિ ત્રસાન્ પ્રાણાન્ હન્તિ ? ભગવાનાહ—‘ ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં ભવઈ—એવં સ્વલુ અઈ એગં તસં પાણં હ્ણામિ ’ તસ્ય સ્વલુ અન્યતરત્રસ

વહ મનુષ્ય ડસી વિવક્ષિત એક ત્રસ પ્રાણીકો મારતા હૈ, યા ડસસે ભિન્ન અન્ય ત્રસ પ્રાણિયોંકો ભી મારતા હૈ ? હસકે ડત્તરમેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ અન્નયરં પિ તસં પાણં હ્ણઈ ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ’ જવ કોઈ મનુષ્ય કિસી એક ત્રસ—દ્વીન્દ્રિયાદિક ત્રસજીવકો મારતાહૈ—તવ વહ ડસ ત્રસ પ્રાણીકો મારનેકે સાથ ૨ ડસસે ભિન્ન ઓર ત્રસ પ્રાણિયોંકો ભી મારતા હૈ । હસ વિષયમેં કારણ પહિલે જૈસા કહા ગયા હૈ, વૈસાહી જાનના ચાહિયે । અર્થાત્ ગૌતમને જવ પ્રશ્નસે હસ વિષયમેં કારણ જાનનેકે લિયે એસા પૂછા કિ ‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્ચઈ—અન્નયરં પિ તસં પાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ’ હે ભદન્ત ! આપ એસા કિમ કારણસે કહતે હૈં કિ કિસી એક ત્રસ પ્રાણીકે મારનેમેં પ્રવૃત્ત હુઆ પુરુષ ડસ ત્રસ જીવકો મારનેકે સાથ ૨ ડસસે ભિન્ન ઓર ભી ત્રસ જીવોંકો મારતા હૈ ? તવ હસ પ્રશ્નકે

ધના કરતો હોય છે, કે તે ત્રસ જીવ સિવાયના અન્ય ત્રસ જીવોની પણ વિરાધના કરતો હોય છે ? મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ અન્નયરં પિ તસં પાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ” બ્યારે કોઈ મનુષ્ય કોઈ એક ત્રસ (દ્વીન્દ્રિયાદિક જીવની) હત્યા કરતો હોય છે, ત્યારે તે મનુષ્ય તે ત્રસ જીવની હત્યા કરવા ઉપરાત તે ત્રસ જીવ સિવાય અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ સે કેળદ્દેણ મંતે એવં બુચ્ચઈ—અન્નયરં પિ તસ પાણં હ્ણઈ, ણો અન્નયરે વિ તસે પાણે હ્ણઈ ” હે ભદન્ત ! આપ એવું શા કારણે કહો છો કે કોઈ એક ત્રસ જીવની વિરાધના કરતો મનુષ્ય તે ત્રસ જીવ સિવાયના અન્ય ત્રસ જીવોની પણ સાથે સાથે વિરાધના કરે છે ? મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ “ તસ્સણં એવં ભવઈ—

માણદન્તુઃ પુરુષસ્ય, એવં વદ્યમાણરીત્યા વિચારઃ સમુત્પદ્યતે યત્-એવં સ્વલુ અહમ્ એકમ્ અન્યતરમ્ એકતરમ્ ત્રસં પ્રાણં હન્મિ, કિંતુ 'સે નં એગં તસં પ્રાણં હ્ણમાણે અણેગે જીવે હ્ણઈ' સ સ્વલુ ત્રસપ્રાણદન્તા પુરુષઃ એકમ્ અન્યતરમ્ એકતરમ્ ત્રસં પ્રાણં ધ્વન્ અનેકાન્ જીવાન્ હન્તિ, ત્રસજીવહનને તદેકાશ્રિત સર્વત્ર સજીવહનનાત્, 'સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! તં ચેવ એ સવ્વેવિ એક્કગમા' હે ગૌતમ ! તત્ તેનાર્થેન તદેવ-પૂર્વોક્તવદેવ । તથાચ એતે હસ્ત્યાદયઃ ચિલ્લલ પર્યન્તાઃ સર્વેઽપિ એકગમાઃ સદ્ગામિલાપાઃ અવસેધાઃ । ગૌતમઃ પુનઃ પૃચ્છતિ- 'પુરિસે નં મંતે ! હિંસિં હ્ણમાણે કિં હિંસિં હ્ણઈ, ણો હિંસી હ્ણઈ ?' હે મદન્ત !

હત્તરમે પ્રશ્નને કહી- 'ગોયમા' હે ગૌતમ ! 'તસ્સ નં એવં ભવઈ-એવં સ્વલુ અહં એગં અન્નયરં તસં પ્રાણં હગામિ' હસ એક ત્રસ પ્રાણીકે માર- નેમે પ્રવૃત્ત હુવં હસ મનુષ્યકે મનમે એસા વિચાર રહતા હૈ કિ મેં હસ એકહી ત્રસ જીવકો માર રહા હૈ, કિન્તુ 'સે નં એગં અન્નયરં તસં પ્રાણં હ્ણમાણે અણેગે જીવે હ્ણઈ' વહ એક ત્રસ જીવકો મારના હુઆ અનેક ઓર મો ત્રસ જીવોંકા વિચાર કરતા હૈ । ક્યોંકિ હસ ત્રસ જીવકે આશ્રિત ઓર મો અનેક ત્રસ જીવ રહતે હૈ અતઃ હસ એક ત્રસકે મારને પર હન આશ્રિત અનેક ત્રસ જીવોંકા વિચાર હો જાતા હૈ । 'સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! તં ચેવ એ સવ્વેવિ એક્કગમા' હસ કારણ હે ગૌતમ ! મેં પૂર્વોક્ત રૂપસે કહા હૈ । હસ્તીસે લેકર ચિલ્લલક (જંગલી પશુ વિશેષ) પર્યન્ન જીવોંકા હમ વિધાત કરનેકે પ્રકરણમે એક જૈસાહી સૂત્રપાઠ જાનના ચાહિયે । અવ ગૌતમ પ્રશ્નને એમા પૂછતે હૈ કિ 'પુરિસે નં મંતે ! હિંસિં હ્ણમાણે કિં હિંસિં હ્ણઈ, ણો હિંસી હ્ણઈ' હે મદન્ત ! કોઈ પુરુષ

એવ સ્વલુ અહ એગં અન્નયર તસ પ્રાણં હગામિ" તે એક ત્રસ પ્રાણીને મારવાને પ્રવૃત્ત થયેલા તે મનુષ્યના મનમાં તે એમ જ લાગે છે કે હું આ એક ત્રસ જીવને મારી રહ્યો છું, પરન્તુ "સે નં એગ અન્નયરં તસં પ્રાણં હ્ણમાણે અણેગે જીવે હ્ણઈ" એક ત્રસ જીવની હત્યા કરતો તે મનુષ્ય ખીજાં પણ અનેક ત્રસ જીવોની હત્યા કરે છે. કારણ કે તે ત્રસ જીવના શરીરનો આશ્રય લઇને ખીજાં પણ અનેક ત્રસ જીવો રહેલા હોય છે. તેથી તે એક ત્રસ જીવનો ઘાત કરવાથી તેને આશ્રયે રહેલાં અનેક ત્રસ જીવોનો પણ વિધાત થઈ જાય છે. "સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! તચેવ એ સવ્વે વિ એક્કગમા" હે ગૌતમ ! તે કારણે મેં પૂર્વોક્ત રૂપે કહ્યું છે. હાથીથી શરૂ કરીને ચિત્તા પર્યન્તના જીવોનો વિધાત કરવા વિષેનો સૂત્રપાઠ એક સરખો જ સમજવો.

પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિત્ ક્ષપિં મુનિં ધનન્ કિમ્ ક્ષપિં હન્તિ ? કિંવા નો ક્ષપીન્ ક્ષપિમિન્નાન્ જીવાન્ હન્તિ ? મગવાનાહ ‘ ગોયમા ઇસિં પિ હ્ણહ, ણો હ્મી વિ હ્ણહ ’ હે ગૌતમ ! ક્ષપિં ધનન્ પુરુષઃ ક્ષપિમપિ હન્તિ, અથવા નો ક્ષપીનપિ તદ્ ક્ષપિમિન્નજીવાનપિ હન્તિ । ગૌતમસ્તત્ર કારણં પૃચ્છતિ—‘ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છહ—જાવ ણો હ્મીવિ હ્ણહ ? ’ હે મદન્ત ! તત્ કેનાથેન એવમુચ્ચતે—યાવત્—પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિત્ ક્ષપિં ધનન્ ક્ષપિમપિ હન્તિ, અથવા નો ક્ષપીનપિ હન્તિ ! મગવાનાહ—‘ ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં મવ્હ—એવં સ્વલુ અહં એગં ઇસિં હ્ણામિ’

જશ્ ક્ષપિકી હત્યા કરતા હૈ—તવ કયા વહ્ ડસી ક્ષપિકી હત્યા કરતા હૈ યા ડસ ક્ષપિસે મિન્ન ઓર મી અનેક જીવોંકી હત્યા કરતા હૈ ? હસકે ઉત્તરમેં પ્રમુ કહતે હૈ—‘ ગોયમા ! હસિ પિ હ્ણહ, ણો હ્મી વિ હ્ણહ ’ હે ગૌતમ ! ક્ષપિકી હત્યા કરતા હુઆ મનુષ્ય ક્ષપિ—મુનિકી મી હત્યા કરતા હૈ ઓર ડસ હત્યાકે સાથ ૨ ક્ષપિ મિન્ન જીવોંકી મી હત્યા કરતા હૈ । હસમેં કારણ જાનનેકી હચ્છાસે ગૌતમ પ્રમુસે એસા પૂછતે હૈ— સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છહ, જાવ ણો હ્મીવિ હ્ણહ’ હે મદન્ત ! એસા આપ કિસ કારણસે કહતે હૈ કિ ક્ષપિકી હત્યા કરતા હુઆ પુરુષ ડસ ક્ષપિકી હત્યાકે સાથ ૨ ક્ષપિ મિન્ન અન્ય જીવોંકી મી હત્યા કરતા હૈ ? ઉત્તરમેં પ્રમુ કહતે હૈ—‘ ગોયમા’ હે ગૌતમ ! ‘તસ્સ ણં એવં મવ્હ, એવં સ્વલુ અહં એગં ઇસિં હ્ણામિ’ યચ્ચપિ ક્ષપિકી હત્યા

ગૌતમ સ્વામીનેા પ્રશ્ન—“ પુતિસે ણં મંતે ઇસિં હ્ણમાણે કિ ઇસિં હ્ણહ, ણો હ્મીવિ હ્ણહ ” હે મગવન્ ! કોઇ પુરુષ બ્યારે કોઇ એક ક્ષપિની હત્યા કરે છે, ત્યારે શુ’ તે પુરુષ તે ક્ષપિની હત્યા કરે છે, કે ક્ષપિ સિવાયના બીજા, પણ જીવોની હત્યા કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગોયમા ! ઇસિં પિ હ્ણહ, ણો હ્મીવિ હ્ણહ ” હે ગૌતમ ! ક્ષપિ (મુનિ)ના હત્યા કરતો પુરુષ તે ક્ષપિની હત્યા પણ કરે છે અને સાથે સાથે ક્ષપિ સિવાયનાં બીજાં જીવોની પણ હત્યા કરે છે

તેનુ કારણ બાણુવની જિજ્ઞાસાથી ગૌતમ સ્વામી આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછે છે—“ સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છહ, જાવ ણો હ્મીવિ હ્ણહ ” હે મદન્ત ! એવું આપ શા કારણે કહો છો કે ક્ષપિની હત્યા કરતો તે પુરુષ ક્ષપિની હત્યાની સાથે સાથે ક્ષપિ સિવાયના અન્ય જીવોની પણ હત્યા કરે છે ?

મહાવીર પ્રભુનેા ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! તસ્સ ણ એવં મવ્હ એવં સ્વલુ અહં એગં ઇસિં હ્ણામિ ” ક્ષપિની હત્યા કરનાર તે મનુષ્ય તેા પોતાના મનમાં

હે ગૌતમ ! તસ્ય ચલુ ઋષિ હનુઃ પુરુષસ્ય મનસિ યદ્યપિ એવં વક્ષ્યમાણરીત્યા ભાવના ભવતિ-એવં ચલુ અહમ્ એકમ્ ઋષિં હન્મિ, કિન્તુ 'સે ણં એગં ઇસિં' હણમાણે અણંતે જીવે હણહ, 'સે તેણદ્દેણં નિક્કલેવઓ' સ ચલુ ઋષિ હન્તા પુરુષઃ એકમ્ ઋષિં ધવન્ અનન્તાન્ જીવાન્ હન્તિ, તથાદિ ઋષિર્જીવન્ તત્ત્વોપદેશદ્વારા વહનામપિ પ્રાણિનાં પ્રતિબોધમુત્પાદયતિ, તે ચ પ્રતિબુદ્ધાઃ સન્તઃ ક્રમેણ ક્રમેણ મુક્તિં પ્રાપ્નુવન્તિ, મુક્તાશ્ચાનન્તાનામપિ સંસારિણાં ઘાતકા ન ભવન્તિ, અતઃ ઋષિવધે ચૈતત્સર્વં ન ભવતિ, તસ્માત્ ઋષિવધેડનન્તજીવવધો ભવતીતિ ભાવઃ । તદુપસંહરન્નાહ-તત્ તેનાર્યેન નિક્ષેપક-પૂર્વવત્ નિગમનં બોધ્યમ્ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-'પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસવેરેણ પુદ્દે, નો

કરતે હુએ હસ ઋષિ બાનક મનુષ્યકે મનમેં એસા વિચાર રહના હૈ કિ મેં એક ઋષિકી હી હત્યા કર રહા હું કિન્તુ 'સે ણં એગં ઇસિં' હણમાણે અણંતે જીવે હણહ, સે તેણદ્દેણં નિક્કલેવઓ' વહ ઋષિ હન્તા મનુષ્ય એક ઋષિકો મારતા હુઆ મી અનન્ત જીવોંકો માર રહા હૈ, હસકા કારણ યહ હૈ કિ ઋષિ-મુનિ જીના હુઆ અપને ધાર્મિક ઉપદેશોં દ્વારા અનેક પ્રાણિયોંકો પ્રતિબોધ કરતા હૈ-હસકે હસ તાત્ત્વિક ધર્મોપદેશકો સુનકર અનેક પ્રાણી પ્રતિબુદ્ધ હો કરકે ક્રમ ક્રમસે મુક્તિકો પ્રાપ્ત કર લેતે હૈ-મુક્ત જીવ સંસારી અનન્ત પ્રાણિયોંકે ઘાતક હોતે નહીં હૈ । ઓર જબ ઋષિકા વધ હો જાના હૈ, તબ યહ સબ કુછ હોતા નહીં હૈ । અતઃ ઋષિ ઘાત સે અનન્ત જીવોંકા વધ હોતા હૈ એસા કહા ગયા હૈ । હસી કારણ હે ગૌતમ ! મેને પૂર્વોક્ત રૂપસે કહા હૈ । અથ ગૌતમ પ્રશ્નસે

એવું જ માને છે કે હું એકલા ઋષિની જ હત્યા કરી રહ્યો છું, પરન્તુ "સે ણં એગં ઇસિં" હણમાણે અણંતે જીવે હણહ, સે તેણદ્દેણં નિક્કલેવઓ" તે ઋષિને હણનારો પુરુષ એક ઋષિનો ઘાત કરવાની સાથે સાથે બીજાં અનંત જીવોનો પણ ઘાત કરતો હોય છે, કારણ કે તે ઋષિ (મુનિ) પોતાના જીવનપર્યંત ધાર્મિક ઉપદેશો દ્વારા અનેક જીવોને પ્રતિબોધિક કરે છે-તેમનો તે તાત્ત્વિક ધર્મોપદેશ સાંભળીને અનેક જીવો પ્રતિબુદ્ધ થઈને ક્રમશઃ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે મુક્ત જીવો સંસારના અનેક જીવોના ઘાતક હોતા નથી. પણ તે મુનિ લોકોને જીવોની હિંસા ન કરવાનો ઉપદેશ આપીને લોકોને જીવોની હિંસા કરતા અટકાવે છે આ રીતે તેમના ઉપદેશથી અનેક જીવોને અભય-દાન મળે છે. ઋષિનો વધ થયોથી આ બધું થઈ શકતું નથી. તેથી જ એવું કહેવામા આવ્યું છે કે ઋષિનો વધ કરનાર મનુષ્ય બીજાં અનંત જીવોનો પણ વધ કરે છે હે ગૌતમ ! તે કારણે મેં પૂર્વોક્ત રૂપે કહ્યું છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“પુરિસે ણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસવેરેણ પુદ્દે નો પુરિસવેરેણ પુદ્દે ?” હે ભદ્રન્ત ! કેઈ એક પુરુષની હત્યા કરનારી

પુરિસવેરેણ પુદ્ધે ?' હે મદન્ત ! પુરુષઃ સ્વલુ કશ્ચિન્ પુરુષં ધનન્ કિં પુરુષવૈરેણ સ્પૃષ્ટઃ—પુરુષવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટઃ સંવદ્ધો ભવતિ ? કિંવા નો પુરુષવૈરેણ—નો પુરુષવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટઃ સંવદ્ધો ભવતિ, મગવાનાહ—' ગોયમા ! નિયમા તાવ પુરિસવેરેણ પુદ્ધે ' હે ગૌતમ ! પુરુષઃ સ્વલુ પુરુષં ધનન્ નિયમાત્ નિયમતસ્તાવત્ત્વ ઇતિ વાક્યાલક્ષારે પુરુષવૈરેણ પુરુષવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટો ભવતિ, ' અહવા પુરિસવેરેણ ય, જો પુરિસવેરેણ ય પુદ્ધે ' અથવા પુરુષઃ પુરુષં ધનન્ પુરુષવૈરેણ પુરુષવધજન્યપાપેન ચ, નો પુરુષવૈરેણ જો પુરુષજન્યપાપેન ચ સ્પૃષ્ટઃ સમ્વદ્ધો

એસા પૂછતે હૈં—' પુરિસેણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસવેરેણં પુદ્ધે નો પુરિસવેરેણં પુદ્ધે ' હે મદન્ત ! કોઈ પુરુષ જ્ય કિસી પુરુષ કી હત્યા કરતા હૈં—તચ વહ પુરુષ ક્યા ડસ પુરુષ કે વૈર સે ડસ પુરુષ કે વધ જન્ય પાપસે—સંવદ્ધ હોતા હૈં ? યા ડસ પુરુષ કે વધજન્ય પાપ સે અતિરિક્ત અન્ય જીવોં કે વધજન્ય પાપ સે સંવદ્ધ હોતા હૈં ? હસકે ડત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં ' ગોયમા ' હે ગૌતમ ! ' નિયમા તાવ પુરિસ-વેરેણ પુદ્ધે ' પુરુષ કી હત્યા કરતા હુઆ વહ પુરુષ નિયમ સે ડસ પુરુષ કે વધજન્ય પાપ સે સંવદ્ધ હોતા હૈં । ' અહવા પુરિસ વેરેણ ય, જો પુરિસવેરેણ ય પુદ્ધે ' અથવા વહ પુરુષ પુરુષ કા હનન કરતા હુઆ પુરુષ વધ જન્ય પાપ સે ઓર નો પુરુષ વધ જનિત પાપ સે સંવદ્ધ હોતા હૈં । ' અહવા પુરિસવેરેણ ય જો પુરિસ વેરેહિ ય પુદ્ધે ' અથવા પુરુષ કા હનન કરતા હુઆ વહ પુરુષ પુરુષવધ જન્ય પાપ સે ઇવં નો પુરુષ વધ જન્ય પાપોં સે સંવદ્ધ હોતા હૈં । તથા ચ-પુરુષ કી હત્યા હો જાને કે

વ્યક્તિ શુ તે પુરુષના જ વેરથી—તે પુરુષના વધજન્ય પાપથી—સંબદ્ધ થાય છે, કે તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોના વધ જન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે ?

મહાવીર પ્રશ્નનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ નિયમા પુરિસ-વેરેણં પુદ્ધે ? ” તે પુરુષનો વધ કરનાર વ્યક્તિ નિયમથી જ (અવશ્ય) તે પુરુષના વેરથી વધ જન્ય પાપથી—સંબદ્ધ થાય છે. “ અહવા પુરિસવેરેણ ય, જો પુરિસવેરેણ ય પુદ્ધે ” અથવા તે પુરુષનો વધ કરનાર વ્યક્તિ તે પુરુષના વધ જન્ય પાપથી અને નો પુરુષ (તે પુરુષ સિવાયના કોઈ એક જીવ) ના વધ જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે, “ અહવા પુરિસવેરેણ ય જો પુરિસવેરેહિ ય પુદ્ધે ” અથવા તે પુરુષનો વધ કરનાર વ્યક્તિ તે પુરુષના વધ જન્ય પાપથી અને તે પુરુષ સિવાયના અન્ય જીવોના વધ જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે અહીં ત્રણ ભાગા (વિકલ્પો) અને છે.

ભવતિ, 'અહવા પુરુષવેરેણ ય, ણો પુરિસવેરેહિય પુદ્ધે' અથવા પુરુષઃ પુરુષ ધનન્ પુરુષવૈરૈરેણચ, નો પુરુષવૈશ્વ સ્પૃષ્ઠો ભવતિ, તથા ચ પુરુષસ્ય દતત્વાત્ નિયમતઃ સ પુરુષવચ્ચજન્યપાપેન સમ્બદ્ધો ભવતિ ઇતિ પ્રથમો વિકલ્પઃ ૧। અથવા તત્ર યદિ જીવાન્તરમપિ દત્તં ભવતિ તદા પુરુષવૈરેણ, નો પુરુષવૈરેણ ચ સમ્બદ્ધો ભવતિ ઇતિ દ્વિતીયો વિકલ્પઃ, ૨ યદિ તુ તત્ર વદ્ધો જીવાદતાસ્તદા પુરુષવૈરેણ ચ નો પુરુષવૈરૈશ્ચ સમ્બદ્ધો ભવતિ ઇતિ તૃતીયો વિકલ્પઃ ૩। 'એવં જાવ ચિલ્લલગ્ગં જાવ અહવા ચિલ્લલગ્ગવેરેણ ય, ણો ચિલ્લલગ્ગવેરેહિ ય પુદ્ધે' એવં પૂર્વોક્તરીત્યા પુરુષઃ સ્વલુ અશ્વમ્ એવં યાવત્ હસ્ત્યાદિકચિલ્લલ રૂપર્યન્તં જીવજાતં ધનન્ કિમ્ અશ્વવૈરેણ હસ્ત્યાદિ ચિલ્લલકા (ચિતા ઇતિ પ્રસિદ્ધઃ વૈરેણ) વા સ્પૃષ્ઠો ભવતિ? કિંવા અશ્વાદિ

કારણ વહ પુરુષ નિયમતઃ પુરુષવચ્ચ જન્ય પાપ સે સંબદ્ધ હોતા હૈ એસા યહ પ્રથમ વિકલ્પ હૈ, ઉસમેં યદિ અન્ય જીવ મો મર જાતા હૈ તચ વહ હન્તા પુરુષવચ્ચ જન્યપાપ સે મો સંબદ્ધ હોતા હૈ ઓર નો પુરુષવચ્ચ જન્ય પાપ સે મો સંબદ્ધ હોતા હૈ એસા યહ દ્વિતીય. વિકલ્પ હૈ, યદિ ઉસમેં હન્તા સે ઉસ પુરુષ કે વધ કે સાથ ૨ અન્ય ઓર મો અનેક જીવ મર જાતે હૈં એસી સ્થિતિ મેં વહ મનુષ્ય ઉસ પુરુષ કે વધ જન્ય પાપ સે મો લિપ્ત હોતા હૈ ઓર ઉન અનેક જીવોં કે વધ જન્ય અનેક પાપોં સે ઉપલિપ્ત હોતા હૈ, એસા યહ તૃતીય વિકલ્પ હૈ । 'એવં આસં એવં જાવ ચિલ્લલગ્ગં જાવ અહવા ચિલ્લલગ્ગ વેરેણ ય, ણો ચિલ્લલગ્ગવેરેહિ ય પુદ્ધે' હસી પ્રકાર પૂર્વોક્ત રીતિ સે વહ પુરુષ અશ્વ કો યાવત્ હસની આદિક ચિલ્લલરૂપર્યન્ત જીવોં કો હિંસા કરતા હુઆ વ્યા અશ્વ વધ

(૧) તેના દ્વારા પુરુષની હત્યા થઈ જતીથી તે વ્યક્તિ નિયમતઃ પુરુષ વધ જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે. (૨) પુરુષની હત્યા કરતાં કરતાં કોઈ એક જીવની હત્યા થઈ જાય તો તે હત્યા કરનાર વ્યક્તિ પુરુષ વધ જન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે. અને "નો પુરુષ" (તે પુરુષ સિવાય એક જીવ)ના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે. (૩) જો તે વ્યક્તિ દ્વારા તે પુરુષનો વધ કરતી વખતે અનેક અન્ય જીવોનો પણ ઘાત થઈ જાય, તો તે વ્યક્તિ તે પુરુષના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે.

"એવ આસં એવં જાવ ચિલ્લલગ્ગં જાવ અહવા ચિલ્લલગ્ગવેરેણ ય, ણો ચિલ્લલગ્ગવેરેહિ પુદ્ધે" એ જ પ્રમાણે અશ્વ, હાથી આદિ ચિત્તા પર્યન્તના જીવોની હત્યા કરનાર પુરુષના વિષયમાં પણ પ્રશ્નોત્તર રૂપ આલાપકો સમજવા એટલે કે અશ્વ, હાથી આદિ ચિત્તા પર્યન્તના ઉપયુક્ત જીવોની હત્યા કરનાર

વૈરેણચ નો અશ્વાદિ વૈરેણચ સ્પૃષ્ઠો ભવતિ ? ઇતિ પ્રશ્ન. ઉત્તરન્તુ પુરુષઃ સ્વલુ અશ્વા-
દિકં ધનત્ નિયમતઃ અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્તવૈરેણ સ્પૃષ્ઠો ભવત્યેવ, અથચ જીવાન્તર-
ઘાતે અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત વૈરેણચ નો અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત વૈરેણચ સ્પૃષ્ઠો ભવતિ,
અથચ વહૂનાં જીવાનાં ઘાતે અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત વૈરેણચ નો અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત
વૈરૈશ્ચ ભવતિ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ પુરિસેણં મંતે । ઇસિં દળમાણે કિં ઇસિ

જન્ય પાપ સે તથા હસ્તી આદિ સે લેકર ચિલ્લલક પર્યન્ત જીવોં કી
હિંસા કરતા હુઆ હસ્તી આદિ ચિલ્લલક પર્યન્ત જીવોં કે હિંસા જન્ય
પાપ સે સંબદ્ધ હોના હૈ ? યા અશ્વ, હસ્તી આદિ કે વધ જન્ય પાપ સે
મી સંબદ્ધ હોતા હૈ, ઓર इनके अतिरिक्त अन्य जीव के वध जन्म
પાપ સે મી સંબદ્ધ હોતા હૈ ? યા અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત જીવોં કે વધ
જન્ય પાપ સે મી ઉપલિસ્ટ હોતા હૈ ઓર इनसे अतिरिक्त अन्य जीवों
કે વધજન્ય પાપોં સે મી ઉપલિસ્ટ હોતા હૈ ? इन प्रश्नों का भी उत्तर
પૂર્વોક્ત ઉત્તર કે જૈસા હી હૈ—અર્થાત્ મનુષ્ય જ્ય અશ્વાદિ જીવોં કી
હિંસા કરતા હૈ ત્ય વહ નિયમ સે ડન્હોં જીવોં કી હિંસા જન્ય પાપ
સે ઉપલિસ્ટ હોતા હૈ એમા યહ પ્રથમ વિકલ્પ કા ઉત્તર અશ્વાદિ જીવા
શ્રિત અન્ય જીવોં કી હિંસા હોને કે અભાવ મેં હૈ, તથા જ્ય મનુષ્ય
સે અશ્વાદિ જીવોં કી હિંસા કરને કે સાથ ૨ તદાશ્રિત કોઈ એક અન્ય
જીવ કી મી હિંસા ઓર હો જાતી હૈ—ત્ય વહ મનુષ્ય અશ્વાદિ જીવોં
કી હિંસા સે જન્ય પાપ સે તો ઉપલિસ્ટ હોતા હી હૈ કિન્તુ ડસ અન્ય

પુરુષ શું તે અશ્વ હાથી આદિ જીવોના વધજન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે,
કે તે સિવ યનાં અન્ય જીવોના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે.

આ પ્રશ્નોના ઉત્તર ત્રણ ભાંગાઓ (વિકલ્પો) દ્વારા આપવા બેધએ—

(૧) અશ્વ આદિની હત્યા કરનાર મનુષ્ય નિયમથી જ અશ્વ આદિના
વધ જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે અશ્વાદિના શરીરાશ્રિત કોઈ પણ જીવની
હિંસા તેના દ્વારા થતી ન હોય ત્યારે આ પ્રમાણે બને છે

અથવા (૨) તે મનુષ્ય અશ્વ દિ જીવના વધજન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય
છે અને કોઈ એક અન્ય જીવના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ થાય છે.
જ્યારે તે મનુષ્ય અશ્વઆદિની હત્યા કરવાની સાથે સાથે તેના શરીરાશ્રિત
કોઈ એક બીજા જીવની પણ હત્યા કરે છે ત્યારે આ પ્રમાણે બની શકે છે

અથવા (૩) તે મનુષ્ય અશ્વાદિ જીવના વધજન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય
છે અને અશ્વાદિ સિવાયના અનેક જીવોના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ

વેરેણં પુદ્ધે ? ' હે મદન્ત ! પુરુષઃ સ્વલુ ઋષિં ધનન્ ક્ષિપ્ત્વ ઋષિવૈરેણ-ઋષિભિન્ન-
જીવવધજન્યપાપેન સ્પૃષ્ટો ભવતિ ? મગધાનાદ-‘ગોયમા ! નિયમા ઇસિ વેરેણય ચ,
ળો ઇસિવેરેહિય પુદ્ધે ’ હે ગૌતમ ! પુરુષઃ ઋષિં ધનન્ નિયમાન્ ઋષિવૈરેણ ચ ઋષિ-
વધજન્યપાપેનચ, ઋષિવૈરૈશ્ચ ઋષિભિન્ન વહુજીવ વધ પાપૈશ્ચ સ્પૃષ્ટો ભવતિ । સૂ૦ ૧॥

જીવ કી હિંસા સે જન્ય પાપ સે મી વહ ઉપલિપ્ત હોના હૈ, એસા યહ
દ્વિતીય વિકલ્પ કા ઉત્તર હૈ, તથા જય ઉસ જીવ સે અશ્વાદિ-ચિલ્લ-
લકાન્ત જીવોં કી હિંસા હો જાતી હૈ ઓર ઇસ હિંસા કે સાથ ૨ તદા
શ્રિત ઓર મી અનેક જીવોં કી હિંસા હો જાતી હૈ, તય વહ મનુષ્ય
અશ્વાદિ ચિલ્લલકાન્ત જીવોં કી હિંસા સે જન્ય પાપ સે તો નિયમતઃ
ઉપલિપ્ત હોતા હી હૈ, પરન્તુ ઉનસે ભિન્ન ઓર મી અનેક તદાશ્રિત
જીવોં કે હિંસા જન્ય પાપોં સે વહ ઉપલિપ્ત હોતા હૈ । અવ ગૌતમ પ્રમુ
સે એસા પૂછતે હૈં, ‘ પુરિસે ણં મંતે ! ઇસિં હણમાણે કિં ઇસિવેરેણં
પુદ્ધે ણો ઇસિ વેરેણં પુદ્ધે ’ હે મદન્ત ! કોઈ પુરુષ યદિ કિસી મુનિ કી
હિંસા કર દેતા હૈ તો એસી સ્થિતિ મેં કયા વહ મનુષ્ય કેબલ ઋષિવધ-
જન્ય પાપ સે હી ઉપલિપ્ત હોતા હૈ યા ઋષિ ભિન્ન જીવ વધ જન્ય પાપ
સે ઉપલિપ્ત હોના હૈ ? ઉત્તર મેં પ્રમુ કહતે હૈં-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ !
‘ નિયમા ઇસિ વેરેણ. ણો ઇસિ વેરેહિ ય પુદ્ધે ’ એસા પુરુષ ઋષિ વધ-

જ્યારે તે મનુષ્ય અશ્વાદિ જીવોની હત્યા કરવાની સાથે સાથે તેના શરીરાશ્રિત
અનેક જીવોની પણ હત્યા કરે છે ત્યારે આ વિકલ્પ શક્ય બને છે

ચિત્તાની હત્યા કરનાર મનુષ્યને પણ ઉપરના ત્રણે વિકલ્પો લાગુ પડે
છે તેમાં છેલ્લો વિકલ્પ આ પ્રમાણે સમજવો-‘ ચિત્તાની હત્યા કરનાર
મનુષ્ય ચિત્તાની હિંસા જન્ય પાપથી સંબદ્ધ થાય છે અને ચિત્તા સિવાયના
અનેક અન્ય જીવોની હત્યાથી પણ સંબદ્ધ થાય છે તેનું કારણ પણ ઉપર
દર્શાવેલા ત્રીજા વિકલ્પ પ્રમાણે જ સમજવું.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ પુરિસે ણં મંતે ! ઇસિં હણમાણે કિં ઇસિવેરેણં
પુદ્ધે, ણો ઇસિવેરેણ પુદ્ધે ? ” હે ભગવન્ ! કેાઇ મુનિની હત્યા કરનારો પુરુષ
શું મુનિના વધજન્ય પાપથી જ સંબદ્ધ થાય છે, કે મુનિ સિવાયના અન્ય
જીવોના વધજન્ય પાપથી પણ સંબદ્ધ (લિપ્ત) થાય છે ?

મહાવીર પ્રમુનો ઉત્તર - “ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ નિયમા ઇસિવેરેણ
ળો ઇસિવેરેહિ ય પુદ્ધે ” એવો પુરુષ મુનિના વધજન્ય પાપનો બંધક તો

પૃથિવીકાયિકાદિવિશેષવક્તવ્યતા ।

મૂલમ્—“ પુઠવિકાઈએ ણં મંતે ! પુઠવિકાયં ચેવ આણઈ-
વા, પાણઈ વા, ઝસસઈ વા, નીસસઈ વા ? હંતા ગોયમા ?
પુઠવિકાઈએ પુઠવિકાઈયં ચેવ આણઈ વા, જાવ નીસસઈ વા ।
પુઠવિકાઈએ ણં મંતે ! આઝકાઈયં આણઈ વા, જાવ નીસ-
સઈ ? હંતા, ગોયમા ! પુઠવિકાઈએ આઝકાઈયં આણઈ વા,
જાવ નીસસઈ વા । એવં તેઝકાઈયં વાઝકાઈયં, એવં વણસસઈ-
કાઈયં । આઝકાઈએ ણં મંતે ! પુઠવિકાઈયં આણઈ વા, પાણ-
મઈ વા ? એવં ચેવ આઝકાઈએ ણં મંતે ! આઝકાઈયં ચેવ આણ-
ઈ વા ? એવં ચેવ, એવં તેઝવાઝવણસસઈકાઈયં । તેઝ કાઈએ
ણં મંતે ! પુઠવિકાઈયં આણમઈ વા ? એવં જાવ વણસસઈ-
કાઈએ ણં મંતે ! વણસસઈકાઈયં ચેવ આણમઈ વા તહેવા
પુઠવિકાઈએ ણં મંતે ! પુઠવિકાઈયં ચેવ આણમાળે વા,
પાણમાળે વા, ઝસસમાળે વા, નીસસમાળે વા, કઢકિરિએ ?
ગોયમા ! સિય તિકિરિએ, સિય ચઝકિરિએ, સિય પંચકિરિએ,
પુઠવિકાઈએ ણં મંતે ! આઝકાઈયં આણમાળે વા, પાણ-
માળે વા, ઝસસમાળે વા નીસસમાળે વા કઢકિરિએ ? એવં
ચેવ । એવં જાવ વણસસઈકાઈયં । એવં આઝકાઈએણવિ સઘે વિ
માણિયવા, એવં તેઝકાઈએણ વિ, એવં વાઝકાઈએણ વિ, જાવ

જન્ય પાપ સે તો નિયમ સે વંચના હી હૈ સાથ મેં વહ ઝસ ઋષિ સે
મિન્ન અનેક જીવોં કે વધ જન્ય પાપોં સે મી સંબઢ હોતા હૈ અર્થાત્ત
અનંત જીવોં કી હિંસાજન્ય પાપસે વપલિપ્ત હોતા હૈ ॥ સૂ૦ ૧ ॥

અવશ્ય બને જ છે અને સાથે સાથે તે મુનિ સિવાયના અન્ય જીવોના વધ
અન્ય પાપોના પણ બધક બને છે. ॥ સૂ૦ ૦૧ ॥

વળસ્સડ્કાઇણ પં મંતે ! વળસ્સડ્કાઇયં ચેવ આળમાળે
વા ? પુચ્છા, ગોયમા ! સિય તિકિરિણ, સિય ચડાકિરિણ, સિય-
પંચકિરિણ ॥ સૂ૦ ૨ ॥

છાયા—પૃથિવીકાયિકઃ खलु भदन्त ! पृथिवीकायिकमेव आनिति वा,
प्राणिति वा, उच्छ्वसिति वा, निःश्वसिति वा ? इन्त, गौतम ! पृथिवीकायिकः
पृथिवीकायिकमेव आनिति वा, यावत् निःश्वसिति वा । पृथिवीकायिकः खलु
भदन्त ! अप्कायिकम् आनिति वा यावत् निःश्वसिति वा ? इन्त गौतम ! पृथिवी-
कायिकः अप्कायिकम् आनिति वा, यावत् निःश्वसिति वा, एवं तेजस्कायिकम्,
वायुकायिकम्, एवं वनस्पतिकायिकम् । अप्कायिकः खलु भदन्त ! पृथिवीकायि-
कम् आनिति वा, प्राणिति वा ? एवमेव अप्कायिकः खलु भदन्त ! अप्कायिक
मेव आनिति वा० ? एवमेव । एवं तेजोवायुवनस्पतिकायिकम् । तेजस्कायिकः
खलु भदन्त ! पृथिवीकायिकम् आनिति वा ? एवं यावत् वनस्पतिकायिकः खलु
भदन्त । वनस्पतिकायिकमेव आनिति वा, तथैव, पृथिवीकायिकः खलु भदन्त !
पृथिवीकायिकमेव आनन्, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा, कति-
क्रियः ? गौतम ! स्यात् त्रिक्रियः, स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियः । पृथिवी-
कायिकः खलु भदन्त ! अप्कायिकम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्व-
सन् वा कतिक्रियः ? एवमेव, एवं यावत् वनस्पतिकायिकम् । एवम् अप्कायि-
यिकेनापि सर्वेऽपि भणितव्याः । एवं तेजस्कायिकेनापि, एवं वायुकायिके-
नापि, यावत् वनस्पतिकायिकः खलु भदन्त ! वनस्पतिकायिकमेव अनन् वा० ?
पृच्छा ? गौतम ! स्यात् त्रिक्रियः, स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियः ॥सू० २॥

ટીકા—હનનાધિકારાત્, તરય ચ હનનસ્ય અનન પ્રાણનોચ્છ્વાસાદિ વિયોગ-
રૂપતયા અનન પ્રાણનોચ્છ્વાસાદિ વક્તવ્યતામાહ—‘ પુઢવિકાઇણં મંતે ! ઇત્યાદિ,

પૃથિવીકાધિકાદિવિશેષવક્તવ્યતા—

‘ પુઢવિકાઇણ પં મંતે ! પુઢવિકાઇયં ચેવ ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—પહાં હનન કા અધિકાર ચલ રહા હૈ, શ્વાસોચ્છ્વાસ એવં
નિઃશ્વાસ ચે દોનોં ક્રિયાઈ હનનરૂપ હોતી હૈં, અતઃ સૂત્રકારને ઇન દોનોં

પૃથ્વીકાયિક વગેરે જીવોની વિશેષ વક્તવ્યતા—

પુઢવિકાઇણ પં મંતે ! પુઢવિકાઇયં ચેવ ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—હનન (હત્યા, જીવ હિંસા)નો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.
શ્વાસોચ્છ્વાસ અને નિઃશ્વાસ, એ બન્ને ક્રિયાઓ દ્વારા પણ જીવેની વિરાધના

‘ પુઢવિકાઙ્ણં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ણં ચેવ આણમ્હ વા, પાણમ્હ વા, ઝસસહ વા, નીસસહ વા ? ’ ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—હે મહન્ત ! પૃથિવીકાયિકઃ સ્વલુ જીવઃ પૃથિવીકાયિકમેવ જીવમ્ આનિતિ વા ? કિં તદ્રૂપમ્ ઉચ્છ્વાસં કરોતિ ? પ્રાણિતિ વા ? કિં તદ્રૂપં પ્રકૃષ્ઠોચ્છ્વાસં કરોતિ ?, ઉચ્છ્વસિતિ વા ? કિમ્ ઉચ્છ્વાસં કરોતિ ?, નિઃશ્વસિતિ વા ? કિં નિઃશ્વાસં કરોતિ ? તથા ચ પૃથિવીકાયિકઃ પૃથિવીકાયિકમ્ આનપ્રાણરૂપેઽશ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેઽનિઃશ્વાસરૂપેઽનિઃશ્વાસં કરોતિ, યુચ્ચતિ ચ, મગવાનાહ—

‘ હંતા, ગોયમા ! પુઢવિકાઙ્ણં પુઢવિકાઙ્ણં ચેવ આણમ્હ વા જાવ નીસસહ વા ’

હે ગૌતમ ! હન્ત, સત્યમ્, પૃથિવીકાયિકઃ સ્વલુ પૃથિવીકાયિકમેવ આનિતિ વા—તદ્રૂપમ્ ઉચ્છ્વાસં કરોતિ—યાવત્—પ્રાણિતિ વા—તદ્રૂપં પ્રકૃષ્ઠોચ્છ્વાસં કરોતિ ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા, તદ્રૂપોચ્છ્વાસનિઃશ્વાસં કરોતિ ઇત્યર્થઃ, પૃથિવી-

કી વક્તવ્યતા યહાં કહી હૈ—‘ પુઢવિકાઙ્ણં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ણં ચેવ આણમ્હ વા, પાણમ્હ વા, ઝસસહ વા, નીસસહ વા ’ યહાં પર ગૌતમને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ, હે મહન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી કયા ઉચ્છ્વાસરૂપ સે કરતા હૈ પ્રકૃષ્ઠ ઉચ્છ્વાસરૂપ સે કરતા હૈ ? ઉચ્છ્વાસ રૂપ સે કરતા હૈ ? નિઃશ્વાસરૂપ સે કરતા હૈ ? અર્થાત્ પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી અપને શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ કયા ? ઓર ઉસે હી નિઃશ્વાસરૂપ સે વહ છોડતા હૈ કયા ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—‘ હંતા, ગોયમા ’ હાં ગૌતમ ! ‘ પુઢવિકાઙ્ણં પુઢવિકાઙ્ણં ચેવ આણમ્હ વા જાવ નીસસહ વા ’ પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી અપને શ્વાસોચ્છ્વાસ મેં લેના હૈ ઓર ઉસે હી વહ નિઃશ્વાસરૂપ મેં છોડતા

થતી હોય છે, તેથી સૂત્રકારે તે બંનેની વક્તવ્યતાનુ આ સૂત્રમાં પ્રતિપાદન કર્યું છે આ વિષયને અનુસક્ષીને ગૌતમસ્વામી મહાવીર પ્રભુને એવો પ્રશ્ન પૂછે છે કે—“ પુઢવિકાઙ્ણં મંતે ! પુઢવિકાઙ્ણં ચેવ આણમ્હ વા, પાણમ્હ વા, ઝસસહ વા, નીસસહ વા ? ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ શુ પૃથ્વીકાયિક જીવને જ ઉચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે, પ્રકૃષ્ઠઉચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે ? નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે ? પ્રકૃષ્ઠ નિશ્વાસ રૂપે છોડે છે ? એટલે કે પૃથ્વીકાયિક જીવ શુ પૃથ્વીકાયિક જીવને જ પોતાના શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે ? અને શુ તેને જ તે નિઃશ્વાસ રૂપે બહાર કાઢે છે.

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—હંતા, ગોયમા ! પુઢવિકાઙ્ણં પુઢવિકાઙ્ણં ચેવ આણમ્હ વા, જાવ નીસસહ વા ” હા, ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવને જ પોતાના શ્વાસોચ્છ્વાસમાં લે છે અને તેને જ તે નિઃશ્વાસ રૂપે બહાર

કાયિકઃ પૃથિવીકાયિકમ્-આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણતિ મુશ્ચતિ ચ તથા ચ યથા વનસ્પતિરન્યસ્યોપરિ અન્યઃ સ્થિતઃ સન્ તત્તેજો ગૃહ્ણતિ, એવં પૃથિવીકાયિકાદયોઽપિ પરસ્પરસમ્બદ્ધત્વાત્ તત્તદ્રૂપમ્ આનપ્રાણાદિ કુર્વન્તિ, તત્ર એકઃ પૃથિવીકાયિકોઽન્યં સ્વસમ્બદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્ આનિતિ-તદ્રૂપમુચ્છ્વાસં ગૃહ્ણતિ, ઉદરસ્થિતકર્પૂરઃ પુરુષઃ કર્પૂરં સ્વભાવમુચ્છ્વાસં કરોતિ, એવમ્ પૃથિવી કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધમ્ અપ્કાયિકમ્ આનિતિ, પ્રાણિતિ, ઉચ્છ્વાસિતિ, નિઃશ્વાસિતિ, તથૈવ તેજોવાયુવનસ્પતિકાયિકાનપિ સ્વમ્બદ્ધાન્ આનિતિ, પ્રાણિતિ, ઉચ્છ્વાસિતિ, નિઃશ્વાસિતિ, इत्येवंरीत्या पृथिवीकायिकमूत्राणि पञ्च अवसेयानि तथैव

है। जैसे-अन्य वनस्पति के साथ संबद्ध रहा वनस्पति उसके रस तेजादिक को ग्रहण करता है, इसी तरह पृथिवीकायिक आदि जीव भी परस्पर संबद्ध होने से तत्तद्रूप आनप्राणादिक क्रिया करते हैं। तात्पर्य-कहने का यह है कि किसी पृथिवीकायिक के साथ यदि कोई अन्य पृथिवीकायिक जीव संबद्ध है तो वह जो उच्छ्वास निःश्वास-रूप क्रिया करता है वह अपने साथ संबद्ध हुए अन्य पृथिवीकायिक जीव के रूप में करता है। जैसे-उदर (पेट) स्थित कर्पूरवाला पुरुष कर्पूर स्वभाववाली उच्छ्वास क्रिया करता है। इसी प्रकार से पृथिवी-कायिक स्वसम्बद्ध अप्कायिकरूप उच्छ्वासादि क्रिया करता है। इसी तरह से यह भी जानना चाहिये, कि यदि पृथिवीकायिक जीव के साथ तैजस्कायिक, वायुकायिक एवं वनस्पतिकायिक संबद्ध है तो वह पृथिवी-कायिक जीव इन २ रूप से श्वासादि क्रिया करता है, इस तरह

કાઠે છે. જેવી રીતે અન્ય વનસ્પતિની સાથે સંબદ્ધ રહેલી વનસ્પતિ, તેના રસ તેમદિકને ગ્રહણ કરે છે, એ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવ પણ પરસ્પર ની સાથે સંબદ્ધ હોવાથી પૃથ્વીકાયિક આદિને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને નિશ્વાસ રૂપે છોડે છે. કહેવાતું 'તાત્પર્ય' એ છે કે કોઈ પૃથ્વીકાયિક જીવની લગોલગ કોઈ અન્ય પૃથ્વીકાયિક જીવ રહેશે હોય, તો તે પૃથ્વીકાયિક જીવ જે ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસની ક્રિયા કરે છે તે તેની લગોલગ રહે. પૃથ્વી-કાયિક જીવ રૂપે કરે છે. જેમ કોઈના પેટમાં કર્પૂર, ઈન્ડિયન ડૂલ આદિ ઉતારેલ હોય, તો તેના શ્વાસોચ્છ્વાસમાં પણ તે કર્પૂર આદિની વાસ આવે છે, એ જ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક જીવ પોતાની લગોલગ રહેલા-પોતાની સાથે સંબદ્ધ એવા અપ્કાયિક આદિને શ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને નિશ્વાસ રૂપે છોડે છે. જો પૃથ્વીકાયિક સાથે તૈજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંબદ્ધ હોય, તો તે પૃથ્વીકાયિક જીવ તે તૈજસ્કાયિક આદિને શ્વાસરૂપે લે છે

અપ્કાયિકાદયોઽપિ પ્રત્યેકં પશ્ચ પશ્ચ સૂત્રાણિ લભન્તે इति पञ्चविंशतिः सूत्राणि
एतानि अत्र अवगन्तव्यानि । एवमप्रेवक्ष्यमाणानि क्रियासूत्राण्यपि पञ्चविंशति
भवन्ति, इतिसिद्धम् । तदेव प्रश्नोत्तररूपेण विशदययितुमाह—‘ पुढविकाइएणं
भंते ! आउक्काइय आणमइ वा, जाव नीससइ वा ? गौतमः पृच्छति—हे भदन्त !
पृथिवीकायिकः खलु स्वसम्बद्धम्, अप्कायिकम् आनिति वा ? तद्रूपतया उच्छ्वासं
गृह्णाति किम् ? यावत् प्राणिति वा, उच्छ्वसिति वा, निःश्वसिति वा किम् ?
आनप्राणरूपेण श्वासोच्छ्वासरूपेण गृह्णाति मुञ्चति किम् ? भगवानाह—‘ हंता,
गोयमा ! पुढविकाइए आउक्काइयं आणमइ वा जाव नीससइ वा ’ हे गौतम !
हन्त, सत्यम् पृथिवीकायिकः स्वसम्बद्धम् अप्कायिकम् आनिति वा, यावत् प्राणिति
वा, उच्छ्वसिति वा, निःश्वसिति वा, एवं तेउक्काइयं, वाउक्काइयं, एवं वणस्सइ

पृथिवीकायिक के सूत्र पृथिवीकायिक आदि पांच ५ स्थावरों को आश्रित
करके होते हैं । इसी प्रकार से अप्कायिक आदि सूत्र भी प्रत्येक ५-५
होते हैं । अतः कुल ये सूत्र २५ हो जाते हैं । आगे जो क्रिया सूत्र कहे
जाने वाले हैं वे भी २५ होते हैं—ऐसा जानना चाहिये । इसी बात को
अब सूत्रकार प्रश्नोत्तर के रूप में विशद करते हैं, गौतम प्रभु से पूछते
हैं—‘ पुढविकाइए णं भंते ! आउक्काइयं आणमइ वा, जाव नीससइ
वा ’ हे भदन्त ! पृथिवीकायिक जीव क्या स्वसंबद्ध अप्कायिक जीव
को श्वासोच्छ्वास के रूप में ग्रहण करता है एव छोड़ता है ? इसके
उत्तर में प्रभु कहते हैं—‘ हंता, गोयमा ! पुढविकाइए आउक्काइयं
आणमइ वा जाव नीससइ वा ’ हां गौतम ! पृथिवीकायिक जीव

અને નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે આ રીતે પૃથ્વીકાયિક આદિ પાંચ પ્રકારના સ્થા
વર જીવો આશ્રિત કરીને પૃથ્વીકાયિક જીવના પાંચ પ્રશ્ન સૂત્ર અને પાંચ ઉત્તર
સૂત્ર બને છે એ જ પ્રમાણે અપ્કાયિક, તૈજસ્કાયિક, વાયુકાયિક અને વન-
સ્પતિકાયિક આદિના પણ પાંચ પાંચ સૂત્ર બને છે આ રીતે કુલ ૨૫ સૂત્રો
બને છે. આગળ જે ક્રિયાસૂત્રોનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવવાનું છે, તે ક્રિયા
સૂત્રો પણ ૨૫ બને છે આ વાતને હવે સૂચકારના પ્રશ્નોત્તરો દ્વારા પ્રકટ
કરવામાં આવે છે—ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—પુઢવિકાઈએ ણં મંતે ! આઊક્કાઈયં
આણમઈ વા, જાવ નીવસઈ વા ! ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ શું તેની
લગોલગ રહેલા અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છવાસમાં ગ્રહણ કરે છે ? અને શું
તે તેને નિઃશ્વાસ રૂપે બહાર કઢે છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ હંતા, ગોયમા ! પુઢવિકાઈએ આઊક્કાઈય આણ-
મઈ વા નીવસઈ વા ” હા ગૌતમ ! પૃથ્વીકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ (પોતાની

કાઈયં ' એવં-પૂર્વોક્તરીત્યા પૃથિવીકાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધં તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, એવં વનસ્પતિકાયિકમપિ તત્તદ્રૂપતયા અનિતિ, પ્રાણિતિ, ઉચ્છ્વસિતિ, નિશ્વસિતિ ચેતિમાવઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ આઝકાઈણં મંતે ! પુઢવિકાઈયં આણમહ વા, પાણમહ વા ? ’ હે મદન્ત ! અપ્કાયિકઃ-પૃથિવીકાયિકંક્રિમ્ શ્રાનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિશ્વસિતિ વા ? અપ્કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધં પૃથિવોકાયિકં ક્રિમ્ આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણાતિ, પરિમુશ્વતિ ચ ? ઇતિ પ્રશ્નઃ, મગવાનાહ-‘ એવં ચેવ ’ એવમેવ-પૂર્વોક્તરીત્યા અપ્કાયિકોઽપિ સ્વસમ્બદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્ આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણાતિ પરિમુશ્વતિ ચેતિમાવઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ આઝકાઈણં મંતે ! આઝકાઈયં ચેવ આણમહ વા ? ’ હે

સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ કે રૂપ મેં ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ‘ એવં તેઝકાઈયં વાઝકાઈયં એવં વનસ્સહકાઈયં ’ હસી તરહ સે યહ બી સમજનાં ચાહિયે કિ પૃથિવીકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ તૈજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિકાયિકકો તત્તદ્રૂપ સે શ્વાસોચ્છ્વાસ ક્રિયા મેં ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ । અવ ગૌતમ પ્રભુ સે એસા પૂછતે હૈ-‘ આઝકાઈણં મંતે ! પુઢવિકાઈયં આણમહ વા પાણમહ વા ’ હે મદન્ત ! અપ્કાયિક જીવ કયા સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ? ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈ ‘ એવં ચેવ ’ હાં ગૌતમ । એસા હી હૈ-અર્થાત્ અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ । ‘ આઝકાઈણં મંતે ! આઝકા-

લગોલગ રહેલા) અપ્કાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે લે છે અને છોડે છે.

એવં તેઝકાઈયં, એવં વાઝકાઈયં એવં વનસ્સહકાઈયં” એજ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ તૈજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને પણ તે તે રૂપે શ્વાસોચ્છ્વાસમાં ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ આઝકાઈયં, મંતે ! પુઢવિકાઈયં આણમહ વા પાણમહ વા ? ” હે ભગવન્ ! અપ્કાયિક જીવ શું સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ?

મહાવીરનો પ્રભુનો ઉત્તર-“ એવં ચેવ ” હા, ગૌતમ ! અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે. અને નિશ્વાસ રૂપે બહાર કાઢે છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ આઝકાઈણં મંતે ! આઝકાઈયં ચેવ આણમહ વા ” હે ભગવન્ અપ્કાયિક જીવ શું સ્વસંબદ્ધ (પોતાની લગોલગ રહેલા)

મદન્ત ! અપ્કાયિકઃ સ્વલુ સ્વસમ્બદ્ધમ્ અપ્કાયિકમેવ કિમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા ? આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ કિમ્ ગૃહ્ણતિ, પરિમુશ્ચતિ ચેતિ પ્રશ્નઃ, મળવાનાહ—‘ એવં ચેવ ’ એવમેવ—પૂર્વોક્તવદેવ અપ્કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધમ્ અપ્કાયિકમ્ આનિતિ ચ પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વસિતિ ચ, નિઃશ્વસિતિ ચ ! ‘ એવં તેઽવાઽવળસસહકાઈયં ’ એવં પૂર્વોક્તરીત્યેવ અપ્કાયિકઃ સ્વસમ્બદ્ધં તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, વનસ્પતિકાયિકં ચ આનિતિ ચ, પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વસિતિ ચ, નિશ્વસિતિ ચેતિ ભાવઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ તેઽકાઈણં મતે ! પુઢવિકાઈયં આણમહ વા, ’ હે મદન્ત ! તેજસ્કાયિકઃ સ્વલુ સ્વસમ્બદ્ધમ્ પૃથિવીકાયિકમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા નિઃશ્વસિતિ વા ? આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ તેજસ્કાયિકઃ કિમ્ સ્વસમ્બદ્ધ પૃથિવીકાયિકં ગૃહ્ણતિ

હયં ચેવ આણમહ, વા૦ ’ હે મદન્ત ! અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો હી કયા શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ? ‘ એવં ચેવ ’ હસ પ્રશ્ન કે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—હે ગૌતમ ! એસા હી હૈ—અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ કે રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ । ‘ એવં તેઽવાઽવળસસહકાઈયં ’ હસી તરહ સે સ્વસંબદ્ધ તેજસ્કાયિક કો વાયુકાયિક કો ઓર વનસ્પતિકાયિક કો ઓર અપ્કાયિક જીવ શ્વાસોચ્છ્વાસ કે રૂપ મેં ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ એસા જાનના ચાહિયે । અબ ગૌતમ પ્રશ્ન સે એસા પૂછતે હૈ—‘ તેઽકાઈણં મતે ! પુઢવિકાઈયં આણમહ વા ’ હે મદન્ત ! તેજસ્કાયિક કયા સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈ—હાં,

અપ્કાયિકજીવને જ શ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે છે, અને નિ શ્વાસરૂપે બહાર છોડે છે ? મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“એવં ચેવ” હા ગૌતમ । અપ્કાયિક જીવ અપ્કાયિકને પણ શ્વાસમાં લે છે. અને નિશ્વાસ રૂપે બહાર કહોડે છે

“ એવં તેઽવાઽવળસસહકાઈયં ” એજ પ્રમાણે અપ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ તેજસ્કાયિકને, તથા વાયુકાયિકને તથા વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને ઉચ્છ્વાસ રૂપે છોડે છે, એમ સમજવું.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—તેઽકાઈણ મતે ! પુઢવિકાઈયં આણમહ વા૦ ? ” હે મદન્ત ! તેજસ્કાયિક જીવ શું સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસમાં લે છે, અને નિઃશ્વાસ રૂપે છોડે છે ? ઉત્તર—હા, ગૌતમ એવું જ બને છે—તેજસ્કા-

મુશ્વતિ ચેતિ પ્રશ્નઃ, તેજસ્કાયિકઃ સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિકમ્ આનિતિ ચ, પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વસિતિ, નિઃશ્વસિતિ ચ. આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ગૃહ્ણતિ, પરિમુશ્વતિ ચેતિ ભાવઃ । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ—‘ एवं जाव वणस्तइकाइए णं भंते । वणस्तइकाइयं चेव आणमइ वा ’ हे भदन्त । एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्—तेजस्कायिकः स्वसंબદ્ધમ્ અપ્કાયિકમ્, તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, વનસ્પતિકાયિકમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા ? તથૈવ વાયુકાયિકઃ સ્વસંબદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્, અપ્કાયિકમ્, તેજસ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, વનસ્પતિકાયિકમ્ કિમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા, એવમેવ કિં વનસ્પતિકાયિકઃ સ્વલુ સ્વસંબદ્ધં પૃથિવીકાયિકમ્ અપ્કાયિકમ્, તેજસ્કાયિકં, વાયુકાયિકં, વનસ્પતિકાયિકં ચૈવ કિમ્ આનિતિ વા, પ્રાણિતિ વા, ઉચ્છ્વસિતિ વા, નિઃશ્વસિતિ વા ? ભગવાનાહ—‘ તહેવ ’ હે

ગૌતમ ! એસા હી હોતા હૈ અર્થાત્ તેજસ્કાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ મેં ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ । ‘ एवं जाव वणस्तइकाइए णं भंते । वणस्तइकाइयं चेव आणमइ वा ’ हे भदन्त ! હસી તરહ સે યાવ્ત્ તેજસ્કાયિક કયા સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિક કો તેજસ્કાયિકકો વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ વાયુકાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિકકો, અપ્કાયિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિકાયિકકો કયા શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ ? હસી તરહ સે કયા વનસ્પતિકાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો, અપ્કાયિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો ઓર વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ એવં છોડતા હૈ ? इन प्रश्नों के

ચિકે જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને બહાર કાઢે છે. “ एवं जाव वणस्तइकाइए णं भंते । वणस्तइकाइयं चेव आणमइ वा ? ” હે ભગવન્ ! એજ પ્રમાણે શું તેજસ્કાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિકને, તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને બહાર કાઢે છે ? એજ પ્રમાણે શું વાયુકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, અપ્કાયિકને, તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે ? એજ પ્રમાણે શું વનસ્પતિકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, અપ્કાયિકને, તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને બહાર કાઢે છે ?

ગૌતમ ! તથૈવ પૂર્વોક્તવદેવ યાવત્-તેજસ્કાયિકઃ, વાયુકાયિકઃ, વનસ્પતિકાયિક-
કશ્ચ સ્વસ્વસંબદ્ધં યથાયથં પૃથિવીકાયિકમ્ અપ્કાયિક, તેજસ્કાયિકં, વાયુકા-
યિકં, વનસ્પતિકાયિકં ચૌ આનિતિ ચ, પ્રાણિતિ ચ, ઉચ્છ્વાસિતિ ચ, નિઃશ્વસિતિ
ચ, ઉપર્યુક્તાઃ સર્વેઽપિ પૃથિવીકાયિકાદિ વનસ્પતિકાયિકાન્તા જીવાઃ સ્વસ્વસ-
મ્બદ્ધાન્ પૃથિવીકાયિકાદિજીવાન્ આનપ્રાણરૂપેણ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપેણ ચ ગૃહ્ણન્તિ,
પરિમુશ્વન્તિચેતિ ભાવાઃ, અથ પૃથિવીકાયિકાદીનાં ક્રિયામૂત્રમાહ-‘ પુદ્બિકાઈ-

ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં-‘ તહેવ ’ હે ગૌતમ ! હન પ્રશ્નોંકા ઉત્તર પૂર્વોક્ત
પ્રકાર સે હી જાનનાં ચાહિયે-અર્થાત્ તૈજસ્કાયિક સ્વસંબદ્ધ અપ્કા-
યિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિકાયિક કો
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં । વાયુકાયિક
જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક કો, અપ્કાયિક કો તેજસ્કાયિક કો,
વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ
કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં, વનસ્પતિકાયિક સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિક
કો અપ્કાયિક કો, તેજસ્કાયિક કો, વાયુકાયિક કો એવં વનસ્પતિ-
કાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં ।
હસ તરહ ઉપર્યુક્ત સર્વ હી પૃથિવીકાયિક આદિ જીવ-પૃથિવીકાયિક
સે હેકર વનસ્પતિકાયિક તક કૈં જીવ-સ્વસંબદ્ધ પૃથિવીકાયિકાદિક
જીવોં કો શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતે હૈં ઓર છોડતે હૈં । અથ સૂત્ર-
કાર પૃથિવીકાયિકાદિકોં કૈં ક્રિયામૂત્રોં કો કહતે હૈં હસમેં ગૌતમને

આ પ્રશ્નોના ઉત્તર આપતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે કે “ તહેવ ” હા,
ગૌતમ ! એવું જ બને છે એટલે કે તૈજસકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ અપ્કાયિકને,
તૈજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ
કરે છે અને છોડે છે, વાયુકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, તેજસ્કાયિકને
વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે
છે. વનસ્પતિકાયિક જીવ સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકને, તૈજસકાયિકને, વાયુકાયિકને
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે.

આ રીતે ઉપર્યુક્ત પૃથ્વીકાયિકથી લઈને વનસ્પતિકાયિક પર્યન્તના બધાં
જીવોં સ્વસંબદ્ધ પૃથ્વીકાયિકથી લઈને વનસ્પતિકાયિક પર્યન્તના સમસ્ત જીવોંને
શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને બહાર કાઢે છે, એમ સમજવું.

હવે સૂત્રકાર પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવોની ક્રિયાઓનું પ્રતિપાદન કરે છે-
ગૌતમ - શ્રામીનો પ્રશ્ન-“ પુદ્બિકાઈર ણં મંતે ! પુદ્બિકાઈર

एणं भंते ! इत्यादि, गौतमः पृच्छति-‘ पुढविकाइएणं भंते ! पुढविकाइयं चेव आणमाणे वा, पाणमाणे वा, ऊससमाणे वा, नीससमाणे वा कइकिरिए ? ’ हे भदन्त ! पृथिवीकायिकः खलु पृथिवीकायिकमेव आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा, कतिक्रियः-कतिक्रियावान् भवति ? भगवानाह-‘गोयमा ! सिय, तिकिरिए, सिय चउकिरिए, सिय पचकिरिए ’ हे गौतम ! पृथिवीकायिकः पुथिवीकायिकमेव आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा निःश्वसन् वा, स्यात् कदाचित् त्रिक्रियः-कायिकयाधिकरणिकी-प्राद्वेषिकी रूपक्रियात्रय युक्तो भवेत्, स्यात् कदाचित् चतुष्क्रियः=कायिकयाधिकरणिकी-प्राद्वेषिकी - पारितापनिकी रूपक्रियाचतुष्टययुक्तो भवेत्, अथ च स्यात्-कदाचित् पञ्चक्रियः-कायिकयाधिकरणिकी-प्राद्वेषिकी-पारितापनिकी-प्राणातिपातिकी रूपक्रियापञ्चकदुक्तो भवेत्,

પ્રભુ સે એસા પૂછા હૈ-‘ પુઢવિકાઈએણં ભંતે ! પુઢવિકાઈયં ચેવ આણ-માણે વા, પાણમાણે વા, ડસસમાણે વા, નીસસમાણે વા, કહકિ-રિએ ’ હે ભદન્ત ! પૃથિવીકાયિક જીવ જવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી શ્વાસોચ્છવાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ, તવ ઉસકે કિનની ક્રિયાઈ હોતી હૈ ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રભુ કહતે હૈ-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ ! ‘ સિય તિકિરિએ, સિય ચઝકિરિએ, સિય પંચકિરિએ ’ જવ પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક જીવ કો હી શ્વાસોચ્છવાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા હૈ ઓર છોડતા હૈ-તવ વહ કાયિકી, આધિકરણિકી, એવં પ્રાદ્વેષિકી इन तीन क्रियाओं वाला भी हो सकता है, तथा-कायिकी, आधिकरणिकी, प्राद्वेषिकी एवं पारितापनिकी इन चार क्रियाओं वाला भी हो सकता है तथा कदाचित् वह कायिकी, आधि-करणिकी, प्राद्वेषिकी, पारितापनिकी, एवं प्राणातिपातिकी इन पांच

ચેવ આણમાણે વા, પાણમાણે વા, ડસસમાણે વા, નીસસમાણે વા, કહકિરિએ ? ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિકને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરતા અને છોડતા પૃથ્વીકાયિકને જીવ વડે કેટલી ક્રિયાઓ કરાય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ સિય તિકિરિએ, સિય ચઝકિરિએ, સિય પચકિરિએ ” પૃથ્વીકાયિક જીવને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ કયારેક કાયિકી, અધિકરણિકી અને પ્રાદ્વેષિકી, આ ત્રણ ક્રિયાઓ કરતો હોય છે, કયારેક કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદ્વેષિકી, અને પારિતાપનિકી, આ ચાર ક્રિયાઓ કરતો હોય છે અને કયારેક કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદ્વેષિકી, પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી, એ પાંચ ક્રિયાઓ

તત્ર યદા પૃથિવીકાયિકાદિઃ પૃથિવીકાયિકાદિરૂપમુચ્છૈસં કુર્વન્નાપિ સ્વભાવ-
વિશેષાત્ ન તસ્ય પીઢાં જનયતિ તદાઽસૌ કાયિકથાદિ પૂર્વોક્તત્રિક્રિયાઃ સ્યાત્,
યદા તુ તસ્ય પીઢાં જનયતિ તદા પરિતાપનિકી ક્રિયા સત્ત્વાત્ ચતુષ્ક્રિયાઃ સ્યાત્,
પ્રાણાતિપાતસદ્ભાવેતુ પશ્ચક્રિયાઃ સ્યાદિતિ તાત્પર્યમ્, ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-‘ પુઢવિ-
કાઙ્કાઈ ણં મંતે ! આઝકાઙ્કાઈયં આળમાળે વા, પાળમાળે વા, ઝસસમાળે વા, નીસ-
સમાળે વા, કઙ્કિરિય ? હે મદન્ત ! પૃથિવીકાયિકઃ સ્વલુ અપ્કાયિકમ્ આનન્
વા, પ્રાળન્ વા, ઉચ્છૈસન્ વા, નિઃશ્વસન્ વા કતિક્રિયો ભવતિ ? મગવાનાહ-

ક્રિયાઓવાલા બી હો સકતા હૈ । હસ વિષય મૈ એસા સમજના ચાહિયે-
જવ પૃથિવીકાયિક આદિ જીવ પૃથિવીકાયિકાદિ રૂપ સે શ્વાસોચ્છ-
વાસ લેતા હુઆ બી સ્વભાવવિશેષ કો લેકર યદિ ડસે પીઢા નહીં
પહુંચાતા હૈ તવ તો યહ કાયિકાદિ ત્રીન ક્રિયાઓવાલા હોતા હૈ, તથા
પૂર્વોક્ત કૃત્ય કરતે સમય યદિ વહ ડસે પીઢા પહુંચાના હૈ, તથ પારિ-
તાપનિકી ક્રિયા કે સદ્ભાવ સે યહ ચાર ક્રિયા વાલા હોતા હૈ, ઓર
જવ હસકે દ્વારા પૂર્વોક્ત કાર્ય કરતે સમય ડસકા વિઘાત હો જાતા
હૈ-તવ યહ પાંચ ક્રિયાઓ વાલા હોતા હૈ । અવ ગૌતમ પ્રશ્ન સે એસા
પૂછતે હૈ, ‘ પુઢવિક્કાઙ્કાઈયં મંતે ! આઝકાઙ્કાઈયં આળમાળે વા, પાળમાળે વા
ઝસસમાળે વા, નીસસમાળે વા કઙ્કિરિય ’ હે મદન્ત ! જવ પૃથિવી-
કાયિક જીવ અપ્કાયિક જીવ કો શ્વાસોચ્છવાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા
હૈ તવ વહ કિતની ક્રિયાઓવાલા હોતા હૈ ? ઉત્તર મૈ પ્રશ્ન કહતે હૈ

પણ કરતો હોય છે. આ કથનતુ સ્પષ્ટીકરણ આ પ્રમાણે છે-પૃથ્વીકાયિક અદિને
શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરવાની અને છોડવાની ક્રિયા કરતો હોય, ત્યારે
સ્વભાવ-વિશેષને લીધે તેને જે પીડા પડેલાડતો નથી, તે એવી પરિસ્થિતિમાં
તો તે કાયિકી, આદિ ત્રણ ક્રિયાઓવાળો જ હોય છે પણ શ્વાસોચ્છવાસ
લેતી અને છોડતી વખતે જે તે તેમને પીડા પડેલાડતો, હોય, એવી પરિ-
સ્થિતિમાં તે કાયિકી આદિ ત્રણ ક્રિયાઓ ઉપરાંત પારિતાપનિકી ક્રિયાવાળો પણ
હોઈ શકે છે અને જ્યારે તે પૂર્વોક્ત કાર્ય કરતી વખતે તે પૃથ્વીકાયિક આદિ
જીવનો ઘાત કરી નાખે છે ત્યારે તે ઉપર્યુક્ત ચાર ક્રિયાઓ ઉપરાંત પ્રણા-
તિપાતિકી ક્રિયાથી પણ યુક્ત બને છે.

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન-“ પુઢવિક્કાઙ્કાઈયં મંતે ! આઝકાઙ્કાઈયં આળમાળેવા,
પાળમાળે વા, ઝસસમાળે વા, નીસસમાળે વા કઙ્કિરિય ? ” હે મગવન્ !
જ્યારે પૃથ્વીકાયિક જીવ અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે
અને છોડે છે, ત્યારે તે કેટલી ક્રિયાઓવાળો હોય છે.

‘ एवं चेव ’ हे गौतम । एवमेव-पूर्वोक्तवदेव पृथिवीकायिकः अप्कायिकम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा कदाचित् त्रिक्रियः स्यात्, कदाचित् चतुष्क्रियः स्यात्, कदाचित् पञ्चक्रियः स्यादिति भावः ‘ एवं जाव वणस्सइकाइयं ’ एवं पूर्वोक्तरीत्या यावत्-पृथिवीकायिकः तेजस्कायिकं, वायुकायिकं, वनस्पतिकायिकं चापि आनन् वा, प्राणन् वा, उच्छ्वसन् वा, निःश्वसन् वा पूर्वोक्तरीत्या कदाचित् त्रिक्रियः स्यात्, कदाचित् चतुष्क्रियः स्यात्, कदाचित् पञ्चक्रियः स्यात्, पृथिवीकायिकः पृथिवीकायादिकानाम् आनमाणं श्वासोच्छ्वासं गृह्णन् परिमुञ्चन् वा स्यात् त्रिक्रियः स्यात् चतुष्क्रियः, स्यात् पञ्चक्रियो

‘ एवं चेव ’ जब પૃથિવીકાયિક જીવ અપ્કાયિક જીવ કો શ્વાસોચ્છવાસ રૂપ સે ગ્રહણ કરતા ઓર છોડતા હૈ-તવ વહ કદાચિત્ તીન ક્રિયાઓં વાલા મી હોતાહૈ, કદાચિત્ ૪ ચાર ક્રિયાઓં વાલા મી હોતાહૈ ઓર કદાચિત્ ૫ પાંચ ક્રિયાઓં વાલા મી હોતાહૈ । ‘ એવ જાવ વણસ્સઈકાઈયં ’ इसी तरह से पृथिवीकायिक जीव तेजस्कायिक को, वायुकायिक को, एवं वनस्पतिकायिक को श्वासोच्छ्वास रूप से ग्रहण करता है और छोड़ता है ? इस प्रश्न के उत्तर के रूप में भी वही उत्तर जानना चाहिये-किं कदाचित् वह तीन क्रियाओंवाला होता है, कदाचित् वह चार क्रियाओं वाला होता है और कदाचित् वह पांच क्रियाओं वाला भी होता है । तात्पर्य कहने का यही है कि पृथिवीकायिक जीव जब पृथिवी कायिक आदि जीवों को श्वासोच्छ्वास रूप से ग्रहण करता और छोड़ता है-तव वह तीन क्रियाओं वाला भी होता है, चार क्रियाओं वाला भी होता है और पांच क्रियाओं वाला भी होता है ।

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—“ એવ ચેવ ” હે ગૌતમ । અપ્કાયિક જીવને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓવાળો હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળો હોય છે અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે. “ એવ જાવ વણસ્સઈકાઈયં ” એજ પ્રમાણે તેજસ્કાયિકને, વાયુકાયિકને અને વનસ્પતિકાયિકને શ્વ સોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ કય રેક ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે કહેવાતું તાત્પર્ય એ છે કે પૃથ્વીકાયિક આદિ પાંચ પ્રકારના એકેન્દ્રિય જીવોને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો પૃથ્વીકાયિક જીવ અમુક સંયોગોમાં ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે, અમુક સંયોગોમાં ચાર ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે. તે સંયોગો ઉપર બતાવનામાં આવી ચુક્યા છે.

ભવેત્ इति भावः, ' एवं आउकाइएण वि सव्वे वि भाणियव्वा ' एवं-पृथिवी वदेव अप्कायिकेनापि सर्वेऽपि भणितव्याः, तथाच अप्कायिकः पृथिवीकायादि- कम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्चैःपन् वा, निःश्वसन् वा कदाचित् त्रिक्रियः, कदा- चित् चतुष्क्रियः, कदाचित् पञ्चक्रियो भवेदिति भावः, ' एवं तेउकाइएण वि, एवं वाउकाइएण वि एवं पूर्वेक्तरीत्यैव तेजस्कायिकेनापि, एवं तथैव वायुकायि- केनापि सर्वेऽपि भणितव्याः, तथा च तेजस्कायिको वायुकायिकश्च पृथिवीकाया- दिरूपम् आनन् वा, प्राणन् वा, उच्चैःसन् वा निःश्वसन् वा कदाचित् त्रिक्रियः स्यात्, कदाचित् चतुष्क्रियः स्यात्, कदाचित् पञ्चक्रियः स्यात् इति भावः ।

‘ एवं આઝકાઈએણ વિ સવ્વે વિ ભાણિયવ્વા એવ તેઝકાઈએણ વિ, એવ વાઝકાઈએણ વિ ’ પૃથિવીકાયિક કી તરહ સે હી અપ્કાયિક કે સાથ બી પૃથિવીકાયિક આદિ સબ કા સંબંધ કર કહના ચાહિયે । તથા- અપ્કાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક આદિ જીવોં કો શ્વાસોચ્છવાસ રુપ સે જવ ગ્રહણ કરતા હૈં ઓર છોડતા હૈં-તવ વહ કદાચિત્ તોન ક્રિયા- ઑંવાલા બી હોતા હૈ, ચાર ક્રિયાઑંવાલા બી હોતા હૈં એવ પાંચ ક્રિયાઑં વાલા બી હોતા હૈં ! હસી પ્રકાર સે તેજસ્કાયિક ઓર વાયુ- કાયિક કે સાથ પૃથિવીકાયિક આદિ સબ કા સંબંધ કરકે કહના ચાહિયે-તથા-તૈજસ્કાયિક ઓર વાયુકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિક આદિ જીવોં કો શ્વાસોચ્છવાસ રુપ સે ગ્રહણ કરતે હુએ ઓર છોડતે હુએ કદાચિત્ તોન ક્રિયાઑં વાલે, કદાચિત્ ચાર ક્રિયાઑં વાલે ઓર

એવ આઝકાઈએણ વિ સવ્વે વિ ભાણિયવ્વા, એવ તેઝકાઈએણ વિ, એવ વાઝ- કાઈએણ વિ ” એજ પ્રમાણે (પૃથ્વીકાયિકની પ્રમાણે) અપ્કાયિક સાથે પણ પૃથ્વીકાયિક આદિ પાચે એકેન્દ્રિયોના સંબંધ સમજવો. જેમ કે....અપ્કા- યિક જીવ જ્યારે પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવોને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે અને છોડે છે, ત્યારે તે ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય તે એજ પ્રમાણે તૈજસ્કાયિક અને વાયુકાયિકની સાથે પૃથ્વીકાયિક આદિ પાચેના સંબંધ સમજવો કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે પૃથ્વીકાયિકથી લઈને વનસ્પતિકાયિક પર્યંતના સ્થાવર જીવોને શ્વાસોચ્છવાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો અને છોડતો તૈજસ્કાયિક જીવ તથા વાયુકાયિક જીવ પણ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓ વાળો હોય છે, અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે.

‘ જાત્ર વળસ્ત્વકાઢ્ણં મતે ! વળસ્ત્વકાઢ્ણં ચેવ આણમાણે વા ? પુચ્છા ’
 હે મદન્ત ! યાત્ર વનસ્પતિકાયિકઃ સ્વલુ પૃથ્વીકાયિકમ્, અપ્કાયિકમ્, તેજ-
 સ્કાયિકમ્, વાયુકાયિકમ્, વનસ્પતિકાયિકમ્, ચેવ આનન્ વા, પ્રાણન્ વા,
 ઉચ્ચૈવન્ વા, નિઃશ્વપન્ વા, કતિક્રિયઃ સ્યાત્ ? વનસ્પતિકાયિકઃ પૃથ્વીકાયિ-
 કાદીનામ્ આનપાણને શ્વાસોચ્છ્વાસો વા ગૃહ્ણન્ પરિમુશ્ચન્ વા કતિક્રિયો
 મવેદિતિ પુચ્છા, મગવાનાઢ્—‘ ગોયમા ! સિય તિકિરિણ, સિય ચઙકિરિણ,
 સિય પંચકિરિણ ’ હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિકઃ પૃથ્વીકાયિકાદિ-વનસ્પતિ-
 કાયિકાન્તમ્ આનન્ વા, પ્રાણન્ વા, ઉચ્ચૈવન્ વા, નિઃશ્વપન્ વા કદાચિન્ ત્રિક્રિયઃ
 સ્યાત્, કદાચિન્ ચતુષ્ક્રિયઃ સ્યાત્, કદાચિન્ પંચક્રિયઃ સ્યાદિતિ માત્રઃ ॥શૂ૦૨॥

મૂલમ્—વાઙ્મલ્કાઢ્ણં મતે ! સ્વલુસ્સ મૂલં પચાલેમાણે વા
 પવાડેમાણે કતિકિરિણ ? ગોયમા । સિય તિકિરિણ, સિય ચઙ-

કદાચિત્ પાંચ ક્રિયાઓં વાલે હોતે હૈં । ‘ જાત્ર વળસ્ત્વકાઢ્ણં મતે !
 વળસ્ત્વકાઢ્ણં ચેવ આણમાણે ? પુચ્છા ’ ગૌતમ પૂછતે હૈં—હે મદન્ત !
 યાત્ર વનસ્પતિકાયિક જીવ પૃથ્વીકાયિક કો, અપ્કાયિક કો, તેજ
 સ્કાયિક કો વાયુકાયિક કો, ંવં વનસ્પતિકાયિક કો શ્વાસોચ્છ્વાસ
 રૂપ સે જવ ગ્રહણ કરતા હૈં ંર છોડતા હૈં, તવ વહ કિતની ક્રિયાઓં
 વાલા હોના હૈં ? હસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્ન કહતે હૈં—હે ગૌતમ ! વનસ્પતિ-
 કાયિક જીવ જવ પૃથ્વીકાયિક આદિ જીવોં કો શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ સે
 ગ્રહણ કરકે છોડતા હૈં—તવ વહ ‘ સિય તિકિરિણ, સિય ચઙકિરિણ,
 સિય પંચકિરિણ ’ ત્રીન ક્રિયાઓં વાલા ંરી હો સકતાહૈં, ચાર ક્રિયાઓં-
 વાલા ંરી હો સકતા હૈં, ંવં પાંચ ક્રિયાઓંવાલા ંરી હો સકતાહૈં. સૂ૦૨॥

ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ જાત્ર વળસ્ત્વકાઢ્ણં મતે ! વળસ્ત્વકાઢ્ણં ચેવ
 આણમાણે૦ પુચ્છા ? ” હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાયિકને, અપ્કાયિકને, તેજસ્કાયિકને
 વાયુકાયિકને, ંને વનસ્પતિકાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરતો ંને
 છોડતો વનસ્પતિકાયિક ંવ કેટલી ક્રિયાઓ વાળો હોય છે. ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર—હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિક ંવ ત્યારે પૃથ્વી
 કાયિક આદિ ંવોને શ્વાસોચ્છ્વાસ રૂપે ગ્રહણ કરે છે ંને ંહાર કાઢે છે,
 ત્યારે તે “ સિય તિકિરિણ, સિય ચઙકિરિણ, સિય પંચકિરિણ ” ક્યારેક ત્રણ
 ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે ક્યારેક ચાર ક્રિયાવાળો હોય છે. ંને ક્યારેક
 પાંચ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોઈ શકે છે ॥ સૂ. ૨ ॥

કિરિણ, સિય પંચકિરિણ, એવં જાત્ર, વીયં પચાલે માણે વા પુચ્છા ગોયમા ! સિય તિકિરિણ, સિય ચડકિરિણ, સિય પંચકિરિણ, સેવં મંતે ! સેવં મંતે ત્તિ ॥ સૂ૦ ૩ ॥

“ નવમસ્ય ચડત્તીસદયો ઉદેસો સમત્તો ॥ નવમસયં સમત્તં ”

છાયા—વાયુકાયિકઃ સ્વલુ મદન્ત ! વૃક્ષસ્ય મૂલં પ્રચાલયન્ વા, પ્રાપાતયન્ વા, કતિક્રિયઃ ? ગૌતમ ! સ્યાત્ ત્રિક્રિયઃ, સ્યાત્ ચતુષ્ક્રિયઃ, સ્યાત્ પંચક્રિયઃ, એવં કન્દમ્, એવં યાવત્ વીજ, પ્રચાલયન્ વા પુચ્છા, ગૌતમ ! સ્યાત્ ત્રિક્રિયઃ, સ્યાત્ ચતુષ્ક્રિયઃ, સ્યાત્ પંચક્રિયઃ, તદેવં મદન્ત ! તદેવં મદન્ત ! ઇતિ ॥ સૂ૦ ૩ ॥

નવમસ્ય ચતુર્થિશત્તમ ઉદેશઃ સમાપ્તઃ નવમશતકં સમાપ્તમ્ ॥

ટીકા—ક્રિયાધિકારાત્ વાયુકાયિકસ્ય વ્યાપારવિશેષાવિશિષ્ટદશાયાં ક્રિયાવક્તવ્યતાં પૃચ્છતિ—‘ વાઝકાઈણ ણં મંતે ! સ્વલ્પસ્સ મૂલં પચાલેમાણે વા, પવાડેમાણે વા, કઈકિરિણ ? ’ હે મદન્ત ! વાયુકાયિકઃ સ્વલુ વૃક્ષસ્ય મૂલં પ્રચાલયન્ વા—પ્રકમ્પયન્, પ્રપાતયન્ વા—અધોનિપાતયન્ વા કતિક્રિયઃ—કિયત્ ક્રિયા-

‘ વાઝકાઈણ ણં મંતે ! સ્વલ્પસ્સ મૂલં ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—ક્રિયા કા અધિકાર ચાલુ હૈ હસ સે વાયુકાયિક જીવ જવ અપને વ્યાપાર વિશેષ સે વિશિષ્ટ હોતા હૈ તવ વહ કિતની ક્રિયાઓ ચાલા હોતા હૈ ? હસ વાત કો હસ સૂત્ર દ્વારા સૂત્રકારને પ્રકટ ક્રિયા હૈ—હસમેં ગૌતમને પ્રશ્ન સે એસા પૂછા હૈ—‘ વાઝકાઈણ ણં મંતે ! સ્વલ્પસ્સ મૂલં પચાલેમાણે વા, પવાડેમાણે વા, કઈકિરિણ ? ’ હે મદન્ત ! વાયુકાયિક જીવ જવ વૃક્ષ કે મૂલ કો કમ્પિત્ કરતા હૈ ઉસે નીચે જમીન પર ગિરા દેતા હૈ, ઉસ સમય વહ કિતની ક્રિયાઓ ચાલા હોતા

“ વાઝકાઈણ ણં મંતે ! સ્વલ્પસ્સ મૂલં ” ઇત્યાદિ—

ટીકાર્થ—ક્રિયાનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે વાયુકાયિક જીવ બ્યારે પોતાના વ્યાપાર વિશેષમાં પ્રવૃત્ત હોય છે, ત્યારે તે કેટલી ક્રિયાઓ કરે છે. તે વિષયનું સૂત્રકારે અહીં નીચે પ્રમાણે પ્રતિપાદન કર્યું છે—ગૌતમ સ્વામીનો પ્રશ્ન—“ વાઝકાઈણ ણં મંતે ! સ્વલ્પસ્સ મૂલં પચાલેમાણે વા, પવાડેમાણે વા, કઈ કિરિણ ? ”

હે ભગવન્ ! વાયુકાયિક જીવ બ્યારે વૃક્ષના મૂળને કંપાવે છે અને તેને નીચે જમીન પર પાડી નાળે છે, ત્યારે તે કેટલી ક્રિયાઓ વાળે હોય છે ?

વાન્ સ્યાન્ ? મગવાનાહ-‘ ગોયમા ! સિય તિકિરિય, સિય ચઝકિરિય, સિય પંચકિરિય ’ હે ગૌતમ ! વાયુકાયિકો વૃક્ષસ્ય મૂલ પ્રચાલયન્ વા, પ્રપાતયન્ વા, સ્યાત્ કદાચિત્ત્રિક્રિયો ભવેત્. સ્યાત્-કદાચિત્ ચતુષ્ક્રિયો ભવેત્, સ્યાત્ કદાચિત્ પશ્ચક્રિયો ભવેત્ इति भावः । અત્ર પરિતાપાદેઃ સમ્ભવેઽપિ અચિત્તમૂલાપેક્ષયા ત્રિક્રિયત્વં बोध्यम्, एवं वृक्षमूलस्य वायुना प्रचालयन् प्रपातयन् वा नदी भित्त्यादिषु पृथिव्या अनावृतत्वदशायामवसेयम् । ‘ एवं कंदं, एवं जाव बीयं, पचालेमाणे वा पुच्छा ’ एवं પૂર્વોક્તરીત્યા વાયુકાયિકો વૃક્ષસ્ય કન્દમ્, एवं યાવત્ વૃક્ષસ્ય વીજમ્, મૂળદારમ્ વીજપર્યન્તાનિ દશસંખ્યકાનિ વૃક્ષાઙ્ગાનિ ભવન્તિ, તથાહિ-મૂળમ્ ૧, કન્દઃ ૨, સ્કન્ધઃ ૩, ત્વગ્ ૪, શાખા ૫, પ્રચાલઃ

હૈ ?-इसके उत्तर में प्रसुने ऐना कहा है कि हे गौतम ! ‘ सिय तिकिरिए, सिय चउकिए, सिय पंचकिए ’ वायुकायिक जीव जब वृक्ष के मूल को कम्पित करता है, तसे नीचे पृथ्वी पर गिरा देता है तब वह कदाचित् तीन क्रियाओं वाला भी होता है, कदाचित् वह चार क्रियाओं वाला भी होता है और कदाचित् वह पांच क्रियाओं वाला भी होता है । यहां वायुद्वारा परिताप आदि होने की संभावना होने पर भी जो उसे त्रिक्रियावाला कहा गया है वह अचित्त मूल की अपेक्षा लेकर कहा गया है । वायु द्वारा वृक्ष के मूल का कम्पित होना अथवा उसका उखड़ कर गिरना यह तब होता है कि जब वृक्ष या तो नदी के तट पर पृथिवी द्वारा अनावृत खुला हो खड़ा होता है । ‘ एवं कंदं, एवं जाव बीयं पचाले माणे वा पुच्छा ’ मूल से

મહાવીર પ્રસુને ઉત્તર--“ સિય તિકિરિય, સિય ચઝકિરિય, સિય પંચકિરિય ” હે ગૌતમ ! વૃક્ષના મૂળને કંપાવતો અને તેને જમીન પર પડાડતો વાયુકાયિક જીવ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓવાળો હોય છે, અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓવાળો પણ હોય છે. અહીં વાયુ દ્વારા પરિતાપના આદિ થવાની સંભાવના હોવા છતાં પણ વાયુકાયિક જીવને ત્રણ ક્રિયાવાળો જે કહેવામાં આવ્યો છે, તે અચિત્ત મૂળની અપેક્ષાએ કહેણ છે. વાયુ દ્વારા વૃક્ષના મૂળને કંપાવવાનું અથવા તેને ઉખેડીને નીચે પછાડવનું ત્યારે જ શક્ય બને છે કે જ્યારે વૃક્ષ નદીના કિનારા પર જમીન દ્વારા-માટી દ્વારા અનાવૃત્ત દશામાં બિભુ હોય છે.

“ एवं कद एवं जाव बीयं पचालेमाणे वा पुच्छा ” મૂળથી લઈને બીજ પર્યન્તના ૧૦ વૃક્ષાંગો હે.ય છે-(૧) મૂળ, (૨) કન્દ, (૩) સ્કન્ધ (થડ), (૪)

૬, પત્રમ્ ૭, પુષ્પમ્ ૮, ફલમ્ ૯, વીજમ્ ૧૦, ઇતિ । એપુ પ્રત્યેકં પ્રચાલયન્ વા પ્રપાતયન્ વા કતિક્રિયા ભવેત્ ઇતિ પૃચ્છા, ભગવાનાહ ‘ ગોયમા ! સિય તિકિરિણ, સિય ચઝકિરિણ, સિય પંચકિરિણ ’ હે ગૌતમ ! વાયુકાયિકો વૃક્ષસ્ય કન્દાદારમ્ય વીજપર્યન્તં પ્રચાલયન્ પ્રકમ્પયન્ વા, પ્રપાતયન્ વા, સ્યાત્ કદાચિત્ ત્રિક્રિયો ભવેત્, સ્યાત્ કદાચિત્ ચતુષ્ક્રિયો ભવેત્, સ્યાત્-કદાચિત્ પંચક્રિયો ભવેદિતિ, તદ્યુક્તેઃ પૂર્વમુક્તત્વાત્ ? અન્તે ગૌતમો ભગવદ્વાક્યં સત્યાપય-

લેકર વીજ તક ૧૦ વૃક્ષાઙ્ગ હોતે હૈં-મૂલ ૧, કન્દ ૨, સ્કન્દ ૩, ત્વક્ ૪, શાખા ૫, પ્રવાલ ૬, પત્ર ૭, પુષ્પ ૮, ફલ ૯, ઓર વીજ ૧૦, ગૌતમને પ્રશ્ન સે યહાં એસા પૂછા હૈ કિ હે ભદન્ત । ઇન ૧૦ વૃક્ષાઙ્ગોં મેં સે પ્રત્યેક વૃક્ષાઙ્ગ કો કમ્પિત કરતા હુઆ અથવા ડનકા પતન કરતા હુઆ અર્થાત્ ગિરાતા હુઆ વાયુ કિતની ક્રિયાઓં વાલા હોતા હૈ ? તવ ઇસકે ઉત્તર મેં પ્રશ્નને એસા કહા હૈ-‘ ગોયમા ’ હે ગૌતમ-‘ સિય તિકિરિણ, સિય ચઝકિરિણ, સિય પંચકિરિણ ’ વૃક્ષ કે કન્દ સે લેકર વીજ તક સે ંગોં મેં સે પ્રત્યેક અંગ કો કમ્પિત કરતા હુઆ યા ડનકો ગિરાતા હુઆ યા ડલાડતા હુઆ વાયુ કદાચિત્ ત્રીન ક્રિયાઓં વાલા હોતા હૈ કદાચિત્ ચાર ક્રિયાઓં વાલા હોતા હૈ ઓર કદાચિત્ પાંચ ક્રિયાઓં-વાલા હોતા હૈ । એસા વહ કૈસે હોતા હૈ ? સો વિષય કો પીછે સમજા દિયા ગયા હૈ । અવ અન્ત મેં પ્રશ્ન કે વચન કો સત્યરૂપ સે સ્વીકાર

ત્વક્ છ.લ, (૫) શાખા, (૬) પ્રવાલ, (૭) પાન, (૮) પુષ્પ, (૯) ફળ અને (૧૦) બીજ ગૌતમસ્વામી મહાવીર પ્રભુને અહીં એવો પ્રશ્ન કરે છે કે કંદથી લઈને બીજ પર્યન્તના પ્રત્યેક વૃક્ષાંગને કંપાવતો અથવા તે પ્રત્યેકનું પતન કરતો વાયુકાયિક શુવ કેટલી ક્રિયાઓ વાળો હોય છે ?

મહાવીર પ્રભુનો ઉત્તર--“ ગોયમા ! ” હે ગૌતમ ! “ સિય તિકિરિણ, સિય ચઝકિરિણ, સિય પંચકિરિણ ” કંદથી લઈને બીજ પર્યન્તના પ્રત્યેક વૃક્ષાંગને કંપાવતો અથવા તે પ્રત્યેકનું પતન કરતો વાયુકાયિક શુવ ક્યારેક ત્રણ ક્રિયાઓ વાળો હોય છે, ક્યારેક ચાર ક્રિયાઓ વાળો હોય છે અને ક્યારેક પાંચ ક્રિયાઓ વાળો પણ હોય છે કેવા સંજોગોમાં તે ત્રણ ક્રિયા-વાળો હોય છે, કેવા સંજોગોમાં ચાર ક્રિયાવાળો હોય છે અને કેવા સંજોગોમાં પાંચ ક્રિયાવાળો હોય છે, તે વાત ઉપર સમજાવવામાં આવેલ છે ઉદ્દેશાને અન્તે પ્રભુના વચનને પ્રમાણભૂત ગણીને તેમાં પોતાની અપાર શ્રદ્ધા વ્યક્ત કરતાં

ब्राह्म-‘ सेवं भते । सेवं भंते ! त्ति ’ हे भदन्त ! तदेवं भवदुक्तं सत्यमेव, हे भदन्त ! तदेवं भवदुक्तं सत्यमेवेति ॥ सू० ३ ॥

इति नवमशतके चतुःस्त्रिंशत्तमोद्देशकः समाप्तः ॥ ९-३३ ॥

इति श्री विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचक-पञ्चदशभाषाकलितललितकला-
पालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक - श्रीशाहूछत्र-
पतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पद्मभूषित-कोल्हापुर-
राजगुरु बालब्रह्मचारि- जैनाचार्य - जैनधर्मदिवाकर-पूज्यश्री --
घासीलालव्रतिविरचितायां ‘ भगवतीसूत्रस्य ’ प्रमेयचन्द्रिका-
ख्यायां व्याख्यायां नवमं शतकं सम्पूर्णम् ॥ ९-३४ ॥

करते हुए गौतम उनसे कहते हैं-‘ सेवं भंते । सेवं भंते ! त्ति ’ हे भदन्त ! आपके द्वारा कहा गया सब विषय सर्वथा सत्य ही है, हे भदन्त आपके द्वारा कहा गया सब विषय सर्वथा सत्य ही है । ऐसा कह कर वे गौतम यावत् अपने स्थान पर विराजमान हो गये ॥सू०३॥

नववें शतकका चौंतीसवां उद्देशा समाप्त

श्री जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज
कृत “ भगवती सूत्र ” की प्रमेयचन्द्रिका व्याख्या के नववां
शतक समाप्त ॥ ९-३४ ॥

गौतम स्वामी कहे छे के-‘सेवं भते सेवं भते ! त्ति’ “ डे लगवन् ! आपे के कछुं ते सत्य ज छे डे लगवन् ? आपना द्वारा आ विषयनुं के प्रतिपादन करवामां आओयुं ते सर्वथा ते सत्य ज छे.” आ प्रमाणे कहीने प्रबुने वंछणा नमस्कार करीने तेओ पोताने स्थाने जेसी गया. ॥ सू ३ ॥

॥ नवमां शतकेनो ३४ मो उद्देशक समाप्त ॥

श्री जैनाचार्य-जैनधर्म दिवाकर पूज्यश्री घासीलालजी महाराज कृत
“ लगवती सूत्र ” नी प्रमेयचन्द्रिका व्याख्यानुं नवमुं शतक
समाप्त ॥ ६-३४ ॥

